תלמוד בבלי · אחרונים · פני יהושע

פני יהושע על קידושין

רבי יעקב יהושע פלק

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פני יהושע על קידושין

רבי יעקב יהושע פלק

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פני-יהושע-על-קידושין/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 6
דף ב: 12
דף ג. 13
דף ג: 15
דף ד. 23
דף ד: 24
דף ה. 29
דף ה: 33
דף ו. 41
דף ו: 43
דף ז. 45
דף ז: 49
דף ח. 51
דף ח: 56
דף ט. 60
דף ט: 62
דף י. 65
דף י: 70
דף יא. 75
דף יא: 80
דף יב. 83
דף יב: 86
דף יג. 87
דף יג: 90
דף יד. 93
דף יד: 94
דף טו. 104
דף טו: 109
דף טז. 115
דף טז: 120
דף יז. 125
דף יז: 128
דף יח. 129
דף יח: 131
דף יט. 137
דף יט: 144
דף כ. 147
דף כ: 148
דף כא. 151
דף כא: 154
דף כב. 157
דף כב: 157
דף כג. 158
דף כג: 162
דף כד. 163
דף כד: 164
דף כה. 165
דף כה: 166
דף כו. 168
דף כו: 172
דף כז. 176
דף כז: 177
דף כח. 183
דף כט. 184
דף כט: 186
דף ל. 189
דף ל: 192
דף לא. 193
דף לא: 195
דף לב. 196
דף לב: 198
דף לג. 201

דף לג. 202
דף לד. 204
דף לד: 209
דף לה. 212
דף לה: 214
דף לו. 217
דף לו: 219
דף לז. 221
דף לז: 258
דף לח. 263
דף לח: 265
דף לט. 266
דף לט: 269
דף מ. 271
דף מ: 272
דף מא. 273
דף מא: 276
דף מב. 283
דף מב: 287
דף מג. 291
דף מג: 294
דף מד. 298
דף מד: 301
דף מה. 312
דף מה: 315
דף מו. 317
דף מו: 322
דף מז. 325
דף מז: 328
דף מח. 332
דף מח: 337
דף מט. 338
דף מט: 338
דף נ. 340
דף נ: 345
דף נא. 354
דף נא: 358
דף נב. 361
דף נב: 368
דף נג. 373
דף נג: 375
דף נד. 380
דף נד: 384
דף נה. 385
דף נה: 389
דף נו. 392
דף נו: 401
דף נז. 404
דף נז: 411
דף נח. 412
דף נח: 415
דף נט. 417
דף נט: 419
דף ס. 423
דף ס: 429
דף סא. 434
דף סא: 441
דף סב. 444
דף סב: 448
דף סג. 459
דף סג: 465
דף סד. 475
דף סד: 485
דף סה. 489

דף סה. 491
דף סו. 501
דף סו: 509
דף סז. 512
דף סז: 517
דף סח. 521
דף סח: 523
דף סט. 529
דף סט: 531
דף ע. 533
דף ע: 534
דף עא. 535
דף עא: 537
דף עב. 537
דף עג. 538
דף עג: 543
דף עד. 546
דף עד: 549
דף עה. 551
דף עה: 557
דף עו. 562
דף עו: 564
דף עז. 566
דף עז: 569
דף עח. 571
דף עח: 579
דף עט. 582
דף עט: 592
דף פ. 597
דף פ: 600
דף פא. 601
דף פא: 602
דף פב. 603

דף ב.

בעזרת האל אתחיל לפרש מסכת קידושין
האשה נקנית בשלשה דרכים בכסף ובשטר ובביאה. לכאורה נראה דהא דקתני האשה נקנית היינו גדולה דאלישנא דקרא קאי וכמ"ש תוספות ובלשון תורה סתם אשה היינו גדולה ולא קטנה ומשום הכי קפסיק ותני דנקנית בג' דרכים משא"כ בקטנה לא פסיקא מילתא דנקנית בג' דרכים דהאיכא פחותה מבת שלש דאינה נקנית בביאה ובזה היה מקום ליישב קושיית התוס' בד"ה האשה דלעולם בכולהו דוכתי לא קתני בה"א הידוע דלעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה אלא דהכא שייך למיתני בה"א לאשמעי' דאאשה המבוררת קאי היינו גדולה ומכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש לעיל בפתיחה דלשיטת רש"י ז"ל קטנה שלא הגיעה לעונת הפעוטות בשטר נמי אינה מתקדשת כמ"ש באריכות:
(קונטרס אחרון) האשה נקנית בשלשה דרכים. בפנים כתבתי דסתם אשה היינו גדולה אבל קטנה לא פסיקא ליה דהא איכא קטנה פחותה מבת ג' דאינה ניקנית בביאה. וראיתי להזכיר מאי דהוי קשיא לי כמה שנים כיון דקטנה פחותה מבת ג' אינה מתקדשת בביאה א"כ לא תתקדש כלל אף בכסף ושטר דהא איתקשו הוויות להדדי כדאיתא בפרק המדיר דף ע"ד. והייתי רגיל לתרץ מתוך מה שכתבתי בכמה דוכתי במכילתין דלא שייך לומר אין היקש למחצה אלא לענין דכל מה שכתוב בפירוש בחדא ילפינן לאידך מינה משא"כ במידי דלא כתיב בהדיא אלא מסברא אתיא לן תו לא שייך למימר אין היקש למחצה דכל חד מוקמינן אסברא ולפ"ז אתי שפיר דהא דאין קטנה פחותה מבת ג' מתקדשת בביאה לא כתיב בהדיא אלא מסברא אתיא לן דהא אין ביאתה ביאה לשום דבר דבתוליה חוזרין ואין חייבין מיתה על ביאתה בא' מהקרובים וא"כ לא מצינן למילף מיניה לקדושי כסף ושטר דהא התם לא שייך הך סברא כך היה נראה בעיני לכאורה אלא דמתוך מה שכתבתי התם בפרק המדיר בענין תנאי שאפשר לקיים ע"י שליח דהך מילתא דאיתקשו הוויות להדדי עדיף מהקיש' כיון שכללן הכתוב לכולהו הוויות כחדא משמע דכל הדינים שיש בזה יש בזה ולא שייך ביה הך כללא דפרישית כמ"ש שם א"כ הדרא קושיא לדוכתיה. ונ"ל ליישב דבלא"ה האי קרא דוהיתה לאיש אחר דאיתקוש הויו' להדדי לא קאי אקטנה אלא אגדולה דאכי יקח איש אשה קאי ואשה היינו גדולה ולא קטנה ועוד דקרא בנשואה איירי דכתיב ושלחה מביתו וביתו היינו נשואה וא"כ ע"כ לא קאי אקטנה דלא קרינן בה כלל והיתה לאיש אחר דאין לה קידושין לא ע"י עצמה ולא ע"י אביה דמשניסת אין לאביה רשות בה כן נ"ל:

(קונטרס אחרון) מיהו לפירש"י בגיטין פרק התקבל דף כ"ג ע"ב דקטנה שלא הגיע לעונת הפעוטות אינה מתגרשת אף ע"י אביה א"כ משמע דאינה מתקדשת בקידושי שטר נמי ע"י אביה כיון דלא ידעינן לקידושי שטר אלא מהקישא דויצאה והיתה א"כ אין לך אלא מה שאמור בענין אבל קדושי כסף ע"י אביה בוודאי יש לה מדאיצטריך למעט משלחה ואינה חוזרת לענין גירושין מכלל דיש לה קדושין ועיין בחידושינו פרק התקבל שם:

תוספות בד"ה ב"ש אומרים בדינר כו' אע"ג דאי קיבלה קידושין כו' מיהו לאו להכי איתשל כו' עכ"ל. וקשיא לי דלכאורה מוכח איפכא דכי איתשיל לענין קיבלה קידושין מאחר איתשל דאי לענין קידושין הראשונים פליגי ואיתשל אי צריכה גט מראשון או לא התינח דפליגי שפיר בדינר ובפרוטה אבל לענין שוה פרוטה ושוה דינר לא משכחת לפלוגתייהו דהא לכ"ע צריכה גט אפילו בשוה פרוטה דהא לקמן דף י"ב אמר שמואל קידשה בתמרה אפילו כור תמרים בדינר מקודשת חיישינן שמא שוה פרוטה במדי ומדקתני אפי' כור תמרים בדינר לשון גוזמא משמע דבכל מידי דשוה כסף חיישי' להכי א"כ כי היכי דאיכא למיחש שמא שוה פרוטה ה"נ איכא למיחש אפילו בתמרה שמא שוה דינר ולכ"ע צריכה גט מספק וע"כ דלא שייך פלוגתייהו לענין שוה כסף אלא לענין אם קיבלה קידושין מאחר דלב"ה מקודשת בודאי לראשון ואין צריכה גט משני ולב"ש כיון דכאן אין שוה דינר אלא מחשש שמא שוה במדי היא מקודשת א"כ קידושי ראשון אינן אלא קידושי ספק וקידושי שני נמי תפסי בה מספק וצריכה גט משניהם א"כ הדר הו"ל מחומרי ב"ש ומקולי ב"ה. ובשלמא לשיטת הרמב"ם ז"ל דהאי חששא דשמא שוה פרוטה במדי לא שייך אלא בדבר המתקיים עד שיגיע למדי א"כ אשכחן שפיר לפלוגתייהו בדבר שאינו מתקיים משא"כ לשיטת הרא"ש וסייעתו שלא חילקו בכך ונראה מל' הרא"ש שהיא שיטת התוספות א"כ קשה ונראה ליישב דלעולם לענין קידושי ראשון פליגי ונ"מ אם נתקדשה בפחות משוה דינר ונבעלה לאחר דלב"ש פטורין ממיתה דאינן אלא קידושי ספק ולב"ה חייבין מיתה. ואע"ג דלפמ"ש התוספות בסמוך דשוה כסף ילפינן מעבד עברי ונזקין והיינו במה מצינו דהיינו בבנין אב וא"כ הא קי"ל אין עונשין מן הדין אפילו במאי דאתיא בק"ו וכ"ש בבנין אב כמבואר בפשיטות מ"מ כיון דקרא סתמא כתיב ואיש אשר ינאף את אשת רעהו מות יומת כל מיני אישות בכלל אפילו מאי דאתא בבנין אב ותדע מדדייקינן לקמן אקידושי כסף וביאה והלא דין הוא ומאי קושיא הא אכתי איצטריך למיכתב בהדיא כדי לחייב מיתה דאין עונשין מן הדין אע"כ כדפרישית ועדיין צ"ע בסוגית הש"ס מיהו לפי מה שאפרש בסמוך דהא דילפינן

שוה כסף מעבד עברי ונזקין לשיטת התוספות לא איירי כלל בבנין אב אלא כמשמעות הכתוב א"כ א"ש טפי ודו"ק:

(קונטרס אחרון) תוספות בד"ה בדינר שכתבו דלאו לענין קיבלה קידושין מאחר איתשל אלא לענין קדושי הראשון עצמה אי הוי קדושין א"כ משמע לכאורה דהתוספות סברי דהא דקי"ל קידשה בתמרה אפילו כמה תמרים בדינר מקודשת היינו דוקא בדבר המתקיים וכשיטת הרמב"ם ז"ל דאל"כ לא משכחת פלוגתא דב"ש וב"ה בשוה כסף אלא דאיכא למידחי דלעולם כשיטת הרא"ש ז"ל דאין לחלק ואפ"ה משכחת פלוגתייהו דב"ש וב"ה בשוה כסף לענין חיוב מיתה. ואם כן משמע דשייך חיוב מיתה בקדושי שוה כסף אע"ג דאתי' בבנין אב וקי"ל אין עונשין מן הדין אפ"ה שאני הכא דגילוי מילתא בעלמא הוא ועי"ל כיון דכתיב את בתי נתתי כל עניני נתינות במשמע וכתיב והוציאו את הנערה וסקלוה:

בד"ה בפרוטה תימא דלא הו"ל למיתני אלא בשוה פרוטה כדתנן כו' ולפמ"ש בהגה' מרדכי הובא בש"ע דלכתחלה אין לקדש במטבע משום דדעתה אצורתא וצורתא עבידא דבטלה א"כ אין מקום לקושיית התוס' ונראה דהתוס' לא נחתו להאי סברא כלל דהאי סברא לא שייכא אלא לעניין חליפין דבעינן דומיא דנעל כן נ"ל בשיטתם וצ"ע:

(קונטרס אחרון) בד"ה בפרוטה תימא דלא ה"ל למיתני אלא שוה כסף. משמע דהתוס' לא נחתו כלל לסברת הגהות מרדכי שהובא בש"ע דלכתחילה אין לקדש במטבע דדעתה אצורתא דא"כ לא היה מקום לקושייתם. דאי לא הוה תנא בפרוטה ה"א שאפילו בדיעבד לא מהני מה"ט גופא דדעתה אצורתא והתמיה שלא הרגישו בזה פוסקים האחרונים:

בא"ד וא"ת ומנא לן דשוה כסף ככסף דהא לקמן מיבעיא לן קרא בעבד עברי ישיב כו' עכ"ל. נראה לכאורה דהא דהוצרכו לאתויי מעבד עברי היינו כי היכי דלא נימא דמסברא אמרינן דשוה כסף ככסף והיינו דקשיא ליה למהרש"א ז"ל דלמסקנת התוספות למה הוצרכו לפרש דילפינן מעבד עברי ונזקין בפשיטות הוה ליה לפרש דמסברא ידעינן דשוה כסף ככסף והא דאיצטריך קרא בעבד עברי ונזקין היינו משום דבהנהו איכא סברות להיפך עיין במהרש"א שהניח בקושיא ולפי הבנה זו בכוונת התוספות צ"ל דמה שלא הביאו בל' קושייתם מנזקין היינו משום דניחא להו לאתויי מע"ע השנוי במכילתין ועוד דדמי טפי לאשה ששניהם מעניני קנין הם אלא דאכתי הו"ל לאתויי נמי הא דנזקין לאלומי הקושיא ועוד דבלא"ה מה סברא יש לומר דלענין קידושין שוה כסף ככסף כיון דקדושי כסף בדינר או בפרוטה אינן אלא גזירת הכתוב ואף שראיתי להר"ן ז"ל שכתב כיון שנתרצית להתקדש מילתא דסברא הוא דשוה כסף ככסף וקשיא לי טובא תינח

היכא דפשטה ידה וקיבלה אבל היכא דשוויה שליח ואמרה קבל לי קידושין וקיבל שוה כסף מה סברא יש בזה דליהוי קידושין ועוד דלפי הבנת מהרש"א ז"ל משמע דמה שתירצו התוספות דילפינן מע"ע היינו במה מצינו ובנין אב וזה א"א דאיכא למיפרך מה לע"ע שכן יוצא בכסף ושוה כסף כדמקשה הש"ט לקמן לענין עיקר קידושי כסף מאמה העברייה. והנלע"ד דמעולם לא עלה על דעת התוס' שיהיה שום סברא בקידושין דש"כ ככסף אלא מה שהוצרכו לאתויי בקושיא מע"ע היינו משום דבלא"ה היה באפשר לומר דכל היכא דכתיב כסף בהדיא הוי ש"כ בכלל היינו מדגלי קרא בנזקין דש"כ בכלל כסף והכי משמע מדמקשה הש"ס בפ"ק דבב"ק כתיב מיטב שדהו וכתיב ישיב לרבות שוה כסף ככסף ומאי קושיא האי בשן ורגל והאי בבור וחדא מאידך לא ילפינן דאיכא פירכא כדאיתא התם אע"כ דבכל כ"ד אבות נזיקין דכתיב תחת נתינה ישלם כסף הו"ל כמאן דכתיב כסף להדיא בכולהו והו"ל גילוי מילתא דכל היכא דכתיב כסף ש"כ בכלל וא"כ ה"נ לענין קידושין כיון דכתיב כסף הוי ש"כ בכלל ע"ז הקשו התוספות מדאיצטריך קרא ישיב בע"ע אלמא דש"כ אינו בכלל משמעות ל' כסף אלא דווקא בכ"ד אבות נזיקין דתחת נתינה ישלם כסף גזירה שוה גמורה היא לענין תשלומין כמ"ש התוס' שם ולא נתקבלה ג"ש אלא בנזקין לחוד וע"ז מתרצים התוס' שפיר דילפי' מע"ע ולאו בבנין אב אלא בגילוי מילתא בעלמא דכי היכי דבעבד עברי אע"ג דכתיב מכסף מקנתו אפ"ה שוה כסף בכלל משמעות הל' ה"ה בקידושין וקניית קרקעות וע"ז מקשה שפיר א"כ ישיב בנזקין ל"ל ותירצו דילפינן מע"ע ונזקין ומקשו דהו"ל שני כתובים דאע"ג דגילוי מילתא בעלמא הוא אפ"ה שייך ענין שני כתובים אפילו במשמעות הכתוב כדאשכחן בפ' כל הבשר דף קי"ג לענין גדי עזים עיי"ש כן נ"ל נכון עיין בסמוך ודו"ק:

(קונטרס אחרון) בא"ד מיהו בהקדשות נמי אפשר דרשינן כלל ופרט וכלל דהא אין הקדש נפדה בקרקע. משמע דפשיטא להו טובא דכל מידי דמרבינן שוה הוי קרקע נמי בכלל ולפ"ז המקדש אשה בקרקע ה"ז מקודשת כדמשמע מל' הרשב"א בתשובה סי' אלף רכ"ו והר"ן בשמעתין ובפרק הזהב דף מ"ה ע"ב כתבתי בזה באריכות ע"ש בסוגיא דחליפין שוה בשוה והבאתי שם לשון התוספת' דהחליף קרקע בקרקע וקתני דקונה והיינו בתורת שוה כסף דאי בתורת חליפין דוקא א"כ היה בדין שאין האשה מתקדשת בקרקע דהא ילפינן לה קיחה קיחה משדה עפרון ואי ס"ד דשדה בשדה לא מיקני אלא בחליפין הא קי"ל דאין אשה נקנית בחליפין הילכך ע"כ דקרקע בקרקע מטעם שוה כסף הוא דנקנה וכמו שכתבתי שם באריכות:

בא"ד וי"ל דילפינן מעבד עברי. וקשיא לי דבפשיטות ה"ל לשנויי דילפינן קידושי אשה לענין שוה כסף מהקישא דאחרת דהיינו אמה העברייה ובאמה העברייה גופא ילפינן מהקישא דעבריה לעברי וכמו שהקשו התוספות לקמן דף ד' ע"ב בד"ה מעיקרא דדינא לענין עיקר קדושי כסף ותירוצם לא שייך כאן ולפ"ז לא הוי שייך כאן קושיית התוס' אמאי איצטריך בנזקין וה"ל שני כתובים דהא בנזקין ליכא הקישא ואפשר ליישב דקושית התוס' כאן למאן דלית ליה הקישא דאחרת לקמן דף י"ו ועי"ל דמקשו למאן דלית ליה הקישא דשכיר שכיר וא"כ לא שייך נמי הקישא דעבריה לעברי דההיא הקישא בע"ע הנמכר לישראל איירי וש"כ דילפינן מישיב היינו בע"ע הנמכר לעכו"ם:

בא"ד וא"ת והא גבי נזיקין כו' וקשה והשתא דאתינן להכי דעבד עברי היוצא בגרעון הוי ש"כ ככסף א"כ למה הוצרכו לומר דילפינן בגילוי מילתא וקשיא להו מנזקין בפשיטות הוי להו לפרש דילפינן קידושין מאמה העברייה כדילפינן עיקר קידושין מקרא דאין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר וכי היכי דלאדון זה הוי ש"כ בכלל ה"ה לאדון אחר וראיתי שהריטב"א ז"ל הרגיש בזה וכתב דמהכא ליכא למידק דמצינן למימר אין כסף ושוה כסף לאדון זה אבל יש כסף דוקא לאדון אחר והיה נ"ל דוחק ורציתי ליישב בענין אחר דהוצרכו התוספות לפרש דילפינן מע"ע ונזקין בבנין אב או בגילוי מילתא כדפרישית דהשתא אתי שפיר דש"כ ככסף בין לענין קידושין בין לענין קניית קרקעות משא"כ בקרא דאין כסף נהי דידעינן לענין קידושין אכתי הקושיא במקומה לענין קניין קרקעות. וליכא למימר דקנין קרקעות ילפינן מקידושין בג"ש דקיחה קיחה. הא ליתא דלאו ג"ש גמורה היא אלא לאשמעינן דקיחה דכתיב גבי קידושין היינו בכסף כמ"ש התוס' לקמן והוא מוסכם בהכרח. אלא דאכתי לא נתיישבה דעתי בזה משום דלכאורה לענין קנין קרקעות מילתא דפשיטא היא דש"כ ככסף כיון שנתרצו שניהם הקונה והמקנה וכמ"ש לעיל בשם הר"ן ז"ל ואף לפמ"ש לעיל דבקידושין דבקידושין לא שייך האי סברא היכא דשויה שליח היינו דווקא בקידושין דלעולם סתם קידושין דאורייתא היינו פרוטה או שוה פרוטה ואינה צריכה לפרש הסך והשווי אלא היכא דאמרה לשליח קבל לי קידושין סתם היינו קידושין דאורייתא ולא יותר משא"כ לענין קנין קרקעות שצריכין לפרש דמי המקח והשווי מילתא דפשיטא היא שאין לשליח לעבור על דברי המשלח והיכא שאמר כך וכך דינרין פשיטא שאין לשליח לקבל שוה כסף ואם עבר נתבטל השליחות ולפ"ז לא שייך האי מילתא כלל לגבי קרקעות אלא כל דברי תוס' לענין קידושין לחוד והדרא קושיא לדוכתיה נילף מאין כסף לאדון זה וצריך לומר כשיטת הריטב"א ז"ל:

בא"ד וגבי ע"ע איצטריך נמי קרא כו' ולא ידעתי למה הוצרכו לזה דבלא"ה מילתא דפשיטא דבע"ע איצטריך קרא לרבות ש"כ דאף על גב שקנאו מעיקרא בכסף ממש אפ"ה יוצא בגרעון על ידי ש"כ ולא אמרינן דהוי כשאר חוב דעלמא דאמרינן ליה זיל טרח ואייתי זוזי וכ"כ הר"ן ז"ל מיהו לפמ"ש בסמוך דכל השקלא וטריא דהתוספות היינו לענין משמעות הכתוב א"כ אתי שפיר דאכתי לא הוו מצינן למילף ע"ע מנזקין בגילוי מילתא דכסף דכתיב לענין גרעון היינו ש"כ וע"ז מסקו שפיר דאיצטריך קרא דישיב בע"ע לאורויי דלא ניליף כלל מנזקין לענין מיטב אלא דלפ"ז לא אתי שפיר תירוץ שני שכתבו התוס' ויש ליישב וצ"ע:

גמרא האשה נקנית מ"ש הכא דתני האשה נקנית ומ"ש התם דתני האיש מקדש ופרש"י דניתני הכא האשה מתקדשת. וקשה דלפי לשון המשנה מעיקרא ה"ל להקשות דניתני האיש קונה וכבר הרגיש הרשב"א ז"ל בחידושיו בזה ע"ש ולענ"ד נראה ליישב דודאי לא שייך להקשות כלל ניתני האיש קונה דא"כ היה צריך להאריך ולומר האיש קונה את האשה כמ"ש הרא"ש והרשב"א ז"ל וקיי"ל לעולם ישנה אדם דרך קצרה אבל האשה נקנית משמע דהיינו לבעלה אלא דנראה דעיקר הקושיא בזה דלמאי דמשני דקידושי כסף ילפינן מכי יקח איש אשה וא"כ איכא למיטעי דדוקא גדולה נקנית בכסף דאשה היינו גדולה כדפרישית משא"כ קטנה אינה נקנית בכסף וטפי ה"ל למיתני האיש קונה את אשתו דמשמע בין גדולה בין קטנה משא"כ מעיקרא דלא ס"ד ג"ש דקיחה קיחה קס"ד דקידושי כסף ילפינן מאין כסף דעיקר קרא בקטנה כתיב כמו שיבואר א"כ אין מקום להקשות וניתני האיש קונה כיון דהשתא נמי ליכא למיטעי כן נ"ל:

תוספות בד"ה היבמה נקנית תימא דלא תני מנינא כו' למעוטי כסף ושטר כו' עכ"ל. ולולא דבריהם היה נ"ל דמכל מקום לא שייך למיתני מנינא ביבמה למעוטי כסף ושטר דהא איכא למ"ד מאמר קונה ביבמה לא מיבעיא לבית שמאי דאיכא למ"ד דס"ל מאמר קונה קנין גמור מדאורייתא ואף על גב דב"ש במקום ב"ה אינו משנה מ"מ כיון דב"ש וב"ה איירי בהאי מתניתין לא פסיקא ליה למיתני מאי דליתא לב"ש וכ"ש לפי מה שאפרש לקמן דף י"ב דפלוגתא דב"ש וב"ה לענין דינר ופרוטה מישך שייכא בהאי פלוגתא דמאמר קונה מדאורייתא ע"ש אלא דבלא"ה כיון דכמה תנאי סברי מיהא דמאמר קונה קנין גמור מדרבנן ואליבא דכ"ע קונה מיהא לפוסלה על שאר האחים מש"ה לא פסיקא ליה למיתני מנינא למעוטי דאי לענין דלא מהני מאמר לגבי כולי עלמא לתפיסת קידושין הא בלא"ה כמה תנאי ואמוראי סברי דלא תפסי קידושין ביבמה

ולגבי שאר אחים מהני מיהא מדרבנן ולגבי דידיה נמי הא צריכה גט כן נ"ל לולא דברי התוספות וצ"ע:

בד"ה וכסף מנלן כו' וא"ת ומה צריך כו' עכ"ל. למאי דלא משמע להו עכשיו דצריך לאתויי דכסף דאשה אקרי קנין טפי ה"ל להקשות דה"מ לאתויי מכסף מקנתו לחוד דאשכחן דכסף איקרי קנין אלא דניחא להו להקשות מהנך קראי גופא דמייתי הש"ס וק"ל:

דף ב:

בד"ה אי נמי וכו' וקשה דא"כ ה"ל לאתויי השדה אשר קנה אברהם עכ"ל. כבר צוחו קמאי דקמאי בפירושים שונים. ולענ"ד אין לשון תוספות משמע כפירושם והנלע"ד לפרש דמשמע להו להתוספות דהא דקאמר אי נמי שדות בכסף יקנו ולא ניחא ליה טפי בקרא קמא דהשדה אשר קנה אברהם דכתיב באורייתא אע"כ משמע לכאודה משום דמקרא קמא הוצרך לאתויי ג"ש דקיחה קיחה מש"ה קאמר אי נמי אפילו בלא ג"ש דקיחה אתי שפיר דאשכחן מיהא דכסף איקרי קנין ואפי' למאן דיליף עיקר קידושין מקרא דאין כסף אתיא ליה שפיר דקתני לשון נקנית והיינו דקשיא להו מעיקרא דא"כ טפי ה"ל לאתויי מכסף מקנתו שכתוב בתורה ועוד דקידושי כסף ילפינן מאמה העברייה וע"ז מוכרחים לתרץ ולומר משום דבעי לאתויי קנין דשדה והיינו ע"כ משום דאף למאי דאמרינן אי נמי שדות בכסף יקנו אכתי צריכין לג"ש דקיחה לענין דמיקרי קנין וא"כ מקשו שפיר דא"כ ה"ל לאתויי השדה אשר קנה אברהם דכתיב באורייתא ומאי קס"ד לאתויי אי נמי שדות בכסף יקנו דה"ל כיהודה ועוד לקרא כן נ"ל ברור בכוונת התוס' ודו"ק:

גמרא אב"א אי תנא קונה ה"א אפילו בע"כ. נראה דאע"ג דליכא למיטעי כלל בשום סברא שתהיינה בנות ישראל הפקר אפ"ה לא שייך למיתני האיש קונה כיון דהאי לישנא משמע בע"כ מיהו לפ"ז לא אתי שפיר מה שכתבו תוס' לענין דקתני האיש מקדש ואפשר כיון דהתם לא נחית כלל לאשמעינן דיני קניית האשה אלא דין קידושין ע"י שליח מש"ה לא דק כלל בלישנא משא"כ הכא דקתני עיקר דיני קנין כנ"ל ועיין בספר עצמות יוסף שמפרש הסוגיא לענין תלוה ונתקדשה ע"ש באריכות וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו:

שם והא דתני אתרוג שוה כו' סוגיא זו מבוארת אצלי בתכלית הביאור עם כל דברי התוס' בפ"ק דראש השנה כי שם מקומו:

דף ג.

מנינא דרישא למעוטי מאי. אע"ג דבירושלמי מסיק עלה דמתניתין רבי חייא אמר לא סוף דבר שלשתן אלא אפילו אחד מהן אפ"ה סבר תלמודא דידן דלא איצטריך למיתני מנינא משום הכי כדאשכחן נמי בכולהו מתניתין דפירקין דקתני עבד עברי נקנה בכסף ובשטר עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה ואע"ג דחדא מינייהו מהני אפ"ה לא נחית למנינא ובירושלמי רבי חייא מימרא דנפשיה קאמר:

רש"י בד"ה למעוטי חופה שאם מסרה לו אביה לחופה. נראה דהא דמפרש בכה"ג ולא בגדולה שכנסה הבעל לחופה לשם קידושין היינו משום דקרא דילפינן מיניה חופה כתיב בנערה את בתי נתתי כדאיתא בכתובות מקראי טובא ולקמן בעיקר מימרא דרב הונא אבאר יותר בעז"ה:

רש"י בד"ה מה שדה וכו' דכתיב וישלוף נעלו והתם שדה הוה עכ"ל. ויש לדקדק א"כ אמאי לא קאמר בשמעתין דסד"א דאשה מקניא בחליפין מדכתיב התם וגם את רות אשת מחלון קניתי לי לאשה ונראה משום דהתם לא היה הקנין בין בועז לרות אלא בין בועז לגואל משא"כ לענין השדה א"ש דאע"ג דמשמע דהשדה היה ג"כ של רות מ"מ כיון דהגואל היה הקרוב וראוי לירש את מחלון היה השדה ברשותו אלא כיון שהיה לרות שיעבוד כתובתה מיקרי נמי שדה שלה כן נ"ל:

תוספות בד"ה ואשה בפחות משוה פרוטה כו' וקשה לר"ת דא"כ פשטה ידה וקיבלה כו'. עכ"ל ולולא דבריהם היה נראה לי ליישב שיטת רש"י דמכל מקום כיון דסתם אשה לא מיקדשה בפחות מש"פ ואינה נקנית בחליפין א"כ ע"כ ג"ש דקיחה קיחה לא איירי מחליפין ומה"ט לא מהני אפילו פשטה ידה וקיבלה ובזה נתיישבה ג"כ קושיא השניה ומה שהקשו מחזקה ושטר יש לומר כיון דמסקינן הכא דאשה לא מקנייה בחליפין א"כ ע"כ ג"ש דקיחה קיחה לא איירי כלל דנילף אשה משדה אלא עיקר ג"ש לא נאמרה אלא דלשון קיחה איירי מכסף ואף למאי דס"ד מעיקרא לא בעי למימר למעוטי חזקה דלא נילף מג"ש דאיכא למימר דבלא"ה פשיטא דאינה נקנית בחזקה כדילפינן בירושלמי ובעלה בביאה נקנית ואינה נקנית בחזקה ואף דתלמודא דידן לית ליה האי מיעוטא אלא מיעוטא דובעלה למעוטי אמה העברייה אתא היינו למסקנא דהכא לא איצטריך למעט חזקה כיון דבלא"ה ג"ש לאו לכל דיני קנין איירי ולא איצטריך נמי למעט חזקה דלא נילף בק"ו משפחה כנענית שאינה נקנית בביאה כדקאמר בירושלמי משום דתלמודא לית ליה האי ק"ו כדמסקינן לקמן דשאני אשה שקנינה לשם אישות כן נ"ל ליישב לשיטת רש"י ועוד נ"ל דלא שייך חזקה דעבדות באשה וחזקה דירושלמי היינו שהחזיק בה ע"י

שכנסה לרשותו והיינו חופה ולפ"ז כיון דהכא אליבא דרב הונא קיימינן דחופה קונה לא שייך למעט חזקה ודו"ק:

בא"ד לכך נראה לר"ת כו' והכי פירושא ואימא ה"נ כו' כשיש באותו חליפין ש"פ כו' עכ"ל. וקשיא לי לפ"ז אמאי דאמרינן הכא לרב הונא דאמר חופה קונה אתא למעוטי חליפין דהא מסקינן דלרב הונא הא דלא קתני חופה במתניתין היינו משום דלא קתני אלא מאי דכתיבא בהדיא וא"כ מאי פסקה למעוטי חליפין טפי מחופה לעולם אימא לך דחליפין קונין באשה ואפ"ה לא קתני לה משום דלא כתיבא בהדיא דהא שוה כסף לא אתא אלא במה מצינו מנזקין ועבד עברי כמ"ש התוס' במתני' ומה מצינו גרע מק"ו מיהו לפמ"ש לעיל במשנתינו בל' התוספות דשוה כסף לאו במה מצינו ילפינן אלא בגילוי מילתא דפשטא דקרא א"כ אתי שפיר דו"ק:

בא"ד ויש לומר דהיינו בר מחליפין כו' ש"מ דשאר דברים נקנין בחליפין וכן היה רגיל ר"ת כו' עכ"ל. ותמיה לי טובא דהא מקרא מלא הוא וזאת לפנים בישראל שלף איש נעלו וזאת התעודה בישראל אלמא דווקא בישראל נוהג חליפין ולא בעכו"ם וצ"ע ליישב שיטת ר"ת מיהו בעיקר קושייתו על שיטת רש"י מההיא דמכסף מקנתו אפשר דמהכא ילפינן מדאורייתא דכי היכי דאין עכו"ם קונה עבד בחליפין ה"ה לכל מילי והא דישראל אין קונה ע"ע בחליפין יש לומר דלקושטא דמילתא ילפינן עברי מעברייה ועברייה מאחרת משא"כ נמכר לעכו"ם לא שייך למילף בהכי כקושיית מהרש"א ועי"ל דמכסף מקנתו לאו למעוטי חליפין לחוד אתי אלא למעוטי נמי שאר קנינים שאין עכו"ם קונה אלא בכסף ולא במשיכה ובשטר ולענין קושיא ראשונה שהקשו התוס' משמעתין נ"ל ליישב דהכא לאו משדה עפרון ילפינן דא"כ תיקשי האיך ילפינן פרוטה הא שדה עפרון בארבע מאות שקל כסף קנאה אע"כ דלא משדה עפרון בעינן למילף אלא בג"ש דקיחה קיחה ילפינן אשה משדה ולעולם כולהו בישראל ומכ"ש לפירוש ר"ת דאפילו למאי דס"ד מעיקרא לא הוי בעי למילף אפילו אשה משדה אלא עיקר ג"ש אינה אלא לענין דקיחה איירי בכסף אלא דס"ד דחליפין בכלל לשון כסף הוא א"כ מעיקרא לא קשה מידי וצ"ע ודו"ק:

(קונטרס אחרון) דף ג תוספות בד"ה ואשה בפחות מש"פ כו' והיה רגיל ר"ת לשלוח הרשאה ביד עכו"ם והיה מקנה בחליפין. ואף שעפר ואפר אנכי תחת רגלי ר"ת מ"מ ללמד אני צריך היאך אפשר לומר כן כיון דכתיב בהדיא וזאת לפנים בישראל וזאת התעודה בישראל משמע דוקא בישראל ולא בעכו"ם ודוחק לומר דהוי כמו מיעוט אחר מיעוט לרבות דאדרבה אי הוי אתיא לילפותא איצטריך תרי מיעוטי חדא למעט ישראל

מעכו"ם וחדא למעט עכו"ם מישראל וא"כ יש לפקפק על דברי ר"ת ז"ל וכתבתי לבאר דמהנך ראיות שהביא ר"ת אין הדבר מוכרע ועמ"ש עוד לקמן דף ח':

דף ג:

וא"ת א"כ כיון דפשיטא לן כו' אמאי איצטריך קרא כו' תיפוק ליה כו' הקישה הכתוב לאחרת עכ"ל. ולולי דבריהם היה נ"ל כיון דבאשה נמי לא ידעינן דאין נקנית בחליפין אלא מסברא דבפחות מש"פ לא מקניא א"כ לא שייך למילף אמה העברייה בהקישא כיון דהתם לא שייכא הך סברא דנהי דקי"ל אין היקש למחצה היינו במאי דכתיב בהדיא אבל לא במאי דילפינן מסברא כמו שכתבתי בזה בכמה דוכתין וה"נ איתא לקמן דף ל' בהא דצוח ר"ל בכרוכיא ויצאה והיתה וליכא דאשגח ביה והיינו משום דמילתא דתלי' בסברא היא כמו שנבאר שם אי"ה ועוד נ"ל דאי לאו מכסף מקנתו הוי ילפינן עבד עברי בק"ו ממטלטלין שאין נקנין בשטר ואפ"ה נקנה בחליפין כ"ש ע"ע וליכ' למימר אשה תוכיח דשאני אשה דבפחות מש"פ לא מקנה נפשה והכי משמע להדיא לישנא דברייתא דקתני מכסף מקנתו בכסף נקנה ואינו נקנה בתורת תבואה וכלים אלמא אי לאו מכסף מקנתו הוי ילפינן עבד מתבואה וכלים כן נ"ל נכון לולא שהתוספות לא כתבו כן ותירצו בענין אחר דריבוי קנינים ילפינן מהקישא ולא מיעוט קנינים אלא דעל תירוצם נמי קשה אכתי אמאי איצטריך בשמעתין למימר אהא דמקשה ואימא ה"נ דאשה בפחות מש"פ לא מקניה נפשה ואמאי לא משני בפשיטות דאשה אינה נקנית בחליפין דילפינן מהקישא דהקישה לאחרת וילפינן אפי' מיעוט קנינים ובשלמא לפרש"י דקס"ד דנקנית בחליפין בג"ש דקיחה קיחה א"כ אתי שפיר דמאי חזית למילף בהקישא אדרבא ניליף בג"ש דקנה אלא לפירוש התוספות דאפילו למאי דס"ד מעיקרא נמי לאו ג"ש גמורה היא א"כ קשה ויש ליישב ולמאי דפרישית א"ש טפי ודו"ק ולקמן בסוגיא דכעורה זו ששנה רבי נבאר יותר:

(קונטרס אחרון) בא"ד שהקשו בתוספות מכסף מקנתו למה לי למעוטי חליפין דבלא"ה ידעינן מהקישא דאחרת כתבתי דכיון דהקישא איצטריך לשאר מילי לא שייך לומר אין היקש למחצה כיון דבאשה גופיה לא ידעינן דלא מיקני בחליפין אלא מסברא ובעבד עברי לא שייך הך סברא א"כ כל חדא תיקו אדוכתא וכמו כן כתבתי בכמה דוכתי מסברא דנפשאי בין לענין הקישא ובין לענין גז"ש ולדעתי הוא דבר המתקבל אם לא יהיה שום סתירה בסוגיית הש"ס להיפוך:

גמרא למעוטי חליצה סד"א תיתי בק"ו מיבמה. וקשיא לי דאיכא למפרך מה ליבמה שהיא איסור לאו משא"כ אשת איש דאיסור מיתה וליכא למימר שכל זה נשים בק"ו דיבמה אף על פי שאיסור לאו אפ"ה אינו יוצאה בגט ויוצאה בחליצה מכ"ש אשת איש הא ליתא לפמ"ש התוספות לקמן דפרכ' הכתובה בתורה אין להכניס בק"ו וליכא למימר דנילף חליצה מגט מק"ו ומה גט דלא מהני ביבמה מהני באשת איש חליצה לא כ"ש הא נמי ליתא דמה לגט דהיינו שטר שכן מכניסה בשטר מש"ה יוצאה בשטר משא"כ בחליצה ועוד מה לגט דמהני בשפחה כנענית דהיינו שיחרור וצ"ע:

תוספות בד"ה ואין דבר אחר כורתה וא"ת תהא אמה העברייה יוצאה בחליצה. נראה דקושייתם בזה אליבא דרבי יוסי בר רבי דאית ליה קטנה חולצת בפעוטות דאי לרבי מאיר דקיי"ל כוותיה דאין קטנה חולצת עד שתביא שתי שערות א"כ לא שייך חליצה באמה העברייה דבלא"ה יוצאה בסימנין ומכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש התוספות ביבמות דף ק"ה ע"ב בשם הירושלמי דאפילו לר"מ דאמר מקשינן אשה לאיש היינו מדרבנן והקישא אסמכתא בעלמא ובדיעבד חליצת קטנה כשירה כן נ"ל. ובחנם נדחק בעל עצמות יוסף בזה. מיהו לולא דברי התוספות היה נ"ל ליישב קושייתם בע"א דלא שייך חליצה כלל באמה העברייה כיון דלא אשכחן דמהני חליצה בשום מקום אלא לענין הפקעת איסור ולא לענין ממון והא דבעינן למילף לקמן דתהא אשה נקנית בכסף מק"ו דאמה העברייה היינו משום דאשכחן כסף שקונה בכל מקום ועוד דקנין אשה הוי נמי איסורא דאית ביה ממון והא דאיצטריך נמי לקמן למעוטי אמה העברייה שאינה נקנית בביאה דלא תיתי בק"ו מיבמה היינו משום דהיבם קונה את היבמה נמי לענין ממון כן נ"ל לולא שהתוס' תירצו בע"א דבריהם צ"ע ואין להאריך:

גמרא בכסף מנא לן. לכאורה נראה מסתימת לשון הגמרא וממה שפירש רש"י לקמן בדף הסמוך גבי ותנא מייתי לה מהכא דהא דמקשינן הכא בכסף מנא לן ויליף לה רבי יהודא משמיה דרב מאין כסף היינו דעיקר קידושין יליף מהאי קרא ולא אסקי אדעתייהו ג"ש דקיחה קיחה או אפשר דס"ל דמג"ש לחוד לא מצינן למילף כלל עיקר קידושי כסף משום דכתיב כי יקח איש אשה ובעלה דמשמע עד דמקדש והדר בעיל כדקאמר רבי יוחנן לקמן דף ט' ודרשה דבעולת בעל נמי לא משמע להו דמוקי לאידן דרשה דלקמן מש"ה איצטריך למילף מאין כסף דבהאי קרא לא כתיב ביאה א"כ משמע דבכסף לחוד נקנית ועוד יציאה דכוותה ממעט והיינו דומיא דיציאת אדון דהיינו בכסף לחוד משא"כ תנא דברייתא דיליף מג"ש דקיחה קיחה לא חייש להאי פירכא דמקדש והדר בעיל כדאשכחן דיליף בברייתא ביאה מובעלה ומסקינן לקמן דלא חייש להאי פירכא וכמו שאפרש

לקמן בעזה"י גבי כעורה זו ששנה רבי ע"ש. והא דאמרינן לקמן ואיצטריך למיכתב כי יקח ואיצטריך למכתב אין כסף סתמא דתלמודא מסיק הכי דאליבא דהלכתא אכתי תרווייהו צריכי ע"ש כן נ"ל אלא דמל' התוספות בד"ה ואימא לדידה לא משמע הכי וכמו שאפרש בסמוך. בלימוד הישיבה דקדקתי עוד דבשמעתין גרסינן אמר רב יהודא אמר רב דאמר קרא ויצאה חנם כו' ובכתובות דף מ"ו לא גרסינן אלא אמר רב יהודא לחוד ולא מסיק משמיה דרב והיה נלע"ד בזה דודאי רב גופא לא מפיק מהאי קרא אלא עיקר קדושי כסף וקאי אמתניתין דהכא דבעי בכסף מנלן ולענין דכספא דאבוה הוי לא איצטריך ליה לרב למילף מהכא והיינו לפי שיטת רש"י ביבמות דף נ"ז ע"ב גבי יש חופה לפסולים דרב אית ליה חופה קונה כרב הונא דלקמן א"כ לפי זה מדאשכחן דזכי רחמנא לאב למימסר לחופה כדכתיב את בתי נתתי והיינו בנערה כמ"ש התוס' בסמוך א"כ ממילא דזוכה האב בבתו נערה בכל עניני קידושין דהא איתקשו הווייות להדדי וחופה נמי איקרי הויה לרב ולרב הונא וכיון דאביה מקבל קידושין ממילא דכספא דידיה הוי כדאמרינן בסמוך משא"כ רב יהודה אפשר דלא ס"ל בהא כרב דחופה קונה דהא קי"ל אליבא דהלכתא דחופה אינו קונה וא"כ לא מיקרי הוייה ולא שייך למילף קידושין מחופה בהקישא ובמה מצינו נמי לא מצינן למילף דנהי דזכי רחמנא לאב למימסרה לחופה היינו משום דבנשואין מפקעת עצמה לגמרי מרשות האב בעינן דעתיה דאבוה משא"כ בקידושין דאינה מפקעת עצמה לגמרי מרשות האב איכא למימר דאיהי תקדש נפשה ואיהי תשקול כספא מש"ה איצטריך ליה לרב יהודה למילף מקרא דאין כסף דכספא דאבוה הוי דיציאה דכוותיה ממעט. ובזה נתיישב לי מה שהקשו התוספות בכתובות דף מ"ו בד"ה דזכי ליה שכתבו וצ"ע אמאי לא ילפינן קידושין מחופה ולמאי דפרישית א"ש דאין ה"נ דלרב ולרב הונא ילפינן קידושין מחופה וקרא דאין כסף היינו לעיקר קידושין והא דמסיק רב יהודה מקרא דאין כסף דכספא דאבוה הוי היינו משמיה דנפשיה למאי דלית ליה חופה קונה כן נ"ל כל זה העליתי בישיבה והוספתי דברים ואין להאריך ועיין עוד בסמוך והא דמקשינן הכא בכסף מנלן ולא ילפינן מהקישא דאם אחרת יבואר לקמן בעזה"י מיהו בירושלמי יליף בהדיא קידושי כסף מהקישא דאחרת ע"ש:

שם אמר רב יהודה אמר רב כו' אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר. בעיקר דרשה זו נ"ל משום דאין כסף מיותר כיון דכתיב ויצאה חנם אע"כ דמיצאה חנם לא הוי שמעינן אלא שע"י סימנין יוצאה חנם ואין צריך להחזיר ולגרוע דמי המכירה אבל אכתי ס"ד כיון דמעות הראשונים ניתנו נמי לקידושין כדאי' לקמן א"כ יוחזר' מיהו להאדון דמי הקידושין שהרי ע"י כך מרווחת לקבל כסף קידושין מאחר מש"ה כתיב אין כסף

דאפי' מכסף קידושין א"צ להחזיר לו וא"כ ממילא שמעינן דאיכא בעלמא כסף קידושין כן נ"ל נכון:

גמרא ואימא לדידה. נראה דאפשר דאמתניתין דהאב זוכה בקידושי בתו לא שייך האי קושיא דאפשר דאין ה"נ דמדאורייתא לדידה ומדרבנן הוי לאביה כמו מציאה משום איבה אלא דעיקר הקושיא לרב יהודה דבעי למילף מקרא דמדאורייתא לאביה ובזה יתיישב לשון התוס' ודו"ק ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה אימא לדידה וא"ת הא ע"כ לא איצטריך כו' כבר כתבתי דאיכא למימר דאיצטריך שפיר קרא דאין כסף לעיקר קידושין דמקיחה קיחה איכא למימר דמקדש והדר בעיל ואפשר דסברת התוספות דמשום הא לא הוי מקשה הש"ס בפשיטות עליה דרב יהודה דלמא רב יהודה לא חייש להאי סברא דמקדש והדר בעיל כי היכי דרבי גופא לא חייש לה או דילמא רב יהודה אית ליה קרא דבעולת בעל שנקנית בביאה לחוד כרבי יוחנן לקמן וא"כ ע"כ קיחה קיחה אתי לאשמעינן דנקנית בכסף לחוד וליכא למימר דהא דמקשה בגמ' ואימא לדידה היינו למאן דלית ליה דרשה בעולת בעל הא ליתא דאפשר דלהאי מ"ד אין ה"נ דלדידה מדאורייתא ודוקא מדרבנן לאביה כדפרישית בסמוך מיהו קשיא לי דאיכא למימר דקרא דאין כסף אתא לאשמעינן לקידושי קטנה דמקיחה קיחה לא מצינן למילף אלא קידושי גדולה כדכתיב כי יקח איש אשה ואשה היינו גדולה ומייתורא דאין כסף שמעינן שפיר לקידושי קטנה לפי סברת התוספות עכשיו דילפינן אפילו מה שאינו במשמעות הלשון. ועוד דלמאי דלא אסיק אדעתא עכשיו דיציאה דכוותה ממעט א"כ אדרבה עיקר פשטא דקרא בקטנה איירי דכתיב וכי ימכור איש את בתו ועלה כתיב ויצאה חנם והיינו בקטנות שיכול למוכרה ועוד דבהתחלת הנערות תו לא מיקרי אדון זה וא"כ שפיר איצטריך קרא לעיקר קידושי קטנה שלא מצינו לה בפי' אם לא למאן דדריש בבגדו בה כיון שפירש טליתו עליה אין רשאי למוכרה וא"כ ע"כ יכול לקדש את בתו בקטנות משא"כ למאן דדריש בבגדו בה לשפחה אחר שפחה לית לן ילפותא לקידושי קטנה. ומקידושי ייעוד לא מצינן למילף כמ"ש התוספות לקמן וממקומו הוא מוכרע דע"כ קידושי כסף נמי תיפוק לן מהתם ואי מדאיצטריך למעט קטנה שלא הגיעה לעונת הפעוטות דאינה מתגרשת אלמא דאית לה קידושין הא ליתא דעיקר קרא אתי לשוטה כמו שכתבתי בחידושי גיטין דף ס"ד ע"ב ועיין מה שכתבתי בפתיחה למסכת' זו אליבא דב"ש לענין קידושי קטנה משא"כ לב"ה צריכא קרא והא דאמרינן לקמן דאיצטריך למיכתב כי יקח ואיצטריך למיכתב אין כסף דאי מכי יקח ה"א דאבוה הוי ולא קאמר דאיצטריך אין כסף לקידושי קטנה איכא למימר דהתם אמסקנא

סמין דיציאה דכוותיה ממעט וממילא דבנערה איירי וכמו שאבאר ועוד דלקמן איצטריך ליה לתלמודא לפרש אליבא דמאן דיליף קידושי קטנה מבבגדו בה וצ"ע ודו"ק ולפמ"ש נתיישב ג"כ מה שהניחו התוספות בתימא בכתובות דף מ"ו בד"ה השתא אביה ע"ש:

גמרא ואימא ה"מ קטנה כו' אבל נערה כו' ופירש"י ותוספות אף ע"ג דקרא בנערה איירי לעולם דקדשה בקטנותה עכ"ל. וקשיא לי מאי דוחקין לאוקמי קרא בהכי כדי להקשות ועוד יש לתמוה היאך אפשר לומר דקרא איירי שקדשה בקטנותה והא כתיב ברישא דקרא כי יקח איש אשה ואשה דקרא היינו דוקא גדולה ועיין בזה בחידושינו לקמן דף ד' ע"ב בל' התוספות בד"ה ובעלה ובדף י' בל' התוספות בד"ה כל הבועל ותמצא נחת מזה ומזה. תו קשיא לי במאי דמקשינן הכא אימא וערה דאית לה יד דקדשה איהי נפשה ואיהי תשקול כספא ומסקינן מקרא דיציאה דכוותיה ממעט דכספא דאבוה וא"כ ע"כ דאין לה יד לקדש עצמה דאי ס"ד דמקדשה נפשה תיקשי להיפך השתא איהי מקדשא נפשה אבוה שקיל כספא ואפילו את"ל דמהא לא קשיא דאיכא למימר דאבוה מינה דידה קא זכי אם כן לא הוי משני הש"ס אהא דמקשה מעיקרא תקדש איהי נפשה אע"כ דכולה מילתא מקרא יליף ולקמן דף מ"ג פליגי ר"י ור"ל בקידושי נערה דלר"ל היא ואביה מקבלי קידושין ולרבי יוחנן לכ"ע אביה ולא היא ושקיל וטרי הש"ס טובא בטעמיה דר"י וכולהו מסברא ולא מייתי מקרא דהכא. והנלע"ד ליישב חדא מגו חדא דסוגייא דהכא ודלקמן בפ"ב אהדדי איתמרו וכי הדדי מישך שייכו דודאי אי לאו מסקנא דהכא דיציאה דכוותה ממעט היה מהכרח לומר דנערה מקדשה נפשה כיון דאית לה יד לענין גירושין כדכתיב כי יקח איש אשה ואפילו נערה במשמע וכתיב ונתן בידה ונהי דקיי"ל היא ואביה מקבלין גיטה היינו לבתר דקים לן דאביה מקבל קידושין ומה"ט אמרינן דמקבל גיטה דאיתקוש יציאה להווייה אבל אי לאו קרא דאביה מקבל קידושיה הייתי אומר דבין בגיטין ובין בקידושין היא ולא אביה מדכתיב ונתן בידה בגיטין ואיתקוש הוויה ליציאה וא"כ הנך טעמים דאמרינן בפ"ב אליבא דר"ל ור"י לאו מילתא היא דהא דמשנינן התם קידושין דמפקעת עצמה מרשות אביה אביה ולא היא קשיא לן בקידושין גרידא במה מפקעת עצמה מרשות אביה הא אכתי זכי בה בכל שבח נעורים חוץ מהפרת נדרים ומאי ענין איסורא לממונא והא דמשנינן נמי התם קידושין דמדעתה אביה ולא היא אדרבה אית לן למימר כיון דמדעתה היא ולא אביה כי היכי דליהוי הקישא דויצאה והיתה לגמרי אע"כ דשקלא וטריא דלקמן דפ"ב אמסקנא דהכא קאי לבתר דקים לן דיציאה דכוותה ממעט דכסף קידושין לאביה אפילו בנערה וא"כ שפיר קאמר ר"י דיש לחלק בין קידושין לגירושין דבקידושין מפקעת עצמה מרשות אביה והיינו לענין כסף קידושין

גופא שיש לו בהן זכות ואינה רשאה להפסידו ולאידך שינויא נמי מסיק שפיר דקידושין דמדעתה בעינן דעת אביה כיון שכסף קידושין שלו מסברא דמי שהכסף שלו יש לו זכות לקבל הקידושין כדאמרינן הכא והא"ש הא דמקשינן הכא ואימא ה"מ קטנה אבל נערה תקדש איהי נפשה דאע"ג דקרא בנערה איירי אפ"ה אית לן למימר דאיירי דקדשה בקטנותה דוקא דבנערה היא ולא אביה והיינו משום דנקיש הוויה ליציאה דכתיב ונתן בידה כן נ"ל נכון:

תוספות בד"ה ואימא ה"מ קטנה כו' וא"ת הא לקטנה לא איצטריך קרא דהשתא זבוני מזבין לה כו' עכ"ל. כתבו כן לפי שיטתם דלעיל דלרב יהודה אמר רב נמי נפקא ליה עיקר קידושין מקיחה קיחה ואין כסף לא איצטריך אלא דהוי דאבוה משא"כ לפמ"ש דאין כסף אתא לעיקר קידושין דמקיחה קיחה איכא למימר דמקדש והדר בעיל או כדפרישית בסמוך דאתא לעיקר קידושי קטנה א"כ אין מקום לקושייתם אלא דאף לפי שיטתם קשיא לי מאי מקשו דלקטנה לא איצטריך השתא זבוני מזבין כו' דאיכא למימר דאיצטריך קרא היכא שכבר מכרה בקטנותה ויצאה בגירעון דתו לא מצי למוכרה למ"ד אין רשאי למוכרה לשפחות אחר שפחות ולאידך מ"ד דדריש בבגדו בה דלא מצי למוכרה לשפחות אחר אישות נמי איצטריך קרא היכא שנתקדשה ונתגרשה מן האירוסין דיכול אביה לחזור ולקדשה אע"ג דלא מצי מזבין לה ויש ליישב ודו"ק:

בא"ד הא לקטנה לא איצטריך קרא דהשתא זבוני מזבין לה כו' וקשיא לי הא שפיר איצטריך קרא אפי' בקטנה שהרשות ביד אביה למסרה לקידושין ולאסרה לכל העולם דממעשה ידיה לא מצינן למילף הא מילתא דאיסורא מממונא לא ילפינן כדאמרינן בסמוך ויש ליישב דבהא ודאי סברי התוספות דילפינן מייעוד שיכול לאוסרה והא דמסקו התוספות דלא מצינן למילף מייעוד היינו לענין שיהא הכסף שלו כן נ"ל ודו"ק:

בא"ד וא"ת הא אמרינן פ' נערה כו' ומאי ראיה אימא ה"מ קטנה אבל נערה לא עכ"ל ולענ"ד לא קשה מידי דהתם אליבא דרב הונא אמר רב קיימינן וכבר כתבתי דלשיטת רש"י רב נמי סבר כרב הונא דחופה קונה וא"כ מיקרי הווייה וממילא דלמסקנא דהכא דיציאה דכוותה ממעט מוכח דאביה ווכה בקידושי כסף וא"כ איתקוש הוויות להדדי ויכול למסרה לחופה אף ע"ג שמבטלה ממלאכתה מיהו למסקנא דהתם אתי שפיר אפי' למ"ד חופה אינו קונה משום דלקטנה לא איצטריך קרא דהשתא זבוני מזבין לה כן נ"ל ליישב שיטת רש"י אלא דבלא"ה משני התוספות שפיר דע"כ החופה היתה בגדלות דאל"כ היתה בחנק אלא דזה לא יתכן לפירוש רבינו שמואל שהביאו התוספות בכתובות

דף מ"ה דבמוציא שם רע נכנסה לחופה ולא נבעלה נמי בסקילה ולפ"ז צ"ל כדפרישית ודו"ק:

גמרא ואלא הא דאמר רב הונא אמר רב מנין שמעשה בת לאביה כו' תיפוק ליה מבנעוריה. וקשיא לי דהא ודאי איצטריך קרא דכי ימכור למעוטי מציאתה דלא הוי לאביה כדמשמע בכתובות דמציאתה לאביה אינו אלא מדרבנן משום איבה וכן פירות מנכסים שנפלו לה מבית אבי אמה קתני התם במתני' דף מ"ו דאביה אינו אוכל פירות בחייה וליכא למימר דהיא גופא קשיא ליה לתלמודא אמאי אינו אוכל פירות בחייה דא"כ מאי שיאטא דרב הונא אמר רב הכא טפי הו"ל לאקשויי ממתני' ואפשר דניחא לתלמודא טפי להקשות דרב אדרב מיהו למאי דפרישית לעיל דרב גופא לא יליף מאין כסף אלא עיקר קידושין אבל במאי דכספא דאבוה רב יהודה גופא מסיק לה משמיה דנפשיה א"כ הדרא קושיא לדוכתא דהו"ל לאותובי ממתני' אע"כ דלאו כל שבח נעורים הוי לאביה אלא מאי דמסתבר טפי א"כ מדרב הונא נמי לא קשה דאיצטריך קרא למעוטי פירות ומציאתה ואפשר דממתני' לא מצי לאקשויי דאפשר דקי"ל כרבי יוסי בר יהודה דאמר התם האב אוכל פירות בחיי בתו ואע"ג דמסקינן התם דהיינו מדרבנן היינו לפי המסקנא דלא דרשינן בנעוריה בית אביה לכל שבח נעורים אבל למאי דקס"ד עכשיו אפשר דהוי מדאוריתא מש"ה מקשה מדרב ומשמע לתלמודא דמסתמא לא פליג רב יהודה אדרב רביה כדאשכחן בדוכתי טובא דמקשינן מדרב אכולהו אמוראי כן נ"ל:

שם וכ"ת נילף מיניה ממונא מאיסורא לא ילפינן. אע"ג דבעלמא ילפינן ממונא מאיסורא מדאורייתא הכא לא משמע ליה לתלמודא דמשום דהאב יכול להפר נדרי בתו תהא קנוייה לו לגמרי ותדע שהרי הבעל אף שיכול להפר נדרי אשתו אפ"ה אינה קנוייה לו לכל דבר ואפילו מעשה ידיה לא הוי לבעל מדאורייתא כמבואר ועיין בחידושינו בכתובות:

שם וכ"ת נילף מיניה. כבר צווחו קמאי דקמאי דא"כ הדרא קושיא לדוכתא מדרב הונא אמר רב אמאי איצטריך למילף מכי ימכור איש את בתו לאמה נילף מהפרת נדרים ויש מתרצין דבאמת אדרב הונא גופא מקשה אלא שהתוס' פרק אלו נערות ד' מ' ע"ב כתבו להדיא דלא משמע הכי ולענ"ד א"א לפרש כן דודאי אדרב הונא גופא לק"מ דאיכא למימר דגלי קרא דכי ימכור דלא נילף מהפרת נדרים ואתא למעוטי פירות ומציאתה כדפרישית בסמוך. אמנם לענ"ד יש ליישב בפשיטות דדוקא למאי דקס"ד מעיקרא דפשטא דקרא דבנעוריה בית אביה איירי מכל שבח נעורים מקשה שפיר מדרב הונא אמר רב אבל למאי דבעי למימר עכשיו דבהפרת נדרים כתיב אלא דילפי' מהפרת נדרים

תו לא קשיא לן מדרב הונא אמר רב דהא איצטריך קרא דכי ימכור איש למילף דאפילו בנערה שנתארסה אפ"ה מעשה ידיה לאביה דאי מהפרת נדרים לא ילפינן לארוסה דהא לענין הפרת נדרים נפקא לה מרשותה דאביה כדאמרינן בסמוך משא"כ לענין קידושין לא שייך לומר כן מאי אמרת דלענין קידושין נמי איצטריך לנתארסה ונתגרשה הא ליתא דבכה"ג שפיר ילפינן מהפרת נדרים דנתארסה ונתגרשה נתרוקנה רשות לאב ובהכי מיתרצא נמי האי סוגיא דפרק אלו נערות דף מ' ע"ב דוק ותמצא. והא דמקשינן בסמוך וכ"ת נילף מבושת ופגם או מקנסא ולא תיקשי לדרב הונא אמר רב היינו משום דהתם איכא למימר דשאני מעשה ידיה כיון דקטרחא בגווייהו פשיטא ליה דלא מצינן למילף מקנסא ומבושת ופגם כן נ"ל נכון ודו"ק:

תוספות בד"ה וכ"ת נילף מבושת ופגם תימא כו' הא בושת ופגם גופא לא ידעינן שהן לאב אלא מקידושין כו' עכ"ל. ולכאורה היה נ"ל ליישב קושייתם דודאי בושת ופגם ילפינן שפיר מחופה דכ"ע מודו דיכול למסרה לחופה אף שהיא נערה מדכתיב את בתי נתתי כמ"ש התוס' בסמוך והא דלא קאמר הכא בשמעתין וכ"ת נילף מחופה היינו משום דפשיטא ליה דמחופה לא מצינן למילף דשאני חופה דמפקעת עצמה מרשות אביה והיינו לבתר דקי"ל שמעשה ידיה לאביה וא"כ במסידתה לחופה פשיטא דאביה ולא היא כיון שמעכשיו מפסיד מעשה ידיה ואע"ג דאליבא דרב הונא קיימינן ולדידיה אשכחן חופה של אירוסין בלא קידושין כמו שאפרש לקמן מ"מ אפשר דקרא דאת בתי נתתי אייריי דווקא בחופה שמוסרה לביאה כפשטיה דקרא ומש"ה לא מצי לאקשויי מחופה אבל מבושת ופגם מקשה שפיר דכיון דחזינן מיהא דזכיא רחמנא למסרה לחופה אפילו למנוול ומוכה שחין אע"ג שמביישה בכך אלמא דיכול לביישה משום דבושתה ופגמה שלו וא"כ נילף מהכא לשאר שבח נעורים כגון קידושין כך היה נ"ל לכאורה אלא דלפ"ז לא אתי שפיר הא דמסיק שאני בושת ופגם דאבוה שייך בגווייהו ופרש"י דהיינו במה שמוסרה לחופה אלמא דהכא לאו לענין חופה איירי אלא שראיתי בלא"ה שהרשב"א ז"ל בחידושיו הביא גירסא אחרת שאני בושת דאבוה נמי אית ליה צערא בגווה ולגירסת רש"י נמי יש ליישב ודו"ק:

בא"ד לכן נ"ל לעיל כו' אבל נערה כו' אבל אמת הוא שגם כשהיתה נערה אביה יכול לקדשה כו' עכ"ל. ולפ"ז ודאי קשיא סוגיא דלקמן בפ"ב דף מ"ד דלרבי יוחנן בנערה לכ"ע אביה ולא היא ויליף מסברא והכא ילפינן מקרא וכבר הארכתי בזה לעיל בשמעתין:

דף ד.

תוספות בד"ה יציאה דכוותה קממעט פירש רבינו חננאל אף כאן נערה עכ"ל. ורש"י ז"ל הביא פי' זה בכתובות דף מ"ו והקשה ע"ז דאכתי אימא לדידה וכתב דבמסכת קידושין פירש לשון זה בקושי וכאן חזר בו ולענ"ד היה נ"ל ליישב שיטת ר"ח לפי מאי דפרישית לעיל דהא דמקשה מעיקרא ואימא לדידה קס"ד דאכתי איצטריך קרא דאין כסף אע"ג דעיקר קידושין ילפינן מכי יקח אפ"ה קידושי קטנה מיהא לא ילפינן מכי יקח איש אשה דאשה היינו גדולה ומאין כסף הוא דילפינן לקידושי קטנה משא"כ עכשיו דמסקינן יציאה דכוותה ממעט דהיינו נערה תו לא מצינן להקשות ואימא לדידה דא"כ קרא למאי איצטריך הא קידושי נערה ילפינן מכי יקח כנ"ל ודו"ק:

שם א"כ ניכתוב רחמנא אן כסף כו' ומנ"ל דדרשינן הכי כו'. ואע"ג דבכמה דוכתי כתיב אין מלא ולא דרשינן מ"מ הכא דכולה קרא יתירא שפיר הוי מצי למיכתב אן כסף:

בא"ד כגון ברשות אדון אם היה שם כסף כו' עכ"ל. פי' דאי לאו דגלי קרא ויצאה חנם א"כ אפילו בימי נערות היתה צריכה מדינא לצאת בגירעון כסף וליתן הכסף לאדון שיוצאה מרשותו וכמו כן ביוצאה מרשות אב ולא ידעתי למה נדחק מהרש"א ז"ל לפרש דאיצאה בקטנותה קאי וכתב שכן מבואר בל' רש"י בכתובות בשם השאלתות ולאחר העיון ליתא שם וזה שכתבו התוספות וכן משמע לשון הקונטרס היינו דפירושו כאן כמו שם בשם השאלתות וזו הגירסא נ"ל עיקר:

גמרא ואי אשמעינן מעשה ידיה דקא מיתזנא מיניה. ואע"ג דאין האב חייב במזונות בתו מדאורייתא מ"מ כיון דאורחא דמילתא דקמיתזנא מיניה שדרך האב לזון את בתו שפיר איצטריך קרא וכ"כ התוס' פרק השולח דף מ"ז ע"ב. מיהו נ"ל לולא דברי התוס' דהכא ה"נ אי אשמעינן מעשה ידיה לחוד ה"א דוקא היכא דמיתזנא מיניה דבהכי איירי הקישא בקרא דומיא דאמה דמיתזנא אבל השתא דכתיב נמי גבי קידושין ילפינן שפיר דאפי' היכא דלא מיתזנא כיון דאשכחן דזוכה האב בכל ענין ובחידושי לכתובות ד' מ"ו ע"ב בד"ה וא"ת) הארכתי ע"ש:

שם אלא הכא חד גופא הוא כי נפקא בנערות בבוגרת מאי בעי גביה. ויש לי לדקדק במס' ערכין פליגי רב ושמואל במוכר שדהו בשנת היובל דלרב מכורה ויוצאה ושמואל אמר ק"ו מכורה כבר יוצאה כו' ומקשה הש"ס ורב ליית ליה ק"ו והתניא יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה אמרת מכורה כבר יוצאה שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר ומשני הש"ס התם הדרא מיזדבנא הכא לא הדרא מיזדבנא וכתבו שם התוספות דהיינו להנך תנאי דדרשי בבגדו בה שאין יכול למכור לשפחה אחר שפחה וא"כ משמע דלהנך

תנאי דדרשי בבגדו בה לענין שפחה אחר אישות אבל שפחה אחר שפחות מוכר ושונה וא"כ לפ"ז לרב יכול למכור את בתו בנערות וממילא דלא שייך לימר חד גופא הוא דהא אשכחן שפיר שמכרה סמוך לימי בגרותה וליכא למימר דהכא לאינך תנאי ואמוראי פריך דאכתי היא גופא קשיא מאי מקשה מעיקרא והאי אין כסף להכי הוא דאתא הא מיבעי ליה לכדתני' ואיצטריך לדחוקי א"כ נכתוב אן כסף וטפי ה"ל לשנויי דמאן דמפיק ויצאה חנם לימי בגרות סובר כהאי תנא דמוכרה לשפחה אחר שפחה מש"ה איצטריך קרא לימי בגרות אבל רב דיליף אין כסף לענין קידושין סובר כי האי תנא דאין מוכרה לשפחה אחר שפחה וממילא דכיון דלא הדרא מזדבנא אין יכול למוכרה כלל בימי נערות ולא איצטריך קרא לבוגרת דחד גופא הוא אע"כ לקידושין אתא כיון דאף אם נאמר שיכול למכור בתו נערה היינו שמכורה ויוצאה מיד כדמשמע מסוגיא דערכין וא"כ אכתי לא איצטריך קרא לבגרות ויש ליישב ודו"ק:

שם מתקיף לה מר בר רב אשי ולאו ק"ו הוא ומה סימנין כו' נראה דה"ה דה"מ למימר מה שנים ויובל וכסף שאין מוציאין מרשות אב מוציאין מרשות אדון בגרות לא כ"ש וחדא מינייהו נקיט ובזה נ"ל ליישב מה שכתבו התוספות ד"ה ויצאה חנם וא"ת ברישא ה"ל למינקט אלו ימי נערות ולכאורה יש לתמוה דלעיל בגופא דברייתא ה"ל להקשות כן ולמאי דפרישית יש ליישב דודאי אגופא דברייתא לא קשיא להו דאיכא למימר דהיותר פשוט נקיט ברישא ואילו לא נאמר קאמר דאם לא נאמר אין כסף הייתי אומר דויצאה חנם אתא לימי בגרות כמ"ש מהרש"א ז"ל בשם הר"א מזרחי ז"ל על רש"י בחומש אלא דעיקר קושית התוספות לפי המסקנא דאפילו אם לא היה נאמר אין כסף לא הוי מצי לאוקמי ויצאה חנם לימי בגרות דבגרות לא איצטריך קרא דק"ו הוא משנים ויובל וכסף אע"כ דאתא לעיקר זבינא דאיילונית וא"כ ברישא ה"ל למיתני ויצאה חנם אלו ימי נערות שהיא דרשא היותר פשוטה:

דף ד:

ותנא מייתי לה מהכא דתני' כי יקח כו' והלא דין הוא כו' ואף על גב דלמאי דמסקינן בסמוך דעיקר קידושין ילפינן מאין כסף וג"ש דכי יקח לא אתא אלא לאשמעינן דהיכא דיהבה איהי לדידיה וקידשתו דקידושין לא הוי קידושין אפ"ה קאמר והלא דין הוא לשקלא וטריא בעלמא דאפילו לענין עיקר קידושין בעי קרא ולא ילפינן מק"ו וכ"כ מהרש"א מיהו כל זה לשיטת התוספות לעיל בדף הקדום דתנא דברייתא ורבי יהודה אמר רב לא פליגי אבל לשיטת רש"י שכתב לעיל דתנא דברייתא לית ליה דרשא דאין

כסף ופשטא דלישנא דרשי כאן והא דאמרינן בסמוך וצריכא סתמא דתלמודא מסיק הכי דלקושטא דמילתא בעינן תרי קראי א"כ בלא"ה א"ש בפשיטות ולפי מה שאפרש בסמוך דהא דס"ד דהיכא דיהבה איהי לדידיה וקידשתו הוי קידושין היינו דוקא לבתר דילפינן עיקר קידושין מויצאה חנם כמו שאפרש בטעמים נכונים וא"כ מקשה הכא שפיר בברייתא דלא לכתוב ג"ש דקיחה קיחה ולא לכתוב נמי ויצאה חנם ויליף כולה מילתא מק"ו דאמה העברייה וממילא דלא איצטריך ויצאה חנם לומר דכספא דאבוה הוי דממילא שמעינן דומיא דאמה העבריה דכסף מכירתה לאביה ה"ה לקידושי כסף דאמרינן דיו וכיון דלא ניכתוב ויצאה חנם לא איצטריך ג"ש דקיחה קיחה דממילא ידעינן דהיכא דיהבה איהי לדידיה וקדשתו לא מהני דמהיכא תיתי ואדרבא בעינן דומיא דאמה העברייה שהקונה נותן להמקנה וה"ה לקידושין שהבעל הוא הקונה והאשה היא המקנית כנ"ל נכון ועיין עוד בסמוך:

רש"י בד"ה נקנית בכסף כדכתיב מכסף מקנתו עכ"ל. ואע"ג דהאי קרא בע"ע הנמכר לעכו"ם כתיב ומסקינן לקמן דף ט"ו ע"ב דע"ע הנמכר לישראל לא אתי מיניה דשאני עכו"ם שכל קנינו אינו אלא בכסף ונמכר לישראל ילפינן מוהפדה דכתיב באמה העברייה גופא מ"מ נ"ל דרש"י לשיטתו דהא דפרכינן לקמן מה לנמכר לעכו"ם שכל קנינו אינו אלא בכסף היינו לריש לקיש דוקא דאית ליה לעמיתן במשיכה ולעכו"ם בכסף משא"כ לרבי יוחנן דמעות קונה בישראל ודריש איפכא לעמיתך בכסף ולעכו"ם במשיכה שפיר ילפינן נמכר לישראל מנמכר לעכו"ם היינו מקרא דמכסף מקנתו והדר ילפינן אמה מע"ע דאיתקש עברייה לעברי וניחא ליה לרש"י טפי לפרש הברייתא אליבא דרבי יוחנן דאי לר"ל דיליף מוהפדה לא הוי שייך למימר והלא דין הוא לענין קידושין כמ"ש התוספות בד"ה מעיקרא דדינא בשני התירוצים. מיהו לר"ל לא תיקשי ברייתא דהכא דמוקי לה כהאי תנא דמעות קונה כדאיתא בהזהב דפלוגתא דתנאי היא אבל התוספות לשיטתייהו שכתבו לקמן דף ט"ו דהאי פירכא דנמכר לעכו"ם שכל קנינו בכסף היינו בע"ע לחוד קאי בין לרבי יוחנן ובין לריש לקיש ולכ"ע לא ילפינן מכסף מקנתו אלא מוהפדה משום הכי כתב כאן בשמעתין דאמה העבריה נקנית בכסף מוהפדה ואפ"ה אתי שפיר דקאמר והלא דין הוא משום דבלאו הכי לשיטת התוספות לעיל בדף הקדום דתנא דברייתא ורב יהודה אמר רב דלעיל לא פליגי ואית להו דרשא דאין כסף והא דדרשינן קיחה קיחה היינו לענין דיהבה איהי לדידיה וקידשתו לא מהני וא"כ ע"כ הא דקאמר והלא דין הוא לשקלא וטריא בעלמא לענין עיקר קידושין כדמשמע מסתימת לשונם ודלא כמה שכתבתי בסמוך ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

תוספות בד"ה מעיקרא דדינא בו' דהוי מצי למיעבד ק"ו משפחה כנענית כו' עכ"ל. וקשיא לי דאיכא למיפרך חליפין יוכיח דקונה בשפחה כנענית כדאית' לקמן דף כ"ב ע "ב ואין קונה באשה אלא דאכתי מצינן למילף במה הצד מבינייהו מש"כ ומאמה העברייה מק"ו. ויש ליישב דאין זו פירכא דהא דאשה לא מקני' בחליפין היינו משום דאשה בפחות מש"פ לא מקניא נפשה מיהו לפי שיטת התוספות לעיל לא שייך לומר כן ויש ליישב בע"א:

בא"ד הקשה הר"י מאוריליינש אכתי ל"ל כי יקח כו' ואע"ג דכי יקח אצטריך להיכא דיהבה איהי לדידיה וקידשתו מ"מ בשקלא וטריא דברייתא דקאמר והלא דין הוא והיינו לענין עיקר קידושין קשי' להו דאכתי נילף מהקישא:

בא"ד ואמה עברייה נפקא לן לקמן מוהפדה כו' עכ"ל. כבר כתבתי דהתוספות לשיטתייהו בזה אלא דאכתי יש לתמוה דאגופא דברייתא ה"ל לפרושי הכי ואין זה מהצורך לקושיית הר"י מאוריליינש דבפשיטות מצי לאקשויי כי היכי דבעי למילף מק"ו מאמה העברייה שנקנית בכסף ה"ה דמצי למילף בהיקשא ונלענ"ד ליישב דמהקישא לא שייך למימר דאשה איתקש לאחרת ואחרת גופא מדאיתקש עבריה לעברי משום דאיכא למימר איפכא דאשה פשיטא דאינה ניקנית בכסף מהקישא דויצאה והיתה כמו שאינה יוצאה בכסף כך אינה ניקנית בכסף ונאמר דהקישא דויצאה והיתה בין לריבוי קנינים בין למיעוט קנינים והדר נילף אמה העברייה בהקישא דהקישה הכתוב לאחרת דאמה נמי אינה נקנית בכסף אלא בשטר לכך הוצרכו לפרש דאמה העברייה בגופה כתיב שנקנית בכסף מוהפדה כן נ"ל ועוד דבירושלמי אמתניתין דעבד עברי מייתי פלוגתא דתנאי אי למידין בכה"ג בהיקש בדבר הלמד בהאי הקישא דעברי לעברייה ועברייה לאחרת בהיקש וא"כ איכא למימר דתנא דברייתא סבר דאין למידין למד מהלמד וק"ל:

בא"ד וי"ל כו' עד שיהא ב' פרוטות. עיין במהרש"א. ובספר עצמות יוסף כתב דילפינן משפחה כנענית שניקנית בפרוטה ע"ש ואף למאי דפרישית בסמוך דילפינן במה הצד מ"מ יש לפרש כן ודו"ק. מיהו למאי דפרישית בסמוך א"ש טפי דמעיקרא לא קשיא כלל קושיית מהרש"א דדוקא למאי דבעינן למילף אמה העבריה מוהפדה משני התוספות שפיר דמה"ט לא מצינן למילף אשה מאמה דא"כ בעינן שתי פרוטות משא"כ לתנא דברייתא דילף אמה העברייה מע"ע מהקישא דעברייה לעברי וכמו שאפרש לקמן בעוה"י בריש סוגיא דע"ע א"כ ממילא דתחילת קנין נמי באמה העברייה סגי בפרוטה וא"כ שפיר מצינן למילף מינה לקידושי אשה ואפילו למ"ד בירושלמי דאין למידין למד מלמד היינו בהקישא אבל בק"ו מיהא אתי' כן נ"ל מיהו בירושלמי משמע להדיא

דאפילו מאן דיליף מוהפדה יליף מיניה לקידושי אשה דילפינן מסוף הגרעון שהוא פרוטה והיינו טעמא דבית הילל דקידושין בפרוטה ולפ"ז לא שייך תי' התוספות וצ"ל כדפרישית לעיל דמהקישא לא מצינן למילף דאיכא למימר איפכא מהקישא דויצאה והיתה ודו"ק:

גמרא ואיצטריך למיכתב כו' ואי כתב רחמנא ויצאה חנם ה"א היכא דיהבה איהי לדידיה וקידשתו הוי קידושין כו'. כבר כתבתי שיש לתמוה דמהיכא תיתי נאמר כן ואף שרש"י ז"ל כתב דסד"א מה לי כסף דידיה מה לי כסף דידה זה יותר תימא דלא אשכחן כה"ג בכל הקנינים אלא דוקא הקונה נותן להמקנה והא האשה היא המקנית עצמה והאיש הוא הקונה ובשלמא ללוי דאמר בפרק הזהב דחליפין בכליו של מקנה מטעמא דמסיק התם דבההיא הנאה דמקבל מיניה גמר ומקני א"כ א"ש דסד"א דה"ה באשה וקמ"ל דלא משום דאשה בחליפין ובפחות מש"פ לא מקניא נפשה ומש"ה מהני באדם חשוב היכא דיהבה איהי לדידיה משום דהאי הנאה הוי ממון גמור טפי מש"פ משא"כ לרב דאמר חליפין בכליו של קונה א"כ אמאי איצטריך הכא קרא למעוטי היכא דיהבה איהי לדידיה. והנלע"ד דכיון דכתיב ויצאה חנם אין כסף ודייקינן אין כסף לאדון זה כו' וא"כ סד"א דנידוק הכי אין כסף לאדון זה ביציאתה מרשותו אבל יש כסף לאדון זה בכניסתה לרשותו כגון בייעוד דסליק מינה דעלה כתיב ואם שלש אלה לא יעשה לה סד"א דבעינן שתתן לו כסף קמ"ל כי יקח ולא כי תקח וכה"ג כתב הריטב"א בשם הרמב"ן ולשיטת התוספות דיהבה לדידיה לאו דוקא אלא לענין אמירה קאי א"ש טפי דסד"א דומיא דאמה העבריה שהאב אומר בתי מכורה לך וכן בשעת פדיית האדון שהוא המקנה אומר לה הרי את לעצמך וכמו בכל הקנינים שהמקנה אומר לך חזק וקני קמ"ל כי יקח ולא כי תקח כנ"ל ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה היכא דיהבה כו' וצ"ל דיהבה לאו דוקא שהרי אבי' מקבל הקידושין כו' ופשיטא להו הכי מדדייקינן אין כסף לאדון זה אבל יש כסף כו' אלמא דפשטא דקרא שהבעל נותן ולא נחתו לאותו הסברא שכתבתי בסמוך מש"ה ניחא להו לפרש לענין אמירה דהיינו נתן הוא ואמרה היא והא דמסקינן לקמן דף ה' דספיקא הוי יבואר שם:

בד"ה כתב רחמנא כי יקח כו' תימא כיון דעיקר קרא כו' בלא"ה שמעינן לה כו' וי"ל דאי לאו ג"ש כו' אבל בקידושי כסף כו' עכ"ל. ויש לתמוה דמהיכא תיתי נחלק בכך בין קידושי כסף לקידושי ביאה לענין זה והא איתקשו הוויות להדדי ובשלמא לשיטת רש"י דלענין נתינה קאי א"ש כמו שפירשתי בסמוך משא"כ לשיטת התוספות דלענין אמירה קאי קשה טובא דאדרבא כיון דאשכחן דקפיד קרא דבעינן שהאיש יאמר

להאשה בקידושי ביאה ה"ה בקידושי כסף מהקישא דהוויות להדדי. ואפשר דסד"א דאיכא הקישא איפכא דהקישה הכתוב לאתרת ובאחרת המקנה אומר להקונה ועוד מצינן לפרש דמדכתיב את בתי נתתי משמע שהאב יאמו להבעל כיון דבדידיה תליא מילתא כדאיתא לקמן דף ט' ושם אפרש יותר בעזה"י:

בד"ה כו' וא"ת דנילף מג"ש דנקנית בביאה כו' עד סוף הדיבור וקשיא לי טובא לפי מסקנא דהכא דסתמא דתלמודא מפיק ג"ש דקיחה קיחה לענין קידושי כסף לאפוקי אמרה היא א"כ היאך ילפינן ביבמה מהאי ג"ש דאשה לבעלה נקנית בהעראה הא לא מופנה וההיא דעריות נמי לא מופנה דאיצטריך לגופיה למילף אחייבי לאווין דכהונה כדאיתא התם ולכאורה היה נ"ל דהא דאמרינן ביבמות ילפינן קיחה קיחה לאו ג"ש אלא גילוי מילתא הוא דלבתר דקים לן דביאה קונה מובעלה א"כ ביאה נמי בכלל יקח הוא והעראה נמי מיקרי קיחה כדאשכחן בעריות אלא דא"א לומר כן דהא לקושטא דמילתא באשה לבעלה נמי העראה לאו בכלל קיחה הוא כדמסקינן לקמן דכל הבועל דעתו על גמר ביאה והא דהעראה קונה היינו דוקא בביאה שאחר קידושין א"כ ע"כ דג"ש גמורה היא ולאו מפשטא דקרא דהא פשטא דקרא לא איירי מקיחה שאחר קידושין ולפי מה שכתבתי לקמן דהיכא דפריש שיקנה בהעראה קונה אתי שפיר אבל לאידך שינויא קשה וצ"ע מיהו אחר העיון נ"ל דלק"מ משום דתרי קראי כתיבי דיקח איש אשה חד קרא בפ' מוציא ש"ר כי יקח איש אשה ובא עליה וההיא הוא דילפינן מש"ר מיבמה דקונה בהעראה והיינו בביאה דלאחר קידושין דע"כ דהכי מיירי קרא דאי ס"ד בתחלת קידושין איירי שנקנית בהעראה א"כ היאך מוקמית לסיפא דקרא אם אמת היה הדבר וסקלוה תיפוק ליה דבשעה שזינתה כבר היתה בעולה אע"כ דקרא איירי שקידשה כבר בכסף או בשטר קודם לזה בקטנותה וכי יקח איש אשה דאיירי בגדולה אשעת נישואין קאי משא"כ האי ג"ש דקיחה קיחה משדה עפרון אקידושי כסף לחוד קאי ולא איירי כלל מקידושי ביאה כדאמרינן אין קיחה אלא בכסף ומש"ה איצטריך ובעלה לקידושי ביאה ונתיישב' קושי' התוספות ודו"ק:

בד"ה אמה העבריה כו' ומשני אי לא כתיב אלא ובעלה היא גופא לא הוי אתיא בקל וחומר דה"א אמה העברייה תוכיח עכ"ל. כל המפרשים נדחקו בזה ולענ"ד נראה עיקר כפירוש מהרש"ל ז"ל והיינו למאי דאמרינן לקמן דמובעלה לחוד איכא למימר עד דמקדש והדר בעיל ואע"ג דרבי לא חייש להאי פירכא נראה משום דכתיב ובעלה למעוטי אמה העברייה ואם נאמר דובעלה היינו דמקדש והדר בעיל א"כ תו לא איצטריך למעוטי אמה העברייה דבלא"ה פשיטא דבאמה כסף לחוד קונה דאיתקש עברייה לעברי

כמו שאפרש לקמן וא"כ שפיר כתבו דאי לא נכתב אלא ובעלה הייתי אומר דבאשה נמי עד דמקדש והדר בעיל אבל כסף לחוד לא מהני וליכא למימר דע"כ ביאה לחוד קונה מק"ו דיבמה דאיכא למימר אמה העברייה תוכיח דאמה העבריה ודאי אינה מקודשת בביאה מהקישא דעבריה לעברי דוקא בכסף ושטר מכסף מקנתו למעוטי קנינים אחרים כן נ"ל ועיין מה שאפרש לקמן גבי כעורה זו ששנה רבי ודו"ק:

דף ה.

תוספות בד"ה ומנין שאף בשטר כו' ואפילו לרב חסדא כו' איכא למיפרך כדלעיל כו' עכ"ל. לכאורה אין הדמיון עולה יפה דודאי לעיל שייך האי פירכא דכיון שיוצאה בכסף נקנית בכסף משא"כ הכא לא שייך לומר דכיון שיוצאה בכסף נקנית בשטר אלא דהתוספות בזה לשיטתייהו לעיל בד"ה מעיקרא דדינא דשייך פירכא כה"ג וכן כתב בספר עצמות יוסף ונ"ל דהפירכא היא בענין זה דכיון דהתם יוצאה אפילו בכסף אין הקנין חשוב כ"כ ובקנין כל דהו סגי משא"כ באשה שאין יוצאה אלא בשטר בעינן קנין חשוב אבל קשיא לי דאכתי לרב חסדא לא איצטריך למילף שטר בהקישא דויצאה והיתה דלרב חסדא מצינן למילף דשטר קונה באשה מהקישא דהקישה הכתוב לאחרת ונראה דבהא לא משמע להו לאקשויי כיון דלקושטא דמילתא איצטריך הקישא דויצאה והיתה לכמה דרשות והקישא דאחרת נמי איצטריך ומאי אולמא האי הקישא מהאי הקישא אלא דעיקר כוונת התוספות להקשות אשקלא וטריא דבריית' דבעי למילף שטר בק"ו מכסף ולא אתיא ליה ומקשו דאכתי נילף בק"ו מאמה העברייה וק"ל:

גמרא לא ליכתוב רחמנא בשטר כו' נראה דאשקלא וטריא דבריית' קאי דאפילו בלא הקישא מצי למילף דאי לעיקר הקישא לא שייך לומר לא ליכתוב דהקישא איצטריך לכמה דרשות וכן הא דקאמר לא ליכתוב בכסף והא דרשא דאין כסף איצטריך לומר דהוי דאבוה וקרא דכי יקח וג"ש קיחה קיחה איצטריך להיכא דיהבה איהי וקידשתו כדלעיל וכ"כ בס' עצמות יוסף:

שם וכ"ת כסף נמי בע"כ באמה העבריה. עיין בפירש"י והתוס' ולולא פירושם היה נ"ל דכסף בע"כ באמה היינו שנפדית בגירעון כסף בע"כ דאדון והוי שפיר פירכא דומיא דשטר דבע"כ דידיה היינו ביציאה ע"י גט:

תוספות בד"ה שכן ישנה בע"כ פי' בקונט' כו' וקשה לר"ת כו' א"כ מאי קאמר לקמן כסף באישות כו' הלא האב מקדש בתו כשהיא קטנה בע"כ עכ"ל. התמיה מפורסמת דמאי קשי' לר"ת דודאי לקמן אמרינן שפיר דכיון דלא אשכחן קטנה דמתקדשת בכסף

בע"כ אלא לבתר דקים לן דכסף קונה א"כ מה"ט גופא יליף רב הונא דחופה קונה מק"ו בין מדעתה ובין בע"כ וכמו שפירש רש"י ז"ל לקמן בהדיא וכבר הרגישו הקדמונים בזה ובס' עצמות יוסף והאריך בזה ע"ש ולפענ"ד נראה דהכי קשי' ליה לר"ת דבכסף נמי אפילו את"ל דאינו קונה אפ"ה אשכחן שהאב מקבל קידושי כסף בע"כ של בתו כגון בקידושי ייעוד ואף על גב דעיקר קידושין לא ילפינן מייעוד אפ"ה לענין בע"כ שפיר הוי פירכא וכן נראה להדיא מלשון התוספות בסמוך בד"ה ורב הונא משא"כ חופה לא מצינו בע"כ אפילו בקידושי ייעוד כמ"ש התוספות להדיא ואף דמסתימת לשון התוספות לא משמע כן אפ"ה בהכי ניחא לי טפי ליישב שיטת ר"ת מ"מ אין בזה סתירה לפרש"י כן נ"ל ודו"ק:

בא"ד ויש מיישבין פ"ה כו' עיין במהרש"א. ולענ"ד דיש מיישבין פי' הקונטרס ממש דנהי דהכא אמרינן שפיר בע"כ דאמה העברייה דמי לבע"כ דשטר וביאה משא"כ בע"כ דקדושי קטנה סובר רש"י דלא דמי האי בע"כ להנך ומ"מ כתב רש"י שפיר לקמן דנהי דשייך לקמן דאכתי כסף איתי' בע"כ קצת והוי שפיר פירכא לגבי חופה דלא אשכחן בע"כ כלל ע"ז כתב שפיר דאי חופה קונה אשכחן בה האי בע"כ גופא כן נ"ל נכון ועיין עוד לקמן מ"ש בסוף הסוגי' ודוק היטב:

גמרא אמר רב הונא חופה קונה מק"ו. והקשה בס' עצמות יוסף א"כ לרב הונא אמה העברייה תקנה בחופה מהקישא דאחרת ולענ"ד הקושיי' מעיקרא ליתא דענין חופה לא שייך כלל אלא בחתן וכלה כדכתיב והוא כחתן יוצא מחופתו וכן בלשון חכמים חופת חתנים וכבר נחלקו הפוסקים מהו נקרא חופה והעולה מדברי כולם דבעינן שהוא עושה שום מעשה הניכר לשם נישואין וזה לא שייך כלל באמה העברייה. ומתוך כך נתיישב לי הא דקי"ל דבאלמנה לא מהני חופה אפילו לענין גמר קנין והפוסקים הוציאו כן מהירושלמי הובא בתוס' פ"ק דיומא דף י"ג ע"ב והוקשה לי מה סברא יש לחלק בזה בין בתולה לאלמנה כיון דחופה ילפינן מקרא דואם בית אישה נדרה וקרא סתמא כתי' ועוד דבירושלמי גופא קאמר הלין דכנסין ארמלין ולשון כניסה בכל מקום היינו כניסה לחופה דמהאי שעתא מקרייא ביתו. ומורי זקיני הקשה ג"כ בשמעתין בשו"ת פני יהושע חלק א"ע סי' ג' דלפ"ז דאין חופה לאלמנה א"כ ק"ו דרב הונא פריכא הוא ולפמ"ש אתי שפיר דהא דאין חופה לאלמנה היינו חופת הינומא לפי שלא היו נוהגין בחופת הינומא אלא בבתולה לפרסם שהיא בתולה ולא באלמנה ומש"ה קאמר בירושלמי דהלין דכנסין ארמלין צריך לכנוס מבעוד יום והיינו שיכניסנה לרשותו מבעוד יום שלא יהא כקונה קנין בשבת משא"כ בבתולה אין צורך ליזהר דכבר קנאה מתחלת חופה כשהיתה עמו

בחופת הינזמא שהוא ג"כ מעשה הניכר לשם נישואין ולפ"ז ק"ו דרב הונא לאו פירכא דאין דנין אפשר משאי אפשר כיון דלא שייך חופת הינומא באלמנה וכמ"ש נראה להדיא מלשון התוספות פ"ק דיומא והובא בש"ע א"ע סי' נ"ד ובמס' כתובות פ' אע"פ דף נ"ו אבאר יותר ודו"ק:

(קונטרס אחרון) הא דא"ר הונא חופה קונה מחלוקת ישנה היא בין הפוסקים ועיין בל' הרא"ש ז"ל שכתב כאו כיון דמילתא דר"ה דיליף מק"ו היינו דלית ליה דיו ואנן קי"ל כרבנן דרבי טרפון דאמרי דיו וכתבתי ליישב בכמה דרכים להעמיד מילתא דר"ה אף למאן דאית ליה דיו כמבואר לפנים בכמה דרכים ועיין בתוספות ביבמות פרק הבא על יבמתו שכתבו דלפי' רש"י שם רב ושמואל נמי ס"ל כרב הונא:

שם וכסף אינו מאכיל והאמר עולא ד"ת ארוסה אינה אוכלת כו' וקשי' לי אטו גבדא אגברא קא רמית דילמא רב הונא לא ס"ל כעולא ואע"ג דעולא קרא קאמר הא אמרינן לקמן דף יוד ע"ב דלאוקימתא דרב נחמן בר יצחק פליגי בן בג בג ורבי יהודא בן בתירא בארוסה אי אכלה מדאורייתא או לא ואיכא למימר דרב הונא ס"ל כבן בג בג. ולפום האי אוקימת' לא תיקשי נמי ממתניתין דפ' אע"פ דלמשנה ראשונה אוכלת בהגיע זמן וב"ד של אחריהם אמרו עד שתכנס לחופה דמשמע לכאורה דמדאורייתא לכ"ע אכלה הא ליתא דלהאי אוקימתא מצינן למימר דטעמא דב"ד של אחריהם היינו מדאורייתא וכן משמע קצת מלשון הסיפרי הובא בילקוט פ' קרח ומה"ט נמי ליכא למימר דמקשה אדרב הונא מדעולא משום דמעשים בכל יום דקי"ל כעולא הא נמי ליתא דהא לקושטא דמילתא בין למר ובין למר ארוסה אינה אוכלת אלא דלעולא מדרבנן ולרב הונא מצינן למימר דס"ל כרב נחמן בר יצחק וכבן בג בג וסובר דהיינו ב"ד של אחריהם ולכאורה היה נ"ל ליישב דע"כ לרב הונא אי אפשר לומר דטעמא דב"ד של אחריהם היינו מדאורייתא דא"כ אמאי אמרו עד שתיכנס לחופה ה"ל למימר עד שימסרנה לרשות הבעל דהא מדאורייתא ודאי במסר אכלה דדינה כנשואה דמקשה רב הונא גופא לרבי אסי בכתובות בפ' נערה דף מ"ח ע"ב וא"כ ליקשי איהו לנפשיה אע"כ דטעמא דמשנה אחרונה היינו מדרבנן משום סימפון וא"כ ממילא דלא פליגי ב"ד של אחריהם אמשנה ראשונה בתרתי אלא כולה מדרבנן אי חיישינן לסימפון או לשמא ימווג וממילא משמע דמדאוריית' כ"ע מודו דאכלה והא דלא מקשה בהדיא ממתניתין היינו כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו דניחא ליה לאתויי מדעולא דאמר להדיא דאכלה מדאורייתא ומייתי לה מקרא ומכ"ש דא"ש טפי לפי מה שהעליתי בחידושי לכתובות פ' אע"פ דעולא גופ' ע"כ אמתניתין קאי ונחית להנן סברות שכתבתי ע"ש ולקמן בסוגי' דבן בג בג כך היה נ"ל לכאורה. אלא

דלפ"ז קשיא לי רב הונא גופ' אמאי קאמר דחופה קונה ה"ל למימר דאפילו מסר לרשות הבעל נמי קונה כיון דלא משמע ליה דמסר לרשות הבעל הוי בכלל לשון חופה ואפשר דדוקא התם במתניתין דקתני עד שתיכנס לחופה לא משמע ליה דמסרה זו כניסה אבל לעולם דמסירה סתם בכלל לשון חופה הוא ועיקר מילתא נקיט. מיהו למאי דפרישית בכתובות דף מ"ח דלמאי דמסקינן התם מברייתא דמסירה לא מהני אלא לירושתה לשיטת רש"י דהתם היינו ירושתה דוקא וטעמא דמחיל האב לגבי' אבל לתרומה ושאר מילי דאורייתא לא מהני כלל אפילו מדאורייתא ע"ש באריכות שהיא שיטת הרמב"ם ז"ל והרבה פוסקים. א"כ א"ש טפי דרב הונא דוקא חופה קאמר דקונה אבל מסר אינו קונה כיון דאינו גומר כו' ודו"ק:

שם והאמר עולא ד"ת ארוסה אוכלת בתרומה שנאמר כו' והאי נמי קנין כספו הוא. לקמן בסוגי' דבן בג בג לאוקימתא דר"נ ב"י משמע דמ"ד אוכלת ד"ת היינו מק"ו וא"כ עולא גופא דקאמר האי נמי קנין כספו הוא פליג אתרווייהו ויליף לה מפשטא דקרא ולפ"ז יש להקשות מאי מקשה הש"ס הכא אדרב הונא מדעולא דאדרבה אי ס"ל לרב הונא הא דעולא לא הוי צריך למילף מק"ו אלא דבלא"ה פשיטא דחופה קונה כיון דארוסה אוכלת מפשט' דקרא דקנין כספו א"כ אייתר ליה קרא דכל טהור בביתך יאכלנו דמייתי רש"י לקמן דיליף מיניה שע"י קידושין ולמה לי קרא תיפוק ליה דכבר אכלה משעת קידושין אע"כ דמחופה שלא ע"י קידושין איירי וא"כ ממילא מוכח דחופה קונה דהכתוב קריה ביתו כדפרישית לעיל והא דאיצטריך רב הונא למילף מק"ו היינו למאן דלית ליה הא דעולא דארוסה אוכלת ובהא מסיק שפיר דאפ"ה חופה קונה מק"ו דמה כסף שאינו מאכיל ואם כן סוף סוף ממ"נ קאמר רב הונא שפיר דחופה קונה בשלמא לפירוש רבינו שמשון מקוצי לקמן ד"ה זו שביאתה מאכילתה איכא למימר דליכא למ"ד דפשטא דקרא דקנין כספו איירי בארוסה אלא הא דקאמר עולא והאי נמי קנין כספו הוא היינו משום האי ק"ו גופא דיליף ריב"ב לקמן והיינו לבתר דכתיב כל טהור בביתך דחופה שע"י קידושין מאכיל משא"כ לפירוש ראשון דהתוספות לקמן ודאי קשה ואפשר דהתוספות לשיטתייהו שכתבו ביבמות דף ס"ה דקרא דכל טהור בביתך אסמכתא בעלמא היא אלא שלא ידעתי לפרשה דהא פשטא דקרא הוא דכל טהור בביתך אאשתו קאי וכדמוכח לקמן דקאמר זו שביאתה מאכילת' ויש ליישב בדוחק ובל' הספרי פ' קרח נמי משמע דרשה גמורה היא ומשמע נמי דמייתר לדרשה ע"ש וצ"ע:

דף ה:

חופה שגומרת אינו דין שתקנה. מכאן קשה לי על מה שכתבו התוספות לקמן דף י' בשם רבינו נסים גאון דהעראה גומר' ואינו קונה והיא ג"כ שיטת הרייף והרבה מקדמונים כמו שאבאר שם ואם כן אזיל ליה ק"ו דרב הונא דקאמר חופה שגומרת אינו דין שתקנה והרי העראה שגומרת ואינה קונה ואפשר דלרב הונא אין ה"נ דהעראה קונה נמי בתחלה ומהטעם שאפרש לקמן אי"ה בדף יו"ד דתרי כי יקח כתיבי ע"ש ותמצא נחת. ועוד נ"ל דבלא"ה לא דמי דבחופה אנו אומרין שזו החופה עצמה שגומרת מדאורייתא יש לנו לומר דע"כ קונה וגומרת כמ"ש בזה לעיל וכמ"ש מהרש"א ז"ל דליכא למימר דלר"ה חופה קונה לחוד ואינה גומרת כ"א לאחר קידושין דמאי אולמא האי חופה מהאי חופה משא"כ בהעראה דליכא למימר הכי דהא קמן דהעראה א"א שתקנה בתחלה מסברא דדעתיה אגמר ביאה א"כ לא מיקרי יוכיח כיון דמה שגומרת היינו דוקא אחר קידושין ודו"ק מיהו מלשון מורי זקיני זצ"ל בשו"ת פני יהושע חלק א"ע סי' ג' משמע דלרב הונא נמי חופה קונה ואינה גומרת כי אם אחר קידושין ולדידי צ"ע:

תוספות בד"ה חופה וא"ת נימא דיו אסוף דינא כו' וי"ל דאתי' כרבי טרפון כו' עכ"ל. וזה א' מהטעמים שכתב הרא"ש ז"ל בריש מכילתין דלא קי"ל כרב הונא כיון דאיכא למימר דיו ע"ש ואף שאין אני כדאי מ"מ כיון דמסתימת לשון הגמרא לא משמע כן דרב הונא קאי כרבי טרפון ומכ"ש לשיטת הפוסקים כרב הונא תיקשי מהיכא תיתי דהא לא קי"ל כר"ט לענין דלא אמרינן דיו היכא דמיפרך ק"ו ומכ"ש לשיטת רש"י בפ' הבא על יבמתו דף נ"ז גבי פלוגתא דרב ושמואל שכתב שם דתרווייהו סברי כרב הונא דחופה קונה וא"כ מהתימא דכולהו בשיטתא דרבי טרפון קיימי דלא אמרינן דיו. ולולא דברי התוספות היה נ"ל דהכא אפילו לרבנן דרבי טרפון אתי שפיר דנהי דאית להו דאמרינן דיו אפילו היכא דמיפרך ק"ו היינו היכא דשייך מיהא פלגא דדינא כגון חצי נזק בקרן ברה"ר וכן טומאת ערב במפץ וכן טומאת מגע בקריו של זב משא"כ הכא דלא שייך כלל פלגא דדינא לומר שהחופה תקנה תחלת קנין אחר כסף כיון שכבר קנוייה ועומדת. ויותר נ"ל דהכא ודאי איכא ק"ו דילפינן תחלת קנין מסוף קנין מה סוף קנין החמור שהקפידה תורה שאינה נקנית אלא בחופה ולא בכסף ושטר וביאה אלמא דחופה עדיף מהנך כ"ש שחופה תקנה בתחלת קנין הקל שנקנית בכסף ושטר וביאה. אע"ג דבפ' כיצד הרגל משמע דאפילו בכה"ג שייך דיו כדאיתא להדי' במשנה גבי אני לא אדון קרן משן ורגל אלא רשות מרשות ואפ"ה סברי רבנן דיו. מיהו באמת הקשו התוספות שם היכא קאמרי רבנן דיו בכה"ג הא כל ק"ו כך הוא שבשביל חומרא קטנה שיש בחמור נותנין לו כל

החומרים שבקל ותירצו שאני התם שהפירכא הוא מעין הדין וזה לא שייך הכא. ועוד נ"ל לפרש דשאני התם בקרן ושן ורגל דאשכחן בכל א' צד חמור וצד קל דקרן נתכוין להזיק ושן ורגל הזיקן מצוי אלא שאנו מבליעין כל זה בק"ו מ"מ לענין דיו מצינן למימר דנהי דלא מהני קולת הקרן לענין רה"ר אע"ג שאין הזיקו מצוי מ"מ לענין נזק שלם לעולם לא מצינן לחייב בקרן כיון שאין הזיקו מצוי להא מילתא מהני הקולא כדאשכחן באמת בגמ' דחס רחמנא עליה ומכ"ש למ"ד פ"נ קנסא וכן במפץ דודאי מצינו קולא שאינן בפכין קטני' דפכין מקרי כלי ומפץ לא איקרי כלי ובטומאת מת כתיב כלי ואע"ג דלא מהני האי קולא במפץ לענין טומאת ערב מק"ו דזב מ"מ מצינן למימר דלענין טומאת שבעה בעינן כלי דוקא וכן קריו של זב ודאי איכא קולא טפי מרוקו ומימי רגליו דמיקרו מעיין שמתעגל ויוצא משא"כ בקריו נהי דאהני ק"ו מאדם טהור לטמא במגע אכתי מצינו למימר דיו דאפשר דלענין משא בעינן מתעגל ויוצא משא"כ הכא לענין חופה כיון שחוזר הדין במה הצד דלא אשכחן שום חומרא בכסף ושטר וביאה מאי דליתא בחופה א"כ ע"כ חופה עדיף שקונה לענין גמר קנין כ"ש שתקנה תחלת קנין מה שכסף ושטר וביאה קונין כנלע"ד נכון לולא שהתוספות לא כתבו כן. אמנם כשלמדתי שנית מס' קידושין נתתי אל לבי בראותי שר"ח והרבה מקדמונים כתבו דהלכה כרב הונא ולא שתו לבם לקושי' התוספות ותירוצם דמימרא דרב הונא היינו דוקא כרבי טרפון דלא אמרינן דיו היכא דמיפרך ק"ו ובכל מה שכתבתי לא נתיישב לי דהוי להו להנך פוסקים לפרש לכך נלע"ד ליישב בענין אחר דכל הנך פוסקים סברי דלא שייך כאן כלל ענין דיו כיון דבלא"ה לא הוצרך רב הונא למילף למילתא בתורת ק"ו דהא מתורת בנין אב נמי מצי למילף חדא מתלת מכסף ושטר וביאה דע"כ הצד השוה שבהן דכיון שקונין בעלמא קונין כאן ה"ה לחופה שקונה בעלמא לענין שגומר ליורשה ולטמא לה ולהפר נדריה יש לנו לומר דקונה כאן בתחלת קנין כמו הנך ותו לא שייך לומר דיו ונהי דלית לן למימר שכל מה שקונה בעלמא קונין כאן דהא חליפין ושאר קנינים יוכיחו דאע"ג שקונין בעלמא אפ"ה אין קונה כאן והיינו ע"כ משום דקנין אישות לא דמי כלל לשאר קנינים ועוד דאיסורא מממונא לא ילפינן מ"מ בחופה דאשכחן שקונה מיהא בעניני אישות ולעניני איסורא שפיר ילפינן בבנין אב. אלא כיון דאפילו לענין בנין אב הוצרך רב הונא לאסוקי למילתא דחופה גומר דבלא"ה אפילו בנין אב לא הוי מש"ה ניחא ליה למימר לשון ק"ו דעדיף מבנין אב מ"מ לענין דיו לא גרע מבנין אב כן נ"ל נכון. ועוד נ"ל ליישב בענין אחר ע"פ הדרך שכתבו התוספות לקמן דף יו"ד ע"ב בד"ה וו שביאתה מאכילתה שהקשו ג"כ דנימא דיו ותירץ רבינו שמשון דש"ה דעיקר הק"ו אינו אלא גילוי

מילתא מהו שנקרא קנין כסף וא"כ הכא נמי איכא למימר הכי כיון דקרא סתמא כתיב כי יקח איש אשה כל עניני קיחה בכלל מאי דאשכחן דמיקרי קיחה לענין אישות כדמשמע מלשון התוספות בדף הקדום בד"ה ובעלה וכיון דאשכחן דחופה ודאי מיקרי קיחה דכתיב אשר ארס אשה ולא לקחה וכתיב נמי בכ"ג והוא אשה בבתוליה יקח ומסקינן בפרק הבא על יבמתו דהיינו קיחה דנשואין א"כ ממילא הוי בכלל כי יקח נמי חופה כיון דאיכא ק"ו והוי לגמרי כי האי דרבינו שמשון לקמן ומכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש לעיל בל' התוספות בד"ה ובעלה דתרי כי יקח כתיבי וכמו שאפרש עוד בסמוך דבלא"ה ע"כ רב הונא נחית להכי ודוק היטב:

שם מה להצד השוה שבהם שקונין בע"כ. וכתבו התוס' דמה שמוסר האב לבתו לחופה לא מיקרי בע"כ דבמקום בתו קאי ולפ"ז קשיא טובא על שיטת רש"י ז"ל שכתב דכסף באמה מיקרי בע"כ דשלא מדעתה ולא אמרינן דבמקום בתו קאי וא"כ מאי מקשה הש"ס מה להצד השוה שישנו בע"כ אדרבה חופה עדיף טפי מכסף דאפילו באישות משכחת בע"כ דבתו מיהא לענין דגומר. ולולא דברי התוס' היה נ"ל דבחופה שלאחר קידושין לא שייך לומר דהוי בע"כ דבתו דמכיון שכבר נתקדשה ונאסרה לכל העולם ודאי ניחא לה בהנך נישואין דטב למיתב טן דו ואדרבה זכות הוא לה שמפקעת עצמה מרשות אביה מכל מיני זכיות וממעשה ידיה והבעל אינו זוכה בהן אלא מדרבנן בנזונית ועיקר ענין החופה חוב הוא לאב כן נ"ל מיהא ליישב שיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

שם ורב הונא כסף באישות מיהא לא אשכחן. והקשו בתוספות רי"ד דאכתי פירכא מיהא הוי דהא עיקר הלימוד היא הצד השוה שבהם שקונין בעלמא וא"כ איכא למיפרך מה להצד השוה שבהן דמשום שקונין בעלמא בע"כ קונין כאן משא"כ בחופה ומחמת קושיא זו וקושיית התוס' שכתבתי בסמוך כתב גירסא אחרת בגמרא עכ"ד. ולענ"ד לפמ"ש בסמוך דבלא"ה חופה לא מיקרי בע"כ א"כ א"א לפרש כגירסת רי"ד ואין צורך בה וההיא קושיא דהכא נמי לק"מ לפמ"ש לעיל בשמעתין דבלא"ה הא דאמרינן הצד השוה שבהן שקונין בעלמא וקונין כאן ע"כ היינו כולהו באישות דאל"כ איכא למיפרך חליפין ומשיכה וחזקה יוכיחו דאף ע"ג שקונין בעלמא אין קונין כאן וע"כ היינו משום דאישות שאני וא"כ שפיר מסיק הכא באישות מיהא לא אשכחן כן נ"ל נכון ברור ותו לא מידי ודו"ק:

שם כיצד בכסף כו' אבל היא שנתנה ואמרה הריני מקודשת לך כו' אינה מקודשת. ומשמע מפרש"י דממעטינן לה מכי יקח ולא כי תקח אע"ג דלעיל דף הקדום גבי היכא דיהבה איהי לדידיה וקידשתו פרש"י דהיינו היכא שאמרה לו התקדש לי וההיא הוא

דממעטינן מולא כי תקח ואכתי היכא שאמרה הריני מקודשת לך מנא לן למעט מ"מ איכא למימר שפיר דממילא תרווייהו מימעטי דבעינן דוקא שנתן הוא ונהי דבנתן הוא ואמרה היא מסקינן דספיקא הוא נראה דהיינו דוקא היכא שאמרה הריני מקודשת לך אבל היכא שנתן הוא ואמרה היא התקדש לי פשיטא וכ"ש דלא הוי קידושין כלל כיון דאמירה דידה מגרע עיקר הקידושין דבעינן שיהא הוא המקדש והקונה ולא איפכא משא"כ בנתן הוא ואמרה היא דמסקינן דספיקא הוא משום דאמירה דידה לא מגרע כ"כ כח הקידושין כיון דשניהם לדבר אחד נתכוונו וכמו שמבואר בסמוך:

שם ואב"א כו' נתן הוא ואמרה היא ספיקא הוי וחיישינן מדרבנן. וכתבו התוס' דלענין נתנה היא ואמר הוא לא מקשינן דיוקי אהדדי משום דבאדם חשוב מקודשת ומשמע דבאדם שאינו חשוב אינה מקודשת כלל ואפילו ספיקא לא הוי ונראה דהיינו משום דודאי עיקר מיעוטא דקרא אנתנה היא קאי משא"כ לענין אמירה אפשר דלא איירי קרא דהא היכא דעסוקין באותו ענין לא בעינן אמירה כלל ונהי דלקמן בסמוך במימרא דשמואל היכא שנתן הוא ואמר הריני אישך אמר שמואל אין כאן בית מיחוש ומסקינן דהטעם משום דכתיב כי יקח ולא שיקח את עצמו אלמא דקרא ממעט נמי בענין אמירה איכא למימר דשאני התם שע"י האמירה מגרע הקיחה דקידושין משא"כ הכא דאמירה דידה לא מגרע הקיחה איכא למימר דלא גרע מהיכא שעסוקין באותו ענין או דלמא דאפ"ה קפיד קרא אאמירה דידה דלא הוי כעסוקין באותו ענין ועיין בל' הרא"ש ז"ל בזה:

שם ספיקא הוא וחיישינן מדרבנן. והקשה הר"ן ז"ל כיון דספיקא הוא אמאי לא חיישינן מדאורייתא וליכא למימר משום דמדאורייתא מוקמינן לה אחזקה בחזקת פנויה דהא לקמן כתב הרי"ף ז"ל בספיקא דדינא לענין קידושין דהוי"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא ונ"ל בכוונת הר"ן דלפ"ז מוכח דלא שייך הכא חזקת פנויה כיון דאיתרע והוי"ל כמו ספק קרוב לו או קרוב לה כמ"ש בחידושי בכתובות דף כ"ג. ובאמת דלשיטת הרמב"ם ז"ל והרבה מקדמונים דהא דקי"ל בכל דוכתא ספיקא דאורייתא לחומרא היא גופא לא הוי אלא מדרבנן שהחמירו בספיקא דאורייתא א"כ אתי שפיר וכבר הארכתי בתכלית האריכות בענין זה בקונטרס כלל גדול אשר הכינותי בעניי. אבל הר"ן ז"ל לשיטתו דפליג אהרמב"ם וסייעתו אלא דאפילו לפי שיטתו נ"ל ליישב דאפשר דהכא באמת מדאורייתא לא הוו קידושין כלל דודאי קאי קרא אאמירה ממימרא דשמואל דבסמוך וא"כ אם אין עסוקין באותו ענין לא מהני אמירה דידה למיחשביה למפרע כעסוקין באותו ענין ואפ"ה חיישינן מדרבנן משום מראית עין דאתא למיטעי בעסוקין באותו ענין והא דקאמר לשון ספיקא הוי היינו משום דלהאי תנא דברייתא אפשר דמספקא ליה בההיא דשמואל

דבסמוך דתליא נמי בפלוגתא כמו שאפרש לקמן בסמוך אבל לדידן דקי"ל כשמואל מסיק הש"ס דלא הוי אלא חשש דרבנן ודו"ק ולקמן אפרש עוד בדרך אחר:

(קונטרס אחרון) נתן הוא ואמרה היא ספיקא הוא וחיישינן מדרבנן. עיין מ"ש בפנים בשם הר"ן ז"ל במאי דמספקא ליה בשיטת הרי"ף ז"ל בכל ספק קדושין אי חיישינן מדאורייתא או לא ומקום הספק ע"כ היינו כמ"ש בפנים דלא מוקמינן לה אחזקת פנוייה כיון דהחזקה איתרע בודאי ומה שכתבתי על לשון הרמב"ם ז"ל כבר הרגיש בהן ג"כ בספר פרי חדש בי"ד סי' ק' בכללים שלו ע"ש. מיהו למאי דפשיטא ליה לבעל פרי חדש שם דבכל ספק קדושין מדאורייתא מוקמינן אחזקת פנוייה והביא ראיות מסוגיא דפרק ד' אחין דף ל"א. ואני מצאתי להיפוך שהרב מהר"ם מרוטינבורג ז"ל כתב בהגהת מיימוני בזרק לה קדושין והעדים מסופקין אם קרוב לו או קרוב לה לא הוי קדושין כלל לא מדאורייתא ולא מדרבנן דמוקמינן לה אחזקת פנויה והאי דפ' ד' אחין מפרש לה דוקא בעד א' אומר קרוב לו וע"א אומר קרוב לה וכמו שהאריך שם בטעמא ע"ש והובא דבריו בקצרה בספר בית שמואל סימן ל' ס"ק ט' וא"כ אזלה לה ראיית בעל פר"ח דאדרבה הכא בנתן הוא ואמרה היא שהספק לשני העדום איכא למימר אוקמה אחזקה ועכ"פ מדאורייתא לא בעי מידי וכבר השגתי בזה על דברי הפרי חדש בסוגיא דפתח פתוח במה שהקשו שם בתוספות ונוקמה אחזקת היתר עיין בקונטרס אחרון שם. מיהו יותר ממאי דקשיא לי על שיטת הפר"ח להאי גיסא קשה לי על דברי הבית שמואל לאידן גיסא שהביא לשון זה בפשיטות גמור' דדוקא בב' כיתי עדים בספק קרוב לו הוא דהוו ספק קידושין אבל בכת א' ושני העדים מסופקין אם קרוב לו לא הוי קדושין דהוי כקידש בלא עדים והן דברי מהר"ם הנ"ל בהגהות מיימוני ומה שנדפס בס' ב"ש הגהות אשירי סוף גיטין כמדומה לי שטעות סופר הוא ועכ"פ יש לתמוה שלא הביא שום חולק על זה ובאמת שהדבר צריך תלמוד לפמ"ש בשיטת הר"ן ז"ל. ועוד מצאתי להדיא בחדושי הרשב"א ז"ל פרק ד' אחין שכתב דהא דאמרינן התם דמתני' איירי בכת א' היינו בזה הענין גופיה דשני העדים מסופקין אם קרוב לו דאי בעד א' בלא"ה אין חוששין לקדושין וא"כ זה לגמרי דלא כשיטת מהר"ם הנ"ל. והרשב"א ז"ל כ' כן בשם רבינו חננאל ז"ל ואם כן אזלה לה ראייתו של מהר"ם ז"ל. לכן לענ"ד הדבר צריך תלמוד דבכל ספק כה"ג ספק דרבנן מיהו הוי אף דבעיקר דינו של מהר"ם ז"ל אפשר כיון דשני העדים מספקא להו אם קדושין קרובין לה אם כן לא יצאו הקידושין מרשות המקדש ולא זכתה בהן אלא דאיהו לא נחית להכי וכבר הארכתי בוה במקום אחר ועיין בלשון התוספות בכתובות דף כ"ד בד"ה מ"ש רישא דמשמע מדבריהם דלא כמהר"ם ועדיין צ"ע:

שם אמר שמואל בקידושין נתן לה כסף כו' ופרש"י משום דבעי למימר סיפא בגירושין נתן לה נקיט כי האי לישנא נתן עכ"ל. ולא ידעתי מה כוונתו בזה אם בא לומר בקידושין לא היה צריך לומר נתן לה כסף כיון דבקידושי שטר וביאה נמי שייך הכי או שכוונתו דבגט ודאי הוצרך שמואל לומר נתן לה ואמר לה כי היכי דלא ניטעי דלענין כתיבת הגט איירי שמואל אם כתב לה זה הלשון איני אישך כו' כמו שפירש הרמב"ם ז"ל באמת מילתא דשמואל וכמו שאבאר עוד לקמן. נקטינן מיהא דלפרש"י ודאי בקידושי שטר נמי שייך האי דינא כמו בגט ובקידושי כסף דאע"ג דלמסקנא ילפינן האי דינא דשמואל מדכתיב כי יקח ולא שיקח את עצמו והאי קרא לא איירי בקידושי כסף מ"מ איתקשו הוויות להדדי אלא דלכאורה משום הא לא איריא דכיון שכבר כתב בשטר הרי את מקודשת לי למה יגרע מה שהוסיף ואמר הריני אישך בשלמא בגט דכתיב ונתן בידה ספר כריתות ושלחה מביתו משמע להדיא דלאחר הנתינה צריך לשלחה מביתו והיינו שצריך לומר הרי זה גיטך משא"כ בקידושי שטר משמע לקמן דף ט' בברייתא דכיצד בשטר דבכתיבה לחוד סגיא ובאמת מסתימת לשון הפוסקים משמע דבקידושי שטר אינו צ"ל כלום. ומסברא נמי הכי הוא. וכן בהא מילתא גופא דאמר הריני אישך כו' לא אשכחן לשום פוסק דכתב האי דינא לענין קידושי שטר רק בקידושי כסף לחוד עיין בא"ע סי' כ"ו וצ"ע ויבואר עוד לקמן ודו"ק:

(קונטרס אחרון) שם גמרא אמר שמואל בקידושין נתן לה כסף ואמר לה כו' הריני אישך ופירש"י משום דבעי למימר סיפא בגירושין כו'. וכתבתי שיש להסתפק אי שייך הך מימרא דשמואל נמי בקידושי שטר או דילמא דכיון שכבר כתב בשטר הקידושין הרי את מקודשת לי תו לא מיגרע במה שאמר הריני אישך דלא אשכחן בקידושי שטר שצריך שיאמר לה בע"פ לשון קידושין ולא דמי לגירושין שמבואר בכל הפוסקים שצריך שיאמר לה הרי את מגורשת כמו שכתבתי מילתא בטעמא משא"כ לענין הקידושין לא נזכר בפוסקים כלל. ואף שראיתי שבספר בית שמואל הביא בשם שלטי הגבורים דבקדושי שטר אין צריך לומר הרי את מקודשת לי אלא אומר הרי זה לקידושיך ובאמת שכן הוא בשלטי גבורים וכן נראה שם מלשון הר"ן ז"ל אלא דמ"מ לא נתבאר בדבריהם אם מעכב בדיעבד כמו בגט או לא ומלשון הבית שמואל סי' קל"ג משמע קצת דאפילו בדיעבד מעכב בקידושין אם לא אמר כלום בקידושי שטר אלא דלפע"ד הדבר מוכרע וצריך תלמוד כיון דבטור וש"ע וכל הפוסקים הקדמונים לא זכרו מזה כלום ועדיין צ"ע:

שם א"ל רב פפא לאביי למימרא דסבר שמואל ידים שאין מוכיחות כו' וקשיא לי מאי קס"ד דר"פ דשמואל בדלא אמר לי איירי הא ר"פ גופא איבעיא ליה בפ"ק דנדרים ד' ו'

ע"ב אי יש יד קידושין וכתבו שם התוס' דהא דמספקא ליה לר"פ ע"כ היינו משום דאמר לה בלשון הקדש הרי את מקודשת דמי להקדש ויש יד להקדש ומסקינן נמי התם דהא דרב פפא חדא מכלל חבירתה קא מיבעיא ליה ולפ"ז ע"כ שמואל בדאמר לי דאלת"ה אפילו אם יסבור שמואל דידים שאין מוכיחות הוו ידים תינח באמר הרי את מקודשת אבל בהרי את מאורסת והרי את לאינתו שאינן לשון הקדש אפילו ידים המוכיחות נמי לא מהני ואפשר דמ"ש התוס' בפ"ק דנדרים דטעמא דיש יד לקידושין משום דאסר לה אכ"ע כהקדש לאו משום דקאמר בל' מקודשת אלא אפילו בכל לשון נמי כיון דסוף סוף אסר לה אכ"ע והתורה נתנה לו רשות לאסרה אכ"ע הו"ל כקונמות ונדרים כן נראה לכאורה אלא דמלשון התוספות לקמן דף ז' בד"ה ונפשטו קידושין בכולהו ושם ע"ב בד"ה חציין בפרוטה לא משמע הכי אלא דוקא בל' קידושין דמי להקדש וצ"ע ומתון מה שכתבתי נתיישב' לי קושייא אחרת דמאי מקשה רב פפא מקידושין אנזירות דלמא דוקא בנזירות סבר שמואל דידים שאין מוכיחות לא הוו ידים כדאמר רבא התם אסברה לי רב אידי משום דכתיב כי יפליא כו' אבל בקידושין לעולם הוו ידים וליכא למימר דבפשיטות ילפינן כולהו ידות מנדרים ונזירות הא ליתא דהא ר"פ גופא מיבעיא ליה אפילו בעיקר ידות אי ילפינן קידושין מנדרים או לא אלא דאפ"ה מקשה ר"פ שפיר כיון דאי סבר שמואל דיש יד לקידושין ע"כ היינו משום דילפינן מנדרים א"כ לא עדיפי מיהא מנזירות גופא דהיכא שאין מוכיחות לא הוו ידים וכה"ג יש ליישב סוגיא דנדרים גופא במאי דמדמה התם פלוגתא דאביי ורבא דתליא בפלוגתא דתנאי לענין גיטין ע"ש. ועוד נ"ל דלענין ידים שאין מוכיחות בלא"ה מדמה להו שפיר דכי היכי דלענין נזירות לא מיקרי הפלאה בכה"ג אלמא דלא פשיטא להו לאינשי כ"כ מידי דתליא בידים שאין מוכיחות שיהא אצל השומעים כדבר ברור אע"ג דעיקר נזירות בדידיה לחוד תליא מכ"ש דלענין קידושין דילפינן דבר דבר שיעידו עידי קידושין בדבר ברור אם כן בידים שאין מוכיחות לא מיקרי דבר ברור לגבי העדים כנ"ל נכון:

(קונטרס אחרון) שם א"ל רב פפא לאביי למימרא דסבר שמואל ידים שאין מוכיחות כו' והעליתי דמכאן מוכח דהא דקי"ל יש יד לקידושין לאו בלשון קידושין דוקא תליא מילתא דא"כ מאי ס"ד דר"פ דשמואל דלא אמר לי איירי דא"כ אפילו אי ידים שאין מוכיחות הוו ידים אפ"ה לא מהני בדא"ל הרי את מאורסת אע"כ דבכולהו לשני הדין שוה מהטעם שכתבתי בפנים דאסר לה אכ"ע בהקדש מש"ה דמי להקדש וזה דלא כלשון שיטת התוס' לקמן דף ז' גבי חצייך בפרוטה ע"ש בחידושינו וצ"ע ליישב שיטת התוספות ועיין בבית שמואל סי' ל"א ס"ק ט"ו:

תוספות בד"ה הא לאו הכי לא וכו' וא"ת אמאי לא משני כו' עד סוף הדיבור. הא דלא קשיא להו בלשון המקשה גופא כיון דבפ"ק דנזיר מדייק הש"ס להדיא מהכא דשמואל סבר ידים שאין מוכיחות לא הוו ידים אבל אמסקנא דהכא ודאי קשיא להו דנהי דשקלא וטריא דפ"ק דנזיר היינו למאי דס"ד הכא דשמואל סבר בהרי את מקודשת דהוי קידושין אף בדלא אמר לי כמו שפירש"י שם וא"כ אביי דהכא לית ליה כסוגייא דהתם בכל הגירסאות שהביאו התוס' לקמן אלא דאכתי היא גופא קשיא להו להתוספות מאי דוחקא לאוקמי מילתא דשמואל בדאמר לי כיון דסברא פשוטה היא דהא בתענית אפילו ידים שאין מוכיחות לא הוו וע"ז משני שפיר דסוגיא דהכא סברה דאהא הוי שפיר ידים שאין מוכיחות מיהא כנ"ל ועיין במהרש"א ואפשר שבכלל דבריו דברי. ועוד דבלא"ה משמע שיש עוד גירסא שלישית בפ"ק דנזיר והובא בתוספות וכן משמע ג"כ מדקדוק לשון התוספות סוף דיבור הסמוך ודו"ק ועיין עוד בסמוך ישוב אחר על קושיית התוס':

בד"ה הכא במאי עסקינן דאמר לי משמע דמסיק הכא לשמואל ידים שאין מוכיחות לא הוו ידים ותימא כו' עכ"ל. ולענ"ד מהכא לא איריא דאפי' אי סבר שמואל דידים שא"מ הוו ידים אפ"ה איצטריך הכא לאוקמי למילתא דשמואל בדאמר לי כי היכי דלא ניפשוט אידך אבעיא דרב פפא בפ"ק דנדרים דף ו' דמיבעי ליה אי יש יד לקידושין או לא אפילו בידים מוכיחות ומסקינן התם להדיא דר"פ דהכא חדא מגו חדא קשיא ליה ע"ש:

בא"ד ותימא דבריש מס' נדרים כו' עד ועוד דאמרינן בגיטין. וקשיא לי בדבריהם מאי מקשו מפ"ק דנדרים דהא פלוגתא דאביי ורבא היא בידים שאין מוכיחות וא"כ אורחא דתלמודא למידחי דממילתא דשמואל לא נידוק כלל דזיל הכא קמדחי כדאשכחן בש"ס טובא. ואפשר דעיקר דיוקא דהתוספות מדמסיק אביי הכא הב"ע בדאמר לי ומאי דוחקא הא איהו גופא סבר דידים שא"מ הוו ידים וא"כ מי לא ניחא ליה לאוקמי מימרא דשמואל כוותיה כמבואר בל' הרא"ש ז"ל בשמעתין כיון דהכי משמע מהאי סוגיא דמודרני ממך דשמואל גופיה לא ס"ל כרב יהודה וא"כ ע"כ היינו משום דמהא דאמר שמואל והוא שנזיר עובר לפניו לא מוכח דידים שא"מ לא הוו ידים משום דאהא אפילו ידים שא"מ לא הוי כמ"ש התוס' בדיבור הקדום בל' קושייתם וא"כ מאי דוחקיה דאביי למימר איפכא ועוד דבפ"ק דנדרים בההיא דמודרני ממך רבא גופא מסיק התם וקאמר מתניתין קשיתא ליה לשמואל ומי לא ניחא ליה לרבא לומר דשמואל מסברא דנפשיה סבר כוותיה דידים שא"מ לא הוו ידים אע"כ דקים ליה לרבא דשמואל גופא ס"ל דידים שא"מ הוו ידים והיינו מהאי דהכא דשמואל בדלא אמר לי קאמר דמקודשת וא"כ ע"כ דאפ"ה הוצרך שמואל לאוקמי התם באהא בנזיר עובר לפניו משום דאהא אפילו ידים שא"מ לא הוי

וא"כ מאי דוחקיה דאביי לומר איפכא ולאוקמי מילתא דשמואל דלא כוותיה והו"ל כסוגיא הפוכה כנ"ל בכוונת התוס'. מיהו לולא דבריהם היה נ"ל דאדרבה משום דרבא גופא סבר ידים שא"מ לא הוו ידים משו"ה ניחא ליה למידק האי דינא מסתמא דמתניתין כדמסיק בסוגיא דמודרני ממך וקאמר מתניתין קשיתיה דקתני שאני אוכל לך ולא קתני שאני אוכל סתמא ולאביי איפכא כיון דסבר ידים שא"מ הוו ידים קשיא ליה ההיא מתניתין גופא דקתני שאני אוכל לך אע"כ דהיכא דלא אמר לך גרע טפי משאר ידים שא"מ דאיירי אביי ורבא וא"כ הכא נמי ע"כ צריך לאוקמי מימרא דשמואל דשמעתין בדאמר לי דהיכא דלא אמר לי דמי ממש לנדרים היכא דלא אמר לך ולכ"ע לא הוו ידים כנ"ל נכון בעזה"י ודוק היטב:

דף ו.

בא"ד וי"ל דהרי את מקודשת ולא אמר לי כו' וידים שא"מ כלל כי הני כו' עכ"ל. וראיתי קונטרס אחד להגאון מוהר"ר יעקב פאלק זצ"ל בתשובת שאלה עגונה דאיתתא שכתב שדברי התוספות דהכא סותרים דבריהם לעיל בד"ה הא לאו הכי דלפ"ז דהכא לא מקשו לעיל מידי דאפי' את"ל דאהא אפילו ידים שא"מ לא הוי אפ"ה מקשה שפיר בשמעתין כיון דבדלא אמר לי נמי הוו ידים שא"מ כלל והאריך בפלפול לענין פסק הלכה ולולא שאיני כדי להשיג על דברי הגאון הנ"ל שדברי התוס' מכוונין דלעיל שכתבו דאפילו ידים שא"מ לא הוי באומר אהא היינו דלא הוי יד כלל משא"כ הכא בדלא אמר לי שכתבו דהוי ידים שא"מ כלל היינו לענין דלא מיקרי מוכיחות קצת אלא ידים שא"מ כלל ולעולם דידים מיהו מיקרי אלא שאין מוכיחות כלל כן נ"ל ברור ואף דמלשון הרא"ש ז"ל בשמעתין נראה דידים שא"מ כלל לא מיקרי יד כלל מ"מ התוספות לא סברי הכי או דהרא"ש ז"ל גופא היינו כמסקנת התוס' לעיל דאהא נמי הוי ידים שא"מ מיהא ודמי לקידושין ואידי ואידי לא מיקרי יד כלל כיון דלא מהני משא"כ לסברת התוס' לעיל בקושיית' ודאי דאהא גרע טובא דלא הוי יד כל עיקו כיון דליכא שום סברא לפרש לשונו אנזירות טפי מבתענית כן נ"ל ודו"ק:

גמרא הני לישני בתראי קמ"לן הכא כתיב כי יקח ולא שיקח את עצמו כו' ולכאורה אין זה מענין התירוץ ואעיקר מימרא דשמואל בסיפא נמי צ"ל כן. אמנם לפמ"ש לעיל א"ש דמעיקרא לא סליק אדעתין דהוי טעמא דשמואל בהריני אישך משום דכתיב כי יקח ולא שיקח את עצמו דא"כ לא הוי קאמר שמואל אין כאן בית מיחוש דהא לעיל בנתן הוא ואמרה היא אסקינן דספיקא הוי אי קאי דיוקא דכי יקח לענין אמירה דאיכא לאוקמי

דיוקא דקרא לענין נתינה לחוד וא"כ הכא נמי שייך האי ספיקא גופא כמו שכתבתי לעיל גבי ואב"א נתן הוא ואמרה היא ספיקא הוי ולפ"ז ע"כ ס"ד דטעמא דשמואל בקידושין בהריני אישך משום דיליף לה מגירושין דכתיב ושלחה מביתו ולא שישלח את עצמו דאיירי לענין אמירה כדפרישית לעיל וילפינן נמי קידושין מדאיתקש הויה ליציאה והא דקאמר שמואל מילתא דקידושין ברישא והדר קאמר וכן בגירושין אף ע"ג דגירושין עיקר ע"כ הייתי אומר משום דרישא דמימרא דשמואל קידושין עיקר לאשמעינן דאפילו בדלא אמר לי מקודשת דידים שא"מ הוו ידים וקי"ל דיש יד לקידושין דמשום דאסר לה אכ"ע כהקדש דמי להקדש ונדרים כסברת התוספות בפ"ק דנדרים והיינו דקאמר וכן בגירושין משום דגירושין ילפינן מקידושין ואיתקש יציאה להווייה משא"כ למסקנא דמסקינן דשמואל בדאמר לי איירי וסיפא לחוד קמ"לן א"כ תו לית לן למימר דבסיפא יליף קידושין מגירושין דא"כ אמאי קאמר וכן בגירושין אדרבה גירושין עיקר מש"ה מסיק הכא דטעמא דקידושין לאו משום דיליף מגירושין אלא משום דכתיב כי יקח ולא שיקח את עצמו ואפ"ה קאמר שפיר אין כאן בית מיחוש אע"ג דמסקינן לעיל בנתן הוא ואמרה היא דספיקא הוי דיש לחלק ביניהם כדפרישית התם לעיל ודוק היטב כי נכון הוא בעזה"י. והרבה דקדקתי עוד בזה בסוגיא דנדרים ואין להאריך כאן גם בשמעתין בהא דמוקי למימרא דשמואל בדאמר לי ולא מוקי לה בעסוקין באותו ענין ולא אמר לי דמהני לשיטת הרא"ש ז"ל ולכאורה ממקומו נמי מוכרע דע"כ עסוקין באותו ענין עדיף אפילו מידים מוכיחות מדלא פשטינן בפ"ק דנדרים אידך איבעיא דרב פפא אי יש יד לקידושין מהא דאמר רבי יוסי בסמוך דעסוקין באותו ענין מהני אע"כ דעסוקין עדיף מידים מוכיחות והארכתי בזה מאד ויבואר אי"ה בחידושי לא"ע ועיין בסמוך:

שם איבעיא להו חרופתי מהו. עיין בזה בס' מגיני שלמה למורי זקיני זצ"ל דף פ"ד:

שם ואלא במדבר עמה כו' ואמר רב הונא אמר שמואל הלכה כרבי יוסי. לפמ"ש בסמוך לחלק בין קידושי שטר לקידושי כסף א"כ יש לדקדק מאי מייתי מהא דהלכה כרבי יוסי דלמא רבי יוסי לא איירי אלא בקידושי שטר דומיא דגיטה מש"ה מהני בעסוקין באותו ענין כיון שכבר כתב בשטר לשון קידושין גמורין משא"כ בהני לישני דאיירי בקידושי כסף או שכתב לה אלו הלשונות המסופקין בשטר אפשר דרבי יוסי נמי מודה ואפשר דפשיטא ליה לתלמודא דרבי יוסי בכל עניני קידושין איירי והיינו משום דבמסכת מעשר שני תנינן לה גבי הפודה מעשר שני ולא פירש אע"ג דלא שייך התם ענין שטר אפ"ה קאמר רבי יוסי דיו והכי נמי דכוותיה וק"ל:

דף ו:

רבינא לרב אשי אמר לעבדו אין לי עסק בך מאי. ויש לדקדק מאי מספקא ליה הא כל דיני שיחרור ילפינן בג"ש דלה לה מאשה מדיני גט וכיון דבגט לא מהני אם אמר איני אישך כדאמרינן לעיל כדכתיב ושלח ולא שישלח את עצמו וא"כ בשחרור נמי לא מהני וליכא למימר דאתיא כמ"ד המפקיר עבדו יוצא לחירות וא"צ גט שיחרור ובהא ודאי לא איתקיש לאשה אלא דא"כ לא הוי פשיט שפיר מבריית' דרשב"ג בסמוך והא רשב"ג אית ליה דהמפקיר עבדו צריך שיחרור כמ"ש התוספות בגיטין דף מ' ועיין שם בחידושינו דלפ"ז קשה יותר אדרשב"ג גופ' לכך נראה דדוקא בגט אשה כשאמר איני אישך מיקרי משלח את עצמו כיון דמעיקרא הוי משועבד לה לשאר כסות ועונה וא"כ כשאמר איני אישך הרי זה כאילו רוצה להפקיע ממנה שיעבודה משא"כ בעבד ושפחה דבלא"ה לא משועבד לשום ענין א"כ כשאמר אין לי עסק בך ע"כ פירושו שיהא העבד בן חורין ומופקר ממנו אי לאו דיש לפרש דלמא דלמלאכה אמר כן נ"ל:

שם אמר אביי המקדש במלוה אינה מקודשת ופירש"י דקיחה משדה עפרון גמרינן כו' ואע"ג דבמכירת שדה גופא לא ידעינן דאינה מכירה ע"י מלוה טפי מבקידושין כדאיתא להדיא בגמ' לקמן פ"ב דף מ"ו ולשיטת הרמב"ם ז"ל אדרבה במכר קנה וכמו שיבואר לקמן באריכות מ"מ פרש"י שפיר כיון דבקיחה קיחה הוא דגמרינן משדה עפרון דכתיב כסף ומלוה לאו בכלל לשון כסף כיון דלא יהיב מידי בשעת מעשה. ואע"ג דמקדש בפקדון מקודשת אע"ג דלא יהיב בשעת מעשה שאני התם דמעיקרא ברשות' דמרא קאי ועכשיו ע"י הקידושין זכתה בו מיקרי שפיר כסף משא"כ במלוה שכבר זכתה בגוף המלוה מעיקרא ולא נתחדש לה שום זכות ע"י הקידושין ולא מיקרי כסף ואפילו לשחוק לפני רקוד לפני דאמרינן לקמן דף ס"ג דמקודשת לא דמי דהתם נתחדש לה ענין זה ע"י הקידושין. ואע"ג דענין המחילה דמלוה נתחדש לה ע"י הקידושין מיהא עיקר דעתה בהא שזוכית עכשיו בעיקר המעות ובאמת כבר זכתה בו משא"כ כשאמר בפירוש בהנאת מחילת מלוה א"כ דעתה נמי אהאי הנאה לחוד כך נראה בעיני לפי שיטת לשון רש"י ז"ל בשמעתין ולקמן דף מ"ז ולשונו בכתובות פ' המדיר דף ע"ג ודו"ק ועיין בסמוך:

שם אילימא דאזקפא כו' האי ריבית מעליא הוא ופירש"י ואמאי קרי לה הערמת ריבית. משמע מלשונו דלענין עיקר קידושין לא קשי' ליה ודקדקו הפוסקים דסובר רש"י דמקדש בריבית קצוצה מקודשת ותמהו עליו דהא דידה קא מחיל לה ולענ"ד אין זה מוכרח דאפשר דמשום עיקר קידושין לא פסיקא ליה לאקשויי דכיון דאמר בהדיא בהנאת

מחילת מלוה אפשר דההיא הנאה שוה פרוטה שמתרצה לה בכך ולא תצטרך ליזול בדינא ודיינא:

שם ועוד מלוה היא ופרש"י שאף הזוז הוה כבר מחוייבת ועומדת עכ"ל. ויש לדקדק אכתי מי דמיא למלוה הא עיקר טעמא דבמלוה אינה מקודשת היינו משום דמסתמ' דעתה אעיקר המעות ואינן בעין וכבר זכתה בו מקדם והכא לענין זוז החמישי לא שייך לומר דדעתה אעיקר המעות כיון דבשום פעם לא היה בעין ולא שייך נמי לומר דזכתה משעה ראשונה דהא אינה זוכה אלא ע"י מחילה שמוחל לה מחמת הקידושין. ולמאי דפרישית בסמוך א"ש דודאי מחמת עיקר מחילת המעות של זוז החמישי ליכא למימר דמקודשת דבלא"ה ריבית קצוצה הוא ומאי אית לן למימר דמקודשת משום הנאת המחילה ושויא פרוטה משום זילות' וטירח' דבי דינא מ"מ איהי לאו דעתה אהאי פרוטה אלא אעיקר המחילה ובהא אינה מקודשת דדידה קא מחיל ובהא דמיא למלוה דמשום דדעתה עלה אינה מקודשת כן נ"ל ודו"ק:

תוספות בד"ה דארוח לה זימנא כו' ומה שפירש דריבית קצוצה לא הוי כיון שאין האשה כו' לא נהירא כו' עכ"ל. ונהי דרש"י ז"ל נזהר מזה וכתב כיון דלא קץ לה וכמה פוסקים קדמאי ובתראי כתבו דכל היכא דלא קץ בשעת הלואה לא מיקרי ריבית קצוצה מ"מ סברי התוספות דעיקר טעמא דרש"י לאו משום הכי הוא דאכתי לא מיקרי הערמת ריבית אלא אבק ריבית אע"כ דעיקר טעמא דרש"י כיון שאין האשה נותנת לו כו' ועל זה כתבו דלא נהירא כו' דהוי כאילו נתנה לו פרוטה ממש. מיהו לענ"ד נראה ליישב שיטת רש"י גם בזה דלא חשיב ריבית גמור דאפשר דבלא"ה רצונה להתקדש לו בכל דהו או בקידושי שטר אלא דגזירת הכתוב הוא שתהנה מיהו ממנו שוה פרוטה אף שהיא נהנית יותר ויותר במה שמתקדשת לו וא"כ אין זה ריבית גמור. ועוד דאפילו באמרה שחוק לפני רקוד לפני אם יש באותו הנאה ש"פ מקודשת וכן בע"מ שאדבר עליך לשלטון ומסוגי' דפ' איזהו נשך משמע להדיא דבכה"ג לא מיקרי ריבית גמור כגון בהלוהו ודר בחצרו וכה"ג הרבה ומש"ה קרי לה הכא הערמת ריבית כן נ"ל ליישב שיטת רש"י ודו"ק:

בד"ה לבר מאשה לפי שאין אשה כו' וא"ת במאי דמו לחליפין כו' ונראה לר"י דלאו חליפין הוא ומדרבנן כו' הלכך אפקעינהו רבנן לקידושין כו' עכ"ל. וכ"כ רוב המפרשים אלא דהסוגיא תמוה דכל כי הא לא הוי שתיק הש"ס לפרש בהדיא דאפקעינהו רבנן לקידושין כדאשכחן בדוכתי טובא דמפ' הש"ס להדיא ולולא פירושם היה נ"ל לפרש בהשקפה ראשונה דמדאורייתא לא הוי קידושין דנהי דמיקרי נתינה אכתי לא מיקרי

כסף משום דאיתתא בכה"ג לא מיקדשה נפשה דמה"ט לא מיקדשא בחליפין כדאיתא לעיל וכן נ"ל מלשון הרשב"א בחידושיו ועדיין צ"ע:

דף ז.

אמר רבא תן מנה לפלוני ואקדש לך מקודשת מדין ערב. ומשמע בפשיטות דאע"ג שלא אמר לה התקדשי לי אלא לאחר שנתן מנה לפלוני אפ"ה מקודשת קשיא לי נהי דילפינן מערב דבכה"ג משתעבד והיא נעשית ערב אכתי מלוה הוא כיון דבשעת הקידושין אינו בעין ביד פלוני והרשב"א ושאר פוסקים כתבו דאיירי שאמר לה התקדשי לי בהנאה זו שנתתי לפלוני מנה עבורך והא דמייתי לה מדין ערב כתב הריטב"א ז"ל בחידושיו דכי היכי דערב משתעבד ע"י הנאה ה"ה הכא ולכאורה יש לתמוה דע"ז לא היה צריך להביא מדין ערב דפשיט בכולה סוגיין דהיכא דהנאה ש"פ מקודשת ועוד דבערב אפילו בלא הנאה משתעבד ומהכא ילפינן דאדם יכול לחייב עצמו במה שאינו חייב כמו שישתעבד הערב בח"מ סי' מ' ובדוכתי טובא ולא איצטריך האי טעמא בערב בההיא הנאה דמהימן ליה אלא בערב בב"ד שלא בשעת מתן מעות לכך נלע"ד דעיקר הקידושין הן כיון דאי לאו שנתרצית עכשיו להתקדש היתה צריכה להחזיר לו המנה מטעם ערב ממש דכיון שאמרה תן ואתקדש הו"ל ערב בשעת מתן מעות וכיון דע"י הקידושין נפטרה מהמנה ה"ל קידושין גמורים. ובזה נתיישב' שיטת הרא"ש ז"ל דנראה מדבריו דאע"ג דלא אמר התקדשי לי בהנאה שנתתי עבורך אלא התקדשי במנה שנתתי עבורך אפ"ה מקודשת דנהי דבמלוה אינה מקודשת אא"כ אמר התקדשי בהנאת מחילת מלוה היינו משום דאם לא אמר הכי אמרינן דדעתה אהמנה בעין כדפרישית לעיל משא"כ הכא כיון שהמנה מעולם לא היה בעין תחת ידה מסתמא דעתה אהאי הנאה שנפטרה ע"י הקידושין מחמת חיוב הערבות שהיה לו עליה כנ"ל נכון לשיטת הרא"ש ז"ל וזה סיוע למה שכתבתי לעיל בענין הנאת מחילת מלוה ע"ש ודוק היטב:

(קונטרס אחרון) דף ז גמרא אמר רבא תן מנה לפלוני ואתקדש אני לך מקודשת מדין ערב. וכתב הרא"ש ז"ל דאיירי שאמר לה אח"כ התקדשי לי במנה שנתתי לפלוני וכ"כ הטור בזה הלשון ברמזי' ובטור א"ע סי' כ"ט אלא דהבית יוסף שם כתב בשם הרמב"ם ז"ל שצריך שיאמר התקדשי לי בהנאת מתנ' זו שנתתי על פיך וכ"כ בש"ע בפשיטות בלי שום חולק ומשמע דסבירא להו דכוונת הרא"ש ז"ל ג"כ בזה הדרך אלא שקיצר והיינו משום דמדמי להו למלוה אמנם לענ"ד דלהרא"ש והטור אע"פ שלא אמר בהנאת מתנה נמי מקודשת דלא דמי למלוה כמ"ש בפנים בטוב טעם וא"כ לדינא צ"ע:

שם הילך מנה והתקדשי לפלוני ופרש"י והוא שלוחו אלא שמקדשה משלו. והרא"ש ז"ל כתב דאפילו אם אינו שלוחו אלא שאמר המקדש בסוף התקדשי לי במנה שנתן לך פלוני עבורי והרמב"ם ז"ל כתב שאמר לה התקדשי בהנאה הבאה לך בגללי ונראה דרש"י ז"ל נמי לאו דוקא בשעשאו שליח איירי אלא חדא מינייהו נקיט דאלת"ה האיך יליף מעבד כנעני הא התם לאו מתורת שליחות איירי דהא אוקי רבא לקמן דף כ"ג אליבא דר"מ דאמר ע"י אחרים אפילו שלא מדעתו דעבד ומשום דקבלת רבו גרמה לו ולפ"ז עיקר הילפותא מעבד כנעני היינו לענין דמיקרי בכה"ג כסף אף על גב דלא חסר מידי וממילא דאפילו לא עשאו שליח אם אמר אח"כ התקדשי לי במנה שנתן פלוני כנ"ל ועיין בסמוך:

שם מדין עבד כנעני ופרש"י דתנן לקמן בכסף ע"י אחרים כו' ואע"ג דהא מילתא רבי מאיר קאמר לה לקמן וחכמים פליגי עליה מ"מ הא מסקינן לקמן דלרבנן נמי בכסף בין ע"י עצמו ובין ע"י אחרים ועוד דהא מסקינן התם דהא דפליגי ר"מ ורבנן בכסף ע"י אחרים היינו שלא מדעתו דעבד אבל מדעתו כ"ע מודו ושם יבואר. אלא דיש לדקדק אכתי בעבד כנעני אמאי פשיטא ליה לרבא דלחכמים אפילו ע"י אחרים דלמא דוקא ע"י עצמו ולא ע"י אחרים משום האי טעמא גופא כיון דלא חסר מידי לא מיקרי קנין כסף ובשלמא לר"מ דאמר דמיקרי כסף היינו משום דמוכח לה מקרא דע"כ דחיק ומוקי אנפשיה דע"י אחרים מיקרי כסף דהא ס"ל דאינה נפדת ע"י עצמו משא"כ לרבנן איכא למימר שפיר דע"י אחרים לא מיקרי כסף כיון דאיכא לאוקמי קרא ע"י עצמו. ונראה דודאי רבא מדר"מ יליף לה דאי לאו סברא פשוטה היא דבכה"ג מיקרי כסף טפי ה"ל לאוקמי קרא ע"י עצמו ולמילף מיניה דהיכא דאקני ליה אחר מנה ע"מ שיצא בו לחירות יש לעבד קנין בלא רבו אע"כ דפשיטא ליה לר"מ מסברא דע"י אחרים מיקרי כסף מש"ה מוקי לקרא דוקא בהכי וא"כ מרבי מאיר נשמע לרבנן דלית לן למימר דפליגי בהאי סברא. יהיה איך שיהיה קשיא לי על מה שרצה הר"ן ז"ל לפרש בשיטת הרמב"ם ז"ל דדוקא בקידושי אשה קונה בכה"ג דיליף לה לה מאשה משא"כ במכירת שדה ולמאי דפרישית א"א לומר כן דהא בעבד כנעני לאו מקרא ילפינן אלא דרבא בא להוכיח ממתניתין דעבד כנעני דסברא פשוטה היא דבכה"ג מיקרי כסף וא"כ ממילא דמהני בכל מקום ובלא"ה סברא זו תמוה דלא שייך כאן כלל האי ג"ש דלה לה מאשה דהתם בשיחרור אייריי ואין אשה מתגרשת בכסף ועיקר קידושי כסף נמי לא ילפינן בהאי ג"ש דלה לה מאשה. ולפמ"ש צ"ע על הטוח"מ וש"ע סימן ק"ץ דמשמע דהא מילתא לענין מכירת שדה מחלוקת הפוסקים היא ולמאי דפרישית א"א לומר כן ושיטת הרי"ף

והרמב"ם והרא"ש ז"ל אבאר בסמוך ודו"ק. תו קשיא לי ההיא סוגיא אדיליף רבא מעבד כנעני אמאי לא יליף מקידושי ייעוד דכתיב אם לבנו ייעדנה אלמא דמתקדשת לבנו אע"ג דלא חסר מידי אלא בפרוטה שנתן אביו וצ"ע:

(קונטרס אחרון) שם הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני וכתב הר"ן ז"ל בשיטת הרמב"ם ז"ל דטעמא דגמרינן לה לה מאשה וה"ה להיפך אשה מדין עבד כנעני ומש"ה השמיט אלו הדינים בהל' מכירה. והקשיתי לשאול בפנים דהא בעבד כנעני גופא לא קים לן הא מילתא מקרא למאי דקי"ל כרבנן דמשכחת לה כסף דבעבד כנעני ע"י עצמו אע"כ דהא דבעבד כנעני מהני ע"י אחרים היינו מסברא לחוד אלא דאנן לא קים לן הך סברא אלא ממשנה דעבד כנעני סוף סוף כיון דהסברא פשוטה א"כ פשיטא דמהני לענין ממון והדר' קושיא לדוכתא למה השמיטו וכתבתי ליישב בענין אחר והנחתי בצ"ע על לשון הש"ע בהל' מכירה סי' ק"ל שכתב דין זה בלשון יש אומרים ולענ"ד הלכה פסוקה היא ועדיין צ"ע.

שם איתמר נמי משמיה דרבא וכן לענין ממונא ופירש"י דאכולהו מימרי דרבא קאי. וכוונתו דלא קאי אהילך מנה ואקדש אני לך דהא לרבא גופא מיבעי' ליה. אלא דלפ"ז יש לדקדק מאי איתמר נמי משמיה דרבא דקאמר דמשמע דאההיא דסמוך ליה קאי דאיירי בהו שאר אמוראי דאי אדלעיל קאי ה"ל למימר ואמר רבא וכן לענין ממונא ועוד דמהנן דלעיל לא שייך שפיר האי וצריכא דקמסיק דאי אשמעינן קידושין ה"א משום דאיתתא בכל דהו ניחא לה ופירש"י וניחא לה להקנות אפילו בטובת הנאה בעלמא והנך דלעיל דילפינן מדין ערב ועבד כנעני לאו טובת הנאה נינהו אלא ממון גמור אלא דקס"ד דלאו בכלל כסף נינהו דבהאי לא חסר איהו ובהאי לא מטי הנאה לידה סוף סוף כיון דמהני בערב ועבד כנעני ממון גמור נינהו ואי לאו בכלל כסף נינהו מאי מהני האי סברא דטב למיתב טן דו לכך נראה דמש"ה השמיטו הרי"ף והרא"ש ז"ל האי מימרא דרבא וכן לענין ממונא דסברי דלא קאי אלא אהא דאיבעיא ליה לרבא בהילך ממון ואקדש אני לך דלבתר דאיירי בה אמוראי מייתי הש"ס דאיתמר נמי משמיה דרבא דבתר דאיבעיא ליה הדר פשטה ליה והוסיף נמי וכן לענין ממונא ואהא שייך שפיר האי צריכותא דמיקרי טובת הנאה באדם חשוב כן נ"ל ועוד דלענין הילך מנה ותהא שדה מכורה לפלוני לא צריך למילף מעבד כנעני דסוף סוף נקנה השדה למי שנתן המעות ומיגו דאי בעי זכי לנפשיה זכי נמי לחבריה וכ"ש היכא דעשאו שליח ועוד דזכין לאדם שלא בפניו ומש"ה השמיט הרמב"ם ז"ל דין זה ועוד הארכתי בזה הרבה ואין כאן מקומו להאריך יותר:

תוספות בד"ה א"כ ה"ל נכסים שיש להן אחריות פיר' בקונטרס דאדם הוקש לקרקעות כו' וקשה דההוא קרא כתיב בעבד אבל ב"ח לא איתקש כו' עכ"ל. ויש ליישב שיטת רש"י דסוף סוף חזינן דאדם דמי טפי לקרקעות ממטלטלין דהא מטלטלין לא מיקני בשטר ובחזקה ולר"ל דרבא ס"ל כוותיה בכסף נמי לא ועבד מיקני בהו וע"ע נמי נקנה בשטר וכסף אלמא דדמי טפי לקרקעות כן נ"ל ומ"ש התוס' דעבד נמי פלוגתא היא בפ"ק דב"ק כבר כתבו שם התוס' והרא"ש ז"ל דבמילי דאורייתא כמקרקע דמי ע"ש בחידושינו:

בד"ה ונפשטו קידושין בכולהו כו' תימא דבריש תמורה יליף כו' מקרא דכתיב כו' וא"כ לא דמו להדדי. ונראה דלזה דקדק רש"י ופירש"י דהא מקודשת בלשון הקדש קאמר כו' אבל אם היה אומר מאורסת כו' עכ"ל. ובאמת שכך נראה מל' רש"י ז"ל אבל כבר כתבתי לעיל בסוגיא דידים שאין מוכיחות דלפמ"ש התוספות בפ"ק דנדרים דהא דיש יד לקידושין היינו משום דכיון דאסר לה אכ"ע כהקדש דינה כהקדש ע"כ אפילו במאורסת נמי דינא הכי כמו שהוכחתי לעיל בהוכחה גמורה שאין עליה תשובה ע"ש ולפ"ז הכא נמי אין לחלק בין לשון קידושין לשאר לשונות והטעם כיון דעיקר ענין קידושין דאסר לה אכ"ע והתורה נתנה לו רשות לאסרה ממילא ה"ל כהקדש ונדרים דפשיט איסורא בכולה ואפשר דילפינן להא מילתא מקרא דפ"ק דתמורה דבבהמה בדבר שהנשמה תלויה בה ממילא פשיט איסורא בכולה. ואע"ג דבהשותפין שנדרו זה מזה מותרין ליכנס בחצר השותפין שאין בה דין חלוקה הא מבואר שם הטעם משום דיש ברירה משא"כ בבהמה כיון דקינקי איברים בדבר שהנשמה תלויה בו לא שייך האי טעמא דיש ברירה כדאיתא להדיא במס' ביצה דף ל"ג ע"ב ע"ש ואף למאי דשתיק רב התם היינו משום דאיסור מוקצה ותחומין דרבנן אבל באיסור דאורייתא משמע דשפיר שייך האי טעמא ומכ"ש באיסור דדמי להקדש ונדרים כך סבר מר זוטרא דמקשה לרבינא ולפ"ז מקשה שפיר וניפשטו קידושין בכולה לאסרה אכ"ע ואע"ג דאשה משמע ולא חצי אשה מ"מ ע"כ בכה"ג לאו חצי אשה מיקרי כיון דפשיט בכולה כדאשכחן בהקדש כן נ"ל נכון לולא שהתוס' לא כתבו כן ועיין בסמוך ולקמן בל' התוס' בד"ה חציין בפרוטה אפרש יותר ודו"ק:

גמרא מי דמי התם בהמה הכא דעת אחרת הא לא דמיא אלא להא דא"ר יוחנן כו'. ואף על גב דהתם מיהא קדושה היינו משום דחצי מיהא הוי הקדש משא"כ הכא מיעט רחמנא אשה ולא חצי אשה. אלא דלפ"ז לא מייתי מדר"י כלל דנהי דתיובתא ליכא סייעתא נמי ליכא דאפילו אי הוה סבר רבי יוחנן כסברת המקשה דפשט הקדשו בכולה אכתי ה"ל דיחוי מעיקרא דאינה ראוייה להקרבה דאין אדם מקדיש ומקריב דבר שאין שלו. ונראה

בעיני דעיקר סברת הגמ' במאי דקאמר מי דמי התם בהמה הכא דעת אחרת היינו לסתור סברת מר זוטרא לגמרי דבבהמה נמי לאו משום דממילא פשט הקדש בכולה משום דינקי איברים מהדדי בדבר שהנשמה תלויה אלא דוקא בבהמה שלו אמרינן שהיה דעתו מעיקרא לכך שיתפשט ההקדש בכולה משא"כ באשה דלא תליא בדעתו ה"ל חצי אשה וע"ז מייתי שפיר ראיה מדרבי יוחנן דאמר אפילו חזר ולקחה קדושה ואינה קריבה ואי ס"ד דממילא פשט איסורא בכולה משום יניקת איברים וא"כ אפילו בדבר משל שותפות נמי נאסר חלק השותף כדפרישית בסמוך מסוגיא דביצה וא"כ שחלק השותף נמי קדושת עולה עליה ולא חזיא ליה כלל אלא שהמקדיש דמי מעליא בעי לשלומי ליה וא"כ כשחזר ולקחו ממנו חזיא שפיר להקרבה לגמרי דבכה"ג לא אשכחן דיחוי מעיקרא כשגזל בהמה מחבירו והקדישה וחזר ולקחה אע"כ מדאמר רבי יוחנן דקדושה ואינה קריבה היינו משום דס"ל דבדעת אחרת לא נתפשט ההקדש בכולה וא"כ ה"ל שפיר דיחוי מעיקרא דבשעת הקדשו ה"ל חציה חולין וחציה עולה ולא מהני טעמא דיניקת איברים בביצה לענין איסורין אלא לענין דלא אמרינן בכה"ג יש ברירה וממילא נאסר מחמת חלק חבירו ומש"ה ודאי באשה אינה מקודשת דה"ל חצי אשה כן נ"ל נכון וברור בעזה"י ודוק היטב. ועפ"ז נתיישב ג"כ הא דנקיט רבי יוחנן וחזר ולקחה לאשמעינן הא מילתא גופא לולא שהתוספות לא כתבו כן ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה ואפילו למ"ד כו' התם מפרש כו' דימכרנה לצורכי עולות כו' עכ"ל. ואפ"ה קאמר שפיר בשמעתין ואפילו למ"ד אין כולה עולה דמשמע דלפ"ז הוי א"ש דבאשה אינה מקודשת דלא פשטא קידושין בכולה דאע"ג דהתם מוכרה לצורכי עולות דוקא לאו דשם עולה על כולה אלא משום קדושת הרגל צריך למכרה לצרכי עולה וק"ל:

דף ז:

חצייך בפרוטה וא"ת אמאי לא יועיל כו' והכא גליא דעתה כו' וי"ל דאי הוי מיירי בדא"ל בלשון קידושין כו' עכ"ל. ולמאי דפרישית לעיל בסמוך דשיטת התוס' בפ"ק דנדרים דבכל הלשונות שייך לשון הקדש באשה א"כ הדרא קושיית התוס' הכא לדוכתא אמנם למאי דפרישית בל' הגמ' דהא דאמרינן מי דמי התם בהמה הכא דעת אחרת דדוקא בבהמה שלו אמרינן דמסתמא היה בדעתו מעיקרא שיתפשט ההקדש בכולה דמקדיש בעין יפה מקדיש משא"כ הכא כיון דלאו בדעתו דידיה תליא מילתא ועוד דאפשר דנתכוין על איזה שיור בקידושין הדר הו"ל חצי אשה דממעט רחמנא:

גמרא ההוא גברא דקדיש בשיראי כו' אי דאמר לה בכל דהו כ"ע לא פליגי כו' איכא דאמרי בכל דהו נמי פליגי כך הגירסא בכל הספרים ועיין במהרש"א. ומשמע דבאמר חמשין ושוי חמשין נמי פליגי וע"כ היינו משום דלא מיקרי קייצי בהכי אלא דוקא בדבר שנישום כבר ע"פ בקיאין דאלת"ה אלא דבאמר חמשין ושוי חמשין טעמא דר' יוסף כדמעיקרא משום דאיתתא לא בקיאה בשומא ולא סמכה דעתה א"כ מנ"ל להאי איכא דאמרי דפליג רבה בתרתי טעמי דחדא לא שייכא בחבירתה דבכל דהו טעמא דר' יוסף מגזירת הכתוב דבעינן קייצי ובאמר חמשין הוי טעמא מסברא דלא סמכא דעתה אע"כ כדפרישית. ולפ"ז מצינן למימר דהא דמסקינן אליבא דר' יוסף מה כסף דקיי"ץ לאו מגזירת הכתוב כדמשמע לכאורה ממאי דמייתי בסמוך מקרא דמכסף מקנתו דקרא לא מייתר ועוד דנהי דמייתר למיעוטא אכתי דלמא לא ממעטינן אלא בדאמר כל דהו אבל בדאמר חמשין מנא לן למעוטי אע"כ דמסברא בעלמא מסקינן הכא אליבא דרב יוסף דכיון דהא דקי"ל בעלמא שוה כסף ככסף ילפינן להו מנזקין דכתיב כסף ישיב ודרשינן אפילו סובין וקרי ליה כסף וכה"ג בעבד עברי א"כ אית לן למימר דהא דקריא רחמנא כסף היינו מה"ט גופא דבנזקין ע"כ בשומת ב"ד איירי וכיון שכבר נישומו כמה כסף הוא שוה מש"ה הוי ככסף דהא השומא היא בענין זה שהלוקח רוצה ליתן כסף אלא דאיצטריך קרא לרבויי לענין שהבעלים מחויבים לטפל משא"כ היכא דלא קייצי שלא נישומו לא שייך לומר דהוי בכלל כסף כיון שאין שומתן ידוע לכל ומה"ט אפילו אמר חמשין ושוי חמשין נמי לא מהני דסוף סוף כיון שאין שומתן ידוע לכל לא הוי במשמעות לשון כסף דכתיב בקידושין כו' ובסמוך אפרש עוד בטעמא דר"י בענין יותר נכון ובסוף הסוגיא אפרש הכל בענין אחר:

תוספות בד"ה ור' יוסף אמר כו' תימא דלקמן פ"ב תניא גבי התקדשי לי בשטר כו' עכ"ל הא דלא קשיא להו ממתניתין דפ"ב בהתקדשי לי בתמרה אם יש בא' מהם ש"פ כו' דהתם אפשר דאיירי במקום ששומת התמרה ידוע' משא"כ הכא דקתני שמין את הנייר משמע דבעי שומא מדלא קתני רואין את הנייר אם יש בו ש"פ מקודשת. מיהו בעיקר קושית התוס' היה נ"ל לכאורה לתרץ לפי מאי דמשמע מריהטא דשמעתין דר"י מקרא דמכסף מקנתו יליף למילתא ואע"ג דבע"ע הנמכר לעכו"ז איירי יליף שכיר שכיר לעבד ואמה הנמכר לישראל והדר יליף קידושי אשה בהקישא דאחרת כדפרישית בלשון התוספות בריש מכילתין לענין שוה כסף ואם כן מוקי לברייתא דפ"ב כההוא תנא דלית ליה שכיר שכיר. אלא דלפמ"ש דטעמא דר"י ע"כ לאו מייתורא דכסף מקנתו יליף אלא מסברא א"כ

הדרא קושיא לדוכתא. מיהו לפי מה שאפרש בסמוך בטעמא דד"י יש ליישב דפלוגתא דתנאי היא:

דף ח.

אמר ר' יוסף מנא אמינא לה דתניא מכסף מקנתו כו' לכאורה אלישנא בתרא דאיכא דאמרי דוקא קאי וא"כ ללישנא קמא לא אמרה ר' יוסף מעולם מיהו לפי מה שאפרש בסוף הסוגייא קאי שפיר נמי ללישנא קמא עיין עליה:

שם אילימא דלא מיקני ביה כלל ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף ככסף ופירש"י וכיון דמיפרק ביה איקנויי נמי מיקני. אבל הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' עבדים כתב להדיא דע"ע הנמכר לעובד כוכבים אינו נגאל בשוה כסף ומפיק לה מכסף ממכרו דכתיב ברישא דקרא והובא' דרשה זו בירושלמי וכבר תמהו עליו רבים והקשו מסוגייא דשמעתין ויותר קשה דלקמן דף ט"ז בע"ע הנמכר לישראל תנא וקונה עצמו בכסף ובשוה כסף ומייתינן נמי האי קרא דישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף והיה נראה בעיני ליישב דלא פליגי גמרא דידן אירושלמי דודאי היכא דקנאו בכסף צריך ליתן לו כסף דוקא ולא שוה כסף והוא כדין בע"ח שצריך שישלם כסף כדפרישית בריש מכילתין בל' התוס' בד"ה בפרוטה ובש"פ וההיא הוא דילפינן בירושלמי מכסף ממכרו ולזה נתכוון ג"כ הרמב"ם ז"ל משא"כ היכא שקנאו בתחלה בשוה כסף נגאל ג"כ בשוה כסף ובזה נתיישב טפי בהאי דשמעתין ובהכי איירי נמי ההיא דלקמן דף ט"ז אלא שעדיין צ"ע ליישב לשון הרמב"ם ז"ל ע"ש בכסף משנה ולפי מה שנ"ל דדוקא בנמכר סתם עד היובל ס"ל להרמב"ם דאין נגאל בשוה כסף מייתורא דקרא משא"כ בנמכר לשנים ידועים:

(קונטרס אחרון) דף ח גמרא אילימא דלא מקני בהו כלל ישיב גאולתו אמור רחמנא לרבות שוה כסף ככסף. וכתבתי ליישב לשון הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' עבדים שפסק דע"ע הנמכר לעובד כובבים אינו נגאל בשוה כסף והעליתי דדוקא במוכר עצמו סתם שיעבוד עד היובל בזה כתב הרמב"ם ז"ל דאינו נגאל בשוה כסף מגזירת הכתוב דאחמור עליה ויליף לה מקרא דמכסף ממכרו שהובא בירושלמי הביאו הכסף משנה שם משא"כ במוכר עצמו לעכו"ם על שנים ידועים מודה הרמב"ם ז"ל דנגאל בשוה כסף מקרא דישיב גאולתו דמייתי הש"ס הכא:

שם אלא לאו דאית בה ש"פ וכיון דלא קייצי לא. לכאורה משמע דתנא דברייתא יליף לה ממיעוטא דקרא מיתורא דמכסף מקנתו וקשיא לי דקרא לא מייתר דאיצטריך למעט דנמכר לעובד כוכבים אינו נקנה לא בשטר זלא במשיכה ולא בחליפין אלא בכסף דוקא

כמ"ש התוס' לקמן דף יו"ד ע"ב ועיין בחידושינו שם ולעולם אימא לן דבשוה כסף נקנה אע"ג דלא קייצי דבכלל כסף הוא לכך נ"ל דודאי כל מילי דלאו במשמעות כסף ממעטינן שפיר ממיעוטא דמכסף מקנתו ומהא גופא דייק ר' יוסף שפיר דס"ל לתנא דברייתא בפשיטות מסברא דנפשיה דכל שוה כסף דלא קייץ לאו בכלל לשון כסף הוא מטעם שפירשתי לעיל בריש סוגיין ונהי דקונין בהן בכל מקום תבואה וכלים וקרקעות מ"מ לאו מטעם כסף הוא אלא מטעם חליפין ותורת דמים כמו שפירש רבינו תם ז"ל בהזהב בסוגייא דחליפין דשוה בשוה במטלטלין קונין מטעם חליפין וסובר רב יוסף דלאו בתורת חליפין ותורת דמים תליא מילתא אלא בקייצי ולא קייצי דהכי סבר רב אדא בר אהבה בהזהב דף מ"ז באיבעיא דחליפין ומקפיד עליהן ופשיט לה מברייתא דפרתך בכך וכך והיינו קייצי כמו שאפרש בסמוך אבל היכא דלא קייצי לאו בכלל כסף נינהו אלא בכלל חליפין ומש"ה לא מהני לא בע"ע ולא באשה ולא בפדיון הבן כך סברת רב יוסף ומשנינן אליבא דרבה דלאו בקייצי ולא קייצי תליא מילתא אלא בין תורת חליפין ותורת דמים כדפירש"י בסמוך והיינו כמסקנת רבא שם בפרק הזהב דף מ"ז כנ"ל נכון בעזה"י ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

שם ואידך ה"ק בתורת כסף נקנה ואין נקנה בתורת תבואה וכלים ומאי ניהו חליפין עיין בפרש"י וכבר כתבתי בזה בסמוך. מיהו הא דאיצטריך למילף הכא מקרא דמכסף מקנתו דע"ע הנמכר לעובד כוכבים לא מיקני בחליפין מזה מדקדק ר"ת לעיל דף ו' בד"ה ואשה בפחות מש"פ לא מקניא נפשה דעובד כוכבים בר קנין חליפין הוא בשאר מילי והקשיתי שם לשאול דסכינא חריפא מפסיק קרא דבהדיא כתיב בקנין חליפין וזאת לפנים בישראל וזאת התעודה בישראל משמע דבישראל דוקא קונה וכתבתי שם דמההיא דהכא ליכא ראיה לדברי ר"ת דאפשר דניחא לן לאתויי הכא קרא דמכסף מקנתו שהוא מן התורה ממש ומהכא ילפינן בכ"מ דאין חליפין לעובד כוכבים מלאתויי קרא דדברי קבלה וזה לא יתכן לפמ"ש בסמוך דקרא דמכסף מקנתו לא מייתר להכי וליכא למימר דאכתי ילפינן שפיר דאין שום קנין לעובד כוכבים בכל מקום אלא בכסף הא ליתא דאליביה דרבה קיימינן הכא דס"ל כר' יוחנן בפרק הזהב דף מ"ז גבי מכור לי באלו דמעות קונה בישראל ודריש לעמיתך בכסף ולעובד כוכבים במשיכה וא"כ איכא למימר דה"ה לחליפין ואי דרשינן דומיא דלעמיתך בחדא דוקא א"כ אמאי איצטריך הכא לאתויי ממיעוטא דמכסף מקנתו ואפשר דלענין עבד לא שייך לומר דומיא דלעמיתך דלישראל נמי לאו בחדא דהא נקנה בכסף ובשטר אבל ממיעוטא דמכסף מקנתו ילפינן שפיר דבעובד כוכבים בכל דוכתא בחדא והיינו בכסף דוקא ועוד נלע"ד דקרא דוזאת לפנים בישראל אתא למעט

דעובד כוכבים מישראל לא קני והכא איצטריך למעט דע"ע הנמכר לעובד כוכבים אינו קונה בחליפין משום די"ל ישראל מעובד כוכבים אפשר דקונה בשאר מילי דילפינן מק"ו גופו קונה כדאשכחן בעבד כנעני ממונו לא כ"ש וכמו שכתב הרי"ף ז"ל בפרק הזהב בטעמיה דרבי יוחנן אמר מעות קונה מדאורייתא והיינו מהאי ק"ו ואע"ג דעבד כנעני קונה עצמו בחליפין התם קנינו ושחרורו באין כאחד והו"ל ישראל מעלייא ובכל זה לא הונח לי דהא דעבד כנעני גופו נקנה בחליפין לאו מקרא ילפינן ליה אלא מסברא וע"כ היינו בחד מתרי טעמי אי משום דחליפין מהני בעובד כוכבים כדברי ר"ת או משום דעבד כנעני כיון דשייך במצות חשיב כישראל לענין קניינא כדמשמע בפרק השולח דף ל"ט ע"ש בפירש"י ובחידושינו וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי איצטריך למעט הכא ע"ע הנמכר לעובד כוכבים מדין חליפין הא כתיב וזאת לפנים בישראל לכך נלע"ד דהא דכתיב וזאת לפנים בישראל למעט עובד כוכבים היינו מענין חליפין ממש שהוא כעין קנין סודר דבהא איירי פשטא דקרא דכתיב נעל והא דאיצטריך לאתויי הכא דע"ע הנמכר לעובד כוכבים לא מיקני בתורת תבואה וכלים היינו בחליפין דשוה בשוה דלא שייך למעט מקרא דדברי קבלה כמו שדקדק ר"ת גופא בפרק הזהב וכמו שהארכתי בזה בפרק הזהב ע"ש ויבואר עוד בסמוך כנ"ל לולא שאיני כדאי להשיג על דברי ר"ת לעיל דף ג' וצ"ע ודוק:

(קונטרס אחרון) שם ואידך הכי קאמר בתורת כסף הוא נקנה ואין נקנה בתורת תבואה וכלים מאי נינהו חליפין. ודקדק רבינו תם ז"ל מכאן דבעלמא יש לעכו"ם קנין חליפין וכמ"ש לעיל דף ג' ע"א אמנם לענ"ד ראייתו אינה מוכרחת דהא דאיצטריך למעט הכא מחליפין היינו מחליפין דשוה בשוה דהוי מטעם שוה כסף ואפ"ה מיעט' רחמנא אבל לענין חליפין דקנין סודר לעולם דלא איצטריך קרא דמילתא דפשיטא שאין לעכו"ם קנין חליפין דק"ס מדכתיב להדיא וזאת לפנים בישראל כן נ"ל לולי דר"ת לא פירש כן ולדעתי צ"ע לדינא:

תוספות בד"ה ומאי ניהו חליפין אין ע"ע נקנה בחליפין כו' עיין בזה בחידושינו לקמן במשנה דע"ע נקנה בכסף באריכות ומה שכתבו דעבד כנעני נקנה בחליפין יבואר ג"כ לקמן בסוגייא דעבד כנעני ועיין בחידושינו פרק השולח דף לט:

גמרא ולרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין מאי איכא למימר. והקשה בס' עצמות יוסף אכתי מצי לאוקמי בחליפין דשוה בשוה דמהני בפירי לשיטת ר"ת בפרק הזהב מיהו לפמ"ש באריכות בפרק הזהב והעליתי שם דהא דשוה בשוה מיקרי קנין חליפין היינו אליבא דריש לקיש דוקא דס"ל דמשיכה קונה במטלטלין ולא כסף ומש"ה הא דקונה

שוה בשוה ע"כ היינו מדין חליפין משא"כ לר' יוחנן דס"ל מעות קונה א"כ שוה בשוה אפי' דרך חליפין לאו מטעם חליפין קונה אלא מטעם כסף דהא שוה כסף ככסף ואי משום דכיון דלא קייצי לא מיקרי שוה כסף א"כ אכתי הוי סייעתא לרב יוסף ותיובתא דרבה אם לא שנאמר דרבה כר"ל ס"ל ובפר' הזהב גבי מכור לי באלו משמיה דרב הונא קאמר וליה לא ס"ל ולפ"ז כיון דמצינן דכסף אינו קונה במטלטלין ואפ"ה בשוה בשוה דרך חליפין קונה כדדייק ר"ת מקרא דעל הגאולה ועל התמורה ע"כ בתבואה וכלים מטעם חליפין קונה כיון שנתנו בתורת חליפין ובהכי הוי בעי לאוקמי מעיקרא כדפרישית בסמוך. אבל השתא דמקשה הש"ס ולר"נ דאמר פירי לא עבדי חליפין והיינו ע"כ משום דקי"ל כר"נ בדיני וא"כ מה"ט גופא מיבעיא לן לאוקמי מילתא דרבה כר' יוחנן דמעות קונה כדמסקי' להדיא בפרק הזהב דר"נ דאמר פירי לא עבדי חליפין כרבי יוחנן ס"ל דמעות קונה וכמ"ש הרי"ף והרא"ש ז"ל שם דמה"ט הלכה כרבי יוחנן דר"נ כוותיה ס"ל וא"כ מקשה הכא שפיר דתו לא מצינן למימר דאינו קונה בתורת תבואה וכלים דקאמר היינו חליפין דשוה בשוה דהא דבתבואה וכלים קונין דרך חליפין כדפירש"י ע"כ לר' יוחנן בשוה בשוה לאו משום חליפין הוא אלא משום כסף דשוה כסף ככסף ולרבה אפילו בדלא קייצי ודוק כי נכון הוא ועיין מה שאכתוב בזה לקמן בל' התוס' בד"ה והלכתא שיראי דף ט'. העולה מדברינו דפלוגתא דרבה ורב יוסף בפלוגתא דשיראי תליא בפלוגתא דר' יוחנן ור"ל דעיקר טעמא דרב יוסף דס"ל כר"י דמעות קונה במטלטלין וא"כ ע"כ הא דמרבינן חליפין דשוה בשוה מקרא דדברי קבלה דכתיב על הגאולה ועל התמורה היינו משום דבתורת כסף לא מיקני דכיון דלא קייצו לא מיקרי כסף ולא משמע ליה לרב יוסף למימר דעיקר קרא בשוה בשוה איצטריך להיכא שמזכיר לשון חליפין כיון דבעיקר הקנין מיהא קונה מדין תורה מטעם כסף או שנאמר דר' יוסף ס"ל כר"ל דהא מילתא דכסף קונה פלוגתא דתנאי היא ר' שמעון ורבנן כדאיתא בפ' הזהב ור' יוסף ס"ל כר"ש כיון דר"נ ס"ל כוותיה דמעות קונה ובזה יש ליישב קצת מה שהקשו התוס' לעיל עליה דרב יוסף מברייתא דהתקדשי לי בשטר דרב יוסף מוקי לה כהאי תנא דמעות אינו קונה דלפ"ז ליכא הוכחה דבעינן קיצי אבל איהו גופא ס"ל כהאי תנא דמעות קונה וא"כ ע"כ דהיכא דלא קייצי לא מיקרי כסף ודו"ק:

(קונטרס אחרון) שם ולרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין כו' כתבתי דמכאן סיוע למה שכתבתי באריכות בפרק הזהב דהא דחליפין דשוה בשוה קונה מטעם חליפין היינו לר"ל דוקא דמעות אינו קונה משא"כ לרבי יוחנן בלא"ה קונה מטעם שוה כסף ובזה נתיישב היטב סוגיא דשמעתין ונתיישב' ג"כ קושיית התוספות לקמן בהא דאיצטריך

למפסק הלכה שיראי לא צריכי שומא ואין הכרח לחלק בין שיראי לשאר מילי כמו שמחלק רבינו תם עיין בפנים באריכות:

שם אמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא עגל זה לפדיון בני כו' וכתבו התוספות דלליש נא קמא אייתי ראיה ועיין במהרש"א שכתב דלליש נא בתרא לא מצי לאתויי דהכא לא הוי באמר כל דהו כיון שצריך ליתן ה' סלעים דוקא אבל ללישנא קמא מייתי שפיר דאיירי רישא בדאמר עגל זה לה' סלעים של פדיון בני וסיפא דקתני עגל זה לה' סלעים של פדיון בני אייר י שכבר נישום בה' סלעים אלו דברי מהרש"א ז"ל וצ"ל לפ"ז דהא דאמרי' לעיל דאיתתא לא בקיאה בשומא לאו דוקא איתתא אלא הכהן נמי אינו בקי בשומא ומלבד שדבריו דחוקין בזה אלא תקשה יותר הכא מאי איכפת לן אי סמכא דעתיה דכהן או לא כיון דאמר חמשא ושוי חמשא אמאי לא אמר כלום ויותר יש לתמוה דנהי דמיתוקמא ברייתא שפיר כר' יוסף אכתי מאי מייתי רב יוסף ראיה לדבריו דהא לרבה מיתוקמא ברייתא שפיר טפי דבהאי בבא דרישא דקתני לא אמר כלום משום דלא אמר ה' סלעים ולכל דהו נמי לא דמי כמו שפירש מהרש"א ז"ל משא"כ בבא דסיפא דאמר ה' סלעים מהני ומאי דוחקא דגמ' לפרש אליבא דרבה בדלא שוי ולפום רהיטא יותר היה נ"ל להגיה בדברי התוס' ללישנא קמא לא מייתי ראיה או ללישנא בתרא מייתי ראיה. אמנם כן לאחר העיון נ"ל לפרש הסוגייא בענין אחר דבלא"ה נראה דוחק לפרש הא מנא אמינא לה קמא דקאמר רב יוסף גופא דליהוי דוקא ללישנא בתרא ומנא אמינא לה בתרא דקאמר נמי ר"י גופא ליהוי ללישנא קמא דוקא. לכך נלע"ד דהני תרתי מנא אמינא לה קאי שפיר אכולהו לישני. ולפ"ז נאמר דלליש נא קמא נמי טעמא דרב יוסף דקאמר שיראי צריכי שומא היינו משום דלא קייצי לא הוי בכלל כסף אלא דלליש נא קמא בכל דהו מיקרי קייצי כיון דמסתמא שוה פרוטה א"כ לכל העולם הוי קייצי מיהא לש"פ אע"כ דלא משכחת לפלוגתא דרבה ור"י אלא בדאמר חמשין ושוה חמשין דלרבה מקודשת דלא בעינן קייצי ולר"י אינה מקודשת דכיון דאיהי לא קים לה בהאי שומא דאדיבורא דידיה לא סמכה דעתה א"כ לגבי דידה מיקרי לא קייצי לא הוי דומיא דכסף והא דקאמר איתתא לא בקיאה בשומא לאו דוקא איתתא אלא משום דבאיתתא קאי וה"ה לכל היכא דבעינן דעת המקנה והקונה כגון בע"ע נמי שייך לומר כן וללישנא בתרא דאפילו בכל דהו נמי פליגי משום דבעינן דומיא דכסף דוקא דקיית לגמרי. וא"כ מייתי ר' יוסף שפיר ראיה מע"ע ומפדיון הבן דכל היכא דלא קיית לאו בכלל כסף הוא ואע"ג דבפדיון הבן לא כתיב כסף בהדיא ומרבינן שוה כסף מכלל ופרט וכלל כמ"ש התוס' בריש מכילתין מ"מ בעינן כעין הפרט דה' סלעים דקייצי מש"ה ברישא לא אמר

כלום כיון דלא אמר ה' סלעים משא"כ בסיפא דקאמר ה' סלעים מהני דבהא מודה ר"י כיון דלא שייך הכא האי טעמא דלא סמכה דעתיה דלאו בדעתיה דכהן תליא מילתא אלא בדעת הפודה ולגבי דידיה הוי שפיר קייצי כיון דאמר חמשא ושוי חמשא כנ"ל נכון בעזה"י:

תוספות בד"ה ר' כהנא כו' א"כ יש לומר דבשביל אשתו היה לוקח כדאשכחן כו' עכ"ל. כוונתו דכי היכי דאיכא למ"ד התם כהן אפי' כהנת ה"נ איכא למימר בכל מתנות כהונה כדאשכחן נמי בתרומה וחזה ושוק כנ"ל בכוונתן אלא שלא מצאתי להם חבר בזה אלא דוקא היכא דגלי קרא:

(קונטרס אחרון) תוספות בד"ה ר' כהנא שקל סודרא וכתבו התוספות לחד שינוייא דבשביל אשתו היה לוקח. ולכאורה יש לתמוה דלא מצינו בזה בשום דוכתא ולא בשום פוסק דאשה שיין בכלל מתנות כהונה ולא מצינו לה אלא בזרוע ולחיים וקיבה במסכת חולין וצ"ע:

רש"י בד"ה כיצד דאמר במנה זו כו' והיינו דקאמר רצה א' מהם לחזור הרשות בידו עכ"ל. נראה מזה דכל היכא שלא חזרו בהן הוי שפיר קידושין ובלבד שישלם החסרון וכ"כ הרי"ף והרמב"ם ז"ל ואע"ג דבשיראי אי אמר חמשין ולא שוי חמשין לא הוי קידושין כלל היינו משום שדרך להקפיד בשיראי וכיוצא בו ודוקא קאמר משא"כ במטבע אין דרך להקפיד אבל מל' התוס' בשמעתין משמע בפשיטות דאפילו לא חזרו בהן לא הוי קידושין כלל ולא מהני ההשלמה כיון דאמר מנה זו דוקא קאמר וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו ולפ"ז צריך לפרש דהא דאמרינן כיצד כגון דאמר במנה זו לאו לגמרי קאמר כיצד דהא מסיים בסיפא אינה מקודשת וברישא קתני דוקא כשחזרו בהן אלמא דההיא כיצד לא בא לפרש אלא דאיירי נמי במנה זו וכ"כ הרשב"א:

(קונטרס אחרון) רש"י בד"ה כיצד דאמר במנה זו והיינו דקאמר אם רצה א' מהם לחזור כו' משמע דס"ל לרש"י כשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דכל זמן שלא חזרו בהן הוי קידושין ודלא כשיטת התוס' והרשב"א ז"ל:

דף ח:

(קונטרס אחרון) ע"ב גמרא מנה אין כאן משכון אין כאן ומשמע מל' רש"י ומסקנת התוספות דה"ה במתנה נמי לא מהני משכון כיון שלא נגמר החיוב בדיבור וכן הוא בפוסקים ונלענ"ד שאם אמר בלשון חיוב חייב אני לך מנה ונתן לו משכון חייב דלא גרע מחייב אני לך מנה בשטר דהא לא שייך כאן משטה אני בך ואפשר דאפילו בלא"ה לא

פסיקא מילתא דבמתנה פטור כיון דסמכה דעתה ובכמה דוכתי אשכחן דהיכא דסמכה דעתה קונה בדיבור וצ"ע:

בד"ה מנה אין כאן כו' פירוש ואינה מקודשת לפי שהאשה נקנית בכסף והכסף אינו בעין כו' עכ"ל. לכאורה נראה דכוונתם בזה דכיון דהכסף אינו בעין נהי שנתחייב ליתן לה אכתי הו"ל כמלוה דאינה מקודשת וכ"כ הרשב"א ז"ל אלא דלפמ"ש לעיל בההיא דהמקדש במלוה דף ו' ע"ב דלמאי דמשמע שם מלשון רש"י ז"ל טעמא דהמקדש במלוה אינה מקודשת היינו משום דדעתה אמעות המלוה שהוא בעין ובההיא כבר זכתה משעת הלואה שלא ע"י קידושין ולפ"ז לא שייכא האי טעמא הכא וא"כ אי ס"ד דעל ידי המשכון נתחייב במנה היה ראוי לומר שתתקדש כאן ע"י שנתחייב בעיקר המנה וליכא למימר בכוונת התוספות דנחתו הכא להההיא סברא דמסקו דבמתנה נמי לא מהני כלל וצריך להחזיר המשכון א"כ למה הוצרכו לפרש כאן לפי שהאשה נקנית בכסף והכסף אינו בעין ותיפוק ליה שאין כאן כסף כל עיקר אע"כ דאכתי לא נחתו להאי סברא אלא מילתא דפסיקא קאמרי דלענין קידושין בלא"ה פשיטא דלא הוי קידושין אא"כ אמר זכי בגוף החפץ דאפילו לסברת רבינו חיים בשם ר"ת דבמתנה אם אמר אל תחזיר לי המשכון עד שאתן לך המנה מעכב המשכון עד שיתן דמים אפ"ה באשה אינה מקודשת משום שהכסף אינו בעין וכמ"ש הרשב"א ז"ל דהו"ל כמלוה וסברי דטעמא דמלוה נמי לפי שאינו בעין. יהו לפי שיטת רש"י דלעיל צריך לפרש הכא כמסקנת התוספות כאן שאין כאן חיוב כסף כלל ואפילו במתנה נמי לא מהני וצריך להחזיר המשכון דאינו מתחייב בדבר שלא היה חייב בדיבור בעלמא ומה שנתן המשכון הוי כנתינה בטעות כיון דאזיל ליה חיוב המנה וכן משמע קצת מלשון רש"י ז"ל שכתב שאין המשכון מתנה אלא דבר"פ הנושא כתבתי דכל היכא דסמכא דעתיה דמקבל אדם מתחייב בדיבור וא"כ קשיא ההיא דהכא אע"כ דלא דמי קידושין למתנה ועיין בפ' הנושא. ועיין בר"ן ובחידושי הריטב"א ז"ל שכתבו פירושים אחרים בזה ועיין עוד בסמוך ודו"ק:

בא"ד שאין המשכון תחת הכסף כיון שלא ישאר ביד האשה עכ"ל. ואע"ג דבמשכון ביד אחרים מסקינן דמקודשת אע"ג שלא ישאר ביד האשה מ"מ שאני התם שהיה לו לבעל המשכון זכות בגוף המשכון מחמת הלואה ראשונה וקנוי לו מדר' יצחק א"כ הקנה לה אותו הזכות לגמרי משא"כ הכא דלא זכתה בגוף החוב בדיבור בעלמא א"כ אפילו את"ל שזוכית בגוף החוב ע"י נתינת המשכון לחוד אכתי אינה מקודשת לא מצד החוב שאינו בעין ולא מחמת המשכון כיון שאין כוונתו לזכות לה גוף המשכון כנ"ל כוונת התוספות ודו"ק:

בא"ד וכמו כן אם אדם אומר לחבירו אתן לך מנה כו' ואין לחלק בין מתנה לקידושין עכ"ל. כבר כתבתי דלכאורה אין לשון התוס' מקושר היטב דלפמ"ש הטעם שתחלת דבריהם לפי שאין אשה נקנית בכסף לפי שאינו בעין משמע דמשום דהו"ל כמלוה וא"כ ודאי יש לחלק בין קידושין ומכירת שדה דהיינו עובדא דזביני דאמת' דבסמוך דדמי נמי לקידושי אשה ובין ענין מתנה דלפי האי טעמא זוכה במתנה על ידי המשכון ולא שייך לומר מנה אין כאן משכון אין כאן דאיכא למימר כיון דיהיב משכון מסתמא גמר ומקני ולא גרע מחייב אני לך מנה בשטר וכדמשמע להדיא מל' הרא"ש ז"ל בשמעתין דיש מחלקין בין קידושי אשה ומכירת שדה ובין מתנה משום האי טעמא דאשה ושדה בעינן כסף בעין. אלא דשפיר יש ליישב לשון התוס' דמילתא דפסיקא נקטי כמו שכתבתי בסמוך דבאשה פשיטא דבכל ענין אינה מקודשת אא"כ אמר זכה בגוף החפץ ומה"ט שכתבו שאינה מקודשת מצד המשכון כיון שאין כוונתו לזכות לה גוף המשכון מש"ה כתבו דכמו כן פשיטא להו דבמתנה שאמר אתן לך ונתן משכון סתם דלא זכה במתנה ע"י משיכת המשכון כיון שהלה לא זיכה לו גוף המשכון אלא על המנה שאמר אתן אמרינן מנה אין כאן משכון אין כאן דבהא אין לחלק בין קידושין למתנה ולא דמי לחייב אני לך מנה בשטר כיון שאין המשכון תחת הכסף ממש וע"ז כתבו דאומר רבינו חיים בשם ר"ת דהיכא שאמר אל תחזיר לי המשכון עד שאתן לן מנה דבכי הא ודאי זוכה במנה ומתחייב ליתן המנה ואם לאו מעכב המשכון כמו שהתנו דכל תנאי שבממון קיים ולא הו"ל דברים בעלמא כיון שמסר לו המשכון על חיוב זה בפירוש גמר ומקני. אלא דאפ"ה לא מהני בקידושין דסוף סוף אין הכסף בעין והו"ל כמלוה כמו שכתבו בתחילת דבריהם. וזה נ"ל נכון בכוונת התוס' והשתא אתי שפיר לפירוש ר"ת דלא תיקשי מאי מקשה רבא לר' נחמן מההיא דקדשה במשכון מקודשת ואמאי לא מוקי לה כגון שאמר אל תחזיר המשכון עד שאתן לך המנה אע"כ דלר"ת נמי לא מהני בקידושין כדפרישית והא דלא מוקי לה כשאמר וכי בגוף המשכון דלשון קדשה במשכון לא משמע הכי כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה משכון דאחרים וכדר' יצחק כו' ובד"ה מנין לבע"ח שקונה משכון. עיין בזה בל' הרא"ש ז"ל בשמעתין באריכות וכבר כתבתי בזה מה שנלע"ד בפ' השולח דף ל"ז והעליתי דבכל מה שהוא לטובת המלוה אם רוצה לזכות גוף המשכון עדיף טפי משכנו בשעת הלואתו משלא בשעת הלואתו ובתרווייהו מקודשת והיינו דמשני הכא סתם במשכון דאחרים ולא מסיק דאירי במשכנו שלא בשעת הלואתו אע"כ בכל ענין מקודשת ודוקא לענין אחריות י"ל דשלא בשעת הלואתו מתחייב באחריות כיון

דלגוביינא שקליה משא"כ במשכנו בשעת הלואתו אינו מתחייב באחריות דאפשר שלא נתכוין לזכות עדיין כמ"ש שם בתוס' טעם לשבח וסיוע גדול מצאתי לדברי בחידושי הריטב"א ז"ל בשמעתין ותלי"ת שכוונתי לדעת הגדול ברוב הדברים שכתבתי שם עיין עליו:

(קונטרס אחרון) תוספות בד"ה משכון דאחרים וכדר' יצחק. כתבתי דלענ"ד דלעולם אם המלוה רוצה לזכות בגוף המשכון עדיף טפי משכנו בשעת הלוואתו משלא בשעת הלוואתו משא"כ לענין אחריות דהוי ריעותא דמלוה משכנו שלא בשעת הלוואתו הוי טפי ברשות המלוה בעל כרחו וכמו שהארכתי בפ' השולח ונתיישבו כמה קושיות שהקשה הש"ן בח"מ סי' ע"ב וכן משמע להדיא מלשון הריטב"א ו"ל בחידושיו:

בד"ה צדקה מנין כו' ויש מפרשים דלא מיקרי צדקה אלא הנותן משלו כו' עכ"ל. ויתיישב יותר לפמ"ש בפ' השולח בחידושינו דעיקר מימרא דר' יצחק אינו אלא לאתויי ראיה דשייך קנייה במשכון אע"ג שאינו זוכה בגוף המשכון אלא על תנאי אם לא יתפרע דלא תימא דלא מהני שום קנין במשכון אלא שלא יעשה מטלטלים אצל בניו וע"ז מייתי שפיר ראיה מדכתיב ולך תהיה צדקה ואי לא שייך ביה שום קנין לא הוי צדקה מה שמחזיר לו דדידיה קא מהדר ליה כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה אם היה סלע שלה פי' בקונטרס כו' עד סוף הדיבור. ולענ"ד נראה ליישב שיטת רש"י ז"ל ותחלה אפרש דלא משמע ליה לרש"י לפרש כמסקנת התוס' דהכא אין הטעם תלוי בקנין אלא משום דסמכא דעתה דנהי דהכי הוא אכתי אמאי מקודשת הא בעינן שיגיע הכסף קידושין לרשותה דמה"ט קרוב לו אינה מקודשת ואע"ג שהרא"ש ז"ל מפרש כל הסוגיי' דהכא שנתן אח"כ לתוך חיקה היינו לשיטת התוספות מ"מ לרש"י ז"ל לא ניחא ליה לפרש כן ונהי דבדאמרה תן לפלוני מקודשת משום דבשליחותה קעביד ועוד דעיקר קידושין בזה משום דמטי הנאה לידה ממש ומה"ט מקודשת כשאמרה תן לכלב אם היה שלה משום דמטי הנאה לידה משא"כ בתן ע"ג הסלע דהיינו כסף ממש ודאי צריך שיתן הכסף לרשותה לכך הוצרך רש"י לפרש דחצירה קונה לה דמשום ידה או משום שליחות איתרבאי כדאיתא בגיטין והא דמיבעיא ליה לר' ביבי בחצר של שניהם היינו לפי מה שפירשתי בריש פ' הזורק בשיטת רש"י דע"כ הא דבגיטין וקידושין מהני כשנתן לתוך ד' אמות שלה וכן ביכולה לשומרו אפילו מאה אמה כולהו מדאורייתא נינהו דילפינן מריבוייא דזנתן מ"מ דביכולה לשמור נמי סגי ואיתקש הווייה ליציאה וא"כ הכא בסלע של שניהם מספקא ליה שפיר לרב ביבי דאפשר דנהי דבממון לא מהני כמ"ש התוספות מסוגייא דפ' הספינה מ"מ ייל דקידושין שאני כיון דיכולה מיהא

לשמרו ואע"ג דבפ' הזורק מסקינן דשניהם יכולין לשומרו הוי מחצה על מחצה ומסקינן וכן בקידושין היינו ברשות הרבים דוקא או ברשות שאינו שלה כלל דלא תליא אלא ביכולה לשמור אבל ברשות שלה לא מגרע שמירה דידה כמ"ש הרמב"ם ז"ל להדיא בפ"ד מהל' אישות אע"ג דבגיטין לא מהני היינו משום חומרא בעלמא כדאי' שם ועיין בא"ע סי' ל' ובב"ש סעי' קטן ד' וס"ק ו' א"כ היינו ספיקא דר' ביבי בחצר של שניהם כן נ"ל נכון בשיטת רש"י דאזיל לשיטתו בפ' הזורק וכן מבואר להדיא שהיא שיטת הרמב"ם ז"ל דבפ"ד מהל' אישות פסק דבזרק קידושין גמורים לחצר של השנים הוי ספק קידושין וע"כ היינו משום שמפרש בענין זה איבעיא דר' ביבי כן נ"ל ועיין בלשון הרא"ש ז"ל ובחידושי הרשב"א והריטב"א ז"ל וממסקנת הרשב"א ז"ל נראה ג"כ דקאי בשיטת רש"י ז"ל אלא ר"ל בענין אחר והנלע"ד כתבתי ודוק היטב:

(קונטרס אחרון) תוספות בד"ה אם היה סלע שלה מקודשת פי' בקונטרס דחצירה קונה לה ולא נהידא כו' וכתבתי ליישב שיטת רש"י ז"ל בטוב טעם דאזיל לשיטתו בפרק הזורק וכמ"ש שם בחידושי ושכן הוא שיטת הרמב"ם ז"ל:

דף ט.

תוספות בד"ה והלכתא שיראי כו' וא"ת אמאי איצטריך לפסוק כרבה לגבי דר"י כו' עכ"ל. ולפי מה שפירשתי לעיל בסוף הסוגי' דשיראי דהאי פלוגתא מישך שייכא בפולגתא דר' יוחנן ור"ל אי מעות קונה במטלטלין ולכאורה משמע דר"י כר' יוסף כיון דמעות קונה ע"כ קרא דעל הגאולה ועל התמורה דילפינן מיניה בפ' הזהב דף מ"ו חליפין דשוה בשוה ומדלא קני בתורת כסף משמע דבעינן דוקא דומיא דכסף דקיי"ל מש"ה איצטריך למיפסק כרבה ודו"ק:

בד"ה כתב על הנייר או על החרס כו' ואר"ת דההיא דהכא אתיא כר"א כו' וההיא דכתובות אתיא כר"מ כו' ואין מוכח מתוכו עכ"ל. מה שיש לדקדק בדבריהם כתבתי בכתובות דף כ"א וכתבתי שם דלפי פירושם קשיא דאביי אדאביי דבכתובות דף צ"ה כתבו התוס' להדיא דאביי סבר כר' אלעזר וכתבתי שם ג"כ ליישב קושיית התוס' ע"ש וכאן אבא בקצרה דהתם בכתובות דף כ"א ודאי אחספא ליכא למיחש למידי דאי כתב עלה מאי דבעי יטעון הלה שהוא זייף וכתב ויהא נאמן בטענתו כיון דחזינן שהוא דבר שיכול לזייף משא"כ הכא לענין קידושין ולקמן גבי שדה מכורה לא איירי כלל מכפירה והודאה אלא אם שניהם מודים או שהעידו לפנינו נגמרו הקידושין והקנין ויתר הדברים עיין שם בחידושינו וכן במה שכתבו דלר"מ בעינן מוכח מתוכו כתבתי בחידושינו

לגיטין בר"פ כל הגט ובכמה דוכתי דלשיטת רש"י וכמה פוסקים לא בעינן מוכח מתוכו ע"ש ודו"ק:

גמרא והא לא דמי האי שטרא לשטר זבינא כו' לפי פשוטו נ"ל לפרש דמקשה ברייתות אהדדי דהכא קאמר כיצד בשטר בתך מקודשת לי והתם בשטר זבינא תנינן לקמן דף כ"ו כיצד בשטר כותב שדי מכורה לך ומה ראו חכמים לחלק בין הפרקים דהכא הקונה כותב והתם כותב המקנה ומנא להו הא מילתא מאי שנא האי שטרא מהאי שטרא והקישא דויצאה והיתה ודאי לא שייך הכא כמ"ש התוס' דאיכא למימר דומיא דגיטין שהמקנה כותב ואיכא למימר איפכא דומיא דגיטין שהבעל כותב ועוד נ"ל לפרש דקושיי' הגמרא אליבא דהלכתא דרב חסדא סובר לקמן דף ט"ו דשטר אמה העבריה האב כותב בתי מכורה לך וכן פסק הרמב"ם ז"ל ומסקינן לקמן טעמא דר"ח דכתיב לא תצא כצאת העבדים אבל נקנית כקנין עבדים והיינו שטר דבעבד כנעני המקנה כותב דילפינן התם מוהתנחלתם דאיתקש לשדה אחוזה ואמרי' נמי לקמן דר"ת אית ליה נמי הקישא דאשה לאחרת דהיינו אמה העבריה לאשה וא"כ מקשה הכא שפיר כיון דבשדה המקנה כותב ע"כ דבעבד כנעני נמי המקנה כותב דמה"ט קי"ל באמה העברייה נמי שהאב כותב ואם כן בקידושי אשה נמי אית לן למימר שהאב כותב בתי מקודשת לך מהקישא דאחרת:

שם אמר רבא הכא מענינא דקרא כו' הכא כתיב כי יקח בבעל תליא רחמנא. אע"ג דמכי יקח דרשינן לעיל אין קיחה אלא בכסף ולא איירי בקידושי שטר מ"מ הא איתקשו הוויות להדדי ועוד דלבתר דילפינן לקידושי שטר מן התורה כולהו בכלל כי יקח נינהו כדמשמע מלשון התוס' לעיל דף ד' ע"ב ובד"ה ובעלה וכמו שכתבתי שם וכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש שם דתרי כי יקח כתיבי בקידושי אשה ובהאי כי יקח קמא ודאי בכל מיני קיחה איירי ובהכי נמי א"ש הא דמקשה הכא התם נמי כתיב שדות בכסף יקנו ובתר הכי מקשה ה"נ קרי ביה כי יקח דכתיב את בתי נתתי ואמאי לא מקשה מעיקרא ה"נ כתיב את בתי נתתי ולמאי דפרישית א"ש דלמאי דלא ס"ד עכשיו דאיכא למימר קרי ביה כי יקח אלא יקח דווקא ואיירי בכל מיני קיחה כדפרישית א"כ ע"כ האי קרא דאת בתי נתתי לא איירי אלא בחופה כפשטיה דקרא ובחופה ודאי האב מוסרה לחופה משא"כ בקידושין כתיב להדיא כי יקח ואפי' לר' הונא דאמר חופה קונה וא"כ מיקרי הוויה אפ"ה ליכא למימר דנקיש שטר לחופה דע"כ קרא דאת בתי נתתי לא איירי בקידושי חופה דהא כתיב ואם אמת היה הדבר וסקלוה ואי ע"י קידושי חופה בת חנק היא אע"כ בחופה דלאחר קידושין איירי שזינתה קודם חופה אבל בקידושי חופה אין ה"נ שהבעל

צריך לומר הרי את מקודשת לי ומכ"ש למאי דפרישית בסמוך דעיקר הקושיי' מהקיש' דאחרת בלא"ה לק"מ לר' הונא דלטעמא דס"ל קונה ודו"ק:

שם התם נמי כתיב שדות בכסף יקנו. אע"ג דהאי בקנין כסף כתיב מ"מ לא משמע ליה עכשיו לחלק בקניני קרקע בין קנין כסף לקנין שטר דהא בקרא דזמכר מאחוזתו נמי טפי משמע דאיירי בקנין כסף מבקנין שטר ועוד דבהאי קרא דשדות בכסף יקנו כתיב וכתוב בספר ומשמע דהקונה כותב כל זה לסברת המקשה אבל למאי דמסקינן דשטר זביני הילכתא ע"כ צריך לחלק בין קנין כסף לקנין שטר וכ"ש למאן דיליף מואקח את ספר המקנה ואע"ג דלקושטא דמילתא בקנין כסף אשכחן נמי שהמוכר אומר לך חזק וקני מ"ה לאו לעיכוב' איתמר כן נ"ל שהוא מוכרח לשיטת התוס' בסמוך דהא ליכא למימר דלמסקנא נמי קרי ביה יקנו דא"כ הדרא קושיא לדוכתא בקידושין נמי קרי ביה כי יקח כדכתיב את בתי נתתי דהא לפירוש התוספות בקידושין לאו הילכתא אע"כ דלמסקנא לא אזלינן כלל בתר קרי אלא כדכתיב וכי יקח דוקא וא"כ ע"כ את בתי נתתי היינו דוקא בחופה שאחר קידושין ודו"ק:

תוספות בד"ה הילכתא נינהו תימא כו' א"כ ל"ל קרא דויצאה והיתה כו' עכ"ל. לכאורה ע"כ לאו אעיקר הקישא קשיא להו דהא בלא"ה איצטריך האי הקישא לכמה מילי כדדרשינן בסמוך לענין לשמה והרבה כיוצא בזה דדרשינן מהאי הקישא אלא דקשיא להו אמאי איצטריך לאתויי לעיל בברייתא דף ה' האי הקישא לעיקר קנין שטר דקאמר מנין שאף בשטר ושקיל וטרי בהא מילתא ואמאי לא מפיק ליה מהלכתא כן נ"ל בכוונתם אלא דלפ"ז לא אתי שפיר מה שכתבו בסוף הדיבור דלקמן גבי שדה כיון שהוא מדברי קבלה ולפמ"ש אדרבה טפי הו"ל לאתויי הילכתא מלאתויי קרא דדברי קבלה אע"כ דאייתורא דקרא קאי ועוד כתבו דבדברי קבלה אין להקפיד והדרא קושיא לדוכתא הא הקישא איצטריך בלא"ה ודו"ק וצ"ע:

דף ט:

מהתם הו"א עד דמקדיש והדר בעיל קמל"ן. והא דרב לא חייש להאי פירכא נ"ל דכיון דמסקינן בסמוך דרבי נמי אית ליה דובעלה אתא נמי למעט אמה העברייה מדלא כתיב ובעל א"כ תו לית לן למימר דבאשה דמקדש והדר בעיל דא"כ תו לא שייך למעט אמה העברייה דהא אדרבה אמה העברייה נקנית בכסף לחוד וליכא למימר דמשום הא גופא איצטריך למעט אמה העברייה דלא בעינן ביאה וניקנית בכסף לחוד דלא תימא נהי דבע"ע נקנה בכסף לחוד אפ"ה באמה העברייה בעינן כסף וביאה מהקישא דאחרת הא

ליתא לפי שיטת התוספות לעיל דף ג' ע"ב דהקישא דאחרת אתא לרבויי קנינים ולא למעוטי קנינים ע"ש ובלא"ה נמי לא שייך למימר הכי דאדרבה מצינן למימר איפכא דמקשינן עבריה לעברי דבכסף לחוד והדר מקשינן אשה לאחרת וכ"ש דבאשה לית לן משמעות דבעינן דוקא תרווייהו ועכ"פ נימא דכל חד תיקו אדוכתא אע"כ מדאיצטריך למעט אמה העברייה אלמא דבאשה נקנית בביאה לחוד משא"כ לר' יוחנן דלא משמע ליה למידרש ובעלה לתרתי דרשות לגופא ולמעוטי אמה העברייה דלא משמע ליה דניכתוב ובעל כדמשמע בסמוך וא"כ שפיר קאמר דאיצטריך בעולת בעל דאי מובעלה לחוד סד"א דמקדש והדר בעיל וליכא למימר דאכתי היאך ס"ד דבעינן מקדש והדר בעיל הא ע"כ כסף לחוד קונה מהקישא דאחרת דבהא מצינן למימר דלא משמע כלל להקיש לאחרת לענין קנין כסף כיון דלא אשכחן כסף שמועיל לענין אישות כדאמרינן לעיל ואיכא לאוקמי הקישא לשאר מילי וטפי הוי ניחא לן למימר הכי כיון דפשטא דקרא כי יקח איש אשה ובעלה משמע דמקדש והדר בעיל או כמו שתירץ רבינו נתנאל לעיל דף ד' ע"ב בד"ה מעיקרא דדינא ע"ש ועיין כאן בחידושי הרשב"א ז"ל והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

שם מתקיף לה ר' אבא בר ממל א"כ נערה המאורסה דבסקילה היכי משכחת לה. הא דלא אסיק אדעתא דאיכא לאוקמי בקידושי שטר היינו משום דלא ס"ד דאיכא שום מעליותא בקנין שטר יותר מבקנין כסף א"כ כי היכי דאשכחן דשטר לחוד קונה ה"נ אית לן למימר בכסף כיון דקרא גופא לא מוכח דאיירי דוקא דמקדש והדר בעיל משא"כ למסקנא דחי שפיר דשאני שטר שגומר ומוציא א"כ משכחת לה באישות משא"כ בכסף כדפרישית בסמוך וק"ל:

שם א"ל אביי ע"כ לא פליגי ר' ורבנן אלא באחר אבל בעל ד"ה עושה בעולה שלא כדרכה וקשיא לי מאי מקשה אביי דלמא הא דלא פליגי אלא באחר אבל בבעל כ"ע מודו היינו לבתר דכתיב בעולת בעל דמהכא ילפינן הא מילתא בסמוך בין לרבי ובין לרבי יוחנן אלא דלרבי מגופא דקרא ולר"י מדכתיב בעולת בעל ולא כתיב בעולת איש ולפ"ז שפיר קאמר ר' יוחנן דאי לאו קרא דבעולת בעל דממילא דרשינן תרתי לא הוי ידעינן כלל דאשה נקנית בביאה לחוד דאי מובעלה הו"א עד דמקדש והדר בעיל ונערה המאורסה הו"א דאיירי שבא עליה הבעל שלא כדרכה ואפילו אי הוי כתיב בעולת איש הוי מוקמינן לה לגופא שהבעל קונה בביאה כדרכה דאי מובעלה הו"א עד דמקדש והדר בעיל ואכתי שלא כדרכה לא הוי שמעינן משום הכי איצטריך ליה דרשה דבעולת בעל דשמעינן כולהו. ואפשר דפשיטא ליה לתלמודא מסברא דבעל עושה בעולה שלא כדרכה דכתיב משכבי

אשה הוקשו שתי משכבות להדדי ומהני הקישא נמי דלא הוי בתולה והא דדרשינן לה לקמן מבעולת בעל וכן פרש"י כאן היינו דוקא לענין דאין אחר עושה ודו"ק:

שם ורבי יוחנן האי ובעלה מאי עביד לה. קשיא לי דלמא איצטריך ובעלה למימרא דבעולה נמי יוצאה בגט דכתיב בהאי קרא דלא תימא כיון דבעולת בעל אסורה נמי לבני נח ובב"נ לא מהני גיטא לא מהני נמי בישראל דמי איכא מידי דלב"נ אסור ולישראל שרי קמ"ל דמהני ואפשר דמדאיתקשו הוויות להדדי מקשינן וכ"ש דא"ש למאן דדריש אחרי אשר הוטמאה למחזיר גרושתו מן הנישואין א"כ ע"כ דמהני בה גיטא ודו"ק:

שם סד"א תיתי בק"ו מיבמה. וקשה מאי ס"ד דשייך האי ק"ו א"כ לישתוק מבעולת בעל ולילף כולה מילתא מיבמה ואפשר דשפיר הוי ידע דליכא למילף אשה מיבמה דאיכא למיפרך מה ליבמה שכן זקוקה ועומדת משא"כ לאמה העברייה קס"ד דלא הוי פירכא כיון דאיכא למילף בבנין אב מאשה בק"ו מיבמה ואתיא מבינייהו דנהי דבבנין אב לחוד לא מצי למילף אמה מאשה משום דאיכא למיפרך מה לאשה שכן קנינה לשם אישות אבל מיבמה לא משמע ליה האי פירכא כיון דאיכא ק"ו וכל זה נשים בק"ו דאע"ג דקנינה לשם אישות אפ"ה כסף אינו קונה וביאה קונה אלמא משום אולמא דביאה משא"כ בהא דפריך שכן זקוקה ועומדת לא שייך לומר דכל זה נשים בק"ו כמ"ש התוס' לעיל דף ד ע"ב בד"ה שכן זקוקה ועומדת ובזה נתיישב' קושית מהרש"א ז"ל בסמוך ודו"ק. ולולא דמסתפינא מרבוותא היה נ"ל לפרש בדרך אחר דהא דאיצטריך למעט אמה העברייה דאינה נקנית בביאה לאו בתחלת קנינה לשם שפחות איירי בזה אין סברא כלל שתקנה בביאה ולא שייך כלל ק"ו דיבמה אלא לענין ייעוד איירי שאם בא לקיימה לשם אישות ע"י ייעוד נמי אינה ניקנית בביאה אלא צריך לייעדה בכסף דוקא כדקתני לקמן כיצד מצות יעוד ומשמע התם דהייעוד הוא ע"י מעות הראשונים או על ידי עבדות שנשאר עליה שיעור שוה פרוטה וכי אפשר נמי דמיקרי יעוד ע"י שטר כמו שאפרש לקמן דף ט"ו אבל בביאה גרידא לא אשכחן דמיקרי ייעוד ולא קני לה כיון דהאב אינו מתרצה עכשיו בביאה וו והא"ש דלא שייך הכא האי פירכא דאין קנינה לשם אישות משא"כ לעיל דף ד' ע"ב דקאמר אמה העברייה תוכיח שאינה נקנית בביאה התם ודאי שאינה נקנית בתחילת קנינה לשם שפחות איירי דתוכיח מיהא הוי לכך מקשה שפיר מה לאמה שאין קנינה לשם אישות דבזה נתיישב' קושיית התוספות שם בד"ה ת"ל ובעלה ע"ש דוק ותמצא. והיינו נמי דאמרינן בסמוך דס"ד דהקישה הכתוב לאחרת ופשטא דקרא דהקישה לאחרת הא כתיב אם אחרת יקח לו והיינו כשמקיימה לשם אישות הוא דהקישה לאחרת דעלה כתיב שארה כסותה ועונתה לא יגרע אבל בענין שפחות שלה

לא שייך להקישה לאחרת דהאי אמה והאי אשה תדע מדלא ילפינן מהאי הקישא שיהא מעשה ידיה של אשה לבעלה מדאורייתא כמו שמעשה ידי האמה לרבה וכן לענין מזונות אמאי לא ילפינן מהאי הקישא ולמאי דפרישית א"ש דהקישא היינו דוקא כשמייעדה כדכתיב אם אחרת יקח. ולפ"ז נתיישב ג"כ מה שהקשו התוס' לעיל דף ג' ע"ב אמאי לא יליף קנין כסף באשה מהקישא דאחרת ולפמ"ש לק"מ דאשה מאמה לא ילפינן אלא מייעוד שלה ובאמת בייעוד גופא לא ידעינן דבכסף אלא לבתר דאשכחן קידושי כסף מן התורה כנ"ל נכון לולי שהקדמונים לא כתבו כן ודו"ק:

(קונטרס אחרון) דף ט ע"ב גמרא ההיא מיבעיא ליה זו נקנית בביאה ואין אחרת נקנית בביאה סד"א תיתי בק"ו מיבמה כו'. וכתבתי דלולי פירוש הקדמונים היה נ"ל לפרש דהא דאיצטריך למעט דאין אמה העבריה נקנית בביאה לאו אתחילת קנינה לשם שפחות איירי אלא לענין דאין נקנית בייעוד לשום אישות בביאה לחוד אלא בכסף ולפ"ז נסתפק לי אם נקנית בייעוד ע"י שטר והפוסקים לא כתבו מזה כלום וצ"ע:

שם א"כ ניכתוב רחמנא או בעלה. נ"ל דה"פ דרבא ס"ל כר"י דיליף קידושי ביאה מבעולת בעל דאי מובעלה הו"א עד דמקדש והדר בעיל וא"כ א"ש דליכתוב או בעלה ותו לא איצטריך קרא דבעולת בעל אלא ע"כ דלא מצי למיכתב או בעלה דאיצטריך ובעלה לכדרבא וא"כ אכתי לא הוי ידעינן הא דרבא דהו"א דמקדש והדר בעיל משו"ה איצטריך קרא דבעולת בעל והשתא שמעינן כולהו כן נ"ל:

דף י.

גמרא אמר רבי זירא מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי פירוש דלהכי אתא קרא דבעולת בעל לר' למידרש מיניה דע"י בעולת בעל הו"ל בעילה גמורה לכל מילי אפילו שלא כדרכה משא"כ בבעילת אחר נהי דשלא כדרכה הוי בעולה לענין קטלא וכן לענין כ"ג לרב בפרק הבע"י ביבמות דף נ"ט מ"מ לא הוי בעולה גמורה לענין קנס ושייכא האי דרשא לענין קנס דכתיב בתר הכי בהאי ענינא באותו פרשה:

תוספות בד"ה עד שיהיו שניהם שוין פ"ה בני עונשין כו' ולא נהירא כו' וי"מ דההיא דהתם אתיא כרבי יוחנן כו' ודוחק הוא עכ"ל. ולענ"ד לא ידענא מאי דוחקא דהא לפרש"י ע"כ לא שני לן בהכי בין נערה המאורסה לנשואה דהא רבי יאשיה מייתי מקרא דנשואה ורבי יונתן מייתי מקרא דנערה המאורסה אע"כ דלא משמע לחלק כלל וא"כ ממילא דפלוגתא דרבי מאיר וחכמים דפ' ד' מיתות דמייתי התוספות בתר הכי נמי פליגי בהא פלוגתא גופא דרבי יאשיה ורבי יונתן כדאמרינן התם להדיא כתנאי וא"כ אתא האי

דמס' נדה כחכמים ואפשר דמההיא מתניתין גופא מוכח לרב למילתיה בפרק ד' מיתות דקאמר אבל חכ"א נערה אפילו קטנה במשמע כנ"ל וק"ל:

בא"ד ור"ת פירש כו' וקאמר התם מסתברא דלגמרי ממעט כו' והא בעינן שניהם שוין כו' עכ"ל. האי גירסא ליתא התם אלא מסתברא דמסקילה ממעט לה ומקשינן התם והא בעינן שניהם שוין ובאמת נ"ל דר"ת גופא נמי גריס כגירסת הספרים שלפנינו דאי גריס כמשמעות הכתוב בתוס' כ"ש שאין מקום לפירושו דהיאך שייך לומר מסתברא דלגמרי ממעט ותיפוק ליה דבהדיא ילפותא דקרא להכי לחוד אתי אע"כ דר"ת נמי גריס מסתברא דמסקילה ממעט ומקשה הא בעינן שניהם שוין אלא משום דלפ"ז משמע לכאורה לגמרי כפרש"י דמזה מקשה הש"ס והא בעינן שניהם שוין דאל"כ פטור לגמרי והיאך אמרת דמסקילה לחוד ממעט ליה משא"כ לפי' ר"ת לא יתכן לפרש כך לכך הוצרך ר"ת לפרש דלשיטתו הכי מקשה שם היאך אמרת מסתברא מסקילה ממעט לה אדרבא מסתברא יותר לומר דלגמרי ממעט לה מדדרשינן עד שיהיו שניהם שוין והאי דרשה משמע יותר שיהיו שניהם שוין באותה מיתה ממה שנדרש שיהיו שניהם שוין בני עונשין כן נ"ל לפרש שיטת לשון התוספות לפר"ת אבל אכתי קשיא לי טובא לפי' ר"ת דהא עיקר קרא דומתו גם שניהם בנשואה כתיב והיאך מפיק ליה מפשטא לאוקמי בארוסה וליכא למימר דהכי משמע דרשה דקרא דוקא באשת איש משכחת חנק כיון דשניהם במיתה א' משא"כ בארוסה לעולם לא משכחת חנק כיון דאין שניהם במיתה א' הא ליתא דאכתי מ"מ אשכחן נמי חנק בארוסה כגון בבוגרת ונשואה שלא נבעלה ועוד דבנשואה נמי בבת כהן משכחת לה דהיא בשריפה ובועלה בחנק וליכא למימר דמייתורא דקרא ע"כ מפקינן לה באם אינו ענין לענין בא על נערה המאורסה קטנה הא ליתא דמלבד שהוא דוחק גדול אלא דקשה יותר אדמקשה התם בפ"ד מיתות אמילתא דרב אליבא דר"מ הא בעינן ומתו גם שניהם טפי הו"ל לאקשויי אליבא דחכמים דאמרו נערה אפילו קטנה במשמע א"כ ייתורא דקרא דומתו גם שניהם מאי דרשי ביה ויש ליישב קצת דלחכמים איכא למימר דדרשי קרא דומתו גם שניהם לדרשא אחריתא כדמסיק התם משא"כ לרב אליבא דר"מ דקאמר מסתברא מסקילה ממעט לה ולא קאמר לגמרי ממעט אע"כ דלענין לגמרי לא הוי מפיק לה ר"מ מנערה ולא קטנה אלא מומתו גם שניהם אע"כ דההיא ומתו גם שניהם דוקא בנשואה אבל בארוסה מסקילה לחוד ממעט לה מנערה ולא קטנה וע"ז מקשה שפיר דאדרבה מסתבר יותר לומר דומתו גם שניהם בארוסה בא למעט מסקילה והיינו כדפרישית כן נ"ל בשיטת ר"ת אבל לפרש"י א"ש טפי ודוק היטב:

גמרא אמר אמימר משמיה דרבא כל הבועל דעתו על גמר ביאה. לכאורה טפי הו"ל למימר דדעת האשה אגמר ביאה וכמ"ש בחידושי לכתובות דף נ"ב בשם הירושלמי אלא דלקושטא דמילתא אמר הכא דדעתו נמי אגמר ביאה ונ"מ היכא שאמרה בפירוש שנתרצית להתקדש בתחילת ביאה אפ"ה לא מהני דאיהו דעתיה אגמר ביאה ועיין מה שאכתוב בזה בסמוך בל' התוספות:

תוס' בד"ה כל הבועל כו' תימא דבפרק הבע"י ילפינן דאשה נקנית בהעראה כו' ור"ן גאון תירץ וקשה לפירושו דקיחה קיחה גבי קידושין כתיב ולא בחופה עכ"ל. ורב אלפס ז"ל בפ' הבע"י כתב להדיא כשיטת ר"ן גאון וכבר קבלתי עלי לחובה בסוגיא דחופה קונה לעיל דף ה' ליישב שיטת הגאונים והנה עד כה עזרני ה' והאיר עיני דאדרבה ממה שהקשו התוספות כאן מהכא סייעתא טובא לשיטת הגאונים דכבר כתבתי לעיל דף ד' ע"ב בל' התוספות בד"ה ובעלה דקשיא לי טובא האי קיחה קיחה דדרשינן בפ' הבע"י להעראה מנלן הי מינייהו מופנה דעריות ודיבמה וכן כולהו איצטריכו לגופייהו וקיחה דאשה הא איצטריך למגמר קיחה קיחה משדה עפרון ותירצתי שם דתרי כי יקח כתיבי באשה קמייתא בפרשת מוציא ש"ר דכתיב כי יקח איש אשה ובא עליה ושנאה ומההיא הוא דילפינן בפ' הבע"י להעראה דהאי כי יקח לא איירי כלל מקיחה דקידושין שאין זה ענין לפ' מש"ר אלא מקיחה דנשואין איירי כדכתיב ובא עליה וכתיב נמי במש"ר את בתי נתתי ודרשינן מיניה שהאב מוסרה לחופה אלמא דכולה עניינא מקיחה דנשואין איירי ומש"ה ילפינן שפיר מקיחה קיחה דנעשית נשואה בהעראה דהא ליכא לאוקמי האי קרא דנקנית בהעראה לאירוסין דא"כ היאך נעשית נערה המאורסה דכתיב בהאי ענינא ואם אמת היה הדבר וסקלוה ותיפוק ליה כיון דנתארסה ע"י העראה א"כ אם זינתה אח"כ לאו בסקילה היא דלאו בתולה היא אע"כ דהאי כי יקח דכתיב במש"ר דמיניה דרשינן העראה היינו קיחה דנשואין ומקידושין לא איירי קרא כגון שכבר נתקדשה קודם לכן בכסף או בשטר והיינו דמקשינן נמי לעיל אקרא דאת בתי נתתי ואימא ה"מ קטנה והיאן אפשר לומר כן הא כתיב ברישא דקרא כי יקח איש אשה אלמא דבשעת קידושין היתה גדולה דאשה גדולה משמע אע"כ משום דבלא"ה לא איירי האי קרא אלא מקיחה דנשואין ולא מקיחה דאירוסין וא"כ שפיך א"ל דבשעת קידושין היתה קטנה והיינו נמי דלענין ג"ש דקיחה קיחה משדה עפרון מייתינן לעיל בברייתא קרא דכי יקח איש אשה ובעלה דכתיב באידך פרשה בתרייתא בעניינא דספר כריתות ולא מייתי מקיחה קיחה דקרא קמא אלא ע"כ כדפרישית דקיחה דקרא קמא לא מופנה דאיצטריך למיגמר לענין הראה לנשואין וא"כ לא איירי מקידושין כלל ותו ליכא למיגמר מיניה לענין קידושי

כסף מש"ה מייתי מקרא בתרא דמופנה להאי דרשה ולענין קידושין דוקא כנ"ל נכון וברור בעזה"י ליישב שיטת הגאונים והרי"ף ז"ל וכמ"ש הרי"ף מילתא בטעמא דהעראה שאחר קידושין ודאי גומרת כיון שהיא זקוקה ועומדת דומיא דיבמה ע"ש. והואיל וחביבה עלי יהבי דעתאי דקשיא לי על לשון הרי"ף ז"ל דא"כ אמאי איצטריך למילף העראה דבתר קידושין מג"ש דקיחה ואמאי לא יליף לה מק"ו מיבמה כיון דלא שייך האי פירכא דזקוקה ועומדת דהאי זקוקה ועומדת טפי שהיא ארוסתו ונ"ל ליישב דאכתי איכא למיפרך מה ליבמה שקונה בע"כ ונהי דלענין עיקר ביאה באשה דבעי למילף לעיל בק"ז מיבמה לא פרכינן האי פירכא מצינן למימר דלאו פירכא היא דכל זה אשים בק"ו כיון דביאה קונה ביבמה בע"כ אינו דין שתקנה באשה מיהא מדעתה משא"כ לענין העראה דבתר קידושין הוי פירכא גמורה דמצינן למימר דאשה אינה נקנית בהעראה שאין דעתו ודעתה אלא אגמר ביאה והא דקונה ביבמה משום דהתם לאו בדעתייהו תליא מילתא שהרי אפי' באונס ובלא כוונה מהני ביבמה ומשו"ה איצטריך למילף בג"ש דקיחה ומוקמינן לה דוקא לנשואין ולא לענין אירוסין דבבנין אב ליכא למילף דחופה תוכיח ואפילו לרב הונא דאמר חופה קונה אפ"ה ליכא בנין אב לענין העראה דבעינן דומיא דיבמה שגומר' ואינה קונה כן נ"ל ועיין מ"ש בזה לעיל דף ה' בד"ה חופה שגומר' ותו לא מידי ודוק היטב שדברים נכונין הם בסייעתא דשמיא:

(קונטרס אחרון) תוספות בד"ה כל הבועל ורבינו נסים גאון תירץ דההיא דיבמות איירי אחר קידושין כו' וקשה לפירושו דקיחה קיחה גבי קידושין כתיב כו' וכתבתי דשיטת הרי"ף ז"ל הוא ג"כ כשיטת רבינו נסים גאון וכתבתי ליישב קושיית התוספות בטוב טעם בעזה"י דאדרבא מסוגיא זו דקושיית התוספות הוי סייעתא לשיטת הרי"ף והגאונים ז"ל ובזה נתיישב היטב לשון האיבעיא דבסמוך אם ביאה אירוסין עושה או נשואין עושה עיין בפנים:

גמרא איבעיא להו ביאה נשואין עושה כו' נ"ל דהא דמספקא להו אע"ג דאיתקשו הוויות להדדי מ"מ איכא למימר דשאני ביאה דילפינן מיבמה דכתיב יבמה יבא עליה ולקחה ודרשינן דנעשית כנשואה לכל דבריה אלמא דבביאה לחוד נעשית נשואה ואפילו ביבמה שנפלה מן האירוסין איירי נמי קרא כדדרשינן מהחוצה לרבות ארוסה דתו ליכא למיפרך שכן זקוקה ועומדת כיון דמצד הזיקה אכתי לא הוי כנשואה מיהו לשיטת הרי"ף שכתבתי בסמוך דמוכח דבאשה דעלמא נמי בביאה דאחר אירוסין לא מיבעיא לן דנשואין עושה וא"כ ליכא למילף כ"כ מיבמה דשאני יבמה שזקוקה ועומדת והו"ל ביאה דאחר קידושין מיהו לפמ"ש לעיל דף ד' ע"ב דההיא פירכא דזקוקה ועומדת

לאו פירכא גמורה היא דכל זה אשים בק"ו אלא דהכי פירושא דכיון שזקוקה ועומדת והביאה אינו עושה אלא גמר קנין לית לן למילף לתחלת קנין ומשו"ה איצטריך ובעלה נמצא לפ"ז דלבתר דילפינן מובעלה דביאה קונה אית לן למימר שקונה וגומר' מהאי ק"ו דיבמה ופירכא דזקוקה ועומדת לאו פירכא היא דנכנס הפירכא תוך הק"ו ואפשר דאכתי מספקא ליה. מיהו בלא"ה לשיטת הרי"ף ז"ל אתי שפיר דמשום האי סברא גופא מספקא ליה דאי ביאה אירוסין עושה אמאי הוי נשואה בביאה דלאחר קידושין מאי אולמא דהאי ביאה מהאי ביאה כמ"ש התוספות לעיל בסוגיא דחופה קונה אבל לענין הערא לא שייך לומר כן דסברא גדולה יש דבביאה קמייתא אין דעתו אלא על גמר ביאה משא"כ ביאה דאחר קידושין שכבר קנוייה ועומדת לו קנאה אפילו בהערא דומיא דיבמה מ"מ לבתר דאיפשיטא דאירוסין עושה ע"כ משום דלא דמי ליבמה וכמו שאפרש בעזה"י:

תוספות בד"ה ומקבל את גיטה יש להסתפק אם יכול האב לקבל גט לבתו קטנה משנשאת כו' עד סוף הדיבור. ונ"ל דמקום הספק הוא מסוגייא דשמעתין מדדייק מסיפא קתני ביאה וקתני נישאת ולא דייק מרישא קתני ביאה וקתני מקבל את גיטה וכן נראה מלשון הרשב"א ז"ל בשם תוספות ישנים והא דלא דייק אכתי מרישא דקתני ביאה וקתני וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה דבפשיטות מצינן למימר דהאי בבא דזכאי במציאתה כו' לא קאי ארישא דכבר נתקדשה אלא אבתו בעלמא קאי משא"כ האי בבא דקתני ומקבל את גיטה ע"כ אדלעיל קאי שכבר קיבל אביה קידושין וא"כ שפיר הוי מצי למידק דביאה אירוסין עושה משו"ה יש לספק דאפשר דבנשואה נמי האב מקבל גיטה וק"ל. מיהו נ"ל דלא מספקא להו להתוספות אלא בקטנה שנישאת דוקא אבל בנערה שנישאת פשיטא להו דאין אביה מקבל גיטה כדפשיטא לן בכולה תלמודא דמשנישאת אין לאביה רשות בה וילפינן לה בכתובות דף ל"ט מהפרת נדרים ע"ש בפירש"י ותוס' משא"כ בקטנה דלא שייכא בעניינא דהפרת נדרים משו"ה מספקא להו ואכתי איכא למידק דהא עיקרא דמילתא שהאב מקבל גט לבתו ילפינן בכתובות דף מ"ז מהקישא דיציאה להוייה וכיון דפשיטא לן בכולא תלמודא דקטנה שניסת ונתגרשה או נתאלמנה נעשה כיתומה בחיי האב ואין רשות לאביה עוד לקבל קידושיה א"כ מהיכא תיתי יהיה לו רשות לקבל גיטה משנשאת כיון דליתא בהאי הקישא. ונראה ליישב דמה"ט גופא מספקא להו שהרי אם נאמר שהיא עצמה מקבלת גיטה נמי תיקשי לן האי הקישא דויצאה והיתה דהא קטנה שניסת ונתגרשה אין לה יד כלל לקבל קידושין אלא דאפילו הכי מתגרשת ע"י עצמה בפשיטות כשאין לה אב משום דבגט לא בעינן

יד גמור' כמ"ש בחידושי לגיטין דף ס"ד ע"ש מ"מ כשיש לה אב משמע דיד אביה עדיף טפי דאכתי שייך ביה קצת הקישא דיציאה להוויה קמייתא והיינו נמי דבנערה פשיטא לן דבניסת היא ולא אביה דיד עצמה בלא"ה בנערה עיקר כשהיא בת דעת ומהווה את עצמה כמו שפירש רש"י ז"ל במשנה דגיטין דף ס"ד ע"ש בחידושינו:

(קונטרס אחרון) שם בד"ה ומקבלת את גיטה יש להסתפק אם יכול האב לקבל גט לבתו קטנה משנשאת. כתבתי מקום הספק שנסתפקו התוספות בזה ועיין מה שכתבתי בפ' האיש מקדש דף מ"ד ע"ב דלענ"ד מסוגייא דהתם נמי מוכח דאין יכול לקבל גיטה משניסת כדמסקו הכא בשם ר"י:

בא"ד ומיהו מדדחיק לאוקמי כו' ולא מוקי לה כשנשאת כשהיא קטנה כו' עכ"ל. ואף ע"ג דבקטנה לא שייך לומר דמשלמת קרן וחומש אכתי משכחת דבשעה שקיבל אביה הגט היתה קטנה ובאוכלת תרומה אח"כ היא גדולה מיהו אכתי מאי מדייקי התוס' דבלא"ה מצי לאוקמי התם כמשנה אחרונה שקיבל מסר והלך כדאיתא שילהי שמעתין ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה וחייבין עליה משום א"א פ"ה וכו' ויש לתמוה אמאי איצטריך כו' עכ"ל. ובחידושי הרשב"א ז"ל כתב דאיצטריך לאשמעינן דלא תימא דהתורה מיעטה בפירוש מומתו גם שניהם לפי פירש"י דלעיל בסמוך וכמ"ש התוס' בד"ה עד שיהיו דלפרש"י מיתוקמא מתניתין כרבי יונתן ומה שלא תירצו כן התוספות נראה דאכתי שמעינן להא מילתא שפיר מדקתני ואם בא עליה אחד מכל העריות דאפילו אשת איש בכלל. מיהו נלע"ד דמצי לשנויי דאיצטריך האי בבא דא"א דאל"כ לא הוי שמעינן דא"א בכלל א' מכל העריות הוא משום דאיכא למימר דלמא איילונית היא ולאו אשת איש קמל"ן דאזלינן בתר רובא ואפי' בדיני נפשות ויש ליישב ודו"ק:

דף י:

ומה שפחה כנענית שאין ביאתה מאכילתה כו' ויש לדקדק דאיכא למיפרך מה לש"כ שכן גופה קנוי משא"כ באשה וליכא למימר דכל זה אשים בק"ו דאע"ג שגופה קנוי אפ"ה אין ביאתה מאכילתה וכספה מאכילתה הא ליתא דהא ע"י ביאה אין גופה קנוי ולפ"ז ע"כ דעיקר הק"ו דאשה עדיפא משפחה כיון דאשה אוכלת ע"י ביאה ואם כן הדרא הפירכא לדוכתא אדרבה שפחה עדיפא שכן גופה קנוי מיהו לפי מ"ש התוס' דאין זה ק"ו אלא גילוי מילתא מהו נקרא קנין כספו א"ש וכן נראה לכאורה בהדיא מדקאמר עולא בכתובות הובא לעיל דף ה' דהא דארוסה אוכלת מדאורייתא היינו מדכתיב קנין כספו

אלא דאכתי מספקא לן דאיכא למימר דקנין כספו קאי דוקא אש"כ דגופה קנוי או דילמא דאשה עדיפא שקנוייה ג"כ לשם אישות וענין אישות עדיף טפי לענין תרומה כדאשכחן ביבמה דאע"ג דלאו קנין כספו היא אלא דאחיו כדאיתא ביבמות ד' ס"ד ע"ב אפ"ה אוכלת מצד ביאה דאישות דכתיב כל טהור בביתך יאכלנו דמייתי רש"י הכא ויבמה ודאי מיקרי ביתו וע"ז מייתי שפיר ק"ו ומה שפחה כנענית שאין ביאתה מאכילתה והיינו כפרש"י שדקדק בלשונו דלא חזייא לביאה כלל דאסורה לו וא"כ לא מקריא כ"כ קנינו ואפ"ה אוכלת כ"ש באשה דיש לקרותה קנין כספו כיון שקנינו לשם אישות דמה"ט ביאתה מאכילתה כן נ"ל ועיין בסמוך ודו"ק:

תוספות בד"ה ומה שפחה כנענית כו' וא"ת ונימא יבמה תוכיח כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דכאן משמע להו בפשיטות דשומרת יבם אין אוכלת מדאורייתא בתרומה אפילו ע"י מאמר דכסף וביבמות דס"ח ע"ב ובכתובות דף כ"ח כתבו התוס' להדיא דשומרת יבם אוכלת מדאורייתא דהא דדרשינן התם קנין כספו אמר רחמנא והאי קנין דאחיו הוא אסמכתא בעלמא היא. והנראה מזה דהתוספות דהכא קאי בשיטת רש"י דהתם דשומרת יבם אינה אוכלת מדאורייתא דהאי דרשה דקנין כספו ולא קנין דאחיו דרשה גמורה היא אלא דאכתי קשה דע"כ הסוגיא דהכא לא מצי סברה דקנין כספו ולא קנין דאחיו דרשינן מייתורא דלישנא דקרא דא"כ ממילא שמעת מיניה דאשתו גמורה שהיא ק"כ אוכלת ולמה הוצרכו הכא לק"ו אע"כ דלבתר דילפינן הכא דארוסה אוכלת וק"ו דשפחה אמרינן שפיר כיון דארוסה אינה אוכלת אלא מק"ו דש"כ שהיא קנין כספו א"כ שומרת יבם דלאו קנין כספו היא ליתא בהאי ק"ו משו"ה אינה אוכלת וא"כ לפ"ז לא מקשו התוס' מידי דהא למאי דבעינן למילף ארוסה בק"ו מש"כ לא שייך למימר יבמה תוכיח כיון דאיכא למימר דאין ה"נ דאפילו שומרת יבם אוכלת מיהא ע"י כסף מהאי ק"ו גופא כיון דליכא מיעוטא ויש ליישב בדוחק שלסברות הללו נתכוונו התוספות בתירוצם וצ"ע ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

רש"י בד"ה זו שביאתה מאכילתה כו' ונשואה פשיטא ליה דאכלה ונפקא ליה בסיפרי מכל טהור בביתך כו' עכ"ל. מכאן קשיא לי טובא על מ"ש התוספות ביבמות דף ס"ח ע"ב דהאי דרשה דכל טהור בביתך אסמכתא בעלמא היא כיון דאפילו ארוסה אוכלת מדאורייתא דקנין כספו דרשה גמורה היא לגבי ארוסה כדמוכחי התוספות התם ע"ש וא"כ מאי קאמר הכא זו שביאתה מאכילתה ומנא ליה הא כיון דהאי תנא סובר דקנין כספו לא קאי אארוסה ובלא"ה נמי תמיה לי לשון התוס' שכתבו דכל טהור בביתך דאסמכתא היא מאי אסמכתא שייך הכא דפשטא דקרא הוא דאשתו קרוייה ביתו

ובלא"ה אין מקום לקושיית התוס' שם על לשון הסיפרי דהא בלא"ה מה שהוכיחו התוספות דפשטא דקרא דקנין כספו קאי בארוסה מסוגייא דר"פ אלמנה ומטוגייא דפרק הבע"י דף נ"ו ע"ב לאו מילתא פסיקא היא דהא לאוקימתא דרנב"י בשמעתין פלוגתא דתנאי אי ארוסה אוכלת מדאורייתא ואפילו למ"ד אוכלת היינו מק"ו לבתר דכתיב כל טהור בביתך דביאה מאכילה ולרבינא נמי איכא למימר הכי אלא דע"כ אליבא דהאי תנא ביבמות דף נ"ז ע"א) דדריש מוכהן כי יקנה נפש קנין כספו לפצוע דכא כהן שנשא בת גרים אלמא דמייתורא דנפש פשיטא לן דאארוסה קאי וע"ז כתבו התוס' דלפ"ז ע"כ כל טהור בביתך מיותר לשום דרשא ולשון אסמכתא אינו מדוקדק מיהו בעיקר קושיית התוס' דהתם נלע"ד דאפילו מאן דאית ליה דארוסה אוכלת מפשטא דקרא אפ"ה איצטריך כל טהור בביתך לענין יבמה גמורה שנתיבמה דמטעם קנין כספו לא הוי אכלה דק"כ דאחיו היא אלא מטעם דמיקרי ביתך אכלה כנ"ל ועיין בסמוך ועיין בזה לעיל בסוגיא דרב הונא דאמר חופה מאכילה בתרומה ע"ש ודוק היטב:

בד"ה היכי דמי כו' אי נימא ביאה שלאחר חופה כו' עכ"ל לכאורה הלשון אינו מדוקדק דהאי ביאה שאחר חופה היכי דמי אי למ"ד חופה קונה א"כ מחופה לחוד אוכלת כמ"ש לעיל ד"ה וכמ"ש מהרש"א ז"ל שם ועוד נראה דוחק לאוקמי סוגיא דהכא כמ"ד חופה קונה ואי למ"ד חופה אינו קונה א"כ חופה בתחלה לאו כלום הוא וא"כ ביאה שאחריה לא מיקרו תרתי מיהו אפשר דלמאי דס"ד עכשיו שייך האי ק"ו כעין ק"ו דר"ה לענין חופה כמ"ש התוס' שם וכאן דס"ל דלא אמרינן דיו היכא דמיפרך ק"ו א"כ שפיר איכא לאוקמי סוגייא דהכא כרב הונא מיהו אין צורך לכל זה דהכא איירי שפיר בביאה שהיא ברשות הבעל דחופה וביאה באין כאחד כמ"ש לעיל דעיקר חופה היינו שכנסה הבעל לרשותו וכיון שהביאה וחופה באין כא' שפיר קרי להו תרתי ומהאי טעמא כתבו הפוסקים דביאה כי האי נשואין עושה ודו"ק:

גמרא אלא אי אמרת קידושין עושה מ"ש ביאה דפשיטא ליה כו' וקשיא לי דלמא הא דפשיטא ליה דביאה לחוד מאכילה בתרומה היינו משום דיליף לה מיבמה דאוכלת כדכתיב כל טהור בביתך והאי נמי בית מיקרי אלמא דביאה לחוד מאכילה דהא ביבמה לא הוי אלא ביאה לחוד דהא לא מיקרי קנין כספו אלא קנין כספו דאחיו כדאיתא ביבמות ובשלמא לפירוש התוס' דיבמות שהבאתי לעיל שכתבו דהא דאמרינן ק"כ דאחיו היא היינו מדרבנן א"ש אבל לפרש"י דהתם קשה. מיהו יש ליישב דאע"ג דלאו ק"כ היא אלא דאחיו אכתי הו"ל תרתי לגבי חדא כיון שזקוקה ועומדת. ועוד שאם נאמר מהאי טעם דזקוקה ועומדת לא מהני בה כלל למיקרי תרתי א"כ סוף סוף ממילא איפשיטא

האיבעיא דביאה לחוד נשואין עושה כדאשכחן ביבמה וכמ"ש לעיל בלשון האיבעיא דעיקר ספיקא הוא אי שייך הכא האי פירכא דזקוקה ועומדת או לא ודוק היטב:

שם ובן בג בג התם לא שייך בקניינה כו' ולפמ"ש התוס' בד"ה זו שביאתה מאכילתה דהאי ק"ו דרבי יהודה ב"ב היינו כרבי טרפון דלא אמרינן דיו א"כ ה"מ למימר הכא דבן בג בג כרבנן דאמרי דיו אלא דקושטא דמילתא קאמר דמשום האי סברא דשייר בקניינה מיפרך הק"ו ומש"ה נמי לא הוי בכלל קנין כספו כפשטא דקרא כן נ"ל:

שם רבינא אמר מדאורייתא מיפשט פשיטא ליה דאכלה כו' נראה דהא דפשיטא ליה דאכלה מדאורייתא לאו מהאי ק"ו דשפחה כנענית יליף לה דהא לכאורה משמע דהא דנאדי רבינא מאוקימתא דרנב"י היינו משום דלא ניחא ליה למילף בק"ו כסף שלא ע"י חופה מביאה שע"י חופה ולא מיסתבר למימר איפכא דפשיטא ליה לרבינא מסברא דנפשיה דשייר בקניינו לאו פירכא היא ומשו"ה לא מוקי כרנב"י משום דאכתי קשיא ליה טעמא דבן בג בג דמלבד שזה דוחק אלא שלא ניתן לאמרו לא מיבעיא לפירוש התוס' בד"ה זו שביאתה דמאן דיליף בק"ו ס"ל כר"ט א"כ בפשיטות מצי לאוקמי טעמא דבן ב"ב דלא ס"ל כר"ט ועוד דא"כ לא שייך מילתא דרבינא הכא לענין האיבעיא דביאה אירוסין עושה או נשואין עושה כיון דלרבינא נמי בלא"ה אתי ליה שפיר הא דריב"ב כמו לרנב"י ולפירש"י ותוס' דרבינא אאיבעיא דלעיל קאי לכך נראה דלרבינא הא דפשיטא ליה דאכלה מדאורייתא היינו מפשטיה דקרא דק"כ והיינו כדאמר עולא בפרק אע"פ וכמ"ש התוספות ביבמות דף ס"ח מסוגיא דפרק הבא על יבמתו דף נ"ז דמייתורא דנפש קנין כספו דרשינן לפצוע דכא שנשא בת גרים אלמא דק"כ איירי בארוסה כנ"ל עיין בסמוך:

רש"י בד"ה אי אתה יודע בתמיה עכ"ל. והוא תמוה דאמאי לא פירש כן לעיל בברייתא ולכאורה היה נ"ל דלעיל ודאי מצינן למימר דלאו בתמי' קאמר ליה אלא בפשטא דלישנא שהיה אומר לו ואמאי לא ילפת ק"ו משא"כ הכא דלרבינא לכ"ע אכלה מדאורייתא והיינו ק"ו מש"כ וא"כ ע"כ דבן בג בג גופא ידע מהאי ק"ו דשפחה כנענית וא"כ בתמיה קאמר לו כי היכי שאתה יודע לדרוש האי ק"ו מדאורייתא ה"נ אית לן למילף מדרבנן האי ק"ו גופא אבל למאי דפרישי' בסמוך דמפרש"י ותוספות מוכח דהא דלכ"ע אכלה מדאורייתא לאו מק"ו אלא מפשטא דקרא א"כ א"א לפרש כן לכך נ"ל כיון דבלא"ה אין צורך הכא לק"ו דבפשיטו' הוי מצי למימר מ"ש דבארוסה חיישת לסימפון ובש"כ לא חיישת אע"כ דהא דנקיט ק"ו היינו לאלומי הקושיא והתמיה וא"כ יפה כתב רש"י ז"ל דבתמיה קאמר ליה כן נראה לי ודוק ועיין בסמוך:

גמרא זו שביאתה מאכילתה בתרומה אינו דין שכספה מאכילתה ולא ניחוש לסימפון. הסוגיא תמוה ועיין בפירש"י ותוספות ועדיין התמיה במקומה דלא אשכחן ק"ו כי האי בכולה תלמודא כיון דמתניתין בסימפון איירי ובביאה לא שייך אין כאן ק"ו כלל ולולא פירש"י ותוספות היה נלע"ד לפרש בענין אחר משום דקשיא לי אהאי חששא דסימפון דאמרינן שמא ימצא סימפון ונמצא זרה למפרע ואמאי ניחוש להכי כיון שהתורה התירה בפירוש למאי דפרישית דפשטא דקרא דק"כ איירי בארוסה ולא שייך לעשות משמרת למשמרת בדבר שנא' בתורה בפירוש להיתר וא"כ לא הוי זרה למפרע דרחמנא אמר ודוחק לאוקמי קרא בקיבל עליו המומין דהא לקושטא דמילתא אזלינן בתר רובא וקרא סתמא איירי ואכילת תרומה נמי מצוה היא ואמאי עקרוה רבנן ונלענ"ד דרש"י ז"ל הבליע סברא זו בנעימות וצח לשונו בכתובות דף כ"ח ע"א) בד"ה קמייתא משנה ראשונה כו' שהתורה התירה כו' לא גזר משום סימפון כו' עכ"ל. ונהי דהתם לא קשיא לי מ"ט דמשנה אחרונה דחייש לסימפון דאפשר דמשנה אחרונה סברה דק"כ לא איירי פשטא דקרא אארוסה אלא אש"כ וארוסה בקל וחומר ילפינן לה וא"כ שפיר חששו לסימפון מדרבנן משא"כ סוגייא דהכא דע"כ מפשטא דקרא יליף כדפרישית הדרא קושיא לדוכתא. אע"כ דלאו משום חששא דידה גזרו חכמים דנמצאת זרה למפרע אלא משום דמאן דחזי דנפקא בתר הכי ע"י סימפון ואפ"ה אכלה מעיקרא בתרומה סברי דמשום חיוב מזונות אכלה בתרומה ואתי למיטעי בשאר שכיר ולקיט למימר דאכל בתרומה וכמו שאכתוב בזה בלשון התוספות בד"ה עד שתכנס אלא דבהא נמי קשיא לי הא כתבו תוספות בכתובות דף ע"ג ע"ב דסימפון מיהא בעיא גיטא ומספקא להו אי מדאורייתא או מדרבנן וא"כ תו לא שייך האי חששא דפרישית ומה"ט לא שייך נמי חששא דנמצאת זרה למפרע ולפ"ז מצינן לפרש הק"ו על זה הדרך ממש ולפמ"ש לעיל בסוגייא דאכילת תרומה באשתו הוא משני דרכים האחד מפשטא דקרא דק"כ והשני מצד אישות אפילו בלא ק"כ כדאשכחן ביבמה דאף ע"ג דלאו ק"כ אלא ק"כ דאחיו כדאמרינן ביבמות דף ס"ז לפירש"י דמה"ט שומרת יבם לא אכלה מדאורייתא ואפ"ה יבמה גמורה אוכלת וע"כ מטעם אישות לחוד וא"כ יפה השיבו ריב"ב לבן בג בג לדרוש בק"ו אי אתה יודע מה ש"כ שאין ביאתה מאכילתה דלית בה צד אישות כלל כמו שפירש"י בשמעתין דאסירא ליה וא"כ אין בה אלא קנין כסף לחוד לשפחות ואפ"ה לא חיישת לסימפון אע"ג שאם ימצא סימפון יתבטל המקח לגמרי וה"ל זרה גמורה למפרע ואתי למיטעי נמי למימר דשאר שכיר ולקיט נמי אכלי אפ"ה לא חששו לסימפון כ"ש בארוסה דאית בה נמי צד אישות דמה"ט ביאתה לחוד מאכילה כדאשכחן ביבמה ובהאי

טעמ' דצד אישות הא אפי' ימצא סימפון גיטא מיהא בעיא כדפרישית וא"כ לא ה"ל זרה למפרע ולא אתי למטעי נמי בשכיר ולקיט כיון דחזינן דנפקא ע"י גט א"כ כ"ש שאין לחוש לסימפון כנ"ל נכון בעזה"י ודעת קדושים מלאתי לולא שרש"י ותוס' לא פירשו כן ודוק היטב:

(קונטרס אחרון) ע"ב גמרא זו שביאתה מאכילתה אינו דין שכספה מאכילתה ולא נחוש לסימפון כו' כתבתי דלענ"ד כל מה שמצינו שהתירה התורה בפירוש לא שייך לומר שהחמירו חכמים משום גזירה להיפך מדין תורה וכה"ג אשכחן טובא עיין בטורי זהב י"ד סי' קי"ז לענין היתר משא ומתן בחלב אלא שבספר חות יאיר (סי' קי"ב הקשה עליו מהא דכתיב לנכרי תשיך ואפ"ה גזרו חכמים ולענ"ד יש לתמוה על דברי חות יאיר שהרי באמת כתבו התוספות שם דמזו הסברא בעצמה הקשה שם הש"ס איתיביה לנכרי תשיך והיינו כיון שהתירה התורה בפירוש אין לחכמים לאסור משום גזירה שמא ילמד ממעשיו ובלא"ה יש לחלק בפשיטות דהך גזירה שמא ילמד ממעשיו אין כל הזמנים שוין בזה אלא לפי שראו חכמים קלקול הדור שע"י שעיקר מחייתם ע"י רבית דעכו"ם היו למידין ממעשיהם גזרו לפי שעה תדע שהרי לא גזרו בשאר משא ומתן והתירו ג"כ לת"ח וחזרו והתירו בזמן הזה וכל היכא דאיכא משום מיגדר מילתא פשיטא שיש כח ביד חכמים אף לעקור דבר מן התורה משא"כ בהך גזירה דסמפון לעולם הסברא במקומה וכן לענין החלב שכתב הט"ז ולדעתי דברים ברורים הם:

דף יא.

תוספות בד"ה עד שתכנס לחופה כו' זתימא דבפ' אע"פ פליגי אמוראי כו' והכא קאמר משום דעולא דהיינו משום שמא ימזגו עכ"ל. ונראה דלעיל באוקימתא דר"נ ב"י דמסקינן נמי משום דעולא לא שייך להקשות כה"ג אע"ג דקתני בברייתא עד שתכנס לחופה משום דמצינן למימר דהא דנקיט תלמודא משום דעולא לאו משום שמא ימזגו לחוד אלא כי כולא מילת' דעולא דאמשנה ראשונה קאמר התם שמא ימזגו ואמשנה אחרונה נמי איכא דמתני התם משמיה דעולא ומשום סימפון משא"כ הכא באוקימתא דרבינא דלריב"ב לא חיישינן לסימפון כלל וא"כ ע"כ ההיא משום דעולא היינו משום שמא ימזגו לחוד א"כ קשיא להו שפיר אמאי נקיט עד שתכנס לחופה כן נ"ל. מיהו בעיקר קושית התוספות כבר כתבתי בכתובות דף מ"ח ע"ב דלשיטת רש"י דהתם לק"מ דהא לפירש"י שם במימרא דרבי אסי דקאמר מסירתה לכל אף לתרומה היינו משום דס"ל דטעמא דמשנה אחרונה נמי משום שמא ימזגו הוא ע"ש וא"כ רבינא דהכא כרבי אסי

ס"ל כדמוכח להדיא מדמסקינן הכא לרבינא דלריב"ב במסר והלך אוכלת וע"כ דס"ל נמי מסירתה זו כניסתה לחופה משא"כ הני אמוראי דפ' אע"פ דמוקי טעמא דמשנה אחרונה משום סימפון דוקא ס"ל כאוקימתא דרב נחמן ב"י דלעיל וכדפרישית וכן היא שיטת הרמב"ם ז"ל כמ"ש שם בפ' נערה אלא דהתוספות דהכא לשיטתייהו בפ' נערה דמפרשו להההיא דרבי אסי התם נמי במילתא אחריתא והיינו נמי כמסקנתם כאן כמ"ש שם באריכות ע"ש ולא משמע להו כלל דשייך טעמ' דשמא ימזגו בהגיע זמנה למשנה אחרונה היינו כפירושא קמא דר"י שם בד"ה ר' אסי ע"ש ועוד נ"ל דהתוס' דהכא מקשו בפשיטות משום דמשמע להו דעולא גופ' ע"כ כאוקימת' דרבינא ס"ל דאי כאוקימת' דדב נחמן ב"י ס"ל אמאי קאמר עולא דבר תורה ארוסה אוכלת דכתיב קנין כספו והיינו דלא כבן בג בג ודלא כריב"ב דהא ריב"ב מק"ו יליף לה ולא מפשט' דקרא ולמה שינה לשון הברייתא ועוד דאי כרנב"י ס"ל אמאי דחיק לאוקמי התם טעמ' דמשנה אחרונה משום סימפון דהא מצי למימר שפיר דמשנה אחרונה כבן בג בג ס"ל דמדאורייתא אינה אוכלת אע"כ דעולא גופא כרבינא ס"ל למאן דמתני התם טעמ' דמשנה אחרונה משום סימפון משמיה דעולא וא"כ מקשו הכא שפיר אליבא דעול' גופא היאך מצי סבר כרבינא דא"כ תיקשי אמאי קתני עד שתכנס לחופה הא אפילו בהגיע זמנה אכלה לריב"ב דלא חייש לסימפון כנ"ל נכון ודוק היטב ועיין בסמוך:

בא"ד וי"ל עד שתכנס לחופה לאו דוקא כו' עכ"ל. כבר כתבתי בחידושי לכתובות דף מ"ח דבילקוט פרשת קרח משמע לכאורה דלא כפירוש התוספות דמייתי התם האי ברייתא גופא דבן בג בג וריב"ב ומסיים בה נמי עד שתכנס לחופה נכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה אם מתה בעלה יורשה א"כ משמע להדיא דחופה דוקא דהא בהגיע זמנה אין הבעל יורשה מיהו כדמסקינן בסוגיא דשמעתין מבואר להדיא בשיטת התוספות דלאוקימתא דרבינא ודאי לריב"ב אכלה בהגיע זמנה דאלת"ה במאי פליגי בן בג וריב"ב דהא מפשטא דברייתא ששלח בן בג בג לריב"ב שמעתי עליך שאתה אומר ארוסה אוכלת ומהדר ליה ואתה אי אתה אומר כן משמע להדיא דלריב"ב איכא ארוסה דאוכלת וע"כ היינו בהגיע ומנה דאי במסר והלך איירי ריב"ב כדמסקינן דלדידיה אכלה מ"מ האי לאו ארוסה היא דהא ע"כ לפום האי מסקנא צריך לומר דמסירתה זו כניסתה לחופה אלא ע"כ דהגיע זמנה לריב"ב אכלה כסברת התוספות והא דלא אמרינן בסמוך דאיכא בינייהו בהגיעה זמנה היינו משום שזה לא הוי מפורש בכלל דברי ריב"ב דמסיק עד שתכנס לחופה אלא מכללא שמעינן לה משא"כ לענין מסר והלך מפורש בדברי ריב"ב גופא ובכלל עד שתכנס לחופה כיון דמסירתה זו כניסתה לחופה ולפ"ן לשון הסיפרי

בילקוט פרשת קרח מסייע להך סברא מדקתני נכנסה לחופה בעלה יורשה והא ודאי דלכ"ע לענין ירושה במסר נמי יורשה כדאיתא בכתובות דף מ"ח ע"ש מיהו לפ"ז אין צורך לדחוק דנקיט חופה לפי שדרך לעשות חופה בהגיע זמן אלא דבלא"ה ניחא ליה למיתני עד שתכנס לחופה לאשמעינן הא גופא דמסר והלך אכלה דמסירתה הוי נמי בכלל חופה ואי הוי נקיט עד שהגיע זמן לא הוי שמעינן מסר והלך ועוד דבזה לא הוי ריב"ב מביא סיוע לדבריו דאפשר דבן בג בג נמי מודה דבהגיע זמנה אוכלת ולא חיישינן לסימפון כיון דאיכא בדיקת חוץ במשנה ראשונה אבל בעלמא חיישינן לסימפון מש"ה מסיק אבל אמרו חכמים כו' עד שתכנס לחופה שמעינן מיהא דבחופה אכלה והיינו אפילו מסר והלך דבכלל חופה נינהו והיינו נמי דמסיק שאמרו חכמים נכנסה לחופה אוכלת ואם מתה בעלה יורשה וע"כ היינו אפילו במסר כדפרישית וא"כ שפיר מייתי ראיה דאפילו לחכמים ע"כ לא הוי משום חששא דסימפון מדאכלה במסר והלך אע"כ משום שמא ימזגו וא"כ יפה שמעת שאני אומר דאפי' ארוסה אוכלת והיינו בהגיע ומנה כן נ"ל נכון בעזה"י ויתכן יותר לפי שיטת רש"י בפ' נערה דף מ"ח שכתבתי בסמוך דלמשנה אחרונה נמי הוי טעמא משום שמא ימזגו ודוק היטב:

בא"ד והר"ר משה מנרבונא מפרש כו' דאי לאו דגזרו מעיקרא משום דעולא משום סימפון לא היו מתחילין לגזור כו' עכ"ל. ולכאורה היא כמילת' בלא טעמא אבל למאי דפרישית לעיל בשמעתין אתי שפיר דלא שייך לגזור משום סימפון דהוי זרה למפרע כיון שהתורה התירה בפירוש דקנין כספו יאכל דסמכינן ארובא ואם כן בהתירא אכלה משא"כ חששא דשמא ימזגו שייך שפיר אפילו במה שהתירה התורה שהעמידו דבריהם במידי דאתי לידי איסור גמור באיסור מיתה כדאשכחן בדוכת' טובא אלא דלאחר שגזרו בכל ארוסות שלא יאכלו משום שמא ימזגו גזרו ג"כ דאפי' בהגיע זמנה דלא שייך שמא ימזגו אפ"ה לא אכלה משום סימפון דכיון דמעיקרא לא אכלה ובתר הכי כי נפקא משום סימפון נמי לא אכלה א"כ אתי למימר דהא דאכלה כשהגיע זמן מזונות היינו משום דכיון שאוכלת משלו אוכלת נמי בתרומה ואתי למיטעי בשכיר ולקיט דעלמא שאוכלין משלו להאכילן בתרומה וכדפרישית לעיל בשמעתין כנ"ל:

בא"ד וקצת קשה דאמר בסמוך כו' עד סוף הדיבור. עיין במהרש"א ז"ל מיהא יש לתמוה אמאי לא הרגיש דלגירסת הספרים שלפנינו קשה מאי פסיקא להו דכולהו אית להו דעולא דלמא בן בג בג לית ליה דעולא אלא דא"ל כיון דלא אשכחן דבן בג בג מיקל טפי מריב"ב ואדרבא מחמיר א"כ מסתמ' אית ליה נמי דעולא מהיכי תיתי נאמר דפליגי בתרתי ולפ"ז א"ש דלא קשיא להו להתוספות אהא דאמרינן א"ב קיבל דבלא"ה בכדי

נקטי' אף לפירוש קמא דתוספות ואפשר דאגב גררא דפרק אע"פ נקיט הכא האי לישנא דא"ב קיבל אבל במסר והלך מקשו התוס' שפיר לפירוש הר"מ דכיון דליכא בינייהו מסר והלך אם כן במאי פליגי בן בג בג וריב"ב. וע"ז מתרצים התוס' שפיר דפליגי בטעמא דמשנה ראשונה ונראה לי כוונתם בזה דהא דשלח בן ב"ב לריב"ב שמעתי עליך היינו דלא הוי ידע בן בג בג עדיין גזירה דמשנה אחרונה דאפשר דבאותו הדור נתקנה שכן נראה דמהדר ליה ריב"ב אבל מה אעשה שהרי חכמים וא"כ א"ש דבן בג בג שלא אמרו לו שמעתי שאתה אומר ארוסה אוכלת בתרומה ולא חיישת לסימפון שהוא גזירת משנה ראשונה ומהדר ליה ריב"ב ואתה אי אתה אומר כן דלא חיישינן לסימפון למשנה ראשונה דאפילו למשנה אחרונה שאמרו עד שתכנס לחופה ע"כ לא הוי טעמא משום סימפון לחוד אלא משום דעולא ומשום סימפון וא"כ יפה שמעת עלי שהייתי אומר ארוסה אוכלת אפי' הלכה למעשה והיינו במסר והלך וקודם שנתקנה משנה אחרונה או דאפילו לאחר כן הורה להלכה ולא מעשה דאיהו פליג אמשנה אחרונה והיינו דקאמר אבל מה אעשה שחבירי רבו עלי כדאשכחן כה"ג טובא וזה נ"ל יותר דלישנ' קמא שכתבתי דמה ששמע דלריב"ב ארוסה אוכלת היינו דאכלה באמת במסר והלך ואכתי הא לאו ארוסה היא מדקאמרי חכמים עד שתכנס לחופה אלמ' דמסירתה זו כניסתה לחופה אבל ללשון השני א"ש דריב"ב להלכה אמר בהגיע זמנה דלית ליה משנה אחרונה אלא דלסיוע לדבריו דלא חיישינן לסימפון מייתי לשון חכמים עד שתכנס לחופה כן נ"ל ודוק היטב ועיין בחידושי לכתובות ד' מ"ח ובפ' אע"פ יבואר יותר בעזה"י:

בד"ה קיבל מסר והלך פ"ה כו' ופ' נערה שנתפתתה אמר רב אסי כו' עכ"ל. ויש לתמוה אדקשיא להו מדרבי אסי דאמר אף לתרומה לסייעו מרב ושמואל דאמרי התם תוץ מתרומה אלמא דחיישינן לסימפון במסר והלך ועוד הא איתותב רבי אסי וכולהו אמוראי התם ולפירוש התוספות שם היינו במאי דקאמרי אף לתרומה ע"ש ובחידושינו לכך נראה דהתוספות דהכא נמי לאו סוגי' דהכא קשיא להו אלא מימרא דר' אסי גופא דמשמע דשייך חשש סימפון במסר והכא משמע דהש"ס חושב לסברא פשוטה דבמסר לא שייך סימפון ומשמע להו דלא שייך פלוגתא בסברא כי האי ועיקר כוונתם כאן להקשות על פר"י בכתובות פ' נערה דמפרש טעמא דר' אסי משום סימפון אלא שקצרו בלשונם וזה נ"ל ברור בכוונתם והרבה יש לי לדקדק עוד לפר"י דהתם מסוגיי' דשמעתין ואין להאריך יותר והמשכיל יבין:

גמרא אמר רבי זירא שכן אשה מקפדת על עצמה כו' א"ל אביי אלא מעתה כגון בנתיה דר' ינאי כו'. נ"ל לפרש הסוגיא לפי שיטת רש"י ז"ל דה"פ דרבי זירא קאמר דטעמא

דב"ש דע"כ כסף דכתיב בתורה בקידושין היינו דינר כיון דחזינן האידנא דאשה מקפדת על עצמה בדינר ומסתמא כן היה ג"כ בימי משה וע"ז מקשה אביי אלא מעתה כגון בנתיה דר' ינאי כו' וא"כ הא חזינן דבחשיבות' תלי' מילתא א"כ מאן יימר דבימי משה היו רובן מתקדשות בדינר דילמ' כולהו מקפידות וחשובה להתקדש בתרקבא דדינרי וע"ז משני שפיר דלאו מכסף דאוריית' ילפינן דלכ"ע סתם קידושין בפרוטה דמיקרי ממון אלא פלוגתא דב"ש וב"ה איירי דשויין שליח ובדורם הוי רובן מקפידים להתקדש בדינר וא"כ מסתמ' לא הוי קידושין ע"י שליח אלא בדינר לב"ש כיון דרובן הכי נינהו וזה שכתב רש"י ז"ל דאין ה"נ דבנתיה דר' ינאי כיון שידוע שדרכן להתקדש בתרקב' דדינרי א"כ ע"י שליח נמי הוי שיעור' בהכי כנ"ל ליישב שיטת רש"י אלא שהתוס' כתבו בענין אחר לפי שיטתם והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

רש"י בד"ה ושל דבריהם כסף מדינה כו' ובצורי מטבע של נחושת ליכא כו' עכ"ל. פירוש משום דעיקר מימרא דר' אסי למאי דס"ד עכשיו היינו משום דקים להו דאותו המטבע של צורי היה ג"כ בימי משה וא"כ אי הוי פרוטה בצורי הוי משמע לן דרבי אסי לאו במטבע של כסף איירי דווקא אלא בחשבון הממון דאותן שכתוב בהן כסף קצבה היינו שקלים וסלעים בחשבון מטבע צורי אבל היכא דכתיב כסף סתם היינו ממון והוא חשבון פרוטה של צורי אבל כיון דמטבע של נחושת בצורי ליכא א"כ ע"כ רב אסי איירי דוקא במטבע של כסף וא"כ היכא דכתיב כסף סתם היינו מטבע הפחותה שבצורי דהיינו מעה לפרש"י כדאיתא לקמן מ"מ כיון דחזינן דקפיד קרא בקידושין דלא מקדשא בפרוטה דהא לא מיקרי כסף ובקידושין כסף כתיב אע"ג דבעלמא היכא דלא כתיב כסף אמרינן דפרוטה הוי ממון גמור לענין גזילה ולהוציאו בדיינין ולענין אונאה אע"כ דבקידושין לאו במידי דמיקרי ממון מתקדשת אלא במידי דחשיבא מש"ה סברי ב"ש דע"כ הדבר מסור לחכמים וממילא דבמעה נמי אינה מתקדשת דמ"ש מעה מפרוטה אידי ואידי לא חשיבי לענין קידושין אע"כ דכסף דקרא היינו דינר דחשיב לענין קידושין כנ"ל וזה ברור לפי שיטת רש"י ז"ל ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה כל כסף פ"ה כו' ולקמן בשמעתין פ"ה דה"ג גופא כו' עד סוף הדיבור. נ"ל שכוונתן בזה דהקונטרס לשיטתו דמפרש טעמא דב"ש כדר' אסי משום דאזלינן בתר חשיבותא דהיינו דינר ומש"ה גריס גופא דאל"כ אמאי לא פריך לאלתר אע"כ דגרסינן גופא ושמעתת' בעלמא איתמר ועלה קאי כל השקלא וטריא בלא מימרא דרב יוסף דשמעתין מש"ה לא פריך מקידושין אלא לבסוף לפי סדר המקראות דכתיב בהו כסף משא"כ לפי שיטת התוספות בדיבור הסמוך דמשמע להו כפירוש רבותיו של רש"י

דעיקר הפירוש במימרא דרב יוסף דב"ש כדרבי אסי היינו משום דמטבע הפחותה היא דינר וא"כ לא שייך לגרוס גופא כיון דע"כ עיקר הקושיא דמקשה והרי טענה היינו דאוקימת' דרב יוסף דווקא דאיהו סבר דמטבע הפחות' בצורי היינו דינר והת' משמע דבעינן מעה כנ"ל בכוונת התוספות אלא דלפ"ז קשיא באמת לשיטת התוס' כרבותיו של רש"י דה"ל למיפרך לאלתר לימא רבי אסי דאמר כב"ש וצ"ע ודוק ועיין בסמוך:

דף יא:

והרי טענה כו' ועיין בפרש"י. ונ"ל לפרש הסוגי' לפי שיטת רש"י ז"ל והיינו לפמ"ש בסמוך דלאו אאוקימתא דרב יוסף קאי השקלא וטריא דהכא אלא דגרסינן גופא ואגופא דמימרא דרבי אסי בעלמא קאי ולמאי דלא אסיק אדעתא עדיין דרבי אסי כב"ש אלא אליבא דכ"ע ומקשה לפי סדר המקראות דכל היכא דכתיב כסף לא בעינן כסף צורי דהיינו מטבע אלא כסף היינו ממון ומש"ה קשי' ליה מטענה דאי ס"ד כסף היינו מטבע צורי תרתי מנ"ל בשלמא בלא מימרא דרבי אסי נהי דבעלמא סתם ממון היינו פרוטה מ"מ האי כסף דהכא פרוטה לא מצית אמרת דא"כ לא משכחת מודה במקצת ושתי פרוטות נמי לא מצית אמרת מדכתיב כסף ולא כתיב כספים אע"כ דהאי כסף היינו דבר חשוב והדבר מסור לחכמים וכך שיעורו שתי מעין ועוד דנהי דלא אסיק אדעתא הקישא דכספ' לכלים מ"מ אסיק אדעתא דכסף מיותר לגמרי דממילא ידעינן דבעינן שתי פרוטות דומיא דכלים שנים דאל"כ לא משכחת מודה במקצת אע"כ דכסף לדבר חשוב הוא דאתא וכדמסקינן בשבועות דף ל"ט להדי' אליבא דשמואל ומכ"ש רב דאמר דכסף כי אתא לכפירה הוא דאתא מלבד פרוטה דהודאה וא"כ ממילא שמעת מינה מדלא סגי בשתי פרוטות בין הכל ע"כ משום דבעינן כפירה בדבר חשוב ושיערו חכמים שתי מעין. משא"כ לר' אשי דאמר סתם כסף היינו מעה שהוא מטבע הפחות שבצורי וא"כ שפיר איצטריך למיכתב כסף לאשמעינן דבעינן מעה ואכתי שתים מנ"ל כנ"ל בשיטת רש"י ובזה מיושב' קושית התוס' לפירושם בתוספות ישנים שהביא מהרש"א ז"ל ונתיישב ג"כ מה שהקשו התוספות בשבועות לרב דבר חשוב מנ"ל ע"ש ודוק היטב ומפלוגתא דב"ש וב"ה בקידושין אכתי לא איירי הכא עד לקמן בסמוך ושם יבואר:

רש"י בד"ה ה"ג ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב כו' עכ"ל. אע"ג דבשבועות גרסינן אף כל דבר חשוב היינו משום דהתם אליבא דשמואל איירי ושמואל אית ליה להדיא דיצאו כלים למה שהן ופרש"י שם דיליף לה מדכתיב כלים ליכתוב כספים ושמעינן תרתי שנים ודבר חשוב ומה שהקשו שם בתוספות דאי כתיב כספים ה"א שתי

פרוטות כבר נתיישב מתוך מה שכתבתי בסמוך דאי שתי פרוטות לא הוי צריך למיכתב כספים דבלא"ה לא אשכחן מודה במקצת בציר מהכי אע"כ מכספים לתוד הוי ידעינן שפיר דבעינן דבר חשוב והיינו שתי מעין ומש"ה איצטריך למימר אליבא דשמואל אף כל דבר חשוב ולאו משום הקישא אלא דינא בעלמא קאמר דל"ש כסף ל"ש שוה כסף קתני במתניתין דבעינן שתי מעין משא"כ הכא דאליבא דרבי אסי קיימינן דהוא תלמידא דרב כתב רש"י שפיר אף כלים דבר חשוב שכן פי' גרסתו בגמרא כאן ועוד דנראה דהא דמייתינן הכא הא מילתא דמה כסף דבר חשוב דלא איצטריך לפי פירש"י אלא דרבי אסי מייתי סיוע לדבריו דכיון דפשטיה דקרא דכסף שנים לדידיה היינו שתי מעין שייך שפיר למידרש נמי מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב כנ"ל נכון. מיהו מ"ש רש"י ז"ל בסוף הדיבור ועוד בהדיא אמרינן התם כו' אף כלים דבר חשוב כו' עכ"ל. נ"ל דבזה יפה גי' מהרש"ל ז"ל אף כל כיון דרש"י מייתי לשון הסוגייי' דהתם דאיירי אליבא דשמואל וגריס להדיא אף כל וכמו שאפרש עוד בסמוך ולכאורה בחנם השיג מהרש"א ז"ל על מהרש"ל ז"ל ודו"ק:

בא"ד וכסף כי אתי להך דרשה אתא עכ"ל. ואע"ג דהתם אליבא דשמואל מסקינן הכי והכא אליבא דרב איירי כדפרישית מ"מ מביא רש"י שפיר ראיה לדבריו דגרסינן איפכא כיון דהתם ע"כ מכסף דרשינן דבר חשוב לשמואל דהא כסף להכי אתי א"כ מסתמא הכא נמי גרסינן כהאי לישנא דהא ליכא למיגרס מה כלים דבר חשוב דמאי פסקא אדרבא איכא למימר יצאו כלים למה שהן כמו לשמואל ועוד נ"ל דרש"י מייתי ראיה לפירושו דשייך שפיר דרשא דמה כסף דבי חשוב כיון דע"כ הכי הוא לשמואל התם כ"ש לרב אסי דהכא דלבתר דיליף דכסף שנים והיינו שתי מעין א"כ הוי דבר חשוב כנ"ל בשיטת רש"י ודו"ק:

גמרא נימא ר' אסי דאמר כב"ש. כבר כתבתי דלפרש"י האי שקלא וטריא לא קאי אאוקימתא דרב יוסף דמוקי טעמא דב"ש כרבי אסי אלא אעיקר מימרא דרבי אסי קאי דגרסינן גופא ואפ"ה מקשה שפיר דנהי דטעמא דב"ש בדינר היינו מטעמא אחרינא סוף סוף מילתא דר"א לא אתי אלא כב"ש ולא כב"ה דהא לב"ה בפרוטה ולר"א פרוטה לאו כסף דאורייתא מיקרי והשתא א"ש דלמאי דמסקינן נמי אלא אי אתמר אפילו הכי לא הדר ביה רב יוסף מאוקימתא דידיה דמוקי לב"ש כדרבי אסי דנהי דר' אסי גופא אליבא דב"ה איירי בכסף קצוב דוקא מ"מ ב"ש גופא סובר דכסף סתם נמי היינו כסף צורי וכיון דאפקי' מפרוטה דבצורי מטבע של נחשת ליכ' ע"כ דבר חשוב בעינן ואוקמי' אדינר כמו שפרש"י לעיל ומטענה דסגי בשתי מעין לא תיקשי דאפשר דהתם נמי הדבר מסור

לחכמים דלענין טענה הוי שתי מעין דבר חשוב משא"כ בקידושין לא הוי דבר חשוב כ"א בדינר. ועי"ל דלב"ש אין ה"נ דלית ליה בטענה שתי מעין לרב יוסף. ועוד לבתר דמקשינן כסף לכלים מה כלים שנים אף כסף שנים תו לא מסתבר לומר דבעינן שני דינרין כן נ"ל נכון ודו"ק:

תוספות בד"ה והרי טענה כו' ור"י הקשה על פרש"י כו' עד סוף הדיבור. מה שהקשה ר"י על פרש"י כבר כתבתי בסמוך בשיטת רש"י ז"ל דמוצל אותו הצדיק מאלו הקושיות ואין צורך לכפול הדברים אמנם במה שהקשה רש"י על פי' רבותיו האיך אתי הקישא ומפקע ליה מדינר ותירצו בתוס' דלק"מ דאין היקש למחצה אכתי יש לפקפק בזה דכיון דלפירוש התוס' לא היו מעין בימי משה א"כ לא שייך כלל לומר דכסף שנים היינו מעין וכיוצא בזה הקשה הרשב"א ז"ל ע"ש ואפשר ליישב בדוחק לפי מאי דמסקו דמעה הוי בימי משה אלא שלא היו מטבע אלא משקל וא"כ משום האי הקישא דמה כלים דבר חשוב מוקמינן לכסף נמי בשנים ודבר חשוב ואמשקל קאי מיהו בירושלמי ריש פ' שבועת הדיינים מצאתי להדיא כשיטת רש"י ז"ל דאמרי' התם סוף כסף שבתורה מעה ואליבא דב"ש נמי איירי התם ומייתי נמי התם בטעמא דב"ה דבטענה שתי מעין מכסף או כלים ומייתי לה לענין דלא סגי במעה והיינו לגמרי כפרש"י ואפילו לפי המסקנא דהכא דלר' אסי אליבא דב"ה סתם כסף היינו פרוטה מ"מ בטענה ע"כ שתי מעין דאי ב' פרוטות לא איצטריך כדמסיק בירושלמי. דפשיטא דאין ב"ד נזקקין לפחות מש"פ והיינו כדפרישית דלא משכחת מודה במקצת בציר מהכי. וגרסינן נמי מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב כגירסת רש"י ז"ל והמעיין שם בל' הירושלמי יראה בעין השכל שכל מה שכתבתי בשיטת רש"י ז"ל הוא נכון וברור בעזה"י ואין להאריך יותר ודוק היטב:

שם בגמרא והרי מעשר דכתיב וצרת הכסף בידך ותנן הפורט סלע של מ"ש. והקשה מהרש"א בשם מהרי"ן לב הא לב"ש נמי שוה דינר כדינר וא"כ שפיר משכחת לה שהיה לו מתחלה פירות שוין דינר וחילל על פרוטות שהיו שוות דינר ותירץ מהרש"א ז"ל בדוחק ע"ש ומה מאד אתפלא על שני גדולי הדור חקרי לב דבמחילה מכבוד תורתם יצאו מכוונת הפשטות דהכא לאו מענין השווי מקשה לרבי אסי אלא אעיקר החילול דהא קי"ל אין מחללין פירות מעשר שני אלא על כסף שיש עליו צורה או על דבר מאכל ולהראב"ד בפרק ד' מהלכות מ"ש במאכל נמי לא אלא לאחר שכבר נפדו פירות הראשונים בכסף שיש עליו צורה כדכתיב וצרת הכסף בידך ונתת הכסף בכל אשר תאוה בבקר ובצאן וגו' ולפ"ז כי היכי דאין מחללין על אסימון של כסף דכסף צורה בעינן ה"נ אין מחללין על מטבע של נחשת דכסף דוקא ונהי דלמסקנא דלית' לדרבי אסי בכסף

סתם א"כ שפיר מחללין על פרוטות של נחשת דכסף סתם היינו ממון ואדרבא עיקר כסף סתם היינו מטבע של נחשת כדס"ל לב"ה דקידושי כסף וקנין קרקעות בפרוטה משא"כ למאי דס"ד עכשיו דלר"א סתם כסף נמי היינו דוקא מטבע צורי ובצורי מטבע של נחשת ליכא וע"כ כסף דוקא מטבע של כסף מקשה שפיר אהא דתנן הפורט משמע שחילל מעיקרא על פרוטות של נחשת וכל זה ברור לענ"ד אמנם אחר זה ראיתי שהרשב"א ז"ל בחידושיו הקשה קושית מהרי"ן לב ותירץ כתירוצו של מהרש"א ז"ל ואני מוסיף תמה על תמה על מאור עינינו הרשב"א ז"ל היאך עלה בדעתו לומר בחילול ופדיית מעשר שני שוה כסף ככסף והא כמה משניות וסוגיו' ערוכות דאין פודין מעשר שני אלא בכסף שיש עליו צורה ומי גרע אסימון ומטבע שאינו יוצא משאר שוה כסף והאיך מדמה לה הרשב"א ז"ל לקידושין דשאני מעשר שהקפידה עליו תורה בכסף שיש עליו צורה דוקא כדאיתא במס' בכורות דף ט' ע"ב ויותר יש לתמוה על הרשב"א ז"ל שכתב שכן נראה מפירושו של הראב"ד ז"ל וכבר כתבתי דלהראב"ד על דבר מאכל נמי אין מחללין אפילו דיעבד אלא לאחר שנתחלל תחלה על כסף צורה ודייק לה מסוגיא דפ' לולב הגזול דמסיק הש"ס דאי ס"ד מעשר ממש הא כתיב וצרת הכסף בידך ע"ש ואחר העיון עוד מצאתי בירוש' פ"ק דמעשר שני דיליף התם טעמא דב"ש דאין מחללין על מטבעות של זהב דכתיב וצרת הכסף ולא זהב ומקשה אלא מעתה כסף ולא נחשת ומשני היא נחשת היא כסף והיינו נמי כדפרישית דלמסקנא סתם כסף היינו נמי נחושת דמיקרי ממון אבל למאי דס"ד עכשיו דכסף דוקא מקשה שפיר ואיצטריך ליה למילף מכסף הכסף ריבה כל זה נ"ל ברור ושיטת הגדולים שהבאתי צ"ע ודו"ק:

(קונטרס אחרון) דף יא ע"ב גמרא והרי מעשר דכתיב וצרת הכסף בידך ותנן הפורט כו' הקשיתי קושיא עצומה על לשון הרשב"א ז"ל בחידושיו שרוצה לומר דלענין חילול ופדיית מעשר שני שוה כסף ככסף והיאך אפשר לומר כן הא כמה משניות וסוגיות ערוכות דאין פודין מעשר שני אלא בכסף שיש עליו צורה ולא באסימון ולא במטבע שאינו יוצא ואטו מי גרע הנך משאר שוה כסף ועיין בפנים מה שהקשיתי עוד על דבריו כמ"ש כן בשם הראב"ד ז"ל ולכאורה נראה דשיטת הראב"ד ז"ל להיפך אח"ז ראיתי שהרב מהרי"ט ז"ל מפרש סוגית הש"ס כמו שכתבתי:

דף יב.

גמרא וקידושי אשה לב"ש נפקא להו מאמה העבריה כו' ונראה מפירוש רש"י בד"ה אף אשה בפרוטה כו' דב"ש יליף קידושין דעלמא מקידושי ייעוד אלא דלפ"ז יש לדקדק הא

קידושי ייעוד גופייהו לא הוי דינר כיון שתחלת קנינה לא הוי אלא בדינר ואפשר דסובר דמעות הראשונים לקידושין ניתנו ולית ליה נמי הא דקאמר רב נחמן ב"י לקמן דף י"ט דלכ"ע דרשינן מוהפדה אם נשאר בה ש"פ מקודשת. מיהו בירושלמי ריש פ' שבועת הדיינים אמרינן להדיא דב"ש יליף מתחלת קנינה של אמה העבריה ע"ש ואפשר דיליף לה מהקישא דאחרת כקושי' התוספות לעיל דף ד' ע"ב בד"ה מעיקרא דדינא וכתירוצם שם. ועי"ל דב"ש יליף קידושי אשה בק"ו מאמה העבריה כדאמרינן לעיל דף ד' והלא דין הוא אלא דמסקינן יבמה תוכיח ובהא ב"ש לשיטתן דס"ל מאמר קונה קנין גמור וכמ"ד ביבמות דהיינו קנין גמור ממש וא"כ לא הוי יבמה תוכיח דביבמה נמי כסף קונה וילפינן שפיר בק"ו כן נ"ל והיינו נמי דלא מסיק הש"ס טעמא דב"ה משום דב"ה לשיטתם והוי שפיר תוכיח ודו"ק:

שם ואימא שתי פרוטות כיון דאפיקת' מפרוטה אוקמה אדינר ופרש"י אלמא דבר חשוב בעינן כו' אבל בירושלמי דפרק שבועת הדיינים מסיק בטעמא דב"ש דתחלת הקנין דינר כדי שיהא הגירעון לשש שנים מעה לכל שנה וסוף כסף מעה ע"ש:

שם רבא אמר היינו טעמא דב"ש שלא יהיו בנות ישראל כהפקר. לכאורה נראה דהיינו מדרבנן כמו שפירש רש"י ז"ל אבל בחידושי הריטב"א ז"ל כתב דאפשר דהאי טעמא שייך נמי מדאורייתא ע"ש:

שם בגמרא סבר רב יוסף למימר פרוטה כל דהו א"ל אביי כו' וכ"ת ה"מ בדורו של משה כו'. וקשיא לי א"כ הדרא קושיא לדוכתא למאי נ"מ קתני במתניתין וכמה פרוטה אחד משמונה באיסר האיטלקי כיון דלא תלי בהכי מידי ונ"ל דאפשר דהא דאמרינן אבל הכא פרוטה דחשיבי לאינשי היינו דוקא פרוטה דחריף טפי כדאיתא ר"פ הזהב והא נמי ילפינן מפרוטה של משה שהיתה המטבע היותר קטנה בימיו ומיקרי ממון ואף ע"ג דאפשר דבשאר מקומות היו פרוטות יותר קטנות אפ"ה יהיב משה שיעורא בדורו בשמינית שבאיסר האיטלקי דכיון דהני לא חריפי בכל מקום לא מיקרי ממון וא"כ כה"ג בכל דור ודור מה שהוא חריף במקומו נקרא ממון ולא מה שאינו חריף משא"כ בפרוטה של משה שהוא א' משמנה באיסר האיטלקי הוי ממון גמור בכל מקום אף במקום שיש פרוטה גדולה ממנה כיון דחזינן דהאי שיעורא הוי בכלל כסף דאורייתא כן נ"ל:

שם אמר שמואל קידשה בתמרה כו' מקודשת חיישינן שמא שוה פרוטה במדי. משמע לכאורה דהיכא דידעינן בודאי שש"פ במדי הוי קדושי ודאי ואפשר דאפילו מדאורייתא כמ"ש הרא"ש ז"ל שכן משמע מל' הרמב"ם ז"ל. אלא דבשם ר"י בעל התוס' כתב דמדאורייתא ודאי אינה מקודשת אפילו בודאי ש"פ במדי דקי"ל אין להקדש אלא מקומו

ושעתו ואף שאיני כדאי מ"מ להתלמד אני צריך דלכאורה אין ראיה זו מוכרחת דודאי כל היכא דשייך חשבון ושומא כל אנפי שוין דאזלינן אחר מקום ושעה דהאידנא וע"ז לא נחלק אדם מעולם אלא דבשוה פרוטה דקידושין ושדה דלאו בחשבון ושיווי תליא מילתא דהא אפילו נתרצית להתקדש בפחות משוה פרוטה אינה מקודשת וכן להיפך כגון בפקדון אמרינן אם נשאר ש"פ מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלמא דגזירת הכתוב הוא א"כ י"ל דמכיון שהוא ש"פ בשום מקום או בשום זמן מיקרי מדאורייתא כסף ולכאורה לפמ"ש בסמוך בפרוטה דא' משמינית באיסר האיטלקי מקודשת אפילו במקום שהפרוטות יותר גדולות אפ"ה כיון דהיתה פרוטה בימי משה הוי שפיר קידושין א"כ ה"ה לשוה כסף אלא דלפ"ז תיקשי נמי לדברי הרמב"ם ז"ל שכתב דבדבר שאינו מתקיים עד מקום רחוק לא חיישינן כלל ואכתי ניחוש שמא היה ש"פ בימי משה אע"כ דגם הרמב"ם ז"ל מודה דאזלינן בתר השתא ונ"ל הטעם דנהי דבכסף של מטבע אזלינן בתר מטבע של משה היינו משום שדבר מבורר הוא משא"כ בשוה כסף כיון שאינו מבורר אם היה שוה פרוטה בימי משה אם כן ע"כ הדבר מסור לחכמים והיינו היכא דש"פ באותו מקום ואותו זמן אלא דבדבר המתקיים סובר הרמב"ם ז"ל דמקודשת כיון דאי אית ליה לה אורחא להתם שויא לדידה כסף דהיינו פרוטה ועיין בחידושי הרשב"א והריטב"א ז"ל והוצרכתי להאריך קצת ליישב לשון הסוגי' דשילהי שמעתין בסמוך ומה שהקשה הבית שמואל סי' ל"א ס"ק ו' מסוגיא דלקמן ד' כ"ד גבי מעשר שני יבואר שם בעזה"י ודו"ק:

(קונטרס אחרון) דף יב שם אמר שמואל קדשה בתמרה מקודשת חיישינן שמא שוה פרוטה במדי. וכ' הרא"ש בשם הר"י שאפילו אם ידוע בודאי ששוה פרוטה במקום אחר אפ"ה לא הוי אלא קידושי דרבנן דמדאורייתא אין להקדש אלא מקומו ושעתו וכ"כ הה"מ בשם הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכתבתי בפנים דלכאורה אין ראיה זו מוכרחת דנהי דקיי"ל דאין להקדש אלא מקומו ושעתו היינו דוקא במידי דתליא בחשבון ושומא כגון בהקדש וערכין ופריעת ב"ח משא"כ הכא לענין קידושין דהא דבעינן שוה פרוטה אינו אלא מגזירת הכתוב א"כ שפיר י"ל דכך היכא דידוע ששוה פרוטה בשום זמן או בשום מקום שפיר מקרי כסף דאורייתא ובאמת בלא"ה צ"ע שלא נזכר דין זה בש"ע אלא הב"ש סי' ל"א ס"ק ו' הביאו ולענ"ד לדינא צ"ע:

רש"י בד"ה יתיב רב חסדא וקא מעיין בה לפי שבא אחר וקידשה כו' עכ"ל. מה שלא פירש"י כן בעובדא דלעיל בסמוך בהא דיתיב רבי שימי בר' חייא וקא מעיין נראה משום דהתם ודאי אפילו לא בא אחר וקידשה מצינן למימר שהיה צריך לעיין אם ש"פ כדי

לידע אם צריכה גט דאפשר דהדרי בהו השתא ואינן חפצין בקידושין משא"כ האי עובדא דהכא משמע מלשון הסוגיא שהאשה חפצה עכשיו ג"כ להתקדש לראשון דהכי משמע מדאמר רב חסדא בסמוך לאו כל כמינה דאמך דאסרה לך אבתרא ואי ס"ד שהאשה אינה חפיצה בקידושי ראשון א"כ אפי' בלאו קידושי בתרא נמי לאו כל כמינה דאם להוציאה מחזקת פנוייה ולהחזיקה במקודשת לראשון דקי"ל אין דבר שבערוה פחות משנים כשירים ואפילו למ"ד המקדש בעד א' חוששין לקידושין היינו דוקא בשניהם מודין ובעד כשר כמו שנבאר לקמן דף ס"ה בעזה"י אע"כ דהכא נמי הבת חפיצה יותר בקידושי ראשון וא"כ לא היה צריך רב חסדא לעיין כלל אי לאו משום שבא אחר וקידשה וזה ברור בכוונת רש"י ז"ל:

דף יב:

א"ל לאו כל כמינה דאימך דאסרה לך עילואי. והקשה הריטב"א אכתי איהי היאך מישתרי הא שוויא אנפשה חתיכה דאיסורא ע"ש ולע"ד דהכא לא שייך לומר כן כיון דדביתהו דרבי חייא גופא לא הוי ידעה כלום אם נתקדשה בקטנותה כ"א ע"פ אמה א"כ שפיר אמר לה רבי חייא שאין צריכה להאמין לאמה כדי שתאסר עליו ואע"ג דבעלמא אמרינן אי מהימן ליה עד א' כבי תרי מחוייב להאמינו מ"מ שאני הכא שיש אמתלא דמחמת צער לידת בתו אמרה כן וק"ל:

תוספות בד"ה אם הקלנו בשבויה כו' ולא נהירא עכ"ל. עיין בחידושינו בכתובות דף כ"ג:

גמ' ולאו משום דס"ל דשמואל אלא משום דס"ל כאביי ורבא. ודקדקו קצת פוסקים מכאן דאין הלכה כשמואל מדמסיק הש"ס הכא ולאו משום דס"ל דשמואל ולפמ"ש בסמוך הא דקאמר שמואל מקודשת דחיישינן שמא ש"פ במדי היינו חששא דרבנן א"כ אין ראיה מכאן דאי משום דס"ל דשמואל לא היו צריכין לפרוש מאותה משפחה כיון שאין כאן חשש ממזרים מדאוריית' אפילו אם יתברר שהוא ש"פ במדי ועוד כיון שהעידי קידושין לא ידעו בשעת קידושין אם ש"פ במדי א"כ הרי לא ראו דבר ברור ולא הוי קידושין כלל דאנן דבר דבר ילפינן דבעינן דבר ברור ואע"ג דבספק קרוב לו ספק קרוב לה מיקרי ספק קדושין דאורייתא הא מסקינן התם דהיינו בשתי כיתי עדים הא בכת א' מוקמינן לה אחזקתה ואפילו את"ל דבכת א' נמי מיקרי ספיקא דאורייתא היינו משום שהספק הוא להעדים גופייהו בשעת מעשה ואיתרע לה חזקת פנוייה טובא משא"כ הכא שהספק הוא מעלמא דלא רמיא עלייהו דעדים לידע אם ש"פ במקום אחר א"כ נראה ברור דלכ"ע אין כאן חשש קידושין דאורייתא ובלא"ה יש לי לדקדק אפילו אם יבואו עדים שהיה

ש"פ במדי אכתי כל כת וכת מהעדים ה"ל חצי דבר וקיי"ל דבר ולא תצי דבר וכה"ג יש לדקדק אמאי דאמרי' בשמעתין והאיכא סהדי באידית דבהאי יומא הוי ש"פ ואכתי ה"ל חצי דבר ויש ליישב. מיהו מלישנא דגמרא דקאמר ולאו משום דסבירא ליה דשמואל משמע לכאורה דאי הוי סברי כשמואל שפיר הוי עבדי דפרשי מההיא משפחה דהוי חשש דאוריית' ועדיין צ"ע:

תוספות בד"ה ועל דמבטל גיטא פ"ה כגון השולח גט לאשתו והגיע בשליח כו' ולא נהירא כו' דאטו ברשיעי עסקינן עכ"ל. ולענ"ד יש ליישב שיטת רש"י ז"ל דהא ודאי דחיישינן בכה"ג לרשיעי ואין להאמין לעד א' בדבר שבערוה משום דחיישינן ליה דמשקר כדאיתא להדיא בריש גיטין דמקשה הש"ס אמאי מהימנינן להשליח כבי תרי ומשמע התם דף ג' דחיישינן לזיופא ואי לאו משום דמדאורייתא לא חיישינן לזיופ' ומשום תקנת עגונות ודאי לא הוי מהימן הרי דחיישינן לרשיעי ואפילו בממון לא מהימנינן לעד א' דשמא משקר וכ"ש בעדות אשה כדאשכחן בעד א' במלחמה שכתבו התוספות והרמב"ם ז"ל דהטעם הוא שמא משקר ושמא שכרתו האשה א"כ שפיר מצינן למימר דרב מנגיד להבעל המבטל שהניח הגט ביד השליח ואפשר דאתא לידי תקלה שימסור ליד האשה וזימנין דסניא ליה לבעל ותינשא בו כנ"ל בשיטת רש"י ז"ל:

דף יג.

גמרא קשו בה בפום נהרא משמיה דרב הונא ברי' דר"י מי דמי התם סברה אי שדינא להו ומיתברי מחייבנא בהו. ואף על גב דלקושטא דמילתא לא מיחייבה באחריות דיכולה להחזיר לו הפקדון בע"כ מ"מ אפשר דטעמם בהכי דמילתא כי האי לאו כולהו נשי דיני גמירי משא"כ היכא דבתורת קידושין קיבלה ס"ד דכולהו נשי גמירי ופריך רבי אחאי דלא וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו ע"ש תירוצים אחרים מיהו לענ"ד נראה דבלא"ה לרווחא דמילתא נקיט הכי דסברה אי שדינא וכו' דהא אכתי אמאי לא אמרה לא אע"כ כפרש"י דהא דלא מתאי משום דלא איכפת לה ונראה הכוונה בזה דכיון דלאו בתורת קידושין יהיב לה מעיקרא א"כ מה שאמר לה אח"כ התקדשי בו ולא יהיב לה מידי סברה דמשחק הוא בה ואינה חוששת לדבריו כלל א"כ מה"ט גופא לא שדיא ליה לפקדון שסוברת עדיין לא חזר ממה שמסר לה לפקדון ולא איכפת לה שתחזור ג"כ מהפקדון כן נראה לי וכן נראה ג"כ מלשון הריטב"א ע"ש:

שם שלח ליה אנן לא שמיעא לו כו' אתון דשמיע לכו חושו לה. משמע דלרבא אין כאן חשש קידושין כלל דאפילו אם נאמר דרבא ס"ל נמי הא דשמואל דחיישינן שמא ש"פ

במדי אכתי אין כאן ספק קידושין מציפתא דאסא דכיון דאמרו ליה הא לית בה ש"פ א"כ לא נתרצית כלל באותן קידושין דציפתא אלא דאכתי איכא למידק אפילו למאי דפריך רב אחאי אטו כולהו נשי דיני גמירי מ"מ מידי ספיקא לא נפקא דלמא האי אתת' דינא גמירא וא"כ מדלא שדיתנהו מסתמא לקידושין נתכוונה ואמאי לא חייש כלל לספק קידושין. ונראה דהא דשתיקותא לאחר מתן מעות לאו כלום היא עיקר הטעם משום דבעידי קידושין בעינן דבר ברור להוציאה מחזקת פנויה לחזקת אשת איש ומה"ט בכל קידושין דעלמא אף על גב דאיהי שתקה מ"מ כיון דשתיקה כי האי כהודאה דמיא ה"ל דבר ברור לגבי העדים משא"כ הכא שאין לעדים שום הוכחה דנתכוונה לקידושין דהאיכא למימר מאי דשתקה היינו משום דלא איכפת לה א"כ לא הוי קידושין כלל כן נ"ל. מיהו עדיין צ"ע מההיא דאיתא בהג"ה ש"ע א"ע סימן כ"ו דבהני לישני דמסתפקא בגמר' אי הוו לשון קידושין וכן בנתן בשתיקה כתב שם שאם אומרת שנתכוונה לשם קידושין הוי ספק קידושין א"כ תיקשי ההיא דהכא דמשמע שאין כאן חשש קידושין כלל ויש ליישב ולחלק ודו"ק:

(קונטרס אחרון) דף יג גמרא שלח להו אנן לא שמיע לן אתון דשמיע לכו חושו לה. משמע דלרבא אין כאן חשש קדושין כלל למאי דלא שמיע ליה הא דשמואל וקשיא לי דאכתי לרבא נמי ליהוי ספק קידושין מצד ד' זוזי דאית בה דשקליתא ואישתקא דנהי דמסיק ר' אחא אטו כולהו נשי דינא גמירי אכתי מידי ספיקא לא נפקא דילמא הא איתתא דינא גמירא דלא מחייבה באחריותה ומדלא שדיתינהו ש"מ דלשם קידושין קבלתו והנראה מזה כיון שאין הדבר ידוע לעדים לא הוי דבר ברור לגבייהו מש"ה לא הוי קידושין כלל ואמאי הא לא הוי דבר ברור אצל העדים:

שם ההיא איתתא דהוה מזבנה וורשכי כו' ואמר ר"נ יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי. משמע דאי לאו מה"ט מקודשת וכן בדשדין נמי מקודשת כדבסמוך ואף על גב דלא יהיב לה מידי דהא דידה קא מהדר לה אפ"ה מקודשת כמ"ש הרא"ש ז"ל דמסתמא מחלה לו ולכאורה יש לתמוה כיון שלא מחלה בפירוש ה"ל דברים שבלב דקי"ל דאינן דברים ומאן יימר דמחלה מיהו לפמ"ש לעיל דף ו' ע"כ בשיטת רש"י גבי מחילת מלוה והערמת ריבית דאף ע"ג דדידה קא מהדר לה אפ"ה בההיא הנאה דלא צריכא למיזל בדינא וליינא שויה פרוטה ומתקדשת בו וכתבתי שם שזה מוכרח לשיטת רש"י א"כ ה"נ א"ש בכה"ג:

שם איתיביה רבא לר"נ קדשה כו' או שחטף סלע מקודשת. והא דלא מוקי לה בדאמרה אין היינו משום דקתני סתמא מקודשת משמע כשאר קידושין דמסתמא לאו אורח' דמילתא שאומרת אין אבל למאי דמוקי לה בדשדיך קתני שפיר סתמא מקודשת דסתם

קידושין דעלמא נמי ע"י שידוכין הם כדאמרינן לעיל דרב מנגד מאן דמקדש בלא שידוכין:

שם אילימא רצתה דאמרה אין כו' הא דנקיט בכה"ג שהדיוקין סותרין ולא קאמר אילימא רצתה דאישתקה נראה משום דההיא ברייתא היינו סיפ' דהאי ברייתא דלעיל בסמוך אמר לה כנסי סלע בפקדון ואוקמינן לא רצתה דאישתקה ותו לא שייך למימר דרצתה דסיפא היינו דאישתקה כנ"ל:

תוספות בד"ה כשם שאין אשה נקנית כו' תימא דה"ל למימר איפכא דהא קנייני אשה לא ילפינן אלא משדה עכ"ל. ולענ"ד יש ליישב דאכתי בשדה לא ידעינן דלא מיקני בפחות מש"פ דהא בשדה עפרון גופא הוי קני אפילו בפחות מש"פ דהא בבני נח פחות מש"פ נמי ממונא הוא ועוד דלא אשכחן בהדיא דפחות מש"פ לא מיקרי כסף דנהי דפשיטא לן דאין יוצא בדיינין ולא ניתן להישבון היינו משום דמסתמא ניתן למחילה משא"כ לענין קנין דלא תליא מידי בהכי אלא דגזירת הכתוב הוא שצריך שיתן שום דבר לקנות בו סד"א דפחות מש"פ נמי כדאשכחן בחליפין אבל בקידושי אשה פשיטא לן טובא כדאמרינן לעיל דבפחות מש"פ לא מקניא נפשה לפי גירסת רש"י לעיל. ועי"ל דאיצטריך לענין פחות מש"פ בדבר מאכל או בכלים דאפילו בנמכר לעכו"ם איצטריך למילף לעיל מקרא דמכסף מקנתו ולמעט פחות מש"פ בתבואה וכלים דס"ד דמקרבה הניית' ומה"ט בקרקע נמי לא פשיטא לן כולי האי ואדרבה לענין מודה במקצת איכא למ"ד דיצאו כלים למה שהן אפי' בפחות מש"פ ומש"ה קאמר שפיר כשם שאין אשה נקנית והיינו נמי מה"ט דאשה בפחות מש"פ לא מקניא נפשה ועוד דילפינן קידושי אשה מהקישא דאחרת ואחרת מג"ש דשכיר שכיר מנמכר לעכו"ם כן נ"ל ודו"ק:

גמרא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן וקשין לעולם יותר מדור המבול. אף על גב דבדור המבול עיקר עונשן על עריות הוי ומשמע נמי דהוו חשידי אפילו על א"א כדאיתא במדרש הובא ברש"י בחומש דמכל אשר בחרו דרשינן שהיו באין על א"א מ"מ לא הוי חמיר כ"כ עונש אשת איש כיון דלא הוי שייך פסול ממזרים קודם מ"ת והיינו דמייתי הא דמתרגם ר"י מולידין בנין מנשי חבריהן אלמא דבפסול ממזרות תליא מילתא ולא בניאוף והיינו דמייתי לה אמי שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין שגורם פסול ממזרים בישראל אע"ג דשוגג קרוב למזיד הוא ועיין במהרש"א:

דף יג:

א"ר יהודה אמר שמואל והוא שהפרישה מחיים ופרש"י ואשמעי' דקריבה לאחר מיתה והא דאשמעינן הכי בעולת יולדת טפי מבשאר עולות נ"ל דבשאר עולות פשיט' דיכולין להקריב לאחר מיתה כיון דמכפר נמי אעשה דיורשין כדמסקינן בפ"ק דזבחים דף ד' משא"כ בעולת יולדת ס"ד דאין קריבה לאחר מיתה כדמקשה התם אי איהי ילדה בנים מי ילדו קמ"ל כדשנינן התם דסוף סוף מכפר נמי אעשה דידה ודיורשין ע"ש ולרבי יוחנן ור"ל דבסמוך נמי נראה דנקיט עולת יולדת לאשמעינן נמי הא:

שם אלמא קסבר שיעבודא לאו דאוריית'. ואע"ג דלכ"ע איכא מיהא שיעבוד' דרבנן היינו משום נעילת דלת והכא לענין קרבן לא שייך האי תקנת' ועיין בסמוך והיינו דקאמר רב פפא בסמוך טעמא דשעבודא דאוריית' ובפ' ג"פ אמר טעמא דנעילת דלת ועיין בסמוך ובזה נתיישב' קושי' הש"ך ריש סי' ל"ט:

רש"י בד"ה לאו דאורייתא כו' אלא מלוה בשטר שהוא שיעבדו דכתב ליה נכסי אחראין לך משתעבדי כו' עכ"ל. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו א"כ כי לא כתב ליה נמי דהא קי"ל אחריות טעות סופר היא ולכאורה משום הא לא איריא דמ"ד שיעבודא לאו דאורייתא ע"כ דהא דקי"ל אחריות ט"ס היינו לאחר שתקנו חכמים שיגבה מלקוחות בשטר א"כ מסתמא לא שדי איניש זוזי בכדי והתנה כן ומש"ה תלינן בט"ס וכמ"ש הרשב"א ז"ל בעצמו אלא שכבר הקשיתי לשאול בר"פ הניזקין על שיטה זו דרש"י והוא שיטת הש"ך ז"ל בח"מ ריש סי' ל"ט לפסק הלכה דא"כ מאי מקשה הש"ס ס"פ גט פשוט דרבה אדרבה דמי סבר רבה שיעבודא לאו דאורייתא הא אמר רבה גבו קרקע יש לו ומאי קושיא הא התם איירי בשטר וא"כ בפשיטות מצינן לאוקמי דאיירי שכתב לו אחריות בפירוש דהא סתמא דמילתא הכי הוא דקי"ל ט"ס היא אלמא שהיו נוהגין לכתוב כן בכל השטרות וא"כ כ"ע מודו דהוי דאורייתא והנחתי שם בצ"ע. אמנם כשדקדקתי כאן נ"ל דאדרבה שיטה זו נכונה ותחלה אפרש מה שהכריחו לרש"י ז"ל כאן לפרש כן היינו משום דסוגיי' דשמעתין משמע הכי מדאמרינן בסמוך דאי איתמר בהא ה"א משום דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי אלמא דאיכא מיהו שום מלוה בשטר דכ"ע מודו דגבי מיתמי מדאורייתא ועוד נראה דמסברא נמי פשיטא ליה לרש"י ז"ל דכיון שכתב אחריות בשטר מהיכא תיתי נאמר שלא יגבה מהיתומים הא קי"ל דקרקעות נקנין בשטר וליכא למימר דכיון שאין מקנה לו גוף הקרקע אלא לשיעבוד בעלמא אינו נקנה הא ליתא דהא קי"ל דב"ח קונה משכון ואפי' בשעת הלואתו לענין השיעבוד שבו שאין נעשה מטלטלים אצל בניו אלמא דמהני משיכת המשכון לענין שיעבוד כמו לענין

הקנאת גוף החפץ וא"כ ה"נ אמאי לא יקנה שיעבוד הקרקע ע"י שטר ואדרבה קי"ל דהקנאת השיעבוד עדיף מהקנאת הגוף אפילו לענין דבר שלא בא לעולם ונהי דלענין לגבות מהלקוחות י"ל דלמ"ד שיעבודא לאו דאורייתא אפי' אם כתב אחריות בפירוש נמי לא טריף מדאורייתא דאפשר שלא הקנה לו השיעבוד בשטר מעכשיו אלא מכאן ולהבא בשעת הגוביינא דאע"ג דאמרינן בפ' כל שעה דלכ"ע היכא דזבין לוה אתא ב"ח וטריף דלמפרע גובה ע"כ למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא היינו מדרבנן וא"כ כששיעבד בפירוש לעולם דאע"ג דהוי מדאורייתא היינו מכאן ולהבא דוקא משא"כ לענין יתומים אין לחלק דאפי' אי מכאן ולהבא שיעבד לו כשלא יגבה חובו אפ"ה שפיר גבי מיתמי כששיעבד לו בפי' והא"ש נמי הא דמקשה הש"ס ס"פ ג"פ דרבה אדרבה מדקאמר גבו קרקע יש לו וא"כ ע"כ מוכח דס"ל שיעבודא דאורייתא מטעמא דנכסי דבר אינש ערבין ביה ומש"ה למפרע גובה דאי ס"ד לאו דאורייתא א"כ אפי' שיעבד לו בפי' לא מהני אלא מכאן ולהבא א"כ אמאי שקיל הבכור פי שנים הא לא קרינן ביה בכל אשר ימצא לו כן נ"ל נכון ומה שהקשה הריטב"א מסוגי' דערכין יבואר בסמוך ודוק היטב:

(קונטרס אחרון) ע"ב שם אלמא קסבר שעבודא לאו דאורייתא. ופירש"י דמלוה ע"פ ומלוה בשטר שוין בזה אם לא ששיעבדו בפירוש וכ"כ הש"ך בח"מ ריש סי' ל"ט לפסק הלכה אלא דבחידושי גיטין ר"פ הנזקין הקשיתי על זה מסוגיא דר"פ גט פשוט ע"ש וכאן כתבתי ליישב ולקיים שיטה זו בטוב טעם דהיכא דשיעבדו בפי' לכ"ע שיעבודא דאורייתא לענין לגבות מיורשים עכ"פ וכמ"ש בפנים:

תוספות בד"ה אמר רב פפא כו' ותימא דבשילהי ג"פ קאמר ר"פ גופא כו' דשיעבודא לאו דאורייתא עכ"ל. האי לישנא דשיעבודא לאו דאורייתא ליתא התם אלא מדקאמר התם גובה מן היורשים שלא תנעול דלת משמע להו דלפ"ז ס"ל דלאו דאורייתא וע"ש בתוספות ובהל' הרי"ף דלא מוכח מידי ולענ"ד יש לפרש עוד דאפי' אי סבר דאורייתא אפ"ה ניחא ליה טפי לומר טעמא דנעילת דלת לומר דגובין אפי' מיתומים קטנים כדאמר רב פפא גופא בר"פ שום היתומים דהא דרב נחמן מעיקרא לא הוי מזדקק לנכסי יתמי דלאו בני מיעבד מצוה נינהו ולבתר דשמע רב נחמן דרב הונא אמר רב יתמי דאכלי דלאו דידהו ליזלו בתר שבקייהו הוי מזדקק וא"כ ע"כ היינו משום נעילת דלת או לענין לגבות מטלטלין דליכא למימר דמ"ד שיעבודא דאורייתא גובה נמי מיתומים קטנים בכל ענין הא ליתא דהא דר' יוחנן גופא קאמר התם אין נזקקין אע"ג דס"ל בשמעתין דשיעבודא דאורייתא וא"כ מי הכריחו לר"פ בערכין לפרש טעמא דר' נחמן בענין אחר מדר' יוחנן אע"כ דר' פפא אליבא דר"י נמי אמר האי טעמא והיינו כדפרי' ובזה יתיישב

ג"כ מה שהקשו בתוס' רי"ד ובהריטב"א והש"ך (סי' ל"ט דע"כ לר"פ שיעבודא דאורייתא מדקאמר בערכין ובכתובות פ' הכותב דפריעת ב"ח מצוה וממילא משמע דליכא אלא מצוה א"כ שיעבודא לאו דאורייתא ע"ש באריכות ולפמ"ש ליתא דמדר' יוחנן נשמע לר' נחמן ועוד דלענ"ד ר' נחמן גופא ס"ל שיעבודא דאורייתא מההיא דיתומים שגבו קרקע בחוב אביהן בפ' יש נוחלין דף קכ"ח כמ"ש בחידושי לב"ק דף י"ב ע"ש בטוב טעם ואף למאי דמוקמינן בפרק כל שעה טעמא דר"נ ביתומים שגבו בחוב אביהן דטעמא משום דר' נתן מ"מ מדר' נתן גופא מוכח דשיעבודא דאורייתא וכן נראה ג"כ מלשון הרשב"א ז"ל בסוף חידושי קידושין ע"ש אע"כ דאף למ"ד שיעבודא דאורייתא נמי שייך טעמא דפריעת ב"ח מצוה אי לענין יתומים קטנים או לענין מטלטלין וכמו שאפרש עוד בזה בכתובות פ' הכותב בעזה"י ועיין ג"כ בחידושי בר"פ הנזקין שקבלתי עלי להאריך בדיני שעבודא דאורייתא וכבר יצאתי ידי נדרי לעת הזאת בדברי אלה המועטים ודעתי להוסיף אי"ה בתוס' מרובה במקומות אחרים בעזה"י ודוק היטב:

גמרא וקונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל בשלמא גט דכתיב ונתן לה ספר כריתות אלא מיתת הבעל מנ"ל. הא דלא יליף מיתת הבעל מדכתיב ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל ודרשינן לקמן בשמעתין כיון שחלצה נעל הותרה לכל ישראל אלמא דלא מיתסרא מחמת בעלה הראשון אלא דאיכא למימר דשאני התם דיבם במקום אחיו קאי וא"כ חליצה במקום גט קאי כן נראה לי. מיהו יש לי לדקדק לפי שיטת התוספות בסמוך דהא דאמרינן לכ"ע בעשה היינו ודבק באשתו ולא באשת חבירו א"כ מ"ש בגט דפשיטא ליה דמתיר לגמרי דכתיב ויצאה מביתו והיתה לאיש אחר דלמא אכתי בעשה קאי ואפ"ה כתב קרא דאי עבר ונסיב לאיסור לאו ומכ"ש לפי מה שאפרש בסמוך לפי ר"י דהא דאמרי' לכ"ע בעשה מודבק באשתו היינו בבעולת בעל דוקא א"כ בפשיטות מצינן למימר דהא דכתיב והיתה לאיש אחר זימנין דאשכחן נמי בהיתירא בארוסה ואפשר דהכא אספר כריתות סמוך דמשמע דלא אגידא ביה כלל ממילא דאף לכתחלה מותרת להנשא לאחר וא"כ ודאי איירי אפילו בבעולת בעל דכתיב ובעלה:

שם אלא מיתת הבעל מנ"ל. נ"ל דפשיטא ליה דלא שייך איסור א"א לאחר מיתה לחייבו חנק דודאי הוי ידע דאיכא כמה קראי כגון אלמנה לכ"ג ולא תהיה אשת המת החוצה ואו כי ימות האיש האחרון לא יוכל בעלה הראשון וגומר אלא דעיקר פירכא מעיקרא היינו לאיסור לאו או עשה וא"כ איצטריך שפיר קרא דלא תהיה לענין שאין קידושין תופסין וה"א לאינך קראי דבסמוך. ולפ"ז אין מקום למה שהקשה מהרש"א ז"ל מאי מקשה הכא מעיקרא מיתת הבעל מנ"ל ותיפוק ליה דאיכא בעריות שני כתובים ולמאי דפרישית

א"ש דהתם ודאי איצטריכו קראי לאיסור מיתה אלא דקושיית התוספות מסוגיי' דהתם דמהדר אקראי דאזהרה משמע דפשטא דקרא לא איירי לאחר מיתה וע"ז משני שפיר ודוק ועיין שם בתוס' פ' ד' מיתות:

תוספות בד"ה לכ"ע בעשה אור"י דאיכא עשה בא"א כגון ודבק באשתו כו' עכ"ל. ונראה דלפ"ז אפילו לפי המסקנא דבישראל איכא קרא דמיתת הבעל מתיר אפ"ה בב"נ אסור מעשה דודבק ובזה הוי א"ש הא דקאמר יהודה הוציאוה ותשרף משום דתמר בת כהן הוה ואכתי פנויה הוה ולשיטת ר"י א"ש דבב"נ אין מיתת הבעל מתיר אבל לאחר שאמר יהודה צדקה ממני וא"כ ראה ונזכר והכיר בה שהיא בתולה דער ואונן שלא כדרכן שמשו ובב"נ לא הוי בעולת בעל אלא בכדרכה וקידושין נמי בב"נ לא מהני מידי והיינו דקאמר צדקה ממני ולא יסף לדעתה אפילו למ"ד לא פסק כן נ"ל נכון. אלא דלפ"ז יש לדקדק מאי מייתי בסמוך מאלמנה לכ"ג דלמא קרא לאלמנה מן האירוסין איצטריך דבהא לא שייך עשה דודבק. מיהו בהא איכא למימר דמההיא עשה דודבק בלא"ה מקשה שפיר דלכ"ע בעשה ולכ"ג בלאו אלא דמקרא דפן ימות במלחמה לא מייתי מידי דהאי קרא ודאי בארוסה איירי ולא שייך עשה דודבק ולפרש"י א"ש:

בא"ד תימא דלא ילפינן שתתיר מיתה בק"ו בגט כו' קושיא זו דוקא אפר"י קאי משא"כ לשיטת רש"י לא שייך להקשות כן דאדרבה מקרא דגט משמע לן דמיתה אינו מתי' דכתיב ושלחה לזו ולא לאחרת והיינו דלא מקשו התוספות כן בתחלת הסוגיי' מיהו עיקר תמיהת התוס' לא הבנתי דאדרבה היא הנותנת דגט כיון דמתיר לגמרי ופקעו נישואין הראשונים מש"ה אסורה ליבם דהו"ל אשת אח שלא במקום מצוה משא"כ מיתת הבעל כיון דחזינן דמותרת ליבם ומצוה נמי איכא דאגידא ביה מחמת זיקת הבעל איכא למימר דמש"ה מיתת הבעל אינו מתיר לגמרי ולפי שיטת התוספות טפי הוי להו לאתויי ק"ו מאחות אשה דמיתת אחותה מתרת וגט אינו מתיר ויש ליישב ודו"ק:

דף יד.

רש"י יבמה יבא עליה ולקחה לו כלומר ביאתה הן לקוחיה עכ"ל. משום דמפשטי' דקרא לא שמעינן שנקנית לו באותה ביאה אלא מצוה הוא דרמי רחמנא עליה דיבם שיבא עליה אבל אינה אשתו בכך ואדרבה אפשר דלא מישתריא ליה אלא ביאה ראשונה לחוד ואפילו את"ל דשריא ליה אפשר דאחר כך צריכה קידושין אחרים אבל מדכתיב יבא עליה ולקחה לו משמע דבביאה זו קנאה לגמרי כאשתו לכל דבר:

שם בגמ' דתניא יכול יהיו כסף ושטר גומרים בה אע"ג דבשאר קידושין אין כסף ושטר גומרין כלל אלא אירוסין עושין מ"מ כיון דאשכחן ביבמה דביאה לחוד גומר בה ומצינן נמי דאיתקשו הוויות להדדי וא"כ ממילא יש לנו לומר דכסף ושטר נמי גומרין בה וכן נראה מלשון רש"י ז"ל בד"ה ודלמא כאשה מה אשה כסף ושטר כביאה וכוונתו דכוונת המקשה דקאמר כי אשה היינו לענין דהוקשו הוויות להדדי כן נ"ל אלא דאכתי יש לדקדק השתא נמי דכתיב ויבמה דלמא לא אתא למעט אלא שאין גומרין כמו ביאה אבל לעולם דאירוסין עושין כסף ושטר ויש ליישב:

שם ובמיתת היבם מנ"ל ק"ו וכו' והקשה מהרש"א ז"ל דלפמ"ש התוס' לעיל דאיצטריך קרא לעריות דלא נילף במה מצינו מא"א ה"נ ביבמה מצינן למילף במה מצינו מא"א אלא דניחא ליה למילף בקל וחומר אלא דאכתי קשיא לי לשיטת מהרש"א ז"ל לעיל דמדכתיבי שני כתובים בעריות אלמא דבעלמא לאחר מיתה שריא וקראי דלעיל לא מייתרו וניחא לתלמודא למילף מגופא וא"כ ה"נ ביבמה אמאי מהדרינן אקרא ולא ילפינן מדאיכא שני כתובים בעריות ועמ"ש לעיל דלא הוי ב' כתובים אלא דבלא"ה נ"ל דהתוספות לעיל נמי לאו במה מצינו בעי למילף אלא מפשטא דקרא דכיון דאשכחן דבאשת איש לאחר מיתה לא מיקרי אשת עמיתך א"כ בעריות נמי לא קרינן אשת אביך ואשת בנך לאחר מיתה והא"ש דיבמה לא שייך לומר כן דאדרבה פשטא דקרא דכתיב לא תהיה אשת המת החוצה יבמה יבא עליה משמע דלעולם אינה מותרת לאיש זר כ"א ע"י יבום או חליצה והיינו דאיצטריך קרא כנ"ל:

תוספות בד"ה אמר קרא ככה עיכובא וא"ת מנ"ל דאתי' ככה למעוטי יבמה מגט כו' עכ"ל. ולכאורה הלשון אינו מדוקדק דכיון דדרשינן ככה עיכוב' א"כ כולהו ילפינן מינה דאינה מותרת אלא ע"י ככה ונראה דעיקר קושייתם נמי בענין זה כיון דכתיב ככה מנ"ל דמיתת היבם מתיר ואמאי לא ממעטינן מיתת היבם ואי משום דק"ו אפקא ממיעוטא ה"נ בגט איכא ק"ו כן נ"ל בכוונת' אלא דיש לתרץ בע"א דלקושטא דמילתא מיתה אשכחן דמתיר טפי מגט כדאשכחן באחות אשה אלא דבלא"ה משני התוספות שפיר:

דף יד:

משנה עבד עברי נקנה בכסף ובשטר. משמע דבהנהו לחוד נקנה ולא במשיכה ולא בחליפין ואע"ג דמלשון המשנה אין הכרע דאיכא למימר מילתא דאיתא במטלטלין לא קתני כדמסקינן לקמן גבי עבד כנעני מ"מ מסוגייא דשמעתין וסוגייא דעלמא מבאר להדיא דלא מהני בע"ע כ"א כסף ושטר לחוד וכ"כ הרמב"ם ז"ל בהל' עבדים. אלא

דטעמא דמילתא לא ידעינן דנהי דלענין משיכה איכא למימר דפשיטא דלא מהני דמהיכא תיתי ולא מיבעיא לר' יוחנן דמשיכה במטלטלין תקנתא דרבנן בעלמא הוא שמא יאמר נשרפו חיטך אפשר דלא שייך בע"ע כמו שאפרש לקמן גבי עבד כנעני דף כ"ב ועוד דלא רצו חכמים לתקן קנין חדש בע"ע כיון דמילתא דאיסורא הוא למכור עצמו ובמכרוהו ב"ד כ"ש דלא שייך האי תקנתא וחששא דשמא יאמר אלא אפי' לריש לקיש דמשיכה מפורשת מן התורה איכא למימר נמי דע"ע אינו בכלל וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דפשטא דקרא משמע שקונה איזה דבר מיד עמיתו ולא שקנה עמיתו גופא ובאידך פרשה כתיב דין מוכר עצמו וליכא למימר נמי דאכתי נילף בק"ו ממטלטלין שאין נקנין בשטר ונקנין במשיכה כ"ש ע"ע שנקנה בשטר דאיכא למימר חליפין יוכיח שקונה במטלטלין ואינו קונה בע"ע אלא דאכתי היא גופא קשיא ע"ע אמאי לא מיקני בחליפין הא כתיב בהדיא בחליפין לקיים כל דבר וילפינן שהכל נקנה בחליפין וכ"ש הכא דאיכא ק"ו ממטלטלין דלא מיקנו בשטר כמו שאפרש לקמן דף כ"ו ואפ"ה ניקנין בחליפין וליכא למימר נמי דמימעט חליפין מכסף מקנתו דהא מסקינן לעיל דכסף מקנתו אתא למעט שאינו נקנה בכלים בפחות משוה פרוטה ול"ל דתרתי שמעת מיניה דכסף מקנתו משמע שאינו נקנה אלא בכסף לחוד תדע דמלשון התוספות לא משמע הכי כמ"ש מהרש"א ז"ל בסמוך ואף לפי מה שאפרש בל' התוס' דלא כמהרש"א אכתי קשה הניחא למאן דאית ליה שכיר שכיר אלא למאן דלית ליה שכיר שכיר ויליף קנין כסף במוכר עצמו מוכי תשיג ומכרוהו ב"ד מאמה עברי' א"כ קשה בין באמה עברי' ובין במכרוהו ב"ד מנא לן דלא מיקנו בחליפין האיכא ק"ו ודוחק לומר דפלוגתא דתנאי היא לענין חליפין ועוד דא"כ קשה מאי מקשה הש"ס למאן דלית ליה שכיר שכיר מנא לן דכסף קונה הא איכא למימר ק"ו ממטלטלין דלא מיקנו בשטר מאי אית לך למימר חליפין יוכיח דחליפין גופא הא אמרת דקני ולכאורה היה נראה לי דהא דחליפין לא מהני ילפינן מדאיתקש אמה העבריה לאחרת וא"כ איכא למילף נמי מה אחרת לא מקנייא בחליפין אלא הא ליתא לפמ"ש התוספות דף ג' לענין חליפין גופא דמיעוט קניני' לא ילפינן מאחרת וכן לפמ"ש שם מסברא דידי נמי לא שייך למעט חליפין באמה מהקישא דאחרת כמבואר שם. והנלע"ד דהא דפשיטא לן דחליפין לא מהני בע"ע הנמכר לישראל היינו משום דכתיב בעבד כנעני והתנחלתם אותם לרשת אחוזה והקישו הכתוב לשדה אחוזה ומינה ילפינן נמי דנקנה בחליפין כמו שדה אחוזה ומדכתיב אותם ילפינן לקמן אותם הקישו לשדה אחוזה ולא עבד עברי וא"כ משמע דכל הקנינים דשייכי בשדה אחוזה לא מהני בע"ע כי אם היכא דגלי קרא בהדיא וא"כ ממילא

אימעט נמי חליפין והא דבעינן למילף לעיל מכסף מקנתו למעט חליפין היינו דוקא בע"ע הנמכר לעובד כוכבים למאן דלא יליף שכיר שכיר או אף למאן דיליף שכיר שכיר איכא למימר דג"ש דשכיר שכיר היינו לריבוי קנינים ולא למעט קנינים וכמו שאבאר באריכות ומכ"ש דא"ש טפי למה שאפרש בסמוך מסברא דנפשאי דג"ש דשכיר שכיר היינו דוקא נמכר לישראל מנמכר מישראל ולא נמכר לעובד כוכבים מנמכר לישראל כן נ"ל מיהו אכתי יש לפקפק דאפשר דמיעוטא דאותם לא שייך למעט אלא אותן קנינים דשייכין בקרקעות ולא במטלטלין משא"כ חליפין דשוה בקרקעות ומטלטלין לא שייך למעט ממיעוטא דאותם וצ"ע ועוד נראה לי דאפשר דלא שייך קנין חליפין בעבד עברי הנמכר לישראל דאע"ג דכתיב לקיים כל דבר היינו דוקא בדבר שיכול לקנות קנין עולם משא"כ בעבד עברי שאין גוף העבד קנוי לו לא שייך ביה קנין חליפין דעיקר קנינו אינו אלא להשתעבד בו למלאכה בעלמא דשכיר קרייה רחמנא וא"כ הו"ל כמו קנין דברים דלא מהני קנין חליפין ואע"ג דמסקינן לקמן עבד עברי גופו קנוי היינו דלא מהני בי' מחילה שגופו קנוי לו על השיעבוד משא"כ לעיקר קנינו ודאי אין גופו קנוי לגמרי והו"ל כמו קנין דברים כן נ"ל ועדיין צ"ע:

(קונטרס אחרון) דף יד ע"ב משנה עבד עברי נקנה בכסף ובשטר משמע דאינו נקנה במשיכה וחליפין וכמ"ש הרמב"ם ז"ל. וקשיא לי אמאי לא מקני בחליפין הא כתיב לקיים כל דבר והארכתי בזה ולא מצאתי מקום ליישב אם לא שנאמר דכיון דע"ע אין גופו קנוי לא קרינא ביה לקיים כל דבר עיין בפנים. אח"ז ראיתי בס' משנה למלך שהרגיש בזה וכתב דילפינן לה מכסף מקנתו ואינו נקנה בחליפין ואע"ג דלמאי דקי"ל כר' נחמן דפירי לא עבדי חליפין ע"כ מוקמינן לקרא דכסף מקנתו לענין פחות משוה פרוטה אפ"ה כיון דלמאן דלית ליה דר"נ ס"ל דע"ע אינו נקנה בחליפין ה"ה לר נחמן דבהכי לא פליגי ע"ש. ודבריו תמוהין דהא ודאי איצטריך קרא למעוטי חליפין דכל כמה דליכא מיעוט ממילא הוי בכלל לקיים כל דבר ועוד דילפינן בק"ו ממטלטלין ועוד קשה למאן דלית ליה שכיר שכיר כמ"ש בפנים ובחדושי מהר"י מטראני מצאתי שכתב דילפינן מוהתנחלתם אותם כדפרישית נמי בפנים אלא דשדית ביה נרגא כמ"ש בפנים אלא מחוורתא כדפרישית:

גמרא עבד עברי נקנה בכסף מנלן. וקשיא לי הא מפשטא דקרא מצינן למילף דכתיב כי תקנה עבד עברי וכתיב כי ימכור איש את בתו לאמה וכל מקח וממכר ע"י כסף הוא ועוד דהא כסף קונה בכל מקום ויותר יש לתמוה דלבתר דאשכחן מכסף מקנתו שכסף קונה נמי לענין עבד וכ"ש למאי דילפינן נמי מוהפדה דכסף קונה בעברייה א"כ אהדורי אפירכא כולי האי למה לן לחלק בין נמכר לעובד כוכבים לנמכר לישראל ובין

עבריה לעברי ובין מכרוהו ב"ד למוכר עצמו ואפילו את"ל דכיון דכתיב בעבד כנעני והתנחלתם אותם והוקש לשדה אחוזה דנקנה בכסף משמע דאותם למעוטי עבד עברי דאינו נקנה בכסף כדפרישית בסמוך דא"כ לקמן דילפינן שטר מהקישא דאחרת נמי אמאי לא מקשה בכה"ג דאשכחן עברייה ומכרוהו ב"ד מהקישא דעברי לעברייה אבל מוכר עצמו מנ"ל למאן דלא יליף שכיר שכיר וכמו שהקשה בעל עצמות יוסף. תו קשה דכיון דפשטא דקרא כתיב כי תקנה וכי ימכור והיינו בכסף ואפ"ה מספקא לתלמודא מנ"ל שהקנין נגמר בכסף א"כ אמאי משני מדכתיב והפדה מלמד שמגרעה ופרש"י וע"כ היינו בכסף דאי לאו הכי במאי מגרעה ואכתי מנ"ל שנגמר הקנין ע"י נתינת הכסף דהא לענין נתינת כסף בלא"ה ידעינן מדכתיב כי תקנה וכי ימכור. והנלע"ד שזה הכריחו לרש"י ז"ל לפרש כל השקלא וטריא דשמעתין בכסף מנ"ל דלמא במשיכה כיון דסתם מקח וממכר היינו בשני דברים הללו שהלוקח עושה משיכה והמוכר מקבל הכסף כמ"ש התוס' להדיא ברישׁ פ"ב דבכורות אלא דלא ידעינן באיזה מהם נגמר הקנין וא"כ מקשה הכא שפיר דכיון דכתיב בעבד כנעני והתנחלתם אותם משמע דאותם הוקשו לשדה אחוזה וכמקרקעי דמי משא"כ ע"ע לא איתקש לשדה אחוזה ולא הוי כמקרקעי אלא כמטלטלים וכ"כ הריטב"א ז"ל בסוגיית דייעוד דע"ע כמטלטלים דמי לכ"ע כיון שאין גופו קנוי לגמרי כמו עבד כנעני וא"כ לרישׁ לקיש דמשיכה קונה במטלטלים דלמא ה"נ במשיכה ולא בכסף ולבתר דמשני הש"ס דכתיב מכסף מקנתו בנמכר לעובד כוכבים מקשה הש"ס שפיר אשכחן נמכר לעובד כוכבים שכל קנינו במטלטלין בכסף דכתיב לעמיתך במשיכה משמע דלעובד כוכבים בכסף כדאי' בבכורות אבל נמכר לישראל אדרבא אית לן למימר כיון דאשכחן דלעובד כוכבים בכסף כמו שאר מטלטלים א"כ לישראל לא מיקנו בכסף אלא במשיכה דבכלל מטלטלים הוא והיינו דוקא לר"ל דלר' יוחנן ממה נפשך נקנה בכסף דאו למקרקעי או למטלטלי מדמית ליה וכמו שאפרש עוד בל' התוס' והשתא משני שפיר דכתיב והפדה מלמד שמגרעה מפדיונה א"כ ע"כ לא מצינן למימר דכמטלטלין דמי ונקנה במשיכה אע"פ שעדיין לא נתן הכסף והא ודאי ליתא דכל כמה שלא נתן כסף אי אפשר לומר שקונה במשיכה גרידא כיון דלא משכחת גירעון אינו קונה כלל כדאמרי' לעיל ד' י"ב דד"ל גופא מסיק דגרעון דומיא דיעוד מה יעוד כל היכא דלא מצי לייעד לא קני לה ה"ה לגרעון כל היכא דלא מצי לגרע לא קני לה וא"כ ע"כ לא קני במשיכה בלא כסף וליכא למימר דבעיא כסף ומשיכה הא ליתא דא"כ לאו למקרקעי ולא למטלטלין מדמית לה ובמטלטלין א"א לומר דבעינן תרווייהו דא"כ מיעוטא דעמיתך לא אשכחן כדאיתא בבכורות ואי תקשי א"כ היאך קונה בשטר הא לא

אשכחן גירעון שתי תשובות בדבר חדא איכא למימר דגרעון דומיא דייעוד היינו דוקא במילתא דכתיבא בהאי ענינא למאי דילפינן מוכי ימכור איש את בתו לאמה דעלה כתיב אשר לא יעדה והפדה אבל קנין שטר בתר הכי כתיב אם אחרת יקח לו ולא בעינן דומיא דיעוד תדע דהא משמע שקונה בשטר אע"פ שאינו נותן כסף כלל דומיא דאחרת אע"ג דלא שייך יעוד בלא כסף ועוד י"ל איפכא דלקושטא דמילתא היכא שמוכרה בכסף אינו קונה בשטר עד שיתן דמים כדאשכחן לקמן גבי קרקעות דקונה בשטר וקאמר שמואל לא שנו אלא במתנה אבל במכר לא קנה עד שיתן דמים משום דלא סמכא דעתיה והכא לא איכפת לן במיעוטא דעמיתך דלא קאי אלא אכסף ומשיכה כמ"ש התוספות בבכורות וכמו שאבאר בל' התוס' בסמוך. והשתא אתי שפיר דאף לבתר דאשכחן באמה העברייה ובמכרוהו ב"ד דנקנין בכסף אפ"ה מהדרינן אפירכא לומר מוכר עצמו מנ"ל משום דאית לן למימך כיון דאשכחן מוכר עצמו לעובד כוכבים שנקנה בכסף אית לן למימר דמוכר עצמו לישראל אינו נקנה בכסף כדאשכחן במטלטלין ממיעוט דלעמיתן משא"כ לקמן לענין קנין שטר דילפינן אמה העברייה מהקישא דאחרת מגלי קרא דליתא במיעוטא דוהתנחלתם אותם א"כ תו לא שני לן בין עברייה לעברי ובין מכרוהו ב"ד למוכר עצמו דמסברא כל דהו לא נחלק בקנינים דגילוי מילתא היא ודוקא לענין כסף שייך לחלק כדפרישית כן נ"ל נכון בעזה"י ועיין בסמוך. ומכ"ש דא"ש טפי לשיטת הרי"ף ז"ל שכתב בפרק הזהב דהא דס"ל לר' יוחנן דבר תורה מעות קונה במטלטלין היינו מק"ו דגופו קונה ממונו לא כ"ש והיינו לפי המסקנא דהכא דילפינן מקרא דישראל קונה ע"ע בכסף וא"כ שפיר קאי כל השקלא וטריא דשמעתין בין לר' יוחנן בין לר"ל דאי לאו כל הני ילפותא דשמעתין איכא למימר דגופו נמי אינו קונה בכסף ומכ"ש ממונו א"כ מקשה שפיר אשכחן עובד כוכבים הואיל וכל קנינו בכסף משום דמסברא אית לן למימר דישראל דוקא במשיכה כמשמעות דמיד עמיתך כדרשא דר"ל וממילא דרשינן הא לעובד כוכבים בכסף בין בע"ע בין במטלטלין ובישראל הכל במשיכה וטעמא דר' יוחנן לא ידענא מנ"ל ועיין בחידושינו פרק הזהב ליישב שיטת הרי"ף ז"ל:

תוספות בד"ה הואיל וכל קנינו בכסף פ"ה כו' וקשה לר"ת עד סוף הדיבור. כבר פירשתי שיחתי ליישב שיטת רש"י דבלא"ה כולה שמעתין אליבא דר"ל דהטא דלרבי יוחנן פשיטא דכסף קונה אלא דלשיטת התוס' קשיא לי יותר דלדידהו מי ניחא אליבא דר' יוחנן דהא בריש פ"ב דבכורות כתבו התוס' בד"ה דבר תורה מעות קונה דהא דפשיטא ליה לרבי יוחנן דמעות קונה במטלטלין היינו מגופא דקרא דכתיב או קנה מיד עמיתך וסתם קנין דקרא היינו בכסף כדכתיב שדות בכסף יקנו וכתיב מכסף מקנתו

וא"כ מאי מקשה הכא בכסף מנ"ל הא כתיב כי תקנה ע"ע ומאי איצטריך למילף נמי בסמוך מכרוהו ב"ד מאמה העברייה ותיפוק ליה במכרוהו ב"ד מגופא דקרא דכתיב כי תקנה ונהי דהתוס' מקשו הכא שפיר על פירש"י לפי שיטתו שפירש שם בבכורות דהא דמעות קונה לרבי יוחנן היינו משום דיליף הדיוט מהקדש דכתיב ונתן הכסף אלמא דמפשטא דלשון קנין לא משמע ליה דאיירי בכסף וא"כ לר"י נמי מספקא לן בע"ע בכסף מנ"ל דמהקדש לא מצינן למילף דלא שייך הקדש בע"ע אלא דמ"מ קשיא למה להו להתוס' לפרש סוגייא דשמעתין לענין שטר ובדוחק כיון דסוף סוף לפי פירוש' בבכורות לא מיתוקמא אליבא דר"י הוי מצי לפרושי שפיר אליבא דר"ל לענין משיכה וכפי השיטה דבכורות מיתרצא נמי קושייתי השניה דבהדיא איכא מ"ד התם דמשיכה בעובד כוכבים לא מהני והנראה מזה דהתוספות קיימי הכא בשיטת רש"י דבכורות דטעמא דר"י במטלטלין דילפינן מהקדש אלא דלפ"ז קשה מה שהקשו שם התוס' א"נ מ"ט דר"ל דאמר כסף אינו קונה דנילף מהקדש ומה שתירצו שם דדרשינן נמי איפכא לעמיתך דומיא דעובד כוכבים מה עובד כוכבים בחדא הרי הקשו שם חליפין יוכיח דישראל בתרתי ותירצו שם דקרא לא איירי אלא משני קנינים דשייכי בכל מקח וממכר דהינו כסף ומשיכה וזה לא יתכן לפי שיטתם כאן דמסקו בסוף הדיבור דשטר וכסף נמי שייך מיעוטא דלעמיתן בחדא אע"ג דשם אינו מצוי בכל מקח וממכר ולא מהני כלל במטלטלין ואפ"ה דרשינן לענין ע"ע לעמיתך בחדא והדרא קושיא לדוכתא לענין חליפין אלא די"ל דר"ת לשיטתו שמפרש בריש מכילתין דף ג' דחליפין מהני בעובד כוכבים וא"כ לעולם הוי בתרתי בין בישראל בין בעובד כוכבים כן נ"ל נכון ודוק היטב ומתון מה שכתבתי יש לי ליישב דברי הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות שכתב דע"ע נקנה בכסף מדכתיב מכסף מקנתו וגרעון ילפינן מאמה העברייה והשמיט ג"ש דשכיר שכיר ודרשא דוכי תשיג וכתב עוד בסוף דבריו ונלמד אמה העברייה מע"ע שהיא נקנית בכסף כו' וזה ממש היפך סוגייא דשמעתין דאדרבא באמה העברייה כתיב בגופה קנין כסף מוהפדה ועברי הנמכר לישראל הוא דילפינן מאמה העברייה או מג"ש דשכיר שכיר מנמכר לעובד כוכבים ולפמ"ש אתי שפיר דהרמב"ם ז"ל נמי מפרש סוגייא דשמעתין אליבא דר"ל דוקא דלדידיה סתם מכירה האמור בתורה אינו אלא בכסף או משיכה הנוהגים בכל המכירות כמ"ש התוס' בבכורות וא"כ הכא נמי כל השקלא וטריא דשמעתין בכסף מנ"ל היינו משום דאיכא למימר דלמא במשיכה לחוד דכסף ומשיכה כי הדדי א"א לומר דדומיא דמטלטלין דבחדא מדכתיב לעמיתך וא"כ מייתי הש"ס שפיר מוהפדה דלא מיקני במשיכה לחוד דכל היכא דלא משכחת גרעון לא קני לה כדפרישית וממילא דע"כ

כי ימכור איש את בתו היינו בכסף וליכא למימר דהיינו בשטר דסתם מכירה האמור' בתורה לא הוי בשטר משא"כ לר' יוחנן שפסק הרמב"ם כמותו דמשיכה אינו מפורש בתורה כלל והא דאיצטריך מכסף מקנתו היינו למעט שאר קנינים דהוי נמי בכלל סתם מכירה וכיון דגלי קרא דמכסף מקנתו מיהא דלשון קנין היינו כסף דמה"ט פשיטא ליה לר"י דכסף קונה במטלטלין משום דכתיב או קנה כפירוש התוס' דבכורות א"כ מה"ט גופא פשיטא ליה אליבא דר"י דע"ע הנמכר לישראל דנקנה בכסף דהא כתיב כי תקנה אלא דאכתי קשה להיפך תינח בע"ע אמה העברייה מנ"ל דהא בדידה לא כתיב לשון קנין אלא כי ימכור ודלמא בשטר והיינו משום דהוי דרשינן לגמרי דומיא דאחרת שאינה יוצאה בכסף אלא בשטר וה"ה לאמה העברייה וא"כ ע"כ הוי צריך למימר דוהפדה לא אתא למימר שיוצאה בכסף אלא שצריכה להחזיר לו הכסף ועיקר היציאה היינו בשטר דומיא דאחרת וממילא דתחלת קנין נמי היינו דוקא בשטר וכמ"ש לעיל דהקישא דאחרת לא שייך לענין כסף אלא לשטר דוקא ומכ"ש דא"ש טפי לפי מה שפסק הרמב"ם ז"ל כר' חסדא לקמן דשטר אמה העברייה האב כותב ויליף לה מלא תצא כצאת העבדים וא"כ אייתר לה דרשא דאחרת וע"כ הוי מוקי לה לענין שאין יוצאה בכסף וכ"ש דפשטא דקרא דלא תצא כצאת העבדים נמי הכי משמע וממילא דדרשה דאחרת היינו לענין יציאה דוקא בשטר וע"ז כתב הרמב"ם ז"ל דמקשינן עברייה לעברי דבכסף לחוד נמי נקנית ולפ"ז עולין דברי הרמב"ם ז"ל יפה אליבא דהלכתא כן נ"ל נכון ואין להקשות דאכתי מוכר עצמו מנ"ל דנקנה בכסף דלמא בשטר ודוקא מכרוהו ב"ד נקנה בכסף הואיל ונמכר בע"כ משום דלא שייך האי פירכא אלא לענין משיכה דכיון דאינו נמכר בע"כ דין הוא שלא יקנה עד דאתיא לרשותיה משא"כ לענין שטר לא שייך לומר כן ודוק היטב:

(קונטרס אחרון) ישוב נכון על לשון הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות דלכאורה מפרש לגמרי נגד סוגיית הגמ' בילפותא דקנין כסף שכתב דילפינן אמה מעבד ובשמעתין משמע להיפך ועוד שאר קושיות ויתיישב הכל לנכון בעזה"י:

בא"ד לכך נראה לר"ת כו' דכתיב ביה מכסף מקנתו לאפוקי שאינו קונה בשטר כו'. וכתב מהרש"א ז"ל דלאו מכסף מקנתו ממעטינן שטר דאיצטריך למעוטי תבואה וכלים כו' ע"ש. ואין דבריו מוכרחים דודאי לפי האמת מצינן למימר דמכסף מקנתו ממעטינן הכל אלא דאכתי לא סגי להו לתוס' בהכי לפרש כן דברי המקשה דהא כל כמה דלא אשכחן סברא לחלק בין ישראל לעובד כוכבים ה"א דשוין הם א"כ מאי פסיקא ליה למקשה למימר דאשכחן דעובד כוכבים אינו נקנה בשטר דהיא גופא נילף דמהני שטר בעובד כוכבים כמו בישראל ואי משום מכסף מקנתו הא איצטריך למעט תבואה וכלים

לכך הוצרכו לפרש דבלא"ה אשכחן שיש לחלק בין ישראל לעובד כוכבים לענין שטר דלא שייך בעובד כוכבים דומיא דאחרת וא"כ מקשה שפיר אבל לעולם לפי האמת מצינן למימר דמכסף מקנתו ממעט הכל דמה"ט ממעטינן באמת משיכה וחליפין ונתיישב' קושיית ספר עצמות יוסף ואף שכתבתי דבלא"ה יש למעט משיכה וחליפין משיכה מוהפדה וחליפין מוהתנחלתם אותם מ"מ התוס' ודאי לא נחתו להכי כמ"ש באריכות דדוקא לשיטת רש"י ז"ל י"ל כן דמוהפדה ממעטינן משיכה ולא שטר משא"כ לשיטת התוס' ודוק היטב ועיין עוד בסמוך בל' התוספות בד"ה מוכר עצמו כן נ"ל:

בא"ד וא"ת לאו ק"ו הוא כו' והקשה מהרש"א ז"ל דבלא"ה תיקשי להו דניליף כסף נמי מהקישא דלאחרת ולפמ"ש לא קשה מידי דמהקישא דאחרת לא מצינן לרבות כ"א חדא אבל אינך כולהו ממעטינן מדכתיב בעבד כנעני והתנחלתם אותם משמע דכל מה שקונה בשדה אחוזה לא קני אלא בעבד כנעני ולא בעבד עברי ואם כן מהקישא דלאחרת לית לן למילף אלא חדא והיינו שטר דדמי טפי לאחרת שכן מכניס ומוציא בבת ישראל וה"ה שמכניס ומוציא באמה העברייה משא"כ לענין כסף לא הוי הקישא מעליא שהרי באחרת מכניס ואינו מוציא ובאמה מכניס ומוציא כדאיתא במתניתין ובזה נתיישב לי מה שיש לדקדק בעיקר דברי התוס' שכתבו דכל השקלא וטריא דשמעתין אינו אלא לענין כסף ושטר א"כ מאי מקשה דהא מפשטא דקרא דוכי ימכור משמע מיהא שיש בה צד קנין וע"כ היינו כסף או שטר וא"כ קשה ממה נפשך אי נאמר דשטר עדיף מכסף א"כ מכי ימכור לחוד שמעינן שטר וע"כ מהקישא דאחרת ילפינן כסף ואם נאמר דשקולין הם אכתי השתא נמי דכתיב אחרת לא ידעינן במאי אירי אי בכסף או בשטר אע"כ דוכי ימכור אתא לרבויי חדא והקישא דאחרת לאידך אבל למאי דפרישית א"ש דמהקישא דאחרת א"ל דאתא לגלויי על וכי ימכור דאירי בשטר דהוי דומיא דאחרת משא"כ בכסף לא הוי דומיא דאחרת כיון שאינו מוציא בבת ישראל אבל עיקר דברי מהרש"א ז"ל במ"ש בענין דינר ופרוטה אינן מובנים לי דהא בלא"ה על התרצן דמייתי מוהפדה אין מקום לקושיית מהרש"א ז"ל דניחא ליה לאתויי מקרא דוהפדה דכתיב בגופה דאמה העברייה ממאי דנילף אמה בהקישא אע"כ דקושייתו על המקשן דלא סליק אדעתיה מוהפדה ואכתי כיון דסליק אדעתיה ע"כ הקישא דאחרת לענין שטר מאי מקשה נמכר לישראל מנ"ל ותיפוק ליה מהקישא דאחרת גופא וא"כ מה זה שכתב מהקישא ס"ד בפרוטה סגי דא"כ כ"ש דקשה טפי מאי מקשה נמכר לישראל מנ"ל אדרבא מהקישא דאחרת נילף דנקנה בכסף ואפי' בפרוטה אע"כ כדפרישית דפשיטא להו לתוס' דמהקישא דאחרת לא שייך לרבויי כסף כיון דבאחרת מכניס ואינו מוציא והכא בעינן למילף שקונה בכסף

ויוציא בכסף כדאיתא במתני' ושפיר הוי מקשה מנ"ל לכך הוצרכו התוס' להקשות דאכתי לא פריך מידי נמכר לישראל מנ"ל דנילף בק"ו והכא ליכא למימר יציאה באשה יוכיח שיוצאה בשטר ואינה יוצאה בכסף דמיציאה להוויי' לא עבדינן פירכא כמ"ש התוספות לעיל ומוכרח בשמעתין כמו שאבאר ועוד דמה שאשה אינה יוצאה בשטר היינו משום דאין קטיגור נעשה סניגור ובלא"ה י"ל דמה שהקשו התוס' ולאו ק"ו הוא לאו אאמה העברייה לחוד קאי אלא אעבד עבדי דמקשה בסמוך אשכחן אמה עבד מנ"ל ואכתי נילף בק"ו והתם לא שייך הקישא דאחרת ודברי מהרש"א ז"ל צריך עיון ידו"ק;

רש"י בד"ה מכרוהו ב"ד בגניבתו כו' והדין נותן שיהא נקנה בכסף בלא חזקה כו' עכ"ל. לכאורה יש לתמוה דשביק למשיכה דאיירי ביה מעיקרא ונקיט חזקה ועוד דחזקה אימעט לקמן להדיא מוהתנחלתם אותם ונראה בעיני לפרש למאי דפרישית לעיל דמשיכה ע"כ בחדא וא"כ לא הוי צד קל גבי העבד דמה לי אם נקנה בכסף לחוד או במשיכה לחוד מש"ה ניחא ליה לפרש קושייא דהכא לענין חזקה ורצונו לומר דלמא לא מיקני אלא בחזקה בהדי כסף ומהני מיעוטא דוהתנחלתם אותם דלא מיקני בחזקה לחוד כמו עבד כנעני והשתא הוי שפיר צד קל לגבי העבד הואיל ואינו נקנה בע"כ מש"ה בעינן תרתי או אפשר דמשיכה נמי קרי לה חזקה כמו כל חזקת מטלטלים ועיקר כוונתו לפרש צד קל לגבי העבד שאינו נקנה בכסף כ"א עד שיחזיק בו רבו דרך עבדות:

תוספות בד"ה מוכר עצמו מנ"ל כו' וא"ת כיון דיליף כו' למאי דאיצטריך מכסף מקנתו נילף שכיר כו' עכ"ל. פירוש כי היכי דילפי' שכיר שכיר ישראל מישראל ה"נ נילף שכיר שכיר עכו"ם מישראל וליכא למימר דהאי גז"ש דשכיר שכיר עכו"ם מישראל לא גמירי להו מסיני משום דהתוס' כתבו בכמה דוכתי שלא נתקבל מסיני אלא אותן התיבות שיש ללמוד בג"ש כמו שכתבו בפ"ק דסוכה לענין לקיחה מלקיחה בלולב ע"ש. והא דפשיטא להו להתוס' לפרש כן בשמעתין למדרש ג"ש דשכיר שכיר להכא ולהכא היינו משום דלקמן בשמעתין דאמרינן מאן תנא דלא יליף ש"ש רבי היא משמע להדיא דמאן דיליף יליף בתרוויהו ועדיין היא גופא קשיא לי כיון דכל ג"ש שאינה מופנה משני צדדין למידין ומשיבין כמ"ש התוס' בסמוך גבי אוזן אוזן וא"כ הכא ודאי ההיא שכיר דמכרוהו ב"ד ומוכר עצמו לאו מופנה דהא איצטריך למילף מוכר עצמו ממכרוהו ב"ד למאי דמייתי בסמוך וא"כ נהי דשכיר דעכו"ם מופנה אכתי הוי מופנה מצד אחד ויש להשיב כמה פירכות וכ"ש למה שכתבו התוספות לעיל דשטר לא מהני בנמכר לעכו"ם וא"כ אין לך פירכא גדולה מזו וצריך עיון ועיין מה שאפרש לקמן בענין ש"ש דנגאל באלה בדף הסמוך:

בא"ד וי"ל דאיצטריך לכדדרשי' לעיל בכסף הוא נקנה כו' עכ"ל. וקשיא לי א"כ תקשי לאידך גיסא למאן דלא יליף ש"ש ואיצטריך מכסף מקנתו לגופא מנ"ל למעט שאינו נקנה בתבואה וכלים וע"כ צ"ל דאיכא שום ייתורא במקנתו למידרש ביה נמי הא וא"כ למאן דיליף ש"ש האי ייתורא מאי עביד ליה ולמאי דפרישית לעיל דכולהו קנינים מימעטי ממיעוטא דכסף מקנתו א"ש דאיכא למימר דמפשטיה דקרא דמכסף מקנתו שמעינן תרתי שאינו נקנה בשום קנין אם לא בכסף וכדפרישית לעיל:

בא"ד וא"ת ואמאי איצטריך והפדה כו' וי"ל אה"נ אלא איצטריך לגרעון כסף עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דגרעון גופא נילף מנמכר לעכו"ם ותירץ דהתם איצטריך לגרעון דיובל והכא איצטריך לגרעון דשש שנים ע"ש וקשיא לי א"כ למאן דלא יליף ש"ש מנ"ל דאמה העברייה וע"ע היוצאין קודם היובל שקודם שש שיוצאין בגרעון אע"כ דכולה מילתא דגרעון חדא מילתא היא והדרא קושיא לדוכתא ויש ליישב מיהו בעיקר קושית מהרש"א ז"ל יש לי לומר דכוונת התוס' דאיצטריך והפדה לגרעון לענין דכל היכא דלא שייך גרעון אינה נקנית כלל דדרשינן לעיל דוהפדה דומיא דייעוד לענין דאינה נקנית בפרוטה כמ"ש מהרש"א ז"ל גופא בשמעתין ומתוך מה שכתבתי יש ליישב כמעט כל הקושיות שהקשה מהרש"א ז"ל על מהר"א מזרחי ואין להאריך והמשכיל יבין וההיא דמפדין אותו בע"כ יבואר שם במקומו בעזה"י ע"ש:

בד"ה לך ולא ליורש פי' כגון בת ואח כו' וכן פירש"י. והנראה דכוונתם בזה דודאי למאי דקיימינן השתא דכ"ע ילפי ש"ש א"כ לא איצטריך למעוטי יורש דבלא"ה נילף ש"ש מנמכר לעכו"ם דכתיב ביה וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו לכך הוצרכו לפרש דלקושטא דמילתא להא מילתא לא ילפינן ש"ש מנמכר לעכו"ם דהתם אינו עובד את הבן והכא עובד את הבן כדלקמן מדכתיב שש שנים יעבוד וא"כ מהאי קרא הוי מרבינן כולהו יורשים להכי איצטריך ועבדך. והא"ש דמרבוייא דשש שנים יעבוד לא מרבינן אלא חדא שעובד את הבן וממיעוטא דועבדך ממעטינן תרתי בת ואח ולא אמרינן איפכא לרבויי בן ובת כי היכי דלענין יבום כי הדדי נינהו משום דאי לא הוי כתיב רבוייא ולא מיעוטא ממילא הוי ממעטינן כולהו מג"ש ש"ש מנמכר לעכו"ם א"כ שפיר יש לנו למעט תרתי ולרבויי חדא לקיים הג"ש בכל מאי דאפשר כן נ"ל ולקמן אפרש יותר בדף י"ז ע"ב:

בד"ה ולא אזנו של מוכר עצמו וא"ת כו' תיפוק ליה דבעינן אהבתי את אשתי כו' וי"ל דאי לאו אזנו הוי ילפינן מג"ש דש"ש כו' עכ"ל. וקשיא לי טובא דסוף סוף כיון דבמכרוהו ב"ד גופא אשכחן דהיכא דאין לו אשה ובנים אינו נרצע דבעינן אהבתי את אשתי וכדפשיטא לתלמודא נמי לקמן גבי כי הוויתו בי מר שמואל באסקונדרי מטלליתו א"כ מאי מהני

ג"ש דש"ש אטו מי עדיף מוכר עצמו ממכרוהו ב"ד גופא שאין נרצע אם לא כשיש לו שפחה כנענית וליכא למימר דאי לאו מיעוטא דאזנו ה"א דאהבתי את אשתי אינו מעכב בדיעבד כדי לקיים הג"ש דש"ש לגמרי אבל השתא דגלי קרא דמוכר עצמו אינו נרצע ומכרוהו ב"ד נרצע ע"כ אזלינן בתר טעמא משום דאהבתי את אשתי בעינן אלא שמלבד שהוא דוחק אכתי קשה האי סוגייא דכי הוויתו בי מר שמואל באסקונדרי מטלליתו מאי קושיא דלמא כר"א ס"ל דזה וזה נרצע ולעולם דאהבתי את אשתי אינו מעכב והנראה בזה דודאי ע"כ קרא דאהבתי את אשתי מיותר לגמרי ולאשמעינן דמעכב ומדאיצטריך קרא למעט דאין אמה העברייה נרצעת אע"ג דלא שייך בה אהבתי אע"כ דדוקא במכרוהו ב"ד מעכב ולא בשאר ומהאי טעמא פשיטא ליה לתלמודא דיש לנו לומר דאינו מעכב ומש"ה איצטריך למילף מאזנו כך נ"ל ליישב בדוחק ועדיין צ"ע:

דף טו.

ואידך האי מיבעיא ליה אזנו ולא אזנה. ואע"ג דבאמה נמי לא שייך אהבתי את אשתי מכל מקום סד"א דאתי הקישא דעברייה לעריי ומרבי ועוד דכתיב ואף לאמתך תעשה כן וה"א בין לענין הענקה ובין לענין רציעה מש"ה איצטריך אונו למעוטי אזנה אלא דלפ"ז קשיא לי לקושטא דמילתא כיון דאיכא הקישא וכתיב נמי אף לאמתן תעשה כן מאי מהני מיעוטא דאזנו למעט אזנה טפי הוי לן למעט מהאי מיעוטא דאזנו לאפוקי מוכר עצמו דאע"ג דאיכא ג"ש דש"ש מ"מ הא קי"ל הקישא עדיף ואפשר דטפי יש למעט אמה משום דאמרינן לקמן דר' יוחנן בן זכאי דריש כמין חומר מה ראה אוזן לירצע משום ששמע בהר סיני כי לי בני ישראל עבדים או אוזן ששמע לא תגנוב ותרווייהו לא שייכי באמה דאע"ג שמוכרת עצמה עכשיו בסוף שש מרצונה מ"מ לית בה האי טעמא תדע מדלא רצעינן למוכר עצמו או ב"ד בתחילת מכירתו אע"כ דעיקר רציעה למי שנשתדש ושנה בחטא כן נ"ל. והשתא נמי א"ש הא דמקשינן ואידן דאע"ג דאית ליה להאי תנא מוכר עצמו אינו נרצע אפ"ה קשיא לן מנא ליה דאמה העברייה אינה נרצעת דלמא ואף לאמתך תעשה כן היינו אף לדציעה ועוד יש לפרש ואידך מנ"ל למעט מוכר עצמו דלמא מוכך עצמו נרצע ואזנו איצטריך למעט אזנה מטעמא דפרישית וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו ועיין בתוספות סוף פ"ד דסוטה:

שם הענק תעניק לו ולא למוכר עצמו וקשיא לי מאי איצטריך קרא תיפוק ליה דכתיב גבי הענקה אל יקשה בעיניך כי משנה שכיר שכיד עבדך ודרשינן בסמוך שרבו מוסר לו שפחה כנענית וכיון דלהאי תנא למוכר עצמו אין מוסרין לו ש"כ א"כ ממילא אין

מעניקין לו ותדע דהכי הוא דאל"כ תיקשי אמאי איצטריך ואף לאמתך תעשה כן לענין הענקה תיפוק ליה דבלא"ה איתקש עברייה לעברי בהאי פרשה גופא דכתיב כי ימכר לך אתיך העברי או העברייה וליכא למימר דאי לאו דכתב רתמנא אף לאמתן הוי דרשינן לו ולא לה ולא הוי דרשינן לו ולא לב"ח הא ליתא דא"כ השתא נמי אמאי דרשינן לו ולא לב"ח ולא דרשינן לו ולא למוכר עצמו אע"כ דניחא ליה להאי תנא למידרש לו ולא לב"ח דממעט בהאי עבד גופיה א"כ הדרא קושיא לדוכתא אף לאמתן למה לי אע"כ דסד"א דלא מהני הקישא להא מילתא כיון דלא שייך באמה כי משנה שכר שכיר מטעמא דפרישית וא"כ מה"ט גופא יש לנו למעט מוכר עצמו ולא מהני ג"ש להאי מילתא ואפשר דאין ה"נ אלא דאכתי לא מסיק אדעתיה האי ילפותא דכי משנה שכר שכיר לענין שפחה כנענית מיהו לקמן אפרש דאיצטריך ואף לאמתך תעשה כן לענין יוצאה בסימנים שאין ללמוד מהקישא ואפ"ה מעניקין לה מיהו אין זה שיטת התוס' כמו שאבאר לקמן. ולפ"ז יש ליישב קושיית התוס' דאע"ג דקי"ל כרבי נתן ואיצטריך למיכתב לו ולא לב"ח אפ"ה א"ש דקי"ל נמי כחכמים והא דאין מעניקין למוכר עצמו למסקנא ילפינן מכי משנה ש"ש ובענין זה נתיישב' שיטת הרמב"ם ז"ל שפוסק כן כנ"ל ועיין עוד בסמוך:

שם ואידך לו ולא לב"ח מדסבירא לן בעלמא כרבי נתן כו' וקשיא לי מהא אפילו אי לא ס"ל בעלמא כר' נתן אפ"ה איצטריך שפיר לו ולא לב"ח לענין היכא שכבר בא דמי הענקה ליד העבד שאין הב"ח יכול להוציא מיד העבד כדאיתא לקמן דף ט"ז ע"ב בברייתא דהענקת ע"ע לעצמו ומוקמינן לה כתוטאי דדריש לו ולא לב"ח אלמא דאף כשהוא ביד העבד אין לב"ח רשות בו ואין זה ענין לפלוגתא דרבי נתן דבעלמא ודאי כ"ע מודו שהב"ח מוציא מעותיו מיד הב"ח מה שקיבל בחובו מאחרים ולכאורה היה נ"ל דלא ניחא ליה לתלמודא הכא לאוקמי כתוטאי כלל משום דיחידאי הוא או דהש"ס סובר דתוטאי גופא לא מיירי בשכבר בא ליד העבד אלא קודם שבא ליד העבד אמרינן לו ולא לב"ח והיינו נמי כדר"נ ואפשר דהיינו טעמא נמי דרב יוסף דאמר לקמן אברייתא דהענקת ע"ע לעצמו יו"ד קרת חזינא הכא ולא מוקי לה כתוטאי אע"ג דדב יוסף סיני הוה ואיהו קאמר בכולה תלמודא תנאי שקלת מעלמא ולמאי דפרישית א"ש דרב יוסף סובר דתוטאי גופא לא מיירי בכה"ג בשכבר בא ליד העבד ומש"ה לא מתוקמא ברייתא דלעצמו כוותיה כך היה נ"ל לכאורה אלא דרש"י ז"ל כתב לקמן דהאי דתוטאי נמי כרבי נתן מיתוקמא וכמו שאפרש שם וכן מוכח מלשון התוס' בשמעתין דהאי דתוטאי ודר' נתן חדא מילתא היא והנראה בעיני דהא בהא תליא והיינו כשיטת הפוסקים דלרבי נתן הב"ח הראשון יכול למחול להלוה שלו כיון שכבר נשתעבד לב"ח השני מש"ה איצטריך

הכא בע"ע לו ולא לב"ח לאשמעינן דהעבד יכול למחול וא"כ שפיר אשכחן דהענקת ע"ע לעצמו דכיון שמחל העבד אף אם נתנו לו הרב מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה ובאומר לו ע"מ שאין לב"ח רשות בו משא"כ למאן דלית ליה דר"נ וסובר דיכול למחול בעלמא אף בבע"ח גמור א"כ לא איצטריך לאשמעינן בעבד דמילתא דפשיטא הוא כיון שמחל להרב פשיטא שיכול הרב ליתן לו במתנה על מנת שאין לו לבע"ח רשות בו וליכא למימר דקרא ממעט בכל ענין אף אם לא מוחל העבד וכבר בא לידו ואפ"ה אין הב"ח יכול להוציא מידו דהא מהי תיתי כיון דקי"ל פריעת ב"ח מצוה וכופין אותו עד שתצא נפשו והכא נמי כיון דממון גמור דעבד הוא אמאי לא יפרענו לב"ח אע"כ כדאמרן כן נ"ל ברור ומוכרח לשיטת רש"י ותוס' שכתבו דהאי דהענקת ע"ע לעצמו למאן דמוקי כתוטאי מישן שייכא בדרבי נתן נמצינו למידן מיהא ראיה ברורה דלר' נתן אין יכול למחול ודלא כשיטת החולקין שהביא הש"ך בסי' פ"ו ועיין עוד בסמוך:

(קונטרס אחרון) דף טו גמרא ואידך לו ולא לבע"ח מדס"ל בעלמא כר' נתן ואידך בעלמא נמי לא ס"ל כר' נתן. והקשיתי לשאול נהי דלא ס"ל כר"נ אכתי שייך למידרש לו ולא לבע"ח לענין היכא שכבר בא הענקה ליד העבד אמנם ראיתי שגם בזה הרגיש בעל ספר משנה למלך וכתב קצת על הדרך שכתבתי אלא שעם כל זה לא נתיישב לי כהוגן מאי דמטיק שם וגם במה שכתבתי בפנים לא נתיישב דעתי ומחוסר תבלין. והנלע"ד בעיקר הביאור דהיכא שכבר בא הענקה ליד העבד לא שייך דרשה דהענק תעניק לו ולא לבע"ח דמשמע דלהאדון אזהר רחמנא ולא להב"ד והיינו ע"כ מיעקרא משמע שלא יתן האדון לבע"ח כ"א להעבד אלא דממילא שמעינן דבסוף נמי אחר שבא ליד העבד אין להבע"ח בה כלום דאל"כ לא מהני מידי הא מילתא דלו ולא לבע"ח דה"ל כאפוכי מטרתא כן נ"ל נכון:

שם דתניא ר' נתן אומר מנין לנושה בחבירו כו' וקשיא לי אמאי איצטריך קרא כיון דקי"ל פריעת ב"ח מצוה וכופין אותו עד שתצא נפשו פשיטא דמוציאין מכל אשר ימצא לו ומ"ט נמי דרבנן דפליגי לא מיבעיא למ"ד שיעבודא דאורייתא אלא אפילו למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא היינו ממשעבדי אבל מיניה דידיה כ"ע מודו דאפילו מגלימא דעל כתפיה ומה לי אם מוציא בביתו או אצל אחר כיון שהלוה מודה. א"כ כופין לראובן שישלם לשמעון ושמעון ישלם ללוי ואע"ג דאמרינן בכתובות מי שמת ויש לו מלוה או פקדון ביד אחר ויש עליו ב"ח וכתובת אשה ינתנו לכושל שבהם דהיינו ליורשים ואין לב"ח כלום היינו מטעמא דמסיק התם שכולן צריכין שבועה או משום דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי כמו שיבואר שם אבל הכא דמחיים איירי ושניהם מודין לא שייך לומר כן

וראיתי להרשב"א ז"ל שכתב דמאן דפליג אדרבי נתן סובר דמצי הלה למימר לאו בע"ד דידי את אלא שגם הוא נתקשה בטוגיא דהפוכי מטרתי למה לי ע"ש ועוד סוף סוף בעבד אמאי ממעט ליה קרא אטו עבד לאו בר מיעבד מצוה הוא לפרוע לב"ח וכיון שסוף סוף העבד נוטל ההענקה כדאמרינן לקמן הענקת ע"ע לעצמו ומוקמינן ליה כתוטאי ולפרש"י ותוספות היינו דרבי נתן א"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי ממעט ליה קרא. ולמאי דפרישית א"ש דעיקר מימרא דר' נתן דאין יכול למחול בבע"ח דעלמא מש"ה גלי קרא דבעבד יכול למחול דמתנה קריא רחמנא ומש"ה אם נותנו לו רבו במתנה יכול ליתן לו ע"מ שאין לב"ח רשות בו או דמסתמא הכי הוא ויבואר לקמן במילתא דתוטאי. והשתא דאתינן להכי מצינן למימר דאפילו מאן דפליג אדרבי נתן היינו לענין שיכול למחול אבל אם אינו מוחל כ"ע מודו דמוציאים מזה ונותנין לזה דאפוכי מטרתא הוא ומטעמא דפרישי' דפריעת ב"ח מצוה וכופין והכי עדיף טפי דקי"ל אפושי פלוגתא לא מפשינן וכיון דלר' נתן אפי' מחילה לא מהני ומוציאין בע"כ אין סברא לומר דרבנן פליגי בפלוגתא רחוקה דאפי' בלא מחילה אין מוציאין והא דמייתי בעלמא הא דר' נתן יבואר כ"א על מקומו או שנאמר דאע"ג דבלא מחילה כ"ע מודו אפ"ה כיון דלא אשכחן הכי בהדיא אלא לרבי נתן מש"ה מייתי דר"נ וכה"ג אשכחן טובא בש"ס ובזה נתיישבו כל קושיות התוס' וגם שיטת הרמב"ם ז"ל נתיישב על נכון די"ל דאיירי בלא מחילה ואף שהקדמונים לא פירשו כן הנלע"ד כתבתי. וראיה ברורה לדברי מצאתי בלשון הספרי בפ' נשא על פסוק ונתן לאשר אשם לו הרי שהיה חייב לחבירו מנה ובא לב"ד ולא הספיק ליתנו עד שנמצא ב"ח של נגזל מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה ת"ל ונתן לאשר אשם לו ובתר הכי מייתי מימרא דר' נתן כבשמעתין ולא נוכר שבא לב"ד אלמא דהאי סתמא דרישא לאו ר' נתן היא אלא רבנן דפליגי ואפ"ה מודו בבא לב"ד ונתחייב ולא הספיק ליתנו אלמא שאין מותלו כדמוכח בפרק הגוזל ומש"ה מודו רבנן דמוציאין אבל רבי נתן לא איצטריך ליה קראי להכי אלא אע"פ שלא עמד בדין אלא שהודה נמי מוציאין ואין יכול למחול אלמא דדוקא בהכי פליגי ומהיכא תיתי נאמר דשלשה מחלוקות בדבר ועוד מדלא מהדרינן בשמעתין לפרש מאן דפליג אדר"נ האי ונתן לאשר אשם לו מאי עביד ליה אע"כ כדפרישית ובתחלת העיון היה נ"ל לפרש פלוגתא דרבי נתן ורבנן בענין שיעבודא דאורייתא כדאשכחן נמי פלוגתא דתנאי בסוף פ"ק דערכין וכמבואר בחידושי לגיטין בפ' הניזקין ולעיל דף י"ד ע"ב גבי מימרא דר"פ דאמר הילכתא גובה מן היורשין ע"ש אלא לפי שמצאתי להרשב"א ז"ל בחידושיו סוף מסכת קידושין שדבריו סותרין

זו הסברא נמנעתי לפרש כן ומחוורתא כדפרישית ועוד נבאר בזה במימרות דר' נתן במקומות אחרים ושאפשר לפרש כן שיטת הרשב"א ז"ל ודוק היטיב כי נכון הוא בעזה"י: (קונטרס אחרון) באותו ענין בפלוגתא דר' נתן וחכמים . העליתי דלענ"ד לא פליגי אלא לענין אם המלוה הראשון יכול למחול להלוה שלו דאל"כ אפי' רבנן נמי מודו דהב"ד מוציאין מזה ונותנין לזה והבאתי ראיה מל' הסיפרי וזה דלא כשיטת החולקין שהביא הש"ך בסי' פ"ו ולפ"ז נתיישב היטב שיטת הרמב"ם ז"ל דאף ע"ג שפסק כאן כחכמים דמוכר עצמו אין מעניקין לו והיינו ע"כ מדרשא דלו ולא למוכר עצמו ומדלא דריש לו ולא לבע"ח משמע דלא ס"ל כר' נתן ואפ"ה פסק בהלכות מלוה דמי שנושה בחבירו וחבירו בחבירו מוציאין מזה ונותנין לזה והיינו כדפרישית דבעיקר דינא רבנן נמי מודו היכא דלא מחל ועיין מה שכתבתי בחידושי כתובות פרק האשה שנפלו דף פ"ב גבי תרי חומרי בכתובה שם העליתי ג"כ דעיקר מילתא דרבי נתן היינו לענין שאין יכול למחול. מיהו כתבתי כאן עוד יישוב אחר על לשון הרמב"ם ז"ל עיין במ"ש בד"ה הענק תעניק ועיין בחידושי הריטב"א ז"ל בפ' השולח דף ל"ז:

תוספות בד"ה ואידך פירוש ת"ק בעלמא כו' מכאן מדקדקין דאין הלכה כר"נ כו' עכ"ל. משמע מדבריהם דפשיטא להו דמסקנא דשמעתין דכ"ע דרשינן ש"ש ובהני קראי קמפלגי דאל"כ לא הוי מוכחי מידי לפסק הלכה דהא אית לן למימר דכל הני שינויי דשמעתין דיחוייא בעלמא נינהו דלא תידוק דתנאי דהכא פליגי בש"ש אבל לעולם שפיר מצינן למימר לפסק הלכה דקי"ל כר"נ ודרשינן לו ולא לב"ח והא דפסקינן כחכמים דמוכר עצמו אין מעניקין לו היינו משום דלא דרשי ש"ש אע"כ דפשיטא להו דכ"ע דרשי ש"ש למסקנא. אמנם מצאתי להריטב"א ז"ל בחידושיו שכתב ליישב דברי הרמב"ם ז"ל בשיטה זו דלמסקנ' לא דרשי חכמים ש"ש אלא דא"א לומר כן דלקמן דף כ' לענין הכסיף והשביח שאין מחשבין אלא מנה מייתי הש"ס ברייתא דבנמכר לישראל ילפינן הא מילתא בג"ש דש"ש ומדפסקה הרמב"ם ז"ל בהלכותיו אלמא דס"ל דדרשינן ג"ש דש"ש אם לא שנאמר דדוקא ג"ש דנמכר לישראל מנמכר לעכו"ם אית ליה משא"כ מוכר עצמו ממכרוהו ב"ד לית ליה ג"ש וכמ"ש לעיל דתרתי ג"ש מחד תיבה לית לן למידרש כיון שאין מופנה אלא שאין זה במשמע לשונו. מיהו לפרש"י ותוספות פשיטא דלית לן למימר הכי שכתבו להדיא דמאן דאית ליה ג"ש דש"ש בחדא אית ליה בתרתי ועיין בסמוך:

בא"ד ועוד ראיה מהא דאמר לקמן הא מני תוטאי כו' עכ"ל. ולפמ"ש בלשון הגמרא דההוא דתוטאי מילתא אחריתי היא נדחה ראייתם דשפיר מצינן למימר דבהאי דתוטאי

לית הלכתא כוותיה לענין שיהא הענקת ע"ע לעצמו לגבי הבע"ח משא"כ לענין שיהא לרבו שפיר קי"ל כר' נתן דבעלמא מוציאין והכא ממעט קרא לו ולא לב"ח אלא שהרב א"צ ליתן כלום וכבר כתבתי מה שנלע"ד בכוונתם ודו"ק:

בד"ה כי טוב לו עמך הר"ר אברהם גריס כו' אבל בספרי כו' עכ"ל. עיין במהרש"א ודבריו דחוקים בכוונת התוספות ובחנם נדחק דודאי מסברא הוי לן למימר דנהי דדרשינן מכשכיר כתושב יהיה עמך לענין מוכר עצמו מ"מ מייתי הכא שפיר מכי טוב לו עמך לענין מכרוהו ב"ד דאיירינן הכא ואיכא למימר דתרווייהו צריכי דחדא מאידך לא ילפי דאית להו פירכא אלא דעיקר ראייתו של הר"ר אברהם מדמייתי בת"כ האי דרשה דכשכיר כתושב ובספרי לא מייתי האי דרשה לענין כי טוב לו עמך אלמא משום דהתם לא שייך האי דרשה דסיפור דברים הוא ואיכא למימר שאין חיוב להיות שוה עמו במאכל ומשתה אלא שדיבר הכתוב בהווה אם יאמר העבד שלא יצא חפשי והיינו משום שטוב לו עמך מש"ה מייתי קרא דכשכיר כתושב ואע"ג דקרא במוכר עצמו כתיב משמע דגילוי מילתא בעלמא הוא לענין שיהא שוה עמו במאכל ומשתה או משום דהאי תנא אית ליה ג"ש דש"ש והאי סברא דכיון דעביד איסורא נקנסי' לא מהני לסתור הג"ש וכמו שאפרש בסמוך:

גמרא ואי ס"ד אית ליה ש"ש ל"ל נילף ש"ש כו' אבל אי לית ליה ג"ש דש"ש לא מצינן למילף בבנין אב דאית להו פירכא כמ"ש בס' עצמות יוסף וע"ש באריכות ועי"ל דכיון דאמרינן לקמן דשש שנים יעבוד ריבויי' הוא ומרבינן שעובד את הבן ה"נ הוי לן למימר דמהני ריבוייא דשש שנים יעבוד שאינו יוצא אלא בשש ולא ביובל ולא במיתת האדון אבל אי יליף ג"ש דש"ש ודאי אית לן למימר דאין ג"ש למחצה וע"כ מוקמינן ריבויי' דשש שנים יעבוד לענין שעובד את הבן לחוד והא"ש נמי הא דמשני דמכרוהו ב"ד דעביד איסור' אימא נקנסיה וקשיא לן הא מהיכא תיתי לקנוס במאי דלא מצינו בהדיא וא"כ אין לדבר סוף וכ"ש דאיכא נמי ג"ש ואין זו סברא חשובה לסתור הג"ש אע"כ כדפרישית דמשום האי סברא דעביד איסורא נקנטיה יש לנו לומר לריבוייא דשש שנים יעבוד אתי לרבוייא תרתי שאין יוצא ביובל ולא במיתת האדון וכן נ"ל ועיין עוד בסמוך:

דף טו:

ואי ס"ד יליף ש"ש אמאי קאמר ומה מי שאינו נגאל באלה נילף ש"ש. וכתב מהרש"א ז"ל דהא דלא מקשה בפשיטות אי ס"ד יליף ש"ש בלאו ק"ו נמי דילף דנמכר לנכרי נגאל בשש בג"ש דש"ש משום דניחא ליה לתנא דברייתא למילף בק"ו עכ"ל ובאמת

שאין זה תירוץ מספיק אלא לתירוץ ראשון של תוספות בד"ה אמר קרא שכתבו דק"ו גמור הוא משא"כ לתירוץ שני של מהר"י שאין זה ק"ו גמור דאיכא למימר איפכא וא"כ הדרא קושית מהרש"א לדוכתא. אמנם לענ"ד קושיית מהרש"א מעיקר' ליתא דודאי לא מצי לאקשויי אי ס"ד יליף ש"ש נילף בג"ש דנמכר לעכו"ם יוצא בשש דא"ל דרבי ס"ל כת"ק דלעיל דמוכר עצמו אינו יוצא בשש מדכתיב ועבדך ולא מוכר עצמו. וא"כ לפ"ז ע"כ לא שייך למילף נמכר לעכו"ם בג"ש דש"ש לענין שש ממכרוהו ב"ד דמאי חזית דילפת ממכרוהו ב"ד אדרבה איכא למילף ממוכר עצמו דאינו יוצא ובהאי ג"ש גופא דש"ש ואדרבה ניתא למילף מוכר עצמו ממוכר עצמו וכמ"ש מהרש"א ז"ל גופא לעיל בדף הקדום וליכא למימר דאדרבה משום האי קושיא דלעיל פשיטא ליה למהרש"א דג"ש דש"ש לא נאמרה אלא לענין ריבוי קנינים וריבוי יציאה ולא לענין מיעוט יציאה הא ליתא כדמוכח מלשון מהרש"א ז"ל עצמו בסמוך ועיין עוד בסמוך ואין להקשות דא"כ אפילו אי לא יליף רבי ש"ש אלא מוכי תשיג א"כ אמאי איצטריך באלה למעוטי שאינו יוצא בשש ת"ל מוכי תשיג דאיכא למימר דאי לא יליף ש"ש אלא מוכי תשיג אפשר דלית ליה מיעוטא דועבדך וזיל הכא קמדחי ליה כו' ודו"ק:

שם ואי ס"ד כו' נילף ש"ש ופרש"י נמכר לישראל מנמכר לעכו"ם. ומשמע מזה דמאן דיליף ש"ש ישראל מישואל ה"ה ישואל מעכו"ם ומאן דלא יליף בחדא לא יליף נמי באידך וכבר הקשיתי לשאול דאדרבה איפכא מסתברא דכיון דאיכא פירכא בעינן ג"ש מופנה משני צדדים וא"כ כיון דהנך תרתי מוכר עצמו לישראל ומכרוהו ב"ד איצטריכו למילף אהדדי תו לא הוי מופנה למילף מנמכר לעכו"ם ולולא פרש"י ותוס' היה נ"ל בזה דודאי אף מאן דיליף ש"ש נמכר לישראל מנמכר לעכו"ם כדילפינן לקמן בברייתא לענין השביח והכסיף אכתי לא מהני האי ג"ש לענין שיהא נקנה בכסף משום דמסברא איפכא הוא דכיון דמהני בעכו"ם לא מהני בישראל כדממעטינן מלעמיתך וכדפרישית בתחלת הסוגיא באריכות וא"כ כיון שהסברא הוא לגמרי להיפך לא אמרינן אין ג"ש למחצה כדמוכח כולה משמעתין. אלא כל השקלא וטריא דשמעתין דקנין כסף בג"ש דש"ש היינו מוכר עצמו לישראל ממכרוהו ב"ד וה"נ ה"ק משום דפשיטא ליה להמקשה דמוכר עצמו לישראל נגאל באלה וע"כ דהכי הוא דלמאי דס"ד דלא ידע דיגאלנו לזה ולא לאחר ע"כ היינו משום דבברייתא לקמן דף כ"א דרשינן להדיא איפכא דיגאלנו ריבוי הוא דאמרינן יגאלנו יגאלנו שלש פעמים לרבות כל הגאולים שנגאלין כסדר הזה ומינה בעינן למיפשט לקמן דנמכר לישראל נגאל בקרובים דכל הגאולות היינו בתי חצרים וע"וע הנמכר לישראל ונהי דדחינן לא בתי חצרים ושדה אחוזה נראה ברור דהא דשבקינן

ריבוי דע"ע דאיירי ביה קרא ודרשינן אשדה אחוזה ובתי חצרים היינו משום דמסברא אין לנו לומר דמכרוהו ב"ד יוצא באלה דמשום דעבד איסורא איכא למימר דנקנסיה והיינו דאיבעיא לן לקמן משא"כ בע"ע המוכר עצמו לישראל סובר לקמן דלא בעינן רבוייא דיגאלנו דבלא"ה פשיטא לן אי מג"ש דש"ש אי מהקישא דוכי תשיג וא"כ לפ"ז מקשה הכא שפיר אי ס"ד דילפינן ש"ש מכרוהו ב"ד ממוכר עצמו לישראל אמאי קאמר ומה מי שאינו נגאל באלה ניליף מכרוהו ב"ד ממוכר עצמו דפשיטא לן מריבויא דיגאלנו אע"כ דר' לא דריש ש"ש ישראל מישראל והיינו דמקשינן לעיל למאן דלית ליה האי ש"ש קנין כסף מנ"ל דישראל מעכו"ם לא ילפינן דמסברא הוי איפכא ומשני דילפינן מוכי תשיג ואע"ג דישראל מעכו"ם הוא אפ"ה ילפינן שפיר משום דהקישא דוכי תשיג לא איצטריך אלא להכי לחוד דלענין גאולת קרובים ילפינן במוכר עצמו מריבויא דיגאלנו ומשני הש"ס דאדרבה יגאלנו מיעוטא הוא והא דאיצטריך תלתא מיעוטי יבואר לקמן בעזה"י. כך היה נראה בעיני לפרש. ובזה נתיישב לי מה שהקשה חתני המופלא נר"ו אסברת המקשה דהכא דאינו נגאל באלה היינו דוקא משום דלא ילפינן ש"ש וא"כ היאך הוי מתרץ ברייתא דלקמן דאף ע"ג דדריש ש"ש לענין השביח והכסיף אפ"ה פשיטא ליה דנמכר לישראל אינו נגאל באלה ואף שיש לתרץ דהתם מקמי דמסיק ג"ש קאמר הכי מ"מ שינוייא דחיקא הוא ולמאי דפרישית א"ש דלענין באלה איכא למימר דלא ילפינן נמכר לישראל מנמכר לעכו"ם דדוקא בעכו"ם יוצא באלה כדי שלא יטמע בין העכו"ם כקושית התוס' והכא ישראל מישראל איירי וכדפרישית כנ"ל אלא שהקדמונים לא כתבו כן ודו"ק:

תוספות בד"ה אמאי קאמר כו' וא"ת כו' ניליף מוכי תשיג עכ"ל. ואף ע"ג דשקלא וטריא דשמעתין ליישב סברת המקשה דלעיל דקאמר אלא למאן דלא ילפינן ש"ש מנ"ל והמקשה דלעיל לא אסיק אדעתיה ילפותא דוכי תשיג מ"מ מקשו התוספות שפיר אסוגיא דהכא דלא אסיק אדעתיה דיגאלנו לאחר א"כ היאך מפרש מילתא דרבי דממ"נ כיון דע"כ אית ליה לרבי או ג"ש דש"ש או הקישא דוכי תשיג דאל"כ קנין כסף במוכר עצמו מנ"ל וק"ל. מיהו בעיקר קושית התוספות נ"ל ליישב דדוקא אי אית ליה ג"ש דשכיר שכיר י"ל דנגאל באלה דאין ג"ש למחצה משא"כ בדרשה דוכי תשיג איכא למימר דלא אתא אלא בהא מילתא לחוד דנמכר בכסף ולא לענין יציאה דלא כתיב כלל בעליון ואדרבא כתיב עד שנת היובל יעבוד עמך:

בא"ד וא"ת כו' הא אמר דסברא הוא במכרוהו ב"ד דליקנסיה משום דעביד איסורא כו' עכ"ל. ויש לדקדק מאי קושיא נהי דאמרינן לעיל דמכרוהו ב"ד דעביד איסורא איכא

סברא דליקנסיה היינו דלגבי מוכר עצמו לישראל י"ל דמכרוהו ב"ד גרע טפי מה"ט אבל לגבי מוכר עצמו לעכו"ם מנ"ל דשייך האי סברא דהא מוכר עצמו לעכו"ם נמי עבד איסורא כדאמרי' לקמן הואיל ונעשה כומר לעבודת כוכבים ויש ליישב:

בד"ה אמר קרא יגאלנו הקשה הר"ר מאיר כו' ומ"מ קשה דהא אמה העברייה מצינן למילף כו' עכ"ל. וליכא למימר דאדרבה מדאיצטריך באמה העברייה והפדה שמגרע מפדיונה ויוצאה משמע דאינה יוצאה באלה דאל"כ והפדה ל"ל וכן משמע קצת כאן מפרש"י ז"ל אלא שכבר כתבתי לעיל דוהפדה איצטריך בלא"ה לאשמעינן דכל היכא דלא מצי מגרע לה לא מקניא כלל ומש"ה לא מקניא בפרוטה. אלא דלכאורה יש ליישב קושית התוספות למאי דפרישית לעיל ששש שנים יעבוד ריבוייא הוא וא"כ אי לאו ג"ש דש"ש הוי ממעטינן נמי גאולת קרובים בפשיטות מהאי קרא דשש שנים יעבוד דמשמע דלעולם יעבוד ואינו יוצא באלה אבל מג"ש מקשה שפיר דאית לן לאוקמי ריבוייא דשש שנים לענין שאינו יוצא במיתת האדון לחוד אלא דהתוס' סברי כשיטת רש"י דלקמן דשש שנים יעבוד לאו ריבוייא הוא ושם אפרש אי"ה:

בא"ד ומהר"י תירץ כו' והקשה מהרש"א ז"ל מסוגיא דלקמן דקאמר אליבא דרבי לא מיבעיא לן כו' ונראה ליישב דכיון דבעל האיבעיא סליק אדעתא מיהא דשייך דרשה דיגאלנו דאפילו לרבנן הוי פשיטא ליה האי דרשה אי לאו משום דמספקא ליה משום ג"ש דש"ש כדמשמע להדיא לקמן וכמו שאבאר שם משא"כ לרבי ניחא ליה טפי לאוקמי מילתא כפשטיה דלפי האמת אינו נגאל באלה כיון דאשכחן מיהא כמה תנאי דלית להו שכיר שכיר ועיין בחידושינו שם:

שם בגמרא ומאן תנא דפליג עליה דרבי כו' ופרש"י דפליגי ואמרי דנמכר לעכו"ם יוצא בשש עכ"ל. ולמאי דפרישית אין זה מוכרע דאף דלית להו להני תנאי דפליגי דרשה דבאלה אכתי מצי סברי דנמכר לעכו"ם אינו יוצא בשש משום דדרשי במוכר עצמו ועבדך ולא מוכר עצמו והדר ילפי נמכר לעכו"ם ממוכר עצמו לישראל בהקישא דמוכי תשיג וכ"ש למאי דפרישית דאף מאן דאית ליה ג"ש דש"ש אית ליה נמי הקישא דוכי תשיג מדלא מקשינן לעיל ואידך הקישא דוכי תשיג ל"ל ויש ליישב וצ"ע:

שם דתניא אם לא יגאל באלה רבי יוסי הגלילי כו' ונראה לי דלא משמע להנך תנאי לפרש סיפא דקרא דויצא בשנת היובל שיצא מיד העכו"ם עצמו הרי כבר נאמר משנת המכרו לו עד שנת היובל אלמא שאין רשאי העבד למכור עצמו אלא עד היובל ופשיטא דכשהגיע היובל שאנו מוציאין אותו מיד העכו"ם שישנו תחת ידינו ואי למדרש מיניה שאין אנו רשאין לבא בעקיפין על העכו"ם להוציאו קודם היובל אפשר דהנך תנאי ילפי

מקרא דוחשב עם קונהו ידקדק עם קונהו וכ"ש לר"ע דאירי הכא יליף בהדיא גזל עכו"ם דאסור בכל מקום מוחשב עם קונהו שלא יבא בעקיפין כדאיתא בהגוזל בתרא ומש"ה ע"כ משמע להו פשטא דקרא דאם לא יגאל באלה אלא בגאולה אחרת למר ע"י קרובים ולמר ע"י אחרים ויצא בשנת היובל מאותו שגאלו כן נ"ל ועיין בסמוך:

שם ור' יוסי הגלילי מידי אלא באחר כתיב כן צריך להיות הגירסא שלפנינו וכ"כ מהרש"א ז"ל. וכתב עוד שהגירסא האמיתית ור"ע מידי אלא באלה כתיב משום דמשמע ליה דפשיטא דלר"ע יש להקשות יותר מידי אלא באלה כתיב וכמו שנדחקו רש"י ותוספות אף לפי האמת בלישנא דר"ע. ולענ"ד נראה דאדרבה לר"ע לק"מ דהא עיקר מילתא דר"ע במה שאמר גאולת קרובים לשיעבוד לא מיתוקמא אלא לענין חובה דאע"ג דילפינן לקמן מקרא אחרינא דגאולת קרובים חובה על הקרובים מ"מ משמע שאין החוב שיגאלוהו קרובים ויוציאוהו לחירות אלא החוב הוא שיגאלוהו ואם ירצו להשתעבד בו הרשות בידם ואם ירצו שלא להשתעבד תע"ב ובודאי בהא איירי רבי עקיבא דנהי דסיפא דמילתא דקאמר ר"ע שאר כל אדם לשיחרור לית לן לאוקמי לענין חובה דהא לא אשכחן בהו חובה מ"מ התם מילתא אחריתא קאמר ר"ע דשאר כל אדם אין להם אפילו רשות לגאול העבד מיד העכו"ם בע"כ של העבד או בע"כ של העכו"ם דאפשר שאין זה זכות להעבד למוכרו בע"כ לאיזה אדם מישראל שירצה לקנותו לשיעבוד ואין זה גאולה כלל אלא אם ירצו לגואלו לשיחרור הרשות בידם ואפילו מצוה רבה איכא משא"כ בקרובים אפילו אם יפדוהו לשיעבוד מיקרי גאולה קצת לעבד שיפול ביד קרוביו וירחמו עליו וכופין העכו"ם שימסרנו לקרובים ואפשר דאפילו להעבד כופין ועכ"פ עיקר גאולת קרובים שהיא חובה מיתוקמא לר"ע שפיר דרך שיעבוד כדמסקינן נמי לקמן מסברא ולר"י הגלילי דקאמר קרובים לשיחרור היינו נמי לענין חובה ושאר כל אדם לשיעבוד היינו דאפילו לשיעבוד כופין את העכו"ם או אפשר דאפילו להעבד כופין שלא יטמע בין עכו"ם. כך נ"ל בעיקר מילתייהו דר"ע ור"י הגלילי והא"ש דלר"ע ל"ק מידי אלא באלה כתיב דודאי הכי משמע ליה פשטא דקרא דאירי מעיקרא בגאולת קרובים ועיקר המצוה ודאי לשיחרור דמיקרי גאולה אלא דחובה ליכא לשחררו אלא לפדותו וע"ז גלי לן אידך קרא אם לא יגאל באלה פירוש ע"י פדיית הקרובים לא יהיה לו גאולה שאין רוצין לשחררו אלא להשתעבד בו ויצא בשנת היובל מהקרובים משא"כ לר"י הגלילי מקשה שפיר מידי אלא באחר כתיב וכפי' התוספות דלמא לא מצי למיפרקיה כלל אפילו לשיעבוד כן נ"ל נכון בעזה"י ליישב הנוסחא שלפנינו ובזה נתיישב כל מה שנדחקו רש"י ותוספות במילתא דר"ע אף לפי המסקנא ודו"ק:

ובאמת דלפ"ז יש ליישב אף נוסחת מהרש"א ז"ל ונאמר דודאי מעיקרא דהוי ס"ד דלר"ע בגאולת קרובים לשיעבוד לא איירי קרא כלל מקשה שפיר משא"כ למסקנא דאמרינן מסברא יליף ר"ע דקרובים לשיעבוד דאם לשיחרור כל יומא מזבין נפשיה והאי סברא ודאי לא מיתוקמא אלא לענין חובה משא"כ לענין שיעבוד הוי חובה מ"מ לענין שיחרור ודאי דלא גריעי קרובים מרחוקים לענין דמצוה לפדותן וא"כ מיתוקמא שפיר ואם לא יגאל באלה דקרא כדפרישית שאם לא יהא לו גאולה ע"י כך אלא שהפדייה יהיה באלה והיינו קרובים לשיעבוד כדפרישית אלא דלפי פירושו הנוסחא שלפנינו יותר נכון אלא דמפרש"י משמע כנוסחת מהרש"א ז"ל:

תוספות בד"ה ור"י הגלילי כו' נרא' להר"ם דהכי פירושו מידי אלא באחר כתיב כן צ"ל כו' מנ"ל לר"י דלמא אחרים לא מצו למפרקיה עכ"ל. וקשה דא"כ לא א"ש הא דמקשה הש"ס בסמוך אי הכי הדרא קושיא לדוכתא ומאי קושיא השתא שפיר ילפינן מהקישא גאולת אחרים ותו לא שייך להקשות מידי אלא באחר כתיב ויש ליישב דאדרבה השתא קשה יותר לר"י הגלילי ולר"ע כולו קרא דאם לא יגאל באלה ל"ל דאי לענין שיצא בשנת היובל מילתא דפשיטא היא כיון שיוצא מיד העכו"ם ביובל הישראל שקנאו ממנו נמי אין להם זכות יותר אלא מה שהיה לעכו"ם אע"כ דעיקר קרא הא גופא אתי לאשמעינן דשייך גאולת שיעבוד וא"כ הדרא קושיא לדוכתא במאי קמיפלגי ומ"ט דר"י הגלילי מידי אלא באחר כתיב ואף למסקנא דיליף ר"י הגלילי מסברא לאו דילפינן מסברא דשייך גאולת שיעבוד באחרים כיון דפשטא דקרא משמע דהכל לשיחרור דמקרא נדרש בין לפניו בין לאחריו אלא לבתר דגלי קרא דשייך גאולת שיעבוד מדכתיב ויצא בשנת היובל אלא דאכתי לא ידעינן אי מיירי בקרובים או באחרים ובהא יליף ר"י הגלילי מסברא דקאי בגאולת אחרים כיון דאיכא סברא ולר"ע להיפך כן נ"ל נכון והא"ש הא דמקשה הש"ס אי הכי באלה ל"ל משום דלענין שיצא בשנת היובל לא איצטריך קרא כדפרישית ודו"ק:

בד"ה ורבי האי ויצא כו' לא בעי למאי אתא כו'. ונ"ל משום דלכאורה הוי משמע דפשטא דקרא דויצא בשנת היובל לא מצינן לאוקמי לרבי כיון דלא אשכחן גאולת שיעבוד ועל זה כתבו דפשטא דקרא שפיר איירי ביציאת היובל מיד העכו"ם אלא דלא איצטריך קרא להכי כן נראה לי בכוונת התוספות ובס' עצמות יוסף כתב דודאי לרבי איצטריך קרא להכי באלה למעט שאינו יוצא בשש אלא ביובל וע"ז כתבו דאיכא קרא אחרינא ונכון הוא אלא דאכתי קשה הא מהאי קרא אחרינא לא מצינן למעט שש דהא איכא קל וחומר כדאמרה רבי ויש ליישב וק"ל:

דף טז.

גמרא אלא בעכו"ם שישנו תחת ידך ואתא לאשמעינן שלא יבא עליו בעקיפין. וקשיא לי אכתי לרבי ל"ל האי קרא דהא מדדריש רבי באלה נגאל ואינו נגאל בשש ומה אם הקפיד הכתוב בקרא יתירא שלא יצא בשש שלא יבא בעקיפין מיבעיא ונראה דאי לאו האי קרא הוי אמינא דבאלה אתא למעט נמכר לגר צדק וממילא שמעינן דנמכר לעכו"ם נמי אין כופין אותו להוציאו בשש אבל אם נוכל לבא עליו בעקיפין שפיר דמי ואיצטריך האי קרא והא דלא יליף רבי מקר' דוחשב עם קונהו ידקדק עם קונהו אפשר דלית ליה האי דרשה דהא פלוגתא דתנאי היא בפ' הגוזל או שנא' דאיצטריכו תרי קראי חדא שאסור לגזול העכו"ם להוציא ממנו העבד שלא כדין דה"ל גזילה ממש כיון דגופו קנוי כדאית' בהגוזל ואידך קרא לאשמעינן דאפילו להטעותו בחשבון אפ"ה אסור ולשיטת התוספות יש לפרש עוד בע"א וק"ל. ובזה נתיישב מה שהקשו התוספות לעיל אק"ו דרבי דבדין הוא שנמכר לעכו"ם נגאל באלה כדי שלא יטמע דאכתי איכא ק"ו מנמכר לגר צדק ואע"ג דבפ' הגוזל בעי הש"ס לאוקמי וחשב עם קונהו בגר ומקשינן עלה והא כולהו התם כתיבי היינו במאי דילפינן מפשטא דוחשב עם קונהו משא"כ לענין מיעוטא דשש דלא נפקא אלא מדיוקא דבאלה שפיר איצטריך למעט גר:

שם הקישה הכתוב לאחרת. למאי דפרישית לעיל דעיקר הקישא לענין קידושי ייעוד אייריי אפשר דה"נ אייריי בהכי דכיון דהקישה הכתוב לאחרת שמייעדה בשטר כמו בכסף והיינו ע"כ אותו שטר שכתב תחלה לאב בתך קנויה לי והיינו לשם קנין ולשם אישות אם ירצה בסוף בע"כ של אב דומיא דייעוד בכסף וא"כ ממילא ניקנית בשטר דאל"כ היאך מייעדה בשטר בע"כ של אב ולפ"ז מקשה שפיר הניחא למ"ד אדון כותבו דהיינו דומיא דקדושין גמרינן כדפרישית לעיל גבי ובעלה למעוטי דאינה נקנית בביאה:

שם ובשטר מנלן אמר עולא אמר קרא אם אחרת יקח כו' ומקשינן עברי לעברייה ומוכר עצמו בג"ש דש"ש ואף למאן דלית ליה ג"ש דש"ש יליף בבנין אב דגילוי מילתא בעלמא הוא כמו שהארכתי בזה בתחלת הסוגיא גבי בכסף מנלן ומקשינן אשכחן ע"ש:

רש"י בד"ה לא תצא כצאת העבדים בשן ועין בראשי אברים כעבד כנעני כו' עכ"ל. ולכאורה אין לו מקום לכאן לענין דרשה דנקנית כקנין עבדים ונראה דקשיא ליה לרש"י דפשטא דקרא דלא תצא כצאת העבדים משמע לכאורה דקאי אעבד עברי דכתיב לעיל מיניה בהאי פרשה בפרשת משפטים משא"כ עבד כנעני לא כתיבא בהאי ענינא. לכך פרש"י דבלא"ה דרשינן להאי קרא דלא תצא כצאת העבדים לענין שן ועין דשייך בעבד כנעני וא"כ לענין קנין העבדים דדייקינן נמי מכצאת מרבינן נמי קנין שטר דשייך בעבד

כנעני מיהו לענין פשטא דקרא דקי"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו נלע"ד דלא תצא כצאת העבדים קאי נמי שלא תצא כצאת ע"ע דלעיל מיניה שיוצא לעולם בשש ויובל וגרעון משא"כ באמה העברייה זימנין דאין יוצאה בכל אלה מיד הלוקח וכגון שייעדה וכדאמרינן לקמן בבריית' יש בעברייה שאין בעברי שאין יוצאה בשש וביובל וגרעון ומוקמינן לה כגון שייעדה ועלה קאי קרא ואם רעה בעיני אדוניה אשר לא יעדה וכן מצאתי להדיא בפירוש הרשב"ם ז"ל בחומש ואלא ילפינן מינה נמי שאין יוצאה בשן ועין. ונראה דהיינו מדכתיב כצאת העבדים וה"ל למיכתב כצאת העבד כדכתיב כי תקנה ע"ע אע"כ תרתי שמעת מינה שאין יוצאה בשש ויובל וגרעון כע"ע והיינו כשייעדה ואין יוצאה ג"כ כעבד כנעני בשן ועין והכי דייק לישנא דהעבדים שני מיני עבדים ע"ע וע"כ ומדכתיב כצאת שמעינן נמי הא שנקנית כקנין עבדים כנענים בשטר כדאמרינן בסמוך כן נ"ל וק"ל:

בגמרא אמר קרא והתנחלתם אותם בחזקה ולא אחר בחזקה. ואף ע"ג דלקמן דרשינן מאותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם שאין מוריש זכות בתו לבנו איכא למימר דתרתי שמעת מינה ולקמן בסוגיא דוהתנחלתם יבואר לנכון:

שם באישות מיהא לא אשכחן ואיבעית אימא להכי אהני הקישא דאחרת קשיא לי לשינוי' קמא הקישא דלאחרת למאי איצטריך דלכאורה לא מיבעי' לן לדרשה אחריתא ונראה ליישב משום דלקמן דף כ' משמע דלענין שאינה יוצאה בראשי אברים בעינן תרי קראי דלא תימא ניתיב לה דמי עינה והדר ליפוק ופרש"י שם דדוקא מייתור' דקראי דרשינן תרתי והיינו אליבא דחכמים דהתם דדרשי אם בגפו יבא בגפו יצא שאינו יוצא בראשי אברים משא"כ לר"א בן יעקב דפליג לית לן אלא קרא דלא תצא כצאת העבדים ואכתי נימא דניתיב לה דמי עינה והדר ליפוק מש"ה איצטריך לרב חסדא לשינוי' קמא הקישא דאחרת ללמדך שאינה יוצאה בשן ועין משא"כ לר"ה ולשינוייא בתרא דר"ח דאיצטריך הקישא דאחרת לענין קנין שטר תו לא שמעינן מינה שאין יוצאה בראשי אברים דנהי דאין היקש למחצה מ"מ לענין ראשי אברים סד"א דאיכא ק"ו שיוצאה בראשי אברים מעבד כנעני שאינו יוצא בשש ויובל וגרעון ואפ"ה יוצא בראשי אברים ע"ע ואמה העברייה לא כ"ש וכיון דהקישא איצטריך למילתא אחרית' לית לן לאפוקי מק"ו וע"כ לרב הונא ולשינוייא בתרא לרב חסדא סברי כחכמים דלקמן דדרשי נמי אם בגפו יבא בגפו יצא לענין ראשי אברים כן נ"ל נכון ומכ"ש דלפי שיטת התוספות דריש מכילתין שכתבו דלענין הקישא דאחרת אי איצטריך לריבוי קנינים לא ילפינן מינה מיעוט קנינים איכא למימר דה"ה לענין מיעוט יציאות ודוק היטב:

תוספות בד"ה לימא ליה באפי תרי זיל תימא כו' אמאי לא פריך ויפקירנו שהרי אפילו עבד כנעני כו' עכ"ל. ויש לתמוה על תמיהתם דהא הפקר גופא קי"ל שאינו הפקר עד שיפקירנו לעניים ולעשירים כשמיטה דכתיב ונטשתה דמהתם ילפינן הפקר וא"כ מאי הפקר שייך בע"ע שאין שום אדם יכול לזכות בו ואף למוכרו אינו רשאי אף שגופו קנוי משא"כ בעבד כנעני דאיתקש לשדה אחוזה ויש לו בו קנין גמור למוכרו וליתן במתנה מש"ה שייך ביה נמי הפקר שהרי כל אדם יכול לזכות בו ואע"ג דלשמואל המפקיר עבדו יצא לחירות כבר כתבתי בפרק השולח דף ל"ח דהיינו אם העבד רוצה לזכות בעצמו משא"כ היכא שקדם אחר וזכה בו והעבד רוצה בכך הוי שפיר הפקר והארכתי עוד שם בענין הפקר דעבד כנעני וכל זה לא שייך בע"ע שאף אם לא יזכה העבד בעצמו אין שום אדם יכול לזכות בו וא"כ אין זה הפקר ולקמן דף כ"ג גבי בכסף ע"י עצמו אפרש עוד בזה אי"ה ע"ש גם מה שיש לדקדק בתירוץ התוספות מבואר בחידושי לפרק השולח ע"ש:

(קונטרס אחרון) דף טז תוספות בד"ה לימא ליה באפי תרי זיל והקשו אמאי לא פריך ויפקירנו כו'. וכתבתי דיש לתמוה טובא על קושייתם דהא קי"ל דכל הפקר שאינו לעניים ולעשירים אינו הפקר כמ"ש הכא דאין שום אדם יכול לזכות בע"ע א"כ מאי הפקר שייך ביה וצ"ע ליישב ונ"מ טובא בדין הפקר :

גמרא אמר ר"ל אמה העברייה יוצאת במיתת אב מרשות אדון מק"ו כו' ונראה דעיקר מילתא דר"ל מסברא קאמר דכי היכי דיוצאה בסימנין אלמא שאין לאביה בה קנין גמור לענין מכירה שהרי אפי' בימי נערותיה אין רשות למוכרה וכ"ש שאין רשות לאביה למוכרה אלא באותו זכות שיש לו בה והיינו כל ימי חייו משא"כ לאחר מיתה זכתה האמה בעצמה ופקעה מכירה:

תוספות בד"ה מיתה שמוציאה כו' וא"ת חופה תוכיח כו' דאי חופה מוציאה כו' אין אדם קונה כו' וי"ל עד סוף הדיבור. ונראה דאשתמיטתיה להתוספות דברי הירושלמי דבעא ר"ל מקמי רבי יוחנן אמה העברייה יוצאה בנישואין מק"ו מה סימנין כו' וא"ל רבי יוחנן אני אין לי אלא של המשנה יתירה עליו אמה העברייה שיוצאה בסימנין כו' הרי דלר"ל אין ה"נ דחופה מוציאה מרשות אדון וליכא למימר דהתוספות סברי דר"ל קיבלה מר"י מה שהשיבו מהמשנה הא ליתא דהא בשמעתין נמי מקשינן עליה דר"ל ממתניתין וניתני מיתת אב ולא אשגח ביה משום דאיכא למימר דבר שאין לו קצבה לא קתני כו' וא"כ ממילא דיש לתרץ כן לענין חופה אע"כ דהתוס' לא ראו דברי הירושלמי ועוד דהא בירושלמי משמע להדיא דלא כתירוץ התוס' דהא עביד ק"ו בחופה שיוצאה מרשות אב אע"ג שאין יוצאה אלא מדעתו ובמאי דקשיא להו להתוספות דא"כ

אין אדם קונה יבואר בסמוך דאתינן עלה מיהא בשיטת הירושלמי דעביד ק"ו מחופה שמוציאה מרשות אב ובאמת נראה תמוה דמאי מוציאה מרשותו שייך כיון שמוציאה מדעתו ואין ה"נ דבאדון נמי יוצאה בחופה מדעתו ודיו לבא מן הדין כו' ולכאורה היה נ"ל בזה ליישב שיטת הירושלמי דר"ל לשיטתיה דאיתא לקמן בפ' האיש מקדש דף מ"ג ע"ב בפלוגתא דר"י ורבנן בנערה המאורסה אי היא ואביה מקבלת גיטה וקאמר ר"ל כמחלוקת לגירושין כך מחלוקת לקידושין מהקישא דויצאה והיתה אלמא דלר"ל אליבא דרבנן אשכחן דשתי ידים זוכות כאחד אע"ג דמפקעת עצמה מרשות אב וא"כ איכא למימר דה"ה בחופה נמי נהי דכתיב את בתי נתתי דאביה יכול למוסרה לחופה מ"מ היא בעצמה נמי יכולה למסור עצמה לחופה בע"כ דאביה לא מיבעיא למ"ד חופה קונה לענין קידושין ומיקרי הווייה א"כ הא איתקשו הוויות להדדי אלא אפילו למ"ד חופה אינו קונה אפ"ה מסברא יש לנו לומר דיד יתירה זכי רחמנא לאביה אבל יד דידה כדקיימא קיימא כדאשכחן בקידושין אע"ג דמפקעת עצמה וכמו שאפרש לקמן בפרק האיש מקדש בפשיטות אליבא דר"ל וכ"ש לשיטת רש"י בכתובות דף מ"ז דקרא את בתי נתתי אייריי בכל מיני נתינה בין בחופה בין בקידושין וא"כ לא מפסקינן קרא דכי היכי דלקידושין לא אתא יד אביה ומגרע יד דידה ה"ה בחופה ואי משום דמפסדת מעשה ידיה לאביה ה"נ בקידושין מפסדת לאביה כסף קידושין שהיה יכול לקדשה בתרקבי דדינרי והיא מקבלת קידושי פרוטה או קידושי שטר ועוד דבלא"ה אין האב יכול לכוף את בתו למעשה ידיה ועוד מצינן למימר דאין ה"נ דיהבה ליה מעשה ידיה דהא מדאורייתא לא הוי לבעל וכה"ג אשכחן דמקשינן להיפך בכתובות דיהבא ליה שכר אפקעתא ע"ש וא"כ מייתי הירושלמי שפיר ק"ו דחופה מוציאה מרשות אב בע"כ ואע"ג דבפרק האיש מקדש מוכח בפשיטות דקטנה אביה ולא היא היינו משום שאין לה יד אפילו כשאין לה אב וא"כ ק"ו מיהא איתא דע"כ חופה עדיף מסימנים שהסימנים אין מוציאה כלל וחופה אשכחן מיהא דמוציאה מרשות אב בשום דוכתא ועוד איכא ק"ו בכה"ג משש ויובל לענין חופה דלא שייך מיעבד תוכיח מע"ש כיון דלא שייך חופה בע"ש ואין להאריך בזה דע"כ בהכי מיתוקמא שיטת הירושלמי ולפ"ז הדרא קושיא על שיטת התוספות דמתרצין דלא שייך לומר חופה תוכיח כיון שאינה יוצאת מרשות אב אלא מדעתו הא אליבא דר"ל אשכחן חופה שמוציאה מרשות אב בע"כ ואף שיש ליישב שיטת התוס' בכמה גווני דלא נחתו לסברא זו מ"מ יש ליישב דלא תקשי אשיטת הירושלמי לפי פירושי דאף דלסברת התוס' פשיטא להו דחופה אין מוציאה מרשות אדון מדקשיא להו דא"כ אין אדם קונה אפ"ה מתרצין שפיר דלא הוי תוכיח כדי לקיים דברי ר"ל בשמעתין ואתיא

מימרא דר"ל אליבא דרבי יהודה דאית ליה בפרק האיש מקדש דאפילו בגירושין אביה ולא היא דאין שתי ידים זוכות וכ"ש בחופה ואין דוחק לאוקמי מימרא דר"ל סתם אליבא דרבי יהודה דבלא"ה משמע בפרק האיש מקדש דר"ל סובר כרבי יהודה דהא מוקמינן התם אליבא דר"ל סתם מתניתין דפרק האיש מקדש דקתני נערה מתקדשת ע"י אביה בו ובשלוחו בה ובשלוחה או כר' יהודה או כר' שמעון דס"ל בהא כר' יהודה וקי"ל הלכה כסתם משנה והא"ש נמי הא דמקשינן בסמוך ממתניתין דלא קתני יתירה אמה העברייה שיוצאה במיתת אב ולא מוקמינן למתני' כרבנן דר' יהודה דשתי ידים זוכות בקידושין וה"ה לחופה וכיון דאפ"ה אין חופה מוציאה מרשות אדון דאל"כ אין אדם קונה ואע"ג דמוציאה מרשות אב אזלא ליה הק"ו דר"ל דאיכא למימר חופה תוכיח ומילתא דר"ל כרבי יהודה אלא דא"א לומר כן דא"כ תיקשי לר"ל סתם מתניתין דהכא אסתם מתני' דפ' האיש מקדש כך נ"ל לכאורה ליישב שיטת הירושלמי ושיטת התוס' דלא תיקשי אהדדי במילתא דתליא בסברא לענין אי שייך לומר חופה מוציאה מרשות אב במה שיוצאה מדעתו והיינו כדפרישית ודו"ק. אח"ז ראיתי בירוש' בפרק האיש מקדש דמודה ר"ל בנישואין דלאו כל הימנה להפסיד לאביה מעשה ידיה אלא דבתר הכי מייתי התם מימרא דרב אחא בר יעקב דלר"ל ה"ה בנשואין ומשמע שם דתליא בפלוגתא ע"ש:

בא"ד דאי חופה מוציאה אין אדם קונה בת חבירו כו' עכ"ל. וקשיא לי טובא דהא לקמן דף י"ט ע"ב משמע דלרבנן דמעות הראשונות לקידושין ניתנו הו"ל כאומר התקדשי לי מעכשיו ולאחר שש שאם קידשה אחר אפ"ה תליא קדושי אדון וא"כ שפיר יכול כל אדם לקנותה שהרי אינה יכולה להתקדש ולהינשא לאחר אלא בתנאי שימתין הלה עד סוף שש שהרי אם רוצה לייעד מייעד אבל לעולם היכא שנתרצה האדון בקידושי אחר או כגון שהיא אסורה עליו בחייבי לאוין לעולם יכולה למסור עצמה לחופה ויוצאה מידי שיעבודה ואפשר דמשמע להו להתוס' כיון דלרבי יוסי ברבי יהודה שאם נתקדשה לאחר שיחק באדון ומקודשת לשני א"כ ע"כ אינה יכולה למסור עצמה לחופה ולצאת מרשות האדון דא"כ אין אדם קונה אע"כ דחופה אין מוציאה מרשות אדון וליתא לק"ו דר"ל דחופה תוכיח ותו לא משמע להו דתליא מילתא דר"ל בפלוגתא מיהו לפמ"ש בסמוך דבלא"ה תליא מילתא דר"ל בפלוגתא דתנאי הדרא קושיא לדוכתא ויש ליישב מ"מ נתיישב' בזה שיטת הירושלמי דקאמר ר"ל חופה מוציאה מרשות אדון ולא חייש לקושיית התוספות דא"כ אין אדם קונה משום דס"ל כרבנן דרבי יוסי ב"י ודו"ק:

דף טז:

מתיב רב ששת ובי שמעון אומר ד' מעניקין כו' הקושיא מפורסמת דמקשה רב ששת מסיפא דברייתא מדרבי שמעון ולא מקשה מרישא דברייתא מדרבנן כדמותיב רב עמרם בסמוך ואסיק בתיובתא וכבר עלה בלבי ליישב לפי השיטה דפרישית דמימרא דר"ל לא מיתוקמא אלא אליבא דרבי יהודה דפרק האיש מקדש דאביה ולא היא ותו ליכא למימר חופה תוכיח משא"כ לרבנן דשתי ידים זוכות איכא למימר חופה תוכיח דאין מוציאה דאל"כ אין אדם קונה כסברת התוספות וכבר כתבתי דלהירושלמי נמי הכי הוא אליבא דרבי יוסי ב"י וא"כ ליכא לאותבי מברייתא דר' עמרם דאיכא לאוקמה כרבנן ור"ל כרבי יהודה ומש"ה מותיב רב ששת מסיפא דברייתא דאיירי בה רבי שמעון ולקמן בפרק האיש מקדש מסקינן להדיא דסתמא דמתניתין דהאב מקדש את בתו ובשלוחו ולא בה ובשלוחה אליבא דר"ל לא מיתוקמא אלא כרבי שמעון דס"ל כרבי יהודה דאביה ולא היא וא"כ מקשה שפיר דאפילו לרבי שמעון ליתא למילתא דר"ל אבל רב עמרם בסמוך לא איכפת ליה לאותביה מברייתא משום דבלא"ה סובר בפשיטות דליתא למימרא דר"ל דפרק האיש מקדש בהא דכמחלוקת לגירושין כך מחלוקת בקידושין דהא צוח ככרוכיא וליכא דאשגח ביה וא"כ לא תליא מילתא דר"ל דהכא כתנאי אלא אי איתא לק"ו דיליה אליבא דכ"ע איתא וא"כ מקשה שפיר מברייתא דע"כ ליתא לק"ו דמעיקרא דדינא פירכא כך היה נ"ל לכאורה ובסמוך אפרש בענין יותר נכון:

שם רבי שמעון אומר ד' מעניקין ג' באיש כו' ויש לתמוה דכולה מילתא דרבי שמעון משנה שאינה צריכה היא דהא לת"ק נמי הכי הוא ואטו מנינא אתי לאשמעינן וכ"ש במאי דקאמר ואי אתה יכול לומר ד' בא' מהם מילתא דפשיטא הוא והנלע"ד בענין זה כשנדקדק עוד במה שיש לתמוה בסוגיא דשמעתין דמעיקרא מאי קס"ד דרבי שמעון חשיב מיתת האדון והא קאמר בהדיא דלא אשכחן ד' באשה ואי איתא האיכא ד' אע"כ דלא חשיב מיתת האדון כדדייקינן באמת ה"נ מסתברא לכך נראה דודאי למאי דקס"ד דיובל ויובל של רציעה קחשיב בחדא א"כ ע"כ ג' באיש היינו מיתת האדון דנרצע ואפ"ה לא אשכחן ד' באשה משום דמצי סבר רבי שמעון דאמה אינה יוצאה במיתת האדון כדאשכחן להדיא בירושלמי דפלוגתא דתנאי היא ואפשר דהיינו מהאי טעמא גופא דמקשו התוס' בסמוך בד"ה והתנחלתם דמדאיצטריך והתנחלתם איכא למימר דע"כ אמה עובדת את הבן ואע"ג דלקמן בדף הסמוך ילפינן מדהקיש הכתוב אמה לנרצע בקרא דואף לאמתך תעשה כן ומשמע דתרתי הקישא איכא בהאי קרא אפ"ה א"ל דע"כ חד הקישא איצטריך להענקה וחד הקישא איצטריך למילתא אחריתא לענין גרעון כסף

דנרצע או לאיזה דרשה כיון דא"א לאוקמי לענין שאינה עובדת את הבן כדפרישית ובענין זה מצינן למימר דאף לפי האמת הכי הוא והיינו דקאמר ר' שמעון ג' באיש וג' באשה לפרושי טעמא דת"ק אתי דמדכתיב הענקה בשש בעברי או עבריה ואיתקוש נמי אמה לנרצע לענין הענקה הרי שנים באיש ושנים באשה ומדכתיב נמי ריבויא דוכי תשלחנו דקאמר ת"ק מרבינן נמי חד באיש וחד באשה דהא ריבויא דוכי תשלחנו אקרא דלעיל מיניה קאי דכתיב כי ימכר לך אחיך העברי או העברייה לבתר דגלי לן קרא דשייך הענקה באשה וכעין שפירשו התוס' בסמוך בד"ה האמה וכמו שנפרש שם. והא"ש טובא הא דקאמר ר' שמעון ואי אתה יכול לומר ד' בא' מהם פירוש דודאי אי הוי אשכחן ד' בא' הייתי יכול לרבות עוד א' מאידך הקישא דאיכא נמי בואף לאמתך תעשה כן דלתרתי היקישי אתי כדלקמן והוי ניחא טפי למידרש נמי אידך הקישא להענקה דכתיב בהאי ענינא מלמידרש ביה דרשה אחריתא דלא כתיב בהאי ענינא אלא לפי שאין אני יכול לומר ד' בא' מהם ע"כ מייתרא הקישא לדרשה אחריתא ולפ"ז א"ש דמקשה רב ששת מדר' שמעון ולא מדת"ק כדמותיב רב עמרם דלא פסיקא ליה להקשות ניתני נמי מיתת אב דאיכא למימר נהי דיוצאה במיתת אב דלמא אין לה הענקה דלא מייתר קרא וטעמא נמי איכא למימר דאין לה כמו שאפרש בסמוך אבל מדר' שמעון דקאמר ואי אתה יכול לומר ד' ומשמע דאי הוה משכח ארבעה מיני יציאות הוי קחשיב ליה נמי לריבויא הענקה דהא מייתרא ליה קרא מהקישא יתירא דהוי ניחא ליה לאוקמי לענין הענקה ומדקאמר ואי אתה יכול לומר ולא משכח מיתת האב אלמא דאינה יוצאה במיתת האב כן נ"ל נכון וסברת התרצן דקאמר ה"נ מסתברא ותיובתא דרב עמרם לפי שיטה זו יבואר בסמוך ודו"ק:

שם ואי איתא ניתני נמי מיתת האב. וקשיא לי מאי הענקה שייך כשיוצאה במיתת האב דהא קטנה היא ואין לה זכיה מדאורייתא ע"י עצמה וכמו שהקשו התוס' להדיא בפ' בן סורר ומורה דלא אשכחן שום ממון לקטן אלא ע"י ירושה ונהי שתירצו שם דהיכא דדעת אחרת מקנה אותן יש לו זכייה כשהגיע לחפץ ומחזירו לאחר שעה היינו לשיטתם בגיטין פ' התקבל דקי"ל כר' אסי ולפירושם היינו מדאורייתא משא"כ לרש"י דלר' אסי נמי היינו מדרבנן א"כ קשה וי"ל כמו שתירצו שם בפ' בן סורר ומורה דקטן יש לו שכר פעולה מדאורייתא ואפשר דהענקה נמי חשיב כמו שכר פעולה ואע"ג דלענין לו ולא לב"ח משמע דלאו בכל מילי חשבינן הענקה כשכר ממש מ"מ כיון דלענין לו ולא ליורשיו אמרינן בפשיטות דשכיר קרייה רחמנא דפעולתו ליורשיו כיון שהוא לתועלת העבד אפשר דהכי נמי דכוותה לטובת האמה אמרינן דהענקה הו"ל כשכר פעולה ממש

ולא כמתנה לענין שיכולה לזכות בעצמה בקטנותה לאחר מיתת האב ולמאי דפרישית בסמוך דלר' שמעון מייתרא קרא לענין הענקה א"ש טפי דמקשה בפשיטות דהוי לן לרבויי מהאי קרא יתירא דיוצאה במיתת האב יש לה הענקה מגזירת הכתוב דליחשב כמו שכר פעולה כן נ"ל נכון ועיין עוד בסמוך:

שם וכ"ת ה"נ כדר' ספרא והאיכא מיתת האדון. הסוגיי' תמוה דבפשיטות מעיקרא הו"ל לאקשויי והאיכא מיתת האדון ואף שיש לנו הרבה כיוצא בזה בש"ס מ"מ היכא דאיכא לשנויי משנינן ולפלפולא בעלמא העליתי דמעיקרא לא הו"מ לאקשויי האיכא מיתת האדון משום דקס"ד בפשיטות דיוצאה במיתת האדון אין לה הענקה דמכיון שאין הענקה חל' אלא לאחר מיתת האדון פקע ליה ממונא לגבי היורשים ומהיכא תיתי ישלמו היורשים כיון שאינה עובדת להם ולא שייך בהו כי משנה שכר שכיר עבדך וליכא למימר דחוב של אביהם הוא משום דהוי פשיטא ליה דלאו חוב גמור הוא מדדרשינן לו ולא לבע"ח ואי ס"ד דחוב גמור הוא אמאי לא הוי לבע"ח מדר' נתן וכמו שהארכתי לעיל דף ט"ו אע"כ קס"ד דמתנה הוא ולא קרייא רחמנא להענקה שכיר אלא לענין שפעולתו ליורשיו וא"כ פשיטא דלא קחשיב מיתת האדון וקחשיב ר' שמעון ע"כ יובל ויובל של רציעה בתרתי אבל השתא דמקשה והא סימנין שאין לו קיצבה וקאמר עלה וכ"ת כדר' ספרא דסימנין יש לו קיצבה למטה וא"כ קשיא לן אכתי ליתני מיתת האב דיש לו נמי קיצבה למטה לענין הענקה למאי דפרישית לעיל דקטנה אין לה יד לזכות בשלה אלא משהגיע לעונת הפעוטות או לחפץ ומחזירו לאחר שעה כדאי' בהתקבל דקאמר רבא ג' מדות בקטן אע"כ מדחשבינן סימנין לדבר שאין לו קיצבה היינו כתירוץ השני שכתבנו לעיל בסמוך בשם התוס' בפ' בן סורר דכל קטן יש לו שכר פעולה וזוכה מדאורייתא וע"כ נאמר דהענקה נמי מיקרי שכר פעולה דשכיר לגמרי קרייה רחמנא היכא שהוא לטובתו ולפ"ז ע"כ מיתת האדון יש לה הענקה מהיורשים מחמת שכר פעולה של אביה וא"כ מקשה שפיר והאיכא מיתת אדון דכיון דיש לה הענקה משמע ליה טפי דקחשיב ליה ר"ש ממה שנא' דקחשיב יובל ויובלשל רציעה בתרתי ודו"ק. מיהו לפי האמת קשיא לי אמאי ישלמו היורשים הענקה דהא כתיב צאן גרן ויקב וקי"ל מטלטלי דיתמי לא משתעבדי אפילו בשטר ואפילו בגדולים אם לא שנאמר כסברת ר"ת בבכורות דף נ"ב וכן נראה מל' הרשב"א בחידושיו סוף מכילתין דמן התורה אין לחלק בין מקרקעי למטלטלי וכמבואר אצלינו במקום אחר:

שם ה"נ מסתברא דקתני סיפא כו' ואי איתא באשה משכחת מיהא ד'. ואף דלפי מה שכתבתי בשמעתין דאיכא למימר דלר' שמעון אע"ג דנרצע יוצא במיתת האדון אפילו

הכי אמה אינה יוצאה דלית ליה היקשא מדאיצטריך והתנחלתם וכמו שהארכתי מ"מ מייתי שפיר ה"נ מסתברא כיון דהשתא אליבא דר"ל קיימינן דאית ליה ק"ו א"כ לפמ"ש ע"כ לכ"ע אמה העברייה יוצאת במיתת האדון מהאי ק"ו גופא כיון שאינה עובדת יורשי האב מדכתיב והתנחלתם אע"ג דרשות האב אלים טובא שאין יוצאה בסימנין כ"ש שאינה עובדת יורשי האדון וא"כ מייתי שפיר ה"נ מסתברא דאליבא דר"ל בלא"ה ע"כ דבר שאין לו קיצבה לא קתני מדלא קתני מיתת האדון באמה והא"ש טובא דלמאי דמותיב ר' עמרם מילתא דר"ל בתיובתא ממילתא דרבנן דפשיטא ליה לרב עמרם דאי איתא דיוצאה במיתת האב ממילא אית לה הענקה דהא בהאי ענינא גופא דאית ליה במיתת האדון אית ליה נמי במיתת האב ולרבנן ודאי אמה העברייה נמי יוצאה במיתת האדון כדאיתא לקמן בבדייתא מהקישא דנרצע אע"כ דלרבנן אמה אינה יוצאה כלל במיתת האב משום דק"ו פריכ' הוא דמה לסימנין דאשתני גופא ומהשתא מצינן למימר דמילתא דר' שמעון כדהוי ס"ד מעיקרא דקחשיב יובל ויובל של רציעה בחדא והיינו דקאמר ג' באיש וג' באשה כדפרישית לעיל דאתי לאשמעינן דנרצע שיוצא במיתת האדון יש לו הענקה ולא קחשיב ד' באשה משום דאמה אינה יוצאה במיתת האדון דהא לית ליה הקישא וק"ו נמי ליכא דלעולם רשות האדון אלים טפי מרשות האב ואף על גב שאינה עובדת יורשי האב עובדת יורשי האדון ואי משום שאינה יוצאה מרשות האב בסימנים אף ע"ג דיוצאה מהאדון היינו משום דאשתני גופה ולא מכר לו גוף זה כמ"ש התוס' ודוק היטב כי נכון הוא:

תוספות בד"ה מה לסימנים כו' וי"ל כו' משום דאין זה הגוף שקנה עכ"ל. ונראה להוסיף טעם דכיון דאשתני גופה ונעשית גדולה ויש לה יד לזכות בעצמה לכל דבר ממילא פקע שעבוד האדון משא"כ לענין רשות האב אע"ג דיש לה יד מ"מ משמים אקנו ליה לאב יד יתירה שיהא זוכה בכל שבח נעורים חוץ ממכירתה וק"ל:

בא"ד וא"ת תיתי מביניא כו' הצד השוה שבהן שמוציאין בעלמא כו' עכ"ל. וקשיא לי האיכא למיפרך מה להצד השוה שיש לו קיצבה דהא קי"ל כל מה הצד פרכינן כל דהו אף במאי דליכא קולא וחומרא מכ"ש הכא דפרכא חשובה היא כיון דהנך יש להן קיצבה א"כ בשעת המכירה לא מכר לו אלא עד זה הזמן משא"כ בדבר שאין לה קיצבה ואפשר דהתוס' סמכו בזה אמה שהקשו בסוף הדיבור דאיכא נמי ק"ו ממיתת האדון וא"כ בהאי קושיא נמי רוצין לומר דניליף במה הצד מכולהו ותו ליכא למיפרך מה לכולהו שיש להם קצבה דהא מיתת האדון נמי אין לה קצבה ודו"ק:

בא"ד וי"ל דאיכא למיפרך כו' שמוציאין מעבדות כו' עכ"ל. ונדחקו המפרשים בכוונת התוס' ולענ"ד יש לפרש דלא שייך הכא למימר הצד השוה שבהן שמוציאין בעלמא מש"ה יש לקנות ג"כ בעבדות משום דיציאה דעבדות לא דמי לשאר יציאות דעלמא שהאדון נתן מעות וקנה בקנין גמור ואין לנו להפסידו ממון אלא ביציאה אלימתא ואף דמל' התוס' אפשר דלא משמע הכי מ"מ הענין נכון בעצמו וק"ל:

גמרא לא אידי ואידי דנפקא בסימנין והא דאיתא לאב כו' לדוגמא בעלמא נקיט סימנין דהמ"ל דנפקא ביובל ושש ובזה נתיישב מה שדקדק מהרש"א ז"ל דאיצטריך לאתויי מקרא דוהתנחלתם משום הנן דיוצאה בקטנותה:

שם דתניא והתנחלתם אותם לבניכם. ואע"ג דלעיל דרשינן והתנחלתם אותם אותם דוקא עבד כנעני ולמעוטי ע"ע שאין נקנה בקנין ע"כ מ"מ לא מצינן הכא למידרש אותם לבניכם ולא ע"ע לבניכם דהא כתיב שש שנים יעבוד ודרשינן לקמן בברייתא שע"ע עובד את הבן ומה"ט תו ליכא למידרש למעט אמה העברייה שאינה עובדת הבן כיון דכתיב בהאי קרא כי תקנו עבד או אמה ואיירי בכנענים ליכא למיפסק קראי למעט אמה העבריה ולא ע"ע אע"כ דאתי למעט שאין מוריש זכות בתו לבנו. ועוד כיון דכתיב לבניכם משמע דעיקר מיעוטא היינו לענין הבת דלא איצטריך למעט אלא מלבניכם דאי לבנותיכם פשיטא שהבת אינה עובדת הבת דמאי אולמא דהאי מהאי כן נראה לי:

תוספות בד"ה והתנחלתם כו' הקשה הר"י מקורב"ל ל"ל והתנחלתם כו' עכ"ל. ולא ידענא מאי קשיא ליה דהא אי לאו והתנחלתם לא הוי ידעינן כלל דמעשה ידיה של נערה לאביה והוי מוקמינן לקרא דוכי ימכור את בתו לאמה בקטנה דאיירי בה פשטא דקרא לאשמעינן הא גופא דאין יכול להוריש זכות בתו אפילו קטנה לבנו דומיא דאמה ואפשר דלא משמע להו לתוס' האי דרשה דבתו לאמה אלא לענין ריבויא ולא למיעוטא וכן נראה ג"כ מתירוצם שכתבו דכיון דקטנה לא אתיא מהאי קרא אלא מק"ו איצטריך והתנחלתם ואכתי בלא והתנחלתם איכא למילף דקטנה נמי אינה עובדת הבן מהקישא דבתו לאמה ואין היקש למחצה אע"כ דלא משמע להו דרשה דבתו לאמה לנרצע לענין ריבוי. ובזה נתיישב הא דאיצטריך לקמן לאקושי אמה לנרצע לענין שאינה עובדת הבן ולא ילפינן בהקישא איפכא דמקשינן אמה לבתו אע"כ כדפרישית מיהו לקמן אפרש בברייתא שאין זה מוכרח ע"ש:

גמרא אמר רב יוסף יו"ד קרת קא חזינא אבייי אמר הכי אמר רב ששת הא מני תוטאי. כבר פירשתי שיחתי דאפשר דרב יוסף נמי הוי ידע ברייתא דתוטאי אלא דסבר דתוטאי גופא לא קאמר אלא היכא דלא הגיע' הענקה ליד העבד שאין הבע"ח יכול להוציא מיד

האדון אע"ג דבעלמא מוציא מדר' נתן אבל לענין שהבע"ח מוציא מיד העבד תוטאי נמי מודה וא"כ לא מיתוקמא ברייתא דהכא כתוטאי דהא קתני הענקת ע"ע לעצמו משמע דמיד העבד נמי אינו מוציא הבע"ח אבל ר' ששת סובר דהא דתוטאי איירי אפי' מיד העבד אין יכול להוציא הבע"ח והיינו כמו שפירשתי לעיל בדף ט"ו דה"נ תליא בדר' נתן וכדמשמע מפרש"י כאן ודו"ק:

דף יז.

תוספות בד"ה אמה העבריה כו' תימא דלקמן כו' וי"ל דתרווייהו צריכי כו' עכ"ל. וקשיא לי דהא אכתי איכא נמי הקישא דעבריה לעברי דכתיב בהאי פרשה גופא דהענקה ונהי דאיצטריך לקמן הקישא דלנרצע אפשר דהיינו משום הא גופא דמהקישא דעברייה לעברי לא הוי ידעינן סימנין להענקה ואיצטריך הקישא יתירה או שנאמר דאי לאו דהקישה הכתוב לנרצע הוי ממעטינן אמה לגמרי מהענקה מדכתיב תעניק לו וה"א לו ולא לה דהא הקישא דעברייה לעברי איצטריך למילי טובא משא"כ לבתר דגלי הקישא דנרצע דשייך הענקה באמה דהא לא אתא הקישא אלא להכי א"כ דרשינן נמי הקישא דעברייה לעברי לענין הענקה וממילא ידעינן דאפילו יוצאה בסימנים יש לה הענקה ול"ל דמייתי הכא מוכי תשלחנו וליכא למימר דכיון דהקישא דעברייה לעברי לא משמע לן לענין הענקה דלא מייתר ואיצטריך הקישא דנרצע לאפוקי ממיעוטא דלו ולא לה א"כ לעולם דלא אתי האי הקישא לסימנים דליתנהו בנרצע דא"כ השתא נמי מוכי תשלחנו אמאי מרבינן סימנין דהא בלא"ה איצטריך וכי תשלחנו ליוצא ביובל אע"כ וכי תשלחנו קאי נמי אתרווייהו לבתר דגלי קרא דשייך בה הענקה א"כ הדרא קושיא לדוכתא נילף בהקישא דעברייה לעברי ולענ"ד היה אפשר ליישב דודאי אף לבתר דגלי קרא וילפינן סתם הענקה באמה העברייה לעברי אכתי לא ידעינן מיתת האדון דלא שייך בעברי מש"ה ילפינן נמי מהקישא דנרצע דיוצאה במיתת האדון נמי יש לה הענקה דומיא דנרצע ואכתי לא ידעינן סימנים להענקה דלא שייך אף בנרצע ואיצטריך למילף מוכי תשלחנו כן נ"ל אלא שאין זה במשמע לשון התוספות וצ"ע:

גמרא יכול אפילו חלה ת"ל ובשביעית יצא. אפשר דהוצרך לאתויי הכא משום דלא פסיקא ליה להקשות מרישא דברייתא דבורח השלמה בעי דהא מצינן למימר דהתם איירי שברח מיד תוך שלשה מחוייב להשלים אבל כשעבד ד' שנים וברח אין משלים מה"ט דמייתי התוס' דשני שכיר ג' שנים ואיצטריך למעוטי מהענקה מש"ה מייתי ההיא דיכול אפילו חלה כו' דמשמע דמחלק בין חלה לבורח וע"כ היינו לענין אחר ג' דאי

תוך שלשה בחלה נמי משלים היכא שאינו עושה מעשה מחט ובורח אינו עושה מעשה מחט אע"כ דבורח אפילו עד סוף שש מחוייב להשלים ועי"ל דנהי דבחלה מפלגינן בין תוך שלשה לאחר ג' היינו משום דמסברא היה לנו לומר דאינו משלים דנסתחפה שדהו של אדון אלא משום דקרי' רחמנא שכיר מחוייב להשלים שלש שנים כמו שכיר כמ"ש התוס' דבשכיר לא שייך לומר נסתחפה שדהו אבל בעושה מעשה מחט ילפינן דאפי' חלה כל ששיצא מדכתיב ובשביעית יצא משא"כ בבורח ודאי מסברא פשיטא דחייב להשלים אע"כ דאיצטריך דלא תימא כיון שאין גופו קנוי אלא לשיעבוד הו"ל כמזיק שעבודו של חבירו קמל"ן דחייב וא"כ כיון דגלי קרא האי סברא מה לי תוך ג' או לאחר ג' כן נ"ל:

רש"י בד"ה יכול אפילו חלה בתוך שש יהא חייב כו' כל המפרשים נדחקו בפירושו והגיהו ולענ"ד נראה דמה שכתב רש"י תוך שש לא בא למעט כל שש דהא איירי ביה בהדיא בגמ' אלא לפרש פשט לשון הברייתא בא לפרש כדרכו משום דריהטא דלישנא דקאמר יכול אפילו חלה משמע לכאורה דאדלעיל מיניה קאי דקתני בורח מחוייב להשלים לאחר שש וע"ז משמע דקאמר יכול אפילו חלה ואיכא למיטעי דאיירי בחלה תוך ימי ההשלמה לכך פרש"י דיכול אפילו חלה איירי תוך שש ולאו אבורח קאי ומה שפרש"י עוד ת"ל ובשביעית יצא ואפילו לא עבד שש שנים שלימות אע"ג דבחלה כל שש איירי מ"מ כיון דבעושה מעשה מחט מוקמינן לה הרי שעשה בהם מלאכה אלא דמסתמא סתם חלה אינו עושה אפילו מעשה מחט ימים שלימים אלא לפרקים כן נ"ל ברור בכוונת רש"י ז"ל:

תוספות בד"ה חלה שלש כו' יש שהיו רוצין לומר שאותן שכירים מלמדי תינוקות כו' עד סוף הדיבור. ויש לי לדקדק למאי דלא משמע להו מעיקרא ילפותא משני שכיר והוי סברי דלעולם הדין כן א"כ מ"ט מפלגינן בחלה חצי הזמן או יותר מחציו והיכא רמיזא ומה סברא יש בזה ול"ל דחציו לאו דוקא אלא לעולם כל שעובד יותר מחציו אמרינן רובו ככולו שאין סברא לומר כן דהא קי"ל לא אזלינן בממונא בתר רובא וכ"ש הכא שהתנה בפירוש זמן ידוע וכל תנאי שבממון קיים אלא שאם באנו לומר דחלה אינו משלים משום דנסתחפה שדהו של האדון וה"ה לשוכר א"כ באנוס בכל הזמן נמי והנראה דודאי לעולם אנו צריכין לומר דטעמא דשלש היינו משום דאשכחן בע"ע דקרייה רחמנא שכיר והיינו משום שלעולם צריך לעבוד מיהא כשני שכיר שהם ג' שנים וכן נראה להדיא מל' הרמב"ם ז"ל דמייתי קרא כשכיר כתושב יהיה עמך. ואפשר דמה"ט כתיב ארבעה שנים דהיינו כתושב וכשכיר. ולפ"ז מעיקרא הוי סברי התוס' דמכאן אנו למידין לכל התורה

דכל היכא שעבד חצי הזמן שקבע ונאנס אינו משל' כדגלי רחמנא בעבד אלא משום דקשיא להו מסוגיי' דהאומנין ע"כ צריכין לחלק דוקא בע"ע דגופו קנוי משא"כ בשאר שכירים או משום דבע"ע גזירת הכתוב הוא כיון שעבד מיהו בשני שכיר דיו שאם נאנס אינו משלים זה מה שנלע"ד בכוונת' אף שאינו מבואר להדיא אלא משום שלא מצאתי שום סברא לחלק בין חציו ויותר מחציו ודו"ק:

גמרא מ"ט דר"מ יליף ריקם ריקם מבכור. ואע"ג דפשטא דקרא לא קאי ריקם אבכור אלא אראי' לחוד וליכא למימר משום דרשה פשיטא להו דריקם נמי אבכור דהא לקושטא דמילתא לאינך תנאי לא איצטריך ריקם כלל לענין בכור דהא בהדיא כתיב ביה ה' סלעים וריקם בבכור ל"ל מיהו לר"מ אפשר לומר דכיון דכתיב ריקם בהענקה למידרש ג"ש מריקם דהכא ולמיגמר מעולת ראיה א"א דהא כתיב כאשר ברכך ועולת ראיה הוא השיעור הפחות שבכולם אע"כ דריקם דקרא דראיה קאי אבכור מיהו להנך תנאי דאיצטריך ריקם בבכור משום דרשה דמייתינן בבכורות דף נ' לענין שהיורשים חייבים לשלם דמי הפדיון משמע שם דגמר לה מעולת ראיה מדכתיב ריקם אתרווייהו ע"ש:

רש"י בד"ה ונילף מעולת ראיה דליתא אלא שתי כסף עכ"ל. ואע"ג דבריש חגיגה אמרינן דמן התורה אין לה שיעור כלל אלא שתי כסף מדרבנן מ"מ א"ש פרש"י דאף למאי דבעי ר' יוחנן מעיקרא למימר התם בחגיגה דשתי כסף מדאורייתא ועוד נ"ל דפרש"י מוכרח דלמאי דבעי ר' יוחנן למימר מקשה דאי למסקנא דמן התורה אין לה שיעור כלל א"כ מאי פריך ונילף מעולת ראיה דא"כ ג"ש דריקם בהענקה ל"ל דבלא"ה נאמר אין לה שיעור מדלא נתנה התורה שיעור וליכא למימר דאיצטריך לאפוקי מדרשא דר' יהודא ור"ש דהא ע"כ ר"מ לא גמיר להני ג"ש דנתינה נתינה ומיכה מיכה ואף אם נאמר דר"מ נמי גמיר הנך ג"ש למילי אחריתי ומש"ה איצטריך ריקם דסגי בכל שהו דאכתי קשה דהא לר"מ איצטריך צאן גורן ויקב למנינא בעלמא ואי מיבצר מהני וטפי אהני לית לן בה וכתיב נמי ריקם מעיקרא להכי דלא תימא האי שיעורא דרחמנא אכולהו קאי קמל"ן דשיעורא על חד תלת ואי ס"ד דסגי בכל שהו תלתא דכל שהו מאי הוי אע"כ דהקושיא היא למאי דבעי ר' יוחנן למימר מעיקרא וא"כ תקשי ליה מדר"מ דהכא וכה"ג מצינן הרבה בש"ס ונראה דהתוס' נמי הכי מפרשי בשמעתין מדלא מייתו פרש"י כדרכם בשאר דוכתי אלא דקשיא להו לפי האמת בעולת ראיה:

תוספות בד"ה ונילף ריקם וא"ת בעולת ראיה גופא מנ"ל כו' נילף מבכור ותהא ה' סלעים עכ"ל. ולא ידעתי מהיכא פסיקא להו למילף מבכור לעולת ראיה הא לית בהו ג"ש אלא דלר"מ לפי המסקנא מדאייתר ריקם דהענקה ע"כ מוקמינן לריקם דעולת ראיה אבכור

דריקם אתרווייהו קאי כל חד כשיעור הקצוב כדפרישית אבל ג"ש ליכא שיהא השיעור שוה ואפשר דמשמע להו לתוס' מסוגיי' דבכורות שהבאתי דעולת ראיה ובכורות הוי היקש או כדאמרינן התם יליף ריקם ריקם משמע דהו"ל כמו ג"ש או כמקרא נדרש לפניו ולפני פניו ע"ש:

דף יז:

ת"ר ע"ע עובד את הבן ואינו עובד את הבת. קשיא לי מנ"ל דאין עובד את הבת דלמא האי דועבדך ולא ליורש לא אתא למעט אלא שאין עובד את האח אבל בן ובת לעולם דמרבינן משש שנים יעבוד דהא בן ובת לענין יבום כי הדדי נינהו דמה"ט גופא מיבעיא לן בערכין דף כ"ה בת מהו שתעמיד שדה אחוזה לאביה כבן כיון דלענין יבום כהדדי נינהו ופשטינן התם מדכתיב בשדה אחוזה אם מכר לאיש אחר ובת לגבי בן כי אחר דמי והכא לא שייך לומר כן ויש ליישב דכיון דכתיב ועבדך ולא ליורש ממעטינן כולהו יורשים דהא ועבדך כתיב ומש"ה לא מרבינן משש שנים יעבוד אלא בן לחוד והא דבעינן לרבות האח היינו אח לחוד ולא בן כיון דאשכחן מיהא באח שקם תחת אביו ליבום מה שאין בבן משא"כ בבת לא אשכחן שום צד למעליותא יותר מבן א"א לרבויי:

רש"י בד"ה יעבוד מדלא כתיב יעבדך. וקשיא לי אמאי איצטריך תרי מיעוטי כיון דסגי בחדא ומהיכא תיתי לכתוב לישנא יתירא ואדרבא קי"ל מיעוט אחר מיעוט לרבות ואף שיש ליישב מ"מ לא ידעתי מי הכריחו לפרש כן דהא מצינן לפרש בפשיטות דכולה קרא דשש שנים יעבוד יתירא דכתיב ועבדך שש שנים ונראה שהכריחו לרש"י לפרש כן מדדרשינן לעיל שש שנים יעבוד לבורח שצריך להשלים אלא דלענ"ד מצינן למימר דשש שנים יעבוד ריבוי גמור הוא דלעולם צריך לעבוד שש שנים אם לא היכא דממעט קרא בהדיא וכמו שכתבתי לעיל בסוגיי' דיגאלנו ע"ש. ויש ליישב למאי דפרישית בסמוך כיון דעבדך ע"כ מיעוט גמור הוא מדממעטינן נמי בת א"כ מנ"ל לרבויי בן כיון דאיכא לאוקמי ריבויא דשש שנים לבורח אע"כ כדפרש"י וק"ל:

גמרא והאי לאמתך כו' הא מיבעיא ליה לכדתניא. ויש לדקדק דלכאורה משמע דואף לאמתך תעשה כן הוי היקש גמור וא"כ הא קי"ל אין היקש למחצה ויש ליישב דאכתי לא שמעינן מהאי הקישא דאינה עובדת הבן דהא איכא הקישא להיפך דאתקוש עברייה לעברי שמכרוהו ב"ד וכיון שעברי עובד את הבן יש לומר דה"ה בעבריה ומאי חזית כיון דתרתי הקישא איצטריכו בלא"ה למילתא אחריתא ומש"ה איצטריך הש"ס לאתויי הקישא יתירא לענין אינה עובדת הבן לחוד ועי"ל דקושיית הש"ס להיפך כיון דאיצטריך

הקישא דאמה לנרצע לענין שאינה עובדת הבן א"כ מנ"ל לאקושי נמי לענין הענקה דהא איכא למעוטי מדכתיב הענק תעניק לו משמע לו ולא לה ועוד דכתיב בהענקה כי משנה שכר שכיר והיינו לענין שעובד בין ביום ובין בלילה שמוסרין לו שפחה כנענית וזה לא שייך באמה וכמ"ש לעיל ועיין במ"ש בל' התוס' בדף הקדום בד"ה והתנחלתם:

שם נרצע דכתיב ורצע אדוניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם ולא את הבן כו' והא דלא דרשינן נמי הכא ועבדו ולא את הבת דהא לית לן למילף נרצע משאר עבדים עברים כדאי' לעיל דף ט"ו לענין יובל דסד"א נרצע כיון דעביד איסורא נקנסו ועוד דאיכא למיפרך מה לנרצע שאין יוצא בשש אלא דאיכא למימר דמיעוטא דועבדו לגמרי משמע ועבדו ולא ליורש אלא דוקא בע"ע לא ממעטינן הכל כיון דכתיב שש שנים יעבוד משא"כ בנרצע דלא כתיב ריבוייא לגמרי משמע ועוד דאי למעוטי בת לישתוק מועבדו ונילף נרצע מהקישא דואף לאמתך למאי דפרישית דהיקש גמור הוא ואמה גופא נילף מהקישא דעברייה לעברי אע"כ דועבדו אתא למעוטי בין בנרצע בין באמה וק"ל:

בד"ה חליפי ע"א שקל וא"ל טעמא משום ברירה דא"כ כו' דבריהם אינן מובנים לי בזה דכיון דקי"ל יש ברירה א"כ הו"ל חלוקה גמורה דמ"ד יש ברירה סובר דחלקו קרקעות אין מחזירין ביובל דבהאי שעתא דחלקו זכה כ"א משלו וכיון שבאו לרשותו תו לא שייך ברירה לאח"כ ולכאורה נראה דלא משמע לרב' דטעמא משום ברירה דא"כ מאי איריא דנקט ירשו הו"ל למיתני נשתתפו והיינו דמייתי תניא נמי הכי ועיין בחידושי הרשב"א והריטב"א ז"ל:

דף יח.

תוספות בד"ה כאן שהורתו כו' ותימא כו' והשתא וכי לא היה רוצה רבא שתהא רוח חכמים כו' עכ"ל. וליכא למימר דמש"ה גופא היה רוצה רבא להישמט בחיי איסור כדי שיחזירם לאחר מותו ותהא רוח חכמים נוח הימנו דהא התם איקפד רבא ואמר מגמרי טענתא לאינשי ומפסדי לי מיהו לענ"ד אכתי לגירס' התוס' קשיא לי אמאי קאמר רבא אי שלח לי תא לא אילך היאך היה רבא רוצה להישמט שלא להחזיר הפקדון לבעליו בחיי איסור דע"כ לא קאמרינן אין רוח חכמים נוחה אלא בהחזיר לבניו אבל לגר גופא ודאי חובה להחזיר לכך נראה דאפשר שהפקיד איסור הנך זוזי לרבא באופן שיזכה לעצמו לאחר מיתה או לאיזה מצוה וקי"ל דמצוה לקיים דברי המת כשהשלישו מתחלה לכך כמו שדקדקו שם התוס' בעובדא דאיסור גופא ובזה נתיישב' שיטת רש"י ז"ל או

שהיה לרבא שום זכות מחמת תביעה אחרת מאיסור ולא היה יכול לזכות בדין דאפשר שהפקיד אצלו הנך זוזי בשטר או בעדים:

גמרא אמר רב ששת כגון שייעדה. כבר כתבתי לעיל דהיינו פשטא דקרא דכתיב לא תצא כצאת העבדים שלא תצא בשש ויובל כעבד עברי אלא שיכולה להיות אצלו לעולם ע"י יעוד וכ"כ הרשב"ם ז"ל בפירוש החומש והא דדרשינן לענין ראשי אברים היינו מדרשא דעבדים:

תוספות בד"ה כאן בגניבה א' כו' וקשה מה שפירש כו' דהא לא אתיא כרבנן ולא כר"א כו' לכך פר"י כו' עכ"ל. ונראה שרש"י ז"ל לא רצה לפרש כן משום דודאי אין סברא לומר דכשגנב לאותו אדם עצמו לאחר שנמכר ויצא יהיה לו זכות לחזור ולמכרו יותר מכשגנב לאדם אחר לאחר שכבר נמכר ויצא אע"כ דאין ה"נ אלא דכולה מילתא דבגניבה א' נמכר וחוזר ונמכר היינו קודם שעמד בדין כדמשמע מפירוש ר"י עצמו וא"כ אמאי משני כאן באדם א' כאן בשני בני אדם דבאדם א' ה"מ לאוקמי תרווייהו וכאן קודם שעמד בדין כאן לאחר שעמד בדין משא"כ לפרש"י א"ש דקמל"ן דאפי' בשני בני אדם אינו נמכר וחוזר ונמכר אפילו כשגנב קודם שעמד בדין על הראשון כיון דמסתמא לא הועמד בדין עם השני אלא לאחר שהועמד עם הראשון דהכי סתמא דמילתא והנה מצאתי להרמב"ם ז"ל בהל' עבדים שמפרש כפירוש רש"י אלא שיש לתמוה לכאורה על הכ"מ שכתב דהרמב"ם ז"ל פסק כת"ק דרבי אליעזר בברייתא דבסמוך והא ליתא דהא לת"ק אמר בהדיא דנמכר וחוזר ונמכר והרמב"ם ז"ל פסק להדיא בגניבו אלף ושוה ה' מאות נמכר פעם א' והשאר עליו חוב ואינו נמכר. והנראה מזה דהכ"מ סובר בפירוש' דברייתא דבסמוך כשיטת מהרש"א ז"ל דאיירי בשני בני אדם ור"א דפליג ע"כ לאו אמאי דקאיירי ת"ק בהדיא אלא אדיוקא בעלמא דאשמעינן ר"א דהיכא ששוה יותר מגניבתו אפילו בפעם ראשון אינו נמכר כנ"ל ודו"ק:

בד"ה אמר אביי משום פגם משפחה פי' בקונטרס כו' וקשה להר"ם כו' ומה תועלת יש במכירתו כו'. ובאמת שאין זו קושיי' כ"כ דאכתי מה מועיל אם נכופו לפדותה דהדר ומזבין לה ויוציא המעות לאיבוד דבלא"ה סתמא דמילתא לא עבדי תקנתא לרשיעי שיש לו רב ואינו רוצה לפדות בתו אלא שאין לו אלא כדי סיפוקו ואפ"ה כופין וא"כ מקשה שפיר בתלמודא שאם נכופו לפדות הדר ומזבין לה כיון שאין לו ועל פי' הר"ם ז"ל יש לי לדקדק כיון דהשתא אתינן להכי דאבני משפחה קאי א"כ אמאי מוקי לה בע"כ דבני משפחה דשפיר הוי מצי לאוקמי כדמעיקרא בע"כ דאדון שאם בני משפחה רוצין לפדותה כופין האדון ולא מצי למימר לאו בע"ד דידי את ואע"ג דדרשינן לעיל בע"ע

הנמכר לישראל דאינו נגאל בקרובים היינו מדאורייתא אבל מדרבנן איכא למימר דעבדי תקנתא משום פגם משפחה ואפשר דלא שייך לומר כן שאם הקרובים רוצין לפדותה יתנו המעות לאב ומדאורייתא יפדה אותה בע"כ דאדון והא דדרשינן לעיל יגאלנו לזה ולא לאחר איצטריך קרא למעט דמצוה ליכא אבל אם רוצין הקרובים לפדות לא איצטריך קרא דלא מצי הלה למימר לאו בע"ד דידי את כיון שיכולין למסור המעות לעבד והוא יפדה את עצמו ועל"ל דאי כופין אאדון קאי א"כ תקשי ע"ע נמי דלא שייך לומר הדר ומזבין נפשיה כיון שהקרובים עושין מדעתן וק"ל:

גמרא ומני רבי שמעון היא כו' נראה דניחא ליה לאוקמי כר"ש דאמר בהדיא שאינו מוכרה לשפחות אחר שפחות משא"כ כי האי תנא דבסמוך דאמר כיון שבגד בה אין רשאי למוכרה לא פשיטא כ"כ שאינה נמכרת ונישנית דאיכא למימר דכיון שבגד בה היינו שמסרה לשפחות ולייעוד דוקא איירי ועיין לקמן בסמוך:

רש"י בד"ה לשפחות ושונה כו' אבל יוצאה בסימנים לא כו' כדתניא בערכין כו' עכ"ל. ולכאורה אין זה מוכרח דהא בערכין התם מייתי לה אהא דקאמר רב המוכר שדהו בשנת היובל מכורה ויוצאה ולא אמרינן ק"ו ומקשה הש"ס ולית ליה לרב ק"ו והא תניא יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה אמרת ק"ו ומשני הש"ס התם לא הדרא ומיזדבנא הכא הדרא ומיזדבנא וכתבו שם התוס' הא דפשיטא ליה דבתו לא הדרא ומזדבנא היינו משום דסובר כי האי תנא דאין מוכר לשפחות אחר שפחות וא"כ להאי תנא דהכא דאמר לשפחות ושונה תו לא שייך האי ק"ו ואפשר דיכול למוכרה אף כשהיא נערה ולכאורה היה נ"ל ליישב דנהי דלא שייך האי ק"ו אליבא דרב למ"ד לשפחות ושונה לענין שאינה מכורה כל עיקר מ"מ מודה רב דלקושטא דמילתא לא הוי מכירה כיון שמכורה ויוצאה לאלתר דומיא דיובל שגם זה אין מוכרח דבשלמא יובל כולה שתא דיובל אפקעת' דמלכא היא וא"כ פשיטא דמכורה ויוצאה משא"כ לענין יוצא' בסימנים דאמרינן לעיל דטעמא משום דאישתני גופא וכתבו התוס' דהיינו משום שזה הגוף לא מכר לו האב ולפ"ז לא שייך האי טעמא במכרה בנערותיה ואיכא למימר שעובדת עד שיגיעו ימי בגרות ובהכי הוי אתי שפיר טפי קרא דויצאה חנם אלו ימי בגרות ולא נצטרך לומר מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב קרא ויש ליישב וצ"ע ודו"ק:

דף יח:

בבגדו בה כיון שפירש טליתו עליה כו' דברי ר"ע כו'. שמע להדיא דלר"ע דוקא לאחר אישות אין רשאי למוכרה אבל לאחר שפחות מצי מזבין לה מדאמרינן הכא דבפלוגתא

דהני תנאי פליגי ר"ש ורבנן לעיל ומשמע דרבנן כר"ע אלא דהיא גופא קשיא נהי דדריש ר"ע להאי בבגדו בה לפירש טליתו דיש אם למסורת מ"מ הא קי"ל דבכל התורה כולה אין מקרא יוצא מידי פשוטו ופשטא דקרא ודאי לשון בגידה משמע ועוד דבהדיא כתיב אשר לא יעדה והפדה לא ימשול למוכרה וא"כ איכא למימר דמהני לר"ע דרשה דמסורת דבפירש טליתו נמי אין יכול למוכרה אבל לעולם דכ"ש דאין יכול למוכרה אחר שפחות כפשטא דקרא מיהו רש"י ז"ל בפירוש החומש כתב דפשטא דקרא לא יוכל למוכרה בבגדה בה אאדון נמי קאי וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות עבדים ואע"ג דלענין מכירת אדון לא הוי צריך קרא למיתלי טעמא בבגדו בה דהא אפילו ע"ע אין רשאי האדון למוכרו כמ"ש שם הרמב"ם ז"ל מ"מ איצטריך קרא דבבגדו בה לר"ע לענין פרישת טליתו ולר"א לענין שפחות אחר שפחות ולעולם דפשטא דקרא איירי נמי בבגידת אדון אלא דאכתי קשה מנא לן לתלמודא דלר"ע לשפחות אחר שפחות מצי מזבין דלמא ר"ע כר"ש ס"ל דדריש יש אם למקרא ולמסורת כמ"ש התוספות להדיא בריש פ"ק דסנהדרין דף ד' והניחו בקושיא האי דשמעתין והריטב"א בחידושיו הרגיש ג"כ בקושיא זו וע"ש מה שתירץ ולפי תירוצו קשה יותר דהכא נמי איכא למילף שפחות אחר שפחות מפשטא דקרא דבבגדו בה דמשמע לשון בגידה ובשלמא אם נפרש דפרישת טליתו דר"ע מענין יעוד אייריי וכמו שפירש"י ז"ל להדיא והיינו למסקנא דשמעתין דייעוד אירוסין עושה וא"כ ע"כ דוקא אחר ייעוד אין יכול למוכרה כיון דיש אם למקרא וממילא דאחר שפחות גרידא יכול למוכרה ופשטא דקרא דאיירי מלשון בגידה ע"כ מוקי לה לבגידת אדון או כמו שאפרש בסמוך בשיטת רש"י אלא לאוקימתא דרב נחמן בר יצחק דפרישת טליתו דר"ע בקידושין דעלמא קאי ודאי קשה מאי פשיטות דלר"ע לשפחות אחר שפחות מצי מזבין לה דלמא כר"ש ס"ל דהא אשכחן לר"ע בעלמא דדריש מקרא ומסורת היכא דאפשר לקיים תרווייהו וכ"ש הכא דפשט' דקרא לא איירי כלל מקידושין דעלמא ופשטא דבבגדו בה נמי משמע לשון בגידה מיהו משום הא לא אירי' דאפשר דקידושין דעלמא נמי מיקרי בגידה שקידשה בלא דעתה וקי"ל אסור לקדש בתו קטנה עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה אלא דאהני דרשא דדריש ר"ע יש אם למקרא לפרישת טלית דאל"כ לא הוי שמעינן כלל דאיירי מבגידה שע"י קידושין אלא טפי הוה משמע דאיירי מבגידה שמוכרה לשפחות וא"כ בהא שפיר מקיימינן המקרא והמסורת לר"ע לענין קידושין דעלמא לחוד אלא שאין זה מספיק כיון דע"כ לר"ש ניחא ליה טפי לקיים המקרא והמסורת לענין אישות ולענין שפחות דלמא לר"ע נמי הכי הוא ולא הוצרך לפרש לשפחות אחר שפחות כיון דפשטא דקרא בהכי אייריי והפדה לא ימשול למכרה ועיקר

חידוש דר"ע לענין אישות ועוד דלרב נחמן בר יצחק אליבא דר"א לשפחות אחר שפחות לא מצי מזבין ולאחר אישות מצי מזבין וא"כ מהיכא תיתי דפליגי ר"ע ור"א בסברות הפוכות וטפי יש לנו לומר דר"ע כר"ש ס"ל ואפשר דאה"נ דלרב נחמן ב"י הכי הוא אלא דאכתי אתי שפיר הא דקאמר בפלוגתא דהני תנאי אפי' לר"נ בר יצחק דכיון דאשכחן בעלמא דאיכא מיהו כמה תנאי דס"ל יש אם למקרא לחוד א"כ רבנן דברייתא דלעיל נמי הכי ס"ל והא דאמרינן הכא דר"ע ור"ש לאו בחדא שיטה קאי היינו לפי המסקנא דלא איירי ר"ע מקידושי דעלמא לחוד אלא עיקר קרא דפרישת טליתו לענין ייעוד איירי א"כ מוכח דלר"ע לשפחות בלא ייעוד מצי מזבין וכמו שאפרש בסמוך בלשון רש"י ז"ל ודו"ק:

רש"י בד"ה לעם נכרי דהיינו לשפחות לא ימשול האב מאחר שפירש טליתו האדון עליה לשם ייעוד כו' עכ"ל. כבר פירשתי בסמוך ליישב שיטת רש"י ז"ל לפי המסקנא דייעוד אירוסין עושה ולמאי דקי"ל נמי דמעות הראשונים לקידושין ניתנו וא"כ לא צריכין לאוקמי בקידושין דעלמא וטפי אית לן לאוקמי בקידושי ייעוד כפשט' דקר' דמפרש רש"י ואזיל ועוד הכריחו לפרש כן כי היכי דנוקי לרבנן דברייתא דלעיל כר"ע דלשפחות אחר שפחות מצי מזבין מדיוקא דייעוד וכדפרישית אלא דאכתי קשה א"כ מנ"ל דבקידושין דעלמא נמי לא מצי מזבין לה דלמא דוקא בקידושי ייעוד קאמר ר"ע דלא מצי מזבין משום דעביד בה תרתי שמכרה לשפחות ומסרה נמי לאישות משא"כ לשפחות אחר אישות גרידא מצי מזבין ורבנן דברייתי' קאמרי להדיא דלשפחות אחר אישות גרידא נמי לא מצי מזבין כדמשמע מכולה שמעתין ואפילו את"ל כיון דר"ע סתמא קאמר כיון שפירש טליתו אקידושין דעלמא נמי קאי אלא דפשטא דקרא מפרש רש"י אליבא דר"ע מ"מ תיקשי לר"ע גופא מנא ליה הא מילתא. אמנם למאי דפרישית בסמוך דלר"ע נמי אפילו לענין אישות נמי קרינן בה בבגדו בה מלשון בגידת האב שבגד בה ומסרה לקידושין בלא דעתה אלא דאהני דרשא דפרישת טלית דלא נימא דקרא מבגידת שפחות אייריי וגלי לן דרשא דאם למקרא דדוקא אבגידה שע"י פריסת טלית קפיד רחמנא דהוי בגידה טפי שמסרה לקידושין בע"כ ואינה יכולה להפקיע כל ימי חייה משא"כ בגידת המכירה שאינה אלא לזמן הידוע ותוך הזמן נמי בכמה דרכים תוכל להפקיע עצמה ע"י גרעון וכדומה ולא מיקרי בגידה ומדחזינן דעיקר קפידא דקרא אבגידת אישות ממילא ידעינן דכ"ש דקידושין דעלמ' הוי בגידה טפי שהרי מסרה בפי' לקידושין ואתיא בק"ו מייעוד שאינה מוסרה בפירוש לקידושין וכמ"ש לקמן בפ' האיש מקדש דף מ"ד ע"ש:

שם בעי רבה בר אבוה ייעוד נשואין עושה כו' ויש לדקדק מאי מספקא ליה מהיכא תיתי נאמר דנשואין עושה ומאי אולמא דהני קידושין מקידושין גמורין ולכאורה היה נראה דודאי עדיפי משום דלא מיחסרא מסירה לחופה דמכיון שהאב מסרה לרשות האדון וביד האדון לייעדה הרי זה כאילו מסרה לחופה אלא דלפ"ז לא שייכא הך איבעיא אלא למ"ד מעות הראשונים לקידושין ניתנו וא"כ מאי בעי למיפשט בסמוך מדרב עמרם אמר ר' יצחק דמוקי לברייתי' כרבי יוסי' בר יהודא דמעות הראשונים לאו לקידושין ניתנו ובעי למיפשט דייעוד אירוסין עושה ואי למאי דפרישית הא לר"י ב"י פשיטא לן דאירוסין עושה כיון דמעות הראשונים לאו לקידושין ניתנו א"כ פשיטא דמסירת האב לרשות האדון לא הוי כמסירה לחופה משא"כ אליבא דרבנן אכתי מיבעי' לן ולא פשיט מידי מיהו י"ל דאליבא דר"י בר יהודא נמי כיון דמסקינן לקמן דטעמא משום דה"ל כאמר לבתו צאי וקבלי קידושין א"כ מה"ט גופא יש לספק נמי אי הוי כא"ל שתתקדש ותנשא מדעת עצמה וא"כ הרי סילק רשותו ממנה ותו לא מיחסרא מסירה לחופה. אמנם לפי מה שאדקדק בסמוך מלשון רש"י דלרבי עמרם אמר רב יצחק לא הוי טעמא דר"י ב"י משום צאי וקבלי קידושייך א"כ לא יתכן לומר כן וצ"ע. ועי"ל דהא דמיבעיא לרבה בר אבוה אי נשואין עושה היינו מלישנא דקרא דכתיב אם אחרת יקח לו שארה כסותה ועונתה לא יגרע אם כן משמע דמשעת הייעוד נתחייב בש"כ ועונה ואם כן נישואין עושה או דלמא דה"ק קרא דמכיון שייעדה חייב לישאנה ולקיים ש"כ ועונה כן נ"ל ועיין עוד בסמוך:

שם זבוני הוא דלא מזבין לה הא ייעודי מייעד לה ופרש"י כלומר לקידושין. ונ"ל דהא דמפיק הש"ס הכא בלשון ייעוד היינו דמשום דמהכא דייק טפי דע"כ מצי לקדשה דאל"כ מאי איצטריך קרא לומר דלא מצי מזבין לה ותיפוק ליה דבלא"ה מכיון שאין האב יכול למסרה לאישות א"כ לא מצי האדון לייעדה דכל היכא דלא מצי לייעד לא מצי מזבין אע"כ דמצי מקדש לה כן נ"ל:

שם אמר רב נחמן ב"י הכא בקידושין דעלמ' קאי וה"ק כיון שמסרה למי שנתחייב בשכ"ו כו'. והקשה הריטב"א דמאי איצטריך לר"נ ב"י למימר ה"ק כיון שמסרה הא מעיקרא נמי דהוי משמע ליה בקידושין אכתי היה צריך לפרש דפירש טליתו היינו שמסרה למי שנתחייב בשכ"ו וע"ש ולענ"ד יש ליישב דודאי מעיקרא הוי משמע ליה שפיר פשטא דקרא דבבגדו בה לענין פירש טליתו דאאדון קאי כיון שכבר פירש האדון טליתו עליה אין האב רשאי למוכרה ועוד דפשטא דקרא דבבגדו בה קאי נמי אאב שבגד בה ומכרה וכ"ש דא"ש טפי למאי דפרישית דלפ"ז סבר ר"ע נמי יש אם למקרא ולמסורת והיינו

דבעינן תרווייהו בגידה דשפחות ובגידה דאישות משא"כ לאוקימתא דר"נ ב"י דאיירי בקידושין דעלמא א"כ לא שייך לשון בבגדו לא אאב ולא אאדון אלא אמקדש דעלמא שלא נזכר בכתוב ולא שייך לשון בבגדו בוי"ו בכה"ג לכך הוצרך ר"נ ב"י לומר דה"ק מכיון שמסרה למי שנתחייב וא"כ קאי שפיר אאב כן נ"ל וזה ברור ויתכן יותר למאי דפרישית דלאוקימתא דר"נ ב"י אליבא דר"ע אייריי נמי עיקר פשטא דקרא לשפחות אחר שפחות גרידא אלא דאפ"ה כיון דס"ל נמי יש אם למקרא ולמסורת והיינו כ"א בפני עצמו א"כ צ"ל נמי דה"ק כיון שמסרה למי שנתחייב כדפרישית ודו"ק:

שם ואלא דקידשה אביה מי מצי מזבין לה והא אין אדם מוכר כו' ואמר רב עמרם אר"י כו' ואליבא דר"י ב"י כו'. וקשי' לי כיון דמוקים לה כיחידאי א"כ בפשיטות ה"מ לאוקמי' כמ"ד לשפחות אחר אישות מצי מזבין ובשלמא לגירסת רש"י א"ש דלא ניחא לאוקמי כר"א דשמותי היא אבל לפיר"ת קשה ולגירסת רש"י נמי קשה מיהא מעיקרא מאי קשי' ליה וכן לקמן בפ' האיש מקדש ד' מ"ה דמותיב ר' המנונא נמי כה"ג משמע דקושיא אלימתא היא ולכאורה היה נ"ל דמגופא דקרא קשי' להו כיון דילפינן לקמן דמוכרה לפסולין דכתיב אם רעה בעיני אדוניה רעה בנישואין או מלאמה כל חד כדאית ליה א"כ להאי תנא דסבר דאין מוכר לשפחות אחר אישות היאך מתרץ להאי קרא וכן משמע בירושלמי ונ"ל דלא משמע לאוקמי קרא בשאר חייבי לאוין כגון ממזרת משום דאמרינן בעלמא דאי להתירא לא כתב קרא ועוד דהא כתיב אם לבנו ייעדנה אע"כ דעיקר קרא לאלמנה לכ"ג אתי והיינו דמקשה האי אלמנה היכי דמי ולא מקשה נמי אגרושה וחלוצה אע"כ דאעיקר דרשא דקרא קאי וא"כ ע"ז משני שפיר דמאן דאית ליה אין מוכר לשפחות אחר אישות סבר כר"י ב"י ומוקי קרא בקידושי ייעוד כן נ"ל לכאורה אלא דלפ"ז לא אתי שפיר אוקימת' דר"י ב"י לקמן סוף המסקנא דאע"ג דס"ל דלכ"ע לקידושין ניתנו אפ"ה מוקי לברייתא דהכא כמ"ד לשפחות אחר אישות מצי מזבין וא"כ אכתי קשה להאי תנא דאין מוכר לשפחות אחר אישות קרא במאי מוקי ליה ויש ליישב ולקמן בסמוך אפרש ודו"ק:

שם ואמר רב עמרם אמר ר"י הכא בקידושי ייעוד ואליבא דרבי יוסי ב"י ופרש"י דלר"י ב"י כיון דאין קידושין אלו ע"י האב וגזירת הכתוב היא שיהיו קידושין ולא דמי לאחר אישות דעלמא. וקשי' לי דהא לר"י ב"י נמי מסקינן לקמן דהוי כא"ל צאי וקבלי קידושייך א"כ הנך קידושין נמי ע"י האב באו ודמי לשאר קידושין ואי משום שהאב לא א"ל בפירוש צאי וקבלי קדושייך א"כ מה"ט גופא הוי מצי לאוקמי כרבנן ואפ"ה לא דמי לשאר אישות דעלמא כיון דבקידושי ייעוד לא מסרה האב בפירוש לקידושין וליכא למימר

דצאי וקבלי קידושייך נמי נהי דהוי קידושי דאורייתא אכתי לא מיקרי קידושי האב לענין שפחות אחר אישות א"כ קשה טפי מאי דוחקא דרבי יצחק לאוקמי בקידושי ייעוד ואליבא דריב"י כפשוטא מצי לאוקמי האי דאלמנה לכ"ג כגון שא"ל האב צאי וקבלי קידושייך ואפילו לרבנן דהא מסקינן לקמן דהוי קידושין לכ"ע דמדר"י ב"י נשמע לרבנן כמ"ש כל הפוסקים ובהכי הוי ניחא לן טפי דלפ"ז מצינן למימר דבשפחות אחר שפחות נמי לא מצי מזבין לה כפשטא דקרא דלא יוכל למכרו בבגדו בה וכדפרישית בסמוך לאוקימתא דר"נ ב"י משא"כ לאוקימת' דרבי יצחק השת' דבקידושי ייעוד מצי מזבין וא"כ מפקינן לקרא מפשטא לגמרי דהא קידושין דעלמא לא נזכרו כאן בקרא והנלע"ד דהא גופא קשיא ליה לרש"י ז"ל אמאי לא מוקי רבי יצחק בצאי וקבלי קידושייך אע"כ דר"י סובר דצאי וקבלי קידושייך לא מהני בעלמא ולית ליה הא דר"נ לקמן או שסובר דכיון דצאי וקבלי קידושייך מהני הדר ה"ל שפחות אחר אישות כמ"ש התוספות לקמן דף מ"ה דהא דלא מוקי ר"י בנתקדשה שלא לדעת ובדשדיך משום דכה"ג ה"ל אחר אישות וא"כ ממילא מוכח דבמאי דמוקי לה בקידושי ייעוד אלמא דייעוד לא מטעם צאי וקבלי קידושייך אלא מגזירת הכתוב וכן משמע נמי מלשון התוס' בדף הסמוך בד"ה אומר אדם וכמו שאפרש שם בעזה"י ע"ש ודו"ק:

תוספות בד"ה בשלמא אירוסין כו' פ"ה כיון דמדאוריית' כו' וקשה והא אירוסין נמי הוי דאוריית' כו' עכ"ל. ולענ"ד נראה ליישב ע"פ מ"ש בתחלת הסוגיי' דהא ודאי הא דמיבעי' לן אי יעוד נישואין עושה היינו משום דלא מיחסרא מסירה לחופה וא"כ מסברא דנפשין אנו אומרין דהוי כמו חופה דעלמ' לענין ליורשה ולהפרת נדריה ולכל מילי א"כ תו ליכ' למימר דלענין שפחות אחר אישות נשואין מנשואין שני דממה נפשך אם יש שום סברא לומר דשניא אם כן מהאי טעמא גופא נאמר דייעוד אירוסין עושה דהא ליכא שום קרא דנשואין עושה משא"כ לענין אירוסין שפיר יש לומר דאירוסין מאירוסין שני ואפ"ה מגזירת הכתוב הוי קידושין ואפשר שזה בעצמו כוונת רש"י ואם אמנם לא נתכוונו לזה מ"מ הדברים ברורין בעצמם ובטעמם ודו"ק:

בא"ד אבל קטנה דמסרה נפשה לחופה לא אשכחן. כוונתם מבואר' דרוצין לומר דלענין נישואין לא שני בין דידיה לדידה ואפילו בקטנה דעלמא נמי אי הוי אשכחן דשייך גבה בשום ענין נשואין שלא מדעת אביה אין ה"נ שלא היה אביה יכול למוכרה אע"ג דלא הוי נשואין דידה אלא דבאמת לא אשכחן וזה ברור בכוונת התוספות ולשון מהרש"א ז"ל לא הבנתי דמשמע מדבריו שהתוספות רוצים לחלק בין נשואין לחופה וזה אינו במשמע דהיינו נישואין היינו חופה וצ"ע ליישב דבריו בזה:

דף יט.

גמרא בעי ר"ל מהו שמייעד אדם לבנו קטן. נ"ל דהא דמספקא ליה היינו משום דקידושי ייעוד לבנו חידוש הוא אפילו בגדול דלמאי דקי"ל מעות הראשונים לקידושין ניתנו ומתקדשת למפרע מהאי שעתא אף על גב שהבן לא עשה שליח לאביו ולא גילה דעתו בכך אפילו הכי הוי קידושין א"כ מהאי טעמא י"ל דה"ה לבנו קטן דלענין ייעוד הבן במקום אב קאי לגמרי וכדאמרינן נמי לעיל שבן קם תחת אביו לייעוד ולשדה אחוזה וא"כ אין לחלק בין גדול לקטן כן נ"ל:

שם ואלא מאי אינו מייעד אמאי ממעט ליה קרא כו' והא ליכא למימר דמהאי קרא הוא דילפינן דאין אישות לקטן וכמו שפרש"י בחומש אלא דלכאורה לאו מהאי קרא ילפינן דמדכתיב כי יקח איש אשה ממילא ידעינן דבעינן שיהא איש בשעת קידושין ועוד דמקמי הכי לאו בר הקנאה הוא ולפ"ז פרש"י בחומש היינו אסמכתא בעלמ' אבל לענין ייעוד הוי שפיר דרשא גמורה למאי דס"ד עכשיו דגזירת הכתוב הוא דמייעד:

שם אמר רב אשי הכא ביבם בן ט' כו' עיין בחידושי הרשב"א ז"ל שהקשה אמאי לא מוקי לה בכה"ג אפילו לענין ייעוד דקטן ואשמעינן קרא דאף ע"ג דבר ייעוד הוא אפ"ה לא שייך בהו חיוב מיתה ודבריו אין מובנים לי דודאי רב אשי לא חייש השתא להאי דיוקא דמעיקרא דא"כ מצינו אישות לקטן דשפיר איכא למימר דאפ"ה גזירת הכתוב למעט ממיתה כדאמרי' לענין יבם אלא דעיקר מימרא דרב אשי דלא ניפשוט לאידך גיסא דמייעד וע"ז דחי דאיכא למימר דאינו מייעד וקרא אתא ליבם בן ט' ולעולם דאיכא למימר דאתא נמי לענין ייעוד אם נאמר דקטן בר ייעוד הוא והיינו דאמרי' בתר אוקימת' דרב אשי מאי הוי עלה אלמא דלא נפשטה האיבעי' ולהרשב"א ז"ל צ"ע:

תוספות בד"ה ומדאורייתא חזי ליה פי' בקונטרס כו' וקשה דזה אינו אלא מדרבנן כו' עכ"ל. לשיטת רש"י ז"ל נראה דהא דאמרינן עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול היינו לאידך גיסא דאע"ג דקונה קנין גמור מדאורייתא אפ"ה לא סגי לה בגיטא עד שיגדל ויבעול וכן כל היכא דהוי לחומר' אמרו דאינו קונה וכמדומה לי שכן ראיתי בלשון הרמב"ן ז"ל וכ"כ המ"מ בפ"ה מהלכות יבום בשמו והביא ראיה מהתוספת' ומהירושלמי וכן משמע לשון הסוגיי' ביבמות דף ס"ח ע"ש:

(קונטרס אחרון) דף יט בל' התוספות בד"ה ומדאורייתא חזי ליה פי' בקונטרס דזקוקה לו וביאתו ביאה. וקשה דזה אינו אלא מדרבנן. וכתבתי דרש"י ס"ל כשיטת הרמב"ן ז"ל שהביא הרב המגיד בפ"ה מהל' יבום דאדרבא מדאורייתא קונה בקנין גמור והא דאמרינן

עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול היינו דתקנתא לאידן גיסא דלא סגי לה בגיטא עד שיגדל ויבעול וכן הוא בתוספתא ובירושלמי:

גמרא ואיבעית אימא מאי מדעת מדעת דידה כו' ואליבא דר' יוסי בר"י כו'. ומשמע מפרש"י דצריך שתקבל עליה לשם קידושין וא"כ לפ"ז משמע ליה לשון יעדה ל' קידושין ממש שצריך לקדשה בקידושין גמורי' לרצונה משא"כ לרנב"י דאמר דלכ"ע מעות הראשונים לקידושין ניתנו ושאני הכא דאמר רחמנא יעדה לא שייך לומר דיעדה הוי לשון קידושין לכך הוצרך רש"י לפרש בסמוך דיעדה ל' ידיעה ואף ע"ג דבסמוך בברייתא משמע דאפילו לרבנן צריך שיאמר בשעת ייעוד הרי את מקודשת לי מ"מ אין זה עיקר קידושין דהא למפרע חלו הקידושין דמעיקרא אלא דאפ"ה צריך להודיעה בפני עדים שהיא בחזקת א"א כמו שאבאר לקמן משא"כ למאי דמוקמינן מעיקרא כר"י ב"י הוי עיקר קידושין כן נ"ל בשיטת רש"י ז"ל וא"כ קידושי ייעוד לא הוי בע"כ לכ"ע אלא או מדעת דידה או מדעת דאבוה אבל לשיטת התוספות לעיל בדף ה' בד"ה שכן ישנה בע"כ שכתבו שם דקידושי יעוד בע"כ דבת והוצרכו לפרש דהכא איירי שצריך להודיעה ולא ידעתי למה הוצרכו לכך דהא בלא"ה לרבנן דר"י ב"י שפיר משמע דהוי בע"כ וההיא דהכא לר"י ב"י איירי אע"כ דהתוספות לעיל נמי לשינוי' בתרא כתבו כך ולפ"ז יש לתמוה על הרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין דמשמע מיניה דרש"י ותוספות פליגי בפירושא דשמעתין ולמאי דפרישית ליתא וצ"ע:

שם ר"נ ב"י אמר אפילו תימא לקידושין ניתנו שאני הכא דאמר רחמנא והפדה. וקשי' לי מאי דוחקיה דר"נ ב"י לאוקמי טעמ' דר"י ב"י בגזירת הכתוב ולפ"ז נצטרך לומר דהא דפליגי ר"י ב"י ורבנן לקמן בשמעתין בהדי' בברייתא אם בא אחר וקידשה דלרבנן מקודשת לראשון ולר"י ב"י שיחק באדון ומקודשת לשני והיינו ע"כ דבסברא פליגי אי נעשה כא"ל מעכשיו או לא וא"כ פליגי ר"י ב"י ורבנן בתרתי בקרא ובסברא וטפי אית לן למימר דלא פליגי אלא בחדא אי מעות הראשונים לקידושין ניתנו או לא ובשלמא בההיא דלעיל בסמוך דאוקי ר"נ ב"י אפילו תימא לקידושין ניתנו היינו משום דבעי לאוקמי ברייתא דאשר לא ייעדה שצריך לייעדה אפילו כרבנן משא"כ הכא ואפשר משום דאמרינן לקמן משל דר"י ב"י לאומר התקדשי לאתר ל' יום מש"ה משמע ליה לרנב"י דלריב"י נמי מעות הראשונים לקידושין נתנו דא"כ אין המשל דומה לנמשל ולקמן אפרש ונראה מזה דלא משמע ליה לר"נ ב"י שום סברא לומר דיסבור שום תנא דמעות הראשונים לאו לקידושין ניתנו משום דלית ליה לרנב"י האי מימרא דר"נ בסמוך דאומר אדם צאי וקבלי קידושייך ובזה יש ליישב שיטת קצת פוסקים שכתבו דבגירסת

הדי"ף ליתא להאי מימרא דבסמוך בצאי וקבלי והובא ג"כ בהג"ה ש"ע סימן ל"ז סעיף ז' וע"ש בב"ש ס"ק ח' והיינו משום דרנב"י דבתראה הוא לא ס"ל כרב נחמן והיינו נמי כדפרישית לעיל במימרא דרב עמרם א"ר יצחק בד' הסמוך דלפרש"י הטעם משום גזירת הכתוב ולא מטעמ' דצאי וקבלי מיהו בדרנב"י גופא ע"כ לפרש"י אית ליה טעמ' דצאי וקבלי כמו שאדקדק בסמוך בפרש"י ועמ"ש בזה בסמוך בלשון התוספות מיהו בגירסת סיפרי הרי"ף שלפנינו איתא למימרא דר"נ בסמוך בצאי וקבלי קידושין ואפשר דאף למאי דפרישית דרנב"י לית ליה האי סברא מ"מ כיון דאמרה בל' אפילו תימא משמע דמספקא ליה ולא שבקינן מאי דפשיט' ליה לרב נחמן משום ספיקא דר"נ ב"י ועוד דרבא קאמר משמיה דר"נ ורבא בתראה הוא טפי מר"נ ב"י דתרי ר"נ ב"י הוו כנ"ל:

רש"י בד"ה לקידושין ניתנו ונ"מ דה"ל מכר את בתו לאישות. פירוש דאליבא דרבי יוסי ב"י לא נ"מ מידי אי הוי טעמא משום דלקידושין ניתנו או לא אלא לענין מכר אחר אישות ולמאי דפרישית בסמוך נ"מ טובא לענין דינא דצאי וקבלי קידושייך ודו"ק:

(קונטרס אחרון) גמרא ר"נ בר יצחק אמר אפילו תימא לקידושין ניתנו ושאני הכא דאמר רתמנא והפדה. וכתבתי דלענ"ד מוכח דרנב"י לית ליה הא דאמר רב נחמן בסמון אומר אדם לבתו צאי וקבלי קידושיין ולפ"ז אפשר שמזה הטעם כתבו קצת פוסקים דאין הלכה כר"נ בסמוך כמו שהובא בהג"ה ש"ע א"ע סי' ל"ז והיינו משום דרנב"י בתראה הוא לגבי סתם ר"נ ושיטת הפוסקים כר"נ אפשר דס"ל דדנב"י גופא מספקא ליה האי דינא ומש"ה קאמר אפי' תימא וא"כ לא שבקינן פשיטות דר"נ משום ספיקא דרנב"י כן נ"ל:

גמרא אמר רבא א"ר נחמן אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושייך מדר"י ב"י. נ"ל דהיינו דוקא היכא שאמר צאי וקבלי קידושייך מאיש פלוני דומיא דייעוד והטעם כיון דאביה רוצה באותן הקידושין א"כ איהי נמי כי קיבלתן אדעתא דאבוה קיבלתן משא"כ היכא שאמר סתם צאי וקבלי קידושייך ולא אמר מפלוני נראה דלכ"ע לא הוי קידושין דאיהי לאו בת דעת היא להתקדש למי שתרצה ובהדיא כתיב כי יקח איש אשה ואף שראיתי להרשב"א ז"ל בחידושיו כאן שכתב דמטעם שסילק האב רשות ממנה ונתן לה כחו ומהני אפילו אם אמר למי שתרצה מ"מ להתלמד אני צריך דא"כ בקטנה יתומה או ביתומה בחיי האב שהשיאה ונתגרשה אמאי פשיטא לן בכולא תלמודא שאין לה קידושין כלל מדאורייתא ונהי דרש"י ז"ל לקמן דף מ"ו בד"ה הואיל ועשה מעשה יתומה כו' כתב דה"ל כאילו הפקיר זכותו כבר כתבתי שם דהיינו קידושין דרבנן כדמשמע לישנא דמעשה יתומה בחיי האב וע"ש בחידושינו אבל לשיטת הרשב"א ז"ל צ"ע ועיין בסמוך בל' התוספות. ועוד נ"ל ברור שצריך שיאמר צאי וקבלי קדושייך בפני עדים

דאל"כ כל קטנה תוכל להפקיע עצמה מרשות אביה ותאמר שנתקדשה לדעת אביה שאמר לה צאי וקבלי קידושייך אע"כ כדפרישית וכ"כ בהגה"ה ש"ע א"ע סימן ל"ו והא דילפינן לה מייעוד היינו משום דהתם אנן סהדי כיון שאביה מכרה למי שיוכל לקדשה א"כ הרי נאמר לה צאי וקבלי קדושייך וכמו שאפרש ומה"ט גופא צריכין שידעו המקדש והעידי קידושין על פי עדים שאמר לה אביה צאי וקבלי קידושייך דאל"כ אין כאן קידושין כלל והתמיה קיימת דלשיטת האומרים דטעמא דצאי וקבלי קידושייך מטעם זכייה לא בעינן עדים ולמאי דפרישית אי אפשר לומר כן וצ"ע ועיין בסמוך:

(קונטרס אחרון) שם אמר רבא אמר רב נחמן אומר אדם לבתו צאי וקבלי קידושייך. כתבתי דלענ"ד היינו דוקא כשאמר לה צאי וקבלי קידושייך מאדם פלוני דומיא דייעוד משא"כ אם אמר סתם לא מהני קידושין דידה דלאו בת דעת היא שתתקדש למי שתרצה וא"כ מדאורייתא לא הוי קידושין אלא חששא דרבנן בעלמא כן נ"ל ועדיין צ"ע ועיין בפנים:

תוספות בד"ה אומר אדם לבתו כו' תימא מאי אתא לאשמעינן פשיטא כו' עכ"ל. ויש לתמוה דמעיקרא מאי ס"ד דהתוספות להקשות פשיטא כיון דלא אמר למקדש ומהרש"א ז"ל הרגיש בזה וכתב דמעיקרא משמע להו להתוספות דהא דמהני צאי וקבלי קידושייך היינו שדיבר כן למקדש ע"ש ולשון התוספות לא משמע כן ולפמ"ש בסמוך יש ליישב דבריהם דודאי לפי האמת כיון שהאב אמר לבתו בפני עדים צאי וקבלי קידושייך והעדים מודיעין כן לבעל קודם הקידושין א"כ מה לי אם אמר האב בעצמו למקדש או על ידי העדים וע"ז כתבו התוספות וכי תימא דאכתי אי לאו דר"י ב"י ה"א דיש לחלק דשאני הכא כיון שלא דיבר למקדש והיינו לשון ערבות תן משא"כ מה שאמר לבתו קבלי מפלוני דלא הוי כערב ע"ז הקשו א"כ אכתי מאי מייתי מדר"י ב"י דהתם ע"כ היינו כאילו אמר למקדש עצמו כי היכי דאמרינן נעשה כאילו אמר לבתו אע"כ דאין לחלק בין דיבר עם המקדש ובין אמר בפני עדים קבלי מפלוני והעדים אמרו כן לפלוני כן אמר האב מה שתתן לבתו תהא מקודשת לך כאילו נתת להאב דמסברא אין לחלק דבכה"ג נמי שייך דין ערב וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי קמל"ן מדר"י ב"י פשיטא כן נ"ל נכון ודו"ק ועיין בסמוך:

בא"ד וי"ל דלא הוי לא כאומר לו ולא כאומר לה אלא הכי מוכיח דקטנה יש לה יד כו' עכ"ל. כוונתם בזה דכיון דפשיטא ליה לתלמודא דלא אמרי' נעשה כאומר א"כ בייעוד ע"כ אין הטעם משום ערבות אלא משום דהקטנה יש לה יד א"כ ה"ה לצאי וקבלי קידושייך ונראה דע"כ דיש לה יד היינו דוקא לדעת אביה כדפרישית בסמוך אבל קשיא לי טובא כיון דלא אמרי' נעשה כאומר לה בייעוד א"כ אכתי היאך מקדשה

הא לא א"ל קבלי קידושייך אע"כ דקידושי ייעוד גזירת הכתוב הן א"כ היאך ילפינן מיניה לענין דיש לה יד דלמא שאני התם דגזירת הכתוב היא ויש ליישב דאפשר דאין ה"נ דלא בעינן דוקא צאי וקבלי קידושייך אלא בגילוי דעתיה דאב סגי כדמשמע קצת לקמן דף מ"ד בקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה ושם אפרש באריכות. וע"ז מקשו התוס' הא קטן לית ליה זכייה וא"כ אין כאן קבלת כסף כלל כוונתם בשלמא למאי דס"ד מעיקרא דהטעם משום כאילו אמרה תן מנה לפלוני א"כ אפילו אי לאו בת זכייה היא הוי כאילו הגיע ליד האב כיון דבשליחותו מסר לבתו ולא גרע מתן מנה לכלב וכ"כ הרמב"ן ז"ל. משא"כ למסקנתם עכשיו דלאו מתן מנה לפלוני אתינן עלה אלא משום יד שלה א"כ מקשו שפיר והא אין לקטן זכייה ונהי דבאמה העבריה הוי קידושין דהתם לא שייך זכייה אלא מחילת שיעבוד כדבסמוך וקטן נמי שייך ביה מחילה אלא בהא דצאי וקבלי קידושייך בקידושין דעלמא קשיא להו אמאי מהני. וע"ז מתרצים דבדעת אחרת מקנה יש לה יד וכבר הארכתי בזה בגיטין דלשיטת רש"י והרבה פוסקים לא מהני דעת אחרת מקנה וכ"כ הש"ך בח"מ ואין להאריך כאן. כל זה כתבתי ליישב דברי התוס' ודו"ק. אמנם בעיקר דבריהם לא ידעתי מי הכריחם כך דשפיר מצינן לפרש דודאי בייעוד הוי כאומר לה צאי וקבלי קידושייך שכן הדעת נותן כיון שמכרה למי שיוכל לקדשה בע"כ הוי כא"ל צאי וקבלי ואפשר דמה"ט נמי הוי ליה כאילו אמר למקדש כיון שמכרה לו ע"מ כן כסברת התוס' בקושייתם אלא דאפ"ה לא הוי קידושין אי לאו משום דיש לה יד דאל"כ נהי דהוי כאומר תן מנה לפלוני ומדין ערב אכתי התם נמי צריך שיאמר המקדש בשעת קידושין הרי את מקודשת לי וא"כ הכא לא אמר המקדש בשעת קידושין בסוף שש שום דבר להאב הרי בתך מקודשת לי במנה שנתתי לה בשליחותך אע"כ דמה שאמר לבת הוי כאילו אמר להאב משום דיש לה יד להתקדש למי שרצה אביה כדפרישית דנהי דיתומה קטנה אין מתקדשת היינו משום דלאו בת דעת היא לענין שתתקדש למי שתרצה אבל לדעת אביה הוי קידושין מעליא כדאשכחן דקטנה יש לה יד לענין גט משום דלא בעינן דעתה ומתגרשת בע"כ ה"נ כיון דלא בעינן דעתה אלא דעת אביה יש לה יד ומינה ילפינן לצאי וקבלי קידושייך בעלמא דמהני מה"ט גופא והא דאיצטריך למילף מדר"י ב"י ולא מסתם ייעוד לרבנן היינו משום דלרבנן כיון דמעות הראשונים לקידושין ניתנו נהי שהבעל לא אמר בשעת קניניה הרי בתך מקודשת הוי כאילו אמר דלא גרע מנתן גיטה וקדושין ולא פירש דקי"ל דמקודשת אם עסוקין באותו ענין וה"נ כיון שנתן הכסף לשם שפחות ולשם אישות הוי כעסוקין באותו ענין ואפילו לרבי יהודה דאמר התם צריך לפרש היינו משום דאין כאן הוכחה דלשם קידושין נתן

משא"כ הכא דודאי פירש האב שמקבל הכסף לשם מכירה שאמר בתי מכורה לך והיינו מכורה היינו קידושין ולא הוי נמי כנתן הוא ואמרה היא ועוד דנתן הוא ואמרה היא נמי מהני מדאורייתא אבל מדר"י ב"י דאמר מעות הראשונים לאו לקידושין ניתנו היינו מה"ט גופא דנהי שהאב קיבל המעות נמי לשם קידושין כיון שיכול לקדשה בע"כ מ"מ הלוקח לא נתן המעות לשם קידושין דהא בדידיה תליא מילתא ומאן יימר שדעתו בשעת קניה לקדשה ולייעדה אח"כ וע"כ עיקר הקידושין הם בסוף שש כשאומר לה הרי את מיועדת לי ואע"ג שלא אמר כלום להאב אע"כ דיש לה יד לדעת אביה א"כ שפיר ילפינן דמהני צאי וקבלי קידושייך כן נ"ל נכון בעזה"יוהתמיה קיימת על גדולי הקדמונים שלא זכרו סברא זו כלל דאיצטריך למילף מדר"י ב"י דאע"ג שלא אמר המקדש להאב הרי בתך מקודשת לי אפ"ה הוי קידושין ואולי מקום הניחו לי מן השמים ודוק היטב. ומתוך מה שכתבתי נתיישב לי הא דאמרינן בגיטין פ' התקבל דף ס"ה ואמר רבא ג' מדות בקטן כו' הגיע לעונת הפעוטות כנגדן בקטנה מתגרשת בקידושי אביה וקשיא לי כמה עידנין הא היכא רמיזא לחלק בין הפרקים באיסור אשת איש דאורייתא ולשיטתינו אתי שפיר דהא אמרינן בעלמא דעונת הפעוטות כבר שית וא"כ הא מילתא שמעינן נמי מדר"י ב"י דכיון דכתיב והפדה אם נשאר ש"פ מקודשת והיינו סוף שש וא"כ מסתמא היא פחותה מי"ב שנה ויום א' דאל"כ בלא"ה נפקא בסימנין ולפ"ז הרי דמה שא"ל אביה בשעת המכירה צאי וקבלי היתה בת שש אלמא דמהאי שעתא יש לקטנה יד היכא דלא בעינן דעתה ומש"ה בגיטין נמי כיון דבע"כ ולא בעינן דעתה יש לה יד משא"כ בפחותה מבת שש לא ראו חכמים להתיר בגיטין כיון דלא אשכחן בכה"ג דיש לה יד אפילו היכא דלא בעינן דעתה ומדר"י ב"י נשמע לרבנן כמו בשמעתין ובלא"ה נמי איכא למימר דלרבנן נמי בעינן דחזיא לייעוד מעיקרא וכיון דילפינן מיעדה דבעינן דעתה כמ"ש בסמוך אלמא דיש לה יד לדעת אביה כן נ"ל ועיין בחידושי לגיטין ודוק היטב:

(קונטרס אחרון) שם כתבתי טעם נכון אהא דאמר רבא בפ' התקבל דמשהגיעה לעונת הפעוטות מתגרשה בקידושי אביה והא היכא רמיזה שצריכה להיות דוקא בת שית ואפשר דילפינן נמי מהאי מימרא דרבא הכא דלר' יוסי בר יהודא דקידושי ייעוד היינו בסוף שש וא"כ ע"כ היא פחותה מבת י"ב וא"כ בשעת המכירה כשאמר לה אביה צאי וקבלי קידושיין היתה בת שש אלמא דבהאי שעתא יש לה יד קצת בתורת שליחות על דעת אביה כיון דלא בעינן דעתה ממש וא"כ ה"ה לגירושין כיון דלא בעינן דעתה ממש סגי לה ביד כל דהו משא"כ בפחות מבת שש לא אשכחן דיש לה שום יד כלל כן נ"ל:

בד"ה במלוה שיש עליה משכון כו' אין לפרש דמיירי במשכנו שלא בשעת הלואתו דקני ליה מדר' יצחק דא"כ כו' עכ"ל. עיין במהרש"א ובמהרי"ן לב שהאריכו ביישוב ל' התוס' ובסתירת דבריהם למה שכתבו לעיל דף ח' ע"ב דההיא דר"י שייך לענין קידושין אף בשעת הלואתו אמנם לענ"ד אחר המחילה מכבוד תורתם של כל מפרשי התוס' לא העמיקו בכוונת לשון התוספות וכך נראה בעיני אחר ראותי גודל התמיה דמעיקרא מאי ס"ד דהתוס' להביא בלשונם דקני לה מדר"י דא"כ היאך אמרינן הכא דמדר"י ב"י למדנו אע"כ בכוונת התוספות דאין לפרש דאפ' במשכנו שלא בשעת הלואתו דילפינן לעיל להדיא דקני לה מדר' יצחק אפ"ה איצטריך לאתויי הכי מדר"י ב"י דנהי דמדר"י ילפינן דב"ח קונה משכון אכתי לא ידעינן דמצי לקדש בו את האשה כיון שאין גוף המשכון קנוי לו אלא לשיעבודו ומנ"ל דמצי לקדש בכה"ג דלמא דומיא דכסף כשדה עפרון בעינן שהגוף קנוי לו כמ"ש לעיל דף ח' ומדר"י ב"י לחוד נמי לא מצינן למילף דב"ח קונה משכון דאפילו את"ל דב"ח דעלמא אין קונה משכון כלל היינו משום דלזכרון בעלמא נקטיה או משום דמעות אינו קונה ואפילו למ"ד דמעות קונה היינו היכא שהגוף קנוי לו משא"כ במשכון משא"כ בע"ע ואמה העברייה דודאי קנאן בקנין גמור דכתיב כי תקנה וקנאן לכתחילה לשיעבודן א"כ לא מצינן למילף מיניה לשאר משכון אלא דלענין קידושין יליף ר"נ הכי שפיר דכי היכא דחזינן מיהא לר"י ב"י מהני קידושין באמה העברייה אע"ג שאין גוף האמה קנוייה לו אלא לשיעבודו א"כ ה"ה והוא הטעם למקדש במשכון בתר דילפינן דקנאו מיהא לשיעבוד וממילא ילפינן דמצי לקדש בו אשה דומיא דאמה לר' יוסי בר"י. וע"ז כתבו התוס' דא"א לפרש כן דא"כ דלענין קידושין במשכון לא מצינן למילף מדר"י לחוד ולא מדר"י ב"י לחוד אלא מתרווייהו א"כ לעיל הו"ל לאתויי נמי הא דר"י ב"י והכא הו"ל לאתויי נמי דר"י בהדי דר"י ב"י כן נ"ל ברור בכוונת התוס' ומש"ה מסקו דלא איירי הכא במקדש בגוף המשכון אלא בהמלוה ומש"ה איירי שפיר אפילו במשכנו בשעת הלואה דומיא דאמה העברייה דאפילו את"ל דבמשכון בשעת הלואתו אינה מקודשת כשמקדש בגוף המשכון כמ"ש התוס' בפ' השולח דף ל"ג היפך מה שכתבו לעיל אפ"ה כשמקדש במלוה שיש עליה משכון ע"י מחילת המלוה מקודשת:

בא"ד ואפי' אין מחזיר לה המשכון כו' נראה דפשיטא להו דאין הקידושין מטעם חזרת המשכון כמו שכתבו ג"כ להדיא בסוף הדיבור דפשיטא ליה דאין עיקר היעוד בחזרת המשכון כיון שעיקר המשכון שלה דאפילו את"ל דגופה קנוי היינו כשכיר בעלמא לזמן השכירות ולא עדיף משואל ואם שאל חפץ מאשה וקידשה בו נראה דאינה מקודשת

ואפי' בטבעת שאולה מאחרים לא מיקדשה אלא בהנאת קישוט וא"כ ה"נ ע"כ בהנאת מחילה מתקדשת ומה"ט אפילו לא החזיר לה המשכון מקודשת וכדמשמע נמי לישנא דהמקדש במלוה שיש עליה משכון כנ"ל:

בא"ד וא"ת כיון דמקדש בהנאת מחילת מלוה אפילו בלא משכון אמרינן לעיל דמקודשת ולמה אנו צריכין למילף מדר"י ב"י עכ"ל. וליכא למימר דהא דאמרי' לעיל דבהנאת מחילת המלוה מקודשת ילפינן נמי מדר"י ב"י דא"כ תיקשי אדרב נחמן דהכא אמאי נקיט המקדש במלוה שיש עליה משכון הו"ל למימר דאפילו בהנאת מחילת מלוה גרידא מקודשת וע"ז תירצו שפיר דאדרבה במלוה שיש עליה משכון הוי רבותא טפי דס"ד דלא סמכה דעתה. מיהו נראה דהא מילתא לא יליף ר"נ מדר"י ב"י דהכא בדר"נ ב"י לא שייך האי טעמא דלא סמכה דעתה כיון שמחזיר המשכון וכקושיית מהרש"א ז"ל אלא דעיקר ילפותא דר"נ מדר"י ב"י היינו לענין מחילת מלוה גרידא וממילא מסברא דנפשיה לא שניא ליה לר"נ בין יש עליה משכון או לא אפילו אין מחזיר לה המשכון דלא חייש להאי סברא דלא סמכה דעתה דכיון דמדינא צריך להחזיר לה המשכון ודאי סמכה דעתה כדמשמע לקמן פ"ב גבי מעמד שלשתן ע"ש אלא דאפ"ה לרבותא בעלמא נקיט ר"נ עיקר מילתא במקדש במלוה שיש עליה משכון כנ"ל נכון ליישב קושיית מהרש"א ז"ל:

בא"ד ונ"ל לדקדק דקסבר ר"י ב"י דע"ע אין גופו קנוי כו' ולכאורה יש לתמוה אכתי מנ"ל לר"נ גופא הא מילתא דלמא קסבר ר"י ב"י גופו קנוי דהא רבא גופא דקאמר הכא משמיה דר"נ קאמר לעיל דף ט"ז ע"א) ובהגוזל בתרא דגופו קנוי וא"כ לא שמעינן מדר"י ב"י מידי לענין מלוה שיש עליה משכון ויש ליישב דממימרא דר"י ב"י גופא מוכח הכי דאי ס"ד דבהקנאת גופה תליא מילתא אמאי קאמר אם יש שהות כדי לעשות עמו ש"פ הו"ל למימר אם יש בהקנאת גופה ש"פ ועוד שאם נאמר דגופה קנוייה לו טפי משואל ושוכר א"כ ודאי יש ש"פ בהקנאתה כל גופה אע"כ מדקאמר ר"י ב"י דבש"פ שנשאר עליה מדמי המלאכה תליא מילתא היינו בהנאת מחילת העבדות תליא מילתא וא"כ ע"כ סבר דאין גופה קנוי וע"ז מסקו דמיהו י"ל דאע"ג דקסבר גופה קנוי אפ"ה אין מקדשה בכך אלא במחילת המלאכה דהוי כמלוה כן נ"ל ודוק היטב:

דף יט:

ת"ר כיצד מצות ייעוד אומר לה בפני שנים הרי את מקודשת לי. כבר כתבתי דאע"ג דלרבנן מעות הראשונים לקידושין ניתנו אפ"ה צ"ל לה בסוף בשעת הייעוד לשון קידושין כדי להחזיקה בא"א בפני עדים דאין דבר שבערוה פחות משנים אע"ג דרבנן מדמו לה

לאומר מעכשיו ולאחר שלשים והתם אצ"ל כלום לאחר ל' מ"מ שאני הכא שלא אמר כלום ולא גילה דעתו שרוצה ליעדה אלא כשאומר בסוף לשון קידושין הוכיח סופו על תחילתו ונעשה כאומר מעיקרא מעכשיו ולאחר זמן כשארצה:

שם משל לאומר לאשה התקדשי לי מעכשיו לאחר שלשים כו' שמקודשת לראשון ע"כ. ואע"ג דקמן בפרק האומר פליגי רב ושמואל ורבי יוחנן ולכ"ע לא אמרינן דמקודשת בודאי לראשון אלא ספק קידושין ולרבי יוחנן הוי שיור נראה דהיינו דוקא התם דאיכא למימר תנאה ואיכא למימר חזרה או שיור כיון שהלשונות סותרין זה את זה משא"כ הכא דנעשה כאומר בפירוש שתתקדש מעכשיו אם לא יחזור בו תוך זמן שקבע לכ"ע פשיטא דמקודשת לראשון ולפרש"י שכתב דמדין ייעוד אנו למידין לאומר מעכשיו ואחר שלשים היינו נמי כשאומר בפירוש מעכשיו אם לא אחזור בי או שנאמר דיש לחלק באומר מעכשיו בין לשון דהכא התקדשי לי מעכשיו לאחר שלשים ובין לשון הרי את מקודשת מעכשיו ולאחר שלשים כן נ"ל:

שם בפרש"י בד"ה משל לאומר לאשה כלומר מכאן אתה למד לאומר לאשה כו' עכ"ל. נראה דמה שהכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן היפך משאר משל דעלמא משום דכאן א"א לפרש שעיקר הדין בייעוד נלמד מדין אומר מעכשיו ולאחר שלשים דהו"ל כיהודה ועוד קרא דהא כיון דסברי רבנן בפשיטות דמעות ראשונים לקידושין ניתנו דנעשה כאילו אמר לאב מעכשיו וכשארצה כדפרישית וממילא משמע דמייעדה בסוף שש מדעתה בע"כ דאב ואם כן אפילו קידשה האב לאחר לא הוי קידושין ועוד מוכרח רש"י לפרש כן דאי כפירוש התוספות דרבנן מייתו ראייה לדבריהם א"כ מאי מקשה בסמוך משל לרבנן פשיטא ומאי פשיטא שייך כאן דהא ר"י ב"י גופא פליג וקאמר דלא דמי לאומר מעכשיו אלא לאומר לאחר שלשים ועוד דמאי משני מהו דתימא הא לא א"ל מעכשיו קמ"ל ואכתי היא גופה מנ"ל ואי פשיטא להו דנעשה כאומר מעכשיו א"כ המשל מיותר לגמרי אבל לפרש"י א"ש הכל כנ"ל:

תוספות בד"ה משל למאן כו' וקשה דבכולה גמרא כו' ועוד איך נאמר כו' והא לא אייריי רבנן כלל כו' עכ"ל. כבר כתבתי מה שהכריחו לרש"י לפרש כן ולפירושו נמי הא דקאמרי משל לאומר היינו שדין הייעוד דומה לדין מעכשיו שהוא דבר פשוט ומעשה בכל יום אלא דאפ"ה הרי זה בא ללמוד ונמצא מלמד דדין מעכשיו גופא לא ידעינן אלא מדין הייעוד כיון דפשיטא להו דמעות הראשונים לקידושין ניתנו מדקאמר אפי' סמוך לשקיעת החמה וכדפרישית דע"כ מיקדשה למפרע כן נ"ל ודו"ק:

גמרא אלא אמר רב אחא בריה דרבא משל כו' וקשיא לי הניחא לר"נ ב"י דאמר לר"י ב"י נמי מעות הראשונים לקידושין ניתנו אלא לאינך אמוראי דאמרי לר"י ב"י מעות הראשונים לאו לקידושין ניתנו היאך מפרשי להאי ברייתא דהא אין המשל דומה לנמשל כלל לא לר"י ב"י ולא לרבנן וכן הקשה הריטב"א ז"ל ותירוצו נראה דוחק והנראה לענ"ד דטעמא דר"י ב"י גופא מהכא כיון דכתיב והפדה שאם לא נשאר ש"פ אינה מקודשת ואמאי לא נימא דמקודשת ע"י מעות הראשונים דהא מסתמא נתן המעות כדי לייעדה שאם ירצה למפרע כדי שלא יבא אחר ויקדשנה אע"כ משום דא"א שתתייעד לו מעכשיו כיון דלא אמר מעכשיו וא"כ אין דעתו לייעדה מעכשיו אלא לאחר זמן לכשירצה ואכתי אם נימא דמי שמקדש בפירוש לאחר שלשים אפ"ה מיקדשא משעת מתן מעות דמה שאמר לאחר שלשים היינו אם לא יחזור בו לאחר שלשים א"כ ה"נ בייעוד הוי לן למימר דנתן מעות הראשונים אדעתא דהכי אע"כ דכל היכא דלא אמר בפירוש מעכשיו אמרינן דמסתמא אין דעתו לקדשה אלא משעת הריצוי וכל כמה דלא מיקדשא בפירוש הוי בחזקת פנוייה שדעתו לאחר הקידושין עד שיתרצה וא"כ מה"ט גופא לית לן למימר שנתן מעות הראשונים לשם קידושין כיון דאכתי אינה מקודשת באותו זמן למפרע וכיון שצריך לייעדה בסוף שש משום האי פורתא דשעת שקיעת החמה לא איכפת ליה וא"כ מסתמא לא נאמר דנתן לשם קידושין כיון דלית ליה רווחא בהכי כן נ"ל נכון והיינו לפרש"י כדאיתא ליה ולפי' התוספות כדאית להו ודוק היטב:

שם והלא דין הוא ומה אם מקדשה לפסולין. נראה דהא דפשיטא ליה לתלמודא שהאב יש לו זכות מן התורה לקדש את בתו לפסולין היינו מדכתיב באונס ובמוציא ש"ר ולו תהיה לאשה למעט אשה שאינה ראויה לו אע"ג דביש לה אב מיירי דבאונס כתיב ונתן לאבי הנערה ובמש"ר כתיב את בתי נתתי וא"כ ממילא שמעינן דבעלמא יכול לקדשה אף לפסולין דאל"כ מאי איצטריך קרא למעוטי כן נ"ל לכאורה ועדיין צ"ע ועיין בסמוך:

שם ר"א אומר אם ללמד שמוכרה לפסולין הרי כבר נאמר אם רעה בעיני אדוניה שרעה בנשואין ומה ת"ל לאמה מלמד שמוכרה לקרובים. וקשיא לי אכתי מנ"ל לר"א לומר שמוכרה לקרובים דלעולם בקרובים דלא שייך ייעוד כלל לא מצי לזבוני דכל היכא דלא מצי מייעד לה לא מצי מזבין לה כדאמרינן לעיל ואפ"ה איצטריך לאמה לומר שמוכרה לפסולין שכיון דשייך בה ייעוד בדיעבד ואי לאו לאמה לא הוי מרבינן להא מילתא מואם רעה בעיני אדוניה דאיכא למימר דקרא איירי דבשעת המכירה היתה כשירה והיתה ראויה לייעוד ואח"כ נעשית פסולה כגון שנתמנה אח"כ כהן גדול וקרי לה שפיר דרעה בנשואין ואשמעינן קרא דדוקא בכה"ג א"צ לייעדה אבל בכשירה רמיא מצות ייעוד

עליה וכופין אותו לקיים מצות עשה דייעוד ובלא"ה נראה דקרא איירי דוקא באלמנה לכ"ג לחוד דכיון דכתיב בתריה דהאי קרא דואם רעה ואם לבנו ייעדנה והיכי משכחת לה שפסולה לאביו בחייבי לאוין וכשירה לבנו אם לא באלמנה לכ"ג דהכי מוקי לה באמת בירושלמי ואפשר דר"א סובר דלא משכחת אלמנה לכ"ג משום דאין מוכר בתו לשפחות אחר אישות ובייעוד נמי לא משכחת דסובר דמעות הראשונים לקידושין ניתנו וא"כ דלא משכחת באלמנה לכ"ג ואיירי בשאר חייבי לאוין תו לא משכחת שהיתה כשירה בשעת מכירה ואח"כ נעשי' חייבי לאוין והא"ש נמי הא דלא דייק הש"ס לרבנן דר"א דמוקי לאמה לפסולין והלא כבר נאמר אם רעה בעיני אדוניה ולמאי דפרישית א"ש דרבנן מוקי לה באלמנה לכ"ג כדאיתא לעיל להדיא בברייתא ושוין שמוכרה אלמנה לכ"ג וא"כ מוקמינן שפיר ואם רעה שנעשית אח"כ חייבי לאוין כגון שנתמנה לכ"ג ואיצטריך לאמה לרבויי נמי חייבי לאוין משעת מכירה ואף על גב דפשטא דברייתא דלעיל משמע דשוין קאי נמי אליבא דר"א מ"מ עיקר מילתא דנקיט לרבותא היינו אליבא דרבנן דלר"א אפילו לקרובים מוכרה וא"כ לרבנן שפיר נקיט אלמנה לכ"ג כן נ"ל ודו"ק:

דף כ.

והלא דין הוא אם מוכרה לפסולין לא ימכרנה לקרובים. והא דקאמר והלא דין הוא אף על גב דבכל דוכתי איסור קרובים חמירי טפי דיש בו איסור כרת ומיתת ב"ד ובפסולין לא הוי אלא חייבי לאוין אלא דאכתי קאמר שפיר אם מוכרה לפסולין אף ע"ג דלא שייך ייעוד אלמא דמכירה לא תליא בייעוד א"כ פשיטא דאדרבה יש לו יותר למוכרה לקרובים דלא זילא בה מילתא כ"כ וכיוצא בזה כתב הריטב"א ז"ל ויתכן יותר למאי דפרישית בסמוך דלר"א לא משכחת שמכרה אלמנה לכ"ג ולא גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וא"כ תו לא משכחת אלא חייבי לאוין דממזר ונתין או מצרי ואדומי וא"כ ודאי זילא מילתא כמ"ש הריטב"א ז"ל וק"ל:

שם א"ל אביי ההיא מלא תצא כצאת העבדים נפקא. וממילא ה"ה לע"ע דילפינן בהקישא עברי לעברייה. וראיתי למהרש"א ז"ל שהקשה בשם מהר"א מזרחי ז"ל דהשתא נמי לראב"י מנ"ל דעברי אינו יוצא בראשי אברים מק"ו דעבד כנעני כמ"ש התוספות ואי משום הקישא הא איצטריך למילת' אחרית' ואיכ' למימר דק"ו אפקא מהקישא להא מילתא ואני תמה על תרי גברי רברבי כי הנך דלימרו כי הא מלתא דכיון דאשכחן באמה העברייה דאינה יוצאה בראשי איברים תו ליכא ק"ו כלל דאיכא למימר אמה העברייה תוכיח דיוצאה נמי בשש ויובל ואפילו בסימנין ואפ"ה אינה יוצאה בראשי איברים ומה

שתירץ נמי מהרש"א ז"ל דכיון דקי"ל אין היקש למחצה אפקה מק"ו לענ"ד במחילה מכבוד תורתו דליתא דאדרבה אמרינן בכמה דוכתי אהני ק"ו ואהני הקישא ולקמן נמי בפ"ב אמרינן דצוח ר"ל ככרוכיא ויצאה והיתה וליכא דמשגח ביה והיינו משום דלרבי יוחנן איכא סברא כ"ש הכא דאיכא ק"ו אע"כ כדפרישית מעיקרא ולק"מ ודו"ק:

שם ת"ר נמכר במנה כו' אין לי אלא נמכר לעכו"ם הואיל ונגאל בקרובים נמכר לישראל מנ"ל כו'. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו מאי פסיקא ליה דנמכר לישראל אינו נגאל בקרובים הא לקמן מיבעיא לן כו' עכ"ל. ולכאורה לפי מאי דמשמע דהאי אין לי לשון הברייתא היא וכדמשמע נמי בערכין א"כ לק"מ דהא אמרינן לקמן דאליבא דרבי לא מיבעי' לן דקאמר להדיא דנמכר לישראל אינו נגאל באלה אלא דמל' הרשב"א ז"ל נראה דגרסינן הכא ובערכין אשכחן נמכר לעכו"ם וא"כ אינו לשון הברייתא אלא לישנא דתלמודא היא ומדייק הרשב"א ז"ל שפיר אמאי פסיקא ליה לסתמא דתלמודא כיון דלקמן מיבעי' לן אליבא דרבנן אלא דאכתי לק"מ דהא דמיבעיא לן לקמן היינו מהאי ג"ש גופא דשכיר שכיר וא"כ כל כמה דלא קים לן ג"ש דש"ש אמרינן שפיר דנמכר לישראל אינו נגאל בקרובים ולשון הרשב"א ז"ל צ"ע:

דף כ:

בעי מיניה רב הונא בר חיננא מרב ששת ע"ע הנמכר לעכו"ם כו' או דלמא לקולא אמרינן לחומרא לא אמרי' ופירש"י דגאולת חצאין גופא אשכחן קולא וחומרא וע"ז הקשו בתוספות הא קי"ל דאין ג"ש למחצה וכתבו דלאו ג"ש גמורה היא. ויש לתמוה דהא בערכין דף ל' משמע להדיא דג"ש גמורה היא דהא ילפינן בהאי ג"ש דשדה אחוזה בהשביח והכסיף אזלינן לקולא מע"ע מיהו אדרבא מהתם גופא מוכח דלאו ג"ש גמורה היא דהא איצטריכו קראי בהשביח והכסיף בשדה אחוזה אלא אהא דמקשינן התם ממאי דקראי לקולא דלמא לחומרא הוא דמשנינן דילפינן גאולתו גאולתו מע"ע וא"כ ה"ל כמו גילוי מילתא ועדיין צ"ע ויותר נראין בזה דברי הראב"ד ז"ל שהביא הרשב"א ז"ל בחדושיו דהא דאמרינן א"ד לקולא אמרינן לחומרא ל"א היינו דלענין השביח והכסיף בשדה אחוזה דאזלינן לקולא ילפינן שפיר האי ג"ש משא"כ לענין גאולה לחצאין דלחומרא היא לא ילפינן האי ג"ש ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה גאולתו כו' הא כיון דהוי ג"ש בין לקולא בין לחומרא כו' דאין ג"ש למחצה עכ"ל. ויש לדקדק דלעיל דף ג' בתוספות סוף דבור המתחיל ואשה בפחות מש"פ לא מקני' כתבו דאשכחן ג"ש דלא אזלינן בין לקולא בין לחומרא ומייתי ראיה מג"ש דחילול

חילול מנותר ואפשר דאפ"ה כתבו כאן שפיר דבחד עניינא ל"ל דג"ש לקולא ולא לחומרא בהאי מילתא גופא מיהו לפירוש הראב"ד ז"ל שכתבתי בסמוך אתי שפיר וק"ל:

בא"ד ואי ג"ש היא אפילו היכא דלא גלי נמי עכ"ל. ולכאורה מהכא נמי לא איריא דנהי דג"ש גמורה היא לענין ע"ע ושדה אחוזה משום דג"ש מופנה הוא להכי משא"כ לענין בתי ערי חומה אפשר דלא נתקבלה אותה ג"ש ואפשר דהתוספות מלישנא דגמרא דייקו דקאמר היכא דלא גלי ואי מדין ג"ש איירי ה"ל למימר או דילמא ג"ש לא גמיר ועוד דהתוספות לשיטתייהו שכתבו בכמה דוכתי דכל היכא שנתקבלה ג"ש בתיבות ידועין כל היכא דאשכחן אותן התיבות יש לנו ללמוד הג"ש כמ"ש התוס' בסוכה בההיא דקיחה קיחה ילפינן ע"ש וכבר כתבתי בזה בכמה דוכתי מיהו אכתי לא מייתי מידי דהאי איבעי' דבסמוך היינו לבתר דפשטה רב ששת דונגאל כולו ולא חציו אלמא דלא שייך ג"ש דגאולתו אפילו בע"ע אלא לקולא לאגמורי אשדה אחוזה לענין השביח והכסיף וא"כ שייך שפיר היכא דגלי גלי ועי"ל דאע"ג דקי"ל דאין ג"ש למחצה אפ"ה לא שייך למילף הכא לחומרא דאינו נגאל משום דאיכא למימר איפכא דילפינן ק"ו ממקדיש דגואל לחצאין בהקדש ק"ו להדיוט כדאיתא להדיא במשנה דערכין לענין שדה אחוזה זהו חומר בהקדש מבהדיוט וצ"ע:

גמרא אמר אביי את"ל נגאל לחצאין משכחת לה לקולא ולחומר'. ולכאורה הסוגיא תמוה דהא מעיקרא הוי פשיטא לבעל האיבעיא מיהא דלקולא ודאי אמרינן ורב ששת פשיטא דאפילו לחומרא נמי אמרינן דאינו נגאל ואביי קאמר דאפילו לקולא נמי איכא למימר דנגאל וה"ל שלש מחלוקות וסברות הפוכות מיהו לפמ"ש הרשב"א ז"ל בשם הראב"ד ז"ל דאביי לסיועי לרב ששת אתא וטעמא קיהיב דלא שייך לומר לחומרא לא אמרינן כיון דאפילו נגאל נמי משכחת חומרא ולא לענין דינא איירי ע"ש א"כ הוי א"ש. אלא דהרמב"ם ז"ל פסק להדיא כאביי דנגאל לחצאין בין לקולא בין לחומרא הדרא קושיא לדוכתא שהוא נגד משמעות האיבעי' מיהו לפמ"ש בסמוך בשם הראב"ד ז"ל בלשון האיבעי' דהא דאמרינן או דילמא לקולא אמרינן היינו לענין השביח והכסיף דהוי קולא משא"כ גאולת חצאין עיקר מילתא דנגאל הוי קולא ואינו נגאל חומרא א"כ אתי שפיר דאביי ס"ל דנגאל אע"ג דזימנין דהוי חומרא אפ"ה בתר עיקר מילתא אזלינן כדמשמע מכל הסוגיא לקמן דאינו נגאל קרינן ליה חומרא לענין מדת הק"ו ופירכא ובזה נתיישב' שיטת הרמב"ם ז"ל דס"ל כהאי פירושא דהראב"ד ז"ל ומה שלא פירש הראב"ד גופא כן מילתא דאביי היינו משום דלקושטא דמילתא לא ניחא ליה להראב"ד ז"ל לומר דאביי

פליג אדרב ששת אלא דלפ"ז קשה על הראב"ד ז"ל שלא השיג על הרמב"ם ז"ל בהאי דינא דנגאל לחצאין וצ"ע ובעיקר שיטת הרמב"ם ז"ל אבאר בסוף הסוגיא בסמוך ודו"ק:
שם בעא מיניה רב הונא ב"ח מרב ששת כו' או דילמא היכא דגלי גלי. ויש לדקדק מאי בעא מיניה מרב ששת פשיטא דלרב ששת היכא דגלי גלי מדאיצטריך ליה לעיל בע"ע הנמכר לעובד כוכבים למילף מונגאל כולו ולא חציו ויש ליישב דונגאל כולו ולא חציו לאו מייתורא דרשינן ליה אלא ממשמעות ומש"ה ניחא ליה לאתויי מקרא דכתיב בגופא אבל לעולם דלענין בתי ערי חומה שפיר בעא מיניה אי דרשינן האי ג"ש דגאולתו או לא דנהי דלעיל לענין ע"ע ע"כ ג"ש גמורה היא כמ"ש בסמוך מסוגיא דערכין אלא דמספקא ליה אי הוי נמי ג"ש לחומרא או לא כדפרישית משא"כ הכא בעא מיניה שפיר אי הוי ג"ש או לא ועוד כיון דלאו ג"ש מופנה משני צדדין דההיא דשדה אחוזה לא מופנה דאיצטריך לג"ש מע"ע לענין השביח והכסיף וא"כ הא קי"ל דלמידין ומשיבין וילפינן בק"ו הדיוט מהקדש דנגאל לחצאין כמ"ש לעיל ממשנה דערכין דקתני זה חומר בהקדש מבהדיוט ומש"ה קאמר היכי דגלי גלי דחומר הקדש מהדיוט והיכא דלא גלי ילפינן ק"ו הדיוט מהקדש כן נ"ל ועיין בסמוך:
שם א"ל ממדרשו של ר"ש נלמד שלוה וגואל וגואל לחצאין כו' איתיביה אם גאל כו' לא קשי' הא ר"ש הא רבנן. ויש לתמוה דכיון דרב ששת גופא מסיק דרבנן פליגי עליה דר"ש א"כ אמאי פשיט מעיקרא ממדרשו של ר"ש ולא פשיט ממאי דאיתמר משמיה דרבנן בהדי' דאין נגאל לחצאין ודוחק לומר דרב ששת ס"ל כר"ש דדריש טעמא דקרא דהא בעלמא לא קי"ל דדרשי' טעמא דקרא. והנראה בעיני דהכי קאמר רב ששת ממדרשו של ר"ש מוכח מיהא דלית ליה ג"ש דגאולתו לענין בתי ערי חומה דאל"כ לא הוי שייך למידרש טעמ' דקראי בהכי דמשום דיפה כחו הורע כחו דבתי ע"ח יוכיח אע"כ דבבע"ח גופא לית ליה ג"ש דגאולתו וא"כ מדר"ש נשמע לרבנן דלא ילפינן האי ג"ש ולבתר דאותביה רב הונא ב"ח מברייתא דקתני בתי ע"ח יוכיח אלמא דילפינן ג"ש דגאולתו מהדר ליה רב ששת לא קשיא הא ר"ש הא רבנן כדמשמע רישא דברייתא דלא דרשינן טעמא דקרא דמשום דיפה כחו הורע כחו אדרבא ילפינן ק"ו איפכא וא"כ לרבנן נמי לאו לקושטא דמילתא פסיקא להו בבתי ע"ח דאינו נגאל מג"ש דגאולתו אלא אילו לא נאמר קאמר אי לאו קרא דאם גאל יגאלנו במקדיש הוי ילפינן בבתי ע"ח דאינו נגאל דהא אין להשיב ואדרבא איכא נמי ק"ו אבל לבתר דכתיב במקדיש דנגאל בבתי ע"ח נמי לא ילפינן האי ג"ש כיון דאינו מופנה משני צדדין כדפרישית וא"כ למידין ומשיבין ואין לך פירכ' גדולה מזו דילפינן ק"ו הדיוט מהקדש דנגאל כדמשמע ממתניתין דערכין

דזה חומר בהקדש מבהדיוט אלמא דזה חומר ותו לא וא"כ שפיר פשיט ליה רב ששת דממדרשו של ר"ש נשמע לרבנן כדפרישית והא"ש נמי דרב הונא ב"ח גופא אף על גב דאותביה לרב ששת מהאי ברייתא דקתני בהדיא דאינו נגאל אפ"ה קמיבעיא ליה מעיקרא משום דמספק' ליה נמי אי קתני הכי לקושט' דמילת' או אילו לא נאמר קאמר מ"מ אותביה לרב ששת משום דהוי סבר דרב ששת דקאמר ממדרשו של ר"ש לא הוי ידע האי ברייתא דחכמים מיהו למאי דמייתי סתמא דתלמודא בתר הכי ברייתא דקתני בהדיא דאינו נגאל היינו לקושט' דמילתא דילפינן ג"ש דגאולתו ורב ששת לא הוי ידע האי ברייתא כן נ"ל נכון ועיין בסמוך ודו"ק:

תוספות בד"ה איתיביה פירוש מסיפא כו' עיין בחידושי מהרש"א ז"ל. ובלא"ה נ"ל דפשיטא להו דלא פריך מרישא דבהא ודאי הוי ידע דלא קשיין אהדדי דהא פשיטא לן בכולה תלמודא דרבנן פליגי אדר"ש במאי דדריש טעמא דקרא אבל מסיפא פריך שפיר דמשמע ליה דמילתא דפסיקא הוא דבע"ח אין נגאל לחצאין מדקתני בתי ע"ח יוכיח אלמא דמילתא דפשיטא היא והיינו משום דדרשינן ג"ש דגאולתו ובהא מילתא לא אשכחן דפליגי ר"ש ורבנן בהא ולא הוי ידע הנך ברייתא דמייתי סתמא דתלמודא בסמוך כן נ"ל:

דף כא.

בא"ד אבל הך ברייתא דקאמר דאינו לוה כו' דה"נ קאמר לעיל שיכול עכ"ל. ולענ"ד לפמ"ש בלשון הגמרא יש ליישב קושיית התוס' דמה"ט גופא לא מצי לאוקמי להך ברייתא כר"ש דא"כ לא הוי צריך להאריך ולומר שיכול דהא בלא"ה שפיר איצטריך האי קרא דאם גאל לר"ש לאשמעינן דבהכי תליא מילתא דבכל מקום שהורע כחו יפה כחו אבל למאי דמוקי לה כרבנן אתי שפיר דאילו לא נאמר קאמר כדפרישית:

גמרא א"ל רבינא משום דאיכא למימר ע"ע הנמכר לעובד כוכבים יוכיח. מכאן קשה טובא על שיטת הרמב"ם ז"ל שפסק דע"ע הנמכר לעובד כוכבים לוה וגואל וגואל לחצאין ונהי שכתבו מפרשי דבריו הטעם משום דפסק כאביי דאמר לעיל את"ל דנגאל לחצאין משמע דהכי ס"ל ולית ליה האי דרשא דונגאל כולו ולא חציו ופסק כאביי דבתראה הוא לגביה דרב ששת מ"מ הא רבינא בתראה טפי וקאמר הכא להדיא דע"ע אינו נגאל לחצאין ועוד דברייתא לא מתרצא אלא בהכי. אמנם למאי דפרישית לעיל יש ליישב דהרמב"ם ז"ל סובר דהא דמפרש רבינא דאיכא למימר ע"ע יוכיח היינו נמי אילו לא נאמר במקדיש אם גאל יגאל דא"כ הוי פשיטא לן בע"ע דאינו נגאל מג"ש דגאולתו

משדה אחוזה דג"ש גמורה היא וה"א דאין ג"ש למחצה משא"כ השתא דכתיב במקדיש דנגאל לחצאין ילפינן ע"ע ק"ו ממקדיש הדיוט מהקדש וכ"ש דע"ע נמי יפה כחו ואתי ק"ו אפקה מג"ש דגאולתו דלא דרשינן לה אלא לקולא ולא לחומרא כדבעי רב הונא ב"ח והוי סבר נמי אביי כן כנ"ל נכון ביישוב שיטת הרמב"ם ז"ל ודו"ק:

(קונטרס אחרון) דף כא גמרא א"ל רבינא משום דאיכא למימר ע"ע הנמכר לעכו"ם יוכיח. וכתבתי דמכאן קשה טובא על הרמב"ם ז"ל שפסק דע"ע הנמכר לעכו"ם לוה וגואל לחצאין וכתבו מפרשי דבריו דפסק כאביי דאמר לעיל את"ל דנגאל לחצאין אכתי קשה מדרבינא דבתראה הוא לגבי אביי וכתבתי ליישב ועדיין צ"ע:

תוספות בד"ה משום דאיכא למימר כו' מ"מ בתי החצרים שיפה כחן כו' עכ"ל. והקשה מהרי"ן לב הא איכא למיפרך ע"ע יוכיח והדרא קושייא לדוכתא ועיין מה שתירץ מהרש"א ז"ל ולע"ד דבריו דחוקין במה שכתב דנגאל כולו ולא חציו לאו משמעות גמור הוא והיכא דאיכא ק"ו מפקינן לה מהאי משמעות דסוגיא דשמעתין לא משמע הכי וכ"ש כי הא לא הוי שתקי התוס' לפרושי לכך נלע"ד דס"ס כיון דלענין ב"ח איכא למילף ממקדיש ואיכא למילף מע"ע אית לן למימר דכל חד תיקו אדוכתיה והדרינן לסברא דבתי ע"ח נגאל לחצאין כדאשכחן בכל מקום דהיכא דלא גלי נגאל לחצאין כמ"ש הרשב"א ז"ל דבכל מקום במשכון מיקרי פרעון לחצאין וכ"ש למאי דפרישית דלא יהא כח הדיוט חמור מהקדש סברא אלימתא היא כדאיתא להדיא במשנה דערכין זה חומר בהדיוט מהקדש לענין גאולת חצאין כן נ"ל ומה שהקשה מהרש"א ז"ל בשיטת התוספות מאי איצטריך בבתי ע"ח למילף מגאולתו נילף מע"ע בק"ו וע"ש ולענ"ד לק"מ דסוף סוף כיון דגלי רחמנא במקדיש דנגאל אית לן למימר בכ"מ דנגאל משום האי סברא דלא יהא כח הדיוט חמור מהקדש כדפרישית:

שם בעא מיניה רב הונא ב"ח מרב ששת כו' מה שדה אחוזה אינו נגאל לחצאין כו' ופרש"י דאליבא דרבנן קבעי ליה. ואף למאי דפרישית לעיל דרב ששת פשיט דממדרשו של ר"ש נשמע לרבנן מ"מ איכא למימר דלבתר דשמיעא ליה הנך ברייתא דמייתי סתמא דתלמודא דתני חדא דאינו נגאל הדר ביה ועי"ל דהאי איבעיא דהכא ודלעיל כחדא בעי להו רב הונא ב"ח מרב ששת אלא דהש"ס קבע לכ"א בפני עצמו כדי לאתויי השקלא וטריא אכל חדא וחדא וכה"ג מצינו טובא וכן צריך לפרש ג"כ לפי שיטת מהרש"א ז"ל שכתב לעיל דלקושטא דמילתא הא דאין נגאל לחצאין בבתי ע"ח לא ילפינן מג"ש דגאולתו אלא בק"ו מע"ע וה"ק רב הונא גופא דמגאולתו ילפינן אף לבתר דמייתי האי ברייתא דלעיל דאותיב לרב ששת אע"כ כדפרישית ודו"ק:

שם אלא למ"ד בתי חצירים מאי בכל. הא ודאי דאקרא לא קשיא ליה מאי בכל דאיצטריך לרבות ע"ע והיינו דלא מקשינן מיניה לר' יהושע מאי בכל אלא עיקר הקושיא אלישנא דברייתא דמשמע דמריבויא דבכל מרבה בתים וע"ע דאי מפשטא דקרא דבכל גאולה תתנו הו"ל לאתויי שדה אחוזה גופא דמרבינן לקבעו חובה מהאי קרא אע"כ לתנא דברייתא לא תני אלא מאי דמרבינן מבכל והיינו דלא תני שדה אחוזה דהאי לאו מבכל ילפינן אלא מגאולה תתנו וא"כ מקשה שפיר דהא בתי חצירות נמי לאו מבכל ילפינן לקבעו חובה אלא מגאולה תתנו דבתי חצירות ושדה אחוזה חדא מילתא היא דכתיב על שדה הארץ יחשב כן נ"ל ברור ונתישב' קושיי' התוס' והרשב"א ז"ל בחידושיו שהקשה אליבא דר' יהושע ועיין במהרש"א ועוד אבאר בסמוך:

שם איתיביה אביי ת"ל יגאלנו כו' מאי לאו בתי ע"ח וע"ע לא בתי חצירות ושדה אחוזה. נראה דסברת המקשה דקאמר מאי לאו בתי ע"ח וע"ע היינו דלמאי דלא סליק אדעתיה הא מילתא דלקרוב קרוב קודם אתא א"כ ע"כ דריבויא דקרא לענין עיקר גאולת קרובים אתא וע"כ היינו בתי ע"ח וע"ע הנמכר לישראל דכולקו אינך בהדיא כתיבי עיקר דין וממילא דלית ליה מיעוטא דיגאלנו לוה ולא לאחר דהא כולהו איצטריכו חד לגופא ותרי לרבויי משא"כ לסברת התרצן דאיצטריך לקרוב קרוב קודם א"כ חד לגופי' וחד לב"ח ושדה אחוזה וחד למעט ע"ע הנמכר לישראל דיגאלנו לזה ולא לאחר דלריבויא ליכא למימר בע"כ הנמכר לישראל כיון דלא אשכחן עדיין עיקר הדין וא"כ לא הוי הריבוי דומיא דאינך כמ"ש התוס' לקמן אלא דאכתי לפ"ז לשון הברייתא אינו מדוקדק דהא קתני מה ת"ל יגאלנו ג' פעמים לרבות משמע מיהא דתרתי לריבוי וחד לגופא ולולי דברי התוס' היה נ"ל דמיעוטא דיגאלנו לזה ולא לאחר לאו מעיקר קרא יתירא ילפינן אלא מדכתיב יגאלנו ולא כתיב יגאל ממילא משמע לזה ולא לאחר ולפ"ז א"ש לישנא דברייתא דלענין קרוב קודם איצטריכו תרי ריבויי חד לשדה אחוזה וחד לבתי חצירות דאע"ג דכתיב על שדה הארץ יחשב סד"א דדוקא לענין עיקר גאולה איתקשו בתי חצירות לשדה אחוזה ולא לגאולת קרובים דכיון דכתיב יגאלנו לזה ולא לאחר משמע דממעט כולהו אלא היכא דגלי לרבויי מש"ה איצטריך תרי ריבויי לרבויי בתי חצירות כן נ"ל נכון לולי שהתוספות לא כתבו כן:

שם כי תיבעי אליבא דרבנן כו' ויש לדקדק למאי דמסקינן לעיל דף ט"ו ע"ב דמאן תנא דפליג אדרבי ר"י הגלילי ור"ע דמפקי באלה לדרשא אחריתא א"כ ע"כ ס"ל דנמכר לישראל נגאל באלה ומש"ה מייתר להו באלה דאי ס"ד דאין נגאל באלה הא איצטריך

באלה לאשמעי' דנמכר לעובד כוכבים אינו נגאל בשש כדרבי אע"כ דבהכי פליגי רבי ורבנן ואפשר דמשמעות דורשין איכא איכא בינייהו:

שם אליבא דרבנן ילפינן שכיר שכיר ולא דרשי יגאלנו או דלמא יגאלנו לזה ולא לאחר. לכאורה כפל לשון הוא והכי הול"ל דרשי שכיר שכיר או לא דרשי או למימר דרשי יגאלנו או לא ונ"ל משום דממאי דפשיטא ליה לר' מספקא ליה לרבנן דבמילתא דרבי מספקא ליה להש"ס לעיל אי טעמא דידיה דאין נגאל באלה משום דלית ליה ש"ש או משום דדריש יגאלנו מיעוטא כדשני ר"נ ב"י לעיל והיינו דמיבעיא לן הכא אי טעמא דר' משום דלית ליה ש"ש א"כ ע"כ פליגי רבנן עליה דהא אשכחן תנאי טובא דילפי ש"ש או דלמא דטעמא דר' נמי משום דדריש יגאלנו ואית ליה ש"ש ולפ"ז לא פליגי רבנן עליה דר' דהא לא אשכחן שום פלוגתא בהא ואפושי פלוגתא לא מפשינן כן נ"ל מיהו לפירוש מהר"י שכתבו התוס' לעיל דף ט"ו ע"ב בד"ה אמר קרא יגאלנו לא יתכן לפרש כן ועיין בחידושינו שם:

דף כא:

ההיא לקובעו חובה אפילו לר' יהושע. ומשמע מפר"י ותוספות דמדרשא דבכל ילפינן לקובעו חובה בע"ע הנמכר לעובד כוכבים והא דלא מסקינן לעיל בכה"ג דר' יהושע אלא אליבא דר"א היינו משום דאליבא דרב ששת דאמר בבתי ע"ח אינו נגאל לקרובים א"כ ליכא לאוקמי ריבויא דבכל לע"ע לחוד כיון דבקרקע כתיב כמ"ש התוס' לעיל משא"כ הכא מוקמינן לה שפיר כר' יהושע לקובעו חובה בע"ע ולבתי ע"ח לרשות ועיין . מיהו יש לתמוה טובא דמלבד שהקשו בתוס' בשם הר"ש מקוצי עוד יש לתמוה דעיקר קרא דבכל ארץ אחזתכם גאולה תתנו לארץ כתיב גבי שדה אחוזה ובתי חצירים ואפ"ה קאמר ר' יהושע דרשות ולא חובה והיאך מוקמי הריבויא דבכל לחובה בע"ע והוי כסכינא חריפא דמפסקי קרא ולולא פרש"י ותוס' היה נראה בעיני דלעולם ריבוייא דבכל לא אתי אלא לרבות בכל הגאולות שבעולם אם לא היכא דממעיט קרא ולפ"ז ממילא מרבינן ע"ע הנמכר לעובד כוכבים מכלל ואייתר ליה או דודו או בן דודו יגאלנו לקובעו חובה והא דקאמר בברייתא בכל לרבות ע"ע היינו משום דמינה ילפינן עיקר גאולה ושנה עליו הכתוב בהאי דכתיב בהדיא לקובעו חובה ואע"ג דבמסקנא איצטריך לקרוב קווב קודם לגופא מ"מ מיגאלנו דאיצטריך כמ"ש התוס' בסמוך היינו לקובעו חובה ובזה נתיישב' קושיית מהר"ש מקוצי כן נ"ל ודו"ק:

תוספות בד"ה ההיא לקרוב קרוב קודם כו' וחד למידרש יגאלנו לזה ולא לאחר עכ"ל. והא דלא דרשינן ההיא יגאלנו נמי לריבויא כמו אינך ולרבות ע"ע הנמכר לישראל היינו משום דלריבויא לא איצטריך דנילף ש"ש ולרבי נמי אפילו אם נאמר דלית ליה ש"ש אפ"ה ליכא למימר דלרבויי אתא דנישתוק קרא מיניה וניתי בק"ו מנמכר לעובד כוכבים דאין נגאל בשש כמו שהקשו התוס' לעיל בד"ה אמר קרא יגאלנו ועי"ל דודאי יגאלנו משמע טפי למעוטי מפשטא דקרא דמשמע לזה ולא לאחר ומהא הוי מימעטו כולהו אע"כ דאינך תרי לרבויי אתא וניחא טפי למעט ע"ע דכוותיה ממעט ועוד דלמאי דמסקינן דלרבויי שדה אחוזה אתי א"כ לא שייך לומר דלמעוטי אתי דהא כתיב גאולת קרובים בהדיא כן נ"ל לסברת התוס' מיהו השתא דאתינן להכי איכא למימר דבההיא דאיצטריך לגופא ממילא מימעט ע"ע מדכתיב יגאלנו ואינך תרי חדא לשדה אחוזה וחד לבתי חצירים לקרוב קרוב קודם ואע"ג דכתיב על שדה הארץ יחשב אכתי ה"א למעוטי מיגאלנו לזה ולא לאחר מש"ה איצטריכו כולהו ואיידי דכתיב בחדא יגאלנו ולא יגאל כתב בכולהו. ועוד כתבתי לעיל דף ט"ו ע"ב דאיצטריכו נמי תלתא מיעוטי חד לע"ע שמכרוהו ב"ד וחד למוכר עצמו אע"ג דלא עביד איסורא וחד למעוטי אמה העברייה כמ"ש התוספות לעיל דף ט"ו דבאמה שייך ק"ו טפי ע"ש ותו לא מידי:

שם איבעיא להו ע"ע כו' חידוש הוא ל"ש כהן ל"ש ישראל. מכאן יש להקשות על הרמב"ם ז"ל שכתב בפי"ב מהל' איסורי ביאה דהבא על השפחה מכין אותו מכות מרדות והביא ראיה מדהתירה התורה להאדון למסור שפחה כנענית לע"ע וא"כ היאך קאמרינן הכא דחידוש הוא אפילו בישראל ומאי חידוש אי שריא מן התורה וליכא למימר דנהי דלהרמב"ם אין בו מלקות אפ"ה איסורא דאורייתא אית ביה וכמו שסיים שם הרמב"ם ז"ל אל יהא עון זה קל בעינין כו' שגם זה גורם לבן לסור מאחרי ה' כו' ע"ש דא"כ אכתי מאי ראיה מייתי הרמב"ם ז"ל אף לפי דבדיו דאין בו מלקות היאך התירה התורה להאדון למסור ש"כ דמה לי איסורא רבא מה לי איסורא זוטא ועוד דאדרבא השתא איכא איסורא טפי להאדון שהרי עיקר מסירתו לשם בנים שיהיו עבדים אע"כ דלהרמב"ם אפילו איסורא לית ביה מן התורה והדרא קושיא לדוכתא ואפשר דלהרמב"ם ז"ל הא דקאמרינן הכא חידוש הוא היינו במה שמוסרה לו בע"כ ועי"ל דודאי אם היה האיסור מצד הביאה עצמה לא היתה התורה מתירה להשיאה בע"כ של העבד והיאן מאכילין האדם בע"כ דבר האסור לו אבל השתא שאין האיסור מצד הביאה עצמה אלא מה שגורם לכך כו' והאי איסורא אין העבד עושה אלא האדון וא"כ י"ל דאין ה"נ דהאדון עביד איסורא אלא דהתורה דינא קאמר דאם אדוניו יתן לו אשה אפי' בע"כ והעבד מחוייב לעשות מצד

העבדות האשה וילדיה תהיה לאדוניה ועוד דהאדון הו"ל גורם דגורם וליכא איסורא כל כך כן נ"ל ליישב דבריו בדוחק ועדיין צ"ע:

שם איבעיא להו כהן מהו ביפ"ת חידוש הוא ל"ש כהן ל"ש ישראל. ויש לדקדק מאי חידוש איכא למימר לגבי ישראל הא מסקינן בפ' אין מעמידין דף ל"ו דבנותיהן לא הוו דאורייתא אלא דרך אישות או דרך זנות בפרהסיא כמעשה זמרי אבל בזנות בצינעא ב"ד של חשמונאי הוא דגזרו עלייהו מ"מ י"ל דאיכא חידוש אפי' בביאה שניה כיון שנשאה דרך אישות אע"ג שאינה מתגיירת מרצונה אלא בע"כ ועי"ל דהחידוש הוא דאפילו אשת איש הותרה אע"ג דאיכא עשה דודבק כמ"ש התוס' אח"ז עיינתי בחידושי הריטב"א ז"ל שכתב דהביאה במלחמה מיקרי' פרהסיא ולפמ"ש בסמוך בההיא דלא ילחצנה במלחמה לשיטת הרמב"ם ז"ל אסור לבא עליה במלחמה אלא להכניסה לתוך ביתו א"כ לא יתכן לפרש כן ומכ"ש לפי שיטת רש"י ז"ל דלא הותרה לו אלא לאחר כל המעשים וע"כ צ"ל כדפרישית:

(קונטרס אחרון) ע"ב גמרא איבעיא להו ע"ע כהן מהו שימסור לו רבו שפחה כנענית חידוש הוא כו'. וכתבתי דיש לדקדק מכאן על שיטת הרמב"ם ז"ל דבשפחה ליכא איסור דאורייתא א"כ מאי חידושא וכתבתי ליישב בשני דרכים:

תוספות בד"ה בביאה שניה כ"ע לא פליגי דאסור ואע"ג דגבי שפחה לא מפליג כו' דהא איתותב שמואל כו'. ולכאורה דבריהם תמוהין דמאי ס"ד לדמויי לשפחה כיון דלא שייך התם לחלק כלל בין ביאה ראשונה לשניה וכן במה שכתבו דשמואל איתותב הוא אן למותר ותיפוק ליה דאליבא דרב בעינן למימר הכא דבביאה שנייה מודה דאסור והו"ל לאקשויי דרב שרי לעיל בשפחה. והנראה בזה דלכאורה הוי משמע להו דהא דאמרינן גיורת היא ולכהן לא חזיא לאו משום איסור זונה איירי דכיון שמתגיירת בע"כ לא הויא גיורת גמורה אלא כעובדת כוכבים בעלמא ולשיטת התוס' עכו"ם לא הוי זונה כ"א בגיורת וא"כ לפ"ז איסור גיורת דיפ"ת לאו מאיסור כהונה ממש איירי אלא איסור עכו"ם וא"כ לישראל נמי איכא חידוש ואפ"ה שרי וא"כ שייך לומר הואיל ואישתרי אישתרי אלא דאפ"ה בכהנים שייכא טפי הואיל וריבה בהן מצות יתירות דאפי' אי הוי גיורת גמורה לא חזיא ליה והיינו דקשיא להו לפ"ז אמאי קאמר סתמא דתלמודא דבביאה שנייה רב מודה משום האי סברא דכהנים ריבה בהן מצות יתירות הא לעיל גבי שפחה לא קיימא הך סברא ואמרינן הואיל ואישתרי אלא דאכתי היה מקום לומר דלאיכא דאמרי דהכא אין ה"נ דרב אוסר בשפחה ע"ז כתבו דליתא דהא איתותב שמואל ואהא

מסקו דאדרבא בישראל ליכא איסורא בביאה שנייה דגיורת גמורה היא ומה"ט אדרבא בכהנים איכא איסור גמור דזונה כן נ"ל בכוונת התוספות ודו"ק:

דף כב.

תוספות בד"ה שלא ילחצנה במלחמה פי' בקונטרס לבא עליה משמע מתוך פירושו דבמלחמה כו' ואפילו ביאה ראשונה כו' עכ"ל. ובאמת אין הכרע בזה מלשון רש"י ז"ל אלא דיש לפרש כשיטת הרמב"ם ז"ל דביאה ראשונה נמי נהי דמותרת קודם כל המעשים אפ"ה אסור לבא עליה במלחמה אלא משיכניסנה לביתו ולענ"ד שזה מוכרח בכוונת רש"י ז"ל דנהי דהתוספות מייתי דבירושלמי איכא למ"ד הכי היינו מדכתיב ואחר כן תבא אליה ובעלתה מכלל דמעיקרא לא משא"כ בתלמודא דידן דדריש מקרא דוהבאת' אל תוך ביתך משמע דמשהביאה לביתו מותרת מיד קודם כל המעשים דלא קפיד קרא אלא שלא ילחצנה במלחמה כן נ"ל ברור לולא דהתוס' לא משמע להו הכי:

בא"ד אך אין לתרץ שפיר לפי' הקונט' מה חילוק בין ביאה ראשונה כו' עכ"ל. ולענ"ד יש ליישב דאפי' להבנת התוס' בשיטת רש"י דביאה ראשונה אחר כל המעשים מ"מ יש לחלק שפיר דביאה ראשונה הותרה כנגד יצה"ר וכדי שיאכל בשר תמותות שחוטה התירה התורה לגיירה בע"כ שישאנה בהיתר דרך אישות ועשאה כגיורת גמורה וא"כ בישראל בביאה שנייה תו ליכא איסורא כלל דבע"כ דהכא כרצון דעלמא כיון שאינה יכולה למחות משא"כ בכהן דאסור בגיורת כל ביאה וביאה היא באיסור ואין להתיר אלא ביאה ראשונה דוקא כדי שיתפייס יצרו ותו לא מידי:

דף כב:

עבד כנעני נקנה בכסף בשטר ובחזקה ומפיק לה בגמרא מוהתנחלתם דהוקש לשדה אחוזה. ומשמע לכאורה דהיינו משום דס"ל לתנא דמתניתין דעבדא כמקרקעי דמי וא"כ למ"ד עבדא כמטלטלי דמי ליתא לדינא דמתני' וכן נסתפקו התוספות בזה בב"ק פ' הגוזל דף צ"ו ע"ב בד"ה המחליף ע"ש וכבר הקשיתי שם דהא לר"מ ס"ל עבדא כמטלטלי דמי ואפ"ה משמע דמודה בהני דיני דמתניתין דהא איירי בסיפא ועוד דהא אביי מפרש לקמן טעמא דר"מ הואיל וקני ליה בע"כ בכסף מקנה ליה בע"כ ומקשינן נמי א"ה שטר נמי אלמא דלרבי מאיר נמי נקנה בכסף ובשטר והיינו כדמסקו התוספות בב"ק דלענין קנין כ"ע מודו דאיתקוש לקרקעות ועיין בסמוך:

גמרא אמר שמואל עבד כנעני נקנה במשיכה. וקשיא לי מ"ט דשמואל דליכא למימר דס"ל עבדא כמטלטלי דמי דא"כ תיקשי ליה מתני' אע"כ כדפרישית דלענין קנין כ"ע מודו דאיתקוש לקרקע א"כ הדרא קושיא לדוכתא ועוד דלמאי דקי"ל כר' יוחנן דבמטלטלים נמי כסף קונה דבר תורה ולא משיכה אלא דמשיכה תקנתא דרבנן היא שמא יאמר נשרף חיטיך בעלייה וע"כ דבעבד לא שייך האי תקנתא דאל"כ היאך קתני במתניתין דכסף קונה וליכא למימר דמתניתין דינא דאורייתא קאמר הא ליתא דהא מסקינן דמידי דאיתא במטלטלים לא קתני ולדינא דאורייתא כסף נמי איתא במטלטלים אע"כ דמתני' לבתר תקנתא דרבנן נמי איירי ואפ"ה עבד כנעני נקנה בכסף דלא שייך ביה האי תקנתא א"כ אמאי נקנה במשיכה ועכ"פ קשה על כל הפוסקים שפסקו כההיא דשמואל דשמעתין אע"ג דקי"ל עבדא כמקרקעי דמי במילי דאורייתא וקי"ל נמי כר' יוחנן דכסף קונה מדאורייתא במטלטלים והנראה בעיני דודאי לר' יוחנן נמי קנין משיכה חשוב טובא ומסברא הוא שיקנה בכל מקום תדע דאל"כ כל המטלטלים במציאה ומתנה ובנכסי הגר במאי קונה אע"כ במשיכה כמו שאבאר לקמן בדיני בהמה ומטלטלים אי"ה אלא הא דאין קונה במטלטלים במשיכה במקח וממכר היינו מגזירת הכתוב דכתיב לעמיתך ודרשינן בבכורות לעמיתן בחדא והיינו בכסף דוקא ולא במשיכה ולפ"ז א"ש דאדרבא משום דקי"ל עבדא כמקרקעי דמי וא"כ לא הוי בכלל וכי תמכרו ממכר לעמיתך ואדרבא ממעטינן עבדים מדין אונאה מההיא קרא וכי תמכרו ממכר לעמיתך א"כ הדרינן לסברא דכי היכי דקונה משיכה בכל מקום במתנה קונה נמי במקח וממכר דמאי שנא ושאני מטלטלים דגזירת הכתוב הוא דבחדא משא"כ עבדים דאיתרבו בריבוי קנינים ה"ה למשיכה והקישא דלשדה אחוזה לריבוי קנינים אתא ולא למיעוט ועוד דאין דנין אפשר משא"א דבקרקעות לא שייך משיכה כן נ"ל:

דף כג.

בתוס' ד"ה ואיכא דאמרי קטן הוה כו' כן פי' הקונט' וקשה לר"ת מנ"ל דלא כאבא שאול כו' לפי שהיה ירא שמא יקדמנו אחר ויזכה בו עכ"ל. ולענ"ד יש ליישב שיטת רש"י ז"ל דאי ס"ד דשייך האי חששא שמא יקדמנו אחר א"כ במאי פליגי הני תרתי לישני אהדדי כיון דהאי חששא שייך בין בגדול בין בקטן אע"כ דלא שייך האי חששא כלל אי משום שהיה הדבר ידוע שלא היה שם שום אדם אחר שרצה לזכות בו ברגע זו בשעת יציאת נשמתו או משום דלא היה מועיל דסוף סוף אם יחזיק בו אחר תיכף אחר חזקתו דמר זוטרא מחיים או עם יציאת נשמה לא הוי מהני חזקת מר זוטרא וא"כ ע"כ עיקר החששא

שלא יזכה העבד בעצמו ועוד דבלא"ה נמי מסתמא לא פליגי הני תרי לישני במציאות בדבר ידוע אי גדול הוי או קטן הוי דא"כ חד מינייהו שקורי משקר אע"כ דדרא בתראה דלא הוי ידעו היאך הוי עובדא פליגי בהא וא"כ ע"כ דלדינא פליגי אי איכא למילף מהא עובדא דלא כאבא שאול או לא כן נ"ל ליישב שיטת רש"י ו"ל. מיהו ר"ת ז"ל לא נחית להכי ואדרבא לא ניחא ליה למימר דפליגי לדינא ולאוקמי ללישנא בתרא דמר זוטרא דלא כהלכתא ומש"ה מפרש בענין אחר ולפירוש בתרא דר"ת נמי כיון דלא מוקמינן למר זוטרא דלא כהלכתא ניחא ליה לר"ת לפרש דפליגי הני לישני בגופא דעובדא אי הוי מחיים או לאחר מיתה כדמשמע לישנא דתלמודא דבלישנא קמא דגדול הוה מסיק זה פירש לחיים כו' משמע דללישנא בתרא לא הוי הכי דאל"כ מעיקרא הו"ל למימר זה פירש לחיים כן צ"ל ליישב קושיית מהרש"א ז"ל ודו"ק:

גמרא מכדי שמעינן ליה לר"מ דאמר חוב הוא לעבד כו' והקשה הרשב"א ז"ל דכיון דאית ליה לר"מ בסוף נזיר דמפקיר עבדו יוצא לחירות וא"צ גט שיחרור א"כ אמאי הוה חוב לעבד הא אי בעי מפקיר ליה ומחמת קושיא זו נדחק בסוגי' דנזיר וע"ש ואני בעניי כבר עמדתי על דבריו בזה בחידושי לגיטין דף י"א וי"ב וכתבתי שם דאדרבא משום דס"ל לר"מ מפקיר עבדו א"צ גט שחרור הוי שפיר חוב גוף השחרור דשמא אינו רוצה להפקירו שמא יזכה בו אחר והעבד אינו רוצה לזכות בעצמו ועוד דאי נמי מפקיר ליה די' לצרה בשעתו השתא מיהא אין כאן זכות לעבד כיון דבעבדות ניחא ליה טפי כמו שביארתי שם היטב סברא זו מלשון התוס' משא"כ אי ס"ל לר"מ דמפקיר עבדו יוצא לחירות וצריך גט שיחרור לא הוי סבר ר"מ דחוב הוא לו לענין השחרור דהא אי בעי מפקיר ליה ויהא אסור בשפחה ובבת חורין כמו שכתבתי בגיטין דף ל"ט ודף מ' בשיטת רש"י והרי"ף ז"ל מיהו הרשב"א ז"ל לשיטתו שסובר כשיטת התוס' דמעוכב גט שיחרור מותר בשפחה. מיהו התוס' ביבמות ר"פ אלמנה לכ"ג דקדקו ממאי דסבר רבי מאיר הכא דאין קנין לעבד בלא רבו ולא משכחת עבד שקנה עבדים אלא אי סבר דמפקיר עבדו צריך גט שיחרור אלא דאכתי אין זה מוכרח והמעיין יבין ואין להאריך כאן ועיין בסמוך:

שם אלא פשיטא מדעתו והא קמל"ן ע"י אחרים אין ע"י עצמו לא והקשו בתוס' ישנים וא"ת מעיקרא נמי ידע תלמודא דהכי הוא כו' ע"ש ובמהרש"א. ולכאורה היה נראה בזה דודאי מעיקרא נמי הוי משמע ליה פשטא דמתני' דלר"מ ע"י עצמו לא כיון דקתני סיפא במילתא דרבנן בכסף ע"י עצמו ובלבד שיהא הכסף משל אחרים משמע דלר"מ לא מהני וכ"ש למאי דגריס רש"י בסמוך במילתא דר"ש בן אלעזר אף בשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו והאי אף ע"כ אדר"מ קאי משמע להדיא דר"מ פליג אדרבנן בכסף ע"י עצמו מיהא

אכתי מצינן למימר דבסתם כסף פליגי אבל אי אקני ליה אחר מנה ע"מ שיצא לחירות אפשר דמודה ר"מ דמהני כאוקימתא דרב ששת לקמן וכמ"ש התוס' שם דהכי הלכתא משא"כ למאי דבעי הכא למימר דמדעתו איירי וא"כ בכסף ליכא חידוש כלל וע"כ לדיוקא אתא דע"י עצמו לא משכחת כלל והיינו כמו שדקדק רש"י ז"ל דאין קנין לעבד בשום צד ואפי' בע"מ שיצא לחירות נמי לא כנ"ל. מיהו במאי דפשיטא ליה לתלמודא הכא דבכסף מדעתו ע"י אחרים ליכא רבותא כלל יש לי לדקדק דהא לעיל דף ז' אמר רבא דהילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני וא"כ איכא רבותא בע"כ גופא דאע"ג דהעבד לא חסר מידי אפ"ה נפדה ויש ליישב דאי ר"מ הא אתא לאשמעינן הו"ל לאשמעינן במתני' דריש מכילתין בקידושי כסף או בעבד עברי אע"כ דלר"מ הא מילתא לא הוי רבותא אלא דרבא יליף למילתא מדר"מ ודו"ק:

שם א"ה אפילו שטר נמי. אע"ג דבשטר איכא ג"ש דלה לה מאשה שאין יכול לזכות לה גט אלא מדעתה מ"מ פריך שפיר דכיון דבשטר לא אמרינן האי סברא דהואיל וקני ליה בע"כ מקנה בע"כ א"כ בכסף נמי ליתא להאי סברא ועי"ל דסמיך אהקישא דשטר וכסף בעבד ושפחה איתקשו להדדי כדאיתא בגיטין דף מ"א ע"ב וא"כ יש להקיש כסף לשטר וע"ז משני דבשטר האי שטרא לחוד משא"כ בכסף לית לן למימר דלא מהני משום דסברא אלימת' היא דהואיל וקני בעל כרחו מקנה בעל כרחו והקישא לא מיותר להכי כן נ"ל:

שם רבא אמר בכסף קבלת רבו גרמה לו כו' נראה לענ"ד דדוקא אליבא דר"מ מפרש רבא הכי והיינו למאי דפרישית לעיל דר"מ סובר דמפקיר עבדו יוצא לחירות וא"צ גט שיחרור כשמואל דיליף הכי מקרא דכל עבד שאין רשות לרבו עליו אין קרוי עבד וא"כ ה"נ כיון שהרב מקבל הכסף הרי סילק רשותו ממנו לגמרי וזה שנותן הכסף אין רוצה לזכות בו דהא ע"מ שישחררו יהיב וא"כ הרי נשאר העבד בלא אדון וממילא לא גרע ממפקיר עבדו משא"כ בשטר שאין האדון רוצה להוציא העבד מרשותו אם לא ע"י השטר וכל זמן שלא נגמר השיחרור עדיין הוא ברשות האדון וא"כ כיון דחוב הוא לו צריך שיגיע השיחרור לידו או מדעתו ע"י שלוחו. ובזה נתיישב' שיטת הרי"ף ז"ל שכתב אליבא דרבנן דכסף ע"י אחרים משום דזכות הוא לעבד והקשו עליו הקדמונים מאי הוצרך להאי טעמא דלפ"ז אי עמד העבד וצוח שאינו רוצה לא מהני טפי הו"ל להרי"ף לפרש הטעם לרבנן כמו לר"מ ומטעמא דרבא דקבלת רבו גרמה לו וא"כ אפילו עומד וצוח הוי שיחרור ולמאי דפרישית א"ש דדוקא אליבא דר"מ מפרש רבא הכי משא"כ למאי דקי"ל דמפקיר עבדו צריך גט שיחרור תו ליתא להאי טעמא דרבא כן נ"ל נכון

ונ"ל שיצא לו להרי"ף כן ממאי דמקשינן בסמוך לרבנן לערבינהו וליתנינהו ומאי קושיא הא בשטר ע"י אחרים היינו דוקא סתמא אבל בעומד וצוח לא מהני ובכסף ע"י אחרים אפילו עומד וצוח מהני לטעמא דרבא אע"כ דאליבא דרבנן לא שייך טעמא דרבא ודו"ק:

שם והא קי"ל דגיטו וידו באין כא' ופרש"י דממעשים בכל יום קשיא ליה היאך שבקינן רבנן ועבדינן כר"מ עכ"ל. ואע"ג דבלא"ה לא קי"ל נמי כחכמים דמתני' במאי דאמרי בכסף ע"י עצמו אלא כר"מ אליבא דרב ששת כמ"ש התוס' לקמן בד"ה ור' אלעזר מ"מ לא דמי דהתם סמכינן אהא דאמר רב בנדרים כר"מ משא"כ לענין גיטו וידו באין כא' דלא אשכחן שום אמורא דפסיק כר"מ לגבי חכמים א"כ מקשה שפיר למעשים בכל יום. מיהו בלא"ה ה"מ לאקשויי בפשיטות לפמ"ש התוס' סוף ד"ה ורשב"א דמפ"ק דגיטין מוכח דרבנן דפליגי אדר"מ התם סברי דגיטו וידו באין כא' ועיין במה שאפרש שם ואכתי יש לי לדקדק במ"ש רש"י ז"ל דממעשים בכל יום מקשה ובר"פ הזורק משמע התם דכמה אמוראי לית להו ההיא דגיטו וידו באין כא' וכן דגיטה וחצירה באין כא' ויש ליישב:

שם ורשב"א היא כו' וג' מחלוקות בדבר. עיין בפירוש רש"י שנדחק דרישא דסיפא וסיפא דסיפא לאו חד תנא הוא וזה דוחק ועוד דאכתי הקושייי' במקומה דמעשים בכל יום לא הוי כחכמים דמתני' ולכאורה ה"מ לפרש בפשיטות דאקושיא דליערבינהו וליתנינהו קאי דהא דקאמרי' במתני' בשטר ע"י אחרים היינו אף ע"י אחרים אלא הא דלא ערבינהו היינו משום דלאו מילתא דפסיקא הוא כיון דרשב"א פליג ולא רצה רבי לסתום בזה לא כחכמים ולא כרשב"א מש"ה לא ערבינהו אלא דל' ורשב"א היא לא משמע הכי ולפמ"ש בסמוך בל' התוס' יש ליישב השיטה עיין שם:

שם אמר רבה מ"ט דרשב"א. לכאורה טפי הו"ל להקשות מ"ט דרבנן דהא בר"פ הזורק ס"ל לכולהו אמוראי מסברא דלא אמרינן גיטה וידה באין כא' ורבא גופא דמסיק התם להא מילתא דייק לה מעבד למ"ד ע"י עצמו ואם כן מילתא דרשב"א מסברא אלא דאפשר דהמקשה נמי ג"ש דלה לה מאשה קשיא ליה מ"ט דרשב"א האיכא למילף מה אשה ע"י עצמה ה"ה בעבד ע"י עצמו וע"ז משני ליה שפיר דאיכא למימר מהאי ג"ש איפכא וכיון דאיכא למימר הכי והכי לא שייך ג"ש בהא מילתא ומוקמינן אסברא ועי"ל דפשטא דקרא דכתיב או חופשה לא ניתן לה משמע לידה ממש ומש"ה קשיא לי' מ"ט דרשב"א מיהא בהא מצינן למימר דרשב"א לשיטתיה דס"ל בפ' החולץ דף מ"ו דמפקיר עבדו יוצא לחירות וצריך גט שיחרור דלית ליה דרשא דשמואל וא"כ איכא לאוקמי פשטא דקרא כשהפקירו וא"כ יש לו יד ומש"ה משתחרר ע"י עצמו בשטר משא"כ בסתם עבד שלא הפקירו אין לו יד להשתחרר ע"י עצמו לכך נראה כל' הראשון שכתבתי ודו"ק:

דף כג:

בד"ה רשב"א כו' וא"ת מנ"ל הך ג' מחלוקות כו' ולספרים דל"ג אף צ"ל כיון דאשכחן דרבנן פליגי כו' כדאיתא פ"ק דגיטין דאמר אי בעי זריק כי' עכ"ל. ולכאורה אין זה מוכרח דהתם לאו רבנן הוא דקאמרי הכי אלא סתמא דתלמודא דייק ממילתא דר"מ דה"ק להו לחכמים וכי תימרו אי בעי זריק ליה גיטא וא"כ ר"מ הוצרך לומר כן לפי שיטתו דאם ישיבו לו החכמים היאך אמרת דחוב הוא לו הא אי בעי זריק ליה גיטא דהא לדידן גיטו וידו באין כא' הוצרך להשיבם עריק ואזיל לעלמא כו'. מיהו לענ"ד נראה דע"כ ג' מחלוקות בדבר והיינו מאי דקאמרינן בגיטין בג' דברים שוין גיטי נשים לשחרורי עבדים וקחשיב מוליך ומביא דצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם וקתני כדברי ר"מ בארבע והיינו לענין דיכול לחזור בו דחוב הוא לו אלמא דלרבנן הוי מיהא ג' וא' מהם מולין ומביא ואי ס"ד דלרבנן דוכות הוא לו הוי דוקא ע"י אחרים ולא ע"י עצמו היכי משכחת לה מיליך ומביא הא כשמוסר הרב השחרור ע"י אחרים לאלתר הוי משוחרר והו"ל כשליח קבלה דאין צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם אע"כ דס"ל גיטו וידו באין כא' וא"כ משכחת שפיר שליח להולכה בשיחרור וכבר כתבתי בזה בחידושי לגיטין דף ט' ועיין בסמוך:

גמרא בעי רבה לרשב"א ע"כ מהו שיעשה שליח לקבל גיטו מיד רבו עיין בפרש"י ותוספות. מיהו לפי שיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל בההיא דהאומר תן שחרור זה לעבדי דלרבנן אם רצה לחזור בו לא יחזור בו וכתבו שם דנהי דאין יכול לחזור בו אפ"ה גיטא לא הוי עד דמטא לידא דעבד וא"כ לפ"ז א"ש איבעיא דהכא דנהי דלרשב"א משתחרר ע"י אחרים היינו לענין שהרב אין יכול לחזור בו אלא דאכתי לא הוי משוחרר גמור עד דמטי שחרור לידיה ונהי דלית ליה לרשב"א גיטו וידו באין כא' מ"מ הכא כיון שכבר סילק האדון רשותו ממנו דהא אין יכול לחזור בו א"כ יש לו יד לעבד לקבל גיטו מיד אחרים שזיכו לו אבל הא מיבעיא ליה לרבה אם יכול העבד לעשות שליח לקבלה להשתחרר מיד כשיגיע השחרור ליד שלוחו דהא מילתא לא שייכא בדרשב"א כלל כן נ"ל נכון לפי שיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל וכבר כתבתי בחידושי לגיטין דף ט' ע"ב שהיא שיטת רש"י ז"ל קודם חזרה ע"ש באריכות אבל התוספות כאן לשיטתם שם לכך מפרשי בע"א ודו"ק:

שם אמר רבה אמר רב ששת כו' ור"מ סבר כו' וכי אמר ליה ע"מ לאו כלום קאמר. וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו דטעמא דר"מ משום דהו"ל מתנה ע"מ שכתוב בתורה דתנאי בטל והמעשה קיים ע"ש ולענ"ד א"א לומר כן דהתינח בעבד אלא באשה דמדאורייתא ודאי יש לה קנין בלא בעלה אלא דחכמים תקנו דמה שקנתה אשה קנה בעלה וא"כ הא אמרינן בכתובות פ' אע"פ דלר"מ בדרבנן תנאו קיים לכך נראה כפירוש הרא"ש ז"ל

בשמעתין דהו"ל כתנאי שסותר המעשה ודמי לאומר לחבירו הריני נותן לך מתנה ע"מ שלא יהא שלך דכיון דיד העבד כיד רבו ומה שמתנה עמו הוי כאילו מתנה עם האדון אלא דאכתי לא מיושב שפיר זה הטעם לר"א אליבא דר"מ דאמר אפילו ע"מ שתצא לחירות לא מהני ואפשר דהתם נמי כ"ש דלא שייך לומר דהוי כאילו התנה עם האדון שיצא לחירות דא"כ הו"ל ע"י אחרים דמודה ר"מ דמהני אע"כ מדקרי ליה ע"י עצמו היינו משום דעיקר המתנה להעבד וא"כ אילו אמר להאדון הרי לך במתנה ע"מ שתתן להעבד אטו מי מהני כן נ"ל ועיין בסמוך בל' התוספות בשיטת ר"י ודו"ק:

תוספות בד"ה ור"א אומר כל כה"ג אומר ר"ת דהלכה כר"מ כו' ואליבא דרב ששת כו' עכ"ל. לכאורה לא נ"מ מידי אי הוה הלכה כרב ששת וכר"מ או כר"א וכרבנן אלא משום דפשיטא ליה לר"ת דהלכה כר"מ מסוגייא דנדרים דמוקמינן לרב כר"מ וקי"ל כרב באיסורי לכך הוצרך ר"ת להוכיח דלאו כר"מ אליבא דר"א אלא כר"מ לרב ששת וא"כ ממילא מוכח דלרב ששת מודה ר"מ בע"מ שתצא לחירות דמהני כדמהני התם ע"מ דמה שאת נותנת לפיך ואגופא דסוגייא דתלמודא דנדרים לא שייך להקשות מנ"ל לאוקמי מילתא דרב כר"מ ואליבא דרב ששת הא מצי לאוקמי מילתא דרב כר"א וכרבנן דאפשר דלא משמע ליה לסתמא דתלמודא דנדרים שום סברא אוקימתא דר"א משום דפשיטא להו דבע"מ שתצא לחירות אפילו ר"מ מודה ומהאי סוגייא גופא מוכיח ר"ת דהלכה כרב ששת ואפילו לשיטת הפוסקים כשמואל בנדרים וס"ל דלענין ממון איתשל אפ"ה ע"כ הכא הלכה כרב ששת ואליבא דרבנן ועיין בסמוך:

דף כד.

בא"ד ועוד מייתי ראיה דהלכה כר"ש מפ' בן סורר כו' והשתא בשלמא לר"ש אתי מיהא כרבנן כו' עכ"ל. ואפ"ה לא ניחא ליה לפסוק כשמואל דמסייע ליה נמי סתמא דפסחים משום דבפסחים לא נחית סתמא דתלמודא לפרש דוקא הכי אלא משום דבעי לאוקמי מתניתין אפילו כרבנן וממילא ידעינן דלר"מ איירי באמר לו ע"מ שתצא ידי פסח וכן נראה מל' והרא"ש ז"ל ומה"ט לא הוצרך ר"י ז"ל ליישב שיטה דפסחים אלא סוגיא דנדרים דפ' בן סורר. מיהו ממתניתין דפ' בן סורר לא קשיא לר"א דהא איכא התם אוקימתא אחריתא ע"ש ונראה דרב גופא נמי מוקי למתני דפ' בן סורר בהאי אוקימתא אחריתא דלא תיקשי סתמא דבן סורר אסתמא דנדרים כן נ"ל:

בא"ד אך ר"י אומר דאין ראיה דהלכה כרב ששת כו' נראה דר"י רוצה לפסוק כרב ומוקמינן ליה בנדרים כר"מ והיינו כר"מ אליבא דר"א אלא דאכתי קשיא לי א"כ אמאי

מוקמינן התם בנדרים למילתא דרב כר"מ הא אפי' כרבנן נמי מצי לאוקמא ואפשר משום דלר"מ שמעינן בהדיא דבעבד לא מהני מה שתרצי עשי דהא אפילו ע"מ שתצא לחירות לא מהני א"כ באשה מעלינן חד דרגא דבעינן מיהא ע"מ שאת נותנת לפיך אבל כולי האי לא מפלגינן בין אשה לעבד לומר דבאשה מהני מה שתרצי עשי משא"כ לרבנן דלא פסיקא לן כולי האי דלא מהני בעבד ע"מ שאין לרבו רשות בו דהוי כמה שתרצי עשי אלא ר"א מסיק הכי מסברא וא"כ אפשר דבאשה מהני אפילו מה שתרצי עשי כן נ"ל בשיטת ר"י ובעיקר דבריו נ"ל לפרש דמה"ט גופא דאם נתן הבעל מתנה לאשתו קנתה א"כ מש"ה נמי מהני בה תנאה והיינו למאי דפרישית בסברת הרא"ש ז"ל דהו"ל כאילו אמר לאדון ע"מ שלא יהא שלן וא"כ דוקא בעבד שייך לומר כן דהא אפילו אם אמר לאדון ע"מ שתתן לעבד נמי לא מהני דהא אין לעבד יד כלל משא"כ באשה שאם התנה עם הבעל ע"מ שתתן לאשתך מהני דהא קנתה מיד הבעל ואם כן כשהתנה הנותן עם האשה לא גרע כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה אלא בזוזי דידה כו' ומה שפירש בקונטרס לא נהירא עיין בחידושי הרשב"א שכתב ליישב שיטת רש"י וכן במה שכתבו התוספות דאיירי כשהקנה לה אחר מנה כתב שם בל' אחר דאיירי שהבעל נתן לה מתנה וזה מוכרח בשיטת התוספות דהא אליבא דר"א איירי הכא דבע"מ שאין לבעלך רשות בו לכ"ע קנה הבעל ועיין במהרש"א:

דף כד:

א"כ שן ועין מאי אהני ליה. ונ"ל דעיקר דיוקא מייתורא דשן דהא עין ודאי איצטריך למעט שן דחלב דכיון דישלחנו רבוייא הוא הוי מרבה הכל אפילו שן דחלב ועוד דבלא"ה איצטריך עין למעט מומין שבסתר והשתא אתי שפיר נמי הא דמקשה מעיקרא מהכהו על ידו וסופה לחזור ולא מקשה נמי ממומין שבסתר דמשמע לקמן מפלוגתא דרבי ובן עזאי ורבנן דלכ"ע מומין שבגלוי לא בעינן והו"ל להקשות כיון דישלחנו ריבוייא הוא מנ"ל למעוטי מומין שבסתר אע"כ דהוי ידע שפיר דממעטינן משן ועין מומין שבסתר אלא דקשיא לי' מנ"ל למעוטי נמי סופה לחזור דהא מריבוייא דישלחנו איכא לרבויי הכל וממיעוטא דשן ועין לא שייך למעט אלא מאי דלא דמי לגמרי והיינו מומין שבסתר וע"ז משני שפיר א"כ שן ועין מאי אהני ליה פירוש כיון דאיכא תרי מיעוטי א"כ מחדא ממעטינן מומין שבסתר ואידך למעוטי סופה לחזור וממילא מימעט נמי שן דחלב כן נ"ל נכון:

שם אמר רב ששת הרי שהיתה עינו סמוייה וחטטה עבד יוצא לחירות מ"ט מחוסר אבר הוא ותנא תונא כו'. ועי' בפרש"י בד"ה נחטטה והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו א"כ בשינו נדודה והפילה נמי וכן הקשה מהרש"א ז"ל ובתוספות ישנים הקשו ג"כ מאי מייתי ראיה הא לא דמי לעוף דמתחלה לא היה בו דבר שראוי לפסול משא"כ הכא בעבד שהיתה סמוייה מעיקרא כו' ולולא שאיני כדי היה צ"ל דלא מייתי רב ששת ראיה לעיקר הדין דודאי פשיטא ליה מסברא מריבויא דישלחנו דכל שעשאו מחוסר אבר פשיטא דיוצא לחירות ולא הוצרך להביא ראיה אלא דעין מיקרי אבר משום דלכאורה לא הוי אבר כיון שאין בו עצם ובאהלות נמי לא קחשיב ליה לגבי רמ"ח איברים שבאדם ולהכי מייתי מעופות דאף על גב דאין מום בו אלא מחוסר אבר אפילו הכי פסול להקרבה בנחטטה עינו אלמא דאשכחן דעין מיקרי אבר משום הכי יוצא לחירות דהא עשאו מחוסר אבר משא"כ בשן לא אשכחן דמיקרי אבר כן נ"ל נכון:

דף כה.

גמרא ורבי לשון לא ורמינהו הרי מי שהיה מזה כו' ועוד תניא שניטל רוב הלשון ר' אומר כו'. נראה דלאו משום דיציאת עבד לחירות דמי להנך מקשה הכי אלא כיון דלר' סירוס מיקרי מומין שבגלוי אע"ג דלא הוי גלוי כמו שן ועין אע"כ כיון דישלחנו ריבוייא הוא סובר רבי דמרבינן הכל ולא מימעט משן ועין אלא מאי דלא הוי גלוי כלל א"כ אמאי ממעט רבי לשון הא אשכחן לשון דמיקרי גלוי לענין הזאה ולענין מומי בכור ובזה נתיישב' קושיית התוס' בד"ה ר' מדמה אלא דהתוספות נמי לסברא זו נתכוונו ועדיפא משני דודאי אין לדמות עבד לטבילה דהתם בעינן דומיא דבשרו דהוי גלוי לגמרי מאבראי משא"כ בעבד כיון דכתיב שן אלמא דלא בעינן מאבראי ממש אלא גילוי קצת ובזה נתיישב' ג"כ קושיית מהרש"א ז"ל ודו"ק:

שם וסבר רבי לענין טבילה כטמון דמי והתניא מעשה בשפחתו של בית רבי שנמצא עצם בין שיניה כו'. הכא נמי יש לדקדק מאי מקשה מלשון אשיניים דהא שינים הוי גלוי טפי מלשון דהא בעבד מיקרי מום שבגלוי משא"כ לשון דהוי מום שבסתר לרבנן דפליגי אר' אלא דאפ"ה מקשה שפיר למאי דפרישית דודאי עבד לא דמי לטבילה דהתם דומיא דבשרו והכא דומיא דשן מ"מ לרבי קשה ממ"נ אי דריש דומיא דבשרו ממש מאבראי א"כ אפילו שן לא בעי טבילה ואי לא דריש דומיא דבשרו ממש אלא דבעינן דומיא דבשרו כל דהו שיהא גלוי קצת לאפוקי בית הסתרים ממש א"כ לשון נמי ליבעי טבילה דהא לר' מיקרי גלוי לענין עבד והזאה ומומי בכור כנ"ל:

דף כה:

בהמה גסה נקנית במסירה כו' ונראה ברור דודאי בהמה בכלל מטלטלים נינהו והיינו דתנינן במשנה דבסמוך דנכסים שאין להם אחריות אינן נקנין אלא במשיכה וכדמסקינן עלה דלריש לקיש מדאורייתא ולר' יוחנן מדרבנן וכל הני קנינים משיכה ומסירה והגבהה ע"כ כולהו בכלל משיכה נינהו למ"ד מדאורייתא דאורייתא ולמ"ד מדרבנן דרבנן וממילא דכל א' קונה לפי מה שדרכו בכך כמו שיבואר בסמוך ועוד דאפי' לר' יוחנן נמי עיקר קנין משיכה מיהא דאורייתא במתנה דאל"כ במה יקנה ומה שהקדים התנא לשנות בהמה מקמי שאר מטלטלים ולמאי דפרישית דעיקר קנינא תליא נמי בשאר מטלטלים היה מהראוי להקדים דין המטלטלים בכלל ולומר דנקנין במשיכה אלא דאפשר דהתנא בכולהו פירקין מכל עניני קנינים מיירי וחשוב חשוב קודם קתני בתחלה דין קניית אשה ואח"כ ע"ע ואח"כ עבד כנעני ואח"כ בהמה שהיא בכלל בעל חי ואח"כ שאר נכסים:

רש"י בד"ה נקנית במסירה כו' אבל במשיכה לא מקנייה דאין דרכה בכך כו' עכ"ל. מלשון זה נראה מבואר בכוונת רש"י דלאו משום חשיבות דמסירה ממשיכה תליא מילתא אלא משום שאין דרכה בכך ותדע דאי ס"ד משום דמסירה עדיף ממשיכה א"כ בכל המטלטלים דמהני משיכה אמאי לא מהני מסירה דעדיף והא לא אשתמיט שום תנא ואמורא לומר דמטלטלים נקנין במסירה אלא במשיכה או בהגבהה לבר מספינה ושטרות כדאיתא בפ' הספינה אע"כ כדפרישית דלכ"ע מסירה קנין גרוע הוא ולא מהני אלא בבהמה גסה לר"מ ור"א לכך הוכרח רש"י לפרש דהיינו משום דא"א בענין אחר דלאו אורחה לא במשיכה ולא בהגבהה ונראה עוד שמה שהכריחו לרש"י לפרש כן היינו משום דקתני והדקה בהגבהה והאי ודאי דוקא בהגבהה א"כ ע"כ רישא נמי דוקא כן נ"ל בשיטת רש"י ולשיטת התוספות נמי ע"כ צריכין לסברא זו דהא דמהני מסירה בבהמה גסה לר"מ ור"א ולא בשאר מטלטלים היינו משום דבהמה גסה אין דרכה במשיכה לכך תקנו דמסירה נמי מהני אלא דאפ"ה אי עביד משיכה מהני אע"ג דלאו אורחה בכך כדאשכחן בהגבהה דמשום דהוי קנין חשוב מהני אפילו במידי דלאו אורחה בהגבהה אלא במשיכה ה"ה במשיכה במידי דלאו אורחא במשיכה אלא במסירה ולרש"י מצינן למימר דדוקא הגבהה מהני בכל מקום כיון דניכר ביה טפי ענין הקנאה דעיקר הגבהתו לצורך קנין קעביד משא"כ במשיכה דאין ניכר בו קנין כ"כ דמה"ט לא מהני בדברים שדרכן להגביה א"כ לא מהני נמי במידי דלאו אורחא כן נ"ל נכון ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה בהמה גסה פי' בקונטרס כו' משמע לפירושו דמסירה עדיפא ממשיכה והא דקאמר כו' במשיכה וכ"ש במסירה עכ"ל. ולמאי דפרישית בסמוך כל זה אינו מוכרח לפרש"י דע"כ לרש"י נמי מסירה גריעא ממשיכה אלא דאפ"ה לר"מ ור"א בעינן דוקא מסירה משום דלאו אורחה במשיכה ולפ"ז ממילא שמעינן כיון דלרב מהני בה משיכה ה"ל כשאר מטלטלין דבעינן דוקא משיכה ולא מסירה כן נ"ל לפי' רש"י וק"ל:

בא"ד ומיהו הך פירכא איכא לשנויי כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל בכוונתם דבהא מיתרצו כל הנך קושיות שהקשו מעיקרא ע"ש ומ"מ נראה דעיקר תירוצם אהאי קושייתם בתרייתא דפיל משא"כ הנך קושיות לא מיתרצו שפיר בהא דהא מתניתין דריש פ"ק דב"מ משמע דאירי בין במציאה בין במקח וממכר דומיא דבבא דשנים אוחזין דמוקמינן התם רישא במציאה וסיפא במו"מ וכן הא דמקשה סתמא דתלמודא אמילתא דשמואל מנהיג מי איכא למ"ד לא קני נמי אכתי לא מיתרצא שפיר דמאי קושיא דלמא שמואל במקח וממכר איירי מיהא בהא מצינן למימר דאכתי מקשי שפיר דאי ס"ד במקח וממכר הא קאמר הכא דלא קני במשיכה לפרש"י ומשום דאין תירוצם מספיק כ"כ אהנך קושיות לכך כתבו לשון הך פירכא ולבסוף מסקו אבל אכתי קשה מרבי אלעזר כו' כן נ"ל. מיהו לפי שיטת רש"י אפשר דבההיא דב"מ גרסינן ר' אליעזר והכא ר"א שהיה חבירו של ר"מ וק"ל:

בא"ד ור"ת הקשה על פי' רשב"ם וכי מצות הן משיכה ומסירה שמבטלים זו את זו כו' עכ"ל. ובפרק הספינה כתבו התוספות לתרץ דודאי הכי הוא כדאשכחן בהגבהה דדברים שדרכן להגביה אינן נקנין במשיכה אלא בהגבהה ע"ש ולענ"ד נראה דר"ת סובר דמשום הא לא איריא דשאני הגבהה דעיקר ענינו אינו אלא לשם קנין כמ"ש בסמוך בשיטת רש"י וק"ל:

בא"ד ור"י הקשה על פי ר"ת ז"ל כו' מההיא דפ' הספינה וכו' עד סוף הדיבור. ומהרש"א ז"ל כתב שדבריהם אין מובנים בזה דהא לפירוש ר"ת ע"כ כיון דמסירה עדיף א"כ הא דקאמרי רבנן עד שימשכנו האי עד לאו דוקא דכ"ש במסירה וא"כ שפיר הוי מיתוקמא כרבנן והניחו בצ"ע ולענ"ד במחילה מכבוד תורתו של מהרש"א ז"ל דאגב חורפיה לא דק שפיר בסוגייא דהתם דהא לפי סברא זו לא הוי מקשה הש"ס התם מידי אפי' למאי דמוקמינן ברה"ר לימא אביי ורבא דאמרי כרבי ומאי קושיא הא רבנן נמי מודו דכ"ש במסירה דמהני אע"כ דהמקשה דהתם סובר בפשיטות דעד שימשכנו דוקא ולא במסירה והיינו באחד משני דרכים אי משום דליתא לסברת ר"ת אלא משיכה עדיפא או משום דמסירה לא מהני ברה"ר וא"כ מקשה ר"י שפיר על ר"ת דאף למאי דהוי משמע ליה

מעיקרא דאירי בסימטא נמי תיקשי ליה דהא לאביי ורבא דמסירה קונה ברה"ר כ"ש בסימטא וא"כ לא מיתוקמא כרבנן אבל לפי' ר"י אתי שפיר דמעיקרא הוי סובר דרבנן סברי דבסימטא לא מהני מסירה ואביי ורבא דאמרי כרבנן כמו שפי' ר"י שם והדברים ברורים דלא כמהרש"א ודו"ק:

דף כו.

משנה נכסים שאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה. כבר כתבתי דמסירה והגבהה נמי בכלל משיכה נינהו וכל דבר לפי ענין הרגיל בו אי למ"ד מדאורייתא כולהו מיד ליד מיקרי ולמ"ד מדרבנן דרבנן מיהו האי אין נקנין אלא במשיכה לאו דוקא דהא תיקנו נמי בחליפין כדתנינן להדיא באידך מתניתין דסיפא ולאידך גיסא נמי יש לי לדקדק דהא דקתני נכסים שאין להם אחריות נקנין במשיכה לאו כללא הוא דהאיכא שטרות דהוי נמי בכלל נכסים שאין להם אחריות כדדייקינן להדיא בדף הסמוך אמתניתין דהכא גופא דזו ששנינו נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות אשטרות קאי ואפ"ה קי"ל דאינן נקנין לא במשיכה ולא במסירה והגבהה אלא בכתיבה ומסירה דוקא ונהי דאיכא למימר דרבי שסתם המשנה לטעמיה דס"ל אותיות נקנין במסירה לחוד בפרק הספינה ולקמן בפרק האיש מקדש דף מ"ז ע"ב מ"מ איכא למידק אהא דקי"ל הלכה כסתם משנה וקשיא הלכתא אהלכתא אע"כ דהאי כללא לאו דוקא ויתכן יותר לפמ"ש לקמן בפרק האיש מקדש דמאן דס"ל דבעינן כתיבה ומסירה היינו משום דס"ל דמכירת שטרות מדאורייתא לא מהני כלל אלא מדרבנן מיקני בכתיבה ומסירה א"כ אתי שפיר טפי דשבקי לקנין שטרות ולא אירי ביה דנהי דקי"ל דעיקר משיכה נמי מדרבנן לרבי יוחנן מ"מ עיקר מכירת מטלטלים מיהא הוי דאורייתא משא"כ בשטרות דעיקר מכירה מדרבנן כן נ"ל:

(קונטרס אחרון) דף כו משנה נכסים שיש להם אחריות כו' ונכסים שאין להם אחריות נקנין במשיכה. וכתבתי דיש לדקדק דבכולהו מתניתין דפירקין קחשיב כל קנינים שבעולם במה נקנין ואמאי שביק לקנין שטרות דלא תני להו. בשלמא למ"ד דנקנין במסירה א"ש דהוי בכלל משיכה דהא שטרות נמי נכסים שאין להם אחריות נינהו כדמוכח בגמרא דקאמר זו ששנינו נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות ואשטרות קאי וכדפרישית לעיל במשנה דבהמה גסה דמשיכה ומסירה חדא מילתא היא. אלא למאי דקי"ל דגבי שטרות בעינן כתיבה ומסירה ודאי קשה שטרות אמאי שייריה. וכתבתי ליישב ע"פ מ"ש לקמן דף מ"ח פרק האיש מקדש דמאן דס"ל

שטרות נקנין בכתיבה ומסירה היינו משום דס"ל דעיקר מכירת שטרות אינו אלא מדרבנן דמדאורייתא לא מקנו כלל ולפ"ז מצינן למימר דמש"ה לא קתני במתני' דלא קתני אלא כל הני דעיקר מכירתם מדאורייתא:

גמרא בכסף מנלן. לכאורה נראה דהאי שקלא וטריא היינו אליבא דר"ל דוקא דכסף אינו קונה במטלטלין משא"כ לרבי יוחנן דבסמוך דכסף קונה ד"ת במטלטלין וכפרש"י בסמוך משום דילפינן בק"ו מהקדש או כפירוש הרי"ף ז"ל דילפינן בק"ו מע"ע גופו קונה ממונו לא כ"ש א"כ מה"ט גופא אית לן למילף נמי דכסף קונה בקרקעות אלא דלענ"ד לרבי יוחנן נמי איצטריך קרא דאל"כ ה"א דקרקעות כיון דבחזקת בעליהן עומדות אין דרך להקנותן אלא בשטר דוקא וכדכתיב נמי ספר המקנה דהוי משמע דוקא ספר קונה ולא דבר אחר ועוד יתיישב יותר למאי דפרישית בריש מכילתין דאי לאו ג"ש דקיחה קיחה משדה עפרון ה"א דקידושי אשה דוקא בשטר דמקשינן הווייה ליציאה וא"כ אי לאו דאשכחן כסף דקונה בקרקעות להדיא הו"א איפכא דאשה אין נקנית אלא בשטר וג"ש דקיחה קיחה נמי לאידך גיסא דקיחה דשדה עפרון היינו בשטר וכסף לאו משום קנין יהיב ליה מש"ה איצטריך לאתויי בהדיא מקרא כן נ"ל:

תוספות בד"ה אמר קרא שדות בכסף יקנו הא דלא אייתי מקרא דשדה עפרון משום דדלמא ה"מ מעובד כוכבים כו' עכ"ל. ולמאי דפרישית בסמוך אין צורך לכל זה דהא אי לאו האי קרא דהכא אדרבה בשדה עפרון גופא לא הוי ידעינן דקנאה אברהם בכסף אלא בשטר כמ"ש התוספות גופא בריש מכילתין בד"ה א"נ שדות וכ"ש למאי דפרישית בסמוך דאיכא למילף איפכא כן נ"ל אלא דבלא"ה משני התוספות שפיר דהא האי פירכא גופא מקשה הש"ס לעיל בע"ע דנקנה בכסף והא דילפינן קידושי אשה משדה עפרון ולא פרכינן היינו משום דלהתם איכא ג"ש דקיחה קיחה כמ"ש מהרש"א ז"ל ויתיישב יותר לפמ"ש התוספות בריש מכילתין דלא ילפינן עיקר קנין משדה עפרון אלא גילוי מילתא בעלמא דלשון קיחה היינו כסף וק"ל:

גמרא ואי פריש פריש כי הא כו' אף ע"ג דכל תנאי שבממון קיים אפ"ה הוצרך לאשמעינן דלא תימא דאין כאן תורת קנין כלל כ"א בכסף ובשטר וא"כ תו לא מהני ליה האי תנאי דאכתי דברים בעלמא נינהו ויכול לחזור בו קמל"ן כיון דכל חד קנין חשוב הוא דהא כסף לחוד קונה במקום שאין כותבין ושטר לחוד קונה במתנה אלא טעמא דרב משום דמסתמא קפיד ולא סמכא דעתא א"כ כיון דפריש דלא קפיד מהני:

שם אמר שמואל ל"ש אלא במתנה אבל במכר לא קנה. אף על גב דואקח את ספר המקנה במכר כתיב מ"מ קרי' ליה שפיר ספר המקנה כיון שקונה במתנה ועוד תירצו דהתם מוכר שדהו מפני רעת' הוי ואין צורך לזה וק"ל:

שם מתיב רב המנונא בשטר כו' ולכאורה יש לדקדק דלמא התם איירי בדפריש אי בעינא בשטרא איקני כדלעיל בסמוך ואפשר משום דמסתמ' האי ברייתא דבשטר כיצד אמתניתין קאי ומתניתין ודאי בדלא פריש איירי דומיא דכסף וחזקה ועוד דממימרא דשמואל גופא מוכחינן לה מדקאמר ל"ש אלא במתנה ולא מוקי לה אפילו במכר ובדפריש אע"כ דלא משמע ליה לאוקמי מתניתין בדפריש דוקא ואף על גב דאכתי לא דמי לחזקה דמהני אפילו במכר לרוב הפוסקים בהא לא איכפת לן דשפיר שייך למיתני בהדי הדדי כל חד היכא דשייך ביה אבל לענין דלא בעינן שיפרש מסתמא דומיא קתני נן נ"ל:

שם ובחזקה מנלן כו' במה ירשתם בישיבה. ואף על גב דבגורל ואורים ותומים נתחלקה ולא הוצרכו לחזקה מ"מ נ"ל דמייתי שפיר דלמ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה א"כ ודאי היה הגורל לשמות מטות אבותם ואח"כ מה שנטלו מירושת אבותם חלקו וזכו כ"א בחלקו בישיבה דהא עיקר גורל בחלוקת השבטים איירי קרא ומהא ילפינן שפיר בפרק בית כור דהאחין שחלקו מהני גורל ואפי' למ"ד לבאי הארץ מסתמא חלקו לשמות מטה אבותם בשעת ביאתן ממש והרבה מאותן באי הארץ מתו בשבע שכיבשו ושבע שחילקו וירשו ביניהם וחלקו בחזקה שהחזיק כ"א בשלו ועוד דהא בני גד ובני ראובן לא אשכחן בהו גורל ואף ע"ג דהאי קרא דבמה ירשתם היינו בשאר שבטים לאחר שעברו הירדן מ"מ במה זכו אותן השבטים בחלק בני גד ובני ראובן בארץ כנען גופא כיון דב"ג וב"ר לא היו בגורל אע"כ בישיבה התזיקו וא"כ מתקיימין שתי מקראות דאך בגורל ובמה ירשתם בישיבה כן נ"ל נכון ועיין בחידושי מהר"י טראני ודו"ק:

שם ושאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה מנלן דכתיב כי תמכרו כו' דבר הנקנה מיד ליד. וקשיא לי אכתי מנ"ל דלא מיקני אלא במשיכה לחוד מדאורייתא דלמא מקנו נמי בכסף מק"ו דהקדש כמו שפירש"י לרבי יוחנן וראיתי בחידושי הריטב"א ז"ל לב"מ שכתב שיש מי שסובר דבאמת לר"י משיכה נמי קונה מדאורייתא אלא דבריש פרק שני דבכורות איתי' להדיא בגמרא דלר"י משיכה לא קני מדאורייתא ולכאורה היה נ"ל דלענין קניית משיכה גופא לא איצטריך קרא דמיד ליד דמסברא ידעינן דמשיכה קונה דאלת"ה במתנה ובמציאה ובנכסי הגר והפקר במה יקנה וא"כ ע"כ קרא דמיד ליד איצטריך לאפוקי שאר קנינים אלא דלפ"ז קשה איפכא לר"י דנהי דלית ליה דרשא דמיד ליד אכתי

דלמא מקנו נמי במשיכה מהאי סברא גופא דפרישית אליבא דר"ל ויש ליישב כיון דלר"י לית ליה דרשא דמיד ליד אי ס"ד דקונה בין בכסף ובין במשיכה א"כ כיון דקרא דוכי תמכרו לעמיתך סתמא כתיב ולא מסיים באיזה קנין איירי תו לא שייך למידרש מיעוט דלעמיתך לאפוקי עכו"ם שאינו קונה כמו ישראל דאכתי לא ידעינן הי מינייהו מרבה והי מינייהו ממעט וראיתי דבריש פרק שני דבכורות הרגישו התוספות בזה להקשות אליבא דר"ל אמאי לא דריש האי ק"ו ונדחקו ליישב ובשם ד"י תירצו ddרשינן לעמיתך דומיא דעכו"ם בחדא ולכאורה אין דבריהם מוכרחים כיון שאין קנין העכו"ם מוזכר שם לא שייך למידדש דומיא ודוקא איפכא ילפינן שפיר מה ישראל בחדא אף עכו"ם בחדא שאין להרבות קנינים בעכו"ם טפי מבישראל כדפרישית לעיל בפירקין אבל למאי דפרישית אתי שפיר ועוד נ"ל ליישב לפי מאי דפרישית בפרק הזהב על קושיית הנמוקי יוסף על שיטת רש"י דיליף בק"ו מהקדש והא קל מחמור לא ילפינן וכתבתי שם דאין כאן קולא או חומרא דבהקדש נמי זימנין דהוי קולא אי איתרמי איפכא שמשך הגזבר וקודם מתן מעות נתייקר ואף על גב דבהא אמרינן לא יהא הקדש קל מהדיוט היינו לאחר שתקנו חכמים משיכה בהדיוט לר"י כמ"ש התוס' לקמן דף כ"ט ע"ש אבל בעיקר דינא דאורייתא דאין כאן אלא קנין א' שפיר יליף רבי יוחנן מהקדש ולאו מק"ו במכר אלא גילוי מילתא כיון דזימנין דאיכא קולא להקדש משא"כ לר"ל דמשיכה כתב בהדיא מדרשא דמיד ליד א"כ תו לית לן למילף כסף בק"ו מהקדש דקל מחמור לא ילפינן ואדרבא ילפינן איפכא דבהקדש מהני תרווייהו כסף או משיכה היכא דאיכא רווחא להקדש משא"כ בהדיוט וכה"ג יש לפרש לשיטת הרי"ף ז"ל דר"י יליף קנין כסף מק"ו דע"ע דגופו קונה ממונו לא כ"ש ואם כן לר"ל כיון דמשיכה כתיב בהדיא במטלטלים וכסף בע"ע תו לית לן למילף האי ק"ו דהאיכא למימר נמי איפכא וממילא דכל חדא תיקום אדוכתיה כן נ"ל ודו"ק:

שם נכסים שאין להם אחריות מנהני מילי אמר חזקיה דאמר קרא ויתן להם אביהם מתנות עם ערים מצורות ביהודה. והא ליכ' למימר דמדין חצר קנאו המטלטלים שבתוכו דא"כ איפכא מיבעי' ליה ויתן להם ערים מצורות עם מתנות לא מיבעיא לשיטת הש"ך דלא מהני מדין חצר אלא אם החצר שלו קודם המתנה אלא לפי מה שאפרש לקמן שיש לפקפק בזה אפ"ה נראה דעיקר המתנה היה ערים מצורות והמטלטלים טפילין א"כ ע"כ מדהקדים הכתוב הטפל לעיקר היינו משום דבמטלטלים אגב מקרקעי הקנה להם שצריך להקדים בדבריו המטלטלים קודם לקרקע בהאי לישנא ממש מטלטלים אגב קרקע ועוד נראה דמייתורא דעם קדריש דה"ל למיכתב וערים מצורות אע"כ לאשמעינן

האי דינא קאתי כן נ"ל ובהא דאיבעיא לן נמי אי בעינן צבורין לא תיקשי נמי אי ס"ד דבעינן צבורין מאי אהני לן הא דמטלטלים אגב קרקע ת"ל דבלא"ה קני מדין חצר דשפיר איצטריך אגב קרקע היכא שאין החצר משתמר לא לדעת הקונה ולא לדעת המקנה ואין הקונה עומד בצד שדהו בכה"ג לכ"ע לא מהני מדין חצר כדאיתא פ"ק דמציעא דף י"א ע"ש ודו"ק:

דף כו:

ת"ש אמור רבי מעשה באדם א' שחלה בירושלים כר"א ואמרי לה ברי' היה כרבנן. בפרק מי שמת איתא להדיא דר"א מייתי ראיה לדבריו דלא מהני מתנת שכ"מ באמירה בעלמ' אפילו במצוה מחמת מיתה כ"א בקנין אמרו לו חכמים משם ראיה בריא היה ע"ש מיהו נרא' דשקלא וטרי' דשמעתין היינו דוקא אליבא דרבנן דלר"א לא שייך לומר ניקנינהו ניהליה במשיכה דאפשר שלא היה רוצה להקנותן לו מעכשיו אלא לאחר מיתה ואע"ג שהיה יכול להקנותן לו במשיכה שלא יקנו לו אלא לאחר מיתה דמהני אפילו עומדת באגם לאחר זמן כדאיתא בפרק האשה שנפלו אפ"ה לא סמכ' דעתיה דקסבר דלמא שמיט ואכיל וכ"ש דלא שייך אליבא דר"א הא דמקשינן וניזכינהו ניהלי' ע"י אחר דהא ר"א קאמר בהדי' בפרק מי שמת דאין זכין לגדול אע"כ דאליבא דרבנן קאי האי שקל' וטרי' דשמעתין והיינו דמייתי להא דאמרי לה בריא היה כרבנן כן נ"ל מיהו מהא דאמרו לו אין לו תקנה קשי' לי ליקנינהו ניהליה באודיית' כדאית' פ' מי שמת דף קמ"ט בעובדא דאיסור גיור' וכה"ג קשה בההיא דמדוני א' דלעיל ולכאורה היה נ"ל ליישב דמתוך שהיה רוצה לחלק לכמה בני אדם כדאיתא להדיא בפרק מי שמת במעשה דמדוני שאמר צפונו לפלוני ועמו מאה צאן כו' דרומו לפלוני ועמו מאה צאן וא"כ היה רוצה להקנות דוקא בזה הסדר זה ראשון וזה אחרון באופן שאם ימצא איזה פחת ואחריות לא יפסיד הראשון וא"כ אם היה ע"פ אודייתא היה ההפסד לכולם בשוה אלא דלפ"ז לא הוי מקשה נמי מידי בסמוך ולקנינהו במשיכה או ע"י אחר ויש ליישב בדוחק אלא דיותר נראה דמה שאמרו ואין לה תקנה היינו שלא היה רוצים לומר דליקנינהו באודיית' דמיחזי כשקרא כמ"ש מהרש"ל ז"ל בגיטין דף י"ג גבי מעמד שלשתן בל' התוספ' בד"ה גופא ע"ש ודו"ק:

תוספות בד"ה ה"ג אלא מאי כו' אבל ברוב ספרים כתוב גירס' אחרת כו' ה"נ דליתא למקבל מתנה דליקנינהו ניהליה בחליפין כו' ומכאן מדקדק הר"ר שמעיה כו' ופלא גדול הוא בעיני ריב"ן דמעשים בכל יום כו' ועוד תדע שבכל הגמ' משמע כו' עכ"ל. ועיין בלשון הרא"ש ז"ל שהבי' להדיא כמה סוגיו' הש"ס דמוכחן להדיא דמהני ק"ס אפילו

שלא בפני הקונה ע"ש ולולי שבענין כזה שנחלקו אבות העולם כמ"ש הרא"ש ז"ל ושאר פוסקים ראיתי לקיים בעצמי במקום גדולים אל תעמוד מ"מ כיון שהתוספות והרא"ש ז"ל כתבו דברוב ספרים כתוב כן אמרתי בלבי תורה היא וללמוד אני צריך דהא בלא"ה קשיא לי למה הוצרכו להקשות ממעשים בכל יום ומסוגיי' הש"ס ואמאי לא פשיטא להו מסברא דמהני אף שלא בפני הקונה דמה נשתנה קנין זה דחליפין משאר קנינים דקי"ל זכין לאדם שלא בפניו וזכי' מטעם שליחות כדמקשינן הכא בפשיטות ונקנינהו ניהליה ע"י אחר במשיכה אע"כ דמשמע להו דמסברא איכא למימר דודאי שני קנין זה משאר קנינים אי משום דלא שייך לומר זכין לאדם שלא בפניו ומטעם שליחות אלא היכא שהמקנה מוסר המתנה ליד הזוכה שיהא שליח בדבר זה ומשהגיע לידו נגמר הדבר וזכה בו בשביל חבירו וכן כשמקנה לו בשטר מתנה ומסר השטר לידו ה"ל כאילו מסרו לבעל דבר עצמו משא"כ בקנין חליפין משום דקנין חליפין חידוש הוא מדברי קבלה ואין לך אלא מה שאמור בענין ונתן איש לרעהו נמצא דלפי סברא זו יש לי ליישב הקושי' שהקשה הרא"ש ז"ל מסוגי' הש"ס דהנך כולהו מיירי בחוב או במכירה ומתנת קרקע ושיעבודין ובהנך כולהו מהני נמי בשטר אף בלא קנין ואפילו במה שלא היה חייב כדאשכחן בחייב אני לך מנה בשטר וכמ"ש הרא"ש ז"ל גופא הובאו דבריו בב"י סי' מ' דהיינו מטעם אודיית' ומסיק שם דאף ע"ג דמנה מטלטלים הוא אפ"ה מדטרח וכתב גמר ומקנה דהא אשכחן כמה דברים שנקנין אפילו באמירה היכא דידעינן דגמר ומקנה וא"כ מה"ט גופא מהני נמי בקנין בכה"ג אפילו שלא בפני הקונה ולאו מטעמא דשליחות אלא מטעם הודאה והתחייבות בעדים דכיון דקני מיניה אלימא מילתא טובא דלאו מילי דבדיחא נינהו אלא בלב שלם מודה או מתחייב עצמו בפניהם וכיון שמתחייב עצמו וגופו לכך ממילא נשתעבדו נכסין כדין דנכסי דבר אינש אינון ערבין בי' ובהכי אתי שפיר ההיא דכותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו בשטרי אקנייתא שהרי מודה ומתחייב עצמו בכך ולא גרע מעידיו בחתומין זכין לאביי אלא דאפילו למאן דלית ליה דאביי מודה בשטר אקניית' דקנין אלים טפי וה"ל התחייבות והודאה גמורה מעכשיו מש"ה מהני שפיר דהא אפילו בהודה שלא בפני התובע דרך הודאה גמורה כתבו רוב הפוסקים דמהני אף בלא אתם עידי וכ"ש בשאמר אתם עידי דלכ"ע מהני וכ"ש היכא דאיכא שטר או קנין דעדיף מאתם עידי וכן במתחייב לזון בת אשתו או בנותיו היכא דהוי בעולם שפיר מהני אף שלא בפניהם בשקנו מידו מה"ט גופא כיון שהתחייב עצמו וגופו בחוב גמור ממילא אישתעבד ניכסי כדפרישית וכן אפילו במתנת קרקעות כיון דסתם קנין לכתיבה עומד הוי כאילו אומר כתבו שטר מתנה לפלוני ותנו בידו דשלוחין

גמורין עשאן לכתוב וליתן ומש"ה מהני שפיר אף שלא בפני המקבל משא"כ בנותן מתנה מטלטלים ידועים דלא מהני בהו שטרא וא"כ לא שייך נמי סתם קנין לכתיבה עומד ואידי ואידי לא מהני בהו לאלומי מילתא למימר דגמר ומקני בלב שלם אלא קנין חשוב בעינן משיכה או קנין דחליפין ממש שמקנה לו גוף החפץ ומגזירת הכתוב וחידוש דקנין חליפין ומש"ה איכא למימר שפיר דלא מהני הקנין במתנת המטלטלים כי האי דהכא שלא בפני הקונה כיון דמתורת זכייה זכיי' מטעם שליחות ליכא מטעמא דפרישית וטעמא דגמר ומקני בלב שלם נמי לא מהני בהו כמ"ש הרא"ש ז"ל בתשובה משום דלא סמכא דעתא דקונה עלייהו כיון שיכול להבריחן מש"ה לא מהני בהו שטר וממילא דה"ה לקנין שלא בפניו והא"ש ליישב גירסת הספרים שלפנינו שהיה כתוב ברוב הספרים ה"נ דליתא למקבל מתנה כך היה נראה בעיני לולי שאיני כדי להכניס ראשי בזה מ"מ כתבתי הנלע"ד להתלמד במקום אחר ועיין בלשון הרא"ש ז"ל בר"פ הנושא שכתב בעצמו זה הלשון דבמטלטלים ידועים לא מהני אלא משיכה ולא שטר אבל דרך שיעבוד וחוב מהני לשון שטר ומסיק ג"כ בסוף דה"ה לקנין והיינו לגמרי כדפרישית וממילא נתיישבו כל קושיותיו בשמעתין ועיין מ"ש בסמוך שלא היו רוצין להקנות באודייתא ולפ"ז יתיישב יותר ודו"ק:

(קונטרס אחרון) גמרא אלא דליתא למקבל מתנה כתבו התוס' דמכאן מדקדק הר"ר שמעיה דאין מועיל קנין סודר אלא בפני הקונה כו' ופלא גדול הוא בעיני ריב"ן ממעשים בכל יום וכן הרא"ש ז"ל הקשה כמה קושיות מכמה סוגיות. וכתבתי ליישב בטוב טעם ולקיים הגירסא דיש לחלק בין שאר קנינים דמהני בהו שטר משא"כ במטלטלים ידועים דלא מהני בהו שטר מש"ה איכא למימר שפיר דלא מהני קנין שלא בפניו וכמ"ש באריכות בטוב טעם לולי שהקדמוני' לא כתבו כן וצ"ע:

בד"ה מעשה בר"ג וזקנים פי' בקונטרס כו' וקשה דא"כ מה היה מועיל תיקונו אדרבא גרע טפי שמא יאכלו הכל ואף המעשר עצמו עכ"ל. כבר פירשתי בזה בחידושי בפ"ק דמציעא דודאי אין כוונת התוס' לחשש המעשר עצמו דהא קי"ל דמותר לזרים אלא שאם יאכלו כל המעשר או מקצתו יש בו האי חששא גופא דטבל דהוי"ל טבל טבול לתרומת מעשר ולמאי דמסקו התוס' בשם התוספתא דר' יהושע הפריש ג"כ תרומת מעשר א"כ כ"ש דאיכא חששא שיאכלו התרומת מעשר עצמו אלא דאכתי קשה לשון התוס' שכתבו דאדרבא גרע טפי ומה גריעותא איכא הכא הא טבל במיתה כמו תרומת מעשר וא"כ יותר יש לחוש לאכילת טבל דבודאי אם יאכלו כל דהו קיימי באיסור טבל ממה שנחוש שיאכלו הכל וקיימי באיסור תרומת מעשר וכן הקשה מהר"י טראני בחידושיו. והנלע"ד

דלמאי דס"ד דהתוס' שקרוב לודאי שיאכלו הכל לפי שהוא דבר מועט א"כ אתי שפיר מה שכתבו דגרע טפי דהא בפ' בתרא דיומא במי שאחזו בולמוס דמאכילין אותו איסור הקל ופליגי התם בן תימא ורבנן אם אין כאן אלא טבל ותרומה וס"ל לחכמים דטבל מיקרי קל לגבי תרומה ע"ש ומסתמא קי"ל כחכמים וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפי"ד מהל' מאכלו' אסורות כן נ"ל ועי"ל דלגבי ביתו של ר"ג שלא היה התבואה שלהם אפשר דליכא איסורא דאורייתא כדאיתא בפרק הפועלים דף פ"ח דדרשינן תבואת זרעך ולא לקוח משמע דמדאורייתא אין האיסור אלא לבעל התבואה עצמו ולא ללוקח וכ"ש מי שאוכלין דרך עראי משל אחרים ואפילו בני ביתו וכדאשכחן בפועלים וכדאיתא פ"ב ופרק ג' דמעשרות ע"ש משא"כ בתרומת מעשר דאיכא איסורא דאורייתא לכל אדם כן נ"ל נכון אלא דלפ"ז קשה לי אמאי לא מייתי האי טעמא בפרק בתרא דיומא וצ"ע ודו"ק:

בא"ד ומיהו קשה איך יצא מביתו כו' עכ"ל. ולענ"ד כבר נזהר רש"י ז"ל מזה שדקדק בלשונו הצח וכתב ושכח ולא נתן רשות לתרום ולא כתב שכח ולא תרם והנראה מזה שהתבואה היה עדיין במחובר כשהלך ר"ג דא"א לתרום אלא שהיה לו ליתן רשות לתרום לכשיתלש דאף לפמ"ש התוס' בפ"ק דנזיר דף י"ג שנסתפקו אם אדם יכול ליתן רשות לשליח קודם שהגיע זמנו להפריש חלה מ"מ נראה דבכה"ג אם אמר לכשיתלש דמהני עיין לקמן דף ס"ב אלא ששכח ר"ג ליתן רשות וא"כ תו לא קשה מההיא דחבר שאינו מוציא מתחת ידו ועיין בחידושי הריטב"א שתירץ בענין אחר. ומה שהקשו עוד לפרש"י למה היה צריך ליתן להם הא בקריאת שם סגי יש לי ליישב דודאי טפי עדיף ליתן להם מיד כי היכי דלא ליקו בבל תאחר כדאיתא בפ"ק דר"ה וכמ"ש שם התוס' בד"ה ומעשרות דבאמר ולא אפריש קאי בבל תאחר אף קודם הביעור ע"ש. ומה שהקשו עוד דהיה לו לפרש כמה מעשר נמי אתי שפיר למאי דפרישית שהיה במחובר קודם שהלך וא"כ לא היה יודע כמה יפריש. ומה שהקשו עוד דבסיפא תני א"ר יהושע תרומת מעשר למה הוצרך לזה כו' כבר הרגיש מהרש"א ז"ל וכתב דהא ודאי היה לו לירא שמא יאכלו בני ביתו של ר"ג ורבים תמהו על מהרש"א ז"ל דהתוס' לשיטתייהו שכתבו שהיה הרבה תבואה בכרי ולמאי דפרישית דברי מהרש"א ז"ל קיימין דנהי שלא היה חושש שיאכלו הכל אפילו תרומת מעשר עצמו דבמעשר עצמו לא היה חושש שמותר לזרים מ"מ ר' יהושע ודאי היה חושש שמא יאכלו בני ביתו של ר"ג המעשר עצמו קודם שהופרש ממנו תרומת מעשר וא"כ הו"ל טבל הטבול לתרומת מעשר דהוי ג"כ במיתה. ובלא"ה נמי לא ידענא מאי קשיא להו לתוס' וכי לא ניחא ליה לר"י להפריש מיד לקיים מצות הפרשת תרומת מעשר וזריזין מקדימין למצות ואף שלא היה מקיים ההפרשה כתיקונה

לקבוע מקום מ"מ כשיבא לביתו יגמור המצוה כתיקונה. ומה שהקשו עוד כיון שלא קבע מקום לצפונו או לדרומו מה הועיל כבר תירץ הריטב"א ז"ל דר"ג סבר יש ברירה וכ"ש למאי דפרישית שהתבואה היה עדיין במחובר כשהלך וא"כ מסתמא לא היה יודע נמי באיזה מקום התבואה מונחת לקבוע מקום וכל מאי דהוי אפשר לתקוני היה מתקן דאף למ"ד אין ברירה הא אסקינן דמספקא ליה וא"כ מוטב לתפוס הספק ולהניח הודאי איסור ובלא"ה נמי הא מילתא דלצפונו או לדרומו פלוגתא דתנאי היא וא"כ שפיר מצינן למימר דר"ג ס"ל כאידך תנא. ומה שהקשו עוד דלא עשה כלום כיון שלא אמר שיהא מעשר אפשר דמכיון שאמר שיהא נתון ליהושע מיד לא גרע ממאי דקאמר שיהא מעשר כדאשכחן כה"ג טובא בפודה מעשר שני ולא פירש וכן במדבר על עסקי גיטה וקידושי' ולא פירש דנתינה הו"ל כמו בדיבור וה"נ כיון שאמר מה שאני עתיד למוד נתון ליהושע אפשר דהו"ל כמו שאמר שיהא מעשר. נמצא דלפמ"ש נתיישבו כל קושיות התוס' על פירש"י. ועל פי' התוס' בשם ר"ת ששעת הביעור היה ואיירי שפיר שכבר הפריש קשיא לי א"כ מאי שאני עתיד למוד דקאמר וצ"ע מיהו מסוף דבריהם שכתבו כי לא היה מתוקן משמע שהרגישו בזה ועיי' במהרש"ל ובמהרש"א ודו"ק:

דף כז.

בא"ד וא"ת למה אינו מזכיר תרומה גדולה כו' עכ"ל. כבר כתבתי בפרק קמא דמציעא שקושייתם דוקא לפירושם הקדום דלפירש"י לא שייך להקשות כן דכיון שכתב ששכח פשיטא דמצינן למימר שכבר הפריש תרומה ושכח להפריש שאר מעשרות אלא דלפמ"ש בסמוך בשיטת רש"י שהתבואה היתה במחובר קודם שהלך ר"ג מביתו א"כ קשה יותר קושיית התוס' למה לא הפריש תרומה גדולה ויש ליישב דבאמת נתן רשות לבני ביתו לתרום תרומה גדולה לכשיתלש כיון דאי אפשר לגורן שתיעקר עד שהפרישו ממנו תרומה גדולה כדמסקו התוס' בשם הירושלמי ור"ג היה יודע שלא יבא לביתו קודם שיעקר הגורן משא"כ לשאר מעשרות לא היה נותן רשות כיון שאין זמנם אלא משעת המירוח והוא היה סבור שיגיע לביתו באותו זמן ומצוה בו יותר מבשלוחו כן נ"ל. והשתא דאתינן להכי אין צורך לומר שהיתה במחובר ולא היה צריך נמי לומר ששכח ליתן רשות ויש ליישב בדוחק ודו"ק:

גמרא ומקומו מושכר לו מ"מ בעינן צבורין ועיי' בפירוש רש"י. ויש לדקדק אהא דמשמע בשמעתין בפשיטות דהא מילתא דר"ג וזקנים שהיה אומר ומקומו מושכר לו היינו משום דמטלטלין אגב קרקע הקנה להם בפ"ק דמציעא דף י"א איכא פלוגתא דאמוראי

בהא דלמאי דמשני רב פפא ואסקה נמי רב אשי היינו דבדין חצירו של אדם הקנה להם וכ"כ כמה פוסקים דהלכתא הכי דבתראי נינהו ע"ש בל' הרי"ף והרא"ש ז"ל. והנלע"ד דנהי דר"פ ורב אשי אוקמוה מדין חצר היינו לשקלא וטריא דהתם דבעי למיפשט מהאי ברייתא דלא בעינן עומד בצד שדהו לענין חצר שאינה משתמרת ואהא קאמרי דאפי' את"ל שבדין חצר הקנה להם כי היכי דלא תיפשוט דבעינן צבורין אפ"ה ליכא למידק דלא בעינן עומד בצד שדהו דאיכא למימר דעת אחרת מקנה שאני אבל בעיקר פירוש הברייתא לרב פפא ולרב אשי נמי איירי מדין אגב כדמשמע פשטא דלישנא דברייתא דאי מדין חצר איפכא מיבעיא ליה דבתחלה היה לו לר"ג להשכיר להם המקום ואח"כ המתנות שכן דין חצר מעיקר הדין לא מיבעיא לפי שיטת הש"ך סי' ר"ב דהיכא דחצרו ומתנתו באין כא' לא מהני מדין חצר א"כ לא שייך לומר כן דאיירי מדין חצר אם לא שנאמר שאחר שאמר ומקומו מושכר לו חזר ואמר שנותן להם המתנות אלא שתחלה אמר דרך הפרשה ואח"כ לקיים מצות נתינה או מצות ביעור לשיטת התוס' דלעיל וא"כ כל זה דוחק וניחא לן להעמיד הברייתא כפשטה מדין מטלטלים אג"ק שצריך להקדים המטלטלים לקרקע. אלא דבאמת יש לי לדקדק על שיטת הש"ך אי משום דבגיטין בפ' הזורק משמע להדיא דגיטו וחצירו באין כא' מהני מדין חצר ונהי דיש לחלק אכתי הסוגיא דפ"ק דב"ק דף י"ב וסוגיא דפ"ק דמציעא משמע לכאורה דמהני נמי מדין חצר ע"ש. ואפי' אי ליתא לדברי הש"ך מ"מ קודם שחזר והקנה להם המתנות לא הוי מהני דין חצר וא"כ איפכא מיבעיא ליה אע"כ מדין אגב איירי ודו"ק:

דף כז:

אמר עולא מנין לגלגול שבועה מן התורה שנאמר ואמרה האשה אמן אמן ופרש"י אמן אמן יתירא למדרש ביה גלגול כו'. ולכאורה הלשון תמוה דכיון דמסקינן דאיירי מגלגול לאו מייתורא ודרשא דקרא אתיא אלא דפשטא דקרא בהכי איירי שהיא צריכה לומר שני פעמים אמן א' על עיקר שבועה דנשואין ואמן שני על הגלגול דאירוסין אלא דיש ליישב לשון רש"י דודאי אכתי במה שאומרת שני פעמים אמן אמן אין כאן גלגול שבועה אם לא נזכר בשבועת הכהן הגלגול דאירוסין דהא לשון אמן אינו אלא קבלת דברי הכהן לכך הוצרך לפרש דמייתורא דאמן הוא דשמעינן שהכהן מגלגל עליה בלשון השבועה ענין האירוסין כמו שאבאר וא"כ לפ"ז אפשר דבדיעבד אפי' אם לא אמרה אלא חד אמן נמי הוי קאי אפי' אגלגול דאירוסין אלא דמייתורא דקרא הוא דשמעינן ענין הגלגול כן נ"ל לפי לשון רש"י ז"ל ועוד אפשר דאשגרת לישנא בעלמא מפרש רש"י הכי כיון דלמאי

דבעי למימר מעיקרא מקמי דס"ד דקאי אגלגול אלא דמילי מילי קאמר כפרש"י בסמוך א"כ ע"כ דפשטא דקרא דאמן אמן לאו שאומרת כן שני פעמים אלא דלשון המקרא הוא כך לייתורא דדרשא מש"ה כתב רש"י האי לישנא נמי לענין גלגול. ועי"ל דרש"י סובר דפשטא דלישנא דתרי זימני אמן שייך נמי לענין אמן מאיש זה אמן מאיש אחר אלא דאכתי בחד הוי סגי כמ"ש התוס' וא"כ אייתר ליה אמן לענין גלגול אבל הראשון יותר נכון ועיין בסמוך ודו"ק:

שם האי ארוסה היכי דמי אלימא דקני לה כשהיא ארוסה כו' והתנן ארוסה ושומרת יבם כו' מ"ט תחת אישך אמר רחמנא וליכא. לכאורה האי מאי טעמא לישנא יתירא הוא וביבמות דף נ"ח נמי לא מסיק לה בהאי לישנא ואפשר משום דהתם לא בעי לאוכוחי אלא דיש חופה לפסלות וקאמר עלה ואנהרינהו לעיינין ממתניתין א"כ שפיר מדייק מדקשיא מתני' אהדדי ולא איצטריך לאתויי טעמא משא"כ הכא לעולא דבעי למילף גלגול שבועה מן התורה דוקא א"כ שפיר איצטריך לאתויי כולה מילתא מקראי ומסיק שפיר האי אמן אמן דקרא דע"כ לדרשא קאתי לענין ארוסה ושומרת יבם וא"כ אי מילי מילי קאמר לא מצית לאוקמי בארוסה כיון דאינה שותה דהכתיב תחת אישך אלא דאכתי קשיא לי דמייתי קרא דתחת אישך דהיינו ילפותא דר' יונתן התם בברייתא ושביק לקרא דתחת אישה דמייתי התם במתני' גופא ר"פ ארוסה ולכאורה היה נ"ל בזה דנהי דמייתי הכא שקלא וטריא מארוסה אפ"ה ע"כ סמיך נמי אשומרת יבם דאי מארוסה לחוד איכא לאוקמי כשבא עליה ארוס בבית חמיה כפרש"י בסמוך אע"כ דשינוייא דחיקא הוא והיינו משום דקשיא ליה דכוותה שומרת יבם כדמקשה ביבמות אע"כ דע"י גלגול איירי. וא"כ לפ"ז שפיר איצטריך לאתויי ה"נ דרשא דתחת אישך דהיינו כרבי יונתן דממעט לתרווייהו מקראי ארוסה ושומרת יבם מדכתיבי תרי קראי תחת אישה ותחת אישך כך היה נ"ל לכאורה. אלא דלפ"ז לא הוה מייתי עולא שפיר לגלגול שבועה מן התורה ממש דהא לקושטא דמילתא מצינן לאוקמי קרא דאמן אמן לארוסה לחוד ובבא עליה ארוס בבית חמיה ומשומרת יבם לאי איירי קרא כיון דלא משכחת לה וא"כ אכתי בגלגול מנ"ל ועוד דבלא"ה נמי ליה לן למימר דאיירי הכא משומרת יבם כיון דלקושטא דמילתא הא דשומרת יבם היינו פלוגתא דתנאי לרב המנונא דוקא דאמר שומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה מן התורה או כר"ע דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין ולא קי"ל הכי כדאיתא בסוטה וכ"ש דלא שייך לפרש כן למה שאפרש בסמוך בלשון רש"י לפרש דבריו במה שכתב דשינוייא דחיקא הוא לאוקמי כשבא עליה ארוס בבית אביה. לכך נ"ל לפרש באידך גיסא דעיקר שקלא וטריא דשמעתין היינו דוקא

מארוסה ומשום דעולא בעי למילף גלגול שבועה מן התורה אליבא דכ"ע מש"ה מייתי קרא דתחת אישך דאפי' ר' יאשיה דהתם דפליג בשומרת יבם ומוקי לקרא דתחת אישה דמייתי במתניתין דהתם לדרשא אחריתא לאשת חרש כו' ואפ"ה מודה בארוסה דאינה שותה מקרא דתחת אישך כדאיתא התם להדיא בברייתא וכמ"ש שם התוס' כן נ"ל ואי תקשי אכתי אליבא דרבי יאשיה מנ"ל גלגול שבועה דלמא קרא דאמן אמן לא איירי מארוסה אלא אמן לשומרת יבם ואמן לכנוסה למאי דס"ל דשומרת יבם שתיא אלא דבהא איכא למימר כדפרי' בסמוך דעולא לא ס"ל כרב המנונא דשומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה וא"כ לא שייך להשביעה בכך כדאיתא בסוטה ועוד דאפילו לר"ע נמי לא משמע ליה לעולא לאוקמי עיקר קרא דאמן אמן לשומרת יבם דפשטא דקרא משמע שכל הנשים אומרות שני פעמים אמן וא"כ ע"כ לענין ארוסה ונשואה איירי דשייך בכל הנשים מש"ה מייתי קרא דתחת אישך כן נ"ל ודו"ק ועיי' עוד לקמן בסמוך:

שם אלא דקני לה כשהיא ארוסה כו' ומשקה לה כשהיא נשואה כו'. והקשו בתוספות אכתי אמאי שתיא הא טומאה תחת אישך משמע היכא דהסתירה היתה בנשואין ותירוצם נראה דחוק מאד ולכאורה נ"ל ליישב דהשתא דקאמר אלא דקני לה כשהיא ארוסה ומשקה לה כשהיא נשואה לאו מילי מילי קאמר אלא דעכשיו סליק אדעתא דאיירי מגלגול היכא דשייך צד שבועה דהא שמעינן להא מילתא בלא"ה מאמן מאיש זה ואמן מאיש אחר כמ"ש התוס' בסמוך וכדאיתא בירושלמי דשמעתין להדיא וא"כ קאמר שפיר אלא דקני לה כשהיא ארוסה ואיסתתר ומשקה לה כשהיא נשואה ולפ"ז שפיר קרינן בה נמי כי שטית טומאה תחת אישך דהיינו שמגלגל עליה שמא נטמאת ג"כ תחת אישה ואדרבא לכאורה פשטא דקרא הכי משמע דכתיב ואת כי שטית טומאה תחת אישך וכי נטמאת ויתן בך איש את שכבתו מבלעדי אישך ולישנא יתירא לגמרי הוא אע"כ דתרי מילי נינהו שמשביעה אם נטמאת תחת אישה ממש ומשביעה ג"כ אם נתן בה איש שכבתו ונטמאת בשום ענין בעולם אפילו בעודה ארוסה אלא הא דממעטינן ארוסה דאינה שותה ובעינן נמי שתקדום שכיבת בעל לבועל היינו משום דבעינן שיהא שייך בה דוקא שיוכל הכהן להקרותה בזה הלשון גופא דתחת אישך משא"כ בעודה ארוסה בשעת השקאה שאין הכהן יכול להקרותה ולהשביעה בזה הל' דתחת אישך ממעט לה קרא דאינה שותה וכן בשלא נבעלה מהבעל כלל שיודע הבעל שאין הכהן יכול להקרות בה מבלעדי אישך מש"ה לא היה משקה משא"כ היכא שהיא נשואה עכשיו שפיר יכול להשקותה אקינוי וסתירה דאירוסין כיון שיכול לגלגל עליה זנות דנישואין ויכול להקרותה ולהשביעה בזה הלשון אם נטמאת תחת אישך דנישואין וכי

נטמאת מבלעדי אישך דהיינו באירוסין שהיא עיקר שבועה ע"י קינוי וסתירה ושבועה דנישואין היינו בגלגול כיון דשייך בנשואה צד שבועה ע"י קנוי וסתירה שאחר נישואין ואכתי היכא דלא שייך צד שבועה מנ"ל כגון בקרקעות וע"ז מייתי שפיר מקרא דונקה האיש מעון וא"כ אקינוי וסתירה דאירוסין ליכא צד שבועה דהא אין המים בודקין אותה אע"כ דאפ"ה מתוקמא ע"י גלגול דאירוסין אלמא דלעולם מגלגלין אפי' בקרקע כן נ"ל לולי שהתוס' לא פירשו כן ודוק היטב ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה ונקה האיש מעון וא"ת לוקמה כגון שבא עליה בשוגג כו' דהא כי מוקי לה ע"י גלגול כו' עכ"ל. ולולי דבריהם היה נ"ל בפשיטות דלמאי דמוקי לה ע"י גלגול אפילו את"ל דלאו מנוקה מעון מיקרי ואין המים בודקין אותה אפ"ה היה מגלגל עליה שבועה זו דשמא מחמת השבועה היא תודה כמו שאר שבועות ממון וסברא זו נ"ל מוכרחת דאלת"ה א"כ מאי קאמר לה הכהן מבלעדי אישך מי שקדמה כו' ולא שקדמה שכיבת בועל לבעל ותיפוק ליה דאפ"ה היה משביעה בכך ע"י גלגול ואי ס"ד דבמה שמשביעה ע"י גלגול נמי המים בודקין אותה א"כ למאי נ"מ קאמר לה הכהן מבלעדי אישך אע"כ דבקדמה שכיבת הבועל לא היו המים בודקין אותה והוצרך הכהן להודיעה שלא תוציא לעז על מים המרים ובזה נתיישב לי נמי לישנא דקרא דקאמר לה הכהן ואם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי וקרינן ביה חנקי כדלקמן דף ס"ב ולמאי דפרישית א"ש שאם לא נטמאת תחת אישה ממש אלא מן האירוסין נהי שלא היו בודקין אותה אפ"ה קאמר לה חנקי ואם לא נטמאת נלל הנקי כן נ"ל נכון לולא שהתוספות לא כתבו כן ודוק היטב:

(קונטרס אחרון) שם בתוס' בד"ה ונקה האיש מעוון וא"ת ולוקמי כגון שבא עליה בשוגג כו' דהא כי מוקי לה ע"י גלגול לאו מנוקה מעון הוא. וכתבתי דלולי דבריהם היה נ"ל בפשיטות דלמאי דמוקי לה ע"י גלגול אע"ג דלאו מנוקה מעון מקרי ואין המים בודקין אותה. אפ"ה מגלגלין עליה שמא מחמת עון שבועה תודה כמו בשאר שבועת ממון והוכחתי סברא זו מראיות מוכרחות מסוגיא דשמעתין. ובזה נתיישב לי היטב הא דכתיב הנקי ודרשינן חנקי כמ"ש בפנים:

(קונטרס אחרון) ועפ"ז העליתי ארוכה במה שנחלקו אבות העולם בענין גלגול שבועה אי אמרינן בה נמי מחויב שבועה ואי"ל משלם כמו בעיקר שבועה וכן לענין היפוך שבועה כדאיתא בש"ע ח"מ סי' פ"ד מחלוקת הפוסקים בזה וכתב הש"ך שם ס"ק י"א שתימא גדול הוא בעיניו כיון שגלגול שבועה דאורייתא כמו עיקר שבועה מהיכי תיתי נחלק ביניהם ולמאי דפרישית אין כאן מקום תימא כלל כיון דעיקר גלגול שבועה לא ילפינן לה אלא מסוטה והרי לפנינו דבסוטה גופא יש חילוק גדול בין עיקר שבועה להגלגול

דעל עיקר היו המים בודקין אותה ועל מה שהשביעה ע"י גלגול לא היו המים בודקים אותה כן נ"ל נכון דבר נאה ומתקבל:

בד"ה ה"ג אלא לאו כו' וביבמות איכא דמוקי לה כו' ועולא לא ס"ל הא שינויא דשינויא דחיקא הוא כפ"ה וקשה הא דשמעתין נמי כו' דקאמר אילימא כו' ול"ל האי קרא הו"ל למימר מבלעדי אישך כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה מאי אולמא דהאי קרא מהאי קרא אדרבא האי קרא דתחת אישך כתיב מקמי מבלעדי אישך ועוד דבברייתא בפרק ארוסה מייתי להדיא קרא דתחת אישך ואי אעיקר קרא קשיא להו דלישתוק לגמרי מתחת אישך וממילא ידעינן דארוסה לא שתיא מדכתיב מבלעדי אישך והיינו ממש קושיית הגמרא בפ' ארוסה א"כ הו"ל להקשות כן בפשיטות אבל מדכתבו הו"ל למימר מבלעדי אישך משמע דאסוגייא דשמעתין קשיא להו ואפשר דעיקר קושייתם דמעיקרא הו"ל למימר הכא מקרא דמבלעדי אישך ותו לא הוי איצטריך לאתויי נמי קרא דונקה האיש מעון דמהאי קרא דמבלעדי אישך לחוד מצי לאתויי דלא מצי לאוקמי כלל בארוסה בשום ענין אלא ע"י גלגול כן נ"ל בכוונת התוספות. אמנם נלע"ד ליישב שיטת רש"י דמה שכתב דעולא לא ס"ל האי שינוייא והוסיפו התוספות בלשונם דשינויא דחיקא הוא היינו דלא משמע ליה לעולא לאוקמי קרא דאמן אמן יתירא לענין ארוסה ולאוקמי בכה"ג בבא עליה בבית חמיו משום דטפי משמע לעולא דקרא דאמן אמן לאו מילי מילי קאמר אלא שכל הנשים אומרות כן בזה הלשון ממש אמן אמן שני פעמים ומכ"ש דא"ש טפי למאי דפרישית בסמוך דהא דקאמר אלא דקני לה כשהיא ארוסה וקמשקי לה כשהיא נשואה היינו נמי ע"י גלגול כיון דשייך בה צד שבועה וא"כ איירי בכל הנשים ולא משמע ליה כלל לאוקמי קרא דאמן אמן בבא עליה בבית חמיו ונכנסה לחופה והשתא א"ש דלא קשיא אמאי איצטריך קרא דתחת אישן כיון דכתיב מבלעדי אישך דודאי עיקר קרא דתחת אישן איצטריך שפיר למעט בא עליה בבית חמיו כדמשנינן בפ' ארוסה ומש"ה ניחא ליה לאתויי האי קרא דתחת אישן דאפי' בא עליה בבית חמיו נמי לא שתיא מאי אמרת דאכתי מיתוקמא בבא עליה בבית חמיו ואח"כ נכנסה לחופה ולא נבעלה א"כ ודאי מילתא דחיקא הוא לאוקמי קרא דאמן אמן במילתא דחיקא כי האי נמצא דכל זה לעולא דעיקר מילתא אקרא דאמן אמן קאי דבעי למילף גלגול שבועה מן התורה. משא"כ בסוגי' דיבמות דלאו אקרא קאי אלא אמתני' דלא ליקשו אהדדי א"כ שפיר מוקי למתני' בבא עליה בבית חמיו ונכנסה לחופה ולא נבעלה כן נ"ל נכון. ועוד דבלא"ה נמי התם ביבמות אמימרא דרמי בר חמא קאי דמוקי לה הכי ולרמי בר חמא בלא"ה לא איצטריך קרא דאמן אמן לייתורא דגלגול שבועה דבלא"ה נפקא ליה גלגול שבועה מדס"ל לרמי

ב"ח דארבעה שומרין צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת וביארתי במקום אחר דודאי רמי ב"ח ס"ל דשבועת מודה במקצת שייך אפילו בשתי פרות וא"כ מאי איצטריך קרא לשבועת שומרים דהיינו בשלש פרות אע"כ משום דשבועת שומרין היא בטענת שמא ואין לה מקום כלל אלא ע"י גלגול דמודה במקצת ואשמעינן קרא דאפילו בטענת שמא מגלגלין כדבסמוך ואם כן מהכא יליף לכל התורה כולה איסורא מממונא ופנים מחוץ ועוד דסוטה נמי איסורא וממונא הוא כמו שאבאר בסמוך וא"כ אייתר ליה קרא דאמן אמן אע"כ דאיצטריך לאשמעינן בעיקר שבועה דיש חופה לפסולות כדדייק התם כן נ"ל נכון ודוק היטב. ומתוך מה שכתבתי יתיישבו כמה קושיות בסוגיא דיבמות וכן יש ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל שפסק דבא עליה ארוס בבית חמיו מיקרי אין האיש מנוקה מעון ואפשר שיצא לו כן מדלא מוקי עולא בכה"ג ומש"ה איצטריך לאתויי נמי קרא דונקה ומה שהקשו עליו הרב המגיד והכ"מ מסוגיי' דיבמות לא ידענא מאי קשיא להו דודאי אעיקר קרא לא שייך להקשות כן דאיסור ארוסה בבית חמיו לאו מדאורייתא הוא ולא שייך למעט מקרא דונקה ואיצטריך קרא דתחת אישן אבל עולא אמתניתין קאי לשיטת הרמב"ם ז"ל ואין להאריך כאן יותר:

(קונטרס אחרון) דף כז ע"ב אמר עולא מנין לגלגול שבועה מן התורה כו' וכתבתי דאליבא דרמי ב"ח דאמר ד' שומרי' צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת דהתם גופא שמעינן גלגול שבועה ולא איצטריך ליהלמילף גלגול שבועה אלא למאי דלא קיי"ל כרמי ב"ח ומתוך כך יש ליישב כמה קושיות בסוגיא דיבמות דף נ"ח באוקימתא דרמי ב"ח גופא דמוקי למתניתין דארוסה וש"י לא שותו כשבא עליה ארוס בבית אביה ע"ש דוק ותשכח:

(קונטרס אחרון) שם באותו סוגיא בל' התוס' ד"ה אלא לאו. כתבתי ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל במה שפסק דבא עליה ארוס בבית חמיו לא מקרי מנוקה מעון והקשו עליו הה"מ והכ"מ מסוגיא דיבמות כתבתי ליישב בפשיטות:

גמרא אשכחן סוטה דאיסורא ממונא מנ"ל. אע"ג דבסוף פרק שבועת העדות מסקינן דסוטה איסורא דאית ביה ממונא הוא ומש"ה בעי ר"מ תנאי כפול דאם שטית ואם לא שטית והיינו משום הפסד כתובה כפרש"י שם אפ"ה מקשה הכא שפיר מנ"ל דגלגול משום ממון הוא דלמא משום איסורא לחוד. מיהו משומרת יבם ודאי מצינן למילף גלגול שבועה לענין ממון דלמאן דלית ליה דרב המנונא דשומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה א"כ עיקר שבועה דשומרת יבם היינו להפסידה כתובתה לחוד כמו שפירש"י להדיא בר"פ ארוסה וא"כ מדדרשינן נמי אמן אמן לשומרת יבם וכנוסה שפיר שמעינן גלגול שבועה בממון ע"ש. אלא דאכתי מעיקר קרא לא מצינן למילף גלגול שבועה דממון דהיא

גופא מנ"ל לאוקמי קרא דאמן אמן לענין שומרת יבם כיון דאיכא לאוקמי לענין ארוסה לחוד וק"ל. מיהו הריטב"א ז"ל בחידושיו כתב להדיא דמילתא דעולא משומרת יבם נמי דייק לה ומש"ה לא מיתוקם ליה בבא עליה בבית חמיו כדאיתא ביבמות ולפי דבריו צ"ל דעולא לאו מקרא דהכא יליף לה אלא מלשון המשנה דקתני שלא שטיתי ארוסה ושומרת יבם דאי ממתניתין דהכא דקתני וזוקקין היה באפשר לומר דהיינו מדרבנן אבל ממתניתין דהתם שמעינן דגלגול שבועה מדאורייתא אלא שכל זה דוחק גדול דהא בהדיא יליף בשמעתין לעיקר גלגול שבועה מסוטה וע"כ היינו מקרא וא"כ ליכא למידק משומרת יבם דהא ליכא ילפותא יתירא לגלגול שבועה דשומרת יבם וקרא איכא לאוקמי בארוסה לחוד ודו"ק:

דף כח.

גמרא ומה סוטה שלא ניתנה ליתבע בעד אחד מגלגלין ממון שניתן ליתבע בעד אחד כו' ויש לדקדק דטפי הו"ל למימר דבממון איכא שבועה אפילו בתביעת עצמו שלא על פי עד כלל כגון במודה במקצת ושבועת שומרין. מיהו לענין שבועת מודה במקצת אפשר דעד אחד אלים ליה טפי דאשכחן כה"ג בסוטה דאין משביעה ע"פ סתירת עד אחד משא"כ שבועה דמודה במקצת לא אשכחן דכוותה בסוטה ומודה במקצת מילתא אחריתא היא בממון מטעמא דאשתמוטי אשתמיט כדאיתא בכמה דוכתי משא"כ משבועת שומרין ודאי ה"מ לאתויי דאפי' בטענת עצמו שלא ע"פ עדים כלל אשכחן דנשבע ואפילו בטענת שמא דשבועת שומרין טענת שמא היא. והנראה מזה דאפ"ה אלים ליה טפי לומר דאפילו בעד אחד שלא ע"פ שום טענת עצמו מצינו שבועה בממון כמו שפסק הרי"ף ז"ל הובא בח"מ סי' ע"ה בטוענו ע"פ עד אחד שאמר פלוני אמר לי שנטלת משלי נמי איכא שבועת התורה ומכאן ראיה לדבריו ועיין בחידושי הריטב"א שכתב בענין אחר ועי"ל דמשבועת השומרין לא פסיקא ליה דאיכא למימר דשבועת השומרין דקרא היינו דוקא שהפקיד אצלו בעדים דוקא וא"כ איכא רגלים לדבר כמו בסוטה כדאיתא בשבועות פרק כל הנשבעין ואע"ג דמסקנא לא קיימא הכי מ"מ לא פסיקא מש"ה אלים ליה לאתויי משבועת עד אחד דאשכחן דכוותיה בסוטה דאין נשבעין כן נ"ל ודו"ק:

(קונטרס אחרון) דף כח גמרא מה סוטה שלא ניתנה לתבעה בע"א מגלגלין ממון כו' וכתבתי דמסוגיא זו יש להביא ראיה למה שפסק הרי"ף ז"ל הובא בח"מ סי' ע"ה דבטוענו ע"פ ע"א כגון שאמר פלוני אמר לי שמטלטלין אלו שלי נמי איכא שבועת התורה ועיין בפנים:

משנה כל הנעשה דמים באחר כו' כל הסוגי' פירשתי יפה בפ' הזהב כי שם עיקר מקומה ואין צורך לכפול הדברים מ"מ אבא בקצרה בראשי פרקים שכתבתי שם דשני מיני חליפין יש חליפין דקניין סודר דהדר למארי' וע"י חליפין דשוה בשוה כגון האי דמשנתינו אלא דחליפין דקנין סודר לכ"ע לא למדנו אלא מדברי קבלה דבועז וגואל משא"כ חליפין דשוה בשוה תליא בפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש דמייתי נמי בשמעתין דלר"י דכסף קונה מן התורה א"כ ילפינן דשוה בשוה נמי מן התורה דהא קיימא לן דשוה כסף ככסף וקי"ל נמי דאפי' בדלא קיצי נמי מקרי שוה כסף כדאיפסק הלכתא לעיל דשיראי לא צריכי שומא וכמו שהארכתי לעיל במקומו ונהי דלרבי יוחנן נמי מדרבנן מעות אינו קונה היינו משום טעמא דנשרפו חיטך בעלייה מ"מ בשוה כסף לא שייך האי טעמא דדא ודא אחת היא וא"נ אינו קונה שייך האי טעמא גופיה וא"כ כיון דקנין זה מדאורייתא הוא ואין צורך לדברי קבלה מש"ה לכ"ע מהני אפילו בפירי ובעלי חיים וכדאיתא להדיא בתוספתא דמכילתין דהחליף מטלטלין במטלטלין ומטלטלין במקרקעי קונין זה את זה והיינו מטעמא דפרישית בתורת כסף לבד ממטבע דאינו קונה מדרבנן בתורת כסף ובזו הסברא פירשתי כל הסוגיא ליישב שיטת הש"ס ונתיישב גם כן כל השקלא וטריא דשמעתין במאי דקאמר ולריש לקיש דאמר משיכה מפורשת כו' ולא קאמר הניחא לר' יוחנן אלא לריש לקיש מאי איכא למימר כדקאמר בפלוגתא דרב נחמן ורב ששת אלא דלעיל היינו דוקא למאי דס"ד מעיקרא משא"כ קושיא דר"ל מיירי בכל גווני דע"כ כרב ששת סבירא ליה משום דאל"כ תיקשי מתניתין לר"ל ודי בהערה כזו למבין וע"ש בארוכה:

דף כט.

משנה כל מצות הבן על האב כו' ויש לתמוה מאי ענין משנה זו במכילתין ולפום ריהטא היה נראה משום דבכלל מצות בן על האב הוא להשיאו אשה וקתני דנשים פטורות וכן מצאתי בחידושי הריטב"א ז"ל. ועוד נראה דרבינו הקדוש לאחר שסידר כל קנינין שבעולם במה נקנין ושיש חילוק בכמה דברים בין קניין האיש לקניני האשה כגון האי דריש מכילתין ובין עבד לאמה וכל זה בקניני העולם הזה חזר לפרש קנין העולם האמיתי דלעולם הבא שאינו קנה בשום דבר מהקנינים הקודמין שקונין קניני העה"ז אלא בשכר קיום המצות כדאיתא במשנה דסוף פרקין כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ונוחל הארץ והיינו עוה"ב ולפי שאינו דומה מצווה ועושה משום הכי הקדים מצוה הנוהגת בזכרים ולא בנקיבות ומה שנוהג בשניהם ומה שנוהג בארץ ולא בח"ל עד סוף הפרק כן נ"ל:

גמרא למולו מנא לן דכתיב וימל אברהם את יצחק בנו. ונראה דמייתורא דבנו יליף חיוב דאב על הבן דאי מפשטא ליכא למילף דכיון שחיוב על הב"ד אפשר דמש"ה היה החיוב על אברהם שהיה זקן ויושב בישיבה אע"כ כדפרישית ועוד דמכיון דמייתי מיעוטא דאותו ולא אותה ממילא משמע דאותו היינו משום חיובא דאב והא דמייתי קרא דוימל את יצחק סמיך אסיפא דקרא דכתיב כאשר צוה אותו אלא דהראשון נ"ל עיקר:

תוספות בד"ה אותו ולא אותה וא"ת ל"ל קרא כו' וי"ל דאתיא כמ"ד התם דמילה שלא בזמנה כו' עכ"ל. ולכאורה קשה א"כ לאידך מ"ד דאינו נוהג אלא ביום הקושיא במקומה קרא ל"ל והנלע"ד דקושית התוספות לאו דלישתוק קרא מאותו ונילף מהאי כללא דמצות עשה שהזמן גרמא דודאי שפיר איצטריך קרא דאותו ולא אותה לאותן הדורות שקודם מתן תורה דאכתי לא הוי שייכי הנך כללי דמצות עשה שהזמן גרמא אלא עיקר קושיית התוס' אסוגיא דשמעתין אמאי איצטריך לאתויי האי קרא אטעמא דמתניתין ותיפוק לן דבמתניתין גופא קתני דבמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות ואהא תירצו שפיר דאיצטריך להאי טעמא לאידך מ"ד דנוהגת בין ביום בין בלילה ולפ"ז יתיישב ג"כ הא דמקשה הש"ס בסמוך אשכחן מיד לדורות מנא לן וקשיא לן מהיכא תיתי לא יהא נוהג לדורות דמי איכא מידי דקודם מ"ת נתחייב ובתר הכי פטירי אע"כ דאפטורא דנשים קאי דנהי דקודם מתן תורה הוו פטירי מ"מ לאחר מתן תורה כיון דהושוו הנשים לאנשים במ"ע שאין הזמן גרמא א"כ למ"ד דמילה שלא בזמנה נוהג נמי בלילה מנא לן דנשים פטורות אבל אין לפרש כפשוטו דהא דמקשה אשכחן מיד לדורות מנ"ל היינו דקשיא ליה בין אחיובא דאב ובין אחיובא דב"ד דלמא לא היה נוהג כלל אפילו קודם מ"ת אלא באברהם ובית דינו לחוד כדמשמע מלשון רש"י הא ליתא דהא חיוב דבית דין כתיב להדיא ימול לכם כל זכר לדורותיכם ולענין חיובא דאב נמי ליכא למימר דלא שייך אלא באברהם לחוד דא"כ למאי איצטריך מיעוטא דאותו ולא אותה דמאי דהוה הוה ודוחק לומר דלא איצטריך קרא אלא משום אותן הבנים שיוולדו לאברהם אח"כ ועוד דהא נמי לאו מיד מיקרי שאם היה נוהג באברהם עצמו בבנים שיוליד להבא למה לא יהא נוהג גם בזרעו אבל למאי דפרישית דאפטורא דנשים קאי אתי שפיר כן נראה לי ביישוב דברי התוס'. מיהו בעיקר קושית התוס' היה נ"ל לתרץ בענין אחר דלא שייך האי כללא דמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות אלא במצות הגוף שא"א לקיים ע"י שליח כגון כל הנך דקחשיב לקמן לולב שופר סוכה ותפילין משא"כ במצות האב על הבן דאפשר לקיים ע"י שליח אפשר דלא שייך האי כללא כן נ"ל ברור וקרוב לזה יש בחידושי הריטב"א ועיין מה שאכתוב לקמן בזה בדף ל"ד בלשון התוס' בד"ה מעקה ודו"ק. ועי"ל דאי לאו

ילפותא דאותו ולא אותה הוי ילפינן אשה לחיובא מדכתיב ותקח צפורה צור ותמל את בנה משא"כ לבתר דכתיב אותו ע"כ דצפורה שאני דלא הוי אפשר בע"א כן נ"ל:

שם אשכחן מיד לדורות מנ"ל תנא דבי ר' ישמעאל כל מקום שנאמר צו כו' לכאורה נראה דצו את יהושע לא שייך לדורות ואם כן ע"כ דרבי ישמעאל או או קאמר דצו הוא לשון זירוז או לשון מיד ולדורות ואפ"ה גבי אברהם ליכא למימר דצו לשון זירוז דבהדיא כתיב וימל את יצחק בנו בן שמונת ימים ולענין זריזות דיום השמיני גופיה בהשכמה נמי לא איצטריך דילפינן מושכם אברהם בבקר דזריזין מקדימין למצות אע"כ דלענין לדורות איצטריך אלא דמלשון הש"ס משמע להדיא דמלשון צו משמע כולהו זריזות מיד ולדורות ולפ"ז צ"ל דההוא דיהושע נמי שייך לדורות שהוא ציווי לכל הזקנים ושופטים שבדור שיהיו זריזים כדדרשינן בפ"ק דסנהדרין בואצוה את שופטיכם אלא דמההוא לחודיה לא הוי שמעינן אלא זריזות מיד ומייתורא דצו את יהושע ילפי' דלדורות נמי שייך זריזות בענין הזקנים ושופטים ואפשר דלא שייך למילף כה"ג זריזין מקדימין דזריזות זה ענין אחר הוא לא לענין זריזות הזמן אלא דאפ"ה לא משמע שפיר דרשא דלדורות מההיא קרא דיהושע אי לאו דמייתי לה ר' ישמעאל מדכתיב בהדיא אשר צוה ה' לדורותיכם כן נ"ל:

שם דכתיב תפדה תפדה. נראה דמייתורא דקרא קא דריש דמייתרא לגמרי וע"כ דלהאי דרשא אתיא למיזל בתר הקרי דקרינן ביה תפדה תפדה וכ"כ הריטב"א ז"ל ועיין במהרש"א באריכות:

דף כט:

בד"ה ככתובה בשטר כו' שהרי מצות בנו עליו יותר ממצותו עכ"ל. פירוש דאע"ג דלכ"ע מצוה דגופא עדיף היינו היכא דא"א לקיים שניהם משא"כ היכא דיש בידו לקיים שניהם יש לו לקיים תחלה פדיון בנו שעיקר מצותו עליו והוצרך רש"י לזה ליישב הא דקאמר ר"י שזה מצותו עליו ולא קאמר טעמא דכתובין בשטר אע"כ דאי לאו האי טעמא הוי אונאה ללקוחות דמצי למימר הנחתי לך מקום כקושיית התוספות אבל כיון דאיכא נמי האי טעמא דעיקר מצותו עליו סובר רש"י דליכא אונאה ללקוחות משום דהא דאמרו רבנן אין נפרעין מנכסים משועבדים תקנתא דרבנן בעלמא היא כדאיתא בר"פ הנזיקין וא"כ אפשר דסובר רבי יהודא דבכה"ג במקום מצוה לא תקנו. וכבר עלה בלבי לפרש בפשיטות דהנהו חמש בני חורין מטלטלין נינהו דלא שייך בהן האי טעמא דאין נפרעין או אפילו בקרקעות וכגון שלא היה לו אותן הקרקעות אלא לאחר שנתחייב ג"כ בפדיון

בנו וכ"כ בחידושי הריטב"א ז"ל אלא דלפ"ז הדרא קושיא לדוכתא למה הוצרך ר"י לומר שזה מצותו על אביו ואם מפרש משום דבלא"ה הוא מעיקר הדין שיחלוקו ואי סבר ר"י חמש ואפי' חצי חמש ומהני האי סברא דמצות בנו עליו לגרוע כח הלקוחות א"כ מה"ט מצינן למימר אפי' בשהיו לו אותן חמש בני חרי בקרקעות קודם שמכר ראשון ואפ"ה האי טעמא מגרע כח הלקוחות. מיהו ע"כ לשיטת רש"י צ"ל דאותן הלקוחות שקנו הקרקע לקחו בפירוש שלא באחריות דאל"כ א"כ אפי' אי טריף הנהו מלקוחות סוף סוף הדרי לקוחות גופייהו וטרפי הנך בני חורין כיון שהן ביד המוכר בשעת המכירה כדפרישית כן נ"ל בכוונת רש"י לפי משמעות לשונו בשמעתין וכמו שהבינו התוס' מדבריו. מיהו בפרש"י במס' בכורות דף מ"ט נראה מפירושו דאיירי שהבן מכר מנכסי אביו לאחר מיתת אביו ע"ש בתוס' ודוק היטב:

תוספות בד"ה ואזיל כהן כו' ולכן פי' ר"י כו' מיצחק שעשאן אפותיקי כו' עד סוף הדיבור. וכתב מהרש"א ז"ל שהוצרכו לזה דאם לא עשאן אפותיקי אכתי מצי הלקוחות לומר לכהן הנחתי לך מקום לגבותן אצל הבן כו' ע"ש ולענ"ד במחילה מכבוד תורתו אין נראה שום סברא לומר כן דאדרבא אם בא הכהן לגבות פדיון עצמו מהבן לא נתחייב הבן בכך כלום כיון שיש כאן מקום לגבות מנכסי אביו שעיקר החיוב עליו וממילא אשתעבדו נכסי ומאי ענין בני חורין של הבן למשועבדים דאב. והנלע"ד בכוונת ר"י דאי לאו שעשאן אפותיקי לא שייך כאן לומר דאזיל כהן וטריף ואיזה הכהן הוא שיטרוף מנכסי אביו דודאי מצי הלקוחות למדחייה ולמימר לאו בעל דברים דידי את שהרי ממון שאין לו תובעין היא ועוד אפי' במכירי כהונה איירי אכתי היאך נפרע ממשעבדי משום דמלוה הכתובה בשטר היא ומאן יימר שלא פדאו האב דהא קי"ל לאחר שלשים בחזקת שנפדה עד שיביא ראיה שלא נפדה ובשלמא לפרש"י אתי שפיר כיון שהבן מודה ונהי דלענין לקוחות לא מהני הודאתו דחיישינן לקנוניא מ"מ הכא כיון דככתובה בשטר דמי אפשר דמהני הודאתו משא"כ לפי' התוס' דמנכסי האב איירי הא תנן להדיא שהוא בחזקת שנפדה לכך הוצרכו לפרש דאיירי שעשאן אפותיקי וזו פדייתו:

גמרא ללמדו תורה מנלן דכתיב ולמדתם כו' הא דלא מייתי מקרא דושננתם לבניך נראה משום דהתם לאו בבנים ממש איירי אלא בתלמידים כמ"ש רש"י ז"ל להדיא בפירוש החומש שהתלמידים קרוים בנים כו' והוא מלשון הספרא ע"ש ולענ"ד שזה הפי' מוכח דהא מלשון ושננתם דרשינן בשמעתין שיהיו דברי תורה מחודדין בפיך וזה לא שייך אלא בתלמידים דאי בחיוב האב על הבן לא שייך דהא מסקינן בסמוך דאין חיוב ללמדו לא משנה ולא גמרא אלא מקרא לחוד ומה"ט גופא לא שייך באב ובנו האי דרשא דאל

תיקרי ושננתם אלא ושלשתם דדרשינן לקמן אע"כ דבתלמידים איירי וה"נ משמע לישנא דקרא דכתיב ושננתם לבניך ודברת בם נמצא שהדיבור חוזר על המלמד עליו דהיינו שהרב לומד עם התלמיד והתלמיד יושב ושומע משא"כ בההוא קרא דולמדתם אותם את בניכם כתיב לדבר בם משמע שהדיבור חוזר על הבן שזה תחילת לימודו כדאמרי' קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה ומרגילו לדבר בפסוק תורה צוה לנו משה ועוד כיון דדרשינן ולמדתם ולימדתם נמצא דעיקר החוב על הבן עצמו כדפרישית שאביו מחויב לשכור לו מלמד שירגילו ואי לא אגמריה אביו חייב ללמוד בעצמו כן נ"ל וק"ל:

שם ומנין שאין אחרים מצווין ללמדה דאמר קרא ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם. ויש לדקדק תינח למאן דאית ליה לקמן בשמעתין דחייב נמי ללמד את בני בניו כדכתיב והודעתם לבניך ולבני בניך מה אני מקיים ולמדתם את בניכם ולא בנותיכם משא"כ למאן דדריש לקמן באידך ברייתא בניכם ולא בני בניכם א"כ מנ"ל למידרש נמי בניכם ולא בנותיכם והא וודאי דהלכה פסוקה היא דאין נשים חייבות בת"ת לכ"ע ונראה דלמאן דדריש בניכם ולא בני בניכם אתיין בנות מק"ו דהא בני בנים הרי הן כבנים ממש יותר מבנות לנחלה ולכל דבר ואפ"ה אין חייב ללמד את בני בניו וכ"ש שאין האב חייב ללמד את בנותיו וממילא דרשינן נמי שהבנות אין חייבות ללמד את עצמן מדכתיב ולמדתם כו' משא"כ בבני בנים לא שייך למימר כן דנהי דאבי אביהן אינו חייב ללמדן אכתי קרינן בהו ולמדתם ע"י אביהם בעצמן כן נ"ל וק"ל:

תוספות בד"ה הא לן והא להו פי' בקונטרס בבל וכו' וקשה לר"ת כולי א"כ אכתי איכא הרהור כו' עכ"ל. ולא ידענא מאי קשיא ליה לר"ת דהא ודאי בנשוי לא חיישינן להרהור לענין תלמוד תורה כדאשכחן בר' עקיבא שנשתהא כל הני שנין ואמרינן נמי בפ' אעפ"י התלמידים יוצאין ב' וג' שנים שלא ברשות וברשות כמה דבעי ניזל וע"ש בתוס' דמייתי להא דר"ע ומדלא חיישינן להרהור אלמא דשפיר עבדי והכי נמי משמע להדיא בשמעתין דאמרינן בן עשרים ולא נשא כל ימיו בהרהור עבירה והקב"ה אמר תיפח עצמותיו א"כ משמע דעיקר הקפידא לענין הרהור הוא רק לענין לישא אשה אבל לא שיהא עמה דווקא וכה"ג אשכחן טובא בפ' אע"פ שהלכו מנשותיהם ונסעו כמה שנים מנשותיהם ללמוד תורה ולא חיישו להרהור עבירה ולפ"ז לא קשיא נמי מההיא דר' אביתר דבפ"ק דגיטין דבלא פי' רש"י נמי תיקשי להו הא דר' אביתר אהא דפר' אעפ"י אע"כ דההיא דר' אביתר שלא ברשות איירי או דאיירי בהנך דאית להו רבה במתא למיגמר מיניה משא"כ בשמעתין איירי בענין שמוכרח לילך ולהתרחק ובלא"ה אתי שפיר טובא למאי דפרישית בחידושי גיטין דהא דר' אביתר גופיה לאו הלכה פסוקה היא כמ"ש שם תוס'

מהירושלמי וע"ש ובחידושינו ודי בזה לקיים פרש"י מיהא ר"ת ז"ל גופיה אפשר דמפרש בהך דפר' אעפ"י בהנך דקים להו בנפשייהו דלא אתו להרהור עבירה כר"ע וחביריו משא"כ האי בשמעתין מיירי בסתם בני אדם שפיר קשיא להו וק"ל:

דף ל.

גמרא מיתיבי למדו מקרא אין מלמדו משנה ואמר רבא מקרא זו תורה ופירש"י תורה ולא נביאים וכתובים עכ"ל. ולכאורה פירש"י מוכרח שזהו עיקר מימרא דרבא דאי תורה היינו נביאים וכתובים אדרבא טפי הוי שפיר לישנא דברייתא דקתני להו בלשון סתם מקרא וממילא א"ש נמי הא דאיצטריך לאתויי הכא מימרא דרבא בלשון המקשה משום דבלא מימרא דרבא לא פסיקא להקשות כ"כ דאפשר דהך ברייתא דלמדו מקרא אין מלמדו משנה היינו כשלמדו כבר תורה נביאים וכתובים משא"כ ממימרא דרבא קשה שפיר טובא אלא לשון הש"ע י"ד סי' רמ"ה כתב להדיא דהאב חייב ללמד את בנו כל התורה שבכתב כולה דמשמע נמי נביאים וכתובים וכן הוא ג"כ בלשון הרמב"ם והטור ז"ל וא"כ צריך עיון היאך מפרשו למימרא דרבא וכבר הרגיש בזה הב"ח שם ונדחק לפרש מימרא דרבא אבל אכתי לא נתיישב אף לפי פירושו הא דמייתי המקשה למימרא דרבא דאדרבה בלא מימרא דרבא קשה טפי דהא קתני להדיא בברייתא אין מלמדו משנה וקשיא אדשמואל ויש ליישב דבלא מימרא דרבא היה באפשר לומר דהא דקתני למדו מקרא אין מלמדו משנה היינו דאין מלמדו משנה בשכר כדאיתא בש"ע ומסוגי' דנדרים דנוטלין שכר על המקרא משום פיסוק טעמים ואין נוטלין שכר על המדרש דהיינו משנה וגמרא כדמשמע בנדרים והא דקאמר שמואל מלמדו מקרא ומשנה היינו בחנם משא"כ ממימרא דרבא דקאמר מקרא זו תורה ולפי' הב"ח אתא לאפוקי פיסוק טעמים ע"ש א"כ מקשה שפיר דמהשתא מקרא ומשנה שוין לענין שכר כן נ"ל לשיטת הב"ח ועדיין צ"ע ודו"ק:

(קונטרס אחרון) דף ל גמרא מיתיבי למדו מקרא אינו מלמדו משנה ואמר רבא מקרא היינו תורה פרש"י תורה ולא נביאים וכתובים. ולכאורה פירושו מוכרח וכתבתי דלפ"ז צ"ע על לשון הטור והרמב"ם והש"ע שכתבו שהאב חייב ללמדו כל התורה שבכתב כולה שבכלל תורה נביאים וכתובים וא"כ היאך מפרשי למימרא דרבא וכבר הרגיש בזה הב"ח אלא שדבריו נראין דחוקין וכתבתי ליישב דבריו:

שם אמר רב ספרא משום ר"י בן חנניה מאי דכתיב ושננתם לבניך אל תיקרי ושננתם אלא ושלשתם כו'. נ"ל לפרש לפי פשוטו משום דמלשון ושננתם ילפינן בסמוך שיהיו דברי

תורה מחודדין בפיך והיינו מדלא כתיב ולמדתם אלא ושננתם שהוא לשון שינון ולשון משנה וא"כ תו לא מצינן למימר דלא איירי קרא אלא בתורה שבכתב כדכתיב לעיל מיניה והיו הדברים האלה דהיינו בהווייתן דלא שייך שינון וחידוד אלא בתורה שבע"פ שהיא משנה וגמרא דאין מורין הלכה מתוך המשנה וא"כ שפיר קאמר דא"א לקרות ושננתם אלא אי קרינן נמי ושלשתם שא"א שיהא הדבר ברור לו כאחותו אא"כ בקי במקרא ובמשנה ובגמרא. ועוד י"ל דלשון ושננתם משמע תרי או מפשיטות שהוא מלשון משנה תורה דהיינו שני תורות או משום דכתיב ושננתם בשני נוני"ן כמ"ש מהרש"א ז"ל בח"א וא"כ בהנך תרי דהיינו משנה וגמרא שייך בהו נמי שינון ומלבד תורה שבכתב דכתיב לעיל מיניה והיו הדברים האלה דהיינו תורה שבכתב למ"ד דבדברי תורה כתיב וא"כ הרי לך ושלשתם ומה שהקשה מהרש"א ז"ל בח"א דלפ"ז משמע דחייב ללמוד עם בנו מקרא ומשנה וגמרא ולעיל מסקינן דאין חייב ללמוד עם בנו אלא מקרא לחוד ונדחק מאד ליישב ע"ש ומסיק בעצמו שהוא דלא כסברת הרא"ש ז"ל וכבר פירשתי שיחתי דלא קשה מידי דקרא ושננתם לבניך לאו בבנים ממש איירי אלא בתלמידים שנקראו בנים כמו שפי' רש"י ז"ל בפירוש החומש וכדאיתא בספרא והיינו מה"ט גופא דאין החיוב בבנו אלא מקרא לחוד דחיוב בנו לאו מושננתם ילפי' אלא מולמדתם וכדפרישית בריש סוגיין ודו"ק:

תוספות בד"ה לא צריכא ליומי פי' בקונטרס כו' ולא נהירא דא"כ אכתי ה"מ למיפרך מי ידע כמה חיי עכ"ל. ולכאורה יש ליישב שיטת רש"י דבשלמא לענין מספר השנים מתמה שפיר מי ידע כמה חיי וא"כ אין יודע כלל מתי ישלמו שליש ימיו משא"כ לימי השבוע לעולם ילמוד שני ימים הראשונים מקרא ואם מת אחר כך אונס רחמנא פטרי' וכ"כ בחידושי מהר"י טראני אלא די"ל דסברת התוס' דלפ"ז בשליש שנים נמי מצינן למימר כה"ג דסתם ימי שנותינו שבעים שנה וילמוד מהם שליש במקרא ואם מת אח"כ אונס רחמנא פטריה אע"כ דאין סברא לומר כן וא"כ מקשו שפיר לפירוש רש"י כן נ"ל:

שם גמרא תנו רבנן חמשת אלפים ותתפ"ח פסוקים בתורה יתר עליו תהלים שמנה כו' וכתבו בתוספות ישנים תימא דע"כ בחומש יש יותר דאף אם יהיו פסוקי תהלים מג' תיבות אינו כ"כ כמו שיש בחומש עכ"ל הת"י. ונדפס ג"כ בש"ס החדשים. וע"ז כתב מהרש"א ז"ל וז"ל לא הבנתי התמיהא כיון דמסקינן דבחומש נמי לא בקיאין אימא דג' או ד' פסוקים דילן בחומש הוא חדא דידהו עכ"ל מהרש"א ז"ל. ואחר המחילה מכבוד תורתו דברי שגגה הן דהא אמרינן להדיא דפסוקי תורה הן חמשת אלפים ותתפ"ח וא"כ מאי בקיאות שייך הכא. וע"ז הקשו התוספות דפסוקי תהילים א"א שיהיו כך אף אם

יהיו הפסוקים מג' תיבות בלבד. ולכאורה לשון התוספות גופה אטעיה למהרש"א ז"ל דלפ"ז לא הוו צריכי התוספות לכתוב בקושייתם דע"כ בחומש יש יותר אלא בפשיטות הוו להו למימר דא"א שיעלו פסוקי תהלים לחמשת אלפים ותתפ"ח ובאמת שפת יתר הוא אמנם כן בעיקר דבריהם נ"ל דמה שכתבו אף אם יהיו כל פסוקי תהלים מג' תיבות בלבד אינו כ"כ ולענ"ד דלשון ג' תיבות הוא טעות סופר דודאי אם יהיו כל פסוקי תהלים מג' תיבות בלבד יכולין להעלות יותר מפסוקי תורה שהן חמשת אלפים תתפ"ח דפסוקי תהילים שלנו הן עולין שני אלפים תקכ"ז פסוקים ומהם ובהם רובא דרובא כל פסוק לא פחות מששה תיבות ויש אתנחתא באמצע הפסוק וכמה וכמה פסוקים שיש בכל א' עשרה תיבות ויותר א"כ שפיר אפשר שיעלו יותר כיון דלא בקיאין בפסוקי תהלים אלא דלענ"ד דמה שכתבו התוספות אף אם יהיו פסוקי תהלים מג' תיבות בלבד לאו אכולן קאי אלא אמקצתן דאף אם ימצאו הרבה פסוקים שיכולין להפסיק באמצע עד שלשה תיבות היכא דשייך הפסקה אפ"ה לא יעלו כ"כ ובהרבה מקומות לא שייך להפסיק בהן באמצע דבר ובאמצע ענין ולפי ענין הנגינה שבהן כן נ"ל בלשון תמיהתם אבל מכל מקום יש ליישב תמיהתם ולקיים דברי הגמרא כדפרישית ועי"ל דיתר עליו שמנה פסוקים לאו אכללא דה' אלפים קאי אלא אפרטא דתתפ"ח וכיוצא בזה אפרטא בתרא לחוד לאחדים ולעשיריות ודו"ק. והואיל ואתא לידי שנקראו הראשונים סופרים שהיו סופרין כל אותיות שבתורה אימא בהו מילתא דהוי קשיא לי כמה שנין לפי שמצאנו בספרים קדמונים ואחרונים שמספר כל האותיות שבתורה הם ששים ריבוא וע"ז רומז ישראל שנוטריקון שלו יש ששים ריבוא אותיות לתורה ולכך מספר כל ישראל היו ששים ריבוא כמו אותיות התורה ושכל אחד מישראל יש לנשמה שלו מצוה אחת ואחיזה באות אחת ודבר זה כמעט שהוא דבר מוסכם ונזכר בזוהר ובספר הקדוש שני לוחות הברית במקומות הרבה ועמדתי משתומם ומתפלא לפי חשבון חמשים פסוקים שיערתי בלבי שלא יהיו אותיות התורה כ"א חצי ערך החשבון המוזכר עד שראיתי בס' חסד לאברהם שהרגיש בזה וכתב שנמצא דאותיות התורה הן שלשים ואחד ריבוא אלא מה שנמצא שאותיות התורה עולים ששים ריבוא היינו השבעה ועשרים אותיות האלפא ביתא עם מנצפ"ך במילואיהן ומילוי דמילוי עיין שם במעיין שני נהר י"א ענין התירוץ אמנם אף שאין אני כדאי נ"ל דהדברים ג"כ כפשוטן דמאחר שמצאנו שמספר האותיות שבתורה ממש הן ל"א ריבוא א"כ שפיר מצינן למימר ג"כ שהן ס' ריבוא עם התרגום שנמסר ג"כ בסיני כדאי' במדרש ובספרים הקדמונים הרבה מאד וביחוד בס' של"ה בענין שנים מקרא ואחד תרגום ועוד נ"ל לפרש בענין יותר מרווח שכל אות מאותיות התורה יש לה

שני בחינות קדושות ממש ענין הכתיבה שנכתב באצבע אלקים וענין קדושת הקריאה שדיבר הקב"ה עם משה וכדכתיב אחת דיבר אלהים שתים זו שמענו ורואין את הנשמע ושומעין את הנראה ואמרינן נמי יש אם למקרא ויש אם למסורת וראיה ברורה לדברי שהרי כל אותיות שבתורה נאצלו מהשם הקדוש הויה ב"ה ולא כשהוא נכתב הוא נקרא וא"כ כל התורה כיוצא בה הכתיבה לחוד והקריאה לחוד וא"כ שפיר מצינן למימר שעולין סמ"ך ריבוא ל"א ריבוא דכתיב וכ"ט דקריין וכמה אותיות לרוב שאין ניכרין כלל במבטא ואין בהן אלא בחינת כתיבה כאותיות הווין ואלפין שבאמצע התיבה והנחה כן נ"ל נכון בעזה"י ואם שגיתי אתי תלין וה' הטוב יכפר בעדי ועוד יש לפרש על דרך מזה ומזה הם כתובים ואין להאריך:

דף ל:

א"ר יצחק יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום שנאמר רק רע כל היום עיין פירש"י דקרא יתירא קא דריש. ואכתי לא ידענא מאי רבותא שייך בזה דפשיטא דהכי הוא דמה נשתנה יום מיומים שלפניו. ולכאורה היה נראה דברשעים קא מיירי שכבר אמרו רבותינו חז"ל דאדם העובר עבירה נברא מלאך רע מאותה עבירה וא"כ נוסף גם הוא על שונאיו להכשילו ולהשטינו ושייך שפיר לשון מתחדש אלא דלשון יצרו של אדם משמע דלאו ברשעים לחוד מיירי אלא בכל אדם. ונראה דבצדיקים נמי שייך האי לישנא דמתחדש בזה הענין גופא דאדם עושה מצוה נברא ממנו מלאך טוב וגם מלאך רע בע"כ עונה אמן וקטיגור בע"כ נעשה סניגור כדאמרינן להדיא לעיל בסמוך אם אתה רוצה אתה מושל בו ולפ"ז יצר הרע שהיה לו באותו יום דאתמול כבר חלף והלך לו ויליף רבי יצחק מקרא יתירא דאפ"ה אשרי אדם מפחד תמיד להתגבר נגד יצרו לפי שמתחדש עליו בכל יום יש מאין כי כן יסד המלך לטובת הצדיק שכובש את יצרו היום לעשותן ולמחר לקבל שכרן ועוד יש לפרש דבצדיקים נמי שייך לשון מתחדש בכל יום דכל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו וא"כ כל מה שהצדיק מוסיף אומץ וכח בצדקתו הולך וגדול יצרו ג"כ הולך ומתחדש וכמו שאבאר במקומו אי"ה שלהי מסכת סוכה:

שם תנא דבי רבי ישמעאל בני אם פגע בך כו' אם אבן הוא נימוח אם ברזל הוא מתפוצץ כו'. לפי שיצה"ר נקרא אבן דכתיב והסירותי את לב האבן מבשרכם ונקרא ג"כ ברזל דכתיב הירוע ברזל ברזל מצפון ויצה"ר נקרא צפון דכתיב ואת הצפוני ארחיק מעליכם וכתיב נמי מצפון תפתח הרעה ולפי שהברזל קשה יותר מאבן כדאמרינן הר קשה ברזל מחתכו וכתיב נמי כפטיש יפוצץ סלע ומש"ה קאמר שאם היצה"ר הוא רק אבן ע"י

שמושכו לבה"מ נימוח לגמרי כמו אבן אבל אם יצרו מתגבר עליו ונעשה כמו ברזל אז אינו נימוח ע"י תורה לגמרי אלא שמתפוצץ מעט מעט כן נראה לי:

שם להשיאו אשה מנלן דכתיב קחו נשים כו' בשלמא בנו בידו כו'. ופירש"י בכתובות פ' נערה דף נ"ב דבבנו שייך שפיר לשון קחו שדרכו של איש לחזר על אשה משא"כ בבנותיו לא שייך לשון קחו כיון שאין דרך אשה לחזר על איש ע"ש:

שם ת"ר נאמר כבד כו' השוה הכתוב כו' אבל בהכאה ודאי א"א וכן בדין ששניהן שותפין בו כו' ע"כ. ולכאורה שפת יתר הוא ונ"ל דעיקר כוונת הברייתא לאשמעינן דבין לעניין כיבוד אב ואם בין לענין מורא הם שוין כדאמרינן לקמן בשמעתין נתגרשה שניהם שווין ומשום דסד"א דלעולם כיבוד אב קודם לאם דשייך במצות טפי וקם תחתיו לכל דבר דמשפחת אב קרויה משפחה ומש"ה הקדים שני פעמים האב לאם בכיבוד ובהכאה והא דהקדים האם במורא אינו אלא פעם אחת וא"כ הוה אמינא דהאב קודם וע"כ דמה שהקדים האם לאב במורא היינו משום דבעי למסמך מורא האב לאת שבתותי תשמורו לאשמעינן דשבת קודם אף לכיבוד האב כדאיתא בריש יבמות ע"ש וקמ"ל בהאי ברייתא דהכא דע"כ האב והאם שוין לגמרי כיון שכ"א מהם הוקש כבודו לכבוד המקום וא"כ א"א שיהא עילוי לאחד מהם על השני אלא דאכתי לפי שבהכאה לא הוקש ואפ"ה הקדים האב א"כ אכתי הוה אמינ' דאתי לאשמעינן דהאב קודם קמל"ן דליתא דמה שלא הוקשו לענין הכאה היינו משום דבהכאה א"א ולפ"ז מסיים נמי שפיר וכן בדין ששלשתן שותפין בו וא"כ לפ"ז האב והאם ממילא נמי שקולין הם מן הדין כן נ"ל נכון:

דף לא.

תוספות בד"ה כבד את השם מהונך בירושלמי דריש כו' בכיבוד אב נאמד כבד כו' בין שיש לו ממון ובין שאין לו ממון כו' עד סוף הדיבור. ולא ידעתי לפרש שפיר דברי הירושלמי במאי משמע ליה סתם לישנא דכבד את אביך דמיירי אף באין לו ממון טפי מבכל המצות דקחשיב התם בירושלמי תפילין וציצית ולולב דמיקרי כבוד המקום ואפ"ה מסתמא פטירי באין להו דאונס רחמנא פטריה אף על גב דכתיב נמי בתורה סתם ומאי שנא במצות כיבוד דפשיטא ליה דמסתמא איירי אף באין לו ממון ונראה דפשיטא דלשון כבד הכי משמע מכבדו בין בגופו ובין בממונו וכיון שאין שיעור לדבר ממילא דהכל בכלל כיבוד אף לחזר על הפתחים והיינו נמי לענין כבוד המקום דבכל התורה כולה לא אצטריך למעט היכא דממילא שמעינן דאונס רחמנא פטריה אלא מקרא דמשלי דכתיב בלשון כבד את ה' הוצרך לפרש במה שהונך דאל"כ היה במשמע דכיבוד היינו

נמי בגופו לחזר על הפתחים קמ"ל דלא כן נ"ל ועיין עוד בזה לקמן בל' התוספות בדף הסמוך בד"ה אורי ליה משל אב:

גמרא דריש עולא רבה כו' מאי דכתיב יודוך ה' כו' בשעה ששמעו או"ה אנכי ולא יהיה אמרו לכבוד עצמו הוא דורש כיון שאמר כבד את אביך חזרו והודו ע"כ. ולכאורה יש לתמוה על כוונת המאמר דמעיקרא מאי סברי שאם נתאמת להם כששמעו דברי אלקים חיים שהן מאמר האל הוא היוצר הוא הבורא א"כ מה ראו לשטות זה לומר לכבוד עצמו הוא דורש ומה בכך כ"ש שהיה להם לכוף אזנם לשמוע מה שהוא אומר לכבוד עצמו והלא כל המאמין במציאות אלקות וכופר בעיקר לילך אחרי שרירות לבו הרע היינו עצת הכופרים ואומרים עזב ה' את הארץ ואין משגיח כלל בתחתונים בשום שכר ועונש ובחר לו העליונים וכמ"ש היפה תואר בראשית במאמר דור הפלגה עי"ש וא"כ מכיון ששמעו שהאל יתברך רוצה בתחתונים וצוה בפה מלא אנכי ה' אלקיך ולא יהיה לך אלהים אחרים מי יבא אחר המלך ומי פתי יסור הנה להמרות את דבריו בשאט נפש ואם לא האמינו בקול הדיבור שהם דברי אלהים חיים אלא חשבו מחשבות זרות שאיזה מלאך או כוכב נגלה להם לישראל ובדא הדברות מלבו וקרא על עצמו שם אלקות א"כ מה יתן ומה יוסיף במה ששמעו מאמר כבד את אביך לבטל מחשבתם הרעה ונ"ל דודאי כן הדבר דכל מלכי האומות שהיו באותו הזמן טעו בשטות עצמן לומר שאין להסיבה ראשונה שום השגחה בתחתונים כי אם נתונים נתונים המה תחת מערכות השמים ותחת שרי מעלה שהם שבעים שרים כמבואר וחשבו בלבם שבני ישראל ג"כ יש להם שר וכוכב מיוחד והוא הנדמה להם לישראל באיזה תמונה וקרא עצמו בשם ה' אלקים למען יקבעו זאת האמונה בלבם ויעבדוהו ולפ"ז אדרבא חששו בעונם דבר הזה לגנות המלאך והשר הזה באומרם שבהיות שמימיהם לא נגלה להם השר שלהם בפומבי מתוך האש לפי שאינו חפץ שיעבדוהו בתמידות בשם אלוקות ממש כ"א דרך עראי וא"כ זה השר של ישראל שקרא עצמו בשם אלקות לכבוד עצמו הוא דורש ומלבו הוא בודה אבל כששמעו הדברות מכבד את אביך ואילך שהם חוקים צדיקים ומשפטים ישרים כמאמר הכתוב בואתחנן ובאמת שכל מי שיש לו מוח בקדקדו ולבבו יבין ניכרין דברי אמת על כל המצות כאלה כבד שממש כל האומות מודים בכך וכן לא תרצח ולא תנאף ולא תענה ולא תחמוד ואף שכמעט פקרו בכולם כדאיתא במדרש ובגמ' שבני עשו אמרו זו הברכה שבירכנו אבינו על חרבך תחיה וישמעאל פרא אדם לעבור על לא תנאף וכולם על הגזל וכיוצא מ"מ ידעו בעצמן שיצרם הרע השיאן לכל אלה והוא דבר מתנגד לחוש השכל לעשות אדם כדגי הים איש רעהו חיים בלעו ונמשל כבהמות נדמה לעשות כל

הישר בעיניו והשתא איגלו בהתותייהו שאם לו כדבריהם כן הוא שהן תחת ממשלת מלאך או שר או כוכב למה לא נתגלה להן ג"כ בפומבי לצוותם חוקים ומשפטים כאלה ואז בע"כ ענו אמן הודות על האמת שחביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה ונצטוו בנימוסים וחוקים ישרים יותר מכל האומות בזמן ההוא והן עם לבדד ישכון וא"כ בודאי שהן דברי אלקים חיים הבוחר בזרעו של יעקב ומרוב חיבתן אמר להן אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך בלשון יחיד כאומר הן עם לבדד ישכון וחזרו והודו לדברות הראשונים שהן דברי הקב"ה בעצמו כן נראה לי נכון ועוד דממצות כיבוד בעצמו שהשוה כבודן לכבוד המקום ידעו כן שבמקום גדולתו אתה מוצא ענוותנותו ואילו היה דברי המלאך אין מדרכו להשוות כיבוד בשר ודם לכבודו ומלבד זה כיון ששמעו מצות כיבוד ראו מעשה ונזכרו כיון שכולם מודין במצות כיבוד אב מסברא א"כ פשיטא דהדעת ניתנה לכבד המקום אף לו היה כדבריהם שאין הקב"ה משגיח בתחתונים לאחר שמודין דעיקר בריאת האדם שהיה מאתו ועוד שהעליונים ותחתונים ברשותו והוא והן חייבין בכבוד המקום וכדאמרינן לעיל וכן בדין ששלשתן שותפין בו כ"ש שיש כאן קל וחומר להיפך כן נ"ל נכון:

דף לא:

עד דאיתער מסתייע מילתא ודריש אבימי מזמור לאסף עיין פרש"י ותוספות ובחידושי אגדות למהרש"א ז"ל. ולענ"ד נראה לפרש בפשיטות דבמה שהיה אבימי מקיים מאד מצות כיבוד דלאחר שהביא לו המים שביקש ממנו עוד הוסיף וקאי עליו עד דאיתער שהיה שלא לצורך אלא לקיים המצוה בלבד במדה יתירה בדבר זה ראה מעשה ונזכר להבין המזמור לאסף ולאו היינו מזמור ע"ט שכתבו רש"י ותוספות אלא מזמור ע"ג שהן תחילת דבריו של אסף שאמר ואני כמעט נטיו רגלי כי קנאתי בהוללים וגומר הנה אלה רשעים וכל המזמור שהיה מצטער מאד על אריכות הגלות כדכתיב נמי עד אבא אל מקדשי אל אבינה לאחריתם וכמעט רוב מזמורי אסף בספר שני הכל על אריכות הגלות האחרון ביד בני עשו ומסיים שם באותו המזמור בעצתך תנחני ואחר כבוד תקחני ואיתא במדרש א"ר יהודא בן בתירה בעצת תורה תנחני ואחר כבוד תקחני כבוד גדול שכיבד עשו את הוריו שאתה עתיד לעלותינו רב הונא בשם רבי נחוניא איחר כבודו של יעקב בעוה"ז בשביל כיבוד גדול שכיבד עשו את הוריו ע"ש בילקוט עוד באריכות והיינו ממש כעין עובדא דאבימי מצינן נמי בעשו שקם על אביו והיה מאכילו ומשקהו תמיד וא"כ בהאי מילתא מסתייע מילתא דאבימי שהבין במזמור פסוקי אסף והיינו נמי דכתיב

מזמור לאסף דכיון שלא מצינו לעשו אלא מצוה זו מכבוד ניתן לו שלוה כ"כ בעוה"ז ומהן אתה למד מתן שכרן של צדיקים בעוה"ז ובעה"ב והיינו דסיים במדרש על ואחר כבוד תקחני שאתה עתיד לעלותינו כן נ"ל נכון וברור בעוה"י לולי דרש"י ותוס' כתבו בענין אחר דקאי על מזמור ע"ט ואף דלפי מה שכתבתי נתישב ג"כ על מזמור ע"ט אלא דנ"ל עיקר דעיקר הדרש אתחילת מזמורי אסף קאי ואפשר דה"ה לכולהו דאיירי בהאי ענינא דוק ותשכח ואולי מקום הניחו לי מן השמים בזה:

שם אדהכי שמע לארונא דקאתי אמר אי ידעי לא נפקי. נראה דאתא לאשמעינן דאף על גב דתנינן בסמוך מכבדן בחייו ומכבדן במותו היינו דבר שיש בו תועלת למת כגון לומר דבר שמועה מפיו או הריני כפרת משכבו משא"כ לצאת לקראת ארונו לא וכדאית' שילהי מס' מועד קטן בארונא דרב הונא דנפיק נפק דלא נפיק לא נפק ומחלק בין שלדו קיימת וכ"ש הכא ורב אסי נפיק לקראתה מא"י לח"ל וקמל"ן דבשביל ארונו של מת אין לצאת מא"י לח"ל כן נ"ל:

דף לב.

תוספות בד"ה רב יהודא אמר משל בן מדקדק ר"י וכו' היינו אל תחזיר שא"ל עסוק בכבודו כו' עכ"ל. ואפ"ה מייתי התם שפיר דאל ישמע לו דכתיב אני ה' כולכם חייבים בכבודי דאף ע"ג דכיבוד האב נמי מצות המקום היא כמו מצות השבת אבידה אפ"ה אל ישמע לו דאביו גופו חייב נמי במצות השבת אבידה זו עצמה משא"כ מצות כיבוד לא שייך לגבי האב כלל ואדרבא יכול למחול על כבודו כן נ"ל והא דפשיטא ליה לר"י דאל תחזיר בחנם לא איצטריך קרא היינו משום דא"כ שאביו מתכוין להכעיס ולצערו לבעל האבידה תו לא מקרי עושה מעשה עמך ומותר אף לבזותו וכדמסיק נמי בסוף הדיבור לענין אם עובר על בל תשחית וק"ל ומתוך מה שכתבתי נתיישבו ונתחזקו דברי מהרש"א ז"ל דלקושטא דמילתא מוקמינן קרא דאני ה' נמי לענין השבת אבידה דשייך בהאי דרשא גופיה דכולכם חייבין וליכא למימר דלא איירי מאל תחזיר כיון דכיבוד קודם אף לאבידת עצמו דהא לתירוץ ר"י לא שייך כיבוד בכה"ג ודו"ק:

בד"ה אורי ליה כו' משמע שכן הלכה כו' כדאמר בנערה שנתפתתה דרב אכפייה כו' א"ל כגון זו כופין כו' עכ"ל. ואף על גב דבפרק כל הבשר דף ק"י מסקינן להדיא דאין כופין על מצות כיבוד דה"ל מצות עשה שמתן שכרה בצירה שאין ב"ד מוזהרין עליה כבר כתבו שם התוספות דהיינו שאין הב"ד מוזהרין לכפות בשוטים משא"כ בדברים ודאי כופין ובפ' השותפין דף ח' ע"ב כתבו עוד דנהי שאין ב"ד מוזהרין לכפותו במ"ע

שמתן שכרו בצידו מ"מ אם רצו לכפותו אף בשוטים רשאין ועי' בזה בס' טורי זהב י"ד סי' רמ"ב ועי' עוד בסמוך:

בא"ד ועוד ראייה מהירושלמי שהבאתי למעלה כו' עד סוף הדיבור. ונ"ל בכוונתן דאע"ג דבדף הקדום בד"ה כבד את השם משמע מדבריהם דתלמודא דידן לית ליה האי דירושלמי מדאמרינן בגמ' דידן השוה כבודן לכבוד המקום ובשאר מצות אין צריך לחזר על הפתחים מ"מ בעיקר הדרשא דהתם כתיב כבד מהונך והכא לא כתיב לא משמע דפליג וא"כ ממילא ע"כ מוקי להא מילת' דאם אין לו לאב ויש לו לבן חייב הבן דהא אף בכבוד המקום חייב בכה"ג דהא קרינן ביה מהונך והא דלא כתיב בכבד נמי מהונך היינו לאשמעינן דאם יש לו לאב פטור הבן כן נ"ל ועיין במהרש"א:

גמרא תניא שאלו את רבי אליעזר עד היכן כיבוד אב ואם א"ל כדי שיטול ארנקי ויזרוק לים ואינו מכלימו ואי אמר' משל אב מאי נ"מ. ומכאן קשה על שיטת הפוסקים סי' רמ"ב דאף למאי דקי"ל כיבוד משל אב ואפ"ה אין לצערו א"כ לא מקשה הכא מידי וכן הקשה מרן הב"י בכסף משנה על הרמב"ם ז"ל ותירץ בדוחק דודאי ה"מ לשנויי הכי ע"ש והוא דוחק גדול והנלע"ד ליישב כשנדקדק עוד אמאי מייתי הכא האי עובדא דשאלו את ר"א והשיב להם עד שיזרוק ארנקי ואמאי לא מייתי הכא האי עובדא דלעיל בדף הקודם שאלו את ר"א עד היכן כיבוד אב אם וא"ל ראו מה עשה עכו"ם אחד ודמא בן נתינא שמו כו' שהיו מבקשים ממנו אבני אפוד בס' ריבוא שכר ולא ציערו אלמא דכיבוד משל בן והתם לא שייך האי שינוייא דמשני הגמרא הכא ואף שראיתי להר"ן ז"ל שמחלק בין ההיא דלעיל שאינו אלא מניעת הריווח ובין זריקת הארנקי שהוא הפסד ממש אלא דלפ"ז תיקשי להיפך למאי דס"ד עכשיו דהארנקי הוא משל הבן ואפ"ה ס"ל לר"א דאין להכלימו א"כ אמאי קאמו ר"א גופא לעיל עד היכן כיבוד ראו מה עשה עכו"ם א' דמשמע שאינו מחויב שלא להכלימו אלא במניעת הריוח ותיפוק ליה דאף אם זרק הארנקי של הבן דהוא הפסד ממש נמי אין להכלימו כדקאמר ר"א גופא הכא ולדעתי שיש לחלק נמי איפכא דבעובדא דלעיל איכא רבותא טפי דאפשר דאבוה גופא הוי ניחא ליה אם הקיצו משנתו וברווחא דבנו ניחא ליה טפי ואפ"ה לא היה מכניס עצמו לספק אלא דאכתי לעולם הקושיא במקומה עומדת דה"ל לר"א למימר תרווייהו בחדא כששאלו לו עד היכן כיבוד והנראה מזה דודאי בעובד' דדמא בן נתינא לעיל באמת אין כיבוד זה מצד החיוב כלל מצד מה שמחויב מדין תורה ולכפותו בדברים או בשוטים שלא להקיצו אף למ"ד משל בן כיון דאפשר דאבוה ניחא ליה בהכי ומסתמא לא אקפיד דרווחא כי האי עדיפא לאינש מצערו דהקיצה משנתו אלא כל זה דקאמר ר"א לעיל היינו במאי

דשאלו לו עד היכן כיבוד וקסבר דלענין קיבול שכר איירי למצוה מן המובחר ולא לענין כפייה וכדמוכח להדיא ממאי דהשיב להם ראו מה עשה עובד כוכבים א' ונתן לו שכרו ומה אם אינו מצווה ועושה כך מצווה ועושה עאכ"ו אלמא דלא איירי אלא לענין קיבול שכר משא"כ הא דחזרו ושאלו עד היכן כיבוד אב ע"כ לקמן בעיקר חיוב דאורייתא איירי דבכה"ג כפינן בדברים או בשוטים וכדפרישית ואם כן מקשה שפיר דעיקר חיוב דאורייתא היינו נמי משל בן וכופין אותו ואהא משני דהיינו דוקא משל אב ובראוי ליורשו וכ"ז לענין חיובא דאורייתא ולכופו משא"כ בעיקר מצות כיבוד מן המובחר יפה כתב הרמב"ם ז"ל שהוא עד כדי שיזרוק ארנקי של הבן ואפ"ה אין לו להכלימו והוא נלמד בגופא דעובדא דדמא בן נתינא דלעיל דמסקינן עלה ומה מי שאינו מצווה ועושה כך אלא משום דכה"ג דעובדא דלעיל לא שכיח כ"כ מש"ה ניחא ליה להרמב"ם ז"ל לאתויי עובדא דארנקי דשכיח ועוד דאיכא נמי רבותא איפכא כדפרישית דאיכא הפסד הקרן ואפ"ה לקושטא דמילתא לא משמע ליה להרמב"ם ולהפוסקים לחלק ביניהם לענין מצוה בעלמא כן נ"ל נכון ודו"ק:

(קונטרס אחרון) דף לב גמרא ת"ש שאלו את ר"א עד היכן כיבוד א"ל כדי שיטול ארנקי ויטיל לים ואינו מכלימו ואי אמרת משל אב מאי נ"מ. והקשה הכ"מ על הרמב"ם ז"ל שפסק דאע"ג דקיי"ל כיבוד משל אב אפ"ה אין לצערו א"כ לא מקשה הכא מידי ותירץ בדוחק דודאי מצי לשנויי הכי ותירצתי בענין אחר:

דף לב:

איני והא רבא משקי בי הילולא כו' ולא קמו מקמי' ואיקפיד כו'. לכאורה יש לתמוה דאטו משום דיכול למחול מדעתו לא היה לו להקפיד כל זמן שלא מחל ואינהו נמי לא ידעי דמחול ושפיר אקפיד וליכא למימר דודאי אורחא דת"ח למחול לעולם דא"כ בטלת מצות קימה מפני ת"ח וראיתי שמהרש"א ז"ל בח"א כתב בזה דכיון שהיה עומד עליהם ומשקה הודיעו שמחל והקשה דא"כ למאי דס"ד דאין יכול למחול תיקשי היאך היה עומד ומשקה והניח בקושיא וא"כ הדרא קושיא לדוכתא והנלע"ד דודאי במאי דדלי להו כסא אף אם היה בעמידה לכ"ע שרי ואף למחול אינו צריך דהכי אורחא דמילתא וגדול הכנסת אורחים ודוקא בסמוך בעובדא דר"ג דמשמע שהיה עומד עליהם ומשקה בקביעות ולא היה יושב כלל בכל שעת סעודה בהכי שייך איסורא למ"ד אין יכול למחול ובעיקר קושייתם דמעיקרא נ"ל ליישב לפמ"ש התו' לקמן בדף הסמוך ע"ב בד"ה אין ת"ח דמסתמא קמו תלמידיו מקמיה דרבא שחרית וערבית ומסקו דאפ"ה איקפיד רבא

דתלמידים אחרים חייבין לעמוד אפילו מאה פעמים ביום שמא יראה אחר ויחשדם וא"כ מקשי הש"ס הכא שפיר ואי ס"ד דיכול למחול אמאי איקפיד הא מסתמא קמו מקמיה שחרית וערבית ולאו אדעתא ומשום חשד נמי ליכא דהרואה אומר דודאי מחל להם רבא ולא יחשדום מעתה אע"כ דאין יכול למחול ואיקפיד משום חשדא ומשני הש"ס שפיר דלעולם יכול למחול ואפ"ה שפיר איקפיד דנהי שקמו שחרית אפ"ה איכא חשדא דרואין דהא הידור בעי מיהא למיעבד ולא עבדי כן נ"ל ומה שיש לדקדק עוד בזה יבואר שם לקמן בלשון התוס' ודו"ק:

שם ת"ר מפני שיבה תקום יכול אפילו מפני זקן אשמאי ופרש"י אדם רשע ועם הארץ והקשו בתוספות דהא מצוה אפילו לנדותו ולהכותו ולקללו ופירשו בשם ר"ת דהיינו בור וע"ה. ולענ"ד נראה דודאי לישנא דאשמאי דחקו לרש"י לפרש כן דמה שפי' ר"ת מלשון פתחי שמאי אכתי שמאי לחוד ואשמאי לחוד ומה שהקשו בתוספות דאף לנדותו ולקללו מותר נראה דהיינו דצריך לענשו וליסרו אבל מ"מ אפשר דגוירת הכתוב הוא לקום מפניו ולמיעבד ליה הידור כדאשכחן ברבי יוחנן דקם מפני סבי דארמאי ואמר כמה הרפתקאה דעדו עלייהו וא"כ אפשר דבזקן אשמאי נמי מחייב מה"ט מגזירת הכתוב ולכאורה ראיה לדבר מהא דאיתא בס"פ כל הגט דרב הונא ורב חסדא הוו יתיבי חליף ואזיל גניבא מקמייהו אמר חד לחבריה ניקום מקמיה דבר אורייאן הוא וא"ל אידך מקמי פלגאה ניקום ואשכחן נמי עובדא בס"פ הניזקין ברב הונא ור"ח וגניבא גופא דאמר חד לחבריה בהאי לישנא ממש א"כ הנראה מזה דפלוגתא דרב הונא ור"ח היא אי חייב למיקם מקמי רשע או לא דהא גניבא דפלגאה הוי עד שרצה מר עוקבא למסרו למלכות כדאשכחן בגיטין דף ח' ואפ"ה בעי למיקם מקמיה וראיתי להר"ן ז"ל דאדרבא מהאי עובדא דגניבא מקשה על שיטת רש"י מההיא דא"ל אידך מקמי פלגאה ניקום ונראה מדבריו דליכא פלוגתא בהא מילתא אלא מאן דבעי למיקם מקמיה לא היה ידע דפלגאה הוא ולבתר דשמע הודה לו ולמאי דפרישית מסוגיא דס"פ הניזקין לא משמע כן אם לא שנדחוק לומר דהני תרתי עובדי בחד זימנא הוו ולישנא לא משמע הכי:

ובעיקר פי' רש"י שכתבתי דאפשר דגזירת הכתוב הוא אף דמלשון שיבה ודאי אינו מוכרח דאדרבה שיבה לא אשכחן בקרא אלא בלשון חשיבות בשיבה טובה גם שב גם ישיש ועטרת תפארת שיבה מ"מ כיון דפלגינהו רחמנא בתרתי בחד כתיב קימה ובאידך הידור קא ס"ד דה"ק דתרי מילי נינהו והיינו דקאמר מפני שיבה תקום יכול אף זקן אשמאי ולא קאמר יכול אף שיבה אשמאי אע"כ כדפרישית דעיקר הכוונה דחד מינייהו איירי באשמאי והיינו זקן דלא כתיב ביה אלא הידור ואהא מסיק דאפ"ה אין זקן אלא

חכם ונ"ל דמלישנא דזקן גופא דייק לה דלכאורה לשון שיבה לאו שם דבר הוא על האיש אלא כדכתיב גם שב אבל לשון שיבה היינו על הימים אחר שהגיע לימי שיבה וא"כ בזקן נמי ה"ל למיכתב כה"ג והדרת פני זקנה והיינו שהגיע לימי זקנה כדכתיב עד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול ובלשון חכמים נמי בן ששים לזקנה בן שבעים לשיבה אע"כ מדכתיב לשון זקן היינו חכם כן נ"ל ליישב שיטת רש"י אלא דמ"מ אין זה מספיק דאכתי ליתי לן לאוקמי סתם לשון שיבה וזקן ברשע דאע"ג דפשטא דקרא משמע דבתרי גברי איירי ובתרי מילי אפ"ה ליתי לן לאוקמי ברשע אלא דשיבה היינו שהגיע לימי שיבה דהיינו בן שבעים שנה ומש"ה כתיב ביה קימה וזקן היינו בן ששים שנה ומש"ה לא כתיב ביה אלא הידור ונהי דלמאי דמסיק אין זקן אלא חכם תו ליכא למימר הכי ועוד דהא למסקנא קימה והידור נמי ליכא לאוקמי במילי מילי דאדרבה הוקשו להדדי כמו שנבאר אלא דמ"מ אף למאי דס"ד מעיקרא נמי ליתי לן למימר דמשום דאיירי בתרי גברי הוי מוקי ליה ברשע וממילא דלאיסי בן יהודא נמי לאו מהאי טעמא הוא אע"כ דפשטא דלישנא דסתם שיבה משמע ליה לרש"י דאין לחלק כלל במה שהוא רשע דאפ"ה בכלל לשון שיבה הוא כן נ"ל בשיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

רש"י בד"ה אין זקן אלא זה שקנה חכמה ולשון נוטריקון דיבר הכתוב כו' עכ"ל. ולכאורה מלשון נוטריקון לא שמעינן אלא זה קנה אבל אכתי אין כאן רמז על שקנה חכמה אלא משום דאמרינן בעלמא דדא קני מה חסר ודדא חסר מה קנה וא"כ א"א לפרש סתם לשון זה קנה אלא על מי שקנה חכמה כן נ"ל:

גמרא יכול יהדרנו בממון ת"ל תקום והדרת. היינו מדשני קרא בלישנא דה"ל למיכתב מפני שיבה תקום פני זקן והדרת או איפכא תקום מפני שיבה והדרת פני זקן אע"כ דשני קרא בהכי למיסמיך תקום לוהדרת למידרש תרוייהו לקולא ובכך נתיישב לי הא דאמרינן בסמוך דטעמא דת"ק אי ס"ל כדר"י הגלילי נכתוב מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן ולכאורה יש לתמוה דמה צורך לכל אריכות דלא הוי צריך למימר אלא דנכתוב רחמנא מפני שיבה וזקן תקום והדרת או מפני שיבה ופני זקן תקום והדרת אע"כ דכיון דבתרי גברי איירי לא שייך למידרש הקישא אלא בכה"ג וכמו שאבאר בסמוך במקומו:

רש"י בד"ה אי ס"ד כדקאמר ת"ק כו' ומדקפיד אחכמה אמרינן נמי שיבה לאו זקן אשמאי כו' עכ"ל. ולכאורה פירושו דחוק ויתכן יותר למאי דפרישית בשיטת רש"י דמעיקרא נמי לא הוו סליק אדעתיה לאוקמי לשון שיבה אף בזקן אשמאי אלא משום דהוי משמע נמי זקן כמשמעו שהגיע לימי זקנה ולא איירי בחכם כלל וא"כ מדמפליג רחמנא זקן ושיבה

בתרתי אלמא דחד מינייהו לאורויי דאפילו אשמאי וכ"ש למאי דפרישית דשיבה היינו בן שבעים כמ"ש הרא"ש ז"ל והטור והש"ע וא"כ שפיר שייך מידרש הכי דבשיבה אף אשמאי משא"כ לבתר דדריש ר"י הגלילי דאין זקן אלא מי שקנה חכמה א"כ ממילא תו לא צריכין לאוקמי שיבה אף באשמאי רשע וע"ה אלא מוקמינן לקרא בדדמי בעושה מעשה עמך דווקא ועוד מדאקדים שיבה מקמי זקן משמע דשיבה נמי איירי בחכם כן נ"ל ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה מאי שנא דפלגינהו כו' וא"ת כיון דבהדי שיבה נמי בעי חכמה כדפירש בקונטרס כו' עכ"ל. כבר כתבתי בסמוך דבאמת אין זה מוכרח לפירוש הקונטרס דאדרבא איכא למימר דנהי דאין זקן אשמאי בכלל שיבה דהיינו רשע וע"ה גמור אפ"ה לא בעינן כלל שיהא חכם אלא מדכתב רש"י ז"ל ומדקפיד אחכמה משמע להו דלקושטא דמילתא לפרש"י נמי משמע לר"י הגלילי דשיבה לא איירי אלא בדאיכא חכמה בהדיה וכדפרישית מדאקדמיה רחמנא שיבה מקמי זקן והיינו דקשיא להו א"כ שיבה דכת' רחמנא למה לי ובהא ליכא למימר נמי דשיבה אתי לאשמעינן שיהא בן שבעים שנה דהא לקושטא דמילתא לא בעינן דהא אף יניק וחכים במשמע מיהו מאי דקשיא להו בתר הכי דמצי למימר בגמר' לרבי יוסי אי ס"ד כדקאמר ת"ק לא ליכתוב אלא זקן שיבה למה לי ולמאי דפרישית לא קשה מידי דלרבנן איצטריך למיכתב שיבה דבעינן דוקא שיהא בן שבעים שנה והוא חכם ג"כ מאי דלא הוה ידעינן אי הוה כתיב זקן לחוד דסתם זקן היינו בן ששים כדתנן בן ששים לזקנה והנראה מזה דהתוספות לא גרסי במסכת אבות בן ששים לזקנה אלא כאותן הגורסים בן ששים לחכמה ועיין בתוספות י"ט אלא דלפ"ז קשה יותר מנ"ל לר"י הגלילי דאפילו יניק וחכים דלמא בן ששים דוק' היכא דמופלג נמי בחכמה ובסתם חכם בעינן בן שבעים ויש ליישב דאי ס"ד דזקן הוא בן ששים לא הוי ליה לאקדומי שיבה לזקן אע"כ דזקן היינו יניק וחכים ומש"ה אקדמיה לשיבה דה"ל מופלג בזקנה לגביה ודו"ק:

דף לג.

א"כ נכתוב רחמנא מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן. לכאורה הסוגיא תמוה דלא אשכחן כה"ג דלימא תלמודא א"כ ליכתוב רחמנא לישנא יתירא ועוד שכבר כתבתי דלא הוי צריך למיכתב אלא מפני שיבה וזקן תקום והדרת ועכ"פ אי הוה כתיב מפני שיבה ופני זקן תקום והדרת הוי משמע שפיר כר"י הגלילי ויש ליישב הכל לפמ"ש התוספות בר"פ איזהו נשך דלא ניחא להו לרבנן לפרש לשון מפני אוהדרת ולשון פני

אתקום וא"כ הכי קאמרי ליה ודאי אי הוה כתיב הכי מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן ודאי הוי לן לאוקמי בחד גברא וכר"י הגלילי והוי ידעינן נמי הקישא דאיתקוש קימה להידור בתרווייהו בכל מילי כדפרישית לעיל אבל כל כמה דלא כתיבי קראי הכי תו ליכא לאוקמי כר"י הגלילי דהא לא שייך לשון מפני אוהדרת ולשון פני אקימה ואף אי הוה כתיב מפני שיבה ופני זקן תקום והדרת אפ"ה לא הוי ידעינן שפיר דאיתקש קימה להידור אלא ס"ד דהידור היינו בממון וקימה אף במקום רחוק והיינו כדפרישית דלא ידעינן האי הקיש' אלא מדשני רחמנא בלישניה. והא דקאמר הש"ס לעיל דר"י לא אמר כת"ק דא"כ ניכתוב מפני שיבה וזקן תקום והדרת ולא אמרינן דאיצטריך למיכתב הכי משום הקישא היינו משום דלרבנן לא איצטריך האי הקישא דכיון דלדידהו לא כתיב זקן אלא לאפוקי מזקן אשמאי א"כ ע"כ דוהדרת לא איירי בממון דאין שום סברא להדר זקן אשמאי בממון אף לפי' התוספות דאיירי בבור וע"ה כ"ש לפרש"י דאיירי ברשע ומדאיצטריך זקן לאפוקי זקן אשמאי אלמא דוהדרת לאו בממון איירי אלא לגלוי אקימה דאינה במקום רחוק ולא במקום שאין בה הדור כן נ"ל נכון ודו"ק:

שם אמר רבי יוסי בר אבין בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי מפניהם עומדין כו', ואף על גב דבכל דוכתי פשיטא לן דתלמוד תורה עדיף ממצוה אף בשעתה מ"מ נ"ל דשאני הכא דמה שהן עומדין מפני מביאי ביכורים היינו דבהאי שעתא גופא עסקי במצות הבאת ביכורים גופא והיינו דקאמר בשעתה משא"כ בקימות ת"ח אפשר דבהאי שעתא לא עסיק הת"ח בתורה ואע"פ דלפ"ז סברא פשוטה היא אפ"ה דחי לה הש"ס משום דאיכא נמי סבר' איפכא דסוף סוף גזירת הכתוב היא לקום בכל עת מפני ת"ח ואפ"ה אין בעלי אומנים עומדים מפניהם וכ"ש בקימה לפני עוסקי במצוה דלא רמיזא באורייתא כלל דהוי לן למימר דאין בעלי אומניות עומדין כי אין צורך כלל לעמוד מפניהם אי לאו משום דא"כ אתה מכשילן כו' כן נ"ל:

דף לג:

בד"ה אין תלמיד חכם רשאי כו' תימה למה איקפד רבא לעיל כו' עכ"ל. ולא ניחא להו למימר הכא דנהי דאין רשאין לעמוד אלא שחרית וערבית מ"מ הידור בעי למיעבד ומש"ה איקפד כדשנינן נמי לעיל אלא כיון דיהיב טעמא שלא יהא כבודו מרובה מכבוד שמים משמע דכלל וכלל לא אבל מה שתירצו דהיכא דאיכא חשדא רשאין וחייבין אתי שפיר ועיין מ"ש לעיל:

גמרא כשהוא אומר ויראת מאלקיך הרי מורא זו קימה ואימא מורא דריבית ומורא דמשקלות. והקשו בתוספות דלא מצינו בשום מקום דכתיב בהו מורא ונדחקו ליישב ולולי שאיני כדאי היה נ"ל דאף לענין קימה גופא דמסיק לה קרא בהאי לישנא אשר איננו ירא מפני אלקים היינו משום דאיירי בכה"ג דדרשי' לעיל יכול יעצים עיניו כמי שלא ראה ת"ל ויראת ומש"ה קרי ליה רשע לפי שהוא כגונב דעת עליון והיינו דמקשה שפיר ואימא מורא ריבית ומורא משקלות דדרשינן נמי בפרק איזהו נשך למה לי דכתב רחמנא יציאת מצרים בריבית ובמשקלות והיינו דכתיב בהם אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים ומסיק דבריבית היינו במי שתולה מעותיו בעכו"ם ובמי שמטמין משקלותיו במלח אמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי במצרים בין טיפה של בכור כו' וא"כ לפ"ז שייך שפיר בריבית ומשקלות האי ענינא דאיננו ירא מלפני אלקים שגונב דעת עליון לתלות מעותיו בעכו"ם ולהטמין משקלותיו במלח ואף על גב דבמשקלות לא כ' מורא להדיא כיון דכתיב אני ה' ויציאת מצרים שפיר שייך האי לישנא וכמאן דכתיב מורא דמי ועי"ל דס"ד שויראת מאלקיך דכתיב לעיל מיניה בהאי פרשה גופא בקימה מפני שיבה וזקן שייך נמי לדרוש לאחריו דכתיב בהו הכא לא תעשו עול במשפט במדה ובמשקל ובמשורה מאזני צדק אבני צדק וגומר ואף על גב דמפסיק בפסוק אונאת גרים בינייהו אין בכך כלום דהכי נמי אשכחן שכתבו התוספות בסוף תמורה דאיתקוש ערלה לכלאים דכתיבי בפרשת קדושים ואף על גב דאפסקו קראי טובא כמו שכתבתי בחידושי פסחים פרק כל שעה וכ"ש הכא דענין מורא גופא דשייך בקימה שייך בהאי ענינא גופא כמו במשקלות והא דקשיא ליה ואימא מורא ריבית ומשקלות ומשמע דלא בעי לאוקמי כלל האי קרא לענין קימה דכתיב מורא בהדיא נראה משום דלא משמע ליה דבמה שעבר על מצות עשה דקימה לקריי' רחמנא רשע ומש"ה הוי ניחא ליה טפי לאוקמי בריבית ומשקלות דהוי רשע דחמס כן נ"ל נכון וברור בעזה"י:

שם רבי חלקיה ורבי סימון ור"א אמרי מפני לומדיה עומדין מפניה לא כ"ש. ושמעתי מקשין כד הווינא טליא דהא בסוף מכות דף כ"ב אמר רבא כמה טפשאי הני אינשי דקיימי מקמי ס"ת ולא קיימי מקמי גברא רבה אלמא דגברא רבא עדיף והכא משמע איפכא ומתרצין דהתם נמי הכי קאמר דהני טפשאי דכיון דלא קיימי מקמי גברא רבה מנא להו דקיימי מקמי ס"ת מיהו לישנא דתלמודא שם לא משמע הכי והנלע"ד דהכא לא איירי אלא בסתם חכם דאפ"ה חייבין לעמוד מפניהם ושפיר הוו ק"ו לס"ת משא"כ התם איירי בגברא רבה ממש שראוי לישב בסנהדרין דעדיף מס"ת כדמסיק דאתי רבנן ובצרי חדא:

דף לד.

ת"ר איזהו מצות עשה שהזג"ס סוכה ולולב ושופר וציצית ותפילין. הא דנקיט להו בהאי סידרא אף ע"ג דתפילין קדימי בקרא ועוד דכולהו מתפילין הוא דיליף לבר מסוכה נראה לי לפרש דכולה ברייתי' לא זו אף זו קתני לא זו סוכה דכתיב בהדיא האזרח ועוד דאיכא הלכתא לפטור נשים כדאית' פרק הישן אלא אפילו לולב ושופר נמי איכא למילף מסוכה ואף על גב דלמסקנא דהלכתא היא לא גמרינן ק"ו מהלכה וכ"ש דלא ילפינן בנין אב מהלכה כדפרישית בכמה דוכתי מכל מקום כיון דאיכא נמי שני כתובים במצה והקהל הוי ליה שני כתובין ואין מלמדין וא"כ שפיר ילפינן לולב ושופר לפטורא דהא דמיין לגמרי למצה והקהל שאינן נוהגין אלא בזמן קבוע בשעתו בלבד ודכוותיה ממעט משא"כ ציצית ותפילין דלא דמיין כלל למצה והקהל ולא דמי לשאר מצות עשה שהזה"ג דממעט רחמנא לכולה דפטירי כגון שופר ולולב דמה להנך שאין תדירין שאין נוהגין אלא יום אחד לשנה או שבוע אח' משא"כ ציצית ותפילין שנוהגין בכל ימי השנה לבד משבתו' וי"ט א"כ ליכא למילפינהו מהנך דאיכא למימר דחשיבי מצות עשה שלא הזמן גרמא דהא פירכא גמורה הוי קמל"ן דאפ"ה ציצית ותפילין נמי מיקרי מצות עשה שהזג"ס ופטירי והיינו מדאיתקוש תפילין לת"ת וילפינן ציצית מתפילין והיינו נמי דמקדים ציצית לתפילין משום דבתפילין ס"ד דחייבין דאיתקש למזוזה קמ"ל דילפינן טפי לתפילין מת"ת כדמסקינן כן נ"ל ובוו הסברא נ"ל ליישב כל הסוגיא שלפנינו על מכונה ודו"ק:

תוספות בד"ה תפילין ומצות כו' ותימא היכא חשיב ציצית מצות עשה שהזה"ג למ"ד ציצית חובת טלית כו' עכ"ל נראה דלא קשיא להו למ"ד ציצית חובת טלית א"כ מ"ט דמ"ד נשים פטורות מציצית משום דאיכא למימר דיליף לה מדכתיב וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ודרשינן במנחות כיון שנתחייב במצוה זו חייב בכולן ומוקמינן התם כרבי שמעון דנשים פטורות מציצית א"כ מהאי דרשא גופא שמעינן מיהא דנשים פטורות מציצית אף אי חשוב מ"ע שלא הזה"ג דאל"כ הא איכא נשים דחייבות בציצית ולא נתחייבו בכל המצות אע"ג דפטורות אלא עיקר קושייתם הכא למ"ד דחובת טלית היא א"כ אמאי קרי לה בברייתא דהכא מ"ע שהז"ג ובהא מילתא דחובת טלית או חובת גברא לא אשכחן דפליגי בה תנאי כן נ"ל בכוונת התוספות מיהו לולי דבריהם היה נ"ל דודאי פלוגת' דתנאי היא דהא בהא תליין דר"ש דפוטר בנשים ומסיים בה מפני שמצות עשה שהזג"ס היא ודאי סבר דחובת גברא היא וה"ל מ"ע שהזג"ס מכלל דרבנן דמחייבין לנשים בציצית ע"כ היינו משום דס"ל חובת טלית היא וה"ל מ"ע שלא הזג"ס

ועדיין צ"ע בסוגיא דהתם ואין להאריך כאן כיון דבלא"ה קשיא להו להתוס' אף למ"ד חובת גברא הוא:

בד"ה מעקה כו' תימא לר"י בכל הני כתיב לאו כו' ואור"י דבכולהו משכח בהו עשה בלא לאו כו' עכ"ל. ולולי דבריהם היה נראה לי דבלא"ה איכא נפקותא אי שייך בנשים הנך מצות עשה לענין דמצוה בה יותר מבשלוחה כן נ"ל:

בא"ד אך הקשה הר"ר יוסף מא"י על פירוש זה א"כ גבי אין מדליקין בשמן שריפה כו' אשה שאינה חייבת בעשה די"ט דהוי זמן גרמא וכי תוכל להדליק בשמן שריפה כו' עד סוף הדיבור. לכאורה קושיא אלימתא היא דהא עיקר מצות הדלקת הנר בשבת איירי בנשים כדאית' התם בפרק במה מדליקין והיאך קפסיק ותני אין מדליקין בשמן שריפה מיהו שמעתי מקשין דהא לפ"ז במ"ע דשמן שריפה נמי אין הנשים חייבין דה"ל נמי מ"ע שהז"ג דהא אין שורפין קדשים בלילה וא"כ לא מקשה הר"ר יוסף מא"י מידי ולענ"ד דלאו מילתא היא דהא דאין שורפין קדשים בלילה דילפינן מנותר היינו דוקא בקדשים ממש והא ודאי דמתניתין דאין מדליקין בשמן שריפה לא איירי בשמן הקדש דבלא"ה אסור לאתהנויי מיניה להדלקת הנר אלא עושה מדורה בפ"ע אע"כ דבשמן של תרומה שנטמאת איירי כדאיתא שם בגמר' להדיא וא"כ בתרומה ע"כ לא שייך לומר אין שורפין בלילה דנהי דמסקינן התם כשם שמצוה לשרוף קדשים כן מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת מ"מ הא מסקינן דאמרה תורה בשעת ביעורה תיהני מינה והיינו להדלקה וא"כ עיקר מצותה בלילה ואדרבא אסור לשורפה ולהדליקה ביום דצריך לבערה דוקא דרך הנאתן והיינו בלילה דשרגא בטיהרא מאי מהני וכבר הארכתי בזה בחידושי במסכת שבת במקומו בשיטה עמוקה והבאתי לשון הירושלמי דאיירי בהכי מעתה אין מדליקין בשמן שריפה בלילה ומשני כיון שנטמאת כמי שעבר זמנה ושורפין אף בלילה והוא דלא כתלמודא דידן בפרק הערל וכאן אין להאריך נמצא דלפ"ז צדקו מיהא דברי רבינו יוסף מא"י. אלא השתא דאתינן להכי יש ליישב ג"כ שיטת היש מפרשים שכתבו התוספות כאן דודאי קושיית הר"ר יוסף מא"י היינו משום דפשיטא ליה דשריפת שמן של תרומה שנטמאת היא מצות עשה דאורייתא מדקאמרינן בפרק במה מדליקין כשם שמצוה לשרוף קדשים כך מצוה לשרוף תרומה אמנם כן לפירש"י שם לא הוי אלא מצוה דרבנן והתוספות שם נסתפקו בזה וא"כ צדקו דברי היש מפרשים דס"ל דבתרומה הוי מ"ע דרבנן ומש"ה נמי אין מדליקין והא דשקלי' וטרינן התם בפרק במה מדליקין אהאי מתניתין מנא לן דאין שורפין קדשים בי"ט ניתי עשה ונידחי ל"ת לאו אתרומה

קאי אלא אעיקר מילתא דשריפת קדשים ממש כן העליתי שם בחידושי שבת בתכלית האריכות בעזה"י וכאן אין להאריך יותר ודוק היטב כי נכון הוא:

גמרא וכללא הוא הרי מצה כו' והא דלא משני דקתני איזהו למעוטי כדמשני הש"ס כה"ג טובא בס"פ האומר לקמן דף ס"ז ע"ש אלא דהכא אמתניתין קאי דכללא קתני ופרטא לא קתני ועוד דבסיפא בכללא דל"ת קתני במתניתין חוץ מבל תשחית א"כ מדלא קתני נמי ברישא חוץ ממצה שמחה והקהל משמע דדוקא קתני ומקשה שפיר והשתא אתי נמי שפיר הא דמשני רבי יוחנן אין למידין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בו חוץ ולכאורה לשון מיותר הוא ולמאי דפרישית א"ש כיון דאף במקום שנא' חוץ לאו כלל גמור הוא כ"ש דלא שייך למידק מדלא קתני חוץ כנ"ל:

שם פיסקא ומצות עשה שהזג נשים פטורות מנא לן. משמע דאי לאו ילפותא דפטורין ה"א דחייבין ואיכא למידק דהא לענין מצות לא תעשה דחייבים איצטריך לקמן קראי דהושוו לכל העונשים שבתורה ואם כן ממילא דבעשה דליכא קראי ממילא הוי פטורין אף במ"ע שלא הזג אי לאו דגלי קראי דחייבים במורא ות"ת ה"ל שני כתובים וא"כ ממילא דלית לן למילף מ"ע שהזג נמי לחיוב דהא ודאי איכא למיפרך דבמה שאין הזג שייך לחיוב יותר שנוהגין בכל זמן כדמשמע בכולה שמעתין ול"ל דעיקר הקושיא מ"ע מנ"ל דפטורים היינו דנילף ממצה והקהל לחיובא דא"כ ה"ל לשנויי מעיקרא דה"ל מצה והקהל שני כתובים. והנלע"ד ליישב ראשון ראשון דאדרבא מדאיצטריך חיובא לענין עונשין דל"ת ליכא למילף דפטורים נמי מעשה דאפשר דלענין חיוב עונשין ודאי צריך קרא טפי דאל"כ ה"א דנשים לאו בת עונשין נינהו כדאשכחן להדיא דדרשינן כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל דלנשים יאמר בלשון רכה ולאנשים דברים שקשין כגידים והיינו עונשין כמו שפירש רש"י להדיא בפירוש החומש משא"כ לענין מ"ע דלא שייך עונשין לעולם דהושוו לאנשים וא"כ מקשה שפיר מנלן דפטורים והשתא לא אסיק אדעתיה הא מילתא דמצה והקהל ה"ל ב' כתובים ולא אסיק אדעתיה נמי ילפותא דת"ת ומורא ובסמוך אבאר בדרך אחר יותר נכון ודו"ק:

שם גמר מתפילין ותפילין גמר לה מת"ת. ויש לדקדק דאמאי קאמר דכל מ"ע שהזג לא ילפינן אלא מתפילין ותפילין גופא לא ידעינן אלא מהקישא דת"ת ואהא נמי מקשינן ונקיש למזוזה ואמאי לא קאמר מעיקרא דילפינן כל התורה מסוכה דכתיב האזרח כדמקשה בסמוך והרי סוכה מיהו בהא איכא למימר דסמוך אמסקנא דפרק הישן דהאזרח אסמכתא בעלמא היא ואתא לרבויי גרים והא דנשים פטורות מסוכה לא ידעינן מקרא אלא מהלכה למשה מסיני וא"כ תו ליכא למילף שאר מ"ע מסוכה בבנין אב דהא

קייל"ן אין למידין ק"ו מן הלכה א"כ כ"ש דלא ילפינן בנין אב מהלכה. אבל אכתי קשה יותר דה"ל למימר מעיקרא דילפינן כל מ"ע שהז"ג דפטירי מראייה דכתיב בהדיא כל זכורך. אמנם למאי דפרישית סוגיין אתי שפיר דלא מצינן למילף מראייה וסוכה לפטורא אלא הנך דדמיין להן שאין נוהגין אלא בזמן הקבוע משנה לשנה משא"כ הנך שנוהגין בכל יום לבד משבת וי"ט או שאין נוהגין בלילות כבימים כגון ציצית ותפילין והרבה כיוצא באלו ודאי ליכא למילף מסוכה וראייה דמה להנך דאין תדירין מצותן דפירכא גמורה היא דבכה"ג פריך הש"ס טובא ומש"ה איצטריך לאתויי ילפותא דתפילין דגמרינן להו מת"ת והשתא שפיר ילפינן לכולהו מ"ע שהז"ג מתפילין דהנך דדמיין לה שנוהגין משנה לשנה לבד מלילות או שבת וי"ט ילפינן בבנין אב ומכ"ש אותן שנוהגין רק מזמן לזמן דילפינן בק"ו גמור ובהכי נתיישב גם כן הא דאיצטריך ללילפותא דתפילין אף למאי דמסקינן דמצה והקהל הוו שני כתובים ולא ילפינן מהכא לחיובא בכולהו מ"ע שהז"ג משום דלא מהני שני כתובין לומר דאין מלמדים אלא למעט הנך דכוותייהו שנוהגין מזמן לזמן דומיא דמצה והקהל משא"כ תפילין גופא ודכוותיהן לא ממעטינן מהנן שני כתובים ואיצטריכו ילפותא אחריתא כנ"ל ואף דלפ"ז לקמן דקאמר אי כתב ראייה ולא כתב תפילין ה"א איתקש תפילין למזוזה בלא"ה ה"מ למימר דלא שייך למילף תפילין מראייה דתפילין תדירין ומצויין יותר אלא דניחא למימר טפי קושטא דמילתא דאי לאו הקישא דתפילין לת"ת ה"א דהתורה מחייבתן בתפילין להדיא מהקישא דמזוזה ועיין עוד בסמוך ודוק היטב:

שם ונקיש תפילין למזוזה. לכאורה הקושיא היא דלחומרא מקשינן אלא דא"א לומר כן דאי לחיובא לא איצטריך הקישא דמזווה דבלא"ה מהיכא תיתי דפטירי אע"כ דעיקר הקושיא דסוף סוף לא שייך לומר כן דאיתקש לת"ת כיון דבהאי לישנא גופא איתקש נמי למזווה וכיוצא בזה כתבו התוספות בפרק כל שעה דף כ"ב בד"ה ואימא כמים הניסכין ע"ש במהרש"א ובחידושינו:

שם תפילין לת"ת איתקיש בין בפרש' ראשונה בין בפרש' שנייה תפילין למזוזה לא איתקיש אלא בפ' שנייה. והא דשני קרא באמת צ"ל דהקישא דתפילין למזוזה נמי איצטריך למילתא אחריתי ולענ"ד היינו לענין דבעינן כתיבה תמה בתפילין וכתב ב"י דילפינן מדכתיב וכתבתם ודרשינן כתיבה תמה והאי במזוזה הוא דכתיב אע"כ משום דאיתקוש למזוזה. אלא דלפ"ז יש לדקדק בהא דמסקינן במנחות דמזוזה צריכה שירטוט ותפילין אינם צריכים שירטוט ואמאי הא איתקשו להדדי ואין היקש למחצה מיהו בלא"ה נמי קשה הא דתפילין א"צ שירטוט הא בסתם נמי צריך שירטוט אע"כ דשירטוט

הכי גמירי לה או דכולה מילתא דשירטוט לא הוי אלא מדרבנן והקילו בתפילין לפי שהן מכוסין והכי משמע בפוסקים ועדיין צ"ע:

(קונטרס אחרון) דף לד גמרא תפילין לת"ת איתקיש בפרשה ראשונה ובפרשה שנייה תפילין למזוזה לא איתקיש אלא בפרשה שנייה. וכתבתי דהא דשני קרא באמת בפרשה שנייה היינו לאקושי תפילין למזוזה לענין דבעי כתיבה תמה דלא כתיב אלא במזוזה. אלא דלפ"ז קשיא לי אהא דקיי"ל דמזוזה צריכה שירטוט ותפילין א"צ שירטוט כדאיתא במנחות ואמאי הא קיי"ל אין היקש למחצה. וע"כ צ"ל דכולה מילתא דשירטוט הילכתא גמירא ליה בהי צריך ובהי לא צריך:

שם בתוספות ד"ה גברי בעו חיי כו' מיהו אין סברא לומר דנחייבו נשים בת"ת כו' כדקאמר לעיל והודעתם לבניך כו' עכ"ל. לכאורה הלשון מגומגם במה שכתבו דאין סברא לומר ובפשיטות ה"ל לפרש דע"כ פטורים מדכתיב לבניך ולא לבנותיך ועוד מה שכתבו דמוהודעתם לבניך דרשינן ולא לבנותיך לא אשכחן הכי בגמרא דלעיל דרשינן מולמדתם את בניכם ולא בנותיכם ומוהודעתם לבניך דרשינן לחיובא דבני בנים או שכל המלמד את בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו למדו עד סוף כל הדורות לכך נלע"ד ליישב חדא מגו חדא דודאי עיקר הילפותא הוא מולמדתם את בניכם ולא בנותיכם והתוספות אגב שיטפייהו איחלף להו האי קרא דוהודעתם לבניך או משום דאי לאו מקרא דוהודעתם לבניך ולבני בניך לא הוי דרשינן ולמדתם את בניכם ולא בנותיכם אלא לבניכם ולא לבני בניכם כדאי' לעיל ולפ"ז דעיקר הילפותא דנשים פטורות מת"ת לא ידעינן אלא מקרא דולמדתם והתם לא מימעטו בפשטא דקרא בגופייהו אלא לענין דאין הנשים חייבים ללמד את בניהם אלא דדרשינן נמי ולמדתם ולימדתם נמי למילי אחרינא כדלעיל וא"כ דפטורא דגופייהו מת"ת לאו דרשא גמורה הוא שפיר הוה קשיא להו דלא ה"ל למידרש ולמדתם ולימדתם לפטרן נמי מת"ת דגופייהו כיון דאיכא סברא להיפך דאטו גברי בעו חיי נשי לא בעו חיי ואהא מסקי דאפ"ה אין סברא לומר כן כיון דשייך מיהו לפטורא לגמרי. עי"ל דנהי דוהודעתם לבניך לא מייתי לדרשא דולא בנותיכם מ"מ לבתר דממעטינן להו ללמד מקרא דולמדתם את בניכם ממילא מישתמע נמי דפטירי לגמרי כפשטא דקרא דוהודעתם לבניך דמתוקמינן נמי בדדמי לבנים דווקא ולא לבנות ועוד יש ליישב בדרך אחר ואין להאריך:

רש"י ד"ה והאזרח להוציא את הנשים ברייתא היא במסכת סוכה עכ"ל. ונראה בכוונתו משום דלקושטא דמילתא מסקינן בפרק הישן דהאזרח לאו למעוטי נשים אתא אלא לרבות את הגרים ופטורא דנשים ידעינן מהילכתא לכך הוכרח רש"י לפרש דהא דמייתי

המקשה דרשא דהאזרח היינו משום דברייתא היא מיהא ואסמכתא בעלמא כדמסקינן התם אלא דאפ"ה מקשה הש"ס שפיר והרי סוכה דאי ס"ד דבכולהו מ"ע שהזז"ג פטירי מתפילין א"כ הילכתא למה לי:

דף לד:

בד"ה נילף ט"ו ט"ו מחג המצות כו' וא"ת למאי איצטריך במצה דכל שישנו וכר דאי פטורים ל"ל האזרח כר עד סוף הדיבור. וכבר האריכו כל המפרשים בזה הדיבור ע""ש במהרש"א ובמ"ש בשם מהר"ין לב כס' עצמות יוסף שהקשו כמה קושיות ובאמת שזה לי כמה עתים הקשיתי בישיבה בהא דמקשו ל"ל האזרח דלפי המסקנא דפרק הישן אסמכתא בעלמא היא ואם נפרש כמו כן קושייתם דאי ס"ד דפטירי ממצה א"כ ל"ל הלכתא בסוכה וכמו שכתבתי בסמוך בפרש"י אלא דלפ"ז לא אתי שפיר מה שתירצו דאי לאו כל שישנו ה"א דהאזרח אתא לרבויי ומאי ענין האזרח להכא דהא מהילכתא ידעינן דפטירי ועיקר קושייתם דהלכתא ל"ל וכן הא דמסקו אבל השתא דחזינן דחייבים במצה ע"כ האזרח למעוטי אתא פשיטא דלא הוי כמסקנא דפרק הישן עיין מ"ש בעצמות יוסף בזה דדברי התוספות בכאן הם למאי דס"ד מעיקרא בפרק הישן דהכי משמע להו הסוגיא דהכא ויש לתמוה על דבריו דלפ"ז אכתי לפי המסקנא דפרק הישן נשאר קושית התוספות במקומה ועוד דאביי ורבא גופייהו דאיירי בשמעתין מסקי התם דסוכה הלכתא עד שלכאורה נראה דאשתמיט סוגיא דהתם להתוספות לגמרי והאמת אברר ולא אכחד דמלבד כל אלו הקושיות שהקשו בדעת התוספות מעודי הייתי עומד ומשתומם ומתפלא על עיקר קושיית התוספות כאן דלכאורה הן דברים שאין להם שחר במה שכתבו דאף אי לא הוי כתיב הקישא במצה אפ"ה הוי ידעינן חיובא אף ע"ג דכל מ"ע שהזז"ג פטירי מדאיצטריך פטורא בסוכה אלמא דלא איצטריך אלא כי היכי דלא נילף סוכה לחיובא מר"? דמצה ומי כהחכם תבין את כל אלה בדעתו ו ? כש למיתלי פטורא דסוכה בחיובא דמצה ובמצה גופא לא אשכחן שום חיובא ואין אלו אלא דברי נביאות עד שהחכם מהרי"ן לב הוסיף מדעתו דברים כאלה דברי תימה על תימה להקשות כן בראיה והקהל דלא ניכתוב נשים בהקהל ואפ"ה שפיר ידעינן חיובא דאי ס"ד דפטירי מהקהל א"כ אמאי איצטריך זכורך בראיה אע"כ דאיצטריך זכורך בראיה דלא נילף חיובא מהקהל אף על גב דלא אשכחן שום חיובא בהקהל ודברים כאלה מתמיהין מאד וביותר בעל עצמות יוסף הקשה קושיות כאלה לרוב בכולה מכילתין דקידושין ולדעתי שלא עלה על לב הגדולים חקרי לב להקשות קושיות כאלה

אי לאו דמשמע להו הכי בתוספות דשמעתין ומהם הורגלו חכמי דורינו ללמד בני יהודה קושיות ופירוקים כאלה ממש לחדודי ואני בער ולא אדע היאך עולה על הדעת לומר כן בדרשות הכתובים שתסמוך התורה על מדאיצטריך כזה למיתלי תניא בדלא תניא ודכתיבי בדלא כתיבי ולפי שכמדומה לי שלא נמצא קושיא כזאת בכולה תלמודא בלשון התוספות כ"א כאן בזה הדיבור לכן יגעתי ומצאתי להבין דבריהם בדרך פשוט דאין כוונת קושייתם כאן דנישתוק קרא מהקישא דמצה לחמץ לגמרי דבלא"ה איצטריך הקישא לכמה מילי במס' פסחים דאיתקש אכילת חמץ אכילת מצה אלא עיקר כוונתם כאן לפי מאי דאיתא בפסחים בפרק אלו עוברין דדרשינן מכי כל אוכל חמץ ונכרתה כל לרבות הנשים ומקשינן התם ותיפוק ליה דהושוו אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ותירצו בגמרא דסד"א הואיל וכתיב לא תאכל חמץ שבעת ימים תאכל מצות סד"א הני נשי דליתני בכלל חיובא דמצה דמצות עשה שהזמן גרמא היא ליתנהו נמי באיסור חמץ וכתבו התוספות דאף על גב דלחומרא מקשינן אפ"ה סד"א דאורחא דקרא למידרש מסיפא לרישא מש"ה איצטריך כל לרבות נשים לאיסור חמץ והשתא דאיתרבו לאכילת חמץ איתרבו נמי לאכילת מצה מהאי הקישא דכל שישנו כו'. ולפ"ז היינו דקשיא להו להתוספות הכא בשמעתין דמאי איצטריך למיכתב כל בחמץ לאפוקי דלא נימא דליתנהו בחמץ מהאי הקישא דליתנהו במצה דמ"ע שהזמן"ג והיאך אפשר לומר כן דא"כ לישתוק מהאזרח לפי לשון הברייתא ולמסקנא דפרק הישן מההילכתא אע"כ מדאיצטריך פטורא בסוכה ע"כ משום דחייבות במצה מהקישא דחמץ דלחומרא מקשינן ומרישא לסיפא וע"ז מתרצין שפיר לפי לשון הברייתא וממילא דא"ש נמי למסקנא דפרק הישן דלעולם איצטריך כל לחיובא ואיסורא דחמץ דאי לא כתב כל ה"א דאיתקוש חמץ למצה לפטורא ואפ"ה איצטריך הילפותא בסוכה נמי לפטורא דלא נימא דהאזרח לא אתא לרבויי גרים אלא לרבות נשים משא"כ השתא דכתיב כל בחמץ לחיובא וא"כ מצה איתקוש לחיובא והלכתא לפטורא דסוכה והאזרח ע"כ לרבות גרים ומה שקיצרו התוספות בלשון תירוצם לפי שלא הזכירו כאן כלום מההלכתא אלא לפי ל' הברייתא דהאזרח אלא דממילא מיתרצין נמי לפי המסקנא דפרק הישן כן נ"ל נכון וברור בעזה"י ליישב דברי התוספות כאן אף שקצרו קצת בלשון ולא הביאו האי מילתא דכל אוכל חמץ כה"ג אשכחן בלשון התוספות טובא שסמכו על המעיין וכן נראה ממה שכתבו בקושייתם ובתירוצם דאיצטריך טעמא דכל שישנו ולא כתבו דאיצטריך הקישא דכל שישנו אלא כדפרישית ובהכי ניחא לן טפי לפרש כוונתם כן שבזה סרו ושקטו כמעט כל הקושיות שהקשו

מפרשי התוספות בדבריהם ה"ה מהרי"ן לב והרשד"ם ועצמות יוסף ומהרש"א ז"ל ודוק היטב כי נכון הוא בעזה"י:

בד"ה אשה בעלה משמחה פירש בקונט' כו' עד סוף הדיבור. כבר כתבתי בזה פ"ק דר"ה ליישב שיטת רש"י ז"ל דודאי היכא שרוצית לעלות לרגל עיקר מצוה מן המובחר היא לקיים מצות שמחה בשלמים אבל מ"מ אם אינה רוצית לעלות אע"ג דלא מקיימה מצות שמחה מן המובחר אפ"ה לא עברה אעשה דשמחה דמקיימת בשאר מיני שמחה וכ"כ בעל המאור ז"ל:

בד"ה ואי כתב ראייה ולא כתב תפילין אינו ר"ל דלא ליכתוב תפילין כלל כו' עכ"ל. ולכאורה דבריהם בזה למותר ולא הוצרכו לפרש וכן בדיבור הסמוך לענין הקהל אלא דלענ"ד שהוצרכו לפרש כן משום דהיה באפשר לומר דמצות תפילין כבר נכתבו בפרשת בא ולא נאמרו ונשנו בפרשת קריאת שמע ראשונה ושנייה אלא משום הקישא דת"ת לחיובא דנשים אלא דבאמת אינו כן דהא הוצרכו ליכתוב פרשת תפילין בכל פרשה ופרשה מד' פרשיות שכותבין אותן בתפילין וכן במה שכתבו בדיבור הסמוך בענין הקהל היינו משום דלכאורה היה באפשר לומר דפסוק ולשון הקהל מיותר לגמרי דלא שייך לשון הקהל אלא אי נשים פטורות משאר מ"ע שהזמן גרמא והכא חייבות שייך בהו ל' הקהל דבשארי רגלים פטורות לעלות לגמרי כדפרישית משא"כ למאי דבעי למימר השתא דאי לא כתב הקהל הוה ילפי' כולהו מ"ע ממצה לחיובא וממילא דלא אמרי' אשה בעלה משמחה אלא מדינא חייבות דילפי' ממצה וא"כ שפיר הוה קאמר דלא ניכתוב לשון הקהל כלל דהא בלא"ה הנשים בירושלים דחייבות בשמחה וע"ז כתבו התוספות דאין לפרש כן דהא בלא"ה שייך מיהו לשון הקהל משום טף או משום נשים שיקהלם לעזרה אע"ג דפטורי ליראות בעזרה כן נ"ל לפרש דבריהם אם הן מלשון התוס' ודו"ק:

גמרא ותו מ"ע שלא הזמן גרמא מנ"ל דחייבות. ולכאורה יש לדקדק מהיכי תיתי דפטירי דהא ממאי דאשכחן שני כתובים במ"ע שהזמן גרמא לפטור במ"ע דעלמא אכתי לא ידעינן אלא מ"ע שהזמן גרמא דלא חשיבי כי הנך דתדירין ומצויין כדמשמע בכולה סוגייא תו קשיא לי דמ"ע שאין הזמן גרמא איכא למילף בק"ו ממצה והקהל וליכא למימר תפילין וראיה יוכיח דמה להנך שהזמן גרמא ואפשר דהשתא נמי מסיק אדעתא דאיכא למילף טפי מת"ת לפטורא כדמקשה בסמוך ועי"ל דהשתא משמע ליה דאין לחלק כלל במ"ע דבכולהו איכא למימר דפטירי מדאיצטריך קרא בלא תעשה דחמירי מעשה כדאמרי' פ"ק דיבמות:

תוספות בד"ה נשים חייבות מנ"ל דיליף ממורא וא"ת אמאי לא קאמר דילפינן ממזוזה וי"ל כו' ולולי דבריהם היה נ"ל דלא שייך למילף כלל ממזוזה דשאני התם דאיכא סברא רבתא אטו גברי בעו חיי ובזה יש ליישב דברי התוס' בדיבור שאח"ז שהקשו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל דלהנך שינויי בתראי שכתבו התוס' אכתי קשה מאי ס"ד למילף מת"ת לפטור נילף ממזוז' לחיובא לחומרא ולמאי דפרישית דלהנך שינויי בתראי לא חיישו להך קושייא דנילף ממזוזה מטעמא דפרישית:

בד"ה ונילף מת"ת וא"ת אדרבא אית לן למילף ממורא לחיוב דהא אמרי' פ"ק דיבמות כו' לחומרא מקשינן עכ"ל. ולכאורה תמיהא לי טובא על קושייתם דמאי ענין לחומרא מקשינן לכאן דבהיקש כיון דקי"ל אין משיבין על ההיקש שפיר שייך למימר לחומרא מקשינן משא"כ הכא דבעינן למילף מבנין אב דמ"ע שלא הזמן גרמא חייבות וע"כ דאי לאו הן ילפותא ה"א דפטירי דאלת"ה לא הוי מקשה מידי מנ"ל דחייבות אע"כ כדפרישית מדאיצטריך קרא בלא תעשה דחייבות למאי דלא ס"ד השתא סברא השנייה שכתבתי דאיכא ק"ו מת"ת אלא דבעי למילף ממורא בבנין אב דפטירי וא"כ מקשה שפיר ונילף מת"ת דפטירי וא"כ עכ"פ הוי ת"ת כמו יוכיח דליכא למילף ממורא וא"כ ממילא הדרינן לסברא דפטירי מדאיצטריך קרא בלא תעשה דחייבות וצ"ע ליישב ודו"ק:

דף לה.

גמרא ומדמצות עשה שהזג"נ נשים פטורות מכלל דמ"ע שלא הזג"נ נשים חייבות עיין פרש"י. ואע"ג דלעיל דיליף מ"ע שהזג"נ פטורות בבנין אב מתפילין או משני כתובים דמצה והקהל ואפ"ה מקשה הש"ס במ"ע שאין הזג"נ מנ"ל דחייבות היינו משום דלא פסיקא ליה בעיקר סברא חיצונה דנשים אי א"ל מדאיצטריך חיובא בלא תעשה אלמא דמסברא יש לפוטרן בכל מ"ע אף שהזג"נ או דאיכא למימר דיש לחייבן יותר במ"ע כדפרישית בתחלת הסוגייא דמקשינן מנ"ל דפטורים ולפ"ז שקיל וטרי מעיקרא להאי גיסא דמסברא איכא למימר דחייבים בכל מ"ע לגמרי היכא דליכא קרא ובתר הכי שקיל וטרי לאידך גיסא שלא הזמ"ג מנ"ל דחייבות דלמא פטירי מכולהו מדאיצטריך קרא בלא תעשה וממצה והקהל ליכא למילף לחיובא דהו"ל שני כתובים משא"כ הכא דיליף מהקישא א"כ יפה כתב רש"י ז"ל מדאיצטריך הקישא דתפילין ולא אמרי' דבלא"ה פטירי מסברא מדאיצטריך חיובא בלא תעשה אע"כ דליכא למימר הכי דאדרבא יש לחייבן יותר בעשה וא"כ ממילא דלא מוקמינן הקישא דתפילין אלא בדדמי להו דהיינו מ"ע

שהז"ג אבל באין הזמ"ג הדרינן לסברא דחייבות כן נ"ל נכון ובסמוך אפרש עוד בדרך אחר ודו"ק:

תוספות בד"ה מכלל פי' בקונט' כו' דאי ה"א דפטורות אמאי איצטריך הקישא בלא"ה נמי הוי ידעינן במכל שכן כו' ולא נהירא כו' עכ"ל. והאמת שכל האריכות הזה שכתבו בפי' הקונטרס לא נמצא בפרש"י שלפנינו וא"כ אין מקום לקושיית התוספות על פרש"י דשפיר יש לפרש כוונת רש"י כדפרישית בסמוך. אלא אף לסברת התוס' דלא נחתו לכל זה בענין מדאיצטריך לא תעשה אפ"ה לא ידענא מאי קשיא להו על פרש"י דיפה כתב מדאיצטריך הקישא דתפילין במ"ע שהומ"ג לאפוקי דלא נילף ממצה והקהל למאי דקיימינן השתא דב' כתובים מלמדין טפי ואכתי קשה לישתוק מהקישא דתפילין ונילף לפטורא בק"ו מת"ת דאין הומ"ג ופטירי כ"ש במ"ע שהזמ"ג אע"כ דאפ"ה איכא למילף טפי לחיובא ממצה והקהל דלחומרא ומש"ה איצטריך הקישא וא"כ ממילא ידעינן דבמ"ע שאין הזמ"ג דליכא הקישא דתפילין דבדמי מוקמינן ליה כדפרישית בומ"ג וא"כ ממילא דמ"ע שאין הז"ג חייבות בק"ו ממצה והקהל דחייבים אף בזמ"ג כ"ש לאין הזמ"ג מאי קאמרת דנילף מת"ת ופדיון הבן לפטורא או שנא' ת"ת יוכיח הא גלי קרא דאדרבא שייך טפי למילף ממצה והקהל לחיובא אף בזמ"ג מדאיצטריך הקישא כן נ"ל נכון ולדעתי צ"ע גדול למה הניחו התוס' פרש"י בקושיא וצ"ע ודו"ק:

שם בגמרא הניחא למ"ד תפילין מ"ע שהז"ג אלא למ"ד מ"ע שלא הז"ג מא"ל ופרש"י דא"כ איפכא איכא למילף כו' עכ"ל. ואע"ג דאין שום סברא לומר כן מ"מ כיון דאיכא הקישא בע"כ הקישן הכתוב ולאפוקי מסברא דהא ליכא למימר דמהקישא דתפילין ממעטינן כולהו מ"ע דהאיכא מצה והקהל לחיובא וב' כתובים מלמדים לחומרא אע"כ דהקישא דתפילין היינו במאי דדמי ליה דוקא כן נ"ל מוכרח בכוונת רש"י ולפ"ז לא ידענא מאי קשיא ליה למהרש"א ז"ל בשם תוספות ישנים על פדש"י מסוגיא דעירובין דלמ"ד תפילין מ"ע שלא הז"ג נשים חייבות בתפילין דהתם בעירובין איירי לפי המסקנא דהכא דר"מ לית ליה הקישא דכל התורה לתפילין אלא יליף כולהו מ"ע דפטירי מדהוי מצה והקהל ב' כתובים וס"ל דאין מלמדין וא"כ ממילא דאין הו"ג חייבות ומש"ה מחייב ר' מאיר נשים בתפילין משא"כ הכא לסברת המקשה דס"ל דלכ"ע אית להו הך הקישא דכל התורה לתפילין א"כ מקשה שפיר מאי איכא למימר דהשתא ע"כ משמע הקישא איפכא כפרש"י וכדפרישית משא"כ בסמוך באידך קושיא דמקשה ולרבי יהודא מאי איכא למימר ומפרש רש"י דר"י מנ"ל דמ"ע שהז"ג נשים פטורות ולא מפרש נמי דנימא איפכא דפטירי באין הז"ג כמו שפירש לעיל והיינו משום דלבתר דמשני התרצן דלר"מ

לית ליה הקישא דכל התורה לתפילין א"כ לר"י נמי אפשר דלית ליה ולא שייך לפרש דלימא איפכא אלא דוקא להמקשה דלעיל דלא אסיק אדעתיה דאיכא פלוגתא בהקישא דרב אחא כל זה נ"ל ברור מלשון מהרש"א ז"ל והתוס' ישנים צ"ע ודו"ק:

שם מאן שמעת ליה דתפילין מ"ע שלא הז"ג ר"מ. הכי מסקינן בעירובין פ' המוצא תפילין מדקאמר ר"מ דנשים חייבות בתפילין אלמא דמ"ע שלא הזמ"ג הוא ע"ש וקשיא לי טובא נהי דמ"ע שלא הז"ג הוא אכתי אמאי מחייב להו ר"מ הא איתקשו תפילין לת"ת ות"ת נמי לא הז"ג הוא ואפ"ה פטירי וא"כ ה"ה לתפילין אע"כ דר"מ לית ליה הקישא דתפילין לת"ת כיון דאיתקש נמי למזוזה וס"ל דלחומרא מקשינן א"כ מנא לן דר"מ ס"ל דתפילין מ"ע שלא הז"ג הוא דלמא לעולם לר"מ נמי מ"ע שהז"ג הוא ואפ"ה ס"ל דנשים חייבות מהקישא דמזוזה דלחומרא מקשינן ויש ליישב ודו"ק. אמנם ראיתי בחידושי הריטב"א ז"ל שכתב דיש מפרשים דלר"מ נשים חייבות בתפילין ולא נהירא כו' ע"ש ומסיק דלר"מ נמי נשים פטורות מתפילין מהקישא דת"ת כו' ע"ש. ובמחילה מכבוד תורתו דברי שגגה הן דאישתמיטתיה סוגיא דפרק המוצא תפילין דר"מ מחייב בהדיא ומשמעתין נמי הוא מוכרע דהא דמסקי' דלר' מאיר ור' יהודא תפילין מ"ע שלא הזמ"ג לא קים ליה בשום דוכתא אלא מהא דס"ל לר"מ ור' יהודא דנשים חייבות בתפילין שם בפרק המוצא תפילין ומאי דקשיא ליה להריטב"א ז"ל מעיקרא בלשון המקשה המעיין בדברינו יראה דלא קשה מידי ואין להאריך:

שם פיסקא וכל מצות לא תעשה מנא הני מילי. יש לדקדק מאי מקשה מנ"ל ומהיכא תיתי דפטירי דהא ודאי ממצות עשה שהז"ג ליכא למילף דשאני לא תעשה דחמירי כדאיתא בפ"ק דיבמות הא דקי"ל אתי עשה ודחי ל"ת לאו ל"ת חמור מעשה כו' ובמסכת ברכות דף כ' נמי אמרינן דשב ואל תעשה שאני וא"כ משמע דל"ת דאיכא מעשה חמיר טפי אלא דנראה דמקשה מנה"מ משום דבכמה מצות ל"ת וברובן כתיב בהו בני ישראל ואיכא למידרש בנים ולא בנות כדאי' לקמן גבי סמיכה ומש"ה איצטריך קרא דהושוו ועיין מה שאכתוב בזה לקמן גבי סמיכה:

דף לה:

בד"ה הפסיק הענין ולא קאי בני אהרן אלא אטומאה לחוד שיש הפסק בינתים כגון לה יטמא עכ"ל. פירוש דלענין לה יטמא ע"כ הושוו נשים לאנשים דהא מ"ע שאין הז"ג הוא וכ"כ בחידושי הריטב"א ז"ל אלא שטעות נפל שם בדפוס. ומיהו זה לא יתכן אלא למ"ד לה יטמא מצוה אבל למ"ד רשות ליכא למימר דהפסיק הענין וא"כ תיקשי להאי מ"ד

אמאי שני קרא בלישנא מיהו י"ל דמ"ד רשות ס"ל דהנשים חייבות בבל יקרחו כדס"ל לתנא דמתניתין ויליף לה מכי עם קדוש אתה ולית ליה ילפותא דבני' ולא בנות דמוקי לה לדרשא אחריתא כדלקמן וא"כ לפ"ז אמרינן בפשיטות דבל יקרחו הפסיק הענין אלא דמה שהוצרך רש"י ז"ל לפרש דלה יטמא הפסיק הענין היינו משום דאליבא דאיסי בן יהודה גופא דאמר דאף בבל יקרחו נשים פטורות ואפ"ה אמרינן בסמוך בשמעתין דאי לאו ג"ש דקרחה קרחה ה"א דהפסיק הענין וא"כ ע"כ היינו משום דלה יטמא הפסיק הענין והיינו כמ"ד לה יטמא חובה מש"ה ניחא ליה לפרש כולה בחד גוונא ועוד דאפשר דתנא דמתניתין נמי ס"ל כאיסי וכדאמר רבי יוחנן לעיל אמתניתין דאין למידין מן הכללות אפילו במקום שנאמר חוץ ועוד דבפלוגתא לא קא מיירי כן נ"ל:

גמרא אמר אביי להשחתה לא מצית אמרת דיליף מפאת פאת. עי' בתוס' שכתבו ליישב דלא אמר מדשני קרא בלישנא אלא דאכתי יש להקשות איפכא כיון דלמסקנא דאביי יליף לה בג"ש דפאת פאת אמאי איצטריך לעיל למימר מדשני קרא בלישנא. והנלע"ד דמג"ש דפאת פאת לחוד לא הוי מצינן למילף לפטור' דנהי דפאת זקנך מיותר לג"ש כדמסיק אפ"ה איכא למימר איפכא לאידך גיסא דג"ש לחיובא אתא משום דמסברא פטורות בין כהנת בין ישראלית מטעמא דאמרי' איבעית אימא סברא דהא לית להו זקן ומש"ה הקיש הכתוב כל שישנו בפאה ישנו בזקן והני נשי דחייבות בפאה דהא יש להן פאה חייבות בלא תעשה ועוד דכתיב ראשיכם לשון רבים ובתר הכי ילפינן ג"ש לחייב נמי אף בכהנת ואע"ג דאיכא ק"ו אפ"ה איצטריך ג"ש דלא תימא בני אהרן אכולה מילתא קאי. ועוד דבלא"ה לענין חיובא ע"כ לא סמכינן אק"ו דאלת"ה אמאי כתבה רחמנא כלל גבי כהנים האיכא ק"ו מישראל אע"כ דלעבור בשני לאווין וא"כ בכהנת נמי ה"א דלחיובא אתא. ומש"ה קאמר לעיל דלא שייך לאוקמי הקישא דזקן לפאה לחיובא כיון דשני בלישנא דנהי דמפשטא דקרא לא מצינן למילף דהא דשני בלישנא היינו משום דלית להו זקן אפילו הכי לא שייך למידרש מיהא הקישא לחיובא ולאפוקי מפשטא כן נראה לי נכון לפי שיטת פירש"י ותוספות. מיהו בסמוך אפרש בענין אחר יותר נכון:

שם השתא נמי נימא הפסיק הענין ואי משום ג"ש מיבעיא ליה לכדתניא כו' ולא שייך הכא למימר אין ג"ש למחצה כיון דבכהנת גופא לא ידעי' פטורא אלא אדרבא חיובא כמו בכל מצות ל"ת ובני אהרן הא אמרי' דהפסיק הענין וכל זה פשוט ומבואר ולא הוצרכתי לכתבו אלא לפי שראיתי להריטב"א ז"ל בחידושיו שנדחק בזה ולא ידעתי כוונתו ע"ש:

שם א"כ ליכתוב קרא את שבזקנך כו' ש"מ תרתי. עיין פירש"י ותוספות ומשמע מפירושם דלקושטא דמילתא אתא ייתורא דג"ש לומר דלא הפסיק הענין אלא בני אהרן

ולא בנות אהרן אהשחתה נמי קאי וילפי' ישראלים מכהנת בג"ש שכן כתבו התוס' להדיא והוסיפו כן על לשון רש"י ויש לתמוה טובא חדא דהא לקושטא דמילתא ודאי בני אהרן ולא בנות אהרן לאו אכולה מילתא קאי דהא ודאי הפסיק הענין לתנא דמתניתין דאליביה קיימינן דהא מחייב נשים בבל יקרחו וא"כ בל יקרחו ודאי הפסיק הענין. ועוד דהשתא נמי דגלי קרא דבנות אהרן אכולהו קאי אכתי לא שייך שפיר הג"ש דהאיכא ק"ו דישראלית מכהנת ואדרבא משום ייתורא דג"ש טפי הוי לן למימר איפכא דבישראלית מסתמא מחייבי כמו בכל לא תעשה וגלי הג"ש דבכהנת נמי חייבות לאפוקי דלא נימא דבני אהרן אכולה מילתא קאי ואי משום דלא איצטריך דאיכא ק"ו השתא לפטורא נמי איכא האי ק"ו איפכא ואדרבא איצטריך טפי לחיובא דלא נימא דגזירת הכתוב היא בכהנת לפטורא מבני אהרן מלבד מה שהקשיתי בסמוך דא"כ אמאי שני קרא בלישנא בישראל ועוד דמל' הרא"ש ז"ל משמע להדיא דלמסקנא נמי עיקר ילפותא לפטורא דהשחתה אתיא מדשני בלישנא ולא הביא כלל ילפותא דבני אהרן ולא הג"ש. מכל זה היה נ"ל לפרש הסוגי' בפשיטות דהא בלא"ה נמי יש לדקדק במאי דמקשה הש"ס לעיל ולא והתניא זקן האשה כו' מאי לאו להשחתה דא"כ אגופא דמתני' הוי ליה לאקשויי מתני' אברייתא ולשון ולא והתניא משמע דאשקלא וטריא דשמעתין קאי וכן הא דקאמר אביי להשחתה לא מצית אמרת נמי נראה תמוה דפשיטא דלא מצינן לפרש ברייתא להשחתה כיון דמתני' קתני בהדיא דפטירי לכך נלע"ד דאשקלא וטריא דשמעתין לחוד הוא דקשיא ליה הכי דמדיליף פטורא דהקפה מהשחתה והכל אף בישראלית דשני בלישנא ואהא מקשה ולא והתניא זקן והאשה כו' מאי לאו להשחתה ולפ"ז משמע ליה להמקשה דע"כ איירי ברייתא בהשחתה דישראלית דחייבות כמו בכל לא תעשה ומסברא נמי ליכא למיפטר אע"ג דלית להו זקן מ"מ הא אקיש רחמנא דכל שישנו בהקפה והני נשי הואיל ואיתנהו בהקפה איתנהו נמי בהשחתה ולפ"ז ע"כ הא דקתני מתניתין חוץ מבל תשחית ובל תקיף ובל תטמא הכל איירי בכהנת לחוד דפטירי מגזירת הכתוב מהשחתה דבני אהרן אכולהו קאי וממילא דכהנת פטירי נמי מהקפה דכל שאינן בהשחתה אינן בהקפה ואהא משני אביי שפיר להמקשה דלא מצית אמרת הכי לפטור בכהנת ולחייב בישראלית דהאיכא ג"ש דפאת פאת והיינו כדמסיק בסוף אלא דהשתא משמע ליה לאידן מקשה דבאמת עיקר ילפותא דאביי לפטורא היינו בכהנת מבני אהרן ובישראלית מג"ש ומהא הדר ומקשה א"כ נישתוק מג"ש ונישתוק נמי בישראלית דשני בלישנא ונילף הכל מק"ו ואהא מסקינן שפיר אליבא דאביי דודאי עיקר ילפותא לאו מבני אהרן ילפינן דהפסיק הענין אלא מדמייתי לן הג"ש כדמסיק דניכתוב את שבזקנך

ע"כ גלי קרא דבישראלית ודאי פטירי מדשני קרא בלישנא והשתא איצטריך שפיר הג"ש לפטור נמי בכהנת אע"ג דהפסיק הענין לענין בל יקרחו כן נ"ל נכון בעזה"י ובסייעתא דשמיא ולשון הרא"ש ז"ל מסייעני ובאמת שיש לדחוק ולפרש כן בכוונת רש"י ז"ל אלא דהתוס' לא כתבו כן ודוק היטב:

דף לו.

תוספות בד"ה אי לאו ג"ש ה"א דהפסיק הענין וא"ת היכי תיסק אדעתין כו' וע"ק דת"ק דמתניתין היכי פליג כו' וי"ל דסד"א כו' משום דכתיב כי עם קדוש אתה. ויש לדקדק א"כ מאי מקשה הש"ס נישתוק קרא מג"ש ותיתי בק"ו הא איצטריך ג"ש דלא נימא דכי עם קדוש אפקא נמי מק"ו ונראה דסברת התוספות דלא שייך כלל לומר בכה"ג דקרא אפקא מק"ו שאין שום סברא כלל להקל בכהנת טפי מבישראלית ולענ"ד משום הא לא איריא דלמאי דס"ד מעיקרא היה באפשר לחלק דלא פטירי נשים כהנות אלא מקרחה של כל הראש דהתם כתיב ראשיכם והא דהוי מרבינן נשים אפילו ישראלית מכי עם קדוש אתה היינו דוקא לקרחה של בין עינים דאבין עיניכם קאי דהא ע"כ הא דמקשה מעיקרא נישתוק מג"ש לא אסיק אדעתא דאיצטריך ג"ש דקרחה לענין כל הראש אמנם כן למאי דפרישית בסוגייא דלעיל בסמוך לענין פאת זקן אם כן ממילא יש ליישב קושית התוס' כאן דלק"מ דת"ק ואיסי בהא פליגי דלת"ק לקושטא דמילתא הפסיק הענין לענין קרחה ואפ"ה פטירי מהשחתה משום דשני קרא בישראל וילפינן ג"ש לפטור אף בכהנת משא"כ לאיסי אתא הך תרי ג"ש לגלויי דבני אהרן אכולהו מילתא קאי וחדא מאידך לא אתיא כן נראה לי ודו"ק:

בד"ה תפילין גופייהו וכו' וא"ת ומה בכך מ"מ ניליף כו' דאין ג"ש למחצה כו' עכ"ל. לא ידענא מאי קשיא להו דהא שפיר קאמר אביי דכיון דג"ש דבין עיניכם לא מיותר דאיצטריך למקום תפילין תו לית לן למילף לפטור הנשים מהך ג"ש גופא דאיכא למימר דכי עם קדוש אתה מפיק לה מהך ג"ש דהא בלא"ה ע"כ נחית אביי להך דרשא דכי עם קדוש אתה כמ"ש התוס' בד"ה אי לאו ג"ש וצ"ע:

בא"ד וקשה להר"ם אמאי אין מניחין תפילין בכל הראש כו' עד סוף הדיבור. ולולא דבריהם נ"ל דכיון דאיכפל רחמנא בתפילין לכתוב ארבעה פעמים בין עיניכם ובין עיניך ולא כתיב בשום דוכתי בראשיכם או בראשך כמו גבי קרחה ע"כ דווקא קאמר:

משנה הסמיכות והתנופות כו' נוהגות באנשים ולא בנשים ומפרש בגמרא טעמא דסמיכה ותנופה משום דכתיב בני ישראל ולא בנות ישראל. ואף ע"ג דברוב המצות כתיב

בני ישראל ולא ממעטינן נשים התם טעמא אחרינא איכא דבמצות לא תעשה הא בהדיא מרבה להו קרא דהושוו אשה לאיש ובמ"ע שאין הז"ג הא מרבינן להו מדהו"ל ת"ת ופדיון הבן שני כתובים ואין מלמדין והו"ל כמו מיעוטא דווקא בהנך פטירי הא בעלמא חייבין וא"כ ע"כ דבני ישראל אתא לדרשא אחריתא או דאורחא דקרא הוא דעיקר למעוטי עובד כוכבים אתא ואגב דכתיב ישראל כתיב נמי בני משא"כ היכא דאיכא למידרש כפשטא דרשינן והכא בסמיכה ותנופה דשייך למידרש כפשטא לפטורא דנשים דרשינן וכמ"ש התוס' דמשאר מ"ע שהז"ג לא הוי ממעטינן להו ועוד נ"ל דהכא דבני ישראל דכתיב בפרשת קרבנות לא שייך למימר דאורחא דקרא הוא ולמעט עובד כוכבים דבמאי ממעט להו אי מענין הקרבנות הא אפילו בישראל פסילי דמקבלה ואילך מצות כהונה ואי משחיטה דלא ישחטנו העובד כוכבים בעצמו הא אפילו בחולין פסילי ואי לענין דאין קרבן טעון שחיטה ודאי לא סגי בלא שחיטה ואי מענין הפרשתן ונדבתן דאדם כי יקריב הא לקושטא דמילתא העובדי כוכבים נודדין נדרים ונדבות כישראל וכ"ש דלא שייך למעט נשים מעיקר נדבתן דהא בנות הפלאה נינהו דכתיב איש או אשה כי יפליא ועוד דמ"ע שלא הז"ג היא אע"כ דבני ישראל אסמיכה דכתיב בתריה קאי ולומר שאין קרבן עובד כוכבים ונשים טעונין סמיכה כלל דכיון דסמיכה בבעלים בעינן דווקא ולא ע"י שלוחו א"כ ע"כ לגמרי ממעט להו משא"כ בתנופה לא ממטעינן אלא תנופת עצמן דממעטינן בדדמי אבל קרבנן טעונין תנופה בכהן וכדאי' במס' מנחות דף ס"א ע"ש וכמו שאבאר עוד בסמוך בלשון התוס' וקצת מאלו הדברים כתובין בחידושי הריטב"א ז"ל והוספתי נופך משלי ודו"ק:

תוספות בד"ה הקבלות כו' מיהו מסמיכה קשה אמאי איצטריך קרא כו' עכ"ל. ולמאי דפרישית אין מקום לקושייתם דאיצטריך קרא למעט שאין קרבנן טעון סמיכה כלל אפילו ע"י אחר דאע"ג דסמיכה בבעלים בעינן דכתיב ידו ולא ע"י שלוחו אפ"ה ס"ד דהיכא דא"א ע"י עצמו צריך ע"י אחר כמו בתנופת נשים דאע"ג דתנופה בבעלים בעינן כדאי' שם במנחות אפ"ה בקרבן נשים בעינן תנופה ע"י אחר דהיינו בכהן מש"ה איצטריך בני ישראל בסמיכה לומר שאין קרבנן טעון סמיכה כלל דע"כ להכי אתא דאי למעט סמיכת נשים ע"י עצמן לא איצטריך דהא מ"ע שהז"ג הוא משא"כ בתנופה מוקמינן קרא בדדמי למעט תנופת נשים עצמן דלא ניליף מסוטה ונזירה כדמסקו התוס' וכמו שכתבתי מבואר להדיא מלשון הגמ' שם במנחות ובזה יתיישב מה שהקשו שם בתוס' מנא לן דקרבן נשים אין טעונין סמיכה ע"י אחר כמו תנופה ותירצו דאפשר שיש שום מיעוט א"נ כי היכי דממעטינן קרבן עובד כוכבים לגמרי דגלי קרא ה"ה לענין קרבן

נשים ואף לפי תירוץ זה ע"כ היינו לבתר דכתיב בני ישראל למעט נשים כמו עובד כוכבים וא"כ לא הקשו כאן כלום דהא ודאי איצטריך מיהא למיכתב בני ישראל למעט נשים וממילא דלפ"ז אין צורך לידחק כיון דגלי בעובד כוכבים ה"ה לנשים דאדרבא בנשים ע"כ עיקר מיעוטא היינו דאין טעון סמיכה ע"י אחר דאי ס"ד דבעי סמיכה ע"י אחר ולא ממעטינן אלא סמיכת עצמן ת"ל דמ"ע שהז"ג היא כמו שהקשו כאן כן נ"ל ועיין עוד בסמוך:

בא"ד וי"ל דמ"מ איצטריך קרא למעוטי דסד"א כו' מה שחיטה כשירה בנשים כדתנן בזבחים כו' עכ"ל. ולכאורה אין דבריהם מובנין לי כלל דהא בשחיטה גופא ודאי לא שייך בנשים מצות שחיטה בעצמן דהא שחיטה נמי מ"ע שהז"ג היא אלא דהא דתנן בזבחים שהשחיטה כשירה בנשים היינו לענין הכשר קרבן וכיון שהקשו כאן דבסמיכה לא שייך לומר כן דבלא"ה אין הקרבן נפסל בכך א"כ לא תירצו כלום על קושייתם תו קשיא לי בדבריהם דא"כ תיקשי באמת השתא דכתיב בני ישראל למעט סמיכת נשים א"כ אמאי אמרינן בזבחים דשחיטה כשירה בנשים ואמאי לא ממעטינן להו נמי אי מפשטא דקרא דבני ישראל נמי אשחיטה קאי או משום דאיתקש שחיטה לסמיכה דנהי דלא בעינן שחיטה בבעלים דוקא כמו בסמיכה היינו כדמשנינן בגמרא מדגלי קרא בפרו של אהרן אלמא דלא בעינן בעלמא שחיטה בבעלים משא"כ לענין פסולא דנשים שפיר איכא לאקושי וממ"נ לא תירצו כלום אמנם למאי דפרישית נתיישב הכל לנכון דבשחיטה כיון דלא סגי בלא שחיטה לא קאי עליה מיעוטא דבני ישראל ולא נשים דבסמיכה גופא נמי לא קאי עיקר מיעוטא אלא לענין שאין קרבנן טעון סמיכה כן נ"ל נכון וכבר אפשר לידחק ולפרש כן לשון התוס' עצמו ואין להאריך שלענ"ד דברים ברורין הם בעזה"י ודוק היטב:

בא"ד ותנופה נמי איצטריך כו' עכ"ל ועיין במהרש"א ז"ל שדקדק בדברי התוס' אי פסיקא להו להתוס' בשום דוכתא דתנופה לא מיתחלא עבודה בלא תנופה ע"ש. ואשתומם על המראה היאך אישתמיט ברייתא ערוכה שהובא בכמה דוכתא בש"ס בפ"ק דיומא ובמנחות דף ל"ג דאההיא ברייתא דמייתי דסמיכה לא מעכב אמרינן ותנן נמי גבי תנופה כה"ג לתנופה לכפר עשה הכתוב תנופה שירי מצוה כאילו לא כיפר וכיפר:

דף לו:

הזאה דהיכא אי דפרה אלעזר כתיב בה. נ"ל דעיקר קושייתם בגמ' היא בהא דתנינן במתניתין הזאה טפי מזריקה שנוהג בכל הקדשים משא"כ בהזאה אע"כ כמ"ש התוס'

במתני' דהוי בכלל הזאה ואכתי הו"ל למיתני העיקר ולא הטפל אע"כ דנקיט הזאה דהוי רבותא טפי כדאשכחן בכמה דוכתי שהתנא שונה יותר מה שיש בחידושו טפי וזריקה אתא במכ"ש וא"כ מקשה הכא שפיר אי הזאה דפרה לא הוי רבותא טפי מזריקה דאדרבה השתא דתני הזאה דפרה ליכא למשמע מיניה זריקת שאר קרבנות דאיכא למימר שאני הכא דאלעזר כתיב בה וא"כ חמירא טפי דאדרבה איצטריך קרא להכשיר כהן הדיוט למ"ד דכשירה וכה"ג יש לפרש ג"כ בסמוך גבי הזאת דפנים כהן משיח כתיב וכמ"ש התוס' אלא דמ"מ עיקר הקושייא דא"כ טפי הו"ל למיתני זריקה והוי הנך דפרה ודכהן משיח אתיין במכ"ש ומש"ה מסיק הזאה דבן עוף וא"כ דאי שפיר ידעינן דזריקה פסולה בנשים כיון דהזאה דבן עוף לא ידעינן אלא מק"ו דזריקה כן נ"ל נכון:

תוספות בד"ה אי דפרה כו' תימא הניחא למ"ד כו' אבל למ"ד לדורות בכהן הדיוט כו' עכ"ל. כבר כתבתי ליישב אלא דנ"ל עוד לפמ"ש התוס' ביומא שמדרב דס"ל שחיטת פרה בזר פסולה ס"ל כמ"ד לדורות בכהן הדיוט וא"כ מקשה שפיר ממ"נ דהא לרב כ"ש דקשה יותר מאי איריא הזאה דפרה הא אפילו שחיטה נמי פסולה דאלעזר כתיב בה ודו"ק:

תוספות בד"ה כל מצוה התלויה בארץ כו' ובירושלמי פריך אמאי לא תני חלה ומשני כו'. וקשה אמאי לא פריך נמי תרומה ומעשר כו' נראה דאהמקשה לא קשיא להו מידי דודאי ניחא ליה לאקשויי מחלה דחלה כתיב בקרא בפ' שלח לך קודם תרומות ומעשרות דכתיבי בפר' קרח ועוד דמחלה קשיא טובא דאע"ג דכתיב ביה ביאה ותליא נמי בקרקע אפ"ה נוהג בח"ל משא"כ בתרומה לא כתיב ביאה אלא דעיקר קושיית התוספות דלענין תרומה ומעשר לא שייך שפיר הא דמשני בירושלמי לפי שאינה בשל עכו"ם דהא למ"ד אין קנין לעכו"ם שייך בהו תרומה מדאורייתא ולענין מירוח העכו"ם נמי פלוגתא דתנאי כו':

בא"ד א"ל לפי שאינה אלא מדרבנן דהא חלה נמי כו' והא דלא כתבו בפשיטות דערלה נמי מדרבנן כמו שכתבו בסמוך בד"ה הרי תפילין דהתם כתבו שפיר דקושית הגמרא הרי תפילין היינו למ"ד דערלה הלכות מדינה משא"כ הכא לא פסיקא להו להקשות אירושלמי בכך דאפשר דסוגיית הירושלמי סברה דערלה בח"ל מדאורייתא דהא לקמן נמי אית בה פלוגתא אי הוה הלכה למשה מסיני או הלכות מדינה:

בא"ד ונראה דחדש נוהג בזמן הזה ולכך יש ליזהר כו' עכ"ל. ומדכתבו לשון ונראה משמע דלא ברירא להו כ"כ והיינו דאע"ג דסתם מתני' היא בפ"ג דערלה החדש אסור מן התורה והערלה הלכה וכלאים מד"ס וקתני לה נמי גבי הלכתא פסיקתא אפ"ה יש לפקפק בזה

דאיכא למימר דסתם ואח"כ מחלוקת היא וא"כ אדרבא חכמים דהכא הא ס"ל דאינו נוהג ואע"ג דבשני מסכתות אין סדר למשנה מ"מ מידי ספיקא לא נפקא דאפשר דהוי סתם ואח"כ מחלוקת אלא דאכתי יש לתמוה דהא במנחות דף ס"ח ע"ב איתא להדיא דר' פפא ור' הונא בריה דר"י ס"ל דחדש בזמן הזה דרבנן ורבנן דבי רב אשי לא אכלי עד אורת' דשיבסר דס"ל חדש בזמן הזה דאורייתא וא"כ מסתמא כרבנן דבי ר' אשי קי"ל דבתראה הוא לגביה דר"פ ור"ה בריה דר"י ועוד דרבינא נמי משמע התם דהכי ס"ל ועוד דלר"פ ור"ה בריה דר"י מיהא נוהג מדרבנן ולהתוס' הכא לא שני להו בין מדאורייתא לדרבנן כדמשמע מהמשך דבריהם הקודמים וכן נראה ג"כ מדכתבו סתם ונראה דחדש נוהג ולא כתבו להדיא דנוהג מדאורייתא ע"כ דעיקר דבריהם כאן לדינא אי נוהג או אינו נוהג כלל והדרא קושיא לדוכתא ובלא"ה קשיא לי אסוגיא דמנחות דאיכא למ"ד דאורייתא ואיכא למ"ד דרבנן וכתבו שם בתוס' דפלוגתא דתנאי היא בפ"ק דקידושין ולענ"ד דלא אשכחן הכא בשמעתין שום תנא דס"ל מדרבנן אלא לר' אלעזר דמתני' הוי מדאורייתא כדמסיק אביי ולת"ק אף מדרבנן אינו נוהג מדלא קתני לה בהדי ערלה וכלאים דהוי נמי מדרבנן לפרש"י ותוס' דשמעתין ואף אם נדחק לפרש דאפשר דת"ק מודה מדרבנן אפ"ה לא אשכחן דס"ל הכי בהדיא וביותר יש לתמוה על לשון תשובת הרא"ש ז"ל כלל ב' דשקלי וטרי בהא אי נוהג בח"ל כסתם משנה דערלה ולא מייתי סוגי' דמנחות כלל ומה שיש ליישב בזה לפי עניות דעתי תיקצר היריע' מהכיל וחברתי ע"ז קונטרס מיוחד בכללי ופרטי דין חדש ושם יבואר ויותר נראה דמה שכתבו התוס' כאן ונראה דחדש נוהג בזמן הזה לאו בעיקר דין חדש איירי אלא דרוצה לומר דנראה דנוהג בזמן הזה אף בשל עכו"ם כמו ערלה דסתם תבואה בזמן הזה בשל עכו"ם איירי ולפ"ז א"ש טפי דהאי ונראה אדבריהם הקודמים קאי וכן נראה ג"כ ממה שכתבו אח"כ ובירושלמי נמי משמע דנוהג אף בשל עכו"ם משמע דמעיקרא נמי איירי בשל עכו"ם ודו"ק ועיין בסמוך:

דף לז.

בא"ד ובירושלמי נמי משמע דחדש נוהג אף בשל עכו"ם דפריך עלה דמתניתין כו' עד סוף הדיבור. עיין בבית חדש סי' רצ"ד שהאריך בסתירת ראיה זו וכבר השיבוהו המחברים ויבואר בעזה"י בקונטרס אחרון גם מה שיש להסתפק בעיקר דברי התוס' אם כוונתן דנוהג אף בשל עכו"ם מדאורייתא או מדרבנן הכל יבואר שם בעזה"י לנכון:

(קונטרס אחרון) דף לו ע"ב משנה כל מצוה התלויה בארץ כו' חוץ מערלה וכלאים רא"א אף החדש וכתבו התוספ' ונראה דחדש נוהג בזמן הזה ולכך יש ליזהר כו' וכתבו אח"ז

ובירושלמי נמי משמע דנוהג אף בשל עכו"ם. וכתבתי בפנים דיש להסתפק בכוונתן אם מה שכתבו תחלה ונראה דחדש נוהג בזמן הזה אעיקר דינא קאי דלא גמירא להו כ"כ אם חדש נוהג בח"ל אף בשל ישראל דאי בזמן הזה בארץ ישראל פשיטא דמדאורייתא אסור דכתיב חוקת עולם לדורותיכם ודרשינן נמי מקרא דבזמן דליכא בית האיר המזרח מתיר אלא דבח"ל דאשכחן פלוגתא דתנאי ע"ז כתבו דנראה להם דהלכה כמ"ד דחדש נוהג בח"ל ואח"ז כתבו עוד מילתא אחריתי דבירושלמי נמי משמע דנוהג אף בשל עכו"ם וכ"ש בשל ישראל בח"ל ועוד יש לפרש בכוונתם דמה שכתבו נמי בתחלה ונראה דנוהג בזמן הזה קאי נמי אשל עכו"ם דרוב ח"ל משל עכו"ם הוא ולפ"ז איכא למימר דבשל ישראל בח"ל פשיטא להו טובא בלא שום ראיה דנוהג אף מדאורייתא כמ"ש הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל מיהו אף לפי פירוש השני נמי יש להסתפק עוד בכוונתם אם רוצין לומר דחדש נוהג בשל עכו"ם מדאוריית' או מדרבנן לחוד דלכאורה נ"ל דמה שכתבו קודם לזה דכלאים נוהג בשל עכו"ם לא הוי אלא מדרבנן דמדאורייתא ודאי אינו נוהג למאי דמסקינן לקמן דכלאים אינו נוהג בח"ל ודרשינן שדך המיוחד לך כמו שפרש"י וא"כ כ"ש דשל עכו"ם מימעטו מהאי קרא דשדך לא מיקרי מיוחד לך ועוד אבאר בזה לקמן:

פסק בענין חדש

אמר הכותב חדש הואיל ואתא לידן אימא ביה מילתא לאשר ראיתי שלימים וכן רבים ועצומים מגדולי האחרונים כולם כאחד אזרו חיל לדעת מה זה ועל מה זה שרבים מזלזלין באיסור זה שלרובן ככולם מגדולי הפוסקים הקדמונים אף בח"ל הוא איסור דאורייתא וא"כ אין ההיתר זה של רמ"א ז"ל בסי' רצ"ג מספיק דזימנין טובא דליכא ספק ספיקא ואפ"ה מתירין אף לכתחילה כמו שכתב הב"ח סי' הנ"ל והעיד על גדולי הדור שהיו בימיו מופלגים בתורה ובחסידות לא היו נזהרין בשתיית השכר בשום זמן לכן ביקש לו הרב הב"ח צד אחד להתירא דאין חדש נוהג בשל עכו"ם והביא ראיה על דבריו לאפוקי משיטת התוס' והרא"ש ז"ל ומסיים בתר הכי מהאי טעמא אין לשום אדם להחמיר בזה כ"א למי שמפורסם בשאר ענייני פרישות ע"ש אמנם כן כל האחרונים השיגו על דבריו ה"ה הט"ז והש"ך סי' הנ"ל ובעל ברכת הזבח מלבד מה שאבאר לקמן מה שיש להשיג ולתמוה מאד על דבריו ועל ראיותיו והט"ז בי"ד סי' הנ"ל והמ"א בא"ח סי' תפ"ט שניהם לדבר א' נתכוונו לאשר ולקיים מנהגן של ישראל משום דאין הלכה כסתם משנה משום דהו"ל סתם ואח"כ מחלוקת דאין הלכה כסתם דערלה אלא כת"ק דהכא דשנאו רבי בלשון חכמים. אלא דגם על דבריהם יש לתמוה טובא כמו שתמה

התי"ט במשנתינו וכמו שאבאר, אמנם הש"ך הביא בסי' הנ"ל בשם ספר לחם משנה על המשניות להתיר מיהא בשתיית שכר של חדש מטעם דמשקין היוצאין מהן אין כמותן ומסיק הש"ך דצריך להתיישב שדבר שהוא נגד משמעות הרא"ש ז"ל בתשובה וגאוני דורינו שלשת הרועים מוהר"ר צבי אשכנזי בסי' ב' ובספר חק יעקב סי' תפ"ט ובספר כנסת יחזקאל סי' נ"א כולם כאחד דחו דברי בעל לחם משנה בשתי ידים וכתבו שהוא נגד סוגיא ערוכה דפ' העור והרוטב ולפ"ז חזר' התמיהא למקומה על כל גדולי האחרונים גאוני מוסדי ארץ שהביא הב"ח שהקילו בשתיית שכר של שעורין אף בשנה שרובא דאיסורא ולא ידעינן טעמא דמילתא ואנן יתמי דיתמי אמאי ניקו ונסמוך למיעבד עובדא בנפשין ומה נשיב שואלינו דבר להורות לעם את המעשה אשר יעשון וכבר דשו בה רבים להתירא וקרוב הדבר שלא ישמעו להחמיר כמ"ש האחרונים וסמכו עצמם על זה להקל בכמה קולות. עכ"ז אפשר שלא זהו הדרך מוציא מידי עבירה כיון דלפי שיטת הפוסקים המפורסמים חדש בח"ל מדאורייתא ודרשו לה מקרא דבכל מושבותיכם א"כ לדבריהם הדבר מפורש בתורה והלכה מרווחת בישראל דבדבר המפורש בתורה לא אמרינן מוטב שיהיו שוגגין וכו' אלא צריך לאפרושינהו מאיסורא כדאיתא בא"ח סי' תר"ח בהג"ה. וביותר שראיתי מעשה ונזכרתי מתוך מה שהובא בספר כנסת יחזקאל שם בסוף התשובה הנ"ל שבכמה מדינות שכיחי טובא שהיהודים שוכרים כפרים ועיירות ושדות מיוחדות וא"כ לגבייהו דידהו ליכא שום ספק כלל שאף מה שידוע להם בודאי שהם מהתבואות שלא נשרשו קודם העומר אפ"ה אינן נזהרין כלל מלהבדיל בין התבואה הנאכלת ובין אשר לא תאכל. וכמדומה לי שע"פ הרוב משקה השכר נעשית באותן המדינות ההם מתבואה חדשה וא"כ פגעו ונגעו באיסור דאורייתא בודאי:

לכן מעודי ננערתי חצני לשום עיני ולבי על זה ומצאתי א"ע מחוייב בדבר לחקור ולבדוק עד מקום שידי יד כהה מגעת כולי האי ואולי לסתייע מילתא למצוא שום היתר ברור שיהא כדי לסמוך עליו עכ"פ בשעת הדחק:

והנה אחר בינותי בספרים מצאתי שמקור הדין נחלק לשלשה חלקים כפי האמור למעלה:

הדרך הראשון שהוא היסוד והעיקר אם חדש נוהג בח"ל אם לא ואת"ל דנוהג יש לספק אם מדאורייתא או מדרבנן:

הדרך השני אם נוהג בשל עכו"ם וגם בכלל הספק הזה אם הוא מדאורייתא או מדרבנן:

הדרך השלישי בעניין שתיית משקה של שכר שהביא הש"ך בשם לחם משנה אם יש צד היתר לומר שמשקים היוצאין מתבואת חדש אינו כמותן או דלמא שאין לחלק כשיטת

המשיגים דפשיטא להו דבכל האיסורין משקין היוצאין מהן כמותן לגמרי ומדאורייתא ונראה היעמדו דבריהם אם לא:

על ראשון ראשון בעיקר הדין אם חדש נוהג בח"ל כבר מילתא אמורה שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל כתבו להדיא דנוהג בח"ל מדאורייתא ומלשון התוס' דשמעתין הלא כתבתי בפנים דנהי דלא פשיטא להו כ"כ כמו שנראה לכאורה שרפיא בידייהו מ"מ כתבו להדיא דנראה דנוהג אף בשל עכו"ם א"כ כ"ש בשל ישראל אלא דיש להסתפק בכוונתם אי מדאורייתא או מדרבנן. אמנם רבינו ברוך כתב שהוא מדרבנן כמ"ש בכללי הרא"ש בתשובה סי' ב' וכן כתב בספר א"ז הגדול כמו שהובא בת"ה סי' קצ"א וכ"כ הב"ח בשם רבינו אביגדור הכהן מהעתק ג"כ לשון ריב"א שכתב ג"כ דחדש בח"ל אינו נוהג בשל עכו"ם ושכ"כ בה"ג ומכלל דברי רבינו אביגדור משמע שרוצה לומר בכוונת בעל ה"ג וריב"א דבשל עכו"ם מותר לגמרי ובשל ישראל נוהג מיהא מדרבנן דהא מסיים רבינו אביגדור וז"ל ושמא משמע להו דהלכה כת"ק דר"א בפ"ק דקדושין עכ"ל והא קמן דר"א ורבנן בשל ישראל פליגי אע"כ כדפרישית וכמו שאבאר לקמן דהא בהא תלייא:

ואבא היום אל העיון למשקל ולמטרי בשמעתא לפרש הסוגיא לפי שיטת האוסרין ולפי שיטת המתירין ולפי שראיתי לבעל ת"ה גופא בסי' הנ"ל שכתב דאף שבא"ז כתב שהוא מדרבנן מ"מ נדחק מאד ליישב הסוגיא לפי שאין העולם נזהרין בדבר אלמא שאין טעם ההיתר ברור לפי הסוגיא:

עכ"ז לענ"ד אף שאיני כדי להכריע ח"ו בין גדולי הקדמונים מ"מ תורה היא וללמוד אני צריך דלכאורה אדרבא סוגיית ההלכות מכריעין יותר דברי המתירין דס"ל כת"ק דר"א:

ותחלה נשוב להראשונות לבאר טעם האוסרין ה"ה שלשת הרועים הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל בשילהי פסחים כתבו בזה הלשון ואסר לן למיכל חדש עד אורתא דשיבסר נגהי דתמניסר דכתיב לחם וקלי וכרמל לא תאכלו ותנן בפ"ג דערלה החדש אסור מן התורה בכ"מ ואמרינן בגמרא דמנחות דף ס"ח אמר רבינא אמרה לי אם אביך אכל באורתא כו' עכ"ל אלא דבשמעתין לא מייתי הרא"ש ז"ל הך ראיה מדרבינא דמנחות אלא כתב סתם וקיי"ל כר"א דסתם תנא כוותיה דתנן חדש אסור מן התורה בכ"מ וכו' וכן בתשובת הרא"ש כלל ב' דשקיל וטרי טובא בהא מילתא ולא הביא כלל הסוגיא דמנחות אלא מטעמא דהלכה כסתם מתניתין דערלה דסתם ליה כר"א דהכא ור"ע נמי הכי ס"ל. ובאמת שיש לתמוה טובא על לשון הרא"ש ז"ל דטפי הו"ל לאתויי הך סוגייא ערוכה דמנחות דפליגי בהו להדיא אמוראי בתראי דר"פ ורב הונא בריה דרב יהושע אכלי באורתא דשיתסר קסברי חדש בח"ל דרבנן כו' ורבנן דבי רב אשי אכלי בצפרא

דשיתסר קסברי חדש בח"ל דאורייתא וכו' ואמר רבינא אמרה לי אם אביך לא הוי אכיל אלא באורתא דשיבסר כו' וא"כ לפ"ז ממילא דהלכה כרבנן דבי רב אשי ורבינא דבתראי הוו לגבי דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע וא"כ למה השמיט הרא"ש העיקר והביא הטפל דהא בכל מקום דפליגי אמוראי בתראי למיפסק הלכה אף כיחידאי תו לית לן לאהדורי אטעמא דסתם משנה ובפשיטות הו"ל להרא"ש ז"ל לאתויי הא דרבנן דבי רב אשי ורבינא. וליכא למימר דמהך דרבנן דבי רב אשי ורבינא לא בריר ליה להרא"ש דלפסק הלכה אמרינהו דכבר אפשר דלחומרא בעלמא הוי מחמרי אנפשייהו כדמשמע לכאורה לישנא דלא הוי אכלי ולא קאמרי בל' פסק הלכה דאסור ולפ"ז הא דמסיק התם קסברי חדש בח"ל דאורייתא היינו נמי לומר דמחמרי וחיישו לדעת האומר חדש בח"ל דאורייתא ואף שנראה דוחק מ"מ לישנא דלא הוו אכלי משמע להו הכי. או שנאמר דרבנן דבי רב אשי לא חשיבי בתראי לגבי דר"פ ורב הונא בריה דרב יהושע כדמשמע קצת בכתובות ובסנהדרין ודלמא רבנן דבי רב אשי כשמואל ס"ל כו' ורבינא נמי לאו משמיה דנפשיה אמר אלא דאמרה ליה אם משמיה דאבוה ומש"ה הוצרך הרא"ש ז"ל לאהדורי מטעמא דסתם משנה:

אלא דלפ"ז יש לתמוה לאידך גיסא מאי מהני ליה טעמא דסתם משנה הא קמן דרב פפא ור"ה בריה דר"י לא חיישי להך סתם משנה ועבדי עובדא בנפשייהו לקולא וס"ל כמ"ד חדש בח"ל דרבנן וקי"ל מעשה רב. ובאמת שכבר תמה על זה בעל תי"ט במשנתינו וכמו שאדקדק ג"כ בלשונו בסמוך. אלא דיותר יש לתמוה על הט"ז והמ"א דכל שקלא וטריא דידהו בצדדי דהתירא היינו משום דסתם ואח"כ מחלוקת היא והיאך נעלם מהם הך סוגייא דמנחות דפליגי בה אמוראי להדיא וממ"נ צריך להורות הלכה להיתר או לאיסור מהך פלוגתא דאמוראי גופא ואין לנו עסק לאהדורי אטעמא סברא דנפשין אי הוי סתם ואח"כ מחלוקת אם לא כיון דר"פ ורב הונא לא איירי בהא מילתא:

והנראה מזה דפלוגתא דר"פ ורב הונא ורבנן דבי רב אשי ורבינא ע"כ לאו בסברא דנפשייהו פליגי מדלא קאמרי בהדיא הלכה כת"ק או כר"א וממילא הוי ידעינן דלמ"ד דאורייתא הוי ספיקא דאורייתא ולמ"ד דרבנן הוי ספיקא דרבנן אע"כ דעיקר פלוגתייהו לאו בסברא פליגי אלא בהך מילתא גופא דסתם ואח"כ מחלוקת כמ"ש בתי"ט בסוף מס' תמורה דטעמא דרבנן דבי רב אשי דס"ל דסתמא דערלה עיקר דאיתמר בדוכתא אלא דקשיא לי על דבריו דלפ"ז נ"ל דר"פ ורב הונא בריה דר"י לית להו הך סברא דמאי דמתאמר בדוכתא הוי סתמא ופלוגתא כזו לא מצינו בש"ס:

לכך נ"ל דיותר יש לפרש דודאי עיקר פלוגתייהו לאו אליבא דנפשייהו אלא דכולהו ס"ל דהדרינן לכללין דהלכה כסתם משנה אלא דרבנן דבי רב אשי ורבינא ס"ל כסתמא דערלה ורב פפא ורב הונא בריה דר"י סתמא אחרינא אשכחי דתנן להדיא בפ' כל קרבנות צבור באין מן הארץ ומח"ל חוץ מן העומר ושתי הלחם שאין באין אלא מן החדש ומן הארץ ומסיק שם בגמרא כמאן דלא כי האי תנא דתניא ר' יוסי בר יהודא אומר עומר בא מח"ל וכו' וקסבר חדש בח"ל מדאורייתא כו' וכיון דמדאורייתא הוא אקרובי נמי מקרבינן ע"כ. ולפ"ז ממילא שמעינן דסתמא דמתניתין דקתני דעומר אינו בא אלא מן הארץ ע"כ דטעמיה משום דס"ל חדש אינו נוהג בח"ל מדאורייתא ומשום הכי אקרובי נמי לא מקרבינן ולפ"ז מצינן למימר בפשיטות דהיינו טעמא דר"פ ורב הונא בריה דר"י דמשמע להו דהך סתמא דמנחות עיקר דאתמרא בדוכתא טפי מהך דערלה דלא איתמר חדש אלא אגב גררא דערלה ורבנן דבי רב אשי ורבינא סברי דסתמא דערלה עיקר והיינו משום דס"ל כאביי דשמעתין דהך פלוגתא אי חדש בח"ל דאורייתא או מדרבנן תליא בפלוגתא דר' ישמעאל ור"ע ולפ"ז כיון דאיכא תרי סתמי חדא כר' ישמעאל וחדא כר' עקיבא ממילא דסתמא דאתיא כר"ע עיקר ור"פ ורב הונא אפשר דלא ס"ל כאביי דשמעתין אלא דר"ע נמי מצי סבר דחדש בח"ל דרבנן כדאיתא בירושלמי הובא במ"א סי' תפ"ט הנ"ל וכמו שאבאר לקמן סוף פרק שני ולפ"ז כיון דעיקר טעמא דרבנן דבי רב אשי ורבינא משום דס"ל כסתמא דערלה ומשום דאתיא כר"ע א"כ לשון הרא"ש ז"ל בתשובה הוא כפתור ופרח בהא דמייתי הא דר' עקיבא ומה יתן ומה יוסיף הא קי"ל הלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו א"כ ממה נפשך אי לא סבר בהא דהלכה כסתם משנה משום דאפשר דהוא סתם ואח"כ מחלוקת א"כ אין הלכה נמי כר"ע אלא כת"ק דמתניתין ששנה רבי בלשון סתם לגבי דר"א והו"ל יחיד ורבים דהלכה כרבים אף לגביה דר"ע אמנם לשיטתינו אתי שפיר האף אומנם שאין זכר כלל בלשון הרא"ש בתשובה מסוגייא דסתם משנה דמנחות ובר מן דין בלא"ה נמי הוצרך הרא"ש ז"ל להביא הא דר"ע דאל"כ לא הוי אפשר לפסוק הלכה כסתמא דערלה דמיתוקמא כר"א ובפ"ק דנדה מסקינן דאין הלכה כר"א בכולה תלמודא אלא בארבעה משא"כ השתא דקאי ר"ע בשיטתיה דר"א שפיר מצינן למיפסק כר"א כדאיתא שם בפ"ק דנדה. מכל מקום מהך סוגייא דסתמא דמנחות א"ש טפי לשון הרא"ש ז"ל שהוצרך להביא הא דר"ע וממילא רווחא שיטת האוסרין דאף למה שהביאו המתירין ראיה מהירושלמי דאפשר דר"ע לא פליג את"ק דמתני' כמו שאבאר לקמן אפ"ה מצינן למיפסק שפיר כר"א משום דקאי ר' יוסי בר יהודה בשיטתיה במנחות בפ' כל קרבנות הצבור כך היה נראה לי לכאורה

בשיטת האוסרין אלא דהוי קשיא לי בגוה שהרי הרמב"ם ז"ל פסק להדיא דחדש בח"ל מדאורייתא ואפ"ה פסק בהל' תמידין ומוספין פ"ז דהעומר אינו בא אלא מן הארץ ולמאי דפרישית קשיא דידיה אדידיה דהו"ל כמזכה שטרא לבי תרי. אמנם בעל לחם משנה שם הרגיש בזה וכתב דהרמב"ם ז"ל סמיך אקרא דראשית קצירכם והיינו דסמיך נמי ארישא דקרא דכתיב כי תבואו אל הארץ כו' ע"ש ולענ"ד אין זה מספיק לפי סוגיית הגמרא דר"פ כל קרבנות דמשמע להדיא דלמ"ד חדש בח"ל מדאורייתא כי תבואו זמן ביאה הוא וא"כ הן דרשא דראשית קצירכם נמי לא מכריע מידי דמח"ל נמי מיקרי ראשית קצירכם משל ישראל. ועוד דלפ"ז כל אריכות לשון הגמרא שם דלבתר דמסיק מתניתין דלא כר' יוסי בר יהודה דאמר להדיא עומר בא מח"ל מה הוצרך להאריך עוד ולומר וקסבר חדש בח"ל מדאורייתא כיון דת"ק דמתניתין נמי ס"ל דחדש בח"ל מדאורייתא ואפ"ה ס"ל דעומר אינו בא אלא מן הארץ מראשית קצירכם וא"כ לר' יוסי בר יהודא העיקר חסר שלא השיב על זה כלום ובגמ' נמי לא מפרש מידי אע"כ דפשט ל' הסוגייא משמע דסתמא דתלמודא בעי למימר דפלוגתא דתנא דמתניתין ור"י בר יהודא תליא בהא מילתא אי חדש בח"ל מדאורייתא או מדרבנן וא"כ שיטת הרמב"ם ז"ל בזה עדיין צ"ע יהיה איך שיהיה שלא הוצרך הרמב"ם ז"ל לידחק בכך אלא לבתר דפשיטא ליה טובא דהלכה דחדש בח"ל דאורייתא מהך דרבנן דבי רב אשי ורבינא ומש"ה הוצרך לדחוק ולפרש נמי דהך סתם מתניתין דר"פ כל קרבנות דאיתאמר בדוכתא נמי מצי סבר בח"ל מדאורייתא ולא ניחא ליה לדחות הן סתם משנה מההלכה והוצרך לידחק נגד משמעות לשון הגמרא שם:

ומעתה אשובה נא לבאר שיטת המתירין דסברי דחדש אינו נוהג בח"ל מדאורייתא דלמאי דפרישי' דנראה משיטת הפוסקים הראשונים ואחרונים דמהא דרבנן דבי רב אשי ורבינא אין ראיה כ"כ והרי"ף והרא"ש ז"ל בסוף מס' פסחים לא מייתי לה אלא אגב גררא בעיקר דינא דאסור עד אורתא דשיבסר אמנם עיקר ראיית האוסרין היא דהלכה כסתם משנה דערלה וא"כ לפ"ז בפשיטות מצינן למימר בשיטת המתירין דמשמע להו דסתמא דמנחות ר"פ כל קרבנות הציבור וכו' ודאי סברה דחדש אינו נוהג בח"ל מדאורייתא כדמשמע פשטא דלישנא דתלמודא התם ולא ניחא להו בסברת הרמב"ם ז"ל מטעמא דפרישית ומש"ה ס"ל דהך סתמא דמנחות עיקר חדא דאיתמרא בדוכתא ועוד דהו"ל תרי סתמי דהא מייתי התם במנחות נמי סתם מתניתין דשקלים שומרי ספיחים בשביעית היו נוטלין שכרן מתרומת הלישכה ואי ס"ד דנוהג בח"ל ומביאין ממנו עומר א"כ לייתי מח"ל דאין נוהג בה שביעי' וכמ"ש התוס' שם במנחות ואע"ג דאמרינן בעלמא מה לי חד סתמא מה לי תרי סתמי היינו היכא דליכא מחלוקת במשנה וא"כ סוף סוף קשיא סתמא

אסתמא משא"כ היכא דאיכא סתם ומחלוקת במשנה ואי הוי סתם ואח"כ מחלוקת ע"כ הדר בה ר' מחד מינייהו אלא דמשנה לא זזה ממקומה א"כ בודאי עדיפא תרי סתמי מחד סתמא כדאשכחן בעלמא בכה"ג דאמרינן סמי חדא מקמי תרתי:

ועוד נ"ל לפרש בדרך אחר טעם המקילין והיינו על הדרך שפירשתי לעיל דרב פפא ורב הונא בריה דר"י ורבנן דבי רב אשי ורבינא משמיה דאבוה ע"כ לאו בסברא דנפשייהו פליגי אי הלכה כת"ק דשמעתין או כר"א כדפרישית אלא דעיקר פלוגתייהו תליא בהא דאשכחן סתם ואח"כ מחלוקת א"כ נראה לומר דמשמע להו דעיקר פלוגתייהו דהנך אמוראי היינו דפליגי בפירושא דמתניתין דידן בקדושין בהא מילתא גופא דאיבעיא לן בשמעתין אי ר"א לקולא פליג או לחומרא פליג ומהטעם שפירשתי בחבורי בפנים. ולפ"ז ר"פ ורב הונא בריה דר"י ס"ל דלחומרא פליג והת"ק לקולא וכיון דבשני סדרים יש סדר למשנה כמ"ש בכ"מ הובא בתי"ט דתמורה ובמ"א סי' תפ"ט והו"ל סתם ואח"כ מחלוקת דאין הלכה כסתם אלא כאותה משנה ששנויה במחלוקת ממילא דהלכה כת"ק דיחיד ורבים הלכה כרבים משא"כ רבנן דבי רב אשי ורבינא סברי דר"א לקולא פליג והת"ק לחומרא ומש"ה אסרי דאף את"ל דהו"ל סתם ואח"כ מחלוקת אפ"ה אסור משום דהו"ל יחיד ורבים הלכה כרבי' כמ"ש תוספות בריש ביצה וא"כ לפי שיטה זו יפה כתבו המקילין שפסקו כר"פ ורב הונא בריה דר"י לגבי דרבנן דבי רב אשי ורבינא דבתראי נינהו מ"מ הא סתמא דתלמודא דהוו בתראי טפי ופשטו האיבעיא דשמעתין דר"א לחומרא פליג וממילא דת"ק לקולא והלכה כת"ק כן נ"ל בשיטתם:

ועוד נ"ל להכריח מגופא דשמעתין מפשיטת האיבעיא וממימרא דאביי דהלכה כת"ק ולקולא דאי ס"ד דאין הלכה כת"ק אלא כר"א וכסתם משנה דערלה דאסור מן התורה בכ"מ א"כ תקשי אדאביי גופא מאי דוחקיה לאוקמי ת"ק דמתניתין ששנה ר' בלשון רבים דלא כהלכתא ולמימרא דת"ק מיקל האיכא לאוקמי לת"ק כהלכתא וכסתמא דמתני דערלה דנהי דלא ניחא ליה לאביי לומר דר"א לקולא ות"ק לחומרא כסברת בעל האיבעיא דלפ"ז צ"ל דאף החדש דקאמר ר"א היינו אקמייתא וזה נ"ל לאביי דוחק אלא דאכתי לפי מה דמסיק הש"ס בשילהי שמעתין במילתא דר"א תני חדש ופליג אערלה וכלאים ולא קתני אף א"כ שפיר מצינן למימר דת"ק מודה בחדש דאסור כסתם משנה וקתני ערלה וכלאים מכ"ש חדש כסברא הראשונה דבעל האיבעיא ואהא פליג ר"א וקאמר דחדש לחוד הוא דאסור הא ערלה וכלאים שרי ואתיא כולה מתניתין כת"ק ור"א לענין חדש כסתמא דהתם אע"כ מדפשיטא ליה לאביי דת"ק דמתניתין כרבי ישמעאל דמיקל בחדש היינו משום דאביי ס"ל באמת דחדש אינו נוהג בח"ל ומש"ה מוקי לת"ק

כהלכתא וכ"ש דא"ש טפי למאי דפרישית דסתמא דמנחות נמי הכי ס"ל. וכיון דסתמא דתלמודא תופס מימרא דאביי עיקר אלמא דהכי הילכתא אפי' לגבי דרבנן דבי רב אשי ורבינא כן נ"ל נכון בעזה"י עד שלשיטת המחמירין צ"ע ויישוב:

והנראה לענ"ד דלא ניחא לאביי הך סברא למימר דת"ק דקתני ערלה וכלאים ולא קתני נמי חדש בהדיא משום דאתיא במכ"ש דזה נראה ליה לאביי דוחק. כנ"ל בישוב שיטת המחמירין מ"מ למאי דפרישית נתבאר היטב דהמקילין יש להם יסוד ועיקר על מה לסמוך מסתמא דתלמודא דמנחות ומסתמא דסוגיא דשמעתין דמכריעין טפי בשיטתם: **זאת** ועוד אחרת נ"ל ראיה ברורה יותר חזקה לשיטת המקילין דחדש בח"ל לאו דאורייתא והריני מבאר דרבינא גופא דאמר במנחות דאמרה ליה אם דאבוה לא הוי אכיל אפ"ה רבינא גופא לא ס"ל הכי הלכה למעשה. ותחלה אבאר מאי דקשיא לי למ"ד חדש אסור מן התורה א"כ ערלה וכלאי כרם נמי ליתסרו מדאורייתא בח"ל מק"ו דחדש כדקאמר רשב"י ואף שהתוס' הקשו כן בד"ה הערלה הלכה ותירצו דס"ל להאי תנא דכתיב גבי כלאים שדך למעוטי זרעים שבח"ל ומש"ה ליכא למילף נמי ערלה בק"ו משום דאיכא למימר כלאים יוכיח עכ"ל אלא דבהא גופא קשיא לי אסתמא דתלמודא גופא ואכולהו אמוראי דפשיטא להו בסוף הסוגיא דכלאי כרם מותר ממיעוטא דשדך ולהכי מוקי לסתם מתני' דערלה דקתני הכלאים מד"ס דבכלאי כרם איירי דבכלאי זרעים אפילו מד"ס שרי ומנ"ל לומר כן דהא בכלאי כרם איכא ק"ו מחדש דאסור ואי ממיעוטא דשדך האיכא לאוקמי דלמעוטי כלאי זרעים אתא (ונהי דמערלה לק"מ דיש לומר דאיצטריך הילכתא למשרי ספיקא וקושיית התוס' למ"ד ערלה הלכות מדינה) ומ"ש התוס' דכלאי זרעים לא איצטריך מיעוטא ומש"ה ע"כ מיעוטא לכלאי כרם אתא כי היכי דלא נילף בק"ו מחדש מ"מ כבר כתבתי בחבורי בפנים דלענ"ד א"א לומר כן דא"כ לרשב"י דאוסר בכלאי כרם מיעוטא דשדך למאי אתא וכה"ג קשה לרבי אלעזר ברבי שמעון דשרי בכולהו וכן לתנא קמא דמתני' דשרי בחדש אם כן שדך מאי עביד ליה מהיכי תיתי דאסור אע"כ כדפרישית בפנים דבלאו איסורא דחדש נמי איצטריך שדך דלא נילף כל מיני כלאים לאיסורא מהך הקישא גופא דאיתקש כלאים לבהמתך. ולפ"ז הדרא קושיא לדוכתא השתא נמי דכתיב שדך אימא למעוטי זרעים לחוד אתא דלא נימא לאיסורא מהך הקישא גופא דע"כ הכי מוקי לה רשב"י אבל כלאי כרם לעולם דאסור מק"ו דחדש ואל תתמה על סברא זו דכלאי זרעים בח"ל צריך מיעוטא דהא בירושלמי דערלה אהך מתניתין גופא דכלאים מד"ס פליגי שמואל ורבי יוחנן דלרבי יוחנן כלאי כרם מד"ס וכלאי זרעים אסורין מהך הקישא דשדך לבהמתך ולשמואל כלאי כרם מד"ס וזרעים

מותר תו קשיא לי לאידך גיסא בהא דבעי רבינא בפרק אלו טריפות דף ס' סוף ע"א הרכיב שני מיני דשאים זו ע"ג זו מהו מי אמרינן כיון דאסכים הקב"ה על ידייהו כמאן דכתיב בהו למינהו דמיא או לא וכתבו שם התוס' דהאי בעיא לענין ח"ל דכיון דכלאי זרעים שרי מדכתיב שדך מספקא ליה לרבינא בהרכבה דדשאים אי דמי להרכבה דאילנות או לזריעה דנפשייהו עוד כתבו שם תירוץ אחר דלענין בני נח מיבעיא ליה ולענ"ד דא ודא אחת היא דודאי אם נוהג בב"נ וקרי לה חוקותי משום דכתיב בהו למינהו ממילא דאסירא בח"ל מה"ט גופא ועוד דלענין ב"נ לא שייך לחלק בין ארץ לח"ל ומי איכא מידי דלישראל שרי ולב"נ אסור. נמצאו למידין מיהא מהאיבעיא דרבינא דע"כ אמיעוטא דשדך קסמיך דממעט זריעת זרעים דאי לאו האי מיעוטא אין מקום להאי בעיא בהרכבת דשאים טפי מבזריעה דהא אי נימא כיון דאסכים הקב"ה על ידייהו כמאן דכתיב למינהו דמי תו אין לחלק בין הרכבה לזריעה אע"כ דאמיעוטא דשדך סמיך דכיון דכתיב מיעוטא דשדך למעוטי זרעים שבח"ל וממילא דמותרין לב"נ כדפרישית מש"ה מוקמינן היקשא דשדך לבהמתך בדדמי בהרכבה דוקא והיינו בעיא דרבינא:

ולפ"ז קשיא לן הא גופא אמאי לא אסרינן נמי כלאי זרעים בהך הקישא לענין כלאי זרעים דכמאן דכתיב למינהו דמי ואי משום מיעוטא דשדך האיכא לאוקמי לענין כלאי הכרם דהיינו זרעים באילן דלא אשכחן בה למינהו לא בציווי ולא בהוצאה והיינו כטעמא דרבי יוחנן בירושלמי ואפ"ה איצטריך שפיר מיעוטא דשדך לענין כלאי כרם דאי לאו מיעוטא ה"א דאסור דנהי דליכא למילפינהו בק"ו מהרכבת אילן וכלאי זרעים דמה להנך שכן איסורן נוהג בב"נ דשייך בה למינהו אלא דאכתי איכא למילף כלאי כרם בק"ו מחדש למאן דאסר חדש בח"ל והדרא קושיא לדוכתא שאין מקום להאיבעיא דרבינא:

אע"**כ** מדפשיטא ליה לרבינא בזרעים דשרי ממיעוטא דשדך ממילא ע"כ דס"ל לרבינא דחדש שרי בח"ל וא"כ לא איצטריך קרא למעוטי כלאי כרם דמהיכא תיתי דאסור וע"כ מיעוטא דשדך לכלאי זרעים איצטריך ולפ"ז הא דאמר רבינא במנחות אמרה לי אם אביך לא הוי אכיל לאו להלכה למעשה אמר אלא דאדרבנן דבי רב אשי פליג דלמאי דחיישי למ"ד חדש דאורייתא לא מיבעי להו למיכל עד אורתא דתמניסר כי היכי דעביד אבוה. והא דתנן בערלה החדש מן התורה בכ"מ וכלאים מד"ס ומוקמינן לה בשמעתין בכלאי כרם אלמא דאף מאן דאוסר בחדש מדאורייתא מתיר בכלאי כרם ולא ילפינן ק"ו מחדש דאיכא למימר דהאי תנא דערלה ס"ל דלא נצטוו בני נח על הכלאים דפלוגתא דתנאי היא בסנהדרין ולפ"ז לא איצטריך למעט כלאי זרעים משדך דמהיכא תיתי ליתסרו אע"כ דמיעוט' דשדך אתי למעוטי כלאי כרם ואפשר דלהאי תנא הרכבה גופא שרי בח"ל כמו

שאבאר משא"כ לרבינא דמשמע דס"ל דב"נ נצטוו על הכלאים א"כ ע"כ צ"ל כדפרישית דע"כ ס"ל דחדש בח"ל שרי מדאורייתא:

ואף שכתבתי בפנים בשם והרמב"ם ז"ל דב"נ לא נצטוו על הכלאים. מ"מ אחר העיון ראיתי תשובתו בצידו שכתב בפ"י מה' מלכים בדין ו' דנהי דלא הוו בכלל ז' מצות שחייבין עליהם מיתה מ"מ אסורים בכלאים. ויצא לו כן מסוגייא דהכא כמ"ש בלחם משנה ע"ש ואעפ"כ אין מזה סתירה למ"ש בפנים בשיטת הרמב"ם ז"ל והמבין יבין מדעתו דדא ודא אחת היא ואין להאריך. ומתוך מה שכתבתי נתיישב לי היטב לשון הגמרא דשמעתין דפתח ואמר כאן בכלאי כרם ובתר הכי סיים ואמר האי למעוטי זרעים שבח"ל ולמאי דפרישית אתי שפיר טובא דמעיקרא דאתי לשנויי אמימרא דרבי יוחנן ממתניתין קאמר שפיר כאן בכלאי כרם דהוי מילתא דפסיקא אליבא דכולהו אמוראי שבירושלמי דמוקי למתניתין דכלאים מד"ס בכלאי כרם בין לר' יוחנן ובין לשמואל משא"כ בכלאי זרעים לא מתוקמא ממ"נ דלר' יוחנן אסור מדאורייתא כדאמר בירושלמי ולשמואל דירושלמי דקאי בשיטת אמוראי דידן דבסמוך אף מדרבנן שרי משא"כ בתר דמייתי דשמואל ומקשה נמי אלא הא כתיב שדך משני הש"ס שפיר האי למעוטי זרעים והיינו אליבא דהלכתא דחדש שרי מדאורייתא וא"כ לא איצטריך שדך למעט כלאי כרם אלא כלאי זרעים לחוד דלא נילפינהו לאיסורא מהאי קרא ואת חוקותי תשמורו כיון דשייך בהו למינהו כדמשמע מהאיבעיא דרבינא דחולין וכדפרישית כן נלע"ד לקיים שיטת המקילין ולדעתי שהדבר צריך עיון גדול לשיטת המחמירין וביותר לשיטת הרמב"ם ז"ל כמ"ש בפנים אלא דשם כתבתי למאי דסליק אדעתאי דלהרמב"ם אין איסור כלאים נוהג בבני נח אמנם לפי מה שראיתי כעת בפ"י דמסיק דאיסורא מיהא איכא וכמ"ש הלח"מ דהיינו ממימרא דשמואל דהכא א"כ הקושיא לאידך גיסא דהא לפ"ז שייך נמי הך מילתא גופא להאיבעיא דרבינא דחולין דא"כ איצטריך שפיר מיעוטא דשדך למעוטי זרעים וא"כ קשה מנ"ל למעוטי כלאי כרם מק"ו דחדש. קצרו של דבר דלמאי דקיי"ל דכלאי כרם מד"ס וכלאי זרעים אף מדרבנן שרי כמו שהסכימו כל הפוסקים בטור ובש"ע בלי חולק והיאן מצינו ידינו ורגלנו דמנ"ל למעוטי תרוייהו ממיעוטא דשדך דהא איכא לאוקמי מיעוטא בחדא מינייהו אי למישרי כלאי זרעים דלא נימא דאסור כיון דשייך בהו למינהו לסברת רבינא וכו' וממילא סד"א דהוו בכלל את חוקותי כמו הרכבת אילן דמאי שנא ולעולם דכלאי כרם אסור מק"ו דחדש. או להיפך דשדך אתא למעוטי כלאי כרם וכלאי זרעים לעול' דאסור דהוי בכלל את חוקותי כסברת רבי יוחנן

דירושלמי. אע"כ דחדש בח"ל אינו מדאורייתא וממילא דלא איצטריך שדך אלא למעוטי כלאי זרעים וכדמשמע מלשון התוס' שם בחולין:

ואפ"ה לא תקשי מתניתין דערלה דאוסר בחדש ומתיר בכלאים. דלכולהו אמוראי אתי שפיר דלרבי יוחנן הא קאמר להדיא אהך מתניתין גופא דבכלאי כרם איירי אבל כלאי זרעים אה"נ דאסור. א"כ ע"כ שדך למעוטי כלאי כרם. ולשמואל דירושלמי נמי מצינן למימר דזרעים לא איצטריך מיעוטא משום דסבירא ליה דלא שייך למינהו גבי זרעים משום דלא סבירא ליה הא דרבי חנינא בר פפא והאיבעיא דרבינא. ובהכי אתי שפיר פלוגתא דרב יוחנן ושמואל דלא ליהוו כסברות הפוכות אלא דעיקר פלוגתא דידהו מישך שייכי בדר"ח ב"פ והאיבעיא דרבינא. מיהא רבינא גופא דאית ליה בהדיא דשייך למינהו נמי גבי זרעים ואפ"ה ס"ל דכלאי כרם מד"ס וכלאים מותרין לכתחלה דבהכי ריהטא כולהו סוגיין דתלמודא א"כ ע"כ ס"ל דחדש בח"ל לאו מדאורייתא כדפרישית ולפ"ז ע"כ מוקי למתני' דערלה לגמרי לבר מהילכתא בין בחדש ובין בכלאים דלדידיה סובר האי תנא דערלה דהרכבת אילן נמי בח"ל לאו דאורייתא דס"ל כתנאי דאמרי שאין ב"נ מצווה על הכלאים ולית ליה דרשה דאת חוקותי כמ"ש רש"י בשמעתין. ובזה היה מקום אתי ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' כלאים מה שהקשו עליו בכ"מ ובמהרש"א ז"ל בחילין דלמה השמיט להך איבעיא דרבינא ולפי דרכינו אתי שפיר דלפי מה דפשיטא ליה להרמב"ם ז"ל דחדש בח"ל דאורייתא וממימרא דרבינא במנחות ואפ"ה פשיטא לן נמי בכולה תלמודא דכלאי כרם מד"ס וכלאי זרעים מותרין בח"ל לגמרי א"כ ע"כ צ"ל דרבינא גופיה לא קמיבעיא ליה אלא לר' חנינא בר פפא כדקאמר להדיא בלשון האי בעיא אבל איהו גופיה לא ס"ל הכי דאל"כ תקשי דידיה אדידיה כדפרישית וממילא דבשיטה זו יש ליישב שיטת המחמירין דס"ל חדש בח"ל מדאורייתא:

אמנם לשיטת המקילין בחדש בח"ל לא ניחא להו בהכי לומר דהאיבעיא דרבינא דאסקינן בתיקו יהא הכל דלא כהלכתא ומש"ה פשיטא להו דע"כ סובר רבינא גופא דחדש בח"ל לאו דאורייתא וממילא הא דקאמר במנחות אמרה לי אם לאו משום דהכי אית ליה להלכה למעשה אלא כדפרישית דעיקר מימרא דיליה לאפוקי מרבנן דבי רב אשי לענין יומא דשיבסר ודוק היטב:

ובכל מה שכתבתי לא באתי להכריע ולסתור ח"ו שיטת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל ורבים אשר עמהם שכתבו בפירוש דאסור מן התורה וכאן לא באתי אלא לברר וללבן שיש ג"כ יסוד ועיקר גדול לשיטת גדולי קדמונים ואחרונים המקילין דס"ל דחדש בח"ל מדרבנן דנ"מ טובא שלא להחמיר כ"כ בשעת הדחק כמו שאבאר בפרטים הבאים אי"ה:

הדרך השני יפנה לבאר ולפרש אם חדש נוהג בשל עכו"ם בארץ ובח"ל ואי הוי מדאורייתא או מדרבנן ובאמת שהרי"ף והרמב"ם ז"ל לא כתבו מזה כלום אמנם התוס' בשמעתין כתבו בהדיא דאסור ומביאין ראיה מהירושלמי אלא שכתבתי בפנים דמספקא לי בכוונתם אי מדאורייתא או מדרבנן מיהו מתורתו של הרא"ש ז"ל למדנו ממ"ש בתשובה כלל שני דפשיטא ליה טובא דנוהג בשל עכו"ם מדאורייתא והביא שם דברי ר"י בעל התוס' וראיית הירושלמי ומסתמא בחדא שיטתא קיימי דאסור מדאורייתא בשל עכו"ם. אלא דהב"ח בי"ד סי' תצ"ג האריך לסתור ראיית התוס' מהירושלמי והאריך להוכיח בראיות דאין נוהג בשל עכו"ם ומשמע מדבריו דשרי לגמרי ע"ש באריכות וכבר מחו ליה מאה עוכלי בעוכלא כמעט כל האחרונים עיין בבה"ז סוף מנחות שכתב שהוא תמה על הגדולים שהציע הב"ח דבריו לפניהם למה לא מיחו בו לסתור דבריו וכן הט"ז והש"ך האריכו בסתירת דבריו ואין צורך לכפול הדברים. וכ' בס' כנסת יחזקאל אף שבתחלה טרח ויגע לקיים דברי הב"ח ובסוף דבריו ירד להציל ולא הציל ואדרבה הוסיף להקשות עליו אלא שבא לידון בדבר חדש לומר דתוס' גופא שכתבו דחדש נוהג בשל עכו"ם היינו בעכו"ם דבא"י אבל בעכו"ם דח"ל לכ"ע שרי:

ובאמת שזה לי ימים רבים הייתי ג"כ מחזיק בסברא זו לסבב יסוד ההיתר על זה הפרט. ואף דלענ"ד אין זו כוונת התוס' שכל דבריהם בזה הדבור לענין ערלה וכלאים והראיות שהביאו משמע דאיירי אף בעכו"ם דח"ל וכן ממה שכתבו ונראה דחדש נוהג בזמן הזה ע"כ לענין ח"ל איירי כמו שכתבתי לעיל דבא"י אין לחלק בין זמן הזה לזמן הבית דהא בהדיא כתיב חוקת עולם לדורותיכם וילפינן נמי מהאי קרא דעד עצם היום הזה דבזמן הזה האיר המזרח מתיר אע"כ דכוונתם על ח"ל וז"ש בזמן הזה שאנו שרויים בח"ל וכ"ש אם תחלת דבריהם ג"כ אשל עכו"ם א"כ כתבו בזה"ז שעיקר תבואות שלנו משל עכו"ם ואהא מסקי דבשל עכו"ם נמי אסור ממילא משמע דעיקר דבריהם בח"ל איירי מ"מ היה דעתי ולבי לומר דאף בלא דברי התוספות אפשר לחלק בכך מתוך פירושי המשניות להר"ש מקוצי לענין חדש וערלה וכלאים מלבד הראיות מהירושלמי שאבאר קצת בסמוך והיה בדעתי לבאר בפרט הזה בתכלית האריכות כמו שרמזתי על זה בחיבורי בפנים פעמים ושלש. אמנם כעת מקרוב בעסקי בזה הקונטרס שבתי וראיתי ולבי אומר לי שכל האריכות בזה הפרט הוא אך למותר דממה נפשך נפשך אי לשיטת המחמירין דסברו דחדש בחוץ לארץ דאורייתא דבכל מושבותיכם בכל מקום שאתם יושבים משמע א"כ מקרא מלא דיבר הכתוב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו בכל מושבותיכם ומהיכא תיתי נחלק בזה האיסור בין של ישראל לשל עכו"ם טפי משאר איסורי מאכלות שאינן

תלויין בקדושת קרקע של א"י ולעולם לית לן למעט של עכו"ם אם לא היכא דאיכא קרא בהדיא כדאיתא בר"פ ראשית הגז ע"ש וא"כ הכא דליכא קרא למעט של עכו"ם ממילא מילתא דפשיטא דאין לחלק והמעיין בלשון הרא"ש בתשובה יראה שכל דבריו בנויין על יסוד זה. ואף מאי דמסיק הרא"ש ז"ל שם ק"ו מערלה סובב ג"כ על ענין זה כי היכי דלא נימא דכיון שחובת קרקע היא לא איצטריך קרא למעוטי ולא דמי לשאר איסורי מאכלות דלא תלינן בחובת קרקע על זה כתב לרווחא דמילתא דהא נמי ליתא דהא ערלה דתליא בקרקע טפי דאינו נוהג בחו"ל וכוונתו למ"ד ערלה הלכות מדינה ואפ"ה מודה מיהא דנוהג נמי בשל עכו"ם כא"י כ"ש בחדש דאינו תלוי בקרקע כל כך דנוהג בשל עכו"ם כמו בישראל כיון דליכא מיעוטא דלענין חדש אין לחלק כלל בין א"י לח"ל דהא כתיב בכל מושבותיכם:

ובאמת שיש לתמוה על הב"ח ז"ל איך חשב על הרא"ש ז"ל כזאת שיטעה בדברים פשוטים כאלה דאפילו תינוקות של בית רבן יודעין דקל מחמור לא ילפינן אלא על כרחך דכוונת הרא"ש ז"ל כדפרישית דלאו דחדש מערלה יליף אלא מקומות מקומות הוא דיליף בההוא ק"ו לגילוי מילתא בעלמא:

נחזור לענייננו דלשיטת הסוברים דחדש בח"ל דאורייתא פשיטא להו מילתא כביעתא בכותחא דאין לחלק בין ישראל לשל עכו"ם היכא דליכא קרא למעוטי. ואע"ג דהב"ח סבר דבחדש נמי איכא קרא מדכתיב קצירכם ודרשינן מיניה ולא קציר עכו"ם לענין הבאת עומר וממילא משמע כיון דאיסור חדש תלוי בהבאת עומר כמו כן אין איסורו נוהג בשל עכו"ם עכ"ל תמצית דבריו אלא שדבריו בזה נפלאים ממני ותמוהים הם בעיני מה ראה לומר כן דהא בהא תליא הא חדש של ישראל בח"ל יוכיח כיון דבשיטת האוסרין קיימינן דנוהג בח"ל ואפ"ה אין מביאין עומר כדתנן במתניתין ר"פ כל קרבנות ציבור באין בין מארץ ובין מח"ל חוץ מהעומר שאינו בא אלא מארץ וכן פסק הרמב"ם ז"ל והיינו ע"כ משום דהמחמירין סברי דלאו הא בהא תליא כמ"ש לעיל בשם לחם משנה וא"כ נמי יש לנו לומר בשל עכו"ם דאע"ג דאין מביאין ממנו עומר אפ"ה נוהג בו איסור אכילה כל זה נ"ל ברור ופשוט. ואי לשיטת המקילין דסברי חדש בח"ל מדרבנן נ"ל פשוט לאידך גיסא דאינו נוהג בשל עכו"ם ואין צורך להאריך בראייות דהא לדידהו של עכו"ם אף בא"י שרי מקרא דקצירכם ולא קציר עכו"ם ע"פ מה שכתבתי לעיל בשיטת המקילין דודאי הבאת עומר ואיסור אכילת חדש הא בהא תליין וכדמשמע פשטא דלישנא דתלמודא דר"פ כל קרבנות צבור וא"כ ממילא דבח"ל אפילו מדרבנן שרי בשל עכו"ם כל כמה דלא אשכחן שגזרו חכמים ואפילו בא"י לא אשכחן כ"ש בח"ל. ועוד דמסתמא לא החמירו

מתרומות ומעשרות של עכו"ם דאע"ג דבא"י חייבין למ"ד דאורייתא מדאורייתא ולמ"ד דרבנן מדרבנן ואפ"ה בסוריא לא גזרו בשל עכו"ם כ"ש בח"ל וכ"ש חדש דקילא טובא מתרומות ומעשרות. ועוד דהא ממילא אזלא לה ראיית התוס' שהביאו מהירושלמי דנוהג נמי בשל עכו"ם דהירושלמי גופא לא איירי אלא אליבא דרבי אליעזר דחדש בח"ל מדאורייתא ומש"ה נוהג אף בשל עכו"ם כדפרישית משא"כ דלמאן דס"ל חדש בח"ל דרבנן לעולם דאינו נוהג בשל עכו"ם וממילא דאזיל נמי ראיית הרא"ש ז"ל דאיהו לא כתב אלא לפי שיטתו דחדש בח"ל מדאורייתא ויליף לה שפיר מסברא פשוטה דאינו נוהג בשל עכו"ם ומק"ו דערלה וכדפרישית משא"כ אי הוי ס"ל להרא"ש ז"ל דחדש בח"ל דרבנן הוה מודה דאינו נוהג בשל עכו"ם דלא שייך סברא דיליה ולא שייך נמי ק"ו מערלה דקל מחמור לא ילפינן:

ולרווחא דמילתא אביא ראיה ברורה ועצומה שאין עליה תשובה דלמאן דס"ל דחדש בח"ל דרבנן כת"ק דר"א דמתניתין א"כ ע"כ ס"ל דאינו נוהג בשל עכו"ם אפילו מדרבנן דאלת"ה תיקשי את"ק גופא אמאי לא קתני חדש בהדי ערלה וכלאים כיון דחדש נמי אסור מיהא מדרבנן ואיהו קחשיב נמי איסורא דרבנן לא מיבעיא למ"ד ערלה הלכות מדינה אלא אפילו למ"ד ערלה הלכה למשה מסיני אפ"ה קשה מיהא מכלאים דאינו אלא מד"ס לכ"ע (וליכא למימר דכלאים דקתני ת"ק היינו הרכבת אילן דאסור מדאורייתא בח"ל הא ודאי ליתא כדמשמע בכולה סוגיין דכלאים דקחשיב היינו כלאי כרם וכמ"ש התוס' ד"ה תני חדש דאל"כ לא הוי פריך הש"ס מידי אע"כ דפשיטא להו להש"ס דהתנא בכלאי כרם איירי דומיא דכלאים מד"ס דקתני בערלה דאל"כ לא הו"ל לסתום אלא לפרש) וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי לא קחשיב נמי חדש כי היכי דקחשיב ערלה וכלאים אע"ג דמאן דס"ל דאינו מדאורייתא ס"ל דבשל עכו"ם מותר לגמרי ומש"ה לא קחשיב תנא דמתניתין בהדי ערלה וכלאים דאסירי אף בשל עכו"ם כל זה ברור:

העולה מדברינו דלמ"ד חדש בח"ל דאורייתא פשיטא דנוהג בשל עכו"ם נמי מדאורייתא ולמ"ד דרבנן פשיטא דבשל עכו"ם בח"ל שרי לגמרי:

אלא דלכאורה יש מקום לפקפק בזה ולהביא ראיה להיפוך דאפילו למ"ד דחדש בח"ל דאורייתא אפ"ה מצי סבר דאינו נוהג בשל עכו"ם מלשון הירושלמי דתלה שהובא בתוס' דר"ה דף י"ג ע"א וז"ל ר' יונה בעי קמיה דרבי ירמיה כו' מעתה אפילו חיטין בעלייה כך אנו אומרין שלא אכלו ישראל מצה בליל פסח ומסיק ממה שתגרי א"ה מוכרין להם וכר' ישמעאל דאמר כל ביאה שנאמרה בתורה לאחר י"ד שכיבשו וחילקו ע"כ. וכבר הקשיתי לשאול בחדושי ר"ה שם דלמאי דמסיק דאתיא כר' ישמעאל א"כ למה הוצרך

לומר ממה שתגרי א"ה מוכרין להם דהא אכתי לא חל איסור חדש עלייהו כלל וכתבתי שם דע"כ תרי שינויי נינהו דודאי בשינויי' דר' ישמעאל הוא סגי אלא דמעיקרא בעי למימר דאפי' מאן דלית ליה דרבי ישמעאל וס"ל מושבות בכ"מ שאתם יושבים משמע ואפ"ה א"ש דאכלו ממה שתגרי א"ה מוכרין להם:

הא קמן דאפי' למ"ד חדש בח"ל דאורייתא אפ"ה אינו נוהג בשל עכו"ם:

ובאמת שהיא קושיא עצומה אצלי עד שאני תמה על גדולי האחרונים שהביאו תחלת דברי הירושלמי ולא השגיחו בזה עד שלע"ד לפום ריהטייהו הוי משמע להו דכולא חדא שינוייא היא ועיקר התירוץ שאינו נוהג בח"ל כרבי ישמעאל ומשם הביאו תגרי א"ה אלא שכבר נתבאר שא"א לפרש כן דברי הירושלמי:

אמנם כן דמשום הא לא איריא לסתור דברינו הראשונים דודאי מאן דס"ל חדש בח"ל מדאורייתא ודאי ס"ל דנוהג נמי בשל עכו"ם אלא דהירושלמי בשינוייא קמא בעי למימר דאינו נוהג בח"ל ומשם הביאו תגרי אה"ע ואי משום דכתיב בכל מושבותיכם בהא הירושלמי לשיטתיה כדאיתא שילהי מס' ערלה דאף ר"ע דפליג אדרבי ישמעאל נמי ס"ל דאינו נוהג בח"ל במה שגדל בח"ל ומוקים לקרא דבכל מושבותיכם לחדש הבא מא"י לח"ל א"כ משני שפיר בשינוייא קמא דמח"ל הביאו ובשינויא בתרא בעי למימר שאף מתבואת הארץ היו יכולין לאכול כיון דאכתי לא חל איסור חדש עד לאחר ירושה וישיבה כן נ"ל נכון וברור בעזרת ה"י:

וכל הדברים שכתבתי נ"ל שהן הן הדברים שהביא הב"ח גופא מה שראה בתשובה למהר"ם בשם ר' אביגדור ובשם ריב"א ז"ל והלכות גדולות דחדש אינו נוהג בח"ל בשל עכו"ם ומסיק וז"ל ושמא משמע להו דהלכה כת"ק דר"א דפ"ק דקידושין עכ"ל והיינו כדפרישית דע"כ דהכי הוא דהא אי הוה ס"ל להנך רבוותא כר"א דנוהג בח"ל מדאורייתא לא היה שם מקום לומר דאינו נוהג בשל עכו"ם וממילא דבזה נתיישב מה שתמה הרא"ש ז"ל על רבינו ברוך ודעת לנבון נקל. אבל מה אעשה שלא זכינו לדברי רבינו ברוך ואפשר דהרא"ש ז"ל הוי בקי ביה טפי מינן ושמיע ליה דרבינו ברוך גופא ס"ל דחדש בח"ל מדאורייתא ואפ"ה מתיר בשל עכו"ם וא"כ מתמה שפיר ומ"מ אין לנו אלא מה שעינינו רואות שכל הפוסקים כתבו להדיא בשם ר"ב דס"ל חדש בח"ל דרבנן. ובזה סרו ושקטו תלונת הבה"ז על אותן הגדולים דשתקי ליה להב"ח ולמאי דפרישית אתי שפיר דאינהו נמי ס"ל דחדש אינו נוהג בשל עכו"ם כהב"ח ולאו מטעמיה אלא דעדיפא מיניה דאיהו ס"ל דחדש בח"ל דאורייתא ואפ"ה אינו נוהג בשל עכו"ם ואינהו ס"ל דמשום דחדש בח"ל דרבנן אינו נוהג בשל עכו"ם וא"כ לא איכפת להו לדחות ראיותיו של הב"ח:

ומעתה אבא לבאר דרך השלישי אשר כתבנו דאת"ל דאסור ונוהג בשל עכו"ם אכתי יש מקום להסתפק אם יש לסמוך על ההיתר שתיית שכר הנעשה מחדש שהביא הש"ך בשם הלחם משנה בפי' המשניות מטעם שמשקה היוצא מהן אינן כמותן והש"ך גופיה מסיק שצריך להתיישב בדבר אלא דהאחרונים דחו דבריו בשתי ידים כמ"ש לעיל:

לכן חל עלינו חובת הביאור להשית לבינו גם לזאת להעמיק העיון עד שידינו יד כהה מגעת כדין גרמיזא הבא באחרונה לראות דברי מי יקום. והאמת אגיד ולא אכחד שזה לי כמו עשרים שנה שתקעתי עצמי בזה לדבר הלכה. בהיות שהיו השנים שלא כסדרן עד שרוב התבואות מדאשתקד ומנעתי את עצמי משתיית השכר בשנה ההיא אף שהיה הדבר קשה עלי עד מאד ובאותן הימים שמתי אל לבי לעמוד על סוף דברי בעל לחם משנה בפי' המשניות מחמת שהספר לא היה מצוי כל עיקר במדינתינו ואחר היגיעה והעיון בסוגית הש"ס ולשון הרמב"ם ז"ל ומפרשיו ובספר שו"ת להגאון מוה"ר צבי אשכנזי סי' פ' שכתב שהשיג על בעל לחם משנה בפי' המשנה. ומתוך הדברים למדתי להבין מהיכן יצא לו לבעל לח"מ אותן הדברים וסהדי בשחק ונאמן עלי הדיין שקיימתינהו זו לכולה מילתא מסברא דנפשאי מתוך סוגיית הש"ס וזה כמשלש שנים מצאתי את שאהבה נפשי מצאתי דאתא לידי ספר המשניות עם הלחם משנה שנדפס מחדש ומצאתי בהם טעם כעיקר שתמך יסודותיו ג"כ על סוגיות הנ"ל אלא שקיצר במקום שהיה לו להאריך ונכנס ג"כ בדוחקים קצת כמו שאבאר בעזה"י וגם דבריו בלתי מסודרים עד שמתוך כך נתן מקום ופתחון פה לבעל דין לחלוק ולהשיג עליו. ואני בעניי עיילינא בה טפי ומצאתי מקום רחבת ידים לפני בכח דהיתרא לברר וללבן הדברים כשמלה ולהציע הגמ' ולשון התוס' והרמב"ם ז"ל לעיני כל רואי השמש עד שלע"ד הדבר ברור כשמש שיש יסוד ועיקר להיתר זה וכל הרוצה להשיב יבא וישיב וזה החלי בעוה"י:

גרסינן בפ' כל שעה דף כ"ד ע"ב א"ר אבהו אמר ר' יוחנן כל האיסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא כדרך אכילתן למעוטי מאי א"ר שימי בר אשי למעוטי אם אכל חלב חי שפטור א"ד א"ר אבהו א"ר יוחנן כל האיסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא כדרך הנאתן למעוטי מאי א"ר שימי בר אשי למעוטי שאם הניח חלב של שור הנסקל ע"ג מכתו שפטור וכ"ש אוכל חלב חי כו' א"ך זירא אף אנן נמי תנינן אין סופגין את הארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים והענבים בלבד ואילו מתותים ותאנים לא מ"ט לאו משום דלא קאכיל להו דרך הנאתן אמר לו בשלמא אי אשמעינן פירא גופא כו' אלא הכא משום דזיעה בעלמא היא עכ"ל הגמרא ובעיקר מימרא דר"י דקאמר אין לוקין כתבו התוס' בכמה דוכתי דלאו דוקא אין לוקין אלא אפי' איסור דאורייתא ליכא ומשמע

לכאורה מלשון הגמרא דלפום סברא דאביי דכל משקין היוצאין מהאוכלין דקחשיב להו זיעה בעלמא גריעי טפי מהאוכל שלא כדרך אכילתן או שלא כדרך הנאתן דהא בעי למימר דאפי' מח"ל דשלא כדרך הנאתן אסירי אפ"ה הני משקין שרי ולפ"ז למאי דקי"ל כרבי יוחנן דהא לא אשכחן מאן דפליג עליה ואביי נראה דאית ליה דרבי יוחנן אלא דלדחויי סייעתא דרבי זירא אתא למימר דמהא ליכא סייעתא וכדמשמע להדיא ממימרא דאביי גופיה דמסיק עליה וקאמר הכל מודים בכלאי כרם שלוקין עליהן אפי' שלא כדרך הנאתן משמע דבשאר איסורין אית ליה דר' יוחנן וכמבואר בכל הפוסקים דהא דרבי יוחנן הלכה פסוקה היא וא"כ לפ"ז כיון דאפילו באכילה גמורה שלא כדרך אכילתן לא מיתסר מדאורייתא כ"ש במשקין היוצאין מהן דהוי נמי זיעה בעלמא דבכל האיסורין יש לנו לומר דלא מיתסרו וא"כ ע"כ דלר' יוחנן דקי"ל כוותיה צ"ל דהך ברייתא דמייתינן בפ' העור והרוטב דף ק"ך דתניא הטבל והחדש וההקדש והכלאים משקה היוצא מהן הרי הוא כמותן מפרשינן לה בחד מתרי אנפין או שנאמר דלא מתוקמא אלא כר"א דיליף לה מקרא התם וכמו שאבאר באריכות או שנאמר דהך ברייתא לא איירי אלא מדרבנן וכדמשמע מלשון הרמב"ם ז"ל פ"י מה' מאכלות אסורות לפי פי' הכ"מ שכתב להדיא דאע"ג דמשמע בפ' העור והרוטב דילפינן לה מקראי אינו אלא אסמכתא בעלמא וכמו שאבאר ג"כ באריכות הרי לפנינו דלפי סוגיית הש"ס ולפי משמעות לשון הכ"מ בכוונת הרמב"ם ז"ל דבמשקה שכר שלנו הנעשה מחדש לית ביה איסורא דאורייתא כלל אלא שהגאון מוהר"ד צבי אשכנזי בתשובה סי' כ' הנ"ל דחה סברא זו ופשיטא ליה דבחדש ושאר איסורין משקין היוצא מהן כמותן מדאורייתא והאריך לבאר דליתא לסוגיא דהכא מקמי הסוגיא דפרק העור והרוטב ומה שיש לי לדקדק בסתירת דבריו בכל פרטיו אבאר לקמן לפי סדר קונטריסו וכעת עדיין אין לנו עסק בהן אלא מעיקר דבריו במה שכתב הסוגיא דהכא דר' זירא ודאביי מידחייא מקמי הך סוגיא דפ' העור והרוטב ולמאי דפרישית לכאורה משמע להיפך דסוגיא דהכא עיקר דהא ממימרא דרבי יוחנן גופא שמעינן לה כיון דאמר דאפילו באוכל שלא כדרך אכילתו ליכא איסורא דאורייתא מיהת כ"ש במשקין דגריעי מינייהו דזיעה בעלמא היא וליכא למימר שאני משקין דגלי בהו קראי לאיסורא כדמייתי בפרק העור והרוטב דיליף לה מנבלה וחלב דא"כ תקשי להיפך כיון דאפילו במשקין דזיעה בעלמא אסר רחמנא כ"ש דיש לאסור בהן האוכלין שלא כדרך אכילתן ורבי יוחנן כללא כייל כל האיסורין וטבל וחדש ואינך נמי בכלל אע"כ דלרבי יוחנן אה"נ דמשקין היוצאין מהן כ"ש דלא מיתסרי והברייתא מוקי לה כדפריש בספר לחם משנה על הרמב"ם סי' הנ"ל שכתב גם כן דסוגיא דהכא

עיקר וכתב דכל הסוגיא דפרק העור והרוטב דיליף פרי פרי מידחייא מקמי סוגיא דהכא ודלא כמהר"ר צבי אשכנזי ז"ל אמנם לענ"ד אין הכרח לומר כן אלא כמו שאבאר לקמן דהשני סוגיות עולות בקנה אחד כפתור ופרח ואדרבא תרוייהו צריכי להדדי:

נחזור לענייננו דמשמע לכאורה דלרבי יוחנן דאינו אסור אלא כדרך הנאתן כ"ש דאינו אוסר במשקין היוצאין אלא דאכתי איכא למישדי בה נרגא ולמימר דאביי ורבי זירא פליגי בדרבי יוחנן גופא דבלא"ה נראה דהא דבעי ר' זירא למימר מעיקרא דמשקין היוצאין מתותים תאנים ורמונים מיקרי שלא כדרך הנאתן לאו מילתא דפשיטא היא דא"כ תקשי הא דאמר רב שימי בר אשי במימרא דר"י דאתא למעוטי שאם הניח חלב של שור הנסקל ע"ג מכתו שפטור והא לרבי זירא דלא אסיק אדעתא דזיעה בעלמא עדיפא הו"ל למימר למעוטי משקין היוצאין מהפירות שפטור דהוי רבותא טפי אע"כ דאין ה"נ דרב שימי בר אשי לא ס"ל הא דרבי זירא וסובר דר"י לא איירי אלא באוכל חלב חי או בהניח על מכתו דתרווייהו לא הוי דרך אכילה כלל אלא דר' זירא לפי דהוה בעי לאשכוחי סייעתא לרבי יוחנן ממתני' דערלה הוה משמע ליה דשלא כדרך אכילתן ודרך הנאתן דקאמר רבי יוחנן היינו נמי כה"ג למעט משקין דתותים תאנים ורימונים ולפ"ז ס"ל נמי דר"י גופא לא קאמר אלא דאין לוקין אלא במה שהוא עיקר אכילה ממש היותר חשוב דהיינו אכילת איסור כברייתו משא"כ בדזוטר מיניה ואישתני לגרועותא מילקא הוא דלא לקי הא איסורא איכא שהרי נהנה מהן והיינו מתני' דאין סופגין דאיירי לענין ערלה ומסתמא איסורא איכא דהא ערלה אסורה בהנאה אפילו בצביעה והדלקה כ"ש בשתייה כמו שנבאר לקמן וכמ"ש ג"כ התוספות בפ' העור והרוטב דף ק"ך ע"א בד"ה אלא אם חמץ ואהא דחי ליה אביי לסייעתא דרבי זירא לגמרי ופליג עליה דלאביי לא איירי רבי יוחנן כלל אלא בשלא כדרך אכילה לגמרי והיינו חלב חי או שהניח ע"ג מכתו וממילא דבהא אפילו איסורא דאורייתא נמי ליכא דבטלה דעתו לרוב העולם דלא מיקרי דרך אכילה ודרך הנאתן משא"כ באוכל האיסור כדרך שבני אדם אוכלין אע"ג דאישתני לגריעותא ואינו עיקר אכילתו והיינו כמו שפרש"י שבישל אגוזים ואפרסקין ואכלן בהא לרבי יוחנן נמי מילקי לקי אלא הא דאין סופגין את הארבעים במתני' דערלה במשקה היוצא מתותים תאנים ורמונים היינו משום דזיעה בעלמא הוא וכפרש"י דלאו פירא אכיל וגריעא וקילא מבישול אגוזים ואפרסקין נמצא דלפ"ז מצינן למימר דלאביי אפי' בהנך דזיעה בעלמא נינהו דוקא מילקא הוא דלא לקי הא איסורא איכא אף בערלה ואפילו את"ל דבשלא כדרך אכילתן דרבי יוחנן כגון באוכל חלב חי אפילו איסורא דאורייתא ליכא כדמשמע מסוגיית הש"ס והפוסקים ולשון התוס' אפ"ה

איכא למימר דבמשקין דחשיבי טפי מודה ר"י דאסורין מדאוריית' ולפ"ז נוכל לומר ג"כ דדוקא לענין ערלה לא מחייבינן ליה מלקות משום דלא מיקרי פרי ואנן פרי בעינן דיליף פרי פרי מבכורים משא"כ בכל איסורין שבתורה מילקי נמי לקי כברייתא דפרק העור והרוטב דקתני הטבל וחדש וכלאים משקין היוצא מהן כמותן ולגמרי משמע אף לענין מלקות דומיא דהמחה חמץ וגמעו דחייב כרת ולא נצטרך לאוקמי ברייתא דטבל וחדש וכלאים לבר מהילכתא דמהיכי תיתי כיון דלאביי דבתראה הוא לא איירי ר' יוחנן בכה"ג והיינו נמי סברא דרב שימי בר אשי. וכל זה הפירוש דלא כשיטת בעל לחם משנה על הרמב"ם בפי"ד מהל' מאכלות אסורות שאביא לקמן דנראה שמפרש כפירוש הראשון שכתבתי. ולכאורה שהדעת מכרעת טפי לזה הפירוש האחרון שכתבתי שנראה שהיא שיטת מהר"ר צבי אשכנזי ז"ל ואיבעית אימא סברא ואיבעית אימא גמרא. אי מסברא דלא מסתבר למימר דבמשקין היוצא מהפירות ויש בהם טעם גמור וחשוב שלא יהא בהן איסור דאוריית' דהא אפי' טעם כעיקר אסור ומכ"ש הכא שיש בהן טעם הפרי עצמו בכולו והוי כטעמו וממשו ומכ"ש בהנך איסורין דאסורין בהנאה לשיטת התוס' בפ' כל שעה ובכמה דוכתי שייך חיוב מלקות בנהנה מאיסורי הנאה כ"ש בשותה דלא גרע מצביעה והדלקה דאסירי בערלה אלא דאפ"ה ממעטינן לה ממלקות לחוד מגזירת הכתוב דילפינן פרי פרי מביכורים הא בשאר איסורין כ"ש באיסורי הנאה ממילא דאסירא מדאורייתא ובאיסורי הנאה מילקא נמי לקי. ואיבעית אימא גמרא דאלת"ה אלא כפירוש הראשון שכתבתי דאביי ורבי זירא לא פליגי ולקושטא דמילתא סבר ר' יוחנן דכ"ש דבכל איסורין ליכא איסור דאורייתא במשקין היוצאין כיון דזיעה בעלמא נינהו ומוקי לברייתא דהעור והרוטב בחדש וטבל וכלאים לבר מהלכתא כר"א דמחייב מלקות בכל המשקין או דמפרש לה להך ברית' דחדש וטבל באיסור דרבנן דא"כ אכתי תקשי מחמץ ונבלה ושרצים דילפינן להו בפ' העור והרוטב מקראי למיסר צירן ורוטבן וקיפה שלהן ומייתי לה הש"ס בכמה דוכתי ובחמץ מרבינן לה לכרת וא"כ ממילא דיש לאסור בהן אף שלא כדרך הנאתן דחמירי מזיעה בעלמא דמשקין כמימר' דאביי וא"כ תיקשי לר' יוחנן דאמר כל איסורין אין לוקין אלא דרך הנאתן האיכא חמץ ונבלה ושרצים דכיון דלוקין אף על המשקין כ"ש בשלא כדרך הנאתן משא"כ לפירוש השני אתי שפיר דאדרבא לעולם משקין חמירי טפי משאר שלא כדרך הנאתן דקאמר רבי יוחנן והיינו דכתיבנא דאיכא למישדי נרגא בשריות' דמשקין הנעשה מחדש. אמנם כן מלשון התוס' נראה בעליל דס"ל כפי' הראשון שכתבתי ולאפוקי מכל הסברות שכתבתי בפירוש השני ובמאי דסיימא נפתח דאי אפשר לומר דמשמע להו דאביי דוקא לענין ערלה ס"ל

דלא לקי מגזירת הכתוב דבעינ' פרי וכיון דזיעה בעלמא הוא לא מיקרי פרי הא ודאי ליתא שהרי בפרק כל שעה אהא דמסיק אביי אלא הכא משום דזיעה בעלמא הוא כתבו התוס' תימא לר"י דבהעור והרוטב יליף מקרא דאין חייב משום ערלה אלא על היוצא מזיתים וענבים כו' א"כ אמאי איצטריך למימר הכא משום דזיעה בעלמא הוא ותירצו דהא דאיצטריך קרא בפרק העור והרוטב למילף ערלה פרי פרי מביכורים היינו לאידך גיסא לחייב ביוצא מזיתים וענבים דאל"כ הו"א דהנך נמי לא מיקרי פרי וזיעה בעלמא נינהו ובפרק העור והרוטב דף קכ"א ע"א מייתי התוס' האי קושיא והאי פירוקא בע"א דבלשון הקושיא הקשו מהא דפשטינן בפרק כל שעה דכל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן שלא כדרך הנאתן ובתירוצם כתבו דאיצטריך למילף מבכורים דלא נימא זיעה בעלמא הוא וא"כ משמע להדיא דלמסקנא קאי הך מילתא דרבי זירא בדוכתא דשייך ה"ט דשלא כדרך הנאתן בשאר משקים היוצאין מהפירות דערלה והיינו כדפרישית דאביי לא פליג אדרבי זירא במימרא דרבי יוחנן אלא דאביי בעי למימר דמהכא ליכא סייעתא דאיכא נמי טעמא אחרינא לגריעותא דהוה כמו זיעה בעלמא ומש"ה קשיא להו שפיר אמאי איצטריך קרא למילף ערלה מבכורים ותיפוק ליה דשלא כדרך הנאתן הוא ומתרצינן שפיר דאדרבא ריבוייא דקרא לאידך גיסא איצטריך דלא תימא דיין ושמן נמי לא שיין בהן דין ערלה דאע"ג דיין ושמן כדרך הנאתן הוא אפ"ה סד"א דזיעה בעלמא הוא ואיצטריך קרא לרבויי פרי פרי כן נ"ל ברור בכוונת התוס' ובחנם כתב מהר"ם מלובלין ז"ל בחידושיו שם דהתוס' חסירים שם וא"א ליישבם ולמאי דפרישית אין שם חסרון כלל ואפשר דמהר"ם ז"ל לא ניחא ליה לפרש כן מה"ט גופא דפרישית בפירוש השני דאביי פליג אדרבי זירא מכל הני קושיות שכתבתי אלא דבלא"ה מוכח שם דהתוס' ס"ל כפי' הראשון דבדף ק"ב ע"ב בד"ה היכא דלאו איסור הבא מאליו מנ"ל כתבו דקושיית הש"ס אכלאים אע"ג דלא כתיב ביה אכילה אפ"ה סברא היא דלא אסרה תורה אלא כשהוא בעין. הרי לפנינו דאע"ג דלענין כלאים קאמר אביי להדיא בפרק כל שעה דהכל מודים דלוקין עליהן אפילו שלא כדרך הנאתן והיינו ע"כ אפילו שלא כדרך הנאתן כלל דומיא דחלב חי ואפ"ה כתבו דיש סברא להקל טפי במשקין היוצאין מהן והיינו כדפרישית דזיעה בעלמא קיל טפי משאר שלא כדרך הנאתן ומה שיש לדקדק בזה יבואר לקמן:

וכן נ"ל להוכיח עוד מלשון התוס' בפרק גיד הנשה דף צ"ב ע"ב דמסיק הש"ס בציר דגים שאני ציר דזיעה בעלמא הוא וכתבו התו' פי' דלא אסור אלא מדרבנן ומיהו ציר שרצים אסור מדאורייתא דתניא בפ' העור והרוטב הטמאים לאסור צירן כו' ודרשה גמורה הוא וכו' וכתבו עוד דאע"ג דבת"כ דרשינן נמי גבי דגים שקץ לאסור צירן ורוטבן אסמכתא

בעלמא הוא עכ"ל וקשיא לן אכתי נהי דאסמכתא בעלמא הוא אפ"ה ליתסרו מדאורייתא דומיא דכל איסורין שבתורה דילפינן להו מנבלה וחמץ ושרצים לשיטת הסוברים כן וכ"ש דאיכא למילף ציר דגים מהך ילפותא גופא דדמיא טפי לנבלה ושרצים וליכא למימר דיש שום סברא לחלק ולומר דציר דגים הוי זיעה בעלמא טפי משאר משקין היוצאין מהאיסורין הא ליתא חדא דלשון הש"ס לא משמע כן דהא סתמא קאמר שאני ציר דזיעה בעלמא ולא קאמר שאני ציר דגים דזיעה בעלמא אע"כ דאין לחלק ועוד דהא מסקי שם התוס' בא"ד גופא וכתבו קצת תימא כיון דצריך קרא לשרץ ונבלה כו' ודגים דליכא קרא לא אסור מדאורייתא א"כ היאך מייתי רבא ראיה בפרק כל הבשר מהטמאים לאסור ציר של טריפה עכ"ל הרי שהניחו בקושיא דאפילו טריפה לית לן למילף לענין ציר דזיעה בעלמא מנבלה דדמיא לה ממש ואי ס"ד דכל איסורין שבתורה לפי האמת משקין היוצאין מהן כמותן א"כ מאי קשיא להו אטריפה טפי מכל איסורין שבתורה אלא ע"כ דפשיטא להו להתוס' דלפי האמת בכל איסורין שבתורה זיעה בעלמא שרי אלא דוקא היכא דרבי קרא להדיא וכמו שאבאר לקמן באריכות. ובעיקר קושייתם מסוגיא דטריפה שהניחו בקושיא אבאר ג"כ שיש לי ליישב קושייתם. נקטינן מיהא מכל הני מילי דפרישית שדברי התוס' ברור מללו דהא דזיעה בעלמא כלל גמור הוא בכל איסורין והיינו כדפרישית דבכלל מימרא דרבי יוחנן הוא דמיקל בשלא כדרך הנאתן וכ"ש בזיעה בעלמא דגריעא מינה:

וכן במה שכתבתי לעיל בדחיית פירוש ראשון מסברא דלא מסתבר להקל במשקין דערלה טפי מצביעה והדלקה דאיסורא מיהא איכא ורציתי להכריח דמשקין דערלה נמי מילקי הוא דלא לקי הא איסורא איכא גם בזה אין דעת התוס' נוחין מזה דאדרבה כתבו להיפך בבבא קמא בפרק הגוזל בדף ק"א בד"ה ולא יצבע בסוף הדיבור וז"ל דאין לומר דאע"ג דליכא מלקות בהיוצא משאר פירות מ"מ עשה מיהא איכא דלא יאכל אכולה קאי ועוד אם היה במשקין דשאר פירות איסור עשה א"כ מנ"ל שלא יצבע בו הא איצטריך לאסור המשקין בשתיה ובהנאה כשהן בעין עכ"ל הרי לפנינו דלא חיישי לסברא זו ואדרבה כתבו להיפך:

העולה מזה דלשיטת התוס' חזר צד ההיתר בשכר של חדש למקומו ולאיתנו בענין דלית ביה מיהא איסור דאורייתא משום דמשקין היוצאין מהן אינן כמותן מדאורייתא ובריית דהעור והרוטב ע"כ מוקי לה בחד מהנך תרי גווני דפרישית. והדברים האלה הן הן דברי הרמב"ם ז"ל לפי פי' הכ"מ וביותר לפירוש בעל לחם משנה על הרמב"ם ז"ל שכתב דמשקין היוצאין מהפירות מיקרי שלא כדרך הנאתן דאיירי בה ר' יוחנן אלא

שהוא סובר דר"י לא איירי אלא לענין מלקות אבל איסורא מיהא איכא אבל לפי שיטת המפרשים ורוב הפוסקי' בשלא כדרך הנאתן אין בו איסור דאורייתא כלל:

אלא דהאמת יורה דרכו דכל זה לא הונח לי דאכתי קושיא קמייתא בדוכתא דאי ס"ד דזיעה קיל טפי משאר שלא כדרך הנאתן דאיירי בה רבי יוחנן א"כ תיקשי מחמץ ונבלה וחלב ושרצים דאפילו משקין דזיעה בעלמא הוא אסורין בהם ואפ"ה אינן אסורין שלא כדרך הנאתן דהא ר"י כל האיסורין שבתורה קאמר והא דלא קשיא ליה בכה"ג אדרבי זירא גופא לכל הפירושים שכתבתי דלמאי דלא אסיק אדעתיה דר' זירא לחלק בין אוכל למשקה מטעמא דזיעה בעלמא הוא אלא דהוי סבר בטעמא דר' יוחנן דאפי' בפירי גופא שאכל שלא כדרך עיקר אכילתו היותר חשוב כגון אפרסקין ואגוזים שבשלן מקרי שלא כדרך הנאתן א"כ תקשי ליה מכל הנך חמץ וחלב ונבלה ושרצים ובחמץ וחלב שהמחן וגמען כרת נמי איכא בהן כדתניא בברייתא שם בפרק העור והרוטב אלא דבהא איכא למימר דר' זירא מוקי להנך ברייתות כר"א דס"ל דחייב מלקות בערלה על היוצא משאר פירות וא"כ מחייב אפילו שלא כדרך הנאתן ור' יוחנן דאמר כר' יהושע דלרבי זירא בהכי פליגי ר"א ור' יהושע גופיה לענין תרומה אי חייב קרן וחומש כדרך אכילתן או אף שלא כדרך עיקר אכילתן וממילא דפליגי נמי כה"ג בכל האיסורין בערלה וכיוצא בו משא"כ לדידן השתא דבעינן למימר דלשיטת התוס' והרמב"ם ז"ל בהכי סלקא שמעתא אליבא דהלכתא דליכא מאן דפליג אדרבי זירא וא"כ נראה דוחק לומר דכל הנך ברייתות דחלב וחמץ ונבלה ושרצים יהיו הכל שלא אליבא דהלכתא ולכאורה הלכה מרווחת הן ודרשה דהטמאין מייתי הש"ס בכמה דוכתי ונהי דבהא איכא למימר דלמסקנא אסמכתא בעלמא הוא כמ"ש התוס' לענין ציר דגים אלא דהתוספות בעצמם כתבו בפרק כל הבשר ובכמה דוכתי דא"א לומר כן וכ"ש דקשה על הרמב"ם שפסק להדיא דבחלב וחמץ שהמחן וגמען ענוש כרת. וראיתי להגאון מוהר"ר צבי אשכנזי ז"ל בתשובה הנ"ל סי' ב' שכתב והשיג על דברי התוס' בפ' כל שעה שנדחקו ליישב שני הסוגיות כאחד והוא העלה דא"א לומר כן אלא דאביי ורבי זירא בפרק כל שעה לא נחתי לסוגיא דפרק העור והרוטב. ובתחילה אפרש מה שיש לי לדקדק בדבריו לפי סדר קונטריסו ומתוך הדברים נבא אל המכוון לנדון דידן:

ראשון לציון דמלבד שעיקר דבריו נראין דחוקים לומר דרבי זירא לא אסיק אדעתיה כלל מכל השקלא וטריא דפ' העור והרוטב דשקיל וטרי מקראי טובא ובכמה משניות ובברייתות אלא דעוד יש לתמוה אטו ר' זירא קטלא קניא באגמא הוה דלא הוה ידע לעיקר ברייתא דהטבל והחדש כו' וממילא דלא הוי ידע נמי לאינך ברייתות דמיתניין בחמץ

וחלב ונבלה ושרצים שהמחן וגמען וצירן ורוטבן אסור אטו כל הני הוי כדרך הנאתן טפי מדבש תמרים ותאנים ורימונים למאי דלא אסיק אדעתיה לחלק בין פרי גופא שאכלן שלא כדרך אכילתן למשקין היוצאין מהם דהא מדמהדר ליה אבייי אי אשמעינן פרי גופא דקאכיל שלא כדרך אכילתן שפיר ופרש"י כגון אגוזים ואפרסקין שבשלן משמע דלר"ז אפי' בכה"ג נמי מקרי שלא כדרך הנאתן:

שנית במה שכתב על דברי התוס' טעם מה שנכנסו לדוחק כו' עדיין לא עלתה בידם ז"ל מכח מה דקי"ל טעם כעיקר דאורייתא משמע דקושיא זו תליא דוקא לפי תירוץ התוס' ולכאורה ליתא דהא איהו גופא בסוף התשובה כתב וז"ל וא"ל כיון דטעם כעיקר דאורייתא למה לי קרא למשקין היוצא מהן כמותן תיפוק ליה משום טעם כעיקר ותירץ די"ל דסד"א דוקא אכילה אבל שותה לא קמ"ל עכ"ל ובאמת שזה התירוץ כתבו התוס' בעצמם בפ"ק דבכורות דף ו' ע"ב ד"ה הרוטב והקיפה שלהן ע"ש אלא שקצרו בלשונם כמו שאבאר אלא דנראה דהתוס' דהכא לא נחתי להכי דאל"כ בזה התירהו ממילא מתורץ קושייתם דהכא דהא ודאי אי לא הוה כתיב פרי פרי היה מקום לומר דאפילו תירוש ויצהר שרי משום דזיעה בעלמא נינהו דכל המשקין זיעה בעלמא נינהו וממילא דלא שייך טעם כעיקר אלא באוכל ולא במשקה ואיצטריך למילף פרי פרי דיין ושמן דעיקרן לשתייה לא הוי זיעה בעלמא ודמו לאוכל ממש כמ"ש התוס' בכמה דוכתי אפילו לענין שתיה בכלל אכילה אע"כ דהתוס' לא נחתי להך סברא דבלא"ה בבכורות משני שינויא אחרינא ויותר נ"ל דעיקר קושיית התוס' אינו על לישנא דאבייי דלא הול"ל בהאי לישנא דזיעה בעלמא הוא כיון דהטעם נמי לא הוי אלא זיעה בעלמא ואפ"ה הוי כעיקר אלא הכי הו"ל למימר שאני הכא דמשקין נינהו ואכילה כתב רחמנא ולא שותה ומש"ה הניחו קושיא זו הכא בתימא וממילא דלפ"ז שייך הך קושיא נמי למה"ר צבי אשכנזי ז"ל דאבייי לדברי רבי זירא קאמר דאכתי לא הול"ל בהאי לישנא:

עוד בה שלישיה דבעיקר קושייתו דקשיא ליה אקושיית התוס' דמקשו אאבייי טפי מדרבי זירא נלע"ד דרבי זירא הוה אסיק אדעתיה הן סוגיא דפ' העור והרוטב דיליף פרי פרי אלא דמה"ט גופא יליף לה למילתא דר' יוחנן מדחזינן דתירוש ויצהר אסר רחמנא טפי משאר משקין דאין סופגין עליהן ע"כ משום דהני הוי כדרך הנאתן והני שלא כדרך הנאתן וממילא הוי סייעתא לדרבי יוחנן אבל על אבייי דקאמר זיעה בעלמא הוא וכפשטא דלישניה משמע דפשיטא ליה טובא מסברא אהא מקשו שפיר א"כ ל"ל האי דרשה פרי פרי תיפוק ליה דזיעה בעלמא הוא. והא דמקשו התוס' בפ' העור והרוטב הך קושיא מהך דשלא כדרך אכילתן היינו לפי המסקנא דפרק כל שעה דדחי אבייי להך

סייעתא וקאמר דמהא ליכא למשמע מידי וכדפרישית אפ"ה מודה אביי לעיקר מילתא דרבי זירא דמקרי נמי שלא כדרך הנאתן וא"כ מקשין התוס' התם שפיר דתו ליכא למימר ל"ל קרא דהא מילתא גופא דאין לוקין על שלא כדרך הנאתן ילפינן לה מפרי פרי דהא דחי לה אביי דמהא ליכא למשמע מינה אע"כ דשלא כדרך הנאתן מילתא דפשיטא היא וא"כ מקשינן שפיד פרי פרי למה לי:

ובמאי דפרישית ממילא נתיישב מה שתמה הגאון מוהר"ר צבי בתשובה שם על תירוץ של התוס' וכתב שהוא נגד משמעות דפ' העור והרוטב וכוונתו מבואר דהתם משמע להיפך דעיקר ילפותא דפרי פרי למעוטי היוצא משאר פירות. אמנם לדרכינו א"ש דהא בלא"ה יש לדקדק על קושיית התוס' שהקשו למה ליה לאביי לומר דזיעה בעלמא הוא ותיפוק ליה דילפינן פרי פרי ומאי קושיא הא בפשיטות מצינן למימר דניחא ליה לאביי לאסוקי הן טעמא דזיעה בעלמא דממילא אשמעינן אגב אורחא דשייך האי טעמא בכל האיסורי משקין שבתורה אע"כ דקושייתו הוא בדרך ממ"נ דאי נימא דלקושטא דמילתא שייך האי טעמא דזיעה בעלמא מסברא ובכל האיסורין א"כ תקשי להיפך ל"ל דרשה דפרי פרי כמו שהקשו באמת בפ' העור והרוטב וע"ז מתרצין שפיר הכא והתם דלעולם טעמא דזיעה בעלמא ניחא ליה לאביי טפי משום דשייך בכל האיסורין ואפ"ה איצטריך לאתויי בפ' העור והרוטב ג"ש דפרי פרי כיון דבלא"ה בהאי טעמא דזיעה בעמא לא סגי דא"כ היוצא מזיתים וענבים נמי וע"כ איצטריך לאתויי לדרשה דפרי פרי וממילא שמעינן מינה לכולה מילתא דתירוש ויצהר אין מידי אחריני לא כן נ"ל ברור בכוונת התוס' ואין כאן דוחק ובסמוך אפרש מה שנלע"ד פירוש אחר בלשון הש"ס לולי פי' התוס':

ועל ארבעה לו אשיבנו בעיקר דבריו שרוצה לומר דהא מילתא דזיעה בעלמא לא שייך כלל לענין שאר איסורין אלא לענין ערלה דבפרי תליא מילתא וכן לענין ברכה דמייתי לה הש"ס בפרק כיצד מברכין הא לשאר מילי בדוכתא קאי והסכימה דעתו לדעת הגאון מהר"ם ז"ל מטיקטין ולע"ד לא כן אנכי עמדי וכמה תשובות בדבר חדא דהא בתרומה לא אשכחן דכתיב פרי ואפ"ה ילפינן לעיקר מילתא דבכורים וערלה מתרומה לענין דאינו נוהג בשאר משקין וכמו שאבאר לקמן מילתא בטעמא אלמא דלאו בלשון פרי תליא מילתא אלא לעיקר דינא דמשקין היוצאין מהאיסור אינו כגוף האיסור ובפ' כיצד מברכין לא מייתי הש"ס אלא מתרומה לחוד וא"כ מהיכא תיתי לומר דבלשון פרי תליא מילתא כיון דלא אשכחן לשון פרי בתרומה ועוד דתקשי להו סוגיא דפרק גיד הנשה דף צ"ט שהבאתי לעיל דלענין ציר דגים דלא הוי אלא מדרבנן מסיק הש"ס נמי האי לישנא

גופא שאני ציר דזיעה בעלמא הוא וכיון דאשכחן הך מילתא דזיעה בעלמא בשלשה מקומות ושלשתן בענין אחד במשקין היוצאין מאיסורין א"כ מאן פליג לן דלשון זיעה בעלמא משתמש לכמה לשונות מהם לענין לשון פרי ומהם לענין דאינו כגוף האוכל. אע"כ כדפרישית דעיקר מילתא דזיעה בעלמא היינו לענין דמשקין היוצאין מהאוכל לא חשיבא כאוכל גופא אלא כזיעה בעלמ' הוי לגביה ולפ"ז פירוש זיעה בעלמא בשלשתן שוה ובלא"ה הוי הך דינא דציר דגים תיובתא לדידהו וצ"ע:

נחזור לענינינו דהשתא דאתינא להכי נ"ל לפרש הסוגיא דפרק כל שעה נמי בפשיטות שתהיינה חוברות אשה אל אחותה להסוגיא דפ' העור והרוטב בענין דלא תיקשי קושיית התוספות וא"צ לדחוק ולומר דהסוגיות פליגי אהדדי כמ"ש הגאון הנ"ל והיינו כדפרישית דהתוספות לא קשיא להו אדרבי זירא משום דאפשר דלר"ז הוי טעמא דרבי יוחנן בהא דשלא כדרך הנאתן מהך ילפותא גופא דפרי פרי מדאשכחן דפליג רחמנא בין משקה דזיתים וענבים דהיינו תירוש ויצהר למשקין דשאר פירות ובהא דחי ליה אביי לומר דמהא ליכא למשמע מינה דלעולם בשאוכל האוכל גופא אפילו שלא כדרך אכילתו אפשר דחייב אלא הא דפליג רחמנא בין זיתים וענבים לשאר פירות היינו לענין משקין לחוד דבשאר פירות כיון שאין עומדין לכך ונשתנו נמי לגריעותא ומעיקרא אוכל והשתא משקה ה"ל כזיעה בעלמא ואין דינו כגוף הדבר שיצא ממנו דבטל שם הראשון ממנו משא"כ משקין דזיתים וענבים דעומדין לכך ואשתני למעליותא משו"ה לא הוי זיעה בעלמא נמצא דסוף דבר דכולה מילתא בהא דקאמר זיעה בעלמא אדרשה דפרי פרי דסוגיא דפ' העור והרוטב קסמיך כך נ"ל נכון בעזה"י ובזה סרו ושקטו כל קושיות התוספות והקדמונים בזה ודו"ק ואחר שכתבתי כל זה מצאתי להדיא בלשון חדושי הרשב"א ז"ל בפ' כיצד מברכין דמפרש נמי דהא מילתא דזיעה בעלמא לא ידעינן אלא בתר דאשכחן בתרומה דהיוצא מסחיטת פירות לא חייל שם תרומה לבר מהיוצא מזיתים וענבים ש"מ דזיעה בעלמא נינהו וע"כ כדפרישית דעיקר מילתא תליא בילפותא דפרי פרי ואין להאריך יותר:

מיהו לענין עיקר מילתא דנדון דידן אין חילוק בין פירוש זה לפירוש התוספות לענין דלית בהאי מילתא דזיעה בעלמא נמי בכל איסורי משקין היוצא מהאוכלין מדמייתי לה הש"ס בכמה דוכתי בהאי לישנא דזיעה בעלמא בפ' כיצד מברכין ובפרק כל שעה ובפרק ג"ה אלמא דמילתא דפשיטא היא אלא דלפירוש התוספות היינו מסברא ולפי הפירוש שכתבתי בסמוך שנראה שהיא שיטת הרשב"א ז"ל לאו מסברא אתיא לן אלא מהן ילפותא דפרי פרי פשיטא לן הכי בכל דוכתא. ומכ"ש דלפירוש הלחם משנה על

הרמב"ם ז"ל דקרי להו נמי שלא כדרך הנאתן נמצא דמדברי כולן למדנו דלפום ריהטא דהך סוגיא דפרק כל שעה אין לחלק בין ערלה לשאר איסורין למשקין היוצאין מהפירות: **ולפ**"ז עולין יפה דברי הלחם משנה בפירוש המשניות בעיקר דבריו דיש צד היתר בשכר הנעשה משעורין של תבואה חדשה טפי מבאיסור אכילת חדש גופא לענין דבשכר לא שייך איסור דאורייתא בשום ענין אלא איסורא דרבנן ונ"מ טובא כמו שאבאר לקמן. אמנם במה שרוצה בעל לח"מ על המשניות להתיר לגמרי אף מדרבנן וסמיך על לשון הראב"י עדיין אין דעתי נוחה מזה כמו שיבואר לקמן נקוט מיהא פלגא בידך דלא שייך בשכר איסור דאורייתא כלל אפילו בא"י ולפי שיטת הכ"מ הן הן דברי הרמב"ם ז"ל ולכאורה שכן מוכרח בלשון הרמב"ם ז"ל מדכייל החדש וערלה שאין היוצא מפירותיהן כמותן ומדהשווה חדש לערלה ובערלה ודאי לית בה איסורא דאורייתא לפי סוגיית הגמרא דהעור והרוטב ואף שבעל ל"מ על הרמב"ם ז"ל כתב דנהי שמלקות ליכא מ"מ איסורא מיהא איכא מ"מ לענ"ד א"א לומר כן דכמה תשובות בדבר חדא דכיון דלא קאי לאו דלא יאכל בערלה אמשקין א"כ איסורא מהיכא דליכא למימר מעשה דוערלתם דא"כ תקשי צביעה והדלקה מנ"ל כיון דאיצטריך חד וערלתם אמשקין כמ"ש התוספות בב"ק דף ק"א. ועוד כיון דערלה ילפינן פרי פרי מבכורים ובכורים מתרומה וא"כ לכולה מילתא בעינן למילף ערלה מהנך ובהנך ודאי ליכא איסור דאורייתא דהא פטור מקרן וחומש ובירושלמי מבואר דאפילו לכתחלה א"צ ליתן משקין דתרומה לכהן וכן מבואר בלשון הרמב"ם ז"ל בהל' תרומות ע"ש אף על גב דלשיטתו תרומת כל הפירות דאורייתא. ועוד דאפילו את"ל דבערלה לא ממעטינן להו אלא ממלקות אכתי בשאר איסורין בחדש וכיוצא בהן תקשי ממ"נ איסור בשאר משקין מהיכא יליף לה אי מהנך דנבלה ושרצים וחלב וחמץ א"כ מילקי נמי לילקי דהא בהנן אפילו לכרת מרבינן להו. וכבר היה מקום אתי לומר דכיון דלא כתיבא בהו בהדיא בחדש ושאר איסורין אלא במה הצד ילפינן להו מש"ה לא לקי דקי"ל אין מזהירין מן הדין אף במה דאתיא בק"ו כ"ש במה דאתיא בבנין אב כדפרישית בכמה דוכתי אלא דהכא א"א לומר כן דא"כ תקשי דכל השקלא וטריא דמייתי הש"ס לענין חמץ וחלב ונבלה ושרצים דמצריך להו אצרוכי ואס"ד דבכה"ג אין מזהירין מן הדין א"כ הך צריכותא למה לי תיפוק ליה דבלא"ה איצרכו כולהו לענין כרת ומלקות אע"כ דבכה"ג לאו מילף הוא אלא גילוי מילתא בעלמא כיון דילפינן דמשקין היוצאין מהן כמותן ממילא דדינו כגוף האיסור לגמרי לענין כרת ומלקות כדאשכחן בכמה דוכתי כיון דאהדרי' אהדרי' וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אס"ד דלהרמב"ם ז"ל אית בהו איסורא דאורייתא דיליף להו מחלב ונבלה וכו' וא"כ מילקו נמי לילקי אע"כ

דלקושטא דמילתא להרמב"ם ז"ל בין בערלה ובין בכל הנך דקחשיב לית בהו איסור דאורייתא כלל ומה שכתב אסורין ואין לוקין היינו דאסורין מדרבנן:

ובאמת לא ידעתי מי דחקו לבעל ל"מ על הרמב"ם ז"ל לפרש כן ומסיק בעצמו שפירושו דחוק וטפי ה"ל לפרש דאסורין מדרבנן כדמשמע להדיא בפי' הכ"מ ואי משום דלישנא דברייתא משמע ליה הכי מדקתני משקין היוצאין מהן כמותן דמשמע לגמרי הוי כמותן הא ליתא דלפירושו נמי הא לא הוי כמותן לגמרי לענין מלקות אע"כ דכמותן היינו איסורא בלחוד א"כ מה לי איסורא דאורייתא ומה לי איסורא דרבנן ובהכי ניחא לן טפי להשוות שיטת הרמב"ם ז"ל לגמרי לשיטת התוס' למאי דפרישית דמבואר מדבריהם להדיא בכמה דוכתי דבכל האיסורין משקין היוצאין מהן אינן כמותן מדאורייתא דזיעה בעלמא נינהו אלא בהנך דכתיבי בהדיא כגון נבלה ושרצים וחלב וחמץ ואפי' ציר דגים לא ילפינן מינייהו וכ"ש לשאר איסורי גדולי קרקע דלא מצינן למילף מינייהו מהטעם שאבאר לקמן:

ומעתה חל עלינו חובת הביאור מה שהקשו בתוספות שם בפרק גיד הנשה מסוגיא דפ' כל הבשר דף קי"ב דמייתי רבא ראיה מהטמאין לאסור ציר של טריפה והניחו בקושיא. אמנם לענ"ד נ"ל ליישב דלק"מ דאה"נ דרב לאו לענין ציר גופא קפשיט ליה דליתסר מדאורייתא דאה"נ אם שתה להציר של טריפה לית בה איסור דאורייתא משום דזיעה בעלמא היא ואכילה כתיב ביה אלא עיקר פשיטותא דרבא לענין אם חזר ונבלע הציר בבשר דהדר ה"ל אוכל כדמעיקרא ודבר זה למדתי מלשון התוס' דבכורות דף ו' ד"ה צירן ורוטבן וקיפה שלהן ע"ש ותמצא כדברי שכתבו כן לענין רוטב אלא דמספקא ליה לרב מרי בר רחל אם בליעת הציר שע"י מלח אוסר כמו הרוטב היוצא ע"י בישול דאפשר דאין כח במלח להפליט ציר כ"כ כמו רוטב שע"י בישול ובהא פשיט ליה שפיר מברייתא דהטמאין לאסור צירן ורוטבן ומדלא מוקי לריבוייא דהטמאין לרוטבן לחוד ולא לצירן אלמא דשקולין הן לענין פליטתן וה"ה לענין אם חוזרין ונבלעין והכי משמע מל' הש"ס דמקשה עלה ולימא מדשמואל דאמר מליח ה"ה כרותח וע"ש בחדושי הרשב"א ז"ל ותמצא כדברי ואולי שהתוספות עצמן הרגישו בזה בפ' ג"ה ומש"ה לא כתבו אלא קצת תימא כן נ"ל נכון וברור:

אחר כל הדברים והאמת האלה שכבר ביארנו בראיות ברורות ונכוחות דלשיטת התוספות והרמב"ם ז"ל הדבר ברור דלא שייך איסורא דאורייתא במשקין דחדש ודכוותייהו ולא אשכחן בשום פוסק קדמון להיפך וביותר דלפי מאי דפרישית דסוגיית הש"ס מכרעת וא"כ אפושי פלוגתא לא מפשינן ולפ"ז ""ל דמה שלא הזכיר הרא"ש ז"ל

מזה כלום בתשובותיו כלל ב' היינו משום דמדרבנן מיהא אסור א"כ למאי דפשיטא ליה דחדש בח"ל אף בשל עכו"ם דאורייתא א"כ לא נפקא מיניה כ"כ אם לא במאי דאיכא בין חד ספיקא לתרי ספיקי ובהאי פורתא אפשר דלא דק וניחא ליה לפרש דאפילו ס"ס איכא שעיקר אריכת דבריו בזה לענין שתיית שכר דיש לסמוך מיהא אס"ס אע"ג דדבר שיש לו מתירין הוא ומ"ש קודם לכן דבשנה אחת לא הוי אלא חד ספיקא אימת דשו עובדי האדמה אפשר דלאו לענין שתיית השכר איירי אלא לענין אכילת תבואת חדש עצמה ואף שלכאורה דוחק לומר כן בדבריו מ"מ בלא"ה לא שבקינן פשיטות התוספות והרמב"ם ז"ל משום ספיקא דהרא"ש ז"ל אלא דעכ"ז דכיון דכל האחרונים דחו סברא זו בשתי ידים אין דורש ואין מבקש לה לכן נפוג לבי לסתור דבריהם אם לא בדברים ברורים כשמש ולא במידי דאיכא למיזל בתר איפכא. זאת ועוד אחרת דלמאי דפרישית עיקר היסוד הוי מיהת כהלכתא בלא טעמא אם לא שנאמר דהא דמסיק אביי בפ' כל שעה דזיעה בעלמא הוא הוי סברא פשוטה דקילא משאר שלא כדרך הנאתן וכבר כתבתי דלפ"ז תקשי חלב וחמץ ונבלה ושרצים דאמרינן משקין היוצאין מהן מדאורייתא אפ"ה אין בהם איסור דאורייתא שלא כדרך אכילתן והנאתן. ואע"ג דאיכא למידחי בשינוייא דחיקי ולומר דאע"ג דזימנין דקילא אפ"ה שאני הנך דיליף מקרא דהטמאין לאסור צירן ומדכתיב בהו אכילה ע"כ ממעטינן שלא כדרך אכילתן אלא דשינוייא דחיקי לא משנינן: **ועוד** כיון דאשכחן בהדיא סתמא דברייתא בפ' העור והרוטב דטבל וחדש כו' משקין היוצאין מהן כמותן א"כ נראה דוחק לאוקמי הך ברייתא דלא כהלכתא ואליבא דר"א או לפרש דמדרבנן איירי ולאפקועי לישנא דכמותן ממשמעותיה:

לכן אבאר בפשיטות דמהאי סוגיא דפ' העור והרוטב גופא ממקומו הוא מוכרע דא"א לפרש בענין אחר דגרסינן בפ' העור והרוטב תנן התם הקפה דם ואכלו או שהמחה חלב וגמעו חייב ומייתי נמי התם חמץ ונבלה ושרצים וכה"ג ומצריך לה אצרוכי דבכל חד מינייהו איצטריך קרא ומייתי בתר הכי והא (קונטרס אחרון) דתניא הטבל והחדש והקדש ושביעית וכלאים משקין היוצאין מהן כמותן מנ"ל וכ"ת ליגמור מהנך כו' תינח היכא דאיסור הבא מאליו היכא דלאו איסור הבא מאליו מנ"ל והקשו התוספות וא"ת בהי מיבעיא ליה דהא חדש ושביעית בא מאליו וטבל יליף חלול חלול מתרומה ותרומה איתקיש לבכורים והקדש נמי יליף חטא חטא מתרומה ותירצו דע"כ אכלאים קמיבעי' ליה ונדחקו בפירושם. אמנם רש"י פי' להדיא דאהקדש קמיבעי' ליה ובסמוך אפרש ליישב שיטת רש"י ז"ל מקושיית התוס' דחטא חטא מתרומה. נחזור לענינינו דמסיק דילפינן מתרומה וחד מהנך או מבכורים וחד מהנך ובתר הכי מסיק הש"ס דתרומה

ובכורים גופייהו תליא בפלוגתא דר"א ור' יהושע דפליגי בדון מינה ומינה ע"ש ומסקנא דשמעתין דהא דתנן נמי בערלה אין סופגין את ארבעים אלא על היוצא מן הזיתים והענבים ר' יהושע היא דאמר דון מינה ואוקי באתרה וגמר לבכורים מתרומה והדר מייתי ליה לערלה פרי פרי מבכורים ע"כ לשון הגמ' א"כ הרי לפנינו דלמסקנת הש"ס תו אי אפשר לאוקמי הך ברייתא דטבל וחדש כו' כר' יהושע ולפרש דכמותן לגמרי משמע דכיון דבתרומה ובכורים גופייהו המשקין היוצאין מהן אינן כמותן לבר מיין ושמן א"כ בטבל נמי אינן כמותן דהא ילפי' חילול חילול מתרומה ובהקדש נמי הא ילפינן חטא חטא מתרומה לפירוש התוספות ולפרש"י נמי ע"כ דבהקדש אינן כמותן כיון דלא יליף לה הש"ס לאיסורא אלא מתרומה או בכורים וחד מהנך וממילא כיון דבתרומה ובכורים גופייהו אינן כמותן נתרועע היסוד ונפל הבנין וכן בכלאים לפי' התוספות אע"כ דהא דנקט בברייתא בכל הנך משקין היוצאין מהן כמותן אי אפשר לפרש אלא חד מתרי גווני דפרישית או דאתיא כר"א או דמיירי לענין איסור דרבנן ואליבא דכ"ע וא"כ ממילא דה"ה לענין חדש ושביעית נמי יש לנו לומר כן כיון דכולהו בחדא בבא קתני להו ואם יבהל אדם להשיב אכתי היא גופא תקשי כיון דחדש ושביעית איסור הבא מאליו נינהו אמאי לא ילפינן מהנך דחלב ונבלה ואינך הא לאו מילתא היא דהרי תשובתו בצידו דאיכא למימר ערלה יוכיח דאף על גב דאיסור הבא מאליו ואסור נמי בהנאה ואפ"ה אין היוצאין מהן כמותן וכ"ש בהנך חדש ושביעית.)מהדורא בתרא מהמחבר נ"ע(ואף על גב דבסוף פרק פ' כל הבשר אמרינן דהיכא דילפינן חדא מתרתי לא פרכינן מעלמא והיינו פירכא יוכיח היינו היכא דילפינן מבנין אב משא"כ הכא דחדש לגבי ערלה והנך הויא ק"ו גמור כמו שאבאר בסמוך ואילו חדש לגבי חמץ ונבילה ושרצים ליכא ק"ו דהנך חמירי וזה ברור ודו"ק. ולענין חדש ודאי ליכא לאפרוכי מידי דהא בהדיא יליף רשב"י בשמעתין דקדושין ערלה מחדש בק"ו לענין דנוהג בח"ל וליכא למימר דסוף סוף כיון דלא קיי"ל כרשב"י אלא דחדש נוהג בח"ל לשיטת הסוברים כן לפסק הלכה וערלה אינו דבר תורה דאף למה דקיי"ל הל"מ מ"מ ספיקא מיהא מותר א"כ הוי פירכא אלא דהא לאו מילתא היא דהא היא גופא תיקשי אמאי לא נימא דחדש גופא ספיקא מותר מק"ו דערלה אע"כ משום דק"ו מהלכה לא גמרינן א"כ ממילא מה"ט גופא אין לעשות ממנו פירכא ועוד דבלא"ה נ"ל דכל השקלא וטריא דהש"ס דבעי לאפלוגי בין איסור הבא מאליו לאינו בא מאליו לא הוי אלא לרווח' דמילת' למאי דס"ד מעיקרא דאלת"ה מאי ס"ד מעיקרא למימר ליגמר מהנך דמה להנך שנוהגין בין בארץ ובין בח"ל משא"כ בטבל והקדש ושביעית וכלאים דכלן אינן נוהגין בח"ל. ועוד דמה להנך שכן חובות הגוף נינהו

משא"כ טבל ושביעית וחדש וכלאים דחובות קרקע נינהו. אע"כ דלרווחא דמילתא ודרך את"ל קאמר וחד מהנך פירכי נקט. משא"כ לבתר דמסיק הש"ס דע"כ תנא דברייתא מבכודים ותרומה יליף וע"כ דר"א הוא דס"ל בכל מיני פירות היוצא מהן כמותן ממילא הדר ביה הש"ס ממאי דס"ד מעיקרא למילף מהנך לחוד דלא דמיא להו כלל. ותדע דהכי הוא דאלת"ה כל הני פרטי דקחשיב בברייתא למה לי דסתמא ה"ל למיתני כל האיסורין שבתורה משקין היוצאין מהן כמותן אע"כ משום דלקושטא דמילתא לאו כלל גמור הוא אלא במיני פירות דוקא משום שדרך בני אדם לעשות מהם משקין משא"כ במידי דלאו מיני פירות וגדולי קרקע אין משקין היוצא כמותן אלא היכא דכתיבא בהדי' והיינו טעמא דציר דגים דפשיטא ליה לתלמודא דזיעה בעלמא היא כדמוכח להדי' במתניתין וכמ"ש התוספות שם בפרק ג"ה. וע"כ דהכי הוא דאל"כ תקשי לר"א כל הני קראי דכתיבי גבי חלב וחמץ ונבלה ושרצים למה לי לכתוב בחד מינייהו כגון נבלה או בשרצים וליתו הנך ולגמרו מתרומה וערלה ובכורים וחד מהנך אע"כ כדפרישית דבשאר מילי דלאו מיני פירות אין לן אלא מה שריבתה התורה בפירוש:

ובזה נ"ל ליישב שיטת רש"י במה שכתב דהא דמיבעי' ליה היכא דלאו איסור הבא מאליו מנ"ל דאהקדש קאי דהכא משמע לישנא דתלמודא בכל הש"ס דבכה"ג מיקרי איסור שאינו בא מאליו אלא על פי דבורו ומה שמקשין התוספות דהקדש יליף חטא חטא מתרומה הא המקשה אכתי לא אסיק אדעתיה תרומה גופיה והא דפריך נמי בתר הכי מה לתרומה שכן חייבין עליה מיתה וחומש לאו אהקדש לחודא קאי אלא אכולהו והיינו כדפרישית למאי דאסיק אדעתיה מבכורים ותרומה דמשקין היוצא מהן כמותן ע"כ הדר ביה דאפילו באיסור הבא מאליו נמי לא מצינן למילף מהנך קמייתא לחוד דאלת"ה תקשי ברייתא דהל"ל כל האיסורין וכדפרישית ותקשי נמי כל הני קראי בהנך למה לי לר"א כן נ"ל נכון ליישב פירש"י:

העולה מכל דברינו דלמסקנא דשמעתין א"א לפרש בשום ענין לאוקמי הן ברייתא כר' יהושע ולפרש נמי דכמותן היינו מדאורייתא דהא לר"י בטבל והקדש וכלאים ודאי אינו כמותן אע"כ בחד מתרי אנפי או דמדרבנן ואליבא דכ"ע או דמתוקמא אליבא דר"א ומדאורייתא וכיון דנקטינן מיהא דלר' יהושע בכל הנך מילי דאיסורי פירות אינן כמותן מדאורייתא ממילא דפשיטא דאין להחמיר בחדש טפי מכל הנך דהא אדרבא קילא מכל הנך דאין איסורו איסור עולם ואין איסורו איסור הנאה ויש היתר לאיסורו ואף לגבי חמץ אף למאי דקיי"ל חמץ שעבר עליו פסח מותר מדאורייתא היינו אי עבר ושהה באיסורא משא"כ חדש דאפילו לכתחלה יש היתר לאיסורו וכ"ש לפירוש התוספות בשמעתין

דקדושין דיש היתר לאיסורו היינו דאפילו ביומא דשיתסר גופא מותר אם קרב העומר א"כ הוי פירכא גמורה לגבי דכולהו. ועוד נראה דכיון דלר"י בתרומה אינן כמותן א"כ בחלה נמי אם המחה העיסת חלה וגמעו נמי ליכא איסור דאורייתא דחלה נמי מקרי תרומה וא"כ איכא למילף בחדש בג"ש דלחם לחם מחלה וממצה כדילפינן לה במנחות לענין דנוהג בחמשת מינים ולכמה מילי אחריני וא"כ הא קיי"ל אין ג"ש למחצה ועוד נ"ל דאפילו מפשטא דקרא איכא למשמע להתירא אליבא דר' יהושע דהא פרט רחמנא לחם וקלי וכרמל לא תאכלו ואמרינן בפ"ק דכריתות דאפילו חדא מאידך לא אתיא אלא חדא מתרתי מבינייהו ע"ש באריכות א"כ ממילא השתא נמי דכתיבי כולהו אכתי משקין לא אתיא מבינייהו דמה לכולהו דלא אשכחן שום חילוק לענין תרומה ומעשרות וביכורים משא"כ במשקין דהוו זיעה בעלמא בכל איסורי פירות וממילא דלא אתיא מבינייהו כלל. והא דקתני בברייתא חדש כמותן היינו דוקא לר"א דלא שני ליה כלל בפירות וגדולי קרקע דמשקין היוצאין מהן הוי כאוכל גמור ואם כן הוי בכלל לחם וקלי וכרמל ולא שייך נמי ג"ש דלחם לחם מחלה דחלה גופה משקין היוצאין כמותה משא"כ לר' יהושע ע"כ דלא הוו אלא מדרבנן אי מוקמינן לברייתא כוותיה. כל הדברים הנ"ל נ"ל נכונים וברורים בלי שום גמגום ופקפוק בעזרת ה"י. ואפשר דאי הוה שמיע להו לכל האחרונים כל הנך ראיות לא היו משיגים כ"כ בפשיטות על בעל לחם משנה על המשניות אם לא במה שפירש דאפילו איסורא דרבנן לית ביה והתיר את השכר אפילו לכתחלה וסמיך ליה על לשון הראב"י ז"ל. ובזה באמת נראין דבריו תמוהין חדא שהרי הוא גופא הביא לשון הרמב"ם ז"ל שכתב אסורין ואין לוקין וכן משמע לכאורה מסתימת לשון הפוסקים שהביא הרא"ש ז"ל בתשובה ואין גם אחד שהתיר את השכר לכתחלה בודאי חדש ואם כן מה ראה לסמוך על הראב"י דיחידאי הוא. ועוד נ"ל ברור דאף הראב"י ז"ל גופא לא התיר אלא בשלא כדרך הנאתן לגמרי דמיירי בה רבי יוחנן כגון באוכל חלב דבטלה דעתו אצל כל אדם ולא מקרי אכילה כלל וגם אין הגוף נהנה ממנו משא"כ בהנך משקין היוצאין מהפירות כמו זר נחשב בעיני דלומי דאיכא מאן דשרי להו בכל איסורין שבתורה אף בשתיה לכתחלה:

אמנם בעיקר דברי בעל לחם משנה בפירוש המשניות בשקלא וטריא דיליה בסוגיות הש"ס נראין דבריו כראי מוצקות אלא שהן בלתי מסודרות. והמעיין היטב בדברי יבין וישכיל דברים מה שביני לבינו ואין להאריך יותר:

סיומא דפסקא בדיני החדש בשלשה חלקי פרטיו אשר העירותי עליהם בקונטרסי זה:

הדין הראשון אם נוהג בח"ל מדאורייתא או מדרבנן כבר הבאתי בעזה"י מערכה מול מערכה וביארתי היטב טעם המחמירין וטעם המקילין עד שכמעט בקט שכלי הכרעתי לצדק במאזנים דשיטת המקילין יש להם סעד וסמך יותר לשיטתי וסוגיות הש"ס כאשר עיני המעיין לנוכח יביטו אמנם עכ"ז לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה ותמה אני אם יש בדור הזה יודע להכריע שלשת האדירים האלה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל דאף בתרי מגו תלתא פשטו הוראתם ברוב העולם וכ"ש במקום ששלשתן מקרא אחד דרשו ושפה אחת לכולם ומלבד שלמים וכן רבים אשר עמהם מגדולי הקדמונים המפורסמים. ואם כן איפוא מי זה האיש אשר יבא אחר דבריהם ומה גם לשפל הערך אשר כמוני להקל ראש נגדם בשום דבר או חצי דבר. ועוד דאף אם לו שקל ישקל בפלס דברי המחמירין ודברי המקילין לומר דהוי ספיקא דדינא מ"מ כיון שעיקר ספק הוא בשל תורה ממש אם כן הא קיי"ל בשל תורה הלך אחר המחמיר ולפ"ז כל דברי בזה הפרט יהיו כאפס וכאין לכל מי שרגיל להחמיר בענין אכילות הנעשה מתבואה חדשה. ואדרבא כל בעל נפש יחוש לעצמו אפילו היכי דאיכא תרי ספיקי לפי מה שכתבתי בקונטרס אחרון פ"ק דכתובות דף י"ג ע"א בשם האגור שכתב בשם ר"י בעל תוספות דכל היכא שהספק ראשון מן התורה אפילו היכא דלא איתחזק לא איסורא ולא התירא תו לא מהני בה ס"ס וא"כ ה"נ דכוותיה בספק ישן וספק חדש אם לא שידוע דאיכא למתלי ברוב תבואות של היתר א"כ כל דברי בזה הפרט אינו אלא ללמד זכות על מנהגן של ישראל דדשו בה רבים להתירא דלא מקרו עבריינא וגם אין אנו מחוייבין למחות בהם כיון שיש להם על מה לסמוך ה"ה בעל הלכות גדולות שכל דבריו דברי קבלה ורבינו ברוך ורבינו אביגדור כהן ומהר"ם בעל מעיל צדק והא"ז הגדול שהוא גדול האחרונים שכמעט כל מנהגינו כמותו. אלא דאף לפי דבריהם אין להתיר מיהא אלא בדאיכא חד ספיקא אבל מי שיודע בודאי שהתבואה שלו לא נשרש קודם לעומר אין לו שום צד היתר בזה דהא לכ"ע מידי איסור דרבנן מיהא לא נפיק כמו שפירשתי באריכות וא"כ צריך למחות בידם היכא דאפשר שיקבלו דענין אכילת גוף החדש אין בו צורך כ"כ ועיין בסמוך:

הדין השני אם נוהג בשל עכו"ם כבר פירשתי שיחתי דהא בהא תליא דלשיטת המחמירין וסוברין דחדש בח"ל דאורייתא אין שום צד קולא כלל להקל בשל עכו"ם טפי מבשל ישראל אלא דהא ודאי איכא בינייהו לשיטת המקילין דסברי חדש בח"ל דרבנן וא"כ ודאן אסור וספיקן מותר היינו דוקא בשל ישראל משא"כ בשל עכו"ם לדידהו אפילו בודאן מותר לכתחלה כמו שהוכחתי בטוב טעם בדברים ברורים. ועוד דלפ"ז אפשר למצא ג"כ צד זכות על אותן היהודים ששוכרים שדות מעכו"ם ואעפ"כ אין

נזהרין מלאכול מאכלים הנעשים משעורין של ודאי חדש ואפ"ה לא נהגו למחות בהם דאפשר דהיינו משום דלהמקילין אפשר דבכה"ג נמי שרי דהא ע"כ מאן דס"ל דחדש בח"ל מדרבנן ממילא דדריש בכל מושבותיכם לאחר ירושה וישיבה דוקא ובכמה דוכתי פרש"י דעיקר הקפידא דלאחר ירושה וישיבה היינו דאז כבר הכיר כל אחד בשדהו שהוא שלו ומקמי הכי לא מקרי שדך ולא תבואת זרעך וממילא דלא מיקרי נמי קצירך לענין חדש דלשיטת המקילין הא בהא תליא איסור אכילה והקרבת עומר כמו שכתבתי באריכות. ואם כן כ"ש היכא שאין לישראל אלא קנין פירות בעלמא לפי שעה דלא מקרי קצירך. ובלא"ה אשכחן בכמה דוכתי דשכירות לא קניא. אלא דמ"מ לכתחלה צריך להודיעם היכא דאפשר שיקבלו כדי לחוש לדברי המחמירין דס"ל דהוי דאורייתא כיון שידוע להם שהוא ודאי חדש אם כן נגעו בספק איסור דאורייתא:

הדין השלישי בענין שתיית שכר לפי מה שהוכחתי בראיות ברורות דא"א לומר דאית ביה איסורא דאורייתא אלא איסורא דרבנן ע"כ נהי דבא"י אף בזמן הזה ודאי יש שכר כיוצא בזה איסורא דרבנן מ"מ בח"ל נראה דמותר לכתחלה דהא השתא הוי האי פלוגתא דרבוותא אי נוהג בח"ל ספק דדבריהם כיון דלכ"ע במשקין ליכא איסור דאורייתא אלא איסורא דרבנן א"כ הא קיי"ל בשל סופרים הלך אחר המיקל ושפיר יש לסמוך על הפוסקים דס"ל חדש בח"ל דרבנן שכבר כתבנו דבשל עכו"ם מותר אף באכילה לכתחלה וכל שכן בשתייה ודוק היטב בכל מה שכתבתי כי נכון הוא בעזרת השי"ת. ולדעתי נראה לי ברור שזהו היה הטעם של הגדולים שהביא הב"ח שלא היו נזהרין משתיית השכר הנעשה מתבואת חדש דוקא וע"כ משום דס"ל דמשקין היוצאין מן החדש אינן כמותן ותו לא מידי:

בד"ה הרי תפילין כו' וא"ת דלמא מדרבנן כו' וי"ל דמ"מ פריך שפיר כו' דהא חשיב ערלה כו' מדקתני יורד ולוקח כו' עכ"ל. לכאורה למאן דמתני יורד ולוקח אדרבא משמע לקמן דערלה הלכה למשה מסיני דהו"ל מדאורייתא אלא דעיקר הקושיא למאן דמתני לקמן יורד ולוקט דס"ל דערלה הלכות מדינה וא"כ מקשה בגמרא שפיר דהאי מ"ד היאך מפרש למתניתין דתיקשי ליה תפילין. והא דלא מייתי התוס' ראיה מדקתני כלאים דהוי נמי מדרבנן כמו שפרש"י ממתניתין דלקמן אלא דלא פסיקא לאקשויי מהכא דאיכא לאוקמי כלאים דמתניתין בהרכבת האילן דהוי מדאורייתא לכ"ע כדמסיק לקמן משא"כ מערלה מקשה שפיר למ"ד מדרבנן כדפרישית. מיהו לולי דברי התוס' היה נלע"ד דמקשה הכא בפשיטות מתפילין דודאי נוהג מן התורה בין בארץ בין בחו"ל מדאיתקש תפילין לת"ת כדאיתא לעיל לענין מ"ע שהזז"ג וקי"ל אין היקש למחצה וכיון דפשיטא

לן דת"ת נוהג בין בארץ ובין בח"ל דלא כתיב בה ביאה וכתיב נמי כי היא חייך ואורך ימיך א"כ פשיטא דתפילי. נמי נוהג בח"ל ומקשה שפיר וכן לענין פטר חמור לא ידענא למה הוצרכו התוס' לכך דאיירי מדרבנן דהא ודאי נוהג מדאורייתא דהא קדשו בכורות במדבר ותנינן נמי במשנה בפ"ק דבכורות כהנים ולוים פטורים מק"ו ובפטר חמור איירי כדאיתא התם דאמר רבי חנינא שה אחד פטר כמה פטרי חמורי' ור' יוחנן אמר התם להדיא דקדשו בכורים במדבר ושוב לא פסקו ומייתי מקרא דכתיב לי יהיו בהווייתן יהיו ומקשינן והכתיב והיה כי יביאך והעברת ומשנינן כדתנא דבי ר' ישמעאל עשה מצוה זו שבשבילה תיכנס לארץ וא"כ היינו ממש כסוגי' דמקשה הכא דע"כ ביאה דכתיב בפטרי חמורי' נוהג אף בח"ל א"כ כל היכא דכתיב ביאה נמי איכא למידרש כדתנא דבי ר' ישמעאל. ומכ"ש דא"ש טפי למאי דמסיק התם בפ"ק דבכורות דא"ל רב מרדכי לרב אשי אנן איפכא מתנינן לה ולמ"ד לא קדשו במדבר היינו דא"צ ליקדש א"כ לכ"ע נוהג פטר חמור במדבר וכדמייתי התם ברייתא בג' מקומות קדשו בכורים במצרים ובמדבר ומשנכנסו לא"י ואפטר חמור נמי קאי מדמקשה התם מוהעברת. והשתא דאתינן להכי מה"ט גופא מקשה נמי שפיר מתפילין דהא הך ביאה דכתיב בתפילין היינו בפ' דוהיה כי יביאך וקאי נמי אפטרי חמורים דכתיב ברישא דקרא מקמי תפילין וכיון דע"כ דרשינן להאי קרא לכדתנא דבי ר"י משום פטר חמור א"כ ממילא דה"ה לתפילין ואף על גב דבפרשה ראשונה דתפילין נמי כתיב והיה כי יביאך בפ' קדש לי מ"מ האי ביאה פשיטא דלא קאי אתפילין דלא לינהגו אלא בארץ דהא מצה כתיב התם ברישא דקרא ונוהג' אף בח"ל כדאיתא לקמן בשמעתין דכתיב בכל מושבותיכם אע"כ דביאה דתפילין היינו פרשה שניה דכתיב בפטר חמור כדמקשינן לקמן להדיא ביאה דכתיב בתפילין ופטר חמור למה לי ומשנינן נמי דאתיא לכדתנא דבי ר"י כל זה נכון וברור בעזה"י עד שאני תמה מאד על רבותינו הקדושים בעלי התוס' למה הוצרכו לידחק דאיירי מדרבנן כיון דסוגיא ערוכה היא בפ"ק דבכורות במשנה ובברייתא ומימרא דר' חנינא ור' יוחנן דפטר חמור נוהג בח"ל ומייתי מקרא דלי יהיו ומקשה מוהעברת וצ"ע גדול ואולי מקום הניחו לי מן השמים בזה ודו"ק ובחידושי הריטב"א ז"ל מצאתי שכתב בשם התוס' דמייתי מירושלמי דתפילין ות"ת נוהג אף בח"ל דכתיב ואבדתם מהרה מעל הארץ וכתיב בתריה וקשרתם ולמדתם וילפינן פטר חמור מתפילין דבהדי הדדי כתיבי ואתקשו עכ"ל. ובחיי ראשי שבכל זה כוונתי לדבריהם מסברא דנפשאי אלא כשנזכרתי מסוגיא דבכורות הך עדיפא לי שהיא סוגיא ערוכה בגמרא דילן ומקשה בהדיא מוהי' כי יביאך ומהעברת ומוקי לה לכדתנא דבי ר"י א"כ כל זה פשוט דממילא דשייך הא מילתא גופא בהך ביאה

דתפילין דחדא ביאה כתיב בתרווייהו ואדרבא לפ"ז עיקר הילפות' דירושלמי איצטריך לת"ת וממילא דקאי נמי אתפילין כן נ"ל נכון:

גמרא פיסקא חוץ מן הערלה וכלאים איבעיא להו ר"א לקולא פליג או לחומרא כו' חוץ מן הערלה וכלאים דהלכתא גמירי לה כו'. ואע"ג דפשט לשון המשנה ודאי משמע דר"א לחומרא פליג אפ"ה בעי למימר טפי דלקולא פליג מתרי טעמי חדא כי היכי דליתוקמא סתם מתניתין דערלה דמייתי הגמ' לקמן דחדש נוהג בכ"מ מן התורה כסתם ת"ק דהכא ולא כר"א דיחידאי הוא ועוד דקשיא ליה דר"א אדר"א דאי לחומרא פליג ע"כ ס"ל לר"א דערלה נמי נוהג בח"ל ולקמן מייתי הש"ס ברייתא דר"א אמר בהדיא אין ערלה בח"ל ואיצטריך לשנויי לקמן תני חדש ומגיה המשנה למחוק אף והשתא ניחא ליה למימר טפי דאף לקולא קאי והא דאיצטריך לאסוקי הכא דערלה וכלאים דהלכתא גמירי לה דלאו מענין האיבעיא הוא ולקמן נמי פלוגתא דאמוראי היא בערלה אי הוי הלכתא ממש או הלכות מדינה וכמה פוסקים פסקו דהלכות מדינה הוא וכמו שאבאר לקמן אי"ה ובכלאים ליכא למ"ד דהלכתא גמירי לה והנראה לי בזה דמשמע ליה לתלמודא דהך מתניתין דהכא ע"כ כולהו מן התורה איירי ולא מדרבנן דאי בדרבנן נמי קתני ליתני נמי חלה ותרומות ומעשרות ולא משמע לתלמודא דידן הך שינוייא דמייתי התוס' לעיל בשם הירושלמי כמו שאבאר באריכות אי"ה בקונטרס ובלא"ה נמי פשטא דמתניתין איירי מן התורה דוקא דומיא דחדש לר' אלעזר והשתא לפ"ז כיון דלא אשכחן שום קרא בערלה דנוהג בח"ל ע"כ היה במשמע דמתני' דערלה ע"כ מיתוקמא כר' שמעון בן יוחאי לקמן דיליף ערלה וכלאים מדאורייתא בק"ו מחדש וא"כ לפ"ז לא היה מקום להאיבעיא דע"כ ת"ק דמתניתין סובר דכ"ש חדש וע"כ ר"א לקולא פליג לכך הוצרך לומר דהא דקתני מתניתין דערלה וכלאים מן התורה לאו מק"ו דחדש יליף דאיכא למיפרך כמ"ש התוס' לקמן וכמו שאבאר שם אי"ה אלא משום דהלכתא גמירי להו וכמו שאבאר לקמן דאיכא למימר דכלאים איתקש לערלה ואין כאן מקומו להאריך בסוגיא דכלאים דבלא"ה אגב גררא דערלה מסיק לה ומשום דבהאי צדדא הוצרך לומר דהלכה למשה מסיני הוא מש"ה מסיק לה נמי באידך גיסא אע"ג דלאידך גיסא דת"ק אוסר בשלשתן הוי מצי למימר דמתניתין אתיא כרשב"י כיון דלענין ערלה לא נ"מ מידי דממ"נ דאורייתא היא והא דאיכא למ"ד לקמן בערלה הלכות מדינה היא היינו במשנה דמס' ערלה דעלה קאי ולבתר דמוקמינן לה כר' אליעזר דהכא וא"כ תו ליכא למימר דערלה הלכתא היא מדאורייתא דהא ר"א אמר בהדיא לקמן אין ערלה בח"ל ונראה דוחק לומר דסתם מתניתין דערלה ס"ל כר"א בחדא ופליג בחדא ומש"ה ניחא ליה למימר דהלכות

מדינה היא ואפילו איסור דרבנן ליכא אלא מנהגא בעלמא כמו שפרש"י לקמן כן נ"ל נכון ולקמן אבאר יותר ובקונטרס יותר ויותר בעזה"י ודוק היטיב:

שם ואתא ר' אליעזר למימר אף חדש כו' אע"ג דלקמן מסקינן דר"א קאמר להדיא אין ערלה בח"ל ומסיק תני חדש ומכ"ש למאי דפרישית בסמוך דבעל איבעיא גופא אהך ברייתא דר"א סמיך אפ"ה נקיט הכא לישנא דאף חדש כלישנא דמתניתין כיון דלא נחית השתא לדין ערלה אלא לדינא דחדש:

תוספות בד"ה והרי שבת כו' פי' בקונט' דכתיב לא תבערו כו' ולא נהירא דהא איצטריך כו' אבל אתה מבעיר במדורת בית המוקד עכ"ל. לכאורה הך דרשא דבית המוקד לא קיימא התם במסקנא דמקשי עלה רב חסדא אי הכי אפי' בשבת נמי אלא דקרא כי אתא למישרי איברים ופדרים אתא והתוס' דהכא לישנא בעלמא נקטו תחלת הסוגייא דספ"ק דשבת וכוונתם אף למאי דמסקינן התם דאיצטריך מושבותיכם לאיברים ופדרים. ואף שכבר העליתי בחידושי שבת דהך דרשא דאיברים ופדרים אפשר דלא קאי אלא אליבא דר"ע דס"פ אלו קשרים בדרשא דעולת שבת בשבתו ולא לדרשא דר' ישמעאל התם ולפ"ז לא הוי מקשו התוס' הכא מידי דמצינן למימר דר"ע לטעמא דר"י קאמר אלא שאין רצוני להאריך דבלא"ה איכא למימר נמי דהתוס' משמע להו דרב הונא בספ"ק דשבת דדריש למדורת בית המוקד ולא חייש לקושייא דרב חסדא דמקשה א"ה אפי' בשבת נמי כמו שהארכתי בחידושי שבת וא"כ מקשו התוס' הכא עליה דר"ה. מיהו בר מן דין נ"ל ברור דהתוס' דהכא לאו אהא דאמר ר"ע לר' ישמעאל והרי שבת קשיא להו הכא דאיצטריך לדרשא דספ"ק דשבת דהא אפ"ה מהדר ליה ר"ע שפיר לר"י מפשטא דקרא דאע"ג דכתיב בשבת מושבות אפ"ה פשיטא לן דנוהג בין בארץ ובין בח"ל והיינו דע"כ מוקמינן למושבות לדרשא ולא מפקינן בהכי לקרא מפשטא דאיירי לאחר ירושה וישיבה דאדרבא פשטא דמושבות היינו בין בארץ ובין בח"ל וממילא דלענין נסכים נמי מוקמינן למושבות לדרשא אחריתא דנוהג אף בבמת יחיד כמו שפרש"י וכ"ש לענין חדש שרוצה ר"י ללמוד דמושבות היינו לאחר ירושה וישיבה וקאמר ר"ע שפיר דאדרבא יותר איכא למימר דאתא לאשמעינן דחדש נוהג בח"ל כמו מושבות דכתיב בשבת וע"כ מן התורה נוהג בח"ל ומעשה דמקושש יוכיח וא"כ לא הוי מקשו התוס' מידי וכן הקשה בס' עצמות יוסף אלא שהוספתי נופך. ועוד אם נפרש קושיית התוס' אגופא דברייתא טפי הו"ל לאקשויי מדר"י גופ' דמוקי לדרשא דלא תבערו אש בכל מושבותיכם לענין שריפת בת כהן בפ"ק דיבמות וכן הקשה ג"כ הרב מוהר"י מטראני בחידושיו אלא דלענ"ד אתי שפיר דהתוס' לאו אלישנא דר"ע קשיא להו ואברייתא אלא דעיקר קושיית'

על פרש"י היינו ממאי דמקשה סתמא דתלמודא לקמן בשמעתין והשתא דאמרת חובת הגוף נוהג בין בארץ בין בח"ל מושבות דכתב רחמנא גבי שבת ל"ל ומשמע להו פשטא דלישנא דאמושבות דשבת דאיירי ברייתא דהכא קאי. וא"כ מקשו שפיר דלפרש"י לא הוי מקשה לקמן מידי מושבות ל"ל דהא איצטריך לכדדרשינן בספ"ק דשבת ומה שכתבו התוס' דבריהם כאן בברייתא אינו אלא משום דעל לשון רש"י כאן קשיא להו כנ"ל ברור בכוונת התוס'. וכן מבואר בלשונם שם בספ"ק דשבת ע"ש אלא דאכתי אין בזה קושיא על פירש"י דלרש"י נמי ודאי הא דמקשה בגמרא לקמן מושבות דכתיב בשבת ל"ל לאו אמושבות דכתיב בשבת לא תבערו קאי אלא אמושבות דכתיב בפרשת אמור קאי כמ"ש התוס' משא"כ הכא במאי דקאמר ר"ע והרי שבת דכתיב מושבות ניחא ליה לרש"י לפרש דאיירי במושבות דלא תבערו דכתיב מקמי קרא דפר' אמור דהא לקושטא דמילתא ממושבות דלא תבערו נמי מקשה ר"ע שפיר דע"כ פשטא דקרא דמושבות לא משמע לאחר ירושה וישיבה אלא לח"ל או לדרשא אחריתא וכדפרישית כנ"ל נכון ליישב קושיי' כל המפרשים ודו"ק:

דף לז:

לימא ליה אנא ביאה ומושב קאמינא חדא ועוד קאמר כו' ולכאורה הסוגיא תמוה דאכתי נשארו דברי ר"ע בקושיא מאי קס"ד לאקשויי לר"י ממושבות דשבת אביאה ומושב דנסכים דקאמר ר"י בהדיא ועוד מי לא ידע ר"ע דבשבת איכא ק"ו והנלע"ד בזה ליישב למאי דפרישית בסמוך דנהי דלפרש"י מקשה ר"ע שפיר מפשטא דקרא דמושבות דלא תבערו אפ"ה כ"ש דקשיא ליה נמי טפי ממושבות דשבת דכתיב בפ' אמור ומכ"ש לפי' התוס' דעיקר הקושיא ממושבות דפ' אמור לחוד וכיון דלר"ע מייתר ליה מושב דפ' אמור דלא משמע ליה דרשא דקידוש ב"ד כמו שאבאר בסמוך א"כ שפיר מקשה ר"ע לר"י והרי שבת דכתיב מושב יתירה וע"כ היינו ללמד דכל מקום דכתיב מושבות נוהג בין בארץ ובין בח"ל ועיקר קושייתו היינו לענין מושבות דחדש דלענין נסכים בלא"ה לא הוצרך ר"ע לאקשויי דהתם בקרבו נסכים במדבר קמיפלגי דע"כ פשיטא ליה לר"ע טובא דקרבו נסכים במדבר דאל"כ הוי מודה לר"י דכיון דכתיב ביאה ומושב גבי הדדי ממש כי תבואו אל ארץ מושבותיכם ודאי משמע פשטא דקרא דאיירי לאחר ירושה וישיבה אלא דלר"ע אי אפשר כיון דקרבו נסכים במדבר אלא דעיקר קושיית ר"ע לר"י ממושב דשבת היינו לענין עיקר פלוגתייהו הכא לענין חדש דקאמר ר"י דמושבות נכסים בא ללמד על מושבות דחדש דאע"ג דלא כתב ביאה ומושב בחד קרא ממש אלא ביאה בריש הפרשה

ומושבות בסוף הפרשה אפ"ה ילפינן לה מנסכים דהוי לאחר ירושה וישיבה ומהדר ליה רבי עקיבא דאדרבא אית לן למילף מושב דחדש ממושב דשבת דעל כרחך מיותר ולא אתא אלא לגלויי אחדש דכיון דלא כתיב בהדיא ביאה ממש נוהג אף בח"ל כמו שבת והא דכתיב ביאה בחדש היינו שלא נתחייבו באיסור חדש במדבר אלא מתחלת כניסתם לארץ ישראל נתחייבו אף בח"ל והא דלא מוקי ר"ע לייתורא דמושבות דשבת ללמד על מושבות דחלב ודם דבסמוך דנוהג אף בח"ל דהא לא כתיב אלא מושב לחוד ולא אחדש דכתיב ביאה ומושב נראה לי דהתם בחלב ודם בלא"ה כיון דכולו קרא יתירה הוא ע"כ מוקמינן להאי מושב לענין דנוהג אף בח"ל ואפילו בזמן הזה דאל"כ לא איצטריך דפשיטא דכל זמן דאיכא קרבן אסור מיהא היכא דאיכא קרבן אע"כ דמושב דשבת דמיותר לא בא אלא ללמד אמושבות דחדש דנוהג אף בח"ל ור' ישמעאל לא חייש להכי כיון דמושב דשבת איצטריך לקידוש ב"ד כדמסיק בסמוך כנ"ל נכון בעזה"י ודוק היטב:

תוספות בד"ה במאי קמיפלגי פי בקונטרס מה ראה ר"ע כו' משום דדריש לכם כו' עכ"ל. ולמאי דפרישית אין צורך לזה דבלא"ה פשיטא ליה לרש"י דר"ע גופא הוי מודה דפשטא דקרא דכי תבואו אל ארץ מושבותיכם דכתיב ביאה ומושב בהדדי ממש משמע דהיינו לאחר ירושה וישיבה כדפרישית בסמוך בסוגיית הגמ' דמוכח כן וק"ל:

גמרא אמר אביי האי תנא דבי ר"י מפיק מאידך תנא דבי ר"י הואיל ונאמרו ביאות בתורה סתם כו' אף כל לאחר ירושה וישיבה. ונראה דהאי תדבר"י פליג לגמרי אאידך תנא דבר"י אף לענין חדש ונסכים גופא וס"ל דמושבות דרזדש היינו לענין דנוהג אף בחוץ לארץ ודנסכים דנוהג אף בבמת יחיד והיינו לגמרי כר"ע לעיל דאלת"ה מושבות דכתיב בחדש וחלה למאי אתא אע"כ כדפרישית ואין לתמוה בזה דאף על גב דבארץ ישראל גופא אין נוהג אלא אחר ירושה וישיבה אפילו הכי נוהג נמי בח"ל כיון דע"כ גזירת הכתוב הוא מדמייתר מושבות לח"ל וההיא דלאחר ירושה וישיבה אינו אלא התחלת זמן המצוה והא דקאמר אביי לעיל מאן תנא דפליג אדר"א רבי ישמעאל היא היינו משום דכיון דלרבי ישמעאל לא מיותר קרא דמושבות בחדש דאיצטריך ללמד דלאחר ירושה וישיבה א"כ ממילא מוקמינן ומהדרינן אסברא דכל מה שהיא חובת הקרקע אינו נוהג אלא בארץ משא"כ תנא דבר"י דהכא דס"ל דביאה לחוד היינו ירושה וישיבה א"כ ע"כ ס"ל דחדש נוהג בח"ל מייתורא דמושבות ומגזירת הכתוב כדפרישית והא דמהדר ר"ע לעיל לר' ישמעאל ממושבות דשבת דנוהג בח"ל לא"ו דוקא ח"ל קאמר אלא דפשיטא ליה נמי דהוי נוהג במדבר ממעשה דמקושש ומפרשת המן ומאך את שבתותי תשמרו דכתיב במלאכת המשכן וא"כ פשיטא דנוהג אף קודם ירושה וישיבה. ומתוך מה

שכתבתי נתיישב ג"כ מה שהקשה מהרש"א ז"ל מהא דלא מקשה בשמעתין לר"ע ביאה דכתיב בחדש למה לי דשפיר מצינן למימר דאף על גב דלר"ע נוהג אף בח"ל אפ"ה כתיב ביה שפיר ביאה דלא נתחייבו כלל בחדש עד שבאו לא"י ולמאי דמסיק הש"ס דאיכא למידרש עשה מצוה זו שבשבילה תכנס לארץ א"כ בחדש נמי איכא למידרש הכי למאן דאית ליה חדש נוהג בשל עובד כוכבים כל זה היה נ"ל לכאורה אמנם אחר העיון בירוש' בשמעתין יש לפרש בענין אחר דלעולם כל מידי דאינו נוהג אלא לאחר ירושה וישיבה אין סברא לומר דנוהג אף בח"ל אלא דאפ"ה איצטריך שפיר מושבות בחדש אף לאידך תנא דבי רבי ישמעאל והיינו לענין חדש שיצא מא"י לח"ל עיין בירושלמי ודו"ק:

תוספות בד"ה הואיל ונאמרה לביאה כו' עד סוף הדיבור. הא דקשיא להו מעיקרא ולמה לא עשו היינו משום דפשיטא להו דליכא למימר דהיינו גנותן דבפשיעה לא עשו פסח דלא נחשדו ישראל על כך ואילו צוה להם משה שיעשו לא היו נמנעים והיינו נמי דמסקו עוד בתירוצם השני ומ"מ אינן חוטאין כוונתם נמי לכך דלא נימא מדאמרינן היינו גנותן משמע שהיה להם לעשות כיון שהיו רובן ערלים וא"כ נידוק מהכא דכשם שהצבור עבדי פסח בטומאה כמו כן עבדי ברוב ערלים ולקושטא דמילתא ליתא כדמסקינן בפסחים דף ס"ט ע"ש וא"כ ודאי אין חוטאין דהא אילו צוה להם משה שמותרין בכך היו עושין אלא ע"כ דאסורין לעשות בערלות אלא דגנותן היה במה שלא מלו לפי שהיו נזופין בעון מרגלים משא"כ בשנה ראשונה לא היו נזופין והיו מלין אף בניהם ועבדיהם והיו עושין פסח בהכשר כנ"ל והרבה יש לי לדקדק עוד בענין זה ואין להאריך כאן:

גמרא ואידך צריכי דאי כתב רחמנא מלך ולא כתב ביכורים ה"א ביכורים דקא מתהני לאלתר. וקשיא לי היאך אפשר לומר דביכורים לאלתר דהא לקמן סוף פירקין דקאמר רבי יוסי גדול הלימוד שקדם לתרומות ומעשרות י"ד שנים ופרש"י דתרומות ומעשרות אין נוהגין אלא לאחר ירושה וישיבה משום דכתיב תבואת זרעך שיהא מכיר כל א' שלו וא"כ מה"ט גופא יש לומר דביכורים אין נוהג אלא לאחר ירושה וישיבה דכתיב נמי אשר תביא מארצך וכתיב מן האדמה אשר נתת לי ואדרבא לענין ביכורים שקיל וטרי הש"ס טובא בס"פ השולח למ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי לא אשכחן חד בר חד דמייתי ביכורים והיינו מהאי קרא דמן האדמה אשר נתת לי מיהו בהא מצינן למימר דדוקא לענין דמביא וקורא איירי אבל מהאי קרא דאשר תביא מארצך ודאי קשיא וצ"ע בסוגיא דפרק הספינה דף פ'. ותו איכא למידק נמי דהא ביכורים איתקש לתרומה כדאיתא בפרק הערל ובכמה דוכתי וקי"ל אין היקש למחצה אלא דבהא נמי איכא למימר דקס"ד לאקושי ביכורים לחלה דמיקרי נמי תרומה. מיהו לולי פירש"י לקמן סוף פירקין

היה נ"ל להיפך דבתרומה גופא לא ידעינן דאין נוהג אלא לאחר ירושה וישיבה אלא לבתר דכתיב בביכורים וירשת וישבת ואיתקש תרומה ומעשר לביכורים בהאי הקישא גופא דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ותרומת ידך ואמר מר ותרומת ידך אלו בכורים הרי דאיתקוש מעשר לביכורים ואילו חלה לא כתיב בהאי ענינא כן נ"ל נכון לולי דרש"י ז"ל לא פירש כן ועיין עוד בפרש"י בכתובות דף כ"ה שכתב עוד טעם אחר דתרומות ומעשרות אין נוהג אלא לאחר ירושה וישיבה והנלע"ד כתבתי ודו"ק ועיין בסמוך:

שם ואי כתב רחמנא ביכורים ולא כתב מלך ה"א מלך דדרכו לכבש לאלתר ואידך ניכתוב מלך ולא בעי ביכורים ואנא אמינא מה מלך דלכבש לאחר ירושה וישיבה ביכורים לא כ"ש וכתבו בתוספות ישנים דהשתא לית ליה הך סברא דלעיל ביכורים דמתהני מיניה לאלתר עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דהשתא חזר בו תכ"ד מהאי סברא ולא פירש אמאי לא משמע ליה השתא הך סברא דלעיל אמנם לולי דברי התוספות ישנים היה נ"ל דהנך תנאי פליגי בפלוגתא דתנאי בסנהדרין פ' כהן גדול דאיכא למ"ד התם דזקנים שבדור כהוגן שאלו תנה לנו מלך לשפטינו ונערים שבהן קלקלו ואמרו יצא לפנינו וילחם מלחמתנו נמצא דלפ"ז לקושטא דמילתא מלך אין דרכו לכבש וא"כ איכא למימר דהא דקאמר לעיל אי כתב ביכורים ולא כתב מלך ה"א מלך דרכו לכבש והיינו לצריכות' בעלמא דאי לא הוי כתיב במלך וירשת וישבת הייתי אומר דלאלתר משום דדרכו לכבש מש"ה כתב רחמנא במלך וירשת וישבת דלקושטא דמילתא אין דרכו לכבש ומש"ה נצטוו בפירוש שלא למנות מלך אלא אחר הכיבוש למען ידעו כי ה' יצא לפניהם ללחום מלחמתם ולא נצטוו למנות מלך אלא לשפטם בלבד ולפ"ז קאמר נמי שפיר דאי כתב מלך לא הוי ידעינן ביכורים משום דקמיתהני מיניה לאלתר משא"כ במלך הוי איפכא אבל אידך תנא דס"ל דהוי שני כתובים ס"ל כאידך תנאי ר"פ כ"ג בסנהדרין דמצות מלך היא מצוה גמורה שיצא לפניהם במלחמה וא"כ הך סברא דמלך דרכו לכבש לפי האמת אלים טובא ושפיר ילפינן מיניה ביכורים דאי משום דמיתהני מיניה אפ"ה מלך דדרכו לכבש עדיף מיניה טובא כן נ"ל ועוד אבאר בסמוך בענין אחר ודו"ק:

שם ואידך אי הוי כתיב הכי ה"א מידי דהוה אחלה. ונראה דאידך תנא דלעיל דס"ל דהוי שני כתובים משמע ליה דלא הוי שייך למילף ביכורים מחלה כיון דשני קרא בלישנא דביכורים הוי כתיב כי תבואו אל הארץ ובחלה כתיב בבואכם וכדאיתא בסיפרי הובא בלשון רש"י סוף פירקין דמה"ט דמשונה ביאה זו דחלה הוא דילפינן דחלה נוהג מיד כשנכנסו לא"י ואידך תנא לית ליה האי סברא ועוד יש לפרש לפי מאי דפרישית לעיל

דאדרבא איכא למילף טפי ביכורים מתרומה בהקישא ועוד דבביכורים גופא כתיב אשר תביא מארצך דמשמע נמי לאחר ירושה וישיבה כמו בתרומה כדפרישית בשיטת רש"י דלקמן סוף פירקין אלא דאכתי ס"ד דנהי דירושה וישיבה דביכורים לא איצטריך לגופא אפ"ה כתביה רחמנא ללמד על כל ביאות שבתורה דלאחר ירושה וישיבה ואהא מסיק לעיל בסמוך שפיר דלהא נמי לא איצטריך דבלא"ה הוי ילפינן לכולהו ביאות בק"ו ממלך דדרכו לכבש אע"כ דאדרבה כתב ביכורים דליהוי שני כתובים משא"כ אידך תנא דמשמע ליה האי סברא דמידי דהוי אחלה ס"ל דתרומה גופא לא ידעינן דלאחר ירושה וישיבה אלא לבתר דכתיב בביכורים להדיא וילפינן תרומה ומעשרות מביכורים בהקישא כדפרישית ואי לא הוי כתב בביכורים הוי ילפינן לכולהו מחלה כן נ"ל ודו"ק:

תוספות בד"ה מושב דכתב רחמנא ובד"ה בזמן דאיכא פסח כו' עיין במהרש"ל זמהרש"א ויש לי לדקדק בדבריהם אלא דלפי שלכל הפירושים הדיבור הראשון הוא גליון לא רציתי להאריך בהן. אמנם במה שהקשו בתוספות ביאה דכתיב בפסח למה לי ותירצו די"ל עשה מצוה זו כו' ולפ"ז אכתי תיקשי דהמקשה מתפילין ופטר חמור דלא אסיק אדעתא הך דרשא דעשה מצוה זו א"כ אמאי לא קשיא ליה מביאה דפסח דכתיב מקמי תפילין ופטר חמור אלא דאיכא למימר דמביאה דפסח לא פסיקא להקשות דאפשר דבאמת לא נתחייבו עד ביאתן לארץ והך פסח דמדבר ע"פ הדיבור היה כמו שכתבו התוספות בד"ה הואיל ונאמרה לחד שינוייא והתוספות גופייהו לא קשיא להו הכא אלא לאידך שינויא דלעיל דאפשר דלא ס"ל הא מילתא דפסח מדבר היה ע"פ הדיבור משא"כ מתפילין ופטר חמור מקשה הש"ס שפיר בפשיטות וכדפרישית בתחלת סוגיין דלכ"ע נהגו במדבר ולדורות אף בח"ל כמו שהארכתי מסוגיא דפ"ק דבכורות ועיין במה שכתבתי לעיל כיוצא בזה על קושיית מהרש"א מביאה דחדש:

בד"ה ממחרת הפסח כו' הקשה הר"א אבן עזרא כו' עד סוף הדיבור. עיין בתוספות בפרק קמא דראש השנה דף י"ג שהביאו התוספות באריכות לשון הירושלמי בפ"ק דחלה דפלוגתא דאמוראי היא אי ממחרת הפסח דקרא איירי בט"ו בניסן כפירוש ר"ת כאן או בט"ז בניסן כפירוש ר"י וע"ש בחידושינו. מיהו נראה דאפ"ה הוצרכו ר"ת ור"י כאן לפרש כן ליישב סברת המקשה דהכא דמקשה בפשיטות למ"ד לאחר ירושה וישיבה מההיא קרא ולא משמע ליה לפרש ממחרת הפסח בט"ו בניסן דמיקרי נמי ממחרת הפסח וע"ז מפרש ר"ת דלשון הפסוק ע"כ משמע ליה הכי ומקלי לחוד קשיא ליה דמעיקרא לא אכול ואפ"ה משני שפיר לא הוו צריכי דיתורא דקרא להכי אתא כמו שאבאר ור"י מפרש בפשיטות דע"כ ממחרת הפסח איירי בט"ז בניסן דאל"כ למאי איצטריך כו' עיין

בסמוך מיהו במה שמפרש ר"ת דבט"ו אכלו מצות מן הישן משמע לכאורה דפשיטא ליה דאיסור חדש בכניסתן לארץ לא היה נוהג אלא בתבואה חדשה ולא בשל אשתקד וזה דלא כשיטת הירושלמי דנהג אף בשל אשתקד ע"ש אלא דיש ליישב שיטת ר"ת ג"כ כמסקנת הירושלמי דהיו אוכלים מצה ממה שתגרי אומות העולם מוכרין להם וכמו שאבאר באריכות בקונטרס בדיני חדש בעזה"י:

דף לח.

תוספות בד"ה דאקרוב עומר כו'. בירושלמי מקשה כו' דין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת דאחר הדיבור כו'. האי לישנא ליתא בירושלמי אלא דאין עשה דוחה לא תעשה אלא א"כ שכתובה בצידה ע"ש אלא דהר"ש בפירוש המשניות במסכת חלה מפרש לה הכי דהאי כתובה בצידה לאו דוקא אלא כל היכא דאיכא עשה דלאחר הדיבור ה"ל כאילו כתובה בצידה ולאפוקי עשה דקודם הדיבור אתא ע"ש. ולענ"ד הטעם מבואר דכיון דאין מוקדם ומאוחר בתורה וכל כללי עשה ולא תעשה נאמרו בסיני א"כ כל היכא דכתיב העשה סתם משמע דאפילו במקום דאיכא לא תעשה אפ"ה יקיים העשה דעשה דוחה ל"ת אם לא היכא דגלי קרא משא"כ הכא בעשה דבערב תאכלו מצות שנאמר במצרים דאכתי לא הוי נהוג איסור חדש כלל לא שייך לומר דכיון דסתם משמע אפילו מן החדש דהא אכתי לא נהוג הוצרך קרא למעוטי כן נ"ל. ולפ"ז נתיישב לי מה שמקשין העולם על דברי התוספות כאן דבפ"ק דיבמות דף ה' ע"ב מקשה הש"ס להיפך דלא מצינן למילף דעשה דוחה ל"ת מפסח ומילה ותמיד שדוחין שבת דמה להנך שכן ישנן לפני הדיבור א"כ משמע דעשה דלפני הדיבור חמיר טפי לדחות ל"ת וכן הקשה מהר"י מטראני ז"ל בחידושיו. אמנם כן לענ"ד לא קשה מידי דבפסח ומילה ותמיד נהי דאית בהו עשה דלפני הדיבור אפ"ה אית בהו נמי עשה בהדיא אף לאחר הדיבור דה"ל כאילו כתובין בצידה לענין דדחי שבת אף שכבר נצטוו על מצות שבת ואפ"ה לא מצינן למילף בעלמא דמה להנך דנהוג נמי אף קודם הדיבור והויא פירכא גמורה משא"כ הכא לענין עשה דבערב תאכלו מצות לא אשכחן לה אלא קודם הדיבור דאף על גב דבפרשת בהעלותך כתיב בפסח מדבר על מצות ומרורים יאכלוהו נ"ל דהאי לאו לשון עשה דמצה הוא אלא עשה דפסח שני שיאכלו מצה עמה וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל להדיא דאין מעכבין הפסח אלא למצוה בעלמא דאכילת פסח לאכול מצה עמו ובפרש"י בחומש מפרש להדיא שלא בא אלא לאסור אכילת חמץ עם הפסח בפסח שני. ועוד דמהאי קרא לא שמעי' שאכילת מצה היא דוקא מחמשת המינין וסד"א דבאכילת מן נמי מקיים מצות מצה עם הפסח אי

לאו דאיכא קרא אחרינ' בפרשת בא דאכילת מצה אינו אלא מחמשת המינין שבאין לידי חימוץ וא"כ הדר ה"ל עשה דלפני הדיבור כיון שלא נשנה לאחר הדיבור ולא הוי דומיא דעשה דפסח ותמיד ומילה דעיקר מילתא דילפינן בהו דדחי שבת היינו מהנן קראי דכתיבי עשה לאחר הדיבור ודוק ותשכח וא"כ שפיר קאמר בירושלמי דעשה דמצה לא דחי ל"ת דחדש כיון דאכתי לא הוי נהוג במצרים ועוד דאף בפסח מדבר נמי אכתי לא הוי נהוג איסור חדש אלא שאין צורך לכך דבלא"ה נ"ל פשוט ומוכרח דעשה דמצה לא דמי כלל לעשה דפסח ומילה ותמיד דעיקר עשה דידהו דדחי שבת נאמר לאחר הדיבור כן נ"ל נכון וברור בעזה"י ודוק היטב:

בד"ה ובני ישראל וא"ת אמאי לא מפיק ליה כולה מילתא בהדיא כו' עד סוף הדיבור. ולענ"ד יש לתמוה טובא על דבריהם למה הוצרכו לידחק בכך דלכאורה אדרבא מהאי קרא דכתיב בהדיא מקשה הש"ס שפיר טפי דכיון דכתיב בהדיא וישבות המן ממחרת הפסח ולא היה עוד לבני ישראל מן ויאכלו מתבואת הארץ א"כ מיותר לגמרי האי קרא דויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח וכבר כתבתי דבין לפירוש ר"ת ובין לפי' ר"י עיקר קושיי' המקשה הוי מייתורא דקראי ולפ"ז צריך לומר דהא דמשני הש"ס לא הוי צריכי היינו דייתורא דקרא להכי איצטריך ולאשמעינן חידוש טובא שהמן היה חביב כ"כ על ישראל שכל זמן שהיה אפשר להם באכילת המן לא רצו לאכול מתבואת הארץ כמו שכתבו התוס' בפ"ק דר"ה דף י"ב בשם המדרש ע"ש והך מילתא ודאי לא ידעי מפשטא דקרא דוישבות המן וגומר דלכאורה משמע דאירידת המן קאי אבל מייתורא דקרא דממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול שפיר שמעינן להא מילתא דמעיקרא לא רצו לאכול כיון שהיה להם מן והיה חביב עליהם ביותר והיינו דמייתי נמי מקרא דובני ישראל דאף על גב שפסק המן מלירד בז' באדר שבאו לקצה הארץ אפ"ה נעשה להם נס שאכלו מהמן שבכליהם עד בואם לארץ נושבת בט"ו בניסן או איפכא ליש מפרשים ובודאי לא עביד רחמנא ניסא לשקרא כיון שכבר היה להם תבואה אלא ודאי דהנס נעשה להם גם כן לפי שהיה המן חביב עליהם יותר כן נ"ל נכון וברור בעזה"י:

גמרא תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר ג' מצות כו' כלאים שאיסורן איסור עולם ואיסורן איסור הנאה כו'. משמע להדיא דאיירי בכלאי הכרם דוקא כפירש"י דכלאי זרעים והרכבת האילן מותרין בהנאה ואפילו באכילה כדאיתא להדיא במשנה דמסכת כלאים ואף ע"ג דלקמן משמע דהרכבת האילן פשיטא דאסור אף בח"ל היינו מהקישא דבהמתן אבל כלאי הכרם דלא אתיין מהן הקישא כדאיתא לקמן מש"ה הוצרך רשב"י למילף בק"ו אלא דאכתי יש לדקדק כיון דסוף סוף ע"כ לא דריש ר' שמעון הך דרשא דלקמן דמסקינן

שדך למעוטי זרעים דח"ל והיינו כלאי הכרם לפרש"י ותוספות דלקמן א"כ אמאי הוצרך רשב"י למילף כלאי הכרם מערלה בק"ו ואמאי לא יליף לה בפשיטות מק"ו דהרכבת האילן דמותר אף באכילה ואפ"ה אסור בח"ל כ"ש לכלאי הכרם ואפשר דס"ל לרשב"י דהרכבת האילן אסור לבני נח וא"כ איכא למיפרך מה להרכבת האילן שאיסורן נוהג בבני נח דבכה"ג מסיק הש"ס בכמה דוכתי דשייך הך פירכא מש"ה איצטריך למילף בק"ו מערלה כן נ"ל ולקמן גבי ואלא הכתיב שדך ההיא למעוטי זרעים שבחוץ לארץ אבאר יותר ע"ש:

תוספות בד"ה וה"ה ערלה בשתים וא"ת טבל ותרומה ומעשר נילף מק"ו כו' עד סוף הדיבור. ואף על גב דלפי מה שפירש"י לקמן סוף פירקין דתרומה אינו נוהג אף בא"י אלא לאחר ירושה וישיבה ילפינן לה מדכתיב תבואת זרעך אפילו הכי לא שייך למעט ח"ל מהאי מיעוטא דנהי דלענין כלאים ממעטינן לקמן משדך למעוטי ח"ל וכן לענין ביכורים ממעטינן בפ' הספינה שדך למעוטי ח"ל אפ"ה בקל יש לחלק בין מיעוטא דשדך ובין מיעוטא דתבואת זרעך. אמנם למאי דפרישית לעיל דהא דתרומה אינו נוהג אלא לאחר ירושה וישיבה היינו משום דתרומה איתקש לביכורים א"כ אין מקום לקושיית התוס' כאן וכ"ש דהכא אליבא דרבי שמעון קיימינן דדריש להדיא בפרק הערל דף ע' דתרומה איתקש לביכורים ע"ש:

דף לח:

ויש לומר דאיכא למיפרך מה לחדש שאין בשאלה תאמר להנך שהן בשאלה כו' עכ"ל. ולא יכולתי להבין דבריהם בזה דמה פירכא היא זו דסוף סוף אי מיתשל עלייהו הדרי לטיבלא וצריך להפריש תרומות ומעשרות כמקודם דלכאורה עיקר קושייתם מעיקרא מתרומות ומעשרות לאו לענין איסור תרומה לזרים או לטמאים איירי אלא מעיקר חיוב הפרשה איירי אי נוהג בח"ל או לא וא"כ תו לא שייך הך פירכא ויש ליישב בדוחק:

גמרא רבי אלעזר ברבי שמעון אומר כל מצוה כו' לאחר כניסתן לארץ אין נוהגין אלא בארץ חוץ מן השמטת כספים ושילוח עבדים כו'. לכאורה האי כללא דסיפא לאו דוקא דהאיכא נמי הרכבת האילן דקאמר רבי יוחנן לקמן דאף על גב דחובת קרקע היא אפילו הכי נוהג בין בארץ ובין בח"ל ומפיק לה מקרא ומשמע דליכא מאן דפליג בהא דהא לא אשכחן בהא מילתא פלוגתא דתנאי והיאן פליג רבי יוחנן אדרבי אלעזר ברבי שמעון אלא ע"כ כדפרישית וכדאמרינן בעלמא דאין למידין מן הכללות אפילו במקום שנאמר חוץ:

רש"י בד"ה רבי אלעזר ברבי שמעון פליג אדאבוה כו' וערלה וכלאים אינו אלא הלכה או דברי סופרים כדלקמן עכ"ל. ונראה דהא דפסיקא ליה לרש"י דר"א ב"ש ס"ל דערלה נוהג מיהא בח"ל מדרבנן ואמאי לא ס"ל כרבי אליעזר הגדול דלקמן דאין ערלה כלל בח"ל אף מדרבנן אלא משום דמשמע לרש"י דוחק לומר דחמש מחלוקות בדבר דלרבי שמעון שלשתן נוהגין מדאורייתא ולד"א ב"ש כולן אין נוהגין אף מדרבנן כמ"ש התוספות לקמן דאין סברא לתחמיר מדרבנן בכלאים יותר מבערלה ולת"ק דמתניתין חדש אין נוהג אף מדרבן וערלה וכלאים נוהגין ולרבי אליעזר דמתניתין דהוא ר"א הגדול דלקמן הוי איפכא דחדש נוהג אף מדאורייתא וערלה וכלאים אין נוהגין כלל ולתנא דמתניתין דערלה ס"ל דחדש נוהג מדאורייתא וערלה הלכה וכלאים מד"ס ומשמע ליה דוחק לפרש כן מש"ה ניחא ליה שפיר לפרש דר"א ב"ש ס"ל לגמרי כתנא דמתניתין ות"ק דמתניתין ר"א ב"ש היא כן נ"ל בכוונת רש"י ז"ל ובקונטרס אחרון אבאר יותר ודו"ק:

תוספות בד"ה הערלה הלכה כו וי"ל דקסבר האי תנא כו' שדך למעוטי זרעים כו' ואין לומר דערלה מיהא ניתי בק"ו דחדש כו' עכ"ל. נראה דעיקר דבריהם בזה למ"ד ערלה הלכות מדינה דלמ"ד הלכה למשה מסיני בלא"ה אתי שפיר דאע"ג דערלה אתיא בק"ו אפ"ה איצטריך הילכתא למימר דודאה אסור וספיקה מותר כמו שיבואר בסמוך ובקונטרס אבאר באריכות מה שיש לדקדק בדברי התוספות בזה ועיין עוד בסמוך:

דף לט.

תוספות בד"ה תני חדש וא"ת אמאי צריך למחוק כו' וי"ל דאין סברא לומר שיהא מחמיר בכלאים יותר מערלה כו' עכ"ל. אף על גב דכלאים ודאי חמירי שאיסורן איסור עולם משא"כ בערלה לפרש"י דלעיל ולפירוש התוספות אין היתר לאיסורן משא"כ בערלה אפ"ה לא משמע להו להחמיר בשביל כך בח"ל ודוקא בחומרא דאיסור הנאה מפליג הש"ס בסמוך בין כלאי הכרם לכלאי זרעים לענין ח"ל. ואכתי איכא למידק דיש סברא להחמיר בכלאים טפי בח"ל דגזרינן אטו כלאים דהרכבת אילן דמשמע בסמוך דלכ"ע אסור בח"ל מדאורייתא. אלא דהא נמי ליתא דא"כ בכלאי זרעים שייך לגזור יותר אטו הרכבת אילן ואפ"ה מסקינן בסמוך דשרי בח"ל לכ"ע. אבל הא ודאי קשיא לי דאכתי אמאי צריך למחוק אף הא מצינן למימר דאף קאי אהרכבת אילן דאסור לכ"ע בח"ל והוי בכלל לשון סתם כלאים כדאמר רבי יוחנן בסמוך לוקין על כלאים בח"ל ומוקמינן לה בהרכבת אילן ובלא"ה נמי לא מצינן למימר דכלאים דת"ק כל כלאים במשמע דהא ודאי כלאי זרעים שרי לכ"ע בח"ל ויש ליישב בדוחק:

בא"ד ולא פריך אלא למ"ד ערלה הל"מ עכ"ל. ועיין במהרש"א שכתב דטעות נפל' בל' התוספות שלפנינו ולענ"ד אין צורך למחוק הספרים דכוונתן דלמ"ד ערלה הלכות מדינה בלא"ה א"א לפרש לשון אף מדאורייתא כמ"ש מהרש"א ז"ל בעצמו ומה שכתב דאיכא למימר דר"א ס"ל כר"ש בן יוחאי דכולהו מדאורייתא אפ"ה לא שייך לשון אף אמילתא דת"ק כיון דלת"ק לא איירי באיסורי דאורייתא כלל אפילו אי לר"א אסורי מדאורייתא אפ"ה לא שייך לשון אף אע"כ דלמ"ד ערלה הלכות מדינה לא נחית לחלק כלל בין דרבנן לדאורייתא ודוקא למ"ד ערלה הל"מ שפיר כתבו התוספות דפריך בגמר' שפיר דלא שייך אף אכלאים דכיון דערלה לת"ק מדאורייתא וחדש לר"א נמי מדאורייתא לא ה"ל לר"א למימר לשון אף החדש דהאי לישנא טפי משמע דאף קאי אערלה דת"ק ולא אכלאים דהוי דרבנן וחדש דאורייתא כן נ"ל בכוונת התוספות. ועוד היה נ"ל לפרש בפשיטות דבלא"ה לא משמע להו להתוספות לפרש קושיית המקשה למ"ד הלכות מדינה דאם כן לא קשה דר"א אדר"א דהא מצינן למימר דהא דקאמו ר"א הגדול אין ערלה בח"ל היינו דמדינא ליכא אבל מנהגא בעלמא איכא תדע דהא מדתנינן במסכת ערלה הערלה הלכה והכלאים מדברי סופרים ומפרשינן הלכות מדינה ואפ"ה לא תני לערלה וכלאים כחדא דהוי מד"ס אלמא דלא מיקרי דברי סופרים אלא מנהג בעלמא מש"ה ניחא להו להתוספות דהקושיא דוקא למ"ד ערלה הל"מ כן נ"ל ועדיין צ"ע ודו"ק:

גמרא ואלא הכתיב שדך ההיא למעוטי זרעים שבח"ל ופרש"י ותוספות דאכלאי כרם קאי. ופירושם מוכרח דהא קאמר בגמרא להדיא כאן בכלאי הכרם משמע בפשיטות דבכלאי הכרם לא הוי אלא מד"ס ולא מדאורייי' וע"כ היינו ממיעוטא דשדך דאל"כ ניליף בק"ו מחדש או מהרכבת אילן גופא דשרי באכילה וכ"ש בהנאה משא"כ בכלאי הכרם דאסור בהנאה ואיכא ק"ו אלא דאפ"ה ממעטינן להו ממיעוטא דשדך וכמ"ש התוספות דלכלאי זרעים גרידא לא איצטריך דמהיכא תיתי ליתסרא דהא ליכא ק"ו אלא דאכתי קשיא לי טובא מנ"ל למעוטי כלאי הכרם דילמא למעוטי זרעים לחוד אתא דלא ניליף במה מצינו כלאי זרעים מהרכבת אילן גופא ומה שכתבתי לעיל דאיכא למיפרך מה להרכבת אילן שנוהג בבני נח אכתי קשה תינח למ"ד דכלאים נוהג בבני נח משא"כ לאינך תנאי דפליגי וכן פסק הרמב"ם ז"ל להדיא בהל' מלכים דלא נצטוו ב"נ כלל בשום כלאים דפסיק כרבנן דסנהדרין דלא מנו כלאים בהדי שבע מצות ע"ש א"כ הדרא קושיא לדוכתא מנא לן למעוטי כלאי הכרם דאינו נוהג בח"ל האיכא לאוקמי מיעוטא אכלאי זרעים לחוד דלא ניליף בבנין אב מכלאי' דהרכבתאילן דבתרווייהו איירי פשטא דקרא דלא תזרע כלאים מש"ה איצטריך מיעוטא דשדך אבל כלאי הכרם דאיכא ק"ו

מתדש ומהדכבת אילן גופא אכתי איכא למימר דאסירי. מיהו מפרש"י דשמעתין משמע דבאמת הא דקאמר רבי יוחנן הכא דלוקין על הרכבת אילן בח"ל דבר תורה היינו דוקא למ"ד דכלאים נוהג בב"נ ואית ליה מימרא דשמואל אבל מאן דס"ל בסנהדרין דכלאים אין נוהג בבני נח לית ליה כלל האי היקישא דהאי קרא איירי בהרכבת אילן דוקא אלא דסוגיית הש"ס לא משמע הכי דא"כ תיקשי הרכבת אילן אפילו בא"י מנא לן אע"כ דכולהו תנאי מודו דפשטא דקרא דאת חקותי תשמרו שדך לא תזרע כלאים איירי בהרכבת אילן וכמו שפירשו התוספות בב"ק ס"פ הפרה ובפרק אלו טריפות דאף דאין נוהג בב"נ אפ"ה שייך לשון חוקתי כיון דכתיב למינהו במעשה בראשית א"כ הדרא קושיא לדוכתא דאיצטריך למעט זרעים גרידא וכל שכן דקשה טפי להא דבעי רבי חנינא בר פפא בפרק אלו טריפות וכיון דאסכים הקב"ה בדשאים כמאן דכתב למינהו דמי א"כ דמו לגמרי להרכבת אילן ואיצטריך קרא למעוטי אבל כלאי הכרם לעולם דאסור בח"ל. ולכאורה מסוגיא דשמעתין גופא מוכח כן דמקשה בפשיטות ואלא הכתיב שדך וכבר הקשיתי לשאול לעיל א"כ לרשב"י דאמר דחדש וערלה וכלאים כולהו אסירי מדאורייתא א"כ שדך מאי עביד ליה וכה"ג למ"ד דחדש מותר מן התורה בח"ל אמאי איצטריך שדך למעוטי כלאי הכרם מהיכא תיתי ליתסר כיון דליכא ק"ו מחדש אע"כ דלהנך תנאי נמי איצטריך שדך למעט כלאי זרעים דלא נילף מהרכבת אילן במה מצינו דלית להו פירכא למאי דס"ל דהרכבת אילן אינו נוהג בבני נח מ"מ להרמב"ם ז"ל שפוסק להדיא דאין נוהג בבני נח ואפ"ה כתב דכלאי הכרם בח"ל אינו אלא מדרבנן והוי כתרתי דסתרן וצ"ע ודו"ק. ובקונטרס חדש אבאר יותר. ומה שכתב מהרש"א ז"ל בל' התוספות דבכלאי זרעים איכא צד ק"ו לשיטת התוספות לעיל דחדש יש היתר לאיסורו משא"כ בזרעים ונדחק ליישב ובספר עצמות יוסף כתב כמה פעמים בשמעתין דשייך בכלאי זרעים ק"ו או בנין אב מחדש ואחר המחילה מכבוד תורתם דברי שגגה הם דמה לחדש שאסור באכילה משא"כ כלאי זרעים דמותרין באכילה אבל מה שדקדקתי למילף כלאי זרעים מהרכבת אילן עולה יפה דהרכבת אילן נמי מותרין באכילה וצריך עיון ליישב:

תוספות בד"ה לא קי"ל כרבי יאשיה כו' ותדע מדקאמר הא כתיב שדך למעוטי זרעים שבח"ל ואי לית ליה לרבי יאשיה כו' עכ"ל. עיין במהרש"א ולענ"ד שפירוש רש"ל ז"ל מוכרח בכוונת התוספות ויתכן יותר לפי מאי דפרישית בסמוך דמה שכתבו התוספות בדיבור הקדום דלא איצטריך למעט כלאי זרעים גרידא אינו מוכרח כ"כ דלמ"ד דהרכבת אילן אינו נוהג בבני נח שפיר איצטריך למעט כלאי זרעים דלא נילף לאיסורא בבנין אב מהרכבת אילן כדפרישית. ועוד נ"ל דעיקר דיוק התוספות מלשון הגמרא דקאמר

למעט כלאי זרעים ולא קאמר להדיא למעוטי כלאי הכרם שבח"ל אע"כ דבכלאי הכרם שייכי תרי לאוין חד מכלאי זרעים שבו ואידך מחרצן וקאמר שפיר דאתא למעוטי זרעים שבח"ל והיינו כדמסקו התוספות דכלאי הכרם לעבור בשני לאוין הוא דאתא כן נ"ל ועדיין צ"ע:

גמרא כלאי הכרם דבא"י אסירי בהנאה בח"ל נמי גזרו ביה רבנן כלאי זרעים דבא"י לא אסירי בהנאה כו'. לכאורה הוי מצי למימר דכלאי זרעים דבא"י מותרין אף באכילה כדתנן להדיא במשנה דכלאים וכ"כ כל הפוסקים. אלא דנראה דלא ניחא ליה לתלמודא למימר דמה שגזרו בח"ל תליא באיסור אכילה גרידא דא"כ תיקשי חדש לת"ק דמתניתין דמשמע מסוגייא דשמעתין דאף מדרבנן אין נוהג בח"ל מדלא תני להו בהדי ערלה וכלאי' והיינו ע"כ משום דס"ל דלא גזרו בח"ל אלא במאי דאסור בהנאה בא"י כגון ערלה וכלאים משא"כ בחדש דשרי בהנאה כן נ"ל ומכאן נמי יש לדקדק על לשון התוספות דמנחות שכתבו דמשמע בשמעתין דאיכא למ"ד חדש מדרבנן וליתא למאי דפרישית ומבואר בקונטרס אחרון:

דף לט:

כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין ימיו ונוחל הארץ ופרש"י מטיבין לו בעה"ז ונוחל הארץ לעולם הבא. ומשמע דמאריכין ימיו נמי היינו בעה"ז וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות ולפ"ז הוי מתניתין דלא כר' יעקב דבסמוך למימרא דרבא וקשיא לי הא רבא גופא אמר בשילהי מועד קטן בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא ומייתי ראייה מרבה ורב חסדא וא"כ תיקשי ליה מתניתין דהכא ואף שהתוספות תירצו שם אהא דאין מזל לישראל דלפעמים ע"י זכות משתנה אפ"ה לא אתי שפיר לישנא דמתניתין דקתני בלשון כלל דמשמע דלעולם מי שזכיותיו מרובים מעוונותיו אף במצוה א' מאריכין ימיו וא"כ ודאי בזכותא תליא מלתא. מיהו אגופא דמתניתין לא קשה מידי לפי מה שמצאתי בל' הירושלמי דשמעתין דכל העושה מצוה א' היינו שמייחד לו מצוה א' שאינו עובר עליה כל ימיו וא"כ אפשר דע"י זכות כי האי מאריכין לו ימיו דוקא אבל במי שאינו מייחד מצוה א' כה"ג אף שהוא צדיק גמור אפ"ה אין המזל משתנה לפעמים אלא דמסוגיא דשמעתין ודאי מוכח דלא ס"ל כפירוש הירושלמי דאל"כ לא הוי מקשה מידי בסמוך ממתניתין דפאה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מיהו בר מן דין לא ידעתי אמאי פשיטא להו לרש"י ותוס' דהא דקאמר רבא בסמוך הא מני ר' יעקב היא אברייתא קאי דהא מצינן לפרש איפכא דרבא מוקי מתניתין דהכא כר' יעקב דכי היכי דאמר ר'

יעקב דלמען ייטב לך ולמען יאריכון ימיך היינו בעולם שכולו טוב ולעולם שכולו ארוך הכי נמי מפרשינן למטיבין לו ומאריכין ימיו דמתניתין בהאי גוונא גופא ותנא דמתניתין לישנא דקרא נקיט והשתא א"ש נמי דלרבא לא צריכין נמי לאוקמי מתניתין דפיאה בסמוך דוקא בבינוני ולענין דאם היתה שקולה מכרעת אלא אף בצדיקים גמורים ואפ"ה אין להם שום פירות בעוה"ז כלל לבר מהנך מצות דקחשיב התם. וכמו שכתבתי נראה מפירוש הרב מברטנורה ע"ש ושיטת רש"י ותוספות צ"ע למה לא פירשו כן ועיין עוד בחידושי לב"ק סוף פרק הפרה שם כתבתי ענין עולם שכולו טוב ועולם שכולו ארוך דלאו חדא מילתא היא וכה"ג מצינן לפרש נמי בענין ונוחל הארץ כדכתיב נמי למען יאריכון ימיך על האדמה אשר ה' אלקיך נותן לך והיינו ארץ העליונה ודו"ק:

גמרא ורמינהי אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעה"ז והקרן קיימת לעוה"ב כו' ויש לדקדק דאכתי מאי קושיא דלמא בהנך דהתם דוקא אוכל מהפירות והקרן קיימת לגמרי משא"כ בשאר מצות אע"פ שיש לו שכר ג"כ בעוה"ז ובעוה"ב אפ"ה הכל מהקרן וכדמפלגינן לקמן להדיא בדף הסמוך דמצוה שהוא טוב לשמים ולבריות יש לה פירות משא"כ בטוב לשמים לחוד אין לו פירות ויש ליישב דאפ"ה קשיא ליה לישנא דמתניתין דקתני מטיבין לו והיינו בעוה"ז ואי ס"ד דמנכין להם מהקרן לפי חשבון אין זו הטבה כלל אע"כ דבכולהו דיש להם בעוה"ז אין מנכין להם כלום מהקרן ומקשה שפיר:

שם אמר רב יהודא הכי קאמר כו' ודומה כמי שמקיים כל התורה כולה כו'. נראה דרבי יהודה הוצרך לפרש כן בתירוצו משום סיפא דמתניתין דזה עיקר החילוק בין רישא לסיפא דרישא כיון דעשה מצוה אחת יתירה נידון כצדיק גמור ובסיפא מפרש לה נמי כה"ג שעשה עבירה אחת יותר מחציו ונידון כרשע גמור והיינו כדמסקינן דעבדין ליה יום טב ויום ביש וכדאיתא באידך ברייתא והשתא אתי שפיר נמי דהא דקאמר ודומה כמי שמקיים כל התורה כולה לאו דדמיין לגמרי שהרי אין הקב"ה מקפח שכר שום מצוה ואף לעתיד כל צדיק וצדיק יש לו מחיצה בפני עצמו לפי מעשיו וא' נכוה מחופתו של חבירו אלא דלהא מילתא דומה כמי שמקיים כל התורה דמיקרי צדיק גמור דנפרעין מעונותיו בזה העולם ועבדין ליה יום טב כן נ"ל ויש לפרש עוד בדרך אחר אלא שאין רצוני להאריך בעניני הגדה כאלה הנוגעין בעומק הדין שהן א' מהדברים המכוסין מבני אדם ונסתרות לה' אלקינו:

תוספות בד"ה שאם היתה שקולה מכרעת וא"ת בלאו הכי נמי כו' עד סוף הדיבור. נראה דעיקר קושייתם מלשון מכרעת דקאמר הכא והתם משמע דאף במחצה על מחצה מכריע משא"כ בהא דקאמר רב יהודה הכא מעיקרא דכל העושה מצוה א' יתירה דומה

כמי שמקיים כל התורה לא קשיא להו כלל דפשיטא להו דבמחצה על מחצה לא הוי כצדיק גמור ומתרצין בתוספות דאף בלשון הכרעה נמי שייך לחלק בין רוב זכיות ממש ובין מטה כלפי חסד דהתם כן נ"ל בכוונת התוספות אלא דאכתי יש לדקדק בעיקר קושייתם דקשיא להו מהא דפ"ק דר"ה דאמרי בית הלל ורב חסד מטה כלפי חסד ושם משמע להדיא דב"ה לא איירי אלא בג' כיתות ליום הדין ומפרשים שם בתוספות דהיינו לכשיחיו המתים ואילו בדין דעוה"ז שאדם נידון בכל שנה אמרינן התם דבינונים תלויין ועומדין מר"ה עד יוה"כ וכו נכתבין לחיים א"כ משמע דלא שייך בהאי דינא ורב חסד מטה כלפי חסד א"כ אין מקום לקושיית התוספות דהא שפיר אמרינן הכא דבהנך מצות שאדם אוכל לפירותיהן בעוה"ז אם היתה שקולה מכרעת ואין תלויין ועומדין וכ"ש דקשה יותר לפמ"ש שם התוספות דהא דנכתבין לחיים נמי לא איירי מענין עוה"ז ע"ש דמייתי ו"איה מסוגייא דהכא א"כ לא מקשו הכא מידי וצ"ע ולפי שאין כאן עיקר מקומו אין להאריך ובחידושי ר"ה ביארתי באריכות:

שם והא אמר ר"א שלוחי מצוה אין ניזוקין והקשה בס' עצמות יוסף דלמא שאני הכא דמהרהר בעבירה הוי. ולא קשה מידי דאכתי מקשה שפיר דאף על גב דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא מ"מ כיון דאמר ר"א שלוחי מצוה אין ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן דבעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא א"כ אכתי ה"ל למצוה לאגוני דלא ליתי לידי הרהור ואהא מסקינן שפיר דסולם רעוע הוי ומש"ה לא הוי כמצוה בעידנא דעסיק בה שלא היה לו לסמוך על הנס אלא דאפ"ה מייתי רבי יעקב שפיר דאי ס"ד דלמען יאריכון ימיך דכתיב בשילוח הקן דברים ככתבן דמצות שילוח עדיף משאר מצות ה"ל לאגוני אף בסולם רעוע או להגין מתחלה שלא יעלה במחשבתו לילך על סולם רעוע דהא מגנא אפילו מהרהור עבירה אחרינא וכ"ש מהרהור כי האי כיון דמעיקרא למצות שילוח הקן איכוון:

שם התם בהליכתן שאני. ויש לתמוה דאכתי הכא נמי לענין מצות כיבוד מיהו עדיין בהליכתו הוי דהבא לי גוזלות אמר לו אביו ויש ליישב דאפשר דמהרהר בעבירה הוי להא מילתא גופא שלא יביא הגוזלות לאביו רק לקחן לצורך עצמו ולא מקשה אלא משילוח הקן לחוד ואם כן משני שפיר כן נ"ל נכון:

דף מ.

גמרא רמי ליה רבא לרב נחמן כו' בכיבוד אב ואם כתיב למען יאריכון ימיך כו' אמר רבא רב אידי אסברה לי אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו ועיין פרש"י. ולכאורה

קשה מכאן על פירש"י דלעיל דרבא גופא מוקי למתניתין דהכא דקתני כל העושה מצוה א' מטיבין לו דהיינו בשכר פירות כפשטיה והא דקחשיב במתניתין דפיאה הנך דמייתי הכא אינו לענין אם היתה שקולה מכרעת א"כ לא מישתמע הך דרשא שפיר מכי פרי מעלליהם יאכלו ואדרבא טפי ה"ל לאוקמי קרא דאמרו צדיק כי טוב בצדיק גמור ממש שעשה מצוה א' יתירה ובאמת דלאו האי ולאו האי משתמעי שפיר וכן למאי דס"ד דרבא מעיקרא מקרא דלמען ייטב לך ולמען יאריכון ימיך וכן כולהו קראי דמייתי מעיקרא לא משתמע שפיר לענין אם היתה שקולה מכרעת והיכא רמיזא אמנם למאי דפרישית לעיל אתי שפיר דלרבא מוקמינן למתניתין דכל העושה מצוה א' מטיבין לו כרבי יעקב דאיירי לעולם הבא ואין לו שום שכר בעוה"ז ומתניתין דפאה אפשר דאתי דלא כרבי יעקב אלא דאפ"ה מודו דכל המצות אין להם שכר מצות בעוה"ז דאין להם פירית לבר מהנך דמייתי מקרא מעיקרא דלמען ייטב לך ולמען יאריכון דכתיב בכיבוד אב ואם אשכר עוה"ז קאי. מיהו למאי דמסיק רבא דרב אידי אסברא לי מהאי קרא דכי פרי מעלליהם יאכלו א"כ שפיר מצינן לאוקמי מתניתין דפיאה נמי כר' יעקב דאע"ג דעיקר קרא דלמען יאריכון ימיך לא איירי באריכות ימים ממש לאגוני מסולם רעוע כדפרישית אפ"ה קתני שפיר דכיבוד אב ואינך שטובין לשמים ולבריות יש להם פירות בשאר עניני הצלחתן בעוה"ז שאין מנכין לו מהקרן:

דף מ:

כל שישנו במקרא כו' בגמרא אמר ר"א בן צדוק כו'. לכאורה לא שייך הא מילתא דרבי אלעזר ב"צ כלל אמתני' דהכא אלא אמתניתין דלעיל דאיירי בכה"ג דיסורין לצדיקים היינו כדי להטיבן באחריתן וכדמוקי ליה אביי דעבדין ליה יום טב ויום ביש וכן כתב מהרש"א ז"ל בחידושי אגדות וכן הוא בסדר עין יעקב אלא דמייתי בעין יעקב נמי הן מילתא דוכבר היו רבי טרפון וזקנים מהלכין בדרך נמי אמתניתין דלעיל ולכאורה שייך טפי אמתניתין דהכא דאילו במתניתין דלעיל דאיירי בשאר מצות לא אשכחן דמצילין מן החטא כ"א בתורה לחוד קתני במתניתין דהכא דכל שישנו במקרא ובמשנה לא במהרה חוטא והיינו כמו שנמנו ורבו בעליית בית נתזה בלוד שתלמוד גדול כן נראה לי ובחידושי אגדות כתב מהרש"א קצת בענין אחר עיין שם ומה שכתבתי נ"ל יותר נכון דאפשר דהיינו נמי דמסיק שהתלמוד מביא לידי מעשה והיינו נמי האי טעמא גופא דלא במהרה חוטא ודו"ק:

שם תניא רבי יוסי אמר גדול תלמוד שקדם לחלה כו' עיין פרש"י ונ"ל דעיקר הראיה דאף על גב דחלה ותרומה ושמיטין לא נהגו עד כניסתן לארץ אפ"ה נצטוו בכל דקדוקי פרטיהן מיד דבשמיטה כתיב בהדיא בהר סיני שנצטוו בכל פרטיהן מסיני וחלה נאמרה בשנה שניה אף שכבר נגזרה גזירת מרגלים שלא יבואו לא"י עד לאחר מ' שנה ואפ"ה ציוה אותם מיד כדי שיהא שכר תלמוד בידן כן נ"ל וכ"כ בחידושי מהר"י מטראני ז"ל ומה שיש לדקדק עוד בענין תלמוד גדול או מעשה גדול שהביאו התוס' בד"ה לימוד גדול כתבתי בסוף פ"ק דבבא קמא:

סליק פרק האשה נקנית

דף מא.

האיש מקדש פרק שני

תוספות בד"ה השתא בשלוחו מקדש כו' ואין שייך לתרץ לא זו אף זו כו' עכ"ל. ולולי דבריהם היה נ"ל דהא דמשנינן בעלמא לא זו אף זו היינו שיש מיהא שום חידוש הדין בבבא דרישא דזה לשון לא זו בלבד יש חידוש הדין אלא אף גדולה מזו משא"כ הכא דמה שמקדש בעצמו מקרא מלא הוא כי יקח איש אשה לא שייך לא זו אף זו:

גמרא אמר רב יוסף מצוה בו יותר מבשלוחו. נראה דלהאי לישנא בבא דסיפא דאשה מתקדשת בה ובשלוחה היינו נמי משום דמצוה בה יותר מבשלוחה ואיצטריך לאשמעינן דאף על גב דאיתתא לא מיפקדא אפ"ה מצוה מיקרי וסיפא דסיפא איצטריך לאשמעינן בו ובשלוחו אין בה ובשלוחה לא כדלקמן דף מ"ד. והא"ש נמי דלהאי לישנא נמי ע"כ אית ליה לרב יהודא אמר רב דבאין מכירה איסורא נמי איכא. אלא דס"ל דכה"ג לא איצטריך למתניתין לאשמעינן דמילתא דפשיטא היא דאי ס"ד דמתניתין אתי לאשמעינן איסורא ובאין מכירה אירי אם כן השתא נמי לא שמעינן מידי דהאיכא למימר דליכא איסורא אלא מצוה בעלמא דומיא דסיפא והא דקתני תרתי היינו לא זו אף זו. אע"כ דקושטא דמילתא הכי הוא ואיסורא לא איצטריך לאשמעינן דמסברא ידעינן לה. וע"כ אירי מתניתין במכירה. משא"כ לאיכא דאמרי סובר דאדרבא יותר יש לנו לומר דרישא אירי באין מכירה ומשום איסורא אף ע"ג דלא הוי דומיא דסיפא אפ"ה טפי ניחא לן בהכי ממה שנאמר דתרווייהו משום מצוה אירי ולא זו אף זו קתני כן נ"ל וק"ל:

שם דתניא ושילח מלמד שהוא עושה שליח ושלחה מלמד שהיא עושה שליח. ואף על גב דהוקשה אשה לאיש לכל דינין שבתורה מ"מ איצטריך הכא תרי ריבויי דלא תימא

דוקא בדידיה שייך שליחות כיון שמוסר לו הגט משא"כ בדידה הוי לה מילי דקי"ל דלא מימסרו לשליח קמל"ן דאפ"ה עושה שליח דדוקא בשליח ראשון לשליח שני קי"ל דמילי לא מימסרן משא"כ לענין שליח הראשון. ולפ"ז יהיה מההכרח לומר דלשיטת הפוסקים דשליח לקבלה אין עושה שליח משום דה"ל מילי ע"כ דהא דילפינן מושלחה בתרא בסיפא דשליח עושה שליח היינו דוקא בשלוחו ולא בשלוחה והא דדריש מקרא קמא תרתי ומקרא בתרא חדא היינו משום דחדא איצטריך למשלחה ואינה חוזרת ויתיישב קושיית התוספות אלא דלפ"ז קשה איפכא לשיטת הפוסקים דשליח קבלה עושה שליח ולא מיקרי מילי ואפ"ה דרשינן קרא קמא בתרתי משום דאיצטריך לאשמעינן מיהא בעיקר דין שליחות שאין לחלק בין היכא שמוסר לו גוף השליחות בידים דומיא דשליח להולכה ובין היכא שאין מוסר לו שום דבר. וא"כ לפ"ז מכל שכן דאיצטריך לאשמעי' כה"ג בתרתי לענין שליח עושה שליח דעיקר החילוק לקושטא דמילתא אף במאי דהוי מילי ממש היינו לענין שליח עושה שליח וא"כ ע"כ דסיפא דברייתא דקתני ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח היינו נמי דתרתי דריש חדא מושלח ששלוחו עושה שליח ומייתורא ה"א דושלחה דריש ששלוחה עושה שליח וא"כ אכתי האי דמשלחה ואינה חוזרת מנא ליה. ויש ליישב לפי מה שאפרש בסמוך. ועי"ל דלעולם לענין מילי לא איצטריכו תרי קראי למאי דמהני לקושטא דמילתא. אלא הא דאיצטריך קרא להאשה עושה שליח והיינו משום דמשלוחו לא ידעינן אלא דשליחות מהני בעלמא ונגמר בדיבור להיות עשייתו כעשיית הבעל דבר אבל אכתי לא שמעי' באשה דכתיב בה ונתן בידה ומהיכא תיתי נאמר ביד השליח מיקרי ידה ממש ועוד דלענין סמיכה דרשינן ידו ולא יד שלוחו מש"ה איצטריך קרא דהיא עושה שליח ומיקרי ידה. ולפ"ז ענין שליח עושה שליח בחד קרא סגי ודו"ק ועיין בסמוך בלשון התוספות:

תוספות בד"ה ושילח כו' פ"ה דתרי ושלחה כתיבי בפ' וא"ת הא איצטריך לכדדרשינן כו' עכ"ל. ולכאורה דבריהם תמוהין דכיון דמושלחה קמא דריש ברייתא להדיא תרי מילי א"כ פשיטא דמאידך ושלחה נמי ילפינן תרתי דרשות וכדמשמע בהדיא לישנא דסיפא דברייתא ושלח ושלחה מלמד שהשליח משמע דמיתורא דה"א קדריש וליכא למימר דמשמע להו לתוספות דלענין שליח עושה שליח גופא איצטריך תרי דרשות דא"כ לא משני התוס' מידי דסוף סוף היאך ילפינן מושלחה בתרא שלשה דרשות ואם נאמר מדמייתר לגמרי ושילח בתרא שמעינן חדא דבעינן משלחה ואינה חוזרת ואכתי מדהוי מצי למיכתב וגירש דהוי שמעינן נמי מגרשה ואינה חוזרת וכתב ושילח ילפינן ששלוחו עושה שליח ומייתורא דה"א ילפינן ששלוחה עושה שליח דאכתי קשה הא דבעינן

משלחה ואינה חוזרת מנא לן הא איצטריך למכתב ושלחה לאשמעינן תרי דרשות לענין שליח עושה שליח גופא ועוד דמלשון התוספות בתירוצם שכתבו ויש לומר דושלחה בתרא יש ב' דרשות דמשמע דמעיקרא הוו סברי דלא הוי אלא חד דרשא ומהיכא תיתי הא מושלחה קמא דרשינן תרתי. ומהאי טעמא גופא לא ניחא לי במה שפירש מהרש"א ז"ל דמלבד שפירושו דחוק אלא דלשון התוספות קשה יותר לפירושו דכל האריכות בתירוצם הוא אך למותר דלא הוי להו לתרץ אלא דושלחה בתרא נמי דרשינן שני דרשות וממילא ידעינן דהיינו דומיא דושלחה קמא. והנלע"ד בכוונת התוס' דמושלחה קמא לא דרשינן אלא חדא ולעולם לא משמע לן לדרוש מחד ושלחה שני ענייני שליחות נפרדים אלא כך פירוש הברייתא ושילח מלמד שהוא עושה שליח פירוש אי הוי כתיב ושילח הייתי אומר דלאשמעינן שהוא עושה שליח אבל שהיא עושה שליח לא הוי ידעינן אי משום דקס"ד דמיקרי מילי או משום דסד"א דבעינן בידה ממש כדפרישית אבל השתא דכתיב ושלחה משמע דקרא בדידה איירי דושלחה לשון נקבה הוא ולאשמעי' דהיא עושה שליח והשתא דאשמעינן שהיא עושה שליח וממילא ידעינן דכ"ש שהוא עושה שליח ואפי' לכל התורה ילפינן שליחות מהכא וכמו שאפרש ולפ"ז דמושלחה קמא לא ילפינן אלא חדא מקשו התוספות שפיר מושלחה בתרא היאך ילפינן שום ילפותא לענין שליח עושה שליח הא איצטריך למשלחה ואינה חוזרת וע"ז מתרצים התוספות שפיר דמושלחה בתרא דרשינן שני דרשות כיון דמייתר לגמרי משא"כ מושלחה קמא דאיצטריך לגופא לא ילפינן אלא חדא כדפרישית כן נ"ל נכון בכוונת התוספות ודו"ק:

שם וא"ת הא איצטריך חד ושילח למדרש דקטנה כו' עכ"ל. ואע"ג דר' ינאי יליף לה מונתן בידה מ"מ מקשו שפיר דתנא דבי ר"י דיליף מושלחה א"כ האי דרשא דהכא מנא ליה. מיהו לפמ"ש בחידושי לגיטין דף ס"ד ע"ב דלשיטת רש"י שם ע"כ ר' ינאי ותנא דבי ר"י לא פליגי ותרתי איצטריכו למעט קטנה חדא שאינה מתגרשת ע"י עצמה משום דמשלחה ואינה חוזרת ונתן בידה איצטריך למעט שאינה מתגרשת ע"י אביה אע"ג דמשלחה ואינה חוזרת שאביה משמרה אפ"ה ממעטינן דדרשינן ונתן בידה מי שיש לה יד יכולה להתגרש ע"י אחר או אביה משא"כ זו שאין לה יד ע"י עצמה כדממעטינן מושלחה אינה מתגרשת כלל אלמא דמי שיש לה יד מתגרשת מיהא ע"י אביה אע"ג דלא מתקיים ונתן בידה אע"כ משום דאביה הוא שלוחה כדאמרי' בגיטין שליחות נמי אשכחן בע"כ שהאב מקבל גט לבתו בע"כ בתורת שליחות שמעינן מיהא דין שליחות דמיקרי ידה ובריית נמי ה"ק מדכתיב ושלחה למשלחה ואינה חוזרת אע"ג דכתיב ונתן בידה אע"כ דתרתי איצטריכו למעט קטנה ע"י אביה מכלל דגדולה מיהא מתגרשת ע"י

אביה משום דמיקרי ידה וממילא שהאשה עושה שליח דהא שלוחו של אדם כמותו ילפינן משלוחו אלא דקס"ד דאכתי לא מיקרי ידה ומהכא ילפינן דמיקרי ידה כן נראה לי בשיטת רש"י והתוספות לשיטתייהו בגיטין שם כמבואר בחידושי שם:

דף מא:

פיחת עשרה או הוסיף עשרה תרומתו תרומה מנ"ל. ונ"ל דהוצרך לאתויי סיפא דמתניתין דמרישא לא מוכח מידי דמדין שליחות אתינן עלה דאיכא למימר משום דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו ואע"ג דאיכא למימר דלאו זכות הוא לו דניחא ליה לאינש דליעבד מצוה בגופו מ"מ כיון דגלי דעתא דלא איכפת ליה דהא צא ותרום קאמר מש"ה יכול לתרום דזכין לאדם ולא מטעם שליחות היכא דאיכא צד חובה בגוף הענין ואף ע"ג דזכין לאדם גופא הסכימו רוב המפרשים דהוי מטעם שליחות מ"מ אין זה מוכרח כ"כ כמו שאפרש לקמן מש"ה מייתי מסיפא דמתניתין דפיחת עשרה או הוסיף תרומתו תרומה אלמא אע"ג דאיכא צד חובה אפ"ה מהני כיון דא"ל צא ותרום ומצי למימר בהכי אמדתיך אלמא דהיינו מטעם שליחות כן נ"ל וק"ל:

תוספות בד"ה מה לגירושין כו' אבל לא מצי למימר שכן ישנן בע"כ כו' עכ"ל. ואיכא למידק היאך שייך הכא האי פירכא דבע"כ דבשלמא לעיל לענין קידושין מגירושין שפיר קאמרינן מה לגירושין שכן ישנן בע"כ דאי משליח להולכה לא מצינן למילף שכן הבעל יכול לגרש בע"כ וכיון שהמעשה מסור כ"כ ביד הבעל שיכול לגרש בע"כ של האשה מש"ה מצי למיעבד שליח משא"כ בקידושין ומשליח קבלה נמי לא מצינן למילף דכיון שמתגרשת בע"כ לא איכפת לן כ"כ בשליחות דאפילו זרק לחצירה מהני משא"כ בקידושין אבל הכא לענין תרומה שפיר מצינן למילף שליח להולכה ואי משום דיכול לגרש בע"כ ואין מוחה בידו ה"נ יכול לתרום את שלו באין מוחה ומעכב ויש ליישב בדוחק מיהו למאי דפרישית לעיל דמשליח להולכה לא מצינן למילף אלא היכא שמסר לשליח שום דבר דומיא דגט משא"כ היכא שאינו מוסר לו שום דבר אלא דברים בלבד כגון בתרומה דא"ל צא ותרום אפשר דלא מהני דהו"ל כעין מילי וא"כ ע"כ הא דבעי למילף תרומה מגירושין היינו משליח לקבלה דהו"ל נמי כעין מילי וא"כ כתבו התוס' שפיר דמשליח לקבלה נמי לא מצינן למילף כיון שמתגרשת בע"כ וכדפרישית כן נ"ל אלא דהתוס' לא נחתו להאי סברא כדפרישית לעיל ועוד דא"כ לא יתיישב במה שכתבו בסמוך בד"ה שכן ישנה במחשבה דמצינן למילף קידושין מגירושין ומתרומה ואמאי הא כי היכי דלא מצינן למילף קידושין מגירושין לחוד במה הצד משליח להולכה ושליח

לקבלה אע"כ כדפרכינן דגירושין שכן ישנן בע"כ והיינו דשליח להולכה משום שהבעל יכול לגרש בע"כ באין מוחה ושליח לקבלה כיון שמתגרשת בע"כ וכולה חדא פירכא מיקרי א"כ מה"ט נמי לא מצינן למילף קידושין מגירושין ותרומה דתרומה נמי יכול לתרום באין מוחה משא"כ בקידושין שאין הדבר תלוי בדעתו לבד וכיון שאין הדבר מסור בידו לעולם דאין יכול לעשות שליח אע"כ דהתוספות לא נחתו להאי סברא וסוברים דבתרומה לא הוי בע"כ כמו בגירושין וצ"ע:

גמרא והא דתנן חבורה שאבד פסחה כו' מנא לן ופרש"י מנ"ל דשלוחו של אדם כמותו לשחוט קדשים עכ"ל. ומשמע לכאורה דמשחיטה עצמה קמיבעיא ליה דאי לאו דשלוחו של אדם כמותו היו הבעלים עצמן צריכין לשחוט קדשים שלהם ואע"ג דע"כ ליכא למימר הכי דהא ילפינן מאיש איש שעכו"ם נודרין נדרים ונדבות כישראל וע"כ אין יכולין לשחוט קדשים שלהם בעצמם דלאו בני שחיטה נינהו ואפילו למסקנא דקי"ל דשליחות מהני בקדשים מ"מ הא קי"ל דעכו"ם לאו בני שליחות נינהו ולא מצי למיעבד שליח כדאיתא באיזהו נשך מ"מ איכא למימר דשאני התם דאי אפשר בענין אחר וא"כ כל מי ששוחט הוי שלוחא דרחמנא ויותר נראה כיון דבקרבנות עכו"ם לא כתיב ושחט אין אנו צריכין לטעם שליחות וכל אדם יכול לשחוט וגדולה מזו כתבו התוס' בגיטין דף כ"ב דאע"ג דכתיב וכתב ספר כריתות מ"מ לא משמע דוכתב אבעל קאי ואין צורך לשליחות אלא דוקא בפסח קשיא ליה לגמרא כיון דכתיב ושחטו אותו משמע דאבעלים קאי או אפי' בשאר קדשים היכא דכתיב להדיא ושחט ופשטא דקרא משמע דאבעלים קאי ועיין בסמוך מה שאפרש בלשון התוס' מיהו קשיא לי א"כ מאי מקשה הש"ס מחבורה שאבד פסחה מנא לן דאחד יכול לשחוט בשביל כל החבורה ותיפוק ליה מגופא דקרא דכתיב בפסח ולקח הוא ושכנו הקרוב אליו ואי אפשר ששניהם כא' שוחטין דהכתיב תזבחו וילפינן מינה שאין שנים שוחטין בקדשים ואפילו בדיעבד השחיטה פסולה (מהדורא בתרא מהמחבר נ"ע כמ"ש תוס' ביומא דף ח' מיהו התוס' דחולין פ' השוחט דף כ"ט ע"ב בד"ה תרי זיבחי כתבו להיפך דבדיעבד כשר ובלא"ה דבריהם ביומא צ"ע דהא לרבנן דהרשב"א משמע דמותר וכ"כ הרמב"ם ז"ל וא"כ ניחא לתלמודא לאקשויי אליבא דכ"ע דאכתי ה"ל שחיטה באחר ומה שכתבתי כאן הם לפי שיטת התוס' ביומא) ואפשר דאכתי אי לאו דילפינן דשלוחו של אדם כמותו בהכרח הייתי אומר דאף על גב דבשאר קדשים אין שנים שוחטין אפ"ה בפסח כל בני החבורה צריכין לשחוט בסכין ארוכה מדכתיב ושחטו אותו אבל מדר' יהושע בן קרחה ילפינן שפיר דכיון דכתיב כל קהל עדת ישראל דמשמע שכל עדת ישראל שוחטין וזה ודאי

אי אפשר בקרבן אחד אע"כ דשלוחו של אדם כמותו כן נ"ל לפי שיטת רש"י ותוס' ועיין בסמוך:

רש"י בד"ה מנלן דשלוחו של אדם כמותו לשחוט קדשים עכ"ל. משמע מלשונו בפשיטות דלקושטא דמילתא בעינן שליחות מיהא בכל הקדשים דכתיב בהו ושחט וכ"ש בפסח אמנם בירושלמי דשמעתין איתא להדיא דלשחיטה לא בעינן שליחות ואדם שוחט פסחו של חבירו אפילו שלא מדעתו אלא דמהירושלמי ליכא ראיה דהתם באמת בעי למידחי דלא נילף מפסח דכתיב ושחטו אותו כל קהל עדת כו' אע"ג דאין שוחט אלא אחד דשאני שחיטה שאדם יכול לשחוט פסחו של חבירו שלא מדעתו וא"כ משמע אדרבה מדילפינן בשמעתין מפסח אלמא דשחיטה בעי שליחות וא"כ איכא למימר דה"ה לשאר קדשים דכתיב ושחט אלא דלכאורה נ"ל דתלמודא דידן נמי ע"כ סבר דשחיטה בעלמא לא בעי בעלים כשיטת הירושלמי והיינו מדגרסינן בנדרים דף ל"ז אמר ר' יוחנן הכל צריכין דעת בעלים חוץ ממחוסרי כפרה שכן אדם מביא על בניו ובנותיו כשהן קטנים ולענין הפרשה איירי התם ומקשינן אלא מעתה יפריש אדם פסח על חבירו שכן מביא על בניו ובנותיו אלמה אמר ר"א הפריש פסח על חבירו לא עשה כלום ומשני הש"ס שה לבית אבות לאו דאורייתא וא"כ תיקשי למאי דס"ד דשה לבית אבות דאורייתא מאי קשיא ליה יפריש אדם פסח על חבירו שכן מביא על בניו ובנותיו הקטנים דסוף סוף הא ילפינן בשמעתין מייתורא דקראי דשחיטה מטעם שליחות אתינן עלה והיאך ישחוט בשביל בניו הקטנים הא לאו בני שליחות נינהו לפי סברת המקשה מדקשיא ליה אהפרשה מכל זה היה נלע"ד דמצד עיקר השחיטה לא בעינן שליחות בקרבן דשחיטה לאו עבודה היא וכיון שהוא מופרש ועומד ודאי ניחא ליה אם לא היכא דשייך סמיכה בבעלים וכשיטת הירושלמי אלא כל השקלא וטריא דשמעתין היינו לענין פסח דקי"ל נמנין ומושכין ידיהם עד שישחוט א"כ לאו מופרש ועומד הוא לגביה דלמא יזדמן לו פסח אחר וימשך מזה ויתמנה על אחר והיינו דקשיא לן דוקא ממתניתין דחבורה שאבד פסחה דקתני אם שלו נשחט ראשון אוכלין משלו ואם שלהם נשחט ראשון משמע דוקא אם שלהם נשחט ראשון אבל אם שלו נשחט ראשון אע"פ שהם לקחו כבר פסח אחר אפ"ה אוכלין משלו ואמאי הא מכיון שלקחו פסח אחר וגלי דעתייהו דניחא להו טפי הו"ל חזרה לגבי דהיאך אע"כ משום דשלוחו של אדם כמותו ומטעם שליחות אתינן עלה ומש"ה לא מהני חזרה דידהו במה שלקחו פסח אחר דאכתי לא בטלו שליחותייהו בהכי כיון שיכולין לימשוך עד שישחט ובמעשה ראשון תליא מילתא כמו שנבאר לקמן אי"ה בענין ביטול שליחות והשתא מקשה שפיר מנא לן דאי מקרא דולקח הוא ושכינו

לא שמעינן מידי דהתם בעומד על גביו מצי אירי דלא הדרו בהו בשעת שחיטה וע"ז מייתי שפיר מדר' יהושע בן קרחה דקרא יתירה הוא לאשמעינן דשלוחו של אדם ממש כמותו לגמרי והא"ש נמי סוגייא דנדרים דמקשה אלא מעתה יפריש אדם פסח על חבירו דזכות הוא לו מאי אמרת דלמא ניחא לחבירו בפסח אחר ודאי דהכי הוא אלא מיהא אם יתרצה חבירו בסוף קודם שחיטה לימא דמהני דזכות גמור הוא לו שהרי לעולם יכול למשוך ולהתמנות על איזה שירצה וע"ז מייתי המקשה שפיר ראיה ממה שמביא על בניו הקטנים אע"ג דלאו בני שליחות נינהו אע"כ דבלאו שליחות נמי מהני בין לענין שחיטה בין לענין הפרשה דזכות גמור הוא להם כיון שא"א להם להביא קרבן אחר וא"כ הכי נמי דכוותה אע"כ דאין דנין אפשר משא"א או שנאמר דקטנים בני שליחות נינהו היכא דשייכי בדנפשייהו כמו שנבאר וא"כ במחוסר כפורים נמי איכא למימר הכי כן נ"ל נכון בעזה"י לולי שרש"י ותוס' לא פירשו כן והנראה מזה דלשיטתם אזלי דזכיה גופא לא הוי אלא מטעם שליחות אלא דלקמן מוכח דאף לשיטת הסוברים כן לפי האמת מ"מ בשקלא וטריא דשמעתין לעולם מצינן למימר שיש סברא דזכיה עדיף משליחות וא"כ אתי שפיר הא דמקשינן הכא מנא לן דוקא בחבורה שאבד פסחה דלא שייך זכייה וקצת מזה ראיתי בחידושי הריטב"א ז"ל שהבליע בנעימת לשונו בין הפרקים ודוק היטב ועיין בסמוך:

(קונטרס אחרון) רש"י בד"ה מנלן דשלוחו של אדם כמותו לשחוט קדשים. ומשמע מדבריו דלענין שחיטת קדשים בעינן דעת בעלים וכתבתי מלשון ירושל' דשמעתין משמע דבשחיטת קדשים לא בעינן דעת בעלים כי אם בקרבנות דשייך בהו סמיכה משא"כ בפסח ודכוותיה וכתבתי ג"כ דמסוגיא דנדרים דף ל"ז מוכח כן לכן פירשתי סוגיא דשמעתין ודנדרים לנכון ע"ש באריכות:

תוספות בד"ה נפקא ליה מדריב"ק וא"ת אמאי לא יליף מדאיצטריך בשחיטת פרו של אהרן כו' נראה דמה שסמכו קושיית' על התרצן ולא על המקשן משום דמצינן למימר דבפרו של אהרן איצטריך למעט שלא יהא אחר שוחט ואהרן רואה ובכה"ג אפשר דפשיטא לן דהוי כמותו מטעם זכיה ודוקא בחבורה שאבד פסחה קשיא ליה כיון דאמר צא ושחוט משמע דאין עומדין על גביו בשעת שחיטה אבל על התרצן מקשו שפיר מדמייתי ראיה מושחטו כל קהל עדת ישראל דלמא התם נמי בעומדין על גביו אירי דהפסח נשחט בג' כיתו' ילפינן מהאי קרא אע"כ דלא משמע לתלמודא לחלק בהכי וא"כ מקשו שפיר נילף מדאיצטריך בפרו של אהרן. מיהו למאי דפרישית בסמוך אין מקום לקושיית התוס' ואף למאי דפרישית נמי בשיטת רש"י דדוקא היכא דכתיב ושחט קשיא

לן דליהוי דוקא בבעלים אי לאו דשלוחו של אדם כמותו וא"כ אין ראייה מפרו של אהרן דאף אי בעלמא בעינן בעלים דוקא איצטריך למיכתב ושחט בפרו של אהרן דאי לא ושחט הוה אמינא דלא בעינן אפילו שליחות כלל דשחיטה לאו עבודה היא והנראה מזה דלא נחתו התוס' לסברא זו לחלק בין היכא דכתיב ושחט או לא וצ"ע. ובעיקר דבריהם בענין פרו של אהרן תלמוד ערוך היא במנחות דף י"ח אהא דמקשינן התם אהקישא דוסמך ושחט נילף מה סמיכה בבעלים אף שחיטה בבעלים ומשני הש"ס מדאיצטריך למכתב בפרו של אהרן כו'. ואע"ג דלמאי דמתרצין התוספות כאן לא מהני האי שינויא אלא דומיא דפרו של אהרן מ"מ משני התם שפיר דאי ס"ד הקישא דוסמך ושחט מהני לענין בעלים א"כ אמאי איצטריך למיכתב בפרו של אהרן תיפוק ליה מהקישא דבכל הקרבנות שטעונין סמיכה צריך שחיטה בבעלים ואין משיבין על ההיקש משא"כ התוס' כאן דלא איירי מהקישא אלא דקשיא להו דע"כ מסברא ידעינן דבכל מקום שלוחו של אדם כמותו מדאיצטריך בפרו של אהרן ע"ו מתרצין שפיר דהתם בלא"ה איצטריך לאפוקי מסברא אחריתא כן נ"ל ודו"ק ודאתינן עלה מיהא דבסמיכה בעינן בעלים דוקא דכתיב ידו ולא שלוחו ואפ"ה לא תיקשי אמאי לא ילפינן בשמעתין דבקדשים מהני שליחות מדאיצטריך למעט שלוחו בסמיכה דאיכא למימר דהא דממעטינן שלוחו בסמיכה לאו מייתורא דאיצטריך למעט שאר מילי כדאיתא התם אלא דכולהו מימעטו מפשטא דקרא דכתיב ידו ואע"ג דבגירושין נמי כתיב ונתן בידה ואפ"ה מרבינן שלוחה נראה משום דכתיב ונתן ומרבינן אפילו חצירה וא"כ ע"כ דידה לאו דוקא אלא ידה היינו רשותה כדאיתא בהזהב דף נ"ו משא"כ בידו דסמיכה לא שייך רשותא וע"כ דוקא הוא והא דאמרינן נמי בסמוך וצריכא בקדשים ולא אמרי' דאיצטריך דלא נילף בבנין אב מסמיכה דלא מהני שליחות הא ליתא דהא אפילו הקישא איכא ואפ"ה לא ילפינן שחיטה מסמיכה מדאיצטריך בפרו של אהרן וכדפרישית אלמא דגלי לן קרא דלא נילף מסמיכה כל עיקר כן נ"ל ודו"ק. ומה שהקשה מהרש"א ז"ל אקושית התוס' מדאיצטריך בפרו של אהרן ואדרבא נימא איפכא נ"ל שאין מקום לקושיא זו דמפרו של אהרן לא מצינן למילף דשאני עבודת יום הכיפורים דכתיב חוקה ואפי' הני כהני דשלוחי דרחמנא נינהו לא מצי למיעבד וזה ברור אלא דבלא"ה תירץ מהרש"א ז"ל שפיר ודו"ק:

שם בגמרא אלא לא ליכתוב רחמנא בתרומה ותיתי מהנך אין ה"נ אלא אתם גם אתם ל"ל מיבעיא ליה לכדר' ינאי דא"ר ינאי מה אתם בני ברית כו'. וכבר הקשיתי לשאול בחידושי לגיטין דף כ"ג ע"ב דאכתי אמאי איצטריך הא דר' ינאי כלל לא ליכתוב גם אתם בתרומה וע"כ נילף עיקר שליחות מגירושין וקדשים וא"כ ממילא אימעוטי עכו"ם אפילו בתרומה

כיון דלא אתיא לן אלא מהנך ובהנך עכו"ם לאו בני שליחות נינהו וכמו שכתבו התוס' שם אליבא דר' שמעון ומה שכתבתי שם מלבד שהוא דוחק לומר כיון דעכו"ם איתא בקדשים אע"ג דליתא בגירושין נילף תרומה מיניה אלא דלפי סוגי' דשמעתין משמע דקדשים היינו פסח וא"כ הא עכו"ם ליתא בפסח ועוד הקשיתי בלשון התוס' דגיטין דף ס"ד ע"ב שכתבו בהדיא דלא ממעטינן קטן משליחות אלא דומיא דתרומה היכא דליתא בדנפשיה וזה ממש היפך דבריהם בפ' כל הגט לכך נראה לי ליישב חדא מגו חדא דודאי אליבא דר' שמעון כיון דאתם גם אתם בתרומה לא איצטריך ליה כלל לא לענין שליחות ולא לענין מיעוט העכו"ם א"כ שפיר אמרינן מסברא למעט עכו"ם בכל התורה אפילו היכא דשייך בדנפשיה דסוף סוף לא מצינן למילף שליחות בשום ענין אלא למאן דאיתא בגירושין וקדשים כיון דמהתם ילפינן עיקר שליחות משא"כ לרבנן דילפי אתם גם אתם לכדר' ינאי א"כ מדאיצטריך האי קרא ע"כ דקרא אתא לגלויי דאפילו מאן דליתא בגירושין וקדשים מ"מ היכא דשייך בדנפשיה מצינן למילף שליחות אלא דבעכו"ם מיעט הכתוב בפירוש דאע"ג דאיתא בתרומה אפ"ה מימעט ומינה ילפינן לכל התורה כולה דאפילו היכא דאיתא בדנפשיה לאו בר שליחות הוא משא"כ לענין קטן אע"ג דליתא בגירושין ולא בקדשים למאי דקי"ל שה לבית אבות לאו דאורייתא אפ"ה לא ממעטינן להו אלא היכא דליתנהו בדנפשיה משא"כ לענין ממון למאן דסובר דאית להו זכיה מדאורייתא זוכין אף לאחרים כדברי התוס' בגיטין ואף דמלשון התוס' שם משמע דקטנים נמי ממעטינן מאתם ע"כ לאו ממיעוטא דקרא משמע להו הכי דמהיכא תיתי אלא דבלשון קושייתם שפיר כתבו דממעטינן לקטנים מדלא ילפינן שליחות אלא מתרומה וקטנים לאו בני תרומה נינהו וה"ה דהוי מצי לאתויי גירושין וקדשים אלא דלשון הגמרא דאיזהו נשך נקטי' וע"ז מתרצין שפיר שם דאפ"ה לא ממעטינן קטן אלא היכא דליתנהו בדנפשייהו אבל היכא דאיתנהו בדנפשייהו לא ממעטינן להו והיינו מהאי דהכא גופא מדאיצטריך לרבנן אתם גם אתם למעט עכו"ם כנ"ל נכון ליישב שיטת התוס' דגיטין דלא ליקשי אהדדי וממילא רווחא שמעתין ודו"ק:

שם דאמר ר' ינאי אתם גם אתם מה אתם בני ברית. נראה דאיצטריך למכתב גם אתם דמאתם לחוד לא הוי שייך למעט ממשמעות דקרא עכו"ם משליחות דמה ענין שליחות לכאן אלא הוי דרשינן מהאי קרא גופא דבעכו"ם ליתא בתרומה דנפשיה אבל עכשיו דכתיב גם והאי גם איירי משליח ואע"ג דלא איצטריך לגוף השליחות אתא לגלויי אאתם דכתיב בתרומה דקאי אשליח דוקא אבל בתרומה דנפשיה איתא כיון דאשכחן דאיתא אפי' בקדשים דנודרין נדרים ונדבות וכמ"ש התוס' והכי איתא בירושלמי דתרומות כן

נ"ל אליבא דרבנן ולפ"ז נאמר דלרבנן לא איצטריך למעט תורם את שאינו שלו דמהיכא תיתי ולמעוטי שותפין ואריסין ואפוטרופסין לא משמע להו דבאמת תורמין תרומה כדאיתא במשניות דתרומה ובגיטין דף כ"ב לענין אפוטרופוס דמוקמינן התם דאתם ולא שותפין ולא אפוטרופסים היינו להניח ובירושל' משנינן כאן להלכה כאן למעשה ולכולהו שינוייא ע"כ מיעוטא דשותפין ואפוטרופסים מאתם היינו אסמכתא בעלמא וכ"כ הרשב"א בחידושיו לגיטין ע"ש וטפי משמע לרבנן קרא דאתם למעט שליחות העכו"ם משא"כ לר' שמעון דעכו"ם ליתא בדנפשייהו מדאיתקוש לקדשים וממילא דליתנהו בשליחות וא"כ ע"כ דריש אתם למעט שותפין ואריסין ואפטרופסים דשקולין הם ויבואו כולם ולמעט תורם שאינו שלו לא איצטריך קרא דמהיכא תיתי ואגב גררא דאינך נקיט ליה בסמוך ולפ"ז הא דאמרינן בסמוך כיון דאמר מר אתם ולא שותפין כו' משמע דמימרא פשוטה היא לכ"ע מדנקט בלשון אמר מר מ"מ אליבא דרבנן לאו דדשא גמורה היא אלא אסמכתא ולר"ש דרשא גמורה ולפ"ז בגיטין גבי אפוטרופסים דמפלגינן בין להאכיל בין להניח היינו אליבא דרבנן דוקא. אלא דלפ"ז קשיין דברי הרמב"ם ז"ל אהדדי דבפ"ד דתרומות כתב דשותפין ואריסין ואפוטרופסים בדיעבד תרומתן תרומה משמע דהיינו כרבנן דלר"ש כיון דדרשא גמורה היא לא שייך לחלק בין לכתחלה לדיעבד וכ"כ הכ"מ בשם הר"י קורקס ובאותו פרק כתב דההיא דעכו"ם שתרם תרומתו תרומה דהיינו כרבנן וע"כ לא מיתוקמא אלא כר"ש דלרבנן ע"כ תרומת עכו"ם מדאורייתא כדמוכח בשמעתין ובסמוך אפרש לנכון ודו"ק:

(קונטרס אחרון) בגמרא דתנן העכו"ם וכותי שתרמו תרומתן תרומה והקשיתי דברי הרמב"ם ז"ל אהדדי דבפרק ד' דתרומות כתב דשותפין והאריסין האפוטרופסין תרומתן תרומה משמע דהיינו כרבנן דלר"ש דדרשה גמורה היא לא שייך לחלק בין תחילה לדיעבד ובאותו פרק עצמו כתב דעכו"ם שתרם תרומתו תרומה. וע"כ לא מיתוקמא אלא כר"ש וכתבתי ליישב עיין בפנים מ"ש בלשון התוס' בד"ה העכו"ם והכותי:

תוספות בד"ה העכו"ם והכותי כו' עד סוף הדיבור. ובאמת מצינן למימר דלפרש"י נמי למ"ד בהשולח יש קנין ע"כ מוקי לפלוגתא דר"ש ורבנן כשיטת התוס' אלא דפרש"י כאן הם אליבא דמ"ד בהשולח אין קנין דהכי קי"ל כמ"ש הרמב"ם ז"ל ולהאי מ"ד א"ל דר"ש ורבנן איירי בכל גווני וכולהו סברי נמי דאין קנין אלא דר"ש פוטר משום דמירוח העכו"ם פוטר וכן נראה להדיא מלשון רש"י. והנראה בעיני דהרמב"ם ז"ל נמי סובר כשיטה זו דההיא דתרומת העכו"ם מדמעת היינו נמי בכה"ג דוקא אבל ההיא מתניתין דהעכו"ם והכותי שתרמו שהיא רישא דמתני' משמע ליה להרמב"ם דאיירי בתבואת

העכו"ם ממש והיינו טעמא דלא פליג ר' שמעון ברישא אלא בסיפא דוקא מדמחייב בחומש אלמא דמדאורייתא איירי ור"ש סובר דלעולם לא מחוייב עכו"ם בתרומה מדאורייתא אלא מדרבנן משום בעלי כיסין כדאיתא במנחות דף ס"ו אליבא דר"ש גופא כמ"ש התוספות שם והר"ר שמשון בפי' המשניות. ועוד נ"ל לפרש בענין אחר דלעולם דר' שמעון פוטר לגמרי אפילו מדרבנן משום דהא בהא תליא דהא דגזרינן בתבואת העכו"ם ממש דליחייב משום בעלי כיסין ואמרינן נמי דתרומת העכו"ם שתרם בעצמו מהני היינו כיון דאשכחן מיהא דעכו"ם איתא בדנפשיה מדאורייתא כגון שקנה מיד ישראל לאחר שהביא שליש ובכה"ג ודאי מהני הרמת העכו"ם בעצמו לרבנן דילפינן חטא חטא מקדשים דנדריהם והקדישן הקדש וה"ה לענין תרומה וא"כ בההיא גזירה דמשום בעלי כיסין דמחייבינן אפילו במירוח העכו"ם מהני נמי הרמת העכו"ם עצמו משא"כ לר"ש דעכו"ם ליתא בתרומה כלל דיליף חטא חטא מקדשים דהרמת העכו"ם לאו כלום הוא א"כ מאי ענין הרמת העכו"ם דליהוי תרומה לענין גזירה דבעלי כיסין אלא הא דמוקמינן במנחות ההיא דתרומת העכו"ם תרומה משום בעלי כיסין לאו אליבא דרבי שמעון היא אלא אליבא דרבי יוסי דקאי בשיטתא דר' שמעון התם לענין מירוח העכו"ם ואפ"ה הוי תרומה מדרבנן אף לענין ישראל שלקחו ממנו דמחייב משום בעלי כיסין ומהני נמי הרמת העכו"ם לר' יוסי דהא הא מילתא דרבי יוסי בר פלוגתא דר"ש הוא בזבחים דף מ"ה דלר' יוסי קדשי העכו"ם חייבים עליהם וא"כ ה"ה לענין תרומה בג"ש דחטא חטא כדברי התוס' כאן כן נ"ל נכון ובזה נתיישבו היטב דברי הרמב"ם ז"ל ודוק היטב:

גמרא הניחא לריב"ק אלא לר' יונתן מא"ל. נראה שסמכו קושייתם כאן משום דעיקר קושיא לר' יונתן דלמא שאני התם דאית ליה שותפות בגוייהו וא"כ איכא למימר דלעיל מעיקרא לא סליק אדעתיה לחלק בין שותף לאינש דעלמא דמהיכא תיתי משא"כ השתא דמייתינן אתם ולא שותפים אלמא דמסברא הוי אמרינן דשותף מהני אפילו בלא שליחות ולרבנן לקושטא דמילתא מהני כדפרישית וא"כ מקשה שפיר בקדשים מנא לן דלמא שאני פסח דאית ליה שותפות בגוייהו ומהני מיהא היכא שא"ל צא ושחוט כן נ"ל:

דף מב.

גמרא ודילמא שאני התם דאית ליה שותפות בגוייהו. נראה דהיינו שותף שעשאו שליח דאי שותף בלא שליחות הא אמרינן בסמוך דלרבי שמעון גרע שותף בלא שליחות משליח דעלמא אלא ע"כ דהכא בשותף על ידי שליחות איירי וכי מוקמינן לה נמי

למסקנא באם אינו ענין לא מצי לאוקמי חדא לשותפות ע"י שליח ואידך לשותפות בלא שליחות דאדרבא אית לן לאוקמי טפי לשליחות בלא שותפות דעדיף משותף בלא שליחות כמו שהוכחתי:

תוספות בד"ה ודילמא כו' ואין לומר דאין ה"נ כו' דהא תנן בפ' האשה כו'. ויש לדקדק דאכתי מאי קושיא דלמא ר' יונתן לית ליה האי מתניתין ומתניתין כריב"ק ובפשיטות הוי מצי לשנויי דממעשים בכל יום מקשינן דמהני שליחות בקדשים בין לענין שחיטה בין לענין הפרשה ומדפשיטא לן נמי בכולה תלמודא דטמא וערל משלחין קרבנותיהם מיהו אכתי קושיית מהרש"א ז"ל במקומה אמאי לא מקשינן לעיל ממתניתין דעבד שהיא רישא דמתניתין. ולמאי דפרישית לעיל נתיישב הכל דעיקר הקושיא ממאי דתנינן אם שלהם נשחט ראשון דמשמע אע"פ שלקחו פסח אחר אם שלו נשחט ראשון אוכלין משלו והיינו ע"כ בתורת שליחות משא"כ ממתניתין דעבד לא מצינן לאקשויי מידי דלמא משום זכייה אתינן עלה ולא שייך לומר דחובה היא דאיכא דניחא לה בגדי ואיכא בטלה וכיוצא בזה דהא אוקמינן התם במלך ומלכה דלא קפדי ודוקא היכא שמשנה בפירוש על דברי רבו הוא דאמרינן התם יצא לבית השריפה או שמתנה משא"כ הכא נהי דא"ל רבו מעיקרא ודאי מהני לענין שיכול העבד לשחוט בתורת זכיית אותו קרבן שאמר לו רבו וליכא למיחש דלמא השתא הדר ביה והו"ל חובה דהא מלך ומלכה מסתמא לא קפדי אם לא היכא דאתינן עלה בתורת שליחות דכה"ג כיון שעבר על דעת משלחו נתבטל' השליחות אפילו במלך ומלכה ודוק היטב:

בד"ה איש זוכה כו' וי"ל דס"ד הואיל דשייך באכילת פסחים כו' עכ"ל. ואע"ג דקי"ל שה לבית אבות לאו דאורייתא מ"מ סד"א דאפ"ה מיקרי איתא בדנפשיה כיון דשייך באכילת פסחים רשות ובפ' התקבל כתבו התוס' עוד דהא גופא קמל"ן דשה לבית אבות לאו דאורייתא ולקושטא דמילתא אין הקטן זוכה ולא קרינן ביה איתא בדנפשיה ואע"ג דבתרומת עכו"ם אמרי' לעיל דמיקרי איתא בדנפשיה אע"ג דלית ביה צד חיוב מדאורייתא לתרום אלא רשות דומיא דנדרים ונדבות כדפרישית לעיל מ"מ אפשר דשאני התם כיון דתבואת העכו"ם מיהא חייב לגבי ישראל כן נ"ל או שנא' דאע"ג דקטן בפסח מיקרי איתא בדנפשיה אפ"ה לא מצינן למילף בעלמא דאף במאי דאיתא בדנפשיה לא מצי למיעבד שליח ואין זוכין לו משום דשאני קדשים דחמירי משא"כ עכו"ם דליתא בכל התורה כולה ילפינן שפיר מתרומה אלא דאכתי קשה מזכיית ממון דקי"ל דאין זכייה לעכו"ם אע"ג דאיתא בדנפשיה ויש לחלק וצ"ע ומה שיש לדקדק בסוגיא זו יבואר בפסחים אי"ה:

גמרא ואלא הא דא"ר גידל אמר רב כו' תיפוק ליה שליחות מהכא. ויש לדקדק דלמא רב ס"ל כרבי יונתן וס"ל נמי שוחטין את הפסח על היחיד וא"כ יליף שליחות דכל התורה מגירושין ומנשיא אחד כי היכי דנייתר לן תרומה למידרש מיניה מה אתם בני ברית ויש ליישב דאי ס"ד דרב ס"ל כרבי יונתן אכתי מנ"ל למעט עובד כוכבים בתרומה דהא תרומה איצטריך לגופא דמגירושין וחלוקת הארץ לא ילפינן תרומה מה להנך שכן חול ואם נאמר דרב לא איצטריך למעט עובד כוכבים כדפרישית אליבא דרבי שמעון א"כ ממ"נ מקשה שפיר קרא דנשיא אחד ל"ל נילף מגירושין ותרומה או מגירושין וקדשים ודו"ק:

רש"י בד"ה והא הוי נמי קטנים כו' והלא אין שליחות לקטן דגבי ושילח כתיב איש ומינה ילפינן כו' עכ"ל. כוונת רש"י בזה ליישב הא דלקושטא דמילתא פשיטא לן בכולה תלמודא דאין שליחות לקטן והיינו משום דשליחות דכל התורה ילפינן מגירושין ותרומה או מגירושין וקדשים ובכולהו ממעטינן קטן דליתא בדנפשיה דאיש כתיב בכולהו והשתא מקשה הש"ס שפיר ותסברא אי ס"ד דההיא דרב גידל לענין שליחות הוא נילף מהכא דלענין ממון יש שליחות לקטן כדאשכחן בחלוקת הארץ ומדחזינן מעשים בכל יום דאין שליחות לקטן אלמא דההיא דרב גידל לאו מטעם שליחות הוא אלא מטעם זכייה ואף על גב דלענין זכייה נמי לפי שיטת רש"י באיזהו נשך ובפרק התקבל ובדוכתי טובא ולרוב המפרשים דקיימי בשיטתיה דמדאורייתא אין זכייה לקטן מ"מ לא מצינן להקשות ממעשים בכל יום דהא אדרבא מעשים בכל יום דזכין לקטן מיהא מדרבנן כדאיתא באיזהו נשך ובפרק מי שמת דף ק"מ וא"כ שפיר אית לן למימר דלרב ה"נ דזכין לו מדאורייתא כן נ"ל נכון ודו"ק ועיין בסמוך:

גמרא אלא כדרבה בר רב הונא כו' דאמר משמיה דרב גידל אמר רב מנין שזכין לאדם כו'. פירוש דלענין קטנים מהני בתורת זכייה אף על גב דליתנהו בשליחות דלפי סברא דהשתא ע"כ זכייה עדיף משליחות ממעשים בכל יום דיש זכייה לקטן ואין לו שליחות ואפ"ה לא קשיא לן דרב גידל אמר רב אאידך דרב גידל אמר רב דלעיל דיליף שליחות מקרא דהכא דממילא ילפינן מיניה שליחות לגדולים שהיו בחלוקת הארץ וע"כ שהנשיאים היו שלוחים שלהם ולאו בתורת זכייה מדאמר רחמנא ונשיא א' תקחו משמע שהם היו בוררין לעצמם להיות שלוחים אלא דאכתי גופא דקרא לא מיותר דנשיאים איצטריכו בשביל קטנים וע"ז מקשה הש"ס שפיר ותסברא אטו זכות הוא כו' ומסיק אלא כדרבה בר רב הונא אמר רב גידל אמר רב ופרש"י כלומר לאו זכות גרידא איכא למישמע מיניה לגדולים כולי ונראה לי כוונתו בזה דודאי כולהו תלת מימרי דרב גידל

קושטא נינהו דעיקר מילתא דאפילו חובה ע"מ לזכות יכולין לעשות בשביל קטנים כיון דלא סגי בלאו הכי ודוקא כשהן בית דין או שלוחי ב"ד משום דב"ד אלימי טפי אבל בגדולים מילתא דפשיטא היא שאין חבין שלא בפניו אפילו ע"מ לזכות אע"כ דמחלוקת הארץ של גדולים על ידי נשיאים שמעינן מיהא שליחות כדפרישית ומהכא נמי יליף דזכין לאדם שלא בפניו בזכות גמור משום דזכייה מטעם שליחות היא לשיטת הסוברים כן או אפשר דעדיף משליחות מ"מ עיקר קרא לחוב ע"מ לזכות בקטנים אתא ודוק היטב:

(קונטרס אחרון) דף מב גמרא דאמר רבה בר רב הונא א"ר גידל אמר רב מנין ליתומים שבאין לחלוק בנכסי אביהן שב"ד מעמידין להם אפוטרופוס כו' ת"ל נשיא א'. וכתבתי לפרש דמשמע הכא דאפילו לשיטת הרמב"ם דקטן לית ליה זכייה מדאורייתא אף ע"י אחרים כיון דלית להו שליחות אפ"ה ע"י הב"ד שפיר יכולין לזכות בשביל הקטן ואפילו לחוב ע"מ לזכות וכבר כתבתי בזה ג"כ בכתובות דף י"א גבי גר קטן דמטבילין ע"י ב"ד ליישב שם קושית התוספות ובזה נתישב לי ג"כ מה שהקשה בספר בתי כהונה חלק ב' סי' ד' בשם גדול אחד מוהר"ר יעקב לוי שהקשה על שיטת הר"ן ז"ל דקטן אין לו זכייה מדאורייתא אף ע"י אחרים א"כ מאי מקשה הש"ס בפרק יש נוחלין לרבנן יכיר ל"ל לא יהא אלא אחר אילו בעי למיתבא ליה במתנה מי לא יהיב ליה ומאי קושיא דילמא איצטריך קרא דיכיר לענין בנו קטן דודאי לא מצי יהיב ליה במתנה ע"ש באריכות גדול ולענ"ד באמת היא קושיא עצומה. אמנם למאי דפרישית אתי שפיר דאפ"ה מצי יהיב ליה במתנה ולזכות לו ע"י ב"ד שיעמידו לו אפוטרופוס. ולענ"ד סברא פשוטה היא דכ"ע מודו בכה"ג דכיון דעיקר הטעם דאין יכולין לזכות לו ע"י אחר היינו משום דזכייה מטעם שליחות ואין שליחות לקטן לפי שאינו בן דעת א"כ נראה דהיינו דוקא ע"י איניש דעלמא משא"כ בב"ד שאין צריכין להימנות מדעתו אלא שלוחי דרחמנא נינהו דב"ד אבוהון דיתמי קטנים נינהו כדאי' פרק שור שנגח דף ל"ט לענין שור תם של חש"ו שנגח שב"ד מעמידין להם אפוטרופוס א"כ נראה כ"ש שהב"ד שלוחי דרחמנא נינהו לטובת הקטן שיעמידו אפוטרופוס שיהא שלוחו של הקטן ולזכות לו מיד המקבל מתנה. עוד נראה לי ליישב קושיא הנ"ל בדרך אחר דנהי דאיכא מ"ד דאין זכייה לקטן ע"י אחר נ"ל דהיינו דוקא לענין שהנותן יכול לחזור בו אף לאחר שהגיע ליד הזוכה והטעם מבואר דכיון דהזוכה לאו שלוחו דקטן הוא דאין לו שליחות וא"כ מה"ט אין יכול לזכות לקטן בע"כ של הנותן כדאיתא בגיטין דף י"א ע"ב לענין תופס לב"ח במקום שחב לאחרים ומשמע שם דכ"ש לענין מתנה והיינו מטעמא דפרישית כיון שהוא חוב גמור להנותן משא"כ לגבי דאחרינא כל זמן שלא חזר בו הנותן ודאי מהני לזכיותו דהא לגבי דאחרינא

לא שייך לומר דהוי כחב לאחרים כיון שלא נתחייב להם הנותן כלום וא"כ לפ"ז מקשה הש"ס שפיר בפרק י"נ יכיר למה לי דמכיון שמת הנותן ולא חזר בו ממילא זוכה הקטן ע"י האחר ובזה נ"ל ליישב ג"כ מה שהקשו התוס' ברישׁ פ' בן סורר גבי קטן שידוע שאין לו גואל והקשו שם מנ"ל להאי קטן ממון למ"ד אין זכין לקטן ולמאי דפרישי א"ש דמשכחת ליה לקטן ממון בכה"ג כן נ"ל נכון ועדיין צ"ע:

שם אמר רב נחמן אמר שמואל כו' ורב נחמן דידיה אמר הגדילו אין יכולין למחות. נראה דההיא מימרא דהכא נמי נפקא להו מההיא דרב גידל אמר רב אלא דרב נחמן דידיה סובר דבחלוקת הארץ נמי לא היו יכולין למחות ומשמיה דשמואל סובר שהיו יכולין למחות ואף על גב דלענין שבאו כתבו התוספות דאין להביא ראיה מחלוקת הארץ נראה לי דהיינו משום שהיה ע"פ הדיבור ה"ל כמו שבאו ונתרצו אבל לענין שתהא חלוקה קיימת לעולם עד שיגדלו שפיר מצינן למילף מחלוקת הארץ אי כח ב"ד יפה או לא דאלת"ה היכי ילפינן מיניה לעיל לענין זכין לאדם שלא בפניו דלמא שאני התם דהוי ע"פ הדיבור ואורים ותומים אלא ע"כ כדפרישית ואתי שפיר נמי הא דאמר שמואל הגדילו יכולין למחות אף על גב דקי"ל הפקר ב"ד הפקר אלא דכאן מתחלה אין לב"ד להפקיר ממון היתומים בחנם אלא לעשות תקנה לקטנים עד שיגדלו שמעי' מיהא מהכא דהב"ד יכולין לחוב ע"מ לזכות בעיניי קטנים מדאוריית' אפילו לענין איסור' כמ"ש התוס' כאן לענין תרומה והא דאמרינן לעיל איסורא מממונא לא ילפינן פירשתי במקומו. ובזה נתיישב לי הא דאמר רב הונא בכתובות דף י"א גר קטן מטבילין ע"ד ב"ד והקשו התוספות אמאי הוי קידושיו קידושין הא אין ביד יכולין לעקור דבר מן התורה ונדחקו שם ולמאי דפרישית א"ש דכיון דאין לך לחוב ע"מ לזכות יותר מזה להכניסן תחת כנפי השכינה רשאין הב"ד לעשות כן מדאורייתא כן נ"ל נכון ועדיין צ"ע:

דף מב:

בד"ה הא דטעו כו' ה"ה דמצו למימר הא דטעו בשתו' הא דטעו בפחות משתות כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דלרב נחמן מודו חכמים בפחות משתות דמכרן קיים והקשה א"כ שמואל דלא כמאן ותירץ דלשמואל פליגי רבנן אפילו בפחות משתות ועי"ל דלשמואל נהי דבדיינים מודו חכמים בפחות משתות מ"מ באפוטרופוס אינו כן כ"ז מל' מהרש"א ז"ל ודבריו נפלאים בעיני דמנ"ל להתוספות גופייהו הא מילתא דלמאלרב נחמן נמי הכי הוא דבפחות משתות נמי פליגי רבנן או שמחלק בין דיינים לאפוטרופוס ומנ"ל לאפושי כל הני פלוגתא בין שמואל לרב נחמן. ולענ"ד יראה להיפוך דנהי דבעלמא

מפלגינן בין שליח לדיינים היינו משום שהדיינים יורדין לשומא ברשות ואפי' בע"כ של הבעלי דינים משא"כ בשליח אבל באפוטרופוס של היתומים לא שייך לומר כן דהא ילפינן מקרא דנשיא א' שהב"ד מעמידין אפוטרופוס וא"כ כח אפוטרופוס כמו כח הב"ד עצמו דכולהו שלוחי דרחמנא נינהו אלא עיקר פלוגתא דשמואל ורב נחמן כדפרישית דלשמואל מעיקר הדין אפילו בנשיאים לא אשכחן אלא שתהא החלוקה קיימת עד שיגדלו או משום שהיה בגורל ועל פי הדיבור אבל בעלמא אין מעמידין אפוטרופוס לתועלת היתומים אלא שיהיו מעשיהם קיימים עד שיגדלו ולרב נחמן ילפינן מנשיאים שמעשה אפוטרופוס שנתמנה ע"פ ב"ד קיים לגמרי וא"כ לא שייך להקשות כלל שמואל דלא כמאן דאדרבה ככ"ע אתי דאפי' לדשב"ג דאמר מכרן קיים משום מה כח ב"ד יפה היינו משום שירדו לשומא ברשות משא"כ באפוטרופוס דמתחלה לא נתמנה אלא עד שיגדלו כדפרישית משא"כ לר"נ מקשה שפיר מכח כ"ש והשתא א"ש מה שמדמין התוס' אפוטרופוס לדיינים לענין פחות משתות:

בד"ה אבל שליח כו' וא"ת הא אמרינן בפרק אלמנה כו' ור"ת מפרש דהתם בשליח הדיינים כו' עכ"ל. ולא זכיתי להבין דבריהם מה שליחות הדיינים שייך לענין שומא דהא לענין שומא לעולם צריך שלשה והתם קאמר להדיא מה אלמנה יחידה אף שליח יחיד וליכא למימר דאיירי שהב"ד עשו שלא כדין דא"כ הא אמרינן התם דהיכא שהשומא היתה שלא כדין ה"ל טועין בדבר משנה וחוזר אע"כ דאיירי שנישום על פי ב"ד הדיוטות וכדמשמע שם מל' התוספות בכתובות וא"כ אמאי הוצרך ר"ת לפרש התם בשליח דיינים דשפיר מצינן לאוקמי בשליח שבירה האלמנה והיתומים וירדו לשומא על פי שלשה הדיוטות דכיון שעשו ברשות ה"ל הב"ד הדיוטות כמו ב"ד מומחה וכדאמרי' בסמוך לענין אי אמרי נפלוג בשומא דבי דינא וצ"ע וכבר עלה בלבי עוד לחלק דהכא איירי במטלטלים דבעלמא נקנה המקח משום מחילה וא"כ לגבי שליח דלא ידע המשלח דלימחול מצי למימר לתקוני שדרתיך משא"כ לענין קרקעות דאין אונאה לקרקעות ולא שייך טעמא דמחילה אלא הא דמפלגינן בין שתות ליתר משתות היינו משום דעד שתות מיקרי כדי שהדעת טועה וה"ל כב"ד שטעו בשיקול הדעת משא"כ ביתר משתות וא"כ היינו טעמא דרבא אמר ר"נ בכתובות דאמר שליח כדיינים כיון שנתרצו היתומים והאלמנה על השליח וטעה בכדי שהדעת טועה מעשיו קיימים ואי משום דלא ידעי דמחלי לא איכפת לן דהא אין אונאה לקרקעות כך היה נ"ל לכאורה לולי שהתוספות לא כתבו כן ובתוספות רי"ד כתב בפירוש דאין טעם לחלק בין קרקעות למטלטלים בכה"ג והנלע"ד כתבתי וצ"ע:

בד"ה ה"ג בקונטרס כו' וקשה לרבינו תם כו' משמע דביתר משתות יש להן אונאה ובפרק התקבל אמר רב נחמן זבין שוה מאה במאתן אין להם אונאה כו' עכ"ל. ובאמת דבפרק הזהב דף נ"ז משמע להדיא דר"נ סובר דיש ביטול מקח בקרקעות אלא שהתוספות כתבו שם ג"כ דמהסוגיא דפרק התקבל מוכח דהיינו עד פלגא כמו שכתבו כאן ולשיטתם צ"ל דשוה מאה במאתן לאו דוקא או דפלגא לאו דוקא וכבר כתבתי בחידושי לפ' הזהב ליישב דההיא דזבין שוה מאה במאתן דאמרינן בפרק התקבל דס"ד דמצי למימר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי וקאמר ר"נ אין אונאה לקרקעות איירי במצרן וקשיא לן מאי קס"ד דמצי אמר לתקוני שדרתיך דהא מילתא דפשיטא היא שאם המצרן אין רוצה לקנות דלא אמרינן שהלוקח נעשה שלוחו בע"כ דהא לא א"ל מידי אלא חכמים עשאוהו כשליח לטובת המצרן ומ"ש שם הרא"ש ז"ל דאיירי שהלוקח ג"כ רוצה לבטל המקח א"כ אין זה ענין לטעמא דלתקוני שדרתיך הא מבטל הלוקח בעצמו ודוחק לאוקמי לענין כדי שיראה לתגר לכך העליתי שם דאיירי שהלוקח אומר לדידי שוה מאתן אלא שהמצרן אומר שהלוקח הוא כשלוחו ורוצה שהמוכר יחזיר לו מאה ובהא מסיק ר"נ אין אונאה לקרקעות פירוש דין אונאה שיהא המקח קיים ויחזיר אונאה בפלגא אלא דוקא ביטול מקח יש לו בפלגא וא"כ או יבטל המצרן המקח וישאר ללוקח או שיתן מאתן ומהשתא אין צורך לומר לאו דוקא לשיטת ר"ת וממילא מצינן נמי לקיים שיטת רש"י ז"ל דלר"נ ביתר משתות נמי יש מקח אלא דבפרק התקבל מעיקרא הוי ס"ד דדין ביטול מקח במקרקעות כדין אונאה במטלטלים שיהא המקח קיים ויחזיר אונאה ואמר רב נחמן אין אונאה לקרקעות אלא ביטול מקח לגמרי משמע כך נלע"ד לפי שיטת רש"י ודו"ק. ולגירסת ר"ח ור"ת קשיא לי דלא נקיט רבא הכי ולא אמרן כסדר שסידרן ר"נ תו קשיא אמאי פלגינהו רבא לתלת בבי דשתות ויותר משתות הוי מצי לערבינהו ולתנינהו לא אמרן אלא דלא אמרי נפלוג בשומא דב"ד ולא אמרן אלא במטלטלים ויש ליישב:

גמרא והדתניא שליח שלא עשה שליחותו כו' ואמאי נימא אין שליח לדבר עבירה. וקשיא טובא הא בלא"ה ע"כ לענין מעילה לאו מטעם שליחות אתינן עלה דהא אפילו שלחו ביד חרש שוטה וקטן אמרינן התם דבע"ה מעל אף על גב דלאו בני שליחות נינהו כדמקשה הש"ס במעילה ומשני עשוהו כמעטן של זיתים ואפילו שגרו ביד קוף מעל כיון דאתעביד שליחותיה וא"כ לא גרע פקח מחש"ו וקוף וליכא למימר דודאי גרע דבפקח אין לחייב מטעמא דאתעביד שליחותיה דכיון דאין שליח לד"ע סבור שלא ישמע לו משא"כ בחש"ו אלא דא"א לומר כן דהא בע"ה גופא שוגג הוא וא"כ בודאי סבר שישמע לו תו קשיא לי מאי משני הש"ס יליף חטא חטא מתרומה ואכתי כיון

דאין שליח לד"ע כללא הוא בכל התורה כולה מסברא דדברי הרב ודברי התלמיד כו' א"כ לא מהני גזירה שוה להא מילתא לסתור הסברא והכלל כיון דג"ש איצטריך למילי אחריתי כמ"ש רש"י והנלע"ד דהא דאמרינן דאין שליח לד"ע משום דדברי הרב ודברי התלמיד כו' לאו מסברא אמרינן הכי ומטעמא דסבור שלא ישמע דהא בפרק הכונס כתבו התוספות דבשוכר שליח לא שייך האי סברא וכבר העליתי שם בחידושי דבסתם שליחות נמי לא שייך האי טעמא אלא דוקא באומר דרך הסתה דומיא דמסית ע"ש וכן משמע בסוגייא דשמעתין ובפ"ק דב"מ דף יו"ד דאפילו היכא דלא שייך האי טעמא דסבור שלא ישמע נמי אין שליח לד"ע וכ"כ בחידושי הריטב"א והטעם נראה דכיון דלא ילפינן שליחות בכל התורה אלא מגירושין ותרומה וקדשים לית לן לרבויי אלא דומיא דהנך דלית בהו עבירה משא"כ היכא דאיכא צד עבירה לא הוי דומיא דהנך ולא אמרה תורה שלח לתקלה כיון דלקושטא דמילתא אין לשליח לשמוע דברי התלמיד אלא דברי הרב וה"ל האי מילתא דדברי הרב כמו פירכא על מה הצד דילפינן מתרומה וגירושין. ולפ"ז הא דמקשה הש"ס ממעילת השליח לאו לפטור הבע"ה מהאי סברא דסבור שלא ישמע לו דהא שוגג הוא וסבר שישמע לו אלא הקושיא היא דכיון שאין שום דין שליחות בדבר עבירה ה"ל השליח פיקח כאדם אחר העושה מעצמו ויש לחייב השליח וממילא יפטור הבע"ה דאף על גב דמצינן במעילה דשניהם חייבין היינו היכא שהוסיף השליח אבל שני מעילות בענין אחד לא מצינן ויש לחייב השליח כיון שעשה מעשה יותר מלחייב הבע"ה וכל שכן דאתי שפיר טפי להנוסחא שהביא הריטב"א דגרסינן להדיא ונימעול שליח וע"ז משני הש"ס שפיר שאני מעילה דילפינן חטא חטא מתרומה וכיון דילפינן מג"ש וקי"ל אין ג"ש למחצה ואין משיבין על הג"ש שהיא מופנה תו לא פרכינן האי פירכא לחלק בין צד עבירה וכ"ש כיון דלא שייך הכא האי טעמא דסבור שלא ישמע לו כדפרישית ועוד דהשתא לפטור השליח קאתינן דכשעשה שליחותו ה"ל ידו כיד בע"ה כשליחות דעלמא בתרומה וממילא יתחייב הבע"ה כן נ"ל נכון ודוק היטב ולפ"ז נתיישבה קושיית התוספות:

תוספות בד"ה אמאי כו' ואור"י דהכא מיירי אפילו בנזכר שליח קאמר דבע"ה מעל והשתא פריך כו' עכ"ל. ולפי מה שכתבתי אכתי לא פריך שפיר דסוף סוף אין לנו לפטור הבע"ה מטעמא דדברי הרב ודברי התלמיד דהא הבע"ה שוגג הוא וכסבור שישמע לו והנראה מזה דסברי התוספות דההיא דדברי התלמיד כו' לאו משום דסבור שלא ישמע לו אלא לענין גוף השליחות קאי וכדפרישית ומה שכתבו בפרק הכונס דטעמא דדברי הרב משום דסבור שלא ישמע לו היינו לענין דיני שמים או כמו שכתבתי דדוקא באומר

דרך הסתה שייך האי טעמא דסבור שלא ישמע אבל סתם שליח דמי לשוכר ואע"ג דמייתי שם מהשולח את הבעירה כבר כתבתי שם דהתם נמי לא איירי ששלחו להבעיר בידים בשל חבירו אלא שמסר לו הבעירה וכדמשמע בפ"ק דב"ק והא דמייתינן נמי בשמעתין מההיא דשולח את הבעירה היינו כדפרישית דהיכא דאיכא צד עבירה אין בו דין שליחות כלל כן נ"ל נכון אלא דמלשון התוספות לא ברירא לי אי נחתו להכי והנלע"ד כתבתי:

דף מג.

גמרא אלא לבית שמאי נילף מיניה ופרש"י ממעילה. וקשיא לי דלמא אין ה"נ דלב"ש יש שליח לד"ע בכל התורה ואנן קי"ל כב"ה וליכא למימר דסובר הש"ס דלא אשכחן שום תנא דסובר יש שליח לד"ע הא לקושטא דמילתא לשמאי הזקן יש שליח לד"ע כדמייתי בסמוך וליכ' למימר דלשמאי הזקן גופא מקשה אמאי איצטריך לאתויי מואותו הרגת בחרב בני עמון ה"ל לאתויי ממעילה הא מצינן למימר דממעילה לא מצי יליף אלא היכא דלא שייך האי סברא דסבור שלא ישמע לו דומיא דמעילה דבע"ה שוגג הוא ושליח שוגג מש"ה ניחא ליה לאתויי מקרא דואותו הרגת לגילוי מילתא שאין לחלק בכך ובכל ענין יש שליח ויש ליישב דקושיא דהכא היינו למאי דאמרינן בסמוך ואיבעית אימא דשמאי הזקן לא איירי אלא בדיני שמים וסובר המקשה דהכא כי האי שינוייא ובדיני אדם ליכא מאן דאמר יש שליח לדבר עבירה וק"ל:

שם הניחא למ"ד כו' אלא למ"ד מלמדין מא"ל. כאן ודאי יש להקשות דלמא האי תנא דס"ל מלמדין סבר בשליחות יד כב"ה וה"ל שלשה כתובים דודאי אין מלמדין כדלעיל דף ל"ה ויש ליישב:

שם דיליף משחוטי חוץ. ואף על גב דבשחוטי חוץ חייב כרת דהיינו דין שמים אפ"ה יליף שפיר בק"ו דאפילו בדיני שמים פטור כ"ש בד"א מיהו בסמוך דמקשינן ולמ"ד אין מלמדין האי ההוא מאי דריש בהו ומאי קושיא הא איצטריך לפטור שליחות בשחוטי חוץ מכרת דהוא דיני שמים ויש לומר דכיון דבשוגג חייב קרבן מיקרי דיני אדם וכ"ש למ"ד דאיכא מלקות בחייבי כריתות כן נ"ל:

שם ואידך ההיא ולא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו מאי איצטריך למעט אנוס ותירץ בשם הראב"ד ז"ל דסד"א כיון דכתיב דם שפך איתקש לשופכי דמים דיהרג ואל יעבור ולענין שוגג נמי כתב דאסמכת' בעלמא הוא דהא שוגג חייב קרבן ולענ"ד י"ל דאיצטריך למעט מכרת היכא דבתחלת שחיטה היה אנוס או

שוגג ולבסוף נזכר וגמר השחיטה או שהעלה במזיד אפ"ה פטור מכרת כיון שכבר נפסל ואין שם קרבן עליו ואפילו למ"ד דחייב על השחיטה ועל ההעלאה היינו לענין קרבן דמ"מ שוגג מיקרי כן נ"ל:

שם מ"ט דשמאי הזקן. אף על גב דקרא קאמר שנאמר ואותו הרגת מ"מ לא מיסתבר לתלמודא לחייב מקרא דדברי קבלה לענין מיתה בידי אדם כיון דמדאורייתא ילפינן בכל התורה אין שליח לד"ע מש"ה מהדר תלמודא למילף טעמא דשמאי הזקן מדאורייתא והא דמייתי קרא דואותו הרגת היינו להוכחה על דבריו מיהא הא דאמרינן ואיבעית אימא שאני התם דגלי רחמנא ואותו הרגת סובר דילפותא גמורה היא לענין שפיכות דמים דוקא ובסמוך אפרש בענין אחר:

שם מכלל דת"ק סבר אפילו בדיני שמים פטור כו' שמעינן מיהא דפשיטא לתלמודא דלכ"ע בדיני שמים חייב ולא אמרינן דברי הרב ודברי התלמיד כו' וכדאמרינן בהכונס דף נ"ז בשוכר עידי שקר לחבירו. אלא דלפ"ז קשה הרי כתבו התוספות שם דוקא שוכר אבל אומר פטור אף מדיני שמים דסבר שלא ישמע לו לכך נראה כדפרישית בהכונס והבאתיו לעיל דמ"ש התוספות אומר פטור היינו דרך הסתה ולא דרך שליחות משא"כ בשולח ה"ל כשוכר שהרי שולחו ע"מ שישמע לו וסתם שליחות נמי בשכר הוא או בטובת הנאה וכ"ש בעובדא דיואב ואורי' דמייתינן עלה או אפשר דהא דמקשה הש"ס מכלל דת"ק סבר עיקר הקושי' דא"כ הא כתיב ואותו הרגת מכלל דבד"ש מיהא חייב דהיינו נמי דמשני ואיבעית אימא שאני התם דגלי רחמנא אותו הרגת פי' דאין ה"נ דבעלמ' סובר ת"ק דאומר פטור אף מדיני שמים אלא דוקא בש"ד חייבי בדיני שמים מדגלי ואותו הרגת אלא דהראשון נ"ל עיקר:

תוספות בד"ה שלא מצינו כו' זה נהנה וזה נתחייב וא"ת והאיכא מעילה כו' והשליח לא ידע. עיין במהרש"א שהגיה הנוסחא. ולענ"ד נראה דפשיטא להו להתוספות דהא דאמרינן לא מצינו בכל התורה זה נהנה וזה מתחייב אי דמצינן כמה חיובי אף על פי שלא נהנה אלא דעיקר הטעם כיון שהלה נהנה פשיטא דחייב וממילא דיש לפטור את זה שלא נהנה דשני חיובי בענין אחד לא אשכחן וכמו שכתבתי לעיל לענין מעילה וא"כ שפיר כתבו התוספות דע"כ הוצרכו לפרש בלשון קושייתם דאשכחן במעילה זה נהנה וזה מתחייב כשהשליח לא ידע דאי ידע השליח הרי פטור ממעילה וא"כ שפיר יש לחייב המשלח אף על פי שלא נהנה. משא"כ שלא ידע המשלח לא הוצרכו התוספות לפרש בלשון קושייתם אבל מ"מ יפה כתב מהרש"ל ז"ל דאיירי ששניהם לא ידעו כן נ"ל וברור ובמה שכתב מהרש"א ז"ל דהשתא אליבא דב"ש קיימינן דבריו נפלאים בעיני דהא

רבא הוא דקאמר הכי דאפילו שמאי הזקן מודה בחלבים ובעריות מטעמא שלא מצינו בכל התורה זה נהנה כו' אלמא דסובר רבא דסבר' פשוט' היא א"כ הקשה התוספות אליבא דכ"ע הא מצינן במעילה דזה נהנה ודברי מהרש"א ז"ל וצ"ע:

גמרא איתמר רב אמר שליח נעשה עד ר' שילא אמר אין שליח כו' ואע"ג דבסמוך מסקינן דהשתא דתקון שבועת היסת ה"ל נוגעין בעדותן וא"כ לענין קידושי כסף נמי לכ"ע אין שליח נעשה עד כמ"ש התוס' איכא למימר דרב ור' שילא אירי קודם התקנה לשיטת המפרשים דשבועת היסת לא נתקנה אלא בימי ר"נ ולשיטת רש"י דשבועת היסת נתקנה בימי התנאים איכא למימר דרב ורבי שילא אירי לענין קידושי שטר ועיין בסמוך:

שם כיון דאמר מר שלוחו של אדם כמותו ה"ל כגופו. קשיא לי דכי הוי נמי כגופו מאי הוי הא אמרינן לקמן דף ס"ד דהא דשניהם מודים לא מהני בעדות אשה היינו משום דמחייבו לאחריני ונראה דלאחריני ודאי לא מהני הודאת הבעל דה"ל כנוגע בעדות וא"כ לא שייך האי סברא ואפילו בהכחשת האשה יש לנו להאמינו דמה לי אם יאמר השליח והעד האחד בפנינו נתקדשה מי לא מהימני השתא נמי ליהמני כדאמרינן לענין גיטין ואי משום דגזירת הכתוב הוא דה"ל כבעלי דבר הא אמרינן דלאו גזירת הכתוב הוא דילפינן דבר דבר מממון דהיכא שהדבר ברור דקושטא קאמר אפילו הבע"ד מהימן אלא משום דאיכא חובה לאחריני אמרינן דלמא לאו קושטא קאמר וא"כ האי סברא לא שייך בשליח דהא אנן סהדי דקושטא קאמר וכן בשניהם שלוחים דמה לי אם יאמרו בפנינו קדשה תדע דהא אפילו בבע"ד אמרינן כתב בכתב ידו ואין עליו עדים כשר משום דאנן סהדי דקושטא הוא וא"כ ה"נ נימא לענין שליח ועד אחד או שני שלוחים וכ"ש למאי דפרישית בסמוך דהא לענין קידושי שטר אירי דכשר בכתב ידו בלא עדים מדאורייתא ולסברת התוספות ביבמות אפילו מדרבנן וא"כ אמאי לא מהני עדות השלוחים שמעידין שנכתב בציווי ושליחות הבעל וצ"ע:

תוספות בד"ה ע"כ לא פליגי תימא כו' כי נמי פליגי מי לא פריך שפיר ממילתא דב"ה כו' עכ"ל. ולפי מה שכתבתי בסמוך בשיטת רש"י יש ליישב דודאי אי הוי פליגי בשנים היה אפשר לומר דהא דלא מהימני לב"ה היינו בקדושי כסף משום דהוי ליה כנוגעים ורב אירי בקדושי שטר משא"כ עכשיו דלא פליגי אלא בתלתא מדקאמר ב"ש א' שליח ושני עדים משמע דאי כולהו עדים לא מהני וע"כ לאו משום טעמא דנוגעים אלא משום דה"ל כגופו וא"כ מקשה שפיר כן נ"ל וק"ל:

דף מג:

גירושין ניחוש שמא עיניו נתן בה. ויש לתמוה דא"כ בכל גיטין דעלמא ניחוש הכי אע"פ דתרי לא חשידי וכדתנן עדים החתומים על גט אשה לא חשו חכמים לדבר זה והריטב"א ז"ל הרגיש בזה וכתב דלחתום ודאי לא חשידי או להעיד בב"ד אבל דיבורא קאמרי ותיתי לי דקיימתי מסברא דנפשאי אלא שעדיין לא נתיישבה דעתי בזה דהא בשליח הגט קי"ל דמהימן כבי תרי ובשנים שהביאו אין צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם דמה לי אם יאמרו בפנינו גרשה מי לא מהימני. ועוד דכיון דחיישינן ביה שמא עיניו נתן בה א"כ חשוד על אשת איש כ"ש דחשוד לחתום ולהעיד שקר. ונלע"ד דהאי דינא גופא אתי לאשמעינן דאע"ג דקי"ל שליח שהביא גט בח"ל הרי זה לא ישאנה משום דאפומיה מישתרי וא"כ שפיר יש לחוש שזה השליח היה יחידי ולפי שנתן עיניו בה לישאנה שכר איש א' שיעמוד עמו ויאמר שהוא ג"כ שליח כדי שלא יצטרכו לומר בפ"נ ובפנ"ח ויהא רשאי לישאנה ובכי האי ודאי חשיד דדיבורא קאמר קמ"ל דמשום האי חששא שהוא מילתא דרבנן לא חיישינן כן נ"ל נכון ודו"ק:

שם אבל ממונא אימא הני מיפלג פלגי. כאן ודאי יש לתמוה מאי סברא זו לחוש דלמא הני מיפלג פלגי דא"כ בכל עדות ממון שבעולם ניחוש שמא נטלו שכר ע"מ להעיד שקר אע"כ דתרי לא חשידי ומוקמינן להו אחזקת כשרות ואפשר דהכא כיון שנמסר להם הממון יש לחוש טפי שמא שלחו יד לצורכן או שפשעו בהן ואין להם לשלם ואשתמוטי הוא דמשתמטי והשני נותן להן אלא דפשטא דשמעתין לא משמע הכי ונראה דהא דקאמר הני מיפלג פלגי היינו משום דסד"א כיון שנמסר המעות לידם והמלוה והלוה אין מכחישין זה את זה בברי וברי אלא הכל ע"פ עדותן של אלו וא"כ הרי לדברי המלוה שלא קיבל מהשלוחים א"כ הרי אומר בברי שנשאר המעות ביד השלוחים ומיפלג פלגי וא"כ אין תורת עדים עליהם וה"ל כמו בעל דבר וקמ"ל דלא אמרי' הכי והיינו כדמסיק במגו דאי בעי אמרי אהדרינהו ללוה כמו שנפרש בסמוך:

שם אלא קסבר כו' ומיגו דיכולין לומר אהדרינהו ללוה וכו'. וקשיא לי למאי דמסיק אביי בפ"ק דמציעא דף ח' דהא לא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא היינו משום דחיישינן שמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו וכתבו כל הפוסקים דהכי קי"ל וא"כ מאי מגו איכא הכא דאדרבא אין לנו להוציא העדים מחזקתן לאחזוקינהו ברשיעי אלא שיש לנו לחוש שמא ספק מלוה ישנה יש להם על המלוה ומש"ה יאמרו פרענו ולא בעו למימר אהדרינהו ללוה לפי שאין להם על הלוה שום ספק מלוה ישנה ולכאורה היה נ"ל דמשום האי חששא דספק מלוה ישנה לא חשידי להעיד שקר וא"כ יותר היה להם להפסיד

ללוה ממה שיאמרו פרענו למלוה דבזה תורת עדים עליהם וא"כ הם מעידין שקר ובזה היה אפשר ליישב קושיית התוספות ואף על גב דבעלמא לא אמרינן מגו בשנים מ"מ האי מיגו דהכא עדיף טפי דודאי כל מאי דאית למיעבד עבדי ונהי דחשידי להפסיד ממון חבירו שלא כדין אכתי לא חשידי לעשות איסור חמור להעיד שקר אלא דלפי לשון רש"י לא משמע כן שכתב בסמוך בד"ה והשתא דתקון רבנן היסת כו' ונוח להם להפסיד ממון חבירו כו' דאף על גב דתשידי אממון לא חשידי אשבועה וא"כ אכתי עכשיו נמי הא אמרינן דחשידי להעיד שקר ואם כן הא קי"ל דמאן דחשיד להעיד עדות שקר ודאי חשיד אשבועה כדאיתא בח"מ סי' צ"ב אע"כ דכוונת רש"י ז"ל דמכיון שאנו חוששין שהמעות תחת ידם תו ליכא עליהם שום עדות אלא ה"ל כמו בעלי דברים ולא מיקרי עדות שקר כדאמרינן בעלמא יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר ולענ"ד היינו טעמא בכל נוגע בעדות דפסול משום דה"ל כמו בעל דבר וכמ"ש הסמ"ע בסימן ל"ז בשם העיר שושן ודלא כמו שהשיגו הסמ"ע והש"ך ואין להאריך כאן והשתא א"ש דמקמי דתקון רבנן היסת ואית להו מגו נמצא שאין נוגעין בעדותן וה"ל כמו עדים אבל השתא דתקון רבנן היסת נמצא שהב"ד נזקקין להם להשביען ה"ל כמו בעלי דברים ולא כמו עדים דעלמא ואפשר שזו סברת התוספות ג"כ בד"ה והשתא כו' וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דמקמי דתקון רבנן היסת נמי אמאי אמרינן דאית להו מיגו הא אית לן למימר דנוגעין הם דשמא ספק מלוה ישנה יש להם על המלוה ולא על הלוה וא"כ ה"ל בעלי דברים ולא עדות ואין כאן עדות שקר ואפ"ה לא להימני. מיהו למאי דפרישית ברישׁ פ"ק דמציעא בלשון התוספות בד"ה ובכולהו בעי דלודי וכתבתי שם ליישב שיטת רש"י דהאי חששא דספק מלוה ישנה אינו אלא מדרבנן כמו שהוכחתי ממאי דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה במקצת הטענה ישבע ולא מהימן במגו דאי בעי כפר הכל ומאי קושיא דלמא אין לו ספק מלוה ישנה אלא על אותו המקצת שכופר ואין כאן מיגו אע"כ דמדאורייי' לא שייך האי חששא דספק מלוה ישנה אלא דמדאורייתא אמרינן מיגו דחשיד אממונא אלא היכא דאיכא למימר אשתמוטי דקא משתמיט אבל מדרבנן כיון שתקנו היסת ולא אמרינן מגו דחשיד אממונא דהא בכופר בכל לא שייך אשתמוטי כדאית' התם אע"כ דמדרבנן חיישינן שמא ספק מלוה ישנה כו' וא"כ אתי שפיר הסוגייא דשמעתין דמקמי דתקון רבנן היסת ולא חששו לחששא דספק מלוה ישנה כלל א"כ אין על השלוחים תורת בעלי דבר דמיגו דאי בעי אמרי אהדרינהו ללוה ואין הב"ד נזקקין להם כלל ה"ל כמו עדות דעלמא אבל לבתר דתקון רבנן היסת משום האי חששא דספק מלוה ישנה א"כ אין כאן מגו כלל מטעמא דפרישית וא"כ הדר ה"ל בעלי דברים שהרי צריכין לישבע

ואין כאן עדות כלל כן נ"ל נכון ונתיישב' קושיית התוספות אלא דהתוספות לשיטתייהו דלא נחתו להאי סברא לחלק בענין מיגו דחשיד אממונא וספק מלוה ישנה בין דאורייתא לרבנן ומש"ה הוצרכו לפרש כאן בענין אחר ולפ"ז הדרא הקושי' לדוכתי' מעיקרא מאי מגו איכא האיכא חששא דספק דמלוה ישנה לגבי המלוה ולא על הלוה וצ"ע ודוק היטב:

(קונטרס אחרון) דף מג ע"ב גמ' מגו דיכולין למימר אהדדינהו ללוה יכולין למימר פרענו למלוה. והקשיתי לשאול דלמאי דמסיק אביי בפ"ק דמציעא דהא דלא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועה היינו משום דשמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו וא"כ מאי מיגו שייך הכא דשמא אין לו ספק מלוה ישנה אלא על המלוה ולא על הלוה וכתבתי להכריח מזה שיטת רש"י ז"ל בפ"ק דבבא מציעא כמו שכתבתי שם בכוונתו בחידושי בבא מציעא באריכות וכמו שכתבתי כאן בפנים עיין עליו:

תוספות בד"ה לעולם קסבר כו' תימא דמשמע דאי הוי אמרינן כו' עכ"ל. מעיקרא על המקשן לא מצי לאקשויי הכי דשמא סבר המקשה דלא שייך מיגו בעדים כלל וכמו שהקשו התוספות בסמוך מההיא דכתובות דלא אמרינן מגו בשנים אבל על התרצן דנחית לסברת מגו מקשה שפיר דאפילו אי הוי סבר דצריך לפורעו בעדים נמי איכא מגו והא דנקטו במלתייהו מגו דהחזרתי ולא כתבו בפשיטות מגו דנאנסו היינו משום דפשיטא להו דאי טענו נאנסו ה"ל בעלי דברים ממש כדכתיב ונקרב בע"ה אל האלקים והיינו שבועת השומרים וא"כ אין לעשותן כמו עדים ע"י מגו דנאנסו משא"כ לענין מגו דהחזרתי יש מקום להקשות ולומר דשייך מגו מדאמרינן הכא להדיא דאי אמרי אהדרינהו ללוה לא ה"ל בע"ד כיון שאין הב"ד נזקקין אפילו לשבועה בטענת החזרתי וע"ז מתרצים שפיר דמ"מ למ"ד צריך להחזיר בעדים בטענת החזרתי אפילו בפקדון שייך שבועה ואם כן ה"ל כמו בעלי דברים וק"ל:

בד"ה והשתא דתקון וא"ת מ"מ כו' עיין בזה בחידושי הרשב"א ובמה שכתבתי לעיל בל' הגמרא ומתוך דבריו יש ליישב ג"כ מה שלא הקשו התוספות קושיית יש מקשים לעיל דלעיל אפשר לומר דהאי מגו דהכא עדיף טפי דנוח להם להפסיד ממון חבירו מלהעיד שקר משא"כ עכשיו דאמרינן בתר דתקון היסת ה"ל נוגעין ואמאי חשבינן להו נוגעין מה להו לישבע שקר או להעיד שקר וכ"ש במ"ש התוספות דאף לאחר שנשבעו לא מהימני ע"פ השבועה כיון שאין נאמנים בדיבור וא"כ אכתי היא גופא תיקשי דהא עכשיו מהימני למפרע בתורת עדות גמור' דהא מאן דחשיד אעדות חשיד אשבועה אלא השבועה אהני דלא ליהוי נוגעים ומ"מ עיקר העדות במקומו ועומד שהרי אין להאמינם

בשבועה יותר מע"י העדאת עדים אע"כ דלא מיקרי עדות כלל שאין כאן עדות שקר כיון דה"ל בעלי דברים וא"כ מקשו שפיר מעיקרא נמי מאי מגו שייך כן נ"ל:

גמרא תנן התם נערה המאורסה היא ואביה כו' כבר הארכתי במסכת גיטין בפרק התקבל לבאר שיטת רש"י ותוספות וכאן אבא בקצרה ליישב סוגיא דשמעתין דבמ"ש התוספות שם דרש"י חזר בו במס' קידושין לפרש דנערה וה"ה לקטנה ובאמת דלפי נוסחת רש"י שלפנינו כתב כאן ג"כ שני הפירושים ודוחק לומר שחזר בו תוך כ"ד אם לא שלא היה כן בפרש"י לפי נוסחת התוספות מ"מ מצאתי מקום לומר דאלו ואלו דברי אלקים חיים הואיל ושניהם יצאו מפירש"י ז"ל ונאמר דבהא גופא פליגי רבי יוחנן ור"ל בשמעתין משום דקשיא לי בהא דצוח ר"ל ככרוכיא בשמעתין ויצאה והיתה ומ"ט לא אשגחו ביה ואם נאמר דטעמא דרבי יוחנן דלא שייך הקישא לסתור הסברא דקידושין שמפקעת עצמה מרשות אביה א"כ מ"ט דר"ל ועוד דלמאי דמסקינן דטעמא דר"י לאו משום דמפקעת עצמה אלא משום דקידושין מדעתה נראה שאין זו סברא חשובה לסתור ההיקש דהרי כשהיא מקבלת קידושין איכא דעת עצמה ועיין מה שאפרש בזה בסמוך לכך נראה לענ"ד דרבי יוחנן סבר דלרבנן נמי יד אביה עיקר והא דאמרינן בהתקבל דלרבנן יד יתירה זכי לה רחמנא היינו יד עצמה ולפ"ז יש לדקדק היכא אשכחן בגירושין האי יד יתירה דליכא למימר מפשטא דקרא דונתן בידה דאיירי נמי בנערה שיש לה אב הא ליתא דהא לקושטא דמילתא לרבי יוחנן הא דכתיב כי יקח איש אשה דמשמע ע"י עצמה ע"כ לא אייר בנערה שיש לה אב דהא לר"י אין מתקדשת ע"י עצמה וא"כ הא דכתיב נמי בהאי קרא ונתן בידה לאו עלה קאי אע"כ דהא דזכי רחמנא נערה יד יתירה יד עצמה היינו מסברא דכיון דמתגרשת בע"כ ומכנסת עצמה לרשות אביה לא גריעא יד דידה משליחות של אביה כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפרק התקבל וכיון דלא ידעינן בגירושין יד דידה אלא מהאי סברא ממילא לא שייך הקישא בכה"ג כמ"ש בכמה דוכתי במכילתין דמידי דלא כתיב בהדיא אלא מסברא לא שייך לומר אין היקש למחצה אלא הכל תלוי בסברא היכא דשייכי נמצא דלפ"ז ע"כ לרבי יוחנן בגירושין אליבא דרבנן נמי לא אייר אלא בנערה משא"כ בקטנה ודאי אין לה יד עצמה דמהיכא תיתי הא לא אשכחן דזכי לה רחמנא לא בהדיא ולא מסברא דהא אין לה יד בשום מקום ואפילו בתורת שליחות ליתא וכמ"ש הרמב"ן ז"ל משא"כ ר"ל סובר דלרבנן יד דידה עיקר בגירושין דכתיב ונתן בידה ויד יתירה דזכי לה רחמנא היינו יד אביה מדכתיב בקידושין את בתי נתתי ואיתקוש יציאה להווייה וכיון דכתיב בגירושין יד דידה בהדיא ממילא יליף ר"ל אליבא דרבנן בהקישא דויצאה והיתה דבקידושין נמי היא ואביה דאין היקש למחצה וכל שכן דהאי

סברא דבקידושין מדעתה לאו סברא אלימתא היא לסתור ההיקש כדפרישית נמצא דלפ"ז לר"ל בגירושין לרבנן לא שני להו בין נערה לקטנה דפשטא דקרא דונתן בידה קאי נמי אקטנה דהא אשכחן מיהא דאית לה יד כשאין לה אב א"כ ה"ה ביש לה אב דהא אית להו לרבנן דשתי ידים זוכות כאחד כך נ"ל בעיקר פלוגתא דר"י ור"ל:

תוספות בד"ה תנן התם כו' ומיהו קשה דלקמן בשמעתין כו' עד סוף הדיבור. כבר כתבתי בזה בפרק התקבל דלשיטת רש"י ז"ל נהי דלסברת המקשה ע"כ קטנה יש לה יד עצמה מ"מ לסברת התרצן אין לה יד מטעמא דפרישית התם ובהא תליא נמי פלוגתת רש"י ותוס' בדיבור הסמוך דלפרש"י דבקטנה שיש לה אב אביה ולא היא א"כ ע"כ הא דקתני סיפא וכל שאינה יכולה לשמור גיטה היינו דאפילו ע"י אביה נמי לא דאי ע"י עצמה דלא מאי איריא אינה יכולה לשמור אפילו יכולה לשמור נמי וליכא למימר דכל שאינה יכולה לשמור באין לה אב אתי לאשמעינן דא"כ אמאי נקטיה ברישא דמתניתין דאיירי בנערה וביש לה אב בסיפא דמתניתין ה"ל למיתני דקטנה שאמרה התקבל אינו גט עד שיגיע הגט לידה ואיירי באין לה אב למסקנא דלקמן ומכי מטא לידה מיהא מיגרשא והתם ה"ל למיתני דכל שאינה יכולה לשמור אינה מתגרשת אע"כ מדתני להאי בבא ברישא דמתניתין משמע דאתי לה לאשמעינן דע"י אביה נמי לא משא"כ התוספות לשיטתייהו דקטנה נמי שיש לה אב לרבנן מתגרשת ע"י עצמה ומשמע להו מהאי מתניתין גופא דנערה וה"ה לקטנה שאין סברא לחלק ביניהם וא"כ אתי שפיר דקתני בהאי מתניתין גופא דדוקא ביכולה לשמור מתגרשת ע"י עצמה אבל באינה יכולה לשמור אינה מתגרשת ע"י עצמה אבל ע"י אביה מתגרשת בפ' התקבל כתבתי בזה באריכות ע"ש:

שם בגמ' קידושין דמפקעת עצמה מרשות אביה. כבר כתבתי בריש מכילתין גבי בכסף מנ"ל דלבתר דילפינן מאין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר דכסף קידושין לאביה א"כ קאמר הכא שפיר דבקידושין מפקעת עצמה והיינו לענין כסף קידושין גופא דכיון שהתורה זיכתה לאב ואפשר דשקיל תרקבא דדינרא לא מסתבר לומר דשתי ידים זוכות כאחד דלאו כל הימנה להפסיד זכות אביה וכדאמרינן כה"ג לענין מעשה ידיה בכתובות פרק נערה ועיין בחידושינו לעיל דף ג':

דף מד.

גמרא אלא אי איתמר הכי איתמר אמר ר"י בר חנינא כו' קידושין דמדעתה אביה ולא היא. לכאורה יש לתמוה דאדרבה כיון דמדעתה אדרבא אית לן למימר דמתקדשת מדעת עצמה ועוד היאך אתי האי סברא ומפקא מהקישא ולפמ"ש אתי שפיר דבלא"ה לא שייך

לרבי יוחנן האי הקישא להכי כיון דבגירושין גופא לא כתיב בהדיא אלא יד אביה משא"כ יד עצמה לא יליף לה אלא מסברא והיינו האי סברא דקאמר הכא דכיון דגירושין בע"כ לא גרע יד דידה מחצר אביה או משליחות אביה כשיטת הרמב"ן ז"ל בפ' התקבל משא"כ בקידושין לא שייך האי סברא ועי"ל דלרבי יוחנן לרבנן אלים להו הך סברא נמי דאין שתי ידים זוכות כא' אלא דבגירושין לא איכפת להו כיון דהוי בע"כ משא"כ בקידושין דמדעתה לא שייך לומר שתי ידים זוכות כא' לפי שאין כל הדעות שוות כן נ"ל:

שם השתא דאתי להכי ר"י נמי לא תיקשי שאני מאמר הואיל וזקוקה ועומדת. יש לדקדק מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר ונראה דמעיקרא הוי סבר דנהי דזקוקה ועומדת מ"מ כיון שיש לאביה זכות בכסף קידושין וה"ה בכסף מאמר מיקרי שפיר מפקעת עצמה כיון דמפסדת לאביה שאפשר שיקבל מאמר מיבם אחר וע"ז משני השתא דמ"מ לא מיקרי הפקעה שהרי זה היבם שעושה בה מאמר יכול להפקיעה בעצמו מרשות אביה כיון שהיא זקוקה לו ויכול לבא עליה בע"כ תו לא מיקרי הפקעה:

שם תנן האיש מקדש את בתו כשהיא נערה בו ובשלוחו בו ובשלוחו אין בה ובשלוחה לא. והקשה הרשב"א והריטב"א ז"ל בחידושיהם דמאי קושייא דלמא ודאי בו ובשלוחו אין אבל בה נהי דמתקדשת ע"י עצמה אפ"ה אינה יכולה לעשות שליח כדפשיט ליה רב נחמן לרבא בסמוך וא"כ שפיר דייקינן דבשלוחה לא אף לריש לקיש ותירצו דאכתי ה"ל למיתני בה לחוד ע"ש ולכאורה הוא דוחק ועיין במהרש"א. אמנם למאי דפרישית לעיל יש ליישב בפשיטות דהא דפשיט רב נחמן לקמן דנערה שיש לה אב אין עושה שליח הא אסיק בטעמא דלא אלימא ידה כיד אביה לאשווייה שליח וא"כ היינו דווקא למאי דקי"ל כרבי יוחנן וכדפרישית דעיקר פלוגתא דר"י ור"ל בשמעתין היינו דר"י ס"ל יד אביה עיקר משא"כ לר"ל דס"ל דלרבנן ע"כ ידה עיקר ומש"ה פשיטא ליה דפליגי נמי בקידושין והיינו משום דמוקי לפשטא דקרא דכי יקח איש אשה בכל נערה אף שיש לה אב ועלה כתיב ונתן בידה והא דס"ל לרבנן יד יתירה זכי לה רחמנא סבר ר"ל דהיינו יד אביה ולפ"ז ודאי לר"ל אליבא דרבנן כיון דאביה עושה שליח כ"ש היא עצמה דהא ידה עיקר ואלים טפי מיד אביה ועוד כיון דקרא איירי בנערה שיש לה אב לר"ל אליבא דרבנן ובה כתיב ונתן בידה ושלחה מביתו וילפי' מושלחה שהאשה עושה שליח א"כ ממילא דאנערה שיש לה אב נמי קאי וא"כ מקשה שפיר. והשתא לפ"ז יש לפרש ג"כ בפשיטות הא דמסקינן בסמוך הא מני ר"ש היא ובשליחות ס"ל כרבי יהודא דלשון ובשליחות אין לו משמעות כלל לפי הסוגייא כמו שכתב מהרש"א ז"ל ונדחק ליישב. אמנם למאי דפרישית אתי שפיר משום דלא בעינן לאוקמי מתנית' דהכא לר"ל לגמרי

כרבי יהודא דנערה אין מתגרשת ומתקדשת ע"י עצמה כלל דא"כ תיקשי סתם מתניתין דהכא אסתם מתניתין דפרק התקבל דקתני דאפילו בקטנה משהגיע לידה מתגרשת ולר"ל איירי ביש לה אב כדפרישית והך מתניתין דקטנה דהתם נשנית בדרך מחלוקת ואח"כ סתם דהלכה כסתם וא"כ תיקשי הך סתמא אסתמא דהכא. ומש"ה ניחא ליה לגמרא לומר דר"ל מוקי למתניתין דהכא כרבנן בחדא דנערה מתגרשת ומתקדשת ע"י עצמה אבל במאי דס"ל לרבנן דיד דידה עיקר כדפרישית (ואפשר דלר"ל פשיטא ליה להך מילתא מלישנא דרבנן דפרק התקבל גופא דקתני היא ואביה והיינו דרך לא זו אף זו ש"מ דידה עיקר) בהא מילתא לא ס"ל לתנא דהכא כרבנן דהתם דלדידהו ודאי איירי פשטא דקרא ביד דידה ומש"ה עושה שליח כדפרישית אלא כרבי יהודא דמוקי לפשטא דקרא באין לה אב וביש לה אב יד אביה עיקר אלא דמסברא ס"ל לתנא דידן דאפ"ה יד יתירה זכי לה רחמנא כיון שיש לה יד כמו שהארכתי בגיטין. וכיון דיד אביה עיקר אינה יכולה לעשות שליח כמו שפשיט ר"נ לקמן. והשתא א"ש הא דקתני במתניתין האיש מקדש את בתו בו ובשלוחו אין בה ובשלוחה לא דלמעוטי שלוחה לחוד אתי והיינו דמסקינן דבשליחות לחוד ס"ל כרבי יהודא. כן נ"ל נכון ודו"ק:

תוספות בד"ה צווח ר"ל כו' אבל לקבל גיטה יש לה יד כיון שנשאת עכ"ל. לשון כיון שנשאת תמוה מאד ועיין במהרש"א שכתב באמת נשאת לאו דוקא אלא בנתארסה וטעמא הוא דקיהיב למילתא דמשנתארסה קודם הגירושין יצאה מרשות אביה ע"ש. ומלבד שהוא דוחק אלא דא"א לומר כן דלדבריו תינח היכא דיש לה אב אבל באין לה אב דלא שייך האי טעמא ממילא יש להשוות קידושין לגירושין מג"ש דר"ל והא ודאי ליתא דהא קטנה שאין לה אב אע"ג דמתגרשת ע"י עצמה לכ"ע אפ"ה אינה מתקדשת ע"י עצמה והדרא קושיא לדוכתא. לכך נלע"ד לפרש דברי התוספות כפשטן כיון שנשאת דוקא ולא טעמא קיהבי למילתא אלא דאשכחן מיהא דע"כ קטנה יש לה יד מדאורייתא דאל"כ בנשאת מי יקבל גיטה דכיון שנשאת אין לאביה רשות בה אף לענין גירושין כמו שאבאר בסמוך. וליכא למימר דאה"נ דקטנה שנשאת אינה מתגרשת מלבד שאין הדעת סובלת אלא דלענ"ד מקרא מלא הוא מדממעטינן משלחה וחוזרת מקרא דושלח שמעי' בהדיא דכל קטנה שהגיעה לכלל משלחה ואינה חוזרת קרינן בה ושלחה מביתו. ופשטא דקרא בנשואה איירי כדכתיב ושלחה מביתו וביתו היינו נשואה כן נ"ל נכון בעזה"י בכוונת התוספות וכיון דאשכחן בנשואה ממילא דה"ה לארוסה שאין לה אב דמ"ש ותו לא מידי ודו"ק:

דף מד:

איתיביה קטנה שאמרה התקבל לי גיטי כו' הא נערה ה"ז גט כו'. לפי מה שנסתפקו התוספות לעיל דף ט' ד"ה ומקבלת את גיטה דאפשר דהאב יכול לקבל גט לבתו הקטנה אף משנשאת א"כ הוי מצי לאוקמי מתניתין דקטנה בנשואה וליכא למימר דהיינו בכלל מאי דמשני באין לה אב (וכדאמרינן בעלמ' דמשנישאת הרי היא כיתומה בחיי האב) אלא דלפ"ז לא הוי מקשה שפיר והא מדקתני סיפא אם אמר לה אביה כו' מכלל דביש לה אב עסקינן דהא לקושטא דמילתא ביש לה אב איירי רישא וסיפא דהא בקטנה שנשאת בין היא ובין אביה מקבלין את גיטה אלא דאביה עושה שליח ולא היא משא"כ בנערה דייקינן שפיר דעושה שליח דהא בנערה נשואה ודאי אין לאביה רשות בה אפילו לענין גירושין וכמו שכתבתי שם דף ט' אע"כ מוכח מסוגיא דהכא דקטנה שנשאת נמי אין לאביה רשות בה אף לענין גירושין כדמסקו התוס' לעיל בשם ר"י דמייתי ראייה מהירושלמי. ולענ"ד ה"מ להוכיח מסוגיא דהכא:

שם איתמר קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה כו' וכתב הר"ן ז"ל מדלא מחלק כאן אי אביה כאן או במדינת הים כדלקמן ע"כ משמע דבכל ענין איירי ולכאורה בתחלת העיון הי' נ"ל לפ"ז דהא דאמרינן בסמוך חיישינן שמא נתרצה האב לצדדין קאמר דהיכא דאביה כאן חיישינן שמא נתרצה ואמר לה צאי וקבלי קידושיך דמהני כדלעיל דף י"ט אבל לשמא נתרצה כששמע דליהוי קידושין למפרע כפרש"י בסמוך ליכא למיחש הכא לספק קידושין דממ"נ אם הוא כאן ושתק יש לנו לומר דמסתמא ניחא ליה והוי ודאי קידושין כדאמר רבי ירמיה בר אבא לקמן ואפשר דלענין קידושין כ"ע מודו שאין אדם שותק אם תתקדש בתו למאן דלא ניחא ליה וכמו שאפרש לקמן ואם הוא מוחה לא שייך לומר שמא נתרצה ודוחק לאוקמי דלא ידעינן אם שתק בשמיעה ראשונה או מיחה ועוד דלכאורה מ"ש רש"י ז"ל דאם נתרצה כששמע ה"ל קידושין למפרע היינו משום דה"ל כאילו אמר לה הרי את מקודשת ע"מ שירצה אבא וכאומר מעכשיו דמי וא"כ לא שייך לאוקמי הכא מילתא דרב במאי דאמרינן לקמן ע"מ שירצה אבא אי ה"ל כע"מ שישתוק או ע"מ שלא ימחה ותו לא שייך שמא נתרצה אע"כ כדפרישית דחיישינן שמא א"ל צאי וקבלי קידושייך משא"כ כשאביה במדינת הים לא שייך לומר שמא א"ל צאי וקבלי קידושייך אלא שמא נתרצה כששמע אלא דמלשון רש"י ותוס' והרשב"א והר"ן ז"ל משמע דכולה סוגיא לא איירי מחששא דצאי וקבלי קידושייך אלא לשמא שמע ונתרצה וכמו שאפרש בל' רש"י ז"ל בסמוך אלא שלא נתבאר כל הצורך אמאי לא חיישינן באמת לשמא א"ל צאי וקבלי קידושייך ומצאתי להר"ן ז"ל שכתב בסוף

הסוגייא לפי שאין אדם רגיל לומר לבתו שתקבל קידושין ולכאורה היה נ"ל בזה משום דאמרינן לעיל אסור לקדש את בתו כשהיא קטנה אלא דממה שכתבו התוספות דה"ה בנערה שייך פלוגתא דרב ושמואל וקרנא תו לית לן למימר הכי ואי משום דמצוה לקדש בו יותר מבשלוחו תיקשי לן הא דאמרינן לקמן בסמוך ודלמא שליח שווייה ואמאי הא אמרינן דלית לן למיחש כיון דמצוה בו יותר מבשלוחו מיהו יש ליישב דשאני התם דכל שכן שאין אדם רגיל לקדש אשה לבנו שלא מדעתו דלא מהני כלל מש"ה יש לנו לחוש דלמא שליח שווייה משא"כ הכא. אמנם לענ"ד אין צורך לכל זה דנ"ל ברור דהא דאומר אדם לבתו צאי וקבלי קידושייך צ"ל לה דוקא בפני עדים דאלת"ה כל קטנה יכולה להפקיע עצמה מיד אביה ותקבל קידושין מאחר ותאמר שא"ל אביה צאי וקבלי קידושייך אע"כ כדפרישית כיון שהיא ברשות האב א"א להפקיע ממנו אלא בעדים כל שכן בדבר שבערוה ואף לשיטת הרא"ש ז"ל בשמעתין דההיא דלקמן דחיישינן דלמא שליח שווייה דמוכח שאין שליחות הקידושין צריך עדים היינו כמו שמפרש שם דכיון ששניהם מודים אין צורך לשליחות והוספתי נופך משלי דאף על גב דקי"ל דשניהם מודים לא מהני משום דמחייבי לאחריני היינו לענין שתהא מקודשת למפרע מה"ט משא"כ במכאן ולהבא אם שניהם רוצים בידם להתקדש בעדים ומש"ה לא שייך חובה לאחריני לענין שליחות דהשליח מהימן כבי תרי כיון דלא מהני עדותו אלא אם יודו שניהם בסוף וה"ל מילתא דעבידא לאגלויי ולא משקר כיון דלא שייך לומר שמא שכרו הבעל או האשה להעיד שקר כיון דלא מהני עדותו אלא אם יודו דיחולו הקדושין מהשתא ותו ליכא חובה לאחריני כמו שנבאר היטב לקמן גבי המקדש בעד אחד משא"כ הכא בקידושי דצאי וקבלי קדושייך ודאי לא מהני אלא בעדים כשירים א"כ כיון דהשתא ליכא סהדי לית לן למיחש שמא א"ל בפני עדים דהא דאמרינן בכמה דוכתי האיכא עדים במדינת הים היינו כשיצא הקול ועוד נראה דכיון דבעינן עדים בא"ל צאי וקבלי קידושייך צריכה שתקבל הקידושין בפני אותן העדים עצמן דאל"כ ה"ל חצי דבר דעדי קדושין לחוד לא מהני כלל בקטנה ועידי אמירה לחוד כל שכן דלאו מידי הוא וכמו שהקשו התוספות בפרק התקבל דף ס"ג ע"ב בד"ה אפי' ותירוצם לא שייך כאן מיהו כבר כתבתי שם בחידושי לגיטין דשיטה אחרת יש דבכה"ג לא מיקרי חצי דבר מ"מ דברים הראשונים במקומן דלית לן למיחש במה שצריך עדים דלמא איכא סהדי מש"ה הוצרכו רש"י וכל המפרשים לפרש שמא נתרצה כששמע דבזה אין צורך לעדים אלא כיון שנתרצה מאליו ה"ל קדושין למפרע כמו שיבואר בסמוך בעזה"י ולענ"ד לזה נתכוין

רש"י ז"ל בלשונו הצח בד"ה קטנה כו' לא א"ל אביה לקבל קידושין פסיקא ליה שלא א"ל כיון דליכא עדים כן נ"ל ודו"ק:

שם אמר קרנא דברים בגו אם גט למה מיאון ואם מיאון למה גט. ולכאורה האי בבא דאם מיאון למה גט שפת יתר הוא למאי דמשמע בסמוך דלא שייך מיאון כלל אלא לאחר הגט משום חששא דקידושין דאחותה ולכאורה היה נ"ל בזה ליישב לפי השיטה שכתבתי בסמוך דשמעתין איירי בין כשאביה כאן בין אם הוא במדינת הים ולקמן בדף הסמוך ע"ב כתבו התוספות בשם השאלתות והלכות גדולות דקטנה שהלך אביה למדינת הים תקנו לה רבנן נשואין וא"כ משמע דיוצאה במיאון כמו שאבאר בסמוך בלשון התוספות וא"כ שפיר קאמר קרנא משום דמשמע ליה דשמואל בכל ענין קאמר והשיב קרנא אם גט פירוש בהאי דאביה כאן דחיישינן לקידושין דאורייתא וצריכה גט למה מיאון ואם מיאון פירוש דבהאי דאביה במדינת הים דשייכי קידושין דרבנן אפילו בלא חששא דנתרצה וסגי לה במיאון א"כ למה גט ואף על גב דבלא"ה הוי פריך שפיר כיון דשמואל מצריך גט א"כ יצאנו מידי כל החששות דכל שיוצאת במיאון כל שכן דמהני לה גט ומיאון למה מ"מ איכא למימר דקרנא דינא קאמר דבאביה כאן צריכה גט ולא מיאון ובאביה במדינת הים ס"ל דלא שייך האי חששא דשמא נתרצה למאי דפרישית מעיקרא בסמוך וליכא אלא קידושין דרבנן כשיטת השאלתות וה"ג וקאמר דסגי לה במיאון ועי"ל דלא פסיקא ליה לקרנא כל כך אי איירי שמואל בשני החלוקים ואפשר דמודה שמואל בחדא מש"ה הוצרך להקשות בלשון כפול ובהכי הוי אתי שפיר הא דאפכוה ושדרוה לקמיה דרב ופרש"י משום דשמואל אוהבו היה ואכתי יש לתמוה דה"ל לשדורי קמיה דרב סתמא קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה מאי וחלופי גברא למה להו ולמאי דפרישית אתי שפיר שהוצרכו לשלוח הדברים ככתבן כיון דממילתא דקרנא שמעינן דאיירי בתרווייהו באביה כאן ובהלך למדינת הים וא"כ ע"כ איצטריך להשיב על שני החלוקות משא"כ אי שלחו ליה סתמא אפשר לפרש על א' משניהם ואכתי אידך מספקא להו כדאשכחן כה"ג בכתובות דף ס"ט אלא דאכתי אין מוכרח מדברי קרנא כל כך אם פוסק הדין בשניהם כדפרישית או שאמר בל' קושיא כדמשמע מפשטא דשמעתין מש"ה אפכוה ושדרוה לישנא דקרנא בשם שמואל ובודאי אין דרך שמואל להקשות בל' קושייא על דברי קרנא תלמידו ולא יפסוק הדין אע"כ לישתמע מהאי לישנא משמיה דשמואל דבתרווייהו דינא קא פסיק ואזיל כדפרישית וע"כ יפסוק רב ג"כ הדין בשני החלוקים כן נ"ל לכאורה ועמ"ש בסמוך בל' התוספות מיהו לפי שיטת התוספות למאי דמשמע מדבריהם דאיכא למימר דבדלא שדיך לרב ושמואל צריכה מיאון א"כ א"ש טפי הא דקאמר קרנא אם גט

למה מיאון בדשדיך ואם מיאון למה גט היינו בדלא שדיך וכמו שאבאר בלשון התוספות והא דאפכוה ושדרוה נמי כדפרישית:

שם א"ל הא מר עוקבא ובית דינו בכפרי אפכוה ושדרוה לקמיה דרב. עיין בחידושי הריטב"א ולענ"ד שהם שלחו למר עוקבא ומר עוקבא גופא אפשר דס"ל כקרנא אלא שלא רצה להורות נגד שמואל דרבו היה כדאיתא במ"ק דבכל יומא הוי מלווי ליה עד אושפיזיה ומש"ה שדרוה לקמיה דרב אלא שהיה חושש דרב גופא נמי יחוש לכבודו של שמואל משום מעשה דלטייה ואדבריה עליה ולא יפסוק כנגדו במה שהורה כבר למעשה להחמיר ומש"ה אפכוה ושדרוה דודאי לא יחוש רב לכבודו דשמואל לפסוק כמותו להקל כך נ"ל:

שם אמר ר"נ והוא ששדכו. נ"ל דהיינו שידוע לנו בעדים ששדכו דאלת"ה כי לא שדיך נמי איכא למיחש האי חששא גופא דלמא שדיך מעיקרא כיון דחיישינן שמא נתרצה ומסתמא שדיך אע"כ כדפרישית:

שם אמר רב אחא כו' חיישינן שמא נתרצה. הא דלא ניחא ליה לרב אחא דצריכה גט מדרבנן דחיישינן שמא יאמרו שנתקדשה ע"י אביה ומה"ט צריכה מיאון שמא יאמרו אין קידושין תופסין אלא דרב אחא אמימרא דרב נחמן קאי דקאמר והוא ששדכו ואי ס"ד דמש"ה צריכה גט שמא יאמרו שנתקדשה ע"י אביה מה לי שדיך מה לי לא שדיך אע"כ דכולהו חששא מדאורייתא איירי ועיין בסמוך:

שם צריכה מיאון שמא יאמרו אין קידושין תופסין באחותה. בכל קידושי ספק לא מצרכינן מיאון מה"ט אפילו בקידושי ספק דקטנה דכאן שייך מיאון כיון שהספק מחמת חשש קידושי קטנות וע"י מיאון יתברר שאין כאן קידושי גדלות ע"י אביה אלא כשאר קידושי קטנה המתקדשת ע"י עצמה כן נ"ל נכון וכן כתבו המפרשים:

רש"י בד"ה והוא ששידכו כו' דאיכא לספוקי שמא נתרצה כששמע וה"ל קידושין למפרע עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה במאי ה"ל קידושין למפרע דליכא למימר דה"ל כאילו אמר המקדש התקדשי לי ע"מ שירצה אבא משום דאדם יודע שאין קידושין לקטנה דמ"מ הנהו קידושין מידי מששא אית בהו קודם שישמע האב דהא קטנה היא וכיון שהמעשה לית בהו מששא עכשיו א"כ התנאי שהתנה עמה אינו כלום ונהי דאסברה לן הרשב"א ושאר מפרשים דכיון שנתרצה בשעת שמיעה אמרינן דהוכיח סופו על תחלתו דמעיקרא נמי ניחא ליה וזכתה לו בתו בתורת זכייה כשיטת האומרים דקטנה יש לה זכייה מדאורייתא לזכות לאחרים והיינו לאביה אלא דאין זו שיטת רש"י ז"ל כמ"ש בחידושי לגיטין בפרק התקבל ע"ש ועוד דמ"מ מה שאמר לה התקדשי לי לאו כלום הוא כיון דלאו

בת קידושין היא וע"כ לא יליף ר"נ לעיל מקדושי ייעוד אלא דאומר לבתו צאי וקבלי קדושייך מהני דכיון דאמר לה בפירוש א"כ ידה כיד אביה ונהי דקטנה בעלמא אין לה יד לקידושין כלל מ"מ לדעת אביה יש לה וכמ"ש שם בחידושי ובשיטת הרשב"א ז"ל משא"כ היכא דלא אמר לה אלא שאנו רוצין לומר שתזכה לו בתורת זכייה ואפילו את"ל דיש לה זכייה לאחרים מ"מ כיון שאביה לא א"ל בפירוש א"כ אין כאן קבלת קידושין דהא יד דידה לאו כלום הוא וליכא למימר דכיון דשדיך נעשה כאילו א"ל צאי וקבלי קדושייך וכמ"ש הרשב"א ז"ל בשם הראב"ד דמלבד מה שהקשה הרשב"א ע"ז עוד יש להקשות א"כ מאי חיישינן שמא נתרצה דקאמרינן והיינו כששמע ותיפוק ליה משום ריצוי דמעיקרא אע"כ דמאי דשדיך לא הוי אלא כגילוי מילתא דניחא ליה לענין שאם נתרצה כששמע נאמר הוכיח סופו על תחלתו דבשעת קבלת הקידושין נמי בהאי גילוי דעת דמעיקרא הוי קאי והוי ניחא ליה וזכתה לו בתו בתורת זכייה וא"כ הדרא קושייא לדוכתא דאכתי אין כאן קבלת קידושין כיון שלא א"ל צאי וקבלי קדושייך כדאשכחן דאמר רב נחמן שצריך עכ"פ שיאמר לה כן ונהי דבשעת שמיעה ודאי איכא למימר דהוי קידושין מהאי שעתא אף על פי שנתאכלו הקידושין כיון דמעיקרא בתורת קידושין אתא לידה מ"מ קידושין למפרע אמאי הוי וצריך עיון גדול ליישב ודעתי לפרשה אי"ה בחידושי פוסקים אבל במ"ש הרשב"א ז"ל דה"ל כאילו אמר המקדש ע"מ שירצה אבא יש לתמוה יותר כמו שכתבתי ודו"ק ועיין במ"ש בסמוך בשיטת הרי"ף ז"ל:

שם עולא אמר אפילו מיאון א"צ אף על גב דשדיך כו' ויש לתמוה היאך מתמה סתמא דתלמודא כ"כ במאי דקאמר אף על גב דשדיך דהא לקמן בהא דמסקינן דבפי' אמר מר דלא ס"ל כרב ושמואל משמע להדיא דאפילו בשדיך לא קי"ל כוותייהו דהא אמאי דמקשינן ודלמא ארצויי ארצי קמיה מסקינן הכי והיינו שדיך וכ"כ רוב הפוסקים וכמ"ש התוספות לקמן וליכא למימר דהא דמתמה הש"ס ואף על גב דשדיך היינו אמאי דקאמר עולא דא"צ מיאון ואף על גב דרב ושמואל גופא לא מצרכי מיאון אלא משום חששא דשמא יאמרו איכא למימ' משום דבלא"ה בגט סגי לה דלא גרע גט ממיאון אבל מיאון לעולם סבר הש"ס דצריכה בדשדיך הא ליתא דלענין מיאון גרידא מה חילוק יש בין שדיך או לא שדיך ועמ"ש בסמוך בלשון התוספות וע"ק ללישנא דאיכא דאמרי מפרש רש"י דאיירי אפילו בשדיך ואם כן ללישנא קמא אמאי מתמה הש"ס בפשיטות להקשות אף על גב דשדיך ויותר יש לתמוה על שיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל שכתבו לפסק הלכה דאף על גב שנתרצה האב בפירוש לא מהני כלל ומלבד מה שתמהו עליי כמבואר בלשון הרא"ש ז"ל דמנ"ל הא י"ל לתמוה יותר בהא דמתמה הש"ס הכא ומקשה אף על גב

דשדיך משמע דסברא פשוטה היא דאפילו לשמא נתרצה חיישינן והנלע"ד בזה להסכים שיטת רש"י ז"ל לשיטת הרי"ף ז"ל וטעמא דהרי"ף נפרש תחלה דפשיטא ליה להרי"ף ז"ל דהא דפליג עולא אדרב ושמואל וכן רבה בר שימי לקמן דקאמר בפירוש אמ' מר דלא ס"ל דרב ושמואל והכא מסקנא דשמעתין טעמא דכולהו לאו משום דלא חיישינן שמא נתרצה דאי ס"ד דריצוי מהני מדאורייתא פשיטא דמשום חומרא דעריות הוי לן למיחש בכולהו ספיקי דמספקא לן היכא דאיכא חשש קידושין דאורייתא וכל שכן אי איירי כשאביה במדינת הים אמאי לא חייש עולא לשמא נתרצה האב כששמע כיון דאחר כוונת הלב של אביה תליא מילתא כיון דשדיך קודם שהלך למדינת הים היאך לא ניחוש דלמא נתרצה כששמע וכן כשאביה כאן נמי כיון דשדיך יותר ראוי לומר דהא דשתיק מעיקרא מינח ניחא ליה ממה שנאמר דודאי מירתח רתח אע"כ דטעמא דעולא דלא חייש היינו משום דס"ל דאפילו נתרצה האב כששמע אכתי לא הוי קידושין דאורייתא והיינו כדפרישיח דכיון דאין יד לקטנה לא שייך לומר דהוי קידושין למפרע וכדמוכח להדיא מימרא דר"נ דף י"ט דיליף דאומר אדם לבתו קבלי קידושייך ויליף מקדושי ייעוד דע"כ הוי כמאן דא"ל צאי קבלי קידושייך משמע דבלא א"ל לא מהני אף על גב דכשמכדה לא גרע משדיך כיון שיכול לייעדה בע"כ ולאחר שייעדה ודאי נתרצה כיון דגזירת הכתוב היא בע"כ של האב יענה אמן אע"כ דאפ"ה לא מהני אלא משום דה"ל כא"ל מעיקרא בפירוש קבלי קדושייך וכן דברי הרי"ף ז"ל לפסק הלכה והשתא אתי שפיר דלישנא קמא ע"כ א"א לומר כן כיון דעולא אמימרא דרב ושמואל וקרנא קאי ואינהו ודאי ס"ל דבנתרצה הוי קידושין דאורייתא ואין קידושין תופסין באחותה והא דקפסקי ואמרי קטנה שנתקדשה שלא לדעת צריכה גט ומיאון אף על גב דבנתרצה בפירוש א"צ מיאון אע"כ דנתרצה האב לא מיקרי שלא לדעת והשתא אי ס"ד דפליג עולא אפילו בנתרצה האב ה"ל למימר בהדיא דאפילו מדעת אביה זימנין דא"צ גט והיינו כשנתרצה לאחר ששמע משא"כ בשלא נתרצה אין כאן רבותא דא"צ מיאון דרב ושמואל גופא לא מצרכי מיאון אלא לאחר הגט אע"כ דמודה עולא בנתרצה וא"כ מתמה הש"ס שפיר אף על גב דשדיך דפשיטא דיש לחוש לספיקא דאורייתא ולומר שמא נתרצה משא"כ ללישנא בתרא דעולא לא קאי ארב ושמואל אלא מימרא דנפשיה וא"כ שפיר יש לומר דאפילו נתרצה האב כששמע מיקרי שלא לדעת אף על גב דשדיך ולעולם לא הוי קידושין אלא כשא"ל קבלי קדושייך כמימרא דר"נ לעיל כן י"ל ונכון הוא. ולפ"ז יש ליישב שיטת רש"י ז"ל שכתב דלאיכא דאמרי איירי עולא אפילו בשדיך אף על גב דלישנא קמא מתמה הש"ס בפשיטות אף על גב דשדיך והיינו כדפרישית בשיטת הרי"ף. אלא שמצאנו לרש"י

ז"ל לקמן בדף הסמוך ע"ב גבי בפירוש אמר מר דלא ס"ל הא דרב ושמואל שכתב דלא חיישינן לשמא נתרצה אא"כ שמענו משמע דבשמענו שנתרצה בפירוש פשיטא ליה דלכ"ע הוי קידושין דאורייתא וכן דקדק הרא"ש ז"ל אלא דאפשר דאין זה מוכרח דמ"ש רש"י ז"ל אא"כ שמענו היינו ששמענו שנתרצה קודם קדושין וא"ל קבלי קדושייך דומיא דשליח שווייה דאירי קודם הקידושין ובסמוך בל' התוספות אפרש שיטת רש"י בדרך אחר ודוק היטב:

(קונטרס אחרון) דף מד ע"ב בגמרא עולא אמר אפילו מיאון א"צ אע"ג דשדיך וכו' וכתבתי ליישב שיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל ממה שהקשו עליו ולענ"ד שהיא ג"כ שיטת רש"י ז"ל ועיין ג"כ מ"ש בלשון התוספות בד"ה אלא לאו דקידשה שכתבתי ראיה ברורה לשיטת הרי"ף ז"ל וסייעתו:

שם מאן דמתני הא לא מתני הא. ולכאורה יש להקשות דמאי ס"ד דעולא דרב ושמואל איירי אפילו בדלא שדיך א"כ אפילו נתרצה כששמע מאי חשש קידושי דאורייתא שייכי הכא דודאי ליכא למימר דכיון דהשתא ניחא ליה מעיקרא נמי הוי ניחא ליה כיון דלא גלי דעתיה מעיקרא דבכולה תלמודא פשיטא לן דהיכא דאיכא צד חובה לא אמרינן הוכיח סופו על תחלתו כדמוכח בשיחרורי עבדים בגיטין דף י"ב ובדוכתי טובא אם לא שנאמר כשיטת הרשב"א ז"ל דה"ל כאילו אמר המקדש ע"מ שירצה אבא ויותר נראה דמשום חומרא דעריות ואף על גב דלא שדיך חיישינן דלמא שדיך או שנאמר דסבר עולא דרב ושמואל מצריכי גט מדרבנן שמא יאמרו שנתקדשה ע"י אביה כן נ"ל:

תוספות בד"ה קטנה כו' ונראה דה"ה בנערה כו' משום דבנערה לא שייך למימר צריכה מיאון כו' עכ"ל. ודאי דלרב ושמואל בלא"ה אשמעינן רבותא דאפילו בקטנה צריכה גט אלא עיקר דבריהם אדעולא בלישנא בתרא דמימרא באפי נפשיה קאמר וא"כ טפי ה"ל למימר רבותא בנערה אלא משום דלענין גט פשיטא ליה דליכא רבותא לא בקטנה ולא בנערה ועיקר רבותא דעולא דאפילו מיאון דשייך בקטנה אפ"ה אין צריכה וזה לפי מה שהבין מהרש"א ז"ל בכוונת התוספות בסמוך בד"ה אלא דלרב ושמואל שייך צד מיאון בקטנה שיש לה אב אפילו היכא דליכא גט ואף לפי מה שאפרש בסמוך דאפשר דהתוספות גופא נמי סברי דלא שייך מיאון בקטנה שיש לה אב אפילו לרב ושמואל אלא לאחר הגט משום חששא דשמא יאמרו ואפ"ה איכא למימר דהא גופא אשמעינן עולא כיון דאמר מימרא באפי נפשיה ופשיטא לן טובא שאין להצריכה גט משום חששא דשמא יאמרו ולא אפשר לתקן ע"י מיאון שאחריו דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא אלא אפילו מיאון גרידא דליכא שום חששא אפ"ה לא מצרכינן לה משום

שלא תקנו חכמים מיאון אלא בקטנה שאין רשות אביה עליה והיינו דאשמעינן רבותא בקטנה ולא בנערה מיהו בעיקר דברי התוספות נראה דאזלי לשיטתייהו דעולא גופא מודה בנתרצה האב כששמע דהוי קידושין ולא פליג אלא משום דס"ל דליכא למיחש לשמא נתרצה וא"כ ודאי שייך האי טעמא אפילו בנערה כיון דלא חיישינן שמא נתרצה משא"כ לפירוש ושיטת הרי"ף שכתבתי בסמוך דטעמא דעולא דאפילו נתרצה בפי' לא הוי קידושין למפרע מטעמא דפרישית שאין יד לקטנה אלא בא"ל אביה קבלי קדושייך א"כ י"ל דדוקא קטנה קאמר אבל נערה דבנתרצה בפירוש אפשר דס"ל דהוי קידושין כיון שיש לה יד גמור אלא דיד אביה מעכב על ידה כיון דמפקעת עצמה מרשות אביה כדאמרינן לעיל בדף הקדום וא"כ כיון שנתרצה בסוף אמרינן דמעיקרא נמי הוי ניחא ליה דלא איכפת ליה במה שמפקעת עצמה מרשותו לענין קידושין וכ"ש היכא דיהבי ליה כסף קידושין ובמחילה וסילוק רשותו בלב סגי כדמשמע לקמן מפרש"י בדף מ"ו כמו שאפרש שם לענין חופה ע"ש וא"כ ממילא דאפילו לא שמענו שנתרצה איכא למיחש שמא נתרצה בלב ומודה עולא דצריכה גט ויהיה איך שיהיה יש ליישב בזה שיטת רש"י דלישנא בתרא ע"כ איירי עולא אפילו בשדיך דאלת"ה אמאי נקיט קטנה ה"ל לאשמעינן רבותא לענין גט דאפילו בנערה א"צ משא"כ לענין מיאון ליכא רבותא כדפרישית אע"כ דאיירי בשדיך ודוקא בקטנה ולא בנערה כיון דשדיך וניחא ליה דלא איכפת ליה להפקיעה מרשותו לזה המקדש ודאי חיישינן שמא נתרצה ועומד בהאי דעתא דמעיקרא משא"כ ללישנא קמא פשיטא לתלמודא דלא אמר עולא בשדיך אלא בלא שדיך ואפ"ה א"ש דאמר בקטנה דארב ושמואל קאי ואינהו קאמרי רבות' בקטנה דצריכה גט כן נראה לי ועיין בסמוך:

בא"ד דאין מיאון בנערה כדאמר עד מתי הבת ממאנת כו' עכ"ל. ויש לדקדק דמאי ראיה מייתי דנהי דביתומה שאין לה אב אינה ממאנת משהביאה שתי שערות היינו משום דהשתא מיהת אית בה קידושין גמורים דאורייתא מצרכינן לה גט מדרבנן מפני הטועין או משום דכי גדלה גדלי קידושין בהדה כדאיתא ביבמות וכל שכן כשבעל בגדלות דאמרינן אדם יודע אין קידושי קטנה כלום ובעל השתא לשם קידושין משא"כ הכא דאיירי ביתומה שיש לה אב והיא ברשותו דלא אשכחן בה מיאון אלא משום חששא דשמא יאמרו אין קידושין תופסין באחותה כיון שראו שנתגרשה א"כ מ"ל קטנה מ"ל נערה דהא לא שייך לומר דגדלי קידושין בהדה כיון דברשות אביה קיימא ואפילו בעל לשם קידושין לא מהני ואף לפי כוונת מהרש"א ז"ל בל' התוספות בסמוך דלרב ושמואל שייך מיאון גרידא בקטנה בדלא שדיך וכן לפמ"ש התוספות לקמן בשם השאלתות וה"ג

דקטנה שהלך אביה למדינת הים תקנו קידושין וא"כ משמע דשייך בה מיאון אכתי מה"ט גופא אין לחלק בין קטנה לנערה כיון דתרווייהו אין להם קידושין דאורייתא שלא מדעת אביה אלא מדרבנן ואדרבא בקטנה היה לחוש טפי שלא להצריכה מיאון שמא יאמרו דקטנה המתקדשת ע"י אביה יוצאת במיאון ויש ליישב כיון דעיקר מיאון לא נתקן אלא בקטנה שתקנו לה קידושין שלא ינהגו בה מנהג הפקר ואפילו ביש לה אב תקנו לה מדרבנן קידושין ומיאון היכא שנעשה לה מעשה יתומה בחיי האב מש"ה שייך בה נמי מיאון לאחר הגט משום חששא דקדושי אחותה או מיאון גרידא לשיטת מהרש"א ז"ל בכוונת התוספות משא"כ בקטנה כיון שלא תקנו לה שום קידושין דרבנן לא שייך בה עיקר תקנתא דמיאון מש"ה אפילו לאחר הגט לא שייך בה מיאון דמיחזי כחוכא ואטלולא כן נ"ל בשיטת התוספות. מיהו מצאתי להרשב"א בחידושיו שכתב בשם השאלתות דבנערה נמי שייך מיאון כה"ג וע"כ היינו כדפרישית. אלא דקשיא לי א"כ מצינן חמותו ממאנת לרב ושמואל ויותר קשה דאפילו באם חמותו ואם חמיו משכח לן מיאון כה"ג היכא שנתקדשו בקטנות או בנערות שלא מדעת אביהן לשמואל דס"ל כרבי ישמעאל דאפילו בנה מורכב על כתיפה ממאנת אלא שהתוספות כתבו בריש יבמות ובכתובות דף ע"ד דשמואל לא ס"ל כר"י אלא בקדושי טעות ולא בקידושי קטנות וע"כ הטעם משום דבקידושי קטנות אמרינן אדם יודע שאין קדושיו כלום וגמר ובעל לשם קידושין משא"כ בקידושי טעות איכא למימר דטעה כדאיתא שם בכתובות וא"כ נראה דדוקא בקטנה שאין לה אב שייך לומר אדם יודע משא"כ בקטנה ונערה שיש להן אב דחיישי רב ושמואל לספק קידושין דאורייתא א"כ ודאי לא עדיף מקדושי טעות ולא שייך לומר אדם יודע דשמא טעה וסבר דהוי קידושין דאורייתא דשמא נתרצה האב דמי איכא מידי דאנן לא ידעינן ואיהו ידע מיהו יש ליישב שיטה זו דאכתי לא מצינן חמותו ממאנת דאי בדשדיך בלא"ה צריכה גט ובכלל או שנתגרשה הוא כדדייקינן בסמוך לענין בתו ואי בדלא שדיך ללישנא קמא נמי צריכה גט וללישנא בתרא אפילו מיאון אין צריכה מיהו לפי מה שהבין מהרש"א ז"ל בכוונת התוספות דבדלא שדיך שייך מיאון גרידא הדרא קושיא לדוכתא דמצינן חמותו ממאנת וצ"ע ודוק היטב:

(קונטרס אחרון) שם בתוספות בד"ה קטנה וכו' דאין מיאון בנערה כדאמר עד מתי הבת ממאנת וכתבתי בשם הרשב"א ז"ל בחידושיו שכתב בשם השאלתות דבנערה נמי שייך מיאון היכא שהלך אביה למדינת הים ונתקדשה מעצמה אלא דקשיא לי לפ"ז דא"כ מצינו חמותה ממאנת וכתבתי ליישב עיין בפנים מיהו כ"ז לפי שיטת הרא"ש ז"ל בכונת השאלתות אמנם לקמן בלשון התוספות בד"ה בפירוש אמר מר כתבתי דלענ"ד אין זה

מוכרח דאפשר דנהי שתקנו חכמים קדושין לקטנה שהלך אביה למד"ה אפ"ה אין יוצאת במיאון לחוד אלא צריכה נמי גט:

בד"ה מאן דמתני כו' אלמא שהדבר פשוט הוא דבשידכו צריך מיאון כו' עכ"ל. משמע לכאורה שכן סברת התוספות דלרב ושמואל מיהא שייך מיאון גרידא אפילו בלא גט וכמ"ש מהרש"א ז"ל בכוונתם בסמוך בד"ה אלא דלמסקנתם נמי בלא שדיך שייך מיאון גרידא וכבר כתבתי שיש לתמוה מיאון זה מה טיבו ואף למה שכתבו לקמן בדף הסמוך ע"ב דבהלך אביה למדינת הים תקנו רבנן קידושין והאריכו להסתפק מ"מ לא ברירא אי יוצאה במיאון היכא שיש לה אב במ"ה וכ"ש הכא מסתימת דבריהם לא משמע דנחתו להכי מדלא פירשו מילתא בטעמא ועוד דבאביה כאן נמי איירי כדפרישית בשם הר"י מדאמרי' והוא ששידכו ויותר יש לתמוה דלמאי דמשמע להו עכשיו דהא דמתמה הש"ס אף על גב דשידכו היינו לענין מיאון גרידא ומשני מאן דמתני והיינו בלא שדיך אכתי לענין מיאון גרידא מה חילוק יש בין שדיך או לא שדיך ואדרבה בשדיך כיון דשדיך איכא חשש קידושי דאוריית' יותר א"כ אין להצריכה מיאון גרידא שלא יאמרו קטנה המתקדשת ע"י אביה יוצאה במיאון ובדלא שדיך שייך יותר מיאון כקטנה דעלמא שמתקדשת ע"י עצמה באין לה אב ולכאורה היה נ"ל דלקושט' דמילתא לא שייך מיאון גרידא אף להתוספות אלא דהשתא למה שהביאו פי' הקונטרס שכתב להדיא דהא דמתמה גמרא ואף על גב דשידכו פרש"י אטו בהא אמר עולא דאין צריכה מיאון כו' ובאמת שיש לפרש בכוונת רש"י דמתמה הש"ס אף על גב דשדיך דודאי בעי גט וממילא דצריכה מיאון ורש"י לישנא דעולא נקיט דאיירי ממיאון ולפ"ז קשיא להו להתוספות יותר על פרש"י כיון דללישנ' קמא מתמה הש"ס אף על גב דשדיך ופשיט' להו דצריכה גט ומיאון אמאי נימא דללישנא בתרא אפילו מיאון א"צ אלא משום דרש"י ז"ל לא נקיט בלישני' גט אלא מיאון לחוד לא ברירא להו דאיירי מגט ואפ"ה מקשו שפיר ממיאון וכן מה שכתבו בסמוך בד"ה אלא דלשמואל איכא למימר דהכא איירי בלא שדיך ולהכי לא צריך אלא מיאון וכן פירשו ג"כ בד"ה אלא לאו דקדשה נפשה וקרי לה אלמנה לאו לקושטא דמילתא כתבו כן אלא דפסיקא ליה למקשה להקשות אדעולא ולא אדשמואל משום דלשמואל איכא למימר הכי משא"כ למסקנא דמשנינן שפיר כולהו קושיות הש"ס לעולא ה"נ מתרצינן לשמואל כיון דלא אשכחן דפליגי שמואל ועולא במיאון גרידא בטעמא חדתא ואין לנו לומר אלא דפליגי במאי דפליגי לענין חשש קידושי דאוריית' בחששא דשמא נתרצה כדמשמע לקמן גבי בפירוש אמר מר וממיל' דשייכא

פלוגתייהו לענין דא"צ מיאון כיון דלשמואל גופא לא מצריך מיאון אלא לאחר הגט מחששא דקידושי אחותה א"כ לעולא כיון דליתא גט ליתא למיאון כן נ"ל נכון:

אמנם לפי דפשטא דלישנא דתוספות משמע כהבנת מהרש"א ז"ל יגעתי ליתן טעם לדבריהם כאן דמשמע להו לפרש"י דמתמה הש"ס אף על גב דשדיך לענין מיאון גרידא ובדלא שדיך ניחא להו ואפשר משום דכיון דשדיך וגילה דעתו דלא איכפת ליה במה שמפקעת עצמה מרשותו להתקדש לזה אף על גב דלא חיישינן שמא נתרצה בפירוש דליהוי קידושי דאורייתא אפ"ה תפסי בה מיהו קידושין דרבנן כיון שהאב סילק רשותו ממנה יש לה יד לעצמה לענין קידושין דרבנן כמו קטנה שאין לה אב או שנעשו לה מעשה יתומה בחיי האב משא"כ בדלא שדיך משמע להו עכשיו בשיטת רש"י דלא שייך בה מיאון גרידא כיון דלא שייך בה קידושין דרבנן שאין להם להפקיעה מרשותו של אב כיון דלא גילה דעתו כלל ולבתר הכי מסקו התוספות דלכולהו לישני אפילו בלא שדיך נמי שייך מיאון גרידא דמדרבנן חיישינן שמא שידך וארצויי ארצי קמיה דניחא ליה וכיון שסילק רשותו ממנה שייכי בה קידושין דרבנן כנ"ל ליישב דבריהם לפי שיטת מהרש"א ז"ל אבל הראשון נ"ל יותר כי היכי דלא ליפלגו שמואל ועולא בתרי טעמי ואפושי פלוגתא בכדי לא מפשינן כל שכן שענין המיאון לחוד לא נזכר טעמא דמילתא בשמעתין ודו"ק. אחר שכתבתי כל זה עיינתי שנית בלשון מהרש"א ז"ל וראיתי שהביא בשם תוספות ישנים וז"ל אבל לשמואל ניחא דלדידיה צריך מיאון בלא שדיך אף על גב דהמיאון לא בא אלא משום חששא דגט ובלא שדיך ליכא חשש גט מ"מ איכא למידחי הכי עכ"ל. הרי להדיא כמו שכתבתי דלדחייה בעלמא כתבו כן דמקשה טפי אדעולא מלשמואל אבל לקושט' דמילתא לשמואל נמי לא שייך מיאון גרידא אלא משום חשש גט ומהתימא על מהרש"א ז"ל שלא הרגיש בלשון איכא למידחי שכתבו הת"י ויותר יש לתמוה עליו שכתב בסוף דבריו דנהי דבלא שדיך שייך מיאון גרידא מ"מ בשדיך לא שייך מיאון אלא לאחר גט ומש"ה לא מוקמינן לעולא דשדיך ואין טעם לדבר זה אע"כ כדפרישית דנהי דמעיקרא סברי התוספות כשיטת רש"י דבשדיך מתמה הש"ס דבעי מיאון גרידא מטעמ' דפרישית מ"מ למסקנתם שדחו זה הפירוש א"כ אין לחלק לענין מיאון גרידא א"כ אין לחלק בין שדיך ללא שדיך אפילו דרך דחייה ומש"ה מקשה שפיר אדעולא דלא בעי מיאון כלל אלא בשדיך אחר הגט ודוק היטב:

גמרא מתיב רב כהנא וכולן אם מתו כו' אלא לאו דקדשה איהי נפשה וקתני דבעי מיאון הוא מותיב לה והוא מפרק. ואפשר דהא דקשי' ליה מעיקרא ולא מוקי לה ביתומה בחיי האב משום דקס"ד כיון דעולא אמר דאפילו מיאון א"צ אע"ג דבמיאון ליכא למיחש

למידי אע"כ משום שאין לתקן מיאון בקטנה שיש לה אב כיון דשייך בה חשש קידושין דאוריית' ואתא למיטעי דקטנה שמתקדשת ע"י אביה נמי יוצאה במיאון ומש"ה קס"ד דיתומה בחיי האב נמי דתקון לה רבנן קידושין כדאיתא ביבמות אפ"ה אפשר דאין יוצאה במיאון אלא בגט מהאי חששא גופא וליכא למימר דיתומה בחיי האב הכל יודעים ולא אתו למיטעי לכאורה ליתא האי סברא דא"כ למה תקנו לה קידושין ע"י עצמה אף שאינה בת דעת יותר היה להם לתקן שתהא ברשות אביה ותתקדש על ידו אע"כ דמה"ט לא רצו לתקן שתתקדש ע"י אביה דאתו למיטעי שהן קידושין דאוריית' ויאמרו אין קידושין תופסין באחותה א"כ סבר דמה"ט גופא לעולא אין יוצאה כה"ג במיאון משום האי חששא גופא דחייש עולא בקטנה שקדשה שלא מדעת וכדפרישית בשיטת התוספות ולבתר הכי דייק לה רב כהנא מדעולא גופא דנקיט קטנה ולא נקיט נערה אע"כ משום דבנערה לא שייך מיאון משא"כ קטנה אפילו ביש לה אב זימנין דשייך מיאון כגון ביתומה בחיי האב ומש"ה אשמעינן דאפילו בקטנה שלא מדעת אביה א"צ מיאון ומש"ה מפרק לה שפיר ביתומה בחיי האב דע"כ עולא נמי מודה כן נ"ל:

תוספות בד"ה אלא דקדשה נפשה כו' וא"ת לשמואל כו' דבעי גט בהדי מיאון וה"ק או מיאנו כו' עכ"ל. ולכאורה אין דבריהם מוכרחים דהא צריך למיתני או מיאנו אכולהו ט"ו נשים לבר מבתו אלא הא דדייק הש"ס דע"כ שייך מיאון נמי בבתו היינו מדקתני התם ואי אתה יכול לומר בחמותו ובאם חמותו שמיאנו ולא קתני נמי אא"י לומר בבתו אע"כ דבבתו שייך מיהא צד מיאון וא"ש לשמואל דשייך בה מיאון אף לאחר הגט ולא דמיא לחמותו דלא אשכחן מיאון כלל וק"ל:

דף מה.

אילימא דקדשה נפשה כו' והא אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות. הא דמקשינן הכא בפשיטות ולא מוקי לה כאידך תנא דלאישות אחר שפחות לא מצי מזבין אבל לשפחות אחר אישות מצי מזבין וכ"ש לרבי עמרם א"ר יצחק דלמסקנא נמי מוקי לה כיחידאי אלא שכבר כתבתי לעיל ד' י"ט ע"א בסוגייא דייעוד דאפשר דלקושטא דמילתא האי תנא דסבר ודריש בבגדו בה לשפחות אחר שפחות סבר נמי דלשפחות אחר אישות לא מצי מזבין והיינו כרבי שמעון דלעיל והכי נמי סברי רב המנונא ורב עמרם א"ר יצחק בשמעתין דכ"ע לא מצי מזבין לשפחות אחר אישות ודוקא אליבא דרנב"י משנינן לעיל דע"כ ג' מחלוקות בדבר והארכתי שם וכאן אין להאריך בזה:

תוספות בד"ה אלא לאו כו' וא"ת אמאי לא משני דמיירי בשידכו כו' עד סוף הדיבור. לא יכולתי לעמוד על סוף דבריהם בזה הדיבור דהא עיקר מילתא דברייתא דושוין שמוכרה אלמנה כו' היינו לאשמעינן דאף על גב שאין מוכרה לקרובים דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות אפ"ה יכול למוכרה לחייבי לאוין דקידושין תופסין בדיעבד וא"כ אמאי נקיט התנא אלמנה גרושה וחלוצה דלא הוי חייבי לאוין גמורין מדאורייתא אלא חומרא דרבנן הוא שהחמירו בה לחוש שמא נתרצה טפי ה"ל למינקט שאר חייבי לאוין גמורין וכל שכן מה שתירצו התוספות דלשמואל איכא לאוקמי בלא שדיך וקרי לה אלמנה משום דבעי מיאון דהא האי מיאון ע"כ אינו אלא משום חשש קידושין דרבנן דלחשש קידושין דאורייתא לא שייך מיאון וא"כ לאו בכלל חייבי לאוין היא וכן במה שתירצו התוספות שכך אירע שלא מיאנה אלא גירשה ולפ"ז אינה אסורה לכהן אלא מדרבנן ומאי קמ"ל דשוין שמוכרה וכ"ש דמשמע לעיל דף י"ט ע"ב דמקרא דאם רעה בעיני אדוניה יליף שמוכרה לחייבי לאוין שרעה בנשואין וא"כ משמע דמחייבי לאוין דאורייתא מייתי קרא ואמאי מייתי כל הני דלשיטת התוספות לא הוי אלא חשש אלמנה וגרושה דרבנן. ועוד קשה דמעיקרא משמע להו להתוספות דשדיך עדיף טפי לענין קידושין דחשבי' ליה מוסרה לאישות טפי מייעוד ובעיקר הדין קידושי ייעוד הוי קידושין גמורין מדאורייתא ושדיך לכ"ע ליתנהו ודאי קידושין ולעולא לחד לישנא אפילו ספק קידושין לא הוי ומאי פשיטותא דשדיך מקרי מוסרה לאישות כיון דגלי דעתיה הא אין לך גילוי דעת יותר מייעוד ואפ"ה לא חשבינן לה מוסרה לאישות ועוד כיון שהאב רוצה למוכרה ועומד וצוח שלא נתרצה מעולם בקידושין היאך נפקיע אותה מרשותו בע"כ שלא יהא יכול למוכרה דא"כ כל בת תפקיע עצמה מיד אביה לענין מכירה ותלך אחר הבחורים לומר שקבלה ממנו קידושין אף שיש ליישב כל זה בדוחק מ"מ קושיא הראשונה עומדת לנגדי ולא מצאתי מקום ליישב אם לא לשיטת הרי"ף ז"ל שכתבתי לעיל בסמוך דשמואל ועולא לא פליגי אלא בעיקר הדין אי אמרינן דבנתרצה האב בפירוש הוי קידושין דאורייתא או לא והשתא אתי שפיר דלשמואל משכחת שפיר אלמנה שיכול האב למוכרה והיינו בקטנה שנתקדשה שלא מדעת האב ואח"כ נתרצה האב כששמע דה"ל אלמנה גמורה ואפ"ה יכול האב למוכרה ולא הוי לשפחות אחר אישות כיון דלא קרינן בה בבגדו בה שהרי הוא לא מסרה לאישות אלא שאח"כ נתרצה לקדושין ולא גרע מייעוד דלא חשבינן לה מסרה לאישות משא"כ לעולא דלא חייש לשמא נתרצה והיינו משום דס"ל דאפילו נתרצה לא הוי קידושין כמ"ש הרי"ף ז"ל להדיא א"כ מקשה שפיר כן נ"ל נכון בעזה"י ונראה שהוא דבר ברור לסייע לשיטת הרי"ף ז"ל ושיטת התוספות צ"ע מיהו בהא דשדיך

חשיב להו טפי מוסרה לאישות מקדושי ייעוד אפשר דבייעוד עיקר מסירתו בתחלה לא היה לשם אישות אלא לשם שפחות ודוק היטב:

שם בגמרא איתמר מת ונפלה לפני אחיו לייבום אמר רב הונא אמר רב כו' וצריכה מיאון שמא לא נתרצה האב לא בקדושי ראשון כו' ופרש"י ותוספות דלא נתרצה בקידושי ראשון כדי נסבה וקשיא לי דא"כ תיקשי גופא דמימרא דרב דקבע למילתא במת ונפלה לפני אחיו דמשמע דאהאי דלעיל קאי בקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה ובפשיטות ה"מ למימר בקטנה שנתקדשה מדעת אביה אלא שעשה אחיו מאמר שלא מדעת אביה דצריכה גט וחליצה ומיאון מהני טעמי גופייהו לכך היה נלע"ד דודאי בכה"ג היכא דקים לן שהקידושין הראשונים היה מדעת אביה א"כ מידעו ידעי דמאמר של השני אינו אלא מדרבנן בין בקטנה בין בגדולה וכל שכן כיון דמצרכינן לה חליצה ידעי דקדושי מאמר גרידא הוו וקידושין תופסין באחותה אלא דעיקר החששא דוקא בכה"ג שהקידושין הראשונים היה שלא מדעת אביה וא"כ איכא למיחש שיאמרו שלא נתרצה לראשון אלא דמשום חומרא דשמא נתרצה אצרכוה חליצה כדמצריך רב גט משום האי חששא אבל יאמרו דנתרצה האב לקדושי שני בקדושין דאוריית' מדאצרכוה גט ויאמרו אין קידושין תופסין באחותה ובאמת לא נתרצה כלל וקידושין תופסין מש"ה אצרכוה מיאון להודיע שהקידושין דשני לא היה מדעת אביה לקידושין דאוריית' כן נ"ל לולי שרש"י ותוספות לא כתבו כן ועיין עוד בסמוך:

תוספות בד"ה צריכה מיאון כו' וא"ת ל"ל מיאון כיון דצריכה חליצה כו' עכ"ל. כבר כתבתי בסמוך בשיטת רש"י ז"ל ומהרש"א ז"ל כתב כאן בקצת קצת ממה שכתבתי אלא שקיצר במובן אלא דלפי מה שהבין מהרש"א ז"ל לעיל בשיטת התוספות דשמעתין דבלא שדיך לרב ושמואל צריכה מיאון גרידא אלמא דשייך בהן קצת קידושין דרבנן א"כ כל שכן דלא הוי מקשו התוספות הכא מידי דע"י החליצה לא נודע אי חיישינן לקדושי ראשון שמא נתרצה דאפילו לא נתרצה היתה צריכה מיהא חליצה מצד קידושי דרבנן שיש בה כמו בקטנה יתומה שנתקדשה דצריכה חליצה וכמו שכתבתי לעיל דלענין מיאון גרידא ל"ש נתרצה האב ל"ש לא נתרצה שוין בזה אלא שכבר כתבתי שם לענ"ד לשיטת התוספות למסקנא לרב ושמואל נמי לא שייך מיאון גרידא בקטנה שהיא ברשות אביה אלא לאחר הגט לסימנא בעלמא דכל שלא נתרצה האב אין מעשיה כלום אפילו מדרבנן ולפי זה יפה כתבו כאן דע"י החליצה יהיה גם כן סימן לחששא דשמא נתרצה ואין צורך למיאון דממ"נ הקידושין תופסין באחותה כן נ"ל ודוק היטב וכן מוכח מהתוספות כאן בתירוצם שכתבו שיאמרו דהחליצה אינה אלא לרווחא דמילתא

משום בני אדם שיעלה על הדעת שנתרצה לראשון אלמא דבלא נתרצה פשיטא להו דאין צריכה חליצה אפילו מדרב וכדמשמע מסוגיא דשמעתין צריכה חליצה שמא נתרצה וא"כ ממילא דמהראשון אין צריכה מיאון אפילו לרב ושמואל בלא שדיך דאי ס"ד דבעי מיאון מחשש קידושין דרבנן א"כ מהשני נמי צריכה חליצה ודו"ק:

בד"ה הכל יודעין כו' וא"ת כי לא עשה בה מאמר כו' והיה לנו להצריכה מיאון אם נתרצית אף לראשון כו' עכ"ל. נראה בכוונתם דכיון שלא עשה בה מאמר א"כ מידעו ידעי שהמיאון אינו אלא לזיקתה כדקי"ל להלכה דממאנת אף לזיקתו ורב גופא דאיהו מרא דשמעתין משמע שסובר כן בפ' בית שמאי כמ"ש הרא"ש ז"ל שם ובזה נתיישב ג"כ ל' הגמ' דקאמר מאי אמרת תיבעי נמי מיאון והיינו ע"כ שתמאן זיקתה וכדפרישית:

דף מה:

א"ל רבנן לרבינא ודילמא שליח שווייה. ויתכן לפי שיטת הרא"ש שכתב דשליחות דקידושין א"צ עדים כמו שהאריך בזה ומה שיש לי לדקדק בזה אין להאריך כאן אמנם לשיטת הסוברים דצריך עדים יש לפרש דלמא שווייה שליח בעדים ואין בזה סתירה למה שכתבתי בתחלת הסוגיי' דלא חיישינן בקטנה שנתקדשה שלא מדעת שמא א"ל אביה צאי וקבלי קדושייך לפי שצריך עדים ולא חיישינן דלמא איכא עדים אלא היכא שיצא הקול דאיכא עדים דשאני הכא שיש לחוש יותר דמסתמא אין אדם מקדש אשה לבנו שלא מדעתו אי לאו דשוויה שליח משא"כ בקטנה שנוחה להתפתות שלא מדעתו ולא חיישינן היכא דליכא עדים במקום שצריך עדים וכיוצא בזה כתב הריטב"א ז"ל ותדע דהכי הוא מדמקשינן בסמוך ודלמא ארצויי ארצי קמיה ומאי קושיי' הא אמרינן לעיל דרב ושמואל לא אמרי אלא בדשדיך אבל בדלא שדיך לא חיישינן דלמא שדיך והכא ע"כ בלא שדיך דאל"כ מאי ודלמא דקאמר כיון דשדיך היינו ארצויי ארצי קמיה להטעם שכתב רש"י ז"ל דגילה דעתו שחפץ בה אע"כ דהכא חיישינן טפי בכל מאי דאיכא לספוקי כיון שאין אדם עשוי לקדש אשה לבנו שלא מדעתו כן נ"ל:

רש"י בד"ה בפירוש כו' אא"כ שמענו כו' עכ"ל. כבר כתבתי בזה לעיל גבי שיטת הרי"ף ע"ש:

תוספות בד"ה בפירוש אמר מר כו' ופסק רב אלפס והשאלתות כו' אפילו שדכו כו'. כבר הארכתי בישוב שיטה זו אלא שיש לתמוה על התוספות שכתבו שפסקו כן אפילו שדכו יותר מזה היה להם לפרש דכל הני רבוותא פסקו דאפילו נתרצה האב בפירוש כששמע לאו כלום הוא כמ"ש הרי"ף ז"ל להדי' בשמם:

בא"ד ועוד פסק בשאלתות דרב אחאי בקטנה שהלך אביה למדינת הים כו' דתקינו רבנן קידושין כו' עכ"ל. ולפ"ז צריך לומר דהא דאמר עולא לעיל אפילו מיאון א"צ לא איירי בהלך אביה למדינת הים דאל"כ נהי דלא חיישינן לשמא נתרצה אכתי שייכי בה קידושין דרבנן ומיאון מיהא צריכה אע"כ דמפרש לפלוגתא דרב ושמואל ועולא באביה כאן וכמו שהובא ג"כ במרדכי בשם רבינו תם דבאביה כאן דוקא איירי או שנאמר דהשאלתות סברי כהג"ה הרי"ף שהביא בש"ע סימן קנ"ה דלא תקנו מיאון אפילו ביתומה אלא כשנתקדשה מדעת אמה או אחיה אבל מדעת עצמה אפילו מיאון א"צ ואיכא לאוקמא לדעולא בכה"ג ומה שהקשה הרא"ש ז"ל על שיטת השאלתות דא"כ אמאי דחקינן לעיל בשמעתין בקושי' דמכרה אלמנה לכ"ג היכי משכחת לה ואמאי לא מוקי לה בכה"ג כשהלך אביה למדינת הים ונתקדשה דצריכה מיאון וקרי לה אלמנה כדמשמע מל' התוספות לעיל כבר יישבה הרשב"א ז"ל בחידושיו דניחא ליה לאוקמי באלמנה דאורייתא ויתכן יותר למאי דפרישית לעיל מסברא דנפשאי דאפילו למאי דס"ד מעיקרא א"א לאוקמי אלמנה לכ"ג אלא באלמנה דאורייתא כיון דאילפותא דקרא קאי שמוכרה לחייבי לאוין וכמו שהארכתי בשיטת הרי"ף וא"כ השאלתות לשיטתייהו שסוברין כשיטת הרי"ף ז"ל כמ"ש התוספות כאן בשמם. מיהו בעיקר דברי הרא"ש ז"ל שכתב דלהשאלתות שתקנו קידושין דרבנן לקטנה שהלך אביה למדינת הים תקנו לה ג"כ שיוצאה במיאון ואף שאיני כדאי אין זה מוכרח דאיכא למימר נהי שתקנו לה קידושין שלא ינהגו בה מנהג הפקר מ"מ אין יוצאה במיאון דלא תקנו כלל מיאון ביתומה שיש לה אב אלא צריכה גט דלא ליתי למטעי שנתקדשה ע"י אביה ויוצאה במיאון ולא שייך בה מיאון אלא אחר הגט כמ"ש לעיל באריכות אלא שהטור כתב בא"ע בשם השאלתות דיוצאה במיאון ואפשר שמדברי אביו הרא"ש ז"ל למדה כמבואר להדיא בל' הרא"ש ז"ל ע"ש:

בא"ד ולכי גדלה נשואין בהדה ולכי אתי אב לא צריך לקדשה עכ"ל. יש לדקדק האי לכי גדלה היכי דמי אי בימי נערות אכתי ברשותא דאבוה קאי ולא גדלי קידושין דידה מידי דהא קי"ל דנערה שיש לה אב אביה מקבל קידושין ולא היא ואי לכי גדלה בבגרות מאי קאמרי דלא צריך אביה לקדשה הא אין לו רשות בה ואפשר דאפילו דאי אתי בימי נערות א"צ לקדשה מחדש ע"י אביה כיון שסופה להיות בוגרת תחתיו בזמן מועט ויהיה לה קידושי תורה או אפשר דאפילו אי אתי בקטנו' א"צ לקדשה מה"ט גופא וכן מצאתי בב"ש:

גמרא נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למדינת הים וניסת כו' אמר רב אוכלת בתרומה. ופרש"י משום דלגבי תרומה מחזיק ליה בחזקת שנתרצה משמע דאפ"ה כל שבא ומיחה אינה אוכלת ולא מהני חזקה כי האי לאפוקי מרשות אביה כיון שהוא אומר ברי שלא נתרצה ואין אדם מכחישו ונראה דלפ"ז מה שהוצרך בסמוך לטעמא דאוקי ממונא בחזקת מרי' היינו לגבי שאר יורשי האב כגון שמת האב אבל לגבי האב גופא אם בא ממדינת הים לא הוצרך להאי טעמא כיון דבדידיה תליא מילתא שיכול לעקור הקידושין למפרע ועיין בל' הרא"ש ז"ל דלמאי דמשמע ליה דאוכלת בתרומה משום דרוב פעמים אין האב מוחה וקשיא לי א"כ לענין ירושה נמי הא לרב הולכין בממון אחר הרוב אמנם לדקדוק ל' רש"י א"ש דלאו מטעם רוב אוכלת בתרומה אלא משום חזקה דכיון שנתרצה מעיקרא מוקמינן לה אהאי חזקה דהשתא ג"כ נתרצה דסתם קידושין לחופה קיימא משא"כ לענין ממון לא אזלינן בתר חזקה אפילו לרב להוציא ממון כדאיתא פ' המדיר ופ' המוכר פירות ומה שהוצרך רש"י לפרש דשאני הכא דמדאוריית' אפילו ארוסה אוכלת היינו משום דבלא"ה נהי דמהני חזקה מדאוריית' לענין איסור' מ"מ מדרבנן החמירו בכמה דוכתי דאפילו בתר רובא דעדיפא מחזקה לא אזלינן כדאשכחן בתרומה גופא לענין ארוסה דחיישינן לסימפון אף ע"ג דלא שכיח לכך פרש"י דשאני הכא כיון דבלא"ה ליכא איסורא דאורייתא בארוסה כ"א מדרבנן אזלינן שפיר בתר חזקה כן נ"ל:

דף מו.

רש"י בד"ה הואיל ונעשה בה כו' והוא ראה ושתק או הפקיר זכותו שיש לו בה או שתיקתו הודאה כו' עכ"ל. ויש לתמוה דנהי דאי אמרינן שתיקתו הודאה ה"ל קדושין גמורין מטעם זכייה כמ"ש לעיל בריש הסוגיא או משום דה"ל כאומר צאי וקבל קדושייך כמ"ש הרא"ש מ"מ בטעמא דהפקיר זכותו שיש לו בה נהי דמהני לענין נישואין מ"מ היאך חלו הקידושין ע"י הפקר הא קטנה אין לה יד לקידושין אם לא שנאמר דלהאי טעמא דהפקר הוי קידושין דרבנן והיינו דקאמר הואיל ונעשה בה מעשה יתומה בחיי האב ולגמרי הוי דכוות' שיש לה קידושין דרבנן ואוכלת בתרומה כן נ"ל ומזה סיוע לשיטת השאלתות וה"ג שכתבו דאפילו בחיי האב אי ליתא לאב תקנו לה קידושין והכי נמי כיון שהפקיר רשותו כמאן דליתא דמי וק"ל:

תוספות בד"ה בין הוא כו' ואף על גב דאמר רב לעיל חיישינן כו' עכ"ל. משום דמשמע להו דהא דאמר רב הכא יכולין לעכב היינו שאין לחוש לקידושין כלל מש"ה קשיא להו דאף על גב שמעכב עכשיו היה לנו לחוש שמא נתרצה וניחא להו דאיירי שמיחה מיד

כששמע כן נ"ל בכוונתם ומה שהקשה מהרש"א ז"ל דה"מ לאוקמי מימרא דרב הכא בלא שדיך אפשר משום דהנך תרתי מימרא דרב בחד לישנא אמרינהו קטנה שנתקדשה שלא לדעת לא ניחא להו לחלק ועמ"ש בסמוך בשם התוס' רי"ד:

בא"ד וי"ל היינו דוקא כו' מטעם דזכות הוא כו' מיהו לפירוש הקונטרס כו' עד סוף הדיבור. נ"ל דלפי מה שהבינו בשיטת רש"י דהא דבנתרצה האב ה"ל קידושין למפרע היינו כשיטת הרשב"א שהבאתי בתחלת הסוגיי' לעיל משום דה"ל כאילו אמר התקדשי ע"מ שירצה אביך ומש"ה יכולה לחזור תוך הזמן כדקי"ל לקמן התקדשי לי מעכשיו לאחר שלשים יכולה לחזור בה ולפ"ז צריך עיון מ"ט דרב אסי דאמר דאינה יכולה לעכב הא ודאי מצי הדרא בה ודוחק לומר דרבי אסי סובר כר"ל לקמן אמנם למאי דפרישית לעיל בריש הסוגיא בשיטת רש"י דהא דה"ל קידושין למפרע היינו משום דזכות של האב הוא כיון שנתרצה בסוף וא"כ סובר רב דכל שחזרה בינתיים לא אמרינן דזכות הוא לו והיינו ממש כדברי התוספות כאן ורב אסי סבר דאף על גב שחזרה בה אפ"ה הוי זכות האב כיון שנתרצה בסוף כן נ"ל אלא שהתוספות כתבו שיטת רש"י דלא כפירושם וצ"ע ועיין עוד בסמוך:

בד"ה קרא בעיא כו' אי נמי נ"מ היכא דנתייתמה דהשתא מהני מיאון דידה כו' עכ"ל. ויש לדקדק דלפ"ז שפיר מצי לאוקמי בפשיטות לברייתא בפיתה לשם אישות ואפ"ה לא תיקשי לרב אסי דרב אסי גופא לא פליג אלא בנתרצה האב מטעמ' דה"ל זכותו למפרע אע"ג שחזרה בינתיים אבל קרא ובריית דיכולה למאן איכא לאוקמי כשמת האב ויכולה למאן שלא תהא אשתו וכגון שלא שמענו שנתרצה האב דאין חוששין מדאורייתא שמא נתרצה ועוד דאפילו מדרבנן אין חוששין אלא שנתקדשה דרך כבוד אבל כשפיתה לשם אישות דדרך בזיון הוא אין חוששין כדאמרינן לעיל ועוד דהא קרא ובריית מסתמא בלא שדיך איירי ולכ"ע אין חוששין מסתמא לשמא שדיך ונתרצה וצ"ע:

משנה האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו התקדשי כו' ואם לאו אינה מקודשת. והיינו דלא הוי קידושי ודאי אבל קידושי ספק מיהא הוי כדשמואל לעיל בפ"ק דקדשה בתמרה אפילו כור תמרים בדינר מקודשת שמא ש"פ במדי וכ"כ הפוסקים ובהכי קשיא לי על מ"ש הריטב"א ז"ל כאן בחידושיו בסוף השיטה לקמן בבריית' דהא דאמרינן ל"ש בזו בזו ל"ש בזו ובזו אם יש בכולן ש"פ מקודשת ומוקמינן לה כרבי דל"ש כזית כזית ל"ש כזית וכזית פרטי הוי וכתב דהיינו להחמיר אמרינן דהוי פרטי ומקודשת לחומרא וא"כ מאי אירי' אם יש בכולן ש"פ אפילו בפחות מש"פ נמי מקודשת לחומרא מספק דשמא ש"פ במדי ויש ליישב לפי שיטתו לעיל בפ"ק דבדבר שאינו מתקיים לא חיישינן לשמא ש"פ

במדי וא"כ נ"מ לדבר שאינו מתקיים או שנאמר דאם יש בכולן ש"פ הוי ספק קידושין דאוריית' משא"כ מחשש דשמא ש"פ במדי לא הוי אלא חששא דרבנן כמ"ש הריטב"א גופא לעיל בפ"ק:

גמרא מאן תנא התקדשי התקדשי ופרש"י אבל בזו ובזו לאו פרטא הוי. ואף על גב דלפ"ז ה"מ למיפרך בהדיא אסיפא דמתניתין ולומר מאן תנא בזו ובזו פרטי הוי רבי שמעון מ"מ אשכחן בדוכתי טובא דניחא לש"ס להקשות מדיוקא דרישא אף ע"ג דתני סיפא בהדיא וכמ"ש התוספות בדוכתי טובא ולפמ"ש בסמוך בשיטת הריטב"א ז"ל יש לפרש דמסיפא ודאי לא פסיקא ליה להקשות דמצינן למימר דנהי דקתני אם יש בכולן ש"פ מקודשת לאו משום דכללא הוי לגמרי אלא משום חומרא דקידושין אמרינן דמקודשת להחמיר דלמא כללא הוי מש"ה מייתי מבבא דרישא דאיירי בודאי קדושין וא"כ מסתמא סיפא נמי איירי בכה"ג אלא דקשיא לי טובא על שיטת הריטב"א ז"ל ויבואר לקמן בסמוך מיהו לענ"ד נראה ליישב בפשיטות לא מיבעיא לפירוש ר"ת בשבועות דף ל"ח דבין לשמואל ובין לרבי יוחנן שייך פלוגת' דר"מ ורבי יהודא בולא לך ולא לך בוי"ו דלחד מינייהו כללא הוי א"כ מצינן לאוקמי שפיר סיפא דמתניתין דבזו ובזו בוי"ו כללא הוי כר"מ או כר"י משא"כ מרישא דמתניתין מקשי שפיר דהא בין לר"מ בין לר"י מיהא אשכחן חד דהוי פרטא או בוי"ו או בלא וי"ו וא"כ אמאי קתני התקדשי התקדשי דהוי פרטא ליתני בזו בזו בלא וי"ו דהוי פרטא דהא מדקתני סיפא דבוי"ו הוי כללא א"כ ממ"נ בלא וי"ו הוי פרטא אע"כ כר"ש אתיא דבין בוי"ו בין בלא וי"ו כללא הויא ולא אשכח פרטא אלא בהתקדשי התקדשי אלא אפילו לפרש"י בשבועות דלרבי יוחנן בוי"ו כ"ע פרטי הוי אפ"ה לא פסיקא ליה לתלמודא להקשות מסיפא כיון דלשמואל מיהו לר"מ או לר"י כה"ג פרטי הוי מש"ה מקשי מדיוקא דרישא ממ"נ כדפרישית ועמ"ש בזה לעיל דף מ"ד החילוק שבין וי"ו או בלא וי"ו לענין שבועה אלא דלפמ"ש שם דמאן דמשוי טפי כללא בלא וי"ו מבוי"ו אף על גב דמסברא מצד הלשון הוי איפכא היינו דוקא לענין שבועה דאינו חייב אלא א' משום דבלא וי"ו לא קאי לשון שבועה כ"א אראשון וא"כ לפ"ז תקשי לן אפילו למאי דמוקי לה כר"ש נמי תיקשי אמאי קתני התקדשי התקדשי ליתני בזו בזו בלא וי"ו דנהי דלר"ש הוי כללא לענין שבועה משום דלשון שבועה לא קאי אכולהו אלא אקמא מ"מ הכא לענין קידושין לא מצית אמרת דמה"ט כשאמר בזו בזו בלא וי"ו אינה מקודשת אא"כ יש בראשונה דוקא ש"פ משום דלשון התקדשי לא קאי כ"א אקמא ולא אאחרונה דאפילו יש בה ש"פ לא מהני הא לית' דאפילו לא קאי התקדשי כ"א אקמא אפ"ה הוי מצי שפיר למיתני אם יש בא' מהם ש"פ מקודשת אפילו באחרונה דהא קי"ל

לעיל כרבי יוסי דבעסוקין באותו ענין ונתן לה קידושין ולא אמר כלום מקודשת וא"כ לא גרע הא דקאמר מעיקרא התקדשי מעסוקין באותו ענין ותתקדש אפילו באחרונה ודוחק לאוקמי סתם מתניתין דהכא דלא כרבי יוסי ואפשר דאין ה"נ דגרע טפי דמדבר עמה על עסקי קידושין היינו שנתרצית להתקדש לו משא"כ הכא דזימנין שלא דיבר עמה ונתרצית לו וא"כ לא פסיקא ליה למיתני בזו בזו בלא וי"ו דאינה מתקדשת אלא בראשונה כשיש בה ש"פ ולא באחרונה ועי"ל דנהי דלר"מ ולר"י ע"כ צריך לחלק כמו שפירש"י לעיל דף מ"ד מ"מ לר"ש איכא למימר דלעולם בין בוי"ו ובין בלא בוי"ו כלל גמור הוא לכל מילי והיינו דמוקמינן מתניתין דהכא כוותיה כן נ"ל ודו"ק:

שם אמר רבה רבי שמעון היא כו' לפי פשט לשון השמועה משמע דלהנך תנאי דפליגי אדרבי שמעון סברי בסיפא דמתניתין בזו ובזו דאינן מצטרפין משום דפרטא הוי וכבר תמוהו רבים על הרמב"ם ז"ל שפוסק כסתם מתניתין דהכא ובהל' שבועות והל' נדרים פסק בהדיא דלא כר"ש והכ"מ שם והלח"מ כתבו שמחלק הרמב"ם בין קידושין לנדרים ושבועות כי היכי דלא תיקשי סתם מתניתין דהכא אנדרים ושבועות כ"כ בשם הר"י קורקו' ולפ"ז קשה סוגי' דהכא אמאי מוקי לה כר"ש דוקא ויותר יש לתמוה דלעיל דף מ"ד מקשה הש"ס אדריש לקיש ומי מצית לאוקמי מתניתין כרבי יהודא והקתני סיפא האומר לאשה התקדשי בתמרה כו' ואמר רבה מאן תנא התקדשי התקדשי רבי שמעון ומייתי הסוגי' דשבועות ומאי קושיא דעולם סיפא נמי רבי יהודא היא ומודה רבי יהוד' לענין קידושין דכללא הוי כמו שמחלק הר"י קורקוס ולמאי דפרישית בסמוך יש ליישב קצת והארכתי הרבה לפי נוסחאות מחולפים בש"ס ובלשון הרמב"ם ז"ל וכאן נקיטנא נפשאי בקצרה לפי מה שהתבוננתי החילוק בין קידושין לנדרים לבר ממאי דפרישית לעיל עוד אחת ראיתי דודאי מצד הסברא ולשון בני אדם כשאומר ענינים נפרדים בוי"ו משמע שהוי"ו כוללת ומחבר הענינים יחד אלא דמאן דסבר דאפ"ה פרטי הוי היינו משום דמשמע נמי א' א' בפני עצמו כדאשכחן כה"ג אפילו בלשון תורה לרבי יונתן דכל היכא דכתיב בוי"ו משמע א' א' ומשמע שניהם יחד וא"כ י"ל דה"ה בלשון בני אדם ואפילו את"ל דמאן דחשיב טפי פרטא אפילו בוי"ו ואפ"ה מודה מיהא דהיכא דאי אפשר לומר דהוי פרטא אמרינן דלכללא איכווין כיון דאשכחן תנאי טובא דאמרי דכללא הוי וכה"ג מצינן טובא בש"ס על לשון מהלשונות דתרי לישני משמע מלישנא דמהני ביה קאמר כההי' דר"פ השולח ולפ"ז ודאי סיפא דמתניתין אתיא שפיר כ"ע דבזו ובזו בוי"ו אם אין בא' מהם ש"פ ויש בכולן ש"פ מצטרפים דמכיון שאדם יודע שאין קידושין תופסין בפחות מש"פ מהיכא תיתי נאמר דנתכוון לחלק וכאילו אמר התקדשי

התקדשי ולמיהדר בי' מכל חד מתמרה זו לתמרה זו דמאי אולמא דהאי מהאי כיון שאין בשום אחד ש"פ ואדרבא מחשבתו ניכר' מתוך מעשיו דלפי שיודע שאין קידושין תופסין בפחות מש"פ נתכוון לקדשה בכולם יחד ומה שלא אמר באלו היינו שרצה שלא יגמרו הקידושין עד שתקבל כולם כמ"ש הפוסקים והמפרשים אלא דלפ"ז קשיא לי א"כ מאי מקשה הש"ס בסמוך אילימא אסיפא ואפילו בקמיית' הא מלוה היא ומאי קשיא הא כיון שיש בראשונה ש"פ אית לן למימר דלפרטא איכוון כיון דלא שייך טעמא דאדם יודע מיהו לק"מ דמ"מ כיון דע"כ מוקמינן רישא דמתניתין כר"ש מדלא נקיט בזו בזו בלא וי"ו ברישא אם נאמר דפרט גמור הוא ואם נאמר דבלא וי"ו נמי שייך תרי לישני א"כ ה"ל למיתני בסיפא והוי רבותא טפי אע"כ דכר"ש מיתוקמא ומדיוקא דרישא שמעינן שפיר דליכא שום פרטא אלא בהתקדשי התקדשי לחוד וע"כ היינו כדפרישית דלרבי שמעון דוקא התקדשי התקדשי הוי פרט אבל אינך בין בוי"ו ובין בלא וי"ו כלל גמור הוי וא"כ מקשה שפיר אפילו בקמייתא הא מלוה היא כיון דכלל גמור הוא ודו"ק כנ"ל נכון ונתיישבו דברי הרמב"ם ז"ל שהביא לשון משנתינו לפסק הלכה דבעיקר הדין אתיא ככ"ע אלא דמה שכתב התקדשי התקדשי ולא כתב בזו ובזו בלא וי"ו היינו משום דלשון המשנה ניחא ליה טפי כדרכו תמיד ובהנך דלא איירי מתניתין סמך על מה שכתב בשאר מקומות דבלא וי"ו דמי להתקדשי התקדשי אפילו בנדרים ושבועות לשיטת הגורסים כן בדבריו וכבר כתבתי שמחמת שינוי גרסאות אין להאריך יותר ודו"ק:

(קונטרס אחרון) דף מו גמרא מאן תנא התקדשי התקדשי אמר רבה ר"ש היא. כבר כתבתי ליישב מה שהקשו המפרשים על הרמב"ם ז"ל שפוסק כאן כסתם מתני' דהכא ובהל' שבועות והלכות נדרים פסק בהדי' דלא כר"ש ונדחקו ליישב ולמאי דפרישית נתיישבו הדברים היטב עיין בפנים:

שם והא מלוה היא. עיין מ"ש מהרש"ל ומהרש"א ז"ל בזה ובמה שהשיג מהרש"א ז"ל על מהרש"ל וכתב דבלא"ה הא דמקשה והא מלוה היא ע"כ מהאי הוכחה גופא מקשה מדאין מצטרפות באוכלת דבלא"ה לא פסיקא להקשות דהאיכא תנא לקמן דהמקדש במלוה מקודשת אין דבריו מוכרחין דהא מסקינן דלכ"ע המקדש במלוה מקודשת ולא אשכחן שום תנא ואמורא דפליג וכן במה שכתב דמבבא דסיפא מוכח לה לענ"ד צריך עיון דלכאורה נראה כדברי מהרש"ל ז"ל דאף למאי דמסקינן דמעות בעלמא חוזרין וה"ל גזל דהיינו מלוה מ"מ נ"ל דאפילו אי תימא דהמקדש במלוה מקודשת אפ"ה א"ש דבאוכלת ראשונה ראשונה אין מצטרפים לש"פ אפילו אי מעות חוזרין דלא הוי גזל כיון דאוכלת ראשון ראשון וכל חד מינייהו לא הוי ש"פ אין כאן גזל דפחות מש"פ לא

ניתן להשבון ואפשר דאפילו גזל פחות מש"פ עכשיו וחזר וגזל פחות מש"פ נמי לא ניתן להשבון דקמא קמא אחיל לה כיון שאין עליו שום ממון בשעה שגזלה דהיינו בשעת אכילה וצ"ע ואפשר שלוה נתכוון מהרש"ל ז"ל לחלק:

דף מו:

מעות בעלמא חוזרים. ומצאתי להריטב"א ז"ל שכתב דיש מפרשים דאי ס"ד דמעות מתנה אפילו במונחות לא היו מצטרפות וכתב ע"ז הפירוש שנכון הוא וקשיא לי דא"כ מאי קאמר ש"מ מדרבי אמי תלת דהא מילת' לאו מדרבי אמי שמעינן לה אלא מגופה דמתניתין שמעינן לה שפיר אע"כ כפרש"י ותוספות וא"כ לרב ושמואל דמוקי לה אפילו לא שמעינן הא מילתא וק"ל:

תוספות בד"ה וש"מ מעות בעלמא כו' ולכך צריך פרוטה באחרונה כו' עכ"ל. היינו בין לענין דלא מיקדשה בקמייתא אי ש"פ משום דה"ל גזל כיון דמעות חוזרין וה"ל מקדש במלוה ובין לענין דאין כולן מצטרפות לש"פ והיינו לשיטת מהרש"א משום דה"נ ה"ל גזל ולשיטת מהרש"ל לפי מ"ש בסמוך היינו משום דאין כאן ממון כלל דקמא קמא אחיל לה ואין כאן לא מלוה ולא גזל והא דמסקו בסוף דבריהם דאי אמרינן מעות מתנה אפילו אין ש"פ אלא קמייתא או בכולן מקודשת נמי אתי שפיר אפילו להשיטה שכתבתי בשם מהרש"א ז"ל דכיון שגמר הקידושין הא קמן דלא אחיל ושפיר יש להן להצטרף כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה דאיתמר כו' והדין עמהם כו' אבל היכא דאינו יודע אם יחולו וכו' שמא נתן לשם מתנה עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה על זו הסברא דמ"ש מכל טעות דעלמא היכא שאינו יודע דלא אמרינן מעות מתנה ונ"ל דהתוספות גופא לא קאמרי אלא בקידושין כה"ג דשמעתין דנהי שאינו יודע אם יחולו הקידושין עכשיו מ"מ כיון שדעתו לקדשה אמרינן דגמיר ויהיב לשם מתנה שאם לא תתקדש לו עכשיו יהא לשם מתנה דליקרב דעתה להתקדש לו לאחר זמן ודמיא להני דמסבלי והדר מקדשי דלקמן. ובזה נתיישב לי הא דלא גרסי התוספות דאיתמר דשפיר הוי מצי למיגרס דאיתמר ודייקיינן לה ממילתא דרב דקאמר אדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשם פקדון ולכאורה לא הוי צריך להאי טעמא דבלא"ה פשיטא כיון דקידושי טעות נינהו המעות חוזרין אע"כ דלדיוקא אמר דדוקא היכא דאדם יודע אבל היכא שאינו יודע אמרינן דהמעות מתנה ולמאי דפרישית א"ש דלא גרסינן דאיתמר דאפילו לדיוקא נמי לא שמעינן לה כיון דלא הוי כלל מהאי גוונא דמקדש אחותו כדפרישית ודו"ק:

בא"ד ועוד אי גרסינן כו' דלעיל פרישית שלא רצה להעמידה כו' משום דסבד מעות מתנה עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל שאין דבריהם מוכרחין דאיכא למימר דרב לא מוקי לה אסיפא משום דס"ל מקדש במלוה ופרוטה דעתה אמלוה עכ"ל. ולענ"ד משום הא לא איריא כיון דלקמן דף מ"ה ע"ב מסקינן דהא דמלוה ופרוטה פלוגתא דרבי נתן ורבי יהודא הנשיא היא א"כ שפיר הוי מצי רב לאוקמי מתניתין כהאי תנא דמלוה ופרוטה מקודשת ומאי דוחקא לאוקמי אירשא בשינוייא דחיקא אלא דבלא"ה אין דברי התוספות מוכרחין דבירושלמי איתא להדיא דרב מוקי לה אירשא משום דס"ל דלא דמי כלל למלוה כיון דמעיקרא בתורת קידושין אתא לידה וכ"כ הריטב"א אמנם למאי דפרישית לעיל דאדרבה אי לא דמיא מתניתין למלוה הוי אתיא שפיר טפי דמקודשת אם יש אפילו בקמיית' ש"פ אבל אין בשום א' ש"פ אינן מצטרפות באוכלת כיון דלאו ממון הוא דקמא קמא אחיל לה אע"כ שפיר מדייקו התוספות דרב ס"ל מעות מתנה ולא שייך טעמא דאחיל לה כן נ"ל נכון ליישב שיטת התוספות לפי סוגיא דשמעתין ודו"ק:

גמרא מתיב רבינא המפריש חלתו קמח כו' ואמאי נימא אדם יודע שאין מפרישין חלה קמח פירוש לפי שרואין שאין שום אדם מפריש חלה קמח וכ"כ התוספות רי"ד מיהו לשיטת התוספות דלא גרסי דאיתמר יש לדקדק דלמא שמואל גופא לא קאמר אלא במקדש אחותו דליכא שום אדם שטועה בכך וכן בההיא דפ"ק דב"מ בהכיר בו שאינן שלו ולקחו משא"כ בחלה איכא דטעי ואף דלפי שיטת התוספות אדרבה היכא דטעי י"ל יותר דנתן לשם מתנה מ"מ כבר כתבתי בסמוך דמסתבר מילתא דהתוספות גופייהו לא כתבו כן אלא לענין קידושין כגוונא דשמעתין ומטעמא דפרישית משא"כ בחלה היכא דטעי מהיכא תיתי נאמר דנתן לשם מתנה והנלע"ד לכאורה דהא דפשיטא ליה לרבינא דבחלה אדם יודע מגופא דמתניתין דייק לה מדקתני אינו חלה משמע דיוצאה לחולין לגמרי ואף על גב דבההיא מתניתין גופא איתא ואסורה לזרים היינו אליבא דרבי יהושע אבל ת"ק פליג עליה וסובר דמותרת לזרים כמ"ש הטי"ד בהל' חלה וכ"כ הכ"מ בשם הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהלכות בכורים וא"כ מדייק רבינא שפיר אי ס"ד דאיכא אדם דטעי וקרא שם לשם חלה לא ה"ל למיתני אינו חלה אלא ה"ל למימר חלה ויחזור ויפריש כדאמרינן בסמוך לענין תרומה בטעות אע"כ דשאני הכא דהכל יודעים שאין מפרישין חלה קמח משא"כ בתרומה דאיכא דטעי וא"כ מקשה שפיר אמאי הוי גזל ביד כהן ועיין בסמוך:

שם ותיהוי תרומה ולא תאכל כו' וקשה דהשתא דאתינן להכי דיודע ואינו יודע ולא נתן לו לשם מתנה אמאי תיהוי חלה הא הפרשה בטעות היא משא"כ בתרומה איכא

מיהא שם תרומה עלה כיון דשייך בתרומה דרבנן וליכא למימר דאפ"ה מדמה להו הש"ס להדדי דא"כ בלא"ה תיקשי לרבי מתניתין אהדדי ונהי דבההיא דהכא איכא למימר דנהי דהכהן יודע ואינו יודע לפי שסובר דקבליה עליה ומחיל לטירח' מ"מ הבע"ה ודאי יודע ונתן לשם מתנה דהא לא ידע שימחול הכהן טרחתו מ"מ בהא דמקשינן כה"ג בסמוך לו ואיבעית אימא לא שייך לומר כן מיהו למאי דפרישית בסמוך דעיקר דיוקא דרבינא מעיקרא משום דקתני ואינו חלה ומשמע דמותרת לזרים מוכח מינה דאדם יודע דאל"כ ה"ל למימר חלה ויחזור ויפריש כדאשכחן בתרומה ומשני דשאני הכא משום דאתי לידי תקלה והיינו משום דיודע ואינו יודע ואפשר דאין ה"נ דמצינן למימר דהדר ביה ממאי דהוי פשיטא ליה דאדם יודע ונתן לשם מתנה וא"כ מקשה ליה שפיר ותיהוי תרומה ולא תאכל ממ"נ אי יודע ואינו יודע אמאי מותרת לזרים ואי הכל יודעין שנתן לשם מתנה כ"ש דליהוי דכהן ואמאי הוי גזל ואי משום תקלה האיכא תקנתא כמו בתרומה כך היה נ"ל לכאורה אלא דרש"י ז"ל בסמוך בד"ה וניהוי תרומה ויחזור ויתרום כתב להדיא דגמר ונתן לשם מתנה אף לבתר דשנינן יודע ואינו יודע וע"כ צ"ל דס"ל דנהי דמשנינן יודע ואינו יודע היינו לענין איסורא דחיישינן למיעוטא דלמא טעי משא"כ לענין ממון י"ל דנתן לשם מתנה כיון דרוב בני אדם יודעין ואע"ג דאליבא דשמואל קיימינן הכא וס"ל אין הולכין בממון אחר הרוב היינו להוציא ממון משא"כ הכא שהכהן מוחזק כנ"ל ומהרש"א ז"ל כתב בע"א ע"ש:

שם בתרי מנא צאית בחד מנא לא צאית. קשיא לי במאי איירי אי בכהן חבר ודאי צאית ואי בכהן ע"ה דלא צאית א"כ השתא נמי דאמרינן ליה שהוא גזל בידו אכתי לא צאית דהא איהו סבר דמשום טירחא דידיה הוי גזל ואהא אחליה לטירח' וליכא למימר דמכיון שאנו אומרים שהוא גזל וצריך להחזירו לבע"ה יוציא הבע"ה מידו הא ליתא דהא אמרינן שהבע"ה גמר ונתן לשם מתנה ויש ליישב בדוחק דכיון דמש"ה אמרו חכמים שהוא גזל כדי שלא יקבלנו הכהן א"כ מעיקרא לא יתן לו הבע"ה לשם מתנה. מיהו בסמוך דמשני הש"ס כה"ג לגבי הבע"ה אתי שפיר דהכהן ודאי יודע שהוא חבר דאסור ליתן מתנות לכהן ע"ה אלא עיקר החששא שהבע"ה יודע ואינו יודע ואתא למיכל בטיבליה משא"כ עכשיו שאנו אומרים שהוא גזל ביד כהן מעיקרא לא יקבל הכהן מידו. והשתא אתי שפיר דקתני לה בלשון גזל דאפילו דרך פקדון ע"מ להחזירו לאחר זמן או דרך מתנה לא יקבל ממנו ולא מהני אם יאמרו חכמים דלא מהני המתנה וצריך להחזיר דסוף סוף בתוך כך אתי הבע"ה לידי תקלה מש"ה שנו חכמים בלשון גזל שלא יקבלנו מידו כלל כן נ"ל:

דף מז.

גמרא תניא כוותיה דרבא התקדשי לי באלון ברמון ובאגוז. כך הגירסא בנוסח' הגמר' שלפנינו וכן גריס מהרש"א ז"ל וקשיא לי לשון הגמר' בסמוך מיהו בסמוך גרסינן בגירסא שלפנינו כולהו בוו"ין ובלשון רש"י בד"ה באלון לפי הגירסא שלפנינו כולהו בלא וו"ין ולעני"ד הגירס' הנכונה כולהו בוו"ין מדמקשי הש"ס בפשיטות היינו בזו ובזו ובזו וכן בההיא דבזו נטלתו ואכלתו כתב רש"י ה"ג בזו נטלתו ואכלתו ועוד בזו כו' משמע דלא גריס אלא חד זימנא בזו ותרי זימני ועוד בזו ואם כן ה"ל כולהו בוו"ין וא"כ לא הוי צריך לאוקמי בסמוך כרבי אלא כר' מאיר או כר' יהודא הוי מצי לאוקמי דממ"נ לחד מינייהו הוי פרטא בוו"ין אע"כ דבסיפא ודאי גרסי' תרי זימני בזו ובזו ובתר הכי ועוד בזו וא"כ לרבי אמי מוקי לה כר"ש דכולהו כללי הוי ואאחרונה קאי והיינו דמייתי רבא תניא כוותיה למאי דס"ל כר' אמי ובחנם נתקשה בעל עצמות יוסף בזה משא"כ לרב ושמואל דוקא מוקמינן ליה כרבי ולפי שהדבר תלוי בשינוי כמה נוסחאות בש"ס ובמפרשים לכן קצרתי:

שם הא מני רבי היא דאמר ל"ש כזית כו' ופרש"י דסיפא מוקמינן לה כרבי ורישא תנא אחרינא הוא והא דלא ערבינהו ת"ק כבר פירשו המפרשים ז"ל מיהו לולי פירש"י היה באפשר ליישב כל השיטה אליבא דחד תנא והיינו למאי דפרישית לעיל בדף הקדום דאפילו למ"ד פרטא הוי א"א לומר דלא משמע כלל כללא אלא דמסתמא משמע יותר לשון פרטא משא"כ היכא דא"א לפרש לשון פרטא כיון שאין בכל א' ש"פ לא אמרינן דלפרטה איכוון דמהיכא תיתי הא אדם יודע שאין קידושין תופסין בפחות מש"פ אע"כ דבכה"ג לכללא איכוון והלשון סובל ג"כ לשון כלל כמ"ש לעיל ומש"ה מצטרפים כולן לש"פ משא"כ בסיפא בנטלתו ואכלתו שכל א' ש"פ הראשונה או האחרונה אמרינן שפיר דמקודשת אפילו בקמייתא ולא ה"ל מלוה דבכה"ג ודאי פרטא הוי ודוקא לעיל במתניתין לא הוי רב ושמואל מצי לאוקמי כה"ג משום דרישא תנא התקדשי התקדשי ולא מיתוקמא אלא כר"ש ולדידיה א"א לחלק בכך דכללי גמור חשוב להו משא"כ הכא דלא קתני התקדשי התקדשי מיתוקמא שפיר כולה ברייתא כרבי כן נ"ל נכון לפי מאי דפרישית לעיל לולי שרש"י ותוספות לא כתבו כן. אמנם כן בהגיעי לכאן עיינתי בחידושי הריטב"א ז"ל שכתב בשם רבו ג"כ ע"ז הסיגנון דכולה ברייתא כרבי אלא דלפירושו לרבי ל"ש כזית כזית ל"ש כזית וכזית מספקא ליה אי כללא הוי או פרטא ומש"ה חייש לכולהו להחמיר לחוש לספק קידושין וכתב ע"ז הפי' שנכון הוא ולענ"ד א"א לפרש סוגייא דשמעתין לענין ספק קידושין דהא אליבא דשמואל קיימינן ולדידיה

בלא"ה הוי ספק קידושין דחיישינן שמא ש"פ במדי ואף שכתבתי ליישב שינויא דחיקא הוא ועוד דלענין פגול נמי לא משכחת לה שפיר דהא לכ"ע נפסל הקרבן אלא דלרבי הוי פגול גמור לחייב כרת ולענין כרת מי איכא ספיקא קמי שמיא ואי לענין דחייבין חטאת על שגגת אכילתו מספיקא מי אמרינן ליה אייתי חולין לעזרה וכן בסוגיא דשבועת הפקדון דמוקמינן לה כרבי דפרטא הוי וחייב על כל א' וא' תיקשי נמי מספיקא מי אמרינן דלייתי חולין בעזרה וצ"ע ואם באנו להעמיד כולה ברייתא כרבי יותר יתכן כדפרישית ודוק היטב:

שם אמר רב המקדש במלוה אינה מקודשת כו' ופרש"י אפילו היא בעין משום דלהוצאה ניתנה שאינו חייב להעמידה בעיסקא. הוכרח לפרש כן משום דמקשינן בסמוך ממילתא דרשב"א לרבנן דכ"ע המקדש במלוה מקודשת ומקשינן מינה לרב והתם בישנה בעין איירי אלמא דרב אפילו בכה"ג איירי ומה שהוצרך לטעמא דאינו חייב להעמידה בעיסקא היינו מדאמרינן בסמוך מאי לאו בהא קמיפלגי דמ"ס מלוה להוצאה ניתנה ומ"ס לאו להוצאה ניתנה ומ"ט דמ"ד לאו להוצאה ניתנה ומי איכא למ"ד הא ודאי לכך הלוה מעיקרא להוציאה אע"כ דבהכי תליא מילתא דמ"ד להוציאה ניתנה היינו משום שאין חייב להעמידה בעיסק' אלא רשאי להוציאה לגמרי מן העולם ומש"ה אפי' כשהיא עדיין בעין נמי אינה מקודשת דלאו ברשות המלוה קאי משא"כ מ"ד לאו להוצאה ניתנה אלא חייב להעמידה תמיד בעיסקא א"כ הרי הוא תמיד ברשות המלוה או המעות או העיסקא שקנה תחתיו כן נ"ל בכוונתו:

שם נימא בהא קמיפלגי דמ"ס להוצאה ניתנה. ולכאורה שפת יתר הוא דהא קמן דפליגי אי מקודשת ונ"ל משום דה"מ לאוקמי פלוגתייהו במלוה שהיא ברשות בעלים כדלקמן אבל במלוה גרידא כ"ע אית להו דרב אלא דהשתא סבר דבמלוה שהיא ברשות בעלים ליכא מאן דפליג דמקודשת דברשות בעלי' היא כדמדמי לה בסמוך לדרב הונא בבקע בה קנאה ומש"ה קאמר דע"כ במלוה גרידא פליגי דמ"ס להוצאה ניתנה ומ"ס לאו להוצאה ניתנה וק"ל:

שם ותסברא ושוין במכר שזה קנה א"א מלוה להוצאה ניתנה במאי קנה. כבר צווחו קמאי ובתראי על הרמב"ם ז"ל שפסק דאף על גב דבאשה אינה מקודשת אפ"ה במכר קנה. וכבר כתבתי בחידושי לב"מ בפר' הזהב סיוע לשיטת הרמב"ם ז"ל מהא דאמר רבא התם דף מ"ח קרא ומתניתין מסייע לר"ל קרא מדכתיב או בגזל או עשק ואמר רב חסדא כגון שייחד כלי כו' דאינו חייב קרבן אלא שכפר לו מה שהוא ברשות הלוה לגמרי ואילו תשומת יד לא אהדריה אלמא דמעות אינו קונה ולרבי יוחנן אמרינן דמעושק הוא

דאהדריה קרא ואין ה"נ דשייך קרבן בתשומת יד וקשיא לן אכתי היאך חייב קרבן על תשומת יד במה שייחד לו כלי להלואתו הא אכתי לא קנה הכלי בדמי המלוה אע"כ דמלוה קונה במכר מגזירת הכתוב ואיכא למימר דאפ"ה לא ילפינן מיניה לקדושי אשה כדאשכחן בחליפין דבאשה בעינן דוקא קנין כסף ומלוה לא מיקרי כסף אלא גזירת הכתוב היא דליקני במכר בתורת מלוה ולא בתודת כסף. והא דמקשה הש"ס בפשיטות הכא ותיסברא י"ל דשפיר קשיא ליה והיינו למאי דפרישית בסמוך דהא דקאמר לימא כתנאי ולא מוקי לרב כך"ע והכא במלוה שהיא ברשות בעלים איירי שעדיין לא הוציא ממנה כלום וע"כ היינו משום דהוה סבר דבכה"ג כ"ע מודו דקנה ולפ"ז מקשה שפיר דבמלוה שאינו ברשות בעלים אמאי קנה במכר ומ"ש מקידושי אשה וליכא למימר דגזירת הכתוב היא מקרא דתשומת יד האיכא לאוקמי קרא בדדמי דהיינו במלוה שהיא ברשות בעלים ועושק דקרא נמי איכא לאוקמא בכה"ג בעושק דהלוואה כמ"ש הרמב"ם ז"ל להדיא אף לפי האמת בפ"א מהלכות גזילה עיין שם מה שאין כן למסקנא דשמעתין דקי"ל כחכמים דרשב"א דלא מפלגי כלל בין מלוה שהיא ברשות בעלים או אינה ברשות בעלים ובכל ענין מלוה מיקרי ומדאשכחן במכר דקונה מקרא דתשומת יד ע"כ צ"ל דיש לחלק בין מכר לקידושי אשה כדפרישית כן נ"ל ודוק היטב:

(קונטרס אחרון) דף מו גמרא ותסברא ושוין במכר שזה קנה ואי אמרת מלוה להוצאה ניתנה כו' והקשו הקדמונים והאחרונים על הרמב"ם ז"ל שפסק בהל' אישות דבאשה אינה מקודשת במלוה ובהלכות מכירה כ' דבמכר קנה וא"כ הוא לגמרי נגד סוגית הש"ס וכתבתי ליישב בטוב טעם:

שם התקדשי לי בפקדון כו' אם נשתייר בו ש"פ מקודשת וכתב הרא"ש ז"ל דאיירי שלא ידעה כו' סכום הפקדון ודעתה להתקדש בו הן רב או מעט והרשב"א ז"ל בחידושיו כתב שאמר לה התקדשי בכל מה שיש בידך ולולי שאיני כדאי הי' נ"ל בלא"ה כיון שנתרצית להתקדש לו דעתה שתתקדש בכל צד קידושין שימצאו באלו הקדושין כדמשמע לקמן גבי שמין את הנייר בלבד שישלים לה אח"כ כל דמי הקידושין שפסק לה מעיקרא ועיין בזה בסמוך:

(קונטרס אחרון) שם התקדשי לי בפקדון אם נשתייר בו ש"פ מקודשת וכתב הרא"ש ז"ל דאיירי דוקא בענין שלא ידעה האשה סכום הפקדון כו' והרשב"א ז"ל כתב דאיירי שאמר לה התקדשי בכל מה שיש בידך. וכתבתי דלולי דמסתפינא היה נ"ל דאין צורך לחלק אלא דבכל ענין כיון דנתרצית להתקדש לו דעתה להתקדש בכל צד מיני קדושין שימצאו באלו הקדושין והבאתי ראיה מסוגיא דלקמן דף מ"ח גבי שמין את הנייר וכן כתבתי

ג"כ לקמן בשמעתין ע"ב גבי היכי דמי אי דקיבל עליה אחריות היינו מלוה ע"ש ולענ"ד צ"ע לדינא:

רש"י בד"ה אפילו לא נשתייר כו' מקודשת בההיא הנאה דמחיל לה גבה עכ"ל. הוכרח לפרש כן משום דכאן לא שייך האי טעמ' דלאו להוצאה ניתנה שיהא חייב להעמידה בעיסקא דכיון שלא נשתייר ממנה כלום ונגנב או נאבד מאי אית ליה למיעבד אע"כ דאפ"ה סברי רבנן דמקודשת כיון דמחיל לה גבה ורשב"א סבר בהא כרב וכאביי בפ"ק דאינה מקודשת בהנאת מחילת מלוה אא"כ אמר לה בהדיא התקדשי בהנאת מחילת מלוה אבל במלוה שהיא בעין כ"ע סברי דמקודשת וקשיא אדרב וק"ל:

דף מז:

היכי דמי אי דקביל עליה אחריות היינו מלוה. וקשי' לי אכתי מי דמי למלוה בשלמא התם היא נתרצית להתקדש במלוה משא"כ בפקדון איכא למימר דאינה מקודשת דמעיקרא לא היה בדעתה להתקדש במלוה אלא במה שיש בעין ואפשר דמדרשב"א נשמע לרבנן כיון דקאמר מלוה הרי היא כפקדון שאם נשתייר כו' וכי נשתייר ש"פ אמאי מקודשת הא מעיקרא לא נתרצית בכך והכא לא שייך החילוק דהרא"ש והרשב"א ז"ל אע"כ דאפ"ה מקודשת כיון שנתרצית אמרינן שדעתה להתקדש בכל צד קידושין שימצאו וא"כ ה"נ דכוותה מיהו כבר כתבתי שדעתי בטילה נגד הרא"ש והרשב"א ז"ל ולפ"ז ההיא דהכא וכן דרשב"א גופא צ"ע לשיטתם ודו"ק:

שם אמר רבה אשכחינהו לרבנן כו' במלוה ברשות בעלים לחזרה וה"ה לאונסין קמיפלגי כו'. מסוגי' זו הקשה הרשב"א ז"ל על דברי הרמב"ן ז"ל שהובא בטח"מ סי' ל"ט וסי' רל"ח דכל היכא שנכתב שטר הלואה מדעת המלוה אף על גב שעדיין הוא ביד הלוה אפ"ה מחוייב המלוה להלוות לו כיון דמשעת כתיבת השטר נשתעבדו נכסי הלוה ע"ש וקשיא ליה להרשב"א ז"ל דהא הכא משמע דע"כ לא פליגי אלא כשהמעות ביד הלוה ואי לאו טעמא דלהוצאה ניתנה כ"ע הוי סברי דברשות מלוה קאי משמע דכשהמעות ביד המלוה עדיין דלא שייך האי טעמא דלהוצאה ניתנה כ"ע מודו דברשות מלוה קיימי לחזרה ולא מהני ביה האי טעמא דנשתעבדו נכסי ולכך נחלק עליו הרשב"א ז"ל וכבר כתב בספר גידולי תרומה דיש לדחות ראיית הרשב"א דיש לחלק בין מלוה בע"פ למלוה בשטר דבע"פ לא שייך נשתעבדו נכסי הלוה והקשה הש"ך עליו דממ"נ אי שיעבודא דאורייתא אין לחלק כו' ע"ש באריכות בסי' ל"ט. עוד הקשה הש"ך על הרמב"ן ז"ל מסוגי' דשמעתין במימרא דרב הונא בהשואל קורדם דאם לא בקע לא קנאו אף על

גב דאשתעבדו נכסים דהא חייב באונסין. ולענ"ד יש ליישב שיטת הרמב"ן ז"ל ובמאי דסיים נפתח דמקורדם אין ראיה דנהי דאישתעבדו נכסיה מ"מ הא קי"ל בר"פ הגוזל בתרא דלא נשתעבדו נכסיה אפילו לענין אונסין אלא משעה שנאנסה ולא למפרע בשעת שאלה וא"כ כיון דלא בקע בו לא קנאו כלל כיון שהוא בעין לא נשתעבדו נכסיו עדיין. ולפ"ז היינו טעמא נמי דבמלוה ע"פ אפילו למ"ד שעבודא דאורייתא מ"מ אי לאו טעמא דלהוצאה ניתנה ודאי דכ"ע מודו דברשות המלוה קיימי לגמרי דכל זמן שלא הוציא הלוה המעות לשלוח בהן יד אף במקצתן לא הוי אלא כשואל בעלמא ולא אישתעבדו נכסיו כלל כיון שהיא בעין וכן הדעת נוטה דהא קי"ל דנכסי דבר אינש לא מישתעבדי אלא מטעמא דאינון ערבין ביה וקי"ל לא יתבע מן הערב תחלה וה"נ כל זמן שגוף הענין עדיין בעין ברשות הלה לא שייך שיעבוד שאר נכסים כלל משא"כ הרמב"ן ז"ל דע"כ איירי בשטר אקניתא כמו שכתבתי בחידושי לח"מ וא"כ משעת הקנין וכתיבת השטר נשתעבדו נכסיו לגמרי וכן לדידן דקי"ל כשיטת התוספות דעדיו בחתומיו זכין לו היכא דמטא שטרא לידיה א"כ לאו במעות הלואה נשתעבדו נכסיו אלא למפרע משעת כתיבת השטר וא"כ יפה כתב הרמב"ן ז"ל דמטעמא דנשתעבדו נכסים מחוייב להלוות לו ויש להאריך בזה בביאורי לח"מ אי"ה וכאן אבא בקצרה לפי הצורך לסוגייא דשמעתין וכמו שאפרש בסמוך ודו"ק:

(קונטרס אחרון) ע"ב גמרא אמר רבה אשכחתינהו לרבנן כו' במלוה ברשות בעלים לחזרה וה"ה לאונסין קמיפלגי. והקשה הרשב"א ז"ל מסוגיא זו על דברי הרמב"ם ז"ל שהובא בטוח"מ סי' ל"ט וסי' רל"ח דכל היכא שנכתב שטר הלואה מדעת המלוה מחוייב המלוה להלוות לו וא"כ תיקשי ליה סוגיא דהכא וגם הש"ך הקשה על הרמב"ם ז"ל מסוגיא דשמעתין במימרא דרב הונא בהשואל קורדם וכתבתי ליישב שני הקושיות והעמדתי שיטת הרמב"ם ז"ל על מכונו עיין בפנים:

תוספות בד"ה אלא מלוה ברשות בעלים כו' וי"ל דרב נמי סובר כוותיה כו' דהא דאמר רב אינה מקודשת איירי במלוה שהתחיל להוציאה בהא קאמר כו' עכ"ל. ויש לדקדק דהא ודאי לקושטא דמילתא סבר רב דאפילו במלוה שלא התחיל להוציאה אינה מקודשת כחכמים דרשב"א וא"כ ממ"נ אתי בהא כתנאי ויש ליישב כיון דרב גופא מפרש טעמא דנפשיה דאינה מקודשת משום דלהוצאה ניתנה וכיון דאיירי אפילו היא בעין ע"כ דהא דקאמר להוצאה ניתנה היינו משום דבשעת הקידושין יכול להוציאה בהוצאה בע"כ דידה וא"כ אתי שפיר דככ"ע אתי מילתא דרב דכללא קאמר דכל מלוה שיכול להוציאה בע"כ של האשה אינה מקודשת והיינו לרבנן כדאית להו דאפילו לא שלח בה יד וכולה

בעין אינה מקודשת דלדידהו כה"ג נמי להוצאה ניתנה בע"כ דלאו ברשות בעלים קאי לחזרה ולרשב"א כדאית ליה היכא שלא שלח בה יד משא"כ בשלח בה יד דלדידיה לאו להוצאה ניתנה דברשות בעלים קאי וממילא דלא שייכא בכלל מימרא דרב כן נ"ל ודו"ק:

גמרא נימא כתנאי התקדשי לי בשט"ח כו' היכי דמי אי בשט"ח דאחרים היינו מלוה ביד אחרים. ויש לדקדק אטו מי לא סלקא אדעתיה דמדקתני רישא בשט"ח ובסיפא קתני מלוה סתמא היינו מע"פ וליכא למימר דקס"ד דלא שייך שום פלוגתא במע"פ אלא במלוה בשטר ידע שפיר דשייך פלוגתא כיון דאשכחן בהדיא פלוגתא דרבי ורבנן משא"כ במע"פ לא אשכחן פלוגתא דתנאי בהדיא דא"כ אכתי קשה במאי דקאמר אלא לאו שט"ח דידה ואי ס"ד דסיפא במלוה ביד אחרים איירי נמי דוקא בשטר מ"ש הכא דנקיט שט"ח ומ"ש סיפא דקתני מלוה סתמא וליכא למימר דבמלוה ביד אחרים לא פסיקא ליה למיתני בשט"ח דלרבנן אינה מקודשת דזימנין דמקודשת אם הנייר ש"פ כמ"ש בפוסקים משא"כ בשט"ח דידה אפילו הנייר ש"ם אינה מקודשת דהנייר שלה הא ליתא דמשקלא וטריא דבסמוך לקמן אאידך ברייתא משמע דאדרבה בשט"ח דידה שייך שמין את הנייר כמו שאפרש אע"כ דחכמים דהכא לא איירי מנייר ועוד דהא לסברת התרצן דמוקי פלוגתייהו בשט"ח של אחרים ואפ"ה לא קתני שמין את הנייר והיינו נמי משום דלא איידי ביה. ואפשר דהמקשה לא משמע ליה לאוקמי פלוגתייהו כלל בדרבי ורבנן או במע"פ בדרב הונא דאם כן לא שייכא האי פלוגתא כלל לענין קידושין דליפלגו בעלמא כיון דעיקר פלוגתייהו אי שייך בהו קנין או לא אע"כ דאם נאמר דאיירי בין מלוה בשטר ובין במע"פ ע"כ היה צריך לומר דבהכי פליגי דרבי מאיר דקאמר מקודשת היינו משום דס"ל דמלוה דאחרים לא מיקרי מקדש במלוה כמו שתירצו התוספות בד"ה לעולם שט"ח דאחרים ורבנן סברי דאינה מקודשת משום דמלוה דאחרים נמי דמי למקדש במלוה כקושית התוספות וא"כ מקשה שפיר היינו מלוה ביד אחרים דכולה חדא טעמא הוא משא"כ למאי דבעי לאוקמי רישא בשט"ח דידה אתי ליה שפיר דקתני רישא בשט"ח לאשמעינן דסיפא איירי דוקא במע"פ ופליגי נמי בטעמא דמקדש במלוה כקושיית התוספות משא"כ במלוה דאחרים בשטר כ"ע מודו דאינה מקודשת בלא טעמא דמקדש במלוה אלא משום דשמואל דיכול למחול ולא סמכה דעתה כן נ"ל לפי שיטת התוספות דבמלוה ע"פ שהיא במעמד שלשתן לא שייך הא דשמואל כמו שכתבו בסמוך. אמנם לפי שיטת החולקים דבמע"פ נמי שייך מילתא דשמואל א"ש טפי סברת המקשה דמקשה היינו מלוה ביד אחרים דכולהו חדא פלוגתא היא לענין קידושין אי אשה סמכה דעתה כדבסמוך ולמאי דבעי לאוקמי בשט"ח דידה אתי ליה שפיר דקתני

סיפא מלוה סתמא לאשמעינן הא גופא דאפילו במעמד שלשתן שייך האי דינא דיכול למחול מדפליגי לענין קידושין ודוק היטב:

שם אלא לאו שט"ח דידה כו' הקושיא מפורסמת אמאי לא מוקי נמי הכא פלוגתייהו במלוה שלא שלח בה יד כדעיל בסמוך ובהשקפה ראשונה היה נראה לי כדברי מהרש"א ז"ל דסתם לשון מלוה או שט"ח לא משמע לאוקמי דוקא בלא שלח בה יד ודוקא לעיל משמע לאוקמי הכי מדקתני דומיא דפקדון אלא שזה דוחק דהא למאי דמשני דפליגי במלוה בשט"ח שכתב ולא מסר או בדרב פפא הוי שינוייא דחיקא טפי לאוקמי סתם שט"ח דווקא בהני גווני שהעיקר חסר מהברייתא ועוד דלא שייך פלוגתא זו לענין קידושין וכדפרישית וא"כ מאי דוחקא לאוקמי בהכי ולא מוקי לה כדלעיל ועוד דלכאורה ה"נ הוי שפיר דומיא דסיפא דקתני או שהיה לו מלוה ביד אחרים והרשה עליהם ולפי פשטא דלישנא דוהרשה משמע דאיירי שהמלוה הוא בעין דהא קי"ל דמדינא דגמרא לא כתבינן הרשאה אא"כ בדבר שהוא בעין וא"כ שפיר משמע נמי דאיירי שכולה בעין ולא שלח יד וממילא דרישא דומיא דסיפא ועוד דלפ"ז לא הוי צריך לאוקמי פלוגתא דר"מ ורבנן בתרי פלוגתי דלא שייכי אהדדי כדאית' במסקנא וטפי ה"ל למימר דכולא חדא פלוגתא היא דר"מ ס"ל מלוה ברשות בעלים קאי ומקודשת במלוה דידה ובמלוה דאחרים שהיא ג"כ בעין זלא שלח יד נמי מה"ט מקודשת כשמסר לה במעמד שלשתן מהני דכיון דברשות בעלים קאי ה"ל כפקדון דלכ"ע מהני וחכמים סברי דמלוה לאו ברשות בעלים קאי ואינה מקודשת במלוה דידה ובמלוה דאחרים נמי כה"ג ס"ל דלא מהני מעמד שלשתן דלא תקנו כי אם בפקדון ולא במלוה ואף אם נאמר דלא ניחא ליה למימר דכ"ע ס"ל דלא תקנו מעמד ג' במלוה דהוי דלא כהלכתא אפ"ה איכא למימר דדוקא במעמד ג' דמלוה מצי למחול כיון דאינה אלא מדרבנן משא"כ במלוה ברשות בעלים דלר"מ הוי כפקדון הוי מדאורייתא דלא גרע מתן וזכי דמהני בפקדון מדאוריית' כמ"ש התוספות בגיטין ולא מצי למחול ומש"ה מקודשת מיהו למאי דפרישית בסמוך בשיטת הרמב"ן אתי שפיר דבמלוה בשטר לא שייך האי פלוגתא כלל אי מלוה ברשות בעלים לחזרה דכיון שנכתב השטר מדעתו ס"ל דלא מצי למיהדר ביה כ"ש הכא שכבר מסר השט"ח למלוה וקבל המעות פשיטא דלא מצי למיהדר ביה ועוד דאפשר דהרשב"א ז"ל גופא מודה בכה"ג כיון דאיכא תרתי למעליותא שנמסר השטר וקיבל המעות ודאי אישתעבדו נכסי דלוה ולא מצי המלוה למיהדר ביה ואפילו את"ל דהרשב"א ז"ל בהא נמי פליג היינו בשטרי דלאו אקנייתא ולמאי דלא ס"ל עדיו בחתומיו זכין לו דמוקי לדאביי דלא כהלכתא משום דסברי דאביי כר"מ ס"ל בשטרות דעידי חתימה כרתי ואנן

קי"ל כרבי אלעזר אף בשטרות מיהו הכא דר"מ גופא קאמד דמקודשת ור"מ גופא ס"ל ודאי עדיו בחתומיו זכין וא"כ א"א לאוקמי טעמא דידיה בשט"ח דידה שלא שלח בה יד ומשום דברשות בעלים לחזרה קאי דכיון דעידיו בחתומיו זכין למפרע אישתעבדו נכסי מחמת החתימה ותו לא מצי למיהדר ביה משעה דמטי שטרא לידיה וכדפרישית לעיל כן נ"ל ודו"ק היטב:

תוספות בד"ה דכ"ע לית להו דרבי מכאן יש להוכיח דאין הלכה כרבי כו' אף על גב דגמר' ערוכה היא בפרק הספינה פסיק אמימר הלכה כרבי מ"מ התוספות האריכו שם דגרסינן להיפך וכן במאי דפשיטא להו הכא דמילתא דר"פ איירי נמי אליבא דרבי מספקא להו התם בד"ה אמר רב פפא ואפ"ה מסקו דאין הלכה כרבי מדלא אמרינן בסמוך ואיבעית אימא דכ"ע לית להו דרב פפא דאיהו אליבא דרבנן אמר ואנן כרבי ס"ל וקמפלגי בדשמואל אע"כ דלא קי"ל כרבי ע"ש באריכות מיהו בפשיטות הוי מצי לאוכוחי דלית הלכתא כר' מדלא אמרינן בסמוך ואיבעית אימא דכ"ע אית להו דרבי והכא בדשמואל קמיפלגי ויש ליישב ועיין מה שאפרש בסמוך:

דף מח.

תוספות בד"ה המוכר שטר חוב כו' יש מפרשים היינו טעמא כו' משום דקנין שטר אינו אלא מדרבנן כו'. בעלמא כתבו התוספות טעם אחר לעולם דקנין שט"ח דאורייתא אלא דאפשר דהכא משמע להו עיקר האי טעמא דקנין שטרות דרבנן וא"כ הא דקתני מקודשת היינו מדרבנן דומיא דסיפא דמלוה ע"פ דמוקמינן להו במעמד שלשתן והיינו נמי מדרבנן כדאסקינן בסוף פ"ק דגיטין דהוי כהלכתא בלא טעמא וא"כ אתי שפיר דכללינהו לתרווייהו כחדא דלר"מ מקודשת מדרבנן לשיטת הסוברים דמאי דקונה מדרבנן הוי קידושין דרבנן ובכך אני תמה על דברי הרמב"ן ז"ל בחידושיו לב"ב פרק מי שמת שהקשה על שיטת הסוברים דקנין שטרות מדרבנן מההיא דשמעתין ונראה לו דוחק להעמידה בקידושין דרבנן ואמאי קשיא ליה טפי בקנין שטרות ולא קשיא ליה ההיא דמעמד ג' דודאי איירי מקידושין דרבנן לשיטתו ואדרבא מזה ראיה דדומיא דהכי הוי בקידושי מלוה בשטר ויש ליישב בדוחק. מיהו קשיא לי היאך אפשר להעמידה בקידושין דרבנן דא"כ אמאי קאמרי רבנן דאינה מקודשת אפילו מדרבנן הא אפילו אין הנייר ש"פ מקודשת מדרבנן מחששא דשמא ש"פ במדי ודוחק לומר דהני רבנן סברי דלאו דעתה אנייר ופליגי אהנך רבנן דבסמוך מיהו לשיטת הסוברים דהיכא שמוחל המלוה ללוה צריך הלוקח להחזיר הנייר א"ש ועוד נפרש בזה בלשון התוספות בסמוך

אבל קשיא לי טובא היאך אפשר לומר דקנין שטרות מדרבנן הא בבכורות דף נ' סובר רבי בכל פודין בכור אדם חוץ משטרות ומשמע התם דהיינו בשט"ח של אחרים ויליף לה מריבוי ומיעוט וא"כ מוכח להדיא דמן התורה יכול להקנות שט"ח וחפשתי בכל הספרים ולא מצאתי מזה רק בפ"ק דשבועות דף ד' כתבו התוספות הא דמוכח מכאן דקנין שטרות דאורייתא מפורש במקום אחר וחפשתי ולא מצאתי זולת בפרק הזהב דף ל"ה כתבו התוספות כן לענין אונאה ומה שתירצו שם לא שייך לענין פדיון הבן ובלא"ה מאונאה לא קשה כ"כ דאיכא למימר דשטרות מדרבנן ואגב גררא דעבדים וקרקעות נקיט להו משא"כ מהא דאליבא דרבי לענין פדיון הבן דמרבה כל מילי ומוקי מיעוטא אשטרות לחוד ודאי קשה ולולי דמסתפינא באתי לדון בדבר חדש דודאי אליבא דרבי הוי מדאורייתא והיינו נמי טעמא דרבי דאמר בשמעתין אותיות נקנין במסירה דכיון דקנין שטרות מדאורייתא הוי בכלל שאר מטלטלים דנקנין במשיכה לריש לקיש מדאורייתא ולרבי יוחנן מדרבנן מחששא דשמא יאמרו נשרפו חיטך בעליה וה"נ דכוותה ומסירה הוי בכלל משיכה בדבר שדרכו בכך או כמ"ש הרמב"ן ז"ל דלענין הקנאת שיעבוד שייך טפי מסירה ממשיכה משא"כ לרבנן דליכא למילף מפדיון הבן דהא בכללי ופרטי דרשי ומוקי להו אקרקעות ועבדים ושטרות נקטי לגררא וא"כ סברי דקנין שטרות מדרבנן ומש"ה בעינן כתיבה ומסירה דאלים טובא כיון דמדאורייתא לא מיקני כלל. ובאמת קשיא לי אם נאמר דרבנן דרבי נמי מצי סברי דקנין שטרות דאורייתא וא"כ האי קנין דכתיבה ומסירה מאי עבידתה והיכא רמיזא באורייתא דהא כל הקנינים ילפינן בפ"ק דמכילתין מקראי וממה נפשך אם נאמר דשטרות בכלל מטלטלין נינהו ומקרא דוכי תמכור לעמיתך ילפינן להו א"כ ליקנו בכסף לרבי יוחנן או במשיכה דהיינו מסירה לר"ל ושטר לא מהני בהו כלל כי היכי דלא מהני במטלטלים ואם נאמר דקנין שטרות כיון דאיכא שעבוד קרקעות ה"ל כקרקעות ונקנין בשטר דהיינו כתיבה א"כ מסירה מאי עבידתה ועוד ליקני בכסף אע"כ דבהכי פליגי רבי ורבנן ואזדו לטעמייהו כדפרישית ודו"ק. ואף דלפ"ז היה באפשר לומר דלעולם הלכה כרבי והא דלא קאמרינן בשמעתין ואיבעית אימא דכ"ע אית להו דרבי והכא בדשמואל קמיפלגי היינו משום דשמואל לא אמר דיכול למחול אלא לדברי האומר דקנין שטרות דרבנן כפירוש התוספות כאן אלא דלפ"ז אדרבה מוכח דאין הלכה כרבי דהא בכולה תלמודא משמע דקי"ל כשמואל ודו"ק:

(קונטרס אחרון) דף מח תוס' בד"ה המוכר שט"ח יש מפרשים דהיינו טעמא משום דקנין שטרות אינו אלא מדרבנן וכתב הרמב"ן ז"ל בחידושיו במסכת ב"ב פרק המוכר את הספינה דאדרבה מסוגי' דהכא מוכח דקנין שטרות מדאורייתא לפי שנראה לו דוחק

להעמיד סוגיא דשמעתין בקידושין דרבנן וקשיא לי על דבריו דהא ע"כ באוקימתא דמעמד שלשתן ודאי מקידושין דרבנן איירי וא"כ מאי אולמי' דהאי מהאי ומתון מ"ש בפנים יש ליישב הדברים בדוחק:

(קונטרס אחרון) עוד הקשתי לשאול בזה האיך אפשר לומר דקנין שטרות דרבנן דהא במסכת בכורות דף נ' סובר ר' בכל פודין בכור אדם חוץ משטרות ויליף לה מריבוי ומיעוט ומשמע התם דהיינו בשט"ח של אחרים ואם כן מוכח להדי' דמן התורה יכול להקנות שט"ח לאחרים ומש"ה איצטריך מיעוטא לפדיון הבן והעליתי בזה דלרבי ודאי קנין שטרות דאורייתא דמה"ט גופא ס"ל בפרק הספינה דאותיות ניקנות במסירה לחוד משא"כ לרבנן דפליגי עליה וס"ל דאין ניקנין אלא בכתיבה ומסירה אם כן נראה דס"ל דקנין שטרות מדרבנן כמ"ש בפנים:

בד"ה כי קאמר רב כו' וא"ת אמאי לא קאמר דכ"ע כו' ופליגי בדשמואל כו' אלא מדלא קאמר הכי ש"מ כו' דאפילו שמואל מודה כו' עכ"ל. וקשיא לי דאכתי היא גופא תיקשי למה שכתבו בסמוך דטעמא דשמואל דיכול למתול משום דקנין שטרות מדרבנן א"כ מ"ש הכא במעמד ג' דאין יכול למחול הא מעמד ג' כל שכן דלא הוי אלא מדרבנן כהלכתא בלא טעמא לכאורה היה נ"ל לומר דבמעמד שלשתן אף על גב דמדרבנן הוא אפ"ה עשאוהו כשל תורה כיון שהיה בפני הלוה ונתרצה לפרוע וא"כ יכולין לתקן שאף אם מחל המלוה אח"כ לא מהני משא"כ במוכר שט"ח דעיקר התקנה הוא למכור שלא בפני הלוה וא"כ אין לחכמים להפקיע זכות הלוה כיון שלא נתרצה לפרוע להלוקח ומש"ה סבר שמואל דאם מחלו מחול אלא דאכתי קשיא לי לפמ"ש התוספות בפ"ק דגיטין דמעמד ג' מהני אפילו בע"כ של הלוה ותו לא שייך האי טעמא ואכתי יש ליישב וצ"ע. מיהו הרשב"א בחידושיו כתב דאפילו במעמד ג' יכול למחול ובאמת להאי שינוייא דמוקי לפלוגתא דשט"ח בההיא דשמואל מוקי נמי לפלוגתא דמע"פ בכה"ג והאי שינוייא דקאמר דפליגי בדרב הונא סבר דלא פליגי בדשמואל משום דאשה סמכה דעתה אלא דפליגי בשט"ח בדרבי או בדרב פפא ומש"ה מוקי הכא במע"פ בדרב הונא:

רש"י בד"ה אינה מקודשת ואפילו הנייר ש"פ כו' דלאו דעתה להתקדש בפרוטת הנייר כו' עכ"ל. ה"ה דהוי מצי לפרש דר"מ סבר דמלוה ופרוטה דעתה אמלוה אלא דפסיקא ליה דאפילו אית ליה בעלמא דעתה אמלוה הכא לאו דעתה אנייר:

תוספות בד"ה אילימא שט"ח דאחרים קשיא דר"מ אדר"מ וא"ת מאי קשיא לישני דלעיל איירי דא"ל קני לך כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דא"ל ולא א"ל לאו דוקא אלא דלעיל בכתב לה והכא בדלא כתב כו' ע"ש ולענ"ד יש לי ליישב דבריהם לפי שיטתם בסמוך

והיא שיטת רש"י ז"ל דלא גרסינן בברייתא ואם לאו אינה מקודשת משום דמספקא להו ולפ"ז השתא נמי אי בעי לאוקמי בשט"ח דאחרים צ"ל דלרבנן מספקא להו וא"כ תו ליכא לאוקמי לעיל בכתב לה והכא בדלא כתב דא"כ כ"ש דתיקשי דרבנן אדרבנן דמדקתני לעיל אינה מקודשת משמע דלא מספקא להו אע"ג דכתב והכא אע"ג דלא כתב מספקא להו מש"ה הוצרכו להקשות בענין זה והכא איירי שכתב ומסר ולא א"ל קני לך דלר"מ כתיבה לא מהני כלל ועיקר תלוי באמירת קני לך ומש"ה אינה מקודשת כלל ורבנן מספקא להו כיון שכתב ומסר אי בעינן קני לך או לא משא"כ לעיל איירי במסר ולא כתב אלא שא"ל קני לך דלר"מ מקודשת בודאי דלא בעינן כתיבא כיון שא"ל ולרבנן פשיטא להו דאינה מקודשת כיון שלא כתב כן נ"ל ליישב הנוסחא שלפנינו:

גמרא אמר רב נחמן ב"י הב"ע כגון שקידשה בשטר שאין עליו עדים כו' ורבנן מספקא להו כו'. ויש לתמוה אמאי הוצרך לאסוקי הכא הך מילתא דרבנן מספקא להו טפי מלמאי דס"ד מעיקרא דפליגי במקדש במלוה נמי הוי צריך למימר דרבנן מספקא להו במקדש במלוה. ויותר יש לתמוה בלשון התוספות בד"ה ורבנן ובד"ה שמין את הנייר ודברי מהרש"א ז"ל בפירוש התוס' תמוהין מאד לכך נלע"ד ליישב חדא מגו חדא דמשמע מסוגית הגמרא דלמאי דס"ד דמעיקרא לא הוי צריך לפרש דרבנן מספקא להו אי מקדש במלוה מקודשת דבלא"ה א"ש דאפילו אי פשיטא להו דמקדש במלוה אינה מקודשת אפ"ה א"ש דשמין את הנייר לרבנן דס"ל דדעתה נמי אנייר כמו שפרש"י וכיון דרוצה לקדשה בקידושי כסף דהיינו מלוה אף על גב דלא מהני אפ"ה מיקדשא בנייר דמלוה ופרוטה דעתה נמי אפרוטה ס"ל משא"כ לאוקימתא דהשתא דאיירי שרוצה לקדשה בקידושי שטר שכתוב בו הרי את מקודשת לי א"כ פשיטא ליה להש"ס דאי הוה ס"ל לרבנן כר"מ דעידי חתימה כרתי לא הוי שייך לומר שמין את הנייר דאפילו אם שוה פרוטה אינה מקודשת דכיון שקידשה בלשון קידושי שטר ואין עליו עדים הרי הוא כאילו רוצה לשחק בה לקדשה בלא עדים וכיון דעידי מסירה אין להם שום שייכות בקידושי שטר לא שייך לומר שמין את הנייר דעידי קידושי שטר לחוד ועידי קידושי כסף לחוד לכך הוצרך לומר בגמ' דרבנן מספקא להו דאיכא למימר כר"א דעידי מסירה כרתי וא"כ כיון שקידשה בשטר בלא עדים מסתמא טעי נמי בהכי שרוצה לקדשה ע"י עידי מסירה וא"כ מש"ה אם הנייר שוה פרוטה מקודשת ע"י הני עידי מסירה גופייהו ממה נפשך או בעידותן ע"י קידושי שטר או ע"י קידושי כסף כיון דממ"נ שייכי הנך עדות בהך מילתא דקידושין מימר אמר תתקדש בפני כו' בכל מאי דמקדשא כמ"ש לעלי בכמה דוכתי וכל זה ממש כלשון התוספות בד"ה שמין את הנייר דכיון דלר"מ

עידי חתימה כרתי הקידושין לא תליא מילתא כלל בשומת הנייר והיינו כדפרישית ולפי פירוש מהרש"א מלבד שהוא דחוק אלא דמה שכתב דאמרי עידי חתימה כרתי הוא לשון מיותר לגמרי ולמאי דפרישית דבריהם מבוארין היטב ונתיישב ג"כ מה שכתב הטור בשם הרמ"ה דאף אם השטר פסול שמין הנייר. ורבינו ירוחם נסתפק בכוונת הרמ"ה כמבואר בבית יוסף סי' ל"ב אלא דבספר בדק הבית תמה למה נסתפק בזה דגמר' ערוכה היא בשמעתין וכן תמה הבית שמואל שם ולמאי דפרישית אדרבא מסוגיית הגמרא ופירוש התוספות משמע להיפך דוקא היכא דאיכא לאסתפוקי אם יש כאן קידושי שטר ע"י אלו העדים בהא אמרינן שמין את הנייר משא"כ אם אין כאן קידושי שטר כלל בשום ענין והוא רצה לקדשה בתורת קידושי שטר שהרי כתוב בו הרי את מקודשת לי א"כ אין כאן שום קידושי כלל ורצה לשחק בה ואין כאן עידי קידושין כלל אלא דהרמ"ה פשיטא ליה נמי אפילו בקידושי שטר שפסול לגמרי אפ"ה שמין את הנייר כן נ"ל נכון בפירוש התוספות ועיין בסמוך ודו"ק:

(קונטרס אחרון) שם אמר רב נחמן בר יצחק הכא במאי עסקינן כגון שקידשה בשטר שאין עליו עדים ורבנן מספקא להו כו'. וכתבתי ליישב מ"ש הטור א"ע סי' ל"ב בשם הרמ"ה ז"ל דאף אם השטר פסול שמין הנייר ורבינו ירוחם נסתפק בכוונת הרמ"ה והב"י בס' בדק הבית תמה עליו למה נסתפק בזה דגמר' ערוכה היא בשמעתין וכן תמה הב"ש שם ולמאי דפרישית א"ש טובא דאדרבה מסוגיא דגמ' לכאורה משמע להיפוך:

תוספות בד"ה ורבנן מספקא להו כו' דאי אמרת דאין צריך גט כו' עד סוף הדיבור. כבר כתבתי בסמוך שהמהרש"א ז"ל נדחק מאד בדבריהם ולענ"ד נראה עיקר לגירסת מהרש"ל ז"ל וכמו שפירש ג"כ בספר דברי ריבות אלא שקיצר במובן ולענ"ד נראה דנהי שהתוספות כתבו דהיכא דמספקא לן אי עידי חתימה כרתי או עידי מסירה כרתי צריכה גט מספק אפ"ה לא ברירא להו הך מילתא בפשיטות ובשביל כך לא היו מוכרחין למחוק הגירסא דאם לאו אינה מקודשת דאפשר נמי לומר דכיון דהספק אם יש כאן קידושין בעדים או לא מוקמינן לאשה אחזקתה בחזקת פנוי' כדמשמע לכאורה בסוגיא דפרק ד' אחין דף ל"א דדוקא בשני כיתי עדים אחת אומרת קרוב לה הוא דהוי ספק קידושין משא"כ בכת א' ומסופקין אם קרוב לו אם קרוב לה אפשר דא"צ גט אף מדרבנן ובאמת דהא מילתא תליא באשלי רברבי וכמה חילוקי דינים בדבר ואין כאן מקומו להאריך מ"מ התוספות רוצין להוכיח בשמעתין גופא יצריך למחוק הגירסא דאם לאו אינה מקודשת דהא ע"כ מקודשת מספק וצריכה גט דאי אמרת דשפיר גרסינן לה וקסבר דבספיקא כי האי אין צריכה גט וכדפרישית דמוקמינן לה אחזקתה חזקת פנויה א"כ מאי האי דקאמר

בגמרא דמספקא להו לרבנן הא לגמרי ס"ל בהא כר"מ דאם אינו ש"פ אינה מקודשת כלל משום דעידי חתימה כרתי ומה לי אם ע"ח כרתי ודאי או ספק כיון דבין כך ובין כך ע"י ע"ח אין צריכה גט ולא הוו קידושין כלל א"כ ממ"נ לא שייך הך גירסא דאם לאו אינה מקודשת ואפשר לומר עוד בכוונתן דאם נאמר דאין צריך גט בקידושין כי הנך א"כ לא שייכי עידי מסירה כלל בהנך קידושין כדפרישית בסמוך ותו לא שייך לומר כלל שמין את הנייר כמו שכתבתי בכוונת התוספות בד"ה שמין אליבא דר"מ כן נ"ל ועדיין צ"ע:

(קונטרס אחרון) שם כתוספות בד"ה ורבנן וספקא להו כו' כתבתי דנראה מלשון התוספות דנהי שכתבו דהיכא דמספקא לן אי עידי חתימה כרתי או עידי מסירה כרתי צריכה גט מספק אפ"ה לא ברירא להו הך מילתא בפשיטות ואפשר לומר דכיון דהספק בקידושין עצמן מוקמינן לאשה אחזקת פנויה כדמשמע לכאורה בפ' ד' אחין דף ל"א דדוקא בא' אומר קרוב לו וא' אומר קרוב לה הוא דהוי ספק קדושין מדרבנן משא"כ היכא ששני העדים מסופקין אי קרוב לו אי קרוב לה אפשר דא"צ גט אף מדרבנן וכן כתב הב"ש בשם הר"ן אלא דהרשב"א ז"ל בחידושי יבמות כתב בשם ר"ח להיפוך וכבר כתבתי בזה בקונטרס אחרון בסוגיא דפתח פתוח בכתובות ולעיל גבי נתן הוא ואמרה היא ע"ש ודבר זה צריך ביאור גדול נקטינן מיהא דמספיקא לא נפקא שהוא מחלוקת הקדמונים:

גמרא מכלל דת"ק סבר אפי' אותו ממון נמי לא אלא במאי מקדשא כו' ואע"ג דלמאי דס"ד השתא ע"כ סבר דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף ונתחייב מיד מ"מ לא נגמר החיוב אלא לכשיחזיר לה הכלי אז נתחייבה למפרע וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו ע"ש באריכות וכן נראה להדיא מלשון רש"י ז"ל:

דף מח:

בד"ה אינה לשכירות אלא לבסוף כשמחזירין לה והרי לשם קידושין מוחלו אצלה ואין כאן מלוה כו' עכ"ל. כוונתו בזה דלא דמי כלל לשאר מלוה דאינה מקודשת אפילו בהנאת מחילה אא"כ אמר בפירוש בהנאת מחילת מלוה כמ"ש רש"י לעיל בפ"ק דף ו' ע"ב אלא דשאני התם דכל היכא שלא אמר בפירוש אמרינן דדעתה אמלוה שעיקר המעות שכבר היה קנוי לה מקודם שקידשה כדפרישית לעיל באריכות משא"כ הכא שלא נתחייבה מקודם אלא עכשיו בשעה שמחזיר הכלי ומוסרו לידה וא"כ הרי אומר לה בפירוש שמקדשה באותן מעות שלא תתחייב לו בהם א"כ המלוה והמחילה באין כאחד ומש"ה מקודשת ודו"ק:

דף מט.

גמרא רבי אלעזר דתנן האשה שאמרה התקבל לי גיטי במקום פלוני כו' אלמא קסבר מראה מקום הוא לו. וקשיא לי טובא דשם בפ' התקבל מסיק הש"ס להדיא דהא דלא פליג ר"א שם ברישא באומר תן גט לאשתי במקום פלוני היינו משום דאיהו דמדעתיה מגרש קפיד משא"כ בסיפא דאיהי בע"כ מתגרשת מש"ה סובר דמראה מקום הוא לו דא"כ לפ"ז לא שייכא הא דר"א כלל בהנך דמייתי הכא מדר' שמעון ורשב"ג דהא בהנך תליין בדעת האומר וא"כ מודה ר"ש דלא אמרי' מראה מקום הוא ויש ליישב בדוחק לפמ"ש התוספות והקדמונים בכמה דוכתי דכל היכא דאמרינן כולהו ס"ל לאו ס"ל כי הדדי ממש אלא דקצת בשיטה א' עומדין וה"נ דכוותיה דכיון דרבנן דר"א ס"ל דאף באשה דבע"כ מתגרשת אפ"ה לא אמרינן מראה מקום אלא קפידא וכ"ש בהנך א"כ שפיר שייך לשון כולהו ס"ל בכה"ג ועדיין צ"ע ובחידושי לגיטין הארכתי יותר ע"ש:

דף מט:

שם ההוא גברא דזבין לנכסיה אדעתא למיסק לא"י כו' ופרש"י מקרקעי וכתב הרא"ש ז"ל דדוקא במקרקעי הוי אומדנא דמוכח ואפ"ה קאמר רבא דלא מהני דדברים שבלב נינהו כיון דלא אמר בשעת המכירה משא"כ במטלטלים שאפילו אמר נמי לא מהני אם לא היכא שהתנה בתנאי ממש וע"ז כתב מהרש"א ז"ל דבלא"ה נמי הוכרח רש"י לפרש כן מדאמרינן בסמוך ודלמא לחומרא והיינו משום דמספקא ליה ואכתי בממון מנ"ל לרבא דהוי זביני הא ק"ל קרקע בחזקת בעליה עומדת משא"כ במטלטלים אפילו מספק נמי שפיר קאמר רבא דהוי זביני שהלוקח מוחזק כל זה מדברי מהרש"א ז"ל ובאמת שאין זה מוכרח דבמטלטלים נמי אי ס"ד דמספקא לן בדברים שבלב אי הוי דברים אית לן למימר אוקי המקח בחזקת מרא קמא כיון שאין הלוקח בא להחזיק אלא מספק ה"ל תפיסה לאחר שנולד הספק דלא מהני לשיטת רוב הפוסקים וכמ"ש הרא"ש ז"ל בעצמו והובא בפוסקים בכמה דוכתי דלא מהני תפיסה בספיקא דדינא ועיין בתוספות ס"פ המדיר בחידושינו שם:

שם ובעידנא דזבין לא אמר ולא מידי. נראה מפרש"י דדוקא בשעת גמר מקח לא אמר אבל מעיקרא בתחלת המקח הודיע ללוקח וגילה דעתו שמוכרה אדעתיה למיסק ואפ"ה חשיב ליה רבא לדברים שבלב דכיון שלא התנה בשעת גמר המקח אפשר שחזר בו אחר כך וגמר והקנה וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו ובהכי ריהטא כל הסוגייא כמו שאבאר בעזה"י:

תוספות בד"ה דברים שבלב כו' ורשב"ם פירש כו' ולא נהירא דהא כל תנאי ילפינן מתנאי ב"ג וב"ר והתם דבר שבממון כו' עכ"ל. ולא ידענא מאי קשיא להו דהא הרשב"ם ז"ל גופא ביאר דבריו שם בפרק יש נוחלין דף קל"ו לאו) גבי ההיא דאתרוג וכתב דאנן לא קי"ל כר"מ דבעינן תנאי כפול אלא לרווחא דמילתא מחמרינן בגיטין וקידושין משום חומרא דאיסורא אבל בממון לא חיישינן כלל לדר"מ כיון דחזינן בכמה דוכתי דאפילו גילוי דעת מהני בממון ולא גרע תנאי שאינו כפול מגילוי דעת. והנלע"ד בזה דאפ"ה מקשו התוספות שפיר דמה שכתבו דכל תנאי מתנאי ב"ג וב"ר ילפינן לאו לענין תנאי כפול איירי אלא מעיקר דיני התנאי דאי לאו דילפינן מתנאי ב"ג וב"ר ה"א דדיבורא לאו כלום הוא דמכיון שעשה מעשה התנאי בטל והמעשה קיים וכמ"ש רש"י ז"ל להדיא בפרק המדיר דף ע"ד לענין תנאי שאפשר לקיים ע"י שליח והוא מוסכם מכל הפוסקים והמפרשים דאפילו רבי חנינא בן גמליאל דפליג לענין תנאי כפול אפ"ה מודה בשאר דיני תנאי דבעינן דומיא דב"ג וב"ר ואם כן מקשו שפיר כיון דלפרשב"ם גילוי דעת לא עדיף מתנאי שאינו כפול אלא גריעא מיניה א"כ אכתי מאי מקשה הכא מנ"ל לרבא הא ומאי ראיה צריך על זה הא סברא פשוטה היא כיון דרחב"ג לא פליג אדר"מ אלא לענין דלא בעינן דומיא דב"ג וב"ר בתנאי כפול דהתם הוצרך לכפול אבל מ"מ מודה מיהא דבעינן מיהא תנאי גמור שאינו כפול דומיא דב"ג וב"ר שהיה מיהא תנאי גמור ואפילו בתנאי ממש אי לאו דאשכחן לה בב"ג וב"ר ה"א דלא מהני כדפרישית דדיבורא בעלמא הוא ואתא מעשה ועקריה לתנאי א"כ השתא לא מהני גילוי דעת אף בממון דאתא מעשה המכירה ועקריה לדברים שבלב לכך הוצרכו התוספות לפרש בענין אחר דאיכא גילוי דעת דעדיף מתנאי שאינו כפול ובהא לא צריכין למילף מב"ג וב"ר כיון דאיכא למימר אנן סהדי שע"מ כן דוקא נעשה המעשה ולא עקריה למחשבתו כן נ"ל נכון בכוונת התוספות ובזה סרה ג"כ קושיית מהרש"א ז"ל על שיטת הרשב"ם ז"ל דודאי שפיר קאמר הש"ס בסמוך דבעי לאתויי ראיה למילתא דרבא מההיא דהמקדש ואמר כסבור הייתי דמסתמא אתיא כרחב"ג דאי לר"מ מאי איריא כסבור הייתי הא אפילו בתנאי שאינו כפול נמי לא נתבטלו הקידושין אע"כ דרחב"ג היא ואפ"ה מודה דבעינן מיהא תנאי שאין כפול דומיא דתנאי ב"ג וב"ר הא דברים שבלב לא מהני כלל דהמעשה עוקר לדברים שבלב וא"כ ה"ה לממון דהא עיקר תנאי ב"ג וב"ר בממון הוה ואהא דחי הש"ס שפיר דלמא לחומרא פירוש דלכ"ע מאי דילפינן מב"ג וב"ר הוי תנאי גמור לבטל המעשה אבל היכא דליכא דומיא דב"ג וב"ר כגון תנאי שאינו כפול לר"מ או דברים שבלב לרחב"ג איכא למימר דמספקא לן אי אמרינן שהמעשה מבטל לדברים שבלב כיון

דלא אתני או שמא על דעת הראשונה עושה כיון שגילה דעתו מעיקרא וכמו שאבאר. נמצא דלפ"ז סרה ג"כ קושיית התוספות מעל פירוש הרשב"ם ז"ל דהא דאמרינן נמי בשמעתין מנ"ל לדבא הא היינו משום דמסברא איכא למימר דמידי ספיקא לא נפקא אי ביטל המעשה את גילוי הדעת מדלא התנה בפירוש או דלמא על דעתו הראשונה עושה וא"כ אית לן למימר קרקע בחזקת בעליה עומדת כנ"ל נכון בעזה"י ודוק היטב:

בא"ד ואור"י דצריך לחלק כו' וכמו כן אנן סהדי דלא זבין אלא אדעתא למיסק כו' עכ"ל. לכאורה לשון וכמו כן לאו דוקא דהא לקושטא דמילתא אמרינן דהוי דברים שבלב דלא הוי דברים ולא אמרינן אנן סהדי אלא דכך פירושו וכמו כן הכא אילו התנה אף בתנאי שאינו כפול הוי מהני דליכא למימר מדלא כפליה פטומי מילי בעלמא אדרבא אנן סהדי דלתנאי גמור איכוון אבל היכא שלא התנה כלל לא אמרינן אנן סהדי דע"מ למיסק זבין ליה דאדרבא אית לן למימר איפכא אי איתא דלתנאי גמור איכוון הו"ל להתנות בפירוש בשעת גמר המקח אע"כ מדלא התנה מסתמא מספיקא גמר ואקני ליה כיון שתלוי בדעת אחרים אם ירצה לקנות על תנאי כן נ"ל והשתא אתי שפיר נמי הא דדייקינן מנ"ל לרבא הא דלמא לעולם איכא למימר דהיכא דאיכא שום אומדנא וסברא אמרינן שאין צריך להתנות כלל אלא מסתמא נמי על דעת הראשונה עושה ובעי לאתויי ראיה מההיא דיקריב אותו דאף על גב דמעיקרא לא הוי ניחא ליה מ"מ כיון שנתרצה בסוף לא אמרינן דעל דעת הראשונה עושה דלא ניחא ליה אלא המעשה עוקר הגילוי דעת דמעיקרא וה"נ דכותיה ודחי דילמא שאני התם דאנן סהדי לגמרי דהוי אומדנא דמוכח טפי שאינו עושה על דעתו הראשונה וכמו שאבאר עוד בסמוך ליישב הסוגייא לכל א' מהפירושים ודו"ק:

דף נ.

גמרא אילימא מהא דתניא יקריב אותו כו' ואמאי הא בליביה לא ניחא ליה. ויש לדקדק אכתי מאי ס"ד לאתויי ראיה הכא למילתא דרבא דלמא שאני הכא דלא איכפת לן כ"כ בדעתו ולבו תדע דהא אי לאו דכתיב לרצונו ה"א דכופין אותו אפילו בע"כ אם עומד וצווח והיינו כיון שכבר נדר כופין אותו כמו על כל מצות עשה. והנראה בזה דעיקר דיוקא השתא לאו משום דאכשרה רחמנא להקריב אלא ממשמעות דקרא דקרינן ביה בכה"ג לרצונו אף ע"ג שהרצון תלוי בלב והרי אין פיו ולבו שוין שלא נתרצה אלא ע"י כפי' אע"כ דדברים שבלב לא הוי דברים והיינו כדפרישית דבתר השתא אזלינן כיון שאומר רוצה אני לית לן למימר שעדיין על דעת הראשונה עושה אלא דהדר ביה ממחשבתו

ודעתו דמעיקר' כיון שאומר שחזר בו והדיבור עוקר המחשבה לגמרי וא"כ כ"ש בהאי דרבא שעשה מעשה גמור בגמר המכירה ולא התנה מסתמא הדר ביה ממחשבתו הראשונה ולפמ"ש נתיישב לי ג"כ מה שהקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו דאכתי מאי ס"ד למידק מהכא מילתא דרבא לענין דברים שבלב תיפוק ליה דהכא טעמא אחרינא איכא דאגב אונסא גמר ומקני כדאיתא בפרק חזקת הבתים דף מ"ח וכדמסיק רבא הלכתא שם דתליוה וזבין זביניה זבינא ולמאי דפרישית אתי שפיר דאי מהאי טעמא דאגב אונסא גמר ואקני לא סגי אלא לענין שהקרבן כשר והכהנים רשאין להקריבו אבל לגבי דנפשיה מיהא אי ידע בנפשיה שלא גמר והקנה אגב אונסא לא עלה לו אותו קרבן כלל ועכשיו שחזר בו צריך להקריב קרבן אחר אע"כ דדברים שבלב לא הוי דברים כלל וקרינן ביה שפיר לרצונו שהדיבור עוקר הדברים שבלב ואהא מקשה הש"ס ודלמא שאני התם דאנן סהדי דניחא ליה בכפרה ולפ"ז אפשר דאין ה"נ שאם הוא יודע בעצמו דמעיקרא לא הוי ניחא ליה בכפרה לא נפטר בכך וצריך להביא קרבן אחר או אפשר דדיבור כי האי היכא דמוכח מילתא לכל העולם דניחא ליה תו לא אזלינן בתר מחשבתו כלל וקרינן ביה שפיר נמי לרצונו ואין צריך להבי' קרבן אחר כן נ"ל:

שם ואמאי הא בליבי' לא ניחא ליה אלא לאו משום דאמרינן דברים שבלב אינן דברים. ואע"ג דלענין קדשים דברים שבלב הוי דברים דכתיב כל נדיב לב עולות וק"ל דבעינן פיו ולבו שוין אפשר דהיינו דוקא לענין תחלת הנדר משא"כ כהאי גוונא דהכא דבשעת הנדר היה פיו ולבו שוין תו לא איכפת לן בדברים שבלב כן נ"ל נכון תדע דהא אי לאו דכתיב לרצונו ה"א דכופין אותו בע"כ ועי"ש בחידושי הרשב"א והר"ן ז"ל:

שם אלא אמר רב יוסף מהכא המקדש את האשה ואמר כסבור הייתי כו' ואמאי הא קאמר כסבור הייתי. לכאורה נראה דע"כ משמע ליה מתני' דהמקדש דאיירי שקודם הקידושין גילה דעתו בפני עדים שרוצה לקדשה אדעתא דהכי דאל"כ מאי קמ"ל פשיטא דמקודשת כיון שקידשה קידושין גמורין תו לא מהימן לאפקועי קידושין מינה אע"כ כדפרישית והשתא מדייק רב יוסף שפיר דאע"ג דגילה דעתו מעיקרא אפ"ה כיון שלא התנה בשעת הקידושין הו"ל דברים שבלב וכן נראה מלשון הר"ן ז"ל לקמן במשנה דהמקדש דמש"ה נישנית זו המשנה שם סמוך לפלוגתא דרבי מאיר ורחב"ג לענין תנאי כפול ע"ש. ולפ"ז הא דדחי הש"ס הכא וקאמר דלמא שאני התם דלחומרא היינו משום דאיכא למימר דכל דברים שבלב מספקא לן וכדפרישית לעיל בלשון התוספות. אלא דמלשון הרשב"א ז"ל בחידושיו נראה שמפרש בפשיטות דאמר כסבור הייתי אע"ג דלא גילה דעתו ואפ"ה מדייק רב יוסף שפיר מדלא מהימנינן ליה להחמיר אם קיבלה קידושין מאחר להצריכה

גט משניהם ובחדושי הריטב"א ז"ל ביאר יותר דהשתא משמע ליה לרב יוסף דאפילו אם קיבלה קידושין מאחר אפ"ה מותרת לראשון בלא גט מהשני ואמאי כיון דקאמר כסבור הייתי הא שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא דלפי דבריו תפסי קידושי שני אע"כ דדברים שבלב אינן דברים ולפ"ז הוי אתי שפיר הא דדחי הש"ס וקאמר דלמא לחומרא לאו משום דמספקא לן אלא אפילו את"ל דדברים שבלב הוי כמו תנאי גמור אפ"ה לא מהני הכא אלא לחומרא לגבי דנפשיה אבל לעלמא הוי קידושי הראשון קידושין גמורין משום דלא מהימן לאפקועי קידושין מינה בלא גט ואפשר דכן נראה מל' רש"י ז"ל אלא דבעיקר דבריהם צריך עיון דאפשר דאפי' לגבי דנפשיה נמי לא שייך הכא שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא דכיון שיש כאן עדות גמור שנתקדשה קידושין גמורין לראשון תו לא מהני קידושי שני כלל דהכל יודעין שאין קידושין תופסין באשת איש ואכתי לא דמי להההיא דרבא אם לא כפירוש הראשון דאיירי דגילה דעתו וצ"ע:

שם אלא אמר אביי מהכא בכולן אע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש כו' ואמאי הא קאמרה בלבי היה כו'. ונראה דאיירי מתניתין דהכא בדלא כפליה לתנאיה וכר' חנינא ב"ג דאי כר"מ דבעי תנאי כפול והכא בדכפליה לתנאיה א"כ במאי מדמה לה אביי לדברים שבלב דאפי' הוי דברים ממש הא קאמר בפירוש בשעת הקידושין שאם לא ימצא כן לא יהיו קידושין ומאי חזית למיזל בתר דעתה יותר מדעתא דידיה אע"כ בדלא כפליה איירי וכרחב"ג או כשיטת הפוסקים דבע"מ לא בעינן תנאי כפול וא"כ ס"ד דאביי כיון דמסתמא הנך תנאים לטובת האשה אתני אם כן כיון שאמרה בלבי היה להתקדש אע"פ כן איגלי מילתא דלא הוי אלא פטומי מילי בעלמא דקמ"ל דלא ומדייק אביי משום דדברים שבלב לא הויין דברים וכאן נמי צריך לפרש בא' משני הפירושים שכתבתי בסמוך ודו"ק:

שם ודילמא שאני התם דלמפטר נפשיה מקרבן קאתי. פירוש דלמא איירי כגון שיש עדים שעשאו שליח ואמר לו סתם ומש"ה לא מהמנינן ליה לומר בלבי היה למפטר נפשי מקרבן ומשני שפיר דהו"ל למימר מזיד הייתי והוי מהימן כדאיתא להדיא בכריתות בר"פ אמרו לו ויש לתמוה על התוס' דמשמע מדבריהם דבטענת מזיד הייתי נמי לא מהימן וכמ"ש מהרש"א ז"ל שמצא כן בתוס' ישנים והיאך אפשר לומר כן כיון דמשנה ערוכה היא וכן יש לתמוה על פירוש הר"ם ז"ל שהביאו התוס' דמפרש דבמזיד הייתי מהימן ומייתי ראיה מפ"ק דמציעא ואמאי לא מייתי משנה דכריתות להדיא והנלע"ד בזה משום דבכריתות בפלוגתא דר"מ ורבנן דר"מ מחייב קרבן היכא שמכחיש העדים ורבנן פטרי דאם ירצה לומר מזיד הייתי ופטור שקיל וטרי הש"ס אי הוי טעמא משום

דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים והיינו בכל ענין שרוצה לפטור מקרבן כמו שפרש"י שם או דלמא משום דעיקר טעמא דרבנן משום דאם ירצה לומר מזיד הייתי והיינו משום מיגו או כמ"ש התוס' שם שמתרץ דברים באמת ואומר לא אכלתי שוגג אלא מזיד דאל"כ הו"ל כמיגו במקום עדים ולפ"ז עולין דברי התוס' כהוגן דמשמע להו דהא דשקיל וטרי הש"ס הכא וקאמר מעיקרא ודלמא למפטר נפשיה מקרבן קאתי ע"כ היינו דבעי לאוקמי כר' מאיר דאי לרבנן אפילו אי בעי למפטר נפשיה מקרבן נמי מהימן דאטו גרע מה שאומר בלבי היה מטענת לא אכלתי שמכחיש העדים ואפ"ה מהימן מחד מהנך טעמי וכולהו איתנהו בטענת בלבי היה ול"ל דהיינו נמי דמסיק הש"ס הל"ל מזיד הייתי ומהימן השתא נמי במיגו והא דאיצטריך לטעם מיגו היינו משום דבלבי היה הוי טענה גרועה כיון שלא אמר בפירוש אבל במיגו דמזיד מהימן כי היכי דמהימן בלא אכלתי דא"כ מאי מסיק הש"ס לא עביד אינש דמשווי נפשיה רשיעא ותיפוק ליה דבאומר לא אכלתי מהימנינן ליה בהאי מיגו אע"כ בשקלא וטריא דהכא היינו דבעי לאוקמי מתני' כר' מאיר וא"כ קשיא להו לתוס' שפיר מאי דחי דהו"ל למימר מזיד הייתי ותיפוק ליה דלר"מ במזיד הייתי נמי לא מהימן במקום עדים לכן כתבו דאפ"ה הוי שפיר מיגו כיון דטענת מזיד הייתי מקובלת יותר ולפ"ז דחי הש"ס שפיר דלא עביד נפשיה רשיעא דהיינו סברא דר"מ גופא אי משום דלא מהימן בכך או דלא חשיב מיגו בכה"ג כנ"ל לפרש שיטת התוס' ישנים אבל הר"ם ז"ל ניחא ליה לפרש סוגיא דשמעתין אליבא דרבנן דדוקא בטענת מזיד הייתי קאמרי דפטור ולא בטענה גרועה אפילו היכא דאיכא מיגו ומפרש דהא דקאמרי חכמים מה אם ירצה לומר מזיד הייתי היינו דעכשיו נמי מתרץ דבריו ואומר לא אכלתי שוגג אלא מזיד אבל במיגו לא מהימן והיינו מהאי טעמא גופא דמסיק הש"ס הכא דלא משויא נפשיה רשיעא נמצא דלפ"ז לא מצי הש"ס לאתויי ממשנה דכריתות דאדרבא לכאורה קשיא אסוגיא דשמעתין כדפרישית דהתם משמע דהוי מיגו בכה"ג דמזיד הייתי והכא מסקינן דלא הוי מיגו דלא משווי נפשיה רשיעא אבל מסוגיא דשמעתין דפ"ק דמציעא ודאי משמע ליה הכי דהא דקאמר התם מה לפיו שכן מחייבו קרבן משא"כ בעדים שאין מחייבין אותו קרבן היינו מהאי טעמא גופא דבהעדאת עדים יכול לתרץ דבריו ולומר מזיד הייתי משא"כ היכא שהודה מתחלה לחיוב לא מצי למפטר נפשיה בשום ענין כלל כן נ"ל לפרש שיטת הר"ם וכ"כ מהרש"א ז"ל בפירוש דבריו אלא במ"ש מהרש"א ז"ל שכ"כ התוספות בפ"ק דמציעא המעיין שם יראה דאדרבא שם כתבו להיפך דסוגיא דפ"ק דמציעא לא סברי כסוגיא דכריתות דטעמא

דרבנן היינו היכא שמתרץ דבריו אלא כדבעי למימר בכריתות מעיקרא דאדם נאמן על עצמו אבל הר"ם ז"ל מפרש לה כדפרישית ודו"ק:

שם ה"ל למימר נזכרתי כו' וגם בזה כתב הרשב"א ז"ל בחידושיו דודאי למאי דס"ד דלא מהימן לומר בלבי היה וה"ה במזיד הייתי ממילא לא מהימן נמי לומר נזכרתי אלא דאפ"ה הוי שפיר מיגו כיון שהיא טענה מקובלת יותר כמ"ש התוספות בפירוש לענין מזיד. אמנם לענ"ד לא ידעתי היאך אפשר לומר דלא מהימן לפטור עצמו מקרבן אף בטענת נזכרתי וכופין אותו בע"כ להביא קרבן הא בעינן דכופין אותו עד שיאמר רוצה אני וא"כ אכתי ניפשוט שפיר דדברים שבלב אינן דברים דאל"כ כי אמר רוצה אני מאי הוי הא אנן סהדי דבלביה לא ניחא ליה כדדייק לעיל והכא לא שייך לדחויי כדלעיל דלמא אנן סהדי דניחא ליה בכפרה דאדרבא הוא אומר שאינו צריך לכפרה כיון שנזכר ובשלמא לענין דלא מהימן לומר בלבי היה אפשר דשפיר כופין אותו עד שיאמר רוצה אני דכיון שאמר לשליח סתם ולא פירש שמקפיד להביא מזה אנן סהדי דמשקר במה שאומר בליביה היה ולפטור עצמו מקרבן אמר כן ומאחר שכופין אותו אנן סהדי דניחא ליה בכפרה וכן לענין מזיד כיון דאין אדם עושה עצמו רשע אנן סהדי דמשקר כדי לפטור מקרבן משא"כ בטענת נזכרתי מהיכא תיתי נאמר אנן סהדי דניחא ליה בכפרה דהאיכא למימר דקושטא קאמר שאינו צריך לכפרה ואפשר שכל דברי התוס' והרשב"א בזה לאו למפטר נפשיה לא מהימן אלא דלא מהימן לחייב את השליח כיון דאיכא למימר דלמיפטר נפשיה קאתי ועדיין צ"ע ודו"ק:

משנה המקדש ב' נשים כו' אף ע"פ ששלח סבלונות כו' ופרש"י סבלונות דורונות שדרך חתן לשלוח לארוסתו. ונראה בכוונתו שהן דברים ידועים שאין דרך לשלוח מתנות כאלו כ"א לארוסתו והיינו דאיכא רבותא שאין לומר דמסתמא שלחם לשם קידושין משא"כ בסתם מתנות ודורונות שדרך ליתן ג"כ לפנויות לכ"ע אין בהן חשש קידושין דמהיכא תיתי ניחוש לקידושין ולא שייך בהו ג"כ לחלק בין אתרא דמקדשי והדר מסבלי או מסבלי והדר מקדשי אע"כ כדפרישית ובזה יש ליישב ג"כ קושיית התוס' בסמוך וכל השקלא וטריא דשמעתין כמו שאבאר ואף שהר"ן ז"ל הרגיש בזה וכתב דלפרש"י דוקא בדשדיך דאל"כ כל אדם שיתן מתנה לפנויה ניחוש לקידושין אלא דלענ"ד נראה מפרש"י דאפי' בשדיך נמי לא חיישינן אלא דוקא בדברים שאין דרך ליתן כ"א לארוסתו דוקא כן נ"ל:

(קונטרס אחרון) דף נ משנה המקדש ב' נשים אע"פי ששלח סבלונות ופירש"י סבלונות דורונות שדרך חתן לשלוח לארוסתו. וכתבתי דנראה בכוונתו דדוקא בסבלונות כי הנך

שהם דברים ידועים שאין דרך לשלוח מתנות כאלו כ"א לארוסתו משא"כ בסתם דמתנות דעלמא לכ"ע אין בהן חשש קידושין ובזה יש לי ליישב כמה קושיות משמעתין כמ"ש בפנים אלא דמלשון רוב הפוסקים לא משמע כן:

דף נ:

וצריכא דאי אשמעי' כו' אבל בפחות מש"פ אימא אדם יודע כו' אבל קטן שקידש הכל יודעין כו' קמ"ל. לכאורה משמע דקמ"ל דטעי דאין הכל יודעין שאין קידושין בפחות מש"פ וכן בקטן ויש לדקדק דבפ' המדיר מסקינן להדיא דאדם יודע שאין קידושין בפחות מש"פ וכן שאין קידושי קטן כלום ובתר הכי גמיר ובעיל לשם קידושין א"כ מ"ש הכא דאין חוששין שנתן הסבלונות לשם קידושין ועיין בחידושי הרשב"א ולענ"ד נראה דודאי רובא דעלמא ידעי ומש"ה בפרק המדיר חיישינן לחומרא דגמיר ובעיל לשם קידושין משא"כ הכא לענין סבלונות איכא רובא אחרינא כנגדה דרובא דעלמא אין דרך לקדש בסבלונות סתם שלא לפרש לשם קידושין והיינו לפרש"י וכן לפירוש התוס' דעיקר החששא שמא כבר קידש בפני עדים ומתו או הלכו למדינת הים נמי מילתא דלא שכיחא וא"כ אוקי רובא להדי רובא ומוקמינן לאיתתא בחזקת פנויה כן נ"ל ובסמוך יבואר יותר:
תוספות בד"ה חוששין פירש בקונטרס כו' וקשה להר"ם וכי שידך מאי הוי והא בעינן שידבר מענין לענין באותו ענין עכ"ל. פירוש דאע"ג דבפ"ק איפסקא הלכתא כרבי יוסי דאי צריך לפרש אפ"ה בעינן מיהא שעסוקין מענין לענין באותו ענין וכבר הרגיש הרא"ש ז"ל בזה וכתב ליישב שיטת רש"י דאפ"ה חשש קידושין מיהא איכא וכוונתו מבואר' דהא דאסקינן בפ"ק דבעינן מענין לענין היינו לענין דהוי ודאי קידושין דאל"כ מנא ידעה מאי קאמר לה כדאקשינן התם ואמלתא דר' יוסי קאי דקאמר דיו א"כ משמע דהוי ודאי קידושין אבל לעולם אימא לך דאע"ג דאין עסוקין מענין לענין חששא מיהא איכא כיון דשדיך ונתרצית שמא ידעה והרגישה שלשם קידושין שלח לה ומכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש בסמוך דלפרש"י איירי בסבלונות שאין דרך בני אדם לשלוח כ"א לארוסתו וא"כ איכא למימר דידעה שלשם קידושין הן. אלא דאכתי קשה לי לפרש"י א"כ מאי מקשינן בסמוך באתרא דמקדשי והדר מסבלי פשיטא ומאי קושיא הא איצטריך לאשמעינן הא מילתא גופא דבכה"ג נהי דלא הוי ודאי קידושין אפ"ה חיישינן לספק קידושין לאפוקי מדרב יהודה דאמר דאפי' בעסוקין באותו ענין ממש נמי לא הוי קידושין וצריך לפרש וליכא למימר דר' יהודא גופא נמי דקאמר צריך לפרש היינו לענין ודאי קידושין אבל ספק קידושין מיהא הוי דשיטת הש"ס לעיל בפ"ק לא משמע הכי ועוד דאכתי לא שייך

להקשות פשיטא במילתא כי הא דודאי טובא אשמעינן אם לא שנאמר דלפרש"י גרסינן בסמוך כגירסת התוס' בסמוך בשם רש"י מסבלי והדר מקדשי פשיטא. אלא דלפי פי' הר"ם כאן נראה דליתא להאי גירסא אלא כגירסת הספרים שלנו וא"כ שפיר קשיא ליה על פרש"י אמנם לענ"ד נראה דלפרש"י נמי נהי דבעיקר מימרא דרבה לא משמע ליה לפרש דחיישינן שמא קידשה כבר היינו משום דרבה סתמא קאמר חוששין לסבלונות ולא מפליג בין אתרא דמקדשי והדר מסבלי לאתרא דמסבלי והדר מקדשי אע"ג דהתם לא שייך כלל האי חששא דשמא נתקדשה כבר דמהיכא תיתי אע"כ דעיקר החששא שמא קידשה עכשיו בסבלונות עצמן דהאי חששא שייך נמי במסבלי והדר מקדשי והיינו דאמר רבה נמי ומותבינן אשמעתין ממתניתין דקתני אע"פ ששלח סבלונות וכו' והתם ע"כ נמי איירי לענין חששא דסבלונות עצמן לשם קידושין כדאמרינן בגמרא אימא כי משדר סבלונות אדעתא דקידושין משדר משא"כ בסמוך למאי דמפליג רב פפא בין מקדשי והדר מסבלי מקשה הש"ס שפיר מקדשי והדר מסבלי פשיטא דלמאי דס"ד דכולהו מקדשי והדר מסבלי א"כ אפילו למ"ד אין חוששין לסבלונות לענין חששא דסבלונות עצמן לשם קידושין אכתי פשיטא דחוששין דמסתמא קידשה כבר ובסמוך אבאר עוד דאפשר דלפרש"י רבה חייש לחששא דסבלונות עצמן ולא לחששא דשמא קידשה כבר ור"פ איפכא והיינו דמפליג בין מקדשי והדר מסבלי כו' והשתא א"ש נמי איבעיא דהוחזק שטר כתובה אפי' אי איירי מהאי חששא דשמא נתקדשה כבר מיהו לקמן אבאר עוד בענין אחר ודו"ק:

בא"ד לכך נראה לפרש כו' חיישינן שמא קידשה כבר כו' עכ"ל. וכן פירש' רבינו חננאל והרי"ף ז"ל וע"ש בל' הרא"ש והר"ן ז"ל אלא דלפ"ז לא אתי שפיר הא דאמרינן לעיל בשמעתין אימא כי שדר סבלונות אדעתא דקידושין משדר וכבר הרגיש הרשב"א ז"ל בזה בחידושיו וכתב שיש לפרש דאימא כי שדר סבלונות אדעתא דקידושין שקידשה בקידושין גמורים קודם סבלונות משדר ע"ש ואף שאיני כדי מ"מ נראה דוחק לפרש כן ולולי דברי הרשב"א ז"ל היה נ"ל דהאי פירושא דוקא בשקלא וטריא דשמעתין אליבא דהלכתא כתבו כן דאין לפרש דחיישינן לקידושין בסבלונות עצמן כיון דאיפסקא הלכתא לעיל דבעינן עסוקין מענין לענין באותו ענין משא"כ לעיל בשמעתין לענין דיוקא דמתניתין שפיר מצינן לפרש דהא גופא איצטריך לאשמעינן דלא תימא דחיישינן לקידושי סבלונות עצמן דלא בעינן מענין לענין באותו ענין כיון דנחית לתורת קידושין כדאמרינן בסמוך והא קאמר לעיל בפשיטות דסד"א כיון דשדר סבלונות מסתמא כבר קידשה בקידושין גמורים אפשר דלא שייך הך צריכותא להא חששא דכיון דחששא

רחוקה היא לומר שקידשה בפני עדים ומתו והלכו להם א"כ פשיטא יש לתלות יותר שמחמת קידושין הראשונים שלח כן נ"ל. ומה שיש לדקדק עוד בזה יבואר בסמוך ודו"ק:
גמרא אמר רבה ומותבינן אשמעתין אע"פ ששלח סבלונות כו' ויש לתמוה דמעיקרא מאי קסבר אטו לא הוי ידע מתני' ועוד דהשתא נמי מאי קשיא ליה אטו מי לא ידע סיפא דמתני' דקתני בהדיא שמחמת קידושין הראשונים שלח ונהי דסייעתא ליכא כדמסיק לאיכא דאמרי בסמוך אכתי תיובתא לא הוי. ולמאי דפרישית לעיל בשיטת רש"י אתי שפיר דהשתא משמע ליה לרבה דהאי טעמא דמחמת קידושין הראשונים שלח לא הוי טעמא מעליא דהא הכל יודעין שאין קידושין הראשונים כלום כדאיתא בהמדיר אלא דאפ"ה מסיק מתני' שפיר דלענין חששא דסבלונות דשמא קידשה כבר בפני עדים ומתו או הלכו למ"ה דלא שכיח כלל תלינן טפי דהוא ממיעוטא דטעו דקידושין הראשונים הוי קדושין משא"כ לענין האי חששא דרב הונא ורבה דאיכא למיחש ששלח הסבלונות עצמן לשם קידושין אי ס"ד דהוי קידושין בכה"ג אף ע"ג שאין עסוקין באותו ענין מענין לענין קשיא מתניתין דאמאי תלינן שמחמת קידושין הראשונים שלח הא רובא דעלמא ידעי שאין קידושין הראשונים כלום ומסתמא לשם קידושין שלח וכ"ש הכא דנחית לתורת קידושין ומשני אביי דאפ"ה יהיב טעמא שפיר דלשם קידושין הראשונים שלח ולא תלינן ששלחם לשם קידושין דהוא ג"כ מילתא דלא שכיח ועי"ל דאביי סבר דע"כ הכי הוא דאי מחששא דשמא קידשה כבר בקידושין גמורין לא איצטריך מתניתין לטעמא דמחמת קידושין הראשונים דבלא"ה ס"ל לאביי דלא חיישינן לה כלל דהא מסקינן בריש פ"ג דבכורות דאפילו רובא דתליא במעשה לא אזלינן בתרה כ"ש שאין לחוש למיעוט דתליא במעשה כגון שמא קידשה אבל רבה דלית ליה האי סברא כדאיתא שם בבכורות א"כ שפיר ס"ד דאיצטריך לטעמא דמחמת קידושין הראשונים שלח כן נ"ל נכון. אלא דאכתי קשה מאי קשיא ליה לרבה ממתניתין דלמא איירי מתניתין ששלח הסבלונות שלא בפני עדים או אפי' בפני עדים אלא שפירש להדיא ששולח לשם סבלונות דבכה"ג לא שייך האי חששא דשלחם לשם קידושין כמבואר בפוסקים בפשיטות אף לשיטת רש"י אלא דאפ"ה איצטריך מתניתין לטעמא דמחמת קידושין הראשונים לאפוקי מחששא דשמא קדשה כבר. ואפשר דפשיטא ליה לרבה דמסתמא איירי מתני' בכל גווני דשלח סבלונות לא חיישינן כן נ"ל לפרש"י. ולפירוש הר"ם ור"ת ור"ן יש לפרש להיפך דרבה סבר דלא מהני טעמא דמתניתין אלא לענין חששא דסבלונות לשם קידושי דבלא"ה לא הוי אלא חששא בעלמא אפילו היכא דנחית לתורת קידושין דהא קי"ל דבעינן מענין לענין באותו ענין ומש"ה כיון דאיכא למיתלי שמחמת קידושין

הראשונים שלח אפילו חשש ליכא משא"כ לענין שמא קדשה כבר אי ס"ד דחיישינן לה אע"ג דתליא במעשה א"כ תו לא מהני שפיר האי טעמא דמחמת קידושין הראשונים שלח כיון דרובא דעלמא יודעין שאין קידושין הראשונים כלום כן נ"ל ודוק היטב ועיין בסמוך:

שם איכא דאמרי אמר רבה מנא אמינא לה כדקתני טעמא כו' הכא הוא דטעי הא בעלמא הוי קידושין. וקשיא לי טובא דלפי' הר"ם דרבה לענין חששא דשמא קדשה כבר איירי וא"כ ע"כ איירי אפילו במיעוטא מסבלי והדר מקדשי דאי בכולהו מקדשי והדר מסבלי מאי קמל"ן ומאי איצטריך לאתויי ראיה ממתניתין דהא מקשינן בסמוך פשיטא אע"כ כדפרישית וא"כ אכתי מאי מייתי ראיה ממתניתין דהא איצטריך שפיר לטעמא דמחמת קידושין הראשונים שלח דאפילו באתרא דכולהו מקדשי והדר מסבלי נמי אינה מקודשת דמחמת קידושין הראשונים שלח. ויש ליישב דהשתא סבר רבה דלא שכיח כלל אתרא דכולהו מקדשי והדר מסבלי ודוקא לקמן דקס"ד דמימרא דרב פפא בהכי איירי דייק בה הש"ס שפיר כן נ"ל ודו"ק:

שם מאי הוי עלה א"ר פפא באתרא דמקדשי והדר מסבלי כו' ולכאורה יש לדקדק לפרש"י דעיקר החששא שמא קדשה ע"י הסבלונות עצמן א"כ אין זה מהנך דמקדשי והדר מסבלי ולא מהנך דמסבלי והדר מקדשי אלא שקידש וסיבל כאחד ואכתי מאי שנא הא מהא וראיתי שהר"ן ז"ל כתב בשם הרשב"א ז"ל דהנך דמקדשי והדר מסבלי היינו דקפדי שלא לסבל כלל קודם הקידושין וא"כ מוכחא מילתא שלשם קידושין נותן ודעתו לסבל אח"כ בסבלונות אחרים. אמנם למאי דפרישית בלשון רש"י במשנתינו דסבלונות הם ענינים ידועים שדרך החתן לשלוח לארוסתו יתיישב יותר דודאי אף באתרא דמקדשי והדר מסבלי זימנין דשולח דורונות ומתנות למשודכתו אלא שדברים ידועים בסבלונות לא שייך כלל אלא לארוסתו וא"כ אי לאו ששלח לה הסבלונות לשם קידושין ולשם סבלונות לא היה שולח דברים כאלה כיון שעדיין אינה ארוסתו. וכל זה למאי דמשמע מפשטא דלישנא דרש"י דכל הסוגיא לא איירי אלא מהאי חששא דשמא קדשה בסבלונות עצמן. אבל למאי דפרישית לעיל א"ש טפי דדוקא בעיקר מימרא דרבא דלא נחית לחלק כלל בין מקום למקום ומסתמא איירי בכל ענין שאין כלל חילוק למקומות אלא זימנין דמקדשי והדר מסבלי וזימנין איפכא ומש"ה לא חייש כלל לשמא קידשה כבר בפני עדים ומתו דלא שכיח כלל ומהיכא תיתי ניחוש לכך כיון שאין הוכחה מש"ה מפרשינן למלתא מחששא דסבלונות עצמן משא"כ לר"פ דמחלק בין מקום למקום היינו משום דלא חייש לחששא דרבה כלל כקושיית הר"ם ז"ל אלא ה"ק ר"פ אי איכא למיחש

בסבלונות היינו באתרא דמקדשי והדר מסבלי ומשום דחיישינן שמא קדשה כבר כיון שיש הוכחה לזה כן נ"ל נכון ודו"ק:

תוספות בד"ה ה"ג מקדשי והדר מסבלי פשיטא כו' וקשה דהיכי קאמר ניחוש למעוטי דהוי להקל מיהא אין זו קושייא כ"כ דה"נ אשכחן בכמה דוכתי כו' עכ"ל. משמע דלא קשיא להו אלא לישנא דניחוש דהוי לקולא אבל אכתי קשה בעיקר הדין מאי קס"ד דניחוש למיעוטא לקולא הא בכל דוכתא אזלינן בתר רובא אפילו במקום חזקה ואף למאן דפליג אכתי הו"ל פלגא ופלגא ומהיכא תיתי ניחוש להקל באיסור אשת איש. ויש ליישב דלפרש"י דעיקר החששא דשמא קדשה בסבלונות עצמן כיון דמדינא לא הוי קידושין כלל אפילו אי שדרינהו לשם קדושין דהא בעינן עסוקין מענין לענין וליכא אלא חששא בעלמא כמ"ש הרא"ש ז"ל וא"כ כיון דאיכא למיתלי נמי דלסבלונות בעלמא שדרינהו והוא מהמיעוט דמסבלי הדר מקדשי מש"ה לא חיישינן להאי חששא דלעז בעלמא ולאידך פירושא נמי דהחששא הוא שמא קידשה כבר וכן למאי דפרישית דרש"י נמי ס"ל הכי אליבא דר"פ אפ"ה אתי שפיר דכיון דהאי חששא דאתי מכח רובא דמקדשי והדר מסבלי לא רוב מיקרי דהו"ל רובא דתליא במעשה שמא קידשה כבר וקי"ל דרובא דתליא במעשה לא הוי רובא ועוד דרוב המקדשין יש להם קול או עדים והכא כיון דליכא עידי קידושין ולא קול קס"ד שפיר דנחוש דבודאי הוא מהמיעוט דמסבלי והדר מקדשי קמל"ן דאפ"ה חיישינן לחומרא כן נ"ל:

(קונטרס אחרון) שם כתוספות בד"ה הכי גרסינן מקדשי והדר מסבלי פשיטא וקשה דהיכי קאמר ניחוש למיעוטא והוי להקל. וכתבתי דלעיקר דינא אין לתמוה אהא דמקילינן בסבלונות אף נגד הרוב והיינו לשיטת הסוברים דהחששא הוא שמא קידשה כבר ואם כן ה"ל רובא דתלי' במעשה וקיי"ל בבכורות ריש פ' ג' דרובא דתליא במעשה לא הוי רוב: **בא"ד** ורבינו חננאל גריס איפכא כו' והשתא ניחא דחיישינן למיעוט משום חומר אשת איש עכ"ל. ויש לתמוה דכיון דלרבינו חננאל החששא היא שמא כבר קידשה בפני עדים ומתו או הלכו למ"ה א"כ מהיכא תיתי נחוש למיעוטא כי האי כיון דליכא הוכחה כלל לומר שכבר קדשה כיון דרוב מסבלי והדר מקדשי וא"כ בכל הפנויות נמי אמאי לא חיישינן כה"ג ועוד כיון דקי"ל דרובא דתליא במעשה לא הוי רובא כ"ש שאין לחוש למיעוטא דתליא במעשה. ובנוסחאות הש"ס החדשים הובא בשם תוספות ישנים דחיישינן למיעוט משום חומר אשת איש כדאשכחן דחיישינן למיעוט במים שאין להם סוף עכ"ל. ואכתי מי דמי התם המיעוט מסייע לחזקת אשת איש משא"כ הכא הוי איפכא דהאשה בחזקת פנויה וכל היכא שהרוב מסייע לחזקה לא חיישינן למיעוט אפילו לר'

מאיר דהו"ל מיעוטא דמיעוטא כדאיתא להדיא בריש פרק האשה בתרא ביבמות ע"ש ואפשר דאפ"ה משום חומר אשת איש חיישינן אפילו למיעוטא דמיעוטא וזה שהביאו ראיה ממים שאין להם סוף דהו"ל מיעוט דלא שכיח כלל והו"ל כמיעוטא דמיעוטא כמ"ש הרא"ש ז"ל להדיא שם בר"פ האשה בתרא ע"ש:

גמרא בעי מיניה רב אחא בר רב הונא מרבא הוחזק שטר כתובה בשוק מהו כו' כבר כתבתי דלפרש"י נמי שייכא הך איבעיא דלעיל אסוגיא דשמעתין לענין חששא דשמא כבר קדשה כיון דר"פ נמי חייש לה כדפרישית. אמנם בר מן דין כתב הר"ן ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל שמיישב פרש"י דהאי דהוחזק השטר כתובה בשוק אדלעיל דוקא קאי היכא דאיכא נמי חששא דסבלונות קצת כגון באתרא דרובא או כולהו מסבלי והדר מקדשי ע"ש אמנם לפירושו א"ש טפי דרב אחא בר רב הונא ורבא דהוו מקמי רב פפא קאי אמימרא דרבה דלא מפליג בין מקום למקום אלא בכולהו חיישינן לסבלונות עצמן לחששא בעלמא כדפרישית בשם הרא"ש ז"ל וא"כ מיבעיא ליה אם הוחזק נמי שטר כתובה אחר הסבלונות אי הוו חשש קידושין ממש והיינו דמהדר ליה רבא וכי מפני שמחזיק שטר כתובה נחזיקנה באשת איש דהאי לישנא דנחזיקנה הכי דייקא דרבא לא בא אלא לומר שאינה בחזקת אשת איש גמורה אבל חששא ודאי איכא בלא"ה משום סבלונות משא"כ לבתר דקאמר הש"ס מאי הוה עלה ואיירי בה רב אשי דהוי בתר ר"פ דתלמידו הוא וס"ל כוותיה דמחלק בין אתרא דמקדשי והדר מסבלי וא"כ שפיר קאמר דבאתרא דמקדשי והדר כתבי כתובה חיישינן והיינו לחששא בעלמא באתרא דמסבלי והדר מקדשי כגירסת ר"י או אפי' היכא דרובא מקדשי והדר מסבלי אפ"ה כיון דהוי רובא דתליא במעשה מש"ה אפילו היכא דהוחזק שטר כתובה בשוק נמי לא הוי אלא חששא בעלמא מיהו הא דמסיק באתרא דכתבי והדר מקדשי לא חיישינן היינו ע"כ באתרא דמסבלי והדר מקדשי ומש"ה לא חיישינן כן נ"ל נכון ותו לא מידי ודוק היטב:

משנה המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת כו' ופרש"י כאחת אמר הרי שתיכם מקודשות לי עכ"ל. נראה דלאו דוקא באומר הרי שתיכם מקודשות אלא אפי' אמר לאחת מהן הרי את ואחותך מקודשות לי ואחת מהן עשתה שליח לחברתה נמי דינא הכי וכן משמע מלשון הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות ולא שייך לומר בכה"ג תפוס לשון ראשון כיון שא"א להוציא שני דברים כאחד וכן משמע מלשון התוס' בעירובין דף נ' דמדמי ההיא דתמורת עולה ושלמים להא מילתא דכל שאין בזה אח"ז בבת אחת אינו ע"ש וא"כ ה"ה הכא ורש"י ז"ל מילתא דפסיקא נקיט ועי"ל דבאומר הרי את ואחותך בלא"ה אינה מקודשת למ"ד את וחמור לא קני וכמו שאבאר לקמן בשיטת הרמב"ם ז"ל בסוף הסוגיא:

תוספות בד"ה לא תקח פירוש לא יהא לקוחין בה תימא אם לא תקח משמע כו' א"כ אמאי תפסי קידושין בחייבי לאוין כגון אלמנה לכ"ג כו' עכ"ל. הא דלא מקשו בפשיטות מסוגיא דס"פ האומר דף ס"ז דדרשינן לא יקח באחות אשה לענין דאין לקדשה לכתחלה אבל בדיעבד ילפינן מוהיתה לאיש אחר ע"ש אלא דלא פסיקא להקשות מסוגייא דלקמן אדרשה דרמי בר חמא דלקושטא דמילתא בלא"ה לא קיימא לפי המסקנא אבל מהא דאלמנה לכ"ג כו' ודאי קשיא להו מאי ס"ד דרמי בר חמא הא פשיטא לן בכולה תלמודא דתפסי קידושין כן נ"ל בכוותם אבל לענ"ד יש לתמוה טובא מאי קשיא להו מאלמנה לכ"ג וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט הא אמרינן בכמה דוכתי בש"ס דאפי' לר"ע דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין אפ"ה איכא למ"ד דמודה באלמנה לכ"ג וגרושה לכ"ה דכתיב לא יקח ולא יחלל וה"נ אמרינן בריש תמורה אליבא דרבא דס"ל דכל מאי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני ומקשינן מאלמנה לכ"ג ומשנינן נמי שאני התם דכתיב לא יקח ולא יחלל חילולין הוא עושה ואין עושה ממזרים ע"ש וא"כ איכא למימר דרמי בר חמא נמי ס"ל הכי ואף שיש ליישב בדותק דמסוגיא דהתם משמע קצת דאיכא מאן דלית ליה האי דרשה וכמו שהארכתי במקום אחר וא"כ אפשר דמסוגיא דתלמודא קשיא להו דלפ"ז הדרא קושיא לדוכתא אמאי לא מקשו בפשיטות מסוגיא דפרק האומר וצ"ע ודו"ק:

בא"ד וי"ל דלאו ממשמעות כו' אלא משמע ליה דה"פ דקרא כו' פירוש לכל אחד ואחד יש דין אחות אשה כו' עכ"ל. נ"ל בכוונתן מדכתיב ואשה אל אחותה ואיפכא מיבעיא ליה אחותה אל אשה דביא"ו אשתו נסיב ברישא אע"כ דאיירי בב"א בשתיהן שקולין וכן נראה בכוונת לשון רש"י ז"ל בפירוש החומש שכתב ואשה אל אחותה שתיהן כאחת והיינו כדפרישית דלשון המקרא מוכיח ע"ז ובמה שפירש נגד המסקנא דשמעתין יבואר בסמוך:

בא"ד ואחות אשה נפקא לן בפ' האומר כו' דחייבי כריתות היא עכ"ל. וכתב בעל תוי"ט שדקדק בפ' האומר ולא מצא שום ילפותא בחייבי כריתות דלא תפסי קידושין אלא אדרבא כולהו ילפינן מאחות אשה דכתיב לא תקח ופרש"י לא תקדשנה כו' ע"ש ולכך רוצה לקיים דברי תוס' הראשונים דודאי מפשטא דלא תקח ילפינן הכי ודקשיא להו מאלמנה לכ"ג שאני חייבי לאוין דכתיב כי תהיין וכשינוייא דר"פ התם עכ"ל התי"ט בשינוי לשון ודבריו תמוהין בעיני דודאי מכי תהיין לא מצינן למילף לאלמנה לכ"ג דשפיר איכא לאוקמי כי תהיין לשאר חייבי לאוין דלא כתיב לשון קיחה משא"כ באלמנה וגרושה דכתיב לשון קיחה לעולם דלא תפסי קידושין ועמ"ש בזה בס"פ האומר

אי"ה ובמה שכתב שדקדק ולא מצא ג"כ לא ידעתי שכבר כתבתי דנהי דדרשי' התם מלא יקח דאחות אשה לא יקדשנה היינו לכתחלה אבל דיעבד ילפינן מוהיתה לאיש אחר ולפי המסקנא דהתם ע"כ דקאי או אאשת אב או באחות אשה כמו שאבאר שם ובתר הכי ילפינן כולהו חייבי כריתות מהקישא דרבי יונה ולכך כתבו כאן דאפילו את"ל דלא שייך למעט מוהיתה לאיש אחר קידושי אחות אשה בבת אחת אפ"ה ממילא ידעינן דלא תפסי בהו קידושין כיון דבכלל חייבי כריתות היא ושייכי נמי בהקישא דר"י זה נ"ל ברור בכוונת התוספות ודוק היטב:

גמרא א"ל רבא אי הכי היינו דכתיב ונכרתה ואי לא תפסי קידושין כרת מי מחייב. וקשיא לי כיון דודאי לרמי בר חמא עיקר קרא בזה אחר זה איירי אלא מדרשה דלצרור יליף דאיירי נמי לענין תפיסת קידושין דבת אחת א"כ מאי קושייא דרבא דלמא כי כתיב כרת אקיחה דשכיבה כתיב בזה אחר זה אבל לענין תפיסת קידושין דדרשינן נמי מלא תקח לעולם דאיירי נמי אפי' בבת אחת דהא לקושטא דמילתא אפי' לפי המסקנא דהכא דרשינן ס"פ האומר לא תקח דאחות אשה לענין קידושין ואפ"ה לא מוקמינן ונכרתו אלא אקיחה דשכיבה וע"כ תרתי שמעינן מלא תקח וקרא דונכרתה אחדא וה"נ דכוותה מיהו לשיטת התוספות שכתבתי בסמוך יש ליישב דרמי ב"ח מגופא דקרא דואשה אל אחותה קא יליף וא"כ מקשה ליה רבא שפיר. עוד נ"ל דרבא לטעמא דנפשיה קמותיב ליה דרבא ס"ל לקמן בשמעתין דקידושין שאין מסורין לביאה לא הוי קידושין וא"כ הכא לדבריו דרמי ב"ח קאמר לדידך דלא פשיטא לך הא מילתא דקידושין שאין מסורין לביאה לא מקרא ולא מסברא א"כ אי משמע לך האי דרשא דואשה אל אחותה לא תקח לענין שניהם כאחת ממשמע דואשה אל אחותה כדפרישית בשיטת התוספות ורש"י בחומש אכתי מאי חזית למילף דלא תפסי קידושין בין בבת אחת בין בזה אחר זה וקרא דונכרתה אחדא אדרבא איפכא אית לן למימר מהאי קרא גופא דמשמעות דואשה אל אחותה דאיירי בבת אחת היינו לענין קיחה דשכיבה ולענין חיוב כרת ולאשמעינן הא גופא דקידושין שאין מסורין לביאה הוי קידושין ולשון לא תקח דאיירי נמי לענין קידושין ע"כ נוקי אחדא דהיינו בזה אח"ז וכמו שאפרש בזה עוד לקמן דרבא גופא מסברא נמי הוי משמע ליה דקידושין שאין מסורין לביאה לא הוי קידושין מקמי דאסבר ליה בד אהינא א"כ שפיר מקשה לרמי ב"ח דמהאי דרשא משמע איפכא דלמילף דהוי קידושין ומתוך מה שכתבתי נתיישב' לשון רש"י ז"ל בחומש ולשון הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות שכתבו להאי דרשא דרמי ב"ח דמקרא דואשה אל אחותה ילפינן דלא תפסי קידושין במקדש שתי אחיות כאחת ולא חיישו להא דאסקי' רבא בקושיא ומוקי

לה בטעמא אחרינא והיינו כדפרישית דרבא בשיטתיה אותביה משא"כ למאי דקי"ל כאביי דקידושין שאין מסורין לביאה הוי קידושין מסברא פשוטה וא"כ תו לא שייכא קושייא דרבא דע"כ קרא דואשה אל אחותה דאיירי נמי משתיהן כאחת היינו לענין דלא תפסי קידושין וקרא דונכרתה לא קאי אלא אחדא בקידושין בזה אח"ז ואיפכא ליכא למימר דקיחה דקידושין קאי אחדא דזה אחר זה וקיחה דשכיבה ולצרור וקרא דונכרתה אתרווייהו דא"כ לשתוק קרא מיניה ומסברא נמי ידעינן דתפסי קידושין וממילא ידעינן דשייך בהו כרת כן נ"ל בישוב שיטת הרמב"ם ז"ל ופי' רש"י בחומש והא דלא מפרש הרמב"ם בפשוטה מטעמא דכל שאינו בזה אח"ז יבואר בסמוך ודו"ק:

שם אלא אמר רבא קרא בזה אח"ז ומתניתא כדרבה דאמר רבה כל שאינו כו' מימרא דרבה היא בעירובין פרק מי שהוציאוהו דף נ' דלחד לישנא מפרש רבה הכי בטעמא דרב ולאידך לישנא מפרש רבה טעמיה דרב במילי אוחרן ואפילו ללישנא קמא דהתם פליג שמואל עליה דרב ותניא כוותיה דשמואל והלכתא כשמואל וא"כ לפ"ז משמע להדיא דליתא להאי סברא דרבה דכל שאינו בזה אח"ז בבת אחת אינו וקשיא הלכתא אהלכתא וקשיא נמי לשמואל מאי טעמא דמתניתין וכבר הרגישו שם התוספות בזה ותירצו דדוקא לענין עירובין לא ס"ל לשמואל האי סברא להחמיר בעירובין דרבנן משא"כ להחמיר בדאורייתא לכ"ע אית להו ולכאורה יש לתמוה דהא הכא בשמעתין מקילינן מה"ט דרבה אפילו לענין אשת איש דאורייתא דאין צריכה גט א"כ כ"ש די"ל סברא דרבה לחומרא אפילו באיסור דרבנן ויש ליישב בדוחק מיהו לפ"ז יש ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל דפירוש המשניות שכתב בטעמא דמתניתין מקרא דלצרור ולא הביא טעמא דרבא דכל שאינו בזא"ז משום דס"ל דליתא אליבא דהלכתא משום דבעירובין תניא כוותיה דשמואל ומקרא דלצרור מייתי שפיר כדפרישית בסמוך:

(קונטרס אחרון) גמרא א"ל רבא אי הכי היינו דכתיב ונכרתה ואי לא תפסי קידושי' כרת מי מחייב. וכתבתי ליישב לשון רש"י ז"ל בחומש ולשון הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות שכתבו להך דרשה דרמי ב"ח דמקרא דואשה אל אחותה ילפינן דלא תפסי קדושין במקדש ב' אחיות כאחת ולכאורה הוא נגד סוגית הש"ס דהא אסקיה רבא בקושיא וכתבתי ליישב דרבא דוקא לשיטתו הקשה כן למאי דס"ל קדושין שאין מסורין לביאה לא ה"ק משא"כ למאי דקיי"ל כאביי תו לא שייך הך קושיא דרבא עיין בפנים ועוד כתבתי יישוב אחר על לשון הרמב"ם ז"ל:

דף נא.

גמרא איתמר עלה אמר ריב"ל הכל מודים כו' לא יקדשו ארבעים אא"כ יקדשו שמונים דלא קדשי ופרש"י כדרבה דכל שאינו כו'. ולכאורה אין זה מוכרח דהכא לא צריכא להאי טעמא אלא אפילו אי ליתא לדרבה אפ"ה לא קדשי כיון שאמר בפירוש דאינו רוצה שיקדשו מ' אא"כ יקדשו שמנים ושמנים ודאי לא אפשר דליקדשו אפילו אי ליתא לדרבה תדע דהא למאי דקס"ד דמקשה דחזקיה לית ליה דרבה אפ"ה לא אמר דיקדשו שמנים אלא ארבעים מתוך שמנים קאמר והיינו משום דאין התודה מקדש' לעולם אלא ארבעים משא"כ במתניתין דהכא לענין קידושין ודאי משמע דאי לאו דרבה הו"א דשניהם מקודשות וכל אחת צריכה גט אי קידושין שאין ראוין לביאה הוי קידושין א"כ יכול לאסור שניהם לעלמא בבת אחת ונראה מזה דרש"י מילתא דפסיקא נקיט דמשמע ליה דהא מילתא דרבה לית בה פלוגתא כלל והיינו כשיטת התוס' דעירובין שכתבתי בסמוך ודו"ק:

שם ורבא ל"ל לשנויי כרבה כו' מה שיש לדקדק בזה יבואר לקמן בשמעתין:

שם איתמר קידושין שאין מסורין לביאה. וכתב הרי"ף והרא"ש ז"ל כגון שאמר לאב אחת מבנותין מקודשת לי וקשיא לי דא"כ כיון שאמר אחת מבנותיך הרי תלה הדבר בדעת האב וא"כ אמאי קחשיב ליה קידושין שאין מסורין לביאה וליכא למימר דמ"מ כיון שהאב לא פירש בשעת קידושין לאיזה מהם נתרצה אפילו אם פירש אחר כך הו"ל כמקדש ע"מ שירצה אבא דקי"ל אין ברירה כדאיתא בגיטין דף כ"ה ע"ב הא ליתא דהניחא לרבא דאמר בגיטין דאפי' כה"ג דתלה בדעת אחרים נמי אין בריוה אלא לאביי דאמר התם דלכ"ע בתולה בדעת אחרים כה"ג אית להו ברירה א"כ אמאי קחשיב לה הכא קידושין שאין מסורין לביאה ועוד דלפ"ז תליא מילתא בפלוגתא דברירה דהוי כתנאי וא"כ מאי מותבינן לקמן בשמעתין אמילתא דרבא מכמה משניות ובריתות ולבסוף אסקינן בתיובתא ואמאי לא מוקי לה כתנאי וכמ"ד יש ברירה דהו"ל קידושין המסורין לביאה ובשלמא לפרש"י דהכא דאיירי שאמר לשתי אחיות אחת מכם מקודשת לי וע"כ איירי שנתרצו שתיהן א"כ לא דמי כלל לדיני ברירה משא"כ בההיא דאחת מבנותיך משמע שתלה בדעת האב ואפשר דה"נ איירי שהאב אינו רוצה לגלות דעתו על אחת מהם אלא שאומר בפירוש שהוא רוצה ג"כ בזה שתתקדש אחת משתיהן ודוק ובסמוך בלשון התוס' בד"ה קידושין אבאר יותר מיהו מה שמפרש' הרי"ף והרא"ש ז"ל בענין זה ולא כתבו כפרש"י דאיירי באומר לשתי אחיות אחת מכם מקודשת היה נ"ל לכאורה דבכה"ג לא הוי ספק קידושי דאורייתא ומוקמינן לכל חדא אחזקת פנויה לא מיבעיא

לשיטת הר"ן בשם הרי"ף ז"ל בפ"ק גבי נתן הוא ואמרה היא דכל ספק קידושין להרי"ף הו"ל ספיקא דרבנן וכמ"ש שם א"כ כ"ש ההיא דהכא אלא דאפי' למאן דס"ל בההיא דלעיל דהוי ספיקא דאורייתא אפ"ה נראה דשאני התם שראו מיהא העדים דבר ברור בזאת מאשה גופה ואיתרעה לה חזקת פנוייה טובא משא"כ הכא כיון שאמר אחת מכם אין כאן עדות כלל וכיון דילפינן דבר דבר מממון דאין דבר שבערוה פחות משני עדים בדבר ברור א"כ אין כאן ששש קידושי דאורייתא כלל כיון שלא גילה דעתו כלל לאיזה מקדש ומוקמינן לכל חדא בחזקת פנויה כדמעיקרא ולפ"ז היה מההכרח לומר דהא דדייקינן בסמוך ממתני' דאחת משתי אחיות מקודשת ומותבינן לרבא היינו נמי בכה"ג שאמר אחת משתי אחיות שיתרצה האב אלא שנ"ל דוחק לכך נ"ל דהרי"ף והרא"ש ז"ל לדוגמא בעלמא נקטי כגון שאמר לאב אחת מבנותיך דומיא דברייתא דלקמן דמינה איתותב רבא ועוד שזה דבר המצוי שיאמר לאב אחת מבנותיך מקודשת אבל לומר לשתי אחיות אחת מכם לא שכיח אבל אין ה"נ דבכה"ג נמי חשיב קידושין שאין מסורין לביאה כמו שפירש"י וכן נראה מלשון קיצור פסקי הרא"ש ע"ש ולקמן אבאר עוד בזה ודוק היטב אחר זה מצאתי בחידושי הריטב"א ז"ל שכתב שצ"ע גדול בההיא דקידושין שאין מסורין לביאה למ"ד יש ברירה הו"ל מסורין לביאה ולבסוף כתב דלא דמי לברירה כמו שחלקתי בענין אחת מכם שאין עומד להתברר וא"כ צ"ל דמה שהניח בתחלה דבריו בצ"ע היינו כה"ג דאחת מבנותיך וכדפרישית ולקמן אבאר יותר בשיטת הפוסקים בזה:

(קונטרס אחרון) דף נא איתמר קדושין שאין מסורין לביאה. וכתב' הרי"ף והרא"ש ז"ל כגון שאמר לאב אחת מבנותין מקודשת לי והקשיתי לשאול דא"כ הרי הדבר תלוי בדעת האב וא"כ הא קאמר אביי בגיטין דף כ"ה דלכ"ע בתולה בדעת אחרים אית ליה ברירה וא"כ אמאי קחשיב ליה אביי הכא קידושין שאין מסורין לביאה והארכתי בענין זה אח"כ מצאתי בחידושי הריטב"א שכתב ג"כ בענין זה והניח בצ"ע:

שם אביי אמר הוו קידושין. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו א"כ לאביי תיקשי מ"ט דמתניתין במקדש שתיהן כאחת דאינן מקודשות דהא משמע לעיל בשמעתין דאביי לית ליה הא דרבה דכל שאינו בזא"ז דהא אותיב עלה ותירץ דלבתר דשמעה מרבה קיבלה עוד תירץ דאביי נמי אית ליה דרשא דובעלה ומוקי לה למקדש שתיהן כאחת דאין מסורין לביאה יותר ממקדש א' מהם ולמאי דפרישית בסמוך דאליבא דשמואל בעירובין משמע דלית ליה האי דרבה בכל שאינו כו' א"כ תיקשי הלכתא אהלכתא למאי דקי"ל התם כדשמואל והכא כאביי וע"כ צ"ל כתירוץ השני של הרשב"א ז"ל אלא דלפ"ז קשיא לי מאי מקשינן לעיל ורבא ל"ל לשנויי כרבה ת"ל דקידושין שאין מסורין

לביאה נינהו ומאי קושיא דלמא לרבא נמי אי לאו האי סברא דרבה דכל שאינו כו' איהו נמי לא הוי מוקי דרשת דובעלה אלא למקדש שתיהן כאחת אבל לבתר דאית ליה הא דרבה מסברא אייתר ליה ובעלה למקדש אחת משתי אחיות אע"כ דלא מסתבר לאוקמי מיעוטא דובעלה אחדא א"כ הדרא קושיא לדוכתא ויש ליישב מיהו כבר כתבתי לעיל דאיכא למימר דאביי ס"ל בטעמא דמתניתין כרמי ב"ח מואשה אל אחותה וכמ"ש באריכות ודו"ק:

שם רבא אמר לא הוי קידושין אמר רבא בר אהינא אסברה לי כי יקח איש אשה ובעלה כו'. לכאורה נראה מדקדוק האי לישנא דעיקר הדין דלא הוי קידושין לא אמר רבא משמיה דבר אהינא אלא משמיה דנפשיה וטעמא דמילתא לחוד הוא דאסבר ליה בר אהינא ולפ"ז נראה דרבא ממתניתין גופא מדייק למילתא לא מיבעיא אם נאמר דרבא לא ס"ל כרבה בהא דכל שאינו בזא"ז בבת אחת אינו וכדפרישית מסוגיא דעירובין א"כ ע"כ טעמא דמתניתין בשתיהן כאחת דאינן מקודשות היינו משום דקידושין שאין מסורין לביאה לא הוי קידושין וסובר רבא דמה"ט ה"ה באומר א' משתי אחיות אלא אפילו אם נאמר דהא דרבה בכל שאינו כו' הלכה פסוקה היא וכשיטת התוספות דעירובין אפ"ה איכא למימר דרבא ממתניתין דייק לעיקר מילתא משום דס"ל את וחמור לא קנה וכ"ש לשיטת הסוברים דבכה"ג דהכא לכ"ע לא קנה כמו שאבאר בסמוך א"כ ע"כ לרבא מיתוקמא סיפא דמתניתין במעשה דחמש נשים באומר אחת משתי אחיות ואפ"ה לא הוי קידושין אלא דלא הוי ידע טעמא דמילתא עד דאסבר ליה בר אהינא כן נ"ל:

שם כי יקח איש אשה ובעלה קידושין המסורין לביאה כו' לעיל דף ט' ע"ב מסקינן בגמרא דטעמא דרבא משמיה דבר אהינא היינו מדלא כתיב או בעלה וא"כ צ"ל דלאביי לית ליה האי דרשה ויתכן יותר לפי מה שפירשתי דהא דקאמר ניכתוב או בעלה היינו משום דאי הוי כתיב או בעלה אייתר ליה קרא דבעולת בעל לומר שנקנית בביאה דהא מאו בעלה מישתמע שפיר דנקנית בביאה לחוד וא"כ איכא למימר דאביי לית ליה האי דרשא דבעולת בעל דדריש לה לכדרבי לענין שלא כדרכה וא"כ לא משמע ליה האי דרשה דניכתוב או בעלה אלא דלפ"ז יש לדקדק אמאי מסקינן מילתא דרבא בתיובתא הא תליא בפלוגתא דתנאי בדרשה דבעולת בעל ויבואר לקמן:

תוספות בד"ה קידושין שאין מסורין לביאה כו' וקשה דהא חייבי לאוין אין ראויין לביאה והפסי בהו קידושין עכ"ל. נראה מדבריהם דהאי ילפותא דובעלה דבעינן מסורין לביאה כללא הוא דאל"כ מאי קשיא להו מחייבי לאוין הא בהדיא איתרבו מכי תהיין לקמן פרק האומר אע"כ דלא משמע להו לפרש מיעוטא דובעלה אחדא ולא אכולהו ודלא כסברת

הרשב"א ז"ל אליבא דאביי דמוקי לה מאי דדמי טפי דהיינו בשתיהן כא' וא"כ אין מקום לקושיית התוס' ואפשר דמה"ט גופא פשיטא ליה דכללא הוא דאל"כ מאי מקשה הש"ס לעיל בסמוך ורבא ל"ל לשנויי כרבה ת"ל דאין מסורין לביאה ומאי קושייא דלמא אי לאו סברא דרבה הוי מוקי לדרשה דובעלה לשתיהן כא' כמו שהקשיתי לעיל אע"כ דלרבא כללא הוא ודו"ק:

בא"ד לכך נראה לפרש כו' ועכשיו ע"י הקידושין נאסרו שתיהן כו' עכ"ל. ולפ"ז היה נ"ל לתרץ שיטת הרי"ף והרא"ש ז"ל שכתבו דבאומר לאב אחת מבנותיך הו"ל קידושין שאין מסורין לביאה וכדמשמע נמי לקמן בשמעתין והקשיתי לעיל דלמ"ד יש ברירה בתולה בדעת אחרים א"כ הו"ל מסורין לביאה דכשאמר א' מבנותיך משמע דתלה בדעת האב ותירצתי בדוחק ולפי שיטת התוספות דהכא א"ש טפי דנהי דהיכא שנתרצה האב בסוף על אחת מהם אמרינן הוברר הדבר דבשעת קידושין לזו נתכוין מ"מ משעת הקידושין עד שיברר האב הוגרע כח הבנות לגבי המקדש דמעיקרא תרווייהו הוו פנויות לגביה ועכשיו כל אחת אסורה עליו בספק אחות אשה וא"כ כל כה"ג שהקידושין מגרעין זכותו לגבה לא הוי קידושין כן נ"ל ודו"ק ובענין זה היה נ"ל לפרש דברי רבינו סעדיה גאון שהביא הב"י בא"ע סי' ל"ן שכתב דבפירוש אמרו דלא פליגי אביי ורבא אלא באומר אחת מבנותיך אבל באומר בתך מקודשת לי אפשר דמודה רבא דתפסי קידושין בשתיהן והיינו כדפרישית דדוקא בא' מבנותיך שתלה הדבר בדעת האב א"כ ע"כ ע"י הקידושין עומד יותר בספק איסור דאורייתא מדמעיקרא עד שיברר האב דעתו משא"כ באומר בתך שתלה הדבר בדעת עצמו אפשר דחשיבי מסורין לביאה כן נ"ל נכון ודו"ק ויבואר עוד לקמן בעזה"י:

(קונטרס אחרון) בלשון התוספות בד"ה קדושין שאין מסורין לביאה כו' לכך נראה לפרש כו' ועכשיו ע"י הקדושין נאסרו שתיהן עכ"ל. וכתבתי ליישב בזה ולפרש דברי רבינו סעדיה גאון שהביא ב"י בא"ע סי' ל"ז שכתב דלא פליגי אביי ורבא אלא באומר א' מבנותיך אבל באומר בתך מקודשת לי אפשר דרבא נמי מודה דתפסי קדושין. וכתבתי ג"כ דנ"ל דרש"י ו"ל נמי נחית לשיטה זו:

גמרא היכי דמי אילימא דא"ל כולכם קני את וחמור הוא ואת וחמור לא קני. וכתב הרא"ש ז"ל בשם ר"י ז"ל בעל התוספות דרבא גופא ודאי ס"ל דאת וחמור קנה כר"נ רביה דס"ל קנה מחצה בפרק מי שמת דף קמ"ג אלא דהכא אליבא דמ"ד לא קנה מדייק רבא וצ"ל לפ"ז דה"ק רבא לאביי ולטעמין אדמקשת עליה דידי אמאי לא מקשת עליה דרב ששת דס"ל את וחמור לא קנה וא"כ ע"כ סובר נמי כוותיה בקידושין שאין מסורין לביאה

ומסיק הרא"ש דמה"ט השמיט הרי"ף ז"ל האי שקלא וטריא וכתב המשנה כצורתה משום דקי"ל את וחמור קנה ועוד כתב דיש מפרשין דאפילו למ"ד את וחמור קנה מ"מ היכא שכללן בחד לישנא בכגון דאמר כולכם לכ"ע לא קנה והר"ן והרב המגיד כתבו בענין אחר דדוקא במתנה איכא למ"ד קנה משא"כ הכא לכ"ע לא מהני שאין רוצה לקדש א' מהם אלא שניהם דוקא עיין בדבריהם ומה שיש לדקדק בזה יבואר בסמוך ולקמן דף הסמון בסוגייא דש"מ תלת ע"ש:

דף נא:

בד"ה הרי כולכם ואחת מכם דהשתא לאו את וחמור נינהו דהא דאין אחיות מקודשות משום ספיקא הוא כו' אבל אין לשבש הספרים ולומר דאחת מכולכם גריס כו' עד סוף הדיבור. כוונתו מבואר' כיון דאי גרסינן כולכם וא' מהם ע"כ צ"ל דבכה"ג לאו את וחמור הוא ולחלק בין ספק לודאי על זה כתב דא"ל דלעולם אין חילוק בין ספק לודאי וא"כ נצטרך לשבש הספרים ולומר דרבא לא' מכולכם איירי ע"ז כתב דאי אפשר לשבש משמעתין דלקמן דאמרינן אי כאביי אי כרבה משמע דא"נ סבר רב כרבא אפ"ה גריס במתניתין כולכם דע"כ מהכא שמעינן לרב דאשה נעשית צרה לחברתה זה נ"ל ברור בכוונת רש"י ז"ל ולפ"ז יש לדקדק מאי דעתיה דרש"י בהא דאת וחמור דשמעתין אי ס"ל כהרא"ש ז"ל דהיכא שכללן בחד לישנא לכ"ע לא קנה והיינו דמותבינן מעיקרא בשמעתין את וחמור לא קנה דא"כ למה הוצרך רש"י לחלק בין ודאי לספק ות"ל דבלא"ה למאי דמשנינן אליבא דרבא דאיירי באומר כולכם וא' מכם אתי שפיר אליבא דהלכתא דכשאמר בשני לשונות כולכם וא' מכם הו"ל לגמרי כאומר את וחמור דקי"ל דקנה ואי ס"ל כשיטת הרי"ף והרא"ש ז"ל דהכא אליבא דמ"ד לא קנה קאמר רבא לאביי ולטעמיך וכדפרישית דהכי קא"ל אדמקשת עליה דידי תיקשי לרב ששת וא"כ סוף סוף למסקנא דרבא אליבא דנפשיה נוכל לומר דשפיר מוקי לה בכולכם וא' מכם אפילו אי לא מחלקינן בין ודאי לספק אפ"ה אין צורך לשבש הספרים בשביל כך אלא דרבא ס"ל כר"נ רביה דאת וחמור קני והא דלא מוקי לה הכי בפשיטות ודאמר כולכם לחוד לאו משום קושיא דאת וחמור לא מוקי לה הכי אלא משום דלרבא איירי רישא דמתניתין במקדש אחת מהם ואם כן ע"כ דמעשה בחמש נשים נמי הוי בכה"ג שאמר א' משתי אחיות דאי בקידש שתיהן מאי ראייה מייתי מהאי מעשה דלמא שאני התם שקידש שתיהן ומש"ה אינן מקודשות משום דכל שאינו בזה אח"ז בבת אחת אינו כדמקשי ליה אביי מעיקרא מש"ה מוקי לה רבא באומר כולכם וא' משתי אחיות דהשתא מייתי שפיר מהאי מעשה

ואין לומר נמי דרש"י סובר כשיטת הרב המגיד והר"ן ז"ל דהא דפשיטא לן הכא דלכ"ע את וחמור לא קנה היינו משום שאין רוצה לקדש אלא בענין זה א"כ מאי מחלק בין ודאי לספק סוף סוף אמאי נכריות מקודשות הא אינו רוצה לקדש הנכריות אלא עם א' משתי אחיות והוי קידושי טעות וצ"ע ליישב ובישיבה הארכתי ודו"ק ועיין עוד לקמן גבי ש"מ תלת:

בד"ה המקדש את בתו סתם אחת מבנותין מקודשת לי עכ"ל. לכאורה נראה מלשונו דדוקא באומר א' מבנותיך הוא דאמרינן אין הבוגרת בכלל הא אינך כולהו בכלל משא"כ בבתך מקודשת לי מסתמא על הגדולה שבנערות קאמר וכשיטת ר"ת לקמן בד"ה והלכתא דאין דרך לתת הצעירה לפני הבכירה אלא דא"א לומר כן דרש"י גופא כתב לקמן בגוף המשנה דהמקדש את בתו סתם דף ס"ד דאיירי שאמר בתך מקודשת לי וא"כ קשיא מדידיה אדידיה ואף שיש ליישב בענין זה בדוחק מ"מ נ"ל יותר דרש"י ז"ל נחית נמי לסברא זו שכתבתי לעיל בסמוך בשיטת רבינו סעדיה גאון ז"ל דענין קידושין דאין מסורין לביאה הוי דוקא באחת מבנותיך אבל באומר בתך אפשר דרבא מודה דהוי קידושין ומהטעם שכתבתי דבאחת מבנותיך איהו גופא נחית לספיקא וע"י הקידושין הוגרע כחן יותר מקודם הקידושין כיון שתלה בדעת האב ועד שיגלה אב דעתו קיימין עליה בספק אחות אשה משא"כ באומר בתך מקודשת לי לא מחית נפשיה לספיקא ועל א' הידוע לו נתכוון או על המשודכת או על הגדולה שבהן ונהי דלהחמיר לא סמכינן עליה אלא כולהו צריכים גט מספיקא וחומרא דרבנן מ"מ לא מיסתבר לומר דליהוי קידושין שאין מסורין לביאה דלגבי דידיה קידושין המסורין לביאה הוי דנתכוון על אותה הידועה על הגדולה או על המשודכת לו ולפ"ז לפי סברת המקשה דהכא דמותיב מהאי מתניתין עליה דרבא ע"כ משמע ליה דאיירי באומר א' מבנותיך משא"כ לקמן במתניתין מפרש רש"י לפי המסקנא דהכא דמתניתין לא איירי כלל בדין קידושין שאין מסורין לביאה אלא לאשמעינן הא גופא דאין הבוגרת בכלל וממילא ידעינן דכולהו בכלל וע"ז כתב רש"י שפיר דאיירי באומר בתך מקודשת לי ולאפוקי מסברת רבינו תם דבבתך מקודשת עלה דהגדולה נתכוין וכה"ג מפרשינן נמי בהאי דבסמוך בקידשתי את בתי הגדולה דלפי סברת המקשה ע"כ איירי בא' מבנותיך ולר"ת אפי' לפי המסקנא מיתוקמא בהכי כן נ"ל נכון ודו"ק:

שם בגמרא הא קטנות בכלל ואמאי כו' וכתב הריטב"א בחידושיו דקטנה לאו דוקא דהא אסור לקדש בתו קטנה כו' עכ"ל. ולענ"ד אין צורך דאפי' לשיטת ר"ת דבמשודכת אמרינן דעלה נתכוון משום דשארית ישראל לא יעשו עולה אפ"ה מודה באומר אחת

מבנותיך דכולהו בכלל הספק וה"נ לענין קטנה כיון דלר"ת באומר א' מבנותיך איירי ולמסקנא דמוקמינן שאין לו בוגרת וקטנה מ"מ כיון דבוגרת לא רמיא עליה מסתמא לקטנה נתכוון ודו"ק:

רש"י בד"ה אם קטנה שבגדולות וכ"ש אמצעית ובד"ה כולן אסורין כו' אפילו אמצעית שבקטנות כו'. יש לתמוה דהא לקמן דף ס"ד מסקינן משמיה דאביי דבכת א' אמצעית מותרת דבשמה קרי לה א"כ כ"ש דבשני כיתות אמצעית שבקטנות מותרת כדדייקינן התם ולמאי דפרישי' לעיל בסמוך אתי שפיר דהתם איירי לפי המסקנא דהכא ואיירי שפיר באומר בתך הגדולה מקודשת לי וכמו שאפרש בסמוך בהוכרו ולבסוף נתערבו וא"כ אמרינן שפיר דאמצעית בשמה קרי לה מה שאין כן לסברת המקשה דהכא דמותיב עליה דרבא לענין קידושין שאין מסורין לביאה א"כ ע"כ איירי שהאב אומר קדשתי את בתי הגדולה היינו שאמר המקדש אחת מבנותין הגדולות מקודשת לי ואם כן בכה"ג ודאי אפילו אמצעית אסורה דלא שייך לומר אמצעית בשמה קרי לה כיון דאמר לה אחת מבנותין כן נ"ל נכון ובזה נמי יש לדקדק על מה שכתב בחידושי הריטב"א דלא שייך הכא לומר יש ברירה כיון שתחלת הקידושין היה בספק ולא תלה הדבר בשום ענין שיבורר אח"כ ע"ש והבאתיו לעיל דאכתי מאי מקשה הכא לרבא ממתניתין דקדשתי את בתי הגדולה ואמאי לא מוקי לה בכה"ג שאמר המקדש א' מבנותיך שתרצה וכ"ש לשיטת הב"ח דמסתמא נמי האי לישנא משמע שתלוי בדעת האב וא"כ הוי שפיר ר"מ לטעמיה דס"ל יש ברירה גבי הלוקח יין מבין הכותים א"כ ה"ל קידושין המסורין לביאה ומשום דאמר האב דעכשיו אינו יודע ואינו רוצה לגלות דעתו מש"ה כולן אסורות ור"י לטעמיה דס"ל אין ברירה דהא לרבא לא שני ליה בין תולה בדעת אחרים לתולה בדעת עצמו בגיטין דף כ"ה ואם כן קידושין שאין מסורין לביאה נינהו ומש"ה כולן מותרות ממ"נ אלא הגדולה שבגדולו' לחוד אסורה דמסתמא לדידה נתכוון האב ולכאורה היה נראה דהיינו מאי דמשני הש"ס שהוכרו ולבסוף נתערבו וכמו שאבאר אלא דלפמ"ש מסברא דנפשאי דלמאי דיליף רבא מובעלה תו לא שייך טעמא דברירה דמ"מ ע"י הקידושין נאסרה יותר מדמעיקרא עד שיברר א"כ א"ש טפי ודוק היטב:

שם בגמרא הכא במאי עסקינן כשהוכרו ולבסוף נתערבו ופרש"י דבשעת הקידושין פירש לו ואח"כ שכח איזה גדולה פירש לו. ויש לתמוה דא"כ מאי לא מחית נפשיה לספיקא שייך הכא דהא קמן שאומר האב ששכח וא"א לאוקמי נמי דלאחר שאמר האב קדשתי הלך לו ודלא כפרש"י הא נמי ליתא דהא קתני ואינו יודע משמע שהאב אומר כן ויותר קשה אהא דמקשה א"ה מאי למימרא ומאי קושיא הא רבי יוסי פליג

בהדיא ומאי משני נמי לאפוקי מדרבי יוסי אכתי טעמא דר"י גופא לא ידעינן וכן הקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו נראה שנתכוון למה שכתבתי ונ"ל ליישב דנהי דהמקשה הוי סבר דאיירי באומר המקדש א' מבנותיך הגדולות כדפרישית אהא משני שפיר דאיירי שהוכרו ולבסוף נתערבו ולא כפרש"י שפירש לו בהדיא אלא שאמר המקדש בתן הגדולה מקודשת לי ואומר האב דאן היה בדעת שניהם על אחת הידוע' ביניהם ועכשיו שכח ואהא קמקשה שפיר א"ה מאי למימרא ומ"ט נמי דרבי יוסי דפליג ומשני שפיר לאפוקי מדר"י דאפילו בכי הא כולן מותרות דאע"ג שאומר ששכח על איזו מהם נתכוונו אפ"ה לא איכפת לן בכוונתן דכיון דס"ל לא מחית אינש נפשיה לספיקא א"כ כשאמר המקדש בתך הגדולה מקודשת לי מסתמא אגדולה שבכולם נתכוון ואפילו אם יאמרו אח"כ שנתכוונו לאחרת ה"ל דברים שבלב ולא מהימן כן נ"ל נכון וכבר כתבתי בסמוך דאיכא למימר נמי דלפי המסקנא איירי באומר א' מבנותיך והיינו למי שתרצה ומדיני ברירה אתינן עלה ואהא מקשי מאי למימרא הא פליגי בה חדא זימנא ומשני דאיצטריך לאפוקי מדרבי יוסי דאמר לא מחית נפשיה לספיקא וא"כ הא דקאמר א' מבנותיך הגדולות לא תלה בדעת האב אלא על הגדולה שבכולן נתכוון וכמו שאפרש לקמן דמשמע כן מפי' ר"ת אלא דהראשון נראה לי יותר ודוק היטב:

שם א"ה מאי למימרא. כבר כתבתי בסמוך. ועוד נ"ל ליישב למאי דמסקינן לקמן דף ס"ד לשינוייא דרבי חנינא בר אבדימי משמיה דרב דמוחלפת השיטה בנדרים ואם כן מקשה הכא שפיר מאי למימרא דהרי ממתניתין דנדרים שמעינן דלר"מ מחית אינש לספיקא. אע"כ דאיצטריך הא דר"מ לאשמעינן דקידושין שא"מ לביאה הוי קידושין וע"ז משני דאפ"ה איצטריך לאפוקי מדר"י והיינו כמסקנא דרבא גופא התם דבנדרים לא פליגי במחית נפשיה לספיקא אלא בלישנא דעלמא ע"ש כן נ"ל:

דף נב.

גמרא ת"ש דתני טביומי לזה ה' בנים כו' תיובתא דרבא תיובתא. והא דלא אוקמה להאי ברייתא שתלה בדעת אבי המתקדשת דהיינו לשיטת הב"ח בסתם ולכ"ע במפרש דא"כ אמאי צריכה ה' גיטין לשייליה לאב וליכא למימר דלא מהימן משום דס"ל להאי תנא אין ברירה אפי' בתולה בדעת אחרים כהאי תנא דהריני בועלך ע"מ שירצה אבא דשאני התם דלמא אי הוי האב לקמן מיד היה מתרצה אע"ג דלבסוף אינו מתרצה משא"כ הכא אי תלה הדבר ברצון האב ה"ל קידושין גמורין לכ"ע כשיברור האב אע"כ דאיירי הכא שגם האב אינו מברר שום אחת מהם או שלא תלה הדבר בברירה א"כ מקשה שפיר.

ולמאי דפרישית לעיל מסבר' דנפשאי בשיטת רבי סעדיה גאון דבכה"ג הוי קידושין שאין מסורין ביאה א"ש טפי ודו"ק:

והא דאסקינן לדרבא בתיובתא ולא מוקמינן להאי ברייתא כהאי תנא דלית ליה דרשא דבעולת בעל בפ"ק דף ט' וא"כ לא מייתר ליה ובעלה דאיצטריך לגופיה ולמעוטי אמה העבריה ורבא ס"ל כהאי תנא דדריש בעולת בעל דאפשר דכיון שעיקר הדין תני בברייתא להיפך אין לשום אמורא לחלוק משום דרשא דקרא דאפשר דאתא לשום דרשא אחריתא וצ"ע בסוגיית הש"ס:

תוספות בד"ה והלכתא כו' מעשה בא לפני ר"ת כו' ועוד אפילו לא פירש נמי דשארית ישראל לא יעשו עולה כו' עכ"ל. ולפ"ז צ"ל דההיא מתניתין דהמקדש את בתו סתם איירי באומר א' מבנותיך כפרש"י לעיל בשמעתין ואפ"ה אין הבוגרת בכלל ונראה דהיינו משום דלמאי דקי"ל כאביי מיתוקמא הן מתניתין שפיר בדאית ליה טובא דאי בשאין לו אלא בוגרת וקטנה אמאי אין הבוגרת בכלל הא א' מבנותין קאמר ואפשר דמ"מ דכיון שתלה בדעת האב מסתמא דעת האב על הקטנה ולא על הבוגרת וכה"ג צריך לפרש בההיא בבא דקדשתי את בתי הגדולה וכדפרישית והרבה יש לי לדקדק בזה בשיטת הרא"ש והטור והב"י והב"ח ואין להאריך יותר ולקמן דף ס"ד יבואר קצת בעזה"י ודו"ק:

גמרא פיסקא מעשה בחמש נשים אמר רב ש"מ ממתניתין תלת ש"מ המקדש בפירות שביעית מקודשת ופרש"י דקמ"ל דלא אמרינן דלאו ממונא דזוכה נינהו ובתוספות מפורש יותר דלא אמרינן דלאו ממונא הוא לקדש בו את האשה כיון דלא בא אלא מטעם זכייה כו'. וקשיא לי מהיכא תיתי נאמר דלאו ממונא דזוכה נינהו לקדש את האשה אי משום דלא בא אלא מטעם זכייה כמ"ש התוספות הא ליתא דע"כ מדמוקי רב דיוקא דמתניתין לענין קדשה בגזל לפני יאוש ולא לאחר יאוש דומיא דשביעית וכמו שיבואר אלמא דלאחר יאוש פשיטא ליה דמקודשת משום דס"ל לרב יאוש קונה ואי ס"ד דלרב איכא רבותא בשביעית מטעמא דדרך זכייה אתי לידיה אף ע"ג דבהתירא אתי לידיה א"כ אכתי בגזל דלאחר יאוש אמאי פשיטא ליה הא לא אתא לידיה אלא מטעם זכייה דאיסורא אע"כ דליכא רבותא בהא דמילתא דפשיטא היא דמה שקונה מדאורייתא יכול לקדש את האשה דממון גמור הוא כ"ש בלאחר יאוש דשביעית דבהיתירא ואין לפרש בכוונת רש"י דסד"א דלאו ממונא דזוכה נינהו אלא משולחן גבוה קזכי וממון גבוה הוא דומיא דמעשר שני לקמן דבכמה דברים הושוו שביעית למעשר שני ועוד דמיקרי קדש כדמקשה הש"ס לקמן בדף הסמוך גבי מעשר שני דמקשה והרי שביעית דלפ"ז קשה יותר למה פקפקו רש"י ותוספות בזה עד שרצו לפרש בלשון אחר מטעמא דלאכלה ולא

לסחורה ותיפוק ליה שזה הפירוש הראשון הוא ממש ל' הגמרא לקמן דבעי למימר טעמא דמעשר שני משום דמיקרי קדש ומקשינן והרי שביעית וא"כ טובא אשמעינן רב לאפוקי מה"ט אע"כ דסברי רש"י ותוספות דבהא לא איצטריך רב לאשמעינן ממתניתין דהכא דבלא"ה אתיא בק"ו מתרומה וחלה דכתיב קדש לה' ואפ"ה תנן בהדיא באידך מתניתין דמקודשת א"כ כ"ש בשביעית דלא כתיב לה' אלא קדש לחוד וכדמקשה הש"ס להדיא בדף הסמוך ומסיק טעמא דמעשר שני משום דכתיב הוא וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מה כוונת רש"י ותוספות מהיכא תיתי נאמר דלאו ממונא דזוכה הוא ולכאורה היה נ"ל לפרש בכוונתם דסוגיין איירי משביעית בזמן הזה דקי"ל דמדרבנן היא ומסתמא בהכי איירי מתניתין בזמן הזה דאל"כ מאי קמ"ל וכ"ש לפרש"י בגיטין דף ל"ו דאפילו בכל זמן בית שני הוא מדרבנן ומש"ה תיקן הלל פרוזבול וע"ש בתוספות ובחידושינו וא"כ טובא אשמעינן רב דאף על גב דאינו זוכה בפירות שביעית אלא מדרבנן ומדאורייתא לאו ממונא הוא אפ"ה מקודשת מדאורייתא מטעמא דהפקר ב"ד הפקר כמ"ש הפוסקים בקדשה בגזל דלאחר יאוש למ"ד דיאוש קונה מדרבנן ואפשר דאפילו לדברי המפקפקים בהיאך דלא הוי אלא קידושין דרבנן היינו משום דבאיסורא אתא לידיה ומדאורייתא גזל גמור הוא משא"כ בשביעית דרבנן לכ"ע ה"ל קידושין גמורים דאורייתא מטעמא דהפקר ב"ד דומיא דמקדש במלוה במעמד שלשתן דקנין דרבנן הוא ולרוב הפוסקים מקודשת טפי מגזל דאחר יאוש דרבנן והכא עדיף אפילו ממעמד ג' דעיקר תקנת חכמים בשביעית דוקא שיזכה בו כל הזוכה ממצות שביעית כך היה נ"ל לכאורה אלא דהא נמי ליתא דמ"מ כיון דלרב יאוש גרידא קונה מדאורייתא וא"כ שביעית דרבנן לא גרע מייאוש דודאי נתייאשו הבעלים וא"כ פשיטא דמקודשת מדאורייתא ואף שיש שום סברא לחלק אפ"ה ממקומו הוא מוכרע דאין לפרש כן דאל"כ היא גופא תיקשי מנ"ל לרב דמקדש בפירות שביעית דרבנן מקודשת ומקדש בגזל דידה אינה מקודשת אימא איפכא דמקדש בפירות שביעית דאחרים אינה מקודשת כיון דלא זכה מדאורייתא ומשנתינו דמקודשת היינו משום דשלהן היתה וא"כ נהי דלא זכה מדאורייתא מ"מ דידה נינהו ומקדש בגזל דידה אימא דמקודשת ובהכי א"ש טפי דיוקא דמתניתין דקתני שלהן היתה ושל שביעית היתה דוקא הא שביעית דאחרים אינה מקודשת אע"כ דמילתא דפשיטא היא דבשביעית דרבנן מקודשת מדאורייתא מטעמא דייאוש כדפרישית והדרא קושיא לדוכתא לכך נראה עיקר כדפרישית מעיקרא בכוונת רש"י דסד"א דלא מיקרי ממונא כיון דאיקרי קדש וכדאמרינן פרק לולב הגזול דילפינן קדש קדש מהקדש קמ"ל דלא איתקש להכי מיהו בירושלמי פ"ק דמעשר שני משמע להדיא כפי' שני דרש"י ותוספות

דסד"א דאין מקדשין כי היכי דאסור לקנות בדמי שביעית עבדים ובהמה טמאה ומסיק שם להדיא דאין מקדשין בפירות שביעית לכתחלה מה"ט ע"ש ודו"ק:

שם וש"מ המקדש בגזל אינה מקודשת ואפילו בגזל דידה ופרש"י דלא אמרינן מדקבלתיה אחילתיה. ויש לדקדק דמשמע דמימרא דרבא איירי נמי לענין גזל דאחרים כדדייקינן בסמוך בשמעתין ממילתא דרבי יוחנן ומברייתא והיאך דייק רב להא מילתא ממתניתין דהא דיוקא דשלהם היתה ושל שביעית היתה לא שייך כלל לענין גזל דאחרים ודלמא דוקא בגזל דידה אשמעינן במתניתין דאי לאו דשל שביעית היתה נכריות נמי אינן מקודשת דמצית למימר אין שקלי ודידי שקלי כיון דלא שדיך אבל בגזל דאחרים מנ"ל ממתניתין דאינה מקודשת ולכאורה היה נ"ל ליישב כיון דמשמע דלרב נמי לא איירי מתניתין באומר כולכם דה"ל את וחמור אלא באומר כולכם וא' מכם והיינו דמסיק או כאביי או כרבא וכמו שפרש"י לעיל בדף הקדום בד"ה הרי כולכם וא' משתי אחיות ולפ"ז מדייק רב שפיר דבגזל דאחרים נמי אינה מקודשת דאל"כ אפילו בשאר שני שבוע נמי נכריות מיקדשין בהיאך חלק חמישית דא' מהאחיות שאינו רוצה לקדש דה"ל גזל דאחרים וליכא למימר דלית בה שוה פרוטה לכל אחת בהאי חלק דאכתי צריכות גט דחיישינן שמא שוה פרוטה במדי אע"כ דבגזל דאחרים נמי אינה מקודשת אלא דעדיין לא נתיישבה דעתי בכך דבלא"ה קשיא לי דהא משמע בשמעתין דמימרא דרב בגזל דאחרים היינו דוקא לפני יאוש וע"כ דהכי הוא דהא לרב יאוש כדי קנה ועוד דה"ל יאוש ושינוי רשות ביד האשה אע"כ לפני יאוש ואם כן היאך מדייק לה רב ממתניתין דהא שביעית לא גרע מייאוש וא"כ דיוקא נמי דומיא דשביעית איירי בגזל אחר יאוש ונהי לענין גזל דידה אפילו לשיטת הפוסקים דהיינו נמי דוקא לפני יאוש כמו שאבאר אבל לאחר יאוש מקודשת א"ל דרב מדייק לה שפיר מדיוקא דמתניתין דע"כ להכי אתא והכי קתני דטעמא דשל שביעית דה"ל לאחר יאוש אבל בשאר שני שבוע מסתמא הוי לפני יאוש ונכריות נמי אינן מקודשות דמצי למימר דידי שקלי ומכ"ש לפי מה שאפרש בסמוך דבגזל דידה אפילו לאחר יאוש אינה מקודשת וא"כ שמעינן לה שפיר מדיוקא דמתניתין משא"כ לענין גזל דאחרים דלפני יאוש לא משתמע מדיוקא דמתניתין ובלא"ה נמי נ"ל דוחק לומר דמוכח לה מדלא מיקדשא בחלק חמישית דכיון דלא ידעינן לאיזה מאחיות א"כ מסתמא תטול כל אחת מהן חלקה מיהו לפמ"ש התוספות בסמוך בד"ה והוא לא אמר דעיקר מילתא דרב לא איירי אלא לענין דלא מחמרינן להצריך גט מדרבנן א"כ א"ש דכיון דשמעינן ממתניתין דבשאר שני שבוע נכריות נמי לא מיקדשות אפילו

מדרבנן אף על גב דבשדיך הוו קידושין דאורייתא מכ"ש דלא מחמרינן מדרבנן בגזל דאחרים דלפני יאוש דמדאורייתא לא הוי קידושין בשום דוכתא כן נ"ל נכון ודו"ק:

שם ואפילו בגזל דידה. אע"ג דלכאורה משמע דאירי נמי לפני יאוש דומיא דגזל דאחרים אפ"ה נ"ל עיקר דבגזל דידה אפילו לאחר ייאוש נמי אינה מקודשת דמציא למימר אין שקלי ודידי שקלי כיון דלא שדיך וכמ"ש הרמ"ה ז"ל הובא בטוא"ע סי' כ"ט ולדעתי שזה מוכרח דנהי דמתייאשה מגוף החפץ מ"מ מדמים מי מייאשה וא"כ שפיר שייך דידי שקלי והיינו דדייק לה שפיר מדיוקא דטעמא דשל שביעית היתה דה"ל לאחר ייאוש ודיוקא נמי דומיא דשביעית אירי ונראה שלזה כיון הבית יוסף שתמה על הטור למה הוצרך לכתוב בשם הרמ"ה והוא גמרא ערוכה והיינו כדפרישית דהכי משמע מדיוקא דמתניתין ועדיין צ"ע דאיכא למימר דכיון שידענו שכבר נתייאשה א"כ אין שום הוכח' לומר דלאו לשם קידושין שקילת' ומידי ספיקא לא נפקא:

(קונטרס אחרון) דף נב וש"מ המקדש בגזל אינה מקודשת ואפילו בגזל דידה. וכתבתי דנלע"ד דבגזל דידה אפילו לאחר יאוש נמי אינה מקודשת דמצי למימר אין שקלי ודידי שקלי כמ"ש הטור א"ע סי' כ"ט בשם הרמ"ה ז"ל וכתבתי בטעמא דמילתא דנהי דמתייאשה מגוף החפץ מ"מ מדמי מי מייאשה וא"כ שפיר מצי למימר דידי שקלי ולענ"ד שלזה כיון הב"י שתמה על הטור למה הוצרך לכתוב בשם הרמ"ה והא גמרא ערוכה היא עיין בפנים וכן בסמוך בסוגי' הגמר' דמקשה מיתיבי קידשה בגזל ובחמס דמשמע נמי דנחי' להך סברא דפרישי' כמ"ש בפנים:

שם וש"מ אשה נעשית שליח לחברתה אפילו במקום שנעשית צרה. ופרש"י ותוספות אף על גב דאין נאמנת במקום אחר דלמא מקלקלה לה ותמה הרא"ש על זה כיון דחזינן שנתרצית לשליחות ועשתה שליחותה מה קילקול שייך כאן ולעד"נ דיש ליישב דיש לחוש דלמא בטלה השליחות לפני עדים וכדי שלא יקדשנה בעצמו ותעשה צרה גמורה מש"ה מתכוונת לקלקלה ואח"כ יבואו עדים ויעידו וה"ל בעילת זנות למפרע ומגנייא באפיה אלא דאכתי קשיא לי טובא היאך שמעינן להא מילתא דנעשית שליח ממתניתין דהא נהי נמי דלכתחלה חיישינן דלמא מקלקלה ולא מהימנא אכתי מידי ספק קידושין לא נפקא דשמא קושטא קאמרה שקבלה לשם שליחות ומש"ה נכריות מקודשות מספק וצריכות גט ואפשר דממשנה יתירא דקתני וקיבלתו א' ע"י כולם ע"כ להא איצטריך דה"ל קידושין גמורין לגבי הנכריות ועי"ל דאי ס"ד דלגבי הנכריות נמי לא הוי אלא קידושי ספק א"כ מאי ראיה מייתי מהא דאין אחיות מקודשות דכיון דלרב ממתניתין באומר כולכם וא' מאחיות אירי וא"כ לגבי כל חדא מהאחיות הוי ליה ספק ספיקא ספק אם

לדידה איכוון או לאחותה ואת"ל דלדידה איכוון אכתי שמא בטלה צרתה את השליחות דהא לא מהימנא אע"כ דצרתה מהימנא וה"ל קידושי ודאי לגבי הנכריות ומייתי שפיר דאפ"ה אין האחיות מקודשות ודו"ק:

שם ואידך מאי היא קידושין שא"מ לביאה ונחשבה משום דמספקא ליה אי כאביי או כרבא. ולכאורה היינו משום דסיפא דמתניתין לא מיתוקמא באומר כולכם דה"ל את וחמור וע"כ צריך להגיה או כאביי או כרבא כשקלא וטריא דלעיל אלא דלפי זה קשה לשיטת הרי"ף והרא"ש וסייעתייהו דשקלי וטרי דלא כהלכתא דהא קי"ל את וחמור קנה ואם כן אין צריך להגיה אלא כדקתני דבאומר כולכם איירי וא"כ מאי מספקא ליה לרב הא ע"כ לפ"ז מתניתין כאביי כדמותבינן מינה לעיל עליה דרבא ועוד דרב הונא תלמידא דרב ס"ל בפרק מי שמת דאת וחמור קנה ובעלמא מקשינן מדרב הונא אדרב תו קשיא לי דרש"י פירש בד"ה ונחשביה רב נמי להא דקידושין שא"מ לביאה לא הוי קידושין ואדרבא איפכא ה"ל לפרש דהוי קידושין חדא דהכי הילכתא ועוד דהא בשקלא וטריא דלעיל מעיקרא מותבינן מתניתין עליה דרבא והנלע"ד בכוונת רש"י ז"ל דודאי הא דקאמר דקידושין שא"מ לביאה שמעינן נמי ממתניתין לאו ממסקנא דלעיל דאביי מתרץ לטעמיה ורבא לטעמיה איירי דהא הוי דלא כהלכתא אלא מגופא דמתניתין ועיקר הדין איירי דרישא וסיפא דמתניתין במקדש שתיהן איירי דרב ס"ל את וחמור קני וא"כ בסיפא נמי תני כולכם ומספקא ליה לרב אי הוי טעמא דמתניתין משום קידושין שא"מ לביאה דלא הוי קידושין וא"כ ממילא דה"ה למקדש א' משתי אחיות או דלמא דטעמא דמתניתין במקדש שתיהן היינו כדרבא לעיל דכל שאינו בזאח"ז אפילו בב"א אינו וא"כ ממילא שמעינן דדוקא במקדש שתיהן אינה מקודשת אבל קידושין שא"מ לביאה בעלמא כגון במקדש א' מהם ע"כ דהוי קידושין כדמקשינן לעיל ואף על גב דבעירובין הא דרבה דכל שאינו כו' אמילתא דרב קאי לחד לישנא מ"מ אפשר דהא גופא נמי מספקא ליה בההיא דעירובין אי הוי משום טעמא דכל שאינו או כאידך לישנא ועוד דכיון דמספקא ליה מש"ה בעירובין פסק לחומרא משא"כ הכא דלקולא ואין להקשות אמאי לא קאמר נמי דש"מ ממתניתין לענין הא דכל שאינו הא ליתא דרב לא חשיב אלא דיני דנ"מ לענין קידושין משא"כ האי טעמא דכל שאינו לא נ"מ מידי לענין קידושין דהא סוף סוף בשתיהן כא' תנינן בהדיא דאינן מקודשות משא"כ האי טעמא דקידושין שא"מ לביאה נ"מ טובא לאומר א' מכם כן נ"ל נכון וברור בכוונת רש"י ושיטת הסוגי' ודו"ק:

תוספות בד"ה והוא לא אמר כו' וא"ת מאי אתי ר"י לאשמעינן כו' כגון ההיא דאלו מציאות שטף נהר קוריו כו' עכ"ל. ולא יכולתי לעמוד על דבריהם בזה דמאי מייתי

מההיא דאלו מציאות דליכא שם שינוי רשות ובכי הא מקרא מלא הוא דאפי' מצא מציאה צריך להחזיר וכ"ש בגזלן דכתיב והשיב את הגזילה אשר גזל משא"כ במימרא דרבי יוחנן ורב קמ"לן דאע"ג דאיכא שינוי רשות שקידש בהן האשה או שהקדישו לשמים אפ"ה לא מהני דה"ל גזל גמור והיינו ממש מימרא דרב חסדא בר"פ הגוזל בתרא גזל ולא נתייאשו הבעלים רצה מזה גובה ואדרבא תמיהא לי טובא דנהי דאמרינן בכמה דוכתי שינוי רשות בלא יאוש מי איכא למ"ד דקנה מ"מ מצינן פלוגתא בהא בפ' הגוזל דף קט"ו דלאביי פליגי רב ור"י גופייהו בהוכר הגנב בפלוגתא דהא דרב חסדא ולרב הדין עם הראשון ואין להבעלים על הלוקח כלום ומשמע שם מפרש"י דאפי' בלא הוכר הגנב לרב הדין עם הראשון וכבר הארכתי שם בזה והעליתי שם דהיינו כשהחפץ אינו בעין מ"מ אין לתמוה בזה כל כך דהא גופא קמ"לן דאף על גב דהוכר הגנב דבהכי איירי רב ור"י בשמעתין אפ"ה הדין עם השני ומש"ה לא הוי הקדש וקידושין ועוד יש בזה כמה חידושי דינים בענין תקנת השוק וא"כ לא דמי כלל להההיא דאלו מציאות שהביאו התוס' ואין לפרש כוונת התוספות לענין סתם גזילה אי הוי יאוש בעלי' כמ"ש הריטב"א ז"ל בסוגיא דשמעתין הא נמי ליתא דמאי מקשה פשיטא הא פלוגתא דתנאי היא בגנב וגזלן וכ"ש דלא דמי כלל להההיא דאלו מציאות הא וצ"ע גדול:

בא"ד וי"ל מ"מ איצטריך מילתא דרב כו' אבל לחומרא אף ע"ג דלא נתייאש לכך איצטריך מילתא דרב כו' עד סוף הדיבור. ונראה דהא דדייק רב הא מילתא ממתניתין היינו משום דהכא משמע דהא דקאמר דאין האחיות מקודשות היינו לענין דאין צריכות גט כלל א"כ מינה דנכריות צריכות גט וע"כ דדיוקי דשלהן היתה ושל שביעית עלה קאי דאי לאו דשל שביעית היתה הנכריות נמי לא היו צריכות גט כלל אפילו מדרבנן כמו האחיות. מיהו אכתי איכא למידק למידק דלמא לעולם בגזל לפני יאוש צריכה גט מדרבנן ואפ"ה א"ש דיוקא דמתניתין דכולה מילתא איצטריך למייתי ראיה דאחיות אינן מקודשות כלל וה"ק דאי לאו דשביעית היתה אלא שלהן לא היו הנכריות מקודשות מדאורייתא אלא מחשש דרבנן בעלמא הוי צריכות גט וא"כ לא היה שום ראייה דאין האחיות מקודשות כלל דלעולם דבכה"ג הוי קידושין אלא לפי שאמר א' משתי אחיות כפרש"י לעיל א"כ לגבי האחיות ה"ל ספיקא דרבנן בעלמא שמא לא נתכוון לזו אלא לחברתה וכיון דמדאורייתא בלא"ה אין כאן חשש קידושין משום גזל מש"ה לא החמירו חכמים בספקא אבל בודאי לעולם דהוי קידושין מש"ה מפרש דשל שביעית היתה דה"ל קידושין דאורייתא ואפ"ה האחיות אינן מקודשות כלל מיהו למאי דפרישית בשמעתין

דרב גריס במתניתין כדקתני דאמר כולכם לחוד א"כ אתי שפיר דמוכח דנכריות נמי לא הוי צריכות גט אפי' מדרבנן אי לאו דשל שביעית היתה ודוק היטב:

גמרא מיתיבי קידשה בגזל ובחמס ובגניבה או שחטף סלע מידה מקודשת. וליכא למימר דברייתא לאחר יאוש איירי דא"כ בגזל דאחרים מאי למימרא הא ה"ל יאוש ושינוי רשות מיהו אכתי קשיא לי דלמא בסתם גזל איירי וקמ"ל דבין בגנב ובין בגזלן אמרינן סתם גזילה יאוש בעלים היא והיינו כרבי דס"ל בפרק הגוזל גנב כגזלן לר"ש ומהשתא לא קשה לרב ולרבי יוחנן דאינהו ודאי כרבנן ס"ל דסתם גזילה לאו יאוש בעלים הוא כדמסיק רבא לקמן בשמעתין וכה"ג קשה לי גם כן על שיטת חידושי הריטב"א שכתב דעיקר רבותא דרב ורבי יוחנן הייני לענין דלא אמרינן סתם גזילה יאוש בעלים הוא דלפ"ז מאי מקשינן עלייהו מברייתא דהאיכא לאוקמי כרבי ואינהו סברי כרבנן. מיהו למאי דפרישית לעיל דלענין גזל דידה לא שייך לחלק כלל בין לפני יאוש או לאחר יאוש דאי אינה מקודשת לפני יאוש דמצי' למימר דידי שקלי ה"ה לאחר יאוש דהא מדמי לא נתייאשה ואי אמרינן דאפ"ה מדקיבלה הקידושין אחלתה ה"ה לפני יאוש א"כ מקשה הכא שפיר כיון דבחטף סלע מידה קתני דמקודשת ע"כ היינו אפילו לפני יאוש מסתמא דהכי הוא נמי בגזל דאחרים כיון דבהדי הדדי תני להו ועוד דאי ס"ד דבגזל דידה הוי סברא טפי דמקודשת דמדקבילתא אחילתא אפ"ה ה"ל למיתני חטף סלע מידה או שקידשה בגזל ובגניבה מקודשת דהוי דרך לא זו אף זו וליכא למימר דאכתי הוי רבותא טפי בגזל דידה דאפילו לפני יאוש א"כ ה"ל למיתני האי רבותא בהדיא אע"כ דלא חשיב ליה רבותא דממילא בגזל דידה לפני יאוש ולאחר יאוש שוין א"כ הדרא קושיא לדוכתא אע"כ דברייתא לפני יאוש איירי בתרווייהו ואפ"ה מקודשת מדרבנן דמדאורייתא לא הוי קידושין כלל ולפ"ז שפיר קתני דרך לא זו אף זו דבגזל דידה אע"ג דמצי' למימר דידי שקלי אפ"ה צריכה גט מדרבנן וקשיא שפיר לרב ולר' יוחנן דאיירי מדרבנן כפירוש התוספות כן נ"ל נכון ודו"ק:

דף נב:

איתמא דהוי משיא כרעה במשיכלא דמיא כו' ולכאורה הוא אריכות לשון שלא לצורך וכבר הרגישו הריטב"א ותוספות רי"ד בזה ע"ש ולענ"ד דכמה הילכתא רבוותא שמעינן מהאי עובדא דמשמע שבאותו מעמד בעוד שהאשה רוחצת חטף זוזא מחבריה כדי לקדשה וא"כ האשה ידעה "שהוא דבר הגזול ואפ"ה הוצרך רבא לומר דלית דחייש לדר"ש וא"כ למאן דס"ל כר"ש הוי מקודשת דאע"ג דרבא ס"ל בפ' מרובה דף ע' דיאוש לחוד לא קני מ"מ הכא איכא יאוש ושינוי רשות וממילא שמעינן דאף על גב דבאיסורא

אתא לידיה דשני כיון שידעה שהיא גזל אפ"ה מקרי יאוש ושנוי רשות כן נ"ל מסוגיא דהכא אלא דבחידושי פרק הגוזל דף ק' כתבתי להיפך ע"ש ויש לחלק ועוד שמעינן נמי מהכא דאף על גב דאפשר שזה לא היה מתכוון לגוול המעזת מחבירו אלא לפי שהיה ממהר לקדשה שלא יקדמנו אחר מש"ה חטף ממנו ואפשר שהיה בדעתו להחזיר לידו זוז אחר שכן נראה מתוך הענין וקס"ד דלא הוי גזל כלל ואפי' חמס לא הוי לפי שאין דרך בני אדם להקפיד במטבע שניתן להוצאה וסברא זו נראה קצת מלשון הברייתא לעיל קדשה בחמס ובגזל או שחטף סלע מידה משמע דבגזל דאחרים לא הוי שום רבותא שמקודשת בגזל סלע כיון שאין צורך להחזירו בעין דלא קפדי אינשי ומכ"ש דא"ש למאי דפרישית לעיל בפלוגתא דפ' הגוזל בהוכר הגנב אי הדין עם הראשון או עם השני דהיינו היכא שהחפץ בעין וא"כ במטבע דלא קפדי סד"א דלכ"ע הדין עם הראשון ולא עם השני כיון שהוכר הגנב כי ההיא דהכא קמל"ן דאפילו במטבע נמי כיון שהגזילה קיימת הדין נמי עם השני כן נ"ל ודו"ק:

שם במשנה המקדש בחלקו ופרש"י שחלק עם אחיו הכהנים עכ"ל. משמע דלא איירי מתניתין אלא בחלק הכהנים לבד ובסמוך בלשון הגמרא מפרש רש"י בד"ה כי קא זכו בין כהנים בחזה ושוק בין בעלים בבשר וא"כ דברי רש"י ז"ל נראים כסותרין זא"ז והיה נ"ל לפרש דמה שפרש"י בסמוך בגמרא היינו משום דלמאי דמשני הש"ס ומפליג בין מחיים ולאחר שחיטה ולא מפליג בין מתנות כהונה לחלק הבעלים בשלמים אלמא דבעי לאוקמא מתניתין כר"י הגלילי דאפילו בחלק הבעלים נמי אינה מקודשת משא"כ כאן בעיקר פירוש המשנה ניחא ליה לרש"י לפרש כמסקנת הש"ס פ"ק דב"ק דף י"ג דמחלק הש"ס בין מתנות כהונה ובין חלק הבעלים בשלמים וא"כ ע"כ לא איירי מתניתין דהכא אלא בחלק הכהנים וכמ"ש שם התוספות להדיא ע"ש דבמסקנא דהתם הדר ביה הש"ס מהאי שינויא דמעיקרא ודמפליג בין מחיים ולאחר שחיטה וא"כ הסוגיא דהכא לא הוי כמסקנא דהתם וכ"כ הרשב"א ז"ל כאן בחידושיו כך היה נ"ל לכאורה אלא דרש"י גופא משמע מפירושו שם בב"ק דלמסקנא נמי לא הדר ביה הש"ס מהאי שינוייא קמא ואיתא להא ואיתא להא דבמתנות כהונה לא שני לן בין מחיים ולאחר שחיטה אבל בחלק הבעלים בשלמים שפיר קאי בשינויא קמא דדוקא מחיים א"ר יוסי דהוי ממון בעלים ומהטעם שכתב רש"י שם משום שאחריותו עליו וכמ"ש שם בחידושינו באריכות וכמ"ש שם התוספות בשיטת רש"י ז"ל להדיא וא"כ הדרא קושיא לדוכתא וצ"ל דמה שפרש"י כאן בלשון המשנה שחלק עם אחיו הכהנים לא דקדק לפרש בדווקא לפי מסקנת הגמרא אלא דניחא ליה לפרש בחלק הכהנים דמילתא דפסיקא הוא דעיקר מילתא בהכי איירי

אליבא דכ"ע אבל בסמוך דמפליג הש"ס בין מחיים ולאחר שחיטה אליבא דר"י הגלילי הוצרך רש"י להזכיר חלק הבעלים דבהכי מיתוקמא פלוגתא דר"י הגלילי ורבנן בפ"ק דב"ק דבכי הא מחלק ר"י הגלילי בין מחיים ולאחר שחיטה אבל בחלק הכהנים שהוא מתנת כהונה מודה ר"י לרבנן דבכל ענין לא הוי ממון בעלים כן נ"ל נכון דתיתי מסקנא דהכא כמסקנת הש"ס בפ"ק דב"ק והיינו דמסיק הכא דיקא נמי ובסמוך בלשון הגמ' אבאר עוד בזה ודו"ק:

תוספות בד"ה המקדש בחלקו כו' וא"ת מי גרע ממקדש ע"מ שאדבר עליך לשלטון כו' עד סוף הדיבור. כוונתם בזה דלכאורה משמע דהא דאינה מקודשת היינו משום דאיהו לא קיהיב לה מידי מדיליה ולא חסר מידי דאע"ג דלעיל בפ"ק דף ז' בהילך מנה והתקדשי לפלוני דאע"ג דלא חסר מידי קנה היינו משום דמ"מ אותו פלוני חסר מידי ונתן לה בעבור המקדש משא"כ הכא דשום אדם לא יהיב לה מדיליה לא מהני וע"ן מקשו דמ"מ מי גרע מע"מ שאדבר עליך לשלטון דשום אדם לא חסר מידי ואפ"ה מקודשת וע"ז מתרצים שפיר דשאני התם דאיהי מטא הנאה לידה בש"פ משא"כ הכא. ובתוס' ישנים הקשו דה"נ שוה פרוטה שיכול למוכרה לכהן ותירצו דאפ"ה כיון דממון גבוה הוא אינה מקודשת ותמיהא לי טובא אהא דפשיטא להו שיכול למכור לכהן ואמאי כיון דממון גבוה הוא כמו שאינו יכול לקדש את האשה כמו כן אינו יכול למכור כדתניא להדיא בריש מעשר שני דאינו יכול למכור ומבואר שם בירושלמי דכל מקום שאינו יכול לקדש את האשה אינו יכול למכור וה"נ תנינן בבכורות דבכור בזה"ז מוכרין אותו ומקדשין בו את האשה משא"כ בבכור בזמן הבית ומעשר בהמה אלמא דקידושין ומכירה חדא מילתא היא והכי משמע להדיא בשמעתין דהא יליף לה בסמוך מקרא מה אש לאכילה אף הוא נמי לאכילה וליכא למימר דאכתי יכול למוכרה לכהן והכהן יאכלנו וקרינן ביה שפיר לאכילה דא"כ אמאי אינו יכול לקדש בו הרי האשה עצמה יכולה לאכול בקדשים קלים דנאכלין לנשיהם ומכ"ש אם היא בת כהן קודם הקידושין נמו יכולה לאכול אע"כ דאפ"ה קפיד קרא שיאכלנה בעצמו או בני ביתו דרך מתנת חנם ולא דרך קידושין דדמיא לסחורה א"כ נראה דמה"ט כ"ש שאינו יכול למכור לכהן אחר וכדמשמע להדיא במסקנא דשמעתין שאין בו דין חלוקה כלל וכמו שאבאר ודברי התוספות ישנים צ"ע ודו"ק:

(קונטרס אחרון) תוספות בד"ה המקדש בחלקו. נתבתי על מה שהקשו בתוס' ישנים דה"נ שוה פרוטה שיכול למוכרו לכהן ולענ"ד יש לתמוה טובא אהא דפשיטא להו דיכול למכור חלקו לכהן ובריש מעשר שני תנינ' להדיא דאין יכול למכור ומבואר שם

בירושלמי דכל מקום שאינו יכול לקדש את האשה אינו יכול למכור אלמא דקידושין ומכירה חדא מילתא היא וצ"ע ליישב ואף לקמן בסמוך דף נ"ג משמע מלשון רש"י בד"ה יכול לא יחלקו דלרש"י נמי יכול למכור מיהו כבר כתבתי שם בכוונת רש"י דאם לא נאמר קרא קאמר דאי לאו קרא הייתי אומר מסברא אבל למסקנא אפשר דרש"י לא ס"ל כן. ועדיין צ"ע:

גמרא נימא מתניתין דלא כר"י הגלילי דתניא ומעלה מעל בה' וכו' כבר הארכתי בחידושי לב"ק דיש לדקדק מאי קושיא דלמא דוקא לענין שבועת הפקדון הוא דרבי קרא דכתיב בה' וכיחש ובעמיתו וכיחש משא"כ לשאר מילי דהא כמו כן מצינו דר' שמעון סובר בפרק הזהב דף נ"ח דאפילו קדשי קדשים שחייב באחריותן חייב שאני קורא בה' וכיחש אע"ג דלכ"ע ממון גבוה הוא א"כ בפשיטות מצינו למימר דר"י הגלילי מוקי להאי קרא דבה' וכיחש לקדשים קלים שחייב באחריותן וכתבתי שם דעיקר הקושיא אהא דמוקמינן התם מתניתין דנכסים שאין בהן מעילה כר"י הגלילי משמע דלכל מילי חשיב ליה ר"י ממונו ודייקינן לה מלישנא דר"י גופא דקיהיב טעמא למילתא מפני שהן ממונו אלמא דבלא"ה פשיטא ליה דהוי ממונו וכמו שהארכתי שם א"כ סוגיא דהכא נמי אדהתם סמיך וזה שפירש"י כאן דקרינן ביה בה' וכיחש בעמיתו וכיחש לפי שהן ממונו ודו"ק. וכתבתי שם ג"כ דהא דמקשה התם אשנוייא דמחיים ומחיים מי אמר היינו שרוצה להקשות דע"כ אפילו מחיים נמי לאו לכל מילי חשיב ליה ר"י ממונו אלא לענין שבועת הפקדון וקשיא ליה מתניתין דנכסים שאין בהן מעילה ולפ"ז א"ש דלא מייתי להאי שקלא וטריא דהתם בשמעתין דאדרבא לפי אותה סברא כ"ש דמיתוקמא מתניתין דהכא כר"י הגלילי בפשיטות משא"כ לשיטת התוס' שם דהא דמקשה ומחיים מי אמר לא קאי אמתניתין דהתם דאדרבא לסברת המקשה א"ש טפי אלא אסוגיא דהכא קאי ולפ"ז הכא הו"ל לאתויי כל השקלא וטריא דהתם והלען"ד כתבתי שם בהרחבת הביאור ע"ש ועיין עוד בסמוך ודו"ק:

שם אפילו תימא ר"י הגלילי כי קאמר ר"י מחיים אבל לאחר שחיטה לא ופרש"י בין כהנים בחזה ושוק בין בעלים בבשר עכ"ל. וכבר פירשתי שיחתי בל' המשנה מה שנ"ל בשיטת רש"י להשוות מסקנא דהכא למסקנא דפ"ק דב"ק וכדמסיק נמי הכא דיקא נמי אלמא דמסקנא דמילתא הכי הוא וכדמשמע נמי בפ"ב דביצה דבעלים נמי לאחר שחיטה משלחן גבוה קא זכו דמה"ט נדרים ונדבות אין קריבין בי"ט ע"ש ודלא כמ"ש התוס' בפ"ק דב"ק ובחידושי הרשב"א ז"ל בשמעתין דלמסקנא דפ"ק דב"ק לא מפלגינן כלל בין מחיים ולאחר שחיטה אלא בין מתנות כהונה לחלק הבעלים דבמ"כ בכל ענין הוי ממון

גבוה ובחלק הבעלים בכל ענין הוי ממון בעלים לר"י הגלילי אפי' לאחר שחיטה ולפ"ז לא הוי האי דיקא נמי לפי המסקנא ונדחקו התוס' והרשב"א בסוגיא דביצה ולפי שיטת רש"י אתי שפיר טפי בפשיטות עד שאני תמה על הרשב"א ז"ל דבחידושיו לב"ק דבריו מטין לשיטת רש"י ז"ל וכאן כתב להיפך. העולה מדברינו דלשיטת רש"י בחלק בעלים נמי מודה ר"י הגלילי דלאחר שחיטה ממון גבוה הוא לגמרי אלא דקשיא לי מנ"ל לר"י הגלילי הא מילתא דהא בסמוך משמע דבמתנות כהונה גופא ילפינן לה מקרא מה אש לאכילה וזה לא שייך אלא במ"כ ולא בחלק הבעלים ול"ל דילפינן חדא מאידן הא ליתא דהא מסקינן בפ"ק דב"ק דמתנות כהונה שאני דאל"כ אפי' מחיים נמי לילפו מהדדי ובשלמא לרבנן דר"י הגלילי דסברי דבכל ענין הוי ממון גבוה אתי שפיר דלדידהו לא איצטריך לילפותא דמה אש לאכילה אלא מסברא פשיטא להו או כדאיתא בירושלמי דשמעתין דילפינן לכולהו ממעשר בהמה דאינו נמכר לא חי ולא שחוט משא"כ לר"י הגלילי דע"כ לא יליף ממעשר בהמה דא"כ מחיים נמי אע"כ דמקרא דומעלה מעל בה' יליף דלא נילף שאר קדשים ממעשר בהמה וא"כ אפילו לאחר שחיטה נמי ויש ליישב דכיון דאשכחן מיהת במעשר בהמה דאפילו חלק בעלים ממון גבוה ממילא משמע דה"ה לשאר קדשים ומש"ה ניחא ליה לאוקמי קרא דומעלה מעל בה' בשאר קדשים קלים מחיים דוקא דאיכא נמי טעמא דאחריותו עליו כמו שפירש"י להדיא בפ"ק דב"ק ע"ש ובחידושינו דהיינו בשלמי חובה דחגיגה ושמחה או בנדר ומש"ה לא דמי למעשר בהמה שאין אחריותו עליו משא"כ לאחר שחיטה דלא שייך טעמא דאחריות יליף שפיר ממעשר בהמה כן נ"ל נכון בעזה"י והאי דמה אש לאכילה אבאר בסמוך. מיהו לכל הפירושים קשיא לי דמשמע מיהא דשלמים מחיים הוי ממון בעלים ומקדשין את האשה ובפסחים דף נ' אמרינן להדיא דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום ואפשר דההיא דלא כריה"ג או שנאמר דנהי דלגבי עולתו מדאורייתא לא עשה כלום אפ"ה בשלמיו לא הוי אלא מדרבנן וכדמסקינן נמי שם דיפלו דמיו לנדבה משום קנסא ודו"ק:

שם וכי אשה בעזרה מנין. נראה דודאי ר' יהודא הוי ידע שפיר דמשכחת להא מילתא ואפ"ה הקפיד על סומכוס כיון שדחק ונכנס בלא רשות היה סובר שהוצרך הלכה למעשה וכ"ש שזה היום תחלת מעשיו לא היה לו לישאל דבר שאינו מצוי כלל אפילו לכשיבנה ב"ה וכדאמרינן בעלמא הלכתא למשיחא וכתבו התוספות דהיינו דוקא בדבר שאינו מצוי עי"ל דמסתמא היה רבי יהודא עוסק בדינים אחרים ובא זה ונכנס ושאל לו והוצרך רבי יהודא להפסיק לימודו וכדאמרינן דנזקקין לשואל למעשה וכיון שדבר שאינו מצוי הוא שפיר הקפיד כנ"ל:

שם אמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו כו' ר' יהודא סבר לך לכל צורכיך ור"י סבר כאש מה אש לאכילה וכתבו תוספות ישנים קשה דלישתוק מלך ולא איצטריך למכתב אש והניחו בקושייא ולכאורה לא קשה מידי דודאי ר' יוסי בשיטת ר"י הגלילי קאי כדמוקמינן מתניתין כוותיה וא"כ שפיר איצטריך מה אש לאכילה דאל"כ לא הוי מפלגינן בין מתנות כהונה ובין חלק בעלים או בין מחיים ללאחר שחיטה והוי מרבי כולהו מומעלה מעל בה' ומש"ה איצטריך קרא דמה אש לאכילה לאיפלוגי בין מתנות כהונה ובין חלק בעלים ואפשר דסברת הת"י כשיטת רש"י שכתבתי דחלק בעלים מחיים שרי ולאחר מיתה הוא דהוי ממון גבוה וא"כ ע"כ יליף ממעשר בהמה או מסברא וא"כ מקשו שפיר כיון דהאי קרא דמה אש לאכילה איירי לאחר שחיטה א"כ למאי איצטריך דיליף במכ"ש מחלק הבעלים אלא דלענ"ד בהא נמי מצינן למימר דקרא מה אש לאכילה איצטריך למחיים באם אינו ענין ועי"ל דנהי דמסקינן בב"ק דמתנות כהונה חמיר מחלק בעלים היינו לבתר דכתיב מה אש לאכילה אבל אי לאו האי קרא היה באפשר לומר להיפך דדוקא חלק בעלים הוי ממון גבוה משא"כ מתנות כהונה הוי ממון הדיוט דומיא דתרומה ותרומת מעשרות וחלה דהוי נמי מ"כ ואפ"ה הוי ממון הדיוט ומש"ה איצטריך קרא כן נ"ל נכון ודו"ק:

שם ושניהם מקרא א' דרשו. ואע"ג דבסמוך משמע דיליף מן לכל בני אהרן תהיה אפשר דמהתם לא משמע אלא דקודם שזכה כ"א בחלקו אין בהם דין חלוקה אבל לאחר שזכה כ"א בחלקו לעולם דהוי ממונו לגמרי מש"ה איצטריך נמי הא דמה אש לאכילה ואכתי לא שמעינן דלא יחלקו א' כנגד חבירו מש"ה איצטריך נמי קרא דלכל בני אהרן תהיה למיסמכיה נמי לואם על תודה לענין דשוו קדשים קלים לקדשי קדשים וממילא דשוין לגמרי כן נ"ל ואפשר דזה כוונת קושיית התוס' ישנים דקשיא להו הא גופא דמקרא דלכל בני אהרן תהיה שמעינן לה וע"כ משמע להו דאיצטריך האי דהכא דה"א דלאחר שזכה הוי ממונו והיינו מדכתיב לך ע"ז מקשו שפיר דלישתוק מלך ולא איצטריך למיכתב אש כן נ"ל ודו"ק ועיין במהרש"א:

דף נג.

רש"י בד"ה יכול לא יחלקו קרבן כנגד חבירו בקדשי קדשים אבל יחלקו בקדשים קלים דאית להו זכיה בגווייהו ויכול למכור חלקו כו' עכיל. ולכאורה משמע מדבריו דפשיטא ליה דלכ"ע הכהן יכול למכור חלקו בקדשים קלים והיינו כסברת התוס' ישנים במשנתינו בד"ה המקדש וכבר כתבתי שיש לתמוה על זו הסברא דבכמה דוכתי משמע

להיפך כדמסקינן נמי דלית בה דין חלוקה כלל ועוד דמאי פשיטותא בקדשים קלים טפי מבקדשי קדשים אם לא שנאמר דרש"י סובר דלענין בכור נמי מפלגינן בין מחיים ללאחר שחיטה דמחיים יכול למכור לר"י הגלילי וזה דלא כמסקנת הש"ס בב"ק לכך נראה דודאי באמת אינו יכול למכור אלא דבכוונת רש"י דאי לאו מדרשא דקרא הו"א דבקדשים קלים יכול למכור ולחלוק כיון דאית ליה זכייה בגווייהו דהיינו שמאכילין לנשיהם ובניהם ועבדיהם משא"כ בקדשי קדשים דאינן נאכלין אלא לזכרי כהונה מש"ה איצטריך קרא דלית בהו דין חלוקה כלל ומכ"ש דאין יכול למכור כן נ"ל ועדיין צ"ע ודו"ק:

שם אמר רבא כרב מי לא תניא והתניא הצנועים מושכין את ידיהן והגרגרני' חולקין. ויש לתמוה אכתי מאי מייתי מהכא דלמא לעולם דנמנו ורבו וההיא ברייתא כרבי יהודא וקודם חזרה ואפשר דאפילו אי מיתוקמא קודם חזרה תו לא שייך לומר דחזר בו כיון דלפי דבריו דבר זה היה נוהג בזמן הבית כל משך זמן ארבעים שנה קודם חורבן הבית והיה חולקין בהכרח תמיד ע"י עילוי כמו שפרש"י ואכתי לא שייך לומר דר"י חזר בו אחר זמן הבית כיון דמעשה כזה רב כן נ"ל:

שם פיסקא מעשר שני בין בשוגג כו' דברי ר"מ ר"י אומר כו' מנא הני מילי. ויש לדקדק אמאי מייתי בפיסקא מילתא דר' יהודא כיון דלדידיה לית ליה הני ילפותא אלא טעמא דשוגג היינו משום מקח טעות כדלקמן בסמוך תו קשיא לי אמאי לא מקשה הש"ס ור' יהודא האי דרשא דר"מ מאי עביד ליה כסוגיית הש"ס בכל מקום תו קשיא לי בלישנא דגמרא דקאמר מנה"מ וה"ל למימר מ"ט דר"מ לכך נראה בעיני דהאי קרא איצטריך נמי אפי' לר' יהודא דמינה שמעינן דמעשר שני אסור בהנאה בגבולין מדכתיב הוא בהווייתו יהא משום דמקרא דלא תוכל לאכול בשעריך לא שמעינן אלא איסור אכילה ולא איסור הנאה ולפ"ז לא הוי מקח טעות אפי' בשוגג דהא לא שייך טעמא דטרחא דאורחא ואונסא דאורחא כיון דאפילו בגבולין הוי ממון גמור כיון דשרי בהנאה ויכולה למכור לעכו"ם או אפשר דאפילו לדידיה שרי בשאר הנאה דנהי דאיהו ודאי עביד איסורא דעבר על מצות עשה דואכלת שם לפני ה' אלהיך אכתי איכא למימר דמקודשת כמו במכרן וקידש בדמיהן לקמן דמסקנא בנדרים דלכתחלה אסור ואפ"ה אי עביד עביד ותפסי קידושין וכמו במקדש בפירות שביעית דלעיל דאף ע"ג דכתיב לאכלה ולא לסחורה אפ"ה הוי קידושין ועוד היה באפשר לומר דלגבי דידיה נמי כיון שיכול לחלל על פירות אחרים יכול ג"כ לקדש את האשה ויאכל כנגדן כדאיתא לקמן דף נ"ו וכמו שאפרש שם בעזה"י באריכות מש"ה איצטריך האי קרא דהוא בהווייתו יהא דמינה יליף דבגבולין הוי ממון גבוה וכדאמר ר' חסדא בפ' חלק הביאו התוספות בסמוך בד"ה איהו לא ניחא ליה

ואפשר דמהאי קרא יליף לה ר' חסדא נמצא דמה"ט דלא הוי ממונו בגבולין א"א שיחולו הקידושין אלא בירושלים דוקא ומש"ה קאמר רבי יהודא בשוגג לא קידש דהוי מקח טעות אי משום טירחא דאורחא או אונסא דאורחא אבל במזיד סובר ר' יהודא דמקודשת דאע"ג דתחלת הקידושין בגבולין מ"מ כיון דמקדשה ע"מ שתעלה הפירות לירושלים שרי בכה"ג וכדאיתא להדיא בפ"ק דמעשר שני ובירושלמי שם דלר' יהודא שרי למכור בכה"ג ומבואר שם דמכירה וקידושין חדא מילתא היא ונ"ל ברור שלזה כיון הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות וכתב דלר"י במזיד קידש דהוה דרך חילול והיינו דכיון דלית בהו קדושת הגוף מדשרי לחלל על פירות אחרים כמו כן רשאי למכור ולקדש את האשה ע"מ שתאכל הפירות בירושלים ויש לי שיטה אחרת בכוונת הרמב"ם ז"ל ויבואר לקמן דף נ"ו אלא שנ"ל עיקר כדפרישית וכל זה לרבי יהודא אבל ר"מ סובר דהוי לגמרי ממון גבוה ואפילו למכרו ע"מ שיעלנו לירושלים אסור כדאיתא להדיא בריש פ"ק דמעשר שני ומייתי האי קרא דהכא וה"ה לקידושין כדאיתא שם להדיא והיינו משום דסובר דמכירה לא דמי לחילול דבחילול דוקא התירה התורה שרוצה לאכול בעצמו פירות אחרים בירושלים משא"כ במכירה וקידושין וזה שכתב הרמב"ם ז"ל במילתא דר"מ שאין דרך חילול בכך ע"ש בירושלמי ותמצא שדברי אלה נכונים וברורים בעזה"י וביותר בכוונת הרמב"ם אבל לא כן שיטת התוס' כמו שאבאר בסמוך ודוק היטב:

וראיתי לבעל התי"ט שכתב דהאי טעמא דהכא לא איצטריך אלא לר"י דאי לר"מ הא ס"ל ממון גבוה הוא וכה"ג כתב ברישא דמתניתין לענין המקדש בחלקו ע"ש ולענ"ד דברים תמוהין הם דהא דלר"מ מ"ש ממון גבוה הוא לאו מסברא אמר הכי אלא מקרא כדאיתא להדיא בירושלמי דמעשר שני אלא דמייתי קרא דקדש ואין ה"נ דסמיך אסיפא דקרא הוא בהווייתו יהיה כמסקנת הש"ס הכא וכן בהאי דמקדש בחלקו דהוי ממון גבוה צריכא קרא כדלעיל ודבריו צ"ע:

דף נג:

אמר ר' יעקב שמעית מינה דר"י תרתי שגגת מעשר כו' ויש לדקדק מאי איצטריך טעמא בשגגת מעשר משום טירחא או אונסא דאורחא ות"ל דבלא"ה דמי מעשר שני בגבולין פחותין הרבה מדמי חולין כיון שצריך להוציא הוצאות להעלותן לירושלים וא"כ כיון שהיא סברה שהן חולין הו"ל קידושי טעות והיה נ"ל לדקדק מכאן דבכה"ג לא הוי קידושי טעות דמכיון שנתרצית להתקדש לו אינה מקפדת בשיווי דמי הקידושין וכמו שכתבתי לעיל דף מ"ז גבי התקדשי לי בפקדון ומצאתו שנגנב או שנאבד אם נשתייר

ש"פ מקודשת והבאתי ראיה מהא דשמין את הנייר ולא דמי לאומר התקדשי לי בכוס של זהב ונמצא של כסף דשאני התם שהתנה בפירוש ועוד שהוא מין אחר וכן בכוס של יין ונמצא של דבש ואדרבא משם משמע דהיכא שהוא מין אחד וכ"ש היכא שלא הזכיר שום דבר כגון הכא שלא אמר התקדשי לי בחולין א"כ הוי קידושין גמורים וכבר כתבתי לעיל פ"ק דף ז' דאפילו לר' יוסף דאמר שיראי צריכא שומא לאו משום דלא ליהוי קידושי טעות מחמת דמי השיווי אלא כיון דשיראי אין שומתן ידוע ולא קייצי לא הוי בכלל כסף ודמי לחליפין כן נ"ל אלא דמלשון הרא"ש והרשב"א ז"ל בההיא סוגיא דהתקדשי לי בפקדון שיש לי בידך לא משמע הכי אלא שיש לחלק ועדיין צ"ע:

(קונטרס אחרון) דף נג ע"ב גמרא א"ר יעקב שמעת מיניה דרבי יהודה תרתי שגגת מעשר כו' וכתבתי דלכאורה יש לדקדק אמאי הוצרכו להדורי אטעמא בשגגת מעשר דלא הוי קידושין משום טירחא או אונסא דאורחא ותיפוק ליה דבלא"ה דמי מעשר שני בגבולין פחותין הרבה מדמי חולין וא"כ כיון שסברה שהיא חולין ה"ל קדושי טעות והיה נ"ל לדקדק ג"כ מכאן דלא הוי קדושי טעות בכה"ג כמ"ש לעיל דף מ"ז ע"א אלא שכבר כתבתי שם דהרא"ש והרשב"א ז"ל לא כתבו כן וא"כ צ"ע לסוגיא דהכא:

שם ולא ידענא הי מינייהו. ואע"ג דלר' יהודא ודאי בשגגת מעשר הוי טפי טעות משגגת הקדש התם מילתא אחריתא היא דלר"י כיון דגזירת הכתוב היא דהקדש מתחלל שוגג כדבסמוך וע"י שינוי רשות אלמא דרחמנא אוקמיה ברשותיה דלא ליהוי מקח טעות וה"ה לקידושין:

רש"י בד"ה משום אונסא דאורחא דע"כ אונסא דאורחא עליה דידיה רמיא שהמעשר אין בו כאן ש"פ כו' עד סוף הדיבור. ומלבד מה שהקשו בתו' הקשה הריטב"א ז"ל בחידושיו דכיון שאין שוה כאן פרוטה אלא בירושלים אמאי הוי קידושין הא קי"ל דאין להקדש אלא מקומו ושעתו וה"ה להדיוט וכמ"ש הרא"ש ז"ל בפ"ק גבי חיישינן שמא ש"פ במדי דאפי' ידעינן בודאי דש"פ במדי אפ"ה לא הוי אלא קידושי ספק מדרבנן ע"ש ונראה דהתוס' נמי נתכוונו לזו הקושיא עצמה דמש"ה כתבו דמשמע להו מתוך פירש"י שלא יחולו הקידושין במזיד עד שיהו בירושלים ונראה דרש"י גופא לא פסיקא ליה דכאן אין בו ש"פ דא"כ היאך כתב אח"ז אי נמי לא רמיא עליה אונסא דאורחא הא בתחלת דבריו כתב דע"כ רמיא עליה אע"כ דהמשך דבריו הן כך דבתחלה כתב דע"כ רמיא עליה לפי דסתם מעשר שני אין ש"פ כאן לפי שצריך להעלותו לירושלים וע"ז כתב אי נמי אפילו לא רמיא עליה כגון ששוה פרוטה ויותר מכן כגון שהוא קרוב לירושלים ונוח להוליכו

לשם ע"ז מסיק דאפ"ה לא ניחא ליה כו' כן נ"ל וזה ברור ובחנם נדחק הבית שמואל והניח בקושיא ע"ש:

(קונטרס אחרון) שם ברש"י בד"ה משום אונסא דאורחא דע"כ אונסא דאורחא עליה דידיה רמי' שהמעשר אין בכאן שו"פ. וכתבתי ליישב מה שהקשה הב"ש בזה בשלחן ערוך בא"ע סי' ל"א ס"ק ו' ולענ"ד בחנם נדחק שם כמ"ש בפנים:

תוספות בד"ה איהו לא ניחא ליה כו' וקשה דפריך בבכורות והרי מעשר כו' עד סוף הדיבור. ולא יכולתי לעמוד על סוף דבריהם בזה דלכאורה אדרבא סוגייא דבכורות גופא בהכי סלקא דמדשנינן התם אשה יודעת שאין מע"ש מתחלל ע"י ועולה ואוכלת בירושלים א"כ ע"כ דהמקשה ס"ד דאשה אינה יודעת ואדעתא שתאכל או תמכור בגבולין קבלתינהו ומדאמר ר' יהודא מקודשת אלמא דאפילו בגבולין שרי בהנאה וא"כ המעשר ש"פ בגבולין משום דמותר בהנאה וע"ז משני התם שפיר אשה יודעת ואדעתא שתאכל בירושלים קבלתינהו והיינו כמו שפרש"י כאן דמש"ה צריך לקבל אונסא דאורחא וכדמסיק התם הש"ס להדיא דמקדשה במאי דביני ביני ויתכן יותר למאי דפרישית לעיל בשמעתין דאי הוי אמרי' דלר"י מע"ש בגבולין שרי בהנאה לא היו המעות נתפסין בקדושת מע"ש אם מכרן או קדש בהן את האשה אלא שעליו היה מוטל לאכול כנגדן לקיים מצות עשה דוצרת הכסף וכדמשמע מסוגיא דמכות ולכאורה היה נ"ל דטעמא דרב חסדא שהביאו התוס' דאמר בפ' חלק דר"י מודה דבגבולין לא הוי ממונו היינו מסוגיא דבכורות גופא דכיון שהקפידה תורה בכסף צורה אסור בהנאה כמו פטר חמור אם לא ע"מ שיאכל הלוקח או האשה בירושלים ומ"מ אין זה סותר למה שכתבתי לעיל בשמעתין דרב יהודא מקרא דהוא בהווייתו יהיה יליף לה משום דבבכורות איכא לישנא אחרינא דלית ליה לר' יהודא האי סברא דהקפידה תורה כן נ"ל נכון ולשון התוספות צ"ע ומה שיש לדקדק על זה מההיא דכרם רבעי דמייתי הש"ס בדף הסמוך לקמן יבואר שם ובדף נ"ו אבאר יותר בעזה"י ודוק היטב:

בא"ד וי"ל דאע"ג דלר"י ממון הדיוט הוא מ"מ קאמר רב חסדא דלאו עיסה היא להתחייב בחלה הואיל ואין ראוי שם לאכול עכ"ל. ויש לתמוה דא"כ מאי מקשה התם בפ' חלק אהא דרב חסדא ממעשר שני דעיר הנידחת הא לר"ח נמי ממון הדיוט הוא וקרינן ביה שללה וליכא למימר דכיון דאין ראוי לאכילה לא קרינן ביה שללה א"כ אי ליתא לדר"ח נמי תיקשי ליה דהא לכ"ע אינה ראוייה לאכילה בגבולין ויש ליישב בדוחק דכי היכי דלר"ח משום דאין ראוייה לאכילה לא קרינן עריסותיכם ה"נ מה"ט לא מיקרי שללה וזה דוחק דנהי דלענין חלה כולה מילתא בראוייה לאכילה תליא דהא עיסת הכלבים פטורה

מחלה משא"כ בשללה לא שייך לומר כן וצ"ע מיהו למאי דפרישית בסמוך בשיטת רש"י אתי שפיר דלר"ח הוי ממון גבוה לגמרי אם לא ע"מ שיעלה לירושלים וא"כ ממ"נ לא קרינן בה שללה כדי לשורפה שם דהא בגבולין לא הוי ממון כלל ואסור בהנאה ודוק היטב:

גמרא בעא מיניה רב חייא בר אבין מרב חסדא במכר מאי. ויש לדקדק דמאי קמבעיא ליה כיון דבאשה אינה מקודשת כלל וא"צ גט אלמא דמילתא דפשיטא היא טובא דהוי קידושי טעות אי משום דאיהי לא ניחא לה או דתרווייהו לא ניחא להו וא"כ מהיכא תיתי לא ליהוי מקח טעות מה"ט גופא ול"ל דהא גופא מיבעיא ליה בקידושין מאי טעמא אי הוי משום טעות א"כ ה"ה למכירה או טעמא דקידושין משום דאין מתחלל כיון שאין שום דבר נתפס תחתיו משא"כ במכירה דיש להקדש לחול על מה שביד המוכר נגד ההקדש הא ודאי ליתא דא"כ במזיד אמאי קידש אע"כ דקידושין נמי מיקרי דרך חילול א"כ למאן דאית ליה בשוגג חילל נמי אין לחלק מיהו לפי מה שפירש רש"י דאיירי שמסר לו מעות הקדש עבור החפץ שקנה א"כ י"ל דקס"ד דבשביל כך אין לבטל המקח כיון שאין הטעות במקח אלא במה שנתן לו מעות הקדש בשגגת מעות חולין וא"כ היה בדין שיתקיים המקח והוא יתן לו מעות חולין ואפשר דאי הוי נמי איפכא שמכר לו החפץ של הקדש נמי אין לבטל המקח בשביל כך אם אין הלה מאמינו שהוא של הקדש אלא כופין את המוכר שיחלל החפץ על אותן המעות דהא ודאי דלר"מ נמי יכול לחלל במזיד ואפשר דאפילו במאמינו שהחפץ של הקדש נמי מספקא ליה לדינא אם יש לבטל המקח או לכופו לחלל בשלמא בקידושין לא מהני מה שמחלל עכשיו דסוף סוף תחלת הקידושין היו בטעות ועוד דאיהי ודאי לא ניחא לה כן נ"ל אלא דסוגיא דשמעתין לא אתי שפיר לפירוש זה וראיתי בתוס' רי"ד ונ"ל מפירושו דלקושטא דמילתא לרב חסדא לא הוי טעמא דר"מ דבשוגג לא קידש משום דקידושי טעות אלא משום דס"ל בשוגג אין מתחלל וכוונתו נ"ל דלאו במקח טעות תליא מילתא אלא דלא שייך כלל ענין חילול אם לא שנתכוין להוציא לחולין מעיקרא והשתא הוי א"ש דהא גופא מיבעיא ליה ר' חייא בר אבין אי הוי טעמא דר"מ בקידושין משום טעות וזה לא שייך במכירה כיון שאין הטעות בגוף המקח ואפשר בתקנה או דלמא דטעמא דר"מ משום דאין הקדש מתחלל כלל בשוגג וא"כ ה"ה למכירה וקפשיט ליה ר"ח דטעמא משום דאין מתחלל בשוגג אלא דלפ"ז קשיא לי א"כ הא דבעי רבא מרב חסדא לעיל בסמוך אשה אין מתקדשת מעות מהו שיצאו לחולין ותיפוק ליה דטעמא דקידושין הוי משום דאין יוצאין לחולין ויש ליישב דרבא נמי הוי מספקא ליה בטעמא דקידושין כי היכי דמספקא ליה לר' חייא בר

אבין ומהדר ליה ר"ח אשה אין מתקדשת וכוונתו ג"כ לזה הטעם עצמו דאדרבא טעמא דקידושין משום דאין מתחללין ודו"ק:

תוספות בד"ה אף במכר כו' אבל במזיד קידש דר"מ לטעמיה כו' ומפיק לה מקרא כו' ואין מעילה אלא בשינוי כו' עכ"ל. האי ילפותא דמפיק לה מקרא חפשתי ולא מצאתי דנהי דבמעילה פרק הנהנה מייתי הא מילתא דאין מעילה אלא בשינוי התם אשוגג מייתי לה ולאשמעי' דבשינוי נמי שייך קרבן מעילה ואדרבא פשטא דקרא בהכי איירי דאע"ג דלשון מעילה משמע מזיד דומיא דסוטה והתם בפ' הנהנה בס"פ מייתי האי קרא דסוטה מ"מ לא מייתי לה אלא לענין לשון שינוי ולא לענין מזיד דהא כתיב בהדיא נפש כי תמעול מעל וחטאה' בשגגה ובכולה תלמודא פשיטא לן דאין קרבן מעילה וחומש אלא בשוגג ולא במזיד ואפילו ר' מאיר מודה והכי איתא נמי להדיא בירושלמי בשמעתין אלא דלר"מ לא ממעטינן מזיד אלא מחומש ואשם ולא מחילול דהא חילול לא כתיבא בהאי פרשה:

ובאמת לפ"ז נפלאתי טובא היאך אפשר לומר דר"מ יליף מהאי קרא דתמעול מעל דבמזיד מתחלל דנהי דלשון תמעול גופא משמע הכי דמדקרי לה מעל אלמא דמיקרי שינוי לפי שנתחלל אכתי א"א לאוקמי קרא בהכי דא"כ סכינא חריפא מפסקי קראי דפתח בכי תמעול מעל דהיינו ששינה וחילל ולא פירש מה יעשה לו דכל מה שכתב בהאי ענינא היינו חומש ואשם ולענין קרן ודאי לא איצטריך ובשלמא למ"ד דלר"מ אחד שוגג ואחד מזיד מתחלל א"ש דמדקרי לשוגג מעל דמהני שינוי ממילא משמע דכ"ש דבמזיד מיקרי מעל ונהי דרחמנא מעטיה מקרבן וחומש מדכתיב בשגגה מ"מ לענין דמיקרי מעל לא מעטיה משא"כ לסברת ר"ת דשמעתין ובר פדא לקמן דלר"מ בשוגג אין מתחלל וא"כ לעולם לא מחייב חומש ואשם ע"י שינוי דמקח תו לא שייך לומר דתמעול מעל דקרא היינו שינוי מקח דהא עלה כתיב אשם וחומש. ולולי דמסתפינא לפרש נגד כוונת התוס' היה נ"ל דהא דלר"מ במזיד מתחלל לאו מתמעול מעל יליף לה אלא מסברא בעלמא דכיון דאשכחן הקדש יוצא לחולין דרך מקח וממכר כדאיתא פ' לולב הגזול וכפרש"י שם דיליף מקרא שמוכרה הגזבר לאחר א"כ ממילא דבמזיד מתחלל דרך מקח ונהי דהתם מתחלל ע"י כסף דכתיב ונתן הכסף וקם לו היינו למצוה כמ"ש התוספות והא ודאי דמשום גזל הקדש מחוייב לשלם הקרן אבל אינו מעכב החילול ביד הלוקח דלא איכפת ליה ללוקח בזה כיון שלקח ממנו ברשות ולא דמי להדיוט דמוכר שאינו שלו לא הוי מכירה כלל קודם יאוש דשינוי רשות בלא יאוש ליכא למ"ד דקנה שאני התם שאין רשות להמוכר למכור משא"כ היכא שהתורה נתנה לו רשות למכור נקנה

המקח ועליה דידיה רמיא לשלם להקדש ולצאת ידי הקדשו וכ"ש בגזבר דשייך האי טעמא ונראה שהתוספות הרגישו בזו הסברא אלא דהוה קשיא להו דא"כ במעשר שני נמי אמאי לא מהני דהא יש לו רשות לחלל משא"כ לפירושם דמפיק לה מקרא דמיקרי מעל א"ש וכמו שכתבו להדיא בסוף הדיבור אלא דבאמת משום הא לא איריא דנהי דמעשר שני יוצא לחולין היינו דרך חילול ולא דרך מקח כלל דהכי איתא להדיא בריש פ"ק דמעשר שני דאין מוכרין אותו ומוקמינן לה כר"מ כן נ"ל לולי שהתוס' לא כתבו כן ומה שיש לדקדק עוד יבואר בדף הסמוך בסוגיי' דבהמה שנמצא' מהלאה למגדל עדר ודו"ק ומה שדקדק מהרש"א ז"ל על לשון התוס' שכתבו דר"מ לטעמיה נ"ל דהיינו ממאי דאמרינן לקמן בשמעתין בדף נ"ה אמר ר"י בר חנינא אומר היה ר"מ הקדש במזיד מתחלל כו' א' קדשי קדשים ואחד קדשים קלים אלמא דהכי מרגלא בפומיה:

דף נד.

רש"י בד"ה וחזרנו כו' ליתנהו להני טעמא דר' יוחנן כו' עכ"ל. פירוש דכיון דס"ל לר"מ דבשוגג מתחלל דרך מקח ע"כ ס"ל דלא הוי מקח טעות דאי הוי מקח טעות וחוזר המקח א"א לומר דנתחלל כדאמר רב חסדא לעיל אשה אין מתקדשת מעות היאך יוצאין לחולין וק"ל:

גמרא ומשנתינו בכתנות כהונה. לכאורה היה נ"ל דוחק להעמיד לשון המשנה סתם בכתנות כהונה לחוד והיה נראה בעיני דודאי מצינן לאוקמי הא דבשוגג לא קידש לר"מ ובמזיד קידש בקדשים קלים כגון שלמים מחיים ואליבא דר"י הגלילי כדדייקינן לעיל להדיא מרישא דמתני' גופא דמש"ה קתני המקדש בחלקו לאפוקי. וא"כ הדר מפרש בהדיא דמחיים בשוגג לא קידש דהוי קידושי טעות ובמזיד קידש דהוי ממון גמור וראוי לימכור לצורך שלמים אלא דאכתי לא הו"ל למיתני לשון וכהקדש אלא כקדשים קלים וע"ז הוי קאמר שפיר דקתני כהקדש לכלול ג"כ קדשי ב"ה כגון כתנות כהונה אלא דא"א לפרש כן דאי בשלמים לא מיתוקמא שפיר מילתא דר' יהודה דאמר במזיד לא קידש אלמא דלא ס"ל כר"י הגלילי א"כ בשוגג אמאי קידש הא לא שייך בהו חילול כיון דלית ביה מעילה ועוד דקדושת הגוף לר"י לא מתחלל כמו שיבואר לקמן בדף הסמוך אע"כ דרב בכתנות כהונה לחוד מוקי לה והכי קאמר ר"מ זימנין דמשכחת לה דבהקדש במזיד קידש ובשוגג לא קידש וק"ל:

שם בכתנות כהונה שלא בלו הואיל וניתנו ליהנות בהן כו' ופרש"י דאין מעילה בשגגתו רק שלא יתכוון לחללן. ונראה שבדקדוק כתב כן דבנתכוין לחללן ודאי אסור משא"כ

לענין הנאת לבישה נראה דאפי' במזיד ניתנו ליהנות ולא הוי כהזיד במעילה כדאיתא ביומא ר"פ בא לו וע"ש בתוס' אלא דבשמעתין לא איירי אלא מענין החילול. ובכך נ"ל ליישב במאי פליגי ר"מ ור"י במתניתין בכתנות כהונה דלכאורה פליגי בתרתי בחילול דמזיד דלר"מ נתחלל ולר"י לא נתחלל ופליגי נמי בשוגג דר"י סבר דבכתנות כהונה נמי נתחלל אע"ג דניתנו ליהנות בהן כפרש"י בסמוך בד"ה אימא ר' יהודה והש"ס לא מפרש מידי ואין זה סוגיית הש"ס:

אמנם לענ"ד נראה דהא בהא תליא דלר"מ דסובר דבמזיד מתחלל מסברא כדפרישית כיון שנתנה התורה רשות לחלל על דבר אחר שיכנס תחתיו בקדושה אלא דמה"ט ליכא שום טעמא לומר דבשוגג נתחלל כיון שלא נתכוין לחלל אלא כיון דאשכחן במעילה שהחמירה תורה בשגגתו וקריא מעל סובר ר"מ דמה"ט נתחלל נמי כמו במזיד וא"כ כיון דבכתנות כהונה אשכחן דלענין הנאה לא החמירה תורה א"כ ה"ה לענין חילול נמי לא יעשה שוגג כמזיד. משא"כ לרבי יהודה דבמזיד לא נתחלל ובשוגג נתחלל וע"כ דחידוש הוא דהא מדינא לא הוי ראוי לקרותו מועל מעל דהיינו לשון שינוי דהא שינוי כי האי לא מהני אפילו במזיד כ"ש בשוגג שהיה ראוי לומר שהמקח חוזר ולא הוי ,שינוי אע"כ דחידוש חידשה תורה בחילול דשוגג וע"כ אוקמא רחמנא ברשות הלוקח כדי שיתחייב הלה בחומש ואשם וא"כ תו לא שני לן לחלק בין כתנות כהונה לשאר הקדש דאין לדמות חילול להנאה דהא בכל שאר הקדשים נמי לא דמי חילול להנאה דהתם נהנה ואהנו מעשיו ובחילול לא אהנו מעשיו מדינא אלא דאפ"ה חייביה רחמנא ואוקמא בע"כ ברשותיה טפי ממזיד א"כ ה"ה בכתנות כהונה כיון דאם נתכוין להוציאן לחולין ה"ל הזיד במעילה כמו בשאר הקדש מש"ה בשוגג נמי אוקמא ברשותיה כדי שיתחייב בחומש ואשם כן נראה לי נכון ודוק היטב:

תוספות בד"ה בכתנות כהונה כו' וא"ת א"כ היאך קאמר ר"י כו' דהא כלי שרת הן וכלי שרת אמרינן דיש מועל כו' עכ"ל. ותמיהא לי טובא אמאי פסיקא להו הא מילתא כ"כ דבכלי שרת יש מועל אחר מועל דהא התם במעילה פ' הנהנה פליגי בהא מילתא רבי נחמיה ורבנן דלרבנן בכלי שרת נמי אין מועל אחר מועל ונהי דלקמן בדף הסמון בעינן לאוקמי האי מתניתין דיש מועל אחר מועל בכלי שרת כר"י גופא היינו לאוקימתא דרבי אושעיא אבל למסקנא לא קיימי הכי ועוד דלא מוקי לה כר"י אלא להא מילתא לחוד דבמזיד לא נתחלל אבל לא לענין דינא דכתנות כהונה ויש ליישב דעיקר קושייתם בזה אליבא דר"מ כיון דהא דיש מועל אחר מועל בכלי שרת מתניתין היא בפרק הנהנה וסתם מתניתין ר"מ כן נ"ל. והריטב"א בחידושיו כתב דבגדי כהונה לא הוי כלי שרת ממש.

ולכאורה נ"ל להביא ראיה לדבריו דהא רבי נחמיה גופא דאמר דאין מועל אחר מועל בכלי שרת יליף לה בק"ו דאם מביא אחרים לידי קדושה הן בעצמן לא כ"ש וזה לא שייך אלא בכלי שרת ממש דמביא אחרים לידי קדושה זו דקי"ל משנתקדשו בכלי אין להם פדיון משא"כ בבגדי כהונה לא שייך הא מילתא ע"ש בחידושי הריטב"א דרבינו חננאל גריס דלר"מ א' שוגג וא' מזיד לא נתחלל ומתניתין בכתנות כהונה דקילי קדושתייהו הואיל וניתנו להנות בהן ע"ש ועדיין צ"ע:

גמרא ת"ש כתנות כהונה שבלו מועלין בהם דברי ר"מ מאי לאו אפילו לא בלו לא בלו דוקא. ונראה דהמקשה סבר דאדרבא לרבותא נקיט בלו דאף על גב שנעשית מצותן מועלין בהם כדילפינן בעלמא מוהניחם שם מלמד שטעונין גניזה ואף על גב דבבגדי כהן גדול כתיב משמע דה"ה לבגדי כהונה דהדיוט כדמשמע סתמא דלישנא דתלמודא דאין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין בהן אלא עגלה ערופה ובגדי כהונה אלא דביומא דף ס' מפרש רש"י דדוקא בבגדי כ"ג שייך מעילה לאחר שנעשה מצותו מועלין משא"כ בבגדי כהן הדיוט כיון דניתנו ליהנות בהן דלא ניתנה תורה למלאכי שרת לא שייך בהו מעילה כלל אפילו לאחר שנעשה מצותו דהיינו בבלו וקשיא לי טובא דהוי דלא כסוגיא דשמעתין דא"כ מעיקרא מאי מקשה מהאי ברייתא כיון דע"כ בלא"ה האי ברייתא דמועלין בבגדי כהונה כו' לא מיתוקמא אלא בבגדי כ"ג דכתיב והניחם שם ורב מוקי למתניתין ע"כ בכהן הדיוט ועוד הא בהדיא משנינן הכא לא בלו דוקא אלמא דאף על גב דניתנו ליהנות בהן ואין בהן מעילה בלא בלו אפ"ה אית בהו מעילה בבלו וזה להדיא דלא כפרש"י שם ובלא"ה לא ידעתי מי הכריחו לרש"י ז"ל שם לפרש כן דנהי דלא רצה לפרש דלמ"ד ראויין הן לכהן הדיוט ומפיק לוהניחם שם לדרשא אחריתא שלא ישתמש בהן יה"כ אחר ותו ליתי לן ילפותא דלאחר שנעשה מצותן מועלין בהן ובהא אפשר דלא רצה לפרש כן דלישנא תלמודא לא משמע ליה הכי מדלא מייתי האי דרשא אחריתא ומש"ה משמע ליה דממה שאמר ראוין הן לכהן הדיוט ממילא מוכח דלא שייך בהו מעילה והיינו כפירושו אלא דאכתי הוי מצי לפרש בפשיטות דכיון דראויין הן לכהן הדיוט תו לא מיקרי לאחר שנעשה מצותו ולא שייך נמי האי דרשא דוהניחם שם והנלע"ד לישב דודאי משמע ליה לרש"י מדלא קאמר התם אלא למ"ד דוהניחם שם שלא ישתמש בו יה"כ אחר מאי איכא למימר דהא ליתי לן ילפותא לענין מעילה אע"כ דמהכא לא מוכח מידי דאפילו למ"ד שלא ישתמש יוה"כ אחר נמי קרא דוהניחם שם אינו יוצא מידי פשוטו שישארו בקדושתן ולאשמעינן דלאחר שנעשה מצותו מועלין ולפ"ז אפילו במאי דקאמר ראויין הן לכהן הדיוט נמי מצינן למימר דקרא דוהניחם שם איירי שיהיו

בקדושתן לענין מעילה לעולם לכך הוכרח לפרש דאפ"ה מקשה שפיר דודאי למ"ד ראויין הן לכהן הדיוט ליכא למימר דשייך בהו מעילה בשעת מצותן דלא ניתנה תורה למלאכי השרת ואפילו אי אמרת דגזירת הכתוב הוא דאפ"ה שייך בהו צד מעילה דמסתמא אין דרך שילבשנו הכהן הדיוט כדאיתא התם וא"כ עיקר פשטא דקרא דוהניחם שם היינו שלא יוציאן לחולין לגמרי חוץ לעזרה וא"כ תו לא הוי שני כתובים דדוקא במידי דשייך מעילה בשעת מצוותן קאמר דאין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין כמו שאפרש לקמן גבי ציפורי מצורע דבדבר שאין בו מעילה בשעת מצותו אלא לאחר מצוותו אינו בכלל שני כתובים נמצא דכל זה הוכרח רש"י לפרש בסוגיא דהתם למאי דבעי למימר דבגדי כהונה הוי שני כתובים משא"כ סוגיא דהכא לא איירי בהכי וא"כ א"ש דהמקשה סבר דנקיט בלו לרבותא דאע"ג שנעשה מצותו מועלין וכ"ש לא בלו דלא מיסתבר למימר דלאחר שנעשה מצותו יהא חמור מבשעת מצותו ומשני הגמרא לא בלו דוקא והיינו מגזירת הכתוב דוהניחם שם כן נ"ל נכון ודוק היטב:

שם ואמאי נימא הואיל וניתנו ליהנות כו' דהא חומת העיר ומגדלות כו'. נ"ל דלאו דוקא מחומת העיר קשיא ליה דניתנו ליהנות אלא דכל מה שהיו עושין משירי לישכה דקחשיב בשקלים כולן ניתנו ליהנות דאלת"ה מאי קשיא ליה דהואיל ומקצתן ניתנו ליהנות לא למעול כלל בשירים דא"כ בבדק הבית גופא אמאי שייך מעילה לר"מ הא ניתנו מקצתן ליהנות בבגדי כהונה גופא אע"כ כדפרישית ובזה נתיישב מה שהקשה בחידושי הריטב"א על פרש"י ע"ש ועיין מה שאכתוב בסמוך בלשון התוס' בד"ה תרי תנאי ודו"ק:

שם לא בלו דוקא. ויש לי מקום עיון בזה על הרמב"ם ז"ל שפסק כן בהל' מעילה ולא ידעתי למה דאי לאוקימתא דרב דמוקי מתניתין בכתנות כהונה א"כ פלוגתא דר"מ ורבי יהודה היא דלר"י ע"כ מועלין בכתנות כהונה אפילו לא בלו מדקאמר בשוגג קידש ואי לאינן אוקימתא דלא איירי מתניתין בכתנות כהונה כלל א"כ קשה טפי מהיכא תיתי נאמר דאין בהן מעילה הואיל וניתנו ליהנות בהן דהא מועלין בשירי הלשכה אף ע"ג דניתנו ליהנות בהו לחומות העיר ור"י נמי דאמר אין מועלין בעתיקין נראה דלאו מה"ט דניתנו ליהנות פליגי וצ"ע ליישב:

(קונטרס אחרון) דף נד גמרא ת"ש כתנות כהונה שבלו מועלין בהן דברי ר"מ מאי לאו אפי' לא בלו לא בלו דוקא. וכתבתי שיש בזה מקום עיון על הרמב"ם ז"ל שפסק כן בהלכות מעילה ולא ידעתי למה דהא לאוקימתא דרב פלוגתא דר"מ ור"י הוא ולר' יהודה אפילו בלא בלו מועלין וקי"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י וצ"ע ליישב:

תוספות בד"ה אימא רבי יהודא מכאן משמע דל"ג לעיל כו' עכ"ל. מה שדקדק מהרש"א ז"ל דא"כ אמאי לא מוקי לעיל ההיא דמועלין בעתיקין במזיד כו' לא ידענא מאי מספקא ליה למהרש"א ז"ל דודאי לכ"ע לא שייך דין מעילה דהיינו חומש ואשם במזיד דבהדיא כתיב וחטאה בשגגה פרט למזיד ובכל דוכתא דנקיט מועלין ואין מועלין היינו דין מעילה דאורייתא אם לא היכא דאיירי ממעילה דרבנן והא ודאי פשיטא ליה לתלמודא דהכא ממעילה דאורייתא איירי דאל"כ בלא"ה לא הוי מקשה מידי בכולה שמעתין מבגדי כהונה שבלו וממועלין בעתיקין ובלא"ה לא ידעתי מאי קשיא ליה למהרש"א טפי בההיא דמועלין בעתיקין מבגדי כהונה שבלו וק"ל:

דף נד:

בד"ה ותרי תנאי ואליבא דר"י פ"ה כו' מיהו קשה כו' עד סוף הדיבור. לכאורה אין ענין קושיא זו לכאן דבפשיטות הוי מצי לאקשויי מסוגיא דשקלים אסוגיא דכתובות אלא לפי דמסוגיא דשמעתין נתיישב להו קושייתם מייתי לה הכא אלא דלפי תירוצם קשיא לי א"כ מאי מקשה הש"ס לעיל אהא דאמר ר"מ מועלין בשירי הלשכה והוצרך להגיה דר"מ לדר"י ואיצטריך נמי לאסוקי דתרי תנאי אליבא דר"י ואמאי לא משני בפשיטות דהא דקאמר ר"מ מועלין בשירי הלשכה היינו דס"ל כהאי תנא דמשירי הלשכה היו עושין ג"כ אבני המזבח וההיכל והעזרה ומש"ה מועלין בהם ולפ"ז י"ל דמש"ה מייתי התוספות הכא להאי קושיא והיינו שכתבו מיהו קשה כו' וכיון דאשכחן תנא דקאמר דמזבח ועזרה והיכל היו באין גם כן משירי הלשכה ואף על גב דסתם מתניתין ר"מ היא וקאמר שהיו עושין חומות העיר משירי הלשכה מ"מ איכא למימר שהיו עושין ג"כ דברים אחרים שיש בהן מעילה כי היכי דאשכחן בהאי ברייתא דשקלים גופא וע"ז מתרצין שפיר דהנך ודאי פליגין והא בהא תליא דמ"ד שהיו עושין משירי הלשכה חומות העיר היינו משום דסבר דמועלין באבני העיר והעזרה וא"כ כיון דלר"מ ע"כ לא שייך מעילה באבני העיר מטעמא דניתנו ליהנות א"כ ע"כ איהו דקסבר שחומות העיר באין משירי הלשכה ולא מבדק הבית א"כ תו לא מיתוקמא האי דמועלין בשירי הלשכה כר"מ אלא כרבי יהודה כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה לא אמרו אלא לענין אכילה הא דנקט אכילה לאו דוקא כו' עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל א"כ אמאי מוקי לקמן ההיא דאין מועל אחר מועל כרבי יהודה הא כרבי מאיר נמי מיתוקמא דהא בהנאת רכיבה ר"מ נמי מודה ומיישב בדוחק ולענ"ד אגב חורפיה לא דק דהא כתבו התוספות להדיא לקמן דהאי כולן מעלו דהתם דנקיט ורכב היינו שנתכוון

לגזלו מרשות לרשות ומעל לפי כולה דאי בהנאת רכיבה ולמעול לפי טובת הנאה לא מיתוקמא דא"כ מאי איריא בהמה וכלי שרת אפילו כל מילי נמי ודו"ק:

גמרא אי כרבי יהודה אמאי כולו לגת. לכאורה יש בזה סתירה למה שכתבתי לעיל בפיסקא דמעשר שני דהא דקאמר רב חסדא בפ' חלק דבגבולין מודה ר"י דהוי ממון גבוה היינו משום דמיקרי קדש ואם כן לא הוי מקשה הכא מידי דהא שפיר מצינן לאוקמי מילתא דב"ה כר"י ויליף רבעי קדש קדש ממעשר שני בגבולין דכתיב ביה קדש אלא דבאמת יש ליישב דנהי דבגבולין הוי ממון גבוה ומיקרי קדש היינו להא מילתא לחוד שצריך להעלותו לירושלים וא"א להפקיע קדושתו בגבולין וא"כ אכתי מש"ה אין לפוטרו מפרט ועוללות דעניים נמי מסקו ליה לירושלים אע"כ דלב"ה בירושלים נמי ממון גבוה הוא והיינו כר"מ וק"ל:

שם וכרבי יהודה בהקדש מאי היא דתנן שילח ביד פיקח כו' ופרש"י רישא הכי תנן שלח ביד חרש כו' ואוקמינן התם שנזכרו שניהם כו' עכ"ל. נ"ל בכוונתו כמ"ש התוספות דהא דלא מייתי מרישא היינו משום דמהתם לא שמעינן אלא דבשוגג מתחלל מש""ה מייתי מסיפא דשמעינן נמי דבמזיד אין מתחלל אלא דאכתי מסיפא נמי לא שמעינן מידי דאיכא למימר דהא דנזכר בע"ה לא מעל היינו משום דמסתמא כיון שנזכר נתבטל' השליחות ותו לא הוי לא שוגג ולא מזיד דה"ל מעשה השליח כאיש אחר מש"ה מייתי רש"י דאוקמינן התם שנזכרו שניהם הבע"ה והשליח ומדלא מעל השליח ע"כ אשמעינן דבמזיד אין מתחלל כן נ"ל:

שם הכא חד סתמא והכא תרי סתמי ופרש"י דבשני מקומות שנה רבי משנה זו כו' ואף על גב דבלא"ה איכא נמי סתמא דריש מעשר שני דקתני מע"ש אין מוכרין אותו והיינו כר"מ וכדאיתא בירושלמי מ"מ אפשר דתלמודא דידן סובר דאיכא לאוקמי נמי כרבי יהודה ומודה דמדרבנן אין מוכרין אותו וכדמשמע נמי בירושלמי אהא דמסיק שם אבל נותנין זה לזה מתנת חנם ע"ש:

דף נה.

תנן התם בהמה שנמצאת מירושלים מהלאה למגדל עדר וכמדתה לכל רוח זכרים עולות כו' ופרש"י דרוב בהמות היוצאות מירושלים זבחים הם משמע מפירושו דמטעם רוב הוא דמחמרינן לספוקי בזבחים וקשיא לי א"כ מאי מקשה הש"ס בסמוך אלא זכרים עולות הוי שלמים לא הוי ומאי קושיא דנהי דאיכא לספוקי בשלמים כמו בעולות אפ"ה איכא למימר דאיכא נמן מיעוט בהמות חולין דמצטרפין למחצה עולות ושפיר

מצי לאקרובינהו עולות דה"ל שלמים מיעוטא ואף על גב דבזבחים פרק כל הזבחים שנתערבו משמע דאפילו א' בריבוא ימותו ולא אזלינן בתר רובא היינו כדמסקינן התם דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי ואדרבא מדמקשינן התם ונכבשינהו דניידי ונימא כל דפריש מרובא פריש ומשנינן שמא יקח מן הקבוע אלמא היכא דלא שייך האי גזירה בקדשים נמי אמרינן כל דפריש מרובא פריש ושרי אף לכתחלה והדרא קושיא לדוכתא תו קשיא לי אהא דמשמע הכא דרוב בהמות בירושלים קדשים נינהו והתם בשקלים בזה הפרק גופא אמרינן מעות שנמצא' לפני סוחרי בהמה בירושלים לעולם מע"ש והובא בש"ס בכמה דוכתי והטעם מבואר כמו שפרש"י ותוספות בפסחים דרוב בהמות הנקחים בירושלים הן לקוחות במעות מעשר שני וליכא למימר דדוקא במעות אמרינן דרובן לקוח' בכסף מעשר משום דליכא למיתלי בגזבר ומעות הלשכה דאין דרך הגזבר ליקח מעות מלשכה עד שיחלל על הבהמה כדאיתא שם בירושלמי משא"כ בבהמה הנמצאת רוב קדשים שכיחי טפי משום שהגזבר קונה הרבה מדמי הלשכה דלפ"ז קשה יותר דהגזבר אינו קונה ממעות הלשכה כ"א עולות ולא שלמים דלא שייכי בציבור כ"א כבשי עצרת והיה נ"ל ליישב חדא מגו חדא דעיקר קושיית הגמרא דודאי רוב בהמות זבחי שלמים נינהו דהא אותן הלקוחות בכסף מעשר נמי אינו רשאי להתפיסן בעולה אלא רובן שלמים נינהו כדתנן הלוקח בכסף מע"ש בהמה לזבחי שלמים אלא דלפ"ז לא יתיישב שפיר הא דמשני רבי אושעיא בבא לחוב בדמיהם ור"מ היא דאמר הקדש במזיד נתחלל ולמאי דפרישית אין זה מספיק דהקדש במזיד מתחלל דמ"מ האיכא חששא דלוקח במעות מעשר שני ואינה נפדית בירושלים לכ"ע ואין זה שייך לפלוגתא דר"מ ור"י דהקדש וצ"ע. מיהו נ"ל עיקר דודאי מדאורייתא תלינן ברובא ומיעוט חולין משלים למחצה עולות וה"ל שלמים מיעוטא אלא דכל השקלא וטריא בחששא דרבנן אייריכדמשמע לקמן דפריך ודלמא תודה היא ודלמא אשם הוא וכמו שאבאר ועיין עוד בסמוך:

תוספות בד"ה אמר ר' אושעיא כו' משמע מתוך פ"ה כו' וקשה שהרי לא מצינו דסבר ר"מ דתמימין נפדין כו' עכ"ל. ובחידושי הרשב"א ז"ל מבואר יותר דה"ל לאתויי הא דילפינן בכולה תלמודא דאין נפדין אפילו על מום עובר כו' ע"ש ולענ"ד אין מכל זה סתירה לפרש"י דודאי לכ"ע אין נפדין תמימין ואפי' על מום עובר כדדרשינן בר"פ ואלו מנחות מדכתיב אשר לא יקריבו ממנה מי שאינה קריבה כלל יצאה זו שאין קריבה היום וקריבה למחר נמצא דלפ"ז מצינן למימר דהאי דהכא גרע ממום עובר דהא אי רק לאו דנפדית ליכא תקנתא א"כ קרינן ביה שפיר אשר לא יקריבו ממנה אי לא חזיא

מדאורייתא להקרבה ואף שיש לפקפק קצת ולחלק דאפשר דהיום ולמחר יבורר הספק וחזיא להקרבה מ"מ אין זה מוכרח דמסתמא כבר הכריזו עליה ונתייאשו הבעלים לפי שאין בה סימן ומכ"ש שאם נאמר דמדאורייתא חזיא להקריבה עולה דתלינן ברובא דעולות וחולין וה"ל שלמים מיעוטא אלא דהמקשה סובר דאפ"ה מדרבנן יש לחוש דלמא שלמים נינהו וא"כ פשיטא דמשני שפיר דהם אמרו והם אמרו לחוב בדמיה ותפדה מקדושת שלמים לקדושת עולה כיון דלשלמים לא חזיא משום ספיקא דעולה כן נ"ל ליישב שיטת רש"י וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו בשם רבינו חננאל כשיטת רש"י ז"ל ושכן הוא בירושלמי דשמעתין ועיין עוד בסמוך וכיוצא בזה כתב הריטב"א בחידושיו ליישב קושיא אחרת דלפירש"י דלפדות איירי א"כ שפיר מצי לאוקמי נמי כר' יהודה דהא מודה דבמזיד מתחלל' קדושת דמים דרך פדיון ומקח וממכר אלא דאפ"ה ר"מ מיקל טפי בחילול דמזיד ומש"ה מיקל נמי בקדושת הגוף ולמאי דפרישית יתיישב יותר ולפ"ז אתי שפיר נמי אף לפמ"ש לעיל דמאן דס"ל הקדש במזיד מתחלל בשוגג אין מתחלל היינו משום דיש לו רשות למוכרה ולפדות וזה לא שייך בקדושת הגוף דמ"מ לא שייך כאן קדושת הגוף ממש כדפרישית ועיקר הראיה דאשכחן מיהא דר"מ מיקל טפי מיהו לפי שיטת הרשב"א ז"ל לחד לישנא דר' אושעיא ס"ל דלר"מ בין בשוגג בין במזיד מתחלל א"כ א"ש טפי ודו"ק:

גמרא וקדושת הגוף מי מתחלל והתנן אין מועל אחר מועל כו' אף למאי דפרישית בסמוך דליכא הכא קדושת הגוף דשלמים ממש מדאורייתא אלא חששא דרבנן אפ"ה מקשה שפיר מדמסיק ר' אושעיא ור"מ היא דאמר הקדש במזיד מתחלל ולא מוקי לה בפשיטות ככ"ע ומה"ט גופא דכיון דחששא דרבנן היא התירו לו לפדותה א"כ דאפי' מחשש דרבנן נמי לא משמע ליה לר' אושעיא להתיר לפדות דגזרינן אטו דאורייתא אלא דוקא לר"מ שרי כיון דבמזיד מתחלל וע"ז מקשה שפיר הא בקדושת הגוף לא אשכחן דמיקל טפי ר"מ מר"י וע"ז משני שפיר דממילא שמעינן כיון דלר"מ במזיד מתחלל כיון דמכוין לאפקינהו לחולין כ"ש דיש להתיר בהני גווני כיון דלתקנתא דלקדשי נתכוין ואפשר דאפילו אי הוי חששא דאורייתא הוי שרי כדפרישית כן נ"ל:

שם והתנן אין מועל אחר מועל כו' ולמאי דס"ד דמתני' ר"מ היא משום דסתם משנה ר"מ א"כ צ"ל דר' אושעיא ס"ל דלר"מ בין בשוגג בין במזיד מתחלל דאל"כ בלא"ה ע"כ לא אתי' כר"מ דהא מעילה לא שייך אלא בשוגג ולא במזיד אפילו לר"מ וכדפרישית נמי לעיל וא"כ היאך קתני אין מועל אחר מועל דמשמע דנתחלל וכ"כ הרשב"א בחידושיו. ועוד כתב בדרך אחר דהכא שנהנה מגוף ההקדש איירי דר"מ נמי מודה דה"ל כאכילה

וכמ"ש התוספות לעיל בד"ה אלא לענין אכילה. מיהו לפי שיטת התוס' א"א לאוקמי ההיא מתניתין בנהנה אלא ברוצה להוציאו מרשות לרשות ולפ"ז צ"ל כפירוש הראשון של הרשב"א ז"ל ומה שדקדק מהרש"א כתבתי בלשון התוס' לעיל בד"ה ולא אמרו:

תוספות בד"ה אין מועל אחר מועל כו' דהא דאמרינן הכא כו' ואז הוא מתכוון לגוזלה היכא דנתנו לחבירו כו' עד סוף הדיבור. וכתב' מהרש"ל ומהרש"א ז"ל שדבריהם סותרין זא"ז דכאן הוצרכו לפרש דאיירי בנתנו לחבירו ולקמן כתבו דנהי נמי דסבור שהוא שלו מ"מ הוא מתכוין להוציאו מרשותו כו' לכך הגי' מהרש"ל לקמן א"נ במקום נהי ומהרש"א ז"ל כתב שהוא דוחק ונ"ל יותר להגי' כאן ואז נתכוון לגוזלה דהוי כמו נתנו לתבירו ע"ש באריכות. ולענ"ד תמה אני על שני גדולי הדור שבחנם הוציאו דברי התוס' מפשטן וא"צ להגיה כלל ודבריהם מבוארין דבמתני' דהכא דאין מועל ע"כ משמע להו דאיירי בנתנה לחבירו כיון דע"כ בשוגג איירי דבמזיד ליכא מעילה א"כ תו ליכא לאוקמי בכסבור שהוא של הקדש דא"כ מזיד הוא ובכסבור שהוא שלו ליכא לאוקמי דהא מדקתני סיפא דבבהמה דקדושת הגוף בא חבירו ורכב עליה בא חבירו ורכב עליה משמע דבשאר מילי כגון בהמה טמאה שרכב עליה ובא חבירו ורכב עליה הראשון מעל ולא השני לפי שנתחלל ע"י הראשון ואי דכסבור הראשון שהוא שלו א"כ לא נתכוין להוציאו מרשות לרשות ע"י שרכב עליה ובהנאת רכיבה ליכא לאוקמי דהא מסקו להדיא שע"י הנאה בלא הוצאת רשות יש מועל אחר מועל בכל מילי ומש"ה לא מצו לאשכוחי אלא בכסבור שהוא של חבירו וא"כ בכל מילי לא מצינו מועל אחר מועל אם נתנה הראשון לחבירו דהא נתחלל אצל הראשון דכשנתנה לשני שלח בה יד והוציאה מיד הראשון אבל בבהמה וכלי שרת כה"ג יש מועל אחר מועל משא"כ לקמן בסוף דבריהם שבאו לפרש התוספתא דביקע בו כולן מעלו והיינו ע"כ דכ"א סבור שהוא שלו וא"כ ע"כ הא דקתני סיפא נתנה לחבירו נמי איירי בכה"ג גופא דסבור שהוא שלו דאל"כ אמאי מפליג בין ביקע בו ובין נתנו לחבירו דליפלוג וליתני בדידיה לכך הוצרכו לפרש דנהי דע"כ איירי בסבור שהוא שלו אפ"ה הא קמן שנתכוין להוציא מרשותו לרשות חבירו וכל זה ברור ומההיא דבא לחוב בדמיהם נמי לא תיקשי דהתם בחילול דמזיד איירי מוקי לה כר"מ וא"כ הרי מוציאה מרשות הקדש לרשותו והדברים ברורים בעזה"י ודו"ק. מיהו בעיקר דברי התוס' דפשיטא להו דאי הוי הקרדום כלי שרת יש מועל אחר מועל כבר כתבתי לעיל דף נ"ד דלאו מילתא דפסיקא היא אלא פלוגתא דר' נחמיה וחכמים במעילה פ' הנהנה ולרבנן בכלי שרת נמי אין מועל אחר מועל ולפ"ז לא הוי

קשה מידי בתוספות אלא דאכתי בתוספות גופא צריך לחלק בין דרך הנאה ובין דרך גזילה ועיין בזה בלשון הרמב"ם בהלכות מעילה ובלשון הראב"ד:

גמרא אימר דשמעת ליה בקדשי קדשים בקדשים קלים מי שמעת ליה. נראה דסבר המקשה דדוקא בקדשי קדשים דכתיב בהו מעילה דהיינו שינוי רשות מש"ה יליף ר"מ דבמזיד מתחלל משא"כ בקדשים קלים דלא כתיב בהו מעילה מנ"ל. מיהו לכאורה זה לא יתכן אלא לפי שיטת התוס' לעיל דף נ"ג ע"ב ד"ה אף במכר דמזיד לר"מ מפשטא דקרא דומעלה ילפינן אבל למה שפירש"י שם מסברא דנפשאי דמפשטא דקרא א"א למילף אלא טעמא דר"מ במזיד כיון שיכול לחללו על הקדש אחר וא"כ לא שייך האי סברא בקדשי קדשים דהא אין נפדין תמימין אלא דאפ"ה אתא שפיר למאי דפרישית בסמוך דבלא"ה ע"כ לר' אושעיא סבר ר"מ דא' שוגג וא' מזיד מתחלל וא"כ שפיר יליף מפשטא דקרא דומעלה ואדרבא יליף מזיד משוגג וא"כ מקשה הכא שפיר אדרבי אושעיא וכפרש"י אלא דאכתי קשה לפ"ז במימרא דר' חמא בר עוקבא משמיה דריב"ח בסמוך דלר"מ שוגג אין מתחלל מזיד מתחלל ואפ"ה מסיים בה נמי א' קדשי קדשים ואחד קדשים קלים אלא דבלא"ה צ"ל דהני קדשי קדשים דקאמר עיקר מילתא קאי אקדשי ב"ה כמו שפירש' רש"י ותוס' אבל בקדשי קדשים דמזבח הא לפירוש התוספות בשמעתין בד"ה אמר ר' אושעיא נמי לא משכחת בהו דמתחלל במזיד דהא אין נפדין תמימים אלא דוקא בנתכווין לגוזלן וכגון בבהמה הנמצאת דוקא וא"כ לדידהו נמי א"ש אף לפי שיטת רש"י דכה"ג דבהמה הנמצאת כיון דלית לה תקנתא סובר ר"מ דנפדית ונתחללה וכדפרישית שכן שיטת רבינו חננאל כפרש"י ודוק היטב:

דף נה:

אמר מר זכרים עולות דלמא תודה היא. כבר כתבתי דקשיא לי אכל הני דמקשה ודלמא תודה היא ודלמא אשם הוא ודלמא פסח הוא ומאי קושיא הא ודאי רוב קדשים עולות ושלמים נינהו ואיכא נמי מיעוט חולין שיכול להקריבן עולות וא"כ מאי מקשה כל הנך קושיות ואמאי לא נימא כל דפריש מרובא פריש כדמשמע להדיא בר"פ התערובות דאפילו בקדשים נמי אפילו לכתחלה אמרינן הכי אם לא היכא דשייך גזירה שמא יקח מן הקבוע משא"כ הכא דלא שייך האי גזירה ויש ליישב דדוקא התם בפרק התערובות דאיכא פסידא דקדשים טובא שהרי נתערב המיעוט ברוב ועוד שאין זה הספק דתערובות עומד להתברר מש"ה הוי אמרי' שפיר כל דפריש כו' משא"כ הכא דליכא תערובות דהתירא וגם הספק עומד להתברר שמא יבאו הבעלים ויתנו סימן ובזיא

מילת' שהוא גנאי למזבח שהקריבו דבר פסול מש"ה איכא למיחש בכל הנך חששות לכתחילה כן נ"ל:

העולה מיהא מדברינו דלא איירי בשמעתין אלא בחששא דרבנן בעלמא והיינו כדפרישית לעיל בסוגיין אלא שעדיין אין זה מספיק דכיון דאוקמינן למתניתין דהכא דאיהי ודאי לא קרבה אלא בא לחוב בדמיהן לר' אושעיא או ממתין עד שתומם לר"י א"כ תו ליכא גנאי מובח והדרא קושיא לדוכתא דלמא אין צריך לעשות תקנה אלא לזכרים עולות ולנקבות זבחי שלמים דרובן הכי הוי משא"כ להנך חששי דתודה ואשם דמיעוטי נינהו לא טרחוהו רבנן ולמאי דפרישית לעיל יש ליישב דאיכא למימר דפשיטא ליה לתלמודא דמתניתין ע"כ לחששא דמיעוטא נמי חייש דאל"כ אפי' זכרים היה יכול להקריב שלמים דרוב זבחים שלמים נינהו משום הלקוחות בכסף מעשר דאין לוקחין נקבות כדבסמוך וכ"ש דאיכא נמי מיעוט חולין וה"ל עולות מיעוטא אע"כ מדקתני זכרים עולות מוכח דחייש למיעוטא אם כן מקשה שפיר ודו"ק:

תוספות בד"ה ודלמא אשם וא"ת ויתנה כו' ואי משום סמיכה דשלמים טעונין סמיכה ואשם אין טעון סמיכה כו' עכ"ל. תיוהא קא חזינא הכא דהא ודאי כל האשמות טעונין סמיכה כדתנן להדיא במנחות דכל הקרבנות יחיד טעונין סמיכה אלא דבאשם מצורע לחוד איכא למ"ד דלאו דאורייתא אלא דרבנן ונ"ל ליישב דכוונתם דבשלמים ודאי נוכל לקיים סמיכה בבעלים שזה המוצאה ורוצה להתחייב בדמיהם מיקרי בעל הזבח דשלמים שבאין בנדבה משא"כ בחששא דאשם א"א לקיים סמיכה בבעלים אלא דלפ"ז לשון ואשם אין טעון סמיכה הוא מגומגם לגמרי ויש ליישב בדוחק דהכי קאמרי דמשום חששא דאשם אין קרבן זה טעון סמיכה וא"א לקיים בו מצות סמיכה כלל דסמיכה בבעלי' בעינן ואי אשם הוא ה"ל איהו כאחר ועובד עבודה בקדשים כנ"ל ועדיין צ"ע:

(קונטרס אחרון) דף נד ע"ב תוס' בד"ה ודילמא אשם וא"ת ויתנה כו' ואשם אין טעון סמיכה עכ"ל. ויש לתמוה טובא דהא משנה מפורשת היא במנחות דכל קרבנות יחיד טעונין סמיכה חוץ מבכור ומעשר ופסח אלא דבאשם מצורע לחוד אמרי' בעלמא דאין טעון סמיכה מדאורייתא וכתבתי ליישב בדוחק ועדיין צ"ע:

גמרא ת"ר אין לוקחין בהמה בכסף מעשר שני כו' משנה הוא בפרק קמא דמעשר שני עד אמר רבי יהודה ונראה שזה הכריחו לרש"י ז"ל לפרש טעמא משום דכתיב וצרת הכסף בידך או משום שמא תכחיש ושביק טעמא דשמא יגדל עדרים שמפורש בגמ' פרק לולב הגזול אלא משום דסתם משנה ר"מ ור"מ לא חייש שמא יגדל בזכרים והכא במשנה ובברייתא ע"כ בזכרים איירי דאי בנקבות לא שייך למיתני בסיפא תעלה ותאכל

במקום דהא בנקבות אפילו בדיעבד אין מתחללין וכדאיתא פרק לולב הגזול לכ"ע לכך הוצרך רש"י לפרש הני טעמי אחריני דר"מ מודה בהו דלכתחלה אסור אבל בדיעבד סובר ר"מ דמתחלל בזכרים דהנך טעמי לא הוו אלא לכתחלה כמו שאבאר בסמוך בלשון רש"י ומדאמרי רבנן בפרק לולב הגזול דאפילו זכרים אין מתחללין בדיעבד הוצרך רש"י לפרש שם טעמייהו דגזרי זכרים אטו נקיבות וכמו שהביאו התוס' בשמעתין מהירושלמי ובלא"ה איצטריך התם האי טעמא דגזרינן זכרים אטו נקבות לרבנן דהא בשביעית נמי אמרי דאין מתחללין אף ע"ג דבשביעית לא שייכי הנך טעמי דרש"י בשמעתין ואישתמיטתא הא מילתא דשביעית למהרש"א ז"ל בפרק לולב הגזול ע"ש ומה שדקדקו התוס' בד"ה במזיד והוכיחו דר"מ מתיר אפי' לכתחלה מהתוספ' אבאר בסמוך ליישב שיטת רש"י בזה ודו"ק:

רש"י בד"ה אין לוקחין כו' חוץ לירושלים דכתיב וצרת הכסף בידך ועוד שמא תכחיש בטורח הדרך עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דה"ל כיהודה ועוד לקרא ואפשר משום דלטעמא קמא הוי שרי מיהא לקנות בהמה תמימה לצורך שלמים שהיא עיקר מצות מעשר שני בירושלים בריחוק מקום וכמו שהביאו התוס' מההיא דהגוזל אבל מטעמא דשמא תכחיש אפילו בכה"ג נמי אסור ולא שרינן בהגוזל אלא מדוחק כמ"ש התוס' ועוד נ"ל ברור דמ"ש רש"י דכתיב וצרת הכסף בידך נמי לא הוי אלא למצוה בעלמא דלעיכובא ודאי לא כדקתני סיפא במזיד תעלה ותאכל במקום ומשמע לי לשיטת רש"י דאפי' כשלקחה שלא לשם שלמים איירי מדקאמר רבי יהודא בד"א במתכוון לשם שלמים וקי"ל כל במה דקאמר ר' יהודא היינו לחלוק ועמ"ש בזה בסמוך ומזה נמי הוי סייעתא דת"ק דברייתא נמי הוי ר"מ דהוא בר פלוגתא דר' יהודא וכ"ש שאמר ממש כלשון המשנה גופא ומש"ה הוכרח רש"י לפרש הנך טעמי א"כ ע"כ דת"ק אפילו בשלא לשם שלמים אמר דתעלה ותאכל במקום והיינו כדפרישית דטעמא דוצרת נמי לא מעכב כלל כדאית' להדיא בפ' לולב הגזול מאי מעשר דמי מעשר דאי ס"ד מעשר ממש הא כתיב וצרת הכסף בידך אלא דמי מעשר א"כ נמצינו למדין מפורש דבמעות מעשר וצרת הכסף לאו עיכובא דעיכובא דקרא היינו דוקא שתחלת חילול הפירות יהיה דוקא על כסף אבל לענין שיביא הכסף לירושלים אע"ג דכתיב ונתת הכסף בבל אשר תאוה היינו למצוה בעלמא אפילו לשיטת רש"י ז"ל וכמו שאבאר עוד בלשון התוספות בסמוך כנ"ל ומה שדקדק רש"י ז"ל לכתוב שמא תכחיש בטורח הדרך היינו לדיוקא דבירושלים גופא לא שייך הנך טעמי וכמו שאבאר עוד בזה בלשון התוס' במזיד כן נ"ל נכון ודו"ק:

תוספות בד"ה אין לוקחין כו' פירש בקונטרס כו' ולא נהירא כו' עד אבל ללישנא דכסף צורה קשה טובא עכ"ל. נראה לכאורה דפשיטא להו דמה"ט דכסף צורה ודאי יש לאסור אפילו בדיעבד והא ודאי ליתא דא"כ בפשיטות הו"ל לאקשויי מהא דקתני סיפא תעלה ותאכל במקום וכבר הרגיש מהרש"א, ז"ל וכתב דבדיעבד ודאי שרי דכסף צורה לאו לעיכובא אלא למצוה וצ"ל דאפ"ה בההיא דהגוזל דהוי לכתחלה אפילו מדוחק נמי לא ה"ל למישרי והא נמי ליתא דודאי כסף צורה דקרא לעיכוב' נמי דהא מקשה הש"ס בפ' לולב הגזול אי ס"ד דמעשר ממש הא כתיב וצרת הכסף בידך והתם אדיעבד קאי וליכא למימר דבמעשר ממש הוי לעיכובא ובמעות מעשר למצוה דהא מהי תיתי וסכינא חריפא מפסקא קרא אע"כ דבמעות מעשר אפילו לכתחלה ליכא איסורא דאורייתא דקרא אמעשר גופא קאי אבל במעות מעשר לא הוי איסורא אלא מצוה בעלמא דרש"י נמי אסיפא דקרא סמיך דכתיב ונתת הכסף בכל אשר תאוה אלמא שזה עיקר מצותו מיהו ההיא דהגוזל דא"א בענין אחר מותר וא"כ נתיישב' קושי' התוס' על רש"י ועוד שכבר כתבתי דרש"י נמי מודה דמותר ליקח במעות מעשר בהמה לשם שלמים אי לאו טעמא דשמא תכחיש ובהכי איירי ההיא דהגוזל והתוס' לא ניחא להו בהכי בשיטת רש"י דלשיטתייהו אזלי שכתבו בפ' לולב הגזול דאע"ג דאיתא בכמה דוכתי דכל מקום שאמר ר"י במה לחלוק היינו אף לפרש וההיא דהכא לפרש ואזלי בהא נמי לשיטתייהו בד"ה אבל במתכווין דלפירושם שם ע"כ דת"ק נמי מודה והוי לפרש כמו שאבאר שם א"כ ההיא דהכא לת"ק נמי איירי לצורך שלמים ואפ"ה כתב רש"י טעמא דוצרת הכסף אבל מצינן למימר דרש"י סובר דבמה לחלוק ות"ק ר"מ מיירי בלוקח לשם חולין ומש"ה כתב רש"י טעמא דוצרת משא"כ ר' יהודא גופא דאיירי בלוקח לשם שלמים אזיל לטעמיה דאית ליה טעמא דשמא יגדל עדרים אף לשיטת רש"י כדפרישית והא דלא ניחא להו לפרש נמי אליבא דרש"י דההיא דהגוזל כר' מאיר כמ"ש לקמן בד"ה במזיד היינו משום דלא אשכחן דפליג ר"מ אלא בטעמא דשמא יגדל בפ' לולב הגזול משא"כ בטעמא דוצרת לא אשכחן פלוגתא ועמ"ש בזה בל' התוס' בד"ה במזיד ודוק היטב:

דף נו.

תוספות בד"ה ואם לקח כו' פי' בקונטרס דכופין המוכר כו' וא"ת מה קנס הוא זה למוכר כו' עד סוף הדיבור. וכתב מהרש"א ז"ל דקושיית' אמזיד ע"ש בדבריו ודבריו תמוהין מאד דמאי ענין קושיית' לכאן ולמה הוזכרו דברי רש"י לבטלה כיון שאין זה ענין לקושייתם ובאמת לא ידעתי מי הכריחו לכך שהרי דבריהם ברורין שבאו להקשות על פרש"י שכתב

כופין המוכר כמו שפי' ג"כ מהר"ם ז"ל מלובלין. אלא דלענ"ד אכולה סוגיא קשיא להו בין בשוגג מאי כופין שייך בזה ובין במזיד אמאי אמרינן בסמוך דקנסינן ליה ולכאורה הוי משמע להו דמעיקר הדין כיון שהחילול שלא כדין אף בשוגג לא הוי חילול כלל ומעות מעשר כל היכא דאיתא דין מעשר עליו וא"כ אדרבא אם לא היינו דנין בשוגג דין מקח טעות היה המוכר צריך להעלותן לירושלים אלא שהמוכר טוען טענת טעות על הלוקח ואיפכא מיבעי' ליה לרש"י לפרש כופין את הלוקח שיחזור המקח ויטול דמיו ויעלן לירושלים ולפ"ז קשיא להו נמי במזיד אהא דשקלינן וטרינן בסמוך מענין קנס ואמאי הא מעיקר הדין דיחזרו דמים למקומן במזיד כיון דמעות מעשר גביה. וע"ז מתרצין שפיר דמעיקר הדין שיהא המקח קיים בין בשוגג בין במזיד כיון שאין הטעות והאיסור במקח הבהמה אלא במעות הלוקח וא"כ היינו מצריכין להלוקח לחלל המעות שביד המוכר וע"ז כתבו שפיר והיינו דפריך וליקנסי' ללוקח דכיון שכן הוא מעיקר הדין א"כ אמאי קנסינן למוכר אדרבא נקנסי' ללוקח כיון דעביד איסורא שלא יהא חוטא נשכר כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה במזיד תעלה כו' וקשה כמאן אתיא כו' דהכי איתא בתוספתא כו' עכ"ל. והא דפשיטא להו דההיא דתוספתא איירי בגבולין ולא מוקי לה בירושלים היינו כדכתבו בפ' לולב הגזול דלא מיתוקמא נמי ברייתא דהתם בירושלים ונהי דמה שכתבו שם משום דבירושלים מותר ליקח בהמה לזבחי שלמים לכתחלה זה לא שייך בהאי תוספתא דשביעית דאדרבא מדנקיט חיה ועוף ובעלי מומין ולא נקיט תמימין משמע דאיירי בירושלים ואפילו לרבנן שרי כיון דחזיא לשלמים אלא דהתוספות לשיטתייהו דלא חיישינן להני טעמי דרש"י דוצרת הכסף ולשמא תכחיש אלא כולה מילתא דחכמים משום דשמא יגדל לחוד וסברי בפשיטות דבירושלים לא שייך שמא יגדל כמו שכתבו שם בפ' לולב הגזול דמש"ה לא מיתוקמא ברייתא דהתם בירושלים מדמקשה התם אי ס"ד מעשר ממש הא בעינן וצרת הכסף כו' וא"כ אכתי מדפסיקא ליה להמקשה גופא דלא איירי בירושלים אלמא דסובר בפשיטות דבירושלים לא חיישינן לשמא יגדל ולפ"ז ע"כ ההיא תוספתא דשביעית נמי בגבולין איירי וא"כ מקשו הכא שפיר אברייתא דהכא והוצרכו לתרץ דמתוקמא כרבנן ואיירי בתמימה דחויא לשלמים ואפ"ה אסור לכתחלה והיינו ע"כ משום שמא יגדל דהא להתוספות לית להו הני טעמי דוצרת הכסף ולשמא תכחיש ומ"מ משמע להו דבדיעבד אין להחמיר כ"כ בבהמה דחזיא לשלמים מה"ט דשמא יגדל כל זה נ"ל מוכרח לשיטת התוספות ודו"ק:

מיהו לשיטת רש"י שכתבתי יתיישב יותר דאיכא למימר דהתוספתא דשביעית ובריית דפ' לולב הגזול איירי כולהו בירושלים דוקא דלא שייכי טעמי דוצרת הכסף ולא טעמא דשמא תכחיש בטורח הדרך כדפרישית לעיל ומש"ה מוקי תלמודא דהתם טעמא משום שמא יגדל ולפ"ז לא תיקשי נמי מה שהקשו בפ' לולב הגזול מהא דטיבעא אפירי לא מחללינן בין לב"ש ובין לב"ה דהא בירושלים ודאי עיקר החילול טיבעא אפירי ונתיישבו ג"כ שאר הקושיות שהקשו שם. ולפ"ן נאמר דבירושלים נמי שייך שמא יגדל כמו שרצו התוס' שם לפרש מעיקרא אלא דהוי קשיא להו מהא דמקשה התם אי ס"ד מעשר ממש הא בעינן וצרת הכסף ומאי קושיא הא בירושלים לא שייך האי טעמא ובעיני יפלא דלכאורה לא קשה מידי דהא למאי דבעי למימר דאיירי במעשר ממש ודאי לא אפשר לאוקמי בירושלים דהא קלטוהו מחיצות ואין פודין אותו אבל למאי דמסיק דאיירי בדמי מעשר שפיר איירי בירושלים ואתיא כך"ע כן נ"ל לשיטת רש"י:

אחר שכתבתי כל זה אנהרינהו לעיינין מן שמיא וראיתי דמסוגייא דירושלמי סוף פ"ק דמעשר שני משמע דפרש"י ותוספות אלו ואלו דברי אלקים חיים דמעיקרא למאי דבעי לאוקמי בריית דלולב הגזול והתוספתא בדמאי דלא שייך ביה טעמא דוצרת הכסף ומתניתין דהלוקח בהמה בשוגג בודאי והוי טעמא משום דאין מעשר שני נפדה בריחוק מקום לכתחלה ובדיעבד שרי והיינו כפרש"י משום דכתיב וצרת הכסף ונתת הכסף וכדפרישית לעיל דרש"י נמי אסיפא דקרא סמיך וכמבואר להדיא בירושלמי אבל לבתר הכי דבעי לאוקמא בירושלמי מתניתין דהלוקח בהמה בשוגג כרבי מאיר ובעי לאוכוחי מהכא דאפי' בודאי נפדה בריחוק מקום ולא חיישינן לטעמא דוצרת ומש"ה מתיר ר"מ לכתחלה דהא ר"מ לא חייש נמי לטעמא דשמא יגדל בזכרים והא דקתני הלוקח ה"ה אפילו לכתחלה אלא משום שוגג נקיט הלוקח וא"כ ע"כ ההיא בריית דהכא דקתני אין לוקחין לכתחלה היינו משום שמא יגדל וכפירוש התוספות וכולה רבי יהודא קאמר לה ובמה היינו לפרש מיהו מסקנת הירושלמי סוף פ"ק מייתי בריית דתני בן ביבי ונתת הכסף בקירוב מקום אתה מחלל ואי אתה מחלל בריחוק מקום והיינו לגמרי כפרש"י וכדפרישית דרש"י נקיט קרא דוצרת הכסף וסמיך אסיפא דקרא ונתת הכסף והיינו למצוה בעלמא כדמוכח בירושלמי דגבי פירות נמי בשוגג הוי מקח טעות משום דאינו מקיים המצוה כתיקונו הא במזיד יעלה הפירות ויאכל במקום דבדיעבד נתחלל וממילא דא"ש נמי ההיא דהגוזל דמדוחק דא"א בענין אחר אפילו לכתחילה שרי ועוד דבלקחה לשם שלמים מודה רש"י דלא שייך ביה טעמא דוצרת ורבי יהודה דאיירי במתכוין

לשם שלמים היינו משום שמא תכחיש כן נ"ל נכון וברור בעזה"י ותלי"ת שהנחני בדרך אמת ודו"ק:

בא"ד ואור"י דאתיא כרבנן כו' דאיירי בתמימה דחזיא לשלמים כו'. ולפ"ז הא דקאמר ר"י בד"א במתכווין ולקח תחלה לשם שלמים לאו דוקא אלא בתמימה דחזיא לשלמים אלא דלכאורה הלשון לא משמע כן ועוד דלפ"ז לא אתי שפיר הא דמסיק עלה אבל במתכווין להוציא מעות מעשר שני לחולין ופירשו התוספות בסמוך בד"ה אבל דהיינו שמוסר המעות למוכר שיעלנו לירושלים ובתר הכי קתני סיפא דהאי תוספתא גופא במילתא דר"י אם היתה בעלת מום כו' ואיפכא ה"ל למימר בד"א במתכווין לשם שלמים דהיינו בתמימה דחזיא לשלמים אבל אם היתה בעלת מום יחזרו דמים למקומן וכלפי האי סיפא דאבל במתכוון דמפרשים התוספות שמוסר המעות לקדושת מעשר והבהמה לשם חולין ה"ל למיתני ברישא בד"א שלקחה לשם מעשר אבל במתכוון ולקחה לשם חולין. אבל למאי דתני עכשיו לא הוי רישא סיפא ולא סיפא רישא. ולכאורה היה נ"ל דפירוש התוספות דהכא היינו בשיטת רש"י דבסמוך בד"ה אבל במתכווין אלא כיון דהכל מפירוש ר"י לא ניחא לי בהכי וצ"ע ודו"ק ועיין בדיבור הסמוך:

בא"ד והכי נמי איתא בתוספתא כו' אם היתה בעלת מום או שהיו פירותיו טמאין כו' עכ"ל. ולפירושם בההיא דבעלת מום הטעם משום שמא יגדל ובפירות טמאין כיון דאין ראויין בירושלים משא"כ לשיטת רש"י שכתבתי דבמה היינו לחלוק וא"כ לרבי יהודא בבעלת מום ובפירות טמאין הטעם שוה בהן דמחשבתו ניכר' מתוך מעשיו שאינו רוצה להעלותן לירושלים אלא לאכלן בעירו דאי לירושלים ה"ל לקנות בהמה תמימה דחזיא לשלמים דסתם בהמות מעשר בירושלים הויין שלמים כמבואר בכמה דוכתי ועיין עוד בסמוך בד"ה אבל במתכווין דלדעתי מהאי תוספתא דמייתי התוספות הוי תיובתא לדידהו וסייעתא לפרש"י ודוק היטב:

גמרא והאנן תנן רבי יהודא אומר במזיד קידש ופירש"י דכיון דליכא טעות משום קנסא לא אמרו רבנן דליבטל עכ"ל. ויש לתמוה אסברת המקשה דהא דקנסו רבנן ואמרו דלא הוי זבינא משום דהוי מידי דממונא וכה"ג אשכחן טובא דהפקר ב"ד הפקר משא"כ בקידושין אמאי פשיטא ליה דליבטלו הקידושין ואדרבא בכל דוכתי מקשה הש"ס מי איכא מידי דמדאורייתא הוי קידושין כו' ואיצטריך לשנויי דאפקעינהו רבנן לקידושין מיהו היכא דאיתמר איתמר והיכא דלא איתמר לא פסיקא מילתא ואטו מי עדיף מהא דתנן בפירקין בערלה ואיסורי הנאה מכרן וקידש בדמיהן מקודשת אף על גב דתפסי דמיהן מדרבנן והוה ליה איסורי הנאה ואפ"ה לא החמירו לענין קידושין כ"ש הכא

ואפשר דקשיא ליה אהא דקתני במזיד קידש משמע דלכתחלה אין צריך קידושין אחרים לכתחלה דכה"ג מדייק הש"ס בנדרים דף מ"ו בהא דמכרן וקידש בדמיהן ודוחק. מיהו לפרש"י יש ליישב קצת דהכא נמי לענין יחזרו דמים למקומן אף על גב דמדינא חל קדושת מעשר על הבהמה אפ"ה משום קנסא הפקיעו חכמים קדושת מעשר מהבהמה וא"כ ה"נ לענין קידושין הוי ליה להחמיר להצריך קידושין אחרים כ"ז יש ליישב בדוחק לפי שיטת רש"י משא"כ לשיטת התוספות דעיקר הקנס שמא לא תעלה לירושלים וא"כ אמאי פסיקא ליה להמקשה לבטל קידושי דאורייתא משום חששא זו ויש ליישב בדוחק. מיהו לולי פרש"י ותוספות היה נ"ל לפרש קושיית המקשה בפשיטות דאכתי לא סלקא אדעתא דהמקשה דטעמא דרבי יהודא דיחזרו הדמים למקומן הוי משום קנסא אלא קס"ד דמדינא קאמר ר"י דלא הוי זבינא כלל אי משום דסבר ר"י נמי דמעשר ממון גבוה הוא דהא לא אשכחן בשום דוכתא דפליג רבי יהודה אדרבי מאיר כ"א במתניתין דהכא ועוד דהא בפרק חלק אסקינן דבגבולין מודה רבי יהודה דממון גבוה הוא ובפרק קמא דבכורות נמי אמרינן דסבר רבי יהודה דכיון שהקפידה תורה בכסף צורה אסור בהנאה ומקשה התם נמי מדאמר רבי יהודה במזיד קידש ומשני נמי כדהכא ע"ש וסברת המקשה בזה דסובר רבי יהודה דאין לו רשות לשנות כלל במעשר בגבולין אלא מה ,שאמרה תורה וצרת הכסף מיהו כבר כתבתי בשיטת רש"י דכ"ע מודו דתפסי מיהו קדושת שלמים בדיעבד אבל כל שלא לקח לשם שלמים לא הוי זבינא כלל מדאורייתא וא"כ מקשה שפיר והתנן ר"י אומר במזיד קידש והיינו כדמקשה בבכורות וה"נ איתא בירושלמי פ"ק דמעשר שני דכל היכא שאין לו רשות למכור אין לקדש בו ע"ש וע"ז משני שפיר אמר ר"א אשה יודעת והיינו כדמשני נמי בבכורות דע"מ שתעלה לירושלים ודאי רשאי למכור כרבי יהודא וה"ה לקדש במאי דביני ביני וכמ"ש לעיל בפיסקא דמעשר שני ובל' התוספות בד"ה איהי לא ניחא לה וא"כ ה"נ אפילו קידשה סתם במעות מעשר כיון דאשה יודעת הו"ל כאילו התנה שתעלה לירושלים וע"ז מקשה רבי ירמיה דע"כ ליתא להאי סברא דמסתמא אשה יודעת וה"ל כאילו התנה דא"כ בבהמה טמאה נמי אמאי אמרינן דיאכל כנגדן ואדרבא היה לנו לכוף את המוכר לעלות לירושלים דהא ה"ל כאילו התנה ומשני דודאי לא הוי כאילו התנה אלא הכא באשה חבירה דידעה ומכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש בסמוך בל' התוספות דע"כ לית ליה לר"י דמתניתין דיאכל כנגדן כן נ"ל נכון לולי שרש"י ותוספות לא פירשו כן ועם כל זה לא נמנעתי לכתוב כיון דסוגיא דשמעתין בהכי רווחא וסוגיא דבכורות מסייע לי ודו"ק:

תוספות בד"ה אבל במתכוון כו' פי' בקונטרס כו' וקשה טובא חדא דאטו ברשיעי עסקינן כו' עד סוף הדיבור. ולענ"ד נראה ליישב שיטת רש"י לא' א'. דמה שהקשו אטו ברשיעי עסקינן דמלבד שאין זו קושיא כ"כ דאף דלשון מזיד בכל מקום היינו ברשיעי מ"מ כאן אין הכרח לפרש דאיירי ברשיעי דנהי דלענין להוציאה לחולין הוי מזיד מ"מ בהא מיהא טעי שסובר שרשאי לזקוף דמי המעשר במלוה ויאכל כנגדן בירושלים וזה מוכרח דאלת"ה תיקשי יותר לפירוש התוספות דהאי במתכוין היינו שהתנה עם המוכר שיהא המעות בקדושה ויעלה לירושלים דא"כ הא דאמר רבי יהודא בתוספתא שהביאו התוספות בדיבור הקודם בפירות טמאים דבמזיד נמי יחזרו הדמים למקומן והנהו פירות טמאין היכי דמי אי בהתנה עם המוכר שיעלה המעות לירושלים מאי איריא פירות טמאין אפילו טהורין נמי יחזרו דמים למקומן כיון שאין אנו מאמינים לו ואדרבה בפירות טהורין חיישינן טפי שלא יאמין לנו כמ"ש התוספות ואי בקנה הפירות טמאין להוציא לגמרי מעות מעשר לחולין תיקשי להו נמי אטו ברשיעי עסקינן ומה"ט גופא שהקשו לפרש"י דהא לר' יהודא לקוח בכסף מעשר אינו נפדה אע"כ דאיירי בהכי שרוצה לזקוף דמי המעשר במלוה ולאכול כנגדן וא"כ ה"ה לפרש"י. וקושיא השניה שהקשו מאי לפני עור איכא הכא נ"ל דרש"י נמי לאו דוקא בלאו דלפני עור איירי אלא לישנא קלילא בעלמא נקיט ואיסורא וקנסא דרבנן הוא משום שנותן מכשול כדמסקינן בשמעתין להדיא האי לישנא לאו עכברא גנב אלא חורא גנב ואדרבא לפירוש התוספות דהקנס הוא לפי שאין אנו מאמינין לו לא שייך האי לישנא שפיר. וקושיא השלישית שהקשו כיון שהבהמה נתפסת בקדושה וכי משום קנס נאמר שיאכלנה חוץ לירושלים כבר כתבו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל דקושיא זו נמי קשה לדידהו בהא דאמרינן דבדיעבד לא נתחלל משום גזירה שמא יגדל ונדחקו ליישב ואין צורך לכפול הדברים דעכ"פ לפי פירושם אין כאן מקום להקשות על רש"י. ובר מן דין נ"ל דמה שכתב רש"י דהמוכר יודע שהמעות מתחללי' על הבהמה כו' לאו משום דלקושטא דמילתא מתחללות שיתפוס הבהמה בקדושה דמהיכי תיתי נאמר שיתחלל בעל כרחו כיון שהוא אינו רוצה בכך ולכאורה בכל דיני חילול דהקדש ומעשר לא אשכחן חילול בלא כוונה לבר משביעית דתופס דמיו אלא דכוונת רש"י היא לפי שהמוכר יודע דמעות בעלמא מתחללים על הבהמה אם רוצה הלוקח בכך ואם כן סבר המוכר דאיהו לא עביד איסורא שמוכר לו דבר הראוי להתחלל ומשום הכי המעות שבידו חולין והלה יאכל כנגדן ובאמת שזה אסור דעיקר המצוה שיעלה הבהמה לירושלים לשם שלמים וא"כ עבר על לפני עור באיסור דרבנן כדפרישית. וקושיא הרביעית שהקשו מאי פריך והאנן תנן הא לא דמי כלל כו'

אבל הכא האשה אומרת שתוליכני לירושלים כו' עכ"ל. ולא ידענא אמאי פשיטא להו דהמקשה הוי סבר דאירי שהאשה אומרת שתוליכני לירושלים ואדרבא טפי משמע דמקשה הוי סבר דקידושין הוי בגבולין והתרצן הוא דמשני דע"מ שתוליכני לירושלים קיבלה מכלל דהמקשה לא הוי סבר הכי וכדמשמע נמי הסוגיא דפ"ק דבכורות ועיין מ"ש בזה בדף נ"ג ע"ב בלשון התוספות בד"ה איהו לא ניחא ליה ועוד יישוב אחר על זאת הקושיא אבאר בסמוך בלשון התוספות בד"ה מתקיף לה:

בא"ד לכך פר"י אבל במתכוון כו' כלומר שהתנה עם המוכר. וקשיא לי א"כ מאי בין שוגג בין מזיד דקאמר רבי יהודה דבשלמא לפרש"י נהי דלשון מתכוון לא שייך בשוגג מ"מ בהא דקונה אותה לשם חולין שייך שפיר בין שוגג בין מזיד כמו שפירש"י בעצמו משא"כ לפי' התוס' הא מילתא דהתנה עם המוכר לא שייך כלל בשוגג א"כ בין בשוגג אין לו ענין כלל במימרא דר"י ויש ליישב בדוחק דלענין דינא קאמר דבמזיד שהתנה עם המוכר הוי כמו בשוגג גמור דיחזרו דמיו לקומן ועוד כל שהוא מזיד מסתמא התנה כן נ"ל ועדיין צ"ע ומה שיש לדקדק עוד בדבריהם נתבאר בדברי הקודמים ומה שהקשיתי לפירושם מההיא דפירות טמאין אפשר ליישב דבפירות טמאין איירי ודאי שקנה אותן לשם חולין ולא שייך לומר אטו ברשיעי עסקינן דאפשר שהיה בדעתו לאכול כנגדן דכיון דלא חזו למעשר אפשר דלא מיקרי לקוח בכסף מעשר ונפדין דמעיקרא אדעתא דהכי כו' משא"כ בבהמה טהורה ופירות טהורין קשיא להו שפיר אטו ברשיעי עסקינן דלא שייך בהו דאדעתא שיאכל כנגדן קנינהו כיון שהם בעצמן ראויין לחול עליהן קדושת מעשר כן נ"ל ליישב בדוחק ועדיין צ"ע:

גמרא מתקיף לה ר' ירמיה והרי בהמה טמאה דאדם יודע כו' ותנן אין לוקחין בהמה טמאה ואם לקח יאכל כנגדן. וקשיא לי אכתי מאי מקשה אדר' יהודה דלמא הא מתניתין דאין לוקחין ר"מ היא דס"ל מעשר ממון גבוה הוא ואין מוכרין אותו ואין מחליפין אותו אפי' ע"מ שיעלנו הלה לירושלים כדאיתא ריש פ"ק דמעשר שני וא"כ לא שייך בהו מכירה בכה"ג והא דאמרינן יאכל כנגדן ולא אמרינן יחזיר דמים למקומן הא אוקמינן בסמוך כשברח ומש"ה קנסינן ללוקח דאיכא איסורא משא"כ ר' יהודה דאמר במזיד קידש לשיטתיה דמעשר ממון הדיוט ומותר למוכרו ע"מ שיעלנה הלה לירושלים וכיון דליכא איסורא כלל אמאי נקנסיה שיאכל כנגדן ולכאורה היה נ"ל בזה לחלק ולומר דאפי' ר"מ לא קאמר דמע"ש אין מוכרין אלא במעשר ממש ולא במעות מעשר אלא דבמנחות דף פ"ג משמע להדיא בדר' אלעזר גופא דאיירי הכא אפילו במעות מעשר איירי ר"מ דלית בהו דין מכירה כלל ואפילו לשלמים אינו נתפס ע"ש לכך נ"ל דאדרבה מש"ה

גופא לא מצינן לאוקמא כל הני משניות דהלוקח בהמה ופירות וההיא דאין לוקחין עבדים כר' מאיר דלר"מ אין בהם מכירה כלל אפילו לקנות שלמים אלא דוקא דרך חילול כאותה ששנינו מי שהיה לו פירות בירושלים ולחבירו מעות אומר הרי פירות הללו מחוללין משמע דוקא דרך חילול וה"ה איפכא וכן בההיא דלולב הגזול דאיירי בה ר"מ קתני דרך חילול אלא דנ"ל דוחק לאוקמי כל הני מתניתין דלא כר"מ ועוד דהא רישא דמתניתין בהאי פירקא גופא ר"מ היא דאמר מעשר שני אין מוכרין אותו ובתר הכי תני כל הני ועוד דהרמב"ם ז"ל פסק כר"מ ואפ"ה מייתי כל הני מתניתין. לכך נלע"ד ליישב בשיטת רש"י דהכא לא איירי שהתנה כלל ע"מ שיעלה לירושלים אלא בסתם מקח איירי ואפ"ה משני ר"א כיון דאדם יודע מסתמא אדעתא דהכי נעשה המקח והקידושין שתעלה לירושלים ואהא מקשה רבי ירמיה שפיר דע"כ ליתא להאי סברא מדתנן אין לוקחין בהמה טמאה כו' ואפילו אי מוקמת לה כר"מ קשיא נמי אי ס"ד דע"מ שיעלה לירושלים יהיב ליה והמקח בטל מדאורייתא לר"מ כיון דממון גבוה הוא א"כ אין כאן מקום לומר דיאכל כנגדן אפילו כשברח דאדרבא כה"ג אתי לידי תקלה דמאחר שיאכל כנגדן יסמוך המוכר ע"ז ויוציא המעות לחולין ואתי לידי תקלה דאיסור דאירייתא ולא שייך קנסא בכה"ג בדאוריית' ואדרבה הו"ל לעקור ולבטל המקח לגמרי אע"כ דליתא להאי סברא דאדם יודע ולא אמרינן בשום דוכתא דע"מ שיעלה לירושלים יהבינהו אלא היכא שהתנה וא"כ שפיר מיתוקמא כולה מתניתין אפילו כר"מ ואפ"ה לא אמר דליבטל המקח משום ההיא דאין מוכרין דהכא לאו מכירת מעשר הוא אלא שרוצה לחלל המעות על הבהמה ומש"ה אמרינן דיאכל כנגדן והדרא קושיא לדוכתא דכ"ש לרבי יהודא הל"ל באשה דיאכל כנגדן או שיחזרו דמים למקומן והא ודאי לית ליה כמו שאבאר כן נ"ל ודוק היטב ועדיין צ"ע:

תוספות בד"ה מתקיף לה כו' וא"כ גבי אשה נמי הל"ל דבעל יאכל כנגדן עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דאכתי מאי אתקפת' דרבי ירמיה ואמאי איצטריך לדחוקי נמי דאיירי באשה חבירה דהא בפשיטות מצי לתרץ דהא דאמר ר"י במזיד קידש היינו משום הא גופא דס"ל דהבעל יאכל כנגדן מיהו לפרש"י ומהר"ם א"ש דאי ס"ד דבמזיד הבעל יאכל כנגדן א"כ בשוגג אמאי אמר ר"י לא קידש ואוקימנא לעיל משום קידושי טעות משום טירחא דאורח' ואונסא דאורחא ואי ס"ד דיאכל כנגדן לא שייכי הנהו טעמי אבל לפירוש ריב"א אף על גב דיאכל כנגדן משום קנסא מ"מ המעות ג"כ בקדושה א"כ הדרא קושיא לדוכתא דלמא היינו טעמא דרבי יהודה דבמזיד קידש ואין ה"נ שהבעל יאכל ג"כ כנגדן ואין זה ענין לבטל הקידושין כלל כיון שהיא תקיים תנאה ותעלה המעשר לירושלים ובשוגג

לא קידש דה"ל קידושי טעות משום טירחא ואונסא דאורחא ונ"ל דלריב"א לא מפרשינן אתקפתא דרבי ירמיה כמו שפירשו התוספות דהא יש לפרש בענין אחר בפשיטות דרבי ירמיה בעי לאוכוחי דליתא כלל להאי סברא דאדם יודע דאי ס"ד אמרינן אדם יודע אמאי אמרינן התם בבהמה ועבדים טמאין יאכל כנגדן משום קנס ואמאי הא כיון דאדם יודע ואדעת' דלעלות לירושלים מכר בוודאי יקיים תנאו ויעלה לירושלים כיון שיודע שאין מתחלל על בהמה טמאה אע"כ דסתם בני אדם אינן יודעין במה מעשר מתחלל ובמה אינו מתחלל ומש"ה קנסינן ליה שיאכל כנגדן כשברח המוכר דאל"כ קנסינן למוכר וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי אמר ר"י במזיד קידש ואף שהתוס' לא רצו לפרש כן אתקפתא דר' ירמיה היינו משום דלישנא דאתקפתא משמע להו טפי כפירושם אבל לפי' ריב"א ודאי צריך לפרש כדפרישית ודוק היטב:

בא"ד והקשה ריב"א הא מוקמינן לה בסמוך כו' וא"כ היאך הוא יכול לחלל כו' כדאמר בפרק מרובה בשמעתא דצנועין כו' עכ"ל. ולמאי דפרישית בל' הגמרא דההיא דאין לוקחין עבדים היינו כרבי מאיר א"כ בלא"ה לא קשה מידי דהא בהאי שמעתא דצנועין גופא מסקינן התם ע"ב דאם נאמר דצנועין ס"ל כר"מ דמעשר ממון גבוה ואפ"ה לענין פדיון אוקמוה ברשותיה מש"ה מצי לחלל ג"כ אפילו בשאינו ברשותו ע"ש. מיהו יש לפרש קושיית ריב"א כיון דהכא אליבא דר"י קיימינן דאמר במזיד קידש ומקשה רבי ירמיה דהל"ל יאכל כנגדן א"כ מקשה ריב"א שפיר דאליבא דר"י לא שייך לומר יאכל כנגדן משא"כ למאי דפרישית בסמוך דלפי' ריב"א גופא מפרש האתקפתא דרבי ירמיה איפכא ואדהתם קאי דליתא להאי סברא דאדם יודע לכ"ע וכדפרישית נמי בלשון הגמ' דמדר"מ נשמע לדר"י דבהאי סברא לא פליגי א"כ אין מקום לקושית ריב"א ויש ליישב ודו"ק מיהו בלא"ה מתרץ מהר"ם שפיר ליישב פירש"י ועיין עוד לקמן ע"ב:

גמרא אמר מר אם לקח יאכל כנגדן ואמאי יחזרו דמי' למקומן כי התם ופרש"י כדאמרן גבי בהמה טהורה מזיד עכ"ל. וקשיא לי הא כבר שנינן לעיל דאדם יודע ואתקיף עליה מהאי דאין לוקחין ונהי דמוקי באשה חבירה אכתי אית לן למימר הדר ביה מהאי סברא וא"כ שלשה חלוקים בדבר דבבהמה טהורה כיון דלא שייך לומר אדם יודע יחזיר דמיו למקומן משא"כ בבהמה טמאה ועבדים כיון דאיכא למימר דאדם יודע וע"מ שיעלה לירושלים מכר לא קנסינן ליה רק קנסינן ללוקח שיאכל כנגדן אבל באשה חבירה דידעה וליכא איסורא כלל לא קנסינן לא לאיש ולא לאשה ומשום הכי אמרינן במזיד קידש. תו קשיא לי מאי דוחקיה לאוקמי בשברח משום האי קושיא דנימא יחזרו דמיו למקומן כי התם האיכא למימר דההיא דאין לוקחין היינו כת"ק דרבי יהודא דאמר

במזיד תעלה ותאכל במקום דהיינו נמי יאכל כנגדן ולית ליה הא דר"י דאמר יחזיר דמיו למקומן דהא קי"ל דכל מקום שאמר ר"י במה היינו לחלוק ואף על גב שכתבו התוספות בפרק לולב הגזול דאשכחן נמי במה לפרש וההיא דהכא היינו לפרש אכתי היא גופא תקשי מנ"ל למקשה דלמא במה דהכא נמי לחלוק. ולקושיא ראשונה יש לתרץ לפי מאי דפרישית בסמוך דע"כ מאתקפתא דרבי ירמיה הדר ביה הש"ס דלא אמרינן כלל אדם יודע דאל"כ לא ה"ל למיתני יאכל כנגדן וקושיא השנייה יש ליישב ג"כ למאי דפרישית דההיא מתניתין דאין לוקחין כרבי מאיר דסתם משנה ר"מ א"כ מקשה הש"ס שפיר דכיון דלר"מ מעשר שני אין מוכרין אותו כלל כ"ש דבבהמה טמאה ועבדים הל"ל דיחזרו דמיו למקומן כיון דלא הוי מכירה כלל ומדר"י שמעינן לר"מ במכ"ש. כן נ"ל נכון לפי שיטת רש"י ותוספות דממזיד מקשו אבל לולי דבריהם היה נ"ל ברור דהא דמקשה הכא ואמאי יחזרו דמיו למקומן כי התם לאו ממזיד מקשו אלא משוגג דלכ"ע קתני יחזיר דמיו למקומן וה"נ כיון דהדר ביה מסברא דאדם יודע ואסיקנן דאינו יודע א"כ ה"ל המוכר והלוקח שוגגים ויש לו לבטל המקח כן נ"ל ברור וראיה ברורה דהא בירושלמי אמתניתין דהלוקח בהמה שוגג יחזיר דמיו למקומן במזיד תעלה ותאכל במקום מקשי תמן תנינן אין לוקחין בהמה טמאה כו' ואם לקח יאכל כנגדן והכא את אמר הכין א"כ ע"כ דאשוגג מקשה דהא מילתא דר' יהודא דמזיד יחזיר דמיו למקומן ליתא התם וכן פירש המפרש לירושלמי שם דאשוגג קאי התם ומשני נמי כשברח כי הכא ואף שיש לי פירוש אחר בירושלמי דאמים ומלח ופירות שאינו יכול להגיע לירושלים מקשה מ"מ בהכי ניחא לי טפי לולי שרש"י ותוס' לא פירשו כן ודוק היטב:

דף נו:

ונקנסיה ללוקח לאו עכברא גנב אלא חורא גנב. כבר כתבתי דזה הלשון תמוה לפי' התוספות לעיל בד"ה אבל במתכוון דשקלא וטריא דשמעתין היינו אפילו בשהתנה שיעלה המוכר המעות לירושלים אלא שאין אנו מאמינים לו וא"כ היאך שייך לומר דחורא גנב כיון שהוא עומד וצוח שרוצה להעלות לירושלים ובשלמא לגבי הלוקח שפיר מצינו למיקנסי' ולמימר דעכברא גנב שאין לו למסור מעות מעשר לע"ה אלא לחבר משא"כ לגבי המוכר לא שייך שפיר ונראה דהתוספות לא כתבו לעיל דאיירי אפילו התנה אלא ליישב לשון במתכוון אבל ההיא דאין לוקחין ודאי איירי בסתמא ומכ"ש למאי דפרישית דהדר ביה מהאי סברא דאדם יודע וא"כ עיקר התקנה שלא יקח מעות

מעשר לידו אלא שיקנה הלוקח לשם שלמים ותו לא פלוג רבנן בתקנת' בין יודע לאינו יודע ואפילו התנה כן נ"ל ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה מסתברא כל היכא כו' וזה דוחק לפי' ריב"א כו' דטוב לו שיחזיר לו בהמתו מלהעלות לירושלים כו' עכ"ל. ועיין במהרש"ל ומהרש"א ז"ל בישוב לשון התוספות ואלו ואלו דברי אלקים חיים עולים בקנה א' ואכתי יש לדקדק על מה שכתבו דטוב לו שיחזיר לו בהמתו מלהעלות לירושלים ולדבריהם לעיל בד"ה אבל במתכוון משמע דתחלת המקח היה ע"מ שיעלה לירושלים אלא שאין אנו מאמינין לו וע"כ למאי דמקשה ונימא יחזרו דמים למקומן כי התם ההיא דאין לוקחין נמי איירי בהאי ענינא למאי דלית ליה האי דרשה לחלק בין היכא דאדם יודע וא"כ אף שרוצה להעלותן לירושלים אין אנו מאמינים לו וא"כ שפיר חוב הוא לו שיבטל המקח אף על פי שרוצה לעלות לירושלים מיהו למאי דפרישית בסמוך דודאי עיקר תקנתא לאו משום הכי הוה אלא בלוקח ומוכר סתם וא"כ שפיר קשיא להו לפריב"א אדרבה זכות הוא לו דכיון דהדר ביה הש"ס מהאי סברא דאדם יודע וסתם בני אדם אין יודעין א"כ לאו ע"מ להעלות לירושלים נעשה המקח והמוכר יבטל המקח ולא איצטריך לומר דקנסינן ליה כן נ"ל נכון:

בא"ד אך זה קשה לפי' הקונטרס לעיל כו' שהרי האיסור בידו דהיינו בהמה עכ"ל. וכבר כתבתי לעיל דמ"ש רש"י שהמעות מתחללין על הבהמה לאו דקושטא דמילתא הכי הוא דודאי אין מעשר מתחלל בלא כוונה כ"ש שנתכוון להוציא לחולין אלא על כוונת המוכר כתב רש"י שיודע שהמעות מעשר מחללי על הבהמה אם ירצה לחלל וא"כ לפ"ז אין מקום לקושיי התוס' על פי' הקונטרס דודאי עיקר איסורא ביד המוכר דהיינו המעות שלא נתחלל כן נ"ל ברור ליישב שיטת רש"י ז"ל ותו לא מידי ודו"ק:

משנה המקדש בערלה בכלאי הכרם כו' וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו אף על גב דכל הנשרפין אפרן מותר מ"מ האפר אינו בעולם ולכי קלי ה"ל גופא אחרינא ולא זהו מה שקדשה בו משמע דאי לאו דגופא אחרינא הוא הוי מקודשת אף על גב דמעיקרא לאו אדעתא דאפרה קיבלה אלא שהיתה סבורה להתקדש בגוף הפירות כמ"ש התוספות וא"כ היה נראה מזה סיוע למה שכתבתי במכילתין בכמה דוכתי דכל היכא דניחא לה בקידושין אינה מקפדת ותקדש בכל צד קידושין שיש בו כדמשמע בההיא דהתקדשי בפקדון שיש לי בידך אם נשתייר בו ש"פ מקודשת ובההיא דשמין את הנייר ובקידשה במעשר שני בשוגג דאיצטריך לטעמא דטירחא דאורחא משמע דאל"כ היתה מקודשת אף על גב דדמי המעשר אינן שוין כ"כ כמו חולין, אלא דמל' הרשב"א גופא בההיא דהתקדשי לי בפקדון שיש לי בידך לא משמע הכי לכך נראה דשאני הכא שהאשה

יודעת מסתמא דערלה אסורה בהנאה וא"כ ה"ל למימר דמקודשת באפרה לכך הוצרך הרשב"א לפרש דאפ"ה אינה מקודשת כיון שהאפר אינו בעולם מיהו התוספות שכתבו כאן שהאשה סברה להתקדש בגוף הפירות דרך הנאתן משמע להו דאיירי שהאשה אינה יודעת דאסורין בהנאה או בשוגג שאינה יודעת שהן פירות ערלה וא"כ מבואר מדבריהם דאפ"ה ה"ל קידושי טעות ולא נחתו להאי סברא שכתבתי דבקידושי כל דהו ניחא לה ועדיין צ"ע:

תוספות בד"ה המקדש בערלה כו' וא"ת אמאי לא חשיב כו' פיגול ונותר וטמא כו'. והקשה מהרש"א ז"ל דת"ל דבלא"ה אינה מקודשת משום קדשים כדתנן המקדש בחלקו כו' ותירץ דאולי פסיקא להו בשום דוכתא דבפיגול ונותר פקע ליה איסור קדשים כו' ולענ"ד במחילה מכבוד תורתו דהא ודאי ליתא דבכריתות מסקינן להדיא בגמרא דבנותר שייך נמי איסור הקדש וחייב אשם מעילות אי אית ביה ש"פ אלא דאפ"ה לא שמעינן לה דאינה מקודשת מההיא דהמקדש בחלקו דהתם טעמא אחרינא הוא דמשלחן גבוה זכי ליה רחמנא כדדרשינן לעיל מקרא דומיא דאש לאכילה וזה לא שייך בפגול ונותר אלא מטעמא דאיסור הנאה קשיא להו דה"ל למיתני דאינה מקודשת ושייך בהו נמי דמכרן וקידש בדמיהן מקודשת כגון פגול ונותר דשלמים דפקע קדושת' לאחר זריקה וזה בכוונת' ודו"ק:

בא"ד והא דלא חשיב חמץ בפסח משום דסבר כר"י הגלילי כו' עכ"ל. והא דלא כתבו בפשיטות דבפלוגתא לא קא מיירי היינו משום דבשר וחלב וחולין שנשחטו בעזרה נמי פלוגתא דתנאי היא לקמן לכך הוצרכו לידחק דס"ל כר"י הגלילי מיהו נראה דלא הוצרכו לכל זה אלא לתירוצם הראשון שכתבו כאן דמקדש בערלה איירי דשלא כדרך הנאתן אינו ש"פ דלתירוצם השני מצינן למימר דתנא דמתניתין בכל הני דקחשיב לא אתא לאשמעינן אלא הא מילתא גופא דאף ע"ג דש"פ שלא כדרך הנאתן אפ"ה אינה מקודשת מהטעם שכתבו משא"כ בחמץ בפסח לא שייך הא מילתא דהא אסור להשהותו ועבר בבל יראה ובל ימצא ואין לו ביעור אלא שריפה דילפינן מנותר דכתיב באש תשוף ובהכי ניחא נמי דלא קתני פיגול ונותר כיון דמילתא דפשיטא היא דאסור אף שלא כדרך הנאתו דכתיב באש תשרפו ואף דמלשון התוס' בפ' כל שעה דף כ"ד משמע דחמץ בפסח נמי שרי שלא כדרך הנאתו ע"כ צ"ל דהתם ע"כ לאחר פסח איירי דלא שייך בל יראה והכא לא בעי למיתני חמץ שעבר עליו הפסח כיון דלא מיתסר אלא משום קנסא מדרבנן כן נ"ל ודו"ק:

גמרא והא לא יאכל להיכא דסקלי' מיסקל וכדרבי אבהו כו' אף ע"ג דחזקיה נמי מודה בלא יאכל בצי"רי מ"מ לחזקיה ע"כ לא איירי דסקלי' מיסקל דא"כ אמאי שני בלישנא למיכתב לא יאכל בצירי לכתוב לא יאכל בחול"ם ואפ"ה ידעינן דלאיסור הנאה דלאכילה לא איצטריך דנבילה היא אבל לרבי אבהו דלא שני ליה בין לא יאכל בצי"רי ובין לא יאכל בחו"לם מקשה שפיר ובחידושי לב"ק הארכתי בישוב ל' הגמ' ובל' רש"י ז"ל ע"ש כי שם מקומו:

שם ולהנך תנאי דמפקי להאי בעל השור נקי כו' הנאת עורו מנ"ל. נראה דהא דפסיקא לתלמודא דלכ"ע הנאת עורו אסור' היינו ממתניתין דהכא דקתני אינה מקודשת:

דף נז.

גמרא כיון שהגיע לאת ה' אלקיך תירא פירש. הא דלא פירש בקרא דואהבת את ה' אלקין היינו משום דלענין האהבה שפיר הוי דריש לרבות ת"ח דנהי דבכל נפשך ובכלל מאדך לא שייך לגביה דהא קי"ל אבידתו ואבידת רבו אבידתו קודמת מ"מ בעיקר קרא דואהבת לחוד שייך שפיר לרבות ת"ח דאפילו באב ואם מצינו דהשוה כבודן לכבוד המקום כ"ש בת"ח דאבידת אביו ואבידת רבו של רבו קודם משא"כ לענין מורא ס"ד דלא שייך כלל שום מורא למורא המקום וכנראה מפרש"י עד שבא ר"ע ולימד דלענין מורא נמי שייך לרבות ת"ח כדמצינו כל החולק על רבו כחולק על השכינה וכ"כ בתשובת מהרי"ל סי' א' ע"ש באריכות:

שם בעגלה ערופה מנ"ל אמרי דבי רבי ינאי כפרה כתיב בה כקדשים. ופרש"י ולא פרכינן אי מה קדש תופס את דמיו ויוצא לחולין דאין משיבין על ההיקש עיין במהרש"ל ובמהרש"א ז"ל ולענ"ד דברי מהרש"ל ז"ל נכונים דבלא"ה קשיא לי נמי דלא שייך כלל האי פירכא דמה קודש תופס דמיו ויוצא לחולין דהא דכפרה כתיב בה כקדשים היינו קדושת זבח ולא אשכחן בהו דיוצאין חולין דאין נפדין תמימין אלא דכך כוונת רש"י דמ"מ כיון דאשכחן דאיסור מעילה בקדשים לאו משום איסורי הנאה הוא דהא קדשי בדק הבית נמי אית בהו מעילה ולאו משום חומר איסור הנאה נגעו בהן דהא כל איסורי הנאה אין להן היתר בפדיון והני תפסי דמיהן ויוצאין לחולין אע"כ דאיסור מעילה אינו אלא מגזירת הכתוב ולאו משום איסור הנאה ע"ז מסיק שפיר דאפ"ה אין משיבין על ההיקש כן נ"ל אלא דאכתי קשיא לי בעיקר לישנא דאין משיבין על ההיקש דלכאורה האי כפרה כתיב בה כקדשים לאו הקישא הוא אלא כעין מה מצינו כדאמרינן בסמוך נאמר מכשיר ומכפר בפנים וא"כ שפיר משיבין על מדת מה מצינו ואפשר דלאו דוקא

הקישא אלא ייתורא דקרא דכפר דרשינן ועדיף מהקישא דקרא אתי לאקושי לקדשים ואף על גב דכפר איצטריך לכמה דרשי אפשר דאפ"ה מייתר דכתיב נמי ונכפר להם הדם ועדיין צ"ע:

תוספות בד"ה כפרה כתיב בה כקדשים כו' תימה דבכריתות מפיק לה מוערפו שם שם תהא קבורתה עכ"ל. נראה דמפשטא דקרא לא שמעינן שפיר שם תהא קבורתה אלא שם תהא עריפתה אלא דסמכו אהא דילפינן עגלה ערופה ממת ובזה נתיישב לי מה שהקשה הריטב"א ז"ל בחידושיו סוגיות אהדדי דבפרק אין מעמידין ילפינן מת מעגלה ערופה והכי איתא נמי בפרק נגמר הדין וכתב שהן מהסוגיות המתחלפות ולמאי דפרישית אתי שפיר דודאי לענין עיקר מלתא דעגלה ערופה אסור בהנאה ילפינן עגלה ערופה ממת דשם תהא קבורתה ואסור מיהא לאחר עריפה כמו שתירצו התוספות כאן משא"כ בפרק נגמר הדין ובפרק אין מעמידין דאיירי לענין האורג בגד למת דמיתסר בהזמנה וכן בפרק אין מעמידין לענין תקרובת ע"א דמיתסר נמי בהומנה משהכניסו לשם תקרובת ע"א הוצרך לומר דילפינן ע"א ממת ומת מעגלה ערופה ועגלה ערופה מדכתיב בה כפרה כקדשים והיינו מחיים כמ"ש התוספות כאן כן נ"ל נכון ודו"ק:

בא"ד ואי מוערפו כו' אבל מחיים לא להכי איצטריך כפרה עכ"ל. וכתב מהרש"ל ז"ל דאין זה התירוץ עיקר דלקמן משמע איפכא דעגלה ערופה ילפינן מציפורי מצורע כמ"ש התוספות לקמן ומהרש"א ז"ל כתב ע"ז שאין זה מוכרח דלקמן כתב כן אליבא דר"ל והכא אליבא דרבי יוחנן דליכא למילף עגלה מציפורי מצורע אלא מדכתיב בה כפרה כקדשים דמסתמא אית ליה לרבי יוחנן הא דרבי ינאי רבי' דירידתה לנחל איתן אוסרתה עכ"ל. ובמחילה מכבוד תורתו דמהרש"א ז"ל דאשתמיטתיה ש"ס ערוך בחולין דף פ"ב דבהדיא מסקינן התם דאמר רבי יוחנן עגלה אינה משנה והיינו משום דלית ליה הא דאמר רבי ינאי ירידתה לנחל איתן אוסרתה ע"ש וכמו שאבאר עוד בסמוך בשמעתין ואדרבא היה נ"ל לפרש איפכא דמה שהוצרכו התוספות לפרש תירוץ אחר דכפרה כתיב בה אינו לעיקר דרשה היינו משום דלרבי יוחנן ע"כ לית ליה האי דרשה דהא ס"ל דמחיים לא מיתסרא וא"כ לא ה"ל לתלמודא לאתויי דרשא דרבי ינאי דתליא בפלוגתא ולמישבק עיקר דרשא דכתיב בעגלה גופא דהא לר"י לא אייריי מתניתין דהכא אלא לאחר עריפה ועוד דהתוספות בפ' נגמר הדין כתבו דהלכה כר' יוחנן בהא ומקשו שם אמימרא דרבא אף שדבריהם שם לכאורה אינן מוכרחין דנהי דקי"ל הלכה כרבי יוחנן לגבי ר"ל מ"מ הכא משמיה דרבי ינאי אמר דהוי רבי' דר"י ומה"ט נראה שפסק הרמב"ם ז"ל כרבי ינאי וכמ"ש עוד בסמוך מ"מ הוי ניחא לי לפרש כן דברי התוספות דהכא בתירוץ השני

כשיטתם פ' נגמר הדין אלא דלפ"ז קשיא לי א"כ אמאי מייתי סתמא דתלמודא בסמוך בציפורי מצורע מנ"ל מדתנא דבי רבי ישמעאל דהא לכאורה רבי יוחנן לית ליה הא דתדר"י ודעתי ליישב אי"ה בסמוך ודו"ק:

באד א"נ י"ל דהא דקאמר הכא לא עיקר דרשה היא דהא איצטריך לדרשא אחריתא כדאמרינן בפ"ק דחולין כו' אלא עיקר דרשא דהכא הוי מוערפו שם עכ"ל. כבר כתבתי בסמוך דלשיטת מהרש"ל מוערפו שם לחוד ודאי לא ידעינן איסור דקודם עריפה אלא דסמכו נמי אדרשא דמכפר מציפורי מצורע כפירושם בסמוך בד"ה תנאי היא ולפי מה שכתבתי מסברא דנפשאי דבזה התירוץ השני דהתוספות בעי לאוקמה כרבי יוחנן דלא מיתסר קודם עריפה א"כ א"ש כפשוטו דמוערפו שם לחוד ילפינן אלא דשיטת מהרש"ל ז"ל ודאי קשיא לי בדברי התוספות במה שכתבו דאיצטריך לדרשא אחריתא בפ"ק דחולין דאכתי לכולהו מילתא מצינן למילף מהאי ילפותא דכפרה כתיב בה כקדשים דלכל מילי הוי כקדשים וכיון דכ"ע אית להו ילפותא דכפרה כתיב בה לענין טריפות מיהא א"כ אמאי איצטריך וערפו שם דהא קודם עריפה ילפינן מקדשים ולאחר עריפה מציפורי מצורע משא"כ לפי השיטה שלי אתי שפיר דאדרבה מדכתיב וערפו שם אתא לגלויי דלא נילף מקדשים לאסרו קודם עריפה והיינו אליבא דרבי יוחנן ומש"ה מייתי תלמודא הכא ובפרק נגמר הדין ובפרק אין מעמידין האי ילפותא דכפרה כתיב בה שהיא דרשא פשוטה יותר דהא כ"ע מודו בה מיהא לענין טריפה וזה דרך הש"ס בכמה דוכתי כמ"ש התוספות בדוכתי טובא. ועוד היה נ"ל לפרש כוונת התוספות בדרך אחר לפי מ"ש לקמן בד"ה תנאי דילפינן קודם עריפה מציפורי מצורע אפ"ה איצטריך נמי הא דכפרה כתיב בה כקדשים דמהכא לא ידעינן דעגלה מיקרי מכפר כקדשים ומש"ה אית לן למילף מכפר ממכשיר כמו בקדשים אלא דאכתי לא הוי אתי שפיר דה"ל למימר כפרה כתיב בה וע"ז כתבו משום דבפ"ק דחולין מסיים בה האי לישנא דכקדשים מש"ה מייתי הכא נמי בהאי לישנא אלא דלשון התוספות לא משמע כן. ועי"ל דלהאי תירוצא דהתוספות כולה מילתא ילפינן מוערפו שם דהאי שם אוהורידו אותו לנחל איתן כתיב ומשמע דמאחר שהורידו אין לו היתר אלא וערפו שם ושם תהא קבורתה כך נראה בעיני לפי שיטת התוספות בשמעתין דלא מייתי האי סוגיא דאמר רבי יוחנן בפרק אותו ואת בנו דעגלה ערופה אינה משנה אבל לפי הסוגיא דהתם א"כ אם נאמר דמוערפו שם לחוד ילפינן הוי דלא כרבי ינאי ודלא כרבי יוחנן ודוק היטב ובסמוך אבאר יותר:

גמרא בציפורי מצורע מנ"ל דתנא דבי ר"י נאמר מכשיר ומכפר כו' כבר הקשיתי לשאול אמאי מייתי סתמא דתלמודא האי ילפותא כיון דלרבי יוחנן דבסמוך ליה

האי ילפותא כדמשמע בסמוך דמסקינן תנאי היא וא"כ רבי יוחנן דס"ל דמחיים לא מיתסר ע"כ לית ליה האי ילפותא ומסתמא הלכה כרבי יוחנן לגביה דר"ל וא"כ טפי ה"ל לאתויי מקרא דוזה אשר לא תאכלו וכ"ש לפרש"י דלר"י מתניתין לא איירי אלא בשחוטה דמשולחת מותרת מיהו נלע"ד דרבי יוחנן נמי אית ליה האי ילפותא דתנא דבי ר"י דמכשיר ממכפר אלא דר"י לשיטתיה דאמר בפרק אותו ואת בנו דעגלה ערופה אינה משנה וא"כ בתרווייהו לא מיתסרי מחיים ור"ל לשיטתיה דס"ל כרבי ינאי ולדידיה עגלה ערופה משנה כדמשמע להדיא בפרק אותו ואת בנו והא דמסקינן בסמוך אליבא דר"ל תנאי היא היינו משום עליה דמותבינן בסמוך מדרבי שמעון ולר"ל עגלה ערופה משנה דר"ש ס"ל דשחיטה שאינה ראויה היא דמחיים אסור' ואפ"ה סובר בציפורי מצורע דלא מיתסר מחיים וא"כ ע"כ לית ליה הא דמכשיר ממכפר ואהא משני ר"ל שפיר תנאי היא דכיון דתנא דבר"י יליף מכשיר ממכפר ועגלה ערופה ודאי אסורה מחיים כדאמר ר"ש גופא וחכמים דהתם לא פליגי וא"כ שפיר קאמר ר"ל דציפורי מצורע נמי אסירי מחיים אבל רבי יוחנן סובר דכ"ע אית להו הא דתנא דבר"י וילפינן מכשיר ממכפר וכיון דאשכחן דר"ש סובר דציפורי מצורע מחיים לא מיתסרי א"כ ע"כ דעגלה ערופה אינה משנה דאל"כ תיקשי דר"ש אדר"ש. ובזה נתיישב מה שהקשו התוספות בפרק אוא"ב אהא דקאמר ר"י עגלה ערופה אינה משנה ואמאי לא מוקי לה כתנאי ונדחקו שם לפרש שכך היתה קבלה בידם ולמאי דפרישית אתי שפיר דאדרבא לר"י דכ"ע ילפי מכשיר ממכפר דהא לא אשכחן שום תנא דפליג אדתנא דבר"י וכמו שאבאר עוד בסמוך ולפ"ז אתי שפיר דמייתי הכא הא דתנא דבר"י אליבא דכ"ע ומהכא ילפינן איסור הנאה בציפורי מצורע לר"י כדאית ליה ולר"ל כדאית ליה דמוזה אשר לא תאכלו לא שמעינן איסור הנאה כמו שאפרש בלשון התוספות בד"ה וזה אשר לא תאכלו כן נ"ל נכון ודוק היטב:

שם ר"ל אמר משעת לקיחה יליף מעגלה ערופה. לכאורה משמע מסוגיא דשמעתין דהיינו מדתנא דבי ר"י דיליף מכשיר ממכפר כדמסקינן תנאי היא מיהו בחולין פ' אותו ואת בנו מייתי הש"ס דר"ל יליף קיחה קיחה מעגלה ערופה וכתבו התוספות שם דלמסקנא דהכא לא קיימי הכי:

אמנם לענ"ד נראה דלמסקנא נמי איצטריך האי ג"ש דקיחה קיחה דאי בבנין אב דמכשיר ממכפר לא מצינו למילף דאסור בהנאה לאחר שחיטה דהא בעגלה ערופה כתיב מיעוטא הערופה דמינה ילפינן בפסחים דף כ"ג וביומא דף ס"ג ובדוכתי טובא דהערופה אין מידי אחרינא לא דאין לך דבר שנעשה מצותו ואסור בהנאה וא"כ מהאי מיעוטא הוי ממעטינן נמי ציפורי מצורע לאחר שחיטה משא"כ מקיחה קיחה ילפינן שפיר בג"ש

דלא איצטריך אלא להא מילתא ואפ"ה איצטריך ר"ל לומר במסקנא דתנאי היא ומייתי מכשיר ממכפר לענין דאסור קודם שחיטה ולאפוקי מדר"ש דאף על גב דבעגלה אוסר בפ' אותו ואת בנו דלר"ל משנה היא ואפ"ה מתיר בציפורי מצורע קודם שחיטה דלא יליף מכשיר ממכפר וכיון דאיכא תנא דבי ר"י דיליף מכשיר ממכפר סבר ר"ל כוותיה כן נ"ל ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

שם אמר רבי ינאי גבול שמעתי בה ושכחתי ונסבין חבריא למימר ירידתה לנחל איתן אוסרת'. כבר כתבתי די"ל דמפשטא דקרא משמע להו הכי לחבריא דכתיב והורידו אותה אל נחל איתן וערפו שם דמשמע דמשהורידו אותה אין לה תקנה אלא וערפו שם ושם תהא קבורתה דאל"כ והורידו למאי אתא ניכתוב וערפו העגלה בנחל איתן. אבל לפירוש התוספות בסמוך בד"ה תנאי דעגלה ערופה גופא דמיתסר מחיים ילפינן מציפורי מצורע א"כ תיקשי לר"ל ולר' ינאי וחבריה עגלה גופא תיתסר נמי משעת לקיחה כציפורי מצורע אי משום דמכפר כמכשיר ואי משום קיחה קיחה ומנ"ל דבעגלה איכא גבול אחרינא וצ"ע ליישב שיטת התוספות ודו"ק:

שם איתיביה ר"י לר"ל כל ציפור טהורה כו' ואי ס"ד דמחיים אסורה לאחר שחיטה מיבעיא. וליכא למימר כיון דאיצטריך לכתוב כל צפור טהורה להיתירא דמשולחת איצטריך נמי ליכתוב מיעוטא דזה דלא נירבו שחוטה נמי להיתירא מריבוי' דכל הא ליתא דהא ר"ל לקיחה לקיחה יליף כדפרישית מסוגיא דחולין ואהא משני ר"ל שפיר דאיצטריך מיעוטא דזה דאל"כ סד"א מידי דהוה אקדשים דשחיטה מתרת וא"כ לא הוי מוקמינן ג"ש דקיחה אלא לענין דמיתסר מחיים עד לאחר שחיטה ואף למאי דמסקינן אליבא דר"ל דיליף מכשיר ממכפר אפ"ה הוי איצטריך ג"ש דקיחה קיחה דמכשיר ממכפר לא הוי ילפינן כיון דאיכא מיעוטא דהערופה דמכשיר ממכפר לא מייתי ואע"ג דכתיב קיחה קיחה אכתי לא ידעינן איסורא דלאחר שחיטה דהא ממיעוטא דהערופה ילפינן דכל מידי דמיתסר מחיים קודם שנעשה מצותה שרי לאחר שנעשה מצותו משא"כ במידי דשרי קודם שנעשה מצותו לא שייך כ"כ בהאי מיעוטא דהערופה כדפרישית לעיל דף נ"ד גבי בגדי כהונה ע"ש וא"כ ממ"נ אין לאסור בשניהם אלא או קודם מצותו או לאח"כ וטפי שייך לאסור משעת לקיחה כפשטא דקרא וכמו בקדשים מש"ה איצטריכו לר"ל כולהו קראי כן נ"ל ודו"ק:

תוספות בד"ה וזה אשר לא תאכלו וא"ת להך תנא איסור הנאה מנ"ל אליבא דחזקיה כו' עד סוף הדיבור ותירוצם דחוק. ולענ"ד דקושית התוספות לא שייך אפילו לרבי אבהו דיליף איסור הנאה בכל מקום מלא תאכל מ"מ האי וזה אשר לא תאכלו דכתיב בעופות

טמאים ע"כ לא משמע איסור הנאה דהא עופות טמאים גופייהו שרו בהנאה לכ"ע כדאמרינן בפרק כל שעה דף כ"ג וא"כ אין לנו להחמיר במאי דאתא מריבויי' דוזה אשר לא תאכלו יותר מבמאי דאיירי בהו פשטא דקרא וכן מצאתי אח"כ בתוספתא דכריתות אלא למאי דפרישית לעיל אין מקום כלל לקושיא זו דאדרבה רבי יוחנן אית ליה הא דמכשיר כמכפר אליבא דכ"ע וא"כ ממילא אסור בהנאה בציפורי מצורע אלא דמחיים שרי רבי יוחנן בתרווייהו דלטעמיה אזיל דאמר בפרק אותו ואת בנו עגלה ערופה אינה משנה כן נ"ל נכון והרשב"א ז"ל בחידושיו כתב ג"כ דר"י אית ליה נמי הקישא דמכשיר כמכפר אלא דס"ל דלא שייך האי הקישא מחיים וזה דוחק והתמיה קיימת עליו שלא הרגיש בסברא זו דר"י בעגלה ערופה נמי מתיר מחיים כדאיתא להדיא בפרק אותו ואת בנו. ואי תיקשי כיון דר"י נמי יליף מכשיר ממכפר א"כ אדמקשה לר"ל מוזה אשר לא תאכלו ל"ל ליקשי לנפשיה הא ליתא שכבר כתבתי דודאי כיון דכתיב כל ציפור טהורה לרבות המשולחת להיתירא הוי מרבינן שחוטה נמי להיתירא דהא מכשיר ממכפר לא מייתי משא"כ לר"ל מקשה שפיר כיון דבג"ש דקיחה קיחה יליף כדפרישית מסוגיא דפ' אוא"ב ודו"ק:

גמרא איתיביה שחטה ונמצאת טריפה כו' ופרש"י דפסולה משום דכתיב חיות למעוטי טרפות ובפ' שילוח הקן מבואר דלא יליף מחיות למעוטי טרפות אלא למ"ד טריפה אינה חיה אבל למ"ד טריפה חיה לא ממעטינן מחיות אלא מחוסר אבר אבל טריפה ממעטינן מדילפינן מכשיר ממכפר ע"ש. ובזה היה נ"ל ליישב הא דלא משני ר"ל לרבי יוחנן תנאי היא כדמסיק בסוף דנהי דאקושיא דלעיל לא מצי לשנויי תנאי היא כיון דאותביה מקרא דוזה אשר לא תאכלו אבל בההיא דהכא קשה ולמאי דפרישית אתי שפיר דלא מצי לשנויי הכי דהא האי תנא ע"כ יליף מכשיר ממכפר דאל"כ מנ"ל דטריפות פוסל בהן ואפ"ה סובר דמחיים שרי ומש"ה איצטריך לשינוי' אחרינא כנ"ל ודו"ק:

שם ואי ס"ד דמחיים אסורה הראשונה אמאי מותרת בהנאה. ואף על גב דבקדשים שמתו אמרינן דיצאו מידי מעילה דבר תורה וכן היכא שנשחטו בפסול גמור כדאי' בריש מעילה מ"מ נראה דלא דמי דבקדשים כיון שעיקר איסורן אינן אלא קודם שנעשה מצותן דלאחר שנעשה מצותן מותרין וא"כ מה"ט בנמצא בהם פסול או שמתו דתו לא חזו למצותן שרי משא"כ בציפורי מצורע ועגלה לר"ל דמגזירת הכתוב היא דמיתסרו בין קודם שנעשה מצותו ובין לאחר שנעשה מצותו א"כ מקשה ר"י שפיר לר"ל משא"כ לר"י גופא כיון דשחיטה היא דאסרה לה היינו שחיטה ראויה דוקא וכה"ג יש לפרש בההיא דשחטה שלא כמצותה בסמוך:

תוספות בד"ה תנאי היא פי בקונטר' כו' ותימא דהכא משמע כו' ובכריתות משמע דילפינן עגלה ממצורע כו' עכ"ל. ולא ידעתי מי הכריחם לכך דהתם נמי בפשיטות מצינן למימר דהא דקאמר תנאי היא דאשכחן מיהו שום תנא דאוסר בעגלה מחיים מדילפינן מצורע מעגלה ואי לאחר שחיטה לא איצטריך דמוזה אשר לא תאכלו נפקא דר"ל מצי סבר דלא תאכלו איסור הנאה משמע וכ"כ התוספות עצמן בכריתות ונחתו נמי להאי סברא שכתבתי לעיל דכיון דכתיב בעופות טמאים ע"כ לא איירי מאיסור הנאה ע"ש. מיהו למאי דפרישית לעיל נתיישב הכל דהא בכריתות גופא מייתי רב המנונא מעיקרא סייעתא למילתיה ממשנה דאוא"ב דסבר ר"ש דעגלה ערופה שחיטה שאינה ראויה וא"כ דסבר בעגלה ערופה משנה א"כ אמאי איצטריך הש"ס בכריתות למיהדר בתר תנא דבי ר"י דאוסר בעגלה ערופה ות"ל דאיכא ר"ש וחכמים דאוא"ב דאסרי להדיא אע"כ דאיצטריך לאהדורי אתנא דמתיר כדמקשינן עליה בכריתות דקשיא רישא לסיפא וע"ז מסקינן התם שפיר תנאי היא ומייתי ברייתא דתנא דבי ר"י וא"כ יש לפרש דלפ"ז לכ"ע ילפינן מכשיר ממכפר אלא דר"ש לחוד אוסר בעגלה ומתיר במצורע כדאיתא הכא משא"כ רב המנונא גופא סבר שפיר בעגלה כר"ש וה"ה לציפורי מצורע כר"ל דהכא דהאיכא מיהא תנא דיליף מכשיר ממכפר ומתניתין דכריתות דמתיר' בעגלה היינו משום דס"ל בציפורי מצורע כרבי שמעון והיינו כקושיא דרבי יוחנן דהכא דאי ס"ד מחיים אסירי אמאי איצטריך וזה אשר לא תאכלו ולית ליה שינוייא דר"ל וע"כ היינו טעמא דר"ש וסברי נמי תנא דסיפא דכריתות דעגלה נמי מותר קודם עריפה מהאי ילפותא דמכשיר כמכפר כן נ"ל נכון ודוק היטב. ובזה נתיישב ג"כ סוגיא דאוא"ב דמסקינן דרבי יוחנן הוא דאמר עגלה ערופה אינה משנה ולא ר"א ואמאי הדר ביה ממאי דאמר מעיקרא משמיה דר"ל דהא לר"ל נמי ע"כ עגלה ערופה אינה משנה דהא קשיא דרבי שמעון אדר"ש כדפרישית לעיל אליבא דר' יוחנן בהכרח ולמאי דפרישית אתי שפיר דלריש לקיש ע"כ עגלה ערופה משנה מדמסיק הכא תנאי היא ומייתי תנא דבי ר' ישמעאל והא אכתי מתנא דבי רבי ישמעאל לא מוכח מידי דהא איכא למימר דתרווייהו שרי קודם שחיטה ועריפה אע"כ משום דסבר ר"ל דעגלה ערופה משנה ומש"ה איהו סבר כר"ש בחדא בעגלה ובחד' כתנא דבר"י דיליף מכשיר ממכפר וזה כפתור ופרח ובזה נתיישב היטב פירוש הרמב"ם במשניות דשמעתין וכן בפסקיו ואין להאריך יותר:

דף נז:

רבא אמר לא אמרה תורה שלח לתקלה ופרש"י דקרא דלעיל דמרבינן משולחת להתירא אסמכתא בעלמא היא. ונראה שלא הוצרך לפרש כך אלא אליבא דר"ל דאוסר במשולחת מחיים וא"כ ריבוי דכל צפור טהורה דלעיל לא אתמר אלא לאחר שילוח וא"כ ע"כ דאסמכתא בעלמא היא משא"כ לרבי יוחנן הא פרש"י לעיל דלגמרי מותרת המשולחת וא"כ ריבויי' דכל ציפור טהורה איצטריך להתירה מחיים ואפשר דרש"י ז"ל סובר דלא שייך לומר דכל ציפור טהורה איצטריך להיתרה מחיים כיון דבעמוד ושלח קאי אלא דממילא מותרת לרבי יוחנן אפילו מחיים כיון דמותרת לאחר שחיטה תו לית לן למיסרה כלל דלא הוי דומיא דעגלה ערופה ולא דומיא דשחוטה כן נ"ל בכוונת רש"י ז"ל מיהו לולי פירושו היה נראה דהא דאמר רבא לא אמרה תורה שלח לתקלה היינו אהא דמקשינן ואיפוך אנא דודאי מוקמינן טפי קראי בדדמי דבמשולחת שייך טפי קרא דהיתירא משא"כ אי לאו קרא דכל ציפור הוי אסרינן תרווייהו מקרא דוזה אשר לא תאכלו או מעגלה ערופה ולא הוי סמכינן אהא סברא דשלח לתקלה דאפשר לקשור בה שום דבר לסימן ובלא"ה נמי לא שייך כ"כ הא דשלח לתקלה דלא אסר קרא אלא בודאי משולחת למי שמכיר בה אבל ספיקא ודאי שרי דציפורי מצורע לא שכיחי וקי"ל כל דפריש מרובא פריש וכיוצא בזה מפרש הריטב"א ז"ל בחידושיו ועיין בתוס' פ' כל הבשר דף קט"ו:

שם בפטר חמור נימא מתניתין דלא כר"ש כו' אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לאחר עריפה וד"ה. לפי מה דמפרש עולא התם בבכורות דף ט' דטעמא דרבי יהודא דאוסר בהנאה קודם עריפה משום דהקפידה תורה בשה א"כ לר"י גופא נמי לא אמרינן דאינה מקודשת אלא לאחר עריפה משא"כ קודם עריפה מקודשת במאי דביני ביני כדמסקינן התם להדיא אליבא דעולא אלא משום דאיכא אידך לישנא התם דר"י ור"ש בקרא פליגי ולפום האי לישנא לר"י אינה מקודשת כלל קודם עריפה ע"ש:

שם אי מה שלי בשלן ענוש כרת אף שלך בשלי כו' ויש לדקדק הא קי"ל דאין עונשין מן הדין ונ"ל ליישב דלכאורה פשטא דקרא דהתם איירי בחולין שנשחטו בעזרה דהא כתיב איש אשר ישחט שור או כשב במחנה משמע שנשחטו בעזרה וא"כ איירי מחולין שנשחטו בעזרה והא דכתיב ואל פתח אהל מועד לא הביאו היינו שלא הביאו לשם קרבן כדכתיב להקריב קרבן אלא משום דדבר הלמד מענינו הוא דכולה ענינא בקדשים כתיב כמו שפרש"י בחומש וא"כ שפיר אמרינן הכא דכיון דאשכחן נמי איסורא בחולין בעזרה

לית לן לאפוקי קרא ממשמעותו ואיכא למימר דכרת אתרווייהו קאי מש"ה איצטריך מיעוטא כן נ"ל:

דף נח.

תוספות בד"ה אלמא חולין כו' וא"ת הא משמע דאיכא איסורא דרבנן דהכי משמע לישנא כו' עכ"ל. לכאורה מהאי לישנא גופא לא מוכח מידי דאיכא למימר דהא דקאמר לאו דאורייתא דמשמע מדרבנן אסור היינו לענין אכילה לחוד אסור מדרבנן כדאמרינן פרק כיסוי הדם דלמא אתא למיכל קדשים בחוץ אבל לענין הנאה אפילו מדרבנן שרי דלא שייך כ"כ לענין הנאה כדאשכחן בכמה דוכתי ואין לפרש דהתוספות סברי בפשיטות דבאכילה אסור מדאורייתא לכ"ע מקרא דכי ירחק ממך המקום וזבחת דמשמע מפשטא דקרא דאי אתה זובח בקירוב מקום הא ודאי ליתא דבהדיא אמרינן פרק כיסוי הדם אלא אי אמרת דרבנן דלמא אתא למיכל קדשים בחוץ א"כ משמע דלמ"ד דלאו דאורייתא אכילה נמי לאו דאורייתא לכך נראה דמה שכתבו דהכי משמע לישנא היינו מדאיצטריך לאתויי הכא בדברי המקשה האי דוכן חיה שנשחטה בעזרה משמע דהקושיא היא מאיסורי הנאה דלאו דאורייתא אלא מדרבנן דאי ס"ד דמדרבנן נמי שרי הוי מצי לאקשויי מהא דאמר ר"ש בהדיא ישרפו אלמא דאסור בהנאה כן נ"ל בכוונת התוספות ודו"ק ועיין בסמוך:

רש"י בד"ה ישרפו ולא סגי להו בקבורה כו' ולמה היא בשריפה ואפילו בקבורה עד סוף הדיבור. ונראה דלענין אכילה פשיטא ליה דאפילו בחיה איכא איסורא דרבנן דהא מדאורייתא ליכא למימר דפשיטא ליה כדפרישית בסמוך אע"כ כדפרישית ומה שהוצרך להאריך בזה ולפרש דא"א דאורייתא גזרינן חיה דבשריפה ולא בקבורה היינו משום דלישנא דגמרא פרק כיסוי הדם הכי משמע ליה ע"ש ובתוספות מיהו אכתי יש לי לדקדק דמשמע מפרש"י דשריפה חמורה מקבורה ובסוף מסכת תמורה משמע דכל הנקברין לא ישרפו משום דבשריפה אפרן מותר משא"כ בנקברין ולולי פרש"י ותוספות היה נ"ל לפרש סוגייא דהכא ודפ' כיסוי הדם בפשיטות דה"ק אי אמרת בשלמא דאורייתא בין איסור אכילה ובין איסור הנאה בין בבהמה בין בחיה מש"ה אתי שפיר נמי דשתיהן בשריפה דגזרינן חיה אטו בהמת פסולי המוקדשים ובבהמה כתיב באש תשרף וגזרינן חיה אטו בהמה כיון דשניהם אסורין בהנאה לא שייך לחלק ביניהם כלל דגזרינן הא אטו הא אלא אי אמרת מדרבנן א"כ עיקר איסורו אינו אלא משום פסולי המוקדשים

דלא שייך אלא בבהמה לחוד א"כ מהיכא תיתי נאסר כלל בחיה וה"ל למישרי לגמרי אפילו באכילה כן נ"ל לולי שרש"י ותוספות לא פירשו כן ועדיין צ"ע ודו"ק:

פיסקא מכרן וקידש בדמיהן מקודשת מנלן. נ"ל דעיקר הקושיא דנילף כולהו איסורי הנאה בק"ו משביעית דמותר' בהנאה ואפ"ה חל' קדושת שביעית על הדמים מכ"ש באיסורי הנאה ומכ"ש דמקשה שפיר טפי אהנך איסורי הנאה דכתיב בהו לא יאכל דמשמע דאסירי בכל הנאות המביא' לידי אכילה כדאיתא בפ' כל שעה וממילא דאיסור הנאה חל ג"כ על חילופיהן דאל"כ הנאה הבאה לידי מאכל הוא והשתא אתי שפיר נמי הא דמקשינן בסמוך ונילף מיניה ולאו לענין דהאיסור חל על חילופיהן דלהכי לא איצטריך דבלא"ה ידעינן לה מסברא כדפרישית אלא לענין גוף האיסור עצמו שנשאר באיסורו לעולם כע"א ואהא משני שפיר דהוי ע"א ושביעית שני כתובים או דמקשה ונילף מיניה להנך איסורי הנאה דלא כתיב בהו לא יאכל דומיא דעכו"ם ושביעית כן נ"ל לכאורה אלא דבסמוך אבאר בענין אחר ודו"ק:

שם מדגלי רחמנא בע"א והיית חרם כמוהו מכלל דשאר איסורי הנאה שרי. וקשיא לי הא איצטריך האי קרא דוהיית חרם כמוהו לגופא כדאיתא במסכת ע"א דף נ"ד דלמ"ד חליפי חליפין אסורין יליף לה מהאי קרא ואי למ"ד חליפי חליפין מותרין הא מסקינן התם דיליף לה מדכתיב הוא ולא חליפי חליפין וא"כ אי לא הוי כתיב והיית חרם כמוהו ה"א דהוא ולא חליפין וליכא למימר דלישתוק לגמרי דא"כ הוי ילפינן חליפי חליפין לאיסורא בק"ו משביעית. וראיתי בספר עצמות יוסף שכתב בשם תוספות הרא"ש ז"ל דסוגיא דהכא ודאי קאי אליבא דמ"ד חליפי חליפין אסורין ובהכי אתי ליה שפיר הא דמקשינן בסמוך ונילף מיניה והיינו אף לענין חליפי חליפין ע"ש אלא דבעל עצמות יוסף הקשה על זה דא"א לומר כן דהא מסקינן התם דמ"ד חליפי חליפין אסורין ס"ל שני כתובין הבאין כא' מלמדין וא"כ היאך משנינן הכא אליביה דאין מלמדין. ולענ"ד משום הא לא איריא דהא דמסקינן התם דע"כ ס"ל מלמדין היינו לבתר דמסקינן הכא בשמעתין דהוא נמי מיעוטא למעט שאר איסורי הנאה ולא למידרש הוא ולא חליפי חליפין וממילא דכיון דע"כ איצטריך הוא למעט איסורי הנאה ולא ממעט לה בלא"ה משום שני כתובים ע"כ ס"ל דמלמדין משא"כ הכא דאכתי לא מסיק אדעתיה כלל ממיעוטא דהוא א"כ שפיר מצי סבר נמי האי מ"ד דחליפי חליפין אסורין וב' כתובים אין מלמדין כן נ"ל ביישוב שיטת תוספות הרא"ש. ואכתי איכא למידק א"כ מאי מקשה ונילף מיניה אפילו לענין חליפי חליפין ומאי ס"ד למילף מע"א דחמיר טובא כדאיתא פ' כל שעה דאסורה

בהנאה אף במקום סכנה מיהו למאי דפרישית בסמוך אתי שפיר דגילוי מילתא בעלמא הוא ואקרא דלא יאכל סמיך:

אמנם לענ"ד השתא דאתינן להכי מצינן לפרש שפיר הסוגיא בפשיטות אף למ"ד חליפי חליפין מותרין דלמאי דלא אסיק אדעתא השתא כלל ממיעוטא דהוא ולא מענין שביעית מש"ה קאמר שפיר מעיקרא מדגלי קרא בע"א דחמיר דהאיסור חל על החליפין מכלל דבעלמא שרי ומקשה נמי שפיר ונילף מיניה דהא לא אייתר קרא דאיצטריך מיהא לגופא דגוף האיסור קאי באיסור וא"כ ממילא דה"ה נמי לשאר איסורין דחל על החליפין דגילוי מילתא בעלמא הוא דהוי בכלל לא יאכל ואהא משני שפיר דודאי קרא מייתר דהא איכא למילף ע"א משביעית וכמ"ש התוספות כן נ"ל ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

שם תרי מיעוטי כתיבי כו' ומהרש"ל ז"ל מחק הגירסא דתרי מיעוטי דבחדא סגי ע"ש. ולענ"ד נראה לקיים הגירסא ואיצטריך למימר תרי מיעוטי כתיבי למ"ד חליפי חליפין אסורין וא"כ ודאי בהאי מיעוטא דכתיב בע"א לא סגי דהו"א דלא ממעט אלא חליפי חליפין בשאר איסורין דלא נימא דגילוי מילתא בעלמא הוא דאסורי כדפרישית בל' המקשה משום הכי איצטריך נמי למיעוטא דהיא בשביעית והוא הדין איפכא דאי הוי כתיב מיעוטא דשביעית לחוד נמי לא הוי ממעט אלא חליפי חליפין ועוד דאי הוי כתיב מיעוטא דשביעית לחוד ולא בע"א הוה אמינא דבע"א גופא חליפי חליפין מותר' וקרא דוהיית חרם כמוהו לא איצטריך אלא לחליפין גופייהו בע"א כי היכי דלא נמעט נמי ממיעוטא דהיא דכתיב בשביעית מש"ה איצטריך נמי למיכתב מיעוטא דע"א והשתא ידעינן שפיר דוהיית חרם כמוהו אתא לאסור חליפי חליפין בע"א דאי ס"ד דמותרין ומיעוטא דכי חרם הוא היינו להתיר חליפין בשאר איסורין א"כ מיעוטא דהיא בשביעית למה לי כן נ"ל נכון ולקיים הגירסא דכי חרם הוא כדמשמע מל' סוגיא דע"א וכפרש"י שם ודלא כמו שנדחק מהרש"א ז"ל בלשון הגמרא דע"א והוא לגמרי דלא כפרש"י שם והנלע"ד כתבתי ומכ"ש דא"ש טפי לפי מה שפירשתי בתחלת הסוגיא דהנך איסורי הנאה דכתיב לא יאכל ס"ד טפי לאיסורא ומש"ה איצטריכו שפיר תרי מיעוטי דמחדא לא הוי ממעטינן אלא הנך דלא כתיב לא יאכל ואפ"ה צריכי מיעוטי דלא נילף בק"ו משביעית כן נ"ל ודוק היטב:

תוספות בד"ה ושני כתובים כו' וא"ת אכתי אי לא כתב ע"א כו' וי"ל מדכתיב כו' עד סוף הדיבור. עיין במהרש"ל ומהרש"א ולדברי שניהם נשארה קושיית התוספות במקומה למאן דאמר חליפי חליפין אסורין אמנם לענ"ד נראה דאדרבה למ"ד אסורין אי הוה ס"ל דאין מלמדין הוו שפיר שני כתובים דהא תרי קראי כתיבי בע"א והיית חרם כמוהו

וכי חרם הוא וא"כ תרי קראי למה לי אי למיתסר ח"ח אף אי לא הוה כתיב אלא חד נמי הוי ידעינן שפיר דלח"ח אתא דאי לחליפין גרידא נילף בק"ו מבשביעית ומש"ה הוצרך לאסוקי שם בע"א דמ"ד אסורין ס"ל דמלמדין וא"כ אי הוה כתיב חד הו"א דאתא לחליפין גרידא וללמד על שאר איסורי הנאה אתא ומיעוטא דהוא אדרבא הוי מוקי למעט ח"ח להתירא מש"ה איצטריכו כולהו קראי כן נ"ל נכון ובענין זה נ"ל לקיים ג"כ תירוץ התוס' בגירסת מהרש"ל ז"ל דמדכתיב כי חרם הוא הו"ל שני כתובים וכוונתן ג"כ דאע"ג דלמ"ד מותרין דריש התם הוא ולא ח"ח היינו דלבתר דכתיב כי חרם יתירה למיהוי שני כתובים איצטריך למיכתב נמי הוא אבל כאן כתבו שפיר דאי לאו למיעבד שני כתובים לא ניכתוב כלל כי חרם ולא נצטריך הוא למעט ח"ח דממילא ידעינן דשרי דפשטא דקרא דוהיית חרם כמוהו לא משמע אלא פעם א' ומאן דאסר ח"ח מוהיית חרם כמוהו נמי לאו מפשטא יליף לה אלא משום דוהיית חרם כמוהו מיותר לגמרי כדפרישית כן נ"ל נכון וברור ליישב כל הסוגייא דהכא ודמס' ע"א דלא סתרי אהדדי אלא דעיקר פלוגתייהו בחליפי חליפין תליא בהא מילתא לחוד אי שני כתובין מלמדין או לא ודוק היטב ואין להאריך יותר:

דף נח:

מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר טובת הנאה ממון כו' והקשה מהרש"א ז"ל דא"כ אדמיפלגי בטבל ליפלגו בגונב תרומה גופא ולא ידענא מאי קשיא ליה דבפשיטות מצינן למימר דאתא לאשמעי' דלר' יוסי בר' יהודא אינו משלם אלא דמי חולין ממש משום דלית ליה דשמואל דחטה א' פוטרת את הכרי או דאית ליה דשמואל ואפ"ה ס"ל דקנסוהו רבנן לבע"ה דלא לשהייה לטיבליה ורבי נמי לא פליג עליה בהא אלא משום דס"ל דטובת הנאה ממון וק"ל:

רש"י בד"ה ה"ג לא דכ"ע כו' שאף מעשר ראשון לכהנים כו' עכ"ל. לעיל באוקימתא דמתני' לא הוצרך לפרש כן דבלא"ה איכא למימר דלצדדין קתני ובמקדש במעשרות אייר שנפלו לו מבית אבי אמו לוי וק"ל:

בד"ה ואיבעית אימא כו' וטעמא דרבי משום דאית ליה דשמואל כו' עכ"ל. גם כאן כתב מהרש"א ז"ל דלעיל נמי הוי מצי לאוקמא מתני' בהכי כו' ע"ש ואף שתירץ יפה מ"מ אחר המחילה מכבוד תורתו תחלת דבריו דברי שגגה הן דהא מתניתין המקדש בתרומה קתני משמע שכבר הפריש ותו לא שייך הא דשמואל כלל ואין לפרש כוונת מהרש"א ז"ל דמתני' איירי נמי בישראל שנפלו לו מבית אבי אמו כהן דהא לקושטא דמילתא מוקמינן

לעיל מתניתין בהכי וכדמסיק דע"כ ס"ל כמו שהורמו דמיין דאי לאו כמו שהורמו דמיין לא שייך כלל לשון המקדש בתרומה בכה"ג שטבל גמור הוא וזה ברור ודו"ק:

תוספות בד"ה מימיו מי מערה פי' בקונטרס מים סרוחים ובחנם דחק כו' עכ"ל. ולענ"ד דלישנא דמתניתין דייק ליה לרש"י ז"ל דלא הו"ל למיתני אלא מימיו ואפדו פסולין אע"כ דלישנא בזיזא נקיט לפי שעבר על דברי תורה מש"ה מימיו מים סרוחים כן נ"ל בכוונת לשון רש"י ז"ל:

סליק האיש מקדש

האומר פרק שלישי

משנה וכן האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום כו' מקודשת לב'. וכתב הרא"ש ז"ל דיש מהמפרשים שדקדקו מדלא קתני אינה מקודשת לראשון אלמא דלא פקעי לגמרי קידושי הראשון שאם מת השני או גירשה חזרו וחלו קידושי ראשון ע"ש באריכות. ובאמת יש לתמוה על דקדוק זה דכיון דקתני מקודשת לשני ממילא ידעינן דאינה מקודשת לראשון ואי משום דאינה מקודשת לראשון הוי יותר רבותא לחומרא דאינה מקודשת ואינה צריכה ממנו גט וא"כ ליתני האי לחוד הא נמי ליתא דאדרבה עיקר רבותא דמתניתין דמקודשת לב' היא דבת ישראל לכהן תאכל בתרומה וא"כ כיון דאפילו אפי' היכא דארוס הראשון ישראל לקולא מקודשת לשני דאוכלת בתרומה ע"כ אפי' היכא דארוס הראשון ישראל ע"כ דאינה מקודשת כלל לראשון אלא לשני לגמרי ועוד דלמאי דקי"ל כר' יוחנן דאם לא בא אחר וקידשה וחזרה בה אתי דיבור ומבטל דיבור א"כ לא מצי למיתני כלל אינה מקודשת לראשון דא"כ הוי דייקינן טעמא דפשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר הא לאו הכי מקודשת לראשון והא ליתא:

ובאמת יש לתמוה על המפרשים שפסקו דאם מת השני חלו קידושי ראשון ומהיכא תיתי דנהי דאיכא למימר דלאחר שלשים כיון שנמצאת פנויה חזרו קידושי ראשון למקומן מ"מ הרי חזרה בה האשה ועיין בלשון הרא"ש באריכות ובחידושי הרשב"א והר"ן ז"ל:

שם בת ישראל לכהן תאכל בתרומה. ואע"ג דארוסה אינה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה היינו למשנה אחרונה אבל למשנה ראשונה אוכלת בהגעת זמן ולמשנה אחרונה נמי משכחת לה בקיבל מסר והלך א"נ דהא דקתני הכא מקודש' לב' היינו שאם נכנסה לחופ' ע"י קידושין הללו אוכלת בתרומה ועיקר הרבותא דהוי קידושין מעליא וק"ל:

שם מעכשיו ולאחר שלשים כו' בת כהן לישדאל כו'. ויש לדקדק היכי דמי אי איירי שהמארס הראשון נמי ישראל פשיטא דלא תאכל כיון ששניהם ישראלים ממ"נ נפסלה

מתרומה ואי כשהראשון כהן והב' ישראל א"כ מאי איריא בת כהן דבבת ישראל נמי מצי למיתני האי בבא דמשום דמקודשת ואינה מקודשת לא תאכל ע"י קידושי הראשון שהוא כהן למאי דפרישית בסמוך דמתניתין איירי למשנה ראשונה ונהי בבבא דבת ישראל לכהן אע"ג דאיכא למידק כה"ג ממ"נ אם הראשון נמי כהן אמאי לא תאכל ואי כשהראשון ישראל מאי איריא בת ישראל לכהן אפילו בת כהן לכהן נמי אינה אוכלת ונפסלה מחמת ספק קידושי הראשון מ"מ אפשר לומר דלקושטא דמילתא אפילו שניהם כהנים נמי אינה אוכלת דלא מיקרי קנין כספו לשום א' מהם דבעינן כספו המיוחד לו ועוד כיון דלא חזיא ליה לביאה אפשר דאינו מאכיל דומיא דקידושי עבירה ביבמות דף נ"ז דפלוגתא דתנאי היא אלא בבא בתרייתא קשיא ויש ליישב וק"ל:

דף נט.

גמרא דאי תנא שלוחו ה"א שלוחו הוא דהוי רמאי כו' לכאורה משמע דהא דהוי רמאי שמעינן לה שפיר מלישנא דמתני' דקתני והלך משמע דהלך ברמאות והיינו דקשיא להו לקצת מפרשים מדוכתי טובא דקתני והלך ולא איירי ברמאות מיהו מלשון התוס' במשנתינו שכתבו דעיקר רבותא דמתניתין דמקודשת לשני היינו לאשמעינן דלא תימא דהא דקאמר לה הרי את מקודשת לי היינו לצורך משלחו ונ"ל דקס"ד למימר הכי דמשום דהוי רמאי אמרינן מסתמא בחזקת כשרות קאי דלא ליהוי רמאי וא"כ מגופא דמתניתין מוכח דהוי רמאי ודו"ק:

תוספות בד"ה עני המהפך בחררה כו' וקשה מהא דתנן פ"ק דמציעא כו' הרי היא שלו כו' עכ"ל. לא ידענא מאי קשיא להו דנהי דמיקרי רשע אפילו בכה"ג מ"מ ודאי אין מוציאין ממנו בדין ושפיר קתני התם זה שהחזיק בה זכה בה ויש ליישב קצת למאי דמסקינן התם דמדינא נמי היה ראוי לומר דקמא קנה דארבע אמות של אדם קונין לו מדרבנן אלא שהם אמרו והם אמרו דכיון דנפל עליה גלי דעתיה דלא ניחא ליה דליקני אלא בנפילה ואהא קשיא להו כיון דאכתי נקרא רשע הוי להו לאוקמי אדינא דקמא קנה דלא שייך לומר גליא דעתיה דאדרבא מסתמא לא יזכה בה שום אדם כיון דנקרא רשע כן נ"ל ויותר נראה דעיקר קושייתם מהאי דפיאה דקתני מעבירין אותו משמע דלכתחלה עבדינן הכי ואגב גררא מייתי האי דפ"ק דמציעא משום דהתם מרמי להו אהדדי ובעיקר קושייתם כבר כתב הר"ן ז"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל דשאני פיאה דכולהו עניים מחזירין אחריה והדברים עתיקין ושיטת הפוסקים דיעות חלוקו' כדאיתא בח"מ סי' רל"ז ע"ש:

בא"ד ומכאן נראה לר"י שאסור למלמד להשכיר עצמו לבע"ה שיש לו מלמד אחר בביתו וכו' והקשה בספ' עצמות יוסף כיון דמדמה ליה לעני המהפך בחררה א"כ מאי איריא שהמלמד בביתו אפילו אם לא שכר עדיין אלא שמחזר כדי לשוכרו נמי הוי איסורא ונ"ל דשאני מלמד דאע"ג שמחזר להשכיר עצמו לבע"ה אפ"ה לא סמכא דעתיה שהרי אם ימצא מלמד יותר הגון ודאי יכול לחזור ואפי' מחוסר אמנה ליה ביה ואדרבא קנאת סופרים תרבה חכמה כדאיתא פרק לא יחפור ומהתם גופא מוכח דלא שייך כ"כ כה"ג משום עני המהפך בחררה דאפילו לכתחלה מסלקינן ליה היכא דאיכא דעדיף מיניה מיהו היכא שהוא כבר אצל הבע"ה ונתרצה עמו והאי מלמד בתרא לא עדיף מקמא בהא נראה להדיא דאיכא איסורא כן נ"ל:

גמרא איתיביה ר"י לר"ל ביטל אם עד שלא תרם כו' משמע לכאורה דלמאי דמדמה ר"י תרומה לקידושין א"כ בתרומה נמי אם אמר הרי זו תרומה לאחר שלשים יום יכול לחזור בו תוך שלשים דאתי דיבור ומבטל דיבור דמכיון דעדיין אין שם תרומה עליו עד לאחר שלשים אכתי לא מיקרי מעשה אלא דיבור גרידא דומיא דקידושין וקשיא לי דבמס' נדרים דף כ"ט אמרינן להדיא דאפילו לר"י דאמר הכא חוזרת אפ"ה מודה שהאומר הרי זו עולה לאחר שלשים יום אין יכול לחזור בו משום דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט דמיא ומשמע דה"ה לתרומה לפמ"ש שם הרא"ש ז"ל בפירושו דילפינן מדכתיב מוצא שפתיך תשמור והאי קרא בתרומה נמי איירי כדאיתא פ"ק דר"ה וכן משמע מלשון הר"ן ז"ל שם בנדרים ויותר מזה מצאתי להדיא שהתוס' ביבמות דף צ"ג כתבו בד"ה קנויה מעכשיו דהא דגבי פירות ערוגה זו תרומה לכשיתלשו לא בעינן מעכשיו היינו משום דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט דמי ומדלא אמרינן האי טעמא דאמירה לגבוה לענין ביטל עד שלא תרם אלמא דהאי דיבורא של מינוי השליחות לא חשיב כמו דיבורא דלאחר שלשים וא"כ מאי מקשה ר"י לר"ל ויש ליישב דנהי דלענין אמירה לגבוה מפלגינן בינייהו היינו משום דבאומר לשליח צא ותרום כיון שלא הוברר חלק גבוה בהאי דיבורא לחוד מש"ה לית בה משום אמירה לגבוה משא"כ בהרי זו תרומה לאחר שלשים יום או לכשיתלוש שייך אמירה לגבוה כיון שהוברר חלק גבוה אבל לר"ל דמאי דס"ד השתא דמחמת דיבור גרידא חשיב ליה ר"ל כמעשה לענין קידושין כיון שהדיבור חשיב כמעשה א"כ מקשה ר"י שפיר מההיא דביטל עד שלא תרם דאע"ג שהשליחות נגמר' בדיבור אפ"ה אתי דיבור ומבטל דיבור כן נ"ל ועיין מה שאכתוב בסמוך בזה בשיטת הרמב"ם ז"ל:

דף נט:

בד"ה מיד מחשבה כו' תימא ליפרוך נמי גבי תרומה לעיל כו'. ודאי פשיטא להו דדיבור דתרומה ממש חשיב כמעש' כיון שנגמר המעשה מיד ע"י הדיבור משא"כ דיבור של מינוי השליחות כיון שמחוסר מעשה יכול לבטל אלא לסברת המקשה דהכא דמקשה ממחשבה דטומאה אע"ג דמחשבה דהתם לא מיחסר מידי והו"ל כמעשה אע"כ דר"ל סובר דלר"י בכל ענין אמרינן דיבור מבטל דיבור וא"כ קשיא להו להתוס' דלסברא זו תיקשי לר"י מתרומה גופא וע"ז מתרצים דשאני טומאה דמיקרי נמי מחוסר מעשה והיינו קבלת הטומאה והשתא נמי א"ש דאיצטריך הש"ס לאתויי מקרא דכי יותן דרחמנא קריה מעשה ולא משני בפשיטות שאני מחשבה דטומאה דחשיב כמעשה גמור כיון דלא מיחסר מידי משא"כ בלאחר שלשים שלא נגמר מעשה הדיבור בשעת הדיבור אע"כ דהתרצן נמי סובר דמחוסר מעשה קבלת הטומאה לא עדיף ממחוסר זמן ועיין במהרש"א:

גמרא איתיביה ר"י לר"ל תרם עד שלא ביטל כו' אמר רבא הב"ע כגון שקדם הבע"ה ותרם את כריו. ובירושלמי דתרומות מוקי לה בגוונא אחריתא כגון ששינה השליח אע"ג דלא הוי שינוי גמור שיתבטל השליחות על ידו ממילא מ"מ מהני לענין שיכול הבע"ה לבטל השליחות והרמב"ם ז"ל כתב להדיא בהל' תרומה כי האי אוקימתא דירושלמי וכבר תמהו עליו קדמאי ובתראי דהא לא צריכינן להני אוקימתי דהכא ודירושלמי אלא לר"ל משא"כ למאי דקי"ל כר"י דאמר דבכל ענין לא אתי דיבור ומבטל דיבור ע"כ המשנה דתרומות כפשטא מיתוקמא. ולענ"ד יש ליישב שהרמב"ם ז"ל סובר דנהי דמסוגיא דשמעתין משמע דלר"י מיתוקמא כפשטא מ"מ כיון דמסקינן במס' נדרים דאפילו לר"י דאמר אתי דיבור ומבטל דיבור אפ"ה מודה בקדשים משום דאמירה לגבוה וכבר כתבתי שכל אנפי שווין דבתרומה נמי שייך אמירה לגבוה א"כ ההיא מתניתין דביטל עד שלא תרם אפילו לר"י לא מיתוקמא כפשטא דאמאי אמרינן ביטל עד שלא תרם אין תרומת השליח תרומה סוף סוף הו"ל תרומת השליח תרומה משום דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט ומכיון שאמר הבע"ה שתרומת השליח תהיה תרומה לא מצי למיהדר ביה מהאי דיבורא וכמו שכתבתי לעיל פ' האיש מקדש דהכי משמע לישנא דמתני' דהאומר לשלוחו צא ושחוט הפסח וקתני אם שלהם נשחט ראשון משמע דאע"ג שהם קדמו ולקחו פסח אחר קודם ששחט השליח אפ"ה לא נתבטל' השליחות בכך אלא דוקא היכא שהבעלים שחטו כבר הפסח שלהם דתו לא שייך אמירה לגבוה וה"נ דכוותא לענין תרומה צריך לאוקמי אפילו לר"י שקדם הבע"ה ותרם כריו קודם השליח וממילא

דתו לא שייך לומר שתרומת השליח תהיה תרומה משום אמירה לגבוה דאדרבה הבע"ה זריז ונשכר שקדם ותרם וממילא א"א לשליח לתרום דומיא דפסח ובירושלמי מוקי לה בגוונא אוחרי כגון שאמר תרום בצפונו והלך ותרם בדרומו דהשתא נמי לא שייך אמירה לגבוה כיון ששינה ולפי שהרמב"ם ז"ל סובר שיש יותר חידוש הדין באוקימתא דירושלמי מש"ה כתבו ועוד דעיקר דבריו לראיה דלא מפרשינן המשנה כפשטא דהא ודאי אם אמר תרום לי בצפונו וביטל השליחות ואח"כ תרם השליח נמי בצפונו כמו שאמר בע"ה ע"כ פשיטא דתרומתו תרומה משום אמירה לגבוה שכבר נקבע התרומה באותו צד ואם תרם הבע"ה אח"כ בדרומו לא מהני מידי ומה"ט אפשר דאפילו לא א"ל תרום בצפונו אלא בסתמא צא ותרום אפ"ה שייך ביה אמירה לגבוה כיון דבמחשבת השליח תליא מילתא והרי נקבע מיהא התרומה במקום שחישב השליח לתרום ותו לא מצי הבע"ה למיהדר משום אמירה לגבוה ועוד יש לפרש דסוגיא דשמעתין דמקשה ר"י גופא לר"ל היינו נמי כסוגיא דנדרים וכשיטת הירושלמי והכי מותיב ר"י לר"ל בשלמא לדידי דדיבור מבטל דיבור בכל מקום אלא דבתרומה אין מבטלין משום אמירה לגבוה איכא לאוקמי מתניתין דתרומה כדאוקמא בירושלמי ששינה השליח קצת דאע"ג דלא הוי שינוי גמור אם לא ביטל בע"ה השליחות מ"מ אהני מיהו האי שינוי כל דהו דתו לא שייך אמירה לגבוה וממילא הו"ל דיבור גרידא דמהני ביטול משא"כ לר"ל דחשיב דיבור של מינוי השליחות כמעשה גמור שאין יכול לחזור בו כדפרישית בטעמא דר"ל א"כ תיקשי מתניתין דתרומה דאי בששינה השליח שינוי גמור א"כ אפילו לא ביטלו בע"ה אמאי הוי תרומה ואי בשינוי כל דהו כדאוקמינן בירושלמי אכתי מאי מהני דהשליחות עדיין במקומו והדיבור של בטול לא מהני כלום דאין דיבור מבטל דיבור כנ"ל נכון בעזה"י ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל:

(קונטרס אחרון) פרק האומר דף נט ע"ב איתיביה ר"י לר"ל תרם עד שלא ביטל כו' אמר רבא הב"ע כשקדם בע"ה ותרם את כריו. ובירושלמי מוקי לה בגוונא אחריתי כששינה השליח כגון שאמר תרום בצפונו והלך ותרם בדרומו ופסק הרמב"ם ז"ל בה' תרומות כאוקימתא דירושלמי וכבר תמהו עליו קמאי ובתראי דהא לא צריכין להנך אוקימתי דש"ס דידן ובירושלמי אלא אליבא דר"ל משא"כ למאי דקי"ל כרבי יוחנן דאמר אתי דבור ומבטל דבור א"כ שפיר מיתוקם מתני' כפשטא וכתבתי ליישב ע"פ סוגיא דנדרים דף כ"ט דאפילו ר"י מודה דבקדשים לא אתי דבור ומבטל דבור משום דאמיר' לגבוה כמסירה להדיוט דמי וכבר כתבו התוס' בפרק האשה רבה דף צ"ג דאף בתרומה שייך הא מילתא דאמירה לגבוה וא"כ לר"י נמי צריך להנך אוקימתות כמ"ש בפנים באריכות:

שם תוספות בד"ה לא קידשה עצמה וחזרה בה מהו נראה לפרש כו' דאי אמרה לשליח אינה רוצה שתקדשני פשיטא דאינה מקודשת דאטו משום דאמרה כו' עכ"ל. וזה שלא כדברי רש"י ז"ל שכתב להדיא וחזרה בה בין בפני שליח ובין שלא בפניו עכ"ל ונ"ל דודאי אם חזרה בה לגמרי מהקידושין שאמרה שאינה רוצה להתקדש לזה כלל רש"י נמי מודה אלא דמ"ש רש"י אפילו בפני השליח היינו שחזרה בה מהשליחות לחוד שאמרה שאינה רוצית בשליחותו ומש"ה סבר ר' דמקודשת דסוף סוף כיון דגליא דעתה שרוצית להתקדש לזה הו"ל כמו ארצויי ארצי קמיה דפ' האיש מקדש דף מ"ה שלמדו הפוסקים משם שאם גילה דעתו לפני השדכן והלך וקידשה לפלוני מקודשת אפילו בלא שליחות וה"נ דכוותיה ואף ע"ג דלקמן דף ע"ט משמע דההיא שליחות היינו שעשתה שליח סתם שיקדשנה למי שירצה מ"מ אליבא דר"ל לא איירי בהכי כנ"ל. ועי"ל דלגמרי סבר ר"ל דאינה יכולה לחזור בה אפילו בפני השליח כיון דקי"ל בכל דוכתי דדיבורא לאו כלום הוא דאפשר דאין פיו ולבו שווין ולהפליג בדברים נתכוונו וה"נ דכוותיה ודוקא השליחות גופא גזירת הכתוב הוא דנגמר בדיבור כדאיתא לעיל בכולה סוגיא דר"פ האיש מקדש משא"כ לענין ביטול דיבורא לאו כלום הוא ואם רוצית לחזור באמת צריכה לבטל השליחות בפני ב"ד דוקא והכי איתא להדיא בירושלמי ר"פ השולח דר"ל מוקי למתניתין דהתם בפני ב"ד דוקא ע"ש:

שם בגמרא לרב מספקא ליה אי תנאה הוי או חזרה הוי ופרש"י תנאה הוי אם לא אחזור בי תוך שלשים יום יהיו קידושין מעכשיו עכ"ל. נראה מזה דבדידיה תליא מילתא ולא בדידה דאף אם פשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר אפ"ה מקודשת לראשון ואע"ג דברישא דמתניתין היכא שאמר התקדשי לי לאחר שלשים היא ג"כ יכולה לחזור בה שאני התם דכיון שאמר כן בפירוש היא ג"כ אדעתא דהכי קיבלה קידושין שלא יחולו כלל תון שלשים משא"כ שאמר בפירוש מעכשיו ולאחר שלשים שהן שני דברים הסותרין וע"כ יש לנו לתלות או בתנאי או בחזרה וא"כ אי תלה בתנאי דלאחר שלשים מסתמא תלה בדעת עצמו ולא בדעת דידה דאל"כ איהי הו"ל לאתנויי כנ"ל ברור וכ"כ הבית שמואל בשם תשובת הרשב"א עד שאני תמה על הבית חדש בא"ע סי' מ' שהקשה במעכשיו ולאחר שלשים ובא אחר וקידשה בתוך שלשים אמאי מספקא לן אי תנאה הוי קידושי ראשון ותיפוק ליה דאפילו אי תנאה הוי הרי חזרה בה מקדושי ראשון ומאי שנא מבבא דרישא דפשיטא לן דכיון שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר הו"ל חזרה גמורה ונדחק ליישב ובאמת שאין כאן צד קושיא כלל ומאי דקשיא ליה נמי להרשב"א ז"ל מהיכא תיתי ניתלי האי תנאה בחזרה שלא הזכיר כלל בדבריו ולא ניתלי כן בשאר

תנאים אחרים נ"ל דשאני הכא כיון שאמר שני דברים הסותרין ואין הדבר דשלשים יום ולאחר מיתה תלוי במעשה דידיה ולא במעשה דידה א"כ אין לנו לפרש דבריו אלא בענין זה שתלה הדבר אם לא יחזור בו תוך שלשים או קודם שימות כן נ"ל נכון:

(קונטרס אחרון) שם בגמרא לרב מספקא ליה אי תנאה הוי אי חזרה הוי ופרש"י תנאה הוי אם לא אחזור בי תוך ל' יום כו'. כתבתי דנראה מדבריו דבדידיה תליא מילתא והיינו דוקא בגוונא דהכא שאמר שני לשונות הסותרין א"כ מסתמא הוא פוסח על שתי סעיפים משא"כ ברישא דמתניתין שאמר סתם לאחר ל' שניהם יכולין לחזור בהם ובזה סרה תלונת הב"ח סי' מ' בא"ה כמ"ש בפנים:

שם לרב מספקא ליה אי תנאה הוי או חזרה ולשמואל פשיטא ליה דתנאה הוי ובפלוגתא דהני תנאי כו'. לכאורה משמע דכל זה לישנא דסתמא דתלמודא הוא דמסיק הכי במילתא דרב ושמואל וקשיא לי דכיון דמייתי הש"ס בסמוך נמי מימרא דר"י דאמר דלאו קידושי ספק נינהו אלא דתפסי קידושין ע"י שיור וכדמסקינן טעמא דר"י בהכי וכמו שפירשו רש"י ותוספות וכל המפרשים לפ"ז צריך לומר דר"י מפרש הכי לישנא דמתניתין דקתני מקודשת ואינה מקודשת דלאו קידושי ספק נינהו אלא דמקודשת קצת שהתחילו הקידושין ואינה מקודשת לגמרי אלא ששייר וא"כ לפ"ז מנא ליה לסתמא דתלמודא דג' מחלוקות בדבר דלמא רב גופא נמי כר"י ס"ל והיינו דקאמר מקודשת ואינה מקודשת לעולם דקידושין ע"י שיור נינהו לאפוקי מדשמואל לחוד הוא דקאמר לעולם ולעולם דרב לגמרי כר"י ס"ל אם לא שנאמר דכל האי לישנא לאו סתמא דתלמודא מסיק אלא כולהו לישנא דרב יהודה הוא דמסיק לה אסיפא והכי שמיעא ליה לרב יהודה מיניה דרב גופא דמספקא ליה אי תנאה הוי או חזרה או משום דר"י לא ס"ל כלל האי טעמא דר"י כדמשמע להדיא לקמן בשילהי מסקנא בדף הסמוך ע"ב דר"י ור"י פליגי בטעמא דמהיום ולאחר מיתה כמו שאבאר לקמן בעזה"י ועי"ל דודאי פשטא דלישנא דמקודשת ואינה מקודשת לא משמע כדר"י אלא הוי ספק קידושין ואי איתא דרב כר"י ס"ל הו"ל לפרושי כדפירש ר"י בלשון תופסין ועיין עוד לקמן במימרא דר"י ודו"ק:

שם ונימא רב הלכה כרבנן כו' צריכא דאי אמר כו'. והא דלא מהדר הש"ס לאוקמי באמת לרב ושמואל כ"א אליבא דכ"ע כסוגית הש"ס בכל דוכתא נראה משום דלקושטא דמילתא לא נראה לחלק בהנך סברות דודאי אי הוי אמרי' דהנך לישני דמעכשיו ולאחר שלשים יום ולישנא דמהיום ואחר מיתה משמע שני לשונות משמע תנאי ומשמע חזרה שפיר הוי מצינן לחלק בהנך סברות דבקידושין דלקרובה קאתי מסתמא לתנאה איכוון משא"כ בגיטין וה"ה להיפך באידך סברא אבל כיון דחזינן דמסיק אביי דלא אמרינן

דמשמע תנאה ומשמע חזרה אלא דודאי חד לישנא משמע ואנן הוא דלא ידעינן א"כ תו לא שייך האי צריכותא והיינו נמי מימרא דאביי גופא דלא אמרינן דמשמע להאי תנאה ולהאי חזרה כיון דלא תליא בדעתא דידיה אלא דלדינא הוא דמספקא לן כיון שלא אמר בפירוש בלשון תנאי אם לא אחזור בי לא הוי תנאה דהו"ל דברים שבלב או דאפי' הכי הו"ל כתנאה כדפרישית ועיין עוד בסמוך:

רש"י בד"ה אבל הכא דיש קידושין לאחר שלשים יום כו' דלמא הוי חזרה כו' שמא דעתו על אחרת וימלך כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דהא אפי' אי תנאה הוי נמי יכול לימלך ולחזור בו כמו שפרש"י לעיל דהיינו תנאה הוי אם לא אחזור בי תוך שלשים אלא דנראה דכוונת רש"י ז"ל היא כך דכל היכא שיש לנו שום סברא לומר דלא ניחא ליה לקדשה מעכשיו תו לא מספקא לן לומר דלמא תנאה הוי מדלא התנה בפירוש והו"ל כמו דברים שבלב ודוקא היכא דליכא שום סברא לומר שחזר בו לא אמרינן דחזרה הוי אע"כ לתנאה איכוון דלא הוי כמו דברים שבלב כיון שאין לו משמעות אחר' הו"ל כאילו התנה בפי' וכדפרישית לעיל על קושיית הרשב"א ז"ל על שיטת רש"י כנ"ל ודו"ק:

דף ס.

גמרא עולא אמר ר"י אפילו מאה תופסין בה. עיין בלשון הרא"ש ז"ל שכתב דרבינו חננאל פסק כר"י דקי"ל הלכה כר"י נגד רב ושמואל והרי"ף ז"ל פסק כרב מהטעם שכתב הרא"ש ז"ל ע"ש ולענ"ד נראה להוסיף טעם לשבח בפסק הרי"ף ז"ל דמשמעתין גופא הוא מוכרע והיינו כדפרישית לעיל דע"כ סתמא דתלמודא לא סבירא ליה הא דר"י דאלת"ה אמאי לא מפרשינן נמי הכי מילתא דרב גופא וכמו שדקדק ג"כ מהרש"א ז"ל כאן אע"כ דלא מיסתבר לתלמודא לפרש כן מילתא דרב כר"י ואביי גופא דמסיק הכא מילתא דר"י ומפרש אליביה דמהיום ולאחר מיתה היינו משום גזירה דמהיום אם מתי ואפ"ה קאמר לעיל אליבא דרב דאמצעית א"צ גט ולא ניחא ליה למימר דרב גופא כר"י ס"ל אע"כ דאביי גופא לא ס"ל כר"י כלל ועוד נ"ל דסוגיא דלקמן ע"ב דמקשה סתמא דתלמודא אדמיפלגי במהיום ולאחר מיתה ליפלוג בע"מ אלמא דטעמא דמהיום ולאחר מיתה לאו משום גזירה היא דאל"כ לא דמי כלל לע"מ אלא ע"כ כדרב דמספקא לן לישנא והיינו דמדמה לה לע"מ ועוד אבאר בוה לקמן אלא דאכתי קשה מה שהקשה הרא"ש ז"ל על לשון הרי"ף ז"ל שהשמיט למימרא דאביי לעיל דאמצעית אינה צריכה גט והא ליכא מאן דפליג עליה ועוד הביא הרא"ש ז"ל לשיטת הרמב"ם ז"ל שפסק להדיא דלא כאביי אלא שכולן צריכין גט מספק וכבר עמדו עליו שלימים וכן רבים שהרב המגיד

הבין מדבריו שפסק כרב ודלא כאביי והר"ן ז"ל כתב שהרמב"ם ז"ל פסק כר"י אלא שתמה עליו במה שכתב דמקודשת מספק ולר"י תפסי קידושין ודאין וכתב שכן תמה עליו הרמב"ן ז"ל ע"ש:

אמנם לענ"ד דדברי הרי"ף והרמב"ם ז"ל עולות בקנה א' דמשמע להו הא דאמרינן לעיל דלרב מספקא ליה אי תנאה הוי או חזרה היינו דרב יהודה תלמידו הוא דמסיק למילתא דרב משום דלא ס"ל הא דר"י כלל כדמשמע לקמן ע"ב וכמו שאבאר שם משא"כ השתא דאתינן לסברא דר"י דאמר שיורא הוי ממילא תו לית לן למימר דרב מספקא ליה אי חזרה הוי דא"כ ה"ל ג' מחלוקות בדבר דלשמואל פשיטא ליה דתנאה הוי ולא מספקא ליה בחזרה ולר"י הא ס"ל דשיורא הוי ולא חזרה מהיכא תיתי נאמר דרב חייש ללישנא דחזרה שלא נזכר כלל בדבריו אלא מקודשת ואינה מקודשת לעולם קאמר ולפ"ן נהי דלית לן למימר דרב סבירא ליה לגמרי כר"י והיינו כדפרישית דסתם לשון מקודשת ואינה מקודשת משמע לשון ספק קידושין עד שהוצרך ר"י לפרש לשון תופסין בפירוש וא"כ סתמא דלישנא דרב ודאי ספיקא משמע אלא דאפ"ה מצינן למימר בפשיטות דרב ס"ל מקודשת ואינה מקודשת לעולם מספק והיינו דמספקא ליה אי תנאה הוי כשמואל או שיורא הוי כר"י וא"כ יפה כתב הרמב"ם ז"ל דכולן מקודשות מספק והיינו כשיטת הרי"ף רבו ז"ל והא דפסקו דלא כאביי היינו משום דאביי גופא לא קאמר לעיל אלא בלשון ולטעמא דרב שהוא לשון מיותר ומשמע מהאי לישנא דלאו להלכה אמר אביי הכי אלא אי איתא להאי טעמא דרב כדמסיק לה רב יהודה תלמידו למאי דלא משמע ליה מילתא דר' יוחנן כלל משא"כ אביי גופא דשקיל וטרי לקמן במילת' דר' יוחנן ומסיק לה א"כ מסתמא ניחא ליה לפרש מיהא מילתא דרב דמספקא ליה אי כשמואל או כר"י ואף על גב דלמאי דפרישית דהא דמסקינן לעיל דמספקא ליה לרב אי תנאה הוי או חזרה לאו סתמא דתלמודא מסיק לה אלא ר' יהודה גופא א"כ הדרא קושי' לדוכתא אמאי פסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל כרב לגבי רבי יוחנן אלא דבזה יש לומר דסוגיא דיש נוחלין שהביא הרא"ש ז"ל משמע דלרב איירי דאף למאי דפרישי' דלרב מספקא ליה אי תנאה הוי או שיורא אפ"ה מקשה התם שפיר בכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה אמאי האב אינו יכול למכור האיכא לספוקי דלמא תנאה הוי כל זמן שלא יחזור בו קודם מיתה וא"כ כיון שחזר ומכר הרי חזר בו משא"כ אי הוה הלכה כר' יוחנן לא מקשה התם מידי דהא בגט מהיום ולאחר מיתה נמי פשיטא דשיורא הוי אלא דגזר אטו מהיום אם מתי כן נ"ל ועי"ל דהרי"ף והרמב"ם ז"ל סברי כיון דר' יוחנן גופא לא מסיק האי טעמא דודאי שיורא הוי אלא ר' משרשיא מסיק לה הכי ואצטריך לדחוקי בטעמא דמהיום ולאתר מיתה מ"מ

כיון דרב אסי גופא דקאמר משמיה דר' יוחנן נמי כעולא דאפילו מאה תופסין ואפ"ה קאמר רב אסי לקמן משמיה דר' יוחנן הכל מודים בעל מנת כאומר מעכשיו ולא נחלקו אלא במהיום ולאחר מיתה א"כ משמע דטעמא דמהיום ולאחר מיתה הוי נמי משום ספיקא דלישנא ומש"ה קאמר שפיר ומייתי סייעתא נמי מברייתא מדנחלקו במהיום כו' משמע דבע"מ ליכא ספיקא דלישנא משא"כ אי הוי טעמא דר' יוחנן משום דודאי שיורא הוי ומשום גזירה א"כ אין זה ענין לע"מ כלל אף כי אוכלא לדנא. וכבר כתבתי בזה בפירושי לגיטין ע"ש אע"כ דלר' אסי ולסתמא דתלמודא לקמן לא הוי טעמא דר"י משום דודאי שיורא אלא דמספקא ליה לר' יוחנן אי תנאה הוי או שיורא והיינו דקאמר לא נחלקו אלא במהיום דתרי לישני משמע הא בע"מ מודו וכמו שאבאר לקמן ואפ"ה קאמר שפיר ר' יוחנן לשון תופסין כיון דיש צד לומר שכולן תופסין אפילו מאה דשמא לשיורא נתכוונו ובאמת שכדברי אלה האחרונים מצאתי קצת בלשון הכסף משנה אלא שהוא כתב דלמסקנא דלקמן הוי טעמא דר' יוחנן נמי דמספקא ליה אי תנאה הוי או חזרה ואפ"ה אף מאה תופסין דשמא להאי תנאה ולהאי חזרה וקשיא לי טובא בדבריו דא"כ מאי מקשה הש"ס אדאביי פשיטא הא ר' יוחנן פליג בהדיא אבל למאי דפרישית אתי שפיר דכיון דאביי גופא לא קאמר לעיל אלא לטעמא דאביי והיינו כדמסיק לה רב יהודה דמספקא ליה אי תנאה אי חזרה שפיר מקשה הש"ס פשיטא דמשמע ליה סברא פשוטה דליכא למימר להאי תנאה ולהאי חזרה משא"כ לר' יוחנן גופא אף למסקנא דמספקא ליה אי תנאה הוי או שיורא שפיר קאמר אף מאה תופסין והיינו מספק דשמא כולן לשיורא נתכוונו והיינו כמו שפסק הרמב"ם ז"ל כן נ"ל נכון בעזה"י ובסייעתא דשמיא ואין להאריך יותר ודוק היטב:

שם מתיב ר' חנינא מהיום ולאחר מיתה כו' אלא לר' יוחנן דאמר שיורא הוי כל גיטא דמשייר בה מידי כו'. והא ליכא למימר דאדרבא היא הנותנת דכיון דגיטא דמשייר ביה לאו כלום הוא מש"ה לא תלינן בשיורא משא"כ בקידושין הא ליתא דא"כ אמאי מספקא להו לרבנן דאינו גט דלמא חזרה הוי דכ"ש דאין לתלות בחזרה מה"ט גופא דהא אין גט לאחר מיתה ומאן דידע הא דגיטא דמשייר מידי לאו כלום הוא כ"ש דידע אין גט לאחר מיתה אע"כ דלא תליא בהכי מידי אלא בעיקר הלשון א"כ מקשה שפיר:

(קונטרס אחרון) דף ס גמרא עולא אר"י אפילו קדושי מאה תופסין בה. כתבתי ליישב שיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל שפסקו כרב לגבי דרבי יוחנן. אמנם העליתי באריכות מתוך סוגיא דשמעתין ומתון סוגיא דלקמן בסמוך ע"ב דלפי מסקנת הש"ס לא פליגי רב ורבי

יוחנן כלל אלא לתרוייהו מספקא להו אי תנאה הוי אי שיורא הוי ובזה נתיישבו כמה קושיות ואתי שפיר נמי במה שפסקו דלא כמימרא דאבייי:

תוספות בד"ה כל גיטא דמשייר בה כו' פירש בקונטרס כו' ולא נהירא דא"כ תיקשי ליה מקידושין גופייהו כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה מאי פסיקא להו דשייך הקישא דהווייה ליציאה בכה"ג על ידי שיור והא בר"פ המגרש מיבעיא ליה לרבי אבא אי אמרינן נהי דגט ע"י שיור פסול דכריתות בעינן מ"מ בקידושין בקנין כל דהו סגי או דלמא ויצאה והיתה ואע"ג דהדר פשטה מויצאה והיתה מ"מ לא מצי לאקשויי הכא עליה דר' יוחנן דלמא לית ליה הך פשיטותא דר' אבא ועוד דהתם נמי מחלוקת הפוסקים היא אי הלכה כר' אבא או לא מדאמר אביי שם את"ל איתא דר' אבא מיהו לפי סוגיא דהתם בלא"ה אדרבא נראין דברי התוספות דהכא מוכרחין כיון דר' אלעזר מכשיר התם גט שאמר חוץ מפלוני אלמא דאף ע"י שיור מיקרי כריתות א"כ מאי מקשה הכא אדר' יוחנן מהאי ברייתא דמצי מוקי לה כר"א כי היכי דמוקי לה אליבא דשמואל דלא כהלכתא אע"כ דהאי שיור דהכא גרע טפי כיון שאינו נגמר אלא לאחר מיתתו כדמתרצי התוס' ומ"מ אין בזה קושיא על פירוש הקונטרס כדפרישית ומכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש בחידושי פ' המגרש דר' יוחנן לשיטתיה דע"כ לא מקיש הווייה ליציאה בכה"ג משום דלר"י לא אשכחן אשת שני מתים דאורייתא אלא בכה"ג ועי"ל דהא דמסקינן בפ' המגרש דאיתקש הווייה ליציאה בכה"ג לענין שיור היינו דוקא בקידושי שטר דלא ילפינן לה אלא מגיטין והכי נמי משמע בשמעתין בירושלמי ועיין בחידושי הרשב"א והר"ן והריטב"א ז"ל משא"כ בקידושי כסף דאיירי בשמעתין סובר רש"י ז"ל דהוי קידושין ע"י שיור כן נ"ל בשיטת רש"י ז"ל ואין להאריך יותר ודו"ק:

גמרא אלא אמר אביי התם טעמא מאי גזירה משום מהיום אם מתי כו' ויש לדקדק דאכתי קשה אדרבי יוחנן מדרבי דאמר כזה גט אלמא דס"ל דלאו לשון שיור הוא דאל"כ לא הוי מהני מידי וא"ל הא לא אשכחן דפליגי רבנן עליה דרבי בהא דלאו שיורא הוא אלא דיש לומר כיון דר' יוחנן פשיטא ליה דאין לספק כלל בלשון חזרה דמילתא דלא שכיח שיחזור בו תוך כ"ד ועוד דבקידושין תכ"ד נמי לאו כדיבור דמי לענין חזרה גמורה כדפרישית וא"כ ע"כ הא דקאמרי רבנן במהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט היינו משום דשיורא הוי ומשום גזירה כן נ"ל:

משנה האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאתן לך מאתים זוז כו' ופרש"י הרי את מקודשת לי בפרוטה זו ע"מ שאתן כו'. ולכאורה שזה סותר למה שפרש"י גופא בסמוך בד"ה לר' יהודה הוי קידושין שהרי הראשון לא נתכוון לקדשה בפרוטה אלא במאתים

זוז כו' ויראה מזה דכוונת רש"י בסמוך הוא כפירוש מהרש"א ז"ל דלא נתכוון לגמור הקידושין בפרוטה זו אלא לכשיתן מאתים זוז וק"ל:

גמרא איתמר רב הונא אמר והוא יתן רב יהודה אומר לכשיתן. כבר פירשתי סוגיא זו בתכלית האריכות בחידושי גיטין פרק מי שאחזו וכאן לא באתי אלא בשביל דברים שנתחדשו מתוך סוגיא דשמעתין ופרש"י ותוס' ותחלה אבאר דקשיא לי טובא במילתא דרב יהודה חדא דלדידיה הך בבא דרישא דמתניתין משנה שאינה צריכה היא דפשיטא שאם נתקיים התנאי מקודשת ואם לא נתקיים אינה מקודשת דבשלמא לרב הונא הא גופא קמ"ל דמקודשת מעכשיו לאלתר ובלבד שיתן בסוף ותו קמ"ל דלאחר לא תינשא עד שיתן דשמא לא יתקיים התנאי ומכ"ש דא"ש טובא לפמ"ש הרמב"ם והגאונים ז"ל דלר"ה דס"ל כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי אין צריך לכפול התנאי ולא להקדים התנאי קודם למעשה וא"כ כולהו שמעינן לה ממתניתין משא"כ לרב יהודה קשיא דלדידיה ע"כ איירי מתניתין בדכפליה לתנאי והקדים התנאי למעשה ולישנא דמתניתין לאו דוקא וכמו שפירשו רוב הפוסקים דלא ס"ל הא דהרמב"ם והגאונים אלא דאף במעכשיו נמי צריך לכפול ולהקדים וא"כ מאי קמ"ל דהא ודאי ליכא למימר דמתני' הא גופא אתא לאשמעינן דאינה מקודשת מעכשיו אלא לכשיתן הא ודאי ליתא דהא לישנא דמתניתין אדרבא הוא ממש כלישנא דר' הונא אלא דאפי' הכי מפרש לה ר' יהודה מסברא דנפשיה לכשיתן. ומכ"ש דקשה יותר לפי מאי דמשמע לכאורה מלשון התוספות לקמן בד"ה איכא בינייהו דלר"י גופא מספקא ליה בלישנא דע"מ אי הוי לכשיתן או לכשתתן והא גופא מנא לן דלמא לתנא דמתניתין נמי פשיטא ליה בשלמא אי אמרינן דלר"י פשיטא ליה דלשון ע"מ הוי לכשתתן ולא מעכשיו הוי אתי שפיר משא"כ לפירוש התוספות דמספקא ליה לדידיה גופא דיש שום סברא לומר דהוי כמעכשיו א"כ מי הכריחו להוציא לשון המשנה ממשמעותו ולומר דמספקא ליה לתנא דמתניתין. מיהו בהא מצינן למימר דר' יהודה סובר דודאי לשון ע"מ תרי לישני משמע וכן נ"ל פשוט מדאמרינן לקמן אפלוגתא דר"ה ור"י צריכי אי אשמעינן בקידושין הו"א משום דלקרובה אתי ואי ס"ד דחד לישנא משמע לא שייך האי צריכותא דאין לנו אלא כמו שאמר אע"כ דתרי לישני משמע וא"כ דמי לגמרי למעכשיו ולאחר שלשים או למהיום ולאחר מיתה ומשמע ליה נמי דהא דקתני רישא במתני דלעיל מקודשת ואינה מקודשת היינו לעולם כרב דמספקא ליה וא"כ מסתמא לא עדיף לשון ע"מ מאומר מעכשיו ולאחר שלשים וע"כ ה"נ ספיקא הוי ואי תיקשי א"כ מאי שנא דברישא דמתני' קתני להדיא מקודשת ואינה מקודשת והכא קתני מקודשת סתמא משום הא לא איריא דברישא דקתני והלך אחר וקידשה תון

שלשים שפיר שייך למיתני לשון מקודשת ואינה מקודשת דלעולם הויא בספק שניהם וצריכה גט משניהם וכן לענין תרומה דקתני בהדיא משא"כ בהן מתניתין דהכא שפיר שייך למתני לשון מקודשת דהא ודאי לכשיתן קודם שפשטה ידה לקבל קידושין מאחר הו"ל קידושין גמורים ומעכשיו מיהו נמי הוי מקודשת לפירוש התוספות מספק ואף ע"ג דבפר' מי שאחזו נמי יש לדקדק כן דבמתניתין דמהיום ולאחר מיתה קתני בלשון גט ואינו גט ובאידן מתניתין דסיפא דהרי את מגורשת ע"מ שתתן מאתים זוז קתני סתמא הרי זו מגורשת ולא קתני גט ואינו גט והתם לא שייך האי תירוצא דפרישית הכא אלא דמשום הא נמי לא אריא דודאי במתניתין דמהיום אם מתי דלא שייך כלל ענין זה הגט אלא שתפטור לאחר מיתה מזיקת היבם שפיר שייך למיתני גט ואינו גט שזה עיקר הדין חולצת ולא מתייבמת משא"כ באידך מתני' דע"מ שתתן מאתים זוז דלא נחית כלל לענין אם מת המגרש ודיני ייבום אלא לעיקר דין הגט ושפיר שייך למיתני ה"ז מגורשת דהא לכשתתן הוי מגורשת גמורה וממילא דלפירוש התוספות מעכשיו לאלתר הו"ל ספק והיינו כדפרישית דפשיטא ליה לר"י דלשון ע"מ לא עדיף מלשון מעכשיו ולאחר ל' או מהיום ולאחר מיתה בגיטין ואפשר דגרע ע"מ מהנך לישני כמו שאבאר בעזה"י לקמן בשמעתין גבי אדמיפלגי במהיום ליפלגו בע"מ דהיינו נמי כדפרישית אבל קמייתא ודאי קשה דמשנה שאינה צריכה היא ובשלמא במתני' דפרק מי שאחזו איכא למימר דאתי לאשמעינן מיהא בפשיטות דלאחר לא תנשא עד שתתן דהכי הוא דבין לרב הונא בין לר"י שייך בלישנא דמתניתין ותתן משא"כ הכא בשמעתין לא שייך לפרש כן לכך היה נ"ל לפרש דבאמת הא דר' יהודה בשמעתין לאו אלישנא דמתניתין גופא קאי דהא למסקנא רב יהודה גופא מודה דלרבי ע"מ כמעכשיו דמי וא"כ שפיר מצינן לאוקמי מתני' כרבי אלא דפלוגתא דר"ה ור"י לדינא פליגי דר"י ס"ל כרבנן דלכשתתן ולפ"ז אתי שפיר טובא דבסוגיא דפרק מי שאחזו קאמרינן אמתניתין מאי ותתן רב הונא ורב יהודה כו' דמשמע דבפירושא דמתניתין פליגי דלר"י ע"כ מתניתין גופא איירי לכשתתן דלא מצי מוקי לה כרבי דהא קתני רישא מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט והיינו דלא כרבי אע"כ דכולה מתניתין דהתם כרבנן ואפ"ה שייך לשון ותתן כדפרישית דלאחר לא תינשא עד שתתן ומשנה צריכה היא אליבא דכ"ע דלרבי והיא תתן ולרבנן לכשתתן משא"כ הכא לא מייתי תלמודא מעיקרא מאי והוא יתן משום דלישנא דמתניתין ע"כ לא איירי לכשיתן דא"כ משנה שאינה צריכה היא אע"כ דר"י מוקי לה כרבי ואע"ג דקתני רישא במעכשיו ולאחר שלשים מקודשת ואינה מקודשת אפשר דר' יהודה ס"ל כשמואל דמוקי לה כרבי ומפרש מקודשת ואינה מקודשת עד שלשים כדמסיק ר' יהודה גופא לעיל אליבא דשמואל

והיינו דקתני הכא בלשון איתמר משום דר"ה ור"י לאו בפירושא דמתניתין איירי אלא דלעיקר דינא פליגי במימרא בעלמא כן נ"ל נכון בעזה"י ודוק היטב:

רש"י בד"ה לר' יהודא הוי קידושי שני קידושין שהרי הראשון לא נתכוון כו' כבר כתבתי בזה בסמוך אמנם מאי דמשמע מל' רש"י כאן דקידושי שני ודאי קידושין משום דלר"י לא הוי קידושי ראשון כלל עד שיתן ממש ולקמן משמע מפרש"י דלר"י מספקא ליה בע"מ אי תנאה הוי או חזרה ויבואר לקמן בשמעתין:

דף ס:

בד"ה איכא בינייהו שנקרע הגט או שאבד כו' הא ליתא דהא אפילו לר"י נמי צריכה גט מספק כדאמר פרק מי שאחזו לכשתתן כו' עכ"ל. כך הנוסחא ישנה בתוספות אלא דמהרש"ל ז"ל בח"ש כתב דטעות סופר הוא והגיה בענין אחר ע"ש ומהרש"א ז"ל הגיה כדפירש ר"י בפ' מי שאחזו ומלבד מה שהוא דוחק להגיה הספרים ועוד כיון דכל הסוגיא דפ' מי שאחזו הוא ג"כ כשמעתין ככתבה וכלשונה ממש וכן ממה שהכריח ר"י לפרש כן איתא נמי בשמעתין א"כ לא הוו צריכי להזכיר ההיא דפ' מי שאחזו אלא סתמא ור"י מפרש:

אלא דבר מן דין תמה אני על לשון התוספות כאן דלאחר שכתבו דלר"י מספקא ליה ולא שייך האי איכא בינייהו וכמו שפירש מהרש"א ז"ל דבין לר"ה ובין לר"י צריכה גט מהשני וא"כ מה זה שכתבו אח"כ ולעיל נמי לא מצי לשנויי איכא בינייהו שנאבדו הקידושין כו' דהא לכ"ע אפילו נתאכלו המעות כו' עד סוף הדיבור ולמה הוצרכו לכך ותיפוק ליה דבלא"ה לא מצי למימר לעיל איכא בינייהו שנאבדו הקידושין מה"ט גופא שכתבו התוס' דכיון דלר"י מיהא מספקא ליה א"כ אפילו נאבדו הקידושין מ"מ צריכה מיהא גט מראשון מספק ולהתוספות ע"כ לא שני להו בין גט מספק או מודאי כמ"ש מהרש"א ז"ל ולדעתי התמיה קיימת מאד על מהרש"א ז"ל שלא הרגיש בזה ודוחק לומר דנ"מ לענין אם רוצה לקיימה אם צריך קידושין אחרים דא"כ בלא"ה ודאי משכחת לה דאיכא בינייהו טובא לענין בת ישראל לכהן אי אוכלת בתרומה והרבה כיוצא באלו אע"כ דלא בעי למימר הכא איכא בינייהו אלא לענין עיקר מילתא דאשת איש בגיטין וקידושין גופא לכך היה נלע"ד לקיים הנוסחא ישנה דמה שכתבו כדאמר פ' מי שאחזו לכשתתן היינו דהתם משמע דאפילו אם אמר בפירוש לכשתן אפ"ה איכא לספוקי אי מגורשת מעכשיו וכמ"ש התוס' להדיא בס"פ מי שאחזו דאפילו לכשתצא חמה מנרתקה נמי הוי גט ואינו גט לר' יוסי דאמר שזמנו של שטר מוכיח עליו וא"כ ה"ל כאומר מהיום

ולכשתצא וה"ה גבי לכשתתן הוה ליה כאומר מהיום ולכשתתן ובכולה פירקין דפ' מי שאחזו בהכי רהטא דלכמה אמוראי הלכה כר' יוסי ולא אשכחן מאן דפליג בהדיא עיין שם בתוספות דף ע"ב ובגמרא שם דאפילו בע"מ פשיטא ליה לרבא דהלכה כר' יוסי ולר' הונא מספקא ליה. נמצינו למידין דבגיטין מיהו מידי ספיקא לא נפקא אפי' אמר לכשתתן בהדיא כ"ש הכא דאמר ע"מ וא"כ יפה כתבו התוספות דלא שייך בגיטין האי איכא בינייהו דלכ"ע בעי גט מספק משא"כ לענין קידושין דלא שייך ביה זמנו של שטר מוכיח דאין כותבין זמן בקידושין וכ"ש בקידשה בכסף א"כ הוצרכו לפרש כאן דלעיל נמי בקידושין ה"מ למימר דאיכא בינייהו כשנאבדו המעות דלר"ה הוי קידושין וצריכה גט ולר' יהודא לא הוי קידושין וא"צ גט אלא דאפ"ה לא קאמר האי איכא בינייהו משום דלכ"ע הוי קידושין אף אם נתאכלו המעות כיון דבתורת קידושין יהבינהו כן נ"ל נכון בעזה"י ובס"ד ובעיקר מילתא דזמנו של שטר מוכיח כבר הארכתי למעניתי בפרק מי שאחזו דף ע"ג ע"ש ודוק היטב. אמנם אם שגיתי בכוונת התוספות כיון שלא רמזו כלום מזמנו של שטר א"כ ע"כ צריך להגיה בדבריהם כפירוש מהרש"א ז"ל ולפרש דמה שכתבו דהמ"ל איכא בינייהו לנאבדו הקידושין היינו לענין דלר' יהודא צריכה קידושין אחרים ודו"ק:

גמרא מיתיבי ה"ז גיטך ע"מ שתתני כו' אע"פ שנקרע הגט או שאבד ה"ז מגורשת כו' ועוד תניא כו' ולכאורה יש לדקדק דה"ל כיהוד' ועוד לקרא דכיון דבברייתא קמייתא תניא להדיא דנקרע הגט ה"ז מגורשת דה"ל ממש איפכא מדר' יהודא מאי מקשו בתר הכי מאידך ברייתא דלא מקשו אלא מדיוקא והא נמי לא פסיקא כמו שהקשו בתוספות בד"ה אבל אמנם כן אחר בינותי בספרים עיינתי בתוספת' דפ' מי שאחזו וראיתי דהנך תרתי ברייתות דמייתי הש"ס הכא כהדדי מיתניין דמעיקרא ברישא מיתנייא האי בבא דזקוקה ליבם דפליגי רשב"ג ורבנן ובתר הכי תנא סיפא האי בבא דנקרע הגט או אבד ה"ז מגורשת וא"כ יש לתמוה דהכא מייתי להו איפכא ונלע"ד ליישב חדא מגו חדא דמרישא לא מצי לאקשויי מפלוגתא דרשב"ג ורבנן דאיכא למידחי כמו שהקשו בתוספות מש"ה עיקר הקושייא ניחא ליה מסיפא דמייתי הכא דה"ל לגמרי דלא כר' יהודא אלא דאכתי הוי מצי למידחי דההיא כרשב"ג דס"ל ע"כ ע"מ כמעכשיו דמי ור' יהודא כרבנן וכקושיית התוס' דטעמ' דרבנן דע"מ לאו כמעכשיו דמי ומש"ה קאמר ועוד תניא והיינו רישא דהך ברייתא גופא ומדלא פליגי רשב"ג ורבנן אלא ברישא ולא בסיפא ע"כ דבסיפא מודו רבנן דתנאה הוו וע"כ טעמייהו דפליגי ברישא היינו משום דס"ל לי ולא ליורשי דאלת"ה בבא דרישא מייתרא לגמרי דטפי ה"ל לאפלוגי בבבא דסיפא לחוד וממילא הוי ידעינן דפליגי

נמי בנקרע או נאבד אע"כ דברישא פליגי בלי ולא ליורשי ובסיפא מודו כן נ"ל נכון ודוק היטב שבזה נתיישבה קושיית התוספות בד"ה אבל ועיין עוד בסמוך:

תוספות בד"ה אבל דכ"ע כו' וא"ת מאי מה מקשה לר"י כו' וי"ל דמשמע לגמ' כו' ולר' יהודה מגורשת מיהא מספק למפרע כו' עכ"ל. ולענ"ד אכתי מאי פסיקא ליה להמקשה להקשות ומנ"ל דלר"י מספקא ליה דהא בפרק מי שאחזו גופא לא מדייקו התוס' הא מילתא אלא מדר' יוחנן דמייתי הש"ס בסמוך דלא ליהוי סברות הפוכות וכיון דהכא לא אסיק אדעתיה הך מילתא דר' יוחנן א"כ מנ"ל להקשות דר"י מספקא ליה וכבר כתבתי בסמוך ליישב קושיית התוס' ובר מן דין נ"ל ליישב קושיית' בפשיטות דאי ס"ד דת"ק נמי מודה דלי ולא ליורשי ה"ל לרשב"ג למימר אלא נותנת ליורשיו ולמה לו להאריך לומר נותנת לאביו או לאחיו או לאחד מהקרובים כיון דת"ק נמי הוה מודה בהא ועוד דע"כ בדאיכא אחין איירי דהא לא נ"מ מידי אלא אי זקוקה ליבם וכן הקשה בחידושי ריטב"א ז"ל אע"כ דעיקר פלוגתא דרשב"ג ורבנן בלי ולא ליורשי וא"כ שפיר קאמר רשב"ג דלא מיבעיא לאביו שדעתו קרובה אצלו אלא אפילו באחיו ואפילו באחד משאר קרובים דלא קרבה דעתו כ"כ אפ"ה הוי בכלל לי אפילו ליורשי ואע"ג דהא לא נ"מ מידי אפ"ה אגב אורחא אשמעינן דבכולהו קרובים אמרינן לי וליורשי ונ"מ בנותן מתנה על מנת שתתן לי מאתים זוז דלתנא קמא לי ולא ליורשי מתנה בטלה ולרשב"ג לי אף ליורשי והמתנה קיימת כן נ"ל נכון וברור בעזה"י ודוק היטב:

שם בגמרא אמר לך ר' יהודא ה"מ רבי היא דאמר ר"ה אמר רב כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ופליגי רבנן עלי' כו'. וקשיא לי טובא אטו ר' הונא אמר רב כיפי תלי לה דהא בלא"ה אשכחן תנאי טובא דס"ל ע"מ כמעכשיו דמי והכי ס"ל לרשב"ג בהדיא בהך ברייתא דאקשינן לר"י וא"כ התרצן צריך לאשכוחי שום תנא דס"ל דלאו כמעכשיו דמי ובהא לא מייתי מידי דאדרב' ר' ורשב"ג ות"ק דרשב"ג כולהו ס"ל דע"מ כמעכשיו דמי וכיון דלא אשכחן מאן דפליג בהדיא אפושי פלוגתא לא מפשינן. ונלע"ד ליישב למאי דפרישית לעיל דרב יהודה ס"ל בפשיטות דלישנא דע"מ נהי דמשמע מעכשיו אפ"ה משמע נמי לאחר שתתן וא"כ לא עדיף מאילו אמר מהיום ולאחר שתתן וא"כ רבי לטעמיה דבמהיום ולאחר מיתה דאף על גב דאמר שני לשונות בהדיא אפ"ה סבירא ליה בברייתא בסמוך ה"ז גט והוא הדין והוא הטעם בלשון ע"מ ולפ"ז כיון דאשכחן מיהא דפליגי רבנן עליה דרבי במהיום ולאחר מיתה דהוי גט ואינו גט ממילא דפליגי נמי בע"מ דשקולין הן לר' יהודה או אפשר דגרע מיניה כדמשמע בשמעתין וכמו שכתבתי בחידושי גיטין ע"ש אלא דכאן יש לפרש יותר דרב יהודה ממילתא דרב הונא גופא דייק

לה מדאמר משמיה דרבי דכל האומר ע"מ כמעכשיו דמי ומשמע דשמיעא ליה לרב הונא האי מימרא דרבי כדמשמע לישנא דאמר רבי וא"כ אי ס"ד דע"מ עדיף מלשון מהיום ולאחר מאי איצטריך ליה לרבי למימרא באפי נפשה הא ממילא אתיא במכ"ש ממהיום ולאחר מיתה דקאמר רבי דה"ל גט אע"כ דע"מ גריע ממהיום ולאחר מיתה והתם אשמעינן רבותא דרבנן דאפ"ה הוי גט ואינו גט והכא אשמעינן רבי בהאי מימרא דאפילו בע"מ נמי לאלתר הוי גיטא וא"כ ממילא דלרבנן דהתם מספקא להו הכא נמי מיהא מספקא להו או דפשיטא להו לאידך גיסא דודאי לאו כמעכשיו דמי והדר הו"ל ספיקא לר' יהודה כן נ"ל נכון ודו"ק ובהכי אתי שפיר כל השקלא וטריא דשמעתין דהיינו נמי טעמא דרבי יוחנן דקאמר דהכל מודים באומר ע"מ כמעכשיו דמי לא נחלקו אלא במהיום ולאחר מיתה לאפוקי ממאי דסבר רב יהודה דמפלוגתא דמהיום ולאחר מיתה שמעינן נמי דפליגי בע"מ משא"כ ר' יוחנן לשיטתיה דבמהיום ולאחר מיתה נמי לאו משום ספיקא דלישנא פליגי אלא כדאמר ר' יוחנן לעיל דמהיום ולאחר מיתה שיורא הוי לרבנן ומש"ה פליגי אדרבי דשיור בגט לא מהני לרש"י לגמרי ולהתוספות מיהא בשיור דלאחר מיתה כדאיתא לעיל בעמוד הקדום משא"כ בע"מ דלא שייך שיורא מודו רבנן לרבי דתנאה הוי כן נ"ל ואף דרש"י ז"ל כתב בהדיא כאן בד"ה לא נחלקו כלומר לא מספקא להו לרבנן אי תנאה או חזרה אלא במהיום ולאחר מיתה א"כ משמע לכאורה דטעמא דרבנן התם נמי משום ספיקא דתנאה או חזרה וזה אי אפשר דא"כ אמאי קאמר ר' יוחנן לעיל אפילו מאה תופסין בה הא מספיקא א"צ גט אלא מהראשון ומאחרון בלבד כדאמר אביי לעיל לטעמא דרב ומקשי סתמא דתלמודא פשיטא אע"כ דטעמא דר' יוחנן משום שיורא כדמסיק רב משרשי' להדיא וכמו שכתב רש"י לעיל דלשון תופסין משמע הכי אע"כ דכאן לא דק רש"י בלישנא דספיקא דמהיום אלא לענין סוגייא דהכא דאיירי בע"מ וכוונת רש"י נמי דרבי אסי אמר רבי יוחנן היינו לאפוקי מסברא דרבי יהודה דמספיקא דמהיום ולאחר שמעינן לספיקא דעל מנת דלרבנן מספקא להו בתנאה או חזרה וקאמר דליתא דלא נחלקו כלל בספיקא דתנאה או חזרה אלא במהיום ולאחר מיתה לחוד הוא דפליגי ומטעמא דמסקינן לעיל:

ויתכן יותר למאי דפרישית לעיל בעמוד הקודם בשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דלמסקנא דסוגייא דהכא נראה דטעמא דר' יוחנן לעיל דקאמר אפילו מאה תופסין בה היינו משום דמספקא ליה אי תנאה הוה או שיורא ולפ"ז שפיר קאמר ר' אסי אמר ר' יוחנן דהכל מודים בע"מ דכמעכשיו דמי דמסתמא לעולם אמרינן שדעתו לגרש מיד וכ"ש בקידושין ולא נחלקו רבי ורבנן אלא במהיום ולאחר מיתה דלרבי תנאה הוי ולרבנן מספקא להו אי

תנאה הוי או שיורא וכולה כדפרישית דלאפוקי מדר' יהודא דמספקא ליה שבדעתו שלא יחול אלא בסוף כן נ"ל נכון והיינו נמי דמקשינן לר' יהודא אדמיפלגי במהיום ליפלגי בע"מ ודוק היטב:

מיהו השתא דאתינן להכא דע"כ לשון רש"י ז"ל שכתב דמספקא ליה אי תנאה הוי או חזרה לאו דוקא דבלאו הכי לא שייך שפיר ספיקא דחזרה לענין ע"מ דמה לשון חזרה שייך כאן. ולפ"ז יש לי לפרש כולה סוגייא דשמעתין ברווחא דמאי דקאמר רב יהודא דע"מ שתתן היינו לכשתתן היינו נמי משום דשיורא הוי שדעתו שיחולו הקידושין והגירושין מיד ולא יגמרו עד שתתן ואין לתמוה בזה שהרי הרמב"ם ז"ל כתב להדיא דאפילו בכל תנאי דעלמא בלשון אם נמי מתחילין מיד ולא נגמרו עד שיתקיים התנאי וכמו שהארכתי בפ' מי שאחזו בסוגיא דשמעתין ביישוב דבריו והעליתי שם ג"כ דמסוגיא דידן יליף לה הרמב"ם ז"ל דאם לדידן כע"מ לר' יהודא ובכלהו הוי טעמא משום שיורא ומש"ה לא קאמר נמי בשמעתין דאיכא בינייהו בגיטין נמי כשפשטה ידה וקיבלה קידושין דלכ"ע צריכה גט וכן לאידן גיסא דלא מצי למימר דא"ב בנאבדו הקידושין. ויתכן יותר דעכ"פ מספקא ליה לר' יהודא בע"מ אי כמעכשיו דמי לגמרי או דשיורא הוי דמדמה לה למהיום ולאחר מיתה וכדפרישית לעיל דלמסקנא דהכא רב ור' יוחנן לעיל במעכשיו ולאחר שלשים בשיטה א' עומדין דמספקא להו אי תנאה או שיורא וא"כ רב יהודא ס"ל כרב וכר' יוחנן אלא דהכא בע"מ סבר ר' יהודא נמי דדמי למהיום ולאחר מית' דהוי ספיקא אי תנאה או שיורא וכיון דפליגי רבנן ור' במהיום ולאחר מיתה ה"ה דפליגי רבנן בע"מ וכדפרישית לעיל דהשתא תו לא צריכין לאוקמי טעמא דרבנן במהיום ולאחר מיתה משום גזירה אלא משום ספיקא דתנאה או שיורא ומשום דשיורא דלאחר מיתה בגט לא מהני מידי מש"ה הוי גט ואינו גט. וא"כ שפיר קאמר ר' אסי משמיה דר' יוחנן כיון דלא נחלקו בהאי פלוגתא דספיקא דתנאה או שיורא אלא במהיום ואחר מיתה ע"כ דבע"מ מודו דלא מספקא לן בשיורא והיינו נמי דמקשינן בסמוך לר' יהודא אדמיפלגו במהיום ולאחר מיתה ליפלגו מע"מ והיינו נמי בהאי פלוגתא גופא אי תנאה הוי או שיורא כן נ"ל נכון בעזה"י לפי שיטת הרמב"ם ז"ל ולפי הסוגייא ודו"ק היטב.

ועיין עוד בפ' מי שאחזו שפירשתי אדמיפלגי בענין אחר:

שם פיסקא ע"מ שאתן לך מכאן פשיטא כו' ע"מ שיש לי מאתים זוז כו' וניחוש שמא יש לו כו'. ולכאורה יש לדקדק דה"נ אמאי לא מקשה פשיטא כמו אבבא דמציעתא ונראה דהכא קמ"ל דדוקא אם יש לו מאתים זוז משלו מקודשת משא"כ אם יש לו והן משועבדות לבעל חוב אינה מקודשת וכן נראה לכאורה מל' הש"ע סי' ל"ח בהג"ה רמ"א

דאבבא דע"מ שאראך כתב שאם הראה לה אע"פ שמשועבדות לב"ח מקודשת ומדלא כתב כן אבבא דע"מ שיש לי משמע דיש לי משמע שיש לו ממש וכיון שהן משועבדות לב"ח לא מיקרי יש לו אלא דמלשון הבית יוסף משמע דאהאי בבא דיש לו שייך האי דינא וצ"ע על לשון הג"ה רמ"א. אלא דמ"מ נראה דאתי אשמעינן דכל היכא שיש לו לא חיישינן שמא פקדון הן בידו משום דחזקה כל מה שביד האדם הוא שלו ומ"ה מקודשת בודאי כן נ"ל:

דף סא.

משנה ר' מאיר אומר כל תנאי שאינו כתנאי ב"ג וב"ר אינו תנאי. משמע בפשיטות דהא דמייתי הכא פלוגתא דר"מ ורחב"ג בפירקין היינו משום דלענין קידושין נמי שייך הך פלוגתא ואע"ג דבר"פ שבועת העדות מסקינן דדוקא בממונא בעי ר"מ ת"כ ולא באיסורא מ"מ הא מקשינן התם מסוטה דאיסורא ומשנינן דסוטה איסורא דאית בה ממונא הוא ופרש"י שם משום דמפסדת כתובתה וא"כ ממילא דקידושין וגיטין נמי איסורא דאית בה ממון הוא וכ"כ בחידושי הריטב"א ז"ל בשמעתין אלא דאכתי איכא למידק למאי דלא אסיק אדעתא בס"פ שבועת העדות דסוטה איסורא דאית בה ממון הוא וקס"ד דאיסור גרידא הוא וא"כ גיטין וקידושין נמי איסור גרידא הוא ולפ"ז מאי מהדר לאקשויי מסוטה ומדרשא דחנקי דלא איירי בה ר"מ גופא אלא משקל' וטריא דשמעתין משני ר' תנחום הכי אליבא דר"מ משום הן קושייא גופא דקס"ד דאין לחלק בין איסור לממון דאי מפלגינן בינייהו לא הוצרך רבי תנחום לאפלוגי ר"מ ורחב"ג לענין הנקי או חנקי וטפי ה"ל לתלמודא להקשות בס"פ שבועת העדות ממתני' דהכא דאיירי ר"מ בהדיא לענין קידושין וה"נ אשכחן לר"מ בגיטין דף ע"ו בברייתא דהרי זה גיטך ע"מ שתשמשי את אבא שאם לא כפל תנאו לא הוי תנאי תו קשיא לי בשלמא לענין סוטה משני התם שפיר דמשום דאית בה נמי ממון מש"ה צריך לכופלו דאל"כ לא היה יכול להפסידה כתובתה משא"כ לענין גיטין וקידושין דקאמר ר"מ דהיכא דלא כפליה לתנאי התנאי בטל והמעשה קיים לגמרי דבגיטין הוי גט גמור אע"ג שלא נתקיים וכן לענין קידושין לא תפסי קידושין דאחריני ומה טעם יש בזה להקל באיסור משום צד ממון שבה ומאי חזית דאזלת בתר צד ממון ולא בתר צד איסור ועוד דהתוספות כתבו בכתובות פ' נערה דף מ"ו אהא דאמרי' התם וכ"ת נילף מינה ממונא מאיסור' לא ילפינן דהא דלא ילפינן קידושין לחוד לענין איסורא מהפרת נדרים היינו משום דלא ילפינן איסורא גריד' מאיסור דאית ביה ממון וא"כ ה"נ איכא למימר איפכא דלית לן למילף ממונא דאית ביה איסורא מממון

גריד' וזה יש ליישב דבאמת דרבי מאיר הנקי כתיב א"כ שפיר ילפינן גיטין וקידושין מסוטה גופא דכולהו איסורי דאית בהו ממון נינהו ועוד נ"ל דתנאי ב"ג וב"ר גופא אית ביה איסור' דממונא דכמה מצות תלויין בחלוקת הארץ ולאחר ירושה וישיבה וא"כ אם לא קיימו ב"ג וב"ר התנאי היו צריכין לעשות חלוקה אחרת בכל א"י ובעבר הירדן גופא והיו פטורין מאותן המצות כן נ"ל ונכון הוא אבל הנך דמייתי ודאי קשיין טובא ועוד שהתוס' הקשו שם ס"פ שבועת העדות מכל הנך דמייתי לקמן בשמעתין אם בחוקותי תלכו ודאליעזר עבד אברהם ואם לא יתחטא ותירצו דכל הנך איסורי דאית בהו ממון הוא וזה דוחק ויותר קשיא לי דהא משמע בכולה סוגי' דגמ' וסוגי' הפוסקים ומלשון רש"י כאן דהיכא דלא כפליה לתנאי המעשה קיים אף אם לא נתקיים התנאי והיינו ע"כ דלא אתי דיבורא דתנאי ומבטל המעשה והוי כפטומי מילי בעלמא אם לא היכא שכפל וא"כ מאי מקשה הש"ס ס"פ שבועת העדות דרבי מאיר אדר"מ ותיפוק ליה דבשבוע' העדות דאיירי התם ר"מ ליכא שום מעשה ומש"ה אית ליה מכלל לאו אתה שומע הן כיון דלא שייך ביה לומר שהמעשה מבטל התנאי וכן בכל הנך דמייתי הש"ס התם שתויי יין וכיוצא לא שייך בהו לומר שהמעשה מבטל התנאי וכה"ג יש לדקדק בהנך תנאי דשקיל וטרי הש"ס בשמעתין מקראי טובא. והנלע"ד בזה דקושטא דמילתא הכי הוא דבלא"ה פשיטא ליה לר"מ טובא דהיכא דאיכא מעשה גמור כגון בגיטין וקידושין דהיכא דלא כפליה לתנאיה המעשה קיים דלא אתי דיבור ומבטל מעשה ואפילו תנאי כפול הי' מהראוי לומר מצד הסברא דלא מהני מה"ט גופא תדע דהא הכי קי"ל בחליצה דאפילו תנאי גמור בכל דינו לא מהני ביה מידי דלעולם המעשה קיים וכמו שפירשתי בטוב טעם בעזה"י בפ' המדיר דף ע"ד משום דה"ל מעשה רבא כיון שא"א לקיים המעשה ע"י שליח וא"כ מאן פליג לן בין מעשה רבא למעשה זוטא שאפשר לקיים ע"י שליח אי לאו משום דאשכחן דמהני תנאי כפול כמשפטו דתנאי ב"ג וב"ר אם נאמר דהוי מעשה חשוב כמו מעשה דגיטין וקידושין היכא דאפשר לקיים ע"י שליח וכדפרישית בסמוך נמי דתנאי ב"ג וב"ר שייך בה איסורא וממונא וא"כ שפיר ילפי מהדדי להא מילתא מיהא דמהני ת"כ ועוד נ"ל דתנאי גמור ודאי מהני בגיטין דהא ילפינן מקרא דהאומר ה"ז גיטך ע"מ שלא תשתי יין כל ימיך אין זה כריתות א"כ משמע דתנאי אחרינא כגון כל ימי חיי פלוני מהני וה"ל ספר כריתות וכה"ג מקרא דואשה גרושה מאישה וכיוצא באלו וממילא דה"ה לקידושין דהא איתקש הוי' ליציאה נמצא דלפ"ז מיהא עיקר מילתא דתנאי בדיבור מבטל המעשה חידוש הוא לא מצינן למילף מיני' אלא חידושו שיהא מיהא הדיבור היותר טוב דמהני בכל מקום ואם כן שפיר ילפינן להא מילתא מתנאי ב"ג וב"ר דכיון

דאשכחן מיהא שום דוכת' דבעי כפילא מוקמינן ממילא לתנאי דגיטין וקידושין בדדמי דהיכא דלא אתני כראוי בכל אופן היותר מועיל ה"ל דיבור גרוע ולא אלים לבטל מעשה ומכ"ש אם נאמר דתנאי ב"ג וב"ר נמי הוי מילתא דאיסורא וממונא כדפרישית ומכ"ש דא"ש טפי לפי מה שאפרש בסמוך דבתנאי ב"ג וב"ר לא הוי מעשה גמור כלל שלא נתן להם משה מיד אלא ציוה ליהושע שיתן להם כשיקיימו התנאי ואפ"ה בעי ת"כ וכל דיני תנאי וא"כ מכ"ש היכא דאיכא מעשה גמור כגון גיטין וקידושין דבעינן מיהא דיבור גמור בכל דיני תנאי כנ"ל בעיקר הדברים ומעתה יבואר סוגיא דס"פ שבועת העדות לנכון בא' משני הצדדים אם נאמר דהמקשה נמי אסיק אדעתי' הא מילתא דיש לחלק בין מידי דשייך מעש' להיכא דליכ' שום מעשה ומש"ה לא מצי לאקשויי דר"מ אדר"מ מדיני גיטין וקידושין אלא דמקשה דר"מ אדר"מ בהא דקאמר כל תנאי שאינו כתנאי ב"ג וב"ר אלמא דסבר ר"מ דתנאי ב"נ וב"ר משום תנאי כפול הוא ולא משום דצריך הדבר לאמרו כדמהדר ליה רחב"ג וא"כ מקשה שפיר דר"מ אדר"מ מב"ג וב"ר גופא דהא סבר דלא הוי ביה מעשה ואפ"ה בעי כפילא אלמא משום דלא אמרי' כלל מכלל לאו אתה שומע הן וקשיא מתני' דשבועת העדות ואהא משני הש"ס דודאי בממון בעי ת"כ אע"ג דליכא מעשה משא"כ באיסורא לא בעי כפילא היכא דליכא מעשה דמהיכ' תיתי הא מכלל לאו נשמע הן ודיבור גמור נמי לא בעינן דלא שייך הכא לומר פטומי מילי היא כיון שאין סותר בדיבורו שום מעשה המוכיח ושקיל וטרי בהא מסוטה דליכא נמי שום מעשה המוכיח דהשקאת הסוטה לא הוי מעשה מוכיח לא לזכות ולא לחוב אלא לברר הספק וה"נ מקשה משתויי יין דליכא מעשה אבל בדאיכא מעשה כגון גיטין וקידושין לרבי מאיר ודאי אפילו באיסורא בעי ת"כ. ואם נאמר דתנאי ב"ג וב"ר מיקרי תנאי שיש בו מעשה כיון שהחזיקו מיהא לאלתר וכסוגית הירושלמי שאביא בסמוך מצינן למימר דהמקשה ודאי לא אסיק אדעתי' לחלק בין תנאי שע"י מעשה או שאר תנאי בעלמא וקס"ד דכולה טעמא דר"מ דלא אמרינן מכלל לאו נשמע הן והתרצן דמחלק בין איסורא לממונא חידש הך סברא גופא וממונא לאו דוקא אלא משום דעיקר מילתא דר"מ דמתניתין איירי בתנאי ב"ג וב"ר שהן ממון ומינה ילפינן לכל התנאי' שיש בו מעשה דעיקר תנאי דממון לא שייכי אלא שיש מעשה בתחלתן דאל"כ פשיטא דדיבור בעלמא לא מהני בממון ולא במטלטלים ולא בקרקעות אלא כל אחד לפי קנינו וה"ה לגיטין וקידושין דבכלל ממונא נינהו ולא מפליג בין ממונא לאיסורא אלא בהנך איסורין דאיירי בהו דלית בהו שום מעשה המוכיח להיפך ממה שמבטל ע"י התנאי ואין זה דוחק לפרש כן דממונא לאו דוקא דהא למסקנת התוספות ס"פ שבועת העדות משום קושיא דנדרים מסקו דאיסורא

דהתם היינו דוקא איסור חמור וא"כ שאר איסורי בכלל ממונא הוא ולמאי דפרישית א"ש טובא ועוד נ"ל לפרש בענין אחר דהא דאמרינן התם דבאיסורא אית ליה היינו היכא דעביד איסורא ממש דומיא דשבועת העדות שאם כובש עדותו אפי' בלא השבוע' איכא איסורא ומש"ה אמרינן שפיר מכלל לאו נשמע הן וכן בשתויי יין ופרועי ראש ומש"ה מקשה נמי מסוטה דאיכא איסורא בלא השבועה אם נטמאת ומשני דאפ"ה עיקר התנאי והשבועה שייך בהו ממונא וכמו שאבאר לקמן משא"כ ההיא דהכ' בגיטין וקידושין וכן ההיא דנדרים וכולהו שקלא וטריא דשמעתין ליכא איסורא ממש בלא התנאי והנך דמי לממונא וכדפרישית לפי שעיקר התנאים שכיחי בממון ועוד דילפינן להו מב"ג וב"ר דממונא הוא ומש"ה נקט לשון ממונא וזה נ"ל יותר נכון ועיין עוד בסוף הסוגיא ושם אבאר הא דמסקינן בס"פ שבועת העדות איפוך דבשבועת העדות טעמא אחרינא הוא ודוק היטב:

(קונטרס אחרון) דף סא משנה רבי מאיר אומר כל תנאי שאינו כתנאי ב"ג וב"ר אינו תנאי. כתבתי דיש לתמוה היאך ילפינן גיטין וקידושין דמהני בהו תנאי מב"ג וב"ר הא קיי"ל איסורא מממונא לא ילפינן ואע"ג דבסוף פ' שבועת העדות מסיק הש"ס בסוטה איסורא דאית בה ממונא הוא א"כ משמע דה"ה לענין גיטין וקדושין אכתי קשיא למאי דלא אסיק אדעת' הך סברא א"כ תקשי ליה מתני' דהכא ועוד דאכתי היא גופא קשה מנ"ל לדמות איסורא דאית בה ממונא לתנאי ב"ג וב"ר דלא הוי אלא ממונא גרידא והבאתי ראיות על זה דלא שייך למילף בכה"ג וכתבתי דתנאי ב"ג וב"ר נמי ממונא דאית בה איסורא דכמה מצות תלויין בחלוקת הארץ כגון בכורים ותרומה ומעשר שאינו נוהג אלא לאחר ירושה וישיבה. ועוד כתבתי ליישב בדברים אחרים עיין עליהם שמתוכן יצאו כמה חלוקי דינין בענין התנאי לחלק בין דברים דשייך בהו מעשה גמור לשאר דברים שנגמרים בדבור גרידא:

רש"י בד"ה כתנאי נ"ג ונ"ו כו' ש"מ דאם לא כפל היתה מתנתו קיימת כו' עכ"ל. לכאורה משמע מזה הלשון דמה שנטלו ב"ג וב"ר בעבר הירדן מיקרי מתנה וע"כ היינו כמו שכתב הריטב"א ז"ל בחידושיו דנטלו הרבה יותר ממה שהי' מגיע להם על חלקם בכל א"י וקשיא לי' א"כ היאך נתן להם משה מדעתו מתנה דבר שאינו שלו דהא לא אשכחן שהי' ע"פ הדיבור ואע"ג דנשיאי ישראל היו באותו מעמד ואם כן אפשר שכל ישראל הסכימו על כך מ"מ הא איכא קטנים דלאו בני מחילה ומתנה נינהו וכדאמרינן נמי לעיל בר"פ האיש מקדש דמהאי קרא דנשיא א' ממטה דהוו בחלוקת הארץ לא מצינן למילף אלא שהב"ד מעמידין אפוטרופוס לקטנים ובוררין להם חלק יפה וכן לענין שיכולין לחוב

ע"מ לזכות וכדפרישית התם אבל ליתן משלהם במתנה ודאי לא אע"כ דלאו בתורת מתנה ממש ניתן לב"ג וב"ר אלא חלוקה לבד בלא גורל ואע"ג דאיכא דניחא ליה בהר ולא ניחא ליה בבקעה וכמ"ש התוס' להדיא בפ' האיש מקדש דהב"ד יכולין לחלוק בשל יתומים אף בלא גורל ואפ"ה ה"ל כלחוב ע"מ לזכות וכ"ש הכא דמסתמא ניחא להו טפי ליקח מצד עבר הירדן והלאה לצד השני שהוא עיקר א"י דודאי מש"ה מחלו כל השבטים לב"ג וב"ר משום דניחא להו טפי בעיקר א"י דז' אומות וכדאיתא להדיא במדרש תנחומא דב"ג וב"ר נענשו על כך לפי שחבבו המקנה וישבו להם מעבר הירדן לכך גלו תחלה נמצינו למידין מיהת דלא שייך הכא לשון מתנה ממש אלא דמ"מ ב"ג וב"ר היו חפצין בכך ואמרו יותן לנו ארץ הזאת מש"ה כתב רש"י נמי לשון מתנה ונראה דנקיט רש"י ז"ל האי לישנא בכוונה משום שעיקר הדין דתנאי כפול לענין ממון שייך במתנה וכדפרישית ועיין עוד בסמוך:

בא"**ד** וה"ה נמי דבעינן תנאי קודם למעשה כו' משמע דאי אמר הכי לא אתי תנאי ומבטל מעשה דמתנה דקדמה עכ"ל. נראה לכאורה מלשון רש"י דקרי ליה מעשה דמתנה משום דעכשיו החזיקו בארצם בציווי משה והנשיאים והכי משמע נמי לכאורה מלשון הירושלמי דשמעתין דמסיק שאני הכא שהיתה הארץ לפניהם והוא מבקש להוציאה מידם אלא דלפ"ז הוי קשיא טובא על שיטת הרי"ף והדמב"ם ז"ל וכל הגאונים שהבאתי לעיל ובכמה דוכתי דהאומר מעכשיו אין צריך לכפול תנאו ולא לשום דיני תנאי וכתב ג"כ הראב"ד ז"ל בטעם הדבר דכיון דהמעשה חל לאלתר בתנאי הוא חל וא"כ הוי תנאי ב"ג וב"ר גופא תיובתא דאע"ג שהחזיקו מעכשיו אפ"ה בעינן ת"כ וכל דיני תנאי. ועוד דאף לשיטת התוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן ז"ל דאין לחלק אפ"ה קשיא לי דבפ' מי שאחזו דף ע"ג אמרינן להדיא דלשון אם כלאחר הוא ומסקינן דשני לשונות משמע אמר מהיום כמעכשיו דמי לא אמר מהיום כלאחר דמי וא"כ גבי ב"ג וב"ר דאמר אם יעברו ולא אמר מעכשיו ואדרבא אמר להם אם תעברו חלוץ כו' ואחר תשובו והיתה הארץ לכם לאחוזה ולנשיאים נמי אמר אם יעברו ונתתם א"כ משמע שלא החזיקם לאלתר מיהו אפשר כיון שאמר להם בסוף בנו לכם ערים לטפכם וגדרות לצנאכם הרי החזיקום מהיום ובהכי א"ש נמי מה שכתב רש"י ז"ל מדלא אמר ונתתם אם יעברו והיינו כמו שאמרו ב"ג וב"ר גדרות צאן נבנה ואנחנו נחלץ חושים ומשה אמר תחילה אם יעברו ואח"כ בנו ערים לטפכם וגדרות צאן אלא דעדיין צ"ע דנראה לכאורה דהכל בתר שעת התנאי אזלינן ולא תליא במה שאמ' אח"כ ועוד דא"כ קשיין קראי אהדדי דהכתי' להדיא ויצו את יהושע אם יעברו ונתתם וגומר. מיהו לשיטת הרמב"ם ז"ל נ"ל ברור דאזיל

לשיטתי' דכל תנאי דלשון אם מתחיל מיד ונגמר לאחר כך כשיתקיים התנאי וכמ"ש לעיל בדף הקדום א"כ היינו ממש דומיא דתנאי ב"ג וב"ר שהתחיל מיד במה שאמר בנו גדרות לצנאכם ולא נגמר להיות להם לאחוזה ממש אלא לכשיקיימו התנאי כדקאמר ואחר תשובו והיתה לכם לאחוזה וכה"ג אשכחן נמי בבנות צלפחד שאמר הקב"ה למשה נתן תתן להם משמע דתחלת הנתינה הי' מיהא ע"י משה בעצמו ואפשר שמכאן הוציא הרמב"ם דין זה ועכ"פ הוא סיוע גמור לדבריו ולשיטת החולקים נמי איכא למימר דודאי לא החזיקו בה לאלתר לגמרי דלמאי דפרישי' בלא"ה לא שייך כאן ענין מתנה כלל אלא חלוקת יורשים בעלמא וענין משה ויהושע והנשיאים הי' בתורת מעשה ב"ד כדמשמע להדיא בפ' האיש מקדש והאי מעשה ב"ד בענין החלוקה קרי ליה רש"י ז"ל שפיר מעשה אלא דמ"מ לא הוי מעשה גמור כמו גיטין וקידושין אלא דיבור בעלמא הוא ואפ"ה הוצרך לכפול ויליף ר"מ שפיר לגיטין וקידושין דמעשה גמור כל שכן דבעי כפילא כן נראה לי נכון בעזה"י:

(קונטרס אחרון) רש"י בד"ה כתנאי ב"ג וב"ר כו' וה"ה נמי דבעינן תנאי קודם למעשה כו' עד סוף הדבור. ומשמע מלשונו דבתנאי ב"ג וב"ר הוי מעשה גמור משום דלאלתר החזיקו בארצם והכי איתא להדיא בירושלמי והקשיתי מזה על שיטת הרמב"ם והגאונים ז"ל שכתבו דבאומר מעכשיו אינו צריך לתנאי כפול ולא לשום דין תנאי וכתב הראב"ד ז"ל בטעמא משום דהמעשה חל לאלתר בתנאי הוא חל וא"כ הוה תנאי ב"ג וב"ר תיובתיה דאע"ג דהמעשה חל לאלתר אפ"ה הוצרכו לכל דיני התנאי וכתבתי ליישב בטוב טעם:

תוספות בד"ה כל תנאי כו' פירש בקונטרס כו' רחב"ג אומר כו' פי' בקונטרס דאת"ק לחוד פליג כו' וקשה דהא אמר בס"פ הפועלים כו' לכך נ"ל דפליג אכולהו עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דאכתי מנ"ל לגמ' גופא בס"פ הפועלים דרחב"ג אכולהו פליג ומהיכא תיתי הא רחב"ג לא פליג אלא מטעמא דצריך הדבר לאומרו וזה לא שייך אלא לענין תנאי כפול לחוד אבל במאי דס"ל לר"מ דבעי תנאי קודם למעשה מדלא אמר משה איפכא אהא לא מהדר ליה רחב"ג כלום א"כ ממילא משמע דמודה תדע דהא במאי דבעינן דוקא תנאי במעשה שאפשר לקיים ע"י שליח דומיא דב"ג וב"ר כדמסקינן בפרק המדיר דף ע"ד ודאי משמע דאף רחב"ג מודה דהא כל הפוסקים דסבירא ליה דאין הלכה כר"מ אפ"ה מודו בהא ולא אשכחן מאן דפליג ולכאורה היה נ"ל דהתוס' משמע להו דע"כ רחב"ג דפליג בת"כ כ"ש דפליג בתנאי קודם למעשה משום דר"מ גופא בתנאי קודם למעשה לא שייך עיקר טעמיה מדלא קאמר משה איפכא דאין טעם זה מספיק דמאי שנא וכן בהן קודם ללאו אלא דעיקר טעמ' דר"מ משום דאית ליה מסברא דאי לאו

דילפינן מתנאי ב"ג וב"ר היה לנו לומר דשום תנאי לא מהני לבטל המעשה כדפרישית אלא דמתנאי ב"ג וב"ר הוא דילפינן ומש"ה בעינן ממש דומיא דהתם והיכא דאיכא שום סברא לגרוע דיבורא דתנאי בשום ענין תו לא אלים האי דיבורא לבטל המעשה ובעינן דוקא שיהא הדיבור בענין היותר טוב משא"כ רחב"ג ע"כ לית ליה האי סברא כלל אלא אדרבא אית לן למימר דבתנאי כל דהו סגי דלא גרע מגילוי דעת כמו שהארכתי בזה לעיל דף מ"ט ע"ב גבי האי גברא דבעי למיסק לארעא דישראל ע"ש וע"כ דהכי ס"ל לרחב"ג דאלת"ה א"כ מאי מהדר ליה לר"מ צריך הדבר לאומרו ואי ס"ד דמסברא בלאו הכי אית לן למימר דלא מהני תנאי כלל והמעשה קיים א"כ לא השיב כלום דהא סוף סוף לא אשכחן בתנאי ב"ג וב"ר אלא ת"כ ממילא מוקמינן לה מסבר' דבדלא כפלי' מיהא לא מהני דהתם נמי אפשר שאף אם לא היה צריך לכפול משום ארץ כנען אפ"ה לעולם היה צריך לכפול משום תנאי דארץ גלעד גופא אע"כ דרחב"ג בסברא נמי פליג אדר"מ דס"ל דבתנאי כל דהו סגי אלא דאכתי בענין ת"כ שפיר קאמר ליה ר"מ מייתורא דקרא שהוצרך לכפול דוקא ובהא מהדר ליה שפיר דצריך לאומרו משום ארץ כנען נמצא דלפ"ז ממילא פליג אכולהו דלא בעינן דומיא דהתם וייתורא נמי לא שייך בשאר דברים ועל זה לא הוצרך להשיב לר"מ והא דמודה רחב"ג דבעינן תנאי שאפשר לקיים ע"י שליח היינו משום דבא"א לקיים ע"י שליח ודאי איכא סברא גדולה דלא שייך ביה תנאי כלל כמ"ש התוספות בפ' המדיר ע"ש ובחידושינו כך הי' נ"ל לכאורה בשיטת התוס'. אלא דלפ"ז קשיא לי טובא א"כ מאי מקשה הש"ס בסמוך שפיר קאמר ליה רחב"ג ומאי קושיא אדר"מ דהא ר"מ גופא דאזיל בתר טעמא דמסברא לא אלים תנאי לבטל המעשה אי לאו דאשכחן דמהני תנאי בב"ג וב"ר וא"כ לעולם בעינן דומיא דהתם וכדפרישית דהתם נמי אף דלא היה צריך לכפול משום ארץ כנען אפ"ה מסתמא היה צריך לכפול משום ארץ גלעד גופא כיון דהכי אית ליה מסברא. ויש ליישב שיטת התוספות דלענין ת"כ מקשה הש"ס שפיר כיון דר"מ גופא מודה דבאיסור' אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן כדמסקינן ליה להדיא בס"פ שבועת העדות א"כ מנ"ל לר"מ לחלק בזה בין איסור' לממונא אע"כ דמייתורא דקרא בב"ג וב"ר יליף לה ומקשה הש"ס שפיר קאמר ליה רחב"ג דצריך לאומרו כן נ"ל נכון בשיטת התוספות למאי דלא משמע להו לחלק בסברא בין איסור' לממונא אלא מגזירת הכתוב כדמשמע מלשונם ס"פ שבועת העדות. אמנם כן אף למאי דפרישית בסמוך דמסברא יש לחלק בין איסורא דס"פ שבועת העדות דלית בהו מעשה לומר שיהא המעשה קיים ובין ממונא דשייך בה מעשה מ"מ הא פרישית דהאי סברא גופא לא שייך אלא לבתר דאשכחן מיהא שיש שום קפידא וחילוק בין היכא דכפליה

למילת' או לא דדיבור הכפול מהני בשום מקום יותר והיינו נמי מדאשכחן בב"ג וב"ר שהוצרך לכפול משא"כ בלא"ה אין שום סברא לומר כלל דענין הכפילות הוא דיבור יותר טוב דמהיכ' תיתי הא אית ליה לר"מ גופא מכלל לאו אתה שומע הן וא"כ מקשה הש"ס שפיר קאמר רחב"נ שצריך הדבר לאומרו משא"כ היכא שאין צריך אין שום תועלת כלל בכפילות הדבר. העולה מיהא מדברינו דשפיר מצינן לקיים ג"כ שיטת רש"י ז"ל שכתב כאן דרחב"ג לא פליג אלא בת"כ והיינו משום שאמר שצריך הדבר לאומרו אבל במאי דבעינן תנאי קודם למעשה לא פליג שהרי לא השיב בזה כלום ומדלא אמר משה להיפך כדפרישית לעיל בסמוך א"כ ע"כ מודה ובלא"ה נמי לא משמע ליה לרש"י דרבי מאיר ורחב"ג פליגי בסברא אי אלים תנאי לבטל המעשה ומה שהקשו בתוס' מסוגיא דס"פ הפועלים ס"ל לרש"י דע"כ לאו לאפוקי מדרחב"ג דמתניתין איירי דודאי לא פליג אמעשה קודם לתנאי אלא לאפוקי מדר' יהודא בר פלוגתא דר"מ איירי דאיירי נמי בהדיא בת"כ ופליג אדר"מ כדאשכחן בפ' השולח דף מ"ו ע"ב בסוגי' דהמוציא אשתו משום איילונית ע"ש ומדתנא ומי בברייתא דס"פ הפועלים דאבא חלפתא אומר משום ר"מ מעשה קודם לתנאי תנאי בטל ומעשה קיים אלמא דפייגי עליה רבנן ומסתמא רבנן דר"מ היינו ר"י בר פלוגתיה ועוד דבענין ת"כ נמי לאו משום שצריך הדבר לאומרו פליג אלא בסברא דלא בעינן כלל דומיא דב"ג וב"ר כדפרישית או משום דטעמא דר"י דפליג בת"כ היינו כדאמרינן בפ' מי שאחזו דף ע"ו משום דאין לך תנאי בכתובים שאינו כפול וה"ל כמה כתובים הבאים כא' ואין מלמדין וא"כ האי טעמא גופא שייך נמי לענין מעשה קודם לתנאי כנ"ל נכון בשיטת רש"י ז"ל ודוק היטיב:

(קונטרס אחרון) תוספות בד"ה כל תנאי פ"ה דד"ח ב"ג אתנאי כפול לחוד פליג וקשה דאמר ס"פ הפועלים לכך נ"ל דפליג אכולהו עכ"ל. כתבתי ליישב שיטת כל אחד ואחד לפי דרכו בענין שיש לקיים ג"כ שיטת רש"י ע"ש:

דף סא:

בד"ה אי לא כתיב כו' פי' בקונטרס כו' וקשה וכי איזה סברא היא שישבו בבתיהם וירשו עם אחיהם כו' עכ"ל. ולכאורה אין בזה כ"כ קושיא דשפיר מצי סבר כמ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ או כמ"ד לאלו ולאלו נתחלקה וא"כ אין זה ענין לכיבוש אלא שנטלו בתורת ירושה מאבותיהם וא"כ אטו משום שלא סייעו לכיבוש יפסידו ירושת אבותיהם הא ודאי מדינא ליכא למימר הכי דהא אפילו טפלים ובנות יורשות נטלו אע"ג דלאו בני כיבוש נינהו אלא שאם לא יסייעו לכיבוש יש להם עונש בידי שמים כמו

שאמר להם משה ואם לא תעשון כן הנה חטאתם לה' כנ"ל ליישב פרש"י אלא דבלא"ה נראה מפשטא דקרא כמו שתירצו בתוספות דהתנאי היה שיחלצו חושים דוקא ליל ך בראש ואפ"ה אתי שפיר מה שאמר להם משה ואם לא תעשון כן הנה חטאתם לה' כיון שהתחייבו עצמן בכך כדמסיים קרא והיוצא מפיכם תעשו:

גמרא בשלמא לר"מ היינו דכתיב אם תטיב שאת כו' אם בחקותי וגו'. כבר כתבתי שהתוס' בס"פ שבועת העדות כתבו אהא דמסקינן התם דר"מ גופא לא קאמר אלא בממונא אבל באיסורא מודה דמכלל לאו אתה שומע הן דהכא משום דרוב המצות אית בהו ממונא ובאמת דלכאורה דבריהם תמוהין דהא משמע דהא דקאמר ר"מ בממונא היינו כשהמעשה הוא ממון דומיא דארץ הגלעד שהוא דבר שבממון משא"כ בתנאי לא איכפת לן דהתם נמי התנאי הוי אם יעברו שהוא דבר שבגופו וכיוצא בזה דקדקתי בלשון התוס' בפרק מי שאחזו דף ע"ה בד"ה לאפוקי ע"ש מיהו בההיא דס"פ שבועת העדות דמייתו מהך דשמעתין אתי שפיר להיפך דאיכא למימר דהמעשה באם תטיב ואם בחקותי הוא שכר המצות ודמיא טפי לממונא מלאיסורא אלא שכל זה דוחק ובר מן דין קשיא לי מאי מקשה הכא מאם תטיב ומאם בחקותי דהא ודאי הוצרך לכפול דהא בפ"ק דברכות אמר ר' יוחנן משום ר' יוסי שכל דיבור היוצא מפי הקב"ה לטובה אפילו על תנאי אינו חוזר וא"כ אי לאו דכפליה היה מתקיים השכר אף אם לא נתקיי' התנאי תו איכא למידק מה שכתבתי לעיל דמשמע מפרש"י דעיקר טעמא דר"מ דבעי כפילא היינו משום דלא אלים תנאי לבטל המעשה שהתחיל מיד וא"כ לא שייך הא מילתא באם תטיב ואם בחקותי דאכתי ליכא מעשה כלל דאדרבא לשון אם היינו לכשיתקיים התנאי ולא מעכשיו כדאי' בפ' מי שאחזו. והנלע"ד ליישב חדא מגו חדא והיינו לפי מה שהעליתי בסמוך דעיקר טעמא דר"מ ודאי משום דמסברא לעולם המעשה קיים ולא אתי דיבורא ומבטל המעשה אם לא עכ"פ היכא שהדיבור הוא בענין היותר טוב מה שמועיל בכ"מ וכיון דאשכחן דב"ג וב"ר שהוא ממון דבעי ת"כ ממילא מוקמינן נמי לכולהו תנאי' שיש בהן מעשה נמי דוקא בכה"ג ורחב"ג דפליג היינו דס"ל דליכא שום צד מעליותא בכפילות דברים כיון דמכלל לאו נשמע הן אין לחלק כלל וא"כ מקשה הכא שפיר מכל הנך דשמעתין דנהי דאיכא האי טעמא שהוצרך לכפול דאל"כ לא היה חוזר מ"מ השתא דכפלי' ודאי חוזר בו א"כ ע"כ דכפילא שכפלו בפירוש עדיף טובא מהיכא דלא כפלו אבל לרחב"ג דלא מהני כפילא כלל אם לא בדבר חדש מקשה שפיר וכן יש לפרש בכל הסוגיא כמו שאבאר:

(קונטרס אחרון) ע"ב גמרא בשלמא לר"מ היינו דכתיב אם תטיב שאת כו' ואם בחקותי תלכו וגומר וכתבו התוספות בס"פ שבועת העדות דאף על גב דר"מ גופא לא אירי אלא בממונא ולא באיסורא אלא משום דרוב המצות אית בהו ממונא וכתבתי דיש לתמוה הרבה בדבריהם דהא משמע בפשיטות דהא דמחלקינן בין איסורא דאית בה ממונא היינו לענין המעשה ולא בענין התנאי וא"כ מה זה שכתבו דרוב המצות אית בהו ממונא דהא המצות אינן המעשה אלא התנאי תלוי בהן. וכיוצא בזה דקדקתי בפ' מי שאחזו דף ע"ה בד"ה לאפוקי וכתבתי ליישב דבריהם בדוחק. לולי דבריהם יש ליישב הסוגיות בפשיטות שיהיו עולין בקנה א' הסוגיא דהיכא ודס"פ שבועת העדות כמ"ש כאן בפנים ולעיל בלשון המשנה:

שם בשלמא לר"מ היינו דכתיב אז תנקה מאלתי. הא דמייתי מהאי קרא שהוא סיפור אליעזר ולא מייתי מעיקרא האי קרא דאם לא תאבה האשה ללכת שהן דברי אברהם בעצמו נראה משום דודאי מפשטא דקרא דשבועת אברהם לאליעזר משמע דעיקר השבועה לא היה אלא שלא יקח אשה מבנות כנען אבל לענין שיקח לו אשה ממשפחתו לא משמע שהשביעו על כך ולא שמעינן לה אלא מדיוקא דקרא דאם לא תאבה האשה והיית נקי מאלתי דמשמע דאם תאבה שייך השבועה נמי וא"כ אדרבא לכאורה הוי מהכא סייעתא לרחב"ג דמכלל לאו נשמע הן אבל מקרא דאז תנקה מאלתי מקשה שפיר שהוא דרך תנאי גמור דהכי כתיב בהדיא וישביעני אדוני אשר לא תקח אשה אם לא אל בית אבי תלך משמע שהשביעו ג"כ על ככה ואפ"ה הוצרך לכפול כנ"ל וכ"כ מהרש"א ז"ל אלא דלא ידענא מאי קשיא ליה למהרש"א ז"ל לשיטת התוס' דלשיטתם נמי מה שכתבו דב' שבועות השביעו היינו נמי מקרא דאז תנקה מאלתי וכדפרישית. ומה שהקשה מהרש"א ז"ל עוד בשיטת רש"י דהוי מעשה קודם לתנאי דהשבועה היא המעשה נ"ל דלא קשה מידי דבלא"ה לא בעינן לענין שבועה כל דיני התנאים דאלת" ה היכי שייך ביה שום תנאי ות"ל דהשבועה גופא א"א לקיים ע"י שליח וכמ"ש בפ' מי שאחזו דף ע"ה בשם הרמב"ן ז"ל ע"ש אלא דלענין מכלל לאו אתה שומע הן שפיר שייך בפלוגתא דר"מ ורחב"ג דלמ"ד לא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן אין כאן שבועה כלל דלא הוו אלא כידים שאין מוכיחות דלא הוו ידים דכתיב כי יפליא וה"נ דכוותי' ובהכי א"ש טובא כל הסוגיא דפ"ק דנדרים ולא נצטרך לדחוק דנדרים איסורא דאית בהו ממונא הוא מיהא בההיא דשמעתין בלא"ה א"ש כדפרישית דעיקר השקלא וטריא דכיון דאשכחן מיהא שום דוכתא שהכפל מועיל יותר ה"נ אית לן למימר בתנאי שיש בו מעשה גמור כנ"ל נכון בעזה"י ודוק היטיב:

תוספות בד"ה בשלמא לר"מ כו' שהרי משמע מתוך פי' הקונטרס שאם הלך אליעזר כו' יהא מותר בבנות כנען וזה אינו עכ"ל. אמת שכן נראה ג"כ מפרש"י בחומש ולענ"ד זה מוכרח דאי ס"ד שאסר בנות כנען לגמרי א"כ מה צורך להשביעו על ככה דבדיבור בעלמא הוי סגי כיון דלא הוי שלוחו על בנות כנען כלל וכל שליח שעבר על שליחותו פשיט' דלא עשה כלום משא"כ אם עיקר התנאי הי' דוקא לאסור בנות כנען אם לא יאבו בני משפחתו ליתן לו אשה ואם לא יאבו הותר לו לילך וליקח אשה מבנות כנען א"כ הוצרך להשביעו שלא יערים בכך וכבר הארכתי בזה דלכאורה מה שפרש"י בחומש ג"כ בפסוק דאולי לא תאבה האשה דאלי כתיב בת היתה לו לאליעזר והשיב לו אברהם אין ארור מדבק בברוך א"כ משמע לכאורה דאף אם לא תאבה אפ"ה לא הותר בכנענית וקודם לזה פרש"י על פסוק וקח לי משם אשה שיקח לו מבנות ענר אשכול וממרא וכנענים היו וכבר הרגישו המפרשים בזה ואני לא הארכתי בהם דמדרשים חלוקים הם ואין להאריך כאן:

גמרא בשלמא לר"מ היינו דכתיב אם בחקותי כו' אלא לרחב"ג למה לי. אע"ג דמילתא דפשיטא היא שהוצרך לכפול משום דנפישי קללות טובא שאין לשומען מתון ההן דברכות אלא דנראה דאפ"ה מקשה שפיר מהנך קללות דשייכי בהנך עניני גופא דברכות כגון ונתתי גשמיכם בעתם דמכלל הן נשמע דאם לא ילכו בחקותי לא יהיה גשם ואפ"ה הוכפל בפרשה וכה"ג טובא ואפ"ה משני שפיר דבחדא מילתא גופא נמי איכא מידי דלא ברכה ולא קללה כגון ונתתי גשמיכם בעתם עיקר הברכה שיהא בעתם גשמי הברכה משא"כ אם לא ילכו לא יהיו בעתם אבל מ"מ לא יעצרו הגשמים לגמרי מש"ה איצטריך למיכפל שלא יהיו לגמרי וכן בכל כיוצא בזה וכה"ג יש לפרש נמי בהא דמקשה בסמוך בשלמא לר"מ היינו דכתיב אם תאבו ושמעתם ואם תמאנו ומריתם אלא לר"ח ב"ג ל"ל משום דהמקשה נמי הוי סבר דהאי חרב תאכלו לאו חרב ממש הוא דלא שייך ביה שפיר לשון אכילה ועוד שאין זה דבר והיפוכו אע"כ הוי מפרש להאי חרב תאכלו שיאכל' מחורבת הארץ ולא מטוב הארץ דהוי דבר והיפוכו וא"כ מקשה שפיר ואהא משני נמי שפיר דאכתי ה"א לא טובה ולא רעה קמ"ל חרב תאכלו כדמסיק דקשין לגוף כחרבות כנ"ל נכון:

דף סב.

תוספות בד"ה בשלמא לרחב"ג כו' וקשה דהא כל תנאי מב"ג וב"ר כו' והכא הוי לאו קודם להן כו' וי"ל דמה שאנו רוצין חשיב הן כו' עד סוף הדיבור. והקשה בעל טורי זהב

בהקדמה ליורה דעה דא"כ אמאי אתקין שמואל בגיטא אם מתי יהא גט אם לא מתי כו' דניהוי הן קודם לאו ותיפוק ליה דאנו רוצין שלא ימות וחשיב הן ע"ש והייתי רגיל לתרץ בילדותי דמ"מ בגט דעיקר המעשה שמתנה עליו הוא נתינת הגט שלא תיזקק ליבם וא"כ ודאי אם יתקיים המעשה דנתינה הגט מיקרי הן משא"כ הכא בסוטה דליכא מעשה כלל כדפרישית דהשקאת הסוטה והשבועה אינו אלא לברר הספק אם רשאה להתקיים תחת בעלה או לא וא"כ יפה כתבו התוספות דמה שאנו רוצין חשיב הן ואדרבא עיקר מילתא דסוטה שמביא האיש את אשתו אל הכהן היינו כדי לקיימה דלהוציאה בלא"ה יכול לגרשה בע"כ ובהכי אתי לי שפיר טובא הא דמסקינן בס"פ שבועת העדות דסוטה איסורא דאית ביה ממונא הוא ומש"ה בעי כפילא והיינו נמי כדפרישית דמה שצריך לכפול שאם נטמאה חנקי אין זה אלא לענין הפסד כתובת' דהא בלא"ה יכול לגרשה וכן אם אינה רוצית לשתות או לענות אמן על כפל הקללה אינה מפסדת בכך אלא כתובה ושאר כסות ועונה משא"כ בעיקר ענין אישות דאיסורא בלא"ה יכול לגרשה ומש"ה בעי כפילא ועיקר דברי הראשונים מצאתי ג"כ בספר משנה למלך שנדפס מחדש והאריך בה וכמדומה לי שכ"כ ג"כ הגאון מהור"ר צבי אשכנזי בתשובה אלא שהוספתי נופך משלי בדברים ברורים. כל זה כתבתי לשיטת התוספות אמנם למאי דפרישית לעיל במשנתינו ובכולה שמעתין דבלא"ה לא בעינן כל דקדוקי תנאי אלא היכא דאיכא מעשה בענין שיש לנו לומר דהיכא דלא התנה כהלכתו התנאי בטל והמעשה קיים וא"כ הכא לענין השבעת סוטה לא שייך כלל ענין תנאי ומעשה כדפרישית דהשקאת סוטה אין בה מעשה כלל אלא ע"י התנאי לברר הספק ולא שייך כלל לומר התנאי בטל והמעשה קיים דמהיכא תיתי ומש"ה לא בעינן כלל תנאי קודם למעשה ולא הן קודם ללאו אלא עיקר השקלא וטריא דהכא לענין אי אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן דכיון דלית ליה לר"מ בכל מקום מכלל לאו אתה שומע הן א"כ אין כאן שבועה כלל ואף ע"ג דבאיסורא אית ליה מכלל לאו אתה שומע הן מ"מ הכא איסורא דאית ביה ממונא הוא ולפ"ז אין צורך לפרש בההיא דפ"ק דנדרים דכיון דאסר חפצא עליה הוי מילתא דממונא אלא כדפרישית דהתם אין כאן איסורא אלא מצד השבועה ואי לא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן אין כאן איסור כלל ולא שום הפסד ממון מש"ה לא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן משא"כ בסוטה דבלא השבעה איכא איסורא אם נטמאת מש"ה איצטריך למימר בס"פ שבועת העדות דמשום דאיסורא דאית ביה ממון הוא ועיקר השבועה לענין ממון הוא כדפרישית וכיוצא בזה מסיק הריטב"א ז"ל בחידושיו אלא שקיצר במובן ולמאי דפרישית נתבררו הסוגיות על נכון. עוד א' ראיתי ברש"י ז"ל בס"פ שבועת העדות דלמאי דמסקינן התם

איפוך הוי טעמא דר"מ בשבועת העדות נמי משום דאיסורא דאית ביה ממון הוא וזה לא נזכר שם בגמרא ובאמת שאין צורך בזה דאפשר דשבועת העדות לא מיקרי איסורא דאית ביה ממונא כיון דחיוב קרבן שבועה אינה משום ממונא אלא משום איסור השבועה ואפ"ה א"ש טעמא דר"מ דבעינן קול אלה דווקא דהא ע"כ למאי דס"ד מעיקרא דחכמים פוטרין אף על גב דרבנן דר"מ אית להו טפי מכלל לאו כו' אע"כ דאפ"ה פטרי משום דבעינן קול אלה ממש כמ"ש שם הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל וא"כ למסקנא דאיפוך היינו נמי טעמא דר"מ ודוק היטב:

(קונטרס אחרון) דף סב תוספות בד"ה בשלמא לרחב"ג כתבו דמה שאנו רוצין חשוב הן, והקשה בעל הט"ז בהקדמה על הי"ד דא"כ אמאי אתקין שמואל אם מתי ואם לא מתי ותיפוק ליה דאנו רוצין שלא ימות וחשוב הן ועיין מה שתירץ בזה הגאון מהרצ"א ז"ל בתשובה וכדבריו מצאתי בספר משנה למלך שנדפס מחדש ותיתי לי דאנא בילדותי קיימתינהו מסברא דנפשאי והוספתי בהם נופך משלי כמ"ש בפנים מיהו כל זה ליישב ל' התוספות אמנם לפי מה שפירשתי בשמעתין בלא"ה אין מקום לקושיית התוס' דלא מייתי הש"ס מסוטה אלא לענין מכלל לאו אתה שומע הן דאין זה תלוי בדיני התנאי לחוד כמ"ש בכמה ראיות משא"כ משאר הדברים דתלויין בדיני התנאי שתלוי במעשה שפיר מצינן למימר דלא שייכי כלל בענין סוטה דהא השקאת סוטה לא מקרי מעשה כלל אלא התנאי והמעשה א' שעיקר ההשקאה כדי לברר הספק ולבדקה אם נטמאת ונראה שאף אם לא התנה כלל היתה ההשקאה תלויה בתנאי זה אלא דעיקר התנאי היה כדי להשביע ולאיים עליה שמא תודה ומש"ה לא בעינן בה כל דיני התנאי כמו בעלמא כן נ"ל נכון:

גמרא בשלמא לר"מ היינו דכתיב ואם לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי כו' עיין בתוס'. אמנם לפמ"ש בלא"ה א"ש טובא דעיקר הקושי' בשלמא לר"מ כיון דאשכחן מיהא בשום מקום שהוצרך לכפול משמע דהיכא דכפלי' עדיף טפי אף היכא דליכא מעשה מכ"ש דהיכא דאיכא מעשה דלא אלים דיבורא לבטל המעשה אלא היכא דכפליה משא"כ לרחב"ג דע"כ מילתא דכפיל' לא מהני כלל א"כ אמאי כפליה כן נ"ל ודו"ק ותו לא מידי:

משנה המקדש את האשה כו' וכן האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה ה"ז מקודשת אם היתה אשת חבירו מעוברת והוכר עוברה דבריו קיימין. כך הגירסא בספרים שלנו אלא דבאמת נראה שלא היה כתוב בספרים הראשונים של הרא"ש והר"ן ז"ל הך בבא דהיתה אשת חבירו מעוברת והוכר עוברה וכ"כ מהרש"א ז"ל וכן נראה להדיא מל'

הגמרא לקמן דהא דאם היא מעוברת מימרא דר"ח היא לקמן והא דהוכר עוברה היא שקלא וטריא דתלמודא מפלוגתא דרבה ורב יוסף א"כ מכל זה נראה מבואר שלא נשנה במשנה כלל אלא דמפירוש המשניות להרמב"ם ז"ל נראה בעליל שכן היתה גירסתו במשנה ומפרש לה נמי לענין דינא דמשמע ליה דצריכה קידושין אחרים ומה שאמרו מקודשת היינו לחומרא דנעשית כאשת איש וכ"כ להדיא בחיבורו בספר היד עד שאני תמה על כל מפרשי דבריו הר"ן והרב המגיד והכסף משנה שהאריכו בפירושו משקלא וטריא דשמעתין ועלה להם בקושיא למה פסק כראב"י דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולא שתו לבם לזה דמדגריס לה הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות ע"כ משמע ליה דאף למ"ד אין אדם מקנה דשלב"ל כדס"ל לתנא דמתניתין גופא בלאחר שאתגייר אפ"ה מודה דאם הוכר עוברה מקודשת להחמיר ולקמן אבאר יותר:

(קונטרס אחרון) משנה המקדש את האשה כו' וכן האומר אם ילדה אשתך נקבה כו' אם היתה אשת חברו מעוברת והוכר עוברה דבריו קיימין כך הגירסא בכל הספרים שלנו אבל בספרי הראשונים של הרא"ש והר"ן ז"ל ע"כ לא היה גירסא זו לפניהן. אמנם בלשון הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות נראה בעליל שכך היה גירסתו במשנה ומפרש לה נמי מילתא בטעמא וכן פסק בחבורו בס' הי"ד ולפ"ז יש לתמוה בתמיה קיימת על כל מפרשי דבריו הר"ן וה"ה והכ"מ שהקשו עליו למה פסק כראב"י דקאי בשיטה והיאן נעלם מהם מ"ש בפי' המשניות דסתם משנה הוא דאע"ג דהאי תנא ס"ל דבדבר שלא בא לעולם אינה מקודשת אפילו הכי בהוכר עוברה מקודשת ועיין מה שכתבתי בפנים ליישב כל דברי הרמב"ם ז"ל שיש לקיים כל הסוגיא דמימרא דר"ח דלקמן ואין צורך למ"ש התי"ט שהיה לו גירסא אחרת בשקלא וטרי' דשמעתין דלקמן ותוכן דבריו דהוכר עובר מקרי דבר הבא לעולם כמו הבאת שליש בתבואה דהיינו חנטה לדעת הרמב"ם ז"ל ובסוף דברי כתבתי ג"כ ליישב במה שהקשו הפוסקים עוד על הרמב"ם ז"ל שפסק אם הוכר עוברה מקודשת ובהל' זכיה כתב המזכה לעובר לא קני והוי כתרתי דסתרן והעליתי דהא דקיי"ל המזכה לעובר לא קנה לאו משום דבר שלב"ל הוא אלא מטעמא אחרינא ובלא"ה הוכחתי כן בכמה ראיות כמ"ש בל' התוס' ד"ה ואר"ח:

תוספות בד"ה אין תורמין כו' פירש בקונטרס כו' וקשה דא"כ לדבריו בתלוש נמי כו' עכ"ל. עיין בחידושי הריטב"א ז"ל שכתב ליישב שיטת רש"י ז"ל דאין מקרא יוצא מידי פשוטו דדגנך משמע תלוש מידי דמידגן שכן נראה מדקדוק לשון רש"י מיהו בלא"ה אין כ"כ קושיא על פרש"י כיון דאף למסקנת התוספות דילפינן מדרשא דממנו ולא מן המחובר אפ"ה לא מצינן למילף מהאי קרא לענין דיעבד אי לאו דאיכא נמי דרשא דדגנך

מידי דמידגן מש"ה ניחא ליה לרש"י לפרש דרשא היותר פשוטה כדאשכחן כה"ג טובא ועוד נראה דלא שייך כלל למידרש ממנו ולא מן המחובר אלא לבתר דידעינן דפשטא דקרא איירי בתלוש מידי דמידגן ועלה קאי שפיר ממנו דוקא ולא מן המחובר אבל אי לאו קרא דדגנך אין שום רמז כלל למעט מחובר טפי מתלוש כנ"ל וק"ל:

דף סב:

בד"ה גר צריך שלשה משפט כתיב ביה כדין נראה דוקא בקבלת מצות כו' אבל בטבילה בחדא סגי כו' עכ"ל. ונראה דמסוגיא דשמעתין גופא משמע להו הכי דאלת"ה תיקשי קושית התוספות בסמוך בד"ה אלא מעתה וע"כ צריך לתרץ כתירוצם בסמוך דאין חייב לקבל כל המצות לאחר שיחרור משא"כ אי הוי אמרינן דלעולם לטבילה לחוד נמי בעינן שלשה א"כ לא הוי מקשה בגמרא מידי משפחה דמצי לשנויי נמי מי יימר דמיזדקקי לה תלתא לטבילה אע"כ דבחדא סגי מיהו יש לדקדק בעיקר דבריהם דנהי דמייתו ראיה מההיא דיבמות אכתי קשה אגמ' גופא מ"ש דבקבלת המצות בעינן ג' דכתיב משפט אם כן בטבילה נמי ניבעי ג' דכתיב משפט וליכא למימר דמסתבר טפי לאוקמי הא דקרי משפט דהיינו לענין קבלת מצות ולא לענין טבילה הא ליתא דהא דייקינן התם להדיא ביבמות דאין מטבילין גר בלילה משום דמשפט כתיב ביה אלמא דמשפט קאי נמי אטבילה ואפשר דהא דאמרינן נמי אין מטבילין גר בלילה היינו נמי משום קבלת המצות דאורחא דמילתא דקבלת המצות בשעת טבילה הוא ולכאורה נ"ל דבלא"ה מוכרח לומר כן דהא מסקינן התם ביבמות דהא דפשיטא לן דאבותינו בשעת מתן תורה הוה להו טבילה היינו מדכתיב ויקח משה חצי הדם וגמירי דאין הזאה בלא טבילה ופירשו שם התוספות דהיינו טבילה דקודם הזאה ואותה טבילה כשירה אף בלילה ולפ"ז תיקשי האיך ילפינן מהתם לטבילת גרים כיון דאיכא למימר דאותה טבילה היה בלילה וטבילת גרים בעינן דוקא ביום ולמאי דפרישית דהתם נמי שכבר קבלו המצות קודם לכן אין ה"נ דהטבילה היה כשירה אף בלילה ושם הארכתי יותר ודו"ק:

בד"ה אלא מעתה כו' תימא אמאי לא משני נמי הכא מי יימר דמיזדקקי לה תלתא כו' עכ"ל. לא ידעתי אמאי פסיקא להו דבשיחרור בעינן תלתא לקבלת המצות דהא אפילו בגר לא ידעינן אלא משום דמשפט כתיב ביה והכא לא כתיב משפט ואפשר דמשמע להו דגילוי מילתא בעלמא הוא כיון דאשכחן דקפיד קרא בקבלת מצות דבעינן שלשה תו ליכא לחלק בין גר למשוחרר מיהו בחידושי הרשב"א ז"ל מסיק דאפשר דטבילת

שיחרור מדרבנן בעלמא הוא והתוס' לא נחתו להכי דקושט' דמילתא משני דהא מסקינן שם בפ' החולץ דעבד א"צ לקבל מצות לכ"ע וכ"כ הפוסקים:

תוספות בד"ה נהי דבידו לגרשה בידו לקדשה ה"ה נמי דמצי לשנויי לעיל הכי עכ"ל. ולולי דבריהם היה נ"ל דלעיל לא שייך לשנויי הכי דודאי בידו לקדשה כיון דמה שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי וא"כ כיון שבידו להתגייר או לשחרר שפחתו א"כ מיד בשעת הגירות ושיחרור שעושה מיד נגמרו קידושי קמאי ממילא ולא מפסקא מידי ביני וביני דבימים שבינתיים אין יכול שום אדם לקדשה דאין קידושין תופסין בה מאי אמרת דיכולה מיהא לחזור בה מאלו הקידושין סוף סוף השתא מיהא לא הדרא בה ונגמרו קידושי קמאי והרי זה כמי שאומר התקדשי לי לאחר שלשים יום דאף על גב דיכולה לחזור בה אפ"ה כל כמה דלא הדרא בה נגמרו הקידושין ממילא לאחר שלשים ומש"ה איצטריך לאסוקי לעיל דגירות ושיחרור לא מיקרי בידו משא"כ הכא בנותן פרוטה לאשתו וא"ל לאחר שאגרשך לית לן למימר דמיד ע"י הגירושין נגמרו קידושי קמאי ממילא דהא ודאי ליתא דא"כ אין כאן גירושין כלל שהרי לא התירה לשום אדם ולא מיקרי ספר כריתות ואדרבא כיון שכתב לה הרי את מותרת לכל אדם הרי שחזר בו מכל עניני קידושין אע"כ דמה שאמר לה לאחר שאגרשך לאו דליגמרו קידושי קמאי מיד ממילא אלא לאחר שאגרשיך ותתרצי לאחר כך להתקדש לי הוא דקאמר וכן נראה להדיא מלשון הרשב"א ז"ל בחידושיו למסכת נדרים וכיון שצריכה להתרצות בפירוש הרי יצאה שעה א' לרשותה ממש וא"כ שפיר קאמרינן דאין בידו לקדשה וליכא למימר נמי דלכשתתרצה בפירוש חיילי קידושי קמאי הא נמי ליתא דקידושי קמאי לא הוי בה' ממשא כלל כיון דבההיא שעת' אשת איש היתה ולא שייך בה לשון קידושין כלל כדפרישית דבלא"ה מקודשת ועומדת אבל בנתן לה ב' פרוטות דבשעת קידושי קמאי פנויה היתה שפיר מיבעיא ליה לר' אושעי' כדמסיק הש"ס בסמוך כנ"ל נכון לולי שהתוס' לא כתבו כן ודוק היטיב:

גמרא תפשוט דבעי רב אושעיא הנותן ב' פרוטות כו' לפי סוגית ההלכה נראה מבואר דבלאו מימרא דרבי יוחנן דמה שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי לא שייך להקשות אדרבי אושעיא גופא מאי שנא דבחדא פרוטה פשיטא ליה ובב' פרוטות מספקא ליה דודאי שנא ושנא דבחדא כיון דהשתא אשתו גמורה היא דגירושין כמחוסר מעשה דמי' א"כ לא שייך באשתו גמורה כלל לשון הרי את מקודשת לי שמקודשת ועומדת משא"כ בב' פרוטות דהשתא בשעת קידושין פנוייה היא תפסה בה הנך קידושין מיהת לאחר שיגרשנה מקידושי קמאי ולא מיקרי דבר שלא בא לעולם כיון דהשתא נמי בת קידושין

היא משא"כ השתא דמסיק דגירושין שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי אלא עיקר הטעם לפי שאין בידו לקדשה לאחר גירושין א"כ מקשה שפיר דלפ"ז בב' פרוטות נמי שייך האי טעמא ואמאי מספקא ליה לרב אושעיא כנ"ל ברור וכן מסיק ג"כ הרשב"א ז"ל אלא דנראה דרפיא בידיה עד שכתב דיותר נראה דגרסינן בחד מינייהו רבי הושעי' ובאידך רב הושעיא ולא ידעתי למה לא מפרש כן בפשיטות כדפרישית וצ"ע:

שם בגמרא תניא כוותיה דרבי יוחנן אין תורמין כו' יתר ע"כ אמר ראב"י כו'. ולמאי דמשמע מפרש"י ותוספות בשמעתין דלראב"י ס"ל אדם מקנה דשלב"ל ולשיטת רש"י הכי הילכתא א"כ לא הוי שום סייעתא לרבי יוחנן מדראב"יאלא מדרבנן דס"ל אין אדם מקנה דששלב"ל ואפ"ה ס"ל דכשאמר לכשיתלשו דבדיו קיימין אף על גב דמחובר לא שייך בתרומה ומעשרות וה"ל כדשלב"ל כמו לאחר שתתגיירי דמתניתין אע"כ דמה שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי והא דמייתי הכא מלתא דראב"י כתב הרשב"א ז"ל בחידושיו דלא מייתי לה אלא לאתויי עלה שקלא וטריא דרבה ורב יוסף בסמוך. ולענ"ד יש לתמוה על דבריו דמלבד שהוא דוחק לומר כן דמייתי לה בסייעתא דרבי יוחנן משום שקלא וטריא דרבה ורב יוסף אלא דאדרבא קשה יותר דהא האי שקלא וטריא דרבה ורב יוסף גופא לא איצטריך כלל לשיטת הרשב"א ז"ל דלא קי"ל כראב"י ור"י גופא לא ס"ל כוותיה אלא דבר מן דין לא ידעתי למה הוצרך הרשב"א ז"ל לידחק בכן דהא בלא"ה מצינן למימר בפשיטות דאי לאו דמייתי הא דראב"י לאו הוי כלל סייעתא לר"י דאיכא למימר דהנך רבנן גופייהו דס"ל לכשיתלשו דבריו קיימין היינו משום דס"ל אדם מקנה דשלב"ל לכשיבא לעולם ומש"ה הוצרך לאתויי הא דיתר ע"כ אמר ראב"י אם כן משמע מינה דת"ק דהיינו רבנן דראב"י דלכשיביאו שליש ויתלשו לא מהני והיינו ע"כ משום דלא משכחת לה דא"כ ע"כ מה שאמר הרי זו תרומה היה קודם שהביאו שליש דאכתי ליתנהו בחיובא דתרומה וא"כ הוי דשלב"ל ותו לא מהני לכשיתלשו דאין אדם מקנה ומקדיש דשלב"ל אף לכשיבא לעולם וא"כ ע"כ לא איירי מילתא דרבנן דראב"י אלא דבשעה שאמר הרי זו תרומה כבר הביאו שליש דהוי דבר שבא לעולם שכבר הגיעו לעונת המעשרות ואי משום שעדיין מחוברין לית לן בה כיון שאמר לכשיתלשו ומה שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי וא"כ הוי שפיר סייעתא לרבי יוחנן כנ"ל. ואף שמצאתי ראיתי בתוספות רי"ד דרישא וסיפא דברייתא כולה ראב"י היא היינו משום דהתוספות רי"ד לשיטתייהו שכתבו דר"י גופא נמי כראב"י ס"ל ונ"ל בכוונתם דמשמע ליה דרבי יוחנן ורבי חנינא ורבה ור"י ס"ל אליבא דראב"י גופא דאין אדם מקנה דשלב"ל אלא דס"ל דשחט או אגם מיקרי בא לעולם וכמו שאכתוב בסמוך בשיטת רש"י דפרק איזהו נשך

לענין חנטה בפירות האילן או דרבה ורב יוסף גופא בהכי פליגי דלרבה סובר ראב"י אין אדם מקנה דשלב"ל ומש"ה בעינן שחת דוקא דמיקרי בא לעולם ולרב יוסף סובר ראב"י דאדם מקנה דשלב"ל כאביי בסמוך וכמו שאבאר ואף על גב דאכתי מיקרי דשלב"ל אפילו בשחת לענין תרומה דהא ע"כ לראב"י לא שייך חיוב תרומה אלא כשהגיע שליש דוקא מ"מ לא מיקרי דשלב"ל בכך כיון דמשהגיע לשחת ממילא עבידי דאתי שיגיע לשליש ומילתא דאתי ממילא לאו כמחוסר מעשה דמיא אבל קודם שהגיע לשחת שאין הגוף בעולם לא מהני האי טעמא דעבידי דאתי כמו שיבואר כל זה נ"ל נכון ומוכרח לשיטת תוספות רי"ד אבל בשיטת הרשב"א ז"ל בחידושיו שכתב להדיא דראב"י ורבנן פליגי דרישא דברייתא רבנן וס"ל דבשעת אמירתו הרי זה תרומה כבר הגיעו לשליש א"כ שפיר מצינן לפרש כדפרישית דלא מצי למימר תניא כוותיה דר"י אי לאו דמייתי הא דראב"י כן נראה לי נכון בעזה"י ודברי הרשב"א ז"ל בחידושיו צריכין לי עיון ודו"ק:

שם אמר רבה לא אמר ראב"י אלא בשחת כו' ופרש"י אף על גב שלא הביאו שליש או אפילו עדיין לא לבלבו החיטים שחת מיהא הוי כו' דמידי דמינכר וחשוב הוא עכ"ל. נראה דרש"י ז"ל סובר בפשיטות דאף למ"ד אדם מקנה דשלב"ל אפ"ה מידי דחשוב בעינן דהא לפרש"י ס"ל לראב"י אדם מקנה דשלב"ל והשתא א"ש טובא מה שכתב רש"י ז"ל כאן דקי"ל כראב"י דמשנתו קב ונקי ולא תיקשי ליה הא דמקשו בתוספות דבפרק איזהו נשך סבר רב נחמן בפירות דקל דאף משבא לעולם יכול לחזור בו ומסתמא הלכה כר"נ בדיני ולמאי דפרישית לא קשה מידי דהא בפרק איזהו נשך שם מפרש רש"י להדיא דההיא דהמוכר פירות היינו שמכר לו קודם שחנטו פירותיו וא"כ לא הוי מידי דמינכר ולא מידי דחשוב ואפילו ראב"י גופא מודה וכ"כ בספר בני יעקב על ספר העיטור בדף ס"ו אלא דלפ"ז קשיא לי הא דאמרינן בעלמא אימר דשמעת ליה לר"מ כגון פירות דקל דעבידי דאתי ומפרש רש"י בגיטין סוף דף מ"ב דהיינו עד שלא חנטו וקשיא לי לשיטת רש"י היכא אשכחן לר"מ דאמר הכי דהא ר"מ גופא לא אשכחן דאיירי בדשלב"ל אלא בקידושין לאחר שאתגייר כדאיתא בסמוך וכמו שפרש"י ז"ל גופא שם בגיטין אע"כ דסמין בהא אמימרא דאביי דר"מ וראב"י בחדא שיטה קיימי וכיון דראב"י איירי בפירות מסתמא ר"מ כוותיה ס"ל וא"כ למאי דפרש"י דראב"י דוקא לאחר חנטה קאמר א"כ ר"מ נמי לא איירי אלא בכה"ג ומנא לן דר"מ ס"ל דאף קודם חנטה אדם מקנה אלא דמשום הא לא איריא דסוגיא דתלמודא בכל הנן דוכתי לרווחא דמילתא קאמר הכי אפילו את"ל דר"מ ס"ל בפירות דקל דאפילו קודם חנטה אדם מקנה והיינו כר"י דהכא דאמר אפילו אגם ור"מ וראב"י חדא שיטה נינהו ועוד דר"ה דפ' איזהו נשך נמי הכי ס"ל לפרש"י דהא

דקאמר רב הונא התם משבא לעולם אין יכול לחזור בו ע"כ היינו אף שמכרו קודם חנטה אין יכול לחזור משבאו לעולם דהיינו לאחר שחנטו כמו שפרש"י שם להדיא וע"כ דהכי הוא דאי לאחר חנטה לא הוי פליג ר"נ לומר דיכול לחזור דא"כ תיקשי הלכתא אהלכתא דקי"ל כראב"י דמשנתו קב ונקי וקי"ל נמי כר"נ בדיני אע"כ דבמכרו קודם חנטה פליגי וא"כ שפיר קאמרינן דאפילו לר"ה ור"י לא אשכחן דאמר ר"מ אלא משום דעבידי דאתי אבל באמת אליבא דהלכתא א"ל דכולהו דס"ל אדם מקנה היינו דוקא במידי דחשיב ומינכר דומיא דשחת בתבואה וחנטה באילן כנ"ל נכון בשיטת רש"י ז"ל דפסק כראב"י. אמנם כן בכל זה לא נחה ולא שקטה תלונת בעל המחבר ספר בני יעקב שם על הרב רמ"א ז"ל שכתב בש"ע ח"מ סי' ר"ט בהג"ה דאם חנט האילן מיקרי בא לעולם והא ודאי ליתא דהא כל הפוסקים פסקו דלא כראב"י כמו שיבואר וכמו שפסק רמ"א ז"ל גופא שם ובא"ע לענין קידושין דאין אדם מקנה דשלב"ל דכרבנן דראב"י קי"ל וא"כ מוכח דחנטה לא מהני מידי אלא דוקא הבאת שליש בעינן מיהת משא"כ בשחת וחנטה דהוי קודם הבאת שליש ע"כ פליגי רבנן בין לענין תרומה ובין לענין הוכר העובר בקידושין ע"ש בספר בני יעקב שהאריך מאד בזה ונשארו אצלו שיטת רמ"א ז"ל וכל האחרונים בתימה גדולה. אמנם לענ"ד דברי רמ"א ז"ל נכונים וברורים בטעמן לא מיבעיא לפי שיטת הרמב"ם ז"ל שכתבתי בחידושי מסכת ראש השנה בפ"ק בסוגיא דאילן בתר חנטה וכתבתי שם דלהרמב"ם ז"ל חנטה דאילנות היינו משהגיע לעונת המעשרות כמבואר מלשונו בפ"ח מהל' מעשר שני ובפ"ד מהל' שמיטין ולפ"ז חנטה דאילנות היינו כמו הבאת שליש בתבואה וא"כ אין מקום כלל לקושיית בעל המחבר בני יעקב דכיון דלכ"ע מודו רבנן דראב"י דהבאת שליש מיקרי בא לעולם בין בתרומה ובין במכר א"כ ה"ה לחנטה דפירות דקל אלא דאף שיטת רש"י ותוספות שם בפ"ק דר"ה דחנטה דאילנות הוא קודם שמגיע לעונת המעשרות ולא אזלינן בתר חנטה אלא לענין מספר השנים לבד בשניה שנכנסה לשלישית או שלישית לרביעית מ"מ איכא למימר בפשיטות דמהאי שעתא דחנטה שייך בהו שפיר לשון בא לעולם דאי לא הוי מיקרי בא לעולם לא הוי לן למיזל בתר חנטה אף למנין השנים אע"כ דמיקרי בא לעולם וא"כ לכ"ע אדם מקנה וכמ"ש רמ"א ז"ל וכן משמע נמי להדיא מלשון הגמרא דפרק איזהו נשך בפלוגתא דר"ה ור"נ אם יכול לחזור משבא לעולם ונקיט סתמא ואי ס"ד דהבאת שליש מיקרי בא לעולם ה"ל לפרושי מאיזה זמן מיקרי בא לעולם אי משעת חנטה או שליש או גמר פירי ממש אע"כ דמסתמא משבאו לעולם קצת מיקרי בא לעולם והיינו חנטה שבאותו זמן תחלת ביאת הפירות לעולם. ומהשתא א"ש טפי הא דפרש"י שם דמוכר פירות דקל היינו קודם

חנטה דאף על גב דלשיטת רש"י הכא דקי"ל כראב"י א"כ אפילו קודם חנטה נמי ר"נ מודה דאין יכול לחזור בו אלא דוקא במכר קודם שהגיע לשחת הוא דפליג ר"נ לפמ"ש דר"נ מסתמא כראב"י ס"ל אלא דמ"מ כיון דר"נ ור"ה פליגי בפלוגתא דראב"י ורבנן ניחא ליה לרש"י לפרש מילתא דפסיקא דעיקר פלוגתייהו היינו שמכרו עכ"פ קודם חנטה דהא ר"ה דקאמר משבאו לעולם אין יכול לחזור והיינו ודאי משחנטו דמהאי שעתא הוא בכלל לשון בא לעולם א"כ ע"כ המכירה ה"ה קודם חנטה ואין ה"נ דלר"נ ה"ה אף קודם שהגיע לשחת ועוד דבלא"ה מצינן למימר דבפירות דקל דאיירי התם לא שייך זמן דשחת כלל אלא זמן דקודם חנטה ולאחר חנטה וזה יותר נכון. נקטינן מיהא דלאחר חנטה מיקרי בא לעולם מטעמא דפרישית וכמ"ש רמ"א ז"ל אף למאי דקי"ל כחכמים דראב"י ומה שהקשה בספר בני יעקב מהוכר העובר דלרוב הפוסקים אינה מקודשת וכן במזכה לעובר לא קנה ולא מיקרי בא לעולם ודאי יפה תירץ הסמ"ע שם בסי' ר"ט דשאני עובר שהוא מכוסה בבטן אמו ומש"ה לא מיקרי בא לעולם אלא דבספר בני יעקב תמה מאד על דברי הסמ"ע ז"ל דא"כ אמאי מדמינן בשמעתין הוכר העובר לשחת ולא מפלגינן בינייהו כדמפליג הסמ"ע ולמאי דפרישית לא קשה מידי דדוקא למאי דקי"ל דבעינן בא לעולם שייך לאיפלוגי בינייהו כדמפליג הסמ"ע מטעמא דמכוסה משא"כ בשמעתין דכמעט לרוב המפרשים היינו למאי דס"ל לראב"י אדם מקנה דשלב"ל וא"כ לא תליא מידי בלשון בא לעולם אלא במידי דחשיב ומינכר בשעת אמירה דתרומה וקידושין ומכירה א"כ שפיר קאמר רבי חנינא דלראב"י בהוכר העובר הוי קידושין דעובר ודאי חשוב ומינכר עכ"פ כמו שחת ואהא קאי שפיר כל השקלא וטריא דרבה ורב יוסף. וכמו שכתבתי נ"ל ברור מדקדוק לשון רש"י ז"ל בשמעתין בד"ה אלא בשחת שכתב שאע"פ שלא נתבשלו שליש או אפילו עדיין לא לבלבו ובודאי כוונתו בזה דלא מיבעיא בלבלבו דהיינו דומיא דחנטה כדמשמע מלשון רש"י דבפרק איזהו נשך כתב לשון חנטה ובפרק האשה רבה כתב משיוציאו האילנות בימי ניסן דהיינו לבלבו כדאמרינן האי מאן דנפיק ביומי דניסן וחזי אילני דמלבלבו וא"כ ע"כ לבלוב וחנטה חדא מילתא היא ואף על גב דחנטה זמנה בט"ו בשבט היינו דמאז מתחיל זמן החנטה בקצת פירות אבל רוב זמן החנטה היא בניסן כדפרישית נמי בפ"ק דר"ה א"כ פשיטא דמהני לראב"י דהא אפילו לרבנן מיקרי בא לעולם לענין מכירה כדפרישית א"כ לראב"י אף לתרומה. אלא אפילו בשחת דמיקרי לא בא לעולם לרבנן אף לענין מכירה וכ"ש לענין תרומה אפילו הכי מהני לראב"י אף לתרומה. ואפשר לומר עוד דרבנן גופייהו נמי מודו דלאחר חנטה מיקרי בא לעולם אף בתרומה אף לשיטת רש"י דבחנטה דתבואה הוא קודם שליש וא"כ לא

הגיעו לעונת המעשרות אפ"ה מיקרו שפיר בא לעולם מה"ט דפרישית בסמוך בשיטת תוספות רי"ד דמהני טעמא דעבידי דאתי דלאו כמחוסר מעשה דמי כיון שכבר באו לעולם. אלא דלהתוספות רי"ד כתבתי זה הטעם לענין שחת דראב"י וא"כ ממילא א"ל דרבנן מודו דמהני האי טעמא מיהא לאחר שחנטו. ולכאורה סוגייא דשמעתין מכרעת לזה דאלת"ה תיקשי מנ"ל לרבה דראב"י איירי בשחת שלא לבלבו וא"כ פליגי ראב"י ורבנן בפלוגתא רחוקה דלרבנן אף לאחר חנטה לא מהני אמירתו לכשיתלשו אלא דוקא שהביאו שליש ולראב"י אף קודם חנטה דהיינו לבלבו דלמא לא פליגי אלא לאחר שחנטו דוקא אבל קודם שלבלבו דהיינו שחת אפילו ראב"י מודה אע"כ דלאחר חנטה דהיינו לבלבו רבנן נמי מודו אף לענין תרומה ומטעמא דפרישית דכיון שבאו לעולם ועבידי נמי דאתי ממילא לגמר פירי או לשליש מש"ה לאו כמחוסר מעשה דמי ולא דמי להנך דמתניתין בלאחר שתתגיירי כנ"ל נכון בעזה"י ובזה נחו ושקטו כל הקושיות שהקשה בס' בני יעקב ושיטת רש"י והש"ע והסמ"ע עולין כהוגן בלי גימגום ויבואר עוד בסמוך ודוק היטיב:

(קונטרס אחרון) ע"ב גמרא אמר רבה לא אמר ראב"י אלא בשחת ופרש"י אע"ג שלא הביאה שליש דמידי דמנכר וחשוב הוא. כתבתי ליישב שיטת רש"י בטוב טעם ממה שהקשו בתוס' ושם כתבתי ג"כ ליישב מה שתמה בעל המחבר ס' בני יעקב דף ס"ו על הרב רמ"א ז"ל שכתב בח"מ סי' ר"ט דאם חנט אילן מקרי ב"ל והוא נגד הסכמת כל הפוסקים וכמו כן תמה שם על פי' הסמ"ע שם והאריך בתכלית האריכות והעליתי דלענ"ד דברי הרמ"א והסמ"ע נכונים וברורים הם ומסכימים לשיטת רש"י ז"ל ועולות בקנה א' כפתור ופרח בלי גמגום ע"ש:

שם כמאן אזלא הא דתניא האומר לחבירו אם ילדה אשתך כו' ואמר רבי חנינא לא שנו כו'. כבר כתבתי במשנתינו דלגירסת הספרים שלנו דגרסי במשנה בהדיא ואם היתה אשת חבירו מעוברת והוכר עוברה דבריו קיימין והוא בבירור גרסת הרמב"ם ז"ל כמבואר בפירושו על המשניות וא"כ אין מקום כלל לא לדברי ר"ח ולא לכל השקלא וטריא בסוגיין דכמאן אזלא בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא ושהתמיה קיימת על מפרשי הרמב"ם ז"ל הר"ן והרב המגיד והכ"מ ושאר מחברים שלא הרגישו בזה ואף שהתוספות יום טוב במשנתינו הרגיש בזה וכתב דאולי היה להרמב"ם ז"ל איזה גירסא אחרת בגמר' וקשה בעיני מאד לכוון אותה הגירסא אם לא למחוק לגמרי כל הסוגיי' מן כמאן אזלא עד אמר אביי. ועוד דאף למאי דמסיק בעל התוספות י"ט דלא גרסינן במשנתינו הך בבא דמעוברת והוכר עוברה כלל וכן במשנה ירושלמית לא גרסינן לה

וכ"כ מהרש"א ז"ל ובאמת שכן נראה מכל המפרשים הקדמונים ומפרש"י ותוספות אכתי קשיא אעיקר מימרא דר"ח אמאי קאמר לה אברייתא ולא אמתניתין גופא ובאמת דמלשון רש"י ז"ל נראה דאין ה"נ דמימרא דר"ח אמתניתין קאי ולפ"ז צריך לומר דל"ג כמאן אזלא הא דתניא אלא הא דתנן ואף על גב דלא מייתי לה בלשון המשנה ממש דקתני הרי זו מקודשת לי אינה מקודשת והכא מייתי לישנא אחרינא אם ילדה אשתך נקבה מקודשת לי לא אמר כלום אפשר דלא דק או שטעות סופר הוא אלא דמכל מפרשי הרמב"ם ז"ל והמשיגים עליו משמע מכולהו דר"ח אברייתא קאי וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אלא דהרשב"א ז"ל בחידושיו כתב דתנא דמתניתין דס"ל אין אדם מקנה דשלב"ל לאחר שאתגייר א"כ פשיטא דהוכר עוברה נמי לא מהני דעובר דשלב"ל הוא משא"כ תנא דברייתא מוקי לה ר"ח כראב"י ומש"ה הוכר עוברה מקודשת וא"כ משמע להדיא דר"ח ס"ל דהלכה כדאב"י ומש"ה מוקי לברייתא אליבא דהלכתא אלא דאנן לא קי"ל כר"ח אלא כאביי דמוקי לראב"י בשיטה וקי"ל דאין הלכה כשיטה כן כתב הרשב"א ז"ל אלא דקשיא לי בגווה א"כ אביי גופא מנ"ל לאוקמי מילתא דראב"י בשיטה לבר מהלכתא כיון דשפיר מצינן למימר דהלכה כראב"י דמשנתו קב ונקי וראב"י גופא ס"ל כרבנן ולא אמר אלא בשחת כדאמר אביי. ויש ליישב דאביי משמע ליה מדקאמר ראב"י סתמא ע"כ היינו משום דס"ל כר"מ ואינך תנאי דאדם מקנה דשלב"ל ואפילו באגם כרב יוסף ואף על גב דת"ק דראב"י נמי סתמא קאמר ואפ"ה איירי שאמר הרי זו תרומה בשעה שהביא שליש מיהו בהא מצינן למימר דמסתמא אין דרך להפריש תרומה אלא משהגיע לעונת תרומה ומעשר דהיינו בהביא שליש משא"כ ראב"י אי ס"ד דאיירי דוקא בשחת ה"ל לפרושי בהדיא אע"כ דאיירי בכל גווני כר"מ ואינך תנאי דאדם מקנה דשלב"ל וא"כ ממילא דאין הלכה כראב"י כיון דבשיטה אחת ס"ל להנך תנאי ואין הלכה כשיטה ועוד דקי"ל הלכה כסתם משנה והכא במשנתינו ס"ל דאין אדם מקנה דשלב"ל למאי דלא גרסינן הוכר עוברה מקודשת במתניתין כנ"ל נכון בשיטת הרשב"א ז"ל וסייעתו שפסקו כחכמים. ומעתה נבא ליישב גירסת ושיטת הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות ובחיבורו שפסק הוכר עוברה מקודשת כסתם מתניתין דגריס בה להדיא הוכר עוברה מקודשת וע"כ היינו אפילו לרבנן דראב"י והיינו משום דקשיא ליה להרמב"ם ז"ל הא דאמר ר"ח אם אשת חבירו מעוברת מקודשת ומאי קמ"ל מתניתין היא אע"כ משום דמתניתין הוי מצי לאוקמי דוקא כראב"י ומש"ה הוכר עוברה מקודשת במכ"ש דשחת קודם שהביא שליש וראב"י גופא מודה בלאחר שאתגייר משום דמחוסר מעש' הוא משא"כ בשחת לתרומה והוכר עוברה לקידושין דאתיין ממילא ס"ל דלאו כמחוסר מעשה דמי כמ"ש

לעיל בשיטת תוספות רי"ד אבל לתנא דברייתא דלא מפליג בין מעוברת לאינה מעוברת ע"כ ס"ל דבכל ענין אינה מקודשת כת"ק דראב"י ואשמעינן ר"ח דלתנא דברייתא נמי ע"כ במעוברת ס"ל דמקודשת דעובר כהביא שליש דמי דהכרת העובר נמי היינו לשליש ימים וא"כ לכ"ע מקודשת וא"כ יפה כתב הרמב"ם ז"ל בחיבורו דמקודשת אלא משום חומרא דקידושין מצריך לכתחלה קידושין אחרים ואף על גב דבשמעתין מדמה הוכר העובר לשחת היינו דלא גרע משחת ולעולם דעדיף מינה ומשום דלא שייך בעובר זמן הדומה לשחת דמקמי שהוכר העובר לא דמי אלא לאגם דלרבה אפילו לראב"י לאו מידי הוא וע"כ אייתי ר"ח בהוכר עוברה וא"כ דמי לשליש דאפילו רבנן מודו כל זה לרבה משא"כ לרב יוסף ללישנא קמא דלראב"י אפילו באגם קאמר ע"כ דר"ח אייתי אף בלא הוכר עוברה והיא גופא אתי לאשמעינן דנהי דתנא דמתניתין בעי דוקא הוכר עוברה היינו משום דס"ל דאין אדם מקנה דשלב"ל כת"ק דראב"י אלא בעינן דוקא שליש בתבואה דהיינו דומיא דהוכר עוברה משא"כ הך ברייתא מוקי לה ר"ח אליבא דרב יוסף כראב"י וס"ל דהלכה כראב"י ומש"ה קאמר ר"ח אברייתא דאף בלא הוכר עוברה דהוי דומיא דאגם אפ"ה מקודשת כראב"י. העולה מדברינו דצדקו דברי הרמב"ם ז"ל במה שפסק דהוכר עוברה מקודשת אף על גב דבתרומה גופא פסק דלא כראב"י אלא כת"ק דראב"י דלא הוי תרומה אא"כ שכבר הביאו שליש בשעה שאמר ה"ז תרומה והיינו כדפרישית דהוכר עוברה הוא כמו הבאת שליש אלא דלפ"ז אכתי קשיין דברי הרמב"ם ז"ל אהדדי במה שכתב בהלכות זכייה דהמזכה לעובר לא קנה ומשמע דאפילו הוכר העובר וכמו שהקשו כל מפרשי הרמב"ם והמשיגים עליו ולמאי דפרישית דהכרת העובר כמו הבאת שליש דכ"ע מודו דמיקרי בא לעולם קשה יותר אמנם לענ"ד לא זו הדרך לדמות הנושאים דבפשיטות מצינו למימר דמזכה לעובר לא קנה מילתא אחריתא היא דאף למ"ד אדם מקנה לדשלב"ל ואפ"ה מודה דאין זכין לו מהטעם דהא דזכין לאדם שלא בפניו כתבו התוספות בכמה דוכתי ולעיל בפרק האיש מקדש דאינו אלא מטעם שליחות וא"כ אפילו קטנים לאו בני שליחות נינהו כדמקשה הש"ס להדיא שם ותסברא הא קטנים לאו בני שליחות נינהו ואמרינן נמי להדיא בפרק איזהו נשך דף ע' קטנים דאתי לכלל שליחות תקון להם זכייה מדרבנן וכ"כ התוספות בכמה דוכתי דזכין לקטנים היינו מדרבנן ולפ"ז בפשיטות מצינן למימר דלא תקנו זכייה לקטן אלא לאחר שנולד אבל לעובר לא תקנו זכייה דמילתא דלא שכיחא היא ואף לפי מה שכתבתי בכמה דוכתי דשיטת הרשב"א ז"ל וסייעתו דזכין לקטנים היינו מדאורייתא ולא גרסינן בפרק איזהו נשך מדרבנן וכמ"ש לעיל בפרק האיש מקדש דף מ"ג אפילו הכי י"ל כיון דהא דזכין לאדם שלא בפניו

ילפינן לה מקרא דנשיא אחד למטה והיינו דוקא קטנים דבני נחלה נינהו משא"כ בעובר דלשיטת הרמב"ם לאו בני נחלה נינהו כמבואר בדבריו בפירוש המשניות בפרק אלמנה לכ"ג א"כ כ"ש דאין לו זכייה כלל לא מדאורייתא ולא מדרבנן והא דמסקינן התם בפרק אלמנה לכ"ג דעובר עבדינן ליה תקנתא כדר"נ אמר שמואל שבוררין להם חלק יפה היינו משום דבית דין אלימא טפי משאר שלוחים וזכייה כדפרישית בפרק האיש מקדש כנ"ל נכון ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל בין במה שפסק הוכר עוברה מקודשת ובין במה שפסק המזכה לעובר לא קנה ועיין עוד בסמוך יישוב אחר ודו"ק:

תוספות בד"ה ואמר ר"ח כו' פי' בקונטרס דאירי אליבא דראב"י דאי לרבנן אין אדם מקנה דשלב"ל וא"כ אפילו מעוברת לאו כלום הוא עכ"ל. נראה מבואר מדבריהם דלא גרסי במתניתין הך בבא דהיתה מעוברת שהיא כתובה בספרים שלנו מיהו מה שכתבו כן בשיטת פירוש רש"י ולכאורה למאי דפרישית אין בזה הכרח מפירושו דמה שפירש הסוגייא אליבא דראב"י היינו משום דס"ל לרש"י דהלכה כראב"י ומש"ה מפרש לכולה סוגייא דלרבה אפילו לראב"י בעינן מיהא מידי דחשיב דהיינו הוכר העובר ולר"י דאמר אפי' באגם א"כ לראב"י לא בעינן הוכר העובר אבל לעולם דבהוכר העובר אפשר דלרש"י אפילו רבנן מודו דמיקרי בא לעולם וכמ"ש בסמוך בשיטת הרמב"ם ז"ל אלא דהתוס' מסברא דנפשייהו ס"ל דעובר לא מיקרי בא לעולם. ואף ע"ג דבפ' אלמנה לכ"ג דף ס"ג כתבו דשמואל אע"ג דס"ל אין אדם מקנה דשלב"ל אפ"ה ס"ל דמזכה לעובר קנה משום דעובר מיקרי בא לעולם מ"מ כיון דאנן לא קי"ל בהא כדשמואל דהא איפסקא הלכתא בהדיא המזכה לעובר לא קנה א"כ ע"כ פשיטא להו להתוס' דעובר מיקרי לא בא לעולם ולא נחתו לסברא זו שכתבתי בסמוך. אלא דלכאורה קשיא לי טובא בזה דהא מרא דשמעתא דהמזכה לעובר לא קנה ר' יוחנן הוא בפ' מי שמת דף קמ"ב ואס"ד דטעמא דר"י משום דעובר לא מיקרי בא לעולם א"כ תיקשי דר"י אדר"י דהא בפ"ק דתמורה קאמר ר"י דהקדש חל על עוברין שאם הקדיש ולד בהמת חולין חל על העובר קדושת הגוף ומכמה משניות מסקינן התם דבתם במעי תמימה כ"ע מודו ואי ס"ד דכשלב"ל דמי א"כ הא קי"ל אין אדם מקדיש דשלב"ל ומכולה סוגייא דתלמודא בכמה דוכתי ובשמעתין משמע דלענין דשלב"ל אין לחלק כלל בין חולין לתרומה וקדשים וקונמות דהא מדמו להו אהדדי ולמאי דפרישית ניחא דהא דקי"ל מזכה לעובר לא קנה לא הוי טעמא משום דשלב"ל אלא משום דזכייה תקנתא דרבנן היא ולא תקנו לעובר ולמ"ד דאף לירושה הבאה מאליה נמי עובר לאו בר ירושה הוא מדכתיב אשר תלד א"כ כ"ש דלאו בר זכייה הוא אבל שיטת התוס' קשה וכ"ש דקשה טפי לפמ"ש בשם התוס' רי"ד דר"י

ס"ל כראב"י וא"כ קשה דר"י אדר"י דהא ס"ל לר"י המזכה לעובר לא קנה ואף אם יעלה על הדעת לחלק בין הקדש גמור דקדושת הגוף ממש ובין שאר מילי מ"מ אמאי פשיטא להו להתוס' דלרבנן אף בהוכר עוברה אינה מקודשת כלל דלא אמר כלום קתני והא לעיל בפ"ק דף ז' גבי חצייך מקודשת לי מקשינן בגמ' בפשיטות וניפשטו קידושין בכולה מי לא תניא האומר רגלה של זו עולה וכתבו שם רש"י ותוס' דאע"ג דבהקדש ילפינן לה מגזירת הכתוב אפ"ה מקשי שפיר דבקידושין בל' הקדש קאמר לה וע"ש בחידושינו וא"כ ה"נ יש לנו לומר דמה"ט תפסי קידושין בהוכר העובר כיון דבלשון הקדש קאמר ובפ"ק דתמורה הנ"ל מדמה בהדיא עוברין לאיברין וע"ש דהיינו הא דרגלה של זו עולה ואף למאי דמשני התם בגמ' התם בהמה הכא דעת אחרת ופרש"י שם דהיא אינה מתרצית להתקדש אלא לחצאין וא"כ הכא לא שייך האי שינויא דהאב נמי שמקבל הקידושין דעתו שתתקדש מיד וצ"ע ליישב. מיהו השתא דאתינן להכי מצינן למימר בפשיטות דהיינו טעמא דהרמב"ם ז"ל דבהוכר עוברה מקודשת לכ"ע והיינו לענין דאסורה לכ"ע כהקדש אבל לגבי דידיה מסיק הרמב"ם דלכשתלד יש לו לקדשה בקידושין אחרים וזה נ"ל יותר נכון וברור לפי לשון הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות שאין אדם מקנה דשלב"ל ולכך אין קונה אותה קנין גמור אבל לעשותה כאשת איש שפיר היא מקודשת דחלו הקידושין כמו בעובר דהקדש ומה"ט אתי נמי שפיר דלהרמב"ם ז"ל מקודשת לאלתר במעי אמה כמו שנראה מלשון הנמוקי יוסף בשיטת הרמב"ם ז"ל בפרק קמא דיבמות בסוגיא דחמותו ממאנת וא"כ לענין קידושין לאוסרה לכ"ע לא מיקרי כלל דשלב"ל כנ"ל נכון יותר ודוק היטיב:

בא"ד ונראה דאע"ג דהלכה כראב"י בעלמא כו' הכא לית הלכתא כוותיה כו' והלכה כרב נחמן בדיני וא"כ אין הלכה כראב"י עכ"ל. ואע"ג דראב"י גופא לא קאמר אלא היכא דאמר לכשיתלשו ובהא לא איירי ר"נ בהדיא בההיא דפירות דקל אפ"ה פשיטא להו דאיירי ר"נ אף באומר לכשיבאו הפירות דאל"כ לא הוי פליג ר"ה דהא כל הני תנאי דס"ל אדם מקנה דשלב"ל היינו דוקא היכא דאמר לכשיהיה כדמשמע בשמעתין וכן בהא דאמר רבי חנינא במעוברת דמקודשת היינו משום שאמר אם ילדה אשתך ואם היינו לכשיהיה כדאיתא בגיטין ואע"ג דר"נ ס"ד במזכה לעובר דאם אמר לכשתלד קנה כבר כתבו התוס' בפ"ק דגיטין דף י"ג ע"ב דסברת ר"נ הוי איפכא מדר"ה דר"נ סובר דלמי שלא בא לעולם עדיף טפי מדבר שלב"ל וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין. אמנם למאי דפרישית לעיל אין צורך לומר דפליגי בסברות הפוכות אלא דבמזכה לעובר פליגי בסברא בעלמא אי עובר מיקרי בא לעולם או לא כמ"ש הרשב"ם שם בפ' מי שמת וכ"ש

למאי דפרישית בסמוך דדוקא לענין זכיה לחוד פליגי אי תקנו חכמים זכייה לעובר לכשיולד או לא ולמאן דס"ל דשייך תקנת זכייה לכשתלד ודאי דהוי זכייה גמורה דכיון שהלה זיכה לו ע"י אחר ומסר מיד ליד מיד כשיולד זכה הלה בשבילו דזכין שלא בפניו כנ"ל בשיטת רש"י ז"ל דשפיר פסק הלכה כראב"י אע"ג דהלכה כר"נ בדיני משום דעובר הוי מיהא כמו חנטה ור"נ בפירות דקל איירי דוקא כשמכר קודם חנטה כמו שכתבתי באריכות ודוק היטיב ותו לא מידי ומשמע מיהו מפרש"י ותוס' דהא דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי היינו אפילו בברייתא ומשמע נמי מדבריהם דהא דאמרינן בעלמא כל היכא דאוקמא בשיטה לית הלכתא כאותה שיטה היינו דוקא היכא שנזכר זה הלשון בגמ' ממש בשיטה א' עומדין או בפלוני ופלוני אמרז דבר א' משא"כ האי לישנא דאמרינן הכא כולהו ס"ל לא מיקרי שיטה דאלת"ה היאך פסק רש"י כראב"י והתוספות נמי מאי הוצרכו לאתויי דאין הלכה כראב"י מדקי"ל הלכה כר"נ בדיני דאכתי קשה אדר"נ גופא ותיפוק ליה דבלא"ה אין הלכה כשיטה אע"כ כדפרישית ודבר זה מחלוקת הקדמונים ואין להאריך:

(קונטרס אחרון) שם בתוס' ד"ה אר"ח כו' ונראה דאע"ג דהלכה כראב"י בעלמא כו'. וכתבתי דמוכח מפרש"י ותוס' דהא דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי היינו אף בברייתא ומוכח ג"כ מדבריהם דהא דקיי"ל אין הלכה כשיטה א' היינו דוקא היכא שנזכר בלשון הגמרא בפירוש בשיטה אמרו משא"כ היכא דאמרי' כולהו ס"ל לא מקרי שיטה ודבר זה מחלוקת הקדמונים הוא ע"ש בפנים:

דף סג.

רבי דתניא לא תסגיר עבד אל אדוניו בלוקח עבד ע"מ לשחררו הכתוב מדבר. לכאורה יש לדקדק אכתי מנ"ל דר' ס"ל אדם מקנה דשלב"ל דהא אף למ"ד אין אדם מקנה דשלב"ל היינו דוקא אם חזר בו אח"כ בפירוש קודם שבא ליד חבירו אבל משבא ליד חבירו קודם שחזר בו שוב אין יכול לחזור בו וא"כ י"ל דהיינו טעמא דרבי דמכיון שלא חזר בו הרב קודם שלקחו א"כ מיד בשעה שלקחו נגמר השיחרור ואז זכה העבד בעצמו ומש"ה הוי משוחרר גמור ושוב אין יכול לחזור בו ויש ליישב ולחלק. מיהו אי לאו דברי התוספו' היה נ"ל דמש"ה מסיק דאיירי בדא"ל לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו וכיון דכתב לו מעכשיו אין יכול לחזור בו כלל אף קודם שלקחו וכ"כ הריטב"א ז"ל בחידושיו כאן אלא דהתוס' ע"כ לא ס"ל הכי מדקשיא להו אמאי צ"ל מעכשיו ובפ"ק דמציעא דף י"ג כתבו התוס' להדיא דקודם שבא לעולם ולרשותו יכול לחזור בו לכ"ע אע"ג דאמר

מעכשיו ומשמע דמסברא פשיטא להו הכי דקודם שבא לעולם לא מהני מעכשיו כיון דלא מצי להקנות מעכשיו שאינו בידו וברשותו. אמנם לענ"ד יש ליישב שיטת הריטב"א ז"ל ולומר דאהני הא דכתב ליה מעכשיו שמחייב עצמו בכך לקיים דיבורו שלא יחזור בו כלל וא"כ הא קי"ל דאף למ"ד אין אדם מקנה דשלב"ל אפ"ה יכול לחייב עצמו במה שלא בא לעולם דרך חיוב וא"כ מה"ט גופא כ"ש דא"ש למ"ד אדם מקנה דשלב"ל דנהי דבעלמא לכ"ע יכול לחזור בו קודם שבא לעולם אפ"ה אם אמר מעכשיו הו"ל כאילו התחייב עצמו בכך שלא יחזור בו. ואי תיקשי א"כ מנ"ל דרבי ס"ל אדם מקנה דשלב"ל דלמא לעולם דאין מקנה אלא דשאני הכא דא"ל מעכשיו והו"ל כאילו התחייב עצמו דרך חיוב הא ליתא דלמ"ד אין אדם מקנה דשלב"ל א"כ אפילו את"ל דדרך חיוב מהני היינו שמחייב עצמו לשחררו לכשיקנהו וא"כ סוף סוף צריך לשחררו מחדש ועוד נ"ל דאף אם התחייב עצמו בפירוש לשחררו לא מהני דלא עדיף לשון חיוב מקנין גמור דהו"ל קנין דברים בכה"ג ולא שייך כלל לשון חיוב נמי בכה"ג ועדיין צ"ע וממילתא דרבי למאי דמפרש לה ר"נ בר יצחק משמע שאין צריך שום שיחרור עוד אלא דהאי שטרא הוי שטר שיחרור גמור וכדמשמע נמי מלשון התוס' עצמן כמו שיבואר א"כ ע"כ דרבי ס"ל דאדם מקנה דשלב"ל דהוי שיחרור גמור מעכשיו ולכשיקנהו אלא דמהני ליה דיבורא דמעכשיו שמחייב עצמו שלא יחזור בו כלל אף קודם שיקנהו כנ"ל נכון ליישב שיטת הרשב"א ז"ל אלא דהתוס' לא כתבו כן ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה כגון דכתב ליה כו' הא לא נהירא לומר כן דמסברא מהני למ"ד אדם מקנה דשלב"ל כדבר שבא לעולם דלא מצינן חילוק בדבר כו' עכ"ל. ולכאורה דאף לדבריהם ודאי יש חילוק בדבר דבדבר שבא לעולם קונה מיד ובדשלב"ל אף למ"ד אדם מקנה היינו דוקא לכשיבא לעולם ולרשותו אלא דאפ"ה משמע להו דאין חילוק בדבר דכי היכא דבדבר שבא לעולם אף שאין מקנהו מעכשיו אלא לאחר זמן אפ"ה מהני וה"נ למ"ד אדם מקנה דשלב"ל כיון דא"א בשום ענין שמקנה אותו מעכשיו אלא לכשיבא לרשותו א"כ מאי מעליותא דמעכשיו כנ"ל בכוונתם אלא שלא זכיתי להבין דבריהם דכיון דפשיטא להו נמי דאין יכול לחזור בו קודם שבא לעולם ולרשותו וא"כ אמאי ניחא להו בתירוצם שאם נאבד השטר שחרור קודם שקנאו אפ"ה הוי שחרור ומה סברא יש בזה כיון שאין הגט קיים כלל בשעה שראוי לשחרור ובשלמא בגט ושיחרור דלאחר זמן שפיר מהני ביה מעכשיו לענין זה כיון דבידו הו"ל כאמר לו שיתחיל מעכשיו ולכשיגיע הזמן משא"כ היכא שא"א שיתחיל השיחרור כלל מהשתא אלא לאח"כ מאי אהני ביה מעכשיו אם נשרף או נאבד ואדרבא לענין חזרה איכא סברא טפי כדפרישית בסמוך. תו

קשיא לי בדבריהם דנהי דהכי הוא דמהני מעכשיו לענין אם נאבד או נשרף מ"מ אין זה ענין לעיקר מימרא דרבי ומדנקיט ר"נ בר יצחק היכי דמי ומפרש לה דאיירי בכה"ג א"כ אכתי אמאי אוקמא בדא"ל מעכשיו וכ"ש דקשה טפי לפמ"ש התוס' בשמעתין דהלכה כמ"ד אין אדם מקנה וא"כ קשה טפי אדר"נ בר יצחק למה נקיט מעכשיו דאי לדינא בלא"ה לא קי"ל כרבי או לפרש דברי רבי נמי אין צורך דבלא"ה מיתוקמא שפיר היכא דלא נאבד אבל למאי דפרישית בסמוך בשיטת הריטב"א ז"ל א"ש טובא דעיקר מימרא דרבי בהכי מוקי קרא דלא תסגיר שאין יכול לחזור בו כלל אף קודם שקנאו ומכ"ש דא"ש למאי דפרישית דלא שייך כלל דרשא דקרא אלא להא מילתא לחוד דאין יכול לחזור קודם שקנאו ועדיין צ"ע:

בד"ה וידים איתנהו בעולם כו' וה"ה דהוה מצי לשנויי שאני קונמות דקדושת הגוף נינהו כדמשני בפרק אף ע"פ עכ"ל. משמע מדבריהם להדיא דלמסקנא דהתם דמשני שאני קונמות דקדושת הגוף נינהו הדר ביה לגמרי ממאי דמשני מעיקרא דמיירי באומרת יקדשו ידי לעושיהן אף דלכאורה מסוגית לישנא דהש"ס דהתם אין מוכרח לומר כן כדפרישית התם אלא דנראה דמסברא פשיטא להו הכי דקדושת הגוף חל על דשלב"ל. ואפשר דהיינו מטעמא דפרישית לעיל כיון דפשיטא לן בכולה תלמודא דקדושת הגוף חל על וולדות הקדשים אע"ג דעובר מיקרי דשלב"ל או אפשר דפשיטא להו הכי משום דבכל דוכתא משמע דדבר שאינו ברשותו הוה כמו דשלב"ל ואפ"ה אמרינן דקדושת הגוף מפקיעין מידי שיעבוד אע"ג דבשעה שהקדיש לא היה ברשותו וכתיב ואיש כי יקדיש ביתו קודש מה ביתו ברשותו כו' אע"כ דשני לן בין קדושת בדק הבית לקדושת הגוף וא"כ ה"ה לענין דשלב"ל כן נלע"ד. ומתוך כך יש ליישב קושי' הר"ן על הרמב"ם פ"ז מהל' ערכין וכאן אין להאריך:

משנה האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאדבר עליך לשלטון ואעשה עמן כפועל כו' ואם לאו אינה מקודשת. ולכאורה יש לדקדק למאי דמסיק ר"ל בשמעתין דאיירי שנתן לה שוה פרוטה והתנה כך א"כ כולה מתני' משנה שאינה צריכה היא ופשיטא דאם נתקיים התנאי מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ואף דרש"י ז"ל הרגיש בזה וכתב דהא גופא אתא דאשמעינן דוקא בע"מ אבל בשכר פעולה אינה מקודשת אלא דלכאורה אין זה מספיק דמ"מ ל"ל למיתני כולי האי ליתני בהדיא בשכר שאעשה עמך אינה מקודשת. מיהו הרא"ש ז"ל כתב בשם התוספות דאתי לאשמעינן דלא מצי' האשה למימר דלא לכך נתכוונתי אלא שידבר לשלטון בדברים המועילין יותר או שיעשה כפועל במלאכה מרובה וקמ"ל דאם דיבר לשלטון כדרך המדברים ועשה כפועל כל דהו מקודשת כו'

ע"ש והא מילתא שמעינן שפיר ממתניתין אף על גב דלא קתני הכי בהדיא דאל"כ לעולם לא משכחת דמקודשת. מיהו בחידושי הריטב"א ז"ל מצאתי בשם תוספות רי"ד ובקצת נוסחאות בגמ' גרסי דאביי מסיק הא מילתא דסיפא נמי דייק כריש לקיש מדקתני ואם לאו אינה מקודשת ומשנה יתירה היא אע"כ דאת' לאשמעינן דאינה מקודשת בשכר פעולה גרידא והיינו כפרש"י ולפ"ז נ"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל דאי הוה קתני בשכר שאדבר עליך אינה מקודשת ה"א דטעמא לאו משום דאין לשכירות אלא לבסוף אלא משום דמצי' למימר לא לכך נתכוונתי כו' ומש"ה אשמעינן דבדאמר בלשון תנאי ונתקיים כל דהו מקודשת ואפ"ה קתני ואם לאו אינה מקודשת שמעינן נמי דבשכר פעולה אינה מקודשת ע"כ משום דאין לשכירות אלא בסוף כן נ"ל נכון ודו"ק:

שם בגמרא ובשכר והתני' כו' עד ומאי דוחקיה דר"ל. וכתב הרשב"א בחידושיו דהמקשה דהכא דמהדר אפירכא לא אסיק אדעתיה הנך ברייתות דמייתי הש"ס לעיל בפרק האיש מקדש דף מ"ו דפליגי תנאי בהדיא בהא מילתא ונ"ל לפרש דבריו דאף על גב דאיכא התם כמה אוקימתו' מ"מ לכולהו אוקימתו' איכא מיהא שום תנא דסבר ישנו לשכירות מתחילה ועד סוף וה"ל מלוה ואינה מקודשת וא"כ שפיר מצי סבר ר"ל כהאי תנא אע"כ דלא אסיק אדעתא וכן במאי דמקשה ומאי דוחקיה דר"ל כתב דאף על גב דאיכא למימר דר"ל סבר כהאי תנא דלעיל אפ"ה מאי דוחקיה לאפוקי ללישנא דמתניתין מפשטא דמשמע דבשכר פעולה מקודשת וטפי הוי ליה לאוקמא כהאי תנא דברייתא דהכא כו' עיין שם. ולענ"ד משום הא לא אירי' דבכמה דוכתין אשכחן דדחיק הש"ס לאוקמי מתניתין אליבא דהילכתא. ולולי דברי הרשב"א ז"ל בזה היה נ"ל דקס"ד דההיא דהכא לא דמי כלל להך דמייתי בפ' האיש מקדש בפלוגת' דתנאי דהתם מיירי שאמר לעשות פעולה בדבר מסוים כגון עשה לי שירים ונזמין וטבעות בכל מכוש ומכוש שעשה בכלי נתחייבה לו בפרוטה למ"ד ישנו לשכירות מתחילה ועד סוף ומש"ה קסבר דה"ל מלוה משא"כ הכא דקאמר סתמא ע"מ שאדבר לשלטון ואעשה כפועל ולא סיים דבר אלמא דדעתו אדיבור כל דהו שידבר ויועיל רוצה לקדש וכן בפועל בפעולה כל דהו שוה פרוטה וא"כ מיד שנגמר חלין הקידושין והמלוה כא' וכ"ע מודו דאין לשכירות כי האי אלא בסוף ומקשה שפיר מברייתא דבשכר שהרכבתיך כו' ובשכר שארכיבך דאיירי ג"כ בדבר שאינו מסויים וכן ברייתא דשב לפני ורקוד לפני ואהא משני ר"ל דאפ"ה שייכא הא נמי בפלוגתא דתנאי והיינו כמו שפרש"י דע"מ שאעשה כפועל היינו כפועל יום א' וא"כ שייך התם נמי הך מילתא דכל שעתא ושעתא שעושה נתחייבה בפרוטה וכה"ג איכא לאוקמא בע"מ שאדבר לשילטון דבדיבור כמה פעמים איירי ולפ"ז מקשה שפיר מאי

דוחקיה דר"ל לאוקמ' בכה"ג הא שפיר מצי לאוקמא כדקס"ד מעיקרא שנגמר הדיבור והפעולה בפעולה ודיבור המועיל ואיכא למימר דכ"ע מודו כן נ"ל לולי שהקדמונים ז"ל לא פירשו כן אלא דלענ"ד צ"ע דלכאורה נראה סברא נכונה וברורה דהיכא שאין השכירות שייך באמצע אלא לבסוף דכ"ע מודו דמקודשת ועדיין צ"ע ודו"ק. ובתוספתא דפירקין מצאתי להדיא דבע"מ שאעשה כפועל אם עשה ש"פ מקודשת משמע דלא כפרש"י:

משנה ע"מ שירצה אבא רצה האב מקודשת ואם לאו אינו מקודשת כו' ומשמע אם רצה האב מקודשת בוודאי למפרע דקי"ל כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי וכ"כ כל הפוסקים בפשיטות וקשיא לי טובא דהא בפ' כל הגט דף כ"ו ע"ב דמקשה ר' משרשי' לרבא מברייתא דהריני בועלך ע"מ שירצה אבא דמשמע דאית ליה ברירה וא"כ לפ"ז הוי מתניתין דהכא נמי דלא כהלכתא דהא קי"ל בדאורייתא אין ברירה כדאיתא בס"פ משילין וא"כ א"א לומר דהוו קידושין ודאין אלא קידושי ספק לחומרא דשמא אין ברירה ובהאי שעתא דקידושין .אפשר שלא הי' האב מתרצה כמו שפירשו רש"י ותוס' שם בפרק כל הגט תו קשיא לי דאף את"ל דמתניתין דהכא סברה יש ברירה לגמרי אף להקל בשל תורה אפ"ה קשי' סיפא דקתני מת הבן מלמדין האב לומר שאינו רוצה וכיון דבטעמא דברירה תליא מילתא דאמרינן כמו שהוא בדעת האב עכשיו מסתמא כך היה דעתו אילו שמע בשעת הקידושין א"כ מאי מהני מה שמלמדין אותו לומר שקר שלא הי' מתרצה משעה ראשונה. ולכאורה הי' נ"ל ליישב דהא דמשמע בפרק כל הגט דע"מ שירצה אבא תליא בטעמא דברירה היינו דוקא אליבא דרבי שמעון דהאי ברייתא להאי אוקימתא דמוקי הש"ס פרק המדיר דף ע"ג ע"ב דר"ש ורבנן פליגי בע"מ שירצה דלרבנן היינו ע"מ שישתוק ולר"ש היינו ע"מ שיאמר אין וא"כ כיון דלר"ש היינו ע"מ שיאמר אין שייכא שפיר בטעמא דברירה דלמ"ד אין ברירה אפי' רצה לא הוו קידושין דשמא לא הוי אמר אין אילו שמע מיד בשעת קידושין משא"כ למאי דמסקינן בסמוך בשמעתין אליבא דרבי ינאי דע"מ שירצה היינו ע"מ שישתוק לפרש"י ותוס' ומציעת' וסיפ' היינו באומר ע"מ שלא ימחה ולרב יוסף כולה מתניתין היינו ע"מ שלא ימחה א"כ תו לא שייך הא מילתא כלל בטעמא דברירה דאף למאן דאמר אין ברירה אפילו הכי מסתמא שתק ולא מיחה בשעת הקידושין כמ"ש התוספו' בסמוך בד"ה אלא ע"מ שישתוק לענין מת האב ונראין הדברי' ק"ו להיכא ששמע ושתק או לא מיחה דאמרינן נמי מסתמא הוי שתק נמי מעיקרא אף בלא טעמא דברירה. אלא דאפ"ה קשה מיהא יותר לשיטת הפוסקים דלאוקימת' דר' ינאי איירי רישא בע"מ שיאמר הן כמבואר בטו' ובש"ע סי'

ל"ח ואפ"ה כתבו דהוו ודאי קידושין והדרא קושיא לדוכתא אמאי הא בע"מ שיאמר הן תליא לה הש"ס בדיני ברירה וקי"ל בדאורייתא אין ברירה ולא הוו אלא ספק קידושין ועוד קשה יותר דהא לאוקימתא דפ' המדיר סברי רבנן דע"מ שיאמר אבא היינו ע"מ שישתוק ופליגי אדר"ש ולמה פסקו כר"ש לגבי רבנן כיון דע"כ האי אוקימתא דפ' המדיר עיקר כיון דר' משרשי' ורבא בפ' כל הגט שקלו וטרו בהכי כדפרישית דף י"ג ומלבד זה נוראות נפלאתי על מה שכתבו הפוסקים דע"מ שירצה אבא היינו שיאמר אין ופסקו דאף אם מיחה או שתק מעיקרא ואח"כ אמר אין אפ"ה חלו הקידושין וה"ה להיפוך אם אמר שלא ימחה אע"פ שאמר הן בשמיעה ראשונה אפ"ה יוכל לחזור ולמחות ולבטל הקידושין ולפי הסוגי' בפרק כל הגט דתלי' בברירה אי אפשר לומר כן דכיון דבמה שאומר בשעת שמיעה ראשונה אמרינן הוברר הדבר שכן הי' דעתו אילו שמע בשעת הקידושין וא"כ מאי מהני מה שחזר בו אח"כ ולדעתי צ"ע גדול ליישב דאף שהפוסקים הוציאו כן מהתוספתא אפ"ה ע"כ סוגיא דפרק כל הגט לא משמע דס"ל הכי ומתון מה שכתבתי יש ליישב מיהא שיטת הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות אישות שפסק לגמרי ההיפך מהתוספתא אלא דבכל ענין אחר השמיעה הראשונה אנו הולכין והיינו משום דמסוגיא דפרק כל הגט משמע הכי דכיון דתלינן לה בדין ברירה א"כ ע"כ דבשמיעה הראשונה תליא מילתא דבהאי שעתא שייך לומר הוברר הדבר שכן היה דעתו אילו שמע בשעת הקידושין כנ"ל ולענין קושיא הראשונה שהקשיתי דאכתי אמאי הוו קידושין ודאי הא קי"ל מדאורייתא אין ברירה בזה יש ליישב לפי שיטת התוספות דפרק כל הגט דדוקא בדבר דאפשר שאין סופו להתברר קי"ל דמדאורייתא אין ברירה משא"כ בדבר שסופו להתברר כגון הכא שהתנה בפירוש אפשר דקי"ל יש ברירה כסתם מתניתין דהכא וסברא זו נרמז ג"כ בקצרה בלשון הר"ן ז"ל בפרק כל הגט ויש לי לדקדק הרבה ואין להאריך כאן. אלא דעם כל זה לא נחה ולא שקטה הקושיא שהקשיתי להפוסקים דבע"מ שיאמר אין ושתק או מיחה אפ"ה יכול לחזור בו וא"כ הוי לגמרי דלא כסוגיא דפ' כל הגט דכיון דמטעמא דיש ברירה אתינן עלה ע"כ דבשמיעה ראשונה תליא מילתא ועדיין צ"ע ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

(קונטרס אחרון) דף סג ע"ב משנה על מנת שירצה אבא רצה האב מקודשת כו' משמע דמקודשת בודאי למפרע וקיי"ל כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי וכן כתבו כל הפוסקים בפשיטות והקשיתי לשאול דהא בפרק כל הגט דף כ"ו משמע מסוגיית הש"ס דע"מ שירצה אבא דמקודשת היינו משום דאית ליה ברירה וא"כ לפ"ז הוי מתני' דהכא דלא כהילכתא דהא קיי"ל בדאורייתא אין ברירה כדאיתא בביצה בסוף פרק משילין

וא"כ לא הוי אלא קדושי ספק וכתבתי ליישב באריכות ומתוך מה שכתבתי יש ליישב ג"כ פסק הרמב"ם ז"ל שפסק בע"מ שירצה אבא בכל ענין הולכין אחר שמיעה הראשונה והוא להיפך מהתוספתא שהביאו הפוסקים ולפי מה דפרישית א"ש ואדרבה קשיא לי להיפך על הפוסקים שפסקו דבע"מ שיאמר הן ושתק או מיחה אפ"ה יכול לחזור בו וזה לגמרי דלא כסוגיא דפרק כל הגט דכיון דמטעם ברירה אתינן עלה ע"כ דבשמיעה ראשונה תליא מילתא דבההוא שעתא הוברר הדבר והנחתי דבר זה בצ"ע:

דף סג:

אמר ר"ל ש"מ לדרבי ינאי דחקינן כו' ולא מוקמינן כתרי תנאי ופרש"י דהוי מצי לאוקמי כתנאי דתנא דרישא סבר לשון שתיקה הוא ותנא דסיפא סבר לשון לא ימחה הוא וכ"כ הרשב"א והריטב"א ז"ל. אלא דלענ"ד יש לתמוה דאכתי היאך דייק ר"ל הכי מדרבי ינאי דלמא הא דלא מוקי רבי ינאי למתניתין כתנאי היינו משום דלא אשכחן דפליגי תנאי בהכי דהא לקושטא דמילתא אף למאי דמוקמינן בפ' המדיר דף ע"ג אליבא דרבה דפליגי ר"ש בן אלעזר ורבנן בלישנא דע"מ שירצה אבא היינו דלר"ש ב"א הוי ע"מ שיאמר הן ולרבנן ע"מ שישתוק משא"כ דהוי ע"מ שימחה לא אשכחן שום תנא דס"ל הכי. אמנם לולי פרש"י היה נ"ל דהא דהוי מצי לאוקמי כתנאי היינו נמי הנך תנאי גופא דפרק המדיר דלרשב"א הוי ע"מ שיאמר הן וה"נ ס"ל לתנא דמתניתין ברישא וסיפא ואפ"ה קתני שפיר בסיפא דמת הבן מלמדין את האב לומר שאינו רוצה ותו ליכא למיחש שמא יאמר אח"כ הן דכיון שכבר מת הבן ואמר האב שאינו רוצה תו לא שייך לומר שיאמר אח"כ הן ומכ"ש לפי מה שכתבתי דבברירה תליא מילתא וא"כ בשמיעה ראשונה תליא ואף את"ל כשיטת הפוסקים שהביאו התוספות דבע"מ שירצה ויאמר הן אף כשמיחה אפ"ה יכול לחזור ולומר הן ונאמר גם כן דאין לחלק בין בחיי בנו ללאחר מיתת בנו אפ"ה האיכא מיהא שום תנא דס"ל דכל האומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי והיינו כדס"ל לרב יהודא לעיל דף ס' ע"ב דפלוגתא דרבי ורבנן היא וא"כ אפשר דס"ל להאי תנא דמתניתין נמי הכי וא"כ לאחר מיתת בנו נמי ממ"נ לא הוו קידושין דאין קידושין לאחר מיתה משא"כ תנא דמציעתא ס"ל כרבנן דרשב"א דע"מ שישתוק הוא ומש"ה במת האב הרי זו מקודשת ועוד יש לפרש בענין אחר דאף את"ל דנראה דוחק לאוקמי רישא וסיפא כחד תנא ומציעתא כחד תנא אפ"ה מצינן לאוקמי רישא לחוד כרשב"א דע"מ שירצה היינו שיאמר הן ומש"ה תליא בשמיעה ראשונה כמ"ש הר"ן ז"ל דבע"מ שיאמר הן דה"ל קום עשה בודאי לאחר שאמר הן אין יכול לחזור משא"כ תנא דמציעתא ותנא

דסיפא ס"ל דע"מ שישתוק הוא וסבר נמי דאף על גב ששתק בשמיעה ראשונה אפ"ה יכול לחזור ולמחות דשתיקה לאו כהודאה גמורה היא ודוקא היכא שמת האב מקודשת בודאי משא"כ במת הבן לא פסיקא להו להתוספות גופא בד"ה אלא ע"מ שישתוק שאין יכול לחזור ולמחות אלא משום דאל"כ קשיא בבא דרישא אמאי מקודשת ברצה האב ששתק שמא יחזור בו אע"כ דבע"מ שישתוק נמי בשמיעה ראשונה תליא משא"כ השתא דהוי מצי לאוקמי דתנא דרישא ס"ל דע"מ שיאמר הן ומש"ה תליא מילתא בשמיעה ראשונה אם אמר אין בראשונה אין יכול לחזור בו אבל תנא דמציעתא וסיפא דס"ל דע"מ שישתוק הוא לעולם דאף ששתק בראשונה אפ"ה יכול לחזור ולמחות וא"כ שפיר מדייק ר"ל מדלא מוקי ר"י למתני' כי הנך תנאי דפ' המדיר ע"כ דטפי איכא לאוקמי בתרי טעמי מבתרי תנאי כן נ"ל לולי שהקדמונים לא פירשו כן ואין להאריך יותר ודו"ק:

משנה קדשתי את בתי וא"י למי קדשתיה כו' נאמן. לכאורה י"ל דאליבא דרב דאמר בסמוך נאמן ליתן גט ואין נאמן לכנוס א"כ אמאי נקיט במתניתין הך מילתא בקידושי האב טפי ה"ל למיתני בקידושי דידה גופא שאמרה נתקדשתי וא"י למי ובא א' ואמר אני קדשתיך נאמן ליתן גט דהכי הוא קושטא דמילתא כדמוכח מלישנא דגמרא וכ"כ כל הפוסקים בפשיטות ונראה דמילתא אגב אורחא קמ"ל דכל כמה שלא בא א' ואמר אני קדשתיך אסורה לכל עולם ע"פ דיבורו של האב והיינו כדאמר רב הונא אמר רב לקמן בדף הסמוך דהאב נאמן לאסור את בתו מן התורה וכמו שאבאר בדף הסמון דהיינו בכה"ג גופא שאמר קדשתי ואיני יודע למי ומהימן להוציאה מחזקת פנוייה ואף על גב דע"א בעלמא לא מהימן להוציאה מחזקת פנוייה כן נראה לי ועיין עוד בסמוך:

גמרא אמר רב נאמן ליתן גט ואין נאמן לכנוס נאמן ליתן גט חזקה אין אדם חוטא ולא לו כו'. ואף על גב דקי"ל דאין דבר שבערוה פחות משנים ולא סמכינן אהאי חזקה דאין אדם חוטא ולא לו אפילו בשאר איסורין היכא דאיתחזק איסורא מספקא לן בפ' האשה רבה אי ע"א נאמן או לא ולא אמרינן אין אדם חוטא ולא לו שאני הכא דגזירת הכתוב הוא דע"א אין נאמן לסתור החזקה לגמרי משא"כ הכא דבלא"ה יצאה מחזקת פנוייה ע"פ האב נמצא שאין העד בא לגרוע החזקה אלא לברר החזקה דאשת איש בכה"ג סמכינן שפיר אהאי חזקה וכ"כ הר"ן ז"ל אליבא דרבי אסי אלא דאכתי קשיא לי דניזל בתר רובא דעלמא שלא נתקדשה לזה שאומר אני קדשתי אלא לחד מרובא דעלמא וא"כ למאי דמספקא לן בפרק האשה רבה בטבל והקדש וקונמות דאיתחזק איסורא דאפשר דאין ע"א נאמן היכא שאינו בידו כיון דאיתחזק איסורא לא מהימן נגד החזקה ולא מהני חזקה דאין אדם חוטא ולא לו כ"ש דאין להאמינו נגד הרוב דהא קי"ל רובא וחזקה רובא עדיף.

ולכאורה היה נראה בזה דלענין עד דעלמא שאין בעל דבר לא שייך הך חזקה דאין אדם חוטא ולא לו כ"כ דהא דלא מהימן ע"א בדאיתחזק איסורא לאו משום דלא מהימן אלא משום גזירת הכתוב דדבר דבר מממון כמו שאבאר לקמן בדף הסמוך או משום דאפשר דלא דייק שפיר דע"א אמר בדדמי כיון דדיבורא בעלמא הוא כמו שכתבתי בריש גיטין ולא שייך אין אדם חוטא ולא לו אלא גבי הבעל דבר עצמו דומיא דהכא דעביד מעשה ליתן גט להתירה לעלמא וכמ"ש בריש גיטין ג"כ לענין שליח הגט בהא דמסקינן מעיקרא מידק דייק ע"ש כן נ"ל לכאורה אלא דמל' הר"ן ז"ל לא משמע כן מדכתב אליבא דרבי אסי דלא הוי סמכינן אטעמא דמרתת לחוד אי הוה איתחזק איסורא וכתב ג"כ באומרת נתקדשתי דקמודה רב אסי דלא מהימן אפ"ה עד א' דעלמא מהימן לומר שנתקדשה לפלוני משום דאין אדם חוטא ולא לו אלמא דלא שני ליה בין ע"א דעלמא ובין הבעל דבר בעצמו לענין אין אדם כו' א"כ הדרא קושיא לדוכתא טפי נהי דהכא לא איתחזק איסורא אפ"ה אמאי מהימן ניזיל בתר רובא דעלמא דהא קי"ל רובא וחזקה רובא עדיף ולכאורה היה נראה דבכה"ג לא אזלינן בתר רובא דעלמא דאפשר שנתקדשה בקביעות וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי וכדאמרינן בנזיר דף י"ב גבי האומר לשלוחו לקדש לו אשה ומת דמסקינן דאשה הדרא לניחותא אלא דהמעיין שם נראה דלא מיקרי קבוע בכה"ג אלא לחומרא ולא לקולא כמ"ש שם בתוספות ע"ש ויש ליישב ולחלק. אמנם יותר נ"ל דהא דלא מהימן ע"א נגד חזקה היינו דוקא היכא שבלא דברי העד הוי חזקה גמורה ולא איתרע כלל ובכה"ג הוא דמספקא לן בפ' האשה רבה בטבל וקונמות וכן בע"א שהעיד שמת בעלה או בשליח הגט דלולי דברי העד הוי בחזקת א"א גמורה דחזקה כי האי דלא איתרע כלל עדיף מרובא כמו שהוכחתי בכמה דוכתי משא"כ היכא שיש מקום ספק בלא דברי העד דאיתרע חזקה שפיר סמכינן אעד א' וה"ה לגבי הרוב כיון דאיכא מיהא מיעוטא המסייע לדברי העד ואינו אלא כמברר המיעוט מתוך הרוב. ובזה נתיישב לי ממעשים בכל יום שלוקחין בשר מהמקולין ע"פ עדות הטבח אע"פ שידוע שיש לו בשר טריפה מרובה מכשירות וכן בשומן וחלב ותיקשי נמי אמאי מהימן ע"א בדבר שאינו בידו להגיד הא איכא רוב טריפות וחלב ורובא עדיף מחזקה אע"כ כדפרישית דלעולם לא סמכינן אחזקה אם לא היכא שאין ספק כלל בלא דברי העד וה"ל חזקה דלא איתרע דכודאי גמור הוא כן נ"ל ויש לישב עוד בד"א ועדיין צ"ע גדול בכל זה ואין להאריך כאן יותר ויבואר בקונטר' כלל גדול אי"ה:

(קונטרס אחרון) בסוגיא דקדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתיה דאמר רב נאמן ליתן גט ואין נאמן לכנוס נאמן ליתן גט חזקה אין אדם חוטא ולא לו. כתבתי דאע"ג דבכל

האיסורים דאין עד א' נאמן בהם לא סמכינן אההיא חזקה דאין אדם חוטא היינו דוקא היכא דאיתחזק איסורא משא"כ הכא דלא איתחזק איסורא ולא היתירא דבלא"ה כבר יצאה מחזקת פנויה ואין העד בא אלא לברר החזקה דאשת איש וכיוצא בזה כתב הר"ן ז"ל אליבא דרב אסי אלא דהקשיתי לשאול דאכתי ניזיל בתר רובא דעלמא שלא נתקדשה לזה שאמר אני קדשתי אלא לאיש אחר מרובא דעלמא וכיון דקי"ל דאין עד א' נאמן נגד החזקה כ"ש דאין להאמינו נגד הרוב דהא קי"ל רובא וחזקה רובא עדיף והעליתי בזה דהא דקיי"ל דאין ע"א נאמן נגד החזקה היינו דוקא היכא שבלא דברי העד הוי חזקה גמורה דלא איתרע כלל כגון טבל וקונמות ועד א' שהעיד שמת בעלה דבכל הנך איירי בהו בריש פרק האשה רבה וא"כ חזקה כי האי דלא איתרע כלל ודאי עדיף מרובא כמו שהוכחתי בראיות ברורות מכמה מקומות משא"כ היכא דיש מקום ספק בלא דברי העד דאיתרע ליה חזקה שפיר סמכינן אעד אחד וא"כ ה"ה לגבי רוב כיון דהמיעוט מסייע לדברי העד סמכינן על דברי העד שאינו אלא כמברר המיעוט מתוך הרוב:

(קונטרס אחרון) מתוך מה שכתבתי נתיישב לי ממעשים בכל יום שלוקחין בשר מהמקולין וסומכין על הטבח אעפ"י שידוע שיש לו בשר טריפה מרובה מכשירות וכן בשומן וחלב והוי קשיא לי אמאי מהימן הא איכא רוב טריפות ורובא עדיף מחזקה ולמאי דפרישית א"ש ואע"ג דבאמת מלשון הפוסקים נראה לכאורה דדוקא כשיש בכאן ב' חתיכות אחת של איסור ואחת של היתר הוא דנאמן העד לומר דזה היתר וזה איסור שבזה הלשון הובא בהגהות רמ"א בי"ד סי' קכ"ז בשם הר"ן ז"ל וא"כ הוי משמע דהיכא שיש רוב של איסור אין ע"א נאמן אבל לפי מה שכתבתי ממעשים בכל יום ע"כ דלאו דוקא כתבו בב' חתיכות אחד של איסור וא' של היתר אלא אפילו ברובא דאיסורא נמי דינא הכי:

שם תנן רצו א' נותן גט וא' כונס תיובתא דרב. ולכאורה יש לתמוה מאי מקשה אדרב דהא האי דכניט לאו אהימנותא דידיה קא סמכינן אלא אהימנות' של השני שגירשה דאין אדם חוטא ולא לו ומשתריא א"כ כ"ש לגבי האי דאמר קדשתי והרשב"א והריטב"א ז"ל כתבו בזה דלא שייך הכא דאין אדם חוטא ולא לו במה שמגרשה משום דהמגרש סבר דבלא"ה מותרת לזה השני שאומר שקידשה או דסבר שיגרשנה ג"כ זה השני שקידשה ותהא מותרת לכל מצד קידושי השני והא דפשיטא ליה האי סברא להמקשה היינו משום דמגופא דמתניתין מוכח לה דאלת"ה אמאי קתני שניהם נותנין גט משמע דאם השני רוצה לגרשה אסורה לעלמא ואמאי לא משתרי' אפומא דקמא דודאי קידשה וגירשה דאין אדם חוטא ולא לו אע"כ דלא שייך הכא חזקה בכה"ג. אלא דאכתי קשיא לי מאי מקשה אדרב מהן בבא דא' נותן גט וא' כונס דהא אפילו בלא חזקה דאין אדם חוטא נמי

שפיר משתריא להשני אחר גירושי ראשון דהאיכא ספק ספיקא ספק שמא נתקדשה להשני דקושטא קאמר ואת"ל שלא קידשה ומשקר אכתי שמא קידשה הראשון ואם לא שנאמר דלא שייך הכא ספק ספיקא משום דאיכא למיזל טפי בתר רובא דעלמא כדפרישית בסמוך משא"כ היכא דשייך הך חזקה דאין אדם חוטא תו לא שייך למיזל בתר רובא דעלמא כדפרישית נמי בסמוך וכן לרבי אסי היכא דשייך טעמא דמירתת כן נ"ל נכון ודוק היטב:

שם איבעיא להו מהו ליסקל על ידו כו' ורב חסדא אמר אחד זה וא' זה אין סוקלין ואזדא ר"ח לטעמיה כו' אבל לא למכות ולא לעונשין תניא כוותיה דר"ח כו'. והקשו בתוספות ישנים תימא היכי מייתי דר"ח לטעמיה הא מסתמא לא פליג ר"ח אמתניתין דלקמן דאשבוייה לא הימנוהו ולמכות ולעונשין אין להאמינו טפי משבוייה עכ"ל. ולענ"ד נראה ליישב דלק"מ דודאי יש סברא לומר דלמכות ולעונשין יש להאמינו טפי משבוייה דבשלמא לענין שבוייה עיקר עדות האב אינו אלא לפסלה ולאפוקה מחזקת היתר לכהונה ואינו בידו כלל כדאיתא לקמן ומש"ה אינו נאמן כדכתיב לא יקום ע"א באיש לכל עון ולכל חטאת והיינו לאפוקי מחזקה דמעיקרא כמו שאבאר לקמן בהלכות שלפנינו משא"כ הכא באומר קדשתי את בתי דע"כ אירי שהאב אמר כן קודם שבא עליה אחר בזנות כמו שפירש"י ז"ל להדיא וע"כ דפירושו מוכרח דאין לפרש שהאב אינו אומר כן אלא לאחר שזינתה דהא בכה"ג ודאי לא שייך חיוב סקילה אא"כ שהתרו בהן העדים קודם ביאה שהיא אסורה עליו באיסור א"א והן קיבלו עליהם התראה וא"כ ע"כ כבר ידעו העדים בבירור שהיא בחזקת א"א והיינו שהוחזקה ע"פ עדות האב דאל"כ אין כאן התראה כלל דהא בחזקת פנוייה היא. וא"כ לפ"ז שהאב העיד עליה כן קודם שזינתה ועיקר עדותו לא היה למכות ולעונשין אלא להעיד עליה שנתקדשה ובהאי שעתא רחמנא הימניה וחיוב מכות ועונשין אינו בא אלא לאחר כך וקס"ד דנאמן לגמרי ואהא מייתי שפיר ראיה דר"ח לטעמיה דאמר בני זה בן ט' שנים בתי זו בת ג' שנים כו' אבל לא למכות ולעונשין משמע נמי דאף על גב שכבר העיד כן קודם שבא עליה אחר אפ"ה אין נאמן למכות ולעונשין דפלגינן דיבורא משום דאין האב נאמן כלל להביאו על ידו בסוף למכות ולעונשין וה"ה לענין סקילה נמי פלגינן דיבורא כן נ"ל. ולכאורה דהתוספות גופא נחתו לזו הסברא מדקשיא להו הכא אהא דאמרינן ואזדא ר"ח לטעמיה ולא קשיא להו בפשיטות טפי אדרבי אסי דאמר סוקלין ומ"ש משבוייה דאין נאמן אע"כ דמשמע להו לחלק בסבר' זו דפלגינן דיבורא אלא דלא פסיקא להו דהך מילתא דאבל לא למכות ולעונשין אירי נמי בכה"ג שהעיד קודם מעשה שנתחייב מכות ועונשין ולענ"ד

ע"כ דהך איירי נמי בכה"ג דאל"כ לא שייך חיוב עונשין דהא בעינן התראה וע"כ שידעו עידי התדאה שהבת היא בת ג' שנים דאל"כ אין כאן התראת ודאי דשמא קטנה היא כן נ"ל נכון בעזה"י ליישב תמיהת התוספות ועיין עוד בסמוך. מיהו קשיא לי טובא מסוגיא דהכא על מה שכתב הרמב"ם ז"ל בפ' ט"ז מהל' סנהדרין דאין צריך שני עדים למלקות אלא בשעת מעשה אבל האיסור בעצמו בע"א הוחזק כיצד אמר עד א' חלב כליות הוא זה כלאי הכרם פירות האלו גרושה או זונה אשה זו ואכל או בעל בעדים אחר שהתרו בו הרי זה לוקה אע"פ שעיקר האיסור בע"א כו' עכ"ל וא"כ תיקשי ליה סוגיא דהכא דלמאי דפרישית ע"כ דהא דאמר ר"ח אין סוקלין וקי"ל כוותיה מדתניא כוותיה וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל עצמו בפ"ב מהל' אישות ובפ"א מהל' איסורי ביאה ע"ש ואיירי נמי בענין זה שהעיד האב קודם שבא עליה אחר בזנות דאל"כ אין כאן התראה ופשיטא דאין סוקלין ומ"ט נמי דמ"ד סוקלין וא"כ לפ"ז נראין הדברים ק"ו השתא ומה בעדות האב בקידושי בתו דרחמנא הימני' כבי תרי אף בדבר שבערוה ואפ"ה היכא שבא אח"כ לידי חיוב סקילה או מכות ועונשין אין נאמן דפלגינן דיבורא דהא בהדיא מדמה בגמ' אין סוקלין להההיא דמכות ועונשין א"כ מכל שכן בשאר ע"א דאית לן למימר דאף על גב דע"א נאמן באיסורין אפ"ה אינו נאמן לחייב מלקות ועונשין כדכתיב בהדיא לא יקום ע"א באיש וגו' וכתיב נמי לא יומת ע"פ ע"א וה"ה למלקות דילפי' רשע רשע. ואי מפרש לה הרמב"ם ז"ל דפשטא דקרא איירי דוקא דבשעת העדות רוצה לחייבו בעדותן משא"כ כשהעיד מקודם מעשה כמ"ש להדיא א"כ בעדות האב נמי אית לן למימר הכי הא ודאי לא גרע עדות האב משאר ע"א דעלמא כדמשמע מכולה סוגיין וכמו שאבאר וכמו שנראה ג"כ מלשון הרמב"ם ז"ל בפי"א מהל' עדות דלענין ע"א באיסורין אין לחלק בין עדות כשרים או פסולין וכ"ש דלא שייך באיסורין פסול קורבה למאי דשני לן בין עדות בשעת מעשה או קודם מעשה. והנלע"ד ביישוב לשון הרמב"ם ז"ל יבואר בקונטר' אחרון אי"ה ועיין עוד בסמוך:

(קונטרס אחרון) שם בגמ' איבעיא להו מהו ליסקל על ידו כו' רב חסדא אמר אחד זה ואחד זה אין סוקלין וכן קי"ל וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' אישות ובפ"א מהל' איסורי ביאה. וכתבתי דלפ"ז יש לתמוה טובא על מ"ש הרמב"ם ז"ל בפרק ט"ז מהל' סנהדרין דאין צריך שני עדים למלקות אלא בשעת מעשה אבל האיסור עצמו הוחזק בעד א' כיצד אמר עד אחד חלב כליות הוא זה גרושה או זונה אשה זו ואכל או בעל בעדים אחר שהתרו בו הרי זה לוקה אעפ"י שעיקר האיסור בעד אחד עכ"ל וא"כ תקשי ליה סוגיא דהכא אמאי קאמר רב חסדא אין סוקלין הא ע"כ כבר הוקבע האיסור דאשת איש עפ"י

האב קודם שבא עליה אחר בזנות דאל"כ פשיטא דאין סוקלין דהא אין כאן התראה של איסור כלל דהא בחזקת פנויה היא לגמרי ומאי טעמא דרב אסי דאמר סוקלין אלא ע"כ דאיירי שכבר הוחזקה במקודשת על פי האב קודם שבא עליה אחר וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה ולדעתי היא קושיא עצומה וחזרתי על כמה צדדים ליישב ולא עלה לי כהוגן. אלא דנראה לי ליישב אחר שנדקדק עוד בלשון הרמב"ם ז"ל בה' סנהדרין שכתב דע"א שאמר גרושה או זונה אשה זו דע"א נאמן ואמאי הא קיי"ל דאין דבר שבערוה פחות משנים ליסתור החזקה וא"כ הכא נמי הרי האשה הזאת בחזקת היתר לכהונה עומדת ואמאי מהימן ע"א לפוסלה נגד החזקה אלא ע"כ להרמב"ם ז"ל איירי בענין שאף בלא דברי העד כבר איתרע חזקת האשה כגון בגרושה שידוע לכל שנתגרשה וזרק לה הבעל גט אלא שהספק אם קרוב לו אם קרוב לה והעיד עד אחד שהיה קרוב לה דבכי האי גוונא ס"ל להרמב"ם ז"ל דעד אחד נאמן בה מעיקר הדין כיון דבלא"ה איתרע לה החזקה והוי לה כספק חלב ספק שומן דע"א נאמן מדינא וכמו שכתבתי בסמוך. וכי האי גוונא איירי נמי בענין זונה כגון שידוע לנו בוודאי בלא דברי העד שזינתה ונבעלה לאדם אחד אלא שאינו ידוע אם נבעלה לכשר לה או לפסול לה והעיד זה העד דלפסול לה נבעלה משום הכי ע"א נאמן בה כיון דבלא"ה הו"ל ספק השקול כספק חלב ספק שומן וא"כ לפ"ז איכא למימר דמשום הכי פסק הרמב"ם ז"ל שלוקין ע"פ עדותו של עד אחד כיון דמדינא נאמן לגמרי כשנים משא"כ הכא בנדון דידן דהאב שאומר קדשתי את בתי דמהימן אע"ג דמעיקרא היתה בחזקת פנויה לגמרי וקיי"ל אין דבר שבערוה פחות משנים אע"כ דשאני הכא דגזירת הכתוב הוא שהאב נאמן כדילפינן לקמן מקרא דאת בתי נתתי לאיש הזה וא"כ שפיר אית לן למימר דאין לך בו אלא חידושו שחידשה תורה שהאב נאמן לאוסרה משא"כ לקטל' לא אשכחן דהימניה רחמנא והיינו ממש לישנא דרב בשמעתין להדיא אלא דנראה לי לפרש עוד דטעמא רבה נמי אית בה דאפשר דהא דהימניה רחמנא לאב לאוסרה לאו כודאי גמור משווינן ליה להאמינו נגד החזקה לגמרי אלא דאפשר דנאמנות האב לגבי חזקה הו"ל כפלגא ופלגא וממילא דאסורה לעלמא כספק אשת איש וא"כ שפיר קאמרינן דאין סוקלין כיון דעדיין לא הוי כוודאי גמור כן נ"ל ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל ואף דשיטת הרמב"ם ז"ל בכל הספיקות השקולים דמותרים מן התורה ואין אסורין אלא מדבריהם אפ"ה יש לומר דשאני הכא דגזירת הכתוב הוא דבספק כי האי שבא ע"י עדות האב אחמור בה רחמנא משום דרגלים לדבר כיון שבידו לקדשה כן נ"ל נכון ודו"ק:

שם ואזדא רב חסדא לטעמיה דאמו ו"ח בני זה בן ט' שנים כו' נאמן לקרבן אבל לא למכות ולעונשין. ולכאורה נראה דהא דמחלקין מדאורייתא בין קרבן למכות ולעונשין אף על גב דתרווייהו כי הדדי כתיבי לא יקום ע"א באיש לכל עון ולכל חטאת ופשטא דקרא משמע דעון היינו מזיד לעונשין וחטאת היינו חטאת ממש בשוגג לקרבן חטאת. אלא דמשום הא לא איריא דההיא לא איירי אלא כשהבעל דבר מכחיש כמו שאבאר לקמן בדף הסמוך אבל בלא הכחשת הבעל דבר כתיב קרא אחרינא בקרבן או הודע אליו מכל מקום כדאיתא בר"פ האשה רבה וכדמסקינן נמי בכריתות בפ' אמרו לו ואפ"ה לא ילפינן מיניה למכות ולעונשין אף על גב דבר"פ האשה רבה משמע להדיא ילפינן לכל איסורין שבתורה דע"א נאמן בהאי קרא דקרבן אפ"ה לא שייך למילף מיניה למכות ועונשין איבעית אימא קרא ואב"א סברא קרא דהכתיב קרא אחרינא לא יומת ע"פ ע"א ע"פ שנים עדים יומת המת וע"כ איירי אפילו באינו מכחישן דאי בהכחשה כתיב קרא אחרינא לא יקום ע"א באיש לכל עון ולכל חטאת כ"ש לעונש מיתה אע"כ דאף בלא הכחשה ומלקות ומיתה כהדדי נינהו מג"ש דרשע רשע ועוד דלענין מלקות ועונשין אין לחלק בין הודאת הבע"ד להכחשה כיון דלא תליא מידי בהודאתו דמצד הודאתו לא מחייבינן כלל מיתה ומלקות כן נ"ל נכון וברור. ומה שיש לדקדק עוד בזה אבאר בסמוך בלשון התוספות בד"ה נאמן לנדרים ע"ש:

תוספות בד"ה בני זה בן י"ג שנה פי' בקונטרס כו' ואעפ"כ קאמר הכא גמרא דלמכות ועונשין אינו נאמן פירוש דלמכות היכא דלא התרו בו כו' עכ"ל. נ"ל שהוצרכו לפרש למכות היכא שלא התרו בו דאל"כ היינו לעונשין אע"כ דלמכות איירי שלא התרו בו ומכות היינו מכות מרדות מדרבנן ועוד היה באפשר לפרש בכוונתם דמשמע להו דלמכות ועונשין היינו דוקא לענין נדרים והקדש לחוד דלא שייך בהו עונש מיתה אלא דמלבד שהוא דוחק ולא יתכן לפרש כן כדמשמע מדבריהם בסוף הדיבור דאיירי לענין אכל חלב או בא על הערוה אלא דאכתי יש לתמוה שהפסיקו בפירוש זה בין פירוש הקונטרס ובין הקושיא שמקשין דא"כ כל הנשים ולכאורה אין זה הפירוש נדרש כלל לא לפניו ולא לאחריו וכמו זר נחשב בעיני ולבי אומר לי שדבר גדול דברו שנמשך לפניו ולאחריו וזו יסוד הקושיא שמקשין אח"כ ותחלה אבאר דמה שכתבו רש"י ותוספות בפשיטות דשנים לחוד בלא סימנין לא מהני הביאו ג"כ הרא"ש ז"ל בשמעתין והביא ראייה מדאמרינן בפרק יוצא דופן דף מ"ו דלחליצה בעיא בדיקה אף שהגיעה לכלל שנים. ולכאורה לא זכיתי להבין דברי הרא"ש ז"ל בזה דאדרבא מסוגייא דהתם הוי משמע טפי דשנים לחוד מהני מדאורייתא דהא מייתי התם להדיא הא דאמר רבא

קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אין צריכה בדיקה חזקה הביאה סימנין ומסקינן התם דאפ"ה לחליצה בעי' בדיקה וא"כ ע"כ היינו מדרבנן ולחומרא בעלמא בעיא בדיקה לחליצה ואי לא אשכחן לה סימנין תמתין עד שתגדיל ותביא סימנין משא"כ לענין קרבן ומכות ועונשין דאיירי מדאורייתא איכא למימר שפיר דאיירי שלא הביאה סימנין והאב אינו מעיד אלא על השנים ונאמן לקרבן דרוב נשים שהגיעו לכלל שנותיהן הן בחזקת גדולות ואי הוה מהימן האב נמי למכות ולעונשין לא היו מענין את דינו ולוקין לאלתר דמדאורייתא אזלינן בתר רוב נשים וחזקה שהביאו סימנין. אע"כ דעיקר ראיית הרא"ש ז"ל ודברי רש"י ותוס' היינו מהא דאמרינן בפרק יוצא דופן שם דהא דקאמר רבא בהגיעה לכלל שנותיה חזקה שהביאה סימנין היינו מסתמא דלא בדקינן לה אבל היכא דבדקו ולא אשכחו ע"כ קטנה היא דאין חוששין שמא נשרו ואף למ"ד חוששין היינו חומרא דרבנן בעלמא וא"כ יפה כתבו דע"כ שנים לחוד לא מהני למכות ועונשין דהא ודאי בדקינן לה ואי לא אשכחו לה סימנין פטירי אע"כ שמצאו סימנים וא"כ מה צורך לנאמנות של אב לענין שנים אע"כ דסימנין לחוד לא מהני בלא שנים וא"כ מקשו שפיר מכל הנשים היאך חולצות אלא דאכתי מצינן למימר לעולם דסימנים לחוד מהני והכא איירי שעברו עבירה מקודם ואחר זמן מרובה בדקום ומצאו להן סימנין אלא דאכתי מספקא לן אם היו גדולים בשעת עבירה או לא. וא"כ אי מהימנינן להאב שאומר שבשעת עבירה הגיעו לכלל שנים חייבים קרבן דמסתמא הביאו סימנין והיינו אותן הסימנים שאנו מוצאין עכשיו היו ג"כ באותו פעם דרובא דעלמא שהגיעו לשנים יש להן סימנין. אלא דאפ"ה לא מהני למכות ועונשין דבעו התראה והנך לאו בני התראה נינהו דכיון שלא ידעו בשעת התראה לא משנים ולא מסימנים אפשר דמוקמינן להו בחזקת קטנות ואפילו התראת ספק לא מיקרי כמו שאבאר בלשון התוספות בסוף הדיבור ועל כל פנים לא פסיקא להו להתוספות להקשות מכל הנשים היאך חולצין כיון דאיכא למימר כדפרישית דסימנין לחוד מהני. משא"כ השתא לאחר שכתבו התוספות ליסוד מונח וקיים דע"כ למכות איירי שלא התרו בו דאל"כ היינו לעונשין אע"כ שלא התרו בו והא גופא אתא לאשמעינן דאין הטעם משום התראה אלא משום דלא מהימן למכות ועונשין וא"כ ע"כ איירי שהביאו סימנין מדחייבין קרבן ואפ"ה לא מלקינן אפילו מכות מרדות משום דאין האב נאמן על השנים למכות ולעונשין כלל והדר הו"ל סימנין בלא שנים דלא מהני א"כ קשיא להו שפיר א"כ כל הנשים היאך יחלוצו כן נ"ל נכון בעזה"י בכוונת התוס' ודוק היטב ומה שיש לדקדק עוד בלשון התוס' ובלשון הרא"ש ז"ל אבאר בק"א ועיין עוד בסמוך:

(קונטרס אחרון) תוספות בד"ה בני זה בן י"ג שנה דמספקא להו אי סגיא בסימנים לחוד בלא שנים או לא ומש"ה קשיא להו דא"כ כל הנשים הבאות לפנינו היאך יחלוצו וכתבתי בזה בפנים באריכות וכבר עלה בלבי להאריך בזה כאן בק"א ולהכריח דבסימנים לחוד בלא שנים סגי מדאורייתא וא"כ כיון דליכא אלא חששא דרבנן יש לומר דחלוץ וחלוצה נאמנים על פי עצמן על השנים דהוי קצת כמילתא דעבידא לגלויי כו' אלא לפי שראיתי בלשון המרדכי פרק החולץ ובכמה פוסקים דכמה נביאים מתנבאים בסיגנון אחד ודעתן נוטה להחמיר אם לא ע"י ריבוי שערות או שהם גדולי קומה לכן נמנעתי להכניס ראשי בזה וקצרתי במקום שיש להאריך בתכלית האריכות ודעתי לבאר אי"ה במקום אחר:

בא"ד ואומר ר"י דאי איכא ריבוי שערות סמכינן כו' עכ"ל. ולכאורה קשיא לי א"כ הא דאמרינן בעלמא דשנים אומרים א' בגבה ושנים אומרין אחד בכריסה מיקרי חצי דבר היכי משכחת לה אי בדליכא עידי שנים אפי' שנים אמרו שנים בגבה או בכריסה לא מהני כיון דליכא ריבוי שערות לא מהני סימנין בלא עידי שנים אע"כ דאיכא עידי שנים וא"כ אמאי מיקרי חצי דבר דהא בכה"ג ודאי סגי בעידי שנים לחוד דהא קי"ל מדאורייתא קטנה שהגיעה לכלל שנותיה א"צ בדיקה חזקה הביאה סימנין וא"כ אטו מי גרע הך בדיקה ששנים אמרו א' בגבה ולא בדקנו בכריסה ושנים אמרו ראינו א' בכריסה ולא בדקנו בגבה מהיכא דלא בדקו כלל. והא ודאי ליכא למימר דשנים אמרו ראינו א' בגבה יודעין בוודאי שאין לה שערות יותר לא בגבה ולא בכריסה ושנים אחרים אמרו להיפך דא"כ מאי איריא משום חצי דבר ותיפוק ליה דעדות מוכחשת היא ולדברי כולם קטנה היא אע"כ שלא בדקו יותר א"כ הדרא קושיא לדוכתא דל עדות סימני שערות לגמרי אפ"ה הו"ל גדולה מצד עידי שנים דלעולם בחזקת גדולה היא למאי דקי"ל כרבא אם לא היכא דבדקו ולא אשכחו. ויש ליישב בדוחק דאירי בענין דהשתא לאחר זמן אנו רואין בודאי שאין לה שערות כלל ולא הוי סמכינן אעידי שנים לחוד דהא בדקנו ולא אשכחן אלא שאלו העדות אומרין שבשעה שנתקדשה או שבא עליה אדם באיסור ראו א' בגבה ולא בדקו בכריסה וכת אחרת אמרו שמצאו אחת בכריסה ולא בדקו בגבה וא"כ אי הוי מצרפינן לעידותן הוי מחזקינן לה לגדולה ע"פ עידי שנים ועידי סימנין ואע"ג דלית לה השתא לקמן השתא הוא דנשרו משא"כ כיון דמיקרי חצי דבר תו לא סמכינן אעידי שנים לחוד כיון דהשתא לאחר זמן בדקו ולא אשכחו כן נ"ל אלא דעדיין צ"ע אי מיקרי כה"ג חצי דבר כיון דלאו אעיקר גדלות מסהדי אלא לגילוי מילתא בעלמא דמסתמא הוי לה ונשרו כמו שנשרו א' מאלו השערות ודבר זה צריך תכלית אריכות ודעתי לבאר אי"ה באריכות במקום אחר אלא דאכתי איכא למידק השתא דלפירוש ר"י הא דאמרינן

בעלמא דא' בגבה וא' בכריסה מיקרי חצי דבר דשפיר מצי לאשכוחי חצי דבר בשנים אמרו על הסימנין ושנים אחרים העידו על השנים כיון דכל עדות באפי נפשה לא מהני ויש ליישב לפי מ"ש בגיטין פרק התקבל דף ס"ג ובפרק מרובה דבין לשיטת התוספות ובין לשיטת הרי"ף ז"ל לא מיקרי כה"ג חצי דבר דלשיטת התוספות לא מיקרי חצי דבר דהא עדות שנים לחוד ודאי מועיל' לענין שאין צריך בדיקה ולשיטת הרי"ף ז"ל לעולם לא מיקרי חצי דבר אם לא היכא שיכולין לראות הכל בפעם אחת דומיא דגבה וכריסה משא"כ לענין עדות סימנים ושנים תרי מילי נינהו וענינים נפרדים כנ"ל ודוק היטב:

דף סד.

בא"ד עוד פירש ר"י שיטה אחרת דבמקום סימנין א"צ עדות שנים כו' עכ"ל וקשיא לי מאי מספקא ליה לר"י אי מהני סימנין לחוד או לא ניחזי אנן מסברא אי רובא דעלמא אין להם שערות גמורות קודם הזמן א"כ פשיטא דסמכינן אסימנין לחוד היכא דמספקא לן בשנים דהא קי"ל דאזלי' בתר רובא מדאורייתא ואם רגילין להביא סימנין קודם הזמן אלא דאפשר דשומא נינהו א"כ מהיכא תיתי נסמוך אסימנין למכות ולעונשין ולהקל בערוה ולענין חליצה דשמא לא הגיעו לכלל שנותיהן ושומא נינהו ועוד דהיאך אפשר לומר דסמכינן אסימנין לחוד משום דרובן אין להם סימנין עד לאחר י"ג שנים לזכר וי"ב שנים לנקיבה הא ליתא דהא אמר רבא קטנה שהגיעה לכלל שנותיה א"צ בדיקה חזקה הביאה סימנין אלמא דסימנין קודמין לשנים. ונראה דוחק לומר דרובא דעלמא נולדו להם סימנין ביומא דמישלם זימנא. ואת"ל דודאי הכי הוא דע"פ הרוב אין רגילים להביא סימנין אלא ביומא דמישלם זימנא א"כ מאי מספקא ליה לר"י בהתירוץ הראשון דבעי למימר דלא סמכינן אסימנין לחוד בלא שנים ומהיכא תיתי לא נסמוך למכות ועונשין הא קי"ל בכל התורה דאזלינן בתר רובא אף בדיני נפשות. ולכאורה היה נ"ל לתרץ לפי מה שכתבתי בכמה דוכתי הא דאזלינן בדיני נפשות בתר רובא וקטלינן ליה כדמוכח מבא על הקטנה דמומתין על ידה אע"ג דאיכא למימר דלמא איילונית היא והרבה כיוצא באלו היינו דוקא היכא דגברא בר חיובא הוא ומכיון שעבר על שום איסור שהתורה עשאו כודאי משום דאזלינן בתר רובא הרי הוא כאילו ידוע בבירור גמור שעבר עבירה שחייב עליה מיתה מש"ה קטלינן ליה משא"כ הכא דהספק אי גברא בר חיובא הוא אי לא לא שייך למיסמך ארובא כיון דאיכא למיחש שמא מהמיעוט הוא שיש להן סימנין בקטנות וגברא לאו בר חיובא הוא כלל דקטן כאנוס הוא דלאו בר דעת הוא והתורה אמרה נקי אל תהרוג. אלא דכאן א"א לומר כן דהא עיקר מילתא דר"י בשני הפירושים

משמע דעיקר הנפקותא לענין חליצה ובחליצה ודאי אזלינן בתר רובא דמסתמא גדולה היא וא"כ הדרא קושיא לדוכתא ניחזי אנן אי רוב נשים אין להם סימנין קודם י"ג ודאי גדולה היא ואי לאו ספיקא הוא וצ"ל דהא מילתא גופא מספקא ליה לר"י אי הוה רובא בכה"ג או לא כן נ"ל ועדיין צ"ע ודו"ק:

בא"ד וי"ל דאיירי שאביו העיד שכבר עבר שנה או שנתים כו' עד סוף הדיבור. ונראה מבואר מדבריהם דאע"ג דבשעה שעבר עבירה לא ידעו שהוא גדול אפ"ה מלקינן ליה למפרע דאע"ג דעידי התראה לא ידעו בכך אפ"ה הוי התראה למפרע דגילוי מילתא בעלמא הוא כמו שכתבו התוס' להדיא ביבמות דף פ' ע"ש. אלא דבספר משנה למלך כתב דמל' התוספות דמס' נזיר דף כ"ט לא משמע כן והנלע"ד ביישוב דברי התוס' כתבתי בקונטרס אחרון ע"ש ודוק היטב:

(קונטרס אחרון) שם בא"ד וי"ל דאיירי שאביו העיד שכבר עבר שנה או שנתיים שאכל בנו חלב. ונראה מדבריהם דאע"ג דבשעה שעבר עבירה לא ידעו שהוא גדול אפ"ה מלקינן עליה למפרע ומיקרי שפיר התרה בכה"ג דגילוי מילתא בעלמא הוא כמ"ש תוס' להדיא ביבמות דף פ' בדבור המתחיל נעשה סריס למפרע ע"ש אלא דבספר משנה למלך כתב דמלשון התוס' במסכת נדה פרק יוצא דופן דף מ"ז לא משמע כן א"כ לפי דבריו דברי תוספות סותרים זה את זה אמנם לענ"ד יש ליישב דלא דמי דמה שכתבו ביבמות דהוי שפיר התראה בכה"ג ולא מיקרי התראת ספק היינו לפי שאין הספק בגוף האיסור וא"כ הרי התרה בו בודאי אל תאכל חלב ואע"ג שאין ידוע להם אם הוא בר עונשין או לאו אין זה ענין לעיקר התראה כלל דהא לא אישתמיט בשום דוכתא בתלמודא שעידי התראה צריכין שיעידו בבירור שהמותרה הוא בר עונשין אלא הסנהדרין חוקרים על זה וא"כ שפיר כתבו דהוי גילוי מילתא בעלמא וכן נראה מלשון התוס' כאן שכתבו בלשון הקושיא דכל האנשים הבאין על העריות היאך הן נהרגין כיון שאין אנו יודעין שנותיהן וא"כ משמע דהיכא שאנו יודעין אע"פ שהעדים לא יודעין בשעת התראה אפ"ה נהרגין משא"כ בהך סוגיא דנדה בפרק יוצא דופן דאיירי במופלא הסמוך לאיש שהקדיש הוא ואכלו אחרים דקאמרי רבי יוחנן ור"ל דלוקין א"כ יפה הקשו בתוס' לר"ל אמאי לוקה הא הו"ל התראת ספק בגוף האיסור שהרי אם עדיין לא היה מופלא סמוך לאיש ודאי בשעה שהקדיש ממילא דאין הקדישו כלום ואין כאן איסור כלל כן נ"ל נכון וברור ליישב לדברי תוס' דלא סתרי אהדדי אלא דעדיין לשונם ביבמות צריך תיקון קצת דלפ"ז לא הוה מייתי התם מידי מההיא דהכה זה וחזר והכה את זה ועדיין צ"ע:

בד"ה נאמן לנדרים דע"א נאמן באיסורין תימא הא אין ע"א נאמן אלא במה שבידו עד סוף הדיבור. ובמה שכתבו דאין נאמן אלא במה שבידו כוונתם לסוגיא דפ' הניזקין דף נ"ד ע"ב דהיכא דאיתחזוק התירא אין נאמן אלא במה שבידו לאביי ולרבא היכא שכבר היה בידו וא"כ משמע להו דהכא נמי הוי כאיתחזק התירא והדברים שהדירו והקדישו הם ג"כ בחזקת היתר. מיהו נ"ל דקושיית התוספות הכא היינו לפירוש השני שכתבו בדיבור הקודם בשם ר"י דאי לפירוש הראשון לא קשה מידי מתרי טעמי חדא דכיון דבדאיכא סימנין לפנינו איירי א"כ איתרע חזקת קטנות וחזקת היתר דאדרבא יותר י"ל דודאי הגיעו לכלל שנותיהם מדהביאו סימנין דרובא הכי איתא ואף את"ל דלא הוי רובא אפ"ה הוי מיהא כספק השקול ובכל ספק השקול ק"ל דע"א נאמן ולא דמי להאי דפרק הנזקין דלולי דברי העד לא איתרע חזקת טהרות כלל ומש"ה אינו נאמן אלא בדבר שבידו ועוד דלפירוש הראשון מצי איירי שפיר דבשעה שהעידו עליה האב עיקר עדותו לא הוי לענין איסור או היתר אלא לגילוי מילתא בעלמא ובהאי שעתא הוי מהימן להחזיקן בגדולים ומש"ה אם נדרו והקדישו אח"כ קיים כמ"ש לעיל לענין קרבן בשיטת הרמב"ם ז"ל משא"כ בההיא דפרק הניזקין דעיקר העדות לטמא הטהרות ולהוציאן מחזקת טהרה אע"כ דעיקר הקושיא אינו אלא לפירוש השני בדיבור הקודם דאין כאן לא סימנין ולא שנים אלא הכל ע"פ עדות האב ומיירי נמי דבשעת עדות האב כבר נעשה המעשה דנדרים והקדש או אכילת וביאת איסור וא"כ קשיא להו שפיר מההיא דפרק הניזקין דלאפוקי מחזקת היתר לא מהני ע"א אלא במה שבידו כן נ"ל לכאורה בכוונתם ובהכי הוי אתי לי שפיר מה שתירצו דעשאוהו כדבר שבידו וכן כתבו ג"כ בסוף הדיבור ומשמע דמדרבנן החמירו ועשאוהו דלישנא דעשאוהו הכי משמע ועוד דע"כ מדרבנן איירי דאלת"ה תיקשי כיון דמסקו בסוף הדיבור לחלק בין אב לאחר א"כ למה הוצרכו כלל לתי' הראשון דבפשיטות הוו מצי לתרץ דנהי דע"א דעלמא אינו נאמן אפ"ה האב נאמן יותר דדייק טובא אע"כ דמעיקרא דהוי משמע להו דמדאורייתא איירי לא שייך לחלק בין אב לאחר מטעמא דדייק. משא"כ לבתר דמסקו דחומרא דרבנן הוא דעשאוהו כמו שבידו שפיר יש לחלק בין אב לאחר. ולפ"ז דמדרבנן איירי הוי קשיא לי טובא על תירוצם תינח הך ברייתא דנדרים והקדישות מ"מ אכתי לא מיתרצא קושייתם לענין מימרא דרב חסדא לעיל דאמר דהאב נאמן לקרבן והתם ודאי מדאורייתא איירי כדפרישית ותיקשי להו אמאי מהימן כיון שאינו בידו. אמנם למאי דפרישית אתי שפיר דהך מימרא דר"ח מיתוקמא להו שפיר דבשעת עדות האב לא הוי לענין קרבן ועונש עבירה אלא שאחר העדות עברו עבירה שחייבין קרבן מש"ה מהימן משא"כ ברייתא

דהכא דאיירי ע"כ לאחר שעברו לפירוש השני בדיבור הקודם לא מהימן מדאורייתא אלא דמדרבנן עשאוהו כמו שבידו. אלא דאכתי קשיא לי טובא א"כ דקושטא דמילתא בהכי מיפרשא דמימרא דר"ח איירי שהעיד קודם מעשה ובריית לאחר מעשה אכתי מאי מייתי הש"ס תניא כוותיה דר"ח דהא לא דמי כלל דר"ח מדאורייתא איירי וקודם מעשה והכא לאחר מעשה ומדרבנן ולא הוי סייעתא כלל דאפשר דקודם מעשה נאמן אף למכות ועונשין או להיפך דאין לחלק בין קודם מעשה ובין לאחר מעשה ובתרווייהו מדאורייתא לא מהימן כלל ומדרבנן מהימן לחומרא בעלמא ולדעתי צ"ע גדול ליישב דברי התוספות בזה הדיבור. עוד היה נ"ל לפרש דמה שהקשו התוס' דלא מהימן אלא במה שבידו לאו אסוגיא דפ' הניזקין קאי אלא אסוגיא דמתני' בסמוך דהאב גופא אינו נאמן על בתו אלא במה שבידו ומש"ה אינו נאמן לומר נשבית ופדיתיה וא"כ כ"ש על בנו וכמו שאבאר בסמוך דלמסקנא נמי לא אידחי הך סברא דבידו ובזה היה אפשר ליישב קצת דלא שייך שקלא וטריא דידהו אלא אברייתא ואיירי בעדות האב לגבי בנו ובתו ממש משא"כ במימרא דר"ח אין העדות על בנו ובתו כלל דהא לאו בני עונשין נינהו אלא לחייב קרבן למי שבא עליה ותו לא דמי למתניתין דבסמוך אלא שבכל זה עדיין לא נתיישבה דעתי והדבר צריך תלמוד בכל דבריהם בענין זה ואבאר קצת בסוגיות הבאות לפנינו ועיין ג"כ בלשון התוס' בפרק אלמנה לכ"ג דף ס"ח בד"ה רישא פסולי כהונה והרבה יש לי דקדק על דבריהם מסוגיא דשמעתין ואין להאריך כאן בדבריהם:

(קונטרס אחרון) דף סד בד"ה נאמן לנדרים הקשו התוס' תימא הא אין עד א' נאמן אלא במה שבידו ותירצו דכיון שסופו ליגדל עשאוהו כדבר שבידו והארכתי בפנים בכוונתם אי איירי מדאורייתא או מדרבנן ויהיה איך שיהיה לא יכולתי ליישב דבריהם כהוגן כמו שכתבתי בפנים אמנם כל דבריהם כאן היינו למאי דפשיטא להו דכל ספק קטן וספק גדול מוקמינן לה מדאורייתא אחזקת קטנות דמעיקרא וכן כתבו התוספות להדיא ביבמות פרק אלמנה לכ"ג דף ס"ח גבי ספק בן ט' שנים ויום אחד ספק שאינו שהקשו שם בד"ה רישא פסולי כהונה אמאי פוסלה מן התרומה בביאתו ונוקמיה אחזקה קמייתא דהוי פחות מבן ט' ונוקי איתתא בחזקת כשרות לענין תרומה כדמוכח בכתובות דף כ"ה גבי מוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא ומוקי לה בתרי ותרי כו' ותירצו שם דהאי דספק בן ט' איירי כגון דהשתא דאתי קמן הוי ודאי בן ט' ומש"ה לא מוקמי' ליה אחזקה קמייתא אלא אזלינן בתר השתא שהוא ודאי בן ט' כו' ע"ש אלא דלכאורה קשיא לי טובא דלמאי דקשיא להו אכתי לא משני שפיר דמלבד שהוא דוחק לאוקמי מתני' דוקא בהכי דאיירי דוקא בענין דהשתא הוא ודאי בן ט' שאין רמז לזה במשנה אלא דיותר קשה אמאי אזלינן

בתר השתא אדרבא איכא לאוקמי טפי אחזקה קמייתא דהא קיי"ל בכל דוכתי דחזקה קמייתא עדיפא וכ"ש למאי שכתבו בלשון קושייתם דאיכא נמי לאוקמי האשה בחזקת כשרות וא"כ איכא תרי חזקי לקולא חזקת קטנות של האיש וחזקת כשרות של האשה וחדא חזקה לחומרא למיזל בתר השתא וחדא במקום תרתי לאו כלום הוא כדמוכח לקמן פ' עשרה יוחסין ובדוכתי טובא ויש ליישב דבריהם בזה אלא שאין להאריך כאן אמנם כן לולי דברי התוס' היה נראה לי דחזקת קטנות לא הוי חזקה גמורה כיון שבכל יום הולך וגדל ואי אפשר לומר כמו שהוא עכשיו כמו כן היה מקודם ואף ע"ג דקיי"ל דכל חזקה אע"פ שעשויה להשתנות אפ"ה מיקרי חזקה נראה דהיינו דוקא בדבר שעשוי להשתנות בספק משא"כ הכא שהשינוי הוא בוודאי שבכל עת ורגע הקטן הולך וגדל איכא למימר שפיר דלא הוי חזקה גמורה וא"כ לפ"ז לא הוי צריכין לתרץ נמי הכא כיון שסופו ליגדל עשאוהו כדבר שבידו אלא דטפי הו"ל לפרש כיון שסופו ליגדל עשאוהו כדבר שאין לו חזקה לא איסור ולא היתר ועוד יש לי לדקדק הרבה בזה ואין להאריך וכן בעיקר דבריהם שכתבו כאן דדוקא האב נאמן לנדרים דדייק טפי משא"כ בעד א' דעלמא ובלשון המרדכי פ' מצות חליצה מצאתי שכתב בשם רבינו ברוך וכמה גאונים דה"ה דאחר ג"כ נאמן והא דנקט אב היינו לפי דאורחא דמילתא הוא שאב יודע מספר שנותיו של הבן ע"ש. ומסיק התם מילתא בטעמא דאחר נמי מהימן מדאמרינן בכריתות אפילו אחד אומר אכלת חלב ושותק נאמן וא"כ משמע מדבריו דס"ל דשותק דהתם דמהימן לאו משום דשתיקה כהודאה דמיא אלא דלעולם עד א' נאמן לאיסור כל היכא דליכא מאן דמכחיש ליה כמו שהארכתי בזה בפנים בסוגיא דלקמן דף ס"ה ע"ב שכן הוא שיטת הרשב"א ז"ל בחידושיו משא"כ התוספות דהכא אזלי לשטתייהו שכתבו לקמן דטעמא דשותק מהימן הוא משום דשתיקה כהודאה דמיא ולפ"ז לא שייך האי טעמא הכא כיון דהבן עצמו אין לו לידע מספר שנותיו ועוד דקטן הוא ואין עדותו כלום ומש"ה פשיטא להו דדוקא אביו נאמן ולא אחר:

(קונטרס אחרון) מיהו אחר שכתבתי כל זה בכל זה לא הונח לי בטעמא דרב חסדא דמחלק בין קרבן למכות ועונשין כיון דתרווייהו כחדא כתיבא לא יקום עד א' באיש לכל עון ולכל חטאת ופשטא דקרא דעון היינו מזיד שחייבין מלקות וחטאת היינו שוגג דחייב קרבן. ועוד שרגיל אני לפרש דהא מילתא דבעינן ב' עדים לעשותו כגדול אפילו לענין מכות ועונשין לאו מסברא בעלמא ילפינן להו אלא דלענ"ד מקרא מלא הוא דכתיב לא יקום עד א' באיש והאי באיש לשון מיותר הוא כדאיתא בהדיא בספרי אין לי אלא לעדות איש לעדות אשה מנין ת"ל לכל עון ולכל חטאת ואם סופינו לרבות האשה א"כ מה

ת"ל באיש לעון הוא דאינו קם אבל קם לעדות אשה להשיאה וכבר כתבתי בחדושי ובקונטרס אחרון בכמה דוכתי דהך דרשה דספרי דנאמן עד א' בעדות אשה להשיאה לא הוי אלא אסמכתא בעלמא דהא בכולה תלמודא דידן לפי שיטת רוב הפוסקים ככולם דאין עד א' נאמן באשה להשיאה מן התורה אלא מתקנת חכמים בעלמא משום תקנת עגונות וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה באיש למה לי לכך נ"ל דפשטא דקרא הכי קאמר לא יקום עד א' באיש פי' דאין עד א' נאמן לומר שהוא איש דהיינו גדול הנקרא איש ובר עונשין כדי שיתחייב בכל עון ולכל חטאת ובזה נ"ל ג"כ לדרוש המקרא כמין חומר מאי דמסיים בסיפא דקרא ע"פ ב' עדים יקום דבר ודרשינן בגמרא בכמה דוכתי דבר ולא חצי דבר למעוטי שנים אומרים א' בגבה וא' בכריסה ומ"ש דנקט בגמרא הך מילתא דחצי דבר לענין ב' שערות טפי מבשאר מילי דממון דהרי פשטא דקרא דיקום דבר בממון קאי כדאמרינן לקמן ולמאי דפרישית א"ש דכיון דפשטא דרישא דקרא היינו דאין עד א' נאמן לעשותו איש דהיינו גדול א"כ בהך מילתא גופא מסיים סיפא דקרא עפ"י שני עדים יקום דבר והיינו נמי לעשותו כגדול בין לממון בין לעונשין וא"כ שפיר שייך הך דרשה דדבר ולא חצי דבר להך מילתא גופיה דאיירי לענין גדלות דתליא בשתי שערות דבעינן שיעידו שני עדים בדבר שלם על שתי השערות ולא חצי דבר כנ"ל נכון ולבי אומר לי שקרובים הדברים אל האמת בעזרת האל:

וכיון דהכי הוא א"כ כ"ש דקשה יותר מ"ט דרב חסדא דאמר דעד א' נאמן לקרבן דהא קרא גופא בקרבן איירי לכך נלע"ד לפרש בפשיטות דדוקא באומר זה בני בן טי"ת נאמן לקרבן וע"כ דלאו לחייב בנו קרבן איירי דהא לאו בר עונשין הוא אלא לחייב קרבן את האשה הנבעלת לו אם היא גדולה ובת עונשין והשתא א"ש דלא שיין הא מילתא כלל בדרשה דלא יקום עד א' באיש שכתבתי דהיינו לעשותו כגדול לכל עון ולכל חטאת דהכא עיקר עדות העד אינו לחייבו עון וחטאת מחמת שהוא איש דהא אכתי לאו איש הוא אלא עדות העד אינו אלא גילוי מילתא בעלמא שמעיד האב על בנו שהוא בן טי"ת וא"כ ממילא הוחזק הבן עפ"י עדות האב שהוא בן טי"ת וראוי לביאה ונאמן הוא בכך כיון שאין עדותו לעון וחטאת ולאחר שהוקבע עדותו ונאמן כשנים הו"ל כודאי גמור ומשו"ה האשה הנבעלת לו בעדים ממיתין אותה על ידו והשתא א"ש טובא דלקמן בברייתא דקתני בני זה בן י"ג שנה ויום א' כו' נאמן לנדרים אבל לא למכות ועונשין ומדלא מפליג הכא בדידיה בין קרבן למכות ועונשין כדמפליג ר"ח אע"כ דהכא אף לקרבן אינו נאמן במה שאומר בני זה גדול הוא לחייבו קרבן דהיינו קרא דלא יקום עד א' באיש לכל חטאת למאי דפרישית דאיש היינו גדול וחטאת היינו קרבן כן נ"ל נכון בעז"ה ודו"ק היטב:

משנה קדשתי את בתי כו' נשבית ופדיתי כו' אינו נאמן. והקשה הר"ן ז"ל דאמאי לא מהימן לומר נשבית ופדיתיה במיגו דקדשתי וגרשתי ותירץ כיון דבטענת נשבית פוסלה אף מתרומה לא מהימן אף לפוסלה מכהונה דמיגו לחצי טענה לא אמרינן ואף דבבת ישראל לא שייך פסול תרומה אפ"ה לא חשיב מיגו כיון דבבת כהן פוגמה יותר ולכאורה הוא דוחק והריטב"א ז"ל תירץ דלענין עדות לא שייך מיגו וזה ג"כ לא יתכן לפי שיטת התוס' לעיל דף מ"ג ע"ב בד"ה והשתא שכתבו דדוקא בשני עדים לא אמרי' מיגו לפי שאין א' יודע מה יש בלבו של חבירו כו' ע"ש משמע להדיא דהיכא דע"א מהימן שייך שפיר ענין מגו. אמנם לענ"ד נראה דבלא"ה אין כאן מיגו שאם יאמר קדשתי לפלוני וגרשתיה א"כ אוסרה בקרובים של פלוני ואפשר שאין בדעת האב לאסרה עליהם וניחא ליה טפי לומר נשבית ופדיתי ואם יאמר קדשתי ואיני יודע למי כ"ש שאוסרה על כל העולם א"כ לא שייך כאן מיגו דמסתמא רוצה יותר שתהא ברשותו לקדשה למי שירצה ועוד דאם יאמר קדשתי' ע"כ צריך שיאמר קדשתיה בפני פלוני ופלוני והלכו למ"ה ומתו וכה"ג בענין גירושין צריך שיאמר גרשתיה בפני פ' ופ' והלכו למ"ה או מתו והגט נאבד ממני ולא מיקרי מיגו בכה"ג דלא שכיח כלל ויאמרו הרוצה לשקר ירחיק עדותו וכ"ש דקשה טפי על לשון הר"ן ז"ל שהרי כתב להדיא בכתובות בסוגיא דפתח פתוח דהא דלא מהימנא במיגו דמוכת עץ הייתי משום דמ"ע לא שכיח וא"כ למה ליה לאהדורי הכא אטעמא אחרינא דהא בלא"ה לא שייך מיגו בכה"ג. ועיין מה שכתבתי בזה בק"א דכתובות שם בסוגיא דפ"פ:

גמרא ולא והרי בידו להשיאה לממזר כו' נראה דהא דפשיטא ליה לתלמודא דביד האב להשיאה לפסול לה ולא אמרינן דלא זכי רחמנא לאב אלא בקדושי היתר אבל דאיסורא לא זכי ליה רחמנא היינו משום דבהאי ענינא גופא דכתב רחמנא את בתי נתתי לאיש הזה דכתיב בפרשת מוציא ש"ר כתיב נמי ולו תהיה לאשה ודרשינן בסיפרי אשה הראוי' לו למעט אשה שאינה ראויה לו אלמא דאע"ג דאינה ראוי' לו אפ"ה הוו קידושי מעליא מה שקידשה לו האב כן נ"ל:

שם ותסברא רישא כו' ועוד אילו אמר האי דלא ניחא ליה בגווה כו' ופירש"י אילו אמר האי גברא לא ניחא לי לקדשה כו'. משמע מפשטא דלישנא דאהאי בבא דרישא קאי דאומר קדשתיה וגרשתי' ומסתמא איירי שאמר קדשתיה לפלוני וגרשתיה דבהאי דיבורא רוצה לפוסלה לכהונה ולאוסרה ג"כ בקרובי פלוני ובהא קאמר שפיר דליכא למימר דטעמא משום שבידו לקדשה לפלוני דהא אילו אמר האי פלוני דלא ניחא ליה לא מצי האב לקדשה לו בע"כ ומכ"ש דלפ"ז מה"ט גופא לא שייך לומר דבידו לקדשה

לממזר או אלמנה לכ"ג דודאי לאו בידו והשתא א"ש דלמסקנא דיליף רב הונא מקרא דהאב נאמן לאסור את בתו עיקר קרא לא איצטריך אלא באומר קדשתי' ואיני יודע למי קדשתיה אע"ג דאין זה בידו כ"כ ועוד שאוסרה איסור עולם בכך ואפ"ה הימניה רחמנא כמו שפרש"י בשמעתין בד"ה לאיש אסרה וממילא דכ"ש דמהימן לומר קדשתי' וגרשתי' או קדשתיה לפסול לה והא דמייתי הכא במסקנא הזה התירה לאו עיקר דרשה הוא דהאי הזה מסקינן בפרק האשה שנתארמלה דף כ"ב הזה ולא ליבם משום דלגופא לא איצטריך דאי למימרא דנאמן לומר קדשתיה לפלוני לאוסרה לכל העולם מילתא דפשיטא היא שהרי בידו גם עכשיו לקדשה לשום אדם יהיה מי שיהיה אף למנוול ומוכה שחין ונראה דהיינו דקשיא להו לתוספות ישני' שם בפ' האשה שנתארמלה בד"ה מנין לאב שנאמן לאסור דל"ל קרא ותיפוק ליה דבידו לקדשה ומתרצין דאין בידו כ"כ ולכאורה דבריהם בזה תמוהין דהיינו קושית הגמ' דהכא גופא אילו אמר דלא ניחא ליה ולמאי דפרישית אתי שפיר דהתוס' שם מעיקרא לא הוי משמע להו שום סברא שלא ימצא שום אדם שיקדשנה מעכשיו ולא דמי לקושיית הגמרא ואפ"ה מתרצין דאפשר שאין בידו כ"כ דשמא לא ימצא שום אדם שיקדשנה כן נ"ל ברור בכוונת התוס' שם ועיין מה שכתבתי שם בדקדוק לשון רש"י דלכאורה פירושו שם ופירושו כאן נראין כסותרין וצ"ע ודוק היטב:

שם בנישואין הימני' רחמנא בשבויי' לא הימני'. נראה דבשבוייה לא שייך לומר דלא הימניה רחמנא דבלא"ה שבוייה מותרת לכהן מדאורייתא ולא מיתסרא אלא מדרבנן כמ"ש התוס' להדיא בפ' אלו נערות דף ל"ו ע"ב אלא דעיקר מילתא דלא הימני' רחמנא לאב לומר הבעלתיה לא' מהפסולין כדאיתא בירושלמי ומשום לישנא דמתניתין נקיט הכא שבוייה והעיקר מילתא דמסקינן הכא דלא הימניה רחמנא אלא בנשואין ולא ילפינן מנשואין לשאר מילי דבכל ענין נאמן האב לפוסלה כי היכי דהימניה רחמנא ע"י נשואין כדאשכחן כה"ג טובא ואף בהאי מילתא דרב הונא גופא למאי דס"ד מעיקרא בפ' האשה שנתארמלה דילפינן מהאי קרא להפה שאסר הוא הפה שהתיר לכל התורה כולה ולא מפלגינן בין נשואין לשאר מילי אלא דהכא ליכא למילף מנשואין לשאר מילי דנשואין שאני משום שבידו וכדפרישית בסמוך דעיקר סברא לא נדחית כן נ"ל:

משנה מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן כו' וע"כ בשעת מיתתו לאו דוקא אלא אורחא דמילתא קתני וכ"פ הרשב"ם ז"ל בפירוש בפ' יש נוחלין והכי מוכח שם בש"ס דמקשה אמתניתין דהתם לפטור מן היבום תנינא ולא משני דאיצטריך לאשמעינן דנאמן אף שלא בשעת מיתה אע"כ דאין שום סברא לחלק ואפילו רבותא בעלמא נמי ליכא אלא

דבאמת יש לדקדק הא לשינויא דרבה הכא דמשמע ליה דעיקר טעמא תליא במה שאמר בשעת מיתה ונהי דשינויא דרבה נדחה אפ"ה מאי פסיקא ליה להש"ס התם להקשות תנינא דהא ודאי איצטריך מתניתין דהתם לרבותא דאף שלא בשעת מיתה נאמן לומר יש לי בנים ומתניתין דהכא נמי איצטריך דאף בשעת מיתה אין נאמן לומר יש לי אחין: **רש"י** בד"ה דלא מוחזק לן האי גברא כו' ואי אתא אח לאחר מיכן ואמר אחוה דמיתנא אנא לאו כל כמיניה כו' עכ"ל. ולכאורה דברי רש"י ז"ל תמוהין מאד כמו שתמה מהרש"א ז"ל דהא בלא"ה לא הוי מהימן היאך למימר אחוה דמיתנא אנא אע"כ דאיירי שהביא עדים וכמו שכתב הרא"ש ז"ל ולשון רש"י ז"ל א"א לפרש על דרך זה דא"כ מאי לאו כל כמיניה דקאמר ובלא"ה לשון לאו כל כמיניה תמוה דאף אם מאמינין לו אפ"ה פטורה מחליצה כיון דמהימן הבעל במה שאמר יש לי בנים וכמ"ש כל זה מהרש"א ז"ל:

מיהו הרשב"ם ז"ל בפרק יש נוחלין כתב שם ג"כ כלשון רש"י ז"ל בשמעתין וגם שמה תמה מהרש"א ז"ל על פירושו והנלע"ד בכוונת רש"י ורשב"ם ז"ל דלא משמע להו לפרש כפירוש הרא"ש ז"ל דנפקא מיניה בנאמנות הבעל שיש לו בנים לענין אם יבאו עדים אח"כ ויעידו שיש לו את דבכה"ג פשיטא להו דלא מהימן דהא אפילו למאי דקי"ל כרבי דאלים ליה הך סברא דמה לי לשקר טובא אף במקום חזקה גמורה אפ"ה כתבו הפוסקי' דהיכ' דאיכא עדים מעיקרא שיש לו אח תו לא מהימן הבעל לומר שיש לו בנים כמבואר בטוא"ה ובש"ע סימן קל"ו כ"ש הכא דאליבא דר' נתן קיימינן דלא אלים ליה מה לי לשקר א"כ אפי' אם באו עדים לאחר מיכן דיש לו אחים איגלי מילתא למפרע דבשעת שאמר הבעל יש לי בנים בא להוציאה מחזקת זקוקה ליבם ומש"ה לא מהימן לא מיבעיא לפירוש הרשב"ם ז"ל שם שכתב להדיא דבלא איתחזק לא בבני ולא באחי לא מהימן לומר יש לי בנים אלא משום דאיכא ספק ספיקא וא"כ כיון שבאו עדים שבודאי יש לו אח תו ליכא אלא חד ספיקא אם יש לו בנים ואדרבא לא איתחזק בבני' הרי נשארה בחזקת זקוקה ואפי' ע"א דעלמא לא הוי מהימן לומר יש לו בנים כ"ש הבעל גופא דגרע טפי כמו שאבאר (ועיין בקונטרס אחרון) אלא דאפי' אם נאמר דהרשב"ם ז"ל לא הוצרך לפרש שם טעמא דס"ס אלא למאי דאכתי לא אסיק אדעתא התם סברא דמה לי לשקר דבידו לגרשה משא"כ הכא בשמעתין דאף לרבי נתן מהני קצת סברא דמה לשקר אפ"ה איכא למימר דאם באו עדים אח"כ שיש לו אחים בטל נאמנות הבעל למפרע דבטעות הוי ומש"ה הוצרכו רש"י והרשב"ם לפרש דמהני נאמנות הבעל לענין אם יבא לאח"כ ויאמר אחוה דמיתנא אנא דמשמע להו דאי הוי אתא מעיקרא הוי מהימן משום דהך חזקה דלא איתחזק באחי לאו חזקה גמורה היא שהוא בודאי בחזקה שאין לו אלא ספק

יש לו ספק אין לו ובספק כי האי ע"א מהימן וכ"ש הכא דאליבא דאביי קיימינן דס"ל לקמן באשתך זינתה בע"א דמהימן לאפוקה מחזקה וכ"ש הכא דה"ל כמילת' דעבידא לאיגלויי במה שאמר אחוה אנא משא"כ הבעל גופא שאמר בשעת מיתה יש לי אחים אינו נאמן דלא חשיב כמילתא דעבידא לאיגלויי כמ"ש הרמב"ן ז"ל בחידושיו בפ' יש נוחלין ע"ש ועוד נ"ל דבבעל שייך טפי לומר דלצעורה קא מיכוון נמצא דלפ"ז אי לאו שאמר הבעל יש לי בנים ומהימן תו לא הוי משתריא בלא חליצה דהך דאמר אחוה דמיתנא אנא הוי מהימן טפי כדפרישית אלא דמ"מ כיון שמקודם לכן אמר הבעל יש לי בנים ומהימן דמה לי לשקר מרע ליה לחזקה וחזקה אין אדם חוטא ולא לו כפרש"י לקמן תו לא מהימן האי עד א' לומר אחוה דמיתנא אנא כן נ"ל נכון ליישב שיטת רש"י והרשב"ם ז"ל ועי"ל דמה שכתבו אם יבא האח ויאמר אחוה דמיתנא אנא היינו שיאמר שיש לו עדים על זה וכדאמר אביי גופא בפ' יש נוחלין דאף בקלא בעלמא צריכה להמתין ובזה מהני נאמנות הבעל דמוקי לה בחזקת שאינה זקוקה מצד מה שאמר יש לי בנים תו לא מהימן האח אף להצריכה להמתין אלא לאלתר שרינן לה וגם זה נכון אלא דהראשון נ"ל יותר נכון ודוק היטב:

(קונטרס אחרון) רש"י בד"ה דלא מוחזק לן האי גברא בשעת מיתה לא באחי ולא בבני. וכתבתי בפנים ביישוב לשון רש"י והרשב"ם ז"ל דהיכא שבאו עדים שבודאי יש לו אח ולא איתחזק בבני וא"כ היא בחזקת זקוקה ואפילו עד א' דעלמא לא הוי מהימן לומר יש לו בנים כ"ש הבעל גופיה ומ"ש כן בפשיטות אף ע"ג דהרמב"ן ז"ל כתב להדיא דעד א' נאמן לומר לאשה ניתן לבעלך בן במד"ה א"כ משמע להדיא דאע"ג דמסתמא באית ליה אחי קמיירי ולא הוחזק ג"כ בבני ואפ"ה ע"א נאמן לומר שיש לו בן אלא דאכתי לא דמי דנ"ל דהתם בדינו של הרמב"ן ז"ל לא איירי אלא אם בידוע שבעלה היה במד"ה וא"כ אפשר שנשא שם אשה וילדה לו בן וכיון שאין העד סותר בזה חזקה ראשונה שלא היו לו בנים כאן אפשר שאח"כ זכה שם לבנים ומש"ה מהימן משא"כ הכא כיון דלא איתחזק בבני והעד ואומר שכבר יש לו בנים מקודם א"כ עדותו סותרת החזקה לגמרי דאי איתא דהו"ל בנים קלא הוי ליה למילתא ומשו"ה לא מהימן ובכה"ג גופא כ"ש דבעל לא מהימן לומר שיש לו בנים כבר שסותר החזקה כנ"ל ברור וכן כתב הב"ש בא"ע סי' קנ"ו ס"ק י"ד לפרש כן דברי הרמב"ן ז"ל אלא דלפ"ז יש לי לתמוה על הרמב"ן ז"ל שכתב בחידושי ב"ב דף קל"ד גבי מפני מה אמרו זה בני נאמן הואיל ובידו לגרשה והקשה הוא ז"ל דדבר תימא הוא דאף בלא האי טעמא דבידו לגרשה למה לא יפטר והלא אף עד א' נאמן ביבמה לשוק כגון באומר ניתן לי בן במד"ה ולמאי דפדישית ודאי לק"מ

דהא לא דמי כלל דהא אומר ניתן לי בן במד"ה אינו סותר החזקה משא"כ באומר זה בני דמשמע דאיירי באומר שזה הוא הבן שיש לו מקודם וכיון שלא הוחזק בבן הרי סותר החזקה ומשו"ה אין להאמינו אלא מטעמא דבידו לגרשה ולענ"ד לשון הרמב"ן ז"ל צ"ע ומלבד זה יש לי לדקדק הרבה בדבריו ואין להאריך כאן אולי אזכה לבאר אי"ה באריכות בחידושי לב"ב:

דף סד:

בד"ה ור' נתן סבר כו' נהי דלא אתיא חזקה ועקרה לחזקה לגמרי אורועי מיהא איתרע כו' ומהימן דאין אדם חוטא ולא לו כו' עכ"ל. לכאורה הלשון תמוה ונראין כסותרין דסוף סוף מה"ט דאין אדם חוטא ולא לו עוקר לחזקה וא"כ האי חזקה דמה לי לשקר אלים טפי מהאי חזקה דזקוקה והנלע"ד בכוונת רש"י ז"ל דודאי הך חזקה דאין אדם חוטא והך חזקה דמה לי לשקר תרי מילי נינהו ותרווייהו צריכי להדדי דודאי חזקה דאין אדם חוטא ולא לו לחוד לא סגי לאפוקי מחזקה דהא בכל התורה קי"ל היכא דאיתחזק איסורא בדבר שבערוה אין ע"א נאמן ולא סמכינן אהך חזקה דאין אדם חוטא ולא לו כדפרישית לעיל בדף הקדום גבי נאמן ליתן גט ע"ש אע"כ דשאני הכא דעיקר הטעם משום מה לי לשקר דשעת קידושין דנהי דבהאי שעתא לא שייך טעמא דאין אדם חוטא ולא לו דאין כאן חטא דמאן יימר שתהא זקוקה ליבם דרוב נשים מתעברות ויולדות מ"מ במה לי לשקר לחוד איתרע חזקת זקוקה וה"ל כפלגא ופלגא ומדלא הדר ביה בשעת מיתה נאמן לגמרי דאין אדם חוטא ולא לו כן נ"ל בכוונת רש"י ובזה יובנו היטב דברי התוספ' בקושייתם בד"ה רבי סבר דבלשון הקושיא וא"ת נקטו טעמא דאין אדם חוטא ולא לו ובתירוצם כתבו הטעם דמה לי לשקר והיינו משום דהא בלא הא לא סגי ודו"ק:

תוספות בד"ה רבי סבר כו' וא"ת א"כ אמאי מוקי מתניתין כו' עד סוף הדיבור. ויש לדקדק דהא בלא"ה צריך לאוקמי מתניתין דהכא בדלא מוחזק באחי ומתניתין דפ' יש נוחלין בדמוחזק באחי מדאיצטריך תרתי כדאיתא שם מיהו בהא איכא למימר דהא גופא קשיא להו דהא ודאי לא איצטריך משנה יתירה דפ' יש נוחלין אלא לאשמעינן דאף ע"ג דמוחזק לן באחי ולאפוקי מדר"נ וא"כ קשיא להו הכא שפיר דר"נ גופא נמי מודה דנאמן לומר יש לי בנים אף על גב דמוחזק באחי מהאי סברא גופא דאין אדם חוטא אלא דלפ"ז לא משני התוספות שפיר בתירוץ הראשון ובאמת לענין יש לי בנים אין לחלק וא"כ הדרא קושיא לדוכתא משנה יתירה דפרק י"נ למאי קתני לה ויש ליישב לפי מאי דפרישית בסמוך דדוקא במתניתין דהכא דאיירי בשעת מיתה אין לחלק לר"נ בין איתחזק באחי

או לא דלעולם נאמן להתיר מטעמא דאין אדם חוטא משא"כ במתניתין דפ' י"נ דאיירי אף שלא בשעת מיתה דלא שייך אין אדם חוטא ואיצטריך לאשמעינן דאפ"ה נאמן לומר יש לי בנים אף ע"ג דאיתחזק באחי והיינו כרבי דלא איצטריך לטעמא דאין אדם חוטא אלא טעמא דמה לי לשקר לחוד מהני כן נ"ל נכון ודוק היטב:

משנה המקדש את בתו סתם אין הבוגרת בכלל. ופרש"י שאמר המקדש בתי מקודשת לך ובודאי דעיקר כוונת רש"י בזה היינו שהמקדש ג"כ אמר בתך מקודשת לי סתם דאמירת האב לא מהני מידי אלא דלעיל דף נ"א ע"ב דמייתי הש"ס מתניתין דהכא ומפרש רש"י ז"ל שם שאמר אחת מבנותיך מקודשת וכבר פירשתי שיחתי שם ליישב דודאי למאי דס"ד בגמרא לאקשויי אדרבא דאמר קידושין שאין מסורין לביאה לא הוו קידושין ומשמע להמקשן דע"כ מתניתין דהכא לא איצטריך לגופא אלא לדיוקא דקטנות בכלל וא"כ ע"כ איירי בענין קשאמ"ל וס"ל לרש"י ז"ל דלא שייך קשאמ"ל באומר בתך מקודשת אלא דוקא באומר אחת מבנותיך כדפרישנא התם משא"כ הכא מפרש רש"י לפי המסקנא דמתניתין לגופא איצטריך דאין הבוגרת בכלל ולא איירי כלל בענין קידושין שאין מסורין לביאה דבלא"ה קי"ל דהוו קידושין כאביי ומש"ה ניחא ליה לרש"י ז"ל לפרש הכא המתניתין כפשטא דלישנא דמקדש את בתו סתם היינו שאמר בתך מקודשת לי. אלא דלפ"ז קשיא לי בשמעתין דלמסקנא דמוקי לה אף אליבא דרבא בדשוויתי' שליח ולגופא אתא לאשמעינן דאפ"ה אין הבוגרת בכלל וא"כ מאי דוחקיה לאוקמא למתניתין דליכא אלא בוגרת וקטנה דבפשיטות מצי לאוקמי דאית ליה בנות טובא ואפ"ה לא תיקשי לרבא דהא מיתוקמא שפיר כפשטא שאמר בתך מקודשת לי דלא מיקרי קשאמ"ל וקמ"ל דאין הבוגרת בכלל ומלישנא דגמרא ודאי משמע דלמסקנא דמוקי לה בדשוויתיה שליח נמי לא הדר ביה ממאי דמוקי לה בדליכא אלא בוגרת וקטנה מדלא קאמר אלא וליכא למימר דסובר הש"ט דאף בדשוויתי' שליח ליכא רבותא דאין הבוגרת בכלל אלא דוקא בדליכא אלא בוגרת וקטנה וקאמר ליה נמי אחת מבנותין דלפי זה הוי אמינא דודאי על הבוגרת גם כן נתכוון דאם לא כן מאי אהני ליה מה שאמר א' מבנותיך קמל"ן דלא כמו שאפרש אלא דלמאי דפרישית א"א לומר כן דהא לפרש"י כאן לפי האמת דמפרש למתני' שאמר בתך מקודשת לי לא אתא לאשמעינן כלל לענין קשאמ"ל דלא שייך בבתך מקודשת אע"כ דאתא לאשמעינן לענין בוגרת גופא אע"ג דלענין בתך מקודשת לא שייך האי רבותא דליכא אלא גדולה וקטנה כמו בא' מבנותין אע"כ דאפ"ה איצטריך לאשמעינן דאין הבוגרת בכלל והוי רבותא שפיר אע"ג דשוויתיה שליח א"כ הדרא קושיא לדוכתא. ונראה ליישב דודאי לפי מה שפירשתי

בשיטת רש"י ז"ל אין ה"נ דלמסקנא דמוקי לה בשוויתיה שליח מיתוקמא שפיר בדאיכא בנות טובא ובדאמר בתך מקודשת לי אף לרבא אלא הא דלא קאמר בגמרא אלא היינו משום דא"כ היה במשמע דדוקא בדאמר בתך מקודשת הוא דאין הבוגרת בכלל משא"כ באומר אחת מבנותיך וליכא אלא גדולה וקטנה אף הבוגרת בכלל דהכי משמע לישנא דאחת מבנותיך ולקושטא דמילתא סובר הש"ס דאין לחלק בכך דאע"ג שאמר אחת מבנותיך וליכא אלא בוגרת וקטנה אפ"ה אין הבוגרת בכלל והיינו כדפרישית לעיל דף ס"ב במסקנת הש"ס דנהי דהמקדש מעייל נפשיה לספיקא לאחת מקידושי שתיהם אפ"ה כיון שאמר א' מבנותיך תלה הדבר בדעת האב ואנן סהדי שהאב לא נתרצה אלא על הקטנה דהוי מצוה דרמיא עליה כדמסיק הש"ס הכא ומש"ה בכל ענין אין הבוגרת בכלל כן נ"ל נכון לפי שיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

גמרא למימרא דר"מ סבר מחית איניש נפשיה לספיקא כו' אע"ג דלעיל דף נ"א משני הש"ס למתניתין דהכא בהוכרו ולבסוף נתערבו מדקתני ואינו יודע ולא קתני ואין ידוע אפ"ה שייך שפיר הך מילתא דתליא בפלוגתא דמחית אינש נפשיה לספיקא או לא כמו שפירשתי ועיין שם:

שם אמר אביי מחלוקת בשתי כיתות בנות אבל בכת א' ד"ה גדולה ממש כו' עיין בזה בל' הרא"ש ז"ל לעיל בפרק האיש מקדש בסוף הסוגייא דקידושין שא"מ לביאה שכתב שם דין זה בלשון וגם נראה. ולכאורה הוא תמוה דהא מימרא ערוכה היא ומשמע דליכא מאן דפליג עליה דהא רבא נמי משמע בשמעתין דס"ל הכי מדמקשה ליה רב הונא בריה דר"י בסמוך הא פסח דכי כת א' דמי וא"כ למה כתבה הרא"ש ז"ל בלשון וגם נראה. אמנם ל' הטור באה"ע סי' ל"ז שהביא דברי הרא"ש אביו משמע שבא לומר דבכת אחת ואמר בתך הגדולה מקודשת אף הבוגרת בכלל בדשוויתיה שליח וכמ"ש הב"י שם בכוונת הטור ע"ש ולכאורה ל' הטור הכי דייק שכתב בבבא דשידך ועשאתו שליח וא"כ ע"כ דהא דמסיק דעל הגדולה שבכולם נתכוין היינו הבוגרת שעשאתו שליח א"כ בבא שאחר זה שכתב ואפילו לא שדיך וא"ל בתך הגדולה ע"כ היינו נמי בבוגרת אע"ג דלפ"ז לא אתי שפיר מה שכתב הטור אחר זה ועוד אומר רבינו תם דאפשר דאף אם לא אמר בתך הגדולה אלא בתך סתם ואפ"ה דעתו על הגדולה והכא ע"כ האי גדולה לאו אבוגרת קאי דמאי שנא ממתני' דקתני ברישא אין הבוגרת בכלל ואף שיש לחלק בדוחק אפ"ה פשטא דמילתא הכי הוא וא"כ לפ"ז אין לשון הטור מדוקדק ולצדדין קאמר כיון דמלשון הרא"ש גופא הכי משמע כדפרישית דאלת"ה מאי קמל"ן וא"כ אכתי לשון הרא"ש ז"ל ג"כ תמוה שכתב חידוש גדול בדין הבוגרת ומיסתם לה סתומי ולא מפרש בהדיא כלל

לשון בוגרת וגם בפסקי הרא"ש שחיבר הטור ז"ל אין זכר מזה כלל ויותר יש לתמוה על הבית שמואל בסעיף קטן מ"ג) שכתב דין זה בשם רבינו תם ז"ל ומסיק עלה דהכי הלכתא דלא אשכחן מאן דפליג ארבינו תם בהא דבכת אחת ואמר גדולה הבוגרת לחוד מקודשת בודאי והמעיין היטב בלשון התוס' ובלשון הרא"ש והפוסקים שהביאו ל' רבינו תם יבין וישכיל שדין זה דבוגרת לא למדנו כלל מתורתו של רבינו תם דלא איירי כלל בבוגרת ואין להאריך כאן יותר בזה:

מיהו במה שכתב הטור שם עוד בדינא דמתניתין דיש לו שתי כיתות בנות וכולן ברשותו לקידושין כו'. וכתבו הב"י והב"ח והבית שמואל בכוונתו דבשתי כתי בנות ודאי אין הבוגרת בכלל וכמ"ש הבית שמואל לחלק ואנא נמי קיימתי מסברא דנפשאי דשפיר יש לחלק בין כת א' לשתי כיתות לענין הבוגרת בזה אלא דאכתי קשיא לי לישנא דמתניתין דלפ"ז הא דמסיק ר' יוסי במציעתא כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות ע"כ היינו הגדולה שבגדולות שבנערות דהבוגרת ודאי אינה מקודשת ואילו בבבא דסיפא דאמר קדשתי בתי הקטנה דקאמר ר"מ כולן חוץ מן הגדולה שבגדולות הך גדולה שבגדולות ע"כ היינו הבוגרת גופא דהך נערה גדולה שבגדולות שאחר הבוגרת מיהא אסורה דבכלל הספק היא דאביה קרי לה קטנה לגבי הבוגרת שעשאתו שליח וא"כ קשיא לישנא דגדולה שבגדולות דמציעתא מלשון גדולה שבגדולות דסיפא דלא הוו בחד גוונא ועיקר קושיי' זו לפי מאי דאוקמינן רישא דמתניתין בשוויתיה שליח וא"כ מסתמא סיפא נמי איירי אף בכה"ג וכ"ש דקשה טפי למאי דפרישית בל' המשנה בשיטת רש"י דלמאי דקי"ל כאביי דקידושין שאמ"ל הוו קידושין אפ"ה רישא דמתניתין מיתוקמא בדשווית' שליח וצ"ע ליישב לשון הב"י והב"ח והבית שמואל בזה ולולי דבריהם היה נ"ל לפרש כוונה אתרת בלשון הרא"ש ז"ל והטור ובאמת דבש"ע השמיט דין זה אי הוה בוגרת בכלל לשון בתך הגדולה וכן בדין שתי כיתות נמי אין לשון הש"ע מוכרח ואין להאריך כאן יותר ודוק היטב ומה שיש לדקדק עוד בזה עיין במה שכתבתי לעיל בפרק האיש מקדש נ"א ע"ב:

(קונטרס אחרון) אמר אביי מחלוקת בשתי כתי בנות. ע"ש בלשון הרא"ש ז"ל בפ' האיש מקדש ובל' הטור בא"ע סי' ל"ז ומשמע מדבריו שבא לומר דבכת א' אמר רבי יצחק דגדולה מקודשת אף הבוגרת בכלל ויש בכאן מקום תימא על הבית שמואל בסעיף קטן מ"ב שכתב דין זה בשם ר"ת ז"ל ולענ"ד אין זה לדברי ר"ת ז"ל כלל כמו שהארכתי בפנים:

דף סה.

משה האומר לאשה קדשתיך כו' קדשתי את בתך והיא אומרת לא קדשת אלא אותי כו'. וכתבו התוס' י"ט דהך בבא דאומר קדשתי את בתך היינו שהבת עשאה לאמה שליח לקבל קידושיה ובבתה גדולה איירי דאי בבתה קטנה אין אמה יכולה לקבל קידושיה כלל דקטנה אין לה שליחות ואף שתקנו לה רבנן קידושין ע"י אמה ואחיה היינו דוקא שהבת עצמה מקבלת קידושין כמ"ש הנמוקי יוסף בשם הרמב"ן ז"ל בפי"ג דיבמות ולכאורה דלפ"ז הך בבא דלעיל מינה נמי באומר קדשתיך והיא אומרת לא קדשת אלא את בתי מסתמא איירי נמי בכה"ג גופא דבחד לישנא נקיט להו במתניתין אלא דעיקר הוכחתו של בעל תי"ט היינו מלישנא דסיפא דקתני קדשתי את בתך משמע דעיקר טענתו של המקדש עם האם שקבלה קידושי בתה משא"כ בבבא דלעיל מיניה שהאם השיבה על טענתו אין בזה הכרח שהאם אומרת שקיבלה קידושי בתה אלא שהשיבה לו שבתה קיבלה קידושי עצמה אבל מ"מ לקושטא דמילתא עיקר פירוש המשנה מסתמא בסגנון א'. ולפ"ז צ"ל דהא דאמרינן בגמרא דסד"א מדאורייתא הימניה לאב מדרבנן הימנוה לאם היינו לענין קידושי נערה לחוד דאי בגדולה ממש שהיא בוגרת אפילו לאב נמי לא הימניה רחמנא לעיל במשנה בדף הקדום אע"כ דבנערה לחוד איירי אלא דאפ"ה נראה דוחק דאכתי מאי ס"ד לומר דהימנוה רבנן לאם כי היכי דרחמנא הימניה לאב ואכתי מי דמי דמה שהאב נאמן מדאורייתא היינו משום שבידו לקדשה משא"כ באם דאין בידה לקדש בתה נערה אף מדרבנן שוב אין להאמינה כלל נמצא דלפ"ז צריך לומר בענין אחר דהך בבא דלעיל מינה לכ"ע איירי בקטנה ממש וכדפרישית שהאם אומרת שבתה בעצמה קיבלה קידושין והך בבא דסיפא לחוד מפרש לה בעל תי"ט בנערה או בבוגרת וזה נראה יותר דחוק דבחד לישנא קתני להו:

אמנם כן רש"י ז"ל בפ' התקבל דף ס"ה כתב להדיא דהאם יכולה לקבל קידושי בתה מדדבנן ע"ש. והשתא אתי שפיר טובא לשון קטנה דמתניתין בקטנה ממש והיינו נמי דאמרינן שפיר סד"א כי היכי דהימניה רחמנא לאב שבידו לקדשה ה"ה נמי מדרבנן לאחר שתקנו שיכולה לקבל קידושי בתה מש"ה איכא למימר דהימניה דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון קמל"ן דלא דאכתי לא מיקרי בידה לקדשה דהא אין בידה לקדשה בע"כ דבתה אלא מדעתה ולא דמיא לאב דבידו לקדשה בע"כ כן נ"ל. ובעיקר קושיית הרמב"ן ז"ל דלא אשכחן שליחות לקטנה נ"ל ליישב לפי שיטת רש"י ז"ל דמאחר שתקנו חכמים קידושין שלא ינהגו בה מנהג הפקר א"כ זכות הוא לה ועוד דהא מדעתה היא

ואי משום דאין לה דעת גמור' הרי יכולה למחות ולמאן לכשתגדיל וא"כ זכות הוא לה וזכין לאדם שלא בפניו אף לקטנה כן נ"ל נכון ודו"ק:

תוספות בד"ה ואם נתן גט כו' מכאן יש להוכיח כו' דאם כתב לה מאי מבקשין שייך למימר הכא כו' עכ"ל. ולכאורה כוונתם מבואר' דאי בדכתב לה כתובה הרי הודה שקידשה וכופין אותו ליתן גט ויש לתמוה דהא מסקינן לעיל בפרק האיש מקדש דף נ' ע"ב דבאתרא דכתבי כתובה והדר מקדשי לא חיישינן לקידושין וראיתי בחידושי הריטב"א ז"ל שהרגיש בזה וכתב דאפ"ה איכא רגלים לדבר לחוש שהיא מקודשת וכוונתו דלפ"ז הוי ליה למיתסר בקרובותיה אפילו לא נתן לה גט ואמאי קתני מתניתין מותר בקרובותיה כן נ"ל בכוונתו אלא דלענ"ד גם זה אינו מוכרח ואפשר דאסיפא קאי דאי איירי מתניתין בכתב כתובה מסתמא סיפא נמי איירי בכה"ג ותו לא שייך למיטען לא קדשתי אלא בתך כיון שכתב הכתובה על עצמה לא שכיח כלל שיחזור בו ויקדש את בתה כן נ"ל ועדיין צ"ע:

גמרא א"ר יהודה המקדש בעד א' אין חוששין לקידושין בעא מיניה מר"י שניהן מודים מהו אין ולאו ורפיא בידיה. ויש לדקדק א"כ דבשניהם מודים מספקא ליה לרב יהודה גופא ע"כ דעיקר מימרא דידיה היינו היכא שא' מהן מכחיש או ששניהם מכחישין וא"כ מאי קמל"ן ר"י הא מילתא דפשיטא הוא דאין דבר שבערוה פחות משנים. מיהו כבר כתבתי בחידושי גיטין בריש פ"ק גבי כתב בכתב ידו ועד א' דאיכא למימר דהכא לענין קידושין נהי דהמקדש לא מהימן לכונסה כיון שמכחישתו אפ"ה סד"א דמצרפין עדות המקדש לבהדי עד א' לאוסרה לעלמא דהא מ"מ איכא תרי סהדי שאינה פנויה ובכמה דוכתי קי"ל פלגינן דיבורא אפ"ה אשמעינן רב יהודה דאין חוששין כלל ואפילו חששא דרבנן נמי ליכא דכיון דהו"ל בעל דבר ממש ונוגע בעדותו לית ביה מששא בסהדותא דידיה. ועוד נ"ל דאפשר דנהי דמספקא ליה לרב יהודה בשניהם מודין אפ"ה פשיטא ליה היכא שהמקדש לחוד מודה והיא מכחישתו דהמקדש גופא אין חושש לקידושיו ומותר בקרובותיה דאף ע"ג שהוא יודע באמת שקידשה בע"א אפ"ה לא הוי קידושין כלל כיון שמכחשת את העד בטלו הקידושין למפרע מגזירת הכתוב ודוקא בשניהם מודין הוא דמספקא ליה כן נ"ל אלא דמלשון רש"י בד"ה מהו והא דתניא אין חוששין משום דלא מהימן הוא כו' וא"כ משמע לכאורה מהאי לישנא דעיקר מימרא דר' יהודה היינו דאין חושש מי שמכחיש אבל לגבי האי דמודה חושש לקידושין וא"כ צריך לומר כפירוש ראשון ועיין עוד בסמוך בלשון רש"י בד"ה אלא או בעד א' דמשמע דאמ"ד אפילו שניהם מודין לחוד הוא דמקשה ולא אדרבי יהודה והיינו ע"כ כפירוש הראשון שכתבתי ודו"ק

ועיין עוד בסמוך: (מהדורא בתרא מהמחבר נ"ע: ויותר נראה דטובא אשמעינן ר' יהודה דלא נימא דנהי דאין דבר שבערוה פחות משנים היינו בדליכא ב' עדים בדבר ברור לא משווינן הספק כוודאי כגון בסוטה דמספיקא אין לאוסרה דמוקמינן לה בחזקת היתר לבעלה ובחזקת כשרות וכה"ג היכא דאיכא חזקת איסור לא מהני עד אחד לעשות כוודאי כדי להתיר משא"כ הכא לענין קידושין סד"א דלעולם עד אחד מיהא כספק משוי לה כיון דאיכא תקנתא בגיטא כדאשכחן נמי בממון דעד א' מחייב שבועה אלמא דספק מיהא הוי קמ"ל דאין חוששין כלל והיינו כדמסקינן לקמן משום דמחייב לאחרינא וכדפרש"י לאוסרם בקרובותיה וכוונתו למ"ש שאם נצריך גט מספק הוי חובה לאחרינא שיאסרו בקרובותיה ולדעתי הוא דבר ברור בכולה שמעתין ובלשון רש"י ז"ל ונראה דהיינו נמי טעמא דמ"ד חוששין לקידושין והיינו דספק מיהא הוי להצריכה גט כדאשכחן דהוי ספק לענין שבועה ודוק היטב:

דף סה:

בד"ה וגובה כתובתה מן החבילה ממ"נ והמותר מוטל בספק כו' עכ"ל. נראה דרש"י לשיטתו שכתב בריש בבא מציעא דמוקמינן רישא במציאה וסיפא במקח וממכר דוקא בההוא אמרינן יחלוקו דאימר תרוייהו בהדדי אגבהוה משא"כ באומר ארגתי דחד מינייהו רמאי אמרינן יהא מונח עד שיבא אליהו וא"כ ה"נ בההיא דחבילה דחד מינייהו רמאי יהא מונח אבל כבר כתבתי שם דאין זה שיטת התוספות והפוסקים וכן נראה מלשון הרשב"א והריטב"א ז"ל בשמעתין עיין בדבריהם באריכות:

בד"ה מי מצי אמרה אלו שני עבדיי וחבילה שלי דתיהוי מותר הכתובה שלה ושלהן בספק עכ"ל. נראה דלא ניחא ליה לרש"י לפרש קושיית הגמרא מי מצי אמרה אלו שני עבדיי לחוד דא"כ לאיזה צורך נקיט המקשה לשון וחבילה שלי ועוד דהא אפשר דאיירי שפיר דלאחר שטענה הביא כ"א עדים שקידשה ולכך הוכרח רש"י ז"ל לפרש עיקר הקושיא אף לענין החבילה גופא דמכיון שהביא כ"א עדים שקידשה וא"כ ודאי אין לה עוד שום חלק בחבילה קודם הגירושין דכל מה שביד האשה מסתמא הוא בחזקת הבעל וא"כ אף לאחר גירושין אמאי יהא מונח בשביל טענתה שהיא שלה ולאיזה צורך קתני כלל טענת האשה במה שאמרה אלו שני עבדיי וחבילה שלי כיון דלא נשתנה הדין בשביל כך כלל אף לענין החבילה שהרי אם נתרצו אח"כ שני האנשים לחלק או שהודה א' לחבירו אין משגיחין כלל בדבריה לומר שיהא מונח בשבילה כן נ"ל בכוונת רש"י ז"ל אלא דאכתי איכא למידק מאי קושיא הא שפיר משכחת לה דאף לאחר שהביאו

כ"א עדים שנתקדשה אפ"ה מצי טעין שפיר חבילה שלי דשמא היא ארוסה עדיין שהרי לא הביאו עידי נישואין אלא עידי קידושין כמו שפרש"י להדיא וא"כ בארוסה לא שייך לומר מה שביד האשה הוא בחזקת הבעל. ויש ליישב כיון דלמאי דס"ד השתא לא אתי התנא לאשמעינן אלא בדין החבילה לחוד א"כ למה הוצרכה ליטעון אלו שני עבדיי ה"ל למיתני דטוענת ארוסה אני אע"כ דמאחר שטענו כ"א זו אשתי היינו אשתי נשואה וא"כ מסתמא איירי שהביאו ג"כ עידי נישואין אח"כ וא"כ אילו היה דין החבילה משתנה בשביל כך שאמרה אלו שני עבדיי הוי אתי שפיר אלא דעיקר קושיית המקשה במה שלא נשתנה הדין כלל בשביל טענתה לענין מותר החבילה א"כ למאי קתני לה כן נ"ל בכוונת רש"י ז"ל ודוק היטב ועיין עוד לקמן בסמוך:

בד"ה עד א' בהכחשה דאיכא חד סהדא דמכחיש ליה מי מהימן כו' עכ"ל. לכאורה יש לתמוה דבפשיטות ה"מ לפרש דע"א בהכחשת הבעל דבר נמי פשיטא דלא מהני כדמוכח בכולה שמעתין בסמוך במימרא דאביי ורבא בנטמאו טהרותין דלא מהימן אלא כשהלה שותק או שאומר איני יודע כמו שיבואר אכל במכחישו משמע לכ"ע לא מהימן עד א' לאסור ומותרין לכל אדם ובאמת ראיתי שהש"ך בי"ד סימן קכ"ז ס"ק י"ד כתב דלא כפרש"י וכתב ג"כ דבתשובות מהר"ם פאדווי ז"ל הביא נוסחא אחרת בלשון רש"י. אמנם למאי דפרישית לעיל בשמעתין נ"ל דפירש"י כאן מוכרח דמדאמרינן לעיל דרב יהודה אמר רב דאמר המקדש בע"א אין חוששין לקידושיו איהו גופא מספקא ליה בשניהם מודין ורפיא בידיה אלמא דעיקר מימרא דרב היינו בהכחשת א' מהם ואפ"ה איצטריך לאשמעי' דלא נימא דמצטרפין עדות הבעל דבר לעדות העד א' לאוסרה לעלמא מטעמא דפרישית אי מדאורייתא או מדרבנן ולפ"ו הא דאמר רבה בר רב הונא נמי משמיה דרב בהאי לישנא גופא המקדש בע"א אין חוששין היינו נמי באין מודים אלא שא' מכחיש ואהא מילתא גופא מקשה רב אחדבוי בר אמי מברייתא דהכא מהך ברייתא דצריכה שני גיטין וא"כ ע"כ סבר רב אחדבוי דע"א בקידושין מהני אף בהכחשת האשה ומטעמא דפרישית דמצרפין עדות המקדש לבהדי ע"א לשוויתה בחזקת שאינה פנוייה דפלגינן דיבורא או משום חומרא דרבנן משום לעז דאיכא תרי סהדי שאין קידושין תופסין בה לעלמא כ"ש הכא בהך ברייתא דאיכא תרי סהדי לבד מעד א' דעלמא וא"כ מאי קאמר ותסברא הא על זה אנו דנין דלרב ע"א בהכחשה לא מהימן אף לענין קידושין ולרב אחדבוי מהימן לכך הוכרח רש"י לפרש דותסברא ע"א בהכחשה מי מהימן לאו אהכחשת האשה קאי אלא אהכחשת העד א' קאי כן נ"ל בכוונת רש"י ז"ל אלא דלפ"ז מה שכתב רש"י אח"כ דאין האחד בא אלא לשבועה כו' צריך ביאור דמהאי לישנא

משמע דאהכחשת הבע"ד קאי אם לא שנאמר דכוונת רש"י גם בזה דס"ל עד המסייע פוטר משבועה וא"כ יפה כתב דהכא בממון גופא שבועה לא שייכא א"כ לכ"ע לא מהני כלל בקידושין כמ"ש רש"י להדיא לעיל בשמעתין בד"ה ואי ליכא עדים ודוק היטב:

(קונטרס אחרון) ע"ב רש"י בד"ה עד א' בהכחשה דאי איכא חד סהדי דמכחיש ליה מי מהימן. וכתבתי דהש"ן בי"ד סי' קכ"ז ס"ק י"ד כתב שבתשובת מהר"ם פאדוה הביא נוסחא אחרת בלשון רש"י דאפילו היכא דליכא חד סהדי דמכחיש ליה אלא בהכחשת הבעל דבר נמי לא מהימן ואני הוכחתי דפירש"י כאן לפי גרסתינו מוכרח מסוגיא דשמעתין:

גמרא והכא הכי קאמר צריכה ב' גיטין לגבות כתובתה מן החבילה ופרש"י ז"ל דכתובה גביא ממ"נ. ולכאורה לפ"ז היה בדין שתגבה שתי כתובות דהא מציא למימר לכל אחד ואחד ממ"נ או שהחבילה כולה שלי ולפי דבריך תן לי כתובה אלא דלשיטת רש"י ז"ל ודאי לא קשה מידי דכיון שהדין במותר כתובתה שיהא מונח עד שיבא אליהו וע"כ היינו משום דכל אחד מעכב לומר שיהא מונח כדי שהיום או למחר יביא עדים ליטול שלו וא"כ א"א להאשה לגבות כ"א כתובה אחת מכל אחד החצי ושני שלישים ע"כ יהיו מונחים שהרי כל אח' מהם מעכב לומר שיביא עדים שכל החבילה שלו וא"כ בודאי יכול לעכב שלא תטול אלא כדי כתובה שמגיע לה ממנו. אלא לשיטת הסוברים דאף על גב דאח' מהם רמאי אפ"ה הדין דיחלוקו היכא שהחלוקה יכולה להיות אמת וא"כ ה"ה הדין שחולקין החבילה בין שלשתן וא"כ למה לא תטול מכל אח' כדי כתובתה ממ"נ. ובחידושי הרשב"א ז"ל נראה שהרגיש בזה ומש"ה דקדק וכתב דאיירי שהחבילה ביד השליש או ביד הב"ד וזה דוחק ויותר היה נראה להכריח מכאן שיטת רש"י ז"ל בפ"ק דמציעא וכדפרישית נמי התם שהיא ג"כ שיטת הרמב"ן ז"ל:

אמנם כן הריטב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין משמע דמספקא ליה בעיקר הדין אי המותר יהא מונח עשי"א או דיחלוקו ואפ"ה אתי ליה שפיר הא דאין נוטלת כ"א כתובה אחת דהא היא גופא לא מציא למיגבא כלל בתורת כתובה שהרי היא מודית לפי דבריה שאינה אשתו וא"כ אין לה כתובה אלא לפי שעיקר דינם אינו אלא על החבילה וה"ל כאחד אומר כולה שלי ואח' אומר חציה שלי ומש"ה נוטלת כתובתה תחילה כיון דלדברי כולם ערך דמי כתובתה מתון החבילה שלה והמותר יחלוקו ומסיק הריטב"א ז"ל שאם חלקו ביניהם תחלה החבילה בין שלשתן בשוה ממילא דתו לא מציא למיגבא כלל בתורת כתובה כיון שהיא מודית שאין לה כתובה ואינה אשתו ואף שאיני כדי להכריע מ"מ נ"ל דברי הריטב"א ז"ל ברורין בטעמן והוצרכתי להעתיק כדי ליישב הסוגייא דבסמוך:

שם ורבי מאיר היא דאמר מטלטלים משתעבדי לכתובה. וכתבו הרא"ש והרשב"א והריטב"א ז"ל בשמעתין דמכאן משמע דלרבנן דר"מ דאמרי מטלטלי לא משתעבדי היינו אפילו מיניה דידיה גופא וכ"כ בתוס' בכמה דוכתי אלא דהרשב"א ז"ל כתב בחידושיו בשם הראב"ד ז"ל דיש לתמוה הא מיניה קי"ל דאפילו מגלימא דעל כתפיה ומש"ה כתב הראב"ד ז"ל דאיירי שמת ועיין מה שכתב הרשב"א ז"ל בזה:

אמנם כבר כתבתי בכמה דוכתי בכתובות ובר"פ הנויקין גבי פיסקא דכתובת אשה בזיבורית דאיכא למימר דאזדו לטעמייהו דר"מ לטעמיה דס"ל כתובה דאורייתא ומש"ה לא גרע משאר חוב דמטלטלי משתעבדי ורבנן דר"מ ס"ל כתובה דרבנן וה"ל כמו שאר תנאי כתובה דלא גביא אלא מקרקע אלא דכל המפרשים הקדמונים לא רצו לפרש כן משום דיש מהן סוברים דהלכה כמ"ד כתובה דאורייתא ואפ"ה קי"ל נמי כרבנן דמדינא מטלטלי לא משתעבדי אף מיניה ומש"ה בקשו טעמים רבים אלא דלענ"ד נראה דבלא"ה סוגיא דהכא לא מכרעת מידי דלעולם אימא לך דכל כתובת גרושה שנגבית בחיי בעלה לכ"ע גביא נמי ממטלטלי כיון דפריעת בע"ח מצוה ומכין אותו עד שתצא נפשו כ"ש שיורדין לנכסיו ונפרעין ממנו ממטלטלים שלו אלא דהכא בשמעתין לא שייך הך מילתא כלל שהרי האשה אין לה לתבוע ממנו כלל חוב כתובתה שהרי הודית שאינה אשתו ובתר הודאה דידה אזלינן שפיר כמ"ש בשם הריטב"א ז"ל בסמוך אלא דהא דאמרינן דגובית כתובתה מהחבילה היינו משום דה"ל כאילו א' אומר כולה שלי וא' אומר חציי שלי וא"כ מצינן למימר בפשיטות דכל זה דוקא לרבי מאיר דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה לאחר מותו והיינו לפי שנשתעבדו לו משעת הלוואה למפרע וא"כ לפ"ז הוי שפיר כאומר חציי שלי כיון שלפי דבריהם יש להאשה מיהא חלק בגוף החבילה כדי שיעור כתובתה וכאילו הן ברשותה משעה ראשונה משא"כ לרבנן דר"מ דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה מיהא לאחר מיתה והיינו ע"כ דשיעבוד דידה לא הוי על המטלטלים כלל עד שתעמוד בדין ותתבע כתובתה ויתחייבו ואז יורדין הב"ד לנכסיו ונפרעין מהמטלטלים כדי לקיים מצות פריעת ב"ח וא"כ לא שייך הכא הא מילתא כיון שאינה יכולה לתבען כלל על כתובתה שהודית שאין לה ולא שייך פריעת ב"ח כלל א"כ הדר הוי ליה כאילו אחד אומר כולה שלי ואנן סהדי דכל מה דתפיס חד דידיה הוא כאילו הוחזק בה כבר וא"כ תו ליכא דין גביית כתובה כלל כמ"ש בסמוך במסקנת הריטב"א ז"ל כן נ"ל נכון וברור בעזה"י והתמיה קיימת על הריטב"א ז"ל שלא פירש כן ואולי מקום הניחו לי מן השמים. והמעיין פ' מי שהיה נשוי גבי שלש נשים דף צ"ג ובסוף פרק גט פשוט במה שכתבתי על קושיית התוספות על דרשת יוציא אליך העבוט דילפינן שיעבודא

דאורייתא והקשו דמיניה אפילו מגלימא דעל כתפיה ומתוך מה שכתבתי בכל זה נתבאר שכל דברי כאן נכונים וברורים בעזה"י ומה שהביאו התוספות והרשב"א ז"ל וסייעתו משאר סוגיות ודלרבנן דר"מ אף מיניה דידיה לא גביה ממטלטלים כבר כתבתי ליישב קצתן כ"א במקומן וגם סוגיא דנדרים יש לי ליישב ואין להאריך כאן יותר ודוק היטב:

(קונטרס אחרון) גמרא ור"מ היא דאמר מטלטלין משתעבדי לכתובה. וכתבו הרא"ש והרשב"א והריטב"א ז"ל בשמעתין דמכאן משמע דלרבנן דר"מ דאמרי מטלטלין לא משתעבדי לכתובה היינו אפילו מיניה דידיה גופיה וכן כתבו בתוספות בכמה דוכתי אלא שהרשב"א ז"ל כתב בשם הראב"ד דמיניה דידיה קיי"ל אפי' מעל גלימא דעל כתפיה ומשו"ה מפרש לסוגיא דהכא כשמת המגרש וכתב הרשב"א ע"ז דלא נהירא והכריע כשיטת הפוסקים דאפילו מיניה דידיה לא גביא. אמנם כבר כתבתי בכמה דוכתי בחידושי לגיטין בריש פ' הנזקין דלכאורה יש לתמוה על סברא זו דנהי דלשיטת הפוסקים כתובה דרבנן איכא למימר דהם אמרו והם אמרו דמטלטלין לא משתעבדי והוי ליה כמו שאר תנאי כתובה דלא גביא אלא ממקרקעי אלא לשיטת הפוסקים דקיי"ל כתובה דאורייתא א"כ מה טעם יש בדבר לומר דאפילו ממטלטלין דידיה לא גביא ומ"ש משטר חוב דקיי"ל דגבי אף מגלימא דעל כתפיה וא"כ לפ"ז היה נ"ל לפרש כשיטת הראב"ד ז"ל ולא מטעמיה אלא דבלא"ה אע"ג דסוגיא דהכא איירי מחיים אפ"ה ליכא למישמע מינה דלא גביא ממטלטלין דידיה אלא דהכא טעמא אחרינא איכא כמו שפירשתי באריכות בטוב טעם בעז"ה. והמעיין היטב בפנים יראה שדברים נכונים וברורים הם בסייעתא דשמיא אף שהקדמונים לא פירשו כן אולי מקום הניחו לי מן השמים ובמקום אחר הארכתי יותר:

שם מאי הוה עלה. לכאורה נראה דאשניהם מודין קאי משום דרב יהודא קאמר לעיל אין ולאו ורפיא בידיה אמנם למאי דפרישית בסמוך בל' רש"י ז"ל איכא למימר דאפילו באין שניהם מודין נמי איירי ובהא נמי פליג' רב כהנא ורב פפא ובהכי אתי שפיר לישנא דרב אשי דא"ל לרב כהנא מאי דעתך דילפת דבר דבר כו' אי מה להלן הודאת בע"ד כו' משמע דשייך ילפותא דדבר דבר לענין עד א' בלא הודאת בע"ד והכי קאמר ליה נהי דבהכחשה שפיר מצית למימר דטעמא דידך משום דבר דבר מ"מ אודי מיהת בהודאת בע"ד ועיין בזה בל' הפוסקים בא"ע סי' מ"ב:

גמרא א"ל רב אשי לרב כהנא מאי דעתך דילפת דבר דבר מממון כו' הך גזירה שוה מייתי הש"ס סוף פרק המגרש והתם לא מייתי כלל לשון ממון אלא פשטא דקרא דכתיב ע"פ שנים עדים יקום דבר מה להלן דבר ברור ובפ"ק דסוטה דף ד' בברייתא נמי לא

מייתי לשון ממון אלא בדף ג' ע"ב נקיט להאי לישנא סתמא דתלמודא ע"ש ולפ"ז יש לתמוה לכאורה מאי פסיקא ליה לר"א דרב כהנא יליף דבר דבר מממון דוקא ומקשה ליה מה להלן הודאת בע"ד כו' דהא פשטא דקרא דע"פ שנים עדים יקום דבר לא איירי מממון לחוד אלא עיקר קרא לענין מכות ועונשין כדכתיב לא יקום ע"א באיש לכל עון ולכל חטאת ע"פ שנים עדים יקום דבר וא"כ דלמא יליף רב כהנא דבר שבערוה מג"ש דדבר דבר דמכות ועונשין והתם לא מהני הודאת בע"ד להלקותו או לסקלו כ"א בשני עדים דוקא:

ולכאורה היה נ"ל דע"כ דעיקר קרא לא איצטריך אלא לענין ממון דלמכות ועונשין כתיב קרא אחרינא לא יומת ע"פ ע"א ומלקות נמי ילפינן בגזירה שוה דרשע רשע אע"כ דלממון אתיא והיינו כדדרשינן להדיא בסיפרי לכל עון זה ממון ולכל חטאת זה קרבן וא"כ בהנך תרתי מהני הודאת בע"ד ומקשה שפיר ואף על גב דבהך ברייתא דסיפרי קתני סיפא לא יקום עד א' באיש אבל קם הוא בעדות אשה להשיאה והיה נ"ל לכאורה דהיינו כמ"ד המקדש בע"א חוששין לקידושין ומ"ד אין חוששין ס"ל כרבי יוסי דמשמע התם דפליג מ"מ כיון דמסוגיא דשמעתין משמע דליכא פלוגתא' דתנאי בהכי מדמקשה רב אחדבויי מברייתא וע"כ דהאי אבל קם בעדות אשה להשיאה היינו בעדות שמת בעלה אי לדרשה גמורה או לאסמכתא בעלמא כדפרישית בכמה דוכתי ודעתי לבאר עוד אי"ה בקונטרס עגונות ובס' כלל גדול מיהו הא דדרשינן בסיפרי לכל עון זה ממון תלמודא דידן נמי ס"ל הכא לדרשה גמורה והיינו דדרשינן נמי לכל עון ולכל חטאת אינו קם אבל קם לשבועה דכולה בממון איירי ועוד נ"ל דפשטא דלישנא דיקום דבר משמע דאיירי בתביעת ממון שע"פ שני עדים מקיימינן דברי התובע וכן מצאתי קצת בלשון הראב"ן ז"ל אלא דבפ"ק דמכות לא משמע הכי ועדיין צ"ע:

רש"י בד"ה הודאת בע"ד כמאה עדים דכתיב אשר יאמר כי הוא זה כו' הא דאיצטריך קרא לענין הודאת בע"ד נראה דהיינו לענין שאין יכול לחזור בו ולטעון משטה ומשחק הייתי לאחר שהודה בפני ב"ד דאי בעומד בהודאתו מילתא דפשיטא היא ועיין מה שכתבתי בזה בכתובות בס"פ הנושא:

גמרא א"ל התם לא מחייב לאחרינא הכא מחייב לאחרינא. עיין פירש"י ז"ל ובחידושי הרשב"א והריטב"א ז"ל האריכו בזה ע"ש אלא דמ"מ תמי' לי טובא דאי הוה כתיב הך דדבר שבערוה לענין קידושין הוה אתי שפיר דע"כ גזירת הכתוב הוא דאף בב' מודין אין כאן חשש קידושין כלל אף לגבי דנפשייהו ולא אמרינן דשוו אנפשייהו חתיכה דאיסורא דע"כ הקישו הכתוב לממון שיש בו חוב לאחרינא וכדמסיק הרשב"א ז"ל אלא

כיון דלקושטא דמילתא הך דדבר שבערוה עיקר מילתא לא כתיב לענין קידושין אלא לענין ערות דבר כדכתיב כי מצא בה ערות דבר לענין דלא מחייב לגרשה אלא בעדות ברורה שזינתה והתם ע"כ לא איירי קרא אלא כשהיא מכחשת העד או בשותקת כמו שאבאר בסמוך בפלוגתא דאביי ורבא משא"כ בשניהם מודין ודאי דחייב לגרשה וכן בא' מהם מודה שוויה אנפשיה חתיכה דאיסורא א"כ תו לא מצינן למידרש הך ג"ש כלל לענין שניהם מודין כיון דפשטא דקרא לא מצינן לאוקמי בכה"ג וכמ"ש התוספות בסמוך בד"ה אמר אביי היא היא ע"ש וא"כ אכתי בקידושין נמי מנא לן לאוקמי הך ג"ש גופא לענין שניהם מודין דלא מהני לגבי דנפשייהו מיהת ודוחק לומר דמוקמינן להך ג"ש לקידושין באם אינו ענין או שנאמר בכל עניני דבר שבערוה מיתוקמא ואכולה פרשה קאי דקידושין וגירושין נמי התם כתיבי אלא שכל זה דוחק כמו שאבאר לקמן בשמעתין דודאי לענין עד א' בהכחשה נמי איצטריך ג"ש דדבר דבר ולולי פרש"י ז"ל והרשב"א ז"ל היה נ"ל לפרש דהא דמשני רב כהנא הכא מחייב לאחרינא לאו אג"ש דדבר דבר קאי דודאי עיקר ג"ש דדבר דבר לאו לענין שניהם מודין איירי אלא לענין אם א' מהם מכחיש או למי שאינו יודע כמו שאבאר בסמוך גבי אשתו זינתה בע"א וכן לענין דכל לאפוקי מחזקה קמייתא בעינן שני עדים דוקא דומיא דממון אלא דהא דלא מהני בקידושין אף בשניהם מודין ממילא אתיא לן מסברא דכיון דעיקר ענין קידושין היינו לאסרה אכולי עלמא כהקדש דליקו עלה באיסור וחזקת אשת איש והכא כיון דלענין לחייב לאחריני לא מהני הנך קידושין לפי שאינן יודעין כלל מקידושין והיא בחזקת פנויה לגבי אחרינא מג"ש דדבר דבר כדפרישית ממילא דלא הוו קידושין כלל אף לגבי דנפשייהו שאין קידושין לחצאין כן נ"ל נכון ומעתה אין צורן לכל האריכות שדקדק הרשב"א ז"ל בזה ואף שהקדמונים לא פירשו כן מ"מ לא מנעתי לכתבן דלענ"ד דברים נכונים וברורים הן בעזה"י ודוק היטב:

תוספות בד"ה אמר לו ע"א אכלת חלב והלה שותק נאמן פירוש דשתיקה כהודאה דמיא כו' עכ"ל. ואף ע"ג דביבמות בר"פ האשה רבה מספקא ליה לתלמודא בהאי ברייתא גופא דא"ל ע"א אכלת חלב והלה שותק אי הוה טעמא משום דע"א מהימן או משום דשתיקה כהודאה דמי' אפ"ה משמע להו להתוספות דמסוגיא דהכא משמע דהכי קושטא דמילתא דטעמא משום דשתיקה כהודאה דמיא מדנקיט אביי בכל הנך מימרי דשמעתין והלה שותק משמע דדוקא בשותק איירי וכן מהא דאמרינן בסמוך וצריכא כו' ומסיק דה"א האי דשתיק משמע עיקר טעמא משום דשתיק ועוד דהתוספות לשיטתיהו

שכתבו בסמוך בד"ה נטמאו טהרותיך דמסוגיא דפרק הנזקין נמי מוכח דבאומר איני יודע ולא ה"ל למידע ואינו בידו לכ"ע לא מהימן ע"א:

מיהו בחידושי הרשב"א ז"ל כתב להיפך דמסוגיא דכריתות ר"פ אמרו לו משמע דטעמא לאו משום דשתיקה כהודאה דמי' אלא משום דע"א מהימן אף כשהלה אמר איני יודע ולא ה"ל למידע ועיין באריכות בלשון הר"ן ז"ל ומה שיש לדקדק בדבריהם אבאר בסמוך בעזה"י:

בד"ה ותנא תונא כו' דנקיט לא אכלתי כו' ובהא איכא רבותא לר"מ כו' עכ"ל. ואפ"ה מדייק הש"ס שפיר מדיוקא דרישא טעמא דאמר לא אכלתי הא אישתיק מהימן דאלת"ה משנה שאינה צריכה היא לגמרי דפשיטא דע"א לא מהימן לומר אכלת חלב כשהלה מכחישו דמקרא מלא הוא לא יקום ע"א באיש לכל עון ולכל חטאת וחטאת היינו קרבן אע"כ דלדיוקא אתא טעמא דאמר לא אכלתי הא אישתיק מהימן וק"ל:

בד"ה נטמאו טהרותיך כו' וקשה דהא בפ' הנזקין כו' עד סוף הדיבור. ועיין מה שכתבתי בזה בחידושי פרק הניזקין וכאן לא באתי אלא בשביל דבר שנתחדש לפי מה שראיתי דבהא דמסקו התוספות כאן דאין ע"א נאמן לאיסור במה שאינו בידו ולא היה בידו אלא דוקא היכא דשותק או שאמר איני יודע וה"ל למידע הקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו כמה קושיות וכתב לתרץ קושיית התוספות בענין אחר דודאי לעולם ע"א מהימן היכא שאינו מכחישו בפועל וההיא דהניזקין שאני דהא דלא מהימן הפועל לומר נטמאו טהרותיך אלא מטעמא שהיה בידו היינו משום דעליו לשמרן שלא יטמאו וכן במפגל ע"ש באריכות וכתב הש"ך בי"ד סי' קכ"ז ס"ק ט"ז שדבריו עיקר והוסיף לתמוה על שיטת התוספות וסייעתייהו כיון דברישׁ פ' האשה רבה משמע דמספקא לן בטבל וקונמות אי ע"א מהימן להתיר אף בדאיתזק איסורא א"כ מהיכא תיתי נאמר בפשיטות דאין נאמן לאיסורא דהא אי נאמן להתיר נגד החזקה כ"ש דנאמן לאיסור אף בדאיתחזק התירא כמ"ש הרא"ש ז"ל והמרדכי להדיא בי"ד כללים דבחתיכה ספק חלב ספק שומן דנאמן להתיר כ"ש דנאמן לאיסור ע"ש באריכות וכבר כתבתי בפ' הנזקין דודאי מסברא אית לן למימר דנהי דנאמן להתיר אף באיתחזק איסורא היינו משום דאיכא חזקה דאין אדם חוטא ולא לו כדאיתא לעיל דף ס"ג ע"ב גבי נאמן ליתן גט ובל' רש"י ז"ל דף ס"ד ע"ב בד"ה ור' נתן סבר ואף ע"ג דהתם בלא איתחזק איסורא איירי כמו שכתבתי במקומן אפ"ה הא מילתא גופא מספקא לן בר"פ האשה רבה אי סמכינן אהך חזקה דאין אדם חוטא אף נגד חזקת איסור או לא משא"כ היכא שהעד א' בא לאיסור נגד חזקת היתר שפיר איכא למימר בפשיטות דלא מהימן נגד החזקה כיון דליכא חזקה אחרת נגדה

דהא לא שייך בכה"ג חזקה אין אדם חוטא ולא לו ואדרבא איכא למימר דלצעורי קא מכוין כדאשכחן בכמה דוכתי בגמר' וכמו שפרש"י ז"ל לעיל דף ס"ד גבי נאמן לומר יש לי בנים ואין נאמן לומר יש לי אחים ע"ש וכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש בפירקין וברי' גיטין דהא דלא מהימן ע"א לאו משום דמשקר אלא דאפשר דלא דייק ואמר בדדמי וא"כ זה הטעם שייך טפי במעיד לאסור מבמעיד להתיר וזה ברור:

אמנם תמה תמה אקרא על דברי הש"ך שהביא ראיה מל' הרא"ש ז"ל והמרדכי שכתבו דנאמן לאסור במכ"ש דלהתיר וראייה זו ודאי איני מכיר כלל דהתם ודאי לענין חתיכה ספק חלב ספק שומן איירי דכיון דנאמן להתיר אף על גב דבלא עדותו היו אסורין מספק דספקא דאורייתא לחומרא כ"ש כשמעיד על החתיכה שהיא ודאי חלב כ"ש דמהימן דהא בלא עדותו נמי היו אסורין מספק והשתא ליכא שום תועלת בעדותו אלא לענין אם יזדמן עוד ספק אחר דלא ליהוי ספק ספיקא ובכה"ג פשיטא דנאמן דהא לא שייך לומר לצעורי קא מכוון כן נ"ל ברור דאין בזה שום קושייא כלל על שיטת התוספות והרא"ש ז"ל והמרדכי ומה שיש לדקדק עוד בזה בלשון הרשב"א ז"ל בחידושיו יבואר בק"א ודו"ק:

(קונטרס אחרון) תוספות בד"ה נטמאו טהרותין דמסקי התוספות דאין עד א' נאמן לאיסור במה שאינו בידו ולא היה בידו אלא דוקא היכא דשותק או שאמר אינו יודע והו"ל למידע. והרשב"א ז"ל בחידושיו הקשה כמה קושיות על דבריהם וכתב הש"ך בי"ד סי' קכ"ז ס"ק ט"ז שדבריו עיקר והוסיף לתמוה על שיטת התוספות וסייעתם בכמה קושיות שכתבתי בפנים ליישב קושייתו אדרבה יש לתמוה טובא על לשון הש"ך במה שהביא ראיה מלשון הרא"ש והמרדכי ז"ל והנחתי דברי הש"ך בצ"ע:

(קונטרס אחרון) שם במה שכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו דהא דאמרינן בשמעתין דשותק מהימן לאו משום דשתיקה כהודאה דמיא אלא דבלא"ה כל היכא דלא מכחיש ליה עד א' נאמן והביא ראיה מפרק האשה רבה דאמרינן התם מי דמי התם לא איתחזק איסורא הכא איתחזק איסורא כו' אלמא דכל היכא דלא איתחזק איסורא עד א' נאמן הילכך לאסור את המותר דליכא למימר איתחזק התירא דלא אמרינן ליה בשום דוכתי עד א' נאמן בין ששתק הלה ובין אמר איני יודע ע"כ דבריו ולא זכיתי להבין דבריו במ"ש דליכא למימר איתחזק התירא דלא אמרינן ליה בשום דוכתא ולכאורה דבר תימא הוא דהא בכמה דוכתי טובא אשכחן דחזקת היתר הוי חזקה מעליא לקולא כמו חזקת איסור לחומרא ואדרבה מעיקר ילפותא בפ"ק דחולין דילפינן דאזלינן בתר חזקה היינו מבית המנוגע וכתבו התוס' שם דמהתם מוכח דמדאורייתא אין לחלק בין קולא לחומרא ועוד

דבבית המנוגע גופא נמי איתא קולא וחומרא וא"כ משמע להדיא דחזקת היתר הוי כמו חזקת איסור וכבר עלה בלבי לפרש דנהי דמדאורייתא אזלינן בתר חזקת היתר אפ"ה מדרבנן לא מהני חזקת היתר לחוד ואזל הרשב"א בזה לשיטתו שכתב בסוגיא דפרק ד' אחין דף ל"א דהא דמסקינן התם דמדרבנן לא מהני חזקה בספק קרוב לו או קרוב לה לאו דוקא בעד א' אומר קרוב לו וע"א אומר קרוב לה איירי אלא אפילו ששני העדים גופייהו אין יודעין אם קרוב לו או קרוב לה אפ"ה לא מוקמינן לה אחזקת היתר דמדרבנן החמירו דלא מהני חזקה וכן כתב הפרי חדש בי"ד סי' ק"י בכללי הספיקא דכלל גמור הוא דמדרבנן לא מהני שום חזקת היתר וא"כ בכך היה נ"ל ליישב ולפרש דברי הרשב"א ז"ל אלא דבאמת כבר כתבתי בקונטרס אחרון בכתובות בסוגיא דפתח פתוח להשיג על דברי הפר"ח דלאו כלל גמור הוא אלא בכמה דוכתי אשכחן דמהני חזקת היתר והבאתי ראיה מכמה סוגיות ע"ש א"כ נשארו דברי הרשב"א ז"ל בקושיא ומכ"ש דקשה טפי לפי מ"ש בחידושי בפנים בסוגיא דיש לי בנים נאמן וכתבתי שם דאדרבה יותר יש סברא להאמין ע"א שאומר להתיר דאיכא חזקה דאין אדם חוטא ולא לו משא"כ בעד אחד שאומר לאיסור דלא שייך הך חזקה דאין אדם חוטא וכו' אין להאמינו כ"כ דאדרבה איכא למימר דלצעורי קא מכוון ובעיקר פי' שותק דשמעתין כבר כתבתי בפנים מה שנראה לענ"ד בזה ליישב כל הקושיות בטוב טעם בעזרת השם יתברך:

בא"ד ושותק דאמר בשמעתין דנאמן נראה לר"י דהיינו דוקא בדבר שיש לו לידע כו' עכ"ל. לכאורה לפ"ז לא הוצרכו לפרש ההיא דהנזקין במכחישו אלא אפילו באמר אינו יודע ובמילתא שלא ה"ל למידע אלא דלקושטא דמילת' משמע להו דאף במכחישו נאמן בהנזקין כדפרישית בפ' הנזקין ע"ש:

בא"ד וצריך לומר דהא דאמר בכל דוכתי ע"א נאמן באיסורין היינו דוקא להתיר כגון בשר זו מנוקרת כו' אבל לאיסור אינו נאמן כו' עכ"ל. לכאורה אין הלשון מדוקדק דאף ע"ג דשפיר יש לחלק בין היתירא לאיסורא מטעמא דפרישית היינו אם נאמר דע"א נאמן להתיר אף בדאיתחזק איסורא ואינו בידו דהיינו מאי דמספקא בר"פ האשה רבה בטבל וקונמות משא"כ כאן לענין בשר זו מנוקרת לא הוצרכו דבלא"ה פשיטא דנאמן משום שבידו כמ"ש התוספות להדיא בריש גיטין ממעשים בכל יום וכן לענין חתיכה זו שומן נמי טעמא אחרינא איכא דלא איתחזק איסורא בהך חתיכה ובכה"ג כ"ש דנאמן לאיסור כדפרישית בסמוך. והנלע"ד בזה דעיקר דבריהם בזה היינו לענין חתיכה זו שומן והיינו נמי ממעשים בכל יום שלוקחין שומן אצל הטבח אפי' היכא שידוע שיש לזה טבח כמה חתיכות חלב יותר מחתיכות שומן ואף ע"ג דקי"ל רובא וחזקה רובא עדיף אפ"ה מהימן

להתיר א"כ כ"ש דאיפשט ספיקין דר"פ האשה רבה דטבל וקונמות אף ע"ג דאיתחזק איסורא ואינו בידו אפ"ה מהימן אף על גב דלאיסורא אינו נאמן נגד חזקת היתר ועיין מה שכתבתי לעיל דף ס"ג ע"ב גבי נאמן ליתן גט בכיוצא בזה ועדיין הדבר מוכרע ואין כאן מקומו להאריך ובקונטרס כלל גדול אבאר יותר אי"ה:

דף סו.

גמרא וצריכא דאי אשמעינן הך קמייתא אי לאו דקים ליה בנפשיה חולין בעזרה לא הוי מייתי. כבר כתבתי דמהאי לישנא משמע לכאורה להוכיח כשיטת ר"ת דעיקר מימרא דאביי בכל הנך הוי טעמא משום דשתיקה כהודאה אלא דהרשב"א ז"ל בחידושיו כתב להעמיד שיטתו דאף באומר איני יודע נמי קאמר אביי דע"א נאמן והכא הכי קאמר וצריכא דאי אמר בקמייתא ה"א דטעמא משום דשתיקה כהודאה משא"כ באינך דלא איכפת ליה לא מהימן מיהו השתא דאשמעינן אביי בכולהו אלמא דטעמא לאו משום דשתיקה כהודאה אלא משום דהעד גופא נאמן לאסור היכא שאין מכחישו מיהו לכל הפירושים קשיא לי בהא דאמרינן אי אשמעינן קמייתא ה"א דאי לאו דקים ליה חולין בעזרה לא הוי מייתי ותיפוק ליה שעל זה אנו דנין דהא אי לאו דגלי קרא בחטאת חלב או הודע אליו לרבות שנודע לו מפי ע"א ואינו מכחישו דחייב ה"א דפטור וא"כ תו לית לן למימר דמה"ט הימניה רחמנא דלא הוי מייתי חולין בעזרה דאדרבא הוי לן למימר דע"א אינו נאמן ולא ליהוי שתיקתו כהודאה ולא לייתי חולין בעירה. והנלע"ד בזה דודאי בלא"ה האי נאמן דאמרינן לענין קרבן חטאת חלב לאו לענין הבאה שכופין אותו להביא קרבן הא ליתא דהא קי"ל חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותם דאנן סהדי דניחא ליה בכפרה וא"כ אם הוא יודע בעצמו שאינו מאמין לדברי העד ולא היה שתיקתו משום הודאה אין ה"נ דלא מייתי קרבן אלא עיקר מילתא דנאמן דקאמר אביי ותניא בברייתא וילפינן מקרא דאו הודע אליו היינו לענין שכבר הביא הקרבן לעזרה ואח"כ חזר בו ואומר שנזכר שלא אכל חלב ומכחיש העד א' תו לא מהימן והכהנים מקריבין הקרבן וכשר כמו שנראה להדיא מלשון רש"י בד"ה נאמן העד וכשר הקרבן עכ"ל. ולפ"ז אתי שפיר הא דקאמר דאי איתמר בקמייתא ה"א דהא דהעד נאמן מטעמא דשתיקה כהודאה אע"פ שחזר בו אח"כ ואמר שלא היה משום הודאה אלא שהיה סומך על דברי העד היינו משום דאי לא דקים ליה מעיקרא בשעת הבאה לא הוי מעייל חולין בעזרה אע"כ דרמי אנפשיה ומידכר שפיר שעומד בהודאה מש"ה כשר הקרבן ולא מצי לחזור בו משא"כ בהנך דא"ל דלא איכפת ליה סד"א דמהימן לומר דמה ששתק לא היה משום הודאה

קמ"לן דאפ"ה הוי כהודאה ואין יכול לחזור בו כן נ"ל נכון לפי שיטת ר"ת ז"ל משא"כ לשיטת הרשב"א וסייעתו דלקושט' דמילתא לענין חטאת חלב בעיקר דין הבאה אירי דכיון שהוא אינו יודע צריך לסמוך על דברי העד וחייב קרבן א"כ לא יתכן לפרש כן האי וצריכא במאי דקאמר חולין בעזרה לא הוי מייתי ודוק היטב. ומכ"ש דא"ש טפי לפי מה שאפרש בסמוך מסברא דנפשאי כשיטת ר"ת ז"ל וסייעתו אבל לא מהטעם שכתבו התוספות דהוי טעמא משום הודאה ממש בדאיכא רגלים לדבר אלא עיקו טעמא דנקיט אבי שותק היינו דכיון ששותק ואינו אומר איני מאמינך ע"כ קים ליה שאינו חושד העד שאומר כן כדי לצערו ולהתנקם והוא לא משיב לו וא"כ א"ש טובא דאי אשמעינן בקמייתא ה"א דודאי הכי קים ליה דאל"כ הוי רמי אנפשיה ומידכר לומר להעד איני מאמינך ואיני רוצה להביא חולין בעזרה ועכ"פ קודם הבאה הוי רמי אנפשיה ומידכר דאפשר שהעד אמר כן כדי לצערו אע"כ דמהימן ליה ובהכי אתי שפיר טובא לשון נאמן דקאמר אבי דמזה הקשו הרשב"א ז"ל וסיעתו על שיטת ד"ת ז"ל וסייעתו ויתיישב ג"כ כל הסוגיא בסמוך ואין צורך לידחק במה שנדחק הר"ן ז"ל להעמיד שיטת ר"ת ז"ל ע"ש ועיין עוד בסמוך:

שם איבעיא להו אשתך זינתה בע"א ושותק מהו אמר אביי נאמן כו' וגירסת התוספות אמר אביי היא היא ומשמע לכאורה מלשונם דדמי לגמרי להנך מימרי דאביי לעיל דילפינן כולהו מאכלת חלב דנאמן וילפינן לה מקרא בר"פ האשה רבה דכתיב בחטאת או הודע אליו מכל מקום אלא דאכתי קשה מי דמי התם ובכל הנך ליכא מאן דמכחיש להעד משא"כ הכא דמסתמא אירי שהאשה מכחשת העד ואומרת שלא זינתה וא"כ למה יהיה נאמן הא לעיל מקשה הש"ס בפשיטות ותסברא ע"א בהכחשה מי מהימן וכבר כתבתי דהיינו אף בהכחשת הבעל דבר ואף למאי דמשמע לעיל מלשון רש"י ז"ל דלאו אהכחשת הבע"ד קאי הא פרישנא טעמא דאיכא למימר דמצרפין טענת המקדש גופא שאומר ברי לטענת העד משא"כ הכא דאין כאן אלא העדאת ע"א והיא מכחשת אותו מהיכא תיתי יהא נאמן הא מקרא מלא כתיב כי ימצא בה ערות דבר דהיינו שנים דוקא ולפחות מיתוקמא כשהיא מכחשת דנאמנת ועוד דבעלמא נמי נאמנות הבע"ד הוי מיהא כמו ע"א דעלמא ונאמן באיסורין כדילפינן מוספרה לה לעצמה וכ"ש הכא דאיכא חזקת היתר לבעלה וחזקת כשרות דידה ומ"ט דאביי:

מיהו לשיטת התוספות אתי שפיר דמשמע להו דטעמא דאביי בכל הנך דלעיל ובחטאת חלב גופא משום דשתיקה כהודאה דמיא ה"נ דכיון שהבעל שותק והוי כהודאה שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא ולא מהני הכחשה דידה. והשתא א"ש טובא גירסת התוספות

דלא גרסי הכא נאמן דנהי דבהנך דלעיל קתני נאמן היינו משום דנאמנו דברי העד לגמרי משא"כ הכא לגבי דידה ודאי לא מהני נאמנות העד דע"א בהכחשת הבע"ד לאו כלום היא אלא דאסורה על הבעל דשויה אנפשיה חתיכה דאיסורא וכ"ש דלא מהימן להפסיד כתובתה ומש"ה גרסי היא היא והיינו לענין עיקר איסורא וכן גירסת הרי"ף ז"ל אמר אביי היא היא והרא"ש ז"ל כתב אמר אביי אסורה לו ונראה מכוונת כולם בסיגנון א' למה שכתבתי נמצא דכל זה לשיטת התוספות וסייעתם דשותק דכולהו שמעתין דוקא:

אמנם לשיטת הרשב"א ז"ל וסייעתו שהסכים בה הש"ך בי"ד סי' קכ"ז ס"ק ט"ז דשותק דשמעתין לאו דוקא אלא ה"ה לאומר איני יודע א"כ קשה טובא מ"ט דאביי בהא דאשתך זינתה כיון דהיא מכחשת העד מאי חזית דסמכת אעד סמוך אדידה דרחמנא הימנה. מיהו לענ"ד נראה דהרשב"א ז"ל גריס בשמעתין אשתך זינתה ושותקת שכן נראה קצת מלשונו בחידושיו כאן ויותר מזה מבואר בלשונו בתשובותיו סימן אלף רל"ז עיין שם וכיוצא בזה הביא הבית יוסף בכוונת הטור בא"ע סימן קט"ו וסי' קע"ח ע"ש וכ"נ קצת מלשון רש"י ז"ל בסמוך בד"ה אפקה הואיל ולא הכחישתו וכמו שהרגיש הרשב"א ז"ל גופא בזה בתשובה הנ"ל אלא דנראה דעכ"ז רפיא הא מילתא להרשב"א ז"ל גופא והיינו נמי דמספקא ליה בשמעתין אי אמר אביי דאסורה מדאורייתא או מדרבנן בעלמא ועיין מה שאכתוב בזה לקמן ע"ב גבי מקוה ובן גרושה ובן חלוצה וכאן אין להאריך יותר ועיין עוד בסמוך ודוק היטב:

תוספות בד"ה אמר אביי היא היא כו' תימא והא אמרת המקדש בע"א אין חוששין לקידושין כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה אמאי פשיטא להו דאביי לא סבירא ליה כרב פפא דאמר לעיל בשמעתין חוששין לקידושין ואדרבא לכאורה משמע הכי להדיא בכתובות דף כ"ג דקאמר אביי שם תרגומא בע"א אמר נתקדשה דלא תיקשי שם קושיית התוספות ע"ש אלא דנראה דמסוגיא דשמעתין פשיטא להו הכי דמייתי על הנך מימרי אביי לבתר דמסיק מאי הוה עלה לענין קידושין משמע דאביי לא איירי בקידושין או שנאמר דהתוספות סברי דרב פפא גופא דאמר חוששין היינו דוקא בשניהם מודין מיהו בתוספות רי"ד כתבו דאביי סבירא ליה כמאן דאמר מקדש בע"א חוששין לקידושין:

גמרא רבא אמר אין דבר שבערוה פחות משנים. לפמ"ש בסמוך בשם הרשב"א ז"ל דאביי גופא לא קאמר דמיתסרא עליה אלא מדרבנן צ"ל דרבא מהדר ליה דאף מדרבנן לא שייך להחמיר בדבר שבערוה אף על גב דבכמה דוכתי החמירו חכמים בדבר שבערוה מ"מ איכא למימר דבהא מילתא דבעינן שני עדים לא שייך להחמיר כיון שהתורה הקילה והתירה בפירוש דבפחות משני עדים לא מיתסרא דכתיב כי ימצא בה ערות דבר לג"ש

וכיוצא בזה כתבתי בכמה דוכתי דבמה שהתירה התורה בפירוש לא עשו חכמים סייג וגדר להחמיר ומכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש בחידושי כתובות בסוגיא דפתח פתוח דלהוציא אשה מבעלה לא החמירו חכמים לאפוקה מחזקת היתר אלא דמלשון דבר שבערוה דקאמר רבא משמע כלשון ראשון:

שם אמר אביי מנא אמינא לה דההוא סמיא כו' מאי לאו אי מהימן לך דלאו גזלנא הוא. עיין בחידושי הרשב"א והריטב"א והר"ן ז"ל שהקשו מכאן על שיטת ר"ת וסייעתו שכתבו דשותק דוקא משום דשתיקה כהודאה א"כ מאי מייתי מהאי סמיא דהכא לא שייך שתיקה כהודאה שלא היה בביתו בשעה שאמר העד שזינתה ועוד שאף את"ל דשייך ה"נ שתיקה כהודאה אפילו הכי לא אתי שפיר לישנא דאי מהימן לך דלאו גזלנא הוא והר"ן האריך ליישב ולכאורה נ"ל דוחק:

אמנם למאי דפרישית לעיל בפירוש שתיקה כהודאה דמי' היינו לענין דהו"ל כאילו מודה שמאמין העד ואינו חושדו שעושה כן כדי לצערו או לצער את אשתו א"כ א"ש טובא בפשיטות דאין ה"נ דהא דקאמר אי מהימן לך דלאו גזלנא הוא לאו דוקא גזלן אלא כל שיש חשד שאומר כדי לצערו הוי ליה כגזלן וכמעיד שקר ולכאורה בלא"ה מוכרח לפרש כן דאם לא כן מאי קאמר אי מהימן לך דלאו גזלנא הוא ה"ל למימר אי לאו גזלנא דמסתמא כל ישראל בחזקת כשרות עד שיפסל אבל למאי דפרישית אתי שפיר דבדברים המסורין ללב תליא מילתא אם חושדו שאומר לצערו או לא ובכך יתיישב כל הסוגיא לנכון לולי שהקדמונים לא פירשו כן:

שם ואמר אביי מנא אמינא לה דתני' מעשה בינאי המלך כו' הנח כתר כהונה כו' שהיו אומרים אמו נשבית במודיעים כו' עכ"ל. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו בשם הרמב"ן ז"ל מה ראו לערער עליו עכשיו יותר משמונים שנה ששימש בכהונה גדולה כו' ע"ש מה שתירצו בזה:

אמנם לענ"ד לא ידענא מאי קשיא להו דהא אביי ורבא גופא דאיירי בשמעתין בהא עובדא דינאי אשכחן להו בפרק תפלת השחר דף כ"ט דפליגי דאביי אמר הוא ינאי הוא יוחנן ורבא ס"ל דינאי רשע מעיקרא ויוחנן צדיק מעיקרא וא"כ לרבא לא אשכחן כלל דינאי שימש קודם לכן בכהונה גדולה ואפשר שזה היה תחלת מעשיו כדמשמע פשטא דלישנא הקם להם בציץ שבין עיניך ולאביי נמי הא דקאמר דרשע מעיקרו הוי כדמוכח התם להדיא דקאמר בשלמא לאביי ניחא וא"כ משמע להדיא דרשע מעיקרו היינו עובדא דהכא שהרג חכמי ישראל ואח"כ חזר למוטב ונעשה צדיק כמו שפרש"י שם להדיא וכדמשמע נמי בשמעתין דשמעון בן שטח החזיר העטרה ליושנה ופרש"י

דאחי אשתו היה והחזירו למוטב ומאז שימש בכהונה גדולה ואחר שמונים שנה חזר לרשעתו ונעשה צדוקי כדמשמע שם להדיא בפ' תפלת השחר כן נ"ל ברור לפי שיטת רש"י שם ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

תוספות בד"ה הקם להם בציץ פי' בקונטרס כו' וקשה דאדרבה משמע כו' ומפרש ר"ת דוקא ציץ כו' עכ"ל. ונראה דרש"י לא רצה לפרש כר"ת משום דס"ל כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו דלמסקנא דפ"ק דיומא האי על מצחו תמיד היינו דתמיד מרצה וא"כ אין לחלק בין ציץ לשאר בגדי כהונה וכ"כ הריטב"א ז"ל ומה שהקשו על פירש"י מבואר בדבריהם יותר ביומא פר' בא לו דף ס"ט ויש ליישב אליבא דרש"י דהא דבמדינה אסור ללובשן ואחר גמר עבודה נמי היו צריכין להפשיט לאו משום חשש מעילה אלא משום איסור כלאים ולא שייך בציץ ועי"ל דמדאוריית' ודאי אף במדינה שרי כיון דניתנו ליהנות בהן אלא משום חומרא דרבנן בעלמא אסור ואפ"ה מסקינן ביומא בעובד' דאלכסנדר מוקדון דעת לעשות לה' ופרש"י כשנתכוון לשם שמים שרי וה"נ כיון דבשעת הודאה ושמחה היה ליתן שבח למקום אפשר דאין כאן איסור בכה"ג כן נ"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

בא"ד וינאי היה כהן מזרע תשמונאי עכ"ל. ולכאורה אין זה המשך כלל לדבריהם הקודמים ועוד מאי כוונתם בזה ונלע"ד לפרש דבריהם ע"פ מה שכתבו ביומא דאין לתרץ קושייתם דלעיל דבענין הציץ גופא באמת עשה שלא כהוגן משום דמשמע דלא נזרקו בו מינות אלא אח"כ אלא ודאי דמדינא שרי וא"כ לפ"ז קשה מאי קאמר ליה אלעזר הקם להם בציץ כיון דליכא איסורא וע"כ היינו משום לעז דשבוייה ידע אלעזר שיקפידו חכמים וממילא דע"כ לא שימש בכהונה גדולה קודם לכן דאל"כ מאי ס"ד דאלעזר דעד השתא לא מיחו בו ועכשיו ימחו אע"כ שזה היה תחלת מעשיו להשתמש בכהונה גדולה אלא דגם בזה יש לתמוה וכי תעלה על דעת ינאי להשתמש מעצמו בכה"ג בלתי רשות מסנהדרין ומשאר כהנים לכך הוצרכו לפרש דכהן היה מזרע חשמונאי ובא לו הכהונה בירושה כדדרשינן הוא קודם לכל אדם כשממלא מקום אבותיו כן נ"ל בכוונת התוס' ודו"ק:

גמרא שהיו אומרים אמו נשבית במודיעים ופירש"י ושבויה פסולה לכהונה ונשאה אביו ונמצא חלל עכ"ל. ומשמע מכולה סוגיא דלא איירי אלא מעדות שבוייה לחוד ולא היה שום חשש עידי טומאה ולפ"ז מה שכתב רש"י ז"ל דאם היתה אמו שבוייה הרי ינאי חלל לאו דוקא חלל אלא ספק חלל דנהי שנשבית שמא לא זינתה ועוד דמדאורייתא אפילו ספק חלל לא הוי דהיא בחזקת שלא נבעלה אלא עיקר שבוייה דפסולה לכהונה לא הוי

אלא חומרא דרבנן ומה"ט אמרינן בכמה דוכתי בשבוייה הקילו וכמ"ש התוספות להדיא בכתובות דף ל"ו ע"ב בד"ה ואלו אין להם קנס השבוייה עיין שם ובחידושינו אלא דלפ"ז יש לתמוה טובא בהא דאמרינן בסמוך בתרי תרי מאי חזית דסמכת אהנך סמוך אהנך ומאי קושיא הא ה"ל ספק ספיקא ספק נשבית ספק לא נשבית ואת"ל נשבית שמא לא זינתה ומדאורייתא אפילו ודאי נשבית אפילו ספק חלל לא הוי ואף על גב דאסיקנא בפ"ק דכתובות בסוגיא דאלמנת עיסה דף י"ד ולקמן פרק עשרה יוחסין דף ע"ה דלענין יוחסין החמירו בספק ספיקא וקי"ל כר"ג מ"מ ר"ג גופא קאמר דמדינא כשר אלא שרבי יוחנן בן זכאי גזר שלא להושיב ב"ד על כך שהכהנים אין שומעין לקרב וא"כ מנ"ל לאביי למידק דלמא אייריי שפיר בתרי ותרי ואפ"ה שרי מטעם ס"ס כיון דעובדא דינאי המלך מקמי תקנת ריב"ז דרי דרי הוה בימי שמעון בן שטח ועוד דהתם דוקא באלמנת עיסה איכא מיהא ספק חלל דאורייתא משא"כ הכא דלמאי דפרישית אפילו ודאי שבויה שריא מדאורייתא ועוד קשה מאי ס"ד דאביי שיהא עד א' נאמן לומר שנשבית ואוסרה ולפסול את ינאי מן הכהונה אחר שכבר הוחזק כיון דבשבויה ודאית ליכא אלא חששא דרבנן בעלמא ואפילו את"ל דע"א נאמן לומר אשתך זינתה היינו באיסור דאורייתא משא"כ בשבויה דרבנן דהא בהדיא אמרינן בכתובות אם יש עדים שנשבית משמע דבעינן ב' עדים דוקא:

ובאמת מצאתי בספר הראב"ן ז"ל שכתב בדף קכ"ה דהאי אישתבאי ולא אישתבאי דשמעתין היינו בעידי טומאה ואפשר דמשום הנך קושיות מפרש לה הכי אלא דמפרש"י ותוספות וכל המפרשים לא משמע כן ואפשר דאיהו גופא לא מפרש כן אלא למאי דמסקינן שפחה הכניסו תחתיה וא"כ יש לפרש שפיר שהיה ידוע שאותה אשה שהיתה ברשות השבאי בחזקת אמו של ינאי נבעלה בודאי אלא דבהא מילתא גופא נפל הספק אם אותה השבויה היתה אמו של ינאי או שפחה בעלמא משום דאתו תרי ואמרו שאמו של ינאי לא נשבית כלל מ"מ בשקלא וטריא דמעיקרא לא משמע דאייריי בהכי. והנלע"ד בזה דהא דאמרינן בעלמא בשבויה הקילו ומשמע דליכא אלא חששא דרבנן היינו דוקא כשהיא אומרת ברי שלא נבעלה דאע"ג דקי"ל רוב נכרים פרוצים אפ"ה כיון דאיכא ברי דידה בהדי חזקת היתר עדיף מרובא ועוד דרוב נכרים פרוצים לאו רוב גמור הוא דהו"ל רובא דתליא במעשה ומש"ה שרי מדאורייתא וליכא אלא חששא דרבנן והם אמרו והם אמרו להקל דהכל נאמנין להעיד דמצרפין עדותן לבהדי ברי דידה וחזקת היתר דידה ועוד איכא סברא דמנוולא נפשה לגבי שבאי משא"כ הכא בשמעתין שאמו של ינאי אינה לפנינו ולא ידעינן שאמרה ברי איכא למימר דהו"ל ספק איסור דאורייתא דרוב

נכרים פרוצים בעריות ורובא וחזקה רובא עדיף ואף את"ל דהו"ל רובא דתליא במעשה אפ"ה הו"ל מיהא כפלגא ופלגא דאסור מדאורייתא לשיטת רש"י ותוספות וסייעתייהו ובהכי סלקא שמעתין כהוגן דמדמי לה אביי לאשתך זינתה. אלא דאכתי הך קושיא דס"ס לא מיתרצא שפיר אי הוה מקמי תקנת ריב"ז ובסמוך בלשון התוספות אפרש בענין יותר נכון בעזה"י ועיין במה שכתבתי בזה בפ"ק דכתובות דף י"ג ע"ב גבי לזו יש עדים דלפרש"י שבויה הו"ל כאילו יש עדים שנבעלה ועיין עוד בחידושי פ' אלו נערות דף ל"ה ע"ב בד"ה ואלו שאין להם קנס ועיין עוד בסמוך ודוק היטב:

תוספות בד"ה מאי חזית דסמכת אהני כו' הקשה בקונטרס כו'. וא"ת מ"מ תיהני ליה חזקה דאמיה שהיתה בחזקת כשרות דהא אמרינן בפ"ק דכתובות לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה כו' עכ"ל. ועיין מה שכתבתי בזה בכתובות בפ' האשה שנתארמלה דף כ"ו ע"ב בלשון התוס' בד"ה אנן אחתינן ליה ליישב שיטת רש"י ז"ל דהא דאמרינן בפ"ק דכתובות לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה היינו משום דטענת ברי של האם מהני שפיר נמי לגבי הבת כדפרישית התם והכי נמי משמע לקמן פרק עשרה יוחסין דף ע"ד דאבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי שבודקין את אמו ואומרת לכשר נבעלתי אלמא דעיקר שריותא הוי משום טענת ברי דהאם משא"כ היכא שאין האם לפנינו לבודקה לעולם דחזקת האם לחוד לא הוי חזקה מעליא לגבי הבת וכמו שפרש"י כאן. אלא דאפשר דסברת התוספות כאן דהכא נמי כיון דאמו של ינאי ישבה תחת בעלה וילדה ממנו בנים הו"ל כאילו טוענת ברי וכן נראה מלשונם שכתבו דאית לן לאוקמי לאמו בחזקת כשרות ולכאורה מאי לשון חזקת כשרות שייך הכא דהא עיקר החששא שמא נבעלה באונס ואכתי בחזקת כשרות היא והוי להו לפרש דאוקמה בחזקת היתר אלא דהא ודאי דלא שייך הך חזקת היתר להבנים ולמאי דפרישית אתי שפיר לשון חזקת כשרות דמסתמא לא עבדה איסורא לישב תחת בעלה כהן לאחר שנתחללה והו"ל כטוענת ברי וכ"ש אם נאמר דאמו של ינאי נשבית כשהיתה פנויה ואח"כ נישאת לאביו של ינאי דהו"ל כטוענת ברי כן נ"ל ליישב שיטת התוספות. אלא דמ"מ אין זה קושייא כ"כ על שיטת רש"י ז"ל כן נ"ל ודו"ק:

בא"ד וי"ל דלא אמר אוקי תרי כו' עד סוף הדיבור. ועיין בתוספות פרק האשה שנתארמלה דף כ"ו ע"ב שם כתבו ג"כ תירוצים אחרים ומה שכתבו שם בשם רבינו תם הביא הרשב"א ז"ל בחידושיו ובשמעתין ג"כ שהדבר היה ידוע שמודיעים עיר שכבשוה כרכום היתה וא"כ כי מוקמינן תרי לבהדי תרי ממילא הויא בחזקת שבויה אלא שהקשה על זה א"כ מאי מייתי אביי ראייה דע"א מהימן דשאני הכא דאף בלא עדותו נמי דינא

הכי וכן הקשה ר"י בעל התוספות בפ' האשה שנתארמלה שם וע"ש בחידושינו שכתבתי ליישב בזה שיטת ר"ת ז"ל ואדרבא סברת ר"ת ז"ל מוכרחת משמעתין גופא דאלת"ה מאי ס"ד דאביי דע"א נאמן בכה"ג אי משום דינאי שתיק הא לא הוי ליה למידע. מיהו הרשב"א ז"ל לשיטתו דעיקר טעמא דאביי לאו משום דשתיק אלא משום שכן הדין בע"א והלה אומר איני יודע כדפרישית לעיל בשיטתו אלא דאכתי קשה לר"י בעל התוס' דמשמע בשמעתין דבהא ס"ל כר"ת דעיקר טעמא דשותק היינו דוקא היכא שיש לו לידע כמו שמפרש ר"י להדיא בד"ה נטמאו טהרות וא"כ למאי דלא משמע לר"י סברא דר"ת דמודיעין עיר שכבשוה כרכום היה א"כ מאי ס"ד דאביי להאמין ע"א דהא לא הו"ל לינאי למידע אם נשבית אמו או לא אע"כ משום דעיר שכבשוה כרכום היה והו"ל רגלים לדבר דמהני לאביי אף בדבר שבערוה כדמשמע בל' התוס' בד"ה רבא אמר. והנלע"ד בזה דאפשר דר"י נחית להאי סברא שכתבתי לעיל מסברא דנפשאי דעיקר טעמא דשותק היינו דמתוך שתיקתו נראה שמאמין את העד לגמרי ואינו חושדו דכדי לצערו אמר כן וא"כ ה"נ יש לומר דינאי כל זמן ששתק לדברי העד לא היה משתמש בכהונה כלל וכ"ש דא"ש טובא למאי דפרישית בסמוך שבאותו היום התחיל לשמש בכהונה ואהא מילתא גופא א"ל הקם להם בציץ שבין עינין משום דעד האידנא היה ינאי מונע מעצמו מהכהונה והחזיק עצמו בחזקת ספק חלל שהאמין להעד לגמרי אלא דאח"כ שאמרו לו לבן של פרושין עליך חזר בו משתיקתו והאמין לדברי אלעזר בן פועירא דשלא כדין הורידוהו ואפשר שזה העד גופא היה מהפרושים ומש"ה חזר בו ינאי משתיקתו ומייתי אביי שפיר ראיה דאי לאו דאתו תרי דאכחישוהו הוי מהימן מטעמא דפרישית ולרבא אפ"ה לא מהימן בכה"ג בדבר שבערוה כנ"ל נכון ליישב שיטת כ"א מהקדמונים לפי דרכו. אמנם כן לענ"ד לולי דברי הקדמונים בזה היה נ"ל לפרש בענין אחר דהא דמקשה בפשיטות מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני לאו אעיקר דינא קאי אלא אלישנא דויבוקש הדבר ולא נמצא קאי דאף את"ל דאי מוקמינן תרי לבהדי תרי מוקמינן ליה אחזקת היתר כמ"ש התוס' אפ"ה אכתי לא שייך לישנא דויבוקש ולא נמצא כיון דעיקר מילתא שהיו אומרים שנשבית לא איתחזק בשיקרא ונשאר בספק וא"כ מה חרי האף הגדול של ינאי דאין ה"נ דהשתא דאתו תרי אחריני והכחישו את הראשונים יחזירוהו לכשרותו כיון שכך הדין ואי משום עיקר העדות שדימה ינאי דמהדרי אשיקרא אכתי מאן מפיס ומאי חזית אע"כ משמע ליה לאביי דאיירי בע"א ואתו בי תרי ואכחישוהו שהעד הראשון נפסל לגמרי דהא בשיקרא קמסהיד ובשביל כך בערה בו חמתו של ינאי שחשב שע"י קשר הפרושים העמידו עד שקר ואפשר דמינייהו הוי האי ע"א וכן למאי דמוקי רבא בעידי

הזמה דאיגלי מילתא שהעדים הראשונים פסולים ובשקרא קמסהדי וכן למאי דמסיק שפחה הכניסו תחתיה שנתברר בבירור גמור דלמפרע שקרא קמסהדי כל זה העליתי מלבי לפרש כן זה לי כעשרים שנה ע"י תשובת שאלה אמנם כשהגעתי לכאן מצאתי בחידושי הריטב"א ז"ל שאחר כל האריכות שהאריך בפירושים שונים כתב דיותר נראה לו לפרש כן אלא שקיצר במובן והרי הוספתי בהם דברים בטעם לשבח. ובר מן דין נ"ל להכרח האי פירושא בשמעתין דאלת"ה תיקשי הך קושיא דמעיקרא שכתבתי בסמוך מאי קאמר אביי מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני דאף לפירש"י ותוס' קשה הא הו"ל ס"ס ספק נשבית ספק לא נשבית ואת"ל נשבית שמא לא נבעלה וכל ס"ס מדינא שרי אף ביוחסין קודם תקנת ריב"ז ועוד דאף לאחר תקנת ריב"ז דמעלה עשו ביוחסין דלא מהני ס"ס היינו לכתחילה שלא תינשא לכהן אבל אם ניסת לא תצא לשיטת קצת הפוסקים ואף לדברי המחמירים בבת עיסה אף בניסת דתצא היינו משום דעיקר חלל מיהא אסור דאורייתא משא"כ בהספק הראשון אף בודאי נשבית מותר מדאורייתא כדפרישית וא"כ אמאי פסיקא ליה להחמיר כ"כ לפסול מלך וכ"ג מחזקתו ולעשותו חלל דאין לך דיעבד יותר מזה וכ"ש לשיטת התוס' שכתבתי דבמה שאמו של ינאי ישבה תחת בעלה הו"ל כטוענת ברי א"כ לא דמי כלל אף לבת עיסה כדפרישית. תו קשיא לי דאכתי למאי דבעי אביי למימר דאיירי בע"א אמאי אסיק במילתא טעמא דאתו תרי ואכחישוהו ותיפוק ליה דאפילו אי אתא חד ואכחוש לעד הראשון הא קי"ל בפשיטות דע"א בהכחשה לאו כלום כדמקשינן לעיל ותיסברא תו קשיא לי מנ"ל לאביי לאוקמי בע"א מעיקרא דבפשיטות מצי לאוקמי דמעיקרא הורידוהו לינאי מחמת קול כדמשמע פשטא דלישנא שהיו אומרין אמו נשבית במודיעים דטפי משמע האי לישנא דאיירי בקול ממאי דנימא דאיירי בע"א ואח"כ בא ע"א ואמר שלא נשבית דמעלין אותו ע"פ ע"א לכהונה לבטל הקול כדאיתא בפ' האשה שנתארמלה דף כ"ו להדיא ע"ש אע"כ כדפרישית דעיקר דיוקא דאביי מלישנא דויבוקש ולא נמצא דלשון לא נמצא לא שייך כלל אלא לאחר שבאו ב' עדים דאין אחר עדים כלל כשמעידין בדבר ברור לפסול עדות הראשונה לגמרי והיינו ע"כ בב' לגבי חד או כאוקימתא דרבא כנ"ל נכון בעזה"י ודו"ק:

דף סו:

ר' טרפון משל לעומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא בן גרושה כו' וכתבו התוספות דר"ע ור"ע בתרתי פליגי ולכאורה נראה דוחק ולולי דבריהם היה נ"ל דר"ט טעמא הוא דיהיב למילתא דכח חזקת היתר וטהרה דמקוה עדיפא טובא מחיקת טומאה כיון דמצינן

דגדולה חזקת היתר טובא שאף אם היה עומד ומקריב ואח"כ נמצא בן גרושה עבודתו כשירה אע"ג דחזקה בטעות היה אפ"ה כיון שלא היה צריך לשאול וליבדק קודם עבודה מאחר שהוחזק בכשרות הו"ל האי חזקה כודאי שהכשירה התורה אף בדיעבד מכ"ש דיש להכשיר בכה"ג בחזקת מקוה שנמדד כיון שלא הצריכה התורה לכל אדם טמא למדוד המקוה בכל פעם אלמא משום דאלים האי חזקה טובא משא"כ בחזקת טומאה וחזקת איסור לא אשכחן כה"ג וא"כ ע"כ דחזקת היתר עדיף מחזקת איסור וכמ"ש התוס' בכמה דוכתי נמי לענין ע"א באיסורין דיש סברא לומר כן דטפי עדיף חזקת היתר מחזקת איסור ואהא מילתא מהדר ליה ר"ע שפיר מבעל מום ומסיק מקוה פסולו ביחיד ובעל מום פסולו ביחיד והיינו ע"כ משום דלא אלים טובא האי חזקת היתר טפי מחזקת איסור ואל תשיבני מבן גרושה דודאי אלים הך חזקה טובא דהוי דבר שבערוה תדע דהא פסולו בשנים ואין ע"א נאמן נגד שום חזקה בדבר שבערוה ומהכא בעי רבא למידק הא מילתא גופא ואביי מפרש לה במילי אוחרי דלעולם אין לחלק בין דבר שבערוה לשאר חזקות אלא דשאני התם דא"ל שלח אחוי כנ"ל נכון בעזה"י לולי שהתוספות לא פירשו כן מיהו בחידושי הריטב"א ז"ל כתוב קצת מזה ותיתי לי דקיימתי מדנפשאי ודו"ק:

שם ודכוותיה נמי גבי בן גרושה דשתיק וקתני פסולו בשנים. מכאן קשיא לי טובא על שיטת הרשב"א ז"ל בחידושיו שכתב לחד פירושא דהא דקאמר אביי באשתך זינתה בע"א נאמן היינו מדרבנן ורבא פליג דמדרבנן נמי אינו נאמן וא"כ מאי סייעתא מייתי רבא למילתיה הך ברייתא דהא לאביי נמי שפיר קאמר ר' עקיבא מקוה פסולו ביחיד מדאורייתא ובעל מום נמי פסולו ביחיד בדשתיק מדאורייתא דמודו אביי ורבא בכל האיסורין שבתורה ואל יוכיח בן גרושה דמן התורה פסולו בשנים אבל מדרבנן לעולם דאסור כאביי וצ"ע ליישב ומה שהקשו הרשב"א והריטב"א ז"ל על שיטת התוספות דהא במקוה לא שייך הטעם דשתיקה כהודאה נלע"ד דבמקוה טעמא אחרינא איכא שהיה פעם אחד בידו לחסר המקוה ועיקר שקלא וטריא דגמ' היינו מבעל מום לחוד כן נ"ל ודוק היטב:

משנה כל מקום שיש קידושין ואין עבירה כו' ואיוה זו זו כהנת לויה וישראלית כו'. ולכאודה משנה שאינה צריכה היא דזיל קרי ביה רב בכל השבטים ובשבט לוי כתיב בכל א' למשפחותם לבית אבותם וליכא למימר דנקיט הנן דכתיבי בהדיא לאשמעינן דמהכא ילפינן לאינך דאתיא מריבוייא דכל מקום הא ליתא אלא לרבה בר בר חנא דמכ"מ דרישא לרבויי מצרי שני שנשא מצרית ראשונה ולפדש"י לקמן בשמעתין דמלמשפחותם לבית אבותם ילפינן ליה אלא לרב דימי דאמר בנה שני וכ"מ דרישא לרב

לא אתיא אלא לרבויי ישראל שנשא חללה והתם ודאי לאו מלמשפחותם ילפינן אלא מגזירה שוה דבעמיו ילפינן לקמן דף ע"ז והדרא קושיא לדוכתיה ומכ"ש דקשה טפי למה שאפרש לקמן דמסוגיא דיבמות דף ע"ח מוכח דלרבה ב"ב חנא נמי לאו מלמשפחותם לבית אבותם יליף למילתיה אלא דמסברא בתר אבוה שדינן ליה ולענ"ד ממקומו הוא מוכרע ממשנתינו דקשיא לי אמאי לא קתני גרים בהדי כהנים ולוים וישראלים ובשלמא למאן דמוקי מתניתין כר' יהודה איכא למימר דגרים בכלל ישראל נינהו דהא איקרי קהל משא"כ למאן דמוקי כר' יוסי קשה דליכא למימר דגרים בכלל ישראל נינהו דהא סיפא דקתני ממזרת ונתינה לישראל ע"כ דגר לאו בכלל ישראל הוא דהא לר"י גר מותר בממזרת אע"כ נראה מזה דלקושטא דמילתא דבכל הגרים שנשאו ישראלית לא אזלינן בתר זכר למישרייה בממזרת לר"י אלא להחמיר שדינן ליה נמי בתר אמו וכמ"ש הרמב"ם ז"ל להדיא והשיג עליו הר"ן ז"ל שהוא נגד הכלל דמשנתינו דהא יש קידושין ואין עבירה ולענ"ד אדרבא עיקר דיוקא דהרמב"ם ז"ל ממשנתינו דלא לחנם נקיט כהנים ולוים וישראלים אלא לומר דאיזהו דוקא בהנך דכתיב למשפחותם לבית אבותם ותו לא ואפי' גרים כשרים אינן בכלל דאדרבא מדאיכפל קרא בכל השבטים תריסר זימני למשפחותם לבית אבותם וכן בשבט לוי הו"ל כמה כתובים הבאים כא' ואין מלמדין לכ"ע ואדרבא פשטא דקרא לא אתיא אלא למימר שלא נמנו בכל השבטים אלא ישראלים כשירים דשייך בהו למשפחותם לבית אבותם וכדדרשי' נמי משבטי יה עדות לישראל דאחת היתה ופירסמה הכתוב וממילא דכ"ש דגרים אימעטו מהכא דאע"ג דמסתמא כמה נשאו לישראלית ואפ"ה לא התפקדו בניהם בתוך בני ישראל אפילו במספר השני דפרשת פנחס והטעם מבואר שם בפסוק שהמקום לא ציוה למנות אלא אותם המתייחסים לבית אבותם כנ"ל נכון לסייע לשיטת הרמב"ם ז"ל ויבואר עוד בסמוך דסוגיא דשמעתין נמי מסייע ליה אלא שאחר העיון מצאתי בתוספתא דקידושין להדיא וז"ל כהנת ולויה וישראלית שנישאו לגר הולד גר וזה להדיא שלא כדברי הרמב"ם ז"ל אם לא שנאמר דהרמב"ם ז"ל מוקי להההיא כר' יהודא דבת גר זכר כבת חלל זכר ולעולם הולכין לחומרא ומש"ה אמרינן דלהחמיר הוי כגר ואסור לכהן לישא בתו משא"כ לר"י שדינן ליה בתר אמו לחומרא ועמ"ש עוד מזה בסמוך דבלא"ה פלוגתא דתנאי היא ודו"ק:

שם וכל מקום שיש קידושין ויש עבירה ואיזה זו זו אלמנה כו' לכאורה באלמנה וגרושה אין הטעם משום דהולד הולך אחר הפגום דאדרבא עיקר חילול בולד כתיב ולא יחלל זרעו דאיהי גופה לא מיפסלא לר' יוסי אלא משום דכל שזרעו פסול פוסל לקמן בפ' עשרה יוחסין לכך נראה דהנך אגב גררא נקיט ועיקר הכלל משום ממזרת ונתינה

לישראל נקיט דילפינן מדכתיב בממזר לא יבא לו בקהל ודרשינן לקמן לו הלך אחר פסולו ומהתם ילפינן בכל מקום דהולד הולך אחר הפגום ועמ"ש מזה לקמן בשמעתין:
תוספות בד"ה כל מקום כו' נראה לר"י דהך סתמא אתיא כר"ש התימני כו' עכ"ל. נראה מה שכתבו בלשון נראה לר"י משום דאיכא למידחי דאע"ג דקתני בהדיא דבאלמנה לכ"ג לא תפסי קידושין אפשר דהיינו כר' סימאי אליבא דר"ע דבאלמנה לכ"ג לא הוי ממזר ולא קאמר ר"ע דהוי ממזר מחייבי לאוין אלא בלאו דשאר והא דקתני נמי בסיפא דלא הוי ממזר אלא בבא על א' מכל עריות שבתורה אפשר דלאו דשאר נמי בכלל עריות נינהו מש"ה לא פסיקא ליה לר"י אלא לפי שנראה לו דוחק לכך כתב דנראה דאתיא כר"ש התימני וק"ל:
בא"ד ואע"ג דאיכא סתמא אחרינא ביבמות כר"ע כו' עכ"ל. היינו סתמא דמתניתין בסוף פרק אלמנה לכ"ג דיש ממזר מעכו"ם ועבד ואע"ג דאמרינן התם בגמרא דאפשר דאפילו ר"ש התימני מודה בעכו"ם ועבד מ"מ לא משמע להו עיקר האי סוגייא אלא כסוגייא דתלמודא בפרק עשרה יוחסין דף ע"ה דדוקא לר"ע הוי ממזר מעכו"ם ועבד וכן נראה להדיא מלשון התוס' סוף פ"ק דיבמות וע"ש במהרש"א ולקמן בפרק עשרה יוחסין יבואר באריכות בעזה"י:

דף סז.

גמרא הרי גר שנשא ממזרת כו' דתניא גר שנשא ממזרת הולד ממזר דברי ר' יוסי. ויש לדקדק מ"ט דר"י אי משום דכתיב בממזר לו הלך אחר פסולו דלמא התם ביש קידושין ויש עבירה איירי ככללא דמתניתין אבל באין עבירה מנא לן וכ"ש לגירסת מהרש"ל דלא גרסינן במילתיה דר"י אלא גר שנשא ממזרת וצ"ל דפשיטא ליה לתלמודא דהולד ממזר ומאי פשיטא דאדרבא אשכחן להדיא בישראל שנשא חללה הולד כשר וילפינן בפ' עשרה יוחסין מקרא דכתיב בעמיו אלמא דלא אזלינן בתר פגום ביש קידושין ואין עבירה והא דגלי קרא דלו הלך אחר פסולו לא איירי אלא ביש עבירה ונראה דפשיטא לתלמודא דלו הלך אחר פסולו משמע דלעולם א"א לממזר ליטהר אלא דוקא לר' טרפון בנשא שפחה משום דכתיב האשה וילדיה תהיה לאדוניה וכולד במעי בהמה דמי הא לאו הכי לעולם אמרינן לו הלך אחר פסולו כדמשמע להדיא בסוף פירקין אלא דקשיא לי מאי דאיתא ביבמות דף ע"ח גבי מימרא דרבה ב"ב חנא שאמר מצרי שני שנשא מצרית ראשונה הולד שלישי אלמא בתר אבוה שדינן ליה וקמותיב ר"י מדר' טרפון דאמר יכולין ממזרים ליטהר ומשני הש"ס שאני התם דכתיב האשה וילדיה תהיה לאדוניה וקשיא

לי לר' יוסף נהי דלא סליק אדעתא האי שינויא אכתי מאי מקשה מדר' טרפון אדרבה ב"ב חנא תיקשי ליה בפשיטות אדר' טרפון גופא דקאמר יכולין ממזרים ליטהר ואמאי הא כתיב לו הלך אחר פסולו אע"כ דמשמע ליה לר"י דלו הלך אחר פסולו היינו ביש קידושין ויש עבירה ובהא מילתא לא אשכחן מאן דפליג אדר' יוסף וצריך לומר דע"כ סתמא דתלמודא דסוף פירקין דקאמר בהדיא דהאשה וילדיה מפקא מלו הלך אחר פסולו ע"כ דפליג אדר' יוסף וס"ל דלו הלך אחר פסול משמע בכל ענין חוץ משפחה דכבמעי בהמה דמי אלא דאכתי קשיא לר' יוסף מאי טעמא דר"י הכא בגר שנשא ממזרת אמאי הוי הולד ממזר תו קשיא לי מאי קס"ד דר' יוסף בההיא דיכולין ממזרים ליטהר למאי דלא ס"ד מקרא דהאשה וילדיה א"כ הא כתיב למשפחותם לבית אבותם אע"כ צ"ל דמשמע לר' יוסף דלמשפחותם לא קאי אלא אישראלים כשירים ומשמע ליה נמי דכל היכא דליכא קרא ממילא מסברא שדינן ליה בתר אמו דס"ל עובר ירך אמו כדאיתא שם ביבמות ובהכי אתי ליה שפיר מימרא דר' טרפון ומימרא דר"י והיינו דמקשה אדרבה ב"ב חנא דאמר במצרי שני דבתר אבוה שדינן ליה ואמאי כיון דלא קרינן בגרים למשפחות' לבית אבותם ממילא אית לן למימר דבתר אימיה שדינן ליה והשתא דאתינן להכי מצינן למימר בפשיטות דטעמא דר' יוסי בגר שנשא ממזרת היינו משום דבתר אימיה שדינן ליה ובהכי סלקא שמעתין כהוגן וכמו שאבאר בסמוך מיהו רש"י ז"ל לא כתב כן אלא דטעמא דר"י משום דאזלינן בתר פגום ודו"ק:

שם א"ל מי סברת מתניתין ר' יוסי היא מתניתין ר' יהודא היא. וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו דנהי דר' יהודא ס"ל בפרק ד' מיתות דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין מ"מ תנא דמתניתין ס"ל כוותיה בחדא כו' ולא ידעתי מי הכריחו לכך דהא שם בפרק ד' מיתות מייתי הש"ס אידך לישנא דר' יהודא מילתא אחריתא קאמר ומשמע שם דלהאי לישנא אדרבה ר' יהודא אית ליה קידושין תופסין כפשטא דברייתא דאיסור מצוה אלא שהתוס' לקמן בפ' עשרה יוחסין דף ע"ד ע"ב בד"ה קמל"ן הקשו בענין אחר דע"כ סובר ר' יהודא יש ממזר מחייבי לאוין מדדריש לא יגלה כנף אביו באנוסת אביו וא"כ ממילא הוי ממזר דהא במשנה תורה דריש סמוכין ע"ש מה שתירצו ואף שאיני כדי מ"מ ללמוד אני צריך דלפמ"ש התוספות לקמן בשמעתין ע"ב בד"ה מנה"מ דר"ע גופא ליה אין קידושין תופסין בח"ל אלא מדדריש סמוכין לענין ממזר וס"ל דהא בהא תליא ולפ"ז ע"כ לר' יהודא קידושין תופסין בח"ל דמהיכא תיתי דהא ר' יהודא לא דריש סמוכין אלא היכא דמוכח או מופנה כדאיתא בריש יבמות לענין אנוסת אביו גופא וא"כ כיון דדריש האי סמוכין דלא יגלה כנף אביו לאסור אנוסת אביו דסמוך לונתן האיש השוכב עמה

א"כ תו לא מצי למידרש קרא דלא יגלה סמוכין לענין לא יבא ממזר דהא לא מוכח ולא מופנה כדמכח התם וכיון דלית לן קרא לר"י דליהוי ממזר ממילא דלית לן למימר אין קידושין תופסין דמהיכא תיתי והשתא אתי שפיר דלהאי לישנא דמוקמינן למתני' דהכא כר' יהודא אתי לגמרי כאידך לישנא דפרק ד' מיתות דקידושין תופסין בח"ל ודוק היטב ועוד יבואר לקמן בזה בשמעתין:

תוספות בד"ה מתניתין ר' יהודא היא הקשה הר"י מקוצי לר"י נמי איכא למיפרך הרי גר מצרי כו' עכ"ל. ולפמ"ש בסמוך בשמעתין יש ליישב דנהי דלר' יוסי בגר שנשא ממזרת הולד ממזר היינו משום דס"ל בתר אימיה שדינן דעובר ירך אמו משא"כ למאי דמוקמינן למתניתין כר' יהודא לא קשיא לן מגר מצרי דאיכא למימר דלר' יהודא גר מצרי שנשא ממזרת לא הוי ממזר דס"ל עובר לאו ירך אמו דהא לכמה אמוראי בפ' אלו טריפות הא מילתא דעובר ירך אמו פלוגתא דתנאי היא)ולכאורה היה נ"ל דפשיטא להו להתוס' דר"י לא פליג בהא מילתא אדר"י דא"כ ליפלוג בתרתי ולמימר גר לא ישא ממזרת ואם מצרי נשא ממזרת אין הולד ממזר אע"כ דלענין ממזר מודה אלא שאם נאמר דלר' יהודא הולד ממזר מחייבי לאוין ע"כ בגר מצרי שנשא ממזרת בלא"ה הוי ממזר לר' יהודה מדכתיב לו הלך אחר פסולו וע"כ ר' יהודא אליבא דנפשי' לא מצי לאוקמי דרש' דלו הלך אחר פסילו ביש קידושין ויש עבירה דלא איצטריך קרא להכי דבלא"ה כיון דהוי ליה ח"ל הוי ממזר אע"כ דאפילו ביש קידושין ואין עבירה איירי כגון מצרי שנשא ממזרת משא"כ לתנא דמתניתין דס"ל אין ממזר בח"ל מוקמינן לו הלך אחר פסולו ביש עבירה דוקא אבל באין עבירה לעולם דלא הוי ממזר במצרי שנשא ממזרת דעובר לאו ירך אמו ואפשר דהתוס' נמי נחתו להאי סברא שכתבתי בסמוך דלמאי דמוקמינן מתניתין כר' יהודא ע"כ סובר דאין ממזר מחייבי לאוין וא"כ הקשה ר"י מקוצי שפיר מדלא פליג ר' יהודא משמע דלענין ממזר מודה(ונראה דהתוס' סברי בפשיטות דנהי דלר' יוסף ביבמות ע"כ הוי טעמא דר"י משום דבתר אמו שדינן ולא משום דרשא דלו הלך אחר פסולו מ"מ למאי דמשנינן התם שאני התם דכתיב האשה וילדיה אמרינן דלו הלך אחר פסולו משמע אפילו ביש קידושין ואין עבירה כלישנא דתלמודא לקמן סוף פירקין וכדמשמע מלשון רש"י בשמעתין דטעמא דר"י משום דבתר פגום אזלינן וא"כ מקשה שפיר דלכ"ע בגר שנשא ממזרת הולד ממזר מדרשא דלו כנ"ל ודו"ק ועיין בסמוך:

בד"ה הרי חלל כו' וא"ת מאי פריך כו' אלא משום דהנקבה פגומה שהיא אמו כו' עכ"ל. ויש לדקדק דעכשיו אליבא דר"י קיימינן ושמעינן לר"י לקמן דאמר כל שזרעו פסול פוסל וא"כ לא פסיקא לן שחלל פוסל את אשתו בביאתו מן הכהונה אלא משום דזרעו

פסול ומקשה הש"ס שפיר דאי לאו משום דאזלינן בתר הזכר הוי לן למימר דאמו כשירה והוא כשר ויש ליישב. מיהו קשיא לי דלמאי דלא ס"ד דהתוס' עכשיו דעיקר הקושיא אסיפא דישראל שנשא חללה סמיך כמ"ש בתירוצם א"כ עדיפא הו"מ להקשות מאי מקשה מחלל שנשא ישראלית דהתם לאו משום דאזלינן בתר הזכר אלא משום שאביו פגום ואזלינן בתר הפגום ולמאי דפרישית לעיל אתי שפיר דלמאי דמשנינן איזה זו ותו לא דווקא קאמר מדנקיט כהנים ולוים וישראלים שהיא משנה שאינה צריכה אי לאו לאשמעינן דוקא איזה זו ותו לא דמדגלי קרא בכהנים לוים וישראלים למשפחותם לבית אבותם דהו"ל כמה כתובים הבאים כא' אלמא דבגר בתר אמו שדינן ליה ומינה ידעינן דגר שנשא ממזרת הולד ממזר דאי ס"ד דטעמא דר"י משום דרשא דלו הלך אחר פסולו א"כ אמאי נקט כהנים לוים וישראלים דמשנה שאינה צריכה היא דהא דיוקא דגר שנשא ממזרת מקרא דלו ילפינן אע"כ דלו הלך אחר פסולו לא איירי אלא ביש קידושין ויש עבירה כאידך כללא דסיפא דמתניתין אבל ביש קידושין ואין עבירה לא שמעינן לה אלא מדיוקא דכהנים לוים וישראלים ולפ"ז א"ש דמקשה והרי חלל כיון דע"כ התם לאו הטעם משום דאזלינן בתר הפגום והוצרכו התוספות להקשות דלמא שאני התם דשדינן ליה בתר אמו כן נ"ל לולי שכתבתי בסמוך דהתוס' ע"כ לא נחתו להאי סברא אלא כשיטת רש"י ז"ל מיהו מתוך מה שכתבתי נתיישב היטיב הא דמקשה הש"ס בתר הכי והרי ישראל שנשא חללה דעיקר הקושיא אהא דאמרינן איזה זו ותו לא לאשמעינן דמדיוקא דכהנים לוים וישראלים שמעינן דבעלמא בתר אמו שדינן ליה הא בישראל שנשא חללה אפילו להחמיר לא שדינן ליה בתר אמו אלא כפגום שבשניהם לר' דוסתאי בר' יהודא וא"כ תו לא מצינן למימר דמתניתין איזהו ותו לא אתי לגר שנשא ממזרת דהוי ממזר וכ"ש אם נאמר דבגר שנשא ממזרת הולד הולך אחר הפגום והתם איפכא דאחר הכשר אזלינן וכן נראה להדיא מל' רש"י ז"ל ובזה אזלא לה קושית מהרש"א ודו"ק שזה נ"ל ברור בעזה"י:

רש"י בד"ה בנה שלישי כו' דכיון דיש קידושין ואין עבירה לבית אבותם קרינן ביה כישראל עכ"ל. וקשיא לי טובא דהתם ביבמות דפליג רב דימי עליה דרבה ב"ב חנא וקאמר בנה שני דכתיב אשר יולדו הכתוב תלאן בלידה ומקשה הש"ס טעמא דכתיב אשר יולדו הא בעלמא בתר אבוה שדינן ליה והא אמר רבא אשת נכרי שנתגיירה מעוברת בנה א"צ טבילה כו' אלמא דעיקר שקלא וטריא דהתם אי בתר אבוה שדינן או בתר אמו תליא בסברא אי עובר ירך אמו או לא דאלת"ה ודאי איצטריך אשר יולדו דלא נימא בתר אבוה שדינן משום דכתיב למשפחותם לבית אבותם ומאי ענין אשת נכרי

מעוברת להכא אלא ע"כ דפשיטא לתלמודא דלמשפחותם לבית אבותם לא שייך בגרים וע"כ דרבה ב"ב חנא נמי לאו מקרא דלמשפחותם יליף אלא מסברא דכל היכא דליכא קרא דאזלינן בתר הזכר כגון בישראלים כשירים וכן באומות הלך אחר הזכר יליף לקמן מקרא אלמא היכא דליכא קרא אוקמא אסברא ותליא בפלוגתא דעובר ירך אמו או לא והיינו דמקשה ר' יוסף אדרבה ב"ב חנא מדרבי טרפון דאמר יכולין ממזרין ליטהר אלמא דלגמרי בתר אמו שדינן ליה מטעמא דעובר ירך אמו וא"כ שיטת רש"י צ"ע:

ודע שכל מה שכתבתי בענין זה דלמ"ד בתר אמו שדינן היינו אפילו להקל זהו לסברת ר' יוסף. אמנם למסקנא מחלוקת ישנה היא בין הפוסקים דלשיטת הרמב"ם ז"ל אפי' לר' דימי דאמר מצרי שני היינו לחומרא אבל הפוסקים נחלקו עליו וכתבו דמאשר יולדו משמע דלגמרי בתר אמו שדינן ליה אפילו לקולא ואפשר דמהתם ילפינן לאידך ולכאורה מהסוגיא דיבמות דמדמה לה להפריש חטאת מעוברת נ"ל לכאורה דהיינו לחומרא ולענ"ד תליא בפלוגתא דעלמא אי חיישינן לזרע האב ואין רצוני להאריך בזה ויבואר עוד בסוגיות הבאות בעזה"י:

תוספות בד"ה בנה שלישי כו' ודקדק הר"ם דלא תימא כו'. נראה מפרש"י ותוס' בשמעתין דרבה ב"ב חנא מודה להא דרבין דנתגיירו הלך אחר הפגום שבשניהם ולכך הוצרכו לפרש כן אלא דהתוס' ביבמות דף ע"ח בד"ה מצרי שני במה יטהר הקשו וישא נתינה והולד כשר לר' יוחנן דאמר בנה שלישי א"כ משמע להדיא דלמ"ד בנה שלישי אין לחלק בין אומה א' לשני אומות דבמצרי שנשא נתינה נמי לא אזלינן בתר פגום לרבה בב"ח וכן משמע מתירוצם שם וכבר הארכתי בזה ליישב שיטת התוס' שם אליבא דר' יהודא דעליה קיימי משא"כ בסוגיא דהכא ע"כ משמע להו דרבה בב"ח אית ליה דרבין מדקאמרינן כל מקום דרישא לאתויי דרבה בב"ח ואיזה זו למעוטי דר' דימי ודרבין ואי ס"ד דרבה בב"ח אתרווייהו פליג לא אתי שפיר הא דאמרינן איזה זו למעוטי כ"כ ובסוגיא דיבמות אין להאריך כאן ומ"מ אבא בקצרה דהתם מקשו התוס' שפיר כיון דלר' יהודא קיימינן דס"ל אין קידושין תופסין בחייבי לאוין והולד ממזר ואפ"ה איצטריך ליה לר"י קרא דאשר יולדו לאסור הנקיבה ול"ל קרא בלא"ה נאסור הנקיבה דאל"כ מצרי שני במה יטהר ואפילו דאי לאיסורא לא הוי דהולד ממזר מחייבי לאוין אע"כ דלר' יהודא מותרת לישא נתינה לרבה בב"ח וליכא למימר כלשון רש"י שם דאשר יולדו דקאמר ר' יהודה היינו מימרא דר' דימי דקאמר הולד שני דמ"מ מקשו התוס' שפיר אליבא דרבה בב"ח דלית ליה דר' דימי ובאמת מתרצין התם שפיר דר' יוחנן דאמר מצרי שני במה יטהר היינו כרב דימי משמיה דר' יוחנן אבל לרבה בב"ח ע"כ ר' יהודא לית ליה האי מימרא

דרבין מדאיצטריך אשר יולדו ע"כ דמותר לישא נתינה משא"כ בשמעתין דאפילו למאי דמוקמינן מתניתין כר' יהודא מ"מ תנא דידן סבר להדיא דקידושין תופסין בחייבי לאוין ואין הולד ממזר וא"כ אפי' לרבה בב"ח איצטריך ליה שפיר קרא דאשר יולדו לאסור הנקיבה ולעולם דרבה בב"ח אית ליה דרבין כיון דלא מייתר ליה קרא ממילא אית ליה דלהם הולך אחר פסולן היינו נמי בשני אומות כמו שדקדק הר"ן ואין להאריך יותר:

דף סז:

כל שאין לה עליו קידושין מנא הני מילי ופרש"י מנה"מ דאין קידושין תופסין בח"כ אבל הולד ממזר כו' עכ"ל. ונראה דרש"י ז"ל סובר דהא דמשמע בעלמא דהא בהא תליא לאו מסברא נפקא לן אלא כדאיתא בחולין דף מ"ה ע"ב הביאו רש"י לקמן בשמעתין דשניהם לא למדו אלא מאשת אב דכל דלא תפסי קידושין כמו אשת אב הוי הולד ממזר והטעם בזה נראה משום דקרא דלא יקח איש את אשת אביו מיותר לגמרי ועוד דליכתב' רחמנא גבי עריות כדדייקינן בריש יבמות אע"כ דמש"ה כתב רחמנא הכא בלשון לא יקח לגלויי אלא יבא ממזר דסמיך ליה דהיינו דוקא מאי דדמי לאשת אב לענין לא יקח דאע"ג דעיקר ממזרות מלא יגלה ילפינן דהיינו שומרת יבם של אביו מ"מ גלי קרא דהנך דדמי ללא יגלה דהיינו ח"כ לא הוי ממזר אלא משום דהוו דומיא דאשת אב לענין לא יקח לאפוקי נדה נמצא כל זה לבתר דקים לן במסקנא דשמעתין דכולהו ח"כ לא תפסי קידושין מהקישא דר' יונה אלא דמהאי הקישא אכתי לא ידעינן לענין ממזרות דא"כ סד"א דמנדה נמי הוי ממזר או כמו שאפרש בסמוך דהיקישא לא שייך כלל לענין ממזרות ומש"ה איצטריך קרא דלא יקח אף למסקנא לאשמעינן דממזרות תליא בהכי ולמעוטי נדה אתי או לרבויי דיש ממזר מעכו"ם ועבד למאן דאית ליה הכי וכמו שאבאר לקמן בעזה"י כנ"ל בכוונת רש"י ובסמוך בלשון התוס' אפרש בדרך אחר הנלע"ד ודוק היטב בלשון רש"י ותמצא שכל זה מבואר בדבריו וק"ל:

תוספות בד"ה מנה"מ כו' וקשה דמאי בעי הלא דבר פשוט כו' דהא בהא תליא כו' עכ"ל. כבר כתבתי בסמוך דלפרש"י לא קשה מידי ובאמת שהתוס' בעצמם כתבו בפרק אלו נערות דף כ"ט ע"ב דהא דפשיטא לן בכל דוכתא דהא בהא תליא היינו משום דבעינן דומיא דאשת אב כדאיתא בפ' החולץ ואפ"ה קשיא להו סוגיא דשמעתין לבתר דקים לן באשת אב ותירצו דאפ"ה אי לאו הקישא ה"א דדוקא מאשת אב ושומרת יבם של אביו הוי ממזר ולא תפסי קידושין משום דדמי לאשת אב שאין היתר לאיסורן בחיי אוסרן וה"ה כל מאי דדמי להו משא"כ אשת איש ואחות אשה ומש"ה איצטריך להקישא

וכ"כ התוס' ג"כ בפרק החולץ דף מ"ד בד"ה עשאה זונה והכא בשמעתין לא סגי להו בהאי שינויא דאכתי קשיא להו אמאי דמקשה בסמוך ואימא אידי ואידי לבן ומסיק ילפינן מאחות אשה וא"כ משמע דאפי' אחות אשה ודכוותה נמי לא ילפינן מאשת אב ואהא קשיא להו שפיר דהא דמו לאשת אב כמו שומרת יבם דאתיא מלא יגלה ובאמת שאין זו קושיא כ"כ אף לפי שיטתם דודאי ניחא לש"ס לאתויי מאחות אשה דכתיב בהדיא משא"כ הא דשניהם לא למדו אלא מאשת אב לא פסיקא כ"כ ומכ"ש דא"ש למאי דפרישית בסמוך דבלא יגלה גופא לא הוי ידעינן דלא תפסו קידושין מדסמיך ללא יקח אלא לבתר דילפינן מהקישא ועוד נלע"ד דנהי דהוי ידעינן דהא דהוי ממזר מלא יגלה היינו משום דדמי ללא יקח ומינה הוי ילפינן לכל ח"כ דדמו ללא יגלה אכתי לא הוי ידעינן דלא תפסי בהו קידושין בדיעבד דאיכא למימר דפסול ממזרות תליא בהנך דשייך בהו לא יקח לכתחלה דבהא מילתא הוי שפיר דומיא דאשת אב דנהי דבאשת אב לא תפסי בדיעבד היינו מקרא אחריתא דוהיתה לאיש אחר אבל לא יקח דכתב רחמנא בהאי קרא סמוך ללא יגלה וללא יבא ממזר משמע טפי דפסול ממזרות תליא באיסור קידושין לכתחלה והשתא אתי שפיר כל השקלא וטריא דשמעתין דבלא יגלה גופא מנ"ל דלא תפסי בדיעבד ועוד נלע"ד יותר נכון דשקלא וטריא דשמעתין קאי למאי דקי"ל אין קידושין תופסין ביבמה ולפ"ז לא שמעינן מידי דלעולם הא דקי"ל הא בהא תליא היינו משום דסמוך לא יגלה ללא יקח כדאיתא להדיא בפרק החולץ שניהם לא למדו אלא מאשת אב והתם נמי אהקישא סמיך דאי לאו הקישא סד"א דדוקא באשת אב הוי ממזר משום דלא תפסי קידושין בדיעבד וכן מלא יגלה דהיינו שומרת יבם של אביו משום דהו"ל ח"כ מצד אשת אחי אביו ולא תפסי בה נמי קידושין מצד שהיא שומרת יבם משא"כ בח"כ דעלמא סד"א דתפסי קידושין ולא הוי ממזר וכן בשומרת יבם אע"ג דלא תפסי קידושין אכתי לא דמי לאשת אב לפי שאינה אלא חייבי לאוין ובהכי הוי א"ש טובא הא דדרשינן מלא יגלה דאיירי בשומרת יבם של אביו ולא נצטרך לאוקמי לעבור בשני לאוין משא"כ לבתר דילפינן במסקנא בשמעתין מהקישא דבכל ח"כ לא תפסי קידושין א"ש דמכולהו הוי ממזר היכא דדמו לאשת אב לאפוקי נדה כן נלענ"ד נכון ועיין מה שאפרש בסמוך בשינויא דרב אחא בר יעקב ודוק היטב:

בא"ד דהא ר"ע הוא דאמר דאין קידושין כו' ולא ידעינן אלא משום דשמעינן כו' עכ"ל. מהרש"א ז"ל הבין מדבריהם דהא דפשיטא בכמה דוכתי לסתמא דתלמודא דלר"ע אין קידושין תופסין בחייבי לאוין לא קים להו אלא מדסבר ר"ע יש ממזר מחייבי לאוין אבל א"א לפרש כן בכוונת התוס' דהא ברייתא מפורש תניא בהחולץ דף מ"ד ע"ב דר' עקיבא

אומר במחזיר גרושתו דאין לו בה עוד קידושין ועוד ברייתא אחרת ביבמות דף צ"ב תנו רבנן זו דברי ר"ע שהיה אומר אין קידושין תופסין בח"ל ועוד דלפי פירוש מהרש"א תיקשי להאי דמתרצים התוס' דלר' יהושע לית ליה הא בהא תליא אלמא דלאו סברא פשוטה היא א"כ מנ"ל לסתמא דתלמודא דלר"ע הא בהא תליא ונהי דלפמ"ש בסמוך ע"כ לר"ע ורבנן הא בהא תליא מדסמין הכתוב ממזרת ללא יקח מיהו התוס' כאן לא נתתי להכא כמ"ש בסמוך אע"כ דהוכחת התוס' מדר"ע גופא דבשום דוכתא לא מצינן טעמא דר"ע מהיכי יליף לה דאין קידושין תופסין בח"ל אע"כ משום דס"ל הא בהא תליא אלא דלפ"ז יש להקשות דילמא ר"ע מיבמה לשוק יליף לה שאר ח"ל ול"ל דקשיא להו למ"ד דלר"ע אין ק"ת באלמנה לכ"ג ומהיכא יליף לה אי מיבמה לשוק איכא למיפרך שכן איסור השוה בכל אלא דבאמת מהכא נמי לא תיקשי דבאלמנה לכ"ג איכא למימר דיליף ר"ע מפשטא דקרא דכתיב לא יקח וקי"ל דאי עביד לא מהני כדמקשינן בריש מס' תמורה לרבנן ומשני שאני התם דכתיב לא יחלל חלולין הוא עושה ולר"ע ע"כ לית ליה האי דרשא לקושטא דמילתא ואפשר דקושייתם אליבא דאביי דאמר בתמורה אי עביד מהני ואפ"ה אשכחן לשום תנא דלר"ע אין ק"ת בח"ל וע"כ משום דהא בהא תליא והשתא דאתינן להכי מצינן למימר דהוכחתם אליבא דשמואל דאמר קידושין תופסין ביבמה דלא תהיה ללאו הוא דאתא ואפ"ה מודה שמואל דלר"ע אין ק"ת בח"ל ומהיכא יליף רבי עקיבא אע"כ משום דסבר הא בהא תליא כנ"ל ודו"ק:

מיהו אכתי דברי מהרש"א ז"ל תמוהין בעיני דלמאי דקשיא ליה אמאי איצטריך ליה לר"ע קרא סוף פרק החולץ דהוי ממזר מחיי"ל ותיפוק ליה דאין קידושין תופסין בחיי"ל כדילפינן לקמן מיבמה ולר"ע הא בהא תליא וע"ז לא משני מהרש"א ז"ל מידי ולדידי אתי שפיר דהא בהא תליא לאו מסברא ילפינן אלא לבתר דילפינן סמיכות דלא יגלה ללא יבא ממזר ואייתר לן סמיכות דלא יקח לאשמעינן דתליא נמי בתפיסת קידושין וא"כ שפיר איצטריכו כולהו קראי ואף לפמ"ש בסמוך דהתוס' לא נחתו להכי בשמעתין מ"מ מעיקרא ליתא לקושיית מהרש"א דאי לאו דהא בהא תליא לא הוי ר"ע דחיק ומוקי קרא דכי תהיין לבעולה לכ"ג כדמשמע הש"ס לקמן אלא דהוי מוקי לה בפשיטות בכל חיי"ל ודוקא לבתר דקים ליה דהוי ממזר מחיי"ל ואית ליה נמי דהא בהא תליא אי מסברא או מקראי כדפרישית ע"כ דחיק ומוקי קרא כה"ג כן נ"ל:

בא"ד ואור"י דאין ה"נ כו' ואליבא דרבי יהושע בעי גמרא מנה"מ כו' עכ"ל. ולכאורה דברי תימה הם דמאי שיאטיה למילתא דרבי יהושע אמתניתין הא מתניתין בהדיא דלא כוותיה ולפי שיטתם יותר היה להם לפרש דמקשה מנה"מ להאי לישנא דמוקמינן לעיל

למתניתין כרבי יהודה א"כ ע"כ סובר ר"י דק"ת בח"ל כדקתני מתניתין וכאידך לישנא בפרק ד' מיתות ושמעינן נמי לר"י דיש ממזר מח"ל כמו שדקדקו התוספות לקמן בפ' עשרה יוחסין דף ע"ד ע"ב מדאשכחן דדריש סמוכין ובאנוסת אביו מדבר וא"כ ע"כ דלאו הא בהא תליא וא"כ מקשה הש"ס שפיר מנה"מ דלמא לענין ח"כ נמי אף ע"ג דהוי ממזר אפ"ה קידושין תופסין וזה כפתור ופרח לשיטתם אלא דלעיל כתבתי שאין זה מוכרח דהוי ממזר מח"ל ויבואר עוד בפרק עשרה יוחסין בעזה"י מיהו לדידי בלא"ה אין צורך לכל זה דהש"ס מקשה שפיר מנה"מ אליבא דכ"ע כמו שכתבתי והוא בבירור שיטת רש"י ז"ל ותו לא מידי:

גמרא ואימא אידי ואידי לבן הא לכתחלה הא בדיעבד. לכאורה נראה דקושיא זו אליבא דאביי דאמר בפ"ק דתמורה כל מאי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני דלרבא דאמר לא מהני לא איצטריכו תרי קראי ובחידושי הרשב"א ז"ל כתב בענין אחר דכיון דגלי קרא באלמנה לכ"ג דאע"ג דכתיב לא יקח אפ"ה אי עביד מהני מדכתיב לא יקח ולא יחלל כדאיתא בתמורה א"כ ה"ה לכל היכא דכתיב לא יקח אי עביד מהני מיהו לפי' התוספות א"א לומר כן דכיון דלדידהו שקלא וטריא דשמעתין אליבא דרבי יהושע קאי דלית ליה הא בהא תליא ולפ"ז באלמנה גופה איכא למימר דאי עביד לא מהני דאע"ג דכתיב לא יחלל דאין עושין ממזרים אפ"ה לא תפסי קידושין וא"כ מאי מקשה ואימא הא לכתחלה הא דיעבד הא קי"ל דאי עביד לא מהני ועוד דאי ס"ד דלר' יהושע באלמנה לכ"ג לא מהני ואם כן מעיקרא מאי מקשה לר"י מנה"מ דלמא יליף בק"ו מאלמנה לכ"ג וליכא למיפרך מה לאלמנה לכ"ג שהיא עצמה מתחללת דהיא גופא הא בעינן למילף בהאי ק"ו דכיון דבעינן למילף דלא תפסי קידושין הויא זונה כדאיתא בהחולץ דף מ"ה ע"ש ובתוספות ותראה שכוונו קצת לדברי דאי סבר ר"י דלא תפסי קידושין באלמנה לכ"ג קשיא להו סוגיא דשמעתין דתו ליכא לאוקמי אליבא דר"י ונהי דכאן הרגישו בזה דכתבו דלר"י קידושין תופסין בחייבי לאוין אלמא דלא יליף להו בק"ו מאלמנה כבר כתבו התוספות בפ"ק דיבמות דף ט"ו דלגבי חייבי לאוין לא שייך לומר היא גופא נילף בק"ו דהא גלי קרא דאין חלל אלא מאיסור כהונה אלמא דמשאר חייבי לאוין היא עצמה אינה מתחללת וא"כ ליכא למילף מאלמנה לכ"ג משא"כ לענין חייבי כריתות שפיר מצינן למילף מאלמנה לכ"ג אע"פ דלפי' התוספות כולהו שמעתין אליבא דאביי דאמר בתמורה אי עביד מהני אלא דאכתי קשה דהא משמיה דר"י ומשמיה דרבא איירי בשמעתין ואינהו סברי בתמורה דאי עביד לא מהני וא"כ תירוץ התוספות שכתבו דאליבא דרבי יהושע איירי ממ"נ לא אתי שפיר וצריך עיון ודוק היטב:

דף סח.

גמרא א"ה אפילו נדה נמי אלמה אמר אביי הכל מודים כו' ולכאורה לשון אי הכי אינו מדוקדק דבפשיטות הוי מצי לאקשויי אמימרא דאביי מהקישא דרבי יונה דמייתי הש"ס בדוכתי טובא בפשיטות והנראה בזה דלא פסיקא ליה תלמודא דשייך הקישא דרבי יונה לענין ממזרים דנהי דקי"ל דאין היקש למחצה היינו לענין איסורי עריות גופייהו דכתיב בהאי פרשה והוקשו לכל עניני איסורין דשייך בדידהו משא"כ לאיסור ממזרים דלא שייך בעריות גופייהו אלא בולדות לא איתקשו אלא הא דמקשה הכא מנדה היינו דנימא נדה נמי הוקשה לענין דלא תפסי בה קידושין וא"כ ממילא הוי ממזר למאן דאית ליה הא בהא תליא דהיינו לשמעון התימני ור"ע דעלייהו קאי הכל מודים דאמר אביי ולפ"ז יש ליישב הא דמקשה הש"ס ממימרא דאביי ולא מייתי ברייתא דס"פ החולץ דקתני בהדיא הכל מודים הבא על הנדה וסוטה ושומרת יבם שאין הולד ממזר ולמאי דפרישית א"ש דעיקר הקושייא מהאי דהא בהא תליא ומוכחא האי סברא מדר"ע דאלת"ה מנ"ל דאין ק"ת בח"ל וליכא למימר דמיבמה לשוק יליף דהא לאביי דלא קאמר שומרת יבם היינו משום דמספקא ליה אי כרב או כשמואל וא"כ דבשומרת יבם לא פסיקא ליה ע"כ דהא דלר"ע אין ק"ת בח"ל היינו משום דהא בהא תליא ועוד דבאלמנה לכ"ג מנ"ל לר"ע הא ליכא למילף מיבמה שהוא שוה בכל משא"כ באלמנה לכ"ג ואף ע"ג דבאלמנה כתיב לא יקח א"ה ס"ל לאביי דאי עביד מהני אע"כ דהא בהא תליא א"כ מקשה שפיר א"ה אפי' נדה נמי משא"כ מברייתא דקתני נמי שומרת יבם לא מצי לאקשויי דאיכא למימר דלאו הא בהא תליא אלא טעמא דר"ע בחיי"ל מיבמה לשוק ובאלמנה לכ"ג משום דכתיב לא יקח ואי עביד לא מהני כנ"ל ודוק היטב:

תוספות בד"ה לחומרא מקשינן כו' וא"ת לר"י כו' וי"ל דשמעינן ליה דאמר פגום מיהא הוי ואי תפסי בה קידושין כו' עכ"ל. כוונתם למאי דמסקינן בהחולץ דף מ"ד ע"ב דלר"י פגום מיהא הוי מק"ו מאלמנה ומקשינן מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת ומשנינן ה"נ כיון שבעלה עשאה זונה ופירשו שם התוס' דזונה הוי משום דלא תפסי קידושין כדאיתא בתמורה פ' כל האיסורין א"כ משמע דפגום תליא בתפיסת קידושין אלא דלפ"ז בפשיטות הוי להו לפרש דהא דקאמר לחומרא מקשינן היינו משום דאי לא תפסי קידושין הוי זונה ופסולה לכהונה ונ"ל משום דעיקר פסולא דידה לכהונה ילפינן בפ' אלמנה לכ"ג מקרא דלאיש זר ואע"ג דאיצטריך נמי ללילפותא דמכ"ג באלמנה כמ"ש שם התו' מ"מ ניחא להו לאתויי הא דהולד פגום דתליא לה בגמרא בהדיא בההיא דעשאה זונה והיינו תפיסת קידושין כמ"ש שם התוספות אלא דלדידי צ"ע

דהא דפשיטא לתלמודא דשם זונה תליא בתפיסת קידושין יליף לה בתמורה דף ל"א מג"ש דתועבה תועבה דבאתנן זונה כתיב תועבה וילפינן מכל התועבות האל דכתיב בפ' עריות היינו עריות דלא תפסי קידושין נמצא דהיינו דוקא לבתר דקים לן דבכולהו עריות לא תפסי קידושין לבד מנדה וכל התועבות א"א לפרש אנדה לחוד אלא אשארא דלא תפסי קידושין משא"כ למאי דמקשינן הכא בשמעתין דניקוש כולהו עריות לנדה דתפסי קידושין לבר מאשת אב ואחות אשה דכתיבי בהדיא וא"כ לא משני מידי לחומרא מקשינן דאדרבא לפ"ז נימא דתועבה תועבה היינו דאפילו תפסי קידושין הוי זונה מהנך דכתיבי בפ' עריות וכתיב בהו תועבה ויש ליישב וצ"ע וכ"ש דקשה יותר אליבא דרבא דאמר בתמורה דאפילו היכא דקידושין תופסין הויא זונה ויבואר ביבמות פ' החולץ אי"ה:

בגמרא רב אחא בר יעקב אמר אתיא בק"ו מיבמה. ולכאורה יש לתמוה דאכתי למ"ד קידושין תופסין ביבמה מנ"ל דאין קידושין תופסין בח"כ האיכא לאקשינהו לנדה כיון דלרב אחא לית ליה האי סברא דלחומרא מקשינן ודוחק לומר דתליא מימרא דרבי אחא בהאי פלוגתא אמנם למאי דפרישית לעיל בלשון התוספות בד"ה מנה"מ אתי שפיר דאדרבא כל השקלא וטריא למ"ד אין קידושין תופסין ביבמה דלדידיה איכא למימר דהא דסמיך לא יבא ממזר ללא יגלה היינו בשומרת יבם של אביו דוקא דלא תפסי בה קידושין מצד שהיא שומרת יבם והיא מחייבי כריתות מצד שהיא אשת אחי אביו משא"כ בשאר ח"כ איכא למימר דתפסי קידושין ולא הוי ממזר משא"כ למ"ד קידושין תופסין ביבמה וא"כ מדסמיך ממזר ללא יגלה ע"כ היינו דבכל ח"כ הוי ממזר דלענין ממזרות לא שייך האי פירכא דיש היתר לאיסורו כמו שיבואר וא"כ ממילא בכולהו לא תפסי קידושין מסמיכות דלא יקח דהא בהא תליא וא"כ אתי שפיר מימרא דרב אחא בר יעקב אליבא דכ"ע ודוק כי נכון הוא לענ"ד:

בד"ה ומאי יבמה כו' וא"ת אמאי לא קאמר נדה תוכיח כו' עכ"ל. פירוש בהנך דדמיין לנדה שיש היתר לאיסורן קשיא להו היאך יליף מיבמ' האיכא למימר נדה תוכיח וע"ז מתרצין שפיר דגילוי מילתא בעלמא הוא לענין הקישא דהוקשו כל העריות להדדי ואין לחלק בין יש היתר לאיסורן או לאו ולפ"ז אתי שפיר בהא דמקשה הש"ס א"ה ח"ל נמי והיינו חייבי לאוין שאין היתר לאיסורן דליכא למימר נדה תוכיח דמה לנדה שיש היתר לאיסורה ודו"ק:

שם ולר"ע דאמר אין קידושין תופסין כו' כי תהיין במאי מוקי לה באלמנה לכ"ג וכר' סימאי כו' חוץ מאלמנה לכ"ג כו'. ואע"ג דלכאורה משמע מהכא דתפיסת קידושין

וממזרות הא בהא תליא מיהו כבר כתבתי בר"פ אלו נערות דלר"ע נמי היינו משום דסמיך לא יקח אשת אביו ללא יבא ממזר והיינו דבעינן דומיא דאשת אב דלא תפסי קידושין ע"ש והיינו כדפרישית לעיל בלשון התוס' בד"ה מנה"מ אלא דאדרבא לכאורה קשיא לי איפכא לשיטת התוספות דלר"ע מסברא הא בהא תליא א"כ מאי איצטריך הכא כי תהיין לאלמנה לכ"ג ות"ל דלא תפסי קידושין מדכתיב ולא יחלל שאין עושה ממזרים אלא דאיכא למימר דכי תהיין לאו יתירא דאיצטריך לדרשא דלקמן דהיכא דלא קרינן כי תהיין לא קרינן וילדו לו כמו שאפרש אלא דממילא שמעינן מיהא מפשטא דקרא דבשנואה שייך כי תהיין ותפסי קידושין כנ"ל ודו"ק:

שם פיסקא וכל מי שאין לה כו' שפחה מנ"ל א"ר הונא אמר קרא שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור. ולא ידענא היאך משמע מהאי קרא דרשא דלא תפסי קידושין כיון דבלא"ה קודם מתן תורה לא היה דין קידושין כלל כדילפינן מקרא דאברהם ושרה גופא דכתיב והיא בעולת בעל וכמו שפרש"י ז"ל בכמה דוכתי בשם השאלתות ואף אם נאמר דבזרעו של אברהם היה נוהג דין קידושין שקיימו המצות קודם מתן תורה כדאיתא סוף מכילתין אכתי לא שייך שפיר בהא עם הדומה לחמור כיון דלקושטא דמילתא אין נוהג כלל דין קידושין בכנענים וליכא למימר דהא דקאמר עם הדומה לחמור היינו שאין נוהג בהם דין אישות כלל וכבהמה בעלמא דמי הא ליתא דהא קי"ל עכו"ם שייחד שפחה לעבדו ובא עליה נהרג עליה ואדרבא משמע דאפילו בלא קידושין משעה שייחדה לו וקרו לה רביתא דפלניא שייך בה דין אישות אלא דיש לפרש להיפוך דאין להם אישות כלל מדעתן אלא דוקא משהשיאן רבן זה ליה ונתפרסם הדבר ימים רבים שנשאו זה את זו וכן נראה מלשון הרמב"ם ז"ל כנ"ל מיהו מלשון הריטב"א ז"ל בחידושיו משמע דעם הדומה לחמור לתפיסת קידושין דאשת עכו"ם נמי אתי למעוטי אלא דמגירסת הספרים שלפנינו ומפרש"י ז"ל ותוספות לא משמע הכי וצ"ע:

דף סח:

וולדה כמוה מנ"ל. ויש לדקדק אמאי לא מייתי לה מהאי קרא גופא דעם הדומה לחמור כדאמרינן סוף פירקין דכוולד במעי בהמה דמי ונ"ל דסוגיין למ"ד עובר לאו ירך אמו היא וא"כ אפילו בחמור גופא מספקא ליה ויתיישב יותר לפי מה שכתבו התוספות בפרק הנשרפין דף פ' ע"ב בד"ה אלא למ"ד דבבהמה נמי כל היכא דחד היתירא וחד איסורא לכ"ע חוששין לזרע האב ע"ש דמשמע אפילו לקולא אמרינן הכי ודו"ק ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה ולדה כמוה מנ"ל לפום רהיטא משמע כו' והולד כשר והיכי נוכל להכשיר יותר באין קידושין ויש עבירה כו' עכ"ל. ואף על גב דמשכחת לה שפיר באין עבירה כגון בעבד עברי שרבו מוסר לו שפחה כנענית אפ"ה עיקר משנתינו לאו בהכי איירי דבא על השפחה קתני מיהו בעיקר קושייתם שהקשו היאך נוכל להכשיר יותר יש לי לדקדק דאכתי מי דמי דנהי דביש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום דילפינן ליה מלו דכתיב גבי ממזר הלך אחר הפגום היינו משום דמקצת פסלות שבו פוגמו מש"ה אסור בישראלית לחומרא משא"כ הכא דאמרינן וולדה כמוה לגמרי וא"כ משווינן ליה כעכו"ם ועבד גמור קודם שנתגייר ופטור מכל המצות ואם קידש אשה קודם שנתגייר ונשתחרר לא תפסי קידושין כלל וא"כ מקשה הש"ס שפיר מנ"ל להקל כ"כ דולדה כמוה לגמרי ואם כתבו כן לפי מאי דמשמע להו לפום רהיטא דהכי פריך נימא דהולד כשר לגמרי והוי ישראל מעליא מ"מ למה הוצרכו לידחק ולתרץ דאיירי לענין ליורשו ולטמא לו טפי ה"ל לפרש דנ"מ טובא דמשווינן ליה כעבד ועכו"ם גמור ואהא מקשה מנ"ל והנראה מזה דהתוספות סברי בפשיטות דאין לחלק מדאורייתא אי הוי להקל או להחמיר וכולהו מילתא מוכחי לה שפיר מיש קידושין ויש עבירה דהולכין אחר הפגום אפילו להקל דהא ממזר שנולד מישראל שנשא ממזרת חשבינן ליה ממזר גמור ומותר בממזרת שנולדה משניהם פגומים וכן כהן כשר שנשא חללה והוולד חלל מותר בחללה שנולדה מחלל וחללה והיינו ע"כ משום דלגמרי בתר פגום שדינן ליה וא"כ קשיא להו שפיר דה"נ אמאי לא נימא דשדינן בתר פגום יותר דהיינו עכו"ם ועבד אלא דלפ"ז לא א"ש מה שכתבו וכי תימא דאתא לאשמעינן דאפילו בא עליה ממזר הולד כמוה כו' וכוונתם דע"כ בכה"ג דהוי לקולא מקשה שפיר מנ"ל ולמאי דפרישית לשיטתם הא אין לחלק בכך ואפ"ה לעולם הולכין אחר הפגום יותר אם לא שנאמר דמשמע להו דממזר הוי פגום יותר מעבד כיון דעבד אפשר בשחרור כנ"ל בכוונתם אלא דלפ"ז קשיא איפכא דה"מ לפרש דהכי מקשה מנ"ל דוולדה כמוה ואם נשתחרר ה"ל ישראל גמור ומותר בישראלית דלמא הוי נמי ממזר שהוא יותר פגום ותיקשי למ"ד עכו"ם ועבד הבא על ב"י הולד ממזר וה"ה איפכא בישראל הבא על שפחה ואשת עכו"ם כמ"ש התוספות ביבמות דף ט"ז ע"ב בד"ה עכו"ם שקידש ע"ש אלא דאיכא למימר דהתוספות לשיטתם דכתבו שם בד"ה אמוראי נינהו מתניתין דהכא כיון דסברי קידושין תופסין בח"ל ולא הוי ממזר א"כ מעכו"ם ועבד או איפכא נמי לא הוי ממזר אלא דבאמת אין דבריהם מוכרחין דהא בפרק החולץ דף מ"ד איתא להדיא דאיכא למ"ד דאפילו למ"ד אין ממזר מח"ל אפ"ה בעכו"ם ועבד מודה ועיין במהרש"א סוף פ"ק דיבמות והכי משמע נמי מסוגיא דשמעתין כמו שיבואר אבל אין

לפרש דבריהם דמה שכתבו וכ"ת דאתא לאשמעינן דאפילו בא עליה ממזר היינו משום דבכה"ג אין עבירה ולא ילפינן ליה משאר פגום דיש עבירה הא ליתא דא"כ היאך כתבו הא ליתא אלא לרבי טרפון אבל לרבנן לא דהא לכאורה ר"ט ורבנן לא פליגי בהכי דלכ"ע ממזר נושא שפחה לכתחלה ואין עבירה ולא פליגי אלא לענין תקנת הולד כדמשמע סוגיא דשמעתין לקמן אע"כ דהתוס' לא נחתי להכי וע"כ כוונתם כדפרישית ודוק היטב:

בא"ד הא ליתא אלא לרבי טרפון אבל לרבנן עכ"ל. לכאורה הלשון מגומגם דהא לא אשכחן דרבנן פליגי אדר"ט אלא לרבי אלעזר לחוד פליגי בשמעתין דבסמוך וקי"ל הלכה כרבי טרפון וא"כ למה לא נפרש סוגי' דשמעתין אליבא דר"ט ואי קשיא להו לר"א דפליגי קרא דהאשה וילדיה ל"ל הא ליתא דהא בלא"ה מסקינן לקמן בסמוך דקרא דהאשה וילדיה איכא מאן דמצריך לה לדרשא אחריתא וכן קרא דכי תהיין וילדו נמי ע"כ איצטריך לדרשא אחריתא כמו שאפרש בסמוך וכבר עלה בלבי לפרש למה שאפרש לקמן סוף פירקין דעיקר טעמא דר"ט דיכולין ממזרים ליטהר היינו כדמסקינן דולד במעי שפחה כבמעי בהמה דמי והיינו משום דכתיב עם הדומה לחמור וא"כ בסוגיא דהכא דלא בעי למילף ולדה כמוה מעם הדומה לחמור ע"כ לא אתי כר"ט אלא דמסתמא לשון התוספות לא משמע כן לכך נ"ל לפרש דבריהם דהכי קאמרי כיון דלא שייך האי קושיא אלא לר"ט לחוד א"כ אמתניתין דלקמן דר"ט ה"ל לקבוע סוגיא זו ולא לרבנן דמשנתינו דסתמא קאמרי ולדה כמוה דאכתי לא איירי ממזר שנשא שפחה כנ"ל ודוק היטב:

בא"ד ונראה דה"פ כו' ואפילו כבנו ממזר לא הוי לא ליורשו ולא ליטמא לו כו' עכ"ל. כבר כתבתי דיש לתמוה דנקטו ליורשו וליטמא לו דלא שייכי כ"כ למשנתינו דלא איירי אלא בעניני יוחסין וקידושין טפי ה"ל לפרש עיקר מילתא לענין אם קידש אשה קודם שנשתחרר או עכו"ם קודם שנתגייר דלא חיישינן לקידושין ונראה דניחא ליה לאתויי ליורשו וליטמא לו ועניני יבום דכל הנך שייכי אפי' לאחר שנשתחרר ונתגייר כן נ"ל:

גמרא דאמר קרא האשה וילדיה תהיה לאדוניה ופירש"י בשפחה כנענית שמוסרה לע"ע. וקצת קשה האיך ילפינן מהכא ות"ל דחידוש הוא שרבו מוסר לו ש"כ בע"כ כדי שירויח הוולדות ומחידוש הא לא ילפינן וי"ל דנהי דהחידוש הוא שע"ע עושה איסור הרבה מצינו כיוצא בזה איסורין שהותרו מכללן אבל לענין הולדות לא אשכחן כה"ג לפסול זרע ישראל לעשותן כעבדים עד עולם אע"כ דמעיקר דינא ולדה כמוה כנ"ל:

שם אשת עכו"ם מנ"ל. הא דלא יליף אשת עכו"ם בק"ו משפחה דשייכא במצות מבואר ביבמות דף כ"ב דאיכא למימר נמי שאני עבד ושפחה דלית להו חייס ע"ש אלא דלכאורה לא שייך האי סברא אלא לענין דולדה כמוה משא"כ לענין קידושין אלא דנ"ל דלענין

קידושין איכא סברא אחרינא דנהי דבשפחה לא תפסי קידושין היינו משום שאין בידה להשתחרר משא"כ באשת עכו"ם שבידה להתגייר אפשר דתפסי קידושין אלא דלפ"ז לא שייך הא מילתא בז' אומות דהא אפילו לאחר שנתגיירה באיסורה קאי ואף ע"ג דבדיעבד תפסי לאחר שנתגייר אפ"ה ק"ו מיהא הוי משפחה דלאחר שחרור מותרת לגמרי ובזה יש ליישב הא דאמרינן בפ' אין מעמידין דף ל"ו לרבי שמעון דאמר כי יסיר לרבות כל המסירין וע"ש בתוספות שכתבו דלא שמעינן דר"ש אמר הכי בהדיא ולמאי דפרישית מדר"ש גופא מוכח דלא איצטריך קרא אלא לשאר אומות דבז' אומות אתיא בק"ו משפחה:

תוספות בד"ה אמר קרא פירש בקונטרס כו' מיהו קשה כו' כדאמר רבא בפ' הערל בגירותן אית להו חתנות כו' עכ"ל כונת הקושיא כיון דלפי האמת דאיירי בגירותן תפסי קידושין בדיעבד כדקתני מתניתין בת ישראל לנתין וא"כ נהי דבגיותן כ"ש דקיימי באיסור קידושין אפ"ה בדיעבד מנ"ל דלא תפסי ולרבא גופא נמי תיקשי במאי פשיטא ליה דבגיותן לית להו חתנות כלל אפילו בדיעבד מיהו לענ"ד יש ליישב קושייתם דכיון דילפינן מיהא דלאו בנות קידושין הן בגיותן לכתחלה ממילא דלא תפסי אפילו בדיעבד מק"ו דיבמה לשוק וליכא לרבויי מכי תהיין כיון דלא קרינן בה אחת אהובה ואחת שנואה דא"כ לאו מעם א' נינהו ונהי דמצרית מרבינן מכי תהיין היינו בק"ו משאר חייבי לאוין דתפסי בדיעבד כ"ש בחייבי עשה משא"כ מאשת עכו"ם ליכא למילף משאר ח"ל דבכולהו שייך מיהא קידושין לאחרינא אף לכתחלה משא"כ בגיותן דלא שייך קידושין לכתחלה כלל לא לדידיה ולא לאחרינא הוי שפיר ק"ו מיבמה משא"כ לאחר שנתגיירו נהי דלרבא אסורין לכתחלה מלא תתחתן אפ"ה תפסי בדיעבד כמו שאר ח"ל דהא בגירותן נמי שייך בהו קידושין לכתחלה לנתין ולממזר כנ"ל נכון למ"ד אין קידושין תופסין ביבמה ואינך מ"ד אפשר דמוקי לא תתחתן בגיותן אלא דבלא"ה משני התוספות שפיר:

רש"י בד"ה בנך מישראלית כו' לאו מקרא דייק לה כו' עכ"ל. נראה שהוכרח לפרש כן מהא דאמרינן בסמוך הניחא לר"ש דדריש טעמא דקרא ומייתר ליה כי יסיר ואי ס"ד דמגופא דקרא יליף לה ר' שמעון דבנך מישראלית קרוי בנך וכדמסיק רבינא א"כ הא איצטריך להאי דר"ש אע"כ דלאו מהאי קרא יליף לה אלא ממילא מישתמע וא"כ א"ש דלא משמע לן דכולה קרא כי יסיר לא איכתב אלא משום האי דיוקא וע"כ דלרבינא כל המסירין אתא לאסור בהן עיקר קרא וממילא משתמע שפיר דלכולהו מילתא מדמינן שאר אומות בגיותן להדדי כנ"ל בכוונתם ועיין עוד בסמוך:

תוספות בד"ה בנך הבא כו' פירש בקונטרס כו' וא"ת רבינא היינו דברי רבי יוחנן ומה בא לחדש כו' עכ"ל. ובסוף פ"ק דיבמות איתא נמי להא סוגיא ומשם יש לתמוה יותר על פירש"י דבתר דמייתי האי דרשא מקשה והאיכא בנות ואמר רבינא בן בתך הבא מן העכו"ם כו' אלמא דבלאו מילתא דרבינא לא שמעינן לה אלא דבאמת לא ידענא מאי קשיא להו על פירש"י דאפשר דמה שפירש"י כך במילתא דבנך הבא מישראלית סמיך אמימר דרבינא גופא דמפרש כך מילתא דר"ש ורבינא גופא מפרש לה הכי שלא נטעה לפרש כפירוש ר"ת ולא משמע ליה לפרש כן משום קושית התוספות דמסקו בסוף הדיבור ולכאורה לשון רש"י שכתבתי בסמוך מורה על זה דעיקר מימרא ודרשא דר"ש אתא להאי דבנך הבא מישראלית קרוי בנך ולא מייתי לה אלא אגב גררא לדיוקא דאין בנך הבא מן האשת עכו"ם קרוי בנך אלא דרבינא הוא שמפרש דבריו דאיירי מהסרת בן הבת כן נ"ל והארכתי ליישב לשון רש"י בכמה דרכים ואין להאריך:

בא"ד לכך פירש ר"ת כו' וה"ק כי יסיר החותן כו' ואתא רבינא וקאמר כו' עכ"ל. לא ידעתי למה הוצרכו להאריך כ"כ דמצינן לפרש פירוש ר"ת בקצרה מדיהיב רחמנא טעמא לבנך לא תקח לבתו ולא איפכא אלמא דיהיב טעמא לקילתא וכ"ש לחמירתא דפשיטא בבתך איכא הסרת כל זרעך אלא אפילו בבנך חיישינן להסרה דידיה לחודא ולולי שאיני כדי היה נראה בעיני לפרש מילתא דרבינא בפשיטות לפי דרכו של ר"ת דמכיון דדייק ר"ש מבנך דאין בנך מן האשת עכו"ם קרי בנך אלא בנה והוי עכו"ם גמור אע"ג דמצד אביו ישראל הוא ובין בישראל ובין בעכו"ם הולכין אחר הזכר אע"כ דאפ"ה כיון שניתנה תורה נתחדשה הלכה שלא יהא שום צד אישות בבן ישראל לעכו"ם והדרינן לעיקר מילתא דעובר ירך אמו הוא היכא דלא שייך תפיסת קידושין ואישות ומש"ה אין קרוי בנך אלא בנה א"כ ה"ה להיפך בבן בתך הבא מן העכו"ם קרוי בנך מה"ט גופא דבתר דידה שדינן ליה דעובר ירך אמו הוא ודו"ק:

בא"ד עוד פירש ר"ת דכי יסיר כו' ופירוש זה קשה לר"י דכי יסיר משמע כו' עד סוף הדיבור. ולענ"ד משום הא לא איריא דודאי פשטא דקרא דכי יסיר איירי מהסרת החותן לבם מיראת שמים אלא מייתורא דכתיב מאחרי דרשינן נמי הא ולפ"ז אתי שפיר נמי הא דמקשינן בסמוך הניחא לר"ש דדריש טעמא דקרא ואייתר ליה כי יסיר דמסברא נאמר כן ואמאי הא קמן דבבתן לא תקח לבנו לא שייך האי טעמא לפרש"י ולפירוש שני של ר"ת ואפילו הכי אסרה רחמנא אע"כ דלכולהו פירושי עיקר איסורא דחתנות בתרווייהו אסור משום הסרת החותן לבן או לבת והא מסברא ידעינן כר"ש אלא מקראי יתירא דרשינן נמי הסרת בן הבת או בן הבן לכל חד כדאית ליה כנ"ל נכון ודו"ק:

גמרא נימא קסבר רבינא עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר. כך גירסת רש"י והריטב"א ז"ל בחידושיו הביא גירסא אחרת נימא קסבר רבינא הולד כשר והקשה דא"כ לא משני הש"ס שפיר. ולענ"ד אף לנוסחת רש"י לא אתי שפיר הא דמשני נהי דכשר לא הוי כו'. אמנם לענ"ד היה נראה ע"פ השיטה שכתבתי בסמוך דעיקר דיוקא דרבינא דכי היכי דשדינן ליה בתר אימא בישראל שבא על אשת עכו"ם ה"ה נמי איפכא בעכו"ם ועבד שבא על בת ישראל שדינן ליה בתר אימא אלא דלכאורה אכתי לא דמי דאימא דוקא בישראל שבא על אשת עכו"ם ושפחה שדינן ליה שפיר בתר אמו דהיינו אחר הפגום משא"כ בעובד כוכבים שבא על בת ישראל לעולם דבתר אבוה שדינן ליה לחומרא והיינו אחר הפגום ואי אמרינן דהולד כשר לא הוי פגום אע"כ מדדייק רבינא למילתא מדייק הש"ס שפיר דס"ל הולד ממזר וא"כ הוי יותר פגום דאי אמרינן דדינו כעובד כוכבים אית ליה תקנתא לכשיתגייר ומסתמא יתגייר שכרוך אחר אמו אבל אי הוי ממזר פגום לעולם ואהא משני הש"ס שפיר נהי דכשר לא הוי ממזר נמי לא הוי פסול מיקרי והוי נמי לחומרא דהוא וזרעו לעולם אסורין בכהנת משא"כ אי שדינן ליה בתר אבוה יתגייר ויהא מותר בכהנת וכמ"ש התוספות לעיל עמוד א' בד"ה לחומרא מקשינן דמיקרי שפיר חומרא בכה"ג. ועל פי זה יש ליישב שיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל שכתבו דאפילו פגום לא הוי והיינו משום דדוקא אליבא דרבינא הוצרך לשנויי הכי משא"כ למסקנא כן נ"ל נכון ודו"ק. ובפרק עשרה יוחסין אבאר יותר אי"ה:

שם אמר קרא כי תהיין וילדו לו כו' ולכאורא היה נ"ל דכולה סוגיא דהכא למ"ד קידושין תופסין ביבמה ולא איירי קרא דכי תהיין בחייבי לאוין למימרא דתפסי קידושין דלא איצטריך אלא פשטא דקרא אפילו בחייבי כריתות איירי כיון דקרינן בהו כי תהיין דתפסי קידושין לאחרינא קרינן בהו נמי וילדו לו כדאי' ביבמות דף כ"ב ומה שהכריחו לכך היינו משום דבלא"ה היה נראה דלמ"ד אין קידושין תופסין ביבמה לא שייך האי סוגיא דשפחה ועבד יליף בק"ו מיבמה דלא תפסי קידושין אלא דלמאי דפרישית לעיל מיצרך צריכי ואתיא סוגיא דהכא כב"ע ואף על גב דפשטא דקרא דכי תהיין איירי בחיי"ל אפ"ה מסמיכת וילדו לו או מיתורא דלו דרשינן נמי הא דכל היכא דאיכא מיהא צד קידושין לאחרינא קרינן וילדו לו ומרבינן נמי בני חייבי כריתות לירושה וכן ביבמה לשוק כיון שקרובה לחלוץ כמו ליבם שייך בה צד תפיסת קידושין כמ"ש התוספות ס"פ החולץ ומש"ה קרינן בהו נמי וילדו לו ולא ממעטינן אלא ולד שפחה ואשת עובד כוכבים ולפ"ז א"ש הא דלא מקשינן הכא לר"ש כי תהיין וילדו לו למאי איצטריך דלמאי דפרישית אתי שפיר דאיצטריך לגופא לרבות בני חייבי כריתות ובני יבמה לשוק לנחלה

דכיון דקרינן בהו כי תהיין קרינן בהו וילדו לו ואף על גב דביבמות דף ס"ב מרבינן לבני חייבי כריתות מקרא דמולדת חוץ לענין דמיקרי אחותו נ"ל דאפ"ה איצטריך קרא אחרינא לנחלה דלאו הא בהא תלינן תדע דהא עכו"ם יורש אביו דבר תורה ואפ"ה אין לו איסור אחוה מן האב אלא מן האם כדאמרינן ביבמות פרק נושאין דף צ"ו ע"ב. ולפ"ז נתיישב לי היטיב הא דלא מייתי הש"ס ביבמות דף כ"ב האי קרא דוילדו לו לענין ולד משפחה ואשת עכו"ם דלא מיקרי אחותו ואיצטריך לדחוקי התם דרבנן דפליגי אדרבי יוסי בר יהודה ר"ש היא וכבר הרגישו שם התוספות בזה ולמאי דפרישית אתי שפיר דאף ע"ג דממעטינן לולד שפחה ואשת עכו"ם מנחלה דלא קרינן וילדו לו כיון שאין הבן מתייחס אחריו אפ"ה הוי מרבינן להו לאיסור אחותו כיון דכתיב מולדת חוץ כיון דנחלה ואיסור אחוה לאו הא בהא תליא משא"כ לר"ש דיליף מקראי דכי יסיר דאין קרוי בנך אלא בנה משמע שפיר דלשום דבר אין קרוי בנך בין לנחלה בין לאיסור עריות והיינו דמסקינן התם מאן תנא דפליג אדריב"י ר"ש הוא כנ"ל נכון וברור בעזה"י ודו"ק:

דף סט.

משנה רבי טרפון אומר יכולין ממזרין ליטהר כיצד ממזר שנשא שפחה כו' למאי דמסקינן דנושא לכתחלה אתי שפיר בפשיטות דדוקא בשפחה מותר לכתחלה משא"כ באשת עובד כוכבים משא"כ למאי דס"ד דאם נשא דיעבד ה"מ למיתני נמי באשת עכו"ם אלא דבאשת עכו"ם לא פסיקא מילתא שיהא יכול לגיירו בע"כ דמסתמא בתר אשת עכו"ם אמו גריר משא"כ בשפחה יכול לקנות שפחה לכתחילה ויבא עליה שהולד שלו ואח"כ ישחררו בע"כ וק"ל:

גמרא ורבנן כל ולד במעי שפחה כולד במעי בהמה דמי. נראה דהשתא לא צריך לילפותא דהאשה וילדיה אלא עיקר טעמא משום הכי דכוולד במעי בהמה דמי דכתיב עם החמור ודרשינן לעיל עם הדומה לחמור ומש"ה בתר אימיה שדינן ליה ויש ליישב בזה כמה קושיות ואין להאריך יותר ועמ"ש בזה לעיל בסוגיא הקודמת ודו"ק:

סליק פרק האומר

עשרה יוחסין פרק רביעי

משנה עשרה יוחסין עלו מבבל. נראה דנקיט מנינא למעוטי עבדים דאין להם יחס ולא שייך בהו כלל כולהו דינא דמתניתין להתירא או לאיסורא כיון דאין להם קידושין כלל ועוד דלמאי דמסקינן דמתניתין העלום תנן שעזרא העלום בעל כרחן מבבל שלא יתערבו בכשרים נראה דלא שייך הא מילתא כלל בעבדים דלעולם רשות בעליהם עליהם עד

שישתחררו משא"כ בכל הנך דקחשיב במתניתין אפשר שישתקע שם פסולם מעליהם ואתי לאערובי בכשרים ועוד דלא שייך כלל למיעבד תקנתא בעבדים לכוף לשחררן דכל המשחרר עבדו עובר בעשה ואותן עבדים שרצו לעלות מעצמן לא"י בלא"ה נמי יוצאין לחירות כדתנינן בסוף מסכת כתובות ועוד דלא מקיים בהו הך תקנה דסוף סוף יקנו עבדים אחרים בבבל מכל הטעמים נ"ל דלא מצי עזרא למיעבד בהו תקנתא ומש"ה לא קתני להו משא"כ בנתינים אע"ג דמשום עבדות גזיר עלייהו אפ"ה לא שייך בהו חד מהנך טעמי ומש"ה חשיב להו כן נ"ל והא דלא קתני כותים נ"ל דלא הוגלו לבבל ולא עלו ודו"ק:

שם ממזרים ונתינים כולם מותרין לבא זה בזה. וכתב הר"ן ז"ל דלמאי דקי"ל דנתינים אסורין מדאורייתא משום לא תתחתן בם דאיירי בגירותן צ"ל דהא דממזר מותר בנתינה היינו משום דלאו דלא תתחתן בם לא איירי אלא בכשירים ע"ש. ולכאורה נראה דוחק אלא דבפירוש התוספות ביבמות דף ע"ט מבואר קצת יותר דלאו דלא תתחתן ילפינן משאר פסולי קהל ע"ש:

אמנם לענ"ד נראה ברור דהא דכל האסורין לבא בקהל דמותרין לבא זה בזה ילפינן מפשטא דקרא דכתיב בכולהו פסולי קהל לא יבא בקהל ה' ומדלא כתיב סתמא לא יבא בקהל דהוי ילפינן לכולהו קהל כהונה ולויה וישראל או גרים למאן דאית ליה דאיקרי קהל אע"כ דלדיוקא אתו דוקא בקהל ה' לא יבואו הא מי שאינו קהל ה' מותרין וזה היתר הבא מכלל איסור וכמו שאבאר לקמן גבי חמשה קהלי כתיבי דמהכרח לפרש כן א"כ ממילא שמעינן שפיר דממזרים מותרין בנתינים דלא מיקרי קהל ה' ובזה נתיישב היטב לשון הטור אה"ע סי' ה' לענין פצוע דכא ע"ש מה שהקשה עליו הב"י ולמאי דפרישית א"ש וכ"ש דא"ש טפי לשיטת הסוברים דנתינים לא מיתסרי מדאורייתא אלא דור ראשון שנתגיירו בעצמם ובאינך דורות לא הוי אלא גזירה דדוד א"כ ילפינן שפיר דממזר מותר בנתינים בק"ו ממצרי ואדומי שהותרו לממזרים אע"ג דאסירי עד ג' דורות כן נ"ל נכון ועיין בחידושי לכתובות בר"פ אלו נערות בלשון התוספות:

גמרא מאי איריא דתני עלו מבבל ניתנו הלכו לא"י. לכאורה יש לתמוה טובא מאי קשיא ליה הכא אלישנא דמתניתין טפי מבכל דוכתי דקראי טובא הכי כתיבי שמזכיר הכל בלשון עליה ואלה העולים משבי הגולה ואלה העולים מתל מלח דמייתי לקמן דאיירי מעליית הפסולין והוא עזרא עלה מבבל וכן בלשון הגמרא כשעלה הלל מבבל רבי חייא ובניו עלו מבבל ובלשון המשנה הכל מעלין לארץ ישראל ובלשון האמוראים נמי כי סליק רבי זירא וכה"ג טובא:

והנלע"ד דודאי שייך בכל הנך שפיר לשון עלו נמי שהולך לשם מצות א"י דמיקרי שפיר עליה וכ"ש היכא דאיירי משעת עלייתן מהגולה דהוי עליה גמורה לגבי דידהו ועוד דאפילו שלא לשם עליה נמי היכא דאיירי מעיקר ענין הליכה מבבל לא"י קתני לשון עלו דקושטא דמילתא הכי הוי דא"י גבוה מכל הארצות וכדכתיב נמי ויעל אברהם ממצרים ויעלו יוסף ואחיו וכ"ש ופשיטא דגבוה מבבל דבבל מצולה הוי ויושבת בעמק אלא דהכא בלישנא דמתניתין ס"ד דהמקשה דעיקר מילתא דמתניתין לפרש ענייני יוחסין שצריך בדיקה בא"י שנמצאין שם כל הנך פסולין דקחשיב ואין זה ענין כלל מצד עלייתן ובדין הוא דה"ל למיתני עשרה יוחסין הוי בא"י אלא דאפשר דנקיט ענין בבל משום דקושטא דמילתא לא היה צריך בדיקה בהנן פסולין אלא משום שנתרבו ונתערבו בבבל וחזרו לא"י וקס"ד דעלו מאליהם כדי שלא יכירו בהם בני א"י כמו שפרש"י לקמן ולפ"ז לא איירי מעלייתן בימי עזרא דאדרבא לדורות צריך זריזות טפי ובדיקה יותר דמסתמא בכל פעם היו הולכין ובאין לא"י מבבל בהצנע לכת כדי שלא יכירו בהם וא"כ שייך למיתני הלכו לא"י ה"ה משאר מקום קביעותן ואהא משני בגמ' שפיר כדמסיק לקמן דאדרבא עיקר לשון המשנה להודיע יחוסין של בבל טפי מבא"י וכיון שהוצרך להזכיר עיקר מילתא דבבל שהלכו להן הפסולין קתני נמי לישנא דעלו אגב אורחא קמל"ן דא"י גבוה מכל הארצות וכ"ש דא"ש טפי למ"ד העלום בע"כ כן נ"ל נכון:

דף סט:

אביי אמר עלו תנן כו' ולאביי לא תיקשי מתניתין אמאי קתני עלו מבבל ניתני עלו לא"י דכיון דלאביי עלו מאליהם כדי שיתערבו ולא יכירום א"כ שייך שפיר לישנא דעלו מבבל שע"י כך יש לחוש יותר בא"י להצריכם בדיקה אלא דמסתמא דתלמודא משמע ליה טפי דלישנא דמתניתין מסייע לרבא ולר' אלעזר כן נ"ל וק"ל:

שם חלל מנא לן דתניא אמר רבי יוסי גדולה חזקה שנאמר ומבני כהנים כו' לכאורה לפי לישנא דברייתא ושקלא וטריא דשמעתין הא דנקיט במתניתין דחללי עלו מבבל לאו חללים ודאי אלא חללים ספק כדכתיב ולא מצאו כתבם המתייחסים אלמא שלא נגאלו מן הכהונה אלא מספק אלא דאכתי איכא למידק דע"כ אפילו ספק חללים נמי לא הוו כיון דאכלו מיהא בתרומה ואטו ספק חלל מי אכיל תרומה ועוד דלחד לישנא אפילו תרומה דאורייתא אכלו בסוף והיינו ע"כ משום דמדאורייתא שרו לגמרי אי משום דמוקמינן לכל חד אחזקה דאבהתיה קודם שנולד הספק אי משום דרובן כשירים היו ובכל חד איכא למימר דמרובא פריש אלא משום מעלה דיוחסין בעלמא מיקרי ספק

חלל כדכתיב ויגאלו מן הכהונה ובהכי איירי נמי מתניתין דקחשיב לחללי בהדי עשרה יוחסין דע"י עלייתן מבבל לא"י יש לחוש בא"י לחשש חללות ליוחסין דבהכי איירי כולה פירקין לקמן דמצריך בדיקה וכמו שיבואר ואף על גב דלכאורה לפ"ז תיקשי דר"י אדרבי יוסי דאמר בסוף פרק קמא דכתובות גבי מעשה בתינוקת דאם רוב העיר משיאין לכהונה מותרת לכהן ומשמע התם דלרב חנן בר רב סגי בחד רובא אף ליוחסין ואם כן אם נאמר דהכא רוב הכהנים כשירין היו ואפ"ה הרחיק עזרא אלמא דלא סגי בחד רובא ליוחסין (מיהו מלשון רש"י בספר עזרא משמע דאדרבה רובן ככולן דבני ברזילי לקחו מבנות ברזילי הגלעדי וא"כ רובן ספק חללין הוו מצד הגיורת כמו שאבאר) אלא דיש לחלק דשאני התם דתינוקת גופה יש לה חזקת היתר גמור ולא איקבע איסורא כלל משא"כ שנתערב בודאי חלל א' ביניהם ואיתרע חזקת היתר טובא דחזקה דאבהתא לא אלים כ"כ למישרי לכולהו מש"ה לא סגי בחד רובא ומכ"ש דא"ש טפי לשיטת המפרשים מעשה דתינוקת בטוענת ברי כדפרישית במקומו באריכות משא"כ הכא אפשר שהכהנים בעצמן לא אמרו ברי וכמו שאבאר עוד לקמן דף ע"ה במאי דאוסר ר' יוסי שם אלמנת עיסה ע"ש:

מיהו בעיקר חשש חללות דהכא דאיירי ביה קרא דמבני כהנים לא נתפרש בשמעתין אלא דבפרק האשה שנתארמלה דף כ"ד ע"ב פירש"י לפי שהתחתנו הכהנים בגויי הארץ משום הכי הוצרכו להתייחס וע"כ צריך לפרש שנתגיירו בנות הארץ תחלה דאל"כ מאי איריא חשש חללות ות"ל דישראל הבא על אשת עכו"ם וולדה כמוה ואף אם נתגיירו הבנים ה"ל זרים גמורים אע"כ דנתגיירו וקי"ל דגיורת אסורה משום זונה והכי איתא להדיא בירושלמי דשמעתין ע"ש דמשמע שבנות ברזילי הגלעדי היינו מבנות בנות שנתגיירו ולשיטת הסוברים דגירות לא הוי אלא ספק זונה אלא דלענין איסורא דעלמא הוא דמיתסרא אף בפחות מבת ג' כמבואר בפוסקים בא"ע סימן ו' ועיין בבית שמואל ס"ק ז' א"כ ההיא דהכא הוי ס"ס לענין חללות ספק א' בגופא אם זינתה או לא וספק אחד על ידי תערובת המשפחה ואפשר דמהכא דייק רבי יוסי ואינך תנאי למיפסל בבת עיסה אף בספק ספיקא כדאיתא לקמן דף ע"ה ובהכי א"ש טובא לישנא דגדולה חזקה דאף על גב דמדין ס"ס לא מישתרו דא"כ לענין יוחסין נמי לישתרו אע"כ דעיקר שריותא דידהו לענין תרומה היינו משום חזקה וא"כ חזקה אלים טפי מס"ס ומסתייע למאי דפרישית בפ"ק דכתובות בסוגיא דאלמנת עיסה ע"ש ודוק היטב ואל תתמה בכל מה שכתבתי כאן דבימי עזרא הוי נהוג בכל דיני מעלות דיוחסין דבלא"ה לכאורה סוגיא בפרק האשה שנתארמלה דייק הכי מדדייקינן אהך ברייתא דהכא דאי אמרת מעלין

מתרומה ליוחסין אתו לאסוקינהו ומאי קושיא דלמא בימי עזרא לא נגזרו הנך גזירות ומעלות אע"כ דמגופא דמילתא מוכח דלא איירי אלא במעלה דיוחסין כן נ"ל ועדיין צ"ע ואין להאריך כאן יותר:

דף ע.

גמרא אמר רבה בר אדא אמר רב כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו דומה כאילו חרשו לכל העולם וזרעו מלח כו'. נראה משום דזורע מלח לא די שאין ראוי להצמיח אלא אדרבא משחתת ושורפת הארץ עד שאינה ראוי עוד לזורעה כדכתיב גפרית ומלח שריפה כל ארצה לא תזרע ולא תצמיח ה"נ במי שנושא אשה שאינה הוגנת ומרבה פסולין בישראל ובדין הי' שלא תתעבר אלא העולם כמנהגו נוהג ולבסוף מתרחקין מאותה משפחה ולבסוף ששים או ע' שנה אנדרלמוסיא בא לעולם שעל ידו תשחת הארץ ואפשר דמה"ט גופא נענשו אנשי סדום ונהפכו לתל מלח מדה כנגד מדה כן נ"ל וקרוב לזה כתב ג"כ מהרש"א ז"ל בחידושי אגדות:

שם ושמא תאמר לזמן מרובה ת"ל חדש מאי משמע כו' לכאורה יש לתמוה דהא כבר מייתי סיפא דקרא גופא דכתיב יאכלם חדש להדיא ומאי האי דהדר וקאמר ושמא תאמר לזמן מרובה והדר מייתי האי קרא גופא דכתיב חדש ואפ"ה הדר ומקשה מאי משמע והנראה בזה דודאי פשטא דקרא לא מיירי שפיר בהכי דודאי לשון יאכלם לא משמע לשון אכילה ממש מדכתיב יאכלם חדש משמע שהחדש מכלה ומאבד ממונם מלשון ואכלה אתכם ארץ אויביכם ולשון חרב תאכלו ומש"ה קאמר שפיר מאי משמע דודאי אי הוה מלשון אכילה הוי מישתמע שפיר דבחדש אחד יאכלו כל חלקיהם ולא ישאר בידם מאומה משא"כ השתא דכתיב יאכלם חודש משמע שחדש מכלה חלקיהם ואהא משני ר"נ בר יצחק שפיר חודש נכנס וחודש יוצא והממון אבד מאיליו ויתכן יותר לומר שהיה דרך רמז כמו שהחדש הנכנס בתחלתו מתרבה והולך עד אמצעו ולבסוף מתמעט והולך לגמרי כך זה שנושא אשה לשם ממון ודימה להתעשר לבסוף מתמוטט והולך עד שלא נשאר כלום כנ"ל:

שם ואמר רבה בר אדא כו' אמר ר' המנונא כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו אליהו כופתו והקב"ה רוצעו כו' ופרש"י דלאו אליהו הנביא דכתיב בקרא דמקמי הכי מאן כפתו כו' עכ"ל. ולולי פירושו היה נ"ל ליישב דלכאורה הא דקאמר הכא כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו לאו שנושא אשה פסולה ודאית בזה לא שייך לומר אליהו כופתו והקב"ה רוצעו דהא איכא דינא בארעא שהבית דין מוציאין אותה ממנו אלא ע"כ דאיירי במי שאינו

חושש לבדוק ולישא אשה בדוקה ומיוחסת אלא ממשפחה שיש בה חשש שמץ פסול ולפ"ז משמע דלא שייך הא מילתא אלא לאחר שעלו הפסולין מבבל לא"י ונתערבו בהם דמה"ט הצריכו חכמים בדיקה כדאיתא לקמן דאמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים כל המשפחות בחזקת כשרות הן ופרש"י זו דברי ר"מ אמתני' קאי דקתני דעלו פסולין לא"י דמשמע דבעי בדיקה לר"מ ולחכמים נמי נהי דמדינא אין צריך בדיקה מ"מ לכתחילה מיהא מהדרינן ומש"ה קאמר דמי שאינו חש לבדוק אליהו כופתו והקב"ה רוצעו והיינו אליהו הנביא ממש משא"כ מקמי הכי קודם שעלו מבבל דלא הוי שייך הך חששא ואע"ג דכתיב ויתערבו בגוים אפילו הכי מכירין ישראל ממזרים שביניהם ופרשי מינייהו ומש"ה לא הוצרכו הב"ד של מעלה להך מילתא דכופתו ורוצעו כן נ"ל נכון לולי דרש"י לא פירש כך ואזיל לשיטתו דבפסולי ודאות מיירי:

שם א"ל נישדר מר שלמא לילתא א"ל קול באשה ערוה אפשר ע"י שליח א"ל הכי אמר שמואל אין שואלין בשלום אשה כו'. לכאורה מעיקרא הוי ליה למימר הא דאין שואלין אלא משום דאגב אורחא אתא נמי לאשמעינן הא מילתא גופא דאית ביה תרתי איסורי אלא דאכתי אינו מיושב שהרי מעיקרא דא"ל נישדר מר שלמא משמע ע"י שליח ואפשר דרב יהודה הוי סבר דודאי פשיטא ליה לרב נחמן דאסור לשלוח שאלת שלום ע"י שליח דאיכא דרך חיבה טפי וע"כ הוי סבר דמאי דקאמר נישדר לה מר היינו שישאל בעצמו דבהא אפשר דליכא משום הרגל חיבה כיון דאורחא דמילתא הכי הוא וחיובא נמי איכא לשאול בשלום כל אדם ואפילו לעכו"ם מפני דרכי שלום ומהדר ליה דבהא איכא איסורא דקול באשה ערוה ורב נחמן דלא שמיע ליה נמי אידך מימרא דשמואל דאסור לשאול בשלום אשה א"ל דע"י שליח קאמר כן נ"ל:

דף ע:

הכי אמר שמואל כל דאמר מבית חשמונאי מלכא קאתינא עבדא הוא. עיין בחידושי הריטב"א ז"ל שכתב דלשמואל גופא לאו עבדא ממש דמסתמא נתייאשו הבעלים מהם ושמואל ס"ל המפקיר עבדו אינו צריך גט שיחרור אלא דר' יהודה ס"ל כוותיה בחדא ופליג בחדא:

שם א"ר אבין בר רב אדא אמר רב כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו כו' אימתי הוי עדות בישראל בזמן שהשבטים שבטי יה. ופירש"י ז"ל אותן שהן ישראל הוא מעיד עליהן שהן שלו עכ"ל. ואף על גב דבכל דוכתי אמרינן דאע"פ שחטא ישראל הוא אפ"ה אין הקב"ה רוצה להעיד עליו בפירוש שהוא ישראל כן נראה מפרש"י ז"ל ולא ידעתי למה הוצרך

לפרש כן דבפשיטות מצינן לפרש שאין הקב"ה מעיד עליו שהוא ממשפחה כשירה כדאשכחן בכל השבטים שנמנו במדבר שהטיל הקב"ה שם יה עליהם החנוכי הפלואי וזה היה עדות שכשירים הם וה"נ אף ע"ג דזרעו פסול והוא אינו פסול אפ"ה אין הקב"ה מעיד עליו כיון שבמזיד פוסל את זרעו אלא דלכאורה לשון הגמ' דחקו לרש"י ז"ל לפרש כן מדקאמר אימתי הוי עדות לישראל בזמן שהשבטים שבטי יה משמע דתרי מילי נינהו ולמאי דפרישית עיקר העדות היא ע"י שם יה ועוד איפכא מיבעי ליה אימתי הן שבטי יה בזמן שמעיד על ישראל אבל לפירש"י ז"ל אתי שפיר וכוונתו להא דאמרינן בעלמא איש ואשה זכו שכינה ביניהם והיינו שם יה וכל זה היינו בנושא אשה הגונה אבל בנושא אשה פסולה ודאי אין לך לא זכו יותר מזה וא"כ אין נקרא שבטי יה ומש"ה אין הקב"ה מעיד עליו כלל שהוא מזרע ישראל וכדפרישי':

דף עא.

אמר רבי חמא בר חנינא כשהקב"ה מטהר שבטים שבטו של לוי מטהר תחלה. ופרש"י ז"ל מטהר השבטים מיחסם ובסמוך במימרא דרי"ב לוי דקאמר כסף מטהר ממזרים פרש"י ז"ל דריב"ל ס"ל דהאי מטהר לאו מבדיל פסוליהם קאמר אלא דמטהר ומכשירם לגמרי עכ"ל. ולפ"ז נראה מבואר דריב"ל פליג אדרבי חמא ב"ח לפרש"י ז"ל ובאמת דלכאורה פרש"י ז"ל מוכרח דריב"ל דקאמר כסף מטהר ע"כ דלגמרי מטהר כיון שלא נודע פסולן ולרבי חמא א"א לומר דמטהר השבטים לגמרי קאמר דא"כ לא שייך לשון מטהר השבטים אלא מטהר את ישראל וכ"ש דלא שייך לומר דמטהר שבטו של לוי תחלה דבפעם א' מטהר כולם כיון דמכשירן לגמרי ולכאורה היה נ"ל מלישנא דגמרא דלא פליגי דריב"ל לא איירי אלא לענין פסול ממזרים שאין הקב"ה מבדילן מהטעם שאפרש לקמן דמדאורייתא ממזר ספק מותר לבא בקהל וכיון שע"י הכסף שנתרבו ממזרים הרבה בכל משפחה שבישראל אין הקב"ה רוצה לברר ספיקן ואוקמינהו אספק דאורייתא דכשירין אבל לענין שאר פסולי עבדות ועמוני ומואבי למ"ד דאסור מדאורייתא כיון דספיקן אסור מדאורייתא לשיטת רוב הפוסקים כמו שאבאר לקמן ע"כ יבדיל הקב"ה הפסולים מהנך הכשירים ובהא איירי שפיר ר"ח בר חנינא שהקב"ה מטהר השבטים והיינו במה שיאמר שזה משבט פלוני דממילא יצא מחשש עבדות וגירות וכ"ש מגירות דפסולי קהל ובהנך קאמר ששבטו של לוי מטהר תחלה מפסולות הנ"ל וכ"ש כהנים צריכין עוד טהרה אחרת לטהרן מחשש חללות ואף ע"ג דממזרים בכלל חללים נינהו אפ"ה כיון דבשעה שמבדילן יאמר עליהם זה חלל ולא יאמר זה

ממזר שפיר קרינן בהו נמי מטהר כסף או שנאמר דמטהר כסף לא קאי אכהנים אלא אשאר שבטים. אלא דאכתי מימרא דרבי יצחק דדריש מגישי מנחה בצדקה למשפחה שנטמעה נטמעה א"כ משמע דלהגשת מנחה נמי כשירין ודלא כר"ח ב"ח וא"כ ע"כ צריך לפרש כפרש"י ז"ל ועוד דבלא"ה צריך לפרש כן בדרבי חמא דלא תיקשי דידיה אדידיה דקאמר לעיל אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על משפחה מיוחסת שבישראל וא"כ ממילא יודע פסוליהם וע"כ לית ליה דרשה דריב"ל ודו"ק:

שם רש"י בד"ה כסף מטהר כו' וריב"ל ס"ל האי מטהר לאו מבדיל פסוליהם קאמר אלא מטהר ומכשירם כולם עכ"ל. נראה דהאי מטהר ומכשירם כולן לאו דמטהר אפילו ודאי ממזרים בשביל שנתרבו כ"כ וכפירוש הרמב"ן ז"ל לקמן בדרבי יוסי דממזרים ונתינים מותרין לעתיד אף ודאי משום דפרש"י כאן א"א לומר כן דהא רבי יצחק משמע דמסיק מילתא דריב"ל וקאמר מאי צדקה משפחה שנטמעה נטמעה משמע דוקא אותן שנטמעו בספק ולא הוודאין אלא ע"כ דכוונת רש"י נמי דכתב דמטהר ומכשיר כולן היינו אותן שנטמעו ונתערבו דוקא כן נ"ל בכוונת רש"י ז"ל ובאמת דלכאורה היה נ"ל דהא דריב"ל ורבי יצחק לא אירי אלא דוקא באותן שנתערבו ולא נודע בהם שום חשש תערובות לאחר שנשתקע הדבר או שלא נודע כלל בהנך קאמר דאין הקב"ה מגלה אותו המשפחה אלא מניחם בחזקתן ובכה"ג קאמר רבי יוחנן בסמוך דאף בזמן הזה אין לגלות משא"כ היכא שיש חשש פסול באותה משפחה שנתערב בהם חלל או ממזר אלא שאין ידוע מי הוא נראה דמותר לגלות מי הכשר ומי הפסול ולעתיד נמי הקב"ה עתיד לגלותן כדי להכשיר הכשירים באותה משפחה דלא ניפרשו מינייהו ובכך הייתי רוצה ליישב הך מילתא דרבי חמא בר חנינא דקאמר שהקב"ה עתיד לטהר השבטים ושבטו של לוי מטהר תחלה והיינו כדפרישית ולא פליג אריב"ל ורבי יצחק אלא דאכתי קשה אידן מימרא דרבי חמא ב"ח דקאמר שאין הקב"ה משרה שכינתו לעתיד אלא על משפחות המיוחסות וכדפרישית בסמוך אם לא שנאמר דאף שאין הקב"ה מגלה אותן שלא נודע פסולן אפ"ה אין משרה שכינתו עליו לענין נבואה וזה אין נכון מיהו מלשון הטור משמע להדיא דמשפחה שנטמעה נטמעה איירי דוקא בכה"ג והוסיף לבאר דהיינו משפחה שנתערב בה ספק חלל ולא כתב משפחה שנתערב בה חלל משמע דדוקא בכה"ג דבלא"ה איכא ספק ספיקא כדמשמע בסוגיא דאלמנת עיסה אלא דבאמת לא ראיתי למפרשי הטור שהשגיחו בזה א"כ משמע דמה שכתב שנתערב ספק חלל לאו דוקא אלא דמפני שנתערב קרי ליה ספק ודו"ק ועדיין צ"ע:

דף עא:

עולא איקלע לפומבדיתא חזיא לרבי יצחק בר"י כו' א"ל מי ידענא מהיכא אינסיב. אף על גב דרב יהודה בפומבדיתא הוה בבבל אפ"ה נראה דהיה מחמיר ומהדר להשיא מיוחסת גמורה לפי שהוא היה מחזיק עצמו מיוחס ידוע אפ"ה מהדר ליה עולא אטו אנן ידעינן מהיכא אתינן וא"כ ה"ל דבר שא"א לעמוד בה ותדע דלחומרא בעלמא איירי דהא רב יהודה גופא קאמר לקמן משמיה דשמואל דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים כל הארצות בחזקת כשרות עומדות וקאמר בדף ע"ו משמיה דרב כל המשפחות בחזקת כשרות עומדות אע"כ דלחומרא בעלמא היה רוצה ליזהר ולחזור אחר מיוחסת ועיין מה שאפרש עוד לקמן במימרא דרב יהודה אמר רב:

דף עב.

ע"ב ת"ר גר נושא ממזרת דברי רבי יוסי ופרש"י שהולד ממזר. ולכאורה נראה בכוונת רש"י ז"ל משום דבסמוך איפסקא הלכתא כרבי יוסי וקי"ל נמי לעיל ס"פ האומר דהלכה כרבי טרפון דיכולין ממזרים לטהר ע"י שפחה דוקא משמע דע"י גירות לא לכך הוצרך רש"י ז"ל לפרש דלרבי יוסי נמי הולד ממזר כך נראה לכאורה אלא דיותר נראה דגירסת רש"י ז"ל בגופא דברייתא הכי הוא וכדמשמע לעיל בפרק האומר דף ס"ו וכגירסת מהרש"א ז"ל ודלא כמהרש"ל וכן נראה להדיא מלשון הרי"ף והרא"ש ז"ל בשמעתין ובעיקר לשון רש"י ז"ל דטעמא דרבי יוסי דהוי ממזר משום דכתיב לו הלך אחר פסולו וכבר הארכתי בפרק האומר:

רש"י בד"ה חמשה קהלי כתיבי וקהל דגבי פצוע דכא לא חשיב דלאו בפסולי יוחסין משתעי. והתוספות כתבו בשם ר"י משום דלא שייך ביה קהל וכוונתם דנהי דאיצטריך למיכתב ביה קהל ה' למישרא פצוע דכא בגיורת ובנתינה כדאיתא להדיא בפרק הערל אפ"ה כיון דלא דמיא להנך לא מייתר בה קרא דאיצטריך למיכתב באפי נפשה משא"כ הנך דכולהו כי הדדי נינהו לענין דרשת בקהל ה' כמו שאבאר ולפרש"י לא שייך למיכתב פצוע דכא בחד קרא בהדי הנך כיון דלא דמיא להו כלל כן נ"ל בפרש"י ותוספות. מיהו בחידושי הריטב"א ז"ל מצאתי שכתב בשם הראב"ד ז"ל דודאי חשיב קהל ה' דפצוע דכא אלא דקהל ה' דמצרי ואדומי לא קחשיב כיון דלהתירא כתביה רחמנא ולענ"ד נראה להוסיף טעם לשבח כיון דאיצטריך למיכתב התירא בדור שלישי איצטריך למיכתב ביה בקהל ה' באפי נפשה דאל"כ ה"א דלא שריא רחמנא בדור שלישי אלא בקהל ישראל ולא בקהל כהונה משא"כ השתא דכתיב ביה יבא להם בקהל ה' באפי נפשה משמע להדיא

דאף בקהל כהונה שרי כדפרישית בסמוך דכל היכא דכתיב קהל ה' סתמא חד זימנא משמע דאיירי בקהל כהונה ואף על גב דלפ"ז איכא למידק איפכא א"כ במצרי ראשון ושני מנא לן דאסורי בישראל דלמא לא אסרה רחמנא אלא בקהל כהונה הא ליתא דלעניין איסורא ודאי דבר הלמד מענינו הוא וילפינן חדא מאינך כדמוכח בשמעתין ודו"ק:

דף עג.

גמרא חד לכהנים וחד ללוים כו' ולכאורה נראה דהא דס"ד הכא טפי לאוקמי קרא בקהל כהונה לחוד מבשאר דוכתי היינו לבתר דאיצטריך חד קהל ה' לגופא למידרש בקהל ודאי הוא דלא יבא הא בקהל ספק יבא אלא דאי הוה כתיב חד זימנא בקהל ה' לא הוי דרשינן מיניה קהל ה' ולא קהל ספק אלא קהל ה' היינו קהל כהונה דמיקרי קהל ה' טפי מלוים וישראלים לכך איצטריכו למיכתב כולהו בלשון קהל ה' דאל"כ אכתי ה"א דבהך דכתיב קהל ה' ממעטינן ספיקא משא"כ בהך דהוי כתיב קהל סתמא אפשר דספק נמי אסור מש"ה איצטריך למיכתב כל חד באפי נפשיה ובכל חד קהל ה' וממילא דהנך ילפותא שייכי בכל חד מינייהו דהי מינייהו מפקת ולפ"ז לאו דוקא ספק ממזר מותר אלא אפילו ספק עמוני ומואבי כנ"ל לכאורה וכמדומה לי שראיתי מבואר באיזה מפרש דעיקר ילפותא דדרשינן בסמוך בקהל ודאי לא יבא הא בקהל ספק יבא היינו מדכתיב בקהל ה' דספק לא מיקרי קהל ה' כדאיתא לעיל דאין השכינה שורה אלא על משפחה המיוחסת שבישראל אלא דלענ"ד לפי סוגיית הגמ' לא משמע כן אלא דמייתורא דקהל לחוד דרשינן הכא קהל ודאי ולא קהל ספק דאלת"ה תקשי לא לכתוב אלא ד' קהלי וליכתוב בכולהו קהל ה' ומייתורא דהשם ממילא ידעינן דספיקות מותרין מפשטא דלא מיקרי קהל ה' תו קשיא דגרים גופייהו יוכיחו דאף ע"ג דלאו משפחה המיוחסת שבישראל מיקרי כדאיתא לעיל ואפ"ה לרבי יהודה גר אסור בממזרת ואפ"ה ספקא מותרין אע"כ דלאו מייתורא דה' דרשינן אלא מייתורא דקהל גרידא א"כ הדרא קושיא לדוכתא לא ניכתוב קהל ה' אלא קהל גרידא ותו לא ניצטרך תלת קראי לכהנים ולוים ולישראלים דבלא"ה מסתמא בכלל לשון קהל נינהו ולפרש"י קשה יותר שכתב בד"ה חד לכהנים מדהוי מצי למיכתב לכולהו בחד אזהרה וחד קהל ולכאורה ה"מ לפרש בפשיטות דלא ניכתוב אלא בחד אזהרה ולא ליכתוב קהל כלל אלא לא יבואו בכם כמו שפירש"י גופא לענין מצרי דור שלישי. לכך נלע"ד דעיקר פשטא דקרא דקהל ה' היינו למישרי ממזר בממזרת ועמונית לעמוני וה"ה ממזר בעמונית וכולהו מדכתיב בקהל ה' משמע דבקהל ה' לא יבא אבל למי שאינו מקהל ה' מותרין ויתכן יותר למאי דפרישית

במתניתין דהיתירא דממזירי ונתיני נמי מהכא ילפינן דכל מי שאינו מקהל ה' מותרין זה בזה וכמ"ש שכן מבואר בלשון הטור א"ע סימן ה' לענין פצוע דכא דמותר בנתינה ולפ"ז א"ש דלא דריש הכא אלא מייתורא דקהל לחוד אבל כיון דאיצטריך למיכתב קהל איצטריך למיכתב נמי קהל ה' דאל"כ ה"א דהאי דלא כתיב ביה אלא בקהל גרידא אסור אף בפסולי קהל ולפ"ז אתי שפיר נמי דהשתא דאיצטריך למיכתב קהל ה' אי הוי כתיבי כולהו בחד קרא לא הוי דרשינן קהל ה' להתירא דפסולי קהל אלא דקהל ה' היינו דוקא קהל כהונה דמיקרי טפי קהל ה' מלוים וישראלים ומש"ה איצטריכו כולהו כנ"ל נכון ודו"ק:

שם וחד למישרי ממזר בשתוקי וחד למישרי שתוקי בישראל. לכאורה נראה דלאו דוקא שתוקי נקט דעיקר קרא לאו לשתוקי אתא דהא אמר רבא בסמוך דבר תורה שתוקי כשר דכל דפריש מרובא פריש ורוב כשירין אצלה והא דקאמר נמי זימנין דאזלה איהי לגביה אינו אלא חששא בעלמא ולרווחא דמילתא כמו שאבאר בסמוך בשם הרשב"א והריטב"א ז"ל אלא דעיקר קרא לשאר ספק ממזרין אתא כגון באשה שנתקדשה ספק קידושין או ספק גירושין וזנתה וילדה הולד ספק ממזר כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפרק ט"ו מהלכות איסורי ביאה וכן בשתי נשים שילדו במחבואה א' אחת ממזרת ואחת כשירה ונתערבו דבכל הנך ה"ל ספק ממזר והא דנקיט הכא לשון שתוקי היינו משום דבמתניתין דעשרה יוחסין קתני אלו הן ספיקות שתוקי ואסופי וכותית ונקיט שתוקי דשכיח טפי כך היה נ"ל לכאורה אלא דאחר העיון היטב ואחר שדקדקתי בלשון הרשב"א והריטב"א ז"ל שהקשו למה לי קרא משמע לכאורה דפשיטא להו דעיקר קרא דספק ממזר היינו דוקא בשתוקי ויש לי ליתן טעם בדבר דבכל הנך שכתבתי איכא לאוקמינהו אחזקה ואחזקה דאבהתיה שאביו של הספק הוא הוחזק בכשר משא"כ בשתוקי דלית ליה חזקה דאבהתיה כלל דלא ידעינן אבוה מנו ואפשר דאביו גופא ממזר ואף דאכתי משכחת שפיר בשתי נשים שילדו ונתערבו ולדותיהן אלא שאני מפקפק בדבר דאפשר דהתורה לא התירה ספק ממזר כה"ג כיון דחד מינייהו ודאי ממזר. וכן מצאתי להדיא שכתב בספר משנה למלך בפט"ו מהלכות איסורי ביאה ע"ש. אלא דלפ"ז דלא משכחת לספק ממזר מדאורייתא אלא בשתוקי ע"כ צ"ל דהיינו בדאזלא איהי לגבייהו ולפ"ז הקשיתי לשאול א"כ אמאי לא ילפינן מהכא דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ולמאי איצטריך למילף מוארב לו וקם עליו. ועיין במה שכתבתי בזה בפ"ק דכתובות דף ט"ו ועיין עוד לקמן מה שאפרש במשנה דכל האסורין:

רש"י בד"ה ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל מחד קרא נפקא חד מקהל ודאי וחד מממזר ודאי דהכי דרשינן כו'. ולכאורה יש לתמוה היאך דרשינן ממזר ודאי כיון דלא מייתר קרא להכי וממשמעותו ודאי ליכא למידרש דמאי שנא מכל התורה דלשיטת רש"י ז"ל בכל הספיקות אזהרת ספק מדאורייתא כמו שפירש"י ז"ל בד"ה ואיבעית אימא בסמוך ודלא כשיטת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל ועוד דאדרבא לכאורה הוי תרתי דסתרי אהדדי דכיון דדרשינן בקהל ודאי לא יבא הא בספק יבא אלמא דספק לא מיקרי קהל ה' וא"כ היאך שרינן לישראל למינסב ספק ממזרת דלא מיקרי קהל ה' ואדרבה לרבי יהודא דאמר קהל גרים איקרי קהל א"כ לא אשכחן בשום דוכתא דישראל מותר במי שאינו קהל ה'. ויש ליישב דכוונת רש"י ז"ל דסוף סוף כיון דגלי קרא בהאי לאו דממזר ופסולי קהל דקילי טפי משאר איסורין להא מילתא דלאוין הללו לא נאמרו אלא לודאי איסור אבל בספק איסור אפילו ספק אזהרה ליכא א"כ מה לי ספק קהל ומה לי ספק ממזר ובהכי אתי שפיר מה שהקדים רש"י ז"ל קהל ודאי לממזר ודאי אף ע"ג דקרא איפכא כתיב ולמאי דפרישית א"ש כן נ"ל נכון לפי שיטת רש"י ז"ל וסייעתו דכל הספיקות אסורין מן התורה. אמנם לשיטת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל וסייעתן דכל הספיקות מותרין מן התורה וילפינן לה מהכא אלא דהאחרונים הקשו ע"ז דא"כ ללישנא קמא אמאי איצטריכו תרי קראי ולמאי דפרישית אתי שפיר משום דהוי תרתי דסתרין אהדדי. ועוד נראה לי דמחד קרא ודאי לא הוי מצינן למילף לכל התורה כולה דודאי איכא פירכא דהנך לאוין דפסולין הותרו מכללן דמותרין זה בזה משא"כ השתא דהתיר הכתוב בתרתי דסתרי אלמא דעיקר הטעם דלא שייך שום אזהרת ספק באיסור ספק ומינה שמעינן שפיר לכל התורה כולה כן נ"ל ודוק היטב:

שם אמר רבא ד"ת שתוקי כשר מ"ט רוב כשירין אצלה כו' מאי אמרת דלמא אזלה איהי לגבייהו וה"ל קבוע כו'. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו דלהא נמי לא איצטריך קרא דה"ל רובא להתירא והריטב"א ז"ל בחידושיו הקשה ג"כ קושיא זו אלא דשינה בלשונו דה"ל ספק ספיקא ולענ"ד נראה דדא ודא א' היא דודאי לאו ס"ס ממש מיקרי דכולהו חד ספק הוא שמא מכשר נתעברה או מפסול כמ"ש התוספות בסוגיא דפתח פתוח דשם אונס חד הוא ומבואר כן בפוסקים ועוד דהא דהכא גרע מיניה טובא דהא בדאזלו אינהו לגבה אכתי איכא לספוקי שמא פסול שמא כשר אע"כ דעיקר כוונת הריטב"א ז"ל ג"כ דהאי ס"ס ה"ל כרוב כיון דאפילו אי קים לן בודאי דאזלה איהי לגבייהו ה"ל מחצה על מחצה א"כ השתא דלא קים לן הדבר נוטה להיתר יותר מלאיסור ופשיטא להו להרשב"א והריטב"א ז"ל דכה"ג מותר מדאורייתא מטעם רוב וכבר הערתי בזה בקונטרס אחרון דפ'

קמא דכתובות ע"ש. וע"ז תירצו הרשב"א והריטב"א ז"ל דעיקר קרא דשתוקי לא אתא אלא להיכא דחזינן דאזלה איהי לגבייהו או בעיר שיש בה מחצה על מחצה כשירים ופסולין ותחלה אבא לפרש דבריהם דמה שכתבו דאיירי דחזינן דאזלה איהי לגבייהו לאו שראוה שהלכה לשם וראו שנבעלה דא"כ הרי הם יודעין אם הבועל כשר או פסול ואי כשעמדו בערבוביא כשירים ופסולין ונבעלה לא' מהם ואין אנו יודעין למי הדר ה"ל פירש ולא מיקרי קבוע אע"כ צריך לפרש דאיירי שראוה העדים שהיתה מצויה תדיר בחצר א' שדרין באותו חצר כשירין ופסולין וכל א' במקום מיוחד ואין יודעין אם היתה מצויה בבית הכשר או בבית הפסול והולכין אחו מקום המצוי בתר רוב שכונה כמבואר כמבואר בפוסקים ובמה שכתבו לאידך שינויא דאיירי בעיר שיש בה מחצה על מחצה צ"ל דאיירי כשדלתות המדינה נעולות דאל"כ ניזל בתר רובא דעלמא דעכו"ם נינהו והולד כשר ומצרפין רובא דעלמא למחצה כשירות והדר ה"ל רובא להתירא אע"כ כדפרישי׳:

אלא דאכתי קשיא לי טובא בדבריהם לפ"ז הניחא דקרא להכי אתא לענין דשתוקי מותר בישראל מן התורה ומשום מעלה דיוחסין אסרו חכמים אבל אכתי קשה לאידך גיסא הא דפסיק ותני במתניתין דשתוקי מותר בממזרת ודאי ואמאי כיון דסתם שתוקי רוב כשירין אצלה וה"ל כודאי כשר מדאורייתא א"כ אמאי מותר בממזרת ואטו מי נימא דמתניתין דקתני ממזירי ושתוקי כשירין זה בזה איירי דוקא בדחזינן דאזלה איהי לגבייהו או בעיר שיש בה מחצה על מחצה ודלתות המדינה נעולות הא ודאי ליתא וחתני הרב המופלג מוהר"ר בעריש נר"ו תירץ לי בזה דכיון דהא דרוב כשירין אצלה לא הוי אלא משום דקי"ל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר ומשמע לקמן בלשון התוספות בסוגיא דכותי לא ישא כותית דהאי הולד כשר היינו שצריך להתגייר א"כ ה"ל גר ומותר בממזרת ובאמת שדברים נכונים הם אלא דאכתי קשה לשיטת רוב הפוסקים דס"ל דהולד כשר לגמרי ואינו צריך להתגייר כדמשמע מפשיטות לשון הטור והש"ע ולקמן בסוגיא דכותי לא ישא כותית אבאר דלרש"י ותוספות נמי לא פשיטא להו כ"כ הך מילתא דצריך לגייר וא"כ הדרא קושיא לדוכתא על שיטת הרשב"א והריטב"א ז"ל ולולי דבריהם היה נ"ל דלא שייך למיזל כה"ג בתר רובא כיון דהספק הוא בזה הענין עצמו אי איכא רובא או לא וכ"ש דלא שייך טעמא דס"ס כדפרישית משום דאכתי ה"ל ספק גמור ומש"ה מותר השתוקי מדאורייתא בין בישראל בין בממזרת ולא מהני בהו טעמא דרוב כשירים אצלה כיון דאפשר דאזלה לגבייהו וה"ל ממזר ספק. ולולי דמסתפינא מרבוותא היה נ"ל דלבתר דגלי קרא ממזר ודאי לא יבא הא ספק יבא תו ליכא לחלק בין רוב כשירין או רוב פסולין דאפ"ה מיקרי ספק ממזר דאף על גב דבכל התורה אזלינן בתר רובא ובתר חזקה

למשווייה כודאי אפ"ה שאני הכא דעיקר ילפותא דממזר ספק יבא לא ילפינן אלא משום דומיא דספק קהל כמו שכתבו בתוספות ישנים בש"ס שנדפסו מחדש ולענין ספק קהל משמע דלא מיקרי קהל ה' ודאי אלא בודאי גמור משא"כ ברוב ומיעוט לא שייך לומר שהוא ודאי קהל ה' דקמי שמיא גליא ואפשר שהוא מהמיעוט כיון שהדבר מצוי ושור שחוט לפנינו לית לן למימר דמיקרי קהל ה' ודאי והשתא א"ש טובא הא דמסיק רבא במילתיה בקהל ודאי הוא דלא יבא הא בקהל ספק יבא דלכאורה לשון מיותר הוא ולמאי דפרישית אתי שפיך וע"פ סברא זו י"ל כמה סוגיות בגמרא דמקשו ממזר ספק ממזר הוא ולא אמרינן דאזיל בתר חזקה ויתיישב ג"כ לשון הרמב"ם ז"ל והטור והש"ע שכתבו איזהו ספק ממזר זה שנולד ממי שבא על ספק אשת איש שנתקדשה ספק קידושין או מאשה שנתגרשה ספק גירושין וכבר הקשיתי לשאול דבספק קידושין האיכא חזקת פנויה ובספק גירושין חזקת אשת איש ולמאי דפרישית אתי שפיר טובא דלענין ספק ממזר לא אזלינן בתר חזקה וכמ"ש ג"כ בחידושי מהר"י מטראני ז"ל בשמעתין וכ"כ הפרי חדש בכללי ספק ספיקא בשיטת הרמב"ם ז"ל אלא דלדידהו שני להו בין חזקה לרובא ולענ"ד לא ידעתי לחלק דאידי ואידי דאורייתא נינהו כן נ"ל נכון לולי שהקדמונים ז"ל לא כתבו כן ולהיפך כתבו התוספות בכמה דוכתי דבהא דמקשינן ממזר ספק ממזר הוא ואית לן למיזל בתר חזקה כמ"ש בסוף פרק האשה שנתארמלה דף כ"ה ע"ב ובר"פ האשה רבה ע"ש. אלא דבאמת קשיא לי בלא"ה בשיטת התוספות גופא א"כ מאי קאמר הכא זימנין דאזלה לגבייהו וה"ל קבוע כמחצה ע"מ וקשיא לי אכתי לשיטת התוס' במחצה על מחצה גופא איכא חזקת היתר דאמו של השתוקית כמ"ש התוס' לעיל פרק האומר דף ס"ו ובעובדא דינאי מלכא ועיין במה שכתבתי שם וכאן אין להאריך יותר ודו"ק:

שם והתורה אמרה ממזר ודאי כו' ומ"ט אמרו שתוקי פסול כו'. ואף ע"ג דבכמה דוכתי אשכחן שהחמירו חכמים אף במיעוט המצוי כ"ש דיש להם להחמיר בספק השקול דמחצה על מחצה אלא איכא למימר דכיון שהתירה התורה ספק זה בפירוש לא שייך להחמיר אף מדרבנן כמ"ש סברא זו בכמה דוכתי עיין בפ"ק דקידושין בסוגיא דבן בג בג ואף לשיטת הרמב"ם וסייעתו דכל ספק השקול דמותר מן התורה ילפינן מספק ממזר דהכא ואפ"ה אסרו חכמים כל הספיקות אפ"ה יש לומר דבממזר גופא דכתיב להדיא לא שייך להחמיר אי לאו משום מעלה דיוחסין כן נ"ל ועדיין צ"ע:

תוספות בד"ה אלא מעתה שתוקי שתוקית לא ישא דמשמע כו' ובפרק החולץ אמר דרבא גופא כו' עכ"ל. אף ע"ג דרבא לא איירי התם אלא לענין ספק בודאי ולא בשתוקי בשתוקית ולכאורה יש סברא גדולה לחלק ביניהם דבשתוקי בשתוקית יש להתיר יותר

דאיכא תרי ספיקי להתירה דהא מדינא תרווייהו כשירין דרוב כשירין אצלה ואי נמי חיישת למיעוטא דפסולין איכא נמי ספיקא אחרינא שמא שניהם פסולין אלא דמשמע להו להתוספות דכיון דרבא בפרק החולץ ס"ל כר"א משמע דלגמרי ס"ל כוותיה ור"א אוסר בספק ספיקן וק"ל:

רש"י בד"ה שמא ישא אחותו מאביו ואחותו מאמו וליכא למיחש כו' דבחזקת כשירה כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דאע"ג דחמיו נמי בחזקת כשרות הוא ע"ש ולענ"ד אין צורך לידחק בפרש"י דעיקר כוונת רש"י ז"ל דבחמותו לא שייך לומר שמא זונה היא דהא בחזקת היתר היא לבעלה ולכהונה משא"כ בזכר לא שייכא הך חזקה אם זינה או לא כן נ"ל ברור:

דף עג:

ת"ר נאמנת כו' לומר זה כהן וזה לוי כו' בד"א שלא קרא עליו ערעור. הא דנאמנת אף ע"ג דאין דבר שבערוה פחות משנים היינו דוקא לאפוקי מחזקה משא"כ הכא דליכא חזקה לחד מינייהו והוי כמאן דלא איתחזק התירא ולא איסורא דע"א מהימן וכ"כ הר"ן ז"ל לענין שתוקי ובדוקי דהאם נאמנת להתיר ולא לאיסור ע"ש אלא דבספר ב"ש הקשה על הר"ן ז"ל בזה א"כ מאי רבותא דחיה כל אדם נמי יהא נאמן וביותר קשה על הר"ן ז"ל למה כתב דהא דחיה נאמנת לאו מדינא אלא משום דא"א בענין אחר ותיפוק ליה דמדינא ע"א דעלמא נמי מהימן ונדחק הבית שמואל לפרש טעמא דהר"ן ז"ל לחלק בין עדות האיש לעדות האשה ותמה על זה ובאמת דסברא זו לא מצינו בשום דוכתא חילוק זה אדרבא כל היכא שע"א נאמן אין חילוק בין אשה לאשה ובין קרוב לרחוק אלא דלענ"ד נראה ברור דמה שכתב הר"ן ז"ל דנאמנות החי' לאו מדינא לאו מדין תורה קאמר דודאי מהימנא אלא משום דאפ"ה עשו מעלה ביוחסין שלא להאמין עד א' אלא שני עדים דוקא כדאיתא להדיא בכתובות בפרק האשה שנתארמלה וכדפרישית התם בטוב טעם בעזה"י וא"כ לא היה להאמין לחי' טפי משאר עד א' אלא דאפ"ה לא עשו מעלה כיון דאי אפשר בענין אחר כן נ"ל בשיטת הר"ן ז"ל ובזה נתיישב דלא קשיא דידיה אדידיה במה שהוצרך לעיל מיניה לפרש דנאמנות החיה משום דלא איתחזק התירא ולא איסורא בכל חד מינייהו והכא כתב דנאמנת מפני התקנה ולמאי דפרישית אתי שפיר דתרווייהו צריכי דאם לא היתה נאמנת מן התורה לא הוי מהני האי טעמא דאי אפשר בענין אחר לכך הוכרח לפרש דמדאורייתא ודאי נאמנת ואפ"ה הוצרך לפרש בסוף טעמא דאי אפשר בענין אחר לאפוקי מטעמא דמעלה דיוחסין כן נ"ל:

אמנם לענ"ד נראה להוסיף טעם לשבח בנאמנות החיה טפי משאר ע"א משום דחיה דייקא טפי וכדפרישית בכמה דוכתי דהא דאין ע"א נאמן לאו משום דמשקר אלא משום דלא דייק ואמר בדדמי ובזה א"ש טובא דמייתי עלה בסיפא נאמנות דבעל המקח ונאמנות הדיין דכולהו טעמי משום דדייקי כמו שאבאר בעזה"י ודו"ק:

שם נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי כו' בד"א בזמן שמקחו בידו ופרש"י דרמי' עליה למידק כו' דקים ליה במי שפרע. ולכאורה יש לתמוה על פירושו למה הוצרך לכך דכיון שמקחו בידו מילתא דפשיטא דנאמן מטעם שבידו ליתן לזה שאומר שמכר לו וכמו שכתבו בתוספות:

והנלע"ד דרש"י ז"ל מפרש כן לפי המסקנא דאיירי בדנקיט זוזי מתרווייהו ולא ידיע מהי מדעתיה וא"כ לפ"ז לא שייך הכא טעם מיגו כיון שהם בעצמם אין יודעין למי נתרצה אפשר דאפילו אי הוה יהיב ליה לא שקיל שאין רוצה בממון שאינו שלו כמ"ש התוספות כיוצא בזה בגיטין דף ס"ג בדין השליש ע"ש וא"כ היה הדין שיחלקו כדאיתא בריש מציעא ועוד דלא שייך מיגו אלא היכא דחשדינן ליה כמשקר משא"כ הכא דכולא טעמא תליא אי דייק או לא דייק לא שייך טעם מיגו דאפשר שטעה מש"ה הוצרך רש"י לפרש דה"נ טעמא משום דדייק דלא ליקו במי שפרע עוד נ"ל דלישנא דברייתא גופא הכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן דאזיל לשיטתו שמפרש בד"ה נאמן בעל המקח דסיפא דברייתא דלעיל היא וכוונתו בזה דלפ"ז מסתמא כולהו בחדא טעמא איירי וכי היכי דנאמנות החיה היינו משום דדייקא כדפרישית בסמוך וכן בנאמנות הדיין בסיפא מפרש רש"י נמי להדיא דהיינו משום דרמיה עליה למידכר ה"נ בנאמנות בעל המקח ע"כ עיקר הטעם משום דרמיא עליה ודייק. ולפ"ז אתי שפיר נמי הא דמקשה הש"ס בסמוך וניחזי זוזי ממאן נקיט והקשו בתוספות ואמאי דהא נאמן יותר מע"א דעלמא ונהי דהר"ן ז"ל מיישב שיטת רש"י ג"כ בזה הדרך דמקשה שהיה להם לחכמים לתקן שיהא נאמן כמו בחיה ובנאמנות הדיין אכתי התמיה במקומה עומדת מנ"ל להמקשה הך סברא להקשות בפשיטות דאטו כל תקנות חכמים שוין בדבר זה אבל למאי דפרישית א"ש דעיקר קושיית המקשה כיון דרישא דמקחו ביד. ממש לא מהימן אלא משום דדייק אם כן באין מקחו בידו נמי דייק ובלא"ה נראה דממקומו הוא מוכרע דאלת"ה מאי מקשה הש"ס בסמוך וניחזי זוזי ממאן נקיט ופרש"י אין מקחו בידו ואמאי לא מוקי לה בפשיטות ששום א' מהם עדיין לא נתן הדמים שמכר להם בהקפה כחנוני המקיף ועכשיו כ"א מהם מניח הדמים בענין דלא שייך לומר השני נוח לי והראשון קשה ממנו

אע"כ כדפרישית כדפרישית כן נ"ל נכון בשיטת רש"י ז"ל ומה שיש לדקדק עוד אבאר בסמוך בשמעתין ודו"ק:

תוספות בד"ה בד"א בזמן שמקחו בידו כו' לכן פירש ר"ת כו' עד סוף הדיבור. ועיין בכל זה באריכות בלשון הרא"ש ז"ל בפ"ק דמציע' ובטח"מ סי' רכ"ג ובב"ח ופרישה ודרישה והש"ך שהביאו שיטת הקדמונים בזה בפירושים שונים ואם אמרתי להאריך במה שיש להקשות על כל א' מהפרושים תקצר היריעה מהכיל ולפי שאין כאן עיקר מקומו אבא בקצרה דלענ"ד לולי דמסתפינא להכניס ראשי באתרא דכולהו רבוותא קדמאי תלו זייניהו היה נ"ל לפרש סוגיא דשמעתין בפשיטות דהא דמקשה וליחזי זוזי ממאן נקיט אריש קאי ולאו אדינא פריך אלא אעיקר לישנא דברייתא מתמה דלא משכחת כלל להאי דינא דנאמן בעל המקח דפשטא דלישנא משמע דראובן ושמעון הלוקחים מתעצמים יחד בדין זה עם זה ולוי המוכר בא להעיד כדברי א' מהם ואומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי ואהא פריך דהיכי משכחת לה דראובן ושמעון המה הבעלי דינים ולוי המוכר בא להעיד דניחזי זוזי ממאן נקיט דודאי א"א לפרש שעל המעות גופא באו לדין ראובן אומר שהוא נתן המעות ללוי ושמעון אומר שהוא נתן המעות ללוי דכיון שהמקח עדיין ביד לוי מה לראובן ושמעון זה על זה אדרבא כל א' מהם תובע לדין את לוי לומר תן לי מקחי או דמי מקחי וליכא למימר דשניהם מודין שא' מהן נתן הדמים דא"כ במה הוא אומר שקנה המקח כיון דאין כאן משיכה דהא עדיין המקח ביד לוי ובדיבור לחוד פשיטא דלא קנה כלל ואין לפרש נמי דעל המעות גופא באין לדין ששניהם היו במעמד א' ונתנו המעות ללוי המוכר ויודעין שלא קיבל אלא פעם א' אלא שכל א' מהן אומר שהמעות היה משלו דא"כ לא שייך לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי אלא מזה קבלתי המעות כיון דעיקר תביעתם אינו מצד קניית המקח אלא מצד מתן מעות ואין זה ענין לנאמנות בעל המקח דה"ה למעות מלוה ופקדון נמי מילתא דפשיטא הוא שעליו ליתן למי שיודע שהוא שלו ואין לתמוה על סברא זו דבלא"ה הוכרח מהרש"ל ז"ל לפרש כן בחכמת שלמה אף לשיטת התוספות ואהא משני הש"ס שפיר ומסיק דאייריי בדשקיל זוזי מתרווייהו וגרסינן נמי ולא ידיע פירוש שהלוקחין עצמן והב"ד אין יודעין בודאי למי נתרצה אלא שכל אחד סובר בדעתו דלו נתרצה יותר ואי לאו דברי בעל המקח היה הדין נותן שיחלוקו כדאיתא בריש פ"ק דמציעא דאף שהמקח ביד המוכר ממש כיון דשקיל זוזי מתרווייהו ה"ל תפיסת המוכר כאילו שניהם מוחזקין דמסתמא לשניהם נתרצה אלא לפי שהמוכר אומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי נשתנה הדין דנאמן המוכר ואיצטריך לאשמעינן הא מילתא גופא דקס"ד דכיון דה"ל כאילו שניהם מוחזקין כיון

דלא ידעינן בבירור א"כ לא יהא המוכר נאמן אלא כעד א' לפטור א' מהם מהשבועה אבל עיקר הדין דיחלוקו במקומו עומד ומיגו נמי לא שייך הכא כדפרישית בשיטת רש"י ז"ל דאפשר דהלה לא ירצה בממון שאינו שלו דאפשר דמעיקרא לשניהם נתרצה ולא דייק כ"כ וקמ"ל כיון דהמקח בידו ודאי דייק והשתא שייך שפיר לשון לזה מכרתי ולזה לא מכרתי דאף על גב שקבלתי ממנו המעות אפ"ה לא מכרתי לו ברצון דמזה היה עיקר הקושיא כן נ"ל והשתא אתי שפיר דלפ"ז עולות בקנה א' שני הסוגיות דהכא ודריש פ"ק דמציעא דמקשה נמי וניחזי זוזי ממאן נקיט משום דלא משמע ליה דמכחישין זה את זה מי מהם נתן המעות והיינו כפירוש ר"י בעל התוספות שם וכמו שפירש הרא"ש ז"ל דבריו שם ואבאר יותר שם במקומו בעזה"י כן נ"ל נכון אף שהקדמונים לא פירשו כן אולי מקום הניחו לי ודוק היטב:

דף עד.

תוספות בד"ה שודא דדייני פירש בקונטרס כו' עיין מה שכתב הר"ן ז"ל בפרק מי שהיה נשוי שדעתו נוטה לפרש"י אלא דבשיקול הדעת כל דהו סגי ולפ"ז א"ש נמי הך דשמעתין דכיון שאין כאן דין גמור ולא אומדנא דמוכח אלא דעת נוטה אפשר משתנה דעת הדין בעצמו בזה מחמת מהדורי מילין ודברת בני האדם בענין דלא הדר דינא ועיין ג"כ בחידושינו פ' מי שהיה נשוי:

גמרא פיסקא אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי מאי בדוקי אילימא שבודקין את אמו ואומרת לכשר נבעלתי תנינא חדא זימנא כו'. אף על גב דלמסקנא נמי קאי בהן סברא דבודקין את אמו אפ"ה שייך לשון אילימא וכה"ג אשכחן בש"ס טובא אלא דבעיקרא דמילתא איכא למידק אמאי נקיט למילתא דאבא שאול בהא מילתא לחוד דבודקין אותה ואומרת לכשר נבעלתי ואמאי לא מפרש במילתא דפסיקא לגמרי דבודקין את אמו ולעולם נאמנת לגמרי בין אומרת לכשר נבעלתי ובין אומרת לפסול נבעלתי דנאמנת ג"כ להחזיקו כממזר ודאי וא"כ לא הוי מקשה מידי תנינא חדא זימנא דהא מדר"ג לא שמעינן אלא דנאמנת להכשיר אבל דנאמנת לפסול לא קאמר אלא משום דמשמע ליה לתלמודא דמסתמא דאבא שאול כרבנן ס"ל דממזר ודאי ושתוקי ואסופי מותרין לבא זה בזה דאי ס"ד כר"א ס"ל ה"ל למיתני למילתא דאבא שאול לקמן בתד מילתא דר"א דאוסר ודאן בספיקן וספיקן בספיקן ואע"כ כרבנן ס"ל וא"כ אין תועלת בעדותה אי הוה ממזר ודאי או ספק ועוד נ"ל דפשיטא ליה לתלמודא דאין שום סברא לומר דנאמנת אלא לכשר נבעלתי דוקא ואפילו ברוב פסולין אצלה אפ"ה כיון שאומרת ברי ואיכא

נמי חזקת היתר דידה א"כ ברי ושמא וחזקה עדיף מרובא כדמשמע בפ"ק דכתובות ובפרק האשה שנתארמלה ע"ש בחידושינו אבל לומר לפסול נבעלתי דמרעא לחזקת היתר דהרוב להיתר דרוב כשירין אצלה וחזקה נמי להיתר אין שום סברא לומר דנאמנת דהא קי"ל דאין ע"א נאמן באיסורין וכ"ש בדבר שבערוה להוציא דבר מחזקה דמעיקרא בין להתיר בין לאיסור כדאיתא לעיל פרק האומר כ"ש הכא שהוא נגד החזקה ונגד הרוב אע"כ דהא דנאמנת היינו להתיר דוקא משום דברי דידה מסייע לחזקת היתר דידה וברי וחזקה עדיף מרובא ואף לפמ"ש בפרק האומר דף ס"ו בעובדא דינאי דחזקת האם לא מהני לולד היינו היכא שאינה לפנינו וליכא טענת ברי אבל בדטוענת ברי מסייע לחזקה כל דהו כדאיתא בפ"ק דכתובות דף י"ב ע"ב ע"ש בחידושינו דאף בהדי מיגו גרוע או חזקה גרוע מהני. כן נ"ל נכון וברור. עד שאני תמה על שני גדולי הדור הר"ן והרב המגיד ז"ל שכתבו דהא דנאמנת להכשיר ולא לפסול היינו משום דלהיתר מוקמינן לה אדאורייתא דאף בלא אמירה דידה כשר דהא ספק ממזר יבא משא"כ לפסול ואחריהם נמשכו כמה פוסקים אחרונים ובאמת דיש לתמוה דלפסול נמי הא מדאורייתא כשר בממזרת אף בלא דיבורה היכא דליכא רוב כשירין וכבר תמה על זה בית שמואל סימן י' ס"ק ל"ט ע"ש שכמעט שנשאר בקושייא ולמאי דפרישית אין צורך לכל זה אלא עיקר הטעם משום דחזקת היתר דידה מסייע לברי דידה וכ"ש דא"ש טפי לפי שיטת התוס' בפרק קמא דכתובות דף י"ג ע"ב בד"ה השבתנו דאשה מזנה בודקת ומזנה ואם כן ודאי יש לחלק טובא בין להכשיר או לפסול ובאמת נראה מסתימת לשון הפוסקים דלא נחתו להך סברא שכתבו התוספות דבודקת ומזנה כמ"ש בחידושי כתובות דאדרב' בלשון בתמיה קאמר לה בגמ' אלא דאפ"ה א"ש כדפרישי' לעיל אם לא לאותה הסברא שכתבתי שם בכתובות בשם הירושלמי דאדרבא הזונות רצין אחר הפסולין אלא דכל זה היינו לרבי יהושע משא"כ למאי דקי"ל כר' גמליאל ליתא כנ"ל ודוק היטב:

שם כמאן כר"ג תנינא חדא זימנא כו' ואמר ר' יהודא אמר שמואל הלכה כר"ג. לכאורה אין זה ענין לקושי' הגמ' דמקשה תנינא חדא זימנא ולפרש"י ותוספו' עיקר הקושיא היא דליתני הא דאבא שאול נמי התם:

אמנם לענ"ד נראה דאכתי לאלומי הקושיא מקשה עוד דכיון דקי"ל הלכה כר"ג וקי"ל נמי הלכה כסתם משנה א"כ מסתמא אית לן למימר דת"ק דמתניתין דעשרה יוחסין נמי כר"ג ס"ל והא דקחשיב שתוקי בהדי פסולי יוחסין ומתירו בממזרת היינו היכא שלא בדקנו את אמו א"כ תו לא שייך מילתא דאבא שאול לגמרי בהך מתניתין כן נ"ל:

משנה כל האסורין לבא בקהל כו' ופרש"י כגון ממזירי בשתוקי כו'. ואף על גב דלמסקנא עיקר רבותא דמתניתין היינו לענין גר עמוני ומואבי אפ"ה פשטא דלישנא דכל האסורין איירי נמי בממזירי בשתיקי דאלת"ה אין ענין דברי רבי אלעזר דאוסר ודאן בספיקן לכאן אע"כ דאיירי נמי בממזר בשתוקי אלא שבא להוסיף בכל זה נמי גר עמוני ומואבי דלא איתמר במשנה דעשרה יוחסין וק"ל:

שם ר"א אומר ודאן בוודאן מותר ופרש"י כגון ממזרת בנתינים. ולכאורה לפי מסקנת הגמרא יותר היה ראוי לו לפרש דעמוני ומואבי מותרין בממזרת והכי א"ש טפי דה"ק ר"א ודאי בעמוני בממזרת מודינא לן אבל במאי דכיילת כללא דכל האסורין לענין ממזר בשתוקי פליגנא עלך ובלא"ה ג"כ נראה דהא ודאן בוודאן איירי בכל איסורי ודאין הכל במשמע ממזר בממזרת ומצרי במצרית ונתין בנתינה אלא דנראה דרש"י ז"ל לרבותא נקיט הכי דאפילו בממזר בנתינה מודה ר"א וה"ק דהא ודאי בכלל ודאן בוודאן הוא אף על גב דאין הסברא פשוטה כ"כ להתירא כמ"ש במשנת עשרה יוחסין ומכ"ש בשאר ודאן בוודאן דפשיטא דשרו דהא כתיב בכולהו בקהל ה' א"כ ממילא דבמה שאינו מקהל ה' כגון הנך דכתיב לא יבא לא שייך בהו הך איסורא כן נ"ל בכוונת רש"י ז"ל. מיהו בתוספתא בפירקין מצאתי להדיא דר"א אוסר ממזר בממזרת ע"ש:

שם ואלו הן הספקות שתוקי אסופי וכותי. כבר כתבתי בדף הקדום דלכאורה משמע דדוקא בהנך ספיקי דקחשיב הכא שייך פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן משום דה"ל ספיקא דאורייתא דלית להו שום חזקת היתר ולא חזקה דאבהתיה משא"כ בשאר ממזירי ספק כגון במי שיש בו שום ממזרות ע"י ספק קידושין או ספק גירושין לא הוי אלא ספיקא דרבנן דמדאורייתא מוקמינן לה אחזקה וחזקה דאבהתיה אלא דמסוגיא ר"פ החולץ דף ל"ז גבי ספק ממזר דיבמה שנתייבמה תוך ג' חדשים ונתעברה והוי הולד השני ספק ותלי לה התם בגמר' בפלוגתא דר"א ורבנן דמתניתין א"כ משמע דבכה"ג נמי פליגי ולרבנן מותר בממזרת ודאי ולפ"ז צ"ל דהא דקאמר הכא ואלו הן הספיקות לאו דוקא אלא עיקר מילתא משום כותי נקיט לה דדמי לספיקן דשתוקי ואסופי ואסופי וכמו שאבאר לקמן. ועי"ל דאפ"ה נקיט שפיר ואלו הן לאפוקי דאיכא נמי שאר ספק ממזר דמותר בספק ממזרת אף לר"א כגון היכא שהספק הוא מצד ספיקא דדינא לחוד וא"כ היכא דשני הספיקות לגמרי בענין א' ובנושא א' מותרין ממה נפשך או שניהם ממזרים או שניהם כשירין ואיכא נמי ספק ממזר להיפך דרבנן מודו דאסורין זה בזה כגון שתי נשים שילדו במחבואה אחת כשירה והשניה ממזרת ונתערבו ולדותיהן דהוי שניהן ספק ממזרין ואסורין לבא זה בזה דהא ודאי ממ"נ חד מינייהו כשר והשני ממזר ודוקא דומיא דהנך

דקחשיב שתוקי ואסופי וכותי דאיכא למימר חד כשר וחד פסול שייך פלוגתא דר"א ורבנן כן נ"ל:

גמרא מאי כל האסורין אילימא ממזרי ונתיני כו' הא תנא לה רישא ולכאורה יש לתמוה דאטו מי לא אסיק אדעתא דהמקשה דאיכא עוד אסורים לבא בקהל דהאיכא עמוני ומואבי דכתיבי בקרא ולא תני להו לעיל והנראה דהשתא סבר המקשה דע"כ הא דקתני הכא כל האסורין לא קאי אלא אהנך דקתני במתניתין דלעיל דאלת"ה תיקשי הא דר' יהודא אוסר ומסתמא קאי אכולה מילתא דת"ק דאל"כ אכתי לא ידעינן בהי מינייהו אוסר והא מילתא פשיטא ליה לתלמודא דא"א לומר דעמוני ומואבי אסורין בממזרת כיון דכתיב בהו בהדיא לא יבא בקהל ה' וכיון דכל חד מינייהו לא מיקרי קהל ה' דאסורין לבא בקהל א"כ ע"כ דלכ"ע מותרין זה בזה ומהאי טעמא מקשה הש"ס לקמן בפשיטות אי הכי מאי רבי יהודא אוסר נמצא דלפ"ז ע"כ קס"ד דלא קאי אלא אעשרה יוחסין דלעיל כן נ"ל ועיין עוד בסמוך:

שם ותו ר' יהודא אוסר אהייא אלימא אוודאן בספיקן הא מדקתני סיפא כו' מכלל דר"י לא ס"ל. ולכאורה יש לדקדק דלמא ר' יהודא אוסר אפילו ממזר ודאי בודאי ועוד דבירושלמי איתא להדיא דר' יהודא אוסר ממזר בממזרת שלא ירבו ממזרין בישראל ולפ"ז הוי אתי שפיר טובא דת"ק מתיר לגמרי ור"י אוסר לגמרי ור' אלעזר ס"ל כרבנן בחדא דודאי בודאי מותר וכר"י בחדא דספיקן בודאן וספיקן בספיקן אסור תו קשיא דלמא ר' יהודא אוסר ממזירים בנתינים אלא דלמאי דפרישית בסמוך אתי שפיר דכיון דקתני סתמא ר' יהודא אוסר הוי משמע דאכולהו וודאן נמי קאי והא ודאי ליתא דא"כ אוסר ג"כ מצרי במצרית וכ"ש מצרי ועמוני בממזרת והא ודאי ליתא כדפרישית לעיל דאין שום סברא לומר כן ועוד דא"כ מצרי שני במה יטהר ועוד דבהדיא אמר ר' יהודא מעשה במנימן גר המצרי שאמר אשיא לבני מצרית שנייה כו' אע"כ דר"י לא קאי אוודאן בוודאן וקרוב לזה מבואר להדיא בירושלמי ע"ש:

דף עד:

רב יהודא ה"ק כל האסורין לבא בקהל כהונה כו' נ"ל דהכי פירושא כיון דאשכחן דאיכא תרי מילי איסורי קהל חד איסורי קהל ישראל ואידך איסורי קהל כהונה וקאמר ת"ק דהנך שני מיני פסולין מותרין לבא זה בזה והשתא א"ש הא דקאמר ר' יהודא אוסר והיינו בהך מילתא לחוד דהנך שני מינים אסורים לבא זה בזה אבל ודאי דכל חד ממין א' מותרין ובזה נתיישב היטב קושיית התוס' דלא מקשה הא תנא ליה רישא דהשתא מצינן

למימר שפיר דת"ק בא להוסיף עמוני ומואבי ומצרי דמותרת הגיורת לינשא להן והגר מותר במצרית ואפ"ה א"ש הא דקתני ר"י אוסר דלא קאי אלא לענין הנך שני מינין פסולי קהל ופסולי כהונה דמותרין זה בזה כן נ"ל ניישב לשון המשנה לפי אוקימתא זו אלא דאכתי בעא טעמא מאי ס"ד דתליא בהכי דמי שפסול לבא בקהל כהונה יהא מותר באיסור ממזרת ונלע"ד לפרש לפי מאי דפרישית לעיל דף ע"ב גבי ה' קהלי כתיבי דהא דבעינן כל הנך קראי לקהל לוים וישראלים היינו משום דפשטא דקרא דקהל ה' משמע דאהכהנים לחוד קאי דנקראים קהל ה'. ולפ"ז איכא למימר שפיר דאף לבתר דכתיבי קהלי יתירי לרבויי אפ"ה אין מקרא יוצא מידי פשוטו ולוים וישראלים גופייהו לא הוי בקהל ה' אלא לפי שראויין לבא בקהל ה' דהיינו קהל כהנים דמותרין לישא ולהינשא מהם משא"כ מי שאינו ראוי לבא בקהל כהנים לא הוי בכלל קהל ה' ומש"ה ממעט גיורת דמותרת לממזר כיון דלאו מקהל ה' היא שאינה ראויה לכהנים לעולם. ולפ"ז מקשה הש"ס שפיר והרי גר דמותר בכהנת דהא לא הוזהרו כשירות לינשא לפסולין א"כ סוף סוף הא קמן דגרים מיהו ראויין לבא בקהל ה' ואפ"ה מותרין בממזרת א"כ תו אין לחלק בין זכרים לנקבות תדע דאל"כ תיקשי נמי מחללה דאינה ראוייה לכהן ואפ"ה אסורה בממזר אלא דע"כ עיקר הטעם דחללים מיהו מיקרו קהל ה' כיון דחלל מותר בכהנת א"כ לענין גר וגיורת נמי איכא למימר איפכא ואע"ג דהמקשה כבר הקשה מחללה והדר מקשה מגר אפ"ה יש לנו לפרש דבדרך את"ל מקשה דאת"ל דלא קשיא מאלמנה וגרושה וחללה כיון דלא שייך בזכרים כמו בנקיבות מיקרו שפיר קהל ה' אף הנקיבות דבמין א' אין לחלק בין זכרים לנקיבות לענין דשייך בהו קהל ה' א"כ לענין גר גופא תיקשי כן נ"ל נכון ליישב קושיית התוספות ד"ה והרי גר ונתיישב ג"כ הא דמקשה הכא בפשיטות הא מותר אסור משום דלאוקימתא זו ממילא משמע הכא דהא בהא תליא במי שראוי לבא בקהל כהנים הוא דמיקרי קהל ה' ואינך לא ונתיישב' ג"כ קושיית מהרש"א ז"ל דלעיל ליכא למידק כה"ג הא מותר אסור ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

שם אלא אמר רב נתן בר הושעיא ה"ק כל שכהן אסור לישא בתו וכו' מותרין לבא זה בזה כו'. ויתכן לפרש ג"כ על הדרך שכתבתי בסמוך דעיקר קהל ה' היינו קהל כהנים ולעולם לא מיקרי קהל ה' אלא מי שמותר להשיא בתו לכהן ורוצה לתרץ בזה קושיית והרי גר ואם כן מדייק שפיר הא מותר אסור ומקשה מחלל שנשא חללה ומהנך תרתי קשה נמי ממה נפשך כדפרישית בסמוך:

תוספות בד"ה דת"ק סבר ממזר מאחותו כו' וא"ת היכי משתמע פלוגתייהו ממתניתין כו' עד סוף הדיבור. ולולי פרש"י ז"ל ותוספות היה באפשר לפרש דנהי דלר' יהודא

חייבי כריתות לא הוי ממזר מדאורייתא אפ"ה מודה ר"י דאסור לבא בקהל מדרבנן כיון דבא מאיסור ערוה דלא תפסי קידושין גזיר בהו משום ממזר מחייבי מיתות וא"כ שפיר משתמע פלוגתייהו ממתניתין דלת"ק כל האסורין לבא בקהל מותרין לבא זה בזה משום דלא אשכחן מי שמותר מן התורה לגמרי בודאי יאסר מדרבנן אלא הספק בלבד ואפ"ה שרינהו לבא בממזרין ודאין ור"י ס"ל דאיכא נמי חייבי כריתות דאסורין לבא בקהל מדרבנן וא"כ אסורין לבא בממזרין או שאר פסולי קהל ואפ"ה מקשה הש"ס שפיר תנינא דהתם הו"ל למיתני דלא הוי ממזר וממילא הוי ידעינן דאסור בממזרת כן נ"ל לולי דרש"י ז"ל ותוספות לא פירשו כן ולפירושם קשה מלבד שהוא דוחק תיקשי מתניתין גופא דאמאי קתני ר' יהודה אוסר טפי הו"ל לר"י לאיפלוגי ברישא דקתני מילתא דפסיקא דממזר אסור לבא בישראל וקתני נמי במתניתין דס"פ האומר כל מי שאין לה עליו קידושין אבל יש לאחרים קידושין הולד ממזר איזהו זה שבא על אחד מכל האיסורין שבתורה והתם הו"ל לאיפלוגי ומדפליג ר"י בסיפא משמע דבהנך מודה ועוד דלחד לישנא אוקימנא מתניתין דס"פ האומר כרבי יהודא ע"ש. ולמאי דפרישית אתי שפיר דמודה רבי יהודא מיהו דהוי ממזר מדרבנן ודו"ק:

בד"ה מאי קמל"ן תנינא כו' וא"ת אמאי איצטריך למיפרך כו' דהא ר' יהודא נמי דריש סמוכין כו' עכ"ל. כבר כתבתי בפרק האומר דבלאו הכי בפרק ארבע מיתות דף נ"ג מייתי הש"ס תרי לישני אי סובר ר"י קידושין תופסין בחייבי לאוין או לא וכתבתי שם ג"כ ליישב קושיית התוספות דהכא דר' יהודה לא דריש סמוכין אלא משום דמוכח או מופנה וא"כ כיון דדריש ליה ר"י להא מילתא גופא דאסור באנוסת אביו תו לא הוי מוכח ולא מופנה לענין סמיכות דהוי ממזר ועוד דאדרבא איכא למימר דר"י סובר כטעמא דר' יהושע דלא יקח איש את אשת אביו מיותר להך דרשה דלענין סמוכין דממזר דלא הוי אלא מלא יקח לחוד כן נ"ל ועדיין צ"ע:

דף עה.

גמרא ושניהם לא למדוה אלא מכ"ג באלמנה ופרש"י ז"ל דמתחללת בביאתה כדילפינן לקמן מלא יחלל שני חילולין במשמע כו'. וכתב מהרש"ל ז"ל בח"ש זה לא היה ולא נברא דלקמן מפשטא דלא ילפינן זה שהיה כשר מעיקרא ונתחלל וכן פירש"י ז"ל גופא בפ' אלמנה לכ"ג אמנם לענ"ד לא על פירש"י ז"ל לחוד תלונת מהרש"ל ז"ל דהא בפ"ק דתמורה מפרש בגמרא להדיא דאביי דריש לא יחלל בשני למ"דין א' לה וא' לזרעה וא"כ היאך פליג אביי אברייתא דלקמן דיליף מזה שהיה כשר ונתחלל וא"כ לאביי הדרא

קושייא לדוכתא ניכתוב רחמנא לא יחל אע"כ דמהכא משמע לרש"י ז"ל דלברייתא דלקמן נמי לא שייך למידרש זה שהיה כשר ונתחלל למיעקר קרא מפשטיה לגמרי ואי הוה כתיב לא יחל זרעו ע"כ הוי איירי קרא בחילול זרעו לחוד משא"כ השתא דכתיב לא יחלל בשני למ"דין דרשינן שפיר לאוקמא באלמנה גופ' דשייך בה טפי לשון חילול שהיתה כשירה ונתחללה ואי לאו הך דרשא נמי לא הוי מוקמינן לא יחלל בשני למ"דין להך דרש' א' לה וא' לזרעה אלא דרשא אחריתא כדאיתא בתמורה או לשום דרשא אחריתא ועיין בל' רש"י ז"ל ביבמות פ"ק דף ט"ו ע"ב מפרש רש"י ז"ל עוד בדרך אחר דמה שהיא עצמה מתחללת ילפי' מדכתיב בעמיו זו אשתו ונ"ל דכולהו פירושי איתנהו לקיים פשטא דקרא דבתר דכתיב לא יחלל בשני למ"דין מפרש קרא להדיא זרעו בעמיו עוד נ"ל דהא דנקיט רש"י ז"ל בלישנא דרשא דשני למדי"ן היינו דלענין דרשא דשמעתין מההכרח לפרש כן דדריש ר' יוחנן כולה מילתא לקולא דכל שאין זרעו מחלל היא עצמה אין מתחללת דהא עיקר החילול בלא"ה ילפינן מלאיש זר כמ"ש בתוספות אע"כ דעיקר דרשא דשמעתין היינו דהיכא דאין זרעו פסול היא נמי אין מתחללת ומשמע לרש"י ז"ל דלא שייך למידכר הך דרשא לקולא אי לאו משום דכתיב לא יחלל א' לה ואחד לזרעה וכיון דזרעו כתיב להדיא וחילול דידה מייתורא דלמ"ד שמעינן הך דרשא שפיר דתלה הכתוב חילול דידה בחילול דזרעה דוקא דלעולם אי אפשר לחלל חילול א' כיון דבחד לשון כללן הכתוב כן נ"ל נכון ועיין שם בפ"ק דתמורה דמשמע שם להדיא דר' יוחנן דאמר בשמעתין הך מילתא דכ"ג באלמנה איהו ס"ל התם כאביי לענין ריבית קצוצה דאי עביד מהני וכאן אין להאריך יותר ודו"ק:

תוספות בד"ה ושניהם לא למדוה אלא מאלמנה וא"ת מאי קאמר דלמדוה מכ"ג כו' נפקא לן בפ' אלמנה לכ"ג מכי תהיה לאיש זר כו' עד סוף הדבור. ולא זכיתי להבין דבריהם בזה דהא ודאי אליבא דר' יוסי איצטריך לאתויי שפיר דיליף למילתא מאלמנה לכ"ג לחוד דכל שאין זרעו פסול אינו פוסל דהך מילתא ליכא למילף מכי תהיה לאיש זר וע"כ דעיקר קושייתם בהא דקאמר דת"ק יליף מאלמנה לכ"ג וא"כ מה תירצו בזה דה"ק דלא תיקשי מאלמנה לכ"ג ואליבא דת"ק מאי קושייא שייך כלל מאלמנה לכ"ג ובר מן דין לא ידענא מאי קשיא להו דהא שם בפרק אלמנה לכ"ג בתר דמייתי הש"ס הך ילפותא דכי תהיה לאיש זר מקשה הש"ס ואימא משעת הווייה או עד דאיכא הווייה וביאה ומסיק דומיא דכ"ג באלמנה מה התם מביאה לחוד כו' ולפ"ז בהך ברייתא דהכא דקתני שבאו על הכהנת ועל הלויה וישראלית פסלוה דמשמע דבביאה לחוד פסולה א"כ שפיר הוצרך מאלמנה לכ"ג והא דמייתי הש"ס בפ' אלמנה ילפותא דלאיש זר היינו משום

דכולה מילתא לא מצינן למילף מאלמנה דהוה אמינא אין חלל אלא מאיסור כהונה וכמ"ש התוס' ביבמות בכמה דוכתי משא"כ לבתר דגלי קרא דשייך פסול כהונה אפילו שלא מאיסורי כהונה שפיר ילפינן מאלמנה לכ"ג דמיפסלה בביאה לחוד כן נ"ל ברור ולהתוספות צריך עיון:

שם אמר רב חסדא הכל מודים באלמנת עיסה שפסולה לכהונה ולאפוקי מהני תנאי כו' ופרש"י אלמנת עיסה היינו אלמנת ספק חלל גרידא ובפ"ק דכתובות מפרש רש"י עוד פירוש אחר בשם רבינו יוסף טוב עלם ע"ש ובתוס' שם הקשו על שני הפירושים וכתבו דאלמנת עיסה היינו ספק חלל שנתערב במשפחה וזו ניסת לא' מהם דא"כ הבעל גופא אית ביה תרי ספיקי ולפירוש התוס' הסכימו רוב המפרשים לכן לא כתבתי שם כלום ונשאר אצלי בתימא מי דחקו לרש"י לפרש דלא כפירוש התוס' דהכי משמע לשון עיסה:

אמנם כן כשהגעתי לכאן נלע"ד דהסוגיא דהכא הכריחו לרש"י לאלו הפירושי' מדפשיטא ליה לר"ח הכא דבת עיסה אסורה עד שלרוב הפשיטות קאמר דכולהו תנאי דברייתא דהכא מודים דהאלמנה פסולה משום לתא דבתה ואי כפירוש התוס' אדרבא הבת נמי לא פסיקא איסורה כ"כ דהא מסקינן הכא דטעמא משום דספק ספיקא לקולא וא"כ בבת נמי איכא ספק ספיקא ואע"ג דהתוס' בכתובות כתבו לחלק דהבת אע"ג דהוי ס"ס ושריא אפ"ה משום מעלה דיוחסין החמירו משא"כ באלמנה דאיכא נמי חזקת היתר דידה לא עשו מעלה אף ביוחסין אלא דלפ"ז עיקר הטעם חסר מן הספר כיון דעיקר סוגייא דשמעתין בהכי רהטא דלהנך תנאי דברייתא דהכא אסרו אף באלמנה ולהנך תנאי דעדיות שרו באלמנה ואסרו בבת א"כ לא הו"ל לאתויי הך מילתא דס"ס לקולא דשייך אף בבת אלא הו"ל למימר מ"ט משום דאית לה חזקת היתר בהדי ס"ס ועוד דאכתי אדרב חסדא קשה מנ"ל דהנך תנאי מחמירין כ"כ במעלה דיוחסין לפסול האלמנה משום מעלה דיוחסין דבתה ומייתי ראיה מדרשב"ג דאמר כל שאתה נושא בתו כו' ומי דמי כלל התם מדין תורה איירי דמאלמנה לכ"ג יליף לה משא"כ הכא דכולה מילתא משום מעלה דיוחסין לא שייך האי טעמא כלל ואי משום כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון שלא לחלק בין האם לבת כשביאתה בעבירה א"כ יותר היה נראה להכשיר ג"כ את הבת משום חזקת כשרות דאמה וכדקי"ל נמי בשתוקי ובדוקי דמאן דמכשיר באמה מכשיר בבתה לכך הוכרח רש"י ז"ל לפרש בענין דלא הוי ס"ס אלא לגבי האלמנה ואע"ג דלאו ס"ס ממש היא מ"מ דמי לס"ס כיון שהבעל גופא הוא ספק השקול ואית ליה חזקת היתר אלא דאפ"ה החמירה תורה באיסור כהונה כדאיתא בפ' האשה רבה דילפינן מוקדשתו בע"כ דאף בספק כופין מ"מ באלמנתו דאית לה נמי חזקת היתר דנפשה שריא ודמי לס"ס

משא"כ הבת דליכא אלא חדא ספיקא כמו האב עצמו א"כ מדאורייתא הוי ספק חללה ואהא קאמר רב חסדא שפיר דכולהו תנאי דברייתא מודו באלמנת עיסה דאסורה דכיון דלרשב"ג תלה הכתוב לאיסור חילול דידה בחילול דזרעה היכא שכל זרעה פסול א"כ בספק חלל נמי יש לומר כן דהאלמנה אסורה כיון שע"י ביאתה פוסלת זרעה מדאורייי' כנ"ל נכון לשיטת רש"י ז"ל:

אמנם לשיטת רוב המפרשים הקדמונים והאחרונים דמפרשי אלמנת עיסה בשני ספיקות ממש שנתערב ספק חלל במשפחה א"כ לא מצאתי מקום ליישב לישנא דר"ח הכא אם לא ע"פ הסברא שכתבתי פ"ק דכתובות בסוגיא דאלמנת עיסה דלא שייך לחלק בין ספק א' לשני ספיקות אלא היכא שהספק א' מותר מן התורה כגון דאיכא חזקת היתר וא"כ אתי שפיר דכיון דלהבת לית לה חזקת היתר לא מהני בה ס"ס ומש"ה קאמר רב חסדא שפיר דלהנך תנאי דהכא אלמנת עיסה נמי אסורה משום לתא דבתה וכיון דבתה אסורה ולא מהני בה ספק ספיקא ממילא דאמה נמי אסורה וכדפרישית דעיקר החילול תלוי בזרעה וכל היכא דזרעה מתחללת היא נמי מתחללת כן נ"ל נכון:

שם פיסקא ודאן בוודאן מותר אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר"א כי אמריתה קמיה דשמואל א"ל הלל שונה עשרה יוחסין כו' ופרש"י דברייתא היא. ולכאורה יש לתמוה א"כ מאי מהדר ליה שמואל לרב מהך ברייתא דהלל אטו הלל כיפי תלי ליה ומאי אולמא ממתניתין ולולי פירש"י נ"ל לפרש דהלל שונה היינו דשונה לשון המשנה דעשרה יוחסין בזה הלשון וכולן מותרין לבא זה בזה ולא כמו שנשנה במשנתינו וא"כ שפיר קאמר ליה שמואל לרב משום דלפי לשון משנתינו דקתני להדיא ברישא דעשרה יוחסין דממזרי ושתוקי ואסופי ונתיני מותרין לבא זה בזה וא"כ קשיא לן סיפא דמתניתין דהכא דקתני כל הפסולין מותרין לבא זה בזה הא תו למה לי אע"כ דקתני לה משום פלוגתא דליהוין כסתם ואח"כ מחלוקת דאין הלכה כסתם וקס"ד דשמואל דהיינו טעמא דרב דפסיק כיחידאי ואהא מהדר ליה לרב הילל שונה בלשון אחר דברייתא דמתני' לא קתני אלא בהאי לישנא דוכולן מותרין לבא זה בזה והיינו כפירוש השני של התוס' דכל א' מותר במינו ואהא איצטריך נמי למיתני סיפא דכל הפסולין מותרין לבא זה בזה ולאו משנה יתירא היא דלא זו אף זו קתני א"כ תו לא הוי סתם ואח"כ מחלוקת דהאי סיפא דרישא היא והו"ל מחלוקת דיחיד ורבים דהלכה כרבים כן נ"ל נכון לולי דרש"י ותוספות לא פירשו כן ועיין בתוספות רי"ד:

שם ורמי דרב אדרב כו' דאיתמר ארוסה שעיברה רב אמר הולד ממזר כו' ופרש"י רב אמר הולד ממזר ודאי דאמרינן מרובא דעלמא הוא והכל פסולין אצלה. ולכאורה יש

לתמוה א"כ מאי מקשה דרב אדרב דאמר הלכה כר"א דהא בכה"ג דתלינן ברובא דעלמא ורוב פסולין אצלה א"כ הא קי"ל בכל דוכתא דאזלינן בתר רובא והו"ל וודאן בוודאן ור"א גופא מודה ולפ"ז היה נראה להכריח מלשון רש"י ז"ל דלענין פסול ממזרות לא משווינן רוב כודאי ולא מיקרי ודאי אלא בענין שאין בו ספק כלל וכדפרישית לעיל דף ע"ב בהא דאמר רבא דבר תורה שתוקי כשר ע"ש אלא דאכתי משום הא לא איריא דמצינן למימר דאליבא דרבי אליעזר דמחמיר משום מעלה דיוחסין לעולם אין להתיר אף בדאיכא למיתלי ברוב דהא קי"ל דליוחסין לכתחלה לא מהני חד רובא כדאיתא סוף פ"ק דכתובות והיינו נמי משום מעלה דיוחסין והכי מוכח להדיא ממאי דאמרינן לקמן דאיכא למ"ד דטעמא דר"א בכותים היינו משום דעבד ושפחה נתערבו בהן אע"ג דרובם כשירים אפ"ה לא סמכינן למימר כל דפריש מרובא פריש משא"כ לעיל לענין דבר תורה אפשר דהיכא דאיכא רוב הוי כודאי ועי"ל דמה שכתב רש"י ז"ל דהוי ודאי משום דאיכא למיתלי ברוב פסולין' לאו דוקא דהא בלא"ה איכא למימר דילמא אזלא איהי לגבי הארוס והו"ל קבוע כמחצה על מחצה וכ"ש דאיכא סברא טפי למיתלי בארוס אלא עיקר כוונת רש"י דהא דמחמרינן לומר הולד ממזר לשווייה כוודאי אף על גב דאיכא למיתלי בארוס אפילו הכי איכא למיתלי נמי ברוב דעלמא שהן פסולין כן נ"ל ומה שכתב רש"י ז"ל דאמרי' מרובא דעלמא והכל פסולין אצלה והוי ממזר ודאי אע"ג דרובא דעלמא עכו"ם נינהו וקי"ל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר ורב ושמואל גופייהו ס"ל הכי בפרק החולץ אלא דאפשר דהכא איירי בעיר דלא שכיחי בה עכו"ם או שיש לישראל שכונה לבדה דאזלינן בתר רוב שכונה כמבואר בפוסקים:

תוספות בד"ה כותי לא ישא כותית וא"ת היאך מסופק מ"ט כו' וכותית מן הספיקות כדתנן במתני' כו' עכ"ל. לכאורה נראה בכוונת התוספות דלא ניחא להו לפרש קושית המקשה מ"ט דהא גופא קשיא ליה מאי חשש ממזרות שייך כאן דא"כ הו"ל לאקשויי הכי אגופא דמתניתין ולא אברייתא אלא דא"א לפרש כן דא"כ לא הוו מתרצין התוס' כלום דלתירוצם נמי אגופא דמתניתין הו"מ למיפרך אמאי קתני פסול ספק כותית כלל דהא גר מותר בממזרת וא"כ השתוקי ואסופי גופא מותרין בכותית אע"כ דהתוספות לא נחתו להאי דיוקא דודאי אין ה"נ דמקשה אמתניתין ואברייתא אלא דעיקר קושיית התוספות דכיון דקתני במתני' כותי בהדי הנך דאית בהו ספק ממזרות א"כ מאי קשיא ליה מ"ט דבפשיטות מצינן לאשכוחי בכותים ספק ממזרות אי משום דאין בקיאין בטיב גיטין כדשמעינן לר' אלעזר בעלמא גבי מצת כותים ובמשנה דגיטין דסתם כותים לא בקיאי בדיני גיטין אי לאו דכותי חבר וא"כ פשיטא דאיכא למיחש בהו לספק ממזרות או

משום דלא דייקי ומנסבי לספק ממזירין ובאמת דבלא"ה ממקומו מוכרע דהמקשה גופא אסיק אדעתיה בפשיטות דשייך בהו ספק ממזרות דאלת"ה מאי משני רב יוסף עשאוהו כגר לאחר עשרה דורות והיא גופא תיקשי אמאי עשאוהו כיון דלית ביה חשש פסול ממזרות אע"כ דהא לא מספקא לתלמודא כלל דשייך בהו ספק ממזרות אלא דקשיא ליה דגר מותר בממזרת ואהא משני רב יוסף שפיר ולפ"ז צ"ל ג"כ דהא דמסיק הש"ס אלא כי אתא רב דימי אמר ר"א ס"ל כר' ישמעאל וס"ל כר"ע לאו אקושייא דהכא משני לה רב דימי דאדרבה בפשיטות טפי הו"מ לשנויי כסברת המקשה דכותים גירי אמת הן אלא לפי שנתערבו בהם ישראלים גמורים מש"ה חשיב להו במתני' בהדי ספיקות ממזרים דשמא ישראל ישא ספק ממזרת ומה"ט נמי כותי לא ישא כותית דשמא חד מינייהו ישראל גמור וכמו שכתבו התוספות בסמוך בד"ה ורבי ישמעאל דבלא"ה זה עיקר התירוץ של רב דימי א"כ כל זה האריכות של רב דימי הוא ללא צורך אע"כ דרב דימי שמעתא בעלמא קאמר דלא משמע ליה לפרש בענין אחר שיהא בכותים חשש ספק ממזרות אלא משום חשש גירי אריות אלא דמ"מ ממילא שמעינן מדרב דימי שנשאו נשים ישראליות א"כ מסתמא הוו נמי איפכא וא"כ ממילא רווחא שמעתא אף כסברת המקשה משום חשש ממזרות בגופן אף אם גירי אמת הן אלא לפי שנתערבו בישראלים חיישינן דישראל ישא ממזרת כל זה פשוט ומוכרח לפי שיטת התוספות:

אלא דלפ"ז קשה באמת אקושיית המקשה מאי קשיא ליה אברייתא טפי ממתניתין והא דרב דימי נמי קשיא טובא אמאי קאמר הש"ס אלא כיון דבלא"ה אדרבא אם נאמר דכותים גירי אמת הן כ"ש דא"ש טפי ולא הו"ל לאתויי כלל אלא עיקר קרא שנתערבו בהם כהנים כשירים או פסולין הרי שנתערבו בהם ישראלים ואין לפרש דהמקשה גופא אסיק אדעתא דאמתניתין לק"מ משום דאיכא למימר דגירי אריות הן ונשאו נשים ישראליות דהו"ל חשש ממזרות ומש"ה קתני דישראלים גמורין אסורין בהם ואפילו ממזרים ושתוקי ואסופי אסורין בהם אלא דאפ"ה קשיא ליה אברייתא אמאי כותי לא ישא כותית דמאי חשש איכא הכא כמו שהקשו התוספות בסמוך ואהא מסיק משמיה דרב דימי דודאי איכא למיחש דמסתמא כי היכי דנטמעו בהם נשים ישראלית כמו כן נטמעו בהם בני ישראל כדמסקו התוספות בסמוך בשם ר"י אלא דלפ"ז כ"ש דקשה יותר דעיקר התירוץ חסר בדרב דימי ויש ליישב בדוחק. מיהו לולי דברי התוספות היה נ"ל לפרש בפשיטות לפי סתימת לשון הגמרא ולשון רש"י ז"ל דהמקשה לא אסיק אדעתיה תשש ממזרות אלא קס"ד דהא דחשיב במתניתין כותים בהדי ספיקות היינו ספק גירים גמורים וישראלים נינהו או ספק גירי אריות ועכו"ם נינהו ומש"ה לא קשיא ליה

אמתניתין אלא אברייתא דקתני דכותי לא ישא כותית ואמאי ממ"נ לישתרו דאי גרים גמורים נינהו כולהו כי הדדי נינהו וה"ה איפכא ואהא משני רב יוסף דעשאוהו כגר לאחר עשרה דורות דאסור בממזרת לפי שנתיישן הדבר ואתי למימר ישראל נושא ממזרת וא"כ ה"נ איכא למיחש בכה"ג דלאחר שנתיישנו בין ישראלים אתו למיטעי ולומר דישראל נושא כותית ואהא מקשה אביי שפיר מי דמי דהא אידי ואידי כי הדדי נינהו ולבתר הכי מסיק ר' דימי דר"א ס"ל כר' ישמעאל וס"ל כר"ע והיינו חששא דשמא גר ישא ממזרת וס"ל נמי דגר אסור בממזרת וכמו שאבאר עוד בסמוך ולקמן בסוף הסוגיא כן נ"ל ברור משיטת לשון רש"י ז"ל ודוק היטב:

בא"ד ונראה להר"מ דה"פ כו' מ"מ גר מותר בממזרת ועיין במהרש"א שכתב דהא דפשיטא להמקשה דס"ל לר"א גר מותר בממזרת היינו משום דלא אשכחן מאן דאוסר גר בממזרת אלא ר' יהודה ולענ"ד אין זה ביאור מספיק דאכתי מצינן למימר בפשיטות דס"ל לר"א כר' יהודה ממה שנאמר דס"ל כר' ישמעאל וס"ל כר"ע דלא אשכחן נמי שום תנא דס"ל כר"ע:

אמנם לענ"ד נראה בכוונת התוספות דכיון דמסקינן לעיל בפירושא דמתני' כאוקימתא דרבא דהא דר' יהודה אוסר אין לו שום ענין ושייכות במתניתין אלא דמפרשינן לה בדוחק דה"ק אע"פ שר' יהודה אוסר גר בממזרת אפ"ה מודה דכל האסורין לבא בקהל מותרין זה בזה והיינו גר עמוני ומואבי בממזרת וא"כ אי ס"ד דטעמא דר"א בכותים דמתניתין היינו נמי משום דגר אסור בממזרת א"כ בחנם קתני במתניתין לגמרי מילתא דר יהודה אוסר דממילת' דר"א שפיר שמעינן לכולה מילתא דס"ל ודאן בוודאן מותר ואירישא קאי דהיינו גר עמוני ומואבי בממזרת אפ"ה בעמוני ומואבי מודה אע"כ דר"א לאו מטעם גר בממזרת אוסר ומקשה שפיר כנ"ל נכון בעזה"י ועיין עוד בסוף הסוגיא:

דף עה:

בד"ה ר"א אומר כותי כו' ס"ל כר' ישמעאל וכו' לא איתפרש היכא כו' עכ"ל. אמנם כן לענ"ד אחר בינותי בספרים יגעתי ומצאתי שדברי ר' ישמעאל בזה ממקומו מוכרע והיינו ממאי דקאמר ר' יוחנן בסמוך משמיה דעכו"ם ועבד שבאו על כהנת לוייה וישראלית פסלוה וביבמות פ' אלמנה לכ"ג דף ס"ח מייתי הש"ס ברייתא דבן תשעה ויום אחד גר עמוני ומואבי כותי ונתין חלל וממזר פסלוה והיינו כר' ישמעאל כדאיתא שם להדיא בפרש"י בד"ה כותי ונתין ושם ע"ב בד"ה אי הכי ע"ש דהא דקתני התם עכו"ם היינו כותי וא"כ ע"כ ס"ל דכותים גירי אריות הן ונהי דבתוספות שם בד"ה עכו"ם ועבד מקשה ר"י

דכל היכא דקתני כותי לאו בתורת כותי מייתי לה אלא לפסולא בעלמא כי האי דתנן אלו הן הספיקות שתוקי ואסופי וכותי. אמנם למאי דפרישית אדרבא פרש"י דהתם מוכרח דכותי בתורת עכו"ם מייתי לה דאי מטעם חשש ממזרות לא הו"ל למיתני התם בהדי הנך דפסלי בביאתן מתרומה ומכהונה מדאורייתא ולענין ספק ממזרות הא קי"ל דממזר ספק יבא ולא מיתסר אלא מדרבנן משום מעלה דיוחסין בעלמא אע"כ דהתם מתורת עכו"ם נקיט לה והיינו ע"כ כרבי ישמעאל מיתוקמא דאמר נמי התם ומייתינן לה בשמעתין דביאת עכו"ם פסולה מדאורייתא וא"כ ע"כ ס"ל לר' ישמעאל דגירי אריות הן כנ"ל נכון בעוה"י ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

שם גמרא ור' ישמעאל ס"ל כר"ע דאמר עכו"ם ועבד כו' וקשיא לי טובא מאי הוצרך רב דימי לכך דס"ל כר"ע הא רב דימי גופא מסיק בס"פ אלמנה לכ"ג דאפילו רבנן מודו בעכו"ם ועבד דהולד ממזר וה"נ א"ר יוחנן התם ע"ש ולענ"ד נראה ליישב דבלא"ה הא דמסיק רב דימי דר"א ס"ל כר"י ור"י ס"ל כר"ע לשון מיותר הוא ולא אשכחן לשון כזה בש"ס דבפשיטות מצי למימר דר"א ס"ל כר"י וס"ל לר"א נמי כר"ע דבכה"ג אמרינן בכמה דוכתי בלשון הש"ס אע"כ דרב דימי לקושטא דמילתא הוה שמיע ליה דרבי ישמעאל ס"ל כר"ע ולענ"ד נראה עוד דכולה מילתא דרב דימי סמיך אברייתא דסנהדרין פרק ד' מיתות דף נ"א דקתני התם אין לי אלא ניסת לכהן ניסת לכותי חלל וממזר ונתין מנין כו' ואיכא מאן דמוקי להך ברייתא התם כרבי ישמעאל ע"ש ובע"כ דלכ"ע נמי מיתוקמא כר"א מדאמרינן התם יכול אפילו פנוייה ומוקי לה כר"א דאמר פנוי הבא על הפנוייה עשאה זונה ואמרינן בעלמא דלא אשכחן שום תנא דאמר פנוי הבא על הפנוייה עשאה זונה אלא רבי אלעזר ובע"כ נמי דהך ברייתא דסנהדרין לא מיתוקמא אלא כר"ע דדריש ויי"ן כמו שפרש"י שם להדיא א"כ לפ"ז ע"כ דר"א ור"י ור"ע ס"ל כהדדי ולפי מאי דפרישית בסמוך דר' ישמעאל ע"כ ס"ל דכותים גירי אריות הן מברייתא דפרק אלמנה לכ"ג א"כ ממילא דר"א דסנהדרין דס"ל כר"י ור"ע נמי הכי ס"ל ומהכא דייק רב דימי למילתא ומתוך מה שכתבתי נתבאר דמה שכתבו התוספות בספ"ק דיבמות דף ט"ז ע"ב בד"ה אמוראי נינהו דמסוגיא דהכא מוכח דליכא למ"ד דהוי ממזר מכותי ועבד אלא מאן דס"ל כר"ע דאין קידושין תופסין בחי"ל ולא כסוגייא דס"פ אלמנה לכ"ג ולמאי דפרישית אין הכרע מסוגיא דהכא דהא אכתי תקשי דרב דימי אדרב דימי גופא אע"כ כדפרישית. ואכתי איכא לברורי דהיאך אפשר לומר דברייתא דסנהדרין פרק ד' מיתות מיתוקמא כרבי ישמעאל וכר"א ור"ע וס"ל דכותים גירי אריות הן דא"כ היאך קתני התם ניסת לכותי מנין ות"ל דאין קידושין ונשואין תופסין לו בה וכמו שהרגיש שם רש"י ז"ל בזה

והוכרח לתרץ דאף למ"ד אין קידושין תופסין בחייבי לאוין היינו בלאוין דשאר דוקא וא"כ אי ס"ד דכותים גירי אריות הן הא ודאי דלכ"ע אין קידושין תופסין אע"כ דכותים לאו משום דחשש נכרים איירי אלא משום חשש ממזרות והדרא קושיא לדוכתא:

אלא דהשתא אמינא מילתא דשווייה בכולה לפי מה שכבר הקשיתי מאי דוחקא דרב דימי לאוקמי בכל הני אוקימתי ותיפוק ליה דאליבא דר"א דקיימי' הכא שמעינן ליה בפשיטות דכותים אין בקיאין בדקדוקי מצות וא"כ מילתא דפשיטא דאשכחן בהו חשש ממזרים ומש"ה כותי לא ישא כותית אע"כ דעיקר מילתא דרב דימי בעלמא איתמר והיינו דאסוגיי' דסנהדרין נמי קאי דאיירי אליבא דד' אלעזר כדפרישית והתם לא מיתוקמא מחשש ספק ממזרות דא"כ למאי קתני ניסת לכותי מניין והיינו משום דמחוללת ועומדת היא כדמסקינן התם ואילו משום חשש ספק ממזר אינה מחוללת ועומדת דהא קי"ל ספק ממזר שרי מדאורייתא אלא דר"א מחמיר משום מעלה דיוחסין בעלמא וא"כ אין זו מחוללת ועומדת ומשום חשש נכרי נמי ליכא לאוקמי דא"כ לא שייך למיתני ניסת לכותי דהא אין קידושין ונשואין תופסין בה אע"כ דהני תרי טעמי צריכי אהדדי והיינו לפי מה שכתוב בחידושי הריטב"א ז"ל בשם גדולי הקדמונים דהא דאמרי' כותים גירי אריות הן היינו כותים הראשונים שנתגיירו בבירור לשם אישות מה שאין כן בבניהם לא שייך לומר גירי אריות דמסתמא נתגיירו בלב שלם דאטו מי לא טבלו לקריין ולנידתן כמו שהארכתי בזה במקום אחר לדקדק על לשון הריטב"א ז"ל בזה וא"כ האידנא לא נפקא לן מידי בכותים הראשונים אי גירי אריות היו או גרים ממש אי לאו משום דמאן דס"ל הראשונים גירי אריות היו וא"כ משנשאו ישראלית נעשו בניהם ממזרים וכמו שאבאר עוד בזה בלשון התוס' בסמוך והשתא אתי שפיר ברייתא דסנהדרין כיון דבלא"ה לא נקיט התם ניסת לכותי אלא אגב גררא דאינך א"כ איירי שפיר באותן הכותים שנולדו בודאי מבנות ישראל דהו"ל ממזרין ודאין והא גופא קמל"ן עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר משא"כ אי הוי טעמא דר"א לפי שאין יודעין בטיב גיטין וקידושין לא שייך לומר כן נמצא דלפ"ז כל דברי ר' דימי עולין בקנה א' כפתור ופרח בעזה"י ובסמוך בלשון התוספות אבאר עוד בזה בענין יותר נכון ודו"ק:

תוספות בד"ה ור' ישמעאל ס"ל כר"ע כו' וצריך פירוש לפירושו מהו האיסור כו' עד ומיהו קשה לפ"ה דמשמע כו' ולפירושו אם מקבלין עליהם גירות כו' עכ"ל. כל דבריהם בזה נמשן לפירושם בדיבור הקודם דפשיטא להו טובא דלר"א גר מותר בממזרת וא"כ לפמ"ש דלשיטת רש"י ס"ל לר"א גר אסור בממזרת אין מקום לקושייתם:

אמנם בלא"ה נ"ל דאף לפי שיטתם לא קשה מידי בהא דקפסיק ותני כותי לא ישא כותית ולית להו תקנתא ע"י שיתגיירו מחדש דהא ליתא דכיון שנתערבו בהם ממזרים הרבה בכותים שוב אין מקבלין אותן כדאיתא בספ"ק דיבמות גבי מקבלין גרים מתרמוד דדייק הש"ס התם דע"כ כותי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר ומש"ה קפסיק ותני אפי' מתרמוד משא"כ למ"ד הולד ממזר אין מקבלין גרים מתרמוד וא"כ ה"נ דכוותיה לגמרי דכיון דהכותים גירי אריות היו ונשאו מבנות ישראל דהו"ל כממזרים שוב אין מקבלין אותם כלל שלא יתערבו בישראלים וע"ש בתוס' ספ"ק דיבמות ותראה שדברי נכונים בזה ולדעתי צ"ע גדול ליישב סברת התוס' כאן דקשיא להו שיתגיירו ועוד דכיון שאין לכותים תקנה לישא שום אשה אלא ע"י גירות א"כ מאן יימר דהנהו נמי בלב שלם מתגיירין וה"ל גרים שלא לשם שמים ומנהג אבותיהם בידיהם וצ"ע בעיקר דבריהם בהא דולד כשר אי הוי כישראל או ככותי שהאריך בהם מהרש"א ז"ל ולענ"ד במחילה מכבוד תורתו שדבריו דחוקין אלא דקושטא דמילתא לא ברירא להו להתוס' הך מילתא ובקושייתם הוי משמע להו בפשיטות דהולד כשר לגמרי ודינו כישראל ובתירוצם ע"כ רוצין לומר מסוגייא דהכא שדינן כעובד כוכבים עד שיתגייר ועיין מה שכתבתי בזה בס"פ האומר דרש"י ז"ל נמי לא כתב שם שצריך להתגייר אלא דעיקר פירושו שם אליבא דרבינא כמו שהארכתי שם ע"ש ודוק היטב:

בד"ה השתא ממזר הוי מיפסיל בביאתו מיבעיא. וא"ת תיקשי דר' יוחנן אדר"י עד סוף הדיבור. ובירושלמי ס"פ אלמנה לכ"ג מקשה באמת דרבי יוחנן אדר' יוחנן מהא מילתא גופא דשמעתין ומשני להדיא הא דידיה הא דרבי' ולכך לא רציתי להאריך בזה מיהו במה שכתבו התוס' בשם רבינו שמשון מקוצי דלאו הא בהא תליא יש לי לדקדק הא ודאי הא בהא תליא לפי מאי דאמרינן לעיל בגמרא בעמוד הקודם בפלוגתא דרבנן ור' יוסי ורשב"ג דקחשיב כל הנך בברייתא שאם בא עליה א' מהפסולים פסלוה והיינו כל הנך דברייתא דאלמנה לכ"ג וקאמר ר' יוסי כל שזרעו פסול ורשב"ג קאמר כל שאתה נושא בתו אתה נושא אלמנתו ומסקינן לעיל מאן מיקל מכולהו רשב"ג וקאמר דכל שאי אתה נושא בתו אי אתה נושא אלמנתו וא"כ לפ"ז משמע להדיא דלכ"ע כל שאי אתה נושא בתו אי אתה נושא אלמנתו וכמו שפירש"י לעיל דשני חילולין במשמע וכדפרישית לעיל וא"כ כיון דלענין איסור חללים גרידא אמרינן דכל שאינו נושא בתו אינו נושא אלמנתו כ"ש דהיכא דבתו אסורה משום איסור ממזרות כ"ש דאלמנתו אסורה וא"כ מקשה הכא שפיר השתא ממזר הוי מיפסיל בביאתו מיבעיא ומה שהביא מסוגיא דפרק

אלמנה נמי יש ליישב לפ"ז ואין להאריך כאן יותר בסוגייא דהתם ולענ"ד שדברי רבינו שמשון מקוצי בזה צריכין עיון ודו"ק:

גמרא אלא כי אתא רבין אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן כו' שלשה מחלוקות בדבר ר' ישמעאל סובר כו' ור"ע סובר כו'. לכאורה אין לכל זה הכרח מחמת שקלא וטריא דשמעתין אלא דהכי גמירא להו לר"י ורבי חנינא וריב"ל דג' מחלוקות בדבר וכדמשמע לעיל מלשון רש"י בד"ה ר' אלעזר וכ"כ הריטב"א ז"ל בחידושיו:

אמנם לענ"ד לפי מאי דפרישית לעיל יש לי לומר דאשקלא וטריא דלעיל קאי דממילא שמעינן לכולהו פלוגתי דג' מחלוקות בדבר וה"ק ר' ישמעאל ור"ע ור"א דכל אחד מינייהו איירי בדין איסור הכותים וכל חד טעמא דנפשיה קאמר דלפמ"ש לעיל במילתא דר' דימי היינו כמ"ד בסנהדרין בפרק ד' מיתות דברייתא דהתם מיתוקמא כר' ישמעאל משא"כ הנך אמוראי דהכא סברי כמסקנא דפרק ד' מיתות דמסיק רבא גופא דמיתוקמא כרבנן דר"י והיינו כר"ע כדמשמע התם מפירש"י ותוס' וא"כ שפיר קאמרי הכא קאמרי הכא דג' מחלוקות בדבר דר' ישמעאל ע"כ ס"ל גירי אריות הן והיינו כדשמעי' ליה בברייתא דפרק אלמנה לכ"ג דקתני כותי ומיתוקמא כר"י וע"כ לאו משום חשש ממזרים כדפרישית דהא ספק ממזר שרי מדאורייתא אע"כ דמשום גיורת נקיט ליה דגירי אריות הן ופסולייהו ע"כ משום דכהנים פסולין נטמעו בהם והו"ל ממזרין ומש"ה לא מהני בהו גירות כדפרישית ור"ע דאיירי נמי בכותים בפרק ד' מיתות דקתני ניסת לכותי א"א לומר דאיירי מספק עכו"ם דא"כ היאך קתני ניסת לכותי הא אין קידושין תופסין בהם אע"כ ס"ל דגירי אמת הן ולא מיפסלו אלא משום חשש ממזרות והיינו באותן שהיו ממזירין ודאין שבאו מאותן הכותים שהיו מייבמין ארוסות ופטרו הנשואות וכדאשכחן נמי כה"ג ביבמות פ"ק שהיו שני משפחות בירושלים ע"ש וא"כ אפשר דבכותים נמי הוי משפחות ידועות בכך דודאי איכא נמי כותים דאחזקו כמבואר אצלינו בגיטין באריכות והא דנקיט התם ניסת לכותי היינו לאשמעינן הא מילתא גופא דיש ממזר מחייבי לאוין כדפרישית לרבי ישמעאל ליכא למימר הכי דהא ע"כ ס"ל קידושין תופסין בחייבי לאוין דדריש ביבמות כי תהיה לאיש זר לענין קידושין דמש"ה מצריך קרא לכותי ועבד משא"כ ר' אלעזר דשמעתין דאמר כותי לא ישא כותית וקחשיב להו נמי במתניתין בהדי ספק ממזרות כמ"ש התוס' בד"ה ור"א א"כ ליכא למימר דס"ל כר"י דגירי אריות הן דא"כ אין זה ענין לספק ממזרות אלא ספק אם כותי עכו"ם נושא כותית ישראלית מהכהנים שנתערבו וליכא למימר נמי דסבירא ליה כר"ע דהא ע"כ לר"א אין ממזר מחייבי לאוין שמעינן ליה בשמעתין אע"כ דטעמא דר"א לטעמא דאין בקיאין בטיב גיטין וקידושין

כדשמעינן ליה להדיא במצת כותי הרי לפנינו דע"כ שלשה מחלוקות בדבר ר"י ור"ע ור"א כן נ"ל נכון בעזה"י ודוק היטב:

דף עו.

רב נחמן אמר רבה בר אבוה ממזר מאחותו וממזר מא"א נתערבו בהן כו' וכתב מהרש"א ז"ל דלהך אוקימתא נמי צריך לומר שישראלים נטמעו בהן ולפ"ז יש לדקדק א"כ מאי דוחקא דר"נ לאוקמא בהכי דהא בלא"ה קושטא דמילתא ר' אלעזר אית ליה דכותים אין בקיאין בדקדוקי מצות וה"ה לגיטין וקידושין אע"ג דאיכא למימר מעשה שהיה כך היה כדמסיק הש"ס אפ"ה מעיקרא מאי סבר:

אמנם למאי דפרישית לעיל אין צורך לזה דבפשיטות מצינן למימר דהנך אמוראי דלעיל דאמרי ג' מחלוקות בדבר ודאי ס"ל דישראלים נתערבו בהן דאהאי קרא דכהני במות קיימי ולשיטתם ע"כ דפסולא משום ישראלים דאל"כ גר מותר בממזרת כדפרישית ממאי דקתני במתניתין ר' יהודה אוסר ואי ס"ד דר"א גופא נמי ס"ל גר אסור בממזרת אין צורך כלל למילתא דר' יהודא במתני' משא"כ רב נחמן אמר רבה בר אבוה לשיטתו דר' יהודא אוסר אממזר מאחותו וממזר מאשת איש קאי כדמפרש לה להדיא בדף הקודם וא"כ לעולם שפיר ס"ל לר"א דגר אסור בממזרת ואין צריך לומר דישראלים נתערבו בהן. ועוד נ"ל דר' נחמן אמר רבה בר אבוה לאו אכותי לא ישא כותית קאי אלא אעיקר פסולא דישראל בכותים קאי ובלא"ה נ"ל לפרש כן דאל"כ תיקשי אכתי אמאי כותי לא ישא כותית דהא קי"ל ספק ממזר יבא והכא אפילו ספק ליכא כיון דלא נתערבו אלא שני ממזרים בכל הכותים א"כ בכל חד מינייהו כל דפריש מרובא פריש ואפי' בישראל לא אסרו כה"ג אלא לכתחלה דמשום מעלה דיוחסין לא סגי בחד רובא וא"כ בכותי וכותית לכאורה לא שייך מעלה דיוחסין כיון דבלא"ה אסרום לבא בקהל ישראלים סגי בהכי. ועוד דכיון דאסרינן להו לגמרי שאפילו מהם ובהם לא ישאו אין לך דיעבד גדול מזה שלא ישאו נשים כלל וכולי האי לא שייך להחמיר משום מעלה דיוחסין. אע"כ דלקושטא דמילתא ר' נחמן אמר רבה בר אבוה לא קאי אלא לענין עיקר איסורא דישראל בכותים והיינו אף למאן דלית ליה הא דר"א דכותים אין בקיאים בדקדוקי מצות ואפ"ה אסורין משום תערובת ממזירין אבל בהא דקאמר ר"א כותי לא ישא כותית מודה ר' נחמן דהיינו לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות והשתא לפ"ן לכ"ע מעשה שהיה כך היה וכולהו טעמי צריכי להדדי ולרבא נמי איכא למימר דאע"ג דמודה לדרב נחמן דממזרים נתערבו בהן

אפ"ה ס"ל דגר מותר בממזרת ומש"ה איצטריך לאסוקי טעמא נמי משום דעבד ושפחה נתערבו בהן כנ"ל נכון ודו"ק היטב ותו לא מידי:

משנה הנושא אשה כהנת צריך לבדוק כו' מסתימת לשון רש"י ז"ל נראה ג"כ דאיירי בכהן הנושא כמו שכתבו התוספות ואף לפי מה שאפרש בסמוך בכוונת רש"י ז"ל דהבדיקה משום חשש ממזרות ופסולי קהל שייך אף בישראל אפ"ה לא בעו בדיקה אלא בכהנים לא מיבעיא בלא קרא עליו ערעור אלא אפילו למאן דמוקי לה בקרא עליו ערעור אפ"ה כיון דמדאורייתא ספק ממזר יבא בקהל וה"ה לכל ספיקי קהל כדפרי' לעיל בשמעתיה דחמשה קהלי כתיבי ומכ"ש הכא דאף שיצא ערעור ונתערב ממזר במשפחה אפ"ה בכל חד מינייהו איכא למימר כל דפריש מרובא פריש אלא דמשום מעלה דיוחסין הצריכו בדיקה וא"כ בפשיטות מצינן למימר דלא עבדו האי מעלה אלא בכהנים והא דמפרש רש"י ז"ל בסמוך בד"ה לויה וישראלית דאיירי בכהן שבא לכונסה ולא מפרש הכי ברישא דמתניתין היינו משום דברישא לא הוצרך לפרש כן דסתמא דמילתא איירי בכהן כדמשמע בכמה דוכתי שעשו כמה מעלות דיוחסין בכהנים טפי כדאמרינן בעלמא שהכהנים שומעין לרחק ולא לקרב ולפ"ז כיון דברישא שייך נמי בדיקה משום חללות שפיר מיפרשא בכהן הנושא משא"כ בסיפא דלויה וישראלית דלא שייך פסול חללות כמ"ש התוספות אלא חשש פסולי קהל א"כ סד"א דאיירי אף בישראל הנושא מש"ה הוצרך רש"י ז"ל לפרש דאפ"ה לא איירי אלא בכהן כן נ"ל בכוונת רש"י. אבל הרמב"ן ז"ל בספר מלחמות ה' מפרש לסיפא בלוויי' וישראלים ממש לפי גירסתו בלשון המשנה לוים וישראלים ע"ש בחידושי הר"ן והריטב"א ז"ל ועיין ג"כ בס' חכמת שלמה וכן נ"ל מלשון הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות ובחיבורו בפ"י מהל' איסורי ביאה ע"ש:

תוספות בד"ה הנושא אשה כהנת כו' אבל אין לפרש דמיירי בישראל כו' ורוצה שיהא בנה כשר לכהונה עיין בזה במהרש"ל ומהרש"א ז"ל. וכבר עלה בלבי לפרש לשון התוספות נמי בפשיטות דאיירי בבנה ממש שאם היה הדין דבן חללה הניסת לישראל הוי חלל א"כ לא היה כשר לכתחילה לישא כהנת שהרי עושה אותה חללה בביאתו דחלל שבא על הכהנת פסלה ואע"ג דקי"ל לא הוזהרו כשירות לינשא לפסולין היינו שאין איסור בנשואין עצמן אבל מ"מ לכתחילה לא מיקרי חלל כשר לכהנת כדאמרינן להדיא נבעלה לפסול לה כגון ממזר וכן בחלל שבא על הכהנת לויה וישראלית פסלוה אלא לפי שבן החללה כשר לגמרי ולא הוי חלל דבני ישראל מקוה טהרה לחללות מש"ה כתבו התוספות דאין לפרש כן כנ"ל לפרש לשון התוס' ודו"ק:

בד"ה צריך שיבדוק כו' פירש בקונטרס כו' ולא נהירא מדפריך בגמר' כו' הא הוזהרו מיהא לינשא לממזרים כו' עכ"ל. ואע"ג דרש"י ז"ל נזהר מזה וכתב בד"ה לא הוזהרו כשירים לינשא לפסולין כגון חללים גירים חרורים וכיון דלא הקפידה תורה עליהם ליוחסין רבנן נמי לא עבדי מעלה וכוונתו בזה מבואר' כיון דאשכחן מיהא בפסול חללות שהחמירה התורה בנושאי זכרים כשרים טפי מבנקיבות כשירות לענין איסור פסולי כהונה מש"ה הקילו בהו רבנן נמי אף בפסולי קהל להקל בנקיבות טפי מבזכרים לענין בדיקה כיון דלא הוי אלא משום מעלה בעלמא כדפרישית במתניתין אלא דהתוספות לא ניחא להו בהכי דא"כ עיקר התירוץ חסר מהספר וכיון דאמרינן בגמרא בהדיא מסייע ליה לרב דאמר לא הוזהרו כשירות לינשא לפסולין משמע להו דאיירי בהאי ענינא גופא דאיירי רב והיינו בפסולי כהונה דוקא ומש"ה הוסיפו התוספות מסברא דנפשייהו ביאור יותר מספיק בענין דאפשר דכוונת רש"י ז"ל נמי יש לפרש כן והוצרכתי לזה לאפוקי מדברי בעל תוספות י"ט ז"ל במשנתינו שכתב בלי ספק שהתוספות כאן לא היה כתוב בספריהם זה הדיבור שכתב רש"י בד"ה לא הוזהרו ולמאי דפרישית נתבאר שאין צורך לזה דאף על גב שהיה לפניהם לשון רש"י ז"ל אפ"ה קשיא להו שפיר כדפרישית ולענ"ד שזה ברור ג"כ בכוונת הרב המגיד ז"ל בכוונת רש"י והרמב"ם ז"ל ובחנם השיג עליו בעל התוספות י"ט ז"ל בזה ודו"ק:

דף עו:

א"ר יהודא אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים כל המשפחות בחזקת כשרות עומדות. עיין מה שכתבתי לעיל דף ע"א ע"ב בהא דרב יהודא גופא לא מנסיב איתתא לבריה ואמר מי ידענא מהיכא אנסיב אף על גב דס"ל הכא דלחכמים כל המשפחות בחזקת כשרות עומדות והתם נמי קאמר משמיה דשמואל זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים כל הארצות בחזקת כשרות עומדות אלא דאפ"ה מחמיר על עצמו היה כדפרישית שם ועי"ל דהא דקאמר רב יהודא אמר רב זו דברי ר"מ היינו זו וסבירא ליה כיון דסתם משנה כרבי מאיר וכה"ג אשכחן להדיא בפר' אלמנה לכ"ג דף ס"ן דאיכא דוכתא דקאמר זו וס"ל ע"ש. ובזה יש ליישב לשון הטור א"ע סימן ב' שנתן טעם לדברי הפוסקים כסתם משנה דידן עיין שם. וכיוצא בזה כתב לתרץ בעל דרישה ופרישה והביא ראייה מפ' מצות חליצה דאיכא זו וס"ל אלא דהב"ח בקונטרס אחרון שם כתב דמפ' מצות חליצה אין ראייה אבל זו הראייה שכתבתי מפרק אלמנה לכ"ג לענ"ד ראייה אלימתא היא ואין להאריך כאן:

תוספות בד"ה אין בודקין כו' וא"ת אמאי לא קתני אין בודקין משטרות כו' וא"ת ניתני נמי אין בודקין מנשיאות כפים ותרומה וכו'. עיין בלשון התוספות פרק האשה שנתארמלה מה שכתבו בזה מיהו לולי דבריהם היה באפשר לומר דהא דאמרינן התם בכל הנך דמעלין ליוחסין היינו היכא דלא קרא עליו ערעור דוקא וכמ"ד דאפ"ה בעי בדיקה או אף למ"ד כל המשפחות בחזקת כשרות הן נמי איכא לאוקמא כגון שאין אנו יודעין בו כלל מאיזה משפחה הוא וכשיטת כמה פוסקים דס"ל הכי עיין בטא"ע ובש"ע סימן ב' משא"כ הכא במשנתינו דאיירי בקרא עליו ערעור איכא למימר דלא מהני להעלותו מנשיאת כפים ומתרומה אלא דבר ברור בעינן ולכאורה סברא נכונה היא ואף למאן דלא מתני הא דקרא עליו ערעור אפ"ה מודה דמתניתין מילתא דפסיקא נקיט דהך בדיקה דד' אמהות ודאי מהני אף בקרא עליו ערעור ועיין בזה בב"ח ובבית שמואל. אלא דהתוספות לשיטתיהו שכתבו בפ' האשה שנתארמלה לחד פירושא דסוגייא דהתם נמי איירי בקרא עליו ערעור וא"כ משמע דבכל ענין מעלין מנשיאת כפים ליוחסין ע"ש ולדעתי עדיין צריך עיון:

בא"ד אף ע"ג דשחיטה כשרה בנשים ובעבדים היינו דיעבד אבל לכתחילה לא עבדי כ"א כשרים ומיוחסין עכ"ל. ולכאורה יש להקשות מהא דקתני בזבחים ר"פ כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשירה שהשחיטה כשירה בזרים בנשים ובעבדים ומקשה הש"ס דיעבד אין לכתחלה לא ורמינהו כו' ומסיק התם ה"ה דאפילו לכתחלה כו' עיין שם אלא דלא קשה מידי דהא דאמרינן התם דכשירין אף לכתחלה היינו מדין תורה ודאי כשירין אף לכתחלה ולאפוקי ממאי דס"ד מעיקרא דאין כשירין לכתחלה כלל אלא בדיעבד הקרבן כשר משא"כ מה שכתבו התוספות כאן דלכתחלה לא עבדי כ"א כשירין ומיוחסין היינו ממנהג וסלסול שנהגו הכהנים למעלה בעלמא כן נ"ל בכוונת התוספות:

רש"י בד"ה ונשאו אתך גרסינן כו' וכ"כ התוספות בשם רש"י ז"ל דלא גרסינן במשא העם שהרי גבי שכינה כתיב כו' עכ"ל. והוא מלשון רש"י בפרק אחד דיני ממונות דף ל"ו אלא דמהרש"ל בחכמת שלמה כתב שם שהקשו בישיבה דהוי דלא כרבי יהודא ודלא כרבנן דפ"ק דסנהדרין דף ט"ו דרבי יהודא דריש מונשאו אתן דפ' בהעלותך אתן בדומין לך ורבנן דרשו אתך ואת בהדייהו וע"ש במהרש"ל ומהרש"א ז"ל באריכות ולענ"ד לא ידענא מאי קשיא להו דרבי יהודה גופא לא דריש התם אתך בדומין לך לדרשה דלדורות פסולין אלא לאפוקי מדרשא דת"ק דקאמר אתך ואת בהדייהו קאמר ר"י דאיצטריך לאתך בדומין לך אף אם יהיה הטעם משום כבוד השכינה באותו שעה דבעי בדומין לך והא דאמרינן התם מעיקרא עמך משום שכינה לא איירי כלל לענין מיוחסין אלא כמו שפרש"י שם

בענין אחר משא"כ הכא ובפ' א' דיני ממונות דמייתי מעיקרא מקרא דוהתיצבו עמך לענין דלדורות בעינן מיוחסין דוקא וקרוב הדבר לומר דהכא נמי אסיפא דקרא סמיך דכתיב ונשאו אתך במשא העם דהיינו אתך בדומין לן ואפ"ה מקשה הש"ס ודלמא משום שכינה א"כ ע"כ דהא דמסיק רבי נחמן היינו מקרא דוהקל מעליך ונשאו אתך דכתיב ביתרו. מיהו הא דלא מייתי רבי אחא מעיקרא מקרא דיתרו נראה משום דמקרא דיתרו לא שמעינן אלא דמהדרינן לכתחלה אמיוחסין דומיא דכל הנך דאמר יתרו ואתה תחזה אנשי חיל ומנו שבע מידות ואפ"ה אין מעכבין בדיעבד מש"ה מייתי נמי קרא דוהתיצבו עמך דפ' בהעלותך דמשמע ששנה הכתוב לעכב ולפ"ז מצינן למימר דרבי נחמן לא פליג אדרב אחא מדלא קאמר אלא ובזה נתיישב לשון הרמב"ם ז"ל שהביא בהל' סנהדרין קרא דוהתיצבו עמך כן נ"ל:

שם והאיכא אורי' החתי מאי לאו דאתי מחת. קשיא לי מאי ס"ד דאתי מחת ממש שהוא מז' אומות וא"כ בת שבע היאך הותרה לו הא קי"ל דבגירותן אסירי מלא תתחתן בם ואפשר דהשתא ס"ל דלא תתחתן מהם בגיותן קאי ובגירותן לא הוי אלא מדרבנן והיינו כדס"ל לדרב' מעיקרא בפ' הערל ומכ"ש דא"ש טפי לפי שיטת הסוברים דאף למסקנא דלא תתחתן איירי בגירותן היינו דוקא לאותן שנתגיירו בעצמן אבל אותן הנולדין מהן לא אסירי אלא מדרבנן ומגזרה דדוד גזר על הנתינים וא"כ האי שעתא דאורי' ודאי קדים לאותה גזירה. מיהו במדרש מצאתי דאורי' בעצמו היה מחת ממש נושא כליו של גלית היה ובאמת נענש דוד על שהשיאו לבת שבע וא"ל הקב"ה חיין אשתן נתת לו והוא דלא כמסקנת תלמודא דידן דהכא ובדרוש הארכתי:

דף עז.

משנה בת חלל זכר ופרש"י ז"ל דוקא נקיט כדקתני ואזיל כו' ולכאורה נ"ל בכוונת רש"י ז"ל דלשון חלל זכר קשיא להו דזכר ייתור לשון הוא דהא חלל לחוד נמי לשון זכר הוא וע"ז כתב רש"י ז"ל דוקא נקיט וכוונתו דדוקא הזכר לחוד הוא חלל ולאפוקי מדר' דוסתאי בר ינאי דקאמר דלעולם לא מיפסל אלא בחלל שנשא חללה דוקא וע"כ דתנא דידן הכי ס"ל ומש"ה קתני זכר ואע"ג דקתני לה בסיפא להדיא חלל שנשא בת ישראל בתו פסולה לכהונה הא מסקינן בגמר' דהך בבא דסיפא לא קתני לה אלא איידי דמציעתא ויותר דלשון זכר דקתני אלעולם קאי דלעולם בת זכר האחרון פסולה כדמסיק רש"י ז"ל בדיבור שאחר זה:

רש"י בד"ה ראב"י אומר לית ליה האי דינא דלקמן כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה לשון רש"י ז"ל תמוה בזה דבדיבור הקדום מפרש בלשון קצרה דטעמא דכולהו תנאי דפליגי בגירותם מפרש בגמ' וא"כ מה האריך כאן יותר בדראב"י ונ"ל ליישב משום דלכאורה מילתא דראב"י תמוה ביותר דלא אשכחן כיוצא בזה בשום דוכתא דהא כל מקום שיש קידושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר וביש עבירה הולד אחר הפגום שבשניהם משא"כ הא דקאמר ראב"י בגר וגיורת דהולכין אחר הכשר שבשניהם ואע"ג דלר' דוסתאי בר ינאי אשכחן נמי כה"ג ויליף לה מקראי בסמוך א"כ הוא גופא תיקשי דהא משמע דראב"י גופא לא ס"ל הא דר' דוסתאי מדלא פליג ברישא לענין חלל שנשא בת ישראל לכך הוכרח רש"י לפרש טעמא דראב"י כן נ"ל:

גמרא ישראל שנשא חללה מנה"מ אמר רבי יוחנן משום רשב"י נאמר כאן כו' הא דאיצטריך קרא אף על גב דבלא"ה כללא הוא דכל מקום שיש קידושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר כדאיתא לעיל ס"פ האומר מ"מ איצטריך למילף הכא מקרא דאל"כ ה"א דולא יחלל זרעו סתמא משמע דהא בן בתו נמי זרעו מיקרי ועי"ל דהא דקי"ל בפ' האומר האי כללא היינו נמי לבתר דילפי' הכא מקרא דאפי' היכא שיש חשש פסול בא' מהם אפ"ה הולך אחר הזכר והיינו מה"ט גופא כיון דיש קידושין ואין עבירה משא"כ אי לאו האי קרא דהכא ה"א דלעולם אין הולכין אחר הזכר לגמרי אלא בכשרים גמורים כגון בכהנים ולוים וישראלים דכתיב בהו למשפחותם לבית אבותם אבל היכא דאיכא צד פסלות ופגם לעולם הולכין אחר הפגום אע"ג דאין עבירה מש"ה איצטריך קרא ועיין מ"ש בזה שם במשנה דפ' האומר:

שם אלא מעתה בתו של כ"ג תשתרי. אף על גב דכתיב בהדיא חללה לא יקח אפ"ה כיון דאיכא ג"ש אית לן למימר דחללה לא יקח היינו אותה אשה גופא שנתחללה בביאת א' מהפסולים דנהי דילפינן לה מכי תהיה לאיש זר אפ"ה איצטריך הכא ללאו ואיצטריך נמי לאלמנה לכ"ג גופא ואע"ג דלאו זר אצלה מעיקרא אפ"ה אסורה לכהן הדיוט משום חללה כן נ"ל ובחנם נדחק מהר"י מטראני ז"ל בזה בחידושיו:

שם בת בתו תתסר א"כ גזירה שוה מאי אהני ליה. ולכאורה יש לתמוה דקארי ליה מאי קארי ליה דהא מהן ג"ש גופא סליק וכן הקשה מהר"י מטראני ז"ל. ולענ"ד דהשתא ס"ד כיון דפשטא דקרא דלא יחלל זרעו משמע דאיירי אף בנקיבות דומיא דלו א"כ ע"כ נאמר דהך ג"ש דזכרים ולא נקיבות אעיקר איסור חללה דחלל מותר בכהנת דלא הוזהרו כשירות לינשא לפסולין והיינו נמי מה"ט דכתיב בטומאה בני אהרן ולא בנות אהרן כדפרישית בפ"ק דף ל"ה ע"ב. ואהא משני שפיר א"כ ג"ש מאי אהני ליה דמשמע

ליה דכיון דעיקר ג"ש דבעמיו כתיב בקרא דלא יחלל זרעו בעמיו משמע דעיקר ג"ש היינו לענין חילול זרעו גופא דבת בנו פסולה ובת בתו כשירה כן נ"ל. ובזה יתיישב ג"כ מאי דקשיא לי לרבי דוסתאי בסמוך דדריש מבעמיו דדוקא בעם א' הוא דמחלל בחלל שנשא חללה א"כ גזירה שוה למה לי ולמאי דפרישית א"ש דרבי דוסתאי ודאי מפיק לה להא מילתא גופא דכהנת כשירה מותרת לכתחלה לינשא לכהן חלל והיינו מהך ג"ש כדפרישית מיהו בלא"ה נ"ל דאיצטריך הג"ש לרבי דוסתאי דלא נימא דחלל אסור לישא חללה כיון דלמאי דס"ל ע"י כן מרבה זרעו חללין וקס"ד דשייך לגביה ולא יחלל זרעו קמ"ל מהן ג"ש כשר דומיא דטומאה דלא הוזהרו חללים על כך כדדרשי' מבני אהרן הכהנים ולא חללים כן נ"ל נכון ודו"ק:

שם ת"ר לא יחלל זרעו היא עצמה מנין אמרת ק"ו מה זרעו שלא עבר עבירה מתחלל היא עצמה שעברה עבירה אינו דין שמתחללת. לכאורה יש להקשות ממזר יוכיח דאע"ג שלא עבר עבירה נפסל מלבא בקהל והאשה גופא אם הממזר שעברה עבירה לא נפסלה מקהל אלא דאיכא למימר דאיסור כהונה שאני וכדמשמע לקמן בדף הסמוך בפלוגתא דר' יהודה ורבי יוסי לענין בת גר זכר דמאן דפליג אדרבי יהודה דלא שייך כלל למילף פסולי כהונה מפסולי קהל לענין מה הצד דא"כ יוכיח נמי לא עבדינן מיניה כן נ"ל:

שם וכי תימא איכא למיפרך מה לזרעו שכן יצירתו בעבירה כו' והקשו בתוספת ישנים תימא אמאי לא אמרינן נבעלה לפסול לה יוכיח שאין יצירתה בעבירה ופסולה כו' וכוונתו אסוגיי' דפ' אלמנה לכ"ג דילפינן מקרא דוכי תהיה לאיש זר דנבעלה לפסולי קהל היכא דזר אצלה מעיקרא פסלה ועיין במהרש"א ז"ל ולע"ד נראה ליישב קושייתם דכל כמה דלא ידעינן באלמנה לכ"ג גופא דאף ע"ג דאין יצירתה בעבירה פסולה א"כ לא הוי דרשינן נמי קרא דכי תהיה לאיש זר לענין פסול כהונה דהאי קרא לא איירי אלא לענין פסול תרומה דנהי דמסקינן בפרק אלמנה לכהן גדול דילפינן בק"ו ולא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא י"ל דהיינו דוקא לבתר דגלי קרא דשייך פסול כהונה אע"ג דאין יצירתה בעבירה כדאשכחן באלמנה לכ"ג משא"כ אי לאו דרשה דאלמנה לכ"ג ה"א דסברא פשוטה היא דלא שייך כלל לאסור אשה לכהונה כ"א היכא דיצירתה בעבירה וא"כ לפ"ז ודאי ליכא למילף כלל מפסול תרומה ולא הוי גילוי מילתא בעלמא דודאי אשכחן טובא דמיפסלי לתרומה דבי נשי ולא מיפסלי לכהונה כגון בת כהן שניסת לישראל ויש לה זרע ממנו וכיוצא בו כן נ"ל נכון ומה שיש לדקדק בדברי מהרש"א ז"ל דפשיטא ליה דהנך דמיפסלי מכי תהיה לאיש זר לאו בכלל חללה הן אבאר לקמן ע"ש:

דף עז:

תני תנא קמיה דרב ששת כל שהוא ביקח כו' פרט לכ"ג שבא על אחותו אלמנה. ומשמע מפרש"י דמדרשא דסמוכין דריש לה הכי ולפ"ז היה נ"ל לכאורה דדוקא נקיט בא על אחותו דה"ל מחייבי כריתות שאין קידושין תופסין בה ולא קרינן בה יקח משא"כ בחייבי לאוין דקרינן בהו יקח אלא דא"א לפרש כן דהא למאי דבעי למימר דרבי שמעון היא דאמר אין איסור חל על איסור א"כ אשאר חייבי לאוין כגון ממזרת ונתינה נמי לא חייל איסור אלמנה. ועוד דמאי קאמר דאי רבנן הא אמרי איסור חל על איסור ומאי קושייא דלמא שאני הכא דגלי קרא דתליא בתפיסת קידושין דוקא אע"כ דלאו דוקא נקיט אחותו אלא ה"ה לשאר חייבי לאוין משום דלאו מדרשא דקרא יליף לה אלא לישנא בעלמא נקיט ורש"י ז"ל נמי לא בא לפרש אלא לשון הברייתא דקתני כל שהוא ביקח. ולפ"ז צ"ל דהא דנקיט בא על אחותו ולא קתני רבותא בשאר חייבי לאוין היינו משום דסד"א כיון דבאחותו איסור מוסיף הוא כמ"ש התוספות וקי"ל איסור מוסיף חל קמל"ן דאפ"ה איסור קל על איסור חמור לא חייל. וכן למסקנא דמוקמינן לה אפילו כרבנן ומשום דאיסור קל על איסור חמור לא חייל צריך לומר דבשאר חייבי לאוין נמי הוי איסור קל על איסור חמור כיון דשאר חייבי לאוין הוי לאוין השוין בכל משא"כ באלמנה לכ"ג דה"ל לאו שאין שוה בכל כן נ"ל זדו"ק:

תוספות בד"ה פרט לכ"ג כו' וכשנתאלמנה איתוסף בה איסור אלמנה כו'. ובתוס' ישנים דהוי איסור מוסיף לגבי משוח מלחמה כו' והוצרכו לזה דאל"כ לא אשכחן איסור מוסיף דאין ממנין שני כהנים גדולים כאחד ולענין איסור מוסיף בעינן שיהא האיסור מוסיף בפועל בהאי שעתא כדאיתא במסכת כריתות גבי כגון דאיכא ברא לסבא ע"ש דף י"ד ע"ב:

גמרא א"ל רב פפא לאביי ישראל שבא על אחותו זונה משוי לה חללה משוי לה או לא כו'. ואף ע"ג דבלא"ה לא חייל איסור חללה אאיסור זונה דלאו איסור מוסיף הוא מ"מ נפקא מיניה אי אתרו ביה משום חללה ולא אתרו ביה משום זונה ועוד דאי הוה שייך ביה איסור חללה ה"ל איסור בת אחת דתרווייהו חיילן כהדדי וק"ל:

שם מי אמרינן ק"ו מחי"ל הוי חללה מחייבי כריתות לא כ"ש. ואע"ג דקי"ל בפ' הבא על יבמתו דף ס' כר' אליעזר בן יעקב דאין חלל מנדה אע"ג דחייבי כריתות היא וא"כ היא עצמה נמי אינה מתחללת אפ"ה ליכא למימר הכא נדה תוכיח דמה לנדה דאתיא לכלל היתירא ויש היתר לאיסורה:

אלא דלפ"ז קשיא לי איפכא א"כ מאי צריך התם קרא לראב"י דדריש מאלה אתה עושה חלל ואי אתה עושה חלל מנדה וכתבו שם בתוספות בשם תורת כהנים דאיצטריך קרא דלא נילף בק"ו מחייבי לאוין ולמאי דפרישית האיכא למיפרך מה לחייבי לאוין שאין היתר לאיסורן משא"כ בנדה ויש ליישב וע"ש בתוס' ועיין עוד בסמוך:

שם א"ל אין איסור חללה אלא מאיסורי כהונה אמר רבא מנא הא מילתא וכו' דתניא כו' חללה למה נאמרה אין חללה אלא מאיסורי כהונה. ואף על גב דלעיל דף ע"ד ע"ב מייתי הש"ס ברייתא דגר עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי ונתין וממזר שבא על כהנת לויה וישראלית פסלה ה"נ איתא להדיא בפרק אלמנה לכ"ג דף ס"ח ע"ב דבין לכהונה ובין לתרומה פסלוה אף על גב דלאו איסור כהונה הוא אלא פסולי קהל וכל הפוסקים פסקו כהך ברייתא (לבד מרבינו יעקב בעל הטורים שהשמיטה) מיהו באמת התם נמי לאו משום איסור חללה איירי אלא לרש"י והרמב"ם ז"ל פסולייהו משום זונה וכ"כ בש"ע א"ע סימן ו' והוא מלשון רש"י ז"ל ביבמות דף ס"א בד"ה ושנבעלה בעילת זנות ע"ש אלא דבתוספות שם הקשו דלא הוי בכלל זונה כיון דתפסי בהו קידושין ולשיטתם צ"ל דלא לקי אכל הנך כלל לא משום זונה ולא משום חללה כדאסקינן הכא להדיא דאין חללה אלא מאיסור כהונה אלא דמהרש"א ז"ל כתב בזה לעיל בסוגיין בעמוד הקדום בלשון התוספות ישנים גבי מה לחלל שכן יצירתו בעבירה דמשמע מלשונם דבהנך חייבי לאוין מצרי ואדומי ממזר ונתין דפרק אלמנה לכ"ג הוי משום חללות והקשה מהרש"א ז"ל מסוגיא דהכא דאין חללה אלא מאיסור כהונה אמנם לענ"ד לא עלה על דעת התוספות ישנים לומר כן דלענין מלקות דחללה איירי אלא דקשיא להו אלישנא דברייתא דקתני היא עצמה מנין ומצריך לה קרא ומשמע להו דלענין פסולא לחוד איירי דאי לענין לאו ומלקות לא הוי מסיק שפיר מהך ברייתא גופא אמרת ק"ו ומה זרעו שלא עבר עבירה וע"כ היינו דשקיל וטרי דלמה לי קרא ותיפוק ליה מק"ו ואי לענין לאו ומלקות הא קי"ל דאין מזהירין מן הדין ושפיר איצטריך לאהדורי אקרא אע"כ דלענין פסולא בעלמא שקיל וטרי בברייתא היא עצמה מנין דמיפסלא לכהונה וא"כ מקשו התוספות ישנים שפיר דאכתי נילף במה הצד ותדע דהכי הוא דאף אם נאמר דאי נילף היא עצמה בק"ו ומזרעה לא מיקרי מזהירין מן הדין אלא גילוי מילתא בעלמא אפ"ה בלא"ה תיקשי למהרש"א ז"ל דמאי מקשו בתוספות ישנים דלמה לי קרא נילף במה הצד ומאי קושיא הא ודאי אי נילף במה הצד ליכא מלקות דאין מזהירין מן הדין אע"כ דכוונת התוספות ישנים כדפרישית כן נ"ל ברור:

אלא דלפ"ז קשיא לי איפכא בסוגיא דשמעתין מאי מייתי רבא הכא סייעתא לאביי מהך ברייתא דהכא דאין חללה אלא מאיסור כהונה דה"ה לבא על אחותו ואכתי היא גופא מנא לן דלמא הא דילפינן בברייתא דהכא דחללה למה נאמרה לומר לך דאין חללה אלא מאיסור כהונה היינו למעוטי שאר חייבי לאוין כמצרי ואדומי וממזר דאף על גב דמיפסלי לכהונה מקרא דלאיש זר אפ"ה לא לקי משום חללה אלא פסולא בעלמא אבל לענין ישראל שבא על אחותו לעולם דהוי שפיר בכלל חללה מק"ו חייבי כריתות מחי"ל ואהני קרא ואהני ק"ו דכל חד ליקו בדוכתא ונ"ל ליישב דלשאר חייבי לאוין לא איצטריך קרא דבלא"ה מימעטו מדכתיב את אלה לא יקח ודרשינן ביבמות פרק הבא על יבמתו מאלה אתה עושה חללה דוקא ולא משאר איסורי ביאות כי היכי דממעטינן נדה מקרא דאלה ואכתי חללה למה נאמרה בכהן הדיוט אע"כ דלמעוטי אחותו אתא דאף על גב דנעשית זונה וה"ל בכלל אלה אפ"ה חללה מיהא לא הוי דאין חלל כלל אפילו בחייבי כריתות דלא שייך חללות אלא באיסור כהונה ממש כן נ"ל נכון בעזה"י ובזה נתיישב' קושיית התוספות בפרק הבא על יבמתו דף ס' דאלה לא מייתר לנדה לחוד אלא למעוטי נמי שאר חייבי לאוין ודוק היטב:

דף עח.

בשם חתנא דבי נשיאה הרב ה"ה מוהר"ר בערוש נ"י:

אמר רב יהודא כה"ג באלמנה לוקה שתים א' משום לא יקח וא' משום לא יחלל כו' מתיב רבא אלמנה וגרושה לוקה משום שני שמות מאי לאו משום שני שמות ותו לא לא שני שמות על זה ושני שמות על זה. מכאן קשה על הרמב"ם שפסק בפי"ז מהל' א"ב דין א' ודין ג' דכה"ג באלמנה לוקה אם בעל ולא קידש אבל בגרושה זונה וחללה אינו לוקה משום לא יחלל שכבר הן מחוללות ועומדות קודם בעילתו. וכתב הרב המגיד וז"ל ועתה אבאר דעת רבינו הוא ז"ל סבר דסוגיין דאיתמרא על ההיא דרב יהודה דמשמע דאיכא נמי בשארא שתי מלקות מדאמרינן שני שמות על זו אימא סיפא גרושה וחלוצה כו' דלא כהילכתא היא זה כו' עכ"ל. הנה מלבד שתירוצו דחוק לומר דסוגיין אזלה דלא כהילכתא אלא דלא ידענא להולמו. דהלא איהו גופא כתב מה שהביאו לרבינו לזה מדאמרי אביי ורבא אלמנה לכה"ג בדוקא ע"ש הרי דרבא גופא ס"ל כסברת הרמב"ם ז"ל דבגרושה ליכא אזהרה דלא יחלל ולא לקי עלה א"כ מאי מותיב לרבי יהודא מדקתני אלמנה וגרושה כו' מאי לאו משום שני שמות ותו לא מאי קושיא אה"נ כיון שהאלמנה היא גרושה תו לא לקי עליה משום לא יהלל שכבר היא מחוללת ועומדת. ונלע"ד ליישב

הסוגי' על נכון בשיטת הרמב"ם ואדרבה עפ"י שיטתו יתיישב מה שנתחבטו המפרשים בהאי קושיא דרבא דמותיב לרב יהודא ואיהו גופא הכי ס"ל כדאמרינן בתר הכי ומודה רבא באלמנה לכה"ג שאם בעל ולא קידש שלוקה וע"י קדושין לוקה שתים דאל"כ לא יקח למה לי עיין בספר מהר"י טראני ובס' עצמות יוסף. ותו מקשים מאי תיובתא ולימא דמתני' מיירי בבעל ולא קידש שאינו לוקה אלא משום לא יחלל ע"ש:

והנה למה שכתב הרמב"ם ז"ל בפט"ו מהל' אלו שאין לך בכל חייבי לאוין שלוקה ע"י ביאה בלא קידושין אלא כה"ג באלמנה כו'. ולפ"ז נסתלק קושיא שנייה דע"כ מיירי מתני' דמכות כשבא עליהן ע"י הקידושין דומיא דממזרת ונתינה לישראל דקחשיב נמי במתני' דמיירי ע"י קדושין ודומיא דהכי קתני אלמנה וגרושה ואפ"ה אינו חייב אלא משום שני שמות ותו לא ומותיב שפיר:

וקושייתם הראשונה מאי קמותיב לרבי יהודא תיקשי רבא לנפשיה נמי לק"מ לפי מ"ש הרמב"ם ז"ל לעיל דבגרושה ליכא לאו דלא יחלל וא"כ ה"ט דרבא דניחא ליה שאינו חייב אלא משום שני שמות משום שכבר היא מחוללת ועומדת מצד הגירושין שבה. אלא לרבי יהודא ע"כ לית ליה הך סברא כאשר יבואר לדידיה מותיב שפיר. וטרם כל ראיתי לבאר כל חמירא דאיכא ברשותי דחזיתא בדברי הרמב"ם ז"ל בהלכות אלו כי היכי דלא תיהוי כהלכתא בלא טעמא. והוא דלכאורה יש לתמוה מנלן לומר דאין לוקין על גרושה זונה משום לא יחלל שכבר היא מחוללת ועומדת תינח חללה דמחוללת וקיימא קודם בעילתו משא"כ זונה דהא ודאי משוי לה חללה בביאה זו כדאמר רב אשי בשמעתין הלכך כהן הבא על אחותו עשאה זונה חזר ובא עליה עשאה חללה (וכ"פ הרמב"ם פי"ט דין ה') והיינו בלא קדושין דהא אין קידושין תופסין באחותו. וכיון שעשאה חללה מנלן דלא לקי עליה משום לא יחלל. וכ"ש שהתמיה קיימת בגרושה שהרי משוי לה חללה ופוסלה נמי מן התרומה. ונהי דשערי ראיות מן הש"ס לא ננעלו אכתי היא גופא קשיא מנ"ל לתלמודא:

מיהו בהא מצינן למימר דהרמב"ם שהעתקנו לעיל בדין ג' נותן טעם כעיקר במתק לשונו וז"ל אבל כה"ג שבא על אלמנה אעפ"י שלא קידש לוקה שנאמר לא יחלל וכיון שבעלה חללה ופוסלה מן הכהונה עכ"ל. וצ"ל דאסיפא דקרא קסמיך דכתיב לא יחלל זרעו בעמיו ול' בעמיו היינו קהל כהונה. (וכ"כ מהר"י טראני לעיל בדף ע"ז ע"א בד"ה אלא מעתה בתו של כ"ג תשתרי והקשה א"כ מאי בעמיו דאילו חלל שנשא בת ישראל נמי הוי מחוללת ולמה כתיב בעמיו דמשמע כהנים דוק' ע"ש ולפי דרכינו אין מקום לקושייתו דנהי דלענין הולד אין צורך לכתוב לשון בעמיו אפילו לפי האמת אכתי איצטריך משום

היא עצמה כמו שיתבאר) ותיפוק ליה שמחללה נמי לתרומה. אע"כ דמש"ה כתב בעמיו לומר דלאו דלא יחלל היינו שלא יחלל אשה מן הכהונה ולמעוטי גרושה שכבר היא מחוללת ועומדת לכהונה אעפ"י שעדיין היא מותרת בתרומה דלא לקי עליה וכ"ש בזונה דלא לקי משום לא יחלל ואפ"ה מחללה בביאתו מדכתיב אלמנה וגרושה זונה וחללה את אלה לא יקח ודרשינן מיניה בפרק הבע"י דף ס' ע"א מאלה אתה עושה חלל כו' הרי מבואר דמאלה הוא עושה חלל. אלא דעדיין צריך תלמוד ואימא עד דאיכא תרווייהו כשיקדש ובעל כדכתיב את אלה לא יקח ולא יחלל. הגם שהתוספות ביבמות דף ס"ט ע"א מתרצים קושיא זו לפי דרכם. והרמב"ם ז"ל גם הוא כתב בפי"ח מהל' אלו דין ה' וז"ל הא למדת שאין היותה זונה תלוי בביאת איסור שהרי הבא על הנדה כו' עכ"ל דאכתי תיקשי תינח זונה משא"כ חללה דודאי תלוי בביאת איסור שהרי מטעם זה פסק הרמב"ם ז"ל בפי"ט דין ד' וז"ל וכן אם בא על הבעולה בלא נישואין לא חללה וכ"כ הה"מ שם דדוקא בנושא את הבעולה לפי שעבר אעשה והוא אשה בבתוליה יקח כו' עכ"ל. וא"ל דאפילו בלא קידושין איכא מיהא אסור שמחלל זרעו דא"כ בבעולה נמי נימא הכי. אע"כ כיון דליכא איסור אחר באמת אין מחלל את האשה וזרעה בלא קידושין כ"ש דנימא הכי לענין גרושה זונה וחללה שכבר הן מחוללות ועומדות ולא קאי עלייהו אזהרה דלא יחלל שלא יתחללו בלא קידושין. ונלע"ד ליישב עפ"י מ"ש בפי"ט דין ו' כהן הבא על הנדה הולד כשר ואין חלל שאין איסור נדה מיוחד בכהנים אלא שוה בכל. והבין הב"ש בסי' ז' ס"ק ל"ה שהרמב"ם שכתב שהולד מנדה כשר לפי שאינו מיוחד בכהנים מקרא דחללה יליף לה כדאמר רבא בשמעתין חללה למה נאמר לומר שאין חללה אלא מאיסורי כהונה. ומכח זה הקשה לראב"י דהלכתא כוותיה דאיצטריך אלה למעוטי נדה שאין הולד ממנה חלל כדאית' בש"ס א"כ תרי קראי למה לי ותירץ מה שתירץ. ולענ"ד א"א לומר דלכך נתכוון הרמב"ם ז"ל דאי איתא תו אין ללמוד בק"ו בשאר איסורי ביאה שהולד מהם חלל מאלמנה לכה"ג דקרא מפקא מק"ו כדמשמע בשמעתין לענין היא עצמה דא"ל רב פפא לאביי הבא על אחותו זונה משוי לה חללה משוי לה או לא משוי מי אמרינן ק"ו מחייבי לאוין הוי חללה מח"כ לכ"ש או דילמא כו' ופשיט ליה שאין חללה אלא מאיסורי כהונה אלמא אפילו ח"כ אין ללמוד בק"ו. דקרא דחללה אפקי' מק"ו. וא"כ תיקשי הסוגיא דרפ"ק דיבמות דף ט"ו ע"ב גבי בני צרות ובדף מ"ד ע"ב אמר רב יוסף הכל מודים בבא על ח"כ שהולד פגום והדר אמר הכל מודים בבא על העכו"ם ושפחה שהולד פגום ויליף לה בק"ו מאלמנה לכה"ג ואמאי נימא דקרא דחללה אפקי' מק"ו. דהא לא אשכחן מאן דלא דריש האי קרא ולא נחלק בו אדם מעולם. וכהנה רבות דבעי למילף ק"ו מאלמנה

לענין הולד ולקמן דף ע"ח דפליגי ר"י ור"ל בגר עמוני שנשא ישראלית דר"ל פוסל בתו לכהונה מק"ו מאלמנה לכ"ג ורבי יוחנן אמר כשירה כדקתני רבי זכאי כו' ורב יהודא נמי מייתי קרא דרבי יוחנן התם שמעינן מיניה שבין למר ובין למר ק"ו גמור הוא. וכן מוכח בשלהי מסכת נדה דף ס"ט דקבעי מרבי יהושע בת משולחת מהו לכהונה ע"ש בתוספות שהוכיחו מיניה וביה דדוקא לענין היא עצמה גלי לן קרא דאין חללה אלא מאיסורי כהונה אבל לא לענין הולד. ונהי דלשיטת הרמב"ם יש ליישב קושיית התוספות בע"א מ"מ הסוגיות שהבאתי קשיין אהדדי. ואין לומר דהרמב"ם ז"ל סובר דנהי דגלי לן קרא שאין חלל אלא מאיסורי כהונה היינו שאין לוקין לכהן הבא עליה משום חללה מכל מקום פגום מיהא הוי מק"ו מאלמנה לכה"ג דליתא דא"כ מצידה תברה מה לאלמנה לכה"ג שהולד ממנה חלל גמור כמ"ש מ"ז במוהר"ם לובלין ז"ל בתוספות דנדה שם. וזה א"צ לפנים. (וכן התמיה קיימת על מרן הב"י שכתב שם בסימן ז וז"ל כהן שבא על אחד מהעריות אין הולד חלל כו' אהא דתנן אין חללה אלא מאיסורי כהונה א"ר אשי הלכך כהן שבא על אחותו זונה משוי לה חללה לא משוי לה כו' עכ"ל יראה מדבר שמדמה חילול דידה לחלול זרעו. ובתוס' פ"ק דיבמות ובנדה הוכיחו דא"א לומר כן כמבואר. ולא עוד אלא שהאי פיסקא הוא נגד סוגיא ערוכה שהבאתי דאמר ר' יוסף הכ"מ בבא על ח"כ שהולד פגום. והכא יל לומר גר עמוני ומואבי יוכיח כמ"ש הב"ש בסי' ד' ס"ק ד' דהני לית בהו כרת וגם אין לומר דהטור מודה דהולד הוא פגום ולא קאמר אלא שאינו חלל דהיינו שאין לוקין עליו משום דאתי' בק"ו ואין מזהירין מן הדין. ולענין איסור לא נ"מ מידי לדידן שהרי ממזר הוא. משא"כ רב יוסף דאמר הכ"מ אמרינן התם מאן הכ"מ ר' יהושע כו'. דליתא דע"כ מהאי ק"ו ודאי מזהירין דגלוי מילתא בעלמא הוא כדמשמע בשמעתין דא"ל רב פפא לאביי הנ"ל) לכן נלע"ד ברור דמעולם לא עלה על דעת הרמב"ם ז"ל ללמוד שאין הוולד מנדה חלל אלא מקרא דאלה כדאיתא בגמרא דיבמות דף ס' ע"א ובברייתא שם. דמקרא דחללה לא שמעינן אלא האשה עצמה ולא הולד כמ"ש התוספות בפ"ק דיבמות ובסוף נדה שהבאתים. ומקרא דאלה ילפינן שאין הולד חלל אלא מאיסורי כהונה דהכי דייק לישנא דקרא מאלה אתה עושה חלל ולא משאר איסורי ביאה. והא דנקט בגמ' ובברייתא מאלה אתה עושה חלל ואי אתה עושה חלל מנדה. ולא קאמר סתם למעוטי שאר איסורים. יכילנא לשנויי דנהי דממילא ש"מ דאין חלל משאר איסורים מ"מ מיעוטא דקרא א"א לאוקמי אלא בנדה כיון דהאי קרא בכ"ג מישתעי ולגבי כל שאר איסורים כגון ח"כ וח"ל וח"ע כולהו הם בכלל אלה לא ימנע אם בכלל בעולה או בכלל אלמנה גרושה או זונה. והוא דאם נשא בתולה מח"כ או מלאוין השווין בכל כיון

שבא עליה עשאה זונה לדעת הרמב"ם ז"ל בפי"ח שם. וכיון שהיתה בתולה א"א להוליד אלא בבעל ושנה שהרי אין אשה מתעברת מביאה ראשונה נמצא כשבא עליה שנית הוא בא על הזונה. (אפי' לכת הסוברים דמבעולת עצמו אין הולד חלל וכ"ש לשיטת הרמב"ם דסובר שהולד ממנה ג"כ חלל כמ"ש בספר משנה למלך פי"ז דין ט"ו ע"ש). ומחזיר גרושתו נהי דלא משוי לה זונה כמ"ש הה"מ פי"ח שם. סוף סוף ה"ה גרושה. וכן יבמה לשוק וסוטת חבירו ה"ה אלמנה וספק זונה וכשנאנסה אשת הכה"ג תחתיו פשיטא שהיא זונה כמ"ש פי"ח דין ז' וכמ"ש הה"מ שם. ואם נחזור על כל הצדדים אין שום איסור שלא יהא נכלל בכלל אלה. אלא בכ"ג שבא על אשתו נדה כמו שפירש"י שם. ולעולם דמקרא זה נמי ממעטינן שאין חלל אלא מחללה דהיינו איסורי כהונה. אלא דאכתי הדרא קושית התוספות לדוכתיה מהיכא תיתי נימא דיש חלל מנדה דאיצטריך קרא למעוטי אע"כ צ"ל דקרא דאלה אתי למעוטי נמי שאין הולד מח"כ חלל כדאיתא בש"ע סי' ז' סעיף י"ד וז"ל כהן שבא על א' מהעריות או על יבמה לשוק ונתעברה מביאה ראשונה אין הולד חלל. והא דקשיא לן דאם אמרת שנתעברה מביאה ראשונה ע"כ מיירי שהיא בעולה מעיקרא ותיפוק ליה משום בעולה לכ"ג לק"מ שהרי הרמב"ם פסק הבא על הבתולה בלא נשואין אין הולד חלל וח"כ בלא נשואין מיירי דהא אין קידושין תפסין בהם. אלא דהגמרא והברייתא דנקטו למעוטי נדה משום דפשטא דקרא משמע נמי ע"י קידושין כדכתיב את אלה לא יקח וזה לא משכחינן אלא בנדה. או משום דאלה אבעולה נמי קאי למעוטי שאר איסורים אפילו כשהיא בתולה וזה א"א למצוא לדעת הרמב"ם דס"ל שאפילו מבעילת עצמו הולד חלל אלא בולד נדה. ותדע דאל"כ תיקשי אמאי לא משני הש"ס בפשיטות דלראב"י נמי אתא אלה למעוטי בעולה לכ"ג כשבא עליה שלא לשם אישות שאין הולד חלל אע"כ צ"ל אחד משני פנים האלו. אבל עיקר יתורא דקרא דאלה ודאי לא איצטריך למעוטי נדה דמהיכא תיתי תיסק אדעתין כמ"ש תוספות שם. אלא יתורא דקרא אתי לומר מאלה עושה חלל בזנות ולא מח"כ ומח"ל. נמצא מוכח מהאי קרא תרתי חדא דמאלה הוא עושה חלל אפילו בבעולה בלא קידושין. ועוד אחרת דמבעולה אינו עושה חלל אלא ע"י קידושין. ובזה צדקו דברי הרמב"ם ז"ל שמחלק בענין חילול היא עצמה וזרעה בין בעולה לכה"ג לשארא כדפרישית. ובהא נתישב מה דפסקינן דיש חלל מחייבי עשה ובגמר' אסיקו לדראב"י בקשיא. ונהי דלא דחינן מימרא בקושי' אלא בתיובתא כמ"ש רש"י רפ"ק דסנהדרין ובכמה דוכתי מ"מ תירוצא ודאי בעי. מיהו למאי דפרישית אתי שפיר דלא מצי למיכתב לאלה לבסוף משום דקרא דאלה ודאי לא קאי אבעולה. דהא בעולה משאר איסורי' קאי ממעט. ואין להקשות השתא דאתינן להכי

מנ"ל דאלה אתי למעוטי נדה ושאר איסורי' ואימא בעולה לכה"ג שלא לשם אישות גרידא קא ממעט. ולא היא דהא מקרא מלא דבר הכתוב אפילו ע"י נשואין דהא גבי לא יקח כתיב. ומבעולה ע"י נשואין ודאי הולד חלל. וע"כ מיעוטא לנדה ושאר איסורים הוא דאתא וכדכתיבנא. אלא דכל זה למאי דמסיק רב אשי התם דפליגי ביש חלל מחייבי עשה ומייתרא ליה לראב"י קרא דאלה למעוטי נדה ושאר איסורים. אבל למה דמפרש התם רב הונא א"ר דטעמיה דראב"י כר"א כו' וכן לרב אשי לת"ק דראב"י דאיצטריך קרא דאלה למעוטי בעולה לכה"ג לא ממעטינן מיניה נדה ושאר איסורים משום דאתיא בק"ו. והשתא לא תיקשי מדרבי יהושע ותלמידיו דבעו למילף בק"ו מאלמנה לכ"ג דאינהו כרבנן דראב"י ס"ל. וכ"ש דלא תיקשי להני אמוראי דלעיל דאתי' ככ"ע וכאוקימתא דרב הונא א"ר אלא דהרמב"ם לטעמיה שפסק דיש חלל מחייבי עשה כרב אשי דבתראה הוא וכמשנת ראב"י דמהאי טעמא אסיקו סתמא דתלמודא לרב הונא א"ר בקושיא. ומש"ה כתב שפיר שאין הולד חלל אלא מאיסור המיוחד לכהנים. והשתא מה נמרצו אמרי יושר של הרמב"ם ז"ל שהביא הב"י ר"ס ד' שפסק עובד כוכבים ועבד הבא על ב"י הולד כשר אפילו לכהונה וכדעת הגאונים שפסקו כן מדלא סיים הש"ס והלכתא עכו"ם ועבד הבא על ב"י הולד כשר אלא שפגום לכהונה ש"מ דלגמרי מכשיר והרי"ף ז"ל הניחו בספק וכתב עליו הרא"ש ז"ל ואיני רואה מקום שיפול בו הספק מדקאמר לעיל סתמא דתלמודא וכולהו אמוראי מודו שהולד פגום לכהונה עכ"ל ע"ש בב"י. ולמאי דפרישית יש לומר דהגאונים והרי"ף קיימי בשיטת הרמב"ם ז"ל ואתי' סתמ' דתלמודא דמסיק והלכתא כו' הולד כשר כרב אשי שחיבר הש"ס. וכדפרישית וק"ל. נקטינן מיהא דלהני אמוראי דלעיל ורבי יוחנן ור' יהודה מכללם דילפי שגר עמוני ומואבי שנשאו ב"י שהולד כשר לכהונה מדתני רבי זכאי כו' לית להו דראב"י. ובזה נתיישב לי הא דקשיא לי בהא דא"ר יוחנן בשמעתין דף ע"ז ע"א ישראל שנשא חללה אין הולד חלל מנלן א"ר יוחנן אר"ש נאמר כאן בעמיו ונאמר להלן לא יטמא בעל בעמיו מה להלן זכרים ולא נקיבות כו' בת בתו תתסר ומשני א"כ ג"ש מאי אהני ליה. ולפ"ז הרמב"ם ז"ל דממעט מקרא דאלה שאר איסורים שאינם מיוחדים בכהנים שאין הולד מהם חלל. נמצא מדגלי לה דכהן גדול שבא על החללה שזרעו ממנו חללים. דקרא דאלה בתר חללה הוא דכתיב. הא קמן דישראל שנש' חללה שאין זרעו ממנה חללים. א"כ ג"ש מאי אהני ליה:

אמנם למה שהעליתי דרבי יוחנן לית ליה הך סברא אתי שפיר דרבי יוחנן לטעמיה צריך למילף מג"ש דקרא דאלה לגופא ולא למעט שאר איסורים. אבל לדידן קושטא הכי הוא דילפינן שוולד חללה מישראל כשר מקרא דאלה. ואין להקשות א"כ ג"ש מאי אהני ליה

דהא רבי דוסתאי נמי לית ליה הך ג"ש שם. וכ"ת דרבי דוסתאי מפיק מיהא קרא דבעמיו לילפותא דיליה דבעם א' הוא דמיחל כו' משא"כ לדידן דלית לן הך דרשה קרא יתירה הוא דאדרבא מכאן מודעה רבה לפסק הרמב"ם דלעיל שפסק שהבא על הגרושה בזנות שאינו לוקה משום לא יחלל שהרי היא מתחללת ועומדת לכהונה והיינו מקרא יתירא דבעמיו וכדפרישית לעיל:

והשתא דאתינן להכי דדינו של הרמב"ם ז"ל תלי' באשלי רברבי וחזינן לר' יהודה דדריש נמי התם כרבי יוחנן ע"כ צריך למילף ולד חללה מישראל מג"ש דבעמיו שהוא מופנה כדרבי יוחנן בשמעתין. זכינו לדין דר' יהודה לית ליה סברת הרמב"ם ז"ל אלא ס"ל שהבא על הגרושה לוקה עליה משום לא יחלל. והשתא יתורץ קושיית הה"מ והמפרשים הנ"ל דדוקא לר' יהודה מותיב רבא שפיר מתניתין דאלמנה וגרושה משא"כ רבא דלטעמיה אזיל שאינו לוקה משום לא יחלל בגרושה לק"מ ודוק היטב. ואל תשיבני דהא שמעינן לר' יוחנן ביבמות דף ע"ח ע"ב דס"ל כראב"י ולא ק"מ דהתם לאו רבי יוחנן הוא דמסיק לה ורבנן ילפי מחלל דחייבי עשה אלא סתמא דתלמודא הוא דמסיק לה. ע"כ דפח"ח:

גמרא אמר רב יהודה אמר רב כ"ג באלמנה לוקה שתים כו' ופרש"י דה"ה לכהן הדיוט בגרושה וחללה כו'. מיהו הרמב"ם ז"ל כתב להיפך דדוקא כ"ג באלמנה הוא דלוקה משום לא יחלל משא"כ בגרושה וחללה ל"ש כ"ג ל"ש כהן הדיוט לא לקי משום לא יחלל דבלא"ה מחוללת ועומדת היא קודם שבא עליה ונראה שהראב"ד ז"ל בהשגתו הודה לו מיהא במקצת בזו הסבר' וכמו שאבאר בסמוך ולכאורה נ"ל דאדרב' מזו הראיה גופא שהביא רש"י ז"ל הוי סיוע לדעת הרמב"ם ז"ל מדאמרינן בבריתא בג"ש דזונה זונה מה להלן זרעו חולין אף כאן זרעו חולין ולא קאמר נמי מה להלן היא עצמה נעשית חללה ה"נ היא עצמה נעשית חללה ע"י ביאת כהן הדיוט ולוקה עליה משום לא יחלל אע"כ דלא שייך לא יחלל אף בכ"ג אלא באלמנה לחוד ומש"ה לא אהני ג"ש דזונה זונה אלא לענין דזרעו חולין אלא דלשיטת רש"י ז"ל יש ליישב דניחא ליה למתני הא דזרעו חולין דשמעינן מיניה עיקר דינא דזרעו חללין גמורין ומיפסלו לכהונה לתרומה משא"כ לגבי דידה ליכא שום נפקותא אלא לענין ריבוי מלקות כן נ"ל ועיין עוד בסמוך:

שם ולילקי נמי משום לא יחלל זרעו. ולכאורה קשיא לי טובא נהי מדלא יחלל שמעינן תרתי חילול דידה וחילול דזרעה אפ"ה מנא לן לחלק ולחייב בכך משום שני מלקות כיון דשניהם בלאו אחד נאמרו ואין כאן אלא מעשה אחד בגוף א' וחילול דזרעה נעשה ממילא לאחר זמן וכמדומה לי דלא אשכחן חילוק מלקות בכה"ג וכבר עלה בלבי לפרש בכמה דרכים וליישב שיטת הרמב"ם ז"ל שהשמיט לגמרי למלקות דלא יחלל זרעו אף בגמר

ביאתו ולומר דתליא בפלוגתא דתנאי ואמוראי אי לוקין על לאו שבכללות ובפלוגתא דריש תמורה בדרשה דלא יחלל א' לו וא' לה ע"ש אלא דאין להאריך כאן אמנם לפרש לשון סוגיא דשמעתין היה נ"ל לפרש לפי שיטת הרמב"ם ז"ל בסמוך ולומר דהא דמקשה ולילקי נמי משום לא יחלל זרעו לאו דלילקי שלש מלקיות קשיא ליה אלא הכי קשיא ליה אלישנא דרב יהודה גופא דנקיט כ"ג באלמנה טפי משאר איסורי כהונה וע"כ היינו משום דבהנך לא לקי משום לא יחלל דמחוללת ועומדת היא ואהא מקשה שפיר דאכתי ליתני סתמא דהא בכל הנך נמי נהי דלא לקי משום חילול דידה אכתי לילקי שתים חדא משום לא יקח וחדא משום לא יחלל זרעו מיהו הרמב"ם ז"ל גופא ודאי לא מפרש לה הכי דהא משמע מדבריו דבגמר ביאתו נמי לא לקי אלא דלענ"ד שכן עולה מלשון הראב"ד ז"ל שם בהשגתו דמפרש הכי בשמעתין וכבר עלה בלבי לפרש כן בשיטת רש"י ז"ל גופא אלא שנ"ל דוחק ועדיין צ"ע:

שם אמר אביי קידש לוקה בעל לוקה ופרש"י כה"ג או כהן הדיוט כו' וגם בזה יש להרמב"ם ז"ל שיטה אחרת בכל הסוגיא דדוקא בכה"ג באלמנה הוא דאמרינן בעל בלא קידושין לוקה משא"כ בשאר איסורי כהונה ובפסולי קהל לעולם אינו לוקה אא"כ קידש ואח"כ בעל ובחידושי הריטב"א ז"ל בשמעתין הביא ג"כ סברא זו בשם האחרונים ז"ל ולפי שהדברים עתיקין שכבר צווחו בה קמאי ובתראי וחכמי לוני"ל ז"ל הקשו להרמב"ם ז"ל בעצמו והשיב להם דסוגייא דשמעתין מפורשת כדבריו ובאמת דלפי פשט הסוגייא לפי פרש"י ומושכל הראשון נראה מבואר שאין כאן ראיה מכרחת כלל ואין כאן מקומו להאריך וכבר כתבתי קצת בפרק אלו נערות דף ל"ה ע"ב ע"ש:

מיהו נראה ברור דאף לשיטת הרמב"ם ז"ל וסייעתו היינו דוקא לענין חיוב מלקות אבל בהאי ודאי מודה דבכל פסולי קהל או כהונה שנבעלו אף שלא ע"י קידושין כדאיתא להדיא לעיל בברייתא דגר עמוני ומואבי שבא על הכהנת לויה וישראלית פסלוה משמע דבבא עליה שלא ע"י קידושין איירי כדמסקינן להדיא בפרק אלמנה לכ"ג דמקשה הש"ס אימא עד דאיכא תרתי דמקדש והדר בעיל ומשני בגמר' דומיא דאלמנה לכ"ג מה התם מביאה לחוד כו' וצריך לומר ג"כ לשיטה זו דדוקא לענין עיקר איסורא אמרינן דומיא דאלמנה לכ"ג משא"כ לענין מלקות לא אמרינן דומיא דאלמנה לכ"ג ואין להאריך כאן יותר ודו"ק:

שם תניא ר"י אומר בת גר זכר כו' והדין נותן. אע"ג דבסמוך מייתי לה בגמ' מקרא דיחזקאל דמפורש בהדיא אפ"ה ניחא ליה לאתויי דמקמי דאתא יחזקאל נמי הוי אתא מדינא ובסמוך ניחא ליה לאתויי מקרא דיחזקאל דמפורש בהדיא בקרא למאי דסבירא

ליה לר' יהודה או משום דלא תיקשי ליה מקרא דיחזקאל דכתיב מזרע ישראל והוי משמע אפילו מקצת זרע וכדשמעינן ליה לרבי יהודא גופא בכמה דוכתי דדריש דמו אפילו מקצת דמו וכיוצא בזה כמ"ש הריטב"א ז"ל ואהא קאמר בסמוך דאפ"ה לא קשי' לר' יהודה דמזרע ישראל ודאי משמע ליה דאזרע אב קאי כן נ"ל ועיין בסמוך:

שם מה לחלל שכן יצירתו בעבירה כו' והא דלא מייתי מחלל שני דאין ביאתו בעבירה ולא יצירתו בעבירה ואפ"ה בתו פסולה היינו משום דכיון דאביו פסול לפי שיצירתו בעבירה ממילא דבנו נמי פסול דכיון דאין קידושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר וממילא דמה"ט גופא בגר זכר לר"י נמי הוי הכי דלעולם אפילו אחר כמה דורות הבת שנולדה מדורות הגר מצד האב פסולה וק"ל:

שם לר"י נמי גר פוסל בביאתו ומייתי לה במה הצד מהאי דינא. והקשו בתוספות ישנים תימה לר"י הא לא שייך פסול ביאה במצרי אלא כשנשא ישראלית דמצרית בלא"ה פסולה וא"כ איכא למיפרך מה למצרי שכן ביאתו בעבירה ומה להצד השוה שיש בהם צד עבירה עכ"ל והניחו בקושיא ולענ"ד נראה ליישב דהא דאמרינן דר' יהודה מייתי לה נמי במה הצד לאו אעיקר ילפותא דפוסל בביאתו קאי אלא דכולהו כהדדי יליף דכיון דס"ל לקמן דגר פוסל בביאתו מטעמא דכל שאי אתה נושא בתו אי אתה נושא אלמנתו והיינו כדפרישית לעיל דכתיב לא יחלל אחד לה וא' לזרעה ועיקר החילול אפקיה רחמנא בלשון זרעה אלמא דכללא הוא כל היכא דזרעה נפסל היא נמי נפסלת וכדאמרינן לעיל לענין אלמנת עיסה כדפרישית וא"כ ה"נ דכוותה כיון דבבת גר זכר איכא צד השוה דתיפסל תו לית לן למיפרך מהא דאין גר פוסל בביאתו דודאי לקושטא דמילתא מהאי דינא דבתו אנו אומרים דפוסל בביאתו ואלמנתו פסולה כן נראה לי נכון ובהכי אתי שפיר טפי דמייתי בסמוך נמי מקרא דיחזקאל דבתו פסולה וא"כ ממילא דלפי האמת ודאי אלמנתו נמי פסולה וע"כ דהכי גמירי ליה ליחזקאל דתרווייהו פסילי והיינו בדינא דמה הצד ודוק היטב:

דף עח:

בד"ה וסיפא בכהן הדיוט וקס"ד דהכי קאמר כו' עכ"ל. הא דפרש"י קס"ד אע"ג דקושטא דמילתא הכי הוא לר"י אפ"ה שייך שפיר לשון קס"ד דהשתא נמי אסיק אדעתא דהמקשה הך דרשה דלקמן וכה"ג אשכחן בלשון רש"י טובא אלא דלפ"ז עיקר קושית רב נחמן לרבא היינו אליבא דר"י דוקא דלאינך תנאי דדרשי והאלמנה אשר תהיה אלמנה היינו דמשאר כהנים יקחו ולהתיר אלמנה לכהן הדיוט אתי א"כ לא שייך לאקשויי רישא

בכה"ג וסיפא בכהן הדיוט כיון דפשטא דקרא מפרשינן הכי כמו שפי' רש"י בסמוך בד"ה משאר כהנים יקחו דלפרושי אתא משא"כ לר' יהודא מקשה שפיר ונראה דמה"ט לא ניחא להו להתוס' מעיקרא לפרש כפירוש רש"י ומשמע להו טפי לפרש בענין דשייך הך קושיא דר' נחמן אליבא דכ"ע כנ"ל ועיין עוד בסמוך:

תוספות בד"ה האי קרא כו' פירוש דכתיב אלמנה לא יקחו וסיפא בכהן הדיוט דכתיב מזרע ישראל כו' ומיירי בכל כהנים עכ"ל. למאי דמשמע להו השתא נמי לא מצו לפרש דסיפא בכהן הדיוט אגרושה קאי דאיירי נמי בכל כהנים אלא דבהא לא איכפת לן כיון דבאורייתא נמי כתיב בהדיא בכ"ג אלמנה וגרושה לא יקח אלא לענין מזרע בית ישראל דלא כתיב באורייתא אלא יחזקאל גופא הכי גמיר לה ומפרש להו א"כ כיון דאיירי אף בכהן הדיוט קשיא ליה שפיר דהו"ל לפרושי כי היכי דלא נימא דלא איירי אלא בכ"ג לחוד דומיא דרישא כן נ"ל:

בא"ד ונראה לפרש כו' וסיפא דקרא דכתיב והאלמנה כו' עד סוף הדיבור. לכאורה נראה דהיינו לגמרי כפרש"י אמנם למאי דפרישית ליתא דלפרש"י לא שייך קושיא דרב נחמן אלא לדרשא דר' יהודא כדפרישית ולהתוס' לא משמע להו לפרש כן כיון דסתמא מקשה ומשמע להו דלכ"ע מקשה כיון דסוף סוף סיפא דקרא איירי מיהא בכהן הדיוט הו"ל ליחזקאל לפרש בהדיא דלשון משאר כהנים יקחו לא משמע שפיר בפשטא דקרא כן נ"ל ודו"ק:

משנה האומר זה בני ממזר הוא ופרש"י שנולד לו מחייבי כריתות. ולשון זה יש לפרשו בא' משני עניינים או שאומר על א' שנולד מפנויה שזינתה שהוא בנו ואותה הפנוייה היא אחותו או אחות אשתו בענין שהוא ממזר או שאומר על בן אשתו ממש שהיא אסורה לו ובענין שאין אנו מכירין את אשתו אם לא על פיו ואע"ג דקי"ל אין אדם משים עצמו רשע אפ"ה קאמר ר"י דנאמן וצ"ל דהיינו היכא שנותן אמתלא לדבר שלא ידע שהיא אסורה לו בחייבי כריתות ולפ"ז צ"ל נמי דהא דקאמר בגמרא מהו דתימא איהו לא קים ליה היינו משום דאיכא למימר דמאחר נתעברה ולפי דרך השני דעל בן אשתו קאמר אע"ג דקי"ל רוב בעילות אחר הבעל אפ"ה מידי ספיקא מיהא לא נפקא שמא זינתה מאחר וכיון שהיא אסורה לו מחייבי כריתות נמצא שלא תפסו קידושין שלו כלל והויא ליה פנוייה לגבי דאחר וכ"ש דיש לפרש כן בדרך הראשון אלא דאכתי בדרך הראשון קשיא לי היאך מהימן לר' יהודא הא משים עצמו רשע שזינה עם פנויה ויש ליישב:

ומה שהכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן ולא מפרש בענין שאומר על מי שהוא בחזקת בנו שאינו בנו כמו שהוא בטוא"ע ובש"ע סי' ד' נראה לי דלישנא דמתניתין הכי דייק ליה

שאומר בני זה ממזר הוא משמע שאומר שהוא בנו ועוד נראה דרש"י מפרש לדרשה דר' יהודה מיכיר בענין זה כמו שהביאו התוס' לעיל דף ע"ד בד"ה כשם בשם רבינו אליהו דהא דכתיב בן השנואה יכיר היינו שמעיד על אשתו שהיא שנואה בנשואיה ואע"ג דלפ"ז איירי קרא בחייבי לאוין ובפסולי כהונה אפ"ה ממילא שמעינן לענין איסור ממזרת דחייבי כריתות דבכל ענין נאמן לפסול וכמו שכתב בעל תוספות י"ט בזה ע"ש: **אמנם** הטור והש"ע שהשמיטו לגמרי חלוקה זאת ולא כתבו אלא בענין שאומר על מי שהוא בחזקת בנו שאינו ממנו נראה דהכי מפרשו לשון המשנה והיינו כפירוש הראשון שכתבו התוספות לעיל דף ע"ד במילתא דרבי יהודה ובפי' דרשא דיכיר ולפ"ז איכא למימר דהא דקאמר בגמרא איהו דלא קים ליה אע"ג דמסתמא איירי בענין שאומר שזה זמן רב שפירש מאשתו בענין דודאי מאחר נתעברה אפ"ה איכא למימר דמעכו"ם ועבד נתעברה והולד כשר ואע"ג דלפ"ז ע"כ איירי במקום שרוב פסולין אצלה ולא שכיחי אפ"ה מידי ספיקא לא נפקא. ובמה שהשמיטו ולא הביאו חלוקה הראשונה אפשר דהטור והש"ע סברי דבכה"ג מודה רבי יהודה דאינו נאמן משום דאין אדם משים עצמו רשע כדפרישית. אלא שראיתי שהרמב"ם ז"ל הביא שני החלוקות בחיבורו בהלכות איסורי ביאה וכן התוספות לעיל דף ע"ד הביאו שני הפירושים אם כן התמיה במקומה על הטור והש"ע שהשמיטו החלוקה הראשונה וצ"ע ודו"ק:

בד"ה אינו נאמן דקרוב הוא אצלו כו' ולכאורה יש לתמוה דמאי איריא קרוב הא אפילו ע"א דעלמא אינו נאמן לפסול היכא דאית ליה חזקת כשרות ואי לענין העובר דלית ליה חזקת כשרות הוצרך לפרש כן בענין דעד אחד בעלמא מהימן א"כ מאי גריעותא דקרוב הא קי"ל דכל היכא דע"א נאמן ה"ה דקרוב נמי מהימן ואף למאי דמשמע בפ' האשה שנתארמלה בהא דהאב נאמן להאכילו בתרומה דאיכא למ"ד דקרוב לא מהימן התם משום מעלה דיוחסין ולהקל הוא דלא מהימן משא"כ הכא דלפסול אין שום סברא לומר דמשום שהוא קרוב לא יהא נאמן להחמיר טפי מע"א דעלמא ונראה דרש"י ז"ל לקושטא דמילתא הוצרך לפרש כן לאשמעינן דאפי' עם עד א' כשר נמי לא מצרפינן לא מיבעיא היכא דאית ליה חזקת כשרות דבעינן שני עדים כשרים דוקא אלא אפילו לענין העובר דלית ליה חזקת כשרות אפ"ה כיון דאיכא למיתלי ברוב כשירין כדפרישית תו לא מהימן אף לצרף עם אחר לעשותו ודאי ממזר אם לא בשני עדים כשירים וכ"ש לדרך השני שכתבתי דאף עובר נמי אית ליה האי חזקה שאין אמו אסורה לאביו משום חייבי כריתות ומש"ה בעינן שני עדים כשרים דוקא כן נ"ל ודו"ק:

שם בגמרא מאי אפילו שניהם. ואע"ג דודאי איכא רבותא בשניהם טפי אפ"ה מקשה מאי אפילו שניהם מודים על העובר דקתני וכן הוא בחידושי הריטב"א ז"ל:
תוספות בד"ה לא צריכא בנכסים שנפלו כו' עד סוף הדיבור. עיין בכל זה בלשון הרא"ש ז"ל באריכות ולפי שאין כאן עיקר מקומו לא רציתי להאריך רק לפרש העולה מתמצית דברי כולם דאף לר"מ דאמר אדם מקנה דשלב"ל מ"מ עיקר הקנין אינו אלא אחר שבאו הנכסים לעולם דקודם שבאו לעולם לכ"ע יכול לחזור בו ויתכן יותר לפי מה שפירשתי בכמה דוכתי דעיקר טעמא דאדם מקנה היינו דמהאי שעתא מחייב עצמו לתנאי זה לקיים תנאו כשיבא לעולם וא"כ אתי שפיר דהכא בגוסס כיון דבהאי שעתא דנפילת הנכסים לאו בר הקנאה הוא לא מהני המתנה דמקודם כלל. ובדרך זה צריך לפרש ג"כ דהא דמסקו התוס' דגוסס מתנתו מתנה אלא דמסתמא אינו יכול לדבר לאו דוקא ביכול לדבר תליא מילתא דהא אין צריך לדבר דהא חל' המתנה למפרע כל כמה דלא הדר ביה אלא דעיקר כוונתם בזה דסתם גוססין אין יכולין לדבר מחמת שנטרפה דעתן ואם כן בהאי שעתא לאו בר הקנאה הוא כלל כן נ"ל ועיין בבית יוסף א"ע סי' קכ"א ובספר גט פשוט האריך בזה ונראה מסוף דבריו שמפרש בענין אחר ויש לי לדקדק בדבריו אלא שאין להאריך כאן יותר ודו"ק:

דף עט.

גמרא איתמר קידשה אביה בדרך וקידשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת כו' ופרש"י דבדקנוה בו ביום לדעת אם יצאה מרשות אביה להיות קידושיה קידושין כו'. ומשמע לכאורה מפירושו דלאחר שקיבלה הקידושין ובאתה לפנינו בדקנוה ולפ"ז הא דנקיט לישנא דבדרך ובעיר ושקידשה אביה קודם שקידשה עצמה ואביה בבקר והיא בערב כל זה לאו דוקא דה"ה איפכא שקידושין שלה קדמו נמי דינא הכי אלא דלרבותא דרב נקיט הכי דאע"ג דקידושי אביה קדמו אפ"ה אין חוששין לקידושין כיון דלבסוף בשעה שאנו בודקין אותה אף בסוף היום מצאנוה בוגרת מסתמא בצפרא נמי הוי בוגרת ודאית ודידה הוי ודאי קידושין אלא דאכתי לשון בדרך ובעיר הוא ייתור לשון ובאמת השמיטו הפוסקים לשון בדרך ובעיר וכתבו קידשה אביה בבקר והיא בערב. אלא דאכתי קשיא לי לישנא דרב דאמר הרי היא בוגרת לפנינו משמע להדיא דקידושין שלה הוו קידושין ודאי ומכ"ש אם לא קידשה אביה וקידשה עצמה דהוי ודאי קידושין לגמרי ואמאי הא איכא לגבי הך חזקה אידך חזקה אחרת כנגדה דמוקמינן לה אחזקת פנויה וא"כ לא הוי אלא ספק קידושין אם לא שנאמר דחזקת פנויה לא מיקרי חזקה כלל לגבי חזקה דהרי

בוגרת לפנינו וכמו שאבאר עוד בלשון התוס' בסמוך והיינו כסברת התוספות בס"פ המדיר בדף ע"ה ע"ב בד"ה אבל היכא דליכא חזקה ע"ש שכתבו בשם הרשב"א דחזקת פנויה לא חשיב לגבי חזקת הגוף כלל אף למיהוי תרתי במקום חדא וא"כ אף אנו נאמר דלא הוי כחדא לגבי חדא לגבי חזקה דהרי בוגרת לפנינו היכא דליכא חזקת נערות כי האי דהכא כמבואר בלשון רש"י ותוספות אלא שכבר כתבתי שם בפ' המדיר דתירוץ התוספות דהתם בשם הרשב"א לא שייך הכא בשמעתין דאיהו גופא לא קאמר אלא משום דחזקת פנוייה דהתם גרע טובא כדפרישית שם:

מיהו הבית שמואל כתב בפשיטות באמת דאם קידשה עצמה בלבד הוו קידושי ספק משום דאיכא חזקת פנוייה לנגדה והיינו כדפרישית וא"כ קשה לישנא דרב ומסתמא דתלמודא שאמרו הרי בוגרת לפנינו ואמרי' נמי מדהשתא בוגרת בוגרת בצפרא נמי בוגרת משמע דמהאי סברא הוי כודאי גמור ונראה דוחק לומר דסמכו אסברא זו דבשביל שקידשה אביה קודם תו לא שייך חזקת פנוייה כלל אף לחומרא והיכא דלא קידשה אביה חזרה חזקת פנוייה למקומה והתוספו' נמי לא כתבו סברא זו אלא לחומרא בעלמא כמו שאבאר. לכך היה נראה לענ"ד דהא דאמרי' והרי היא בוגרת אשעת קידושין דידה ממש קאי דקודם הקידושין בדקוה ע"פ עדים או מכיון שקיבלה הקידושין מסתמא יודעת שיש לה סימני בוגרת דבעינן דליכא שום ספק בקידושין דידה מצד עצמן דהוי קידושין מדאורייתא דמכיון שהיום עשויות להשתנות נאמנת בעצמה אם לא מחומרא דרבנן להצריכה בדיקה ואין הספק אלא מחמת שקידשה אביה מקודם והשתא א"ש טובא הא דנקיט קידשה אביה בדרך וקדשה עצמה בעיר דבשניהם בעיר לא משכחת לה דמסתמא בקידושין הראשונים רמיא אנפשה ובדקה אם היא עדיין ברשות אביה או ברשות עצמה וכל ששתקה ולא מיחתה הו"ל כהודאה דאכתי לא בגרה ולא משכחת להאי דינא אלא כשקדשה אביה בדרך והיא לא ידעה ונתקדשה בערב ע"י שבדקה עצמה והרי היא בוגרת כן נ"ל נכון ואף שכתב רש"י ז"ל ובדקנוה בו ביום דמשמע לכאורה דלאחר הקידושין איירי היינו משום דלישנא דגמרא משמע הכי דקאמר הרי היא בוגרת לפנינו משמע דמדרבנן צריכה בדיקה בעדים אבל מדינא ודאי דהיא עצמה נאמנת כיון דהיום עשוייה להשתנות אם לא היכא שכבר קיבל אביה קידושין קודם לה ולעולם דודאי איירי שהיא אומרת שבשעה שקיבלה קידושין כבר בדקה עצמה ונמצאת בוגרת ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

תוספות בד"ה קידשה אביה כו' דבההיא מודה שמואל דאינה מקודשת דאמרינן העמד אשה אחזקת פנוייה כו' והרי היא בוגרת לפנינו כו' עד סוף הדיבור. פירוש דבקידשה

אביה לחוד דאיכא תרתי חזקות חזקת פנוייה וחזקת הרי היא בוגרת לפנינו כיון דליכא חזקת נערות כנגדה א"כ פשיטא דאפילו מדרבנן לא חיישינן להחמיר. אבל השתא שקידשה אף היא עצמה לא שייך למסמך אהך חזקת פנוייה למיהוי כתרתי ולא נשאר אלא חזקה דהרי בוגרת לפנינו והך חזקה לחוד ודאי לא מהני כדאשכחן בכמה דיני ספק קידושין דהחמירו חכמים אף במקום חזקה. כן נ"ל לכאורה בכוונת התוס' דלשמואל נמי אית ליה חזקה בהדי בוגרת לפנינו מדאורייתא היכא דליכא חזקה אחרת כנגדה אלא דאפ"ה חדא חזקה לחוד לא מהני דמחמרינן מדרבנן וחיישינן דלמא השתא הוא דבגרה ועיין מה שאכתוב עוד בזה בכל הסוגיא דבסמוך:

גמרא אילימא בתוך ששה בהא לימא רב הרי בוגרת לפנינו השתא הוא דבגרה ופרש"י דהא בחזקת נערה היא. ולכאורה איכא למידק אכתי מאי מתמה הש"ס בפשיטות בהא לימא רב דלמא סבר רב אע"ג דאיכא חזקת נערות אפ"ה כיון דאיכא לאוקמא אחזקת פנוייה כשקידשה אביה ואיכא למימר נמי השתא הוא דבגרה הו"ל תרתי גבי חדא כמו במקוה בסמוך ואע"ג שהתוס' כתבו דמשום דקידשה את עצמה לא שייך חזקת פנוייה אפ"ה נראה דאין זו סברא פשוטה כל כך דסוף סוף בהאי שעתא דקידשה הוי שייך חזקת פנוייה ולא חלו קידושי אביה כלל ולית לן למימר דע"י שקידשה עצמה אח"כ הדרי וחיילי למפרע. ובאמת נראה שהתוספות לא כתבו סברא זו אלא לטעמא דשמואל ולא אליבא דרב וכן כתב ג"כ בספר עצמות יוסף שהאריך בזה והעלה כן. אלא דנ"ל דאפ"ה מתמה הש"ס שפיר הכא אטעמא דרב דכיון דלא שכיח שתביא סימני בגרות תוך ששה הו"ל חזקה לנערות ורובא לנערות וא"כ ה"ל חששא דבגרות מיעוטא דמיעוטא דאפילו ר"מ לא חייש כדאמרינן להדיא בכמה דוכתי דהיכא דאיכא רובא וחזקה ליכא מאן דחייש למיעוטא וכדמסקינן נמי לקמן בשמעתין כיון דכ"ע בחזקת בריאים קיימי מאן דמפיק נפשיה מחזקה עליו להביא ראייה ועיין מה שכתבתי בזה בס"פ המדיר דבחזקה דאתיא מכח רובא כ"ע מודו ולפי מאי דפרישית היה נ"ל לכאורה דהא דמתמה הש"ס בהא לימא רב הרי בוגרת לפנינו לא בעי למימר דלודי רב לשמואל דחוששין לקידושי שניהם דמהיכא תיתי אדרבא אית לן למימר דמה שקידשה עצמה פשיטא דאין חוששין לקידושין שלה כיון דקידושי אביה קדמו והו"ל קידושין גמורים דודאי נערה הואי בהאי שעתא כיון דרוב וחזקה מסייעין להדדי כדפרישית. אלא דהטור והש"ע בא"ע סימן ל"ז כתבו בפשיטות להיפך דהיכא דהיכא דהוי כה"ג בתוך ששה צריכה גט משניהם ומשמע דארישא קאי בענין דקידושי אביה קדמו וא"כ לא ידענא מהיכן יצא להם כן דמסוגייא דשמעתין אין הכרע דנהי דהוי מצי לאקשויי נמי אדשמואל אפ"ה לא

פסיקא ליה כיון דשמואל לחומרא אבל לרב מתמה שפיר דבהא ודאי לא מיקל רב. ועוד איכא למימר דהשתא אכתי לא אסיק אדעתיה לחלק בין חזקה דאתיא מכח רובא לשאר חזקות משא"כ למסקנא דמשני הש"ס אקושיי' דנימא כתנאי דשמואל אמר אפילו כר' נתן ושני ליה בין חזקה דאתיא מכח רובא א"כ בתוך ששה אית לן למימר דקידושי אביה הוו קידושין גמורים וקידושין דידה לית בהו ממשא וראיתי בס' בית שמואל סימן ל"ז דפשיטא ליה בתוך ששה היכא שלא קידשה אביה וקידשה עצמה בלבד אין צריכה גט כיון דאיכא חזקת פנוייה וחזקת נערות ודלא כבעל חלקת מחוקק וא"כ בקידשה אביה נראה דכ"ש דקידושי דידה לא חיילי כלל דאיכא חזקת נערות המסייע לחזקת אשת איש. מיהו לקמן בסוף הסוגיא אבאר דאיכא קצת ראייה מסוגיא דשמעתין לפסק הטור והש"ע בזה ואביא ג"כ שיטת הרמב"ם ז"ל בקצרה ע"ש ודו"ק:

שם בהא לימא רב הרי בוגרת לפנינו השתא הוא דבגרה. וכתבו בתוספות ישנים הנדפס מחדש הובא ג"כ בחידושי מהרש"א ז"ל וזה לשונו מתוך פרש"י משמע דבדקנוה תוך ששה ומצאנוה בוגרת כו'. ואין נראה דלעולם תמהר לבגור תוך ששה אלא מיירי דבאה לפנינו לאחר ששה ול"ג השתא הוא דבגרה עכ"ל. ונראה דלישנא דשמואל גופא משמע להו הכי מדקאמר אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד והוא כמו כפל לשון דאפילו בלא בלבד הוי משמע דטפי ליכא כמ"ש התוס' להדיא בפ' אלו נערות דף ל"ט ע"ש אע"כ דבלבד היינו דבציר נמי ליכא והכי משמע קצת מדבעי למימר דבציר ליכא טפי איכא משמע מיהו דעיקר מימרא דשמואל הוי לענין דבציר ליכא ואף ע"ג דרש"י לא גריס להאי וכי תימא אפשר דבתוספות ישנים הוי גרסי לה כן נ"ל בכוונת התוספות ישנים אלא דאכתי מה שכתב מהרש"א ז"ל דכל דברי התוס' שלפנינו בשמעתין סובבין על סברא זו דתוספות ישנים כמו שאבאר כ"א במקומו ולענ"ד יראה דליתא דאדרבא כיון שבתוספות שלפנינו לא הזכירו סברא זו כלל משמע דמודו לפרש"י דשתיקה כהודאה דמי וכל כי האי מילתא לא הו"ל לסתום אלא לפרש ועוד שכל הפוסקים הביאו דין זה דתוך ששה בפשיטות ולא זכרו סברא זו כלל דלעולם לא משכחת דתמהר לבגור תוך ששה וכמו שאבאר עוד לקמן בסוף הסוגיא בשיטת הרמב"ם ז"ל. ובלא"ה בעיקר דברי התוספות ישנים יש לתמוה טובא דא"כ דלעולם אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים לא פחות ולא יותר תיקשי סימני בגרות למה הוזכרו בגמרא כלל ופליגי בה תנאי טובא בפ' בא סימן ובפ' יוצא דופן ודוחק לומר דעיקר סימני בוגרת היינו לענין האי יומא דמישלם שית לחוד אי הוי בוגרת מצפרא או מפניא דאין שום סברא לומר דכל הנך סימנין דפליגי בהו תנאי טובא יבואו כולם באותו יום וקדימת שעות איכא

בינייהו ומה"ט גופא נמי ליכא למימר דנפקא מיניה בסימני בגרות דפליגי בה לענין היכא דלא בדקנו בסימני נערות אלא שע"י סימני בגרות מחשבין ששה חדשים למפרע דמהאי שעתא הוי נערה אלא דאכתי מאי שייך פלוגתא דתנאי ניחזי אנן ברוב נשים שיש להם סימני נערות ואותן סימני בגרות שנמצא להם ביומא דמישלם שיתא הן הן סימני בגרות בודאי אלא ודאי דזימנין דאיתרמי שמביאין תוך ששה קצת סימנין. מיהו יש ליישב בדוחק דהנך תנאי דפליגי בסימני בגרות פליגי נמי בסימני נערות דשתי שערות אי הוי כדי לכוף ראשן לעיקרן או שיעורא אחרינא כדפליגי תנאי בפ' בא סימן ואם כן איכא למימר דהא בהא תליא ואין להאריך יותר:

שם אלא לאחר ששה בהא נימא שמואל כו' והאמר שמואל אין בין נערות לבגרות אלא ו"ח בלבד. וקשיא לי אכתי מצי לאוקמא דאירי שלא נבדקה עדיין בסימני נערות וא"כ לא ידעינן אם הוא תוך ששה או לא אלא שע"י סימני בגרות אנו יודעין ובהא פליגי רב ושמואל שפיר וראיתי שהריטב"א ז"ל בחידושיו הרגיש בזה וכתב דמדלא משנינן הכי אלמא דבכה"ג כ"ע מודו דחוששין לקידושי שניהם ולא כתב טעמא דמילתא. ולענ"ד נראה דטעם הדבר כיון שהאב ודאי נאמן במספר שנותיה א"כ ממילא דמסתמא כל שהגיעה לכלל שנותיה אין צריכה בדיקה דחזקה שהביאה סימנין וא"כ לפ"ז הו"ל קידושי אביה קידושי מעלייא והדרא קושיא לדוכתא בהא לימא רב כך היה נראה בעיני לכאורה עד שראיתי בפסקי מרדכי דאין האב נאמן במספר שנותיה אלא דאפ"ה כיון שאומר ברי ודאי מהימן מיהא להחמיר והקשה שפיר בהא לימא רב דאין חוששין לקידושין כן נ"ל:

שם ושמואל מאי שנא ממקוה כו' לכאורה יש לדקדק מאי קושיא דלמא שמואל כרבי שמעון ס"ל דפליגי נמי במקוה וספיקא משוי לה ועכ"פ הוי ליה למימר נימא כתנאי כדמייתי בסמוך נימא כתנאי ונ"ל ליישב דודאי מדרבי שמעון נמי קשה לשמואל דכיון דאמר רבי שמעון מיהא דברה"י תולין ולא מוקמינן למקוה בחזקתה דמעיקרא שהיא שלימה ויהיה טהור לגמרי למאי דלא אסיק אדעתא השתא דאיכא למימר העמד טמא על חזקתו אע"כ דהאי חזקה דהרי חסר לפניך הוי נמי חזקה דכי היכי דהשתא חסר מסתמא מעיקרא נמי חסר ומש"ה מוקי רבי שמעון חזקה להדי חזקה שמעינן מיהא דהא דהרי חסר לפניך מיקרי חזקה וא"כ הכא בבוגרת כיון דלא שייך לאוקמא אחזקת נערות דמעיקרא שהרי היום עשויות להשתנות כפרש"י ומכ"ש לפירוש התוספות לקמן דרגילות הן לבא בבקר א"כ קשה אדשמואל וליכא למימר נמי דשמואל מחמיר מיהא מדרבנן הא ליתא כיון דאיכא נמי קצת חזקת פנוייה כדפרישית לעיל דמה שכתבו התוס'

דמשקידשה עצמה לא שייך חזקת פנוייה היינו דוקא למסקנא דשמואל ס"ל דהרי בוגרת לפניך לא מיקרי חזקה גמורה כלל אף היכא דליכא חזקה קמייתא אלא הא דחייש שמואל להרי בוגרת לפנינו היינו דוקא לצרפה בהדי חזקה אחריתא כגון חזקת פנוייה ובהא אמרינן שפיר כיון דחזקת פנוייה איתרע קצת על ידי שקידשה עצמה תו ליכא שום חזקה גמורה ומש"ה מחמיר שמואל משא"כ למאי דס"ד השתא דהרי בוגרת לפנינו הוי חזקה גמורה ומוכח לה מרבנן דמקוה דסברי דעדיפא אפילו מחזקה קמייתא דמקוה בחזקת שלימה א"כ לפ"ז לר' שמעון מיהא שקולין הם והיכא דליכא חזקה קמייתא מודה ר"ש דהרי חסר לפניך הוי חזקה גמורה וה"ה להרי בוגרת לפנינו א"כ סובר הש"ס בפשיטות דמדרבנן נמי אין להחמיר דמצרפינן נמי לחזקת פנוייה לענין שלא להחמיר מדרבנן כן נ"ל נכון ויבואר עוד בסמוך:

תוספות בד"ה ושמואל מ"ש ממקוה וא"ת לרב נמי תיקשי כו' כדפירש בקונטרס כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה נראה בכוונתן דעיקר קושייתן מדמקשה הש"ס לעיל בפשיטות אי תוך ששה בהא לימא רב אלמא דפשיטא ליה לגמרא דהיכא דאיכא חזקת נערות פשיטא דלא אמרינן הרי בוגרת לפניך דלעולם חזקה קמייתא עדיפא וכמו שפירש בקונטרס ואם כן תיקשי ליה מקוה אע"כ דשאני מקוה משום דאיכא למימר העמד מקוה על חזקתו וא"כ לשמואל נמי לא מקשה מידי וע"ז תירצו דאין הכי נמי דמקשה לתרווייהו כו' והיינו דקשיא ליה למהרש"א ז"ל דלתירוצם אכתי קשה מאי מקשה לעיל בהא נימא רב ותירץ דהתוס' סמכו דבריהם בדברי סברת התוס' ישנים לעיל כו' ע"ש וכבר כתבתי דנ"ל דוחק לומר כן. אלא דבר מן דין לא ידעתי מה הועיל מהרש"א ז"ל בתירוצו כיון דעיקר קושיית התוס' כאן מיהא ליתא אלא לפירוש הקונטרס א"כ על זה לא תירצו כלום דאכתי קשה לפירוש הקונטרס מאי מקשה לעיל בהא לימא רב דהא אדרבא מקוה הוי סייעתא דאף בחזקת נערות נמי איכא למימר הרי בוגרת לפנינו. לכך נלע"ד דקושיית התוספות לאו אסברת המקשה דלעיל סמכו דבריהם דבלא"ה מקשה שפיר בהא לימא רב כדפרישית דרוב נשים אין מביאות תון ששה והו"ל רובא וחזקה דנערה היא ואמאי קאמר הרי בוגרת לפנינו אלא דהתוספות בלא"ה פשיטא להו טובא דאפילו היכא דליכא רובא נמי לעולם חזקה קמייתא עדיפא כמ"ש התוספות להדיא בפ"ק דחולין בהא דאמרינן מנא לן דאזלינן בתר חזקה ויליף לה מנגע בהאי ענינא גופא דאף ע"ג דנמצא השתא חסר אפ"ה מוקמינן ליה אחזקה קמייתא ותדע דהכי הוא דהא בריש פ"ק דנדה מקשה הש"ס לכ"ע מאי שנא ממקוה אהא דבית שמאי וב"ה דבנדה לא מטמאינן למפרע ודאי אלא ספק והיינו נמי משום דחזקה קמייתא עדיפא ושם מקשו התוספות נמי כדמקשו הכא ולפ"ז

מה שכתבו התוס' כאן כדפירש בקונטרס היינו לרווחא דמילתא דקושטא דמילתא הכי הוא כנ"ל נכון ודלא כמהרש"א ז"ל ודו"ק:

שם אדרבא העמד מקוה על חזקתו. וכתבו בתוס' ישנים דלשון אדרבא קשה דהו"ל למימר לחומרא ומיהו הכא איכא לפרושי היכי שורפין עליה קדשים אבל גבי יין לקמן אין שייך ליישב כך עכ"ל. ולענ"ד לא ידענא מאי קשיא להו דבפשיטות מצינן למימר דהא דמקשה אדרבא היינו משום דפשיטא ליה טובא דהעמד מקוה על חזקתה עדיפא טובא מחזקת טמא על חזקתו וכן בסמוך בההיא דחבית תדע דאלת"ה כל טמא שטבל אמאי לא מצרכינן ליה למדוד המקוה שמא חסר אע"כ דסמכינן אחזקת המקוה לגבי חזקת הטמא והרי טבל לפניך שעיקר הספק אינו אלא במקוה אם שלימה או חסירה א"כ מקשה שפיר כיון דלשמואל לעולם לא שייך לאוקמי אחזקה דהשתא וא"כ לפ"ז חזקה קמייתא במקומה עומדת והמקוה בחזקת שלימה כמו קודם שנולד הספק א"כ תו לא שייך למימר העמד טמא על חזקתו דהרי טבל לפנינו במקוה שהיא בחזקת שלימה ובכה"ג ממש יש לפרש בההיא דחבית בסמוך דמקשה אדרבא העמד יין על חזקתו דהך חזקה עדיפא לן דבתחלת הרמתו אין מחוייב לבדוק בכל פעם אלא שתורם בחזקת שהיין לא החמיץ אם כן ליכא חזקת טבל דהרי תרם לפניך כן נ"ל ברור ושיטת התוספות ישנים בזה יש ליישב לפי שיטתם בפ"ק דחולין גבי ילפינן מפרה אדומה ושם יבואר בעזה"י ודו"ק:

רש"י בד"ה הכא חדא לריעותא הוא דאיכא הרי בוגרת לפנינו אבל אם באת לומר העמד אשה על חזקה כו' לאו חזקת בגרות ולאו חזקת נערות אית בה שהיום עשויה להשתנות עכ"ל. ולכאורה פירושו תמוה בזה דאדרבא אם היה לה חזקת נערות פשיטא דשפיר קאמר שמואל ולא היה לו לרש"י לפרש אלא דלא שייך הכא חזקת פנוייה כמו בטמא חזקת טומאה ומהטעם שכתבו התוספות דכיון שקידשה עצמה תו לא שייך לאוקמה אחזקת פנויה:

אמנם נלע"ד ליישב לשון רש"י שהוכרח לפרש כן משום דקשיא לי טובא בהא דמשני הש"ס הכא תרתי לריעותא הכא חדא לריעותא ואכתי קשה לשמואל דבחדא חזקה לחוד סגי דנהי דבמקוה בעינן תרתי היינו דאוקמא חדא לגבי חדא כיון שנמדד מעיקרא לגבי חזקת טומאה ותו אין לטמא בודאי אלא ע"י הך חזקה שניה דהרי חסר לפניך וא"כ הכא בדשמואל דליכא חזקה קמייתא אית לן לאוקמה אחזקה בתרייתא כמו שאנו מוצאין אותה עכשיו ונהי דבריש מסכת נדה מסיק הש"ס נמי בהאי לישנא גופא ארומיא דמקוה אנדה הכא תרתי לריעותא הכא חדא לריעותא היינו משום דהתם בחדא לחוד לא סגי

בנדה דהאיכא נמי חדא אחריתא כנגדה והיינו חזקה קמייתא משא"כ הכא דליכא אלא הך חזקה בתרייתא לחוד א"כ לא משני מידי ומכ"ש לפי מה שכתבו דאף מדרבנן לא שייך להחמיר כיון דאיכא נמי חזקת פנוייה קצת. ועל זה מפרש רש"י דהכא הך חדא לריעותא דאמרינן לאו לענין חדא חזקה מייתי לה משום דאפי' חדא חזקה לא מיקרי לומר חזקה כשעת מציאתן כמו שהיא השתא בוגרת כמו כן מצפרא הוי בוגרת דמהיכא תיתי הא כל היום בכלל ספק השקול הוא דיש מביאות בבקר ויש מהן בערב ולא דמי כלל לשאר שעת מציאתן דמקוה ותרומה דבמקוה ודאי מעיקר הדין שצריך למדוד דהא גברא בחזקת טמא הוא עד שיבורר שטבל כראוי אלא דמה שאין צריך למדוד בשעת הטבילה היינו משום דכיון שכבר נמדד פעם א' מוקמינן לה אחזקה דמאן יימר דחסר נמצא לפי זה כשמודדין אותה בסוף ונמצאת חסירה אי לאו חזקה קמייתא בודאי היינו אומרין כשעת מציאתן כמו שהיא עכשיו חסירה כמו כן היתה חסירה אלא לפי שיש לה חזקה כנגדה שהיתה שלימה אוקי חדא לגבי חדא דאיגלי מילתא דחזקה קמייתא בטעות הוי וכן בתרומה וכל כיוצא בזה בריש פ"ק דנדה משא"כ הכא לענין בוגרת אפילו אם לא היה לה כלל חזקת נערות אפ"ה לא הוי לן למימר מדהשתא בוגרת מצפרא ודאי היתה בוגרת דמאן יימר הא כולה יומא ספיקא הוי כדפרי' ולפ"ז הא דקאמר בגמרא הכא חדא לריעותא לאו חדא חזקה גמורה אלא דהוי הך דהרי בוגרת לפנינו חדא ריעותא לגבי הך חדא דהשתא הוא דבגרה כנ"ל נכון בכוונת רש"י ז"ל וכן נ"ל מדקדוק לשון חידושי הריטב"א ז"ל ע"ש ודו"ק:

גמרא ושמואל מאי שנא מחבית כו' ורמינן חבית אמקוה כו' ואמר רבי חנינא מסורא מאן תנא חבית ר"ש כו' אבל לרבנן טבל למפרע. ויש לתמוה טובא בסוגיא זו דאטו גברא אגברא קא רמי דלמא רבי חנינא מסורא אליבא דרב איירי משא"כ לשמואל אתיא הך דחבית כרבנן למאי דס"ד השתא דבחבית לא הוי תרתי לריעותא ואם כן אדרבא הך דחבית סייעתא לדשמואל אך יש לתמוה דהשתא מאי ס"ד לאקשויי מחבית אטו מי לא אסיק אדעתא דבחבית נמי איכא תרתי כמו במקוה דהא הא מילתא דרבי חנינא מסורא מייתי לה בריש פ"ק דנדה דרמינן חבית אמקוה דהכא והיינו משום דבתרווייהו איכא תרתי לריעותא וא"כ כיון דקאמר הכא ורמינן חבית אמקוה הוי ליה לאסוקי אדעתא דאיכא נמי בחבית תרתי לריעותא ותחלה אפרש ליישב קושייא הראשונה דלא קשה מידי והיינו למאי דפרישית בסמוך נמי לענין מקוה דאפילו אדרבי שמעון נמי קשה לשמואל וא"כ הכא בחבית נמי אף למאן דס"ל דהוי ספק תרומה אכתי תיקשי לשמואל דכיון דהתם ספק ולא מוקמינן אחזקה קמייתא ע"כ משום דאיכא חזקה אחרת כנגדה

דשעת מציאתן וא"כ הכא בקידושין דליכא חזקה קמייתא ממילא דאיכא למימר הרי בוגרת לפנינו כולה כדפרישית לעיל ואין צורך לכפול הדברים נמצא דלפ"ז בלאו הא דרבי חנינא מסורא נמי קשיא לשמואל אלא דמייתי הא דרבי חנינא לאלומי הקושיא כיון דלרבנן הוי טבל גמור למפרע אלמא דחזקה בתרייתא עדיפא מקמייתא לרבנן וקשיא טובא לשמואל מיהו כר"ש נמי לא אתי מילתא דשמואל דהיכא דליכא חזקה קמייתא ר"ש נמי מודה:

ומעתה אבא ליישב ג"כ קושיא השנייה דהא דלא מסיק אדעתא דבחבית נמי איכא תרתי היינו משום דס"ד דלא שייך לומר אוקי טבל אחזקה כיון שתרם לפנינו ואין הספק בתרומה אלא ביין אם הוא יין כדמעיקרא או חומץ כדהשתא וכיון דלשמואל לא שייך חזקה דהשתא דכשעת מציאתן א"נ הול"ל דודאי תרומה כדמעיקרא והא דקס"ד הכי היינו משום דממקומו הוא מוכרע דאלת"ה בקידושין נמי אמאי חייש שמואל לקדושי אביה האיכא נמי תרתי דאוקי האשה בחזקת פנוייה והרי בוגרת לפנינו ולא משמע ליה השתא סברת התוספות דלעיל דמשום שנתקדשה בעצמה ליכא חזקת פנוייה והיינו כדפרישית דסברא זו אינה פשוטה כל כך. ולפ"ז ע"כ הוי סבר דלא שייך חזקת פנוייה והיינו כמו שכתבו התוספות בפרק המדיר דף ע"ה ע"ב בשם הרשב"א ז"ל בד"ה אבל היכא דאיכא חזקה דחזקת פנויה לא חשיב לגבי חזקת הגוף והיינו מה"ט גופא דפרישית שאין הספק כ"כ בקידושין כ"א בחזקת הגוף ואם כן ה"ה לענין חזקת טבל דמאי שנא נמצא דלמאי דס"ד השתא ע"כ הא דמשני שאני התם דאיכא למימר העמד טמא על חזקתו היינו דוקא לענין טומאה לחוד משום דחזקת טומאה אלים טובא דילפינן מסוטה דברה"י טמא ודאי כתחלת טומאה ולא מוקמינן להו אחזקת טהרה ועוד שהתורה עשה הספק כודאי א"כ בסוף טומאה דחמיר טפי דגברא בחזקת טומאה יש להחמיר אף ברשות הרבים והיינו כדמקשינן להדיא בריש פ"ק דנדה אפלוגתא דר"ש ורבנן במקוה דשניהם לא למדוה אלא מסוטה ע"ש ואע"ג דהתם לא סגי בהך סברא לחוד דלמדוה מסוטה ואיצטריך לאסוקי נמי הכא תרתי לריעותא הכא חדא לריעותא ומדמי נמי חבית לטומאה היינו משום דלא תיקשי מנדה דבין לשמאי ובין להלל דיה שעתה לחולין ותרומה ולא ילפינן מסוטה משא"כ הכא שפיר הוי סבר דבע"כ טעמא דמקוה משום דחזקת טומאה חמיר טפי משאר חזקות כדפרישית ואהא מקשה הש"ס שפיר דאכתי קשה מחבית ומייתי נמי הך שקלא וטריא דרמינן חבית אמקוה לאלומי הקושיא דבחבית לא שייך הך סברא דילפינן מסוטה וא"כ קשה לשמואל כדפרישית ואהא מסיק הש"ס דבחבית נמי איכא תרתי והו"ל חדא במקום תרתי משא"כ בקידושין דשמעתין

לא שייך חזקת פנוייה כ"כ כמ"ש התוספות ומש"ה מחמיר שמואל מדרבנן וכ"ש דאתי דאתי שפיר לפמ"ש בסמוך דהכא אפילו חדא חזקה גמורה לא הוי כיון דכל היום בכלל ספק השקול הוא אלא דשינויא קמייתא דמקוה לא אסיק אדעתיה הך סברא דבלא"ה אתי שפיר דחזקת טומאה אלים טובא משא"כ לשינויא דחבית ע"כ צריך לפרש כן. ומתוך מה שכתבתי נתיישב' לי שיטת הרמב"ם ז"ל שפסק כרבנן דר' שמעון לענין מקוה ובחבית דתרומה פסק דהוי ספק והוי כמזכי שטרי לבי תרי דהא מסקינן מאן תנא חבית רבי שמעון וכבר הרגישו בזה קדמאי ובתראי ולמאי דפרישית יש ליישב דדוקא בפ"ק דנדה באוקימתא קמא דמקשה מדיה שעתה דנדה אמקוה והוצרך לשנויי הכא תרתי והכא חדא דלא מצי לשנויי דמקוה שאני משום דמסוטה ילפינן דא"כ נדה נמי משא"כ למסקנא דהתם דמשני שינויא אחריני אדיה שעתה דנדה תו ליכא למירמי חבית אמקוה דאיכא למימר דשאני מקוה דילפינן מסוטה כיון שהחמירה תורה בתחלת טומאה החמירו חכמים נמי בסוף טומאה אף ברה"ר ואף לשרוף תרומה וקדשים כדאשכחן נמי דעל ששה ספיקות שורפין קדשים ועוד יש לי ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל בענין אחר ואין להאריך כאן יותר ודוק היטב:

וע"פ סברא זו שכתבתי בשיטת רש"י ז"ל דהא דאמרינן הכא חדא לריעותא היינו דלענין בגרות לא שייך לאוקמי אחזקה דהשתא כשעת מציאתן כיון שכל היום בכלל ספק השקול הוא ולא דמי לשאר חזקה דשעת מציאתן א"כ יש ליישב שיטת התוס' דס"פ המדיר בהא דקאמר שמואל במחליף פרה בחמור דעל בעל החמור להביא ראייה וכתבו שם התוספות דיש מפרשים טעמא דשמואל דמוקמינן לחמור אחזקה דהשתא כשעת מציאתן והקשו שם מסוגיא דהכא דלית ליה לשמואל חזקה דהשתא כלל אף בדליכא חזקה אחרת כנגדה כ"ש היכא דאיכא חזקה קמייתא ולמאי דפרישית לא קשה מידי דשאני הכא בשעת מציאתן לא מיקרי חזקת בגרות ומה"ט גופא כיון דהיום עשוי להשתנות וספק השקול הוא משא"כ התם בחמור דודאי מדינא היה צריך בעל החמור לברר מקחו שחמורו קיים אי לאו דמוקמינן ליה אחזקה קמייתא שהוא קיים וא"כ כיון דאיגלי מילתא למפרע שחזקה בטעות הוא דהא קמן דמת א"כ אוקמינן למפרע אחזקה דהשתא דאפשר דלשמואל עדיפא מקמייתא כיון דבטעות היתה כן נ"ל נכון דסברא זו דחזקה בטעות יש לה יסוד ועיקר בפוסקים ויש לי ליישב עוד בדרך אחר לפי מה שהעליתי דלמסקנא מחמיר שמואל מדרבנן בעלמא ומה שהקשו שם בתוס' מדמייתינן עלה נימא כתנאי נ"ל דלא קשה מידי דודאי למאי דהוי בעי לאוקמא כתנאי דלא הוי קשיא ממקוה וחבית הוי ניחא ליה דמדאורייתא פליגי משא"כ למסקנא דליכא תנאי

וקשיא לשמואל חבית ומקוה וצריך לשנויי כדשנינן לעולם א"ל דשמואל מחמיר מדרבנן מטעמא דפרישית ואין להאריך יותר ודוק היטב:

דף עט:

נימא רב דאמר כרבי נתן. לכאורה נראה דלמאי דס"ד השתא ע"כ סבר רב דאפילו היכא דאיכא חזקת נערות אפ"ה אמרינן הרי בוגרת לפנינו דחזקה דהשתא דשעת מציאתן עדיף מחזקה קמייתא דהא הכי אית ליה לרבי נתן דאף על גב דודאי מסתמא מעיקר' בחזקת בריא הוי דכ"ע בחזקת בריאים הן ואפ"ה ס"ל לר"נ דאם שכ"מ הוא עכשיו עליהם להביא ראיה וא"כ זה דלא כמו שכתבו התוספות לעיל בד"ה ושמואל מ"ש ממקוה דפשיטא להו דרב מודה היכא דהוי חזקת נערות ומטעמא דפרישית אלא דנראה ליישב דודאי הכא נמי אסיק אדעתיה דמהני לרבי נתן חזקת ממון לאיצטרופי בהדי חזקה דהשתא שהוא שכ"מ למיהוי תרתי במקום חדא דחזקה קמייתא אבל בהא לא אסיק אדעתיה דמקשה לאוקמי לרב נמי כרבי יעקב ומשום חזקת ממון דס"ד דכיון דאיכא חזקה דמעיקרא וחזקה דהשתא שהוא גם כן בריא תו לא אלים חזקת ממון לגבי תרתי חזקת הגוף אע"כ דרבי יעקב לא ס"ל הא דרב כלל דחזקה דהשתא לא מיקרי חזקה כלל וא"כ ליכא אלא חזקה קמייתא שהיה בריא ובהא ודאי חזקת ממון עדיף ובכך נ"ל לפרש ג"כ הא דמסיק ושמואל דאמר כרבי יעקב וקשיא לי הא כרבי יעקב נמי לא מיתוקמא דהא ודאי מודה שמואל דאזלינן בתר חזקה דמעיקר' כדפשיטא לן בכולה תלמודא וכ"ש היכא דמסייעא לה נמי חזקה דהשתא וא"כ אמאי קאמר רבי יעקב דאף אם בריא הוא מוציא מידם בלא ראיה אע"כ משום חזקת ממון וא"כ כיון דרבי נתן ע"כ ס"ל דחזקה דהשתא לחוד הוי חזקה מעליא א"כ מאן יימר דפליג עליה רבי יעקב דאפושי פלוגתא לא מפשינן אלא טעמא דרבי יעקב משום חזקת ממון. אבל למאי דפרישית אתי שפיר דהשתא סבירא ליה להמקשה דודאי לא אלים חזקת ממון לגבי תרי חזקת הגוף ואם כן ע"כ סבר רבי יעקב דחזקה דהשתא לא מיקרי חזקה כלל וליכא אלא חזקה דמעיקרא ומשום הכי אזיל בתר חזקת ממון דעדיף מחדא חזקת הגוף כן נ"ל נכון ודוק היטב ועיין בסמוך:

שם אמר לך רב כו' ע"כ לא קאמר ר"י אלא דאיכא למימר העמד ממון על חזקתו. ולמאי דפרישית ע"כ סבר הש"ס השתא דחזקת ממון עדיף אפילו מתרי חזקות ולפ"ז כן הוא אליבא דהלכתא לפי האמת דהא בשמעתין בסמוך מסקינן דהלכתא כוותיה דרב וא"כ חזקה דהשתא מיקרי חזקה וא"כ בהא דרבי יעקב איכא תרי חזקות לגבי חזקת ממון ואפ"ה פסקו כל הפוסקים כרבי יעקב מסוגיא דפ' מי שמת דף קנ"ג דמוקמינן לרבי

נתן כרבי מאיר ורבי יעקב כרבנן ע"ש שכל הפוסקים חולקין על הרמב"ם ז"ל. ולפ"ז הוי קשיא לי טובא על שיטת רש"י ותוספות שפסקו בסוף פרק המדיר גבי המחליף פרה בחמור דלעולם על בעל הפרה להביא ראיה משום דחזקת הגוף עדיף מחזקת ממון וכדפרישית התם וא"כ קשיא הילכתא אהילכתא ומכ"ש דקשה טפי למסקנא דהכא דחזקת בריאים עדיף טובא דכ"ע בחזקת בריאים קיימי וא"כ איכא הכא בדרבי יעקב רובא ותרי חזקות להמקבלים דבריא היה ואפ"ה קי"ל כרבי יעקב ובפ"ק דכתובות ובר"פ האשה שנתארמלה משמע דבחזקה ובירי ושמא מוציאין ממון ואמרינן נמי התם דרובא כברי ושמא דמי וא"כ קשיין הלכתא אהלכתא והנלע"ד בזה דהא דקי"ל כרבי יעקב היינו לפי שהמחזיק טוען ברי וכל היכא שהמחזיק טוען ברי ודאי הוי כלל גדול בדין דהמע"ה אפילו לכמה רובי וחזקה משא"כ התם בכתובות דאיירי שהמוחזק טוען שמא וכדפרישית בס"פ המדיר וזה מסייע לסברא דילן. אלא דאכתי קשה דה"ל למימר דרב דאמר כרבי יעקב וטעמא דרבי יעקב משום דקטעין ברי משא"כ במילתא דרב שהאב אינו יודע אם בגרה בצפרא או לא אף ע"ג דהיא ג"כ אינה יודעת למאי דמסקינן בסמוך דאפילו באינה מכחשתו איירי אפ"ה ה"ל שמא ושמא ומש"ה אזיל רב בתר חזקה דהשתא. ויש ליישב כיון דבטענת ברי לחוד ודאי לא סגי אם לא בהדי חזקת ממון ומש"ה מסיק למילתא דשאני התם דאיכא חזקת ממון והיינו עם טענת ברי וחדא מינייהו נקיט כן נ"ל ויש ליישב עוד בדרך אחר ואין להאריך כאן יותר:

אלא דאכתי קשה מאי קאמר הכא דרב ס"ל כרבי יעקב והיאך אפשר לומר כן הא שמעינן ליה לרב דאמר הולכין בממון אחר הרוב וא"כ כיון דמילתא דפשיטא היא דרובא דעלמא בחזקת בריאין הם וכ"ש הכא דודאי הוי ליה חזקה להנותן בשום פעם שהיה בריא ואפ"ה ס"ל לרבי יעקב דלא מהני לגבי חזקת ממון ויש ליישב דבהא לא איכפת לתלמודא אי הוה רב דלא כרבי יעקב במאי דס"ל לרב הולכין בממון אחר הרוב דבלא"ה לא קי"ל כרב בהא אלא דעיקר כוונת הש"ס בשמעתין לאוקמא לרב כרבי יעקב היינו במאי דשמעינן לרב דאזיל בתר חזקה דהשתא דאיפסקא הלכתא בסמוך כרב בהא ובהא איצטריך תלמודא לומר דרבי יעקב נמי מצי סבר הכי דאלת"ה תיקשי הלכתא אהלכתא דבפרק גט פשוט קי"ל כרבי יעקב כן נ"ל נכון לפי שיטת רש"י ז"ל משא"כ לפירוש ר"י בשמעתין בד"ה מי איכא למימר דמפרש ר"י דרגילות הן לבא בבקר ואם כן איכא למימר בפשיטות דהא דאיפסיקא הלכתא בסמוך כרב היינו מה"ט גופא דלענין קידושין ודאי הולכין אחר הרוב וכ"ש הכא דחזקת פנויה מסייעו א"כ בלא"ה לא קשיין הלכתא אהלכתא דאפשר דרב גופא לא אזיל בתר חזקה דהשתא היכא דליכא רובא וא"כ הדרא

קושיא לדוכתא למאי נ"מ מסיק הש"ס דרב כרבי יעקב דהא מ"מ ע"כ לא ס"ל כוותיה דלרב הולכין בממין אחר הרוב וליתא לדינא דרבי יעקב ויש ליישב בדוחק ואין להאריך יותר ודוק היטב:

שם ושמואל אמר אנא דאמרי אפילו לרבי נתן ע"כ לא קאמר ר"נ התם דכ"ע בחזקת בריאים קיימי כו'. ואף ע"ג דשמואל סובר דאין הולכין בממון אחר הרוב אפ"ה שאני הכא דכ"ע בחזקת בריאים קיימי ועוד דודאי הנותן גופא היה ודאי בריא בשום פעם שראינו אותו א"כ עדיף משאר רובא והוצרכתי לפרש כן משום דנ"מ טובא לענין פסק הגבינות שנעשו מספק טריפה שאנו מוצאין עכשיו טריפה ולא ידעינן אימת נטרפה דיש מביאין ראיה מכאן דכיון דרוב בהמות כשירין הם מוקמינן לה אהך רובא אף ע"ג דאיתרע בודאי דומיא דהכא דאמרינן דכ"ע בחזקת בריאים קיימי אף ע"ג שהוא עכשיו שכ"מ ולמאי דפרישית אין ראיה מכאן דהכא כ"ע בחזקת בריאים קיימי ועדיף מרובא כדפרישי' ועדיין צ"ע ודו"ק:

תוספות בד"ה מי איכא למימר כו' ור"י פירש דרגילות הן לבא בבקר כו' עכ"ל. ובד"ה שאח"ז אלא הכא כו' הרי התם אין לה חזקה משום דבר לא משערות ולא מבגרות כו' עכ"ל. ולכאורה דבריהם סותרין זה את זה דכיון דרגילות לבא בבקר א"כ הא מפקה נפשה מרוב נשים ומה לי אם מפקה עצמה מחזקה או מרובא אדרבא הא קי"ל רובא וחזקה רובא עדיף ודוחק לומר דלפר"י עיקר פלוגתא דרב ושמואל לפי המסקנא לא הוי אלא בהכי אי חיישינן לחומרא למיעוט או לא ולא פליגי בחזקה דהשתא ולשון הסוגיא לא משמע הכי. ויותר נראה לומר דמה שפיר"י דרגילות לבא בבקר לאו רוב גמור הוא אלא דשכיח קצת ועיקר פירוש ר"י היינו לאסבורי טעמא דרב דמיקל כ"כ שלא לחוש לקידושין משום הך חזקה דשעת מציאתן וכ"ש דא"ש טפי למאי דפרישית דהך חזקה דהשתא דבוגרת לא אלים כ"כ נמי מה"ט גופא דבאותו יום עשוי להשתנות ובכלל הספק הוא כמ"ש התוספות בדיבור שאח"ז ובכך ניחא ליה לר"י דרגילים טפי קצת לבא בבקר כן נ"ל ועדיין צ"ע:

גמרא נימא כהני תנאי קידשה אביה כו' מאי לאו חדא כרב וחדא כשמואל לא לא אידי ואידי כשמואל חדא במכחישתו כו'. ולכאורה אכתי קשה לרב תנאי היא וכבר הרגיש מהרש"א ז"ל בזה להקשות על לשון התוספות בד"ה והלכתא כוותיה דטפי הוי להו לפרש דאיצטריך למיפסק הלכתא כרב משום דלדידיה קשיין ברייתא אהדדי ולשמואל לא קשיין אהדדי וכבר עלה בלבי לפרש לפי שיטת רש"י ותוספות שלפנינו דגרסי לעיל בהא לימא רב הרי בוגרת לפנינו השתא הוא דבגרה והיא ג"כ גירסת הרי"ף והרא"ש

ז"ל וא"כ לרב פשיטא דלא קשיין ברייתא אהדדי דהך ברייתא דקתני חוששין לקידושי שניהם איכא לאוקמי שפיר בתוך ששה דרב מודה דחוששין לקידושי שניהם ולשיטת התוספות ישנים וגירסתם דלא משכחת לה שתביא תוך שש אפ"ה איכא לאוקמי שפיר לרב הך ברייתא דקתני חוששין לקידושי שניהם בענין שלא בדקנוה בשערות כלל וא"כ מספקא לן הא מילתא גופא אם כבר שלמו ימי נערות בשעה שקידשה אביה או לא מש"ה חוששין לקידושי שניהם וכדפרישית וכמו שאבאר בסמוך בשם הרמב"ם ז"ל. ומתוך מה שכתבתי היה נ"ל להביא ראייה לפסק הטור והש"ע א"ע סימן ל"ז שפסקו דבתוך ששה חוששין לקידושי שניהם והקשיתי לעיל דמסברא משמע דקידושי אביה הוויין ודאי קידושין דבחזקת נערות היא ולמאי דפרישית הכא דלרב דקי"ל כוותיה ע"כ מוקמינן לאידן ברייתא בתוך ששה ואם כן הא קתני בהדיא דחוששין לקידושי שניהם כך היה נראה בעיני לכאורה אלא דמתוך מה שכתבתי לשיטת התוספות ישנים ממילא דאיכא למישדי נרגא בראייה זו ועדיין צ"ע. מיהו בלא"ה נ"ל ליישב דלרב לא קשיין ברייתא אהדדי דבלא"ה ע"כ הא דרב תנאי היא דהא רבי שמעון דמקוה לא קאי כוותיה והיינו לשיטת התוספות דפ"ק דנדה דרבי שמעון לית ליה כלל חזקה דהשתא בשעת מציאתן אפילו למיהוי תרתי במקום חדא ואם כן מוקי רב להך ברייתא דחוששין לקידושי שניהם כרבי שמעון ואף על גב דלעיל בפלוגתא דרבי יעקב ור' נתן מהדר הש"ס לאוקמא מילתא דרב ככ"ע משום הא לא איריא שכבר כתבתי דאיצטריך לאסוקי הכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא דס"ל בסמוך כרב וקי"ל בפ' מי שמת כר' יעקב משא"כ בדר' שמעון לא איכפת לן אי הוי רב דלא כרבי שמעון דבלא"ה לא קי"ל כרבי שמעון כן נ"ל נכון ודו"ק:

בד"ה במכחישתו בקונטרס כו' בגרתי מאתמול ולא דק דהא ביומא דמישלם שית איירי עכ"ל. ולכאורה כוונתם מבואר בפשיטות דהא ע"כ בהכי איירי דאלת"ה בהא לימא רב כדמקשה לעיל וכבר העירותי בזה באריכות בחידושי גיטין דף י"ח בסוגיא דבת אחותו בלשון התוספות בד"ה משום בת אחותו וכתבתי ליישב שיטת רש"י ז"ל דנהי דלעיל מקשה שפיר בהא לימא רב דהאיכא לאוקמה בחזקת נערות דמעיקרא סובר הש"ס בפשיטות דעדיף מחזקה בתרייתא כמ"ש התוספות לעיל בד"ה ושמואל מ"ש ממקוה וכ"ש למאי דפרישית דה"ל חזקה דאתי מכח רובא דרוב נשים אין מביאות סימני בגרות תון ששה וכל זה למאי דלא אסיק אדעתיה דאיירי במכחישתו משא"כ השתא דבעי לאוקמא במכחישתו ולפ"ז היא טוענת ברי והאב שמא וא"כ הא איפסיקא הלכתא בפ"ק דכתובות דף י"ג כר' גמליאל דמכשיר בראוה מדברת ומעוברת אפילו ברוב פסולין

והיינו כמו שכתבתי שם דברי ושמא בהדי חוקה עדיף מרובא וכמ"ש ג"כ הרא"ש ז"ל שם בסוגיא דפתח פתוח בשם רבינו יונה וא"כ ה"נ מהני ברי דידה דמסייע לחזקה דשעת מציאתן דהשתא שהיא בוגרת ועדיף מחזקת נערות אף על גב דאיכא רובא וע"ש באריכות. אמנם כן מצאתי ראיתי בלשון מהרש"א ז"ל כאן דמפרש כוונת התוספות כאן בדרך אחר דאזלי בשיטת התוספות ישנים דאי אפשר כלל להביא תוך ששה. מיהו כבר כתבתי לעיל דנראה דוחק לפרש כן כיון דסברא זו לא נזכר בלשון התוספות שלפנינו ובר מן דין נמי לא שייך לשון ולא דק דהא רש"י מיהו לפי גרסתו ופירושו ודאי דק בדקדוק גדול ודינא קמל"ן אע"כ דכוונת התוספות כמו שפירשתי וכן נראה להדיא מלשון רבינו ירוחם ז"ל בנתיב כ"ב חלק חמישי ע"ש. וא"כ יפה כתבתי ליישב שיטת רש"י ז"ל כמו שפירש"י בגיטין. אלא דאפ"ה אין בזה קושיא על לשון התוספות דלשיטתייהו אזלי שכתבו בפ"ק דכתובות בסוגיא דמעוברת דהא דנאמנת לומר לכשר נבעלתי אף ברוב פסולין לאו משום ברי ושמא בהדי חזקה גרידא נאמנת אלא משום דאיכא למימר אשה מזנה בודקת ומזנה הא בעלמא לא מהני ברי ושמא בהדי חזקה נגד רובא כדמייתי ראיה משבויה אלא דרש"י לא נחית להכי כמו שהארכתי במקומו שם ע"ש ובגיטין דף י"ח ואין להאריך יותר ודוק היטב:

שם והלכתא כוותיה דרב. הרמב"ם ז"ל השמיט לגמרי דין זה בחיבורו בפ"ג מהל' אישות. וכתב במקומו שם דין י"ד היתה הבת ספק בוגרת בין שקדשה אביה שלא לדעתה בין שקידשה היא עצמה שלא לדעת אביה הרי היא מקודשת בספק לפיכך צריכה גט מספק עכ"ל שם בפ"ג ובפרק שני מהל' אישות דין ב' כתב בזה הלשון מאחר שתביא סימן התחתון תקרא נערה עד ששה חדשים גמורים ומתחלת יום תשלום ששה חדשים ומעלה תקרא בוגרת כו' עכ"ל. וכבר תמהו על דבריו כל מפרשי דבריו שהוא לגמרי נגד כל הסוגיא דשמעתין ונגד פסק ההלכה דהלכתא כוותיה דרב. אמנם לענ"ד נראה ליישב משום דבנדה פר' יוצא דופן ובפרק בא סימן פליגי תנאי טובא בשיעור שתי שערות באיזה שיעור חשיבי שערות וכה"ג בסימני בגרות נמי פליגי תנאי טובא ואיפסקא שם הלכתא כדברי כולן להחמיר בין בנערות ובין בבגרות וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל להדיא בפ' שני מהל' אישות דין ט"ז דמשיצמחו השתי שערות ויכולות להינטל בפי הזוג עד שיכוף ראשן לעיקרן הוי ספק ודנין להחמיר בכל מקום נמצא דלפ"ז איכא למימר בפשיטות דאזלא לה פלוגתא דרב ושמואל וכל השקלא וטריא דשמעתין דכיון דלא משכחת לפלוגתייהו אלא ביומא דמישלם שית אי אמרינן דמסתמא הביאה מערב או לא וכל זה לא משכחת לה אלא אי הוי ידוע זמן השערות דמהאי שעתא הוא דמתחלן הששה

חדשים ומספקא לן ביום האחרון גופא אימתי הביאה זה הסימן בגרות אם היה ידוע משא"כ השתא דבסימני נערות גופא לא קים לן שפיר והולכין להחמיר א"כ אי אפשר שיהא הכל ביום א' ומסתמא כל הני שיעור זמנן נמשך בימים ידועים הרי דלפ"ו לעולם אין ידוע לנו יום תשלום הששה חדשים בצימצום אלא הכל בכלל הספק אלא לאחר שיצא הספק מלבנו ודאי משערינן בכלות הששה חדשים מיד לעיתותי ערב דהא אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים. ובודאי שכבר הוא לאחר ששה חדשים גמורים א"כ תו ליתא לפלוגתא דרב ושמואל דאינהו אפשר דס"ל בשתי שערות כחד תנא משא"כ לדידן דמספקא לן הכל בכלל הספק והא דאיפסקא הילכתא כוותיה דרב היינו משום דנפקא מיניה טובא בכל דוכתי אי אזלינן בתר חזקה דהשתא דשעת מציאתן היכא דליכא חזקה קמייתא או לא ובהא הלכתא כרב כן נ"ל ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל ותו לא מידי:

תוספות בד"ה מביא ראיה על הבנים כו' וא"ת מאי קמ"ל כו' לכן פירש כו' דלא אמרינן שלקחה האשה איש אחר במ"ה כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה פירוש דחוק הוא דפשטא דלישנא דמתניתין איירי שבא הוא ואשתו עמו ממ"ה בחזקת שהיא אשתו וא"כ מהיכא תיתי נחוש לכן שגירשה במ"ה וניסת לאחר וחזר זה ונשא והחזיר גרושתו משניסת ואי איירי שלא באתה בחזקת אשתו כגון שגירשה באמת א"כ נראה דמילתא דפשיטא היא שצריך להביא ראיה שהן בנים שלו ולא מאיש אחר. ובלא"ה לא ידענא מאי דוחקיה דר"י לפרש כן ולהקשות על פירוש רש"י ז"ל כדמשמע פשטא דמתניתין ולא תיקשי מאי קמ"ל דטובא אשכחן כה"ג דקתני במתניתין רישא איידי סיפא כ"ש בחדא בבא גופא וכ"כ התוספות י"ט ועוד דבהאי ענינא וחששא דפירש ר"י מצינן נמי לפרש בפירוש רש"י ז"ל דלא חיישינן שגירשה ואהדרה אף על גב דלא שייך למימר דאי איתא דגירשה קלא אית ליה קמ"ל דאפ"ה לא חיישינן ומותרין לאכול בקדשי הגבול בין האשה ובין הבנים ומה שיש לדקדק עוד בלשון התוספות עיין במהרש"א ז"ל ודברי מהרש"ל ז"ל שהביא מהרש"א ז"ל תמוהין בעיני. אח"ז מצאתי להדיא בירושלמי שבעינן גדולים וקטנים היינו נמי משום חששא שמא גירשה בינתיים:

דף פ.

תוספות בד"ה לא שנו כו' וי"ל דרב תנא הוא ופליג כו' עד סוף הדיבור. לענ"ד צריך להגיה דרבי תנא הוא ופליג דרבי ור' חייא איירי בהך ברייתא דפ' האשה שנתארמלה ע"ש ואף על גב דמלתא דפשיטא הוא דרבי תנא הוא ועוד דתני לה התם בלשון ברייתא ממש אפ"ה לא משמע להו מעיקרא לומר דאיכא פלוגתא בהך מילתא כיון דרבי ורבי חייא

עבדו עובדא ולא אשכחן בהדיא מאן דפליג א"כ מנ"ל לריש לקיש דמתניתין דהכא איירי לענין תרומה ופליג ומה"ט גופא לא ניחא ליה לר"ת ז"ל לפרש כן ומפרש דהך פלוגתא דעד אחד תליא בפלוגתא דמעלין מתרומה ליוחסין והיינו כדאיתא התם בפ' האשה שנתארמלה דף כ"ד ע"ב לאוקימתא דאיבעית אימא דמוקי התם לפלוגתא דמתניתין דהתם אי מעלין לכהונה ע"פ ע"א ודפליגי במעלין מתרומה ליוחסין ע"ש. ומתוך מה שכתבתי נתבאר דמה שכתב מהרש"א ז"ל שדברי התוספות תמוהין דמי הכריחן לפרש דאיירי הכא במעלין מתרומה ליוחסין ולא הוי להו למימר אלא דקדשי הגבול היינו לכל דבר שבקדושה ועוד כתב שדבריהם כאן לא כפירושם בפ' האשה שנתארמלה ולענ"ד במחילה מכבוד תורתו של מהרש"א ז"ל דאדרבא דבריו תמוהין דלשון בקדשי הגבול דקאמר ריש לקיש א"א לפרש אלא לענין אכילת תרומה דמיקרי קדשי הגבול אלא דממילא הוצרך ר"ת לפרש דאיירי נמי בכל דבר שבקדושה ולאפוקי דלא נפרש ליוחסין לא כפשטא לחלק בין תרומה ליוחסין כיון דלקושטא דמילתא ע"כ מאן דס"ל אין מעלין לתרומה ע"פ ע"א היינו משום דס"ל מעלין מתרומה ליוחסין כדמסקינן לאוקימתא דואיבעית אימא שם וע"כ דהכי ס"ל נמי לריש לקיש דאלת"ה לא אשכחן שום תנאי דס"ל דבעינן שני עדים לתרומה אלא כרבי ור' חייא דסגי להו בע"א ומתניתין דפ' האשה שנתארמלה דקאמר רב יהודא אין מעלין היינו משום גומלין לאוקימתא קמייתא דהתם לכך הוכרח ר"ת לפרש דריש לקיש ס"ל דשייך הך פלוגתא במעלין מתרומה ליוחסין דאשכחן דפליגי תנאי בהדיא שם בפ' האשה שנתארמלה ואדריש לקיש גופא לא שייך להקשות מי הכריחו לפרש דאיירי מתניתין דהכא לענין תרומה ולא מפרש לה לענין להשיא אשה משום הא לא איריא דריש לקיש גופא ס"ל דמעלין מתרומה ליוחסין וא"כ היינו תרומה היינו להשיאו אשה. ועיין בחידושי הריטב"א ז"ל דקשיא ליה דרבי סבר בהדיא מעלין מתרומה ליוחסין א"כ לפי' ר"ת ניחא ולפ"ז עולין דברי התוספות דהכא לגמרי כפירושם בפ' האשה שנתארמלה לרבינו תם וכל זה נ"ל ברור ועיין בחידושינו פ' האשה שנתארמלה ואין להאריך יותר ודו"ק:

בגמרא ואזדא רבי יוחנן לטעמיה דאמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן סוקלין ושורפין כו'. ואע"ג דלכאורה משמע דכ"ש ריש לקיש דאמר שורפין תרומה על החזקה דאית ליה נמי סוקלין ושורפין על החזקה ואפ"ה ס"ל ליוחסין לא א"כ מאי אזדא רבי יוחנן לטעמיה דקאמר וכ"ש דקשה טפי לפירוש ר"ת בסמוך דריש לקיש בהדיא לית ליה הא דסוקלין ושורפין. אלא דצ"ל דבאמת הא דסוקלין ושורפין והא דאין שורפין תרומה או שורפין לא תליא חדא באידך כלל ואין ה"נ דלריש לקיש אף על גב דלענין שורפין תרומה מהני

ליה הך חזקה דרוב תינוקות מטפחין אפ"ה אפשר דס"ל דהך חזקה דכרוכין אחריה לא מהני לענין יוחסין דאין כל החזקות שוות אלא משום לישנא בעלמא נקיט להו ר' יוחנן גבי הדדי כן נ"ל ודו"ק:

תוספות בד"ה שדרכו של תינוק לטפח פירש בקונטרס לטפח באשפה וא"ת כו' א"כ אמאי נקיט שנמצא בצד העיסה לינקוט שנגע בעיסה וע"ק דאמרינן בתוספתא עד סוף הדיבור. וכבר עלה בלבי ליישב שיטת רש"י ז"ל דלקושיא ראשונה שהקשו לינקוט שנגע בעיסה יש לומר דלרבותא דחכמים קתני בצד העיסה דאף על גב דאיכא לספוקי נמי שמא לא נגע בעיסה והבצק אדם אחר נתן לו וה"ל תרי ספיקי אפ"ה מטמאין חכמים כי היכי דצריך לפרש נמי לפי' ר"ת דנקט בצק בידו לרבותא דר"מ כמ"ש מהרש"א ז"ל ולקושיא השנייה מהתוספות ראיתי ומצאתי שם דלאו מילתא דפסיקא היא שכל תינוק הוא בחזקת טומאת נדה וכמה חילוקי דינים נאמרו שם ע"ש ולכאורה אדרבה מהא מילתא דתינוק שנמצא בצד הקדש שהביאו התוספות מוכח כן דאי כל תינוק בחזקת טומאת נדה א"כ מאי נ"מ אם נגע בקבר או אדם טהור נתן לו סוף סוף איכא טומאת נדה ואי משום דטומאת מת טמא שבעה א"כ מאי איריא אדם טהור אפילו אדם טמא נמי ליכא אלא טומאת ערב כדין אדם שנגע באדם כמ"ש מהרש"א ז"ל. אלא לפי שראיתי בירושלמי דשמעתין שמפרש להדיא בהא דבצק בידו דמסיק טעמא דרוב תינוקות מטפחין בעיסה לכך לא רציתי להאריך אחר שכתבתי כל זה ראיתי שהתוספות פ' כיסוי הדם הרגישו בכל זה והביאו שם ג"כ דאין כל התינוקות טמאין טומאת נדה ע"ש וא"כ לא ידעתי למה דחו פירש"י ז"ל אם לא מהירושלמי שכתבתי והובא ג"כ שם בתוספות ע"ש:

בד"ה סמוך מיעוטא לחזקה כו' וקשה דבריש פרק בתרא דיבמות כו' וקאמר ר' מאיר דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה וה"ל פלגא ופלגא עכ"ל. וכתבו כן לפי שיטתם שם דלמסקנא דהתם מיתוקמא מתני' דהאשה שהלך בעלה וצרתה נמי אליבא דר' מאיר דוקא וכדמסיק שם הרא"ש ז"ל אמנם לשיטת רוב פוסקים ומפרשים לפי המסקנא דהתם דהמיעוט מסייע לחזקה וה"ל פלגא ופלגא מיתוקמא שפיר אפילו לרבנן דמודו בכה"ג וא"כ קשה יותר סוגייא דהכא דרבנן אדרבנן. אמנם כן לולי דברי התוספות והקדמונים היה נ"ל ליישב בפשיטות לפי שיטת התוספות והיינו על הדרך שכתבתי בחידושי כתובות ס"פ המדיר בקצרה וכאן אבאר יותר דדוקא בההיא דר"פ בתרא דיבמות שייך לומר סמוך מיעוטא לחזקה וה"ל פלגא משום דאותה חזקה שהיא זקוקה ליבם לא נתבררה בשום פעם דבחיי בעלה לא הגיע זמן החזקה מאי אמרת שהיתה בחזקת שתהא

זקוקה ליבם בסוף אדרבא כיון דרוב נשים מתעברות ויולדות א"כ היתה בחזקה שלא תהא זקוקה ליבם דסופה שתתעבר ותלד או שתלד צרתה מש"ה ס"ל לר"מ דה"ל פלגא ופלגא דלא הוי חזקה מעליא דע"פ הרוב אותה חזקה עשוייה להשתנות משא"כ הכא בשמעתין דעיסה זו בחזקת טהורה ה"ל חזקה מעלי' ומבוררת שהיתה בחזקת טהרה א"כ כי סמכת מיעוט להאי חזקה עדיפא טובא מרובא ואיתרע לה רובא לגמרי כן נ"ל לפי שיטת התוספות דהכא ולשיטת הפוסקים בפרק בתרא דיבמות דמיתוקמא אפילו כרבנן יש לי ליישב בדרך אחר ומבואר אצלי בתכלית האריכות בסוגיא דפ' האשה בתרא ומבואר עוד במס' חולין בעזה"י ודוק היטב:

דף פ:

בד"ה רב' שמעון אומר כו' וקשה מההיא דפרק אין מעמידין כו' לכן נראה לר"י דלר"ש אינו אסור כו' והכי גרסינן כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה משום קושיא ראשונה לא היה צריך ר"י להגיה המשנה דבלא"ה נמי מצינן למימר דר"ש לא פליג כלל אדת"ק ומלת' באפי נפשיה קאמר דבזמן שאשתו עמו מותר עם ב' נשים ואין ה"נ דרבנן נמי מודו וכה"ג אשכחן טובא וכ"כ הבית יוסף בא"ע סי' כ"ג בכוונת הרמב"ם ז"ל ע"ש אלא דעיקר הגהת ר"י היינו משום קושיא השניה דאכתי קשה דהתם משמע דאשתו עמו אפילו עם אשה א' שרי. מיהו לפרש"י ז"ל לקמן במשנה דסוף פרקין גבי כל שעסקו עם הנשים שכתב שם להדיא דאף בשאר כל אדם אפילו לת"ק לא מיתסר להתייחד אלא עם שתי נשים אבל עם שלש שרי ע"ש. ולפ"ז תיקשי לפירושו דמתניתין דהכא מאי קאמר ר"ש דבזמן שאשתו עמו מותר עם שתי נשים ומאי איריא אשתו עמו הא בלא"ה ה"ל תלתא ובשלשה אף לת"ק שרי בלא אשתו עמו אע"כ צריך לפרש בא' משני פנים או שנאמר דר"ש נמי הכי קאמר דמותר להתייחד עם שתי נשים בזמן שאחת מהם אשתו והיינו כסוגיא דפ' אין מעמידין או שנאמר דר"ש מילתא דפסיקא קאמר דבשתי נשים בכל ענין מותר להתייחד בזמן שהשלישית אשתו ואז מותר לגמרי בכל ענין אפילו בדרך דבלא אשתו עמו ודאי אסור בשלש נשים דעלמא דאיכא למיחש שמא תצטרך א' מהם לנקבים ונמצא מתייחד עם שתי נשים שנוחין שתיהם להתפתות משא"כ באשתו עמו שרי בכה"ג דאכתי מירתת ועוד דכשתצטרך לנקבים ילך בעלה עמה ולא תניחו להתייחד כיון שמשמרתו ובכה"ג נמי יש לומר דישן עמהן בפונדק דבשלש נשים דעלמא אסור שמא תשתקע אחת מהם בשינה כמ"ש הראב"ד ז"ל הובא בפוסקים ונמצא מתייחד עם שתי נשים שנוחין להתפתות או דלענין שינה בפונדק אין ה"נ דאפילו טובא אסור

משא"כ באשתו עמו שרי דודאי לא תשתקע אשתו בשינה כיון שמשמרתו ועוד דמירתת טובא וא"כ לפ"ז אין צורך להגיה כלל אם לא שנאמר דר"י לא ס"ל כפרש"י ז"ל לקמן במשנה דסוף פירקין אלא כפירוש הר"ם ז"ל שהביאו התוספות לקמן דאין לחלק בין שתי נשים לשלש ויותר. ועוד יש ליישב בענין אחר ואין להאריך ודו"ק:

גמרא מנא ה"מ אמר רבי יוחנן משום רשב"י רמז לייחוד מן התורה מנין שנאמר כי יסיתך אחיך בן אמך וכי בן אם מסית ובן אב אינו מסית כו'. לכאורה כל הרואה ישתומם על זה המאמר וכמו זר נחשב ענין זה הרמז מדרשה דבן אמך לענין יחוד בן עם אמו. וזה לי כמו שלשים שנה שהתבוננתי בזה ועניתי ואמרתי דעיקר ילפותא דייחוד מהאי קרא לאו מרישא דקרא דבן אמך אלא מכולה קרא דכי יסיתך דכתיב ביה או רעך אשר כנפשך בסתר ופרש"י ז"ל בחומש שדיבר הכתוב בהווה שאין הסתה אלא בסתר וא"כ איכא למידק מדכתיב אחיך בן אמך או בנך או בתך או אשת חיקך ולא כתיב נמי אחיך או אחותך אע"כ דאסור להתייחד עם אחותו וה"ה לכל העריות ומש"ה לא שייך בהו הסתה בסתר אלא בהנך דכתיבי דהבת מותרת להתייחד עם אביה כדלקמן. וא"כ ה"ה להאם עם בנה שדין א' ומשפט א' להם אלא דמ"מ כיון דהאם עם בנה לא כתיב בהדיא ניחא ליה למיסמן ארמז בעלמא דבן אמך. ובר מן דין הפלגתי מענין לענין דבלאו הך ילפותא דבן אמך מסית ובן אב אינו מסית לא הוי שמעי' להאי דרש' על דרך כי יסיר ולא תסיר. אלא לפי שהוא דרך דרש ורחוק מפשט המאמר לכן לא כתבתי דבמאי דפרישית סגי להבין עיקר המאמר. ולהא מילתא הוינ' בר מזלא למחותני הגאון המנוח מוהר"ר נפתלי הירץ ז"ל שהיה אב"ד בק"ק לבוב והגליל וכבר נדפס בשמו בדרך חריפות:

אמנם כן כשזכיתי ללמוד בעיון מסכתא זו מצאתי ראיתי בלשון הירושלמי דשמעתין וימצא כתוב מפורש בהא דאמר רבי יוחנן משום רשב"י ברמז דייחוד אמך בסתר בנך בסתר בתך בסתר מתייחד אדם עם אמו ודר עמה עם בתו ודר עמה אחותו ואין דר עמה הרי להדיא כדפרישית וברוך המקום שנתכונו לדרך האמת בעזה"י. והיינו דמסיק נמי אביי בסמוך בפשט' דקרא על זה הדרך שדיבר הכתוב בהווה ודו"ק:

דף פא.

גמרא אמר רב מלקין על הייחוד ואין אוסרין על הייחוד אמר רב אשי לא אמרן אלא בפנויה אבל באשת איש לא שלא תהא מוציא לעז על בניה. וקשיא לי דבאשת איש גופא ה"ל לאפלוגי בין יש לה בנים או אין לה בנים דבאין לה בנים דליכא לעז מלקין כי היכי דמפלגינן בכה"ג בנטען מן האשה דמפליג רב גופא ביבמות פ' כיצד דביש לה

בנים לא תצא מבעל או מנטען כמבואר באריכות בפוסקים ואפ"ה באין לה בנים תצא אף על גב דלכאורה במה שמוציאין אותה מבעלה או מנטען איכא לעז טפי מבמלקות דאיכא למימר דאף ע"ג דלא עביד איסורא כלל אפ"ה חייב מלקות שעבר על דברי תורה או דברי חכמים באיסור ייחוד גופא. ויש ליישב ולחלק דדוקא לענין שתצא מהבעל או מנטען דאיכא חשש איסור דאורייתא אי לא מפקינן לה דכשם שאסורה לבעל אסורה לבועל מש"ה לא רצו להקל שלא להוציאה באין לה בנים כיון דליכא לעז. משא"כ הכא לענין מלקות דאף לשיטת הסוברים דייחוד אסור מן התורה אפ"ה לא מחייב מלקות מדאורייתא דליכא שום לאו וע"כ דמלקין היינו מכות מרדות מדרבנן כמו שפרש"י ז"ל וכיון דעיקר מלקות לא הוי אלא מדרבנן מש"ה לא פלוג רבנן בתקנתן דלעולם אין מלקין באשת איש כן נ"ל:

תוספות בד"ה מלקין כו' ומיהו קשה דתנן בפ"ק דכתובות כבר כתבתי שם ליישב קושיית התוספות לנכון בעזה"י ע"ש:

בד"ה בעלה בעיר כו' פירש בקונטרס כו' וקשה דא"כ מאי פריך בסמוך כו' עס"ה. ולענ"ד נראה ליישב פירוש הקונטרס דנהי דלכתחלה ודאי איסורא איכא להתייחד אף בבעלה בעיר אפ"ה פריך בסמוך שפיר דהא ודאי ר' ביבי דגבר' רבא הוי בלא"ה לא הי' מתייחד עם אשתו של ר' יוסף אלא דר' יוסף לחומרא בעלמא אמר שקולו דרגא מתותי ביבי משום דגייס בה שמא יתייחד והיינו דקשיא ליה כיון דבעלה בעיר ליכא חששא כ"כ אף אם עברה ונתייחדה משום דמירתת' מבעלה א"כ כ"ש שאין להחמיר כ"כ בחששא דשמא תתייחד דאפשר דבהכי נמי מירתתא להתייחד שלא ירגיש בה בעלה ומיתגניא באפיה ועוד דאף אם תתייחד אין כאן חשש לחוש דעבדא איסורא ממש כן נ"ל:

דף פא:

מתייחד אדם עם אמו אמר ר"י אמר רב אסי מתייחד אדם עם אחותו ודר עם אמו ועם בתו ופרש"י בד"ה ודר עם אמו או עם בתו דלא תקיף יצריה דאהני בהו אנשי כנסת הגדולה דכחלינהו ונקרינהו לעיניה כו' עכ"ל. ואף ע"ג דפרש"י כן באמו ואבתו ע"כ דאאחותו נמי קאי דאל"כ אין טעם כלל להתיר ייחוד באחותו טפי מבאחרות ובלא"ה ודאי אהני אנשי כנה"ג נמי לקורבת אחותו אלא דאפ"ה אין לסמוך על זה לדור עמה בקביעות משא"כ באמו ובתו דאפילו מקמי אנשי כנה"ג אין להחמיר בהם אף לעיקר ייחוד דהא מהאי קרא דרמז לייחוד גופא ילפינן דאדם מתייחד עם אמו וכבר כתבתי דלפ"ז ה"ה באב עם בתו וכמ"ש בשם הירושלמי מש"ה מותר אף לדור עמהם כן נ"ל:

שם בגמרא רב אחא בר אבא איקלע לגבי ר"ח כו' א"ל לא סבר לה מר דמיקדשה ופרש"י דיש לו להתרחק מאשת איש עכ"ל. והריטב"א ז"ל בחידושיו הקשה על זה דמאי אולמא איסור אשת איש טפי מאיסור בת בתו דחמיר טפי כו' ע"ש שמפרש בענין אחר ולענ"ד יש ליישב פירש"י דלענין איסור אשת איש יש לו לחוש למראית עין דאיכא מאן דידע שהיא אשת איש ואינו יודע שהיא בת בתו משא"כ לענין חשש בת בתו פנוייה ממה נפשך לא שייך מראית עין דמאן דידע שהיא בת בתו ליכא למיחש דהכל יודעין דמחמת חיבה עושה ואיסורא ליכא דלא מגרי יצר הרע בקרובים כמו לעיל באחותו ולמאן דלא ידע שהיא בת בתו נמי ליכא למיחש כ"כ דפנוייה בעלמא היא ואע"ג דודאי בפנוייה אחרת איכא איסורא לאותבה בכנפיה מ"מ לא שייך להחמיר בכך למראית עין כיון דלקושטא דמילתא מותר כן נ"ל:

דף פב.

משנה כל שעסקו עם הנשים לא יתייחד עם הנשים. עיין בפירוש רש"י ותוספות ומה שיש לדקדק בדבריהם כתבתי לעיל דף פ' ע"ב במשנה דלא יתייחד בל' התוספות ע"ש מיהו הרמב"ם ז"ל מפרש למשנתינו דהכא בענין אחר דלדינא ודאי אין לחלק בין מי שעסקו עם הנשים לאינש אחרינא אלא דאדרבא מתניתין רבותא אשמעינן דקס"ד דבמי שעסקו עם הנשים יש להתיר טפי בשביל פרנסתו קמל"ן דאפ"ה אסור להתייחד וכ"כ הרא"ש ז"ל בשם רבינו חננאל בקצת שינוי דקס"ד כיון דבעבידתיה טריד שרי טפי קמל"ן דאפ"ה אסור אלא דלפירוש ר"ח והרמב"ם לא ידעתי לקשר היטב סיפא דמתניתין בעושין מיני אומנות נקיה וקלה ושאר אומניות ומאי ענין זה למשנתינו בשלמא לפרש"י ותוספות אתי שפיר דעכ"פ באלו האומנות שצריך להיות עסקו עם הנשים כיון דשייך בהו טפי חשש איסור מש"ה מסיק ואזיל נמי לכל עניני אומנות משא"כ לפירושם דאדרבא מי שעסקו עם הנשים לא אתי כ"כ לידי עשיית איסור א"כ קשה ויש ליישב דנהי דליכא חששא כ"כ לענין איסור ייחוד אפ"ה כיון שעסקו עמהם ורגיל בהם אתא טפי לידי איסורא:

שם רבי שמעון בן אלעזר אומר ראית מימיך חיה ועוף כו' אלא שהרעותי את מעשי וקפחתי פרנסתי. לכאורה נראה דרשב"א נגד כל בני אדם אמר דבר זה והרעותי את מעשי אחטא אדה"ר קאי דקודם החטא ודאי שהיו כל בני אדם מתפרנסין שלא בצער כלל והכל היה מוכן לפניו כמו שנאמר לו מכל עץ הגן אכל תאכל ואין לך פרנסה מתוקנת יותר מזה ומכ"ש לפי הדרש שמלאכי השרת היו צולין לו בשר היורד מן השמים

אלא לפי שהריע מעשיו נתקפח פרנסתו ונאמר לו בעצבון תאכלנה דדרשינן בפ' ערבי פסחים דקשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף כך נראה לכאורה אלא דבלא"ה נמי יש לפרש על כל יחיד ויחיד דמי שהריע מעשיו קצת אינו זוכה לשתי שולחנות וצריך לחזר על פרנסתו ולואי שישיג אבל מי שלא הריע מעשיו ועושה רצונו של מקום ודאי שאינו מקפח פרנסתו וזוכה לשתי שולחנות ואדרבא מלאכתו נעשית ע"י אחרים כדאיתא בר"פ כיצד מברכין בפלוגתא דר' ישמעאל ורשב"י בלא ימוש והגית יומם ולילה אי דברים ככתבן או לא ואלו ואלו דברי אלקים חיים ע"ש וכמו שאבאר עוד בסמוך:

שם ר' נהוראי אומר מניח אני כל אומניות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה כו'. לכאורה נראה דר' נהוראי לית ליה הא דאמרינן לעיל בפ"ק דחייב אדם ללמד בנו אומנות ואמרינן נמי בפרקי אבות כל תורה שאין עמה מלאכה ודרך ארץ סופה בטילה אלא דלמאי דפרישית בסמוך אתי שפיר דלא פליג דודאי מידת כל אדם ללמוד תורה ודרך ארץ דאין כל אדם זוכה לכך שיהא מלאכתו נעשית ע"י אחרים וא"כ ח"ו אפשר שיבא לידי לסטיות או לידי בזיון התורה אמנם ר' נהוראי כלפי עצמו אמר כן לפי שראה שבנו זריז וממולא ותלמודו מתקיים בידו בענין שיהא ת"ח גמור וצדיק גמור שמלאכתו יהא נעשית ע"י אחרים ומש"ה אמר דמניח כל אומניות שבעולם ואינו מלמדו אלא תורה ואין לו לחוש לפרנסתו בתורה עם דרך ארץ כיון שמלאכתו יהא נעשית ע"י אחרים דגם במעלליו יתנכר נער גם כי יזקין לא יסור ממנה ומסיק ואזיל שהתורה משמרתו מכל רע בענין שאין לו לחוש שע"י יסורין שיבואו עליו יצטרך לבטל מתורה שהרי התורה מצילתו מכל רע ואף מיסורין כדאיתא בברכות ועוד דאף אם אפשר שע"י זקנה ויסורין של אהבה יבטל מת"ת אעפ"כ יאכל מפירות התורה שלמד בילדותו כמו שפרש"י והשתא נמי אתי שפיר הא דמייתי מהא דכתיב באברהם בזקנותו וה' ברך את אברהם בכל וקשיא לי דלפרש"י לא מייתי מידי דודאי אברהם בזקנותו למד תורה ואדרבה מהאי קרא ילפינן דאברהם זקן ויושב בישיבה היה אבל למאי דפרישית אתי שפיר דשפיר מייתי מיהא ראייה דבת"ח וצדיק גמור מלאכתו נעשית ע"י אחרים כדמצינו באברהם דכתיב וה' ברך אותו בכל ודרשינן מיניה שהטעימו הקב"ה מעין עוה"ב ויתכן יותר למאי דפרישית לעיל דהרעותי מעשי וקפחתי פרנסתי נגד חטא אדה"ר קאי עד שבא אברהם ותיקן וצירף עד שכרת לו הקב"ה ברית והטעימו מעין עוה"ב כמו שהיה קודם חטא אדה"ר וכן יהיה לעתיד שעתידה א"י להוציא גלוסקאות וכלי מילת. יהי רצון שיהיה במהרה בימינו אמן וכן יהי רצון:

סליק פרק עשרה יוחסין וסליקא לה מסכת קידושין בעזה"י